

पुस्तक मळवानुं ठेकाणुं—

वकील मोहनलाल हिमचंद-पादरा (स्टेट बरोदरा).

बरोदरा—शियापुरामा, लुहाणाभिन्न स्टीम प्रि. प्रेसमा, निहतभाई आशासम
ठफरे ता. १-६-१८ मा रोज प्रकाशक-शाह लल्लुभाई करमचंद दमात,
चंपागली-मुंबाई-ने माटे छापी प्रसिद्ध कर्तु.

નિવેદન.

શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરમૂર્તિ અમ્બનાલાંક ૪૯ તરીકે શ્રીમદ્
 દેવચંદ્ર પ્રપ્ત ભાગ વહાર પડે છે. જૈન કોમનાં અઝારની
 સર્વોત્તમ અને ઓગર્ગાશીની સર્વોત્તમ પ્રાંતનાં વિદ્યમાન
 સ્વચ્છાચાર્ય પંડિત શ્રીમદ્ દેવચંદ્રજી ધણે છે. તેમને જે જે
 કૃતિઓ બનાવી છે તે પ્રસ્તાવનાનાં પાદરાત્ના વર્ણન મોહનલાલ
 દેવચંદ્રમણે બનાવી છે. શ્રીમદ્ જ્ઞાનંદવનજી, શ્રીમદ્ યશો-
 વિજયજી ઉગ્રાધ્યાપની પેઠે જૈન કોમનાં મહાત્મા જ્ઞાની તરીકે
 શ્રીમદ્ દેવચંદ્રજી મહાત્મા પ્રત્યાપ્ત થયે છે. શ્રીમદ્ દેવચં-
 દ્રજી મહાત્માના અમ્બોનો જૈન કોમનાં સત્તર સાથે પ્રચાર
 થયો છે, ધાપ છે અને ભવિષ્યનાં યશે. શ્રીમદ્ દેવચંદ્રજી
 મહાત્મા જેવા અમ્બાદુષ્ટોની ગીતાર્થથી જૈનસંતો અને સ્વચ્છ-
 ચાર્યની મહાત્માનાં શ્રદ્ધિ ધણે છે. શ્રીમદ્ દેવચંદ્રજી મહાત્માનો
 સ્વચ્છાચાર્ય આચાર્ય દુનિવસો સાથે થયો સાથે સંબંધ હતો.
 શ્રીમદ્ ઉગ્રાધ્યાપજી યશોવિજયજીજીત જ્ઞાનસાર અમ્બ પર તેમને
 જ્ઞાનંદજી નાનાં ટીકા રચેલી છે અને દિગંવરી શુભચંદ્ર-
 યશોવિજય જ્ઞાનંદવનો ધ્યાનચતુષ્પદી અમ્બનાં સાર રચેલી સર્વ
 મન્થોનો મહાપુરુષો પ્રત્યે શુભાદરશાન કરાવી ભવિષ્યના જૈન સા-
 મુજો નાટક અમ્બાજીવન કુશળ ગણા છે. શ્રીમદ્ અમ્બાદુષ્ટોની ગીતાર્થ
 હતા. તેમનું ચરિત્ર કેવું ઉચ્ચ હતું તે તેમના બનાવેલા અમ્બો-
 માંના ઉદ્દેશ્યોની હસ્તક ધાપ છે, અને સ્વચ્છાચાર્યના અઝ-
 યપ્ત થયેલ સર્વ આચાર્યો દુનિવસોનાં શ્રીમદ્ દેવચંદ્રજી મહા-
 ત્મા પ્રપ્ત નવરો બને છે. પુત્રા મહાપુરુષની દુનિવસોને ઉગ્રાવી
 સાર કરવાનાં બને નો તેમાં જૈન કોમ નવા જૈનતર

ભારતવંદુઓપર મહાન્ ઉપકાર કરી શકાય એવો વિચાર પ્રથમ
 શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરસૂરિજીના મનમાં પ્રગટ્યો અને તેમણે પાદરા
 નિવાસી સુશ્રાવક વકીલ મોહનલાલ હિમચંદભાઈ, માણેકલાલ,
 પ્રેમચંદભાઈ, મંગલભાઈ વગેરે શ્રાવકોને જણાવ્યો અને તેઓએ
 શ્રીમદ્ દેવચંદ્રજી મહારાજકૃત સર્વ કૃતિયોને છપાવીને બહાર
 પાડવાનો નિશ્ચય કર્યો છે, તથા પ્રવૃત્તિ કરી છે. તેના ફલ તરીકે
 શ્રીમદ્ દેવચંદ્ર પ્રથમભાગ છપાડેને બહાર પડ્યો છે અને દ્વિતીય
 ભાગ અલ્પમાસમાં છપાડેને બહાર પડશે એમ આશા રહે છે.
 દ્વિતીય ભાગ છપાવવાનો આરંભ કરવામાં આવ્યો છે અને તેમાં
 કયા ગ્રંથો છપાવવામાં આવશે તેનું લીષ્ટ પળ પ્રસ્તાવનામાં
 દર્શાવવામાં આવ્યું છે. શ્રીમદ્ની કૃતિયો છપાવવામાં મુખ્ય
 ભાગ લેનાર અને તેમના રાગી પાદરાના વકીલ શ્રાવક મોહ-
 નલાલ હિમચંદભાઈ છે. તેમણે ત્રણસેના આશરે પત્રો લખીને
 જ્યાં ત્યાં મુનિરાજો તથા શ્રાવકોને મળીને શ્રીમદ્ની કૃતિયો
 મેળી કરી છે અને પોતાના અમૂલ્ય વસ્તુનો ભોગ આપીને
 શ્રીમદ્ની કૃતિયો છપાવવાની વ્યવસ્થા કરી છે તેથી તેમને ધન્ય-
 વાદ ઘટે છે. શ્રીમદ્ના ગ્રંથોના અભ્યાસથી તેમના રાગી બનેલ
 પાદરા નિવાસી દ્રવ્યાતુયોગના અભ્યાસી સુશ્રાવક શા. માણેક-
 લાલ વરજીવનદાસ તથા શા. પ્રેમચંદભાઈ દલસુખ તથા વહુ
 નિવાસી હગનલાલ લક્ષ્મીચંદ તથા ભાઈલાલભાઈ ચુનીલાલ
 વગેરે વકીલજી મોહનલાલ હિમચંદભાઈની પેઠે શ્રીમદ્ની કૃ-
 તિયો છપાવવામાં આર્થિક સહાયની વ્યવસ્થામાં સારો ભાગ લીધો
 છે તેથી તેમને ધન્યવાદ ઘટે છે. વડોદરા-હુહાણામિત્ર સ્ટીમ
 પ્રેસના માલીક વિઠ્ઠલભાઈ આશારામે જલ્દી પુસ્તક છાપવા
 માટે પ્રવૃત્તિ કરી છે તેથી તેમને ધન્યવાદ આપવામાં આવે છે,

તથા મુફો શોધમામાં પંડિત લાલચંદ્ર ભગવાન્ તથા પંડિત
જયચંદ્ર વિઠ્ઠલ તથા શાસ્ત્રી માદ્દશંકર વૈકુંઠરામ તથા મુનિ
કીર્તિસાગરજી તથા માસ્તર ચંદુલાલ નાનચંદ્ર વગેરેણુ ધોડાવળા
અંશે જે જે સહાય કરી તેમાટે તેમને ધન્યવાદ ઘટે છે.

આ પુસ્તક છપાવવામાં આર્થિક સહાય કરનારાઓનો ઉપ-
કાર માનવામાં આવે છે તથા જે જે મુનિરાજોણુ તથા શ્રાવ-
કોણુ શ્રીમદ્ની કૃતિયો મેલવવામાં સાહાય્ય કરી છે તેનો પ્રસ્તા-
વનામાં ઉપકાર માનવામાં આવ્યો છે. શ્રીમદ્ દેવચંદ્રજીની
કૃતિયોણુ શ્વેતામ્બર જૈનોની પેઠે દિગંબર જૈનો પણ વાચન શ્રવણ
મનન કરે છે, તેમનાં ચનાવેલાં પુસ્તકોનો વધુ પ્રમાણમાં ફેલાવો
કરવામાટે આર્થિક સહાય કર્તાઓની સહાયથી પડતર કિંમત
કરતાં પણ મોંઘવારીના સર્યમાં ઘણીજ ઓછી માત્ર રૂ. ૨)
કિંમત રાખવામાં આવી છે. એક હજાર ઉપર પવવાળા ધન્યની
વિલકુલ ઓછી કિંમત રાખીને તેનો જૈનોમાં સર્વથા ફેલાવો
કરવાનો હ્રાદો રાખ્યો છે તેથી હવે વાંચકો તેનો લાભ લેવા
ચૂક્યો નહીં એમ આશા રાખાય છે. ચાલુચર નિવાસી શ્રીમુવ્
ફવેરી અમરચંદ્રજી વોયરાણુ તેની ૧૫૦ પ્રતિયો લેવાની માગ-
ણીનો ધન્ય નિયાર થતાં પૂર્વે કરી છે તે ઉપરથી શ્રીમદ્ દેવ-
ચંદ્રજીકૃત કૃતિયોની ઉપયોગિતાનો સ્વાલ આવી શકે છે. આ
ધન્યની કિંમતની ઉપજેલી રકમ જે ભાગ છપાવતાં વધશે તો
તેનો અન્ય ટ્રવ્યાયુપોગના તથા આધ્યાત્મિક ધન્યો છપાવવા-
માં ઉપયોગ કરવામાં આવશે. તેથી પરંપરાણુ ધાર્મિક ધન્યોનો
પ્રચાર તથા તેઓણુ પ્રાકટ્ય થશે એમ અવગોચીને જૈનોણુ
તથા ગુણાતુરાગી જૈનેતરોણુ શ્રીમદ્ દેવચંદ્ર પ્રથમ ભાગનો લાભ
લેવા ચૂક્યું નહીં. અધ્યાત્મજ્ઞાનપ્રસારક મંડલ તરફથી આપ્રમાણે

ઉપયોગી પુસ્તકો બહાર પડ્યાં છે-પડે છે અને ભવિષ્યમાં સર્ગસ્થોની સાહાય્યથી ઉપયોગી પુસ્તકો બહાર પડશે, 'માટે જૈનધર્મામિલાર્થી સજ્જનોણ આ મંડલમે સહાય કરવી જોડી.

श्रीमद् देवचंद्रजीकृत पुस्तको छपायवामां अत्पार
सुधीमां जे जे गृहस्थो तरफथी मदद मळी छे
तेमनां नामो नीचे प्रमाणे.

- ૫૦૧ શા. મોહનલાલ નાથાભાઈ પાદરા.
૨૦૦ શા. મોહનલાલ નરોત્તમદાસ. રણ (પાદરા).
૨૦૦ શા. જવેરભાઈ ભગવાનદાસ કાર્વીઠા (ચોરસદ).
૧૦૧ શ્રીયુત શ્રેષ્ઠ અમરચંદજી ચોથરા-વાલુચર (મુર્શીદાબાદ).
૩૧ " " બુધસિંહજી ચોથરા "
૬૧ " " જગપતિસિંહજી હુગડ "
૫૧ " " હરશ્વચંદજી નાહટા "
૨૫ " " ગુલાબચંદજી મુરા "
૧૮૬ શા. હીરાલાલ છોટાલાલ પાદરા.
૧૫૦ યાદ રતન શા. ઘુનીલાલ કહાનદાસની વિધવા રે.
 ફટોલા (વડોદરા)
૧૦૧ વકીલ મોહનલાલ હીમચંદ પાદરા.
૨૫ સૌ. યાદ જમનાં વકીલ મોહનલાલ હીમચંદનાં પત્ની
 પાદરા.
૧૦૦ શા. લક્ષ્મીચંદ લાલચંદ વડુ (પાદરા).
૧૦૦ યાદ ચંચળ શા. દામોદર કલ્યાણદાસની વિધવા વડુ
 (પાદરા)
૮૯ વેન મળી શા. પ્રેમચંદ દલસુખભાઈની માળેજ પાદરા.

- ८० ग. वेदव्यास सप्तमः ब्रह्मणः ब्रह्मणोऽपि
 ८१ ग. वेदव्यासः सप्तमः ब्रह्मणः ब्रह्मणोऽपि
 ८२ ग. वेदव्यासः सप्तमः ब्रह्मणः ब्रह्मणोऽपि
 ८३ ग. वेदव्यासः सप्तमः ब्रह्मणः ब्रह्मणोऽपि
 ८४ ग. वेदव्यासः सप्तमः ब्रह्मणः ब्रह्मणोऽपि
 ८५ ग. वेदव्यासः सप्तमः ब्रह्मणः ब्रह्मणोऽपि
 ८६ ग. वेदव्यासः सप्तमः ब्रह्मणः ब्रह्मणोऽपि
 ८७ ग. वेदव्यासः सप्तमः ब्रह्मणः ब्रह्मणोऽपि
 ८८ ग. वेदव्यासः सप्तमः ब्रह्मणः ब्रह्मणोऽपि
 ८९ ग. वेदव्यासः सप्तमः ब्रह्मणः ब्रह्मणोऽपि
 ९० ग. वेदव्यासः सप्तमः ब्रह्मणः ब्रह्मणोऽपि

3183

हम अपने घर बगल में रहने लगे थे।
 मैंने भी तो सोचा था कि मैं भी
 हीरो बनूँगा। मैंने भी बहुत
 सोचा था कि मैं भी बहुत
 सोचा था कि मैं भी बहुत
 सोचा था कि मैं भी बहुत
 सोचा था कि मैं भी बहुत
 सोचा था कि मैं भी बहुत
 सोचा था कि मैं भी बहुत

તેઓ શ્રામદ્વના રાગી ભક્ત થની તેમનાં પુસ્તકોનો પ્રચાર કરી
અમૂલ્ય લાભ પ્રાપ્ત કરશે અને તેથી તેઓ ભવિષ્યની જૈન
કોમના ઉપકારી થનશે. ॥ इत्यलं विस्तरेण ॥ ॐ अर्हशान्तिः ३

અધ્યાત્મજ્ઞાનપ્રસારક મંડલ-મુંવાઈ,
ચંપાગલી.

સં. ૧૯૭૪ ચૈત્ર સુદિ. ૧

પ્રસ્તાવના.

શ્રીમદ્ દેવચંદ્રજી કૃત સર્વ ગ્રંથો ઉપાવચાનો સંકલ્પ.

શ્રીમદ્ દેવચંદ્રજી મહામહત્વ સર્વ ગ્રંથો ઉપાવચાનો સંકલ્પ સંકલ્પ સંવત્ ૧૯૬૮ ના વૈશ્વ માસનાં ધર્મો. યોગનિષ્ઠ માર્ગવિદ્યાર્થ લેનારાર્થે શ્રીમદ્ હરિજીવન મુરિચંદ્રજી વિહાર કરના સુવર્ણ સુગમ થઈ ધર્મ માનનાં પાદરે પદાર્થો તપ્તમને શ્રીમદ્દેવચંદ્રજીકૃત જાગૃતનાર નવપદ્મનાર વિગેરે ગ્રંથોત્તર પરિશીલન થઈ તે કવિતે સુત મહાગુણે તેમના સર્વ ગ્રંથો મેટલી પદ્મ કરી ઉપાવચા સંચારી હરિજીવન કર્યો તેમાં તેમ કરના દ્રવ્ય નિષ્પ કર્યો, અને તે મંચરી વિચારોનો પ્રકાશ કરા ધર્મો, જાણનાં કરા કરા ગ્રંથો ઉપાવચા તેનો નિષ્પ કર્યો. સંવત્ ૧૯૭૨ ના શરદાનાં શ્રીમદ્ મુરિજી મહાગુણ વિચારોનાં ચોક્કસ છા તે સુતે તેમની દેવચંદ્રજી નીચે તથા તેમની હરિ પ્રભાને જાગૃતનાર ગ્રંથ ઉપાવચાનો કરા કર્યો; વરોડના સુદાસનનિષ્ઠ સ્તોત્ર પ્રેમના મંચરક. મ. વિદ્યુત્તમદ્ જાણનાં સ્વાસ્થ્ય મંચરક રીતે પુનઃકો ઉપાવચાતું કરુણ કરુ તેમાં તેમના પ્રેમનાં જાગૃતનાર ગ્રંથ પ્રથમ જાણનાં જાણે, અને પદ્મ સ્વાસ્થ્ય તેમનાં કરાવનાં પુનઃકોની રીતે અને મંચરક મંચર જાણે સર્વો જાણનાં જાણે.

શ્રીમદ્ દેવચંદ્રજી મહામહત્વ નવ મંચર એન કોનનાં પ્રથમ છે. એન કોનનો કોઈ પણ પાંચકો તેમના નામની જાણ થો નવો, સર્વ મંચરકોનાં તેમનાં ગ્રંથોને પ્રેમનાં જાણનાં કરે છે તેમ તેમના સર્વ ગ્રંથો ઉપાવચાનો હરિજીવન મહા

પડવાયી જૈન કામમાં આનંદની લાગણી ફેલાઈ, તેમના પ્રંયો
જ્યાંયી જ્યાંયી મઠે પૂજો સંભવ હતો ત્યાં ત્યાં અનેક રથે
અનેક મહાશયો ઉપર પડો ટર્યા.

પ્રંયોની પ્રાપ્તિ માટે પદ્મવ્યવહાર.

શ્રીમદ્ મુલચંદ્રજી મહારાજના સંવાદાના આધારે શ્રીધિજય
કમલમૂરિજી, તથા તેમના શિષ્ય પન્નાત કેસરવિજયજી, તથા
મુની લાભવિજયજી, તથા મુનીરાજ શ્રીદેવમુનિજી, તથા
પ્રવર્તરજી મહારાજશ્રી કાન્તિવિજયજી, તથા મુનિરાજશ્રી
જિનવિજયજી, તથા પન્નાતજી મહારાજશ્રી દાનવિજયજી
તથા મુનિમહારાજશ્રી શ્રીકૃષ્ણચંદ્રમૂરિજી તથા પન્નાતજીશ્રી
માધવિજયજી (પાલી) તથા મુનીશ્રી નાગચંદ્રજી (કચ્છ)
તથા મુનિશ્રી ચિત્તવિજયજી તથા વાલુચર (મુર્શીદાબાદ)
નિવાસી જવેરી અમરચંદ્રજી ચોપરા તથા ભોજક ગીરધરભાઈ
દેવચંદ તથા રા. રા. ચીમનલાલ ઢી૦ દલાલ તથા જવેરી
ભોગીલાલ તારાચંદ તથા રા. રા. મોહનલાલ દર્ડીચંદ દેસાઈ
તથા અન્ય મુનિરાજ તથા ગ્રહસ્થો અને સંસ્થાઓ સાથે પદ-
વ્યવહાર કર્યો.

કયા કયા પ્રંથો કયાં કયાંથી મળ્યા.

૧ આગમસારની એક જુની પ્રતિ કે જેમાં પ્રતિમાપૂજા,
પુષ્પપૂજાચર્ચા, ગુણસ્થાનક સ્વરૂપ, પાપસ્થાનક સ્વરૂપ એ ચાર
વિષયો કે જે છપાણા આગમસારનાં નહોતા તે પ્રત પાદરાના
ભંડારમાંથી મળી અને તેવા વધારાવાળી વે પ્રતિઓ સુસ્તના
શ્રીમોહનલાલજી મહારાજના ભંડારમાંથી મળી * તથા મુનિશ્રી
લાભવિજયજી પાસેથી એક પ્રતિ તેવા વધારાવાળી મળી.

२ नयचक्रसारणी एक जुनी प्रति सुरतना मोहनलालजी महाराजना भंडारमांयी * मळी ते पूर्वना छपायला नयचक्रसारणा जेवी हवी.

३ ज्ञानमंजरी टीकानी जुनी वे प्रतिओ सुरत मोहनलालजी महाराजना भंडारमांयी मुनिश्री हेत मुनिजी मारफत मळी तथा तेमनाज तरफयी हालमांज छपाएली एक प्रति मळी.

४ गुरु गुणपद्विंशिकानोटवो-तेनी एक प्रति पन्यास गुलाबविजयजी पासेयी भोजक गीरवरभाई हेमचंदे मेळवी आपी अने तेने श्री आत्मानंद सभा तरफयी छपाएल मूळ टीका सहितनी मळेळी प्रतना आधारे सुवारी.

५ ध्यानदीपिकाचतुष्पदीनी एक प्रति आचार्य श्रीविजयकमळमुरीजी (मुळचंदजी महाराजना) मारफत घोराजीना भंडारमांयी शा. जादवजी रवजीए मोकळी तेना आवारे छपावी.

६ पांच कर्मदंष्ट्रनो टवो आनी एक प्रति पन्यास गुलाबलाब विजयजी पासेयी भोजक गीरवरभाईए मेळवी आपी धीजी प्रति मळी नयी.

७ विचार रत्नसारणी एक प्रति प्रवर्तकजी श्री कांतिविजयजी महाराज पासेयी तथा एक प्रति जमदावाद श्रीशान्तिसागरजीना भंडारमांयी शा. जमनादास घेलाभाई मारफत मळी तथा एक प्रति मुनि लाभविजयजी पासेयी मळी.

८ प्रश्नोत्तरणी एक प्रति प्र. श्रीकांतिविजयजी महाराज पासेयी मळी.

પડવાયી જૈન કામમાં આનંદની લાગણી ફેલાઈ, તેમ જ્યાંયી જ્યાંયી મઠે ઘૂવો સંભવ હતો ત્યાં ત્યાં અને અનેક મહાશયો ઉપર પત્રો લખ્યા.

ગ્રંથોની પ્રાપ્તિ માટે પત્રવ્યવહાર.

શ્રીમદ્ મુલચંદ્રજી મહારાજના સંવાડાના આચાર્ય કમલસૂરિજી, તથા તેમના શિષ્ય પન્થાસ કેસરવિજય મુની લાભવિજયજી, તથા મુનીરાજ શ્રીહેતુમુનિજ પ્રવર્તકજી મહારાજશ્રી કાન્તિવિજયજી, તથા મુનિજિતવિજયજી, તથા પન્થાસજી મહારાજશ્રી દાન તથા મુનિમહારાજશ્રી શ્રીકૃપાચંદ્રસૂરિજી તથા પન્થાસજી ભાવવિજયજી (પાલી) તથા મુનીશ્રી નાગચંદ્રજી તથા મુનિશ્રી ચિત્તવિજયજી તથા વાલુચર્ (મુશ્કા) નિવાસી જવેરી અમરચંદ્રજી ચોથરા તથા ભોજક રા. રા. હેમચંદ તથા રા. રા. ચીમનલાલ ડી. દલાલ તથા મોગીલાલ તારાચંદ તથા રા. રા. મોહનલાલ દલીચંદ તથા અન્ય મુનિરાજ તથા ગ્રહસ્થો અને સંસ્થાઓ વ્યવહાર કર્યો.

કયા કયા ગ્રંથો કયાં કયાંથી મળ્યા.

૧ આગમસારની એક જુની પ્રતિ કે જેમાં પ્રાણપૂજાચર્ચા, ગુણસ્થાનક સ્વરૂપ, પાપસ્થાનક સ્વરૂપ વિષયો કે જે છપાણા આગમસારનાં નહોતા તે પ્રતિ મંડારમાંથી મળી અને તેવા વધારાવાળી એ પ્રતિએ શ્રીમોહનલાલજી મહારાજના મંડારમાંથી મળી * તથા લાભવિજયજી પાસેથી એક પ્રતિ તેવા વધારાવાળી મળી.

૨ મધ્યમકાળની એક જુની પ્રતિ શુક્લ મહાનામકી મહાગણ મંદાપાંચી * મળી છે જેના ઇતરજી મધ્યમકાળની લેવી હતી.

૩ જાનમંચી વીકલી જુનો દે પ્રતિષ્ઠો જન મોહન-
છાવડી મહાગણ મંદાપાંચી મુનિની જેન મુનિની મારતન
મળી તથા હેમનાથ મળપી જાનમાં મળપી એક પ્રતિ મળી.

૪ જુન જુનાગિરિજાનોડો-લેની એક પ્રતિ જનમ
જુનાગિરિજાનોડો પાનેની મોટા મીરાજનાર જેનપે મેટી જાતી
જોને જેને શ્રી અગમંદ મળા મળપી ઉત્તરુટ જુન વીરા
સરિલી મોટી પ્રતિ જાગરે મળપી.

૫ જાનગિરિજાનોડોની એક પ્રતિ જાગરે મીરાજ-
નારુટીની (મુટપંડી મહાગણ) મારતન હોગડીના
મંદાપાંચી જા. જાગરની સરિલી મોટી જેના જાગરે ઉત્તરી.

૬ પાંચ વર્ષપનો ટો જાતી એક પ્રતિ જનમ જુના-
છાવ વિરપડો પાનેની મોટા મીરાજનાર મેટી જાતી
વીર પ્રતિ મળી નવી.

૭ વિષ્ણુ જનનાની એક પ્રતિ પ્રવંચકી શ્રી કાંતિ-
વિરપડી મહાગણ પાનેની તથા એક પ્રતિ અનગાદ મીરાજ-
નારુટીના મંદાપાંચી જા. જાગરના ઘેટાનાર મારતન મળી
તથા એક પ્રતિ જુન જાગરવિરપડો પાનેની મળી.

૮ પ્રમોટાની એક પ્રતિ મ. શ્રીકાંતિવિરપડી મહાગણ
પાનેની મળી.

૯ કર્મસંવેધ. અમદાવાદ હેલાના ઉપાશ્રયના
ફાવેરી ભોગીલાલભાઈ તારાચંદ મારફત મળી.

૧૦ પ્રતિમાપુષ્પપૂજાસિદ્ધિ.

૧૧ ગુણસ્થાનકઅધિકાર.

આ બંને વિષયો પાદરાના તથા સુસ્તના મંડ
મુનિલાભવિજયજી પાસેથી મળેલી આગમસારની જુની
મળેલ છે, અને પ્રતિમાપુષ્પપૂજાસિદ્ધિના જુદા લ
વે પ્રતો અમદાવાદ હેલાના ઉપાશ્રયના જ્ઞાન
મળેલી છે. * જ્યારે આગમસાર છપાતો હતો તે વખ
વાળી પ્રતિઓ મળેલી નહીં હોવાથી તેની અંદર
નથી અને પાછળથી મળવાથી તે આગમસારના
તરીકે આ ગ્રંથમાં પાછલ દાખલ કરવામાં આવે

શ્રીમદ્ દેવચંદ્ર દ્વિતીય ભાગમાં છાપવ

૧૨ (૧) વિચારસાર મૂળ-સંસ્કૃત-ટીકા—
દ્રર્જાકૃત વિચારસાર નામનો ગ્રંથ છે. એવી પ્રય
વાલુચર નીવાસી શ્રીયુત્ત અમરચંદ્રજી ચોથરાણ
જાહેરવચ્ચર વાંચીને આપી અને તે ગ્રંથની મુઠ્ઠા
પ્રત તેમને શ્રીજિનયશઃ મુરિજીના પુત્રક મંડા
આપી અને તેવીજ ધીર્જી પ્રતી રા. રા. ચીમનલા

x હામડો નં. ૩૨ થી. પ્રત નં. ૪૨

+ પ્રત નં. ૪૦૯-૫૬૩ પાન ૬૬ ૬૭.

* હામડો નં. ૨૦ થી. પ્રત નં. ૮૦-૮૧ પાન

પુનઃ વીરગિરિની ત્યાંના પં. અનુચંદ્રસીપતિ. પાસેથી. સર્વદ
કરી માગના મોકલી આવી તથા તેવીજ એક પ્રતિ પ્ર૦ શ્રી
વાલ્મીકિવિજયગી મહારાજ પાસેથી મળી * તથા આ ગ્રંથની સંસ્કૃત
ટીકાવાળી પ્રતિ અમદાવાદ હેલાના ડાહ્યાધપના જ્ઞાનમંડારનાંયોગી
મળી તથા તેજ મંડારનાંયોગી ટીકાવાળી એક પ્રત મળી + તથા
વિદ્યતસાગી પ્રથમચંડી સંસ્કૃત ટીકાવાળી પ્રત ડાહ્યાધપગી
શ્રીવાલ્મીકિવિજયગી શાસ્ત્રસંગ્રહનાંયોગી પં. શ્રીજ્ઞાનવિજયગી મહારાજ
પાસેથી મળી (પાન ૬૮) આ સ્વચ્છે એક વાર ડાહ્યાધપી અગ-
ત્તની છે કે અમદાવાદ હેલાના ડાહ્યાધપનો જ્ઞાનમંડાર જે ઘરો
હતો તથા તેનાંયોગી ગ્રંથસંગ્રહ ઘરો ડાહ્યાધપ અને અનુચંદ્ર છે,
પંતુ કર્પણહરોના મનમંદના લિધે તેનાંયોગી પ્રતિઓ મેલ્લવવા
ઘની હરકેટીઓ નહીં હવી, છતાં અષ્ટાત્મજ્ઞાન તત્ત્વિક જ્ઞેયો
મોક્ષાભિપ્રાય તત્ત્વચંદ્ર પુનઃ સ્વાત્ત પ્રપાત્ત કરી યોગી ૫-
તિઓ વડતી આવી હવી તેનાંયોગી તેમનો વચકાર માલુંછું.

૧૩ (૨) અષ્ટાત્મગીતા—આ ગ્રંથ પ્રવચન ઉપાવેટો હતો
તે યોગીય તેની જે પ્રતિઓ હુત મોહનલાલગી મહારાજના
જ્ઞાનમંડારનાંયોગી મળી હવી. *

૧૪ (૩) ઉપ્પદકાશ—તે એક પ્રતિ અમદાવાદ વિદ્યા-
મંડળના જ્ઞાનમંડારનાંયોગી મોક્ષક ગીતવાખાઈ નારાયણ અને એક
પ્રતિ પન્થાત્મ લાલવિજયગી મહારાજ પાસેથી મળી હવી.

* ટીકાગી નં. ૪૯ તેથી નં. ૯૭ પાન ૬૮.

+ ટીકાગી નં. ૧૨ થી. પુર્વોચ્ચ પ્રત નં. ૧૦ ઉપ્પાદ નં. ૧૧.

- " નં. ૧૨ થી પ્રત નં. ૧૨

* પ્રત નં. ૭૦૨-૪૧૬ પા. ૧૨-૪૯.

૧૫ (૪) ચોવીશી મોટી ટ્વાસદ—આ ચોવીશીની પ્રથમ છપાયલી પ્રતિઓ ઉપરાંત પ્ર૦ શ્રીકાંતિવિજયજી મહારાજ પાસેથી આજથી દોઢસો વર્ષપર સુરતના મળસાલી કુટુંબે લખાવેલી પ્રતિ મઠી છે આ પ્રતિ પ્રથમ છપાણી ચારે આવૃત્તિઓ કરતાં વધારે શુદ્ધ છે છાપેલી પ્રતિઓમાં જુની આવૃત્તિ અમદાવાદ શ્રીશાંતીસાગરજીના મંડારમાં છે.

૧૬ (૫) વીસ વિહરમાનજી સ્તવન (વીસી)—આ ગ્રંથ પ્રથમ છપાયેલ છે.

૧૭ (૬) ગતચોવીસી (સ્તવન ૨૧) પ્રથમ છપાણલ છે છે છેલ્લાં ત્રણ સ્તવનો શોધ કર્યા છતાં મઠી શક્યાં નથી કોઈ મહાશયના જોવામાં આવેને જણાવશે તો આભાર થશે.

૧૮ (૭) સ્નાત્રપૂજા	} આ ચારે ગ્રંથો પ્રથમ પૂજા સંગ્રહમાં છપાઈ છે તેની જુની હસ્તલીખીત પ્રતિ-
૧૯ (૮) નવપદજીપૂજા (ઉલાઠા)	
૨૦ (૯) એકવીશપ્રકારી પૂજા	
૨૧ (૧૦) અષ્ટપ્રકારી પૂજા	

ઓ પાદરાના પુસ્તક મંડારમાં છે.

૨૨ (૧૧) વીરનિર્વાણના સ્તવનની ઢાલો—ની એક પ્રતિ અમદાવાદ વિદ્યાશાળાના મંડારમાંથી મોજક ગીરવરભાઈ મારફત મઠી છે.

૨૩ (૧૨) ઘાઠુજીન સ્તવનનો ટ્યો અમદાવાદ હેલાના ઉપાશ્રયના મંડારમાંથી મળેલ છે. * વીજાં ઓગણીસ સ્તવનનો ટ્યો શ્રીમદે લખેલો હોય એવો સંભવ છે પણ મળેલ નથી.

૨૪ (૧૩) મારી ઘોડીશીના મપમ તીર્થકર પદ્મનામજીનું સ્તવન થીયુત અમરવંદજી ચોપરા તથા મોજકગીતર હેમવંદ તરફથી મઝેલ છે યીજાં તેવીસ સ્તવનો છે એમ સાંમઝ્યું છે પણ હવે છુપી મઝી ગર્યાં નથી.

૨૫ (૧૪) સીનંચરજિનસ્તવન મોટું મોજક ગીતરમાઈ તરફથી મઝ્યું છે તેમ હપાયેલું પણ છે.

૨૬ (૧૫)	}	સિદ્ધાચરનાં સ્તવનો જા ચારે સ્તવનો પાદરાના મંડાત્સપટીપગામાંથી મઝેલ છે.
૨૭ (૧૬)		
૨૮ (૧૭)		
૨૯ (૧૮)		

૩૦ (૧૯) દીવાઝીનું સ્તવન નાનું	}	પાદરાના મંડારમાંથી મઝેલ છે.
૩૧ (૨૦) નવાનગરજી સ્તવન		
૩૨ (૨૧) દુવપદ સ્તવન		

૩૩ (૨૨) સનવત્સરસ્તવન	}	જા બે સ્તવનો થીયુત
૩૪ (૨૩) કુંભસ્થાપના સ્તવન		

અમરવંદજી ચોપરા તથા મોજકગી. હે. તરફથી મઝેલ છે.

૩૫ (૨૪) સદ્ગુરુદત્તનું સ્તવન મોજકગી. હે. તરફથી મઝેલ છે. તેમજ કૉ. ફેલ્ડના ૧૯૧૫ નાં ચાસ અંકમાં હપાયેલું છે.

૩૬ (૨૫) અજિતનાથ જિનહોરી હોરી સંગ્રહનાં હપાયેલ છે.

૩૭ (૨૬) પ્રમુસ્તુતિ.	}	જા સ્તુતિઓ થીયુત અમરવંદજી ચોપરા તરફથી મઝી છે.
૩૮ (૨૭) સિદ્ધાચરસ્તુતિ		
૩૯ (૨૮) વિદાસ્પાનકસ્તુતિ		
૪૦ (૨૯) ગીરનાસ્તુતિ		
૪૧ (૩૦) જ્ઞાનવદ્માનસ્તુતિ		

૧૫ (૪) ચોવીશી મોટી ટ્રાસહ—આ ચોવીશીની પ્રથમ છપાયેલી પ્રતિઓ ઉપરાંત પ્ર૦ શ્રીકાંતિવિજયજી મહારાજ પાસેથી આજથી દોઢસો વર્ષપર સુરતના મળસાલી કુટુંબે લેખાવેલી પ્રતિ મળી છે આ પ્રતિ પ્રથમ છપાણી ચારે આવૃત્તિઓ કરતાં વધારે શુદ્ધ છે છાપેલી પ્રતિઓમાં જુની આવૃત્તિ અમદાવાદ શ્રીશાંતીસાગરજીના મંડારમાં છે.

૧૬ (૫) વીસ વિહરમાનજી સ્તવન (વીસી)—આ ગ્રંથ પ્રથમ છપાયેલ છે.

૧૭ (૬) ગતચોવીસી (સ્તવન ૨૧) પ્રથમ છપાણ છે છે છેઢાં વળ સ્તવનો શોધ કર્યા છતાં મળી શક્યાં નથી કોઈ મહાશયના જોવામાં આવેને જણાવશે તો આભાર થશે.

૧૮ (૭) સ્નાનપૂજા	} આ ચારે ગ્રંથો પ્રથમ પૂજા સંગ્રહમાં છપાઈ છે તેની જુની હસ્તલીખીત પ્રતિ-
૧૯ (૮) નવપદજીપૂજા (ઉલાઠા)	
૨૦ (૯) એકવીશપ્રકારી પૂજા	
૨૧ (૧૦) અષ્ટપ્રકારી પૂજા	

ઓ પાદરાના પુસ્તક મંડારમાં છે.

૨૨ (૧૧) વીરનિર્વાણના સ્તવનની ઢાઢો—ની એક પ્રતિ અમદાવાદ વિદ્યાશાળાના મંડારમાંથી મોજક ગીરધરભાઈ મારફત મળી છે.

૨૩ (૧૨) બાહુર્જાન સ્તવનનો ટ્યો અમદાવાદ હેલાના ઉપાધ્યયના મંડારમાંથી મળેલ છે. * વીજ્ઞાં ઓગર્ણાસ સ્તવનનો ટ્યો થ્રીમદે લખેલો હોય પણ સંભવ છે પણ મળેલ નથી.

२४ (१३) भावी चोवीसीना भयम तीर्थक
स्नान श्रीपुत्र जगत्पदजी बोधरा तथा भोजक
तारुणी मजेत छे बीजां तेवीत स्नानो छे एम
पग हलु दुर्घा मळी अक्कां नथी.

२५ (१४) लोचनपराजिनस्नान मोहुं भोजक
तारुणी मळ्युं छे तेम छपापेहुं पग छे.

२६ (१५) ।

२७ (१६) ।

२८ (१७) ।

२९ (१८) ।

सिद्धाचळनां स्नानो जा चार
पादराना भंडारस्थ दीपमानांयी

३० (१९) दीवाळीं स्नान नाहुं

३१ (२०) नवानगरजी स्नान

३२ (२१) धुवन्द स्नान

३३ (२२) लमवतानस्नान

३४ (२३) कुंभस्थाना स्नान

भोजकगी० हे० तारुणी मजेत छे.

३५ (२४) लहरकुट्टुं स्नान भोजकगी० हे० तारुणी

मजेत छे. तेमज को. हेल्लना १९१५ नां स्वात अंक
छपापेहुं छे.

३६ (२५) अजितनाथ जिनहोरी होरी संग्रहनां छपा
पुत छे.

३७ (२६) मनुस्मृति.

३८ (२७) सिद्धाचळनुति

३९ (२८) विदास्थानकनुति

४० (२९) गौरनारनुति

४१ (३०) ज्ञानवद्वाननुति

जा स्तुतिओ श्रीपुत्र
जगत्पदजी बोधरा
तारुणी मळी छे.

૧૫ (૪) ચોવીસી મોટી ટ્વાસદ્—આ ચોવીસીની પ્રથમ છપાપણી પ્રતિઓ ઉપરાંત પ્ર૦ શ્રીકાંતિવિજયજી મહારાજ પાસેથી આજથી દોઢસો વર્ષપર સુરતના મળસાલી કુંડંબે લેવા-વેલી પ્રતિ મળી છે આ પ્રતિ પ્રથમ છપાણી ચારે આશુતિઓ કરતાં વધારે શુદ્ધ છે છાપેલી પ્રતિઓમાં જુની આશુતિ અમદાવાદ શ્રીશાંતીસાગરજીના મંડારમાં છે.

૧૬ (૫) વીસ વિહરમાનજી સ્તવન (વીસી)—આ ગ્રંથ પ્રથમ છપાયેલ છે.

૧૭ (૬) ગતચોવીસી (સ્તવન ૨૧) પ્રથમ છપાણુ છે છે છેલાં ગ્રંથ સ્તવનો શોધ કર્યા છતાં મળી શક્યાં નથી કોઈ મહાશયના જોવામાં આવેને જણાવશે તો આભાર થશે.

૧૮ (૭) સ્નાનપૂજા	} આ ચારે ગ્રંથો પ્રથમ પૂજા સંગ્રહમાં છપા- ણ છે તેની જુની હસ્તલીખીત પ્રતિ-
૧૯ (૮) નવપદજીપૂજા (ઝલાઝા)	
૨૦ (૯) એકવીશપ્રકારી પૂજા	
૨૧ (૧૦) અષ્ટપ્રકારી પૂજા	

ઓ પાદરાના પુસ્તક મંડારમાં છે.

૨૨ (૧૧) વીરનિર્વાણના સ્તવનની ઢાલો—ની એક પ્રતિ અમદાવાદ વિદ્યાશાળાના મંડારમાંથી મોજક ગીરવરભાઈ મારફત મળી છે.

૨૩ (૧૨) યાદુજીન સ્તવનનો ટ્યો અમદાવાદ ઢેલાના લપાથયના મંડારમાંથી મળેલ છે. * વીજાં ઓગળીરા સ્તવનનો ટ્યો થામદે લખેલો હોય પણ સંભવ છે પણ મળેલ નથી.

૨૪ (૧૩) મળી લેવાઈના કપડા લેવાઈના પાનમળીને
મળા જોડા જાણવાઈ જોડા ના મોટકાઈના લેવાઈ
મળાઈ મોટા છે લેવાઈ લેવાઈ મળાઈ છે એ જાણવાઈ છે
જા હા હાઈ મળી મળાઈ મળી.

૨૫ (૧૪) મળાઈના મળાઈ મળી મળાઈ મળાઈ
મળાઈ મળાઈ છે લેવાઈ મળાઈ જા છે.

૨૬ (૧૫))

૨૭ (૧૬)) મળાઈના મળાઈ જા મળી મળાઈ

૨૮ (૧૭)) પાનમળાઈના મળાઈ મળાઈ છે.

૨૯ (૧૮))

૩૦ (૧૯) મળાઈના મળાઈ) પાનમળાઈના

૩૧ (૨૦) મળાઈના મળાઈ) મળાઈ છે.

૩૨ (૨૧) મળાઈના મળાઈ)

૩૩ (૨૨) મળાઈના મળાઈ) જા છે મળાઈ મળાઈ

૩૪ (૨૩) મળાઈના મળાઈ) મળાઈના મળાઈના

મળાઈના મળાઈના મળાઈના મળાઈના

૩૫ (૨૪) મળાઈના મળાઈના મળાઈના મળાઈના

મળાઈના મળાઈના મળાઈના મળાઈના

મળાઈના મળાઈના મળાઈના મળાઈના

૩૬ (૨૫) મળાઈના મળાઈના મળાઈના મળાઈના

મળાઈના મળાઈના મળાઈના મળાઈના

૩૭ (૨૬) મળાઈના મળાઈના)

૩૮ (૨૭) મળાઈના મળાઈના)

૩૯ (૨૮) મળાઈના મળાઈના)

૪૦ (૨૯) મળાઈના મળાઈના)

૪૧ (૩૦) મળાઈના મળાઈના)

૪૨ (૩૧) થડી સાચુંદનાની કાલો શ્રીપુત્ર અમરચંદ્રજી
ચોપરા તરફથી મળેલ છે.

૪૩ (૩૨) અષ્ટપ્રવચન માતાની સજ્ઞાપો	} આ સજ્ઞાપો હપાયેલી છે.
૪૪ (૩૩) પ્રભંજનાની સજ્ઞાપ	
૪૫ (૩૪) ઝંઝગ ક્રાપિની સજ્ઞાપ	
૪૬ (૩૫) સમક્ષિતની સજ્ઞાપ	
૪૭ (૩૬) ગજગુપ્તમાલની સજ્ઞાપ	

૪૮ (૩૭) પંથેરી ચિપ્પ ત્યાગપદ—શ્રીપુત્ર અમરચંદ્રજી
ચોપરા તરફથી મળ્યું છે.

૪૯ (૩૮) | સુત્ર નીચાડી જાનકીરાડ ઉપર લેણેલા

૫૦ (૩૯) | પત્રો ૨—આ થે પત્રો આપ્તાનંદપ્રકાશમાં
જાણવા છે તે ઉપરથી લીધા છે.

૫૧ (૪૦) પદ. શ્રાવણ ઉપર લેણેલો પત્ર—૫૦ ધાકાં-
તીરિજપત્રી મહાગજ પામેલી મળ્યો છે.

૫૨ માત્ર સ્વાધ્યાય.

૫૩ થે સજ્ઞાપો. પં. અગ્નિવાગરગણિ તરફથી મળેલ છે.

ઉપર પ્રમાણે જણાવી પુસ્તકો સ્તરનો સજ્ઞાપો રિમેરે મળ્યાં
હેની વીગત આતો છે. શ્રીમદ દેવચંદ્રજી મહાગજના સમી
મ્મકોનાં શ્રીપુત્ર અમરચંદ્રજી ચોપરા નામ પ્રથમ પદ થયારે
છે તેમને શ્રીમદ્ની કેટલીક કૃતિઓનાં નામ તથા તે કયાં
કયાં મળી શકે છે તે મને પત્ર લખી પ્રથમથી જાણવું હતું
તેમના લખાણદ્વારા આપને તેમની શ્રીમદ્ ઉપરની મત્તિનો
અત્યંત સ્પષ્ટ ખ્યાલ મળે છે " શ્રીમદ્ દેવચંદ્ર " પદેથી માગ
જાણવો તેમનાં મોઢાંને મારે તેમને અપેક્ષા આનંદ થયો
હશે તે તેમની પત્રો આપે તો જાણ્યો છે.

पत्र

“ भद्रास्पद वर्मचंद्र वकील मोहनलालभाइ जोग जी० बालुचरसे अनुरोध दोपरेका प्रणाम बहुत बहुत वंचियेगा, यहाँ कुशलमंगल है आप लोगोकी कुशल सदा चाहता हूँ अपरंच समाचार वंचियेगा. आज “ श्रीमद् देवचन्द्र ” नामाग्रंथका सुदृितांश आपने कृपापूर्वक भेजा तो पतितप्रावनि तिथि चैत्र शुक्ल त्रयोदशीके दिवस मुझे मिला या आपकी इस कृपाके लिये मैं आपका आ जन्म जगती भया हूँ, उपरोक्त ग्रंथका पंद्रहवाँ समाचार मैं कलकत्ते चले जानेसे फॉरन देनेसे देर भया आशा है हमारा पत्र अपराध क्षमा करियेगा.

और कलदिनमें कलकत्तेसे आया हूँ “ विचारसार ” ग्रंथ पहुँचा तो जानियेगा, विकानेवाले श्रीगुरुजी कहां है मालूम नहीं भया मालूम होनेसे उनको पत्र लिखकर सर्व बात पुछकर आपको लिखुंगा.

x x x x

आज—कमसेकम हजार पुस्तक छपवाइएगा ऐसा हमारा अनुमान था इत्तिसे १५१ पुस्तक भेजनेकी लिखा था लिखने पुस्तक कम छपेगी तो पु. १५१ भेजनेकी जरूरत नहीं है, पुस्तक छपवानेके खर्च बाबत रुपया चार पांच रोजने भेजेगें.

श्रीमद्भूत समस्त ग्रंथादि छाननेके विचार है—एक अज्ञाती छोड़नेका इरादा नहीं है लिखा तो बाँधकर खुशी भये.

पूजाचार्य श्रीमद् बुद्धिनागरजीवरिजी तनागच्छके होकर श्रीमद् देवचन्द्रजी महाराजके प्रति इतनी भक्ति रखते हैं इह इस काउमे अद्भुत है इस लिये श्रीआचार्य बुद्धिनागरजीवरिजीके धागने बाँजार नमस्कार हो.

x x x x

શ્રીમદ્ સમન્વિ હમકો જો કુઝ માલુમ થા સો ચતલાના હમારા ફરજ થા સો હમ કંપંચિત પાલન કિયા યહ હમારા સૌભાગ્ય હૈ ઇસ લિયે હમારી પ્રસંસા કી કોઈ જરુરત નહિ મુજે લજ્જિત હોના પડતા હૈ સો માલુમ કિજિયેગા ધર્મ સ્નેહ સવિશેષ રહીયેગા, પવોત્તર શીઘ્ર દિજિયેગા યહાં કે લાયક કામ હો સો લિખિયેગા ઇતિ.

છપાવ્યા વિનાનાં પુસ્તકો.

(૧) ગુરુગુણવદત્રિશિકા ટ્વો. (૨) વ્યાનદીપિકા ચતુષ્પદી. (૩) કર્મગ્રંથ પાંચનો ટ્વો. (૪) વિચારસ્તસાર પૂર્ણ. (૫) પ્રશ્નોત્તર. (૬) વિચારસાર મુઝ-ટીકા અને ટ્વો. (૭) કર્મસંવેધ પ્રકરણ. (૮) પ્રતિમાપુષ્પસિદ્ધિ. (૯) ગુણસ્થાનાધિકાર. (૧૦) દ્રવ્યપ્રકાશ. (૧૧) બાહુજિનસ્તવન ટ્વો. (૧૨) વીર નિર્વાણની ઢાલો. (૧૩) પદ્મનાભજિનસ્તવન. (૧૪-૧૫-૧૬-૧૭) સિદ્ધાચલનાં સ્તવન. (૧૮) તત્ત્વાન્તરગસ્તવન. (૧૯) ધ્રુવપદસ્તવન. (૨૦) સમવસરણ સ્તવન. (૨૧) કુંભસ્થાપનસ્તવન (૨૨) સિદ્ધાચલસ્તુતિ. (૨૩) વીશસ્થાનકસ્તુતિ. (૨૪) જ્ઞાનબ્રહ્માનસ્તુતિ. (૨૫) શિરનાસ્તુતિ. (૨૬) કાગઝ. (૨૭) પંચેન્દ્રિય વિષય-રસાંગપદ. (૨૮) પ્રભુસ્તુતિ. સાંહુપદ. અન્યપદ. પૂ. રીતે ગ્રીશ છપાવ્યા અગરતા હતા તે છપાવ્યા છે અને તે વિતાના પાઠેલા છપાવેલા હતા તે પુનઃ શુદ્ધ કરી છપાવેલ છે.

કહ જાણમાં કયાં પુસ્તકો કયા ગામમાં રહ્યાં.

સંવત્ ૧૭૭૬. કાગણ સુદિ ગ્રીજે મોટા કોટ-મોટ-માં પોતાના મિત્ર ડુર્ગાદાસના બોધાર્થે આરામસારની રચના કરવામાં આવી.

સંવત્ ૧૭૧૬ ના કાર્તિક સુદિ પાંચમે નવાનગરમાં
સાર સ્થાનમંજરી ટીકા રચવામાં આવી.

સંવત્ ૧૭૬૬ ના વૈશાખ વદિ ૧૩ ના રોજ મુંબતાન શહે-
મણશાહી મીઠમલના આગ્રહથી ધ્યાનદીપિકાચતુષ્પદી રચી.

સંવત્ ૧૭૧૬ ના કાર્તિક સુદિ ૧ ના રોજ નવાનગરમાં
સાર ગ્રંથરચ્યો.

સંવત્ ૧૭૬૭ ના પોષ વદિ ૧૩ ના રોજ દ્રવ્યપ્રકાશ
રચ્યો.

સંવત્ ૧૮૦૪ ના માગશર સુદિ ૧૩ ના રોજ સિદ્ધાચ-
તું સ્તવન સુસ્તવાશી કચરા કીકાના સંઘમાં સિદ્ધાચલજીનો
કરી રચ્યું.

લેસલમેરમાં વર્તમાન શેઠના આગ્રહથી પંચમાવનાની રચના
શાઠ મળતી નથી.

લીમડી શહેરમાં અવ્યાત્મગીતિની રચના કરી.

માવનગરમાં દીવાળીના દીવસે વીરનિર્વાણત્વ સ્તવન (ગાલો)
શાઠ ટસી નથી.

૫. શીવાય ધીજા ગ્રંથોની શાઠ તથા સ્પષ્ટ મઝેલ નથી.

શ્રીમદ્ભુત્તં જીવનચરિત્ર.

મદ્ભુત્તં જીવનચરિત્ર હજી પરિપૂર્ણ ઉપલબ્ધ થયું નથી તે સંબંધી
ત્યાં પશો ટસી દક્ષીકત મેલવવા પ્રયાસ કરવામાં આવે છે.
મદ્ દેવચંદ્ર દ્વિતીય ભાગમાં શ્રીમદ્ભુત્તના જીવનચરિત સંબંધી
જે દક્ષીકત મળશે તે દાખલ કરવામાં આવશે તથા તેમની
તેઓ સંબંધી ઉપોદ્ધાતમાં ઘેરુપ વિચારે પ્રગટે કરવામાં

આવશે. પ્રથમ ભાગમાં પત્ર વિસ્તાર મળેલી તે દાખલ કરેલ નથી. શ્રીમદ્ના જીવનચરિત સંબંધી જે જે મહાશયો સ્વયં પૂરી પાડશે તેમની ઉપકારસહ વીજા ભાગમાં નોંધ લેવામાં આવશે.

અપ્રગટ કૃતિઓ.

શ્રીમદ્ના જે જે કૃતિઓ મળી તેનું લીટ ઉપર આપવામાં આવ્યું છે તેમ છતાં હજી જે જે અપ્રગટ કૃતિઓ રહી હોય તે સંબંધી જાહેરસ્વરૂપી તથા પત્રવ્યવહારૂપી પ્રયત્ન કરવામાં આવશે. શ્રીમદ્ના અપ્રગટ કૃતિઓ મેળવવામાં જે જે મહાશયો સહાય કરશે તેમની વીજા ભાગમાં ઉપકાર સહ નોંધ લેવાશે.

પુસ્તકો મેળવી આપનાર મહાશયોનો ઉપકાર.

અમદાવાદ હેલાના ઉપાધ્યક્ષ જ્ઞાનભંડારમાંથી બંને પક્ષના મતભેદ પ્રસંગે પુસ્તકો ન મળી શકે તેવા સંજોગોમાં શ્રીમદ્ના કાળજી રાખી શ્રીમદ્ના કૃતિઓની પ્રતિઓ અપાવવામાં ફાવેલી મોગીલાલભાઈ તારાચંદે જે સહાય આપી છે તેમણે તેમનો આભાર માન્યું શ્રીમદ્ દેવચંદ્રજીની ચોવીસી તથા અન્ય વાંચનથી તેઓનો શ્રીમદ્ પર પૂર્ણ રાગ પ્રગટેલો જણાય છે ને તેથી તેમણે આ કાર્યમાં સારી સહાય આપી છે.

વાલુચરાવાળા ફાવેલી અમરચંદ્રજી બોયરા જેઓ.. શ્રીમદ્ના પૂર્ણ રાંગી જ્ઞાનસિક્કા ભક્ત છે તેમનો તથા શ્રીમદ્ના કૃતિનાં પુસ્તકો આપવા માટે શ્રીમદ્ પ્રવર્તક શ્રીકાંતિવિજયજી તથા શ્રીમદ્ વિજયકમલમૂર્તીશ્વરજી, પંચાસ લાભવિજયજી, પંચાસ કેસરવિજયજી, પંચાસ ગુલાબવિજયજી, મુનિ દેતમુનિ, મોજક

૬ હેમચંદ તથા ધોરાજીના શેઠ જાદવજી રવજી વિગે-
રકરણપૂર્વક બામાર માનુંછું.

કાર્પેના મૂઠા ઉત્પાદ અને પ્રેરક પરમવૃદ્ધ યોગનિષ્ઠ
પ્રાદ જૈનાચાર્ય ધીમદ્ શુક્તિનાગ સુરિશ્વરજી મહારાજ
માત્ર આ ગ્રંથ ઉપાવશનો ઉપદેશ કરીનેજ નહીં અંત-
ત્રાન ગ્રંથો સોંપવા સુચારવામાં તેમજ મુક્તો તરાતરાનાં
દે વર્ષની સત્તત પ્રયાસ સેવેલો છે. પૂર્યુંજ નહીં પણ
તેની સંસ્કૃત ટીકા અને યીજા કેટલાક ગ્રંથ પૂટલા
દ્વ અને અધ્યવસ્થિત રીતે ટચાપલા હતા કે જે શુદ્ધ
તેઓ શ્રીનો ઘમો કાઢી વ્યર્જીત થયો છે. તેઓ શ્રીની
વર્ધા કાઢી અને સ્થાય ન હોત તો આ કાર્ય
પૂર્ણ શક્ત નહીં તેથી તેઓશ્રીનો જેટલો ઉપકાર
તેટલો જોઈ છે, અને તેથી આ કાર્યની સફળતાનું
ન તેઓશ્રીનેજ ધટે છે.

૧. પુસ્તકસંગ્રહનાં હણપૂલ ગ્રંથો પૈકી કેટલાકની પ્રતિઓ
તેની પત્ર અશુદ્ધ હોવાથી તેમજ તેની નેઝવની માટે
અન્ય નહીં મઝાવાથી તેને શુદ્ધ કરવા પ્રયત્ન કર્યા
તેની મુદ્રો રહી જમનો સંભવ છે તેનું શુદ્ધિપત્રક દાખલ
છે. છતાં પણ કોઈ સ્પષ્ટ મુદ્રો રહેલી હોય તો તે શુદ્ધ
સુધારી લાંબરો અને નને જગાવરો તો તેમનો બામાર
ધીજી આશિર્વાદ સુધારો કરવામાં આવશે.

૨. ગ્રંથ સંબંધનાં જે પાંદે ટચવાનું વાતી રહેલું હશે તે
આશિર્વાદ જગાવવામાં આવશે.

१३ मौनाष्टक.	२८३	२४ शास्त्राष्टक.	३६२
१४ विद्याष्टक.	२९२	२५ परिग्रहाष्टक.	३६७
१५ विवेकाष्टक.	२९९	२६ अनुभवाष्टक.	३७२
१६ माव्यस्थ्याष्टक.	३०८	२७ योगाष्टक.	३७७
१७ निर्भयाष्टक.	३२३	२८ नियागाष्टक.	३८४
१८ अनात्मशंसाष्टक.	३२७	२९ भावजूजाष्टक.	३८८
१९ तन्वदृष्ट्यष्टक.	३३३	३० ध्यानाष्टक.	३९२
२० सर्व समृद्धयष्टक.	३४१	३१ तत्रोऽष्टक.	३९७
२१ कर्मविपाकचितनाष्टक.	३४६	३२ सर्वनयत्रयणाष्टक.	४०४
२२ भवोद्वेगाष्टक.	३५२	३३ टीकाकारप्रशस्ति.	४२०
२३ लोकसंज्ञात्यागाष्टक.	३५७		
४ गुह्यगुणछत्रीशी.			४२५-४५०
५ ध्यानदिपीकाचतुःपदी.			४५३-५७९
१ बारभावनातुं स्वरूप		४ ध्यानव्येय स्वरूप	
खंड १	४५३	खंड ४	५२४
२ स्तनत्रयपंचमहाव्रत		५ धर्मध्यान स्वरूप	
खंड २	४६९	खंड ५	५४९
३ समितिगुप्ति-मोहजय-		६ शुद्धध्यान स्वरूप	
वर्णन खंड ३	५०७	खंड	५६८
६ कर्मग्रंथनो टवो.			५८२-७५२
१ पहेलो कर्मग्रंथ.	५८२	४ चोयो कर्मग्रंथ.	६४२
२ धोजो कर्मग्रंथ.	६११	५ पांचमो कर्मग्रंथ.	६८४
३ धीजा कर्मग्रंथ.	६२९		
७ विचाररत्नसार.			७५३-९३२
८ छुटक प्रश्नोत्तर.			७३३-९६५
९ कर्मसंवेधप्रकरण.			९६७-९९२
१० प्रतिमापुष्पपूजासिद्धि.			९९३-१००४
११ गुणस्थानक अधिकार.			१००५-१०२८

॥ श्रीमच्छંકર મન ॥

॥ અપ ॥

॥ શ્રીચંદ્રિતદેવચંદ્રજોકૃત ॥

આગમસાર.

મન્યદેવને પ્રતિવેદકા નિમિત્તે મેક્ષનર્તનો વ્યવસ્થા કરે છે. ત્રિદાં ત્રયન ચંદ્ર જ્ઞાદિકાઓ નિમિત્તથી હૃતો તે કાચકચિદ પર્ણને વડ કરન કરેછે. તેનાં નાન-પરેણું ચપ્પાન-તિ કરન, બીણું જાવું કરન, અને શીણું બળિતિ કરન.

તેનાં પરેણું ચપ્પાન-તિ કરન કરેછે. ૧ જ્ઞાતચર્ણાપ, ૨ ધર્મચર્ણાપ, ૩ વેદચર્ણાપ, ૪ અંગાપ, ૫ પાર કર્મની વાન કોડકોડી સંગોચની સ્પિતિ છે, તેનાંની જોગ્યર્ણન કોડકોડી સંગે અને એક કોડકોડી કર્ણ રહે, તથા ૧ નાનકર્ણ, ૨ મોઝકર્ણ, ૫ થે કર્મની વાન કોડકોડી સંગોચની સ્પિતિ છે, તેનાંની જોગ્યર્ણન સંગે અને એક કોડકોડી રહે, અને મેહર્ણકર્મની સ્પિતિ કોડકોડી સંગોચની સ્પિતિ છે. તેનાંની જોગ્યર્ણન સંગે, એક એક કોડકોડી રહે રહે. ૫ થી મેહ એક જાહુર્ણ વચ્ચે વચ્ચે સંગે કર્મની એકસાથેચ્છના અને સ્પિતિના મનેચ્છના એક કોડકોડી સંગોચની સ્પિતિ રહે,

પુત્રો જે વૈરાગ્યરૂપ ઉદાસી પરિણામ તેને યથાવૃત્તિકરણ કહિયે. એ પહેલું કરણ, સર્વસંજી પંચેંદ્રીજીવ અનન્તીવાર કરેછે.

હવે વીજું અપૂર્વકરણ કહેછે. તે એક કોડાકોડી સાગ-રોપમની સ્થિતિમાંહેથી એક મુહૂર્ત અને અનાદિ મિથ્યાત્વ જે અનંતાનુબંધીઆની ચોકડી તે સ્વપાવવાને અજ્ઞાન હેય તે છાંડવું, અને જ્ઞાન ઉપાદેય ઇટલે આદરવું, એ વાંછારૂપ અપૂર્વ કહેતાં પહેલાં ક્યારે ન આવ્યો પુત્રો જે પરિણામ તે અપૂર્વ કરણ કહીયે, એ વીજું કરણ તે સમક્તિયોગ્ય જીવને થાય.

હવે વીજું અનિવૃત્તિ કરણ કહેછે. તે મુહૂર્તરૂપ સ્થિતિ સ્વપાવીને નિર્મલ શુદ્ધ સમક્તિ પામે મિથ્યાત્વનો ઉદય મટે ત્યારે જીવ ઉપશમ સમક્તિ પામે, પુત્રો જે પરિણામ તે અનિ-વૃત્તિ કરણ કહિયે. એ કરણ કીધાથી ગંઠીમેદ થયો કહીએ. ઉક્તચ્ચ આવશ્યકનિર્ણયકૌ “ જા ગંઠી તા પદમં । ગંઠીસમય છેઓ ભવે-વીઓ ॥ અનિર્ઝરકરણં પુણ । સમત્તપુરસ્સ્વદેર્જીવે ॥ ૧ ॥ ઉત્તર દેસં દદ્ધિહિયં ચ । વિજ્ઞાદ્ વળદવો પપ્પ ॥ મિચ્છત્ત-સ્સાણ્ણદણ્ણ ॥ ઉવસમસમ્મં લહ્હ જીવો ॥ ૨ ॥ એમ મિથ્યાત્વનો ઉદય મટ્યાથી જીવ સમક્તિ પામે, તે સમક્તિની સદ્ગુણના વે મેદ છે, એક વ્યવહાર સમક્તિ સદ્ગુણ, વીજી નિશ્ચય સમક્તિ સદ્ગુણ.

દેવગ્રીઅરિહંત દેવાધિદેવ, અને ગુરુ સુસાધુ જે સુધો અર્થ કહે તે, તથા ધર્મ કેવલીનો પ્રરુપ્યો જે આગમમાં સાતનય તથા એક પ્રત્યક્ષ વીજું પરોક્ષ એ વે પ્રમાણ અને ચાર નિરૂપેકરી સદ્ગુણ, પુત્રો સદ્ગુણ તે વ્યવહાર સમક્તિ કહિયે. એ પુણ્યનું કારણ તથા ધર્મ પ્રગટ કરવાનું કારણ છે એવી રુચિ જ્ઞાનવિના પણ ધણા જીવાને ઉપજે.

હવે એ છ દ્રવ્યના ગુણ કહેછે. પહેલો ધર્માસ્તિકાયના ચાર ગુણ એક અરૂપી, વીજો અચેતન, ત્રીજો અક્રિય, ચોથો ગતિસહાયગુણ. વીજા અધર્માસ્તિકાયના પણ ચાર ગુણછે. એક અરૂપી, વીજો અચેતન, ત્રીજો અક્રિય, અને ચોથો સ્થિતિ-સહાયગુણ. ત્રીજા આકાશાસ્તિકાયદ્રવ્યના ચાર ગુણછે. એક અરૂપી, વીજો અચેતન, ત્રીજો અક્રિય, ચોથો અવગાહના દાન-ગુણ. હવે કાલદ્રવ્યના ચાર ગુણ કહેછે. એક અરૂપી, વીજો અચેતન, ત્રીજો અક્રિય, ચોથો નવાપુરાણવર્તનાલક્ષણ. હવે પુદ્ગલ-દ્રવ્યના ચાર ગુણ કહેછે. એકરૂપી, વીજો અચેતન, ત્રીજો સક્રિય ચોથો મિલણવિસ્થરણરૂપ પૂર્ણગલન ગુણ. હવે જીવદ્રવ્યના ચાર ગુણ કહેછે. એક અનંતજ્ઞાન, વીજો અનંતદર્શન, ત્રીજો અન-ન્ટચારિત્ર, ચોથો અનંતવીર્ય, એ છ દ્રવ્યના ગુણ કહ્યા તે નિચઘ્રવછે.

હવે છ દ્રવ્યના પર્યાય કહેછે. ધર્માસ્તિકાયના ચાર પર્યાયછે. એક સ્વંધ, વીજો દેશ, ત્રીજો પ્રદેશ, ચોથો અગુરુલઘુ. અધર્માસ્તિકાયના ચાર પર્યાય. એક સ્વંધ, વીજો દેશ, ત્રીજો પ્રદેશ, ચોથો અગુરુલઘુ; પુદ્ગલ દ્રવ્યના ચાર પર્યાય. એક વર્ણ, વીજો ગંધ, ત્રીજો રસ, ચોથો સ્પર્શ અગુરુલઘુસહિત; તથા આકાશાસ્તિકાયના ચાર પર્યાય. એક સ્વંધ, વીજો દેશ, ત્રીજો પ્રદેશ, ચોથો અગુરુલઘુ; કાલદ્રવ્યના ચાર પર્યાય. એક અતીતકાલ, વીજો અનાગત કાલ ત્રીજો વર્તમાન કાલ, ચોથો અગુરુલઘુ; અને જીવ દ્રવ્યના ચાર પર્યાય. એક અવ્યાનાથ, વીજો અનવગાહ, ત્રીજો અમૃતિક, ચોથો અગુરુલઘુ. એ છ દ્રવ્યના પર્યાય કહ્યા.

હવે છ દ્રવ્યના ગુણપર્યાયનું સાધર્મ્યપણું કહેછે. અગુરુ લઘુપર્યાય સર્વદ્રવ્યમાં સરીસ્થો છે અને અરૂપીગુણ પાંચ દ્રવ્યમાં

છે. એક પુદ્ગલદ્રવ્યમાં નથી; તથા અચેતનગુણ પાંચ દ્રવ્યમાં છે. એક જીવદ્રવ્યમાં નથી, અને સક્રિયગુણ જીવ તથા પુદ્ગલ એ બે દ્રવ્યમાં છે. બાકી ચારદ્રવ્યમાં નથી; તથા ચલણસહાયગુણ એક ધર્માસ્તિકાયમાં છે, વીજા પાંચ દ્રવ્યમાં નથી; વલી સ્થિરસહાયગુણ એક અધર્માસ્તિકાયમાં છે. વીજા પાંચ દ્રવ્યમાં નથી; તથા અવગાહનાગુણ તે એક આકાશદ્રવ્યમાં છે, વીજા પાંચ દ્રવ્યમાં નથી; અને વર્તનાગુણ તે એક કાલદ્રવ્યમાં છે, વીજા પાંચ દ્રવ્યમાં નથી; તેમજ મિલણવિચરણગુણ તે પુદ્ગલમાં છે, વીજા દ્રવ્યમાં નથી તથા જ્ઞાન-ચેતના ગુણ તે એક જીવ દ્રવ્યમાં છે, પણ વીજા-દ્રવ્યમાં નથી. એ મૂલગુણ કોઈ દ્રવ્યના કોઈ દ્રવ્યમાં મિલે નહીં. એક ધર્મ, વીજો અધર્મ, વીજો આકાશ, એ ત્રણ દ્રવ્યના ત્રણ ગુણ તથા ચાર પર્યાય સરિલા છે અને ત્રણ ગુણે કરી તો કાલ-દ્રવ્ય પણ એ સમાન છે.

હવે વલી અગ્યાર બોલે કરી છદ્રવ્યના ગુણજાણવાને ગાથા કહે છે.

પરિણામિ જીવ મુક્તા, સપણ્ણા એગ ચિત્ત કિરિઆય નિશ્ચં
કારણ કત્તા, સન્નગય ડ્યાર અપ્પવેસે । ૧ ।

અર્થ-નિશ્ચયનપર્યા આપ આપના સ્વભાવે છએ દ્રવ્ય પરિણામી છે અને વ્યવહારનપર્યા જીવ તથા પુદ્ગલ એ બે દ્રવ્ય પરિણામી છે તથા એક ધર્મ, વીજો અધર્મ, વીજો આકાશ અને ચોથો કાલ, એ ચાર દ્રવ્ય અપરિણામી છે. તથા છ દ્રવ્યમાં એક-જીવ દ્રવ્ય તે જીવ છે, વીજા પાંચ દ્રવ્ય અજીવ છે તથા છ દ્રવ્યમાં એક પુદ્ગલ મૂર્તિવન્ત રૂપી છે અને પાંચ દ્રવ્ય અમૂર્તિ-મંત અરૂપી છે. છ દ્રવ્યમાં પાંચ દ્રવ્ય સપ્રદેશી છે, અને એક-કાલ દ્રવ્ય અપ્રદેશી છે. તેમાં એક ધર્માસ્તિકાય. વીજો અધર્મા-

ગિરનાર પૂ. પે. દ્રાવ્ય પ્રાચીનપણા મહેસી છે અને પૂ. આજના-
દ્રાવ્ય પ્રાચીનપણા છે. ગીર દ્રાવ્ય પ્રાચીનપણા મહેસી છે, કુલ્યપા-
મણ * મનાવરેસી છે, જમણાદ્રાવ્ય પ્રાચીનપણા પૂ. પાંચ દ્રાવ્ય
મહેસી છે અને મળી જતા પ્રાચીનપણા છે.

[illegible]

३. १९३३-३४. ४. १९३४-३५. ५. १९३५-३६. ६. १९३६-३७. ७. १९३७-३८. ८. १९३८-३९. ९. १९३९-४०. १०. १९४०-४१. ११. १९४१-४२. १२. १९४२-४३. १३. १९४३-४४. १४. १९४४-४५. १५. १९४५-४६. १६. १९४६-४७. १७. १९४७-४८. १८. १९४८-४९. १९. १९४९-५०. २०. १९५०-५१. २१. १९५१-५२. २२. १९५२-५३. २३. १९५३-५४. २४. १९५४-५५. २५. १९५५-५६. २६. १९५६-५७. २७. १९५७-५८. २८. १९५८-५९. २९. १९५९-६०. ३०. १९६०-६१. ३१. १९६१-६२. ३२. १९६२-६३. ३३. १९६३-६४. ३४. १९६४-६५. ३५. १९६५-६६. ३६. १९६६-६७. ३७. १९६७-६८. ३८. १९६८-६९. ३९. १९६९-७०. ४०. १९७०-७१. ४१. १९७१-७२. ४२. १९७२-७३. ४३. १९७३-७४. ४४. १९७४-७५. ४५. १९७५-७६. ४६. १९७६-७७. ४७. १९७७-७८. ४८. १९७८-७९. ४९. १९७९-८०. ५०. १९८०-८१. ५१. १९८१-८२. ५२. १९८२-८३. ५३. १९८३-८४. ५४. १९८४-८५. ५५. १९८५-८६. ५६. १९८६-८७. ५७. १९८७-८८. ५८. १९८८-८९. ५९. १९८९-९०. ६०. १९९०-९१. ६१. १९९१-९२. ६२. १९९२-९३. ६३. १९९३-९४. ६४. १९९४-९५. ६५. १९९५-९६. ६६. १९९६-९७. ६७. १९९७-९८. ६८. १९९८-९९. ६९. १९९९-२०००. ७०. २०००-०१. ७१. २००१-०२. ७२. २००२-०३. ७३. २००३-०४. ७४. २००४-०५. ७५. २००५-०६. ७६. २००६-०७. ७७. २००७-०८. ७८. २००८-०९. ७९. २००९-१०. ८०. २०१०-११. ८१. २०११-१२. ८२. २०१२-१३. ८३. २०१३-१४. ८४. २०१४-१५. ८५. २०१५-१६. ८६. २०१६-१७. ८७. २०१७-१८. ८८. २०१८-१९. ८९. २०१९-२०. ९०. २०२०-२१. ९१. २०२१-२२. ९२. २०२२-२३. ९३. २०२३-२४. ९४. २०२४-२५. ९५. २०२५-२६. ९६. २०२६-२७. ९७. २०२७-२८. ९८. २०२८-२९. ९९. २०२९-३०. १००. २०३०-३१. १०१. २०३१-३२. १०२. २०३२-३३. १०३. २०३३-३४. १०४. २०३४-३५. १०५. २०३५-३६. १०६. २०३६-३७. १०७. २०३७-३८. १०८. २०३८-३९. १०९. २०३९-४०. ११०. २०४०-४१. १११. २०४१-४२. ११२. २०४२-४३. ११३. २०४३-४४. ११४. २०४४-४५. ११५. २०४५-४६. ११६. २०४६-४७. ११७. २०४७-४८. ११८. २०४८-४९. ११९. २०४९-५०. १२०. २०५०-५१. १२१. २०५१-५२. १२२. २०५२-५३. १२३. २०५३-५४. १२४. २०५४-५५. १२५. २०५५-५६. १२६. २०५६-५७. १२७. २०५७-५८. १२८. २०५८-५९. १२९. २०५९-६०. १३०. २०६०-६१. १३१. २०६१-६२. १३२. २०६२-६३. १३३. २०६३-६४. १३४. २०६४-६५. १३५. २०६५-६६. १३६. २०६६-६७. १३७. २०६७-६८. १३८. २०६८-६९. १३९. २०६९-७०. १४०. २०७०-७१. १४१. २०७१-७२. १४२. २०७२-७३. १४३. २०७३-७४. १४४. २०७४-७५. १४५. २०७५-७६. १४६. २०७६-७७. १४७. २०७७-७८. १४८. २०७८-७९. १४९. २०७९-८०. १५०. २०८०-८१. १५१. २०८१-८२. १५२. २०८२-८३. १५३. २०८३-८४. १५४. २०८४-८५. १५५. २०८५-८६. १५६. २०८६-८७. १५७. २०८७-८८. १५८. २०८८-८९. १५९. २०८९-९०. १६०. २०९०-९१. १६१. २०९१-९२. १६२. २०९२-९३. १६३. २०९३-९४. १६४. २०९४-९५. १६५. २०९५-९६. १६६. २०९६-९७. १६७. २०९७-९८. १६८. २०९८-९९. १६९. २०९९-२०००. १७०. २०००-०१. १७१. २००१-०२. १७२. २००२-०३. १७३. २००३-०४. १७४. २००४-०५. १७५. २००५-०६. १७६. २००६-०७. १७७. २००७-०८. १७८. २००८-०९. १७९. २००९-१०. १८०. २०१०-११. १८१. २०११-१२. १८२. २०१२-१३. १८३. २०१३-१४. १८४. २०१४-१५. १८५. २०१५-१६. १८६. २०१६-१७. १८७. २०१७-१८. १८८. २०१८-१९. १८९. २०

તારુણ્ય અવસ્થા દિણ્ણે, તથા અનાદિ સંસારી જીવ ભવસ્થિતિ
પરિપાક છતાં એક અનંતકાલમાં સત્કલકર્મ નિર્જરી મોક્ષ
પહોંચે તિહાં સિદ્ધ અવસ્થાએ અનંતકાલ પર્યંત જીવ અનંતા
મુક્તને વિલસે માટે કાલદ્રવ્ય પળ જીવને ભોગ થાય છે. પળ
એક જીવદ્રવ્ય કોઈને ભોગ આવતો નથી માટે અકારણ કયું અને
પાંચ દ્રવ્ય ભોગ આવે માટે કારણ કહ્યાં તથા ધર્મી પ્રતીમાં તો
સંકોષે છૂંટું છે જે હ દ્રવ્યમાં એક જીવ દ્રવ્ય કારણ છે. પાંચ
દ્રવ્ય અકારણ છે એ પળ વાન ધર્મીરિતે મલતી છે. માટે જે બહુશ્રુત
કહે તે સ્વહં. મારી ધારણા પ્રમાણે જીવદ્રવ્ય કારણ અને પાંચ દ્રવ્ય
અકારણ એમ સંભવે છે" નિશ્ચયનયથી હવે દ્રવ્ય કર્તા છે અને દ્યવ-
હારણે એક જીવદ્રવ્ય કર્તા છે. શાકી પાંચદ્રવ્ય અકર્તા છે. હવે દ્રવ્યમાં
એક આકાશદ્રવ્ય સર્વવ્યાપી છે. અને પાંચદ્રવ્ય લોક વ્યાપી છે.
હવે એક એક દ્રવ્યમાં એકટાં રહ્યાં છે પણ એક વીજા સાથે મળી જાય
નહીં એ દ્રવ્યનો વિચાર કહ્યો.

હવે એક દ્રવ્યમાં એક નિત્ય, વીજો અનિત્ય શ્રીજો એક
ચોથો અનેક, પાંચમો સત્. હટ્ટો અસત્, સાનમો વત્તવ્ય, આટમો
અવત્તવ્ય, એ આટ આટ પદ્મ કહે છે.

ધર્માસ્તિકાયના ચાર ગુણ નિત્ય છે તથા પર્યાયમાં ધર્માસ્તિ-
કાયનો એક સ્વં નિત્ય છે. શાકીના દેશ પ્રદેશ તથા અગુરુલ્લુ
પર્યાય અનિત્ય છે. અધર્માસ્તિકાયના ચાર ગુણ તથા એક લોક-
પ્રમાણ સ્વં નિત્ય છે અને એક દેશ, વીજો પ્રદેશ, શ્રીજો અગુરુલ્લુ
એ ત્રણ પર્યાય અનિત્ય છે. તથા આકાશાસ્તિકાયના ચાર ગુણ તથા
લોકાલોકપ્રમાણસ્વં નિત્ય છે અને એક દેશ, વીજો પ્રદેશ. શ્રીજો
અગુરુલ્લુ એ ત્રણ પર્યાય અનિત્ય છે. તથા કાલદ્રવ્યના ચાર ગુણ
નિત્ય છે અને ચાર પર્યાય અનિત્ય છે. પુદ્ગલ દ્રવ્યના ચાર ગુણ નિત્ય

અને ચાર પર્યાય અનિત્ય છે. જીવદ્રવ્યના ચારગુણ તથા ત્રણ પર્યાય-નિત્ય છે અને એક અગુરુલયુ પર્યાય અનિત્ય છે. એ રીતે નિત્યા-નિત્યપક્ષ કહ્યો.

હવે એક અનેકપક્ષ કહે છે. એક ધર્માસ્તિકાય વીજો અવ-ર્માસ્તિકાય. એ વે દ્રવ્યનો સ્વંધ લોકાકાશપ્રમાણ એક છે અને ગુણ અનંતા છે. પર્યાય અનંતા છે. પ્રદેશ અસંખ્યાતા છે, તેજેકરી અનેક છે, આકાશદ્રવ્યનો લોકાલોકપ્રમાણસ્વંધ એક છે અને ગુણ અનંતા છે. પર્યાય અનંતા છે. પ્રદેશ અનંતા છે માટે અનેક છે, કાલ દ્રવ્યનો વર્તનારૂપ ગુણ એક છે અને ગુણ અનંતા છે, પર્યાય અનંતા છે, કેમકે સમય અનંતા છે. અતીત કાલે અનંતા સમય ગયા અને અનાગતકાલે અનંતા સમય આવશે. તથા વર્તમાનકાલે સમય એક છે માટે અનેકપક્ષ છે. પુદ્ગલદ્રવ્યના પરમાણુ અનંતા છે તે એકેક પરમાણુમાં અનંતાગુણ પર્યાય છે. તે અનેકપણ છે અને સર્વ પરમા-ણુમાં પુદ્ગલપણ તે એકજ છે માટે એક છે.

જીવદ્રવ્ય અનંતા છે. એકેકા જીવમાં પ્રદેશ અસંખ્યાતા છે તથા ગુણ અનંતા છે. પર્યાય અનંતા છે તે અનેકપણ છે પણ જીવિતત્ત્વપણું સર્વજીવોનું એકસરીખું છે માટે એકપણું છે. इहां शिष्य પુછે છે કે સર્વ જીવ એક સરીખા છે તો મોક્ષના જીવ સિદ્ધ પરમાનંદમયી દેશ્વાય છે અને સંસારી જીવ કર્મવશ પડ્યા હુઃસી દેશ્વાય છે અને તે સર્વ જુદાજુદા દેશ્વાય છે તે કેમ ? તેહને શુરુ ઉત્તર કહે છે કે નિશ્ચયનયે તો જીવ સિદ્ધ સમાન છે માટેજ સર્વ જીવ કર્મ સ્વર્ણાને સિદ્ધ થાય છે તેવી સર્વ જીવની સત્તા પૂરે છે.

પરિ શિષ્ય પુછે છે કે જો સર્વ જીવ સિદ્ધ સમાન કહોછો તો અમય્ય જીવ પણ સિદ્ધ સમાન છે એમ ટેલું (ટર્ક) અને

તે તો મોક્ષે જતા નથી, તેહને ઉત્તર લે અભવ્યને
 વીકળાં છે અને અભવ્યમાં પરાવર્તે ધર્મ નથી તેથી સિદ્ધ થ
 નથી માટે તેનો પુહવોજ સ્વભાવે છે મોક્ષે જહુંજ નથી અ
 ભવ્યજાંવમાં પરાવર્તે ધર્મ છે માટે કારણ સામયો નિઠે પલટ
 પાને ગુગરેનિ ઘડો મોક્ષે કરી સિદ્ધ થાય પણ જીવના મુલ્ય
 આઠ રુચક પ્રદેશ લે છે તે નિશ્ચયનપર્યાં ભવ્ય તથા અભવ્ય
 સર્વના સિદ્ધ તમાન છે માટે સર્વ જીવની સત્તા એક સરીસી
 છે કેમકે એ આઠ પ્રદેશને વિલકુલ કર્મ લાગતાં નથી તે
 “શ્રી આચારાંગ સૂત્રની શ્રી સિદ્ધાંગાચાર્ય કૃત ટીકાના લોક-

“શ્રી આચારાંગ સૂત્રની શ્રી સિદ્ધાંગાચાર્ય કૃત ટીકાના લોક-
 વિજયાવ્યપને પ્રથમોદ્દેશકે સાત્ર છે તિહાંની સવિસ્તરપને જોહું.”
 હવે સત્ તથા અસત્ પદ્ય કહેછે. એ છ દ્રવ્ય તે સ્વદ્રવ્ય,
 સ્વક્ષેત્ર, સ્વકાલ, અને સ્વભાવપને સત્ એટલે જ્ઞતા છે અને પદ્રવ્ય,
 પદક્ષેત્ર, પદકાલ તથા પરમાવપને અસત્ એટલે અજ્ઞતા છે તેની
 ઈત વતાવવાને અર્થે છ દ્રવ્યના દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાલ માત્ર કહિયેહીયે.

ધર્માસ્તિકાપનો મૂલગુણ ચલણ સહાયપનો તે સ્વદ્રવ્ય,
 અવર્માસ્તિકાપનો મૂલગુણ સ્થિતિ સહાયપનો તે સ્વદ્રવ્ય, આકા-
 શાસ્તિકાપનો મૂલ ગુણ અવગાહપનો તે સ્વદ્રવ્ય, કાલદ્રવ્યનો
 મૂલ ગુણ વર્તનાલક્ષણ પનો તે સ્વદ્રવ્ય, તથા પુટલનો મૂલગુણ
 પુરુષગલનપનો તે સ્વદ્રવ્ય અને જીવદ્રવ્યનો મૂલગુણ જ્ઞાનાદિક
 ચેતનાલક્ષણપનો તે સ્વદ્રવ્ય એ છ દ્રવ્યનોસ્વદ્રવ્યપનો કહ્યો.

હવે સ્વક્ષેત્ર તે દ્રવ્યનો પ્રદેશપનો છે તે દેશાહે છે. તિહાં
 એકવર્માસ્તિકાપ, વીજો અવર્માસ્તિકાપ. એ વે દ્રવ્યનો સ્વક્ષેત્ર
 અસંત્યાત પ્રદેશ છે અને આકાશદ્રવ્યનો સ્વક્ષેત્ર અનંત પ્રદેશ
 છે. કાલદ્રવ્યનો સ્વક્ષેત્ર સમય છે. પુટલદ્રવ્યનો સ્વક્ષેત્ર એક એ

માણ્ણે તે પરમાણુ અનંતાં છે. જીવદ્રવ્યનો સ્વક્ષેત્ર એક જીવના અસંખ્યાતા પ્રદેશ છે.

હવે સ્વકાલ તે છપ્પ દ્રવ્યમાં અગુરુલલુનોજ છે અને એ છ દ્રવ્યના પોતપોતાના ગુણ પર્યાય તે સર્વ દ્રવ્યનો સ્વભાવ જાણવો. પુટલે ધર્માસ્તિકાયમાં પોતાનાજ દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાલ ભાવ છે પણ વીજા પાંચ દ્રવ્યના નથી. તથા અધર્માસ્તિકાય દ્રવ્ય મધ્યે પણ સ્વદ્રવ્યાદિક ચાર છે. પણ વીજા પાંચ દ્રવ્યના નથી. એમજ આકાશાસ્તિકાયને વિષે આકાશનાજ સ્વદ્રવ્યાદિક ચાર છે પણ વીજા પાંચ દ્રવ્યના નથી. કાલદ્રવ્યમાં કાલનાદ્રવ્યાદિક ચાર છે વીજા પાંચ દ્રવ્યના નથી અને પુદ્ગલના દ્રવ્યાદિક ચાર તે પુદ્ગલમાંજ છે પણ વીજા પાંચ દ્રવ્યના નથી તથા જીવ દ્રવ્યના સ્વદ્રવ્યાદિક ચાર તે જીવમાં છે પણ વીજા પાંચ દ્રવ્યના નથી.

જે દ્રવ્ય તે ગુણ પર્યાયવંત દ્રવ્યથી અભેદપર્યાય હોય તે દ્રવ્ય કહિયે તથા સ્વધર્મનો આધારવંતપણો તે ક્ષેત્ર કહિયે અને ઉત્પાદ વ્યયનીવર્તના તે કાલ કહિયે તથા વિશેષ ગુણ પરિણતિ સ્વભાવ પરિણતિ પર્યાય પ્રમુખ તે સ્વભાવ કહિયે.

इहां १ भेद स्वभाव, २ अभेदस्वभाव ३ भव्यस्वभाव. ४ अभव्यस्वभाव. ५ परमस्वभाव. ए पांच स्वभाव कहेवा. तेमां द्रव्यना सर्व धर्मने पौतपौताना स्वस्वकार्यने करवे करी भेद स्वभाव छे अने अवस्थान पणे अभेद स्वभाव छे. अणपलटण स्वभावे अभव्य स्वभाव छे. तथा पलटण स्वभावे भव्य स्वभाव छे अने द्रव्यना सर्व धर्म ते विशेष धर्मने अनुयायीज परिणमे ते माटे ते परम स्वभाव कहीये. ए सामान्य स्वभाव जाणवा ए रीते छप्प द्रव्य स्वगुणे सत् छे अने परगुणे असत् छे.

હવે વક્તવ્ય તથા અવક્તવ્ય પત્ર કરે છે. એ છ દ્રવ્યમાં અનંતા ગુણ પર્યાપ્ત તે વક્તવ્ય છટ્ટે વચ્ચે કરેલા યોગ્ય છે અને અનંતા ગુણ પર્યાપ્ત તે અવક્તવ્ય છટ્ટે વચ્ચે કરેલા જાય નહીં છટ્ટા છે. તિહાં વેદવર્તી ભગવંતે સમગ્ર માત્ર દીઠા તેને અનંતમે ભાગે લે વક્તવ્ય છટ્ટે કરેલા યોગ્ય હતા તે કરા વર્તી તેનો પણ અનંતનો ભાગ શ્રીગમ્યર દેવે સૂચમાં ગુંવ્યો તે સૂચમાં ગુંવ્યા તે ને અનંતપાતને ભાગે હમણાં આગમ રજાં છે એ છ દ્રવ્યમાં આટલપત્ર કરા.

હવે નિત્ય તથા અનિત્ય પત્રવર્તી ધોભંગી ડગની તે કહે છે એક લેની આદિ નર્તી અને અંત પણ નર્તી તે અનાદિ અનંત પહેલો ભાંગો અને લેની આદિ નર્તી પણ અંત છે તે અનાદિ સાંત વીજો ભાંગો તથા લેની આદિ પણ છે અને અંત છટ્ટે છેરેલો પણ છે તે સાદિ સાંત શીજો ભાંગો વર્તી લેહને આદિ છે પણ અંત નર્તી તે સાદિ અનંત નામે શોષો ભાંગો જાગરો.

હવે એ ચાર ભાંગા છ દ્રવ્યમાં પટ્ટાવી દેસાડે છે. જીવ દ્રવ્યમાં જાનાદિક ગુણ તે અનાદિ અનંત છે નિત્ય છે, અને અવ્ય જીવને કર્મ સાથે સંયોગ તથા સંસારીપણની આદિ નર્તી પણ સિદ્ધ થાય તેવારે અંત આવ્યો તેવી એ અનાદિ સાંત ભાંગો છે, અને દેવતા તથા નારત્તી પ્રમુખના મત્ર કરવા તે સાદિસાંત ભાંગો છે, અને લે જીવ કર્મ સ્વપાવી મોક્ષ ગયા તેની સિદ્ધપણે આદિ છે અને પાછો સંસારમાં કોઈ કાઢે આવવું નર્તી માટે અંત નર્તી તેવી એ સાદિ અનંત ભાંગો છે. એ જીવ દ્રવ્યમાં ધોભંગી વર્તી. જીવ દ્રવ્યના ચાર ગુણ અનાદિ અનંત છે. જીવને કર્મ સાથે સંયોગ તે અનાદિ સાંત છે કેમકે વારે પણ કર્મ હોય છે.

હવે ધર્માસ્તિકાયમાં ચાર ગુણ તથા સંવપ્નો તે અનાદિ અનંત છે અને અનાદિ સાંત માંગો નથી તથા ૧ દેશ ૨ પ્રદેશ ૩ અગુરુલયુ એ સાદિ સાંત માંગો છે. તથા સિદ્ધના જીવમાં ધર્માસ્તિકાયના જે પ્રદેશ રહ્યા છે તે પ્રદેશ આશ્રયીને સાદિ અનંત માંગો છે એવીજ રીતે અધર્માસ્તિકાયમાં પણ ચૌભંગી જાણવી અને આકાશ દ્રવ્યમાં ગુણ તથા સંવ અનાદિ અનંત છે વીજો માંગો નથી અને ૧ દેશ ૨ પ્રદેશ તથા ૩ અગુરુ લયુ સાદિ સાંત છે તથા સિદ્ધના જીવની સાથે સંવ તે સાદિ અનંત છે.

પુદ્ગલ દ્રવ્યમાં ગુણ અનાદિ અનંત છે. જીવપુદ્ગલનો સંવ અભવ્ય ને અનાદિ અનંત છે. મગ્ય જીવને અનાદિ સાંત છે પુદ્ગલના સંવ સર્વ સાદિ સાંત છે જે સંવ ચાંચ્યા તે સ્થિતિ પ્રમાણે રહી સ્થિત છે વળી નવા બંધાય છે માટે સાદિ અનંત માંગો પુદ્ગલમાં નથી.

કાલદ્રવ્યમાં ગુણ ચાર અનાદિ અનંત છે પર્યાયમાં અતીત કાલ અનાદિ સાંત છે અને વર્તમાનકાલ સાદિ સાંત છે. અનાગતકાલ સાદિ અનંત છે. એ કાલનું સ્વરૂપ તે સર્વ ઉપચાર્ય છે. એ રીતે કાલ દ્રવ્યમાં ચૌભંગી કહી.

હવે દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાલ તથા ભાવમાં ચૌભંગી કહે છે. જીવ દ્રવ્યમાં સ્વદ્રવ્યથી જ્ઞાનાદિક ગુણ તે અનાદિ અનંત છે. સ્વક્ષેત્રે જીવના પ્રદેશ અસંખ્યાતા છે તે સાદિ સાંત છે તતોદ્ધર્ચનાપણે ફરે છે તે માટે અથવા અવગાહના માટે સાદિ સાંત છે પણ છતી પળે તો અનાદિ અનંત છે. સ્વકાલ અગુરુ લયુને ગુણે અનાદિ અનંત છે અને અગુરુ લયુ ગુણનો ઉપજવો

તથા વિગ્રહો તે સાદિ સાંત છે. તથા સ્વભાવ ગુણ પૂર્ણ
તે અનાદિ અનંત છે અને મેદાન્તરે અગુરુલ્લુ તે સાદિ સાંત છે.

ધર્માસ્તિકાપનાં સ્વદ્રવ્ય લે ચલગ સહાય ગુણ તે અનાદિ
અનંત છે અને સ્વક્ષેત્ર અસંત્યાત પ્રદેશ લોક પ્રમાણ છે તે
અવગાહનાપને સાદિ સાંત છે. સ્વકાલ તે અગુરુલ્લુ ગુણ
કરી અનાદિ અનંત છે અને ઉત્પાદ વ્યય તે સાદિ સાંત છે.
સ્વભાવ તે ચાર ગુણ અગુરુલ્લુ અનાદિ અનંત છે ૧ સંય
૨ દેશ ૩ પ્રદેશ તે અવગાહનાને પ્રમાણે સાદિ સાંત છે એમ
અવર્નાસ્તિકાપના પગ દ્રવ્યાદિ ચાર ભાંગા જાણવા તથા
આકાશાસ્તિકાપનાં સ્વદ્રવ્ય અવગાહનાદાન ગુણ તે અનાદિ
અનંત છે અને સ્વક્ષેત્ર લોકાલોક પ્રમાણ અનંત પ્રદેશ તે
અનાદિ અનંત છે. સ્વકાલ તે અગુરુલ્લુગુણ સર્વથાપને અનાદિ
અનંત છે અને ઉપજવે તથા વિગ્રહવે સાદિ સાંત છે. સ્વભાવ તે ચાર
ગુણ તથા સંય અને અગુરુલ્લુ તે અનાદિ અનંત છે તથા દેશ
પ્રદેશ તે સાદિ સાંત છે તે આકાશ દ્રવ્યના બે મેદ છે એક ચૈદ-
રાજ લોકનો સંય લોકાકાશ તે સાદિ સાંત છે વીજો અલોકા-
કાશનો સંય તે સાદિ અનંત છે. *

કાલ દ્રવ્યનાં સ્વદ્રવ્ય લે નવ પુરાણવર્તના ગુણ તે અનાદિ
અનંત છે સ્વક્ષેત્ર સમય કાલ તે આદિ સાંત છે કેમકે વર્તમાન

* ચંદ્રરામ લોકનો સંય લોકાકાશ સાદિ સાંત છે તે આવી
જિં ને લોકના મન્યમર્ગે અટ રુચક પ્રદેશથી માંદોને સાદિ છે જિહાં
ચંદ્રરામ લોકનો અંત આવે તિહાં માંત તથા ચંદ્રરામ લોકનો ઉંડો
પ્રદેશ મૂરતિ પડે અલોકનો આદિ લેવી પગ અલોકનો અંત નથી મટે
મદિ અંત કરું છે.

હવે ધર્માસ્તિકાયમાં ચાર ગુણ તથા સંઘપણો તે અનાદિ અનંત છે અને અનાદિ સાંત માંગો નથી તથા ૧ દેશ ૨ પ્રદેશ ૩ અગુરુલયુ એ સાદિ સાંત માંગો છે. તથા સિદ્ધના જીવમાં ધર્માસ્તિકાયના જે પ્રદેશ રહ્યા છે તે પ્રદેશ આશ્રયીને ત્રાદિ અનંત માંગો છે એવીજ રીતે અધર્માસ્તિકાયમાં પણ ચૌભંગી જાણવી અને આકાશ દ્રવ્યમાં ગુણ તથા સંઘ અનાદિ અનંત છે વીજો માંગો નથી અને ૧ દેશ ૨ પ્રદેશ તથા ૩ અગુરુ લયુ સાદિ સાંત છે તથા સિદ્ધના જીવની સાથે સંઘ તે સાદિ અનંત છે.

પુદ્ગલ દ્રવ્યમાં ગુણ અનાદિ અનંત છે. જીવપુદ્ગલનો સંઘ અભવ્ય ને અનાદિ અનંત છે. ભવ્ય જીવને અનાદિ સાંત છે પુદ્ગલના સંઘ સર્વ સાદિ સાંત છે જે સંઘ બાંધ્યા તે સ્થિતિ પ્રમાણે રહી રહે છે વળી નવા બંધાય છે માટે સાદિ અનંત માંગો પુદ્ગલમાં નથી.

કાલદ્રવ્યમાં ગુણ ચાર અનાદિ અનંત છે પર્યાયમાં અતીત કાલ અનાદિ સાંત છે અને વર્તમાનકાલ સાદિ સાંત છે. અનાગતકાલ સાદિ અનંત છે. એ કાલનું સ્વરૂપ તે સર્વ ઉપચાર્ય છે. એ રીતે કાલ દ્રવ્યમાં ચૌભંગી કહી.

હવે દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાલ તથા માત્રમાં ચૌભંગી કહે છે. જીવ દ્રવ્યમાં સ્વદ્રવ્યથી જ્ઞાનાદિક ગુણ તે અનાદિ અનંત છે. સ્વક્ષેત્રે જીવના પ્રદેશ અસંખ્યાતા છે તે સાદિ સાંત છે તતોદ્વર્તનાપણે ફરે છે તે માટે અથવા અવગાહના માટે સાદિ સાંત છે પણ છતી પળે તો અનાદિ અનંત છે. સ્વકાલ અગુરુ લયુને ગુણે અનાદિ અનંત છે અને અગુરુ લયુ ગુણનો ઉપજવો

તથા વિગદાઓ તે સાદિ સાંત છે. તથા સ્વભાવ ગુણ પૃથ્થ
તે અનાદિ અનંત છે અને મેદાન્તરે અગુરુલ્લુ તે સાદિ સાંત છે.

ધર્માસ્તિકાપનાં સ્વદ્રવ્ય લે ઘટ્ટા સહાય ગુણ તે અનાદિ
અનંત છે અને સ્વક્ષેત્ર અમંત્ર્યાત પ્રદેશ લોક પ્રમાણ છે તે
અવગાહનાપને સાદિ સાંત છે. સ્વકાલ તે અગુરુલ્લુ ગુણે
કરી અનાદિ અનંત છે અને ઉપાદ દ્યય તે સાદિ સાંત છે. ૧ સ્વં
સ્વભાવ તે ચાર ગુણ અગુરુલ્લુ અનાદિ અનંત છે ૧ સ્વં
૨ દેશ ૩ પ્રદેશ તે અવગાહનાને પ્રમાણે સાદિ સાંત છે એમ
અધર્માસ્તિકાપના પગ દ્રવ્યાદિ ચાર માંગા જાણવા તથા
આકાશાસ્તિકાપનાં સ્વદ્રવ્ય અવગાહનાદાન ગુણ તે અનાદિ
અનંત છે અને સ્વક્ષેત્ર લોકાલોક પ્રમાણ અનંત પ્રદેશ તે
અનાદિ અનંત છે. સ્વકાલ તે અગુરુલ્લુગુણ સર્વપાપને અનાદિ
અનંત છે અને ઉપજવે તથા વિગતવે સાદિ સાંત છે. સ્વભાવ તે ચાર
ગુણ તથા સ્વં અને અગુરુલ્લુ તે અનાદિ અનંત છે તથા દેશ
પ્રદેશ તે સાદિ સાંત છે તે આકાશ દ્રવ્યના બે મેદ છે એક ચૈદ-
રાજ લોકનો સ્વં લોકાકાશ તે સાદિ સાંત છે યીજો અલોક-
કાશનો સ્વં તે સાદિ અનંત છે. *

કાલ દ્રવ્યમાં સ્વદ્રવ્ય લે નવ પુરાણવર્તના ગુણ તે અનાદિ
અનંત છે સ્વક્ષેત્ર સમય કાલ તે આદિ સાંત છે કેમકે વર્તમાન

* વડદરાજ લોકનો સ્વં લોકાકાશ સાદિ સાંત છે તે આવી
રીતે જે લોકના મધ્યનામે આઠ સ્વક પ્રદેશથી માંડીને સાદિ છે નિહાં
વડદરાજ લોકનો અંત આવે તિહાં સાંત તથા વડદરાજ લોકનો છેલો
પ્રદેશ મૂકીને ૫૮ અલોકની આદિ લેવી પગ અલોકનો અંત નથી માટે
સાદિ અનંત કયું છે.

સમય એકલે તે માટે. તથા સ્વકાલ તે અનાદિ અનંત છે. સ્વભાવ તે ગુણ ચાર અને અગુરુલયુ અનાદિ અનંત છે. અતીત કાલ અનાદિ સાંત છે અને વર્તમાનકાલ સાદિ સાંત છે અનાગત કાલ સાદિ અનંત છે.

પુદ્ગલ દ્રવ્યમાં સ્વદ્રવ્ય તે દ્રવ્યપણે જે પૂરણગલન ધર્મ તે અનાદિ અનંત છે અને સ્વક્ષેત્ર પરમાણુ તે સાદિ સાંત છે. સ્વકાલ સ્થિતિ અગુરુલયુ ગુણ તે અનાદિ અનંત છે. અગુરુલયુનો ઉપજવો વિણશવો તે સાદિ સાંત છે. સ્વભાવતે ગુણ ચાર અનાદિ અનંત છે. વર્ણાદિ પર્યાય ચાર એટલે વર્ણ ગંધ રસ સ્પર્શ તે સાદિ સાંત છે. એ દ્રવ્યાદિ ચારમાં ચૌભંગી કહી.

હવે છ દ્રવ્યના સંબંધ આશ્રી ચૌભંગી કહે છે, તિહાં પ્રથમ આકાશ દ્રવ્ય છે તેમાં અલોકાકાશમાં કોઈ દ્રવ્ય નથી, અને લોકાકાશમાં છ દ્રવ્ય છે, તિહાં લોકાકાશ દ્રવ્ય તથા વીજું ધર્માસ્તિકાય દ્રવ્ય અને ગ્રીજું અધર્માસ્તિકાય દ્રવ્ય તે અનાદિ અનંત સંબંધી છે જે લોકાકાશના એકેક પ્રદેશમાં ધર્મ દ્રવ્ય તથા અધર્મ દ્રવ્યનો એકેક પ્રદેશ રહ્યો છે તે પણ કિવારે વિછડસે નહીં માટે અનાદિ અનંત સંબંધી છે. આકાશ સ્થિત લોક સર્વ અને જીવ દ્રવ્યનો અનાદિ અનંત સંબંધ છે, અને સંસારી જીવ કર્મ સહિત તથા લોકના પ્રદેશનો સાદિ સાંત સંબંધ છે. લોકાંત સિદ્ધક્ષેત્રના સિદ્ધ જીવોનો આકાશ પ્રદેશ સાથે સાદિ અનંત સંબંધ છે, લોકાકાશ અને પુદ્ગલ દ્રવ્યનો અનાદિ અનંત સંબંધ છે. આકાશ પ્રદેશની સાથે પુદ્ગલ પરમાણુનો સાદિ સાંત સંબંધ છે. એમ આકાશ દ્રવ્યની પર ધર્માસ્તિકાય તથા અધર્માસ્તિકાયનો પણ સર્વ સંબંધ જાણવો, અને પુદ્ગલના સંબંધમાં અમવ્ય જીવને પુદ્ગલનો

संज्ञ है केनके अनामक जीवनां कर्म किन्तु स्वर्गो नहीं माने,
 ओं नम्य जीवने कर्मों लागू अनादि कालमें है पण वे
 जिनके पुत्रों मने मय जीवने पुत्र संबंध अनादि तांत
 है तथा निष्पन्न नभेकी उ द्रव्य स्वभाव परिणाम परिणामा है
 वे परिणामाजी मया भावनी है वे मने अनादि जगत्
 है ओं जीव तथा पुत्र वेद द्रव्य नहि संबंध मय पाने है वे प
 परिणामाजी है वे परिणामाजी अनामक जीवने अनादि अ
 मने है ओं मय जीवने अनादि मने है ओं पुत्रों परिणामी
 पाने है तथा अनादि जगत् है ओं पुत्रों निम्नो विडडो
 वे मने मने है पुत्र जीव द्रव्य पुत्र मने निम्नो सक्रिय है
 ओं पुत्र कर्मों रहन मय वेवरे जीव द्रव्य अक्रिय है
 ओं पुत्र द्रव्य मया सक्रिय है

हवे एक, ओंके-रुगो निष्पन्न शून्य कहेवने नप कहे
 है सर्व द्रव्यों ओंके स्वभाव है, वे एक वदन्या कहा
 जाय नहीं मने मांहीनहि नप कहे तंत्रे पने कहे है,
 विहां मय नपना वे नद है एक द्रव्यपिक बीजी पपांफ
 कि तेंनां जगत् द्रव्य पपांफ गोन पने ओं नवानगने
 द्रव्यों गुण कर्मों मने वे द्रव्यपिक नप कहिये वेना दस
 नद है १ सर्व द्रव्य निम्न है वे निम्न द्रव्यपिक २ अगुत्
 मने ओं लोकां ओला न करे मय गुणों निम्नो मने वे
 क द्रव्यपिक ३ सनादिक गुणों सर्व जीव एक सनादा
 मने तने एक जीव कहे सनादादिकने मने वे स
 द्रव्यपिक जेन सनादां द्रव्य ४ द्रव्यों कहेवा योग्य गुण
 किये करे वे वस्तु द्रव्यपिक ५ जगत्ने जगत्नी
 वे वस्तु द्रव्यपिक ६ सर्व द्रव्य गुण पपांफ रहित

છે એમ કહેવું તે અન્વય દ્રવ્યાર્થિક ૭ સર્વ જીવ દ્રવ્યની મૂલ સત્તા એક છે તે પરમદ્રવ્યાર્થિક નય ૮ સર્વ જીવના આઠ પ્રદેશ નિર્મલ છે તે શુદ્ધ દ્રવ્યાર્થિક નય ૯ સર્વ જીવના અસં-
ખ્યાત પ્રદેશ એક સરીखा છે તે સત્તા દ્રવ્યાર્થિક નય, ૧૦ ગુણ-
ગુણી દ્રવ્ય તે એક છે તે પરમભાવગ્રાહક દ્રવ્યાર્થિક. જેમ આત્મા જ્ઞાનરૂપ છે. इत्यादિક ए द्रव्यार्थिक नयना दश भेद कहे.

હવે પર્યાયાર્થિક નયના છ ભેદ કહે છે જે પર્યાયને ગ્રહે તે પર્યાયાર્થિક નય કહિયે, તેના છ ભેદ છે ૧ દ્રવ્ય પર્યાય તે જીવને ભવ્યપણું તથા સિદ્ધપણું કહેવું, ૨ દ્રવ્ય વ્યંજન પર્યાય તે દ્રવ્યનું પ્રદેશમાન, ૩ ગુણ પર્યાય જે એક ગુણથી અનેકતા થાય જેમ ધર્માધર્માદિદ્રવ્ય પોતાના ચલણ સહકારાદિ ગુણથી અનેક જીવ તથા પુદ્ગલને સહાય કરે, ૪ ગુણ વ્યંજન પર્યાય જે એક ગુણના ઘણા ભેદ છે ૫ સ્વભાવ પર્યાય તે અગુરુલઘુ પર્યાયથી જાણવો. એ પાંચ પર્યાય સર્વ દ્રવ્યમાં છે અને છઠ્ઠો વિભાવ પર્યાય તે જીવ પુદ્ગલ એ બે દ્રવ્યમાં છે તિહાં જીવ જે ચાર ગતિના નવા નવા ભવ કરે તે જીવમાં વિભાવ પર્યાય તથા પુદ્ગલમાં સંવપણું તે વિભાવ પર્યાય જાણવો.

હવે પર્યાયના વીજા છ ભેદ કહે છે ૧ અનાદિ નિત્ય પર્યાય તે જેમ પુદ્ગલ દ્રવ્યનો મેરુ પ્રમુખ, ૨ સાદિ નિત્ય પર્યાય તે જીવ દ્રવ્યનું સિદ્ધપણું, ૩ અનિત્ય પર્યાય તે સમય સમયમાં દ્રવ્ય ઉપજે વિણશે છે, ૪ અશુદ્ધ અનિત્ય પર્યાય તે જન્મ મરણ થાય છે તેને કરી કહેવું, ૫ ઉપાધિ પર્યાય તે કર્મ સંવંધ, ૬ શુદ્ધ પર્યાય જે મૂલ પર્યાય સર્વ દ્રવ્યના એક સરીखा છે એ પર્યાયાર્થિકનું સ્વરૂપ કયું.

[The page contains dense handwritten text in Devanagari script, which is mostly illegible due to blurring and overlapping.]

[illegible]

વિશેષતાને અંગીકાર કરે છે, જે જીવ દ્રવ્ય એમ કંઈ તો અજીવ સર્વ ટલ્યા તે વિશેષ સંગ્રહ.

હવે વ્યવહાર નય કહે છે. જે વાદ્યસ્વરૂપ देखीने भेदनी વેહેવણ કરે અને જે બાહેર દેશતા ગુણનેજ માને પણ અંતરંગ સત્તા ન માને પટ્ટલે એ નયમાં આચાર ક્રિયા મુખ્ય છે. અંતરંગ પરિણામનો ઉપયોગ નથી કેમકે નૈગમ તથા સંગ્રહ નય તે જ્ઞાન રૂપ ધ્યાનના પરિણામ વિના અંશ તથા સત્તા ગ્રાહી છે તેમ ઇહાં કરણી મુખ્ય છે તે વ્યવહારનયે (પણે) જીવની વ્યવસ્થા અનેક પ્રકારે છે. તિહાં નૈગમ તથા સંગ્રહ નય કરી સર્વ જીવ સત્તાયે એક રૂપ છે પણ વ્યવહાર નયથી જીવના બે ભેદ છે. એક સિદ્ધ, બીજા સંસારી. તે વલી સંસારી જીવના બે ભેદ છે. એક અયોગી ચૌદમા ગુણઠાણાવાલા તથા બીજા સયોગી તે સયોગીનાં બે ભેદ એક કેવલી બીજો છદ્મસ્થ, છદ્મસ્થના બે ભેદ એક ક્ષીણ મોહી ચારમા ગુણઠાણે વર્તતા મોહનીય કર્મ રૂપાણું તે, બીજો ઉપશાન્તમોહતે ઉપશાન્ત મોહના વલી બે ભેદ એક અકપાયી ઇગ્યારમા ગુણઠાણના જીવ; બીજા સકપાયીના બે ભેદ છે, એક સૂક્ષ્મ કપાયી દશમા ગુણઠાણના જીવ બીજા વાદર કપાયી. તે વાદર કપાયીના વલી બે ભેદ છે. એક શ્રેણી પ્રતિપત્ત, બીજો શ્રેણી રહિત તે શ્રેણી રહિતના બે ભેદ. એક અપ્રમાદી બીજો પ્રમાદી તે પ્રમાદીના બે ભેદ એક સર્વ વિરતિ બીજો દેશ વિરતિ, દેશ વિરતિના બે ભેદ એક વિરતિ પરિણામિ બીજા અવિરતિ પરિણામિ, અવિરતિના બે ભેદ એક અવિરતિ સમકીર્તિ બીજા અવિરતિ મિથ્યાત્વી, તે મિથ્યાત્વીના બે ભેદ એક ભવ્ય બીજા અભવ્ય, તે ભવ્યના બે ભેદ એક ગ્રંથિમેદી બીજા ગ્રંથી અમેદી (અમેદ ગ્રંથિ) એવી રીતે જે જીવ જેવો દેશાય તેને

तेवो माने ए व्यवहार नप छे पुनज पुद्गला मेद कवा ते कहे छे.
 पुद्गल द्रव्यना वे मेद छे एक परमाय, बीजो संव, संवना
 वे मेद एक जीवने लागे ते जीव सहित बीजा जीव रहित
 ते घडो प्रवृत्त अजीवनो संव, हवे जीव सहित संवना वे
 मेद छे एक छन संव बीजो बादर संव.

इहां वर्गनाओ विचार लखीये छैये, तिहां पुद्गली वर्गना
 जाउछे १ औदारिक वर्गना २ वैक्रिय वर्गना ३ आहारक वर्गना
 ४ तैजस वर्गना ५ भाषा वर्गना ६ स्वातोच्छ्वास वर्गना ७ मनो
 वर्गना ८ कार्मन वर्गना—ए जाउ वर्गनाओ नाम कहां. वे परमाय
 नेटा थाप त्परे द्रव्यकृतं कहेवाय. वय परमाय नेटा थाप
 तेवारे अकृतं थाप. एन संलपता परमाय निडे संलपता-
 एकृतं थाप, तेनज लंतंलपते अंतंलपताकृतं थाप, तपा
 अनंता-परमाय निडे अनंताकृतं थाप. ए संव ते सर्व
 जीवने लट्ठप योग्य छे, अने तेवारे अभव्यो अनंतगुण
 अधिक परमाय नेटा थाप तेवारे औदारिक दर्शनने लेवा योग्य
 वर्गना थाप.

पुनज औदारिकी अनंतगुणा अधिक वर्गनाओ दल मेलों
 थाप तेवारे वैक्रिय वर्गना थाप, बडी वैक्रिय यद्दी अनंतगुणा
 परमाय निडे तेवारे आहारक वर्गना थाप. एन सर्व वर्गनाओ
 एकेकी अनंतगुणा अधिक परमाय निडे तेवारे वे वर्गना-थाप.
 एउते परेदीपी बीजो वर्गना, बीजापी बीजो एन सातमी
 ननो वर्गनाओ लट्ठमी कार्मन वर्गनाओ अनंतगुण परमाय अधिक
 छे. इहां १ औदारिक, २ वैक्रिय, ३ आहारक, ४ तैजस, ५ चार
 वर्गना बादर छे तेना पांचवने—वे गन्ध-पांच रस, जाउ स्पर्श ए
 बीज शुन छे, तपा १ भाषा २ स्वातोच्छ्वास ३ मन ४ कार्मन ५

ચાર વર્ગના સૂક્ષ્મ છે એમાં પાંચવર્ણ-બે ગન્ધ, પાંચરસ-ચાર સ્પર્શ-
 એ સોલ ગુણ છે, અને એક પરમાણુમાં એક વર્ણ-એક ગંધ-
 એક રસ-બે સ્પર્શ એ પાંચ ગુણ છે. એમ પુદ્ગલ સ્વંધના અનેક
 ભેદ છે.

એ વ્યવહાર નયના છ ભેદ છે. ૧ શુદ્ધ વ્યવહાર તે આ-
 ગલા ગુણઠાણાનું છોડવું અને ઉપરના ગુણઠાણાનું ગ્રહણ કરવું
 અથવા જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્ર ગુણ તે નિશ્ચયનય એકરૂપ છે. પળ
 તે શિષ્યને સમજાવવાને જૂદા જૂદા ભેદ કહેવા તે શુદ્ધ વ્યવ-
 હાર છે. ૨ જીવમાં અજ્ઞાન રાગ દ્વેષ લાગ્યા છે તે અશુદ્ધપણું
 છે માટે અશુદ્ધ વ્યવહાર. ૩ જે પુણ્યની ક્રિયા કરવી તે શુભ
 વ્યવહાર ૪ જેથી જીવ પાપરૂપ અશુભ કર્મ કરે તે ૫ અશુભ
 વ્યવહાર. ધન-ધર-કુડંબ પ્રત્યક્ષ સર્વ આપણાથી જુદા જુદા છે
 પણ જીવે અજ્ઞાનપણે આપણા કરી જાણ્યા છે તે ઉપચરિત
 વ્યવહાર. ૬ શરીરાદિક પરવસ્તુ યદ્યપિ જીવથી જુદી છે તોપણ
 પરિણામિકભાવ લોલીપણે એકઠા મિલી રહ્યા છે તેને જીવ
 આપણા કરી જાણે છે તે અનુપચરિત વ્યવહાર જાણવો. ૭
 વ્યવહાર નય કહ્યો.

હવે ઋણ સૂત્ર નયનો વિચાર કહે છે. જે અતીત કાલ
 અને અનગત કાલની અપેક્ષા ન કરે પણ વર્તમાન કાલે જે
 વસ્તુ જેવા ગુણ પરિણામે વર્તે તે વસ્તુને તેવેજ પરિણામે માને
 માટે એ નય પરિણામગ્રાહી છે. જેમ કોઈક જીવ ગૃહસ્થ છે
 પણ અંતરંગ સાયુસમાન પરિણામ છે તો તે જીવને સાયુ કહે
 અને કોઈક જીવ સાયુને વેપે છે પણ મનના પરિણામ વિષ-
 યાભિલાષ સહિત છે તો તે જીવ અવતીજ છે એમ ઋણ સૂત્રનું
 માનવું છે. તે ઋણ સૂત્રના બે ભેદ છે એક સૂક્ષ્મ ઋણ સૂત્ર તે

એમ કહે જે સદાકાલ સર્વ વસ્તુનાં એક વર્તમાન સમય થતે છે
 એટલે જે જીવ ગયા કાલે અજ્ઞાની હતો અને અનાગત કાલે
 અજ્ઞાની થાવે અજ્ઞાની થશે એમ વેદુ કાલની અપેક્ષા ન કરે
 પણ એક વર્તમાન સમયે જે જેવો તેને તેવો કહે તે સૂક્ષ્મ
 ઋણમુદ્ર કહિયે અને મહોદય બાહ્યપરિણામ ગ્રહે તે સૂક્ષ્મ ઋણ
 મુદ્ર નય જાણવો. એટલે રુદ્ર મુદ્ર નય કહ્યો.

હવે શબ્દનય કહે છે. જે વસ્તુ ગુણવંન અથવા નિર્ગુણ તે
 વસ્તુને નામ કરી ઘોટાવિયે જે ભાષા વર્ગણાથી શબ્દ પળે વધન
 ગોચર થાય તે શબ્દનય જે કારણે અરૂપી દ્રવ્ય વચનથી કહેવા
 તે શબ્દનય કહિયે. આમાં જે શબ્દનો અર્થ હોય તે પળો જે
 વસ્તુમાં વસ્તુપણે પામિયે તે વારે તે વસ્તુ શબ્દનય કહિયે જેમ
 ઘટ્ટની ઘેટાને કરતો હોય તે ઘટ્ટ એ શબ્દનયમાં વ્યાકરણથી
 નીપના અને ઘીંજા પણ સર્વ શબ્દ ટીંચા તે શબ્દનયના ચાર
 ભેદ છે ૧ નામ ૨ સ્થાપના ૩ દ્રવ્ય ૪ અને ભાવ ચાર નિશ્લે-
 પના પણ અહિંજ નામ છે.

૧ પહેલો નામ નિશ્લેષો તે આકાર તથા ગુણરહિત વસ્તુને
 નામ કરી ઘોટાવવો. જેમ એક લાકડીનો કટકો છેડેને કોડકો
 તેહને જીવ એવું નામ કરું તે નામ જીવ જાણવું. જેમ કાઠી
 દોરીને સાપની સુદિયે કરી ઘાવેહણે તેહને સાપની હિંસા રાગે
 એ નામ સર્પ થયું. એવીજ રીતે નામ તપ અથવા નામ સિદ્ધ
 જેમ વડ પ્રમુખને સિદ્ધવડ એમ કરી ઘોટાવે છે તે નામ નિશ્લેષો
 કહિયે એ સુષ સારવે છે.

૨ સ્થાપના નિશ્લેષો કહે છે. જે કોડક વસ્તુનાં કોડક
 વસ્તુનો આકાર દેરીને તેહને તે વસ્તુ કહે જેમ વિગ્રામન અથવા
 કાંઈ પાપાગની મૂર્તિ તેને ઘોટા-હારીનો આકાર છે તો તે

घोडा-हाथी कहेवाय ते स्थापना जाणवी. ए स्थापना निक्षेपो नाम निक्षेपे सहित होय जेम स्थापना सिद्ध जिनप्रतिमा प्रमुख ते सद्भाव स्थापना पण होय अने असद्भाव स्थापना पण होय. अकृत्रिम जिन प्रतिमा ते नंदीश्वरद्वीप प्रमुखने विषे अने जेह इहांनी जिन प्रतिमा ते कृत्रिम ते सर्व स्थापना जाणवी. जेम चित्रामनी स्त्री जिहां मांडी होय तिहां साधु रहे नहीं. कारणके स्थापना स्त्री छे ते स्त्री तुल्य जाणवी तेमज जिन प्रतिमा जिन समान जाणवी. इहां कोइक अज्ञानी जीव कहे छे जे, स्थापनामां ज्ञानादि गुण नयी तेयी स्थापनाने मानवी पूजवी नहीं तेने उत्तर कहे छे के स्थापना रूप स्त्रीमां स्त्रीपणाना गुण नयी तो पण ते विकारुं कारण थाय छे. तेमज जिन-प्रतिमा पण ध्यानरुं कारण छे अने जे एम पुछे के हिंसा थाय छे अने भगवंते तो दयाने धर्म कछो छे तेहने एम कहेवुं जे परदेशी राजा केसी गुरुने वांदवाने अर्थे धीजे दीवसें मोहोटा आडंबरयी आव्यो ते वंदनामां हिंसा थइ पण लाभ कारण गणतां ओटो न थयो. धीजो मल्लिनाथजीयें छ मित्र प्रतिबोधवाने पुतलीनो दृष्टान्त कछो, ते हिंसा तो घणी थइ पण ते लाभना कारणमां गणी छे एम भाव शुद्ध होय तिहां हिंसा लागती नयी, अथवा कोइक एम कहे छे जे अमे आपणे स्थानके बेटा नमुष्ठुणं कहिसुं अमने लाभ थासे ते खरो पण भगवती सुत्रमां भगवानने वंदनाने अधिकारें तो तिहां जइ वंदना करवावुं फल महोडं कहुं छे तथा निक्षेपाने अधिकारें कहुं जे भाव निक्षेपो एकलो थाय नहीं पण नाम स्थापना तथा द्रव्य ए त्रण मिल्या भाव निक्षेपो थाय माटे स्थापना अवश्य मानवी हवे जे स्थापना न माने तेने कहियें जे.

ચિત્રામની મૂર્તિ તે હિંસાના પરિણામથી ફાટે તેહને હિંસા
 છે તેમજ જિનવરના ધ્યાને જિનપ્રતિમા પૂજતાં લાભ થાય
 એમ શુક્તિ કરતાં તથા આગમની સાચે પણ જિન પ્રતિ
 જિનસમાન માને તે આરાધક અને જે જિન પ્રતિમાને ન માને
 તેને સ્થાપના નિષ્કેષો ઉપાપ્યો અને સ્થાપના ઉપાપી તો દ્રવ્ય
 તથા ભાવ નિષ્કેષો સ્થાપના વિના થાય નહીં માટે દ્રવ્ય તથા
 ભાવ પણ ઉપાપ્યો એમ ત્રણ નિષ્કેષો ઉપાપ્યા તે વૌર સિદ્ધાન્ત
 ઉપાપ્યાંજ માટે જે જિનપ્રતિમાને નહીં માને તે વિરાધક જા
 ણતો તે સ્થાપના ફતર અને યાવત્કથિક એ બે ભેદ છે.
 ૨ દ્રવ્ય નિષ્કેષો કહે છે, જેનો નામ પણ હોય તથા આ-
 કાર થાપના ગુણ પણ હોય અને લક્ષણ હોય પણ આત્મોપ-
 યોગ ન મિટે તે દ્રવ્ય નિષ્કેષો જાણતો પૃથ્લે અજ્ઞાની જીવ
 તે જીવ સ્વરૂપના ઉપયોગ વિના દ્રવ્ય જીવ છે “અણુવઓગો-
 દશં” इति अ योगद्वार वचनान्. વલી કયું છે જે સિદ્ધાન્ત
 વાંચતાં પૃથ્લતાં પર અક્ષર માત્રા શુદ્ધ અર્થ કરે છે અને ગુરુ-
 મુખે સદહે છે તે પણ શુદ્ધ નિશ્ચયે પોતાની સત્તા ઓલટ્યા વિના
 સર્વ દ્રવ્ય નિષ્કેષામાં છે. જે ભાવ વિના દ્રવ્યપણો છે તે પુણ્ય-
 વંધનું કારણ છે પણ મોક્ષનું કારણ નથી પૃથ્લે જે કરણી રૂપ
 કષ્ટ તંપસ્યા કરે છે અને જીવ અજીવ પદાર્થની સત્તા ઓ-
 લટી નથી તેને ભગવતી સૂત્રમાં અવતી તથા અપવસ્ત્રવાગી
 કહ્યા છે, તથા જે પૃથ્લી બાહ્ય કરણી કરે છે અને પોતે સાચું
 કહેવાય છે તે મૃયાવાદી છે એમ ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રમાં કયું છે
 “નમુની રત્નવાસેય” એ વચને “નાળેણ ચ મુળી હોદ્” એ વચનથી,
 જે જ્ઞાનવાન્ તે મુનિ છે અને જે અજ્ઞાની તે નિષ્પાત્વી છે.,
 તથા કોઈક ગણિતાનુયોગના નરક દેવતાના ચોલ અથવા યતિ

શ્રાવકનો આચાર જાણીને કહે જે અમે જ્ઞાની છૈયે તે પણ જ્ઞાની નથી પણ જે દ્રવ્ય ગુણ પર્યાય જાણે તેને જ્ઞાની કહિયે. શ્રી ઉત્તરાધ્યયને મોક્ષ માર્ગે કહ્યો છે. ગાયા “ એયં પંચ વિહંગાણાનાં દ્વાણય ગુણાણય, પજ્જવાણય સ્થેસિં, નાણં નાળી હિ દંસિયં ॥ ૧ ॥ માટે વસ્તુ સત્તા જાણ્યા વિના જ્ઞાની સમજવું નહીં અને નવતત્ત્વ ઓલખે તે સમક્રીતિ અને એહવા જ્ઞાન દર્શન વિના જે કહે કે અમે ચારિત્રિઆ છૈયે તે પણ મૃષાવાદી છે કારણ કે શ્રી ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર મત્ત્યે કહ્યું છે જે “ નાણં દંસણ નાણં નાણેણ વિના ન હંતિ ચરણ ગુણા ” એ વચન છે તે માટે આજ કેટલાક જ્ઞાનહીન ક્રિયાનો આડંબર દેખાડે છે તે ઠગ છે તેહનો સંગ કરવો નહીં. એ બાહ્ય કરળી અભવ્ય જીવને પણ આવે માટે એ બાહ્ય કરળી ઉપર રાચવું નહીં અને આત્માનું સ્વરૂપ ઓલખ્યા વિના સામાયક પલિકમણા પદ્મસ્ત્રવાણ કરવાં તે સર્વ દ્રવ્યનિશ્લેષામાં પુણ્યાશ્રવ છે પણ સંવર નથી. શ્રીભગવતી સૂત્ર મધ્યે કહ્યું છે કે “ આયાસ્સલુ સામાઇયં ” એ આલાવાધી જાણજો તથા જીવ સ્વરૂપ જાણ્યા વિના તપ સંયમ પુણ્ય પ્રકૃતિ તે દેવતાના ભવનું કારણ છે “ પુવ્વ તવેણં પુવ્વ સંયમેણં દેવલોએ ઉવવજ્જંતિ નો ધેવણં આપત્તા ભાવવત્ત્વયાએ ” એ આલાવો ભગવતીમાં કહ્યો છે. તથા જે ક્રિયાલોપી આચાર હીન અને જ્ઞાનહીન છે માત્ર ગચ્છની લાજે સિદ્ધાન્ત મળે વાંચે છે વ્રત પદ્મસ્ત્રવાણ કરે છે તે પણ દ્રવ્ય નિશ્લેષો જાણવો. એમ શ્રી અનુયોગદ્વારમાં કહ્યું છે. સેકિંતંલોગુત્તરિઅંદધાવસ્સયં ?

જે હમે સમણ ગુણમુક્કજોગી છક્કાય નિરણુકંપા ॥ હયાઇવ ઉદામા ॥ ગયાઇવ નિરંકુસા ॥ ઘટ્ટામદ્દાતુપ્પોઠા ॥ પંઢરપડયાઊરણા જિણાણમણાણાએ સચ્છંદં વિહરિઉણ ઉમઓકાલં આવસ્સયસ્સ ઉવંઠંતિ ॥ સેતં લોગુત્તરિયં દંધાવસ્સયં ॥

અર્થ-જેને છ કાપની દયા નથી, ઘોડાનો પેરો ઝમ્મત છે, હાથી-
 ની પેટે નિહુંદા છે, પોતાના શરીરને ધોવતાં મસલતા ઝજળે કપડે
 શિંગાર કરી ગચ્છના મમત્વભાવે માવતાં સ્વેચ્છાચારી વીતરા-
 ગની આજ્ઞા માંજતા જે તપ ક્રિયા કરે છે તે પણ દ્રવ્ય નિષ્કે-
 પામાં છે. અથવા જ્યોતિષ વૈદ્યક કરે છે અને પોતાને આચાર્ય
 ઉપાધ્યાય કહેવાવાને લોક પાસે મહિમા કરે (કર્ગવે છે) છે તે પત્રી-
 વંચ સ્ત્રોત્તર રૂપેણા લેવા છે. ઘણા ભવ ભમસે માટે અવંદનીક છે
 એ સારા ઉચ્ચાવ્યયનમત્તે અનાયી મુનિના અવ્યયનપત્રી
 જાગવી અને સૂત્રના અર્થ ગુરુમુખે શિલ્પા વિના તથા નય
 પ્રમાણ જાણ્યા વિના નિશ્ચય આત્માનું સ્વરૂપ ઓલટ્યા વિના
 નિર્ણુત્તિ વિના ઉપદેશ આપે છે તે પોતે તો સંસારમાં બુડ્યા
 છે પણ જે તેમની પાસે બેને છે તેમને પણ સંસારમાં બુડાવે
 છે 'એમ' પ્રશ્ન વ્યાકરણ સૂત્ર તથા અનુયોગદ્વારા સૂત્રમાં કર્યું
 છે "અજ્ઞાન્ય ચેન સોલ સમં" इत्यादि અને ભગવતી સૂત્રમાં
 પણ કર્યું છે "મુત્યો સ્વલુ પદમો, વીઓ નિર્ણુત્તિ મિસઓ
 મનિઓ, ઇતો તદ્વિયજોગો, નાણનાઓ જિણવરોહિ" અને કેટ-
 લાક એમ કહે છે જે અને સૂત્ર ઉપર * અર્થ કરિયે છેયે તો
 નિર્ણુત્તિ તથા ટીકા પ્રમુખત્વે શું કામ છે તે પણ મૂપાવાદ

* શ્રી ભગવતી સૂત્રમાં "મુત્યો સ્વલુ પદમો, વીઓ નિર્ણુત્તિ
 મિસઓ મનિઓ ॥ ઇતો તદ્વિયજોગો, નાણનાઓ જિણવરોહિ" એવી રીતે
 કર્યું છે પણ બીજા ટીકાને એ ભગવતીનો સાર લઈયા છે ત્યાં તે
 "મુત્યો સ્વલુ પદમો, વીઓ નિર્ણુત્તિ મિસઓ મનિઓ ॥ તદ્વિયજોગો નિ-
 નેમો, એમ વિહિ હોઈ અણુઓ" એવો પાટ છે તે સારો જગાય છે
 ૪

છે કેમકે શ્રીપ્રશ્નપ્રકરણમાં “ વપ્નતિયં તિગતિયં ” શબ્દાદિક જાણ્યા વિના અને નય નિર્દેશ જાણ્યા વિના જે ઉપદેશ આપે તે મુશ્કાલ છે એમ અનેક મુદ્દનાં વચ્ચું છે માટે ચતુશ્રુત પાસે ઉપદેશ સાંભળ્યો. શ્રી ઉત્તરાવ્યયન મન્ને ચતુશ્રુત ને મેરુની તથા સમુદ્રની અને કલ્પાક્ષાદિ સોલે ઉપમા દીર્ઘા છે એ દ્રવ્ય નિર્દેશો કહ્યો.

૪ ભાવ નિર્દેશો કહે છે. જે નામ સ્થાપના અને દ્રવ્ય એ વપ્ન નિર્દેશો તે એક ભાવ નિર્દેશો વિના અશુદ્ધ છે જે નામ તથા આકાર લક્ષણ ગુણ સહિત વસ્તુ તે ભાવ નિર્દેશો જાણ્યો “ ઉવઓગો ભાવ ” इति वचनान् एतत्ते गजा, दान, शील, तप, क्रिया, ज्ञान ए सर्व भावनिर्देशे सहित लाभतुं कारण છે इहां कोइ कहेशे જે મનના પરિણામ દટ કરીને જે કરિયે તેને ભાવ કહિયે એમ કહે છે તે જૂટા છે એ તો મુલની વાંછાયે મિલ્યાત્વી પણ ઘણા કરે છે તે ગણધું નહીં. इहां सूत्रनी साखे वीतरागनी आज्ञा हेय उपादेयनी परीक्षा करी अजीवतत्त्व तथा आस्रवनच्च અને ચન્ધનચ્ચ ઉપર હેય કહેતાં ત્યાગ ભાવ અને જીવના સ્વગુણ જે સંવર નિર્જરા તથા મોક્ષ તત્ત્વ ઉપરે ઉપાદેય પરિણામ તે ભાવ કહિયે એટલે રૂપી-ગુણ તે દ્રવ્ય નિર્દેશ છે અને અરૂપીગુણ તે ભાવનિર્દેશ છે એટલે મન વચ્ચન કાયા હેશ્યાદિક સર્વ દ્રવ્ય નિર્દેશોમાં છે અને જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર વીર્ય ધ્યાન પ્રમુખ સર્વ ગુણ ભાવ નિર્દેશોમાં છે. એ ભાવ નિર્દેશો તે નામસ્થાપના તથા દ્રવ્ય સહિત હોય એટલે ચાર નિર્દેશો કહ્યા.

હવે ચાર નિર્દેશો પદાર્થ ઉપર લગાડી દેખાડે છે નામ જીવ તે ચેતના અથવા માંચાને એક વાળને જીવ કહી બોલાવે

તથા કોઢકતું તપ પૃહયું નામ તે નામ તપ તથા પુસ્તક-
માં તપની વિધીનું લેખન તે થાપના તપ અને પુણ્યરૂપ માસ-
સ્વમળાદિક કરવો તે દ્રવ્ય તપ. જે પરવસ્તુ ઉપર ત્યાગનો
પરિણામ તે ભાવ તપ. એમ સંવરાદિક સર્વમાં ચાર ચાર નિશ્લેષા
જાણવા. તથા શ્રી અનુયોગદ્વાર મધ્યે કયું છે-યતઃ “જત્યયજં
જાણિજ્ઞા, નિસ્ત્રિલેવં નિસ્ત્રિલેવે નિસ્ત્રિલેસં ॥ જત્યર્વા ય ન જાણિજ્ઞા,
ઘડકાંગનિસ્ત્રિલેવે તત્ત્વ ॥ ૧ ॥ એ ચાર નિશ્લેષા કહ્યા પૃથ્વે
શબ્દનય કહ્યો.

હવે છટ્ટો સમમિરુદ્ધ નય કહે છે જે વસ્તુના કેટલાક
ગુણ પ્રગટ્યા છે અને કેટલાક ગુણ પ્રગટ્યા નથી પણ અ-
વશ્ય પ્રગટશે પૃહવી વસ્તુને વસ્તુ કહે તે વસ્તુના નામાંતર
એક કરી જાણે. જેમ જીવ ચેતન તથા આત્મા પૃહનો * એક
અર્થ કહે તે સમમિરુદ્ધ નય કહિયેં એ નય એક અંશ ઓછી
વસ્તુને પૂરેપૂરી વસ્તુ કહે જેમ તેરમા ગુણટાણે કેવલી હોય તેહને
સિદ્ધ કહે. એ નયના ભેદ વિલકુલ નથી એ સમમિરુદ્ધનય કહ્યો.

હવે એવંભૂતનય કહે છે જે વસ્તુ પોતાને ગુણે સંપૂર્ણ છે
અને પોતાની ક્રિયા કરે છે તેને તે વસ્તુ કહી બોલાવે. જેમ
મોક્ષસ્થાનર્કે જે જીવ પહોતો તેને સિદ્ધ કહે. જેમ પાણીથી
ભરેલો રૂઝીના માથા ઉપર આવતો જલ ધરણ ક્રિયા કરતો તેને
ઘડો કહે. એ એવંભૂતનય કહ્યો.

હવે સાત નયના દૃશાન્ત શ્રી અનુયોગદ્વાર સૂત્રથી લખિયે
છે. જેમ કોઢક પુરુષે કોઢક વીજા પુરુષને પુહયું જે તમે
કિંહાં વસોછો તેવારે તે પુરુષે કયું હું લોકમાં વસુંછું તેવારે

* એકાર્થવાચી નામોનાં નામભેદે ભિન્ન ભિન્ન અર્થ કરે છે તેને
સમમિરુદ્ધનય કહે છે.

प्रदेश छे तेवोरें व्यवहारनय बोल्यो के जे द्रव्य मुख्य देखाय छे तेहनो प्रदेश छे तेवोरें ऋजुसूत्रनय बोल्यो के जे द्रव्यनो उपयोग देइ पुछियें ते द्रव्यनो प्रदेश छे. जो धर्मास्तिकायनो उपयोग देइ पुछियें तो धर्मास्तिकायनो प्रदेश छे. जो अधर्मास्तिकायनो उपयोग देइ पुछियें तो अधर्मास्तिकायनो प्रदेश छे. तेवारे शब्दनय बोल्यो के जे द्रव्यनो नाम लइ पुछियें ते द्रव्यनो प्रदेश छे. हवे समभिरूढनय बोल्यो जे एक आकाश प्रदेश मध्ये धर्मास्तिकायनो एक प्रदेश छे, अधर्मास्तिकायनो एक प्रदेश छे अने जीवना अनंता प्रदेश छे. पुद्गलना पण अनंता प्रदेश छे, तेवारे एवंमूतनय बोल्यो के प्रदेशनी जे द्रव्यनी क्रियागुण पर्याय अंगीकार करी देखीयें ते समय ते प्रदेश ते द्रव्यनो गणियें ए प्रदेशमां सात नय कइ.

हवे जीवमां सात नय कहे छे प्रथम नैगमनयने मते जे गुण पर्यायवत शरीर सहित ते जीव एटले शरीरमां जे बीजा पुद्गल तथा धर्मास्तिकायादिक द्रव्य छे ते सर्व जीवमांज गण्या तेवारे संग्रहनय बोल्यो जे असंख्यात प्रदेशी ते जीव एटले एक आकाशना प्रदेश टल्या बीजा सर्व द्रव्य एमां गणाणां तेवारे व्यवहारनय बोल्यो जे विषय लइ काम बात संभारे ते जीव इहां धर्मास्तिकाय, अधर्मास्तिकाय, आकाश तथा बीजा पुद्गल सर्व टल्या पण पांचे इन्द्रिय तथा मन अने लेश्या ए पुद्गल छे ते जीवमां गणाणां, कारणके विषयादिकतो इन्द्रियो छे छे ते जीवयी न्यास छे पण इहां व्यवहारनयमते जीव मेला लीवा छे तेवोरें ऋजुसूत्रनय बोल्यो जे उपयोगवत ते जीव इहां इन्द्रियादिक सर्व टल्या पण अज्ञान तथा ज्ञानना भेद टल्या नहीं. हवे शब्दनय बोल्यो जे नामजीव, स्थापना जीव

જીવ માત્ર જીવ રૂપે જીવનાં ગુણ-નિર્ણયનો મેદ પડ્યો
 તેવાં સમભિરુદ્ધનય ચોલ્યો જે જ્ઞાનાદિગુણવંત તે જીવ
 મતિજ્ઞાન શ્રુતજ્ઞાન રૂપાદિક સાધક અવસ્થાના ગુણ
 જીવ સ્વરૂપનાં આત્મા. હવે પુનર્મૂતનયચોલ્યો જે અનં-
 , અનંતદર્શન, અનંત ધારિત્ર, શુદ્ધસત્તાવંત તે જીવ. એ નયે
 આ અવસ્થાનાં ગુણ હતા તેજ પ્રજ્ઞા એ સાત નયે જીવ
 કહ્યો.

હવે સાતનયે ધર્મ કહે છે. નૈગમનય ચોલ્યો જે સર્વ ધર્મ
 રીતે સર્વ પ્રાણી ધર્મને ચાહે છે. એ નય અંશરૂપ ધર્મને
 રૂપે નામ કહે. હવે સંપ્રદાનય ચોલ્યો જે વહેરાયે આ-
 તે ધર્મ, ધર્મે અભાવા છોડ્યો પણ કુલ્યાચારને ધર્મ કહ્યો,
 મનય ચોલ્યો જે સુત્તરું કારણ તે ધર્મ ધર્મે પુણ્ય કર-
 ધર્મ કરી માન્યો. ક્ષત્રુમુવનયનયે જે ઉપયોગ સહિત
 રૂપ પરિણામ તે ધર્મ કહ્યો. એ નયનાં યથાપ્રવૃત્તિ-
 પરિણામ પ્રમુખ સર્વ ધર્મનાં ગણ્યા તે નિવ્યાત્વીને પણ
 હવે શબ્દનય ચોલ્યો જે ધર્મનું મૂલ સમક્ષિત છે માટે
 તેજ ધર્મ તેવાં સમભિરુદ્ધનય ચોલ્યો જે જીવ અજીવ
 જ નપા છ દ્રવ્યને ઓલસીને જીવસત્તા ઘ્યાવે, અજીવનો
 કરે પૂરો જ્ઞાન દર્શન, ધારિત્રનો શુદ્ધ નિશ્ચય પરિણામ
 ન. એ નયે સાધક સિદ્ધિના પરિણામ તે ધર્મનયે ટીકા.
 જ્ઞાનય-ચોલ્યો જે શુદ્ધ ધ્યાન રૂપાર્વાતના પરિણામ ક્ષયક
 કર્મ ક્ષપ્તા કારણ તે ધર્મ જે જીવનો મૂલ સ્વભાવ તે
 ધર્મ જે મોક્ષરૂપ કાર્યને કરે તે ધર્મ. એ સાતે નયે
 કહ્યો.

હવે સાતનયે સિદ્ધિવળી કહે છે. નૈગમનયની મતે સર્વ

જીવ સિદ્ધ છે કેમકે સર્વ જીવના આઠ રુચક પ્રદેશ સિદ્ધ સમાન નિર્મલ છે માટે સંગ્રહનય કહે જે સર્વ જીવની સંતોસિદ્ધ સમાન છે અને પદાર્થાર્થિક નવેંદ્રી કર્મ સહિત અસ્થવા તે દાર્દ્ર્યને દ્રવ્યાર્થિકનવેંદ્રી અસ્થવા અંગીકાર કરી તેઓં અપરહાનય થોળ્યો જે વિશા લભિ પ્રમુગ્ધ ગુણે કરી સિદ્ધ થયો તેમિદ્. ૫ નવે વાગ નવ પ્રમુગ્ધ અંગીકાર કર્યા. હવે ક્રતુમૂલનય થોળ્યો કે જેને પોતાના આત્માની સિદ્ધિગાની સત્તા ઓલસી અને દયાનનો ઉપોગ પણ તેજ થઈ છે તે સમયે તે જીવ સિદ્ધ જાણ્યો. ૫ નવે મમકીતિ જીવ સિદ્ધ સમાન છે એમ કહ્યું હવે શરદનય થોળ્યો જે શુદ્ધ શુદ્ધ દયાન પરિણામ નામાદિક નિર્ણયે તે સિદ્ધ. તેઓં મમમિલ્લનય થોળ્યો જે કેવલજ્ઞાન કેવલદર્શન, સ્વાત્મ્યાનયામિ ૫ ગુણે મહિત તે સિદ્ધ જાણ્યા. ૫ નવે લેખા શરદમા ગુણદાણાના કેવલીને મિદ્ધ કથા અને પદ્મનય કહે છે કે જેના મહત્ત્વ કર્મ ક્ષય થયા લોકને ઓ મિલ્લતમાન અશ્વગુણ મંત્ર તે મિદ્ધ જાણ્યા. ૫ રીને સિદ્ધ પદે સત્ત નય કાઢા. એમ સત્ત નય મિલ્યા મમકીતિ છે અને જે એક નવને દ્રવ્ય કરે તે નિષ્પાત્તી છે. ૫ સત્તે નય મિદ્ધ તે વચન પ્રમાણ છે અને ૫ માત્ર નવમાં શોટ પણ મપને ઉપાને તેનું વચન અપ્રમાણ છે.

હવે પ્રમાણનો વિષય કહે છે. પ્રમાણના ચે મેદ છે. એક દ્રવ્યસુ પ્રમાણ થીતું પોશ પ્રમાણ તેમાં જે જીવ પોતાના ઉપોગની દ્રવ્યને જાણે તે દ્રવ્યસુ પ્રમાણ કહિયે જેન કેવલી છે દ્રવ્ય દ્રવ્યસુ પ્રમાણે જાણે તથા દેશે તે માટે કેવલજ્ઞાન તે સર્વો પ્રમાણ જ્ઞાન છે, અને મનઃ પરંજ્ઞાન તે મનોરમના દ્રવ્યસુ જાણે તથા કિલ્લિજ્ઞાન તે પુદ્ગલ દ્રવ્યને પ્રમાણે જાણે.

૪ અસ્તિ અને નાસ્તિ એ બેહુ ભાંગા એક સમયમાં છે તો વચને કરી અસ્તિ એટલો બોલતાં અસંખ્યાતા સમય લાગે તેવી નાસ્તિ ભાંગો તેજ વચ્ચે કહેવાળો નહીં અને જો નાસ્તિ ભાંગો કહ્યો તો અસ્તિ પળો નાવ્યો માટે એકજ અસ્તિ કહેતાં થકાં નાસ્તિપળો તેજ સમયે દ્રવ્યમાં છે તે નહીં કહેવાળો માટે મૂળાવાદ લાગે તેમજ નાસ્તિ કહેતાં અસ્તિનો મૂળાવાદ લાગે માટે વચને અગોચર છે એક સમયમાં બેહુ વચન બોલ્યા જાય નહીં કેમકે એક અક્ષર બોલતાં અસંખ્યાતા સમય લાગે છે માટે વચનથી અગોચર છે તે સ્યાન્ અવત્કત્વ્ય એ ચોથો ભાંગો કહ્યો.

૫ તે અવત્કત્વ્યપળો વસ્તુમાં અસ્તિધર્મનો પળ છે માટે સ્યાન્અસ્તિ અવત્કત્વ્ય પાંચમો ભાંગો કહ્યો.

૬ તેમજ નાસ્તિ ધર્મનો પળ અવત્કત્વ્યપળો વસ્તુ મલ્લ છે માટે સ્યાન્ નાસ્તિ અવત્કત્વ્ય છઠ્ઠો ભાંગો જાણવો.

૭ તે અસ્તિપળો તથા નાસ્તિપળો બેહુ ધર્મ એકસમયે વસ્તુ મધ્યે છે પળ વચનથી અવત્કત્વ્ય છે માટે સ્યાન્ અસ્તિ-નાસ્તિયુગપન્અવત્કત્વ્ય એ સાતમો ભાંગો કહ્યો.

હવે એ સાત ભાંગા નિત્ય તથા અનિત્યપણામાં લગાડે છે ૧ સ્યાન્ નિત્યં ૨ સ્યાન્ અનિત્યં ૩ સ્યાન્નિત્યાનિત્યં ૪ સ્યાન્-અવત્કત્વ્યં ૫ સ્યાન્નિત્યંઅવત્કત્વ્યં ૬ સ્યાન્અનિત્યં અવત્કત્વ્યં ૭ સ્યાન્ નિત્યાનિત્યં યુગપન્ અવત્કત્વ્યં, એમજ એક અનેકના સાત ભાંગા કહેવા તથા ગુણપર્યાયમાં પળ કહેવા કેમકે સિદ્ધ મધ્યે નય નથી તોપણ સત્તભંગી તો સિદ્ધમાં છે.

હવે સત્તા ઓલસાવવાને વિભંગીયો કહે છે. ૧ નિષ્પાત્વ દશા તે વાચકદશા. ૨ સમક્તિ ગુણટાણાથી માંઢીને અયોગી કેવડી. ગુણટાણા મુર્ચી સાધક દશા જાણવી. ૩ સર્વ કર્મથી

રહિત તે સિદ્ધ દશા. ૧ જ્ઞાનનો જાણણો તે જીવનો ગુણ.
૨ તેનો જ્ઞાતા તે જીવ. ૩ જ્ઞેય તે સર્વ દ્રવ્ય. ૧ ધ્યાન તે જાંવના
સ્વરૂપનો ૨ તે ધ્યાનનો ઘ્યાતા જીવ ૩ ધ્યેય આત્માનો સ્વરૂપ.
૧ કર્તા તે જીવ ૨ કર્મ તે એક મોક્ષ વીજો બંધ ૩ ક્રિયા
તે એક સંચર વીજો આસ્રવ. ૧ કર્મ તે ચેતનાને કર્મ બંધના
પરિણામ ૨ કર્મનું ફલ તે ચેતનાને જે કર્મ ઉદપના પરિણામ
૩ જ્ઞાન ચેતના તે જીવનો સ્વગુણ. તે આત્માના વ્રણ મેદ છે
૧ અજ્ઞાની જીવ શરીરાદિક પરવસ્તુને આત્મબુદ્ધિયે કરી માને
છે. પહેલો બહિરાત્મા ૨ જે દેહ સહિત જીવ છે તે પણ નિશ્ચયે
સત્તાગુણ સિદ્ધ સમાન છે છૂટે પોનાના જીવને સિદ્ધ સમાન
કરી ધ્યાવે તે વીજો અંતરાત્મા જાણવો. ૩ કર્મ સ્વપાત્રી
કેવલજ્ઞાન પામ્યા તે અરિહંત તથા સિદ્ધ સર્વ પરમાત્મા જાણવા.
૫ વિભંગીનો વિચાર કહ્યો છૂટે આટ પશુનો વિચાર કહ્યો.

હવે એક દ્રવ્ય મલ્લે છ સામાન્ય ગુણ છે તે કહે છે.
પહેલો અસ્તિત્વ તે જે છ દ્રવ્ય આપણા ગુણ પર્યાય પ્રદેશે
કરી અસ્તિ છે તેમાં ધર્મ, અધર્મ, આકાશ અને જીવ ૫ ચાર
દ્રવ્યનો અસંસ્પાતા પ્રદેશ મિલ્યા સંઘ થાય છે અને પુદ્ગલમાં
સંઘ થવાની શક્તિ છે માટે ૫ પાંચ દ્રવ્ય અસ્તિકાય છે અને
છટ્ટો કાલ દ્રવ્યનો સમય કોઈ કોઈથી મિલતો નથી કેમકે
એક સમય વિણસ્યા પછે વીજો સમય આવે છે માટે કાલ
અસ્તિકાય નથી. દ્રવ્યમાં ૫ અસ્તિત્વ પળો કહ્યો.

૨ વસ્તુત્વ કહેતાં વસ્તુપળો કહે છે તે દ્રવ્ય છપ્પ એકટ
એક ક્ષેત્ર મલ્લે રહ્યા છે. એક આકાશ પ્રદેશમાં ધર્માસ્તિકા
નો એક પ્રદેશ રહ્યો છે તથા અધર્માસ્તિકાયનો પણ એક પ્રદેશ
રહ્યો છે અને જીવ અનંતાના અનંતા પ્રદેશ રહ્યા છે. પુદ્ગ

પરમાણુ અનંતા રહ્યા છે. તે સર્વ પોતાની સત્તા ઊંચા થકા રહ્યા છે પણ કોઈ દ્રવ્ય સાથે મિલી જાતો નથી તે વસ્તુપણો.

૩ દ્રવ્યત્વ કેહતાં દ્રવ્યપણો તે સર્વ દ્રવ્ય પોતપોતાની ક્રિયા કરે છુટે ધર્માસ્તિકાયમાં ચલનગુણ તે સર્વ પ્રદેશ મળ્યે છે. સદા કાલે પુદ્ગલ તથા જીવને ચલાવવારૂપક્રિયા કરે છે, इहां કોઈ પુછે જે લોકાન્ત સિદ્ધક્ષેત્રમાં ધર્માસ્તિકાય છે તે સિદ્ધના જીવને ચલાવવાપણો કરતો નથી તેનું કેમ ? તેને ઉત્તર કહે છે જે સિદ્ધના જીવ અક્રિય છે માટે ચાલતા નથી પણ તે ક્ષેત્રમાં જે સૂક્ષ્મ નિગોદના જીવ તથા પુદ્ગલ છે તેહને ધર્માસ્તિકાય ચલાવે છે માટે પોતાની ક્રિયા કરે છે, તેમજ અધર્માસ્તિકાય જીવ તથા પુદ્ગલને સ્થિર રાખવાની ક્રિયા કરે છે, તંયા આકાશ દ્રવ્ય તે સર્વ દ્રવ્યને અવગાહનારૂપકાર્ય કરે છે. इहां કોઈ પૂછે જે અલોકાકાશમાંતો બીજું કોઈ દ્રવ્ય નથી તો અલોકાકાશ કયા દ્રવ્યને અવગાહદાન આપે છે તેને ઉત્તર કહે છે જે અલોકાકાશમાં અવગાહ કરવાની શક્તિ તો લોકાકાશ જેવીજ છે પરંતુ તિહાં અવગાહનો દાન લેનાર દ્રવ્ય કોઈ નથી માટે અવગાહદાન કરતો નથી અને પુદ્ગલ દ્રવ્ય મિલવા વિસ્તરવારૂપ ક્રિયા કરે છે તથા કાલ-દ્રવ્ય વર્તના રૂપ ક્રિયા કરે છે અને જીવ દ્રવ્ય જ્ઞાન લક્ષણ ઉપયોગરૂપ ક્રિયા કરે છે એમ સર્વ દ્રવ્ય પોતાને પરિણામી સ્વસત્તાની ક્રિયા કરે છે એ દ્રવ્યત્વપણો કહ્યો.

૪ પ્રમેયત્વં કેહતાં પ્રમેયપણો જે છ દ્રવ્યમાં પ્રમેય પણો છે, તેનો પ્રમાણ કેવલી પોતાના જ્ઞાનથી કરે છે, જે ધર્માસ્તિકાય તથા અધર્માસ્તિકાય અને આકાશાસ્તિકાય એકેક દ્રવ્ય છે અને જીવદ્રવ્ય અનંતા છે તેહની ગણતિ કહે છે. સંજ્ઞી

મનુષ્ય સંલ્પાતા છે, અસંશી મનુષ્ય અસંલ્પાતા છે, નારકી અસં-
 લ્પાતા છે, દેવતા અસંલ્પાતા છે, તિર્યંચ પંચેન્દ્રિય અસંલ્પાતા
 છે, વેદંત્રી અસંલ્પાતા છે, તેદંત્રી અસંલ્પાતા, ચૌદ્રીય અસં-
 લ્પાતા છે તે થકી પૃથ્વીકાય અસંલ્પાતા, અપકાય અસંલ્પાતા,
 તેજકાય અસંલ્પાતા, વાયુકાય અસંલ્પાતા, પ્રત્યેકવનસ્પતિ જીવ
 અસંલ્પાતા, તે થકી સિદ્ધના જીવ અનંતા તે થકી શાર નિગો-
 દના જીવ અનંતગુણા પૃથ્વી શાર નિગોદ તે કંદમૂલ આદિ
 દુષ્ણ પ્રમુખ પૃથ્વીને સુદને અગ્રભાગે અનંતા જીવ છે તે સિદ્ધના
 જીવથી અનંત ગુણા છે અને સુદ્ધનિગોદ સર્વથી અનંત ગુણા
 છે. સુદ્ધનિગોદનો વિચાર કહે છે. જેટલા લોકાકાશના પ્રદેશ
 છે તેટલા ગોલા છે તે એકેક ગોલામાં અસંલ્પાતા નિગોદ છે.
 નિગોદ શબ્દનો અર્થ એ છે તે અનંતા જીવનો પિંડ મૂળ એક
 શરીર તેહને નિગોદ કહિયે. તે એકેક નિગોદમત્તે અનંતા
 જીવ છે તે અર્તત્ત કાલના સર્વ સમય તથા અનાગતકાલના
 સર્વ સમય અને વર્તમાન કાલનો એક સમય તેને મેલા કરી
 અનંત ગુણા કરીયે પૃથ્વી એક નિગોદમાં જીવ છે પૃથ્વી અનંતા
 જીવ છે એ સંસારી જીવ એકેકાના અસંલ્પાતા પ્રદેશ છે અને
 એકેકા પ્રદેશો અનંતિ કર્મ વર્ગના ટાંગી છે. તે એકેક વર્ગના
 મત્તે અનંતા પુદ્ગલ પરમાણુ છે એમ અનંતા પરમાણુ જીવ સાથે
 ટાંગ્યા છે તે થકી અનંત ગુણા પુદ્ગલ પરમાણુ જીવથી રહિત
 હુઝા છે.

ગોલાય અસંલિજ્જા;

અસંલ નિગોદઓ હવડ ગોલો ॥

શક્તિક્રમિ નિગોદ,

અણંતજીવા મુનેયન્વા ॥૧॥

ગોદ મધ્યે છે અને મધ્ય જીવને નિગોદનું કારણ તે અજ્ઞાન દશા છે માટે તેહનો ત્યાગ કરો. એ નિગોદનો વિચાર કર્યો. એ સર્વ પ્રમેયનો પ્રમાતા આત્મા પોતાના જ્ઞાન ગુણે કરી પ્રમેયનો પ્રમાણ કરે એ પ્રમેય પળો કહ્યો.

૫ સત્ત્વપણો તે છ દ્રવ્ય એક સમયમાં ઉપજે વિણશે છે અને સ્થિરપણે છે. ઉત્પાદ વ્યય ધ્રુવપણો તેહિજ સત્ત્વપણો. ઉત્પાદ વ્યયધ્રુવયુક્તં સત્ત્વમિતિ “તત્ત્વાર્થ વચનાત્” તે વિસ્તાર્યી કહી દેખાડે છે. જે ધર્માસ્તિકાયના અસંખ્યાતા પ્રદેશ છે તિહાં એક પ્રદેશમાં અગુરુલઘુ અસંખ્યાતો છે અને ઘીજા પ્રદેશમાં અનંતો અગુરુલઘુ છે, ઘીજા પ્રદેશમાં સંખ્યાતો અગુરુલઘુ છે એમ અસંખ્યાતા પ્રદેશમાં અગુરુલઘુપર્યાય ઘટતો વધતો રહે છે તે અગુરુલઘુ પર્યાય ઘટ છે તે જે પ્રદેશમાં અસંખ્યાતો છે તે પ્રદેશમાં અનંતો થાય છે અને અનંતાને ટેકાણે અસંખ્યાતો થાય છે એમ; લોકપ્રમાણ, અસંખ્યાત પ્રદેશમાં શરીરનો સમકાલે અગુરુલઘુ પર્યાય ફિરે છે તે જે પ્રદેશમાં અસંખ્યાતો ફિટ્ટીને અનંતો થાય છે તે પ્રદેશમાં અસંખ્યાતપણાનો વિનાશ છે અને અનંત પણાનો ઉપજવો છે, અને અગુરુલઘુપણે ગુણ ધ્રુવ છે એમ ઉપજવો વિણસવો અને ધ્રુવ એ ત્રણે પરિણામ છે. અધર્માસ્તિકાયમાં પણ એ ત્રણે પરિણામ અસંખ્યાત પ્રદેશે સદા સમય સમયમાં પરિણમી રહ્યા છે. તેમાં પણ ઉપજે વિણશે અને થિર રહે છે. એમ આકાશના અનંતા પ્રદેશમાં પણ એક સમયે ત્રણ પરિણામ પરિણમે છે, અને જીવના અસંખ્યાતા પ્રદેશ છે તે મધ્યે પણ ઉપજે વિણશે થિર રહે છે. (તથા પુદ્ગલ પરમાણુમાં પણ સમય થાય છે અને કાલનો વર્તમાન સમય ફિટ્ટીને અતીત કાલ થાય છે તો તે સમયમાં વર્તમાનપણાનો વિનાશ

છે અને અતીતપણાનો ઉપજવો છે કાલ પળે ધ્રુવ છે. એ સ્થૂલ થકી ઉત્પાદક વ્યય ધ્રુવપણો કહ્યો અને વસ્તુગતે મૂળપણે જોયને પલટવે જ્ઞાનનો પળ તે ભાસનપણે પરિણમવો થાય તે પૂર્વ પર્યાયના ભાસનનો વ્યય અને અમિનવ જોયના પર્યાય માસ- નનો ઉત્પાદ તથા જ્ઞાનપણાનો ધ્રુવ એ રીતે સર્વ ગુણના ધર્મની પ્રવૃત્તિરૂપ પર્યાયનો ઉત્પાદ વ્યય શ્રીસિદ્ધમગવન્તમાં પળ થઈ રહ્યો છે. એમજ ધર્માસ્તિકાપના પ્રદેશો જે ક્ષેત્ર ગત અસંસ્ક્ર્યાત પુટલ તથા જીવને પહેલે સમય ચલણ સહાયીપણો પરિણમતો હતો અને વીજે સમય અનન્ત પરમાણુ તથા અનન્તા જીવ પ્રદેશને ચલન સહાયી થયો તેવાં અસંસ્ક્ર્યાતા ચલન સહાયનો વ્યય અને અનન્તા ચલન સહાયનો ઉપજવો અને ગુણપણે ધ્રુવ એમ ધર્મદ્રવ્ય મલ્લે ઉત્પાદ વ્યય થઈ રહ્યો છે. તેમજ અચર્માદિક દ્રવ્યને વિષે પળ ભાવવું. તથા વડી કાર્ય કારણપણે ઉત્પાદ વ્યય તથા અગુરુલલુના ચલનનો ઉત્પાદ વ્યય પંચાસ્તિકાપને વિષે કહેવું. તથા કાલદ્રવ્ય તે ઉપચાર છે તેવું સ્વરૂપ સર્વ ઉપચાર્યાજ કહેવું. એ રીતે સર્વ દ્રવ્યમાં સત્પણો છે. જો અગુરુલલુનો મેદ ન થાય તો પહે પ્રદેશનો માંહોમાંહે મેદ કેવો થાય તે માટે અગુરુલલુનો મેદ સર્વમાં છે અને જેનો ઉત્પાદ વ્યય રૂપ સત્પણો એક છે તે દ્રવ્ય એક છે. તથા જેનો ઉત્પાદ વ્યય સત્ પણો જૂદો તે દ્રવ્ય પળ જૂદો છે છૂટલે સત્ કહેતાં સત્ત્વપણો કહ્યો.

૬ અગુરુલલુપણો કહે છે. જે દ્રવ્યનો અગુરુલલુ પર્યાય છે તે છ પ્રકારની હાનિ શદ્ધિ કરે છે. તેમાં છ પ્રકારની શદ્ધિ છે. ૧ અનન્ત ભાગશદ્ધિ, ૨ અસંસ્ક્ર્યાતભાગશદ્ધિ, ૩ સંસ્ક્ર્યાતભાગ- શદ્ધિ, ૪ સંસ્ક્ર્યાતગુણશદ્ધિ, ૫ અસંસ્ક્ર્યાતગુણશદ્ધિ, ૬ અનન્ત

ગુણવૃદ્ધિ. હવે છ પ્રકારની હાનિ કહે છે. ૧ અનંતભાગહાનિ, ૨ અસંખ્યાતભાગહાનિ, ૩ સંખ્યાતભાગહાનિ, ૪ સંખ્યાતગુણહાનિ, ૫ અસંખ્યાતગુણહાનિ, ૬ અનંતગુણહાનિ. એ રીતે છ પ્રકારની વૃદ્ધિ. તથા છ પ્રકારની હાનિ તે સર્વ દ્રવ્યમાં સદા સમય સમય થઈ રહી છે. વૃદ્ધિ તે ઉપજવો અને હાનિ તે વ્યય કહિયે. એ અગુરુલલુપ્તો કહ્યો. નહીં ગુરુ તથા નહીં લલુ તે અગુરુલલુ સ્વભાવ કહિયે. એ સર્વ દ્રવ્ય મળ્યે છે તે શ્રી ભગવતી સૂત્રે “ સત્ત્વદત્ત્વા સત્ત્વગુણ સત્ત્વપણ્ડા સત્ત્વપજ્જવા સત્ત્વદ્વા અગુરુ લલુઆણ ” અગુરુલલુ સ્વભાવને આવરણ નથી તથા આત્મા મળ્યે જે અગુરુલલુગુણ તે આત્માના સર્વ પ્રદેશે ક્ષાયક ભાવ થયે સર્વ ગુણ સામાન્યપણે પરિણમે પણ અધિકા ઓછા પરિણમે નહીં. તે અગુરુલલુગુણનું પ્રવર્તન જાણવું. તે અગુરુલલુ ગુણને ગોત્રકર્મ રોકે છે, એ અગુરુલલુ સ્વભાવ તે સર્વ દ્રવ્યમાં છે.

હવે ગુણની ભાવના કહે છે. તિહાં જેટલા છપ દ્રવ્યમાં સંસ્કૃત ગુણ છે તે સામાન્ય ગુણ કહિયે, અને જે ગુણ એક દ્રવ્યમાં છે અને બીજા દ્રવ્યમાં નથી તે વિશેષ ગુણ કહિયે. જે ગુણ કોઈક દ્રવ્યમાં છે અને કોઈક દ્રવ્યમાં નથી તે સાવારણ અસાવારણ ગુણ કહિયે. એમ એ છ દ્રવ્યમાં અનંતગુણ, અનન્ત પર્યાય, અનન્ત સ્વભાવ સદા શાશ્વતા છે. જેમ શ્રીકેવડી ભગવંતે પ્રરૂપ્યા તે સર્વ જે રીતે છે તે રીતે સદૃહણા પૂર્વક યથાર્થ ઉપયોગ્ય શ્રુતજ્ઞાનાદિકર્યા યથાર્થપણે જાણવા સદૃહવા તે મોક્ષનું કારણ છે જે જીવ જ્ઞાન પામ્યો તે જીવ વિગ્નિ કરે છે તે ચારિત્ર કહિયે. જ્ઞાનનું ફલ વિરતિપણો છે તે મોક્ષનું તત્કાલ કારણ છે.

હવે નિશ્ચય ચારિત્ર અને વ્યવહાર ચારિત્રનો વિચાર કહે.

છે. તેમાં પ્રથમ વ્યવહાર ચારિત્ર તે જે પ્રાણાતિપાતવિરમણ પ્રમુખ પંચમહાનતરૂપ તે સર્વ વિરતિ કહિયે અને સ્પૂલપ્રાણા-તિપાતવિરમણ વ્રનાદિક શ્રાવકના ચાર વ્રત તે દેશ વિરતિ ચારિત્ર જાણવું. એ વ્યવહાર ચારિત્ર મુક્તિનું કારણ છે. પૂર્વા કર-પોરૂપ શ્રાવકના ચાર વ્રત અને ચત્તિનાં પાંચ મહાવ્રત તે અભ્યપ્તે પણ આવે તેવી દેવનાની ગતિ પામે પણ સકામ નિર્જરાનું કારણ ન થાય. इहां कोई पूछे के मोक्षतुं कारण नहीं तो एतलुं कष्ट शा वांते करिये ? तेने उत्तर जे त्याग बुद्धि निश्चय जान सहित चारित्र ते मोक्षतुं कारण छे माटे निश्चय चारित्र सहित व्यवहार चारित्र पालवुं ते निश्चय चारित्र कहे छे. शरीर, इन्द्रिय, विषय, कषाय योग ए सर्व पवस्तु जानी छांडवा तथा आहार ते पुटल वस्तु जानी छांडवो. आत्मा अणाहारी छे ते माटे मुजने आहार करवो घटे नहीं. आहार ते पुटल छे, आत्मा अणुटली छे ते माटे त्याग करवो. तद्रूप जे तप ते तप निश्चय चारित्रमां जाणवुं. चारित्र कहेतां चंचलता रहित चिराना परिणाम अने आत्मस्वरूपने विषे एकत्वपणे रमण तन्मयता स्वरूप विभ्रानि तत्त्वानुभव ते चारित्र कहिये. ते चारित्रना ये भेद छे एक देशविरति, वीजुं सर्व विरति. तिहां देश विरति कहेनां श्रावकना चार व्रत ते चार व्रत निश्चय तथा व्यवहारवी कहे छे.

१. प्राणानिपान विरमण व्रत ते परजीवने आपणा जीव सरीखो जानी सर्व जीवनी रक्षा करे ते व्यवहार दया थड माटे व्यवहार प्राणानिपान विरमण व्रत जाणवुं अने जे आपणो जीव कर्म वश पड्यो दुःखी થાય છે તે આપણા જીવને વર્મ-ચંચલતા મુક્તિવરૂં અને આત્મ-ગુણ રક્ષા કરી ગુણ-બુદ્ધિ કંતવી

તે સ્વદયા વંધહેતુ પરિણતિ નિવારી સ્વરૂપ ગુણને પ્રગટપણે કરવા જે ગુણ પ્રગટ થયો તે રાખવો એટલે જ્ઞાને કરી મિથ્યાત્વ ટાલી આપણા જીવને નિર્મલ કરે તે નિશ્ચયથી પ્રાણાતિપાત વિરમણ વ્રત કહિયેં.

૨ મૃષાવાદ વિરમણવ્રત કહે છે. જૂઠું વચન વિલકુલ ચોલયું નહીં તે વ્યવહાર મૃષાવાદ વિરમણવ્રત અને જે પર પુદ્ગ-લાદિક વસ્તુને આપણી કહેવી તે મૃષાવાદ વચન છે અને જીવને અર્જીવ કહે તથા અર્જીવને જીવ કહે इत्यादિક અજ્ઞાન ભાવ તે સર્વ નિશ્ચય મૃષાવાદ છે અથવા સિદ્ધાન્તના અર્થ સ્વોટા કહે એ મૃષાવાદ જેણે છાંડ્યો તે નિશ્ચય મૃષાવાદ વિરમણવ્રત કહિયેં, એટલે ધીજા અદત્તાદાનાદિક વ્રત જો ભાંજે (ભાંગે) તો તેનો માત્ર ચારિત્ર ભંગ થાય પણ જ્ઞાન દર્શનનો ભંગ ન થાય અને જેણે નિશ્ચય મૃષાવાદનો ભંગ કર્યો તેણે સમક્ષિત તથા જ્ઞાન અને ચારિત્ર એ બંનેનો ભંગ કર્યો. તથા આગમમાં એમ કહ્યું છે જે એક સાચું ચોયો વ્રત ભંગ કર્યો અને એક સાચું વાંજો મૃષાવાદ વ્રત ભંગ કર્યો તો જેણે ચોયો વ્રત ભંગ કર્યો તે આલોપણ છે શુદ્ધ થાય પણ જે સિદ્ધાન્તના અર્થનો મૃષા ઉપદેશ આપે તે આલોપણ લીધે પણ શુદ્ધ થાય નહીં.

૩ અદત્તાદાન વિરમણ વ્રત કહે છે. જે પારકું ધન વસ્તુ છુપાવે ચોરી કરે ટગવાડી કરી લીધે તે ચોરી છે, એટલે પારકી વસ્તુ ધર્મીના દીધા વિના લેવી નહીં એ વ્યવહારથી અદત્તાદાનવિરમણ વ્રત જાણવું અને જે પાંચ ઇન્દ્રિયના બેવીસ વિષય, આઠ કર્મવર્ગના इत्याદિક પાસવસ્તુ લેવી નહીં તથા તેની વાંઝા ન કરવી તે આત્માને અગ્રાદ્ય છે માટે તે નિશ્ચયી અદત્તાદાનવિરમણ વ્રત કહિયેં. इहां कोई पूछे जे विषयनी

અને કર્મની વાંઝા વોગ કરે છે? તેને ઉત્તર જે પુણ્યને મેલો
 દેવા યોગ્ય કહે છે તે જીવ કર્મની વાંઝા કરે છે. જે પુણ્યના
 ૪૨ મેદ છે તે ચાર કર્મની શુભ પ્રકૃતિ છે પૃથ્થે જે વ્યવ-
 હાર અદત્તાદાન તો નથી લેતા પણ અંતરાંગ પુણ્યાદિકની વાંઝા
 છે તેને નિશ્ચય અદત્તાદાન લાગે છે.

૪ મૈથુન વિમગ્નવન કહે છે. જે પુરુષ પરસ્ત્રીનો પરિહાર
 કરે તથા જે સ્ત્રી પરપુરુષનો પરિહાર કરે. इहां સાચું સ્ત્રીનો
 સંવ્યા ત્યાગ છે અને ગૃહસ્થને પાગેલી સ્ત્રી મોકલી છે. પર-
 સ્ત્રીનો પદ્મસ્વાગ છે તે વ્યવહારથી મૈથુનનું વિમગ્ન કહિયે અને
 જે વિપયના અભિલાષનું તથા મમતા તૃષ્ણાનો ત્યાગ પરમાવ
 વર્ગાદિક પદ્મસ્થના સ્વામિત્વાદિક તેનો અમોગીયનો આત્મા
 સ્વગુણ જ્ઞાનાદિકનો મોગી છે અને એ પુરુષસ્ત્રી તે અનંતા
 જીવની છંદ છે તેને કેમ મોગવે એ રીતે ત્યાગ નિશ્ચયથી મૈથુન
 વિમગ્ન કહિયે. જેને વાણ વિષય છાંડવો છે અને અંતરાંગ
 લાલચ છુટી નથી તો તેને તે મૈથુનના કર્મ લાગે છે.

૫ પરિદ્રહ પરિમાગ્નવત કહે છે. પરિદ્રહ ઘન-ચાન્પ-દાન-
 દાસી-વાનદ-ઝર્મીન-વસ્ત્ર આમરણનો ત્યાગ તેનાં સાચું તો
 સંવ્યા પરિદ્રહનો ત્યાગ છે તથા બાવકને દુઝા પરિમાગ છે
 લેટલી દુઝા હોય તેટલો પરિદ્રહ મોકલો રાસે. વીજાની વિગતિ
 કરે એ વ્યવહારથી કાઢો અને જે કર્મ રાગદ્વેષ અજ્ઞાન દ્રવ્ય
 જ્ઞાનાવર્ગીય પ્રભુવ આટ કર્મ અને રીતરિવાજ દ્વિપનો પરિહાર
 પૃથ્થે કર્મને પણ જાણી છાંડવો તે નિશ્ચયથી પરિદ્રહનો ત્યાગ
 પૃથ્થે પરવસુની મૂઝા છાંડવી જેને મૂઝા છોડી તેને પરિદ્રહ
 છોડવો છે એમ જાણવું.

૬ દિશિપરિમાગ વત કહે છે. તિહાં તિલકિ ચાર દિશ

પાંચમી અથો છટી ઝવ્યં એ છ દિશિના ક્ષેત્રનો માનકરી મો-
કલો રાણે તે વ્યવહારથી દિશિપરિમાણ કહિયેં અને ધાર-
ગતિમાં મટકયું તે કર્મનું ફલ છે એમ જાણી તેથી ઉદાસી-
પણો અને સિદ્ધ અવસ્થા(નો) શું ઉપાદેયપણો તે નિશ્ચય દિશિ-
પરિમાણ વ્રત કહિયેં.

૭ મોગોપમોગપરિમાણ વ્રત કહે છે. જે એકવાર મોગ-
વયું તે મોગ અને જે વારંવાર મોગવયું તે ઉપમોગ તેનો પરિ-
માણ કરે તે વ્યવહાર મોગોપમોગવ્રત કહિયેં, અને જે વ્યવ-
હારનયેં કર્મનો કર્તા મોક્તા જીવ છે અને નિશ્ચયનયે તો કર્મનો
કર્તા કર્મ છે. આત્મા અનાદિનો પરમાત્મ મોગી થયો છે તેથી
પરમાત્મશબ્દ અને પરમાત્મશબ્દ થયો છૂટે આત્માની જાણ-
ક્તા, શ્રાવણ, મોગ્યતા, શક્તિ વીગટે કર્તા પંણો વીગડવો
તેમણે પરમાત્મ કર્તા થયો તે પણ પરમાત્મસંપાદ્યે આટલું કર્મનો
કર્તા થયો છે પણ સત્તાયે તો સ્વમાત્મનો કર્તા છે પણ ઉપ-
કર્મ અસંગત તેથી સ્વમાત્મ કરી શકતો નથી. વિમાત્મને કરે
છે અજ્ઞાનરત્ને જીવનો ઉપલોગ મન્યો છે પણ ગ્યાયો છે. પો-
તાના જ્ઞાનાદિક મુક્તનો કર્તા મોક્તા છે છૂટો સ્વરૂપાનુયોધી
પરિણામ તે નિશ્ચયમોગોપમોગવ્રત ત્યાગ જાગમો.

૮ અનયંદરવ્રત કહે છે. કામ વિના જીવનો
કામ કર્યો. પાપકા વાળે જાંતમ પ્રભુજી કર્યાની આજ્ઞા મમુંગે
આત્મા તે વ્યવહાર અનયંદર અને શુભાશુભ કર્મ તે મિલ્યાવ્ય
જીવનિ કર્મન યોગ્યતા વંચાય છે તેને જીવ આપના કરી
દાણે ૯ નિશ્ચય અનયંદર.

૯ મનવ્રત કહે છે. જે મન વચન કાપાના અંતમ
ટાંતે તેને નિશ્ચયરત્ને વંચાયે તે વ્યવહાર કામવિદ જાગમો.

અને જે જીવના જ્ઞાન, ધર્મ, ચારિત્ર ગુણ વિચારે સર્વ જીવના ગુણની સત્તા એકસમાન જાની સર્વ જીવ સાથે સમતાપરિણામે વર્તે તે નિશ્ચય-સમતાનુસાર સામાયિક કહિયે.

૧૦ દેશાવગાશિક વ્રત કહે છે. જે મન વચન કાયાના વ્યવહાર દેશાવગાશિક કહિયે અને જે શ્રુતજ્ઞાને કરી છ દ્રવ્ય જોલગ્ગાને પાંચ દ્રવ્યનો ભાગ કરે અને જ્ઞાનવંત જીવને ધ્યાવે તે નિશ્ચય દેશાવગાશિક વ્રત કહિયે.

૧૧ પૌપય વ્રત કહે છે. જે ચાર પહોર અથવા આઠ પહોર સુર્વા-સમતા પરિણામે સાવચ છોડી નિરાંતમણે સદ્ધ્યા-પધ્યાનનાં પ્રવર્તે તે વ્યવહાર પોશહ કહિયે અને પોનાના જીવને જ્ઞાન ધ્યાનથી પોષાને પુષ્ટ કરે તે નિશ્ચયથી પૌપય વ્રત કહિયે. જીવને પોતાના સ્વગુણે કરી પોષાને તેને પૌપય કહિયે.

૧૨ અતિદિસંવિભાગ વ્રત કહે છે. જે પોશહને પારણે અથવા સદા સર્વદા સાચું તથા જૈનધર્મશ્રાવકને પોતાની શક્તિ પ્રમાણે દાન દેવું તે વ્યવહાર અતિદિસંવિભાગ કહિયે અને પોતાના જીવને અથવા શિષ્યને જ્ઞાનનું દાન તે મળવું, મનાવવું, મુનવું મુણાવવું, તે નિશ્ચયથી અતિદિસંવિભાગ વ્રત કહિયે. પુરૂષે શ્રાવકના વાર વ્રત કહ્યાં તે સનકિન સહિત જે નિશ્ચય તથા વ્યવહારમાં ચાર વ્રત ધારે તે જીવને પાંચમે ગુણદાને દેશવિરતિ-શ્રાવક કહિયે. દેશ કેહતાં દેશવર્ત્તી-થોડીસી વ્રતિપણો છે માટે અને પતિને સર્વથી વ્રતિપણો છે તેથી પાંચ મહાવ્રતજ છે. સાચું પાંચ મહાવ્રતમાં સર્વ વ્રત જાણ્યાં. ૫ નિશ્ચયન્યાગરૂપ જ્ઞાન ધ્યાન સંકર-નિર્જરાનાં દિગ્ગતના પરિણામ તે નિશ્ચય ચારિત્રના એક જ્ઞાન વીજો અવગત, ૫ વે-માર્ગ છે. તેમાં જે ઈચ્છુ વીશ્વ

પરિણામ તે ઉત્સર્ગ અને જે ઉત્સર્ગ રાખવાને કારણરૂપ તે અપવાદ-ઉત્તંચ ॥ “સંવરણંમિ અમુદ્ધં, દુન્નવિ ગિન્હ તદેતયાણહિયં ॥ આર દિટ્ઠં તેણં, તે ચેવહીયં અસંવરણે ” ॥ ? ॥ પુટલે જ્યાં સુધી સાધક ભાવને વાધક ન પડે ત્યાં સુધી જેહની ના કહી તે આદરવો નહીં અને જો સાધક પરિણામ રહેતા ન દીઠા તેવારે જેહની ના તે આચરે તેને અપવાદ માર્ગ કહિયે. જે આત્મગુણ રાખવાને કરવો તે અપવાદ અને ગુણીને રાગે ભક્તિયે કરવો તે પ્રશસ્ત પણ તે સાધન છે અને જે ઔદયિકને અશ્વમવાયી કરવું તે અતિચાર છે તથા સર્વલો અને ઔદયિક માટે અશક્તપણે કરવું તે પડિવાડ છે તે મધ્યે અપવાદ માર્ગ તે પરિણામ દટ રહે તેમ આજ્ઞાયે કરવો.

હવે ચાર ધ્યાન કહે છે. ૧ આર્તધ્યાન, ૨ રૌદ્રધ્યાન, ૩ ધર્મધ્યાન, ૪ શુક્લધ્યાન. તિહાં પહેલાં બે ધ્યાન તે અશુભ કહિયે અને પાછલાં બે ધ્યાન તે શુદ્ધ છે. તિહાં મનમાં આહટ્ટ દોહટ્ટના પરિણામ તે આર્તવ્યાન કહિયે તેના ચાર પાયા છે. ૧ માફ, મિત્ર, સજ્જન, માતા, પિતા, સ્ત્રી, પુત્ર, ધન, પ્રમુખ ઇષ્ટ વસ્તુનો વિયોગ થયાથી વિલાપ કરે તે પહેલો ઇષ્ટ વિયોગનામા આર્તધ્યાન તથા ૨ અનિષ્ટ જે મુંડાં દુઃખનાં કારણ, દુશ્મન દરિદ્રીપણો, તથા કુપુત્રાદિ મલવાયી મનમાં દુઃખ ધિંતા ઉપજે તે અનિષ્ટ સંયોગ નામ આર્તવ્યાન. ૩ શરીરમાં રોગ ઉપના થકા દુઃખ કરે, ધિંતા ઘણી કરે તે રોગચિંતાનામ આર્તવ્યાન. ૪ મનમાં આગલના વસ્તુનો શોચ કરે જે આ વર્ષમાં આ કામ કરશું, આવતા વર્ષમાં અમુક કામ કરશું તો અમુક લાભ થશે અથવા દાન શીઠ તપશું ફલ માંગે જે આ મઝમાં તપ કીધો છે માટે આવતે મઝે ઇંદ્ર ચક્રવર્તિની પદવી મળે

પૂર્વી આગલ્ય ભરતી ચાંચ્છા છે તે અગ્રજોચ આર્તન્યાનનો
જોયો પાયો જાગયો. ૫ આર્તન્યાનના ચાર મેદ કદા ૫ તિર્યચ
ગતિના કારણ છે. ૬ ધ્યાનના પરિણામ તે પાંચમા અવવા
છટ્ટા ગુણટાળા સુધી હોય.

૨ જે કટોર પરિણામનું ચિત્તવન તે રૌદ્રવ્યાન. તેના ચાર
મેદ છે. ૧ જીવહિંતા કરીને હર્ષ પામે અવવા વીજો કોડ
હિંસા કરતો હોય તેને દેગ્ની સુધી થાય અવવા મુઝ્ગની અતુ-
મોદના કરે તે હિંમાતુચંચી રૌદ્રવ્યાન. ૨ જૂઠું ઘોલીને મનમાં
હર્ષ પામે કે જુઓ મેં કેવો કપટ વેઢ્યો. મારા જૂઠાપણની
સ્વર કોડને પઢી નહીં, ૫વો મૃપાવાદ રૂપ પરિણામ તે મૃપા-
તુચંચી રૌદ્રવ્યાન. ૩ ધોરી કરી અવવા ટગાડ કરી મનમાં
સુધી થાય કે માગ લેયો જોરાવર કોગ છે, હું પારકો માલ
સ્વાડું છું ૫વો પરિણામ તે ચોરાતુચંધિ રૌદ્રવ્યાન. ૪ પરિગ્રહ ધન
ધાન્ય પરિવાર ઘણો વધવાની લાલચ હોય તે ધન અવવા કુટું-
બને માટે ગમે તેવું પાપ કરે અવવા ઘણો પરિગ્રહ મિલ્યાયી
અહંકાર કરે તે પરિગ્રહરક્ષણાતુચંચી રૌદ્રવ્યાન. ૫ રૌદ્ર-
ધ્યાનના ચાર મેદ કદા. ૬ ધ્યાન નરક ગતિ પમાડવાનું કારણ
છે. મહા અશુભકર્મનું કારણ છે. ૭ પાંચમા ગુણટાળા સુધી
છે, અને છટ્ટે ગુણટાળે પણ ટૂંક હિંસાતુચંધીગૌદ્રવ્યાનના પરિ-
ણામ કોડક જીવને હોય.

હવે ધર્મવ્યાન કહે છે. જે વ્યવહાર ક્રિયારૂપ કારણ તે
ધર્મ તથા શ્રુતજ્ઞાન અને ચારિત્ર ૫ ઉપાદાનપણે સાધન ધર્મ
તથા સ્તવયમી મેદપણે તે ઉપાદાન શુદ્ધ વ્યવહાર ઉત્સર્ગાડતુ-
યામી તે અપવાદ ધર્મ જાણયો અને અમેદ સ્તવયમી તે સાધન
શુદ્ધ નિશ્ચયનયં ઉત્સર્ગ ધર્મ અને (ધર્મો વધુ સહાયો) જે

वस्तुनो सत्तागत शुद्ध परिणामिक स्वगुण प्रवृत्ति कर्त्रादिक अनन्तानन्द रूप सिद्धावस्थायें रह्यो ते एवम्भूत उत्सर्ग उपादान शुद्ध धर्म, ते धर्मतुं भासन रमण एकाग्रतापणे चिंतन तन्मय-तानो उपयोग एकत्वनो चिंतववो ते धर्म ध्यान कहियें. तेना पापा चार छे ते कहे छे.

१ आज्ञाविचयधर्मध्यान ते जे वीतराग देवनी आज्ञा साची करी सदहे एउले भगवंते छ द्रव्यतुं स्वरूप नय प्रमाणे निक्षेपा सहित सिद्ध स्वरूप, निगोद स्वरूप जेम कइया तेम सदहे, वीतरागनी आज्ञा नित्य अनित्य स्याद्वादपणे निश्चये व्यवहारपणे माने सदहे ते आज्ञा प्रमाणे यथार्थ उपयोग भासन थयो तेने हर्ष करी ते उपयोग मध्ये निरवार, भासन, रमण अनुभवता, एकता, तन्मयपणो ते आज्ञाविचय धर्मध्यान कहियें.

२ अपायविचयधर्मध्यान ते जीवमां अशुद्धपणे कर्मना योग्यी संसारी अवस्थामां अनेक अपाय कहेतां दूषण छे ते अज्ञान, राग, द्वेष, कषाय, आश्रव ए मारा नयी. हुं एयकी न्यारो छुं. हुं अनंतज्ञान, दर्शन, चारित्र, वीर्यमयी, शुद्ध, बुद्ध, अविनाशी छुं. अज, अनादि, अनंत, अक्षर, अनक्षर, अचल, अकल, अमल, अगम्य, अनमी, अरूपी, अकर्म्या, अवंचक, अनुदय, अनुदीरक, अयोगी, अभोगी, अरोगी, अमेदी, अवेदी, अछेदी, अखेदी, अकम्पणी, असखाइ, अलेशी, अशरीरी, अणाहारी, अव्याघाव, अनवगाही, अगुरुलबु, परिणामी, अतीन्द्रिय, अप्राणी, अयोनि, असंसारी, अमर, अपर, अपरंपार, अव्यापी, अनाश्रित, अकंप, अविरुद्ध, अनाश्रव, अलख, अशोकी, असंगी, अना-रक, लोकालोकज्ञायक, एवो शुद्ध चिदानंद मारो जीव छे, ए-हवो एकाग्रतारूप ध्यान ते अपायविचयधर्मध्यान जाणवो.

૩ વિપાકવિષય ધર્મત્પાન કહે છે. જે પુહવો જીવ છે તોપણ કર્મવર્ગે દુઃખી છે તે કર્મનો વિપાક ચિત્તે જે જીવનો જ્ઞાનગુણ તે જ્ઞાનાવરણીય કર્મે દ્રાવ્યો છે અને દર્શનાવરણીય કર્મે દર્શનગુણ દ્રાવ્યો છે, એમ આટલું કર્મે જીવના આટલું ગુણ દ્રાવ્યો છે એટલે આ સંસારમાં ભ્રમતાં થતાં જીવને જે સુખદુઃખ છે તે સર્વ કર્મનાં ફળો છે. માટે સુખે અને સુખવં નહીં અને દુઃખે અને દુઃખવં નહીં. કર્મ સ્વરૂપની પ્રકૃતિ, સ્થિતિ, સ્થા, અને પ્રદેશનો યંત્ર, ઉદય, ઝડીણા, તથા સ્થા, ચિત્તવનાનું એકાદના પરિણામ તે વિપાકવિષય ધર્મત્પાન.

૪ સંસ્થાનવિષયધર્મત્પાન કહે છે. તે ચંદ્ર રાજમાન લોકનું સ્વરૂપ વિચારે જે એ લોક તે ચંદ્રરાજ કંઈ છે તે મધ્યે સાતરાજ અધોલોક છે. વિષયમાં અગ્રામો યોજન મનુષ્ય ક્ષેત્ર વિષે લોક છે તે ઉપર કાંઈક કાંઈ સાતરાજ કંઈ-લોક છે તેમાં સર્વ વૈમાનિક દેવતા વસે છે અને ઉપરે સિદ્ધ સિદ્ધા સિદ્ધ ક્ષેત્ર છે. એ સિતે લોકનું પ્રમાણ છે. એ લોકનું સંસ્થાન વૈમાનિક છે. અનેનો કાંઈ આપણા જીવે સંસારમાં ભ્રમતાં સર્વ લોકને જન્મ મરણ કરી પામ્યો છે, એવું જે લોક સ્વરૂપ તથા લોકને વિષે પંચામ્નિકાપનું અવધ્યાન તથા પરિણમન દ્રવ્ય મધ્યે ગુણવર્ણપનું અવધ્યાન તેનો જે એકાદનાપે નમનચિત્તવન પરિણામ પુહવું જે ધ્યાન તે સંધ્યાન વિષય ધર્મત્પાન કહ્યો. એ ધર્મત્પાનના ધાર પાયા વડા. એ ધર્મત્પાન ચોપા ગુણ-પત્રી નાંદરેને માનના ગુણગા મુખી છે.

હવે શુદ્ધિ કરે છે. શુદ્ધિ બેઠનાં નિમંત્ર, શુદ્ધિ પ

આલંબન વિના આત્માના સ્વરૂપને તન્મયપણે ધ્યાવે પૃથ્વં
ધ્યાન તેને શુદ્ધધ્યાન કહિયે. તેહના પાયા ચાર છે તે કહે છે.

૧ પૃથક્ત્વચિત્તર્કસપ્રવિચાર—તે પૃથક્ત્વ કેહતાં જીવથી
અર્જીવ જૂદા કરવા, સ્વભાવ વિભાવ તેને જૂદા પૃથક્કપણે વહેં-
ચણ કરવી સ્વરૂપને વિષે પણ દ્રવ્ય તથા પર્યાયનો પૃથક્કપણે
ધ્યાન કરી, પર્યાય તે ગુણમાં સંક્રમાયે અને ગુણ તે પર્યાયમાં
સંક્રમણ કરે એ રીતે સ્વધર્મને વિષે ધર્માન્તરભેદ તે પૃથક્ત્વ
કહિયે અને તેનો વિતર્ક તે જે શ્રુતજ્ઞાને સ્થિત ઉપયોગ અને
સપ્રવિચાર તે સવિકલ્પોપયોગ એટલે એક ચિન્મયા પછી વીજો
ચિંતવવો તેને વિચાર કહિયે એટલે નિર્મલ વિકલ્પ સહિત પો-
તાની સત્તાને ધ્યાવે તે પૃથક્ત્વ વિતર્કસપ્ર વિચાર પેહેલો પાયો
એ આઠમા ગુણટાળાથી માંઢી અગ્યારમા ગુણટાળા સુધી છે.

૨ એકત્વ વિતર્કઅપ્રવિચાર નામા વીજો પાયો કહે છે.
જે જીવ આપણા ગુણપર્યાયની એકતા કરી ધ્યાવે તે આવી
રીતે કે જીવના ગુણપર્યાય અને જીવ તે એકજ છે, અને
મહારો જીવ સિદ્ધસ્વરૂપ એકજ છે એવો એકત્વ સ્વરૂપ તન્મય-
પણે અનંતા આત્મ ધર્મનો એકત્વપણે ધ્યાનવિતર્ક કેહતાં શ્રુત-
જ્ઞાનાવલંબીપણે અને અપ્રવિચાર કેહતાં વિકલ્પ રહિત દર્શન
જ્ઞાનનો સમયાંતરે કારણતા વિના રત્નત્રયીનો એક સમયી કાર-
ણ કાર્યતાપણે જે ધ્યાન વીર્ય ઉપયોગની એકાગ્રતા તે એકત્વ-
વિતર્ક અપ્રવિચાર જાણવો. એ પાયો બારમા ગુણટાળે ધ્યાવે. એ
બેહુ પાયોમાં શ્રુતજ્ઞાનાવલંબનીપણો છે. પણ અવધિ મનઃપર્યવ
જ્ઞામોપયોગેવર્તતા જીવ કોઈ ધ્યાન કરી સકે નહીં, એ બે જ્ઞાન પરા-
નુયાયી છે માટે એ ધ્યાનથી ઘનયાતિયા ચાર કર્મ સ્વપાવે. નિ-

मैं जेवन जान पावे फो तैमै गुणदाने धननंतीकरणे छे.
 तेमना अने अने घडने गुणदाने ए बे पाया धारो.

३ मृन्मय अमरिगति पायो करे छे. ते मृन्म मन,
 वदन कपना योग भेदे, ईश्वरी कर्ण करी अपोनी धार
 ते जे अमरिगति निर्मलकीय अमरनाथ परियन ते मृन्म-
 किराजमरिगति ध्यान जातुं. इहां मनमे ८५ प्रकृति मरी
 हनी ते नये ७२ स्वभाव.

४ उच्छिन्नकिरातुनि पायो करे छे. जे योग निरंय कीया
 फो तेर प्रकृति स्वभाव, अकर्मा धार, मर्ब किरायी रहिन धार
 ते. मनुच्छिन्न किरातिनि मुद्राधन करिये. ए ध्यान ध्यानां रोप,
 दम, स्वगतन्य किरा उच्छेदे. जवगाहना देह नाननां प्रीति
 भाग घटडे, इरो पूर्य इहांनी मानगज ऊपर लोकने अने
 जाय. सिद्ध धार. इहां गिर्य पूछे जे चैदने गुणदाने तो
 अक्रिय छे, तो मान गज उंचो गयो ए किरा केन करे छे ?
 तेने ऊपर जे सिद्ध नो अक्रिय छे, फलु पर प्रेक्षाये तुंनने
 दहने जीवनां चान्दवानो गुण छे. दनामिरापनने प्रेक्षा
 गुण छे, तेनी कर्मरहित जीव मोक्षे जनां लोकने अने जइ
 गे. इहां कोइ फो जे आगछ उंचो अयोक छे तिहां किम
 जानो नरी ? तेने ऊपर जे आगछ दनामिराप नरी माटे न
 जाय. दई कोइ फो जे नो अयोगतिवै अथवा तिरछी ग-
 तिये केन नरी जानो ? तेने ऊपर जे कर्मना भारी रहिन
 धारो, हलुको धारो. माटे नाचो नया दारो जिननो न जाय,
 करन के प्रेक्ष कोइ नरी नया केने नही केनके अक्रिय छे
 माटे तथा कोइ फो जे सिद्धने कर्म केन लागता नरी ? तेने
 करे छे जे कर्म नो जीवने अजानन नया योगनी लागे छे,

તે સિદ્ધના જીવને અજ્ઞાન તથા યોગ નથી, માટે કર્મ લાગે નહીં. એ ચાર ધ્યાનનો અધિકાર કહ્યો.

હવે વલી વીજા ચાર ધ્યાન કહે છે. ૧ પદસ્થ, ૨ પિંડસ્થ, ૩ રૂપસ્થ, ૪ રૂપાતીત. તેમાં પહેલું પદસ્થ ધ્યાન કહે છે. જે અરિહંતાદીક પાંચ પરમેશ્વરીના ગુણ સંભારે, તેનો ચિત્તમાં ધ્યાન કરે તે પદસ્થધ્યાન. ૨ પિંડસ્થ કેહતાં શરીરમાં રહ્યો જે આપણો જીવ તેમાં અરિહંત, સિદ્ધ, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય અને સાયુપણાના ગુણ સર્વ છે એવો જે ધ્યાન તે પિંડસ્થ ધ્યાન અથવા ગુણીના ગુણ મધ્યે એકત્વતા ઉપયોગ કરવો તે પિંડસ્થ ધ્યાન. ૩ રૂપમાં રહ્યો થકો પણ એ મારો જીવ અરૂપી અનંત ગુણી છે, જે વસ્તુનો સ્વરૂપ અતિશયાવલંબી થયા પછે આત્મત્ત્વ રૂપ એકતાપણો એવો જે ધ્યાન તે રૂપસ્થધ્યાન. એ ત્રણ ધ્યાન ધર્મ ધ્યાનમાં ગણવા. ૪ નિરંજન, નિર્મલ, સંકલ્પવિકલ્પ રહિત, અભેદ એક શુદ્ધ સત્તારૂપ ચિદાનંદ તત્ત્વામૃત, અસંગ અલંકાર, અનંતગુણ પર્યાયરૂપ, આત્મસ્વરૂપત્વ ધ્યાન તે રૂપાતીત ધ્યાન જાણવું. इहां मार्गणागुणद्राणा नयप्रमाण मति आदिक ज्ञान क्षयोपशमभाव सर्व छांडवा योग्य थया. એક સિદ્ધના મૂળ ગુણને ધ્યાવે તે રૂપાતીત ધ્યાન જાણવો એટલે મોક્ષત્વ કારણ જે ધ્યાન તે કહ્યું.

હવે ભાવના કહે છે. તેમાં ધર્મ ધ્યાનની ચાર ભાવના કહે છે. ૧ મૈત્રી ભાવના તે સર્વ જીવ સાથે મિત્રનાનો ભાવ ચિંતવવો, સર્વત્વ મળું ચાહવું પણ કોઈનું માટું ચિંતવવું નહીં. સર્વ જીવ ઉપર હિત વૃદ્ધિ રાખવી તે મૈત્રી ભાવના. ૨ ગુણવંત અને જ્ઞાનાદિક ગુણ ઉપર રાગ તે વીજી પ્રમોદભાવના. ૩ જે ધર્મવંત ઉપર રાગ અને મિથ્યાત્વા ઉપર રાગ નહીં તેમ દ્વેષ પણ

नहीं काम के हितक उन्हीं पर उत्तम जीवने करना उचित है। जो उद्देश्य धर्म मानें और तो वेने सुख मों आ-
 प्तो, कदाचित् मों न आवे तो पर द्वेष न रखो केनेके
 वे अज्ञान है एन मननवृत्ति एवम् जे परिणाम वे नश्य
 भवना. ४ नव जीवने पोतने दुःख जानी दया पावे, कोइने
 हने नहीं तथा जे दुःख अपवा धर्महीन ठेहना उर करना
 तेना दुःख दृष्टवानो परिणाम नया धर्महीन जीव देखीने एको
 दिने जे ए जीव किवों धर्म पाने, धर्म आत्मसाधन
 पाने स्वल्प धर्म किवों अवलंबे एको परिणाम वे धीरे
 करना केहना दया भवना. ५ दार भवना कही.

१ हवे दार भवना कहे है. शरीर, कुटुंब, धन, परिवार
 नव विनाशी है. जीवने दार धर्म अविनाशी है. एन विन-
 वृत्ति वे पहेली जनिष्प भवना. २ संनतनां मन तनये जीवने
 शान गतता कोइ नही. एक धर्मनो शान है एवं चित्तवृत्ति
 वे धीरे अज्ञान भवना. ३ नया जीव संनतनां मननां
 त्वं नव कथा है ए नमस्को हूं केवों सुखी, ए संनत
 नही नही. हूं मोक्षमयी हूं एन विद्वत्वं वे श्रीजी संनत भ-
 वना. ४ ए नहने जीव एकलो है, एकलो आत्मा. एकलो
 उदे, पोतना कहेतां कन एकलो भोगवो एन चित्तवृत्ति वे
 धीरे एकत्व भवना. ५ आ संनतनां कोइ कोइनो नही एन विन-
 वृत्ति वे पांचनी अक्षय भवना. ६ आ शरीर अक्षय नमस्कृतनी
 नय है, भोग-दण्डन भयो है, ए शरीर हूं नये हूं,
 एन चित्तवृत्ति वे शरीर अक्षय भवना. ७ गन्धि, अज्ञान
 निष्कल दण्डन त्वं अक्षय है. एन चित्तवृत्ति वे नमन
 अक्षय भवना. ८ अज्ञाननां वली जीव नयां कन वी

નહી તે આટમી સંવર ભાવના. ૯ જ્ઞાન સહિત ક્રિયા તે નિર્જરાનું કારણ છે, તે નવમી નિર્જરા ભાવના. ૧૦ ચંદ્રરાજ લોકનું સ્વરૂપ વિચારનું તે દશમી લોકસ્વરૂપ ભાવના. ૧૧ સંસારમાં ભ્રમતા જીવને સમક્તિ જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ પામવી દુર્લભ છે અથવા સમક્તિ પામ્યો પણ ચારિત્ર સર્વ વિરતિ પરિણામ રૂપ ધર્મ પામવો દુર્લભ છે તે અગ્યારમી બોધિદુર્લભ ભાવના. ૧૨ ધર્મના કહેણહાર(કથક)ગુરુ તથા શુદ્ધ આગમનું સાંભલું પૃથ્વી જોગવાડ મલવિ દોદેલી છે તે બારમી ધર્મદુર્લભ ભાવના. ૧૩ પૃથ્વી ચાર ભાવના કહી ૫ ચારિત્રનું સ્વરૂપ સંપૂર્ણ કહ્યું.

પૃથ્વી સમક્તિ સહિત જ્ઞાનચારિત્ર તે મોક્ષનું કારણ છે, તેના ઉપર મન્ય પ્રાર્થીયે વિશેષે ઉદ્યમ કરવો. અને જો તેવું જ્ઞાનચારિત્ર નહીં પહે તોપણ શ્રેણિક રાજાની પેરે સદ્ગુણ શુદ્ધ રાખવો. જો સમક્તિ શુદ્ધ છે તો મોક્ષ નજીક છે. સમક્તિ વિના જ્ઞાનવ્યાન ક્રિયા સર્વ નિઃફલ છે એમ આગમમાં કહ્યો છે.

જંસકંઠનં કિરદ્, અહવા ન સકેદ્ તહય સદ્ગદ્ ।

સદ્ગદ્માણો જાંવો, પાવડ અપરામરં ટાળં ॥ ૧ ॥

અર્પ-રે જાંવ ! તું કરી શકે તો કર અને જો ન કરી શકે તોપણ જેવો વીતરાગે ધર્મ કહ્યો તે રીતે સદ્ગુણે. સદ્ગુણ શુદ્ધ રાખનાર જાંવ અજગમર સ્થાનક તે મોક્ષ પદ્મી પામે.

હવે સમક્તિનો માર્ગ કહે છે. ૧ જાંવ, ૨ અર્જાવ, ૩ પુણ્ય, ૪ પાપ, ૫ આશ્રવ, ૬ સંવર, ૭ નિર્જરા, ૮ વંચ, ૯ મોક્ષ. ૫ નવ તત્ત્વ છે. તેમાં મોક્ષનું કારણ જાંવ છે, અને સંવર તથા નિર્જરા ૫ થે શુણ છે, પૃથ્વી જાંવ સંવર નિર્જરા મોક્ષ ૫ પાર, ઉપાદેય છે અને વીજા પાંચ દેય છે પૃથ્વી પરિણામ

તેને ગમ્યેન જ્ઞાન કર્યું. તે સમયેન જ્ઞાન મળેલ થાય તિહાં
અણ્વેગદારમાં કરી છે.

નામમિ નિહિપયે, ।

અનિહિપયે અ દુષ્ટ અચ્છામિ ॥

જશ્વમેવશ્વજો, સો ડવણ્સો નઓતામ । ૧ ।

અર્થ:-જ્ઞાનની ઇ દ્રવ્ય જાણીને તેજા યોગ્ય હોય તે છે
એને જાણવા યોગ્ય છાંટે ણ્ણો લે ઉપદેશ તે નય ઉપદેશ
જાગરો. હવે મમમેનની દશ રુચિ કહે છે.

૧ નિર્ગમ રુચિ તે નિશ્ચયનયે કરી જાણાદિ નવ તથ
જાને આશ્રવ ત્યાગે સંવર આદરે વીતગમના વચ્ચા માત્ર લે છે
દ્રવ્ય તે દ્રવ્ય ઈચ્છા વાત માત્ર સદિન જાને, નામાદિ ધાર
નિરોપા પોનાની હુદ્દિયાં જાને સદહે, વીતગમના મારુયા માત્ર
તે સત્ય પૂર્વા સદહણા હોય.

૨ ઉપદેશ રુચિ નવ તથ તથા ઇ દ્રવ્યને શુદ્ધ ઉપદે-
શની જાણી સદહે તે ઉપદેશ રુચિ.

૩ આજ્ઞા રુચિ તે રાગદ્વેષ મોહ લેમના ગયા છે, અજ્ઞાન
નિર્યું છે છદ્ધવા અરિહંત દેવ તેને લે આજ્ઞા વર્ણી તેને માને
સદહે તે આજ્ઞારુચિ.

૪ સુવરુચિ. ૧ આચારંગ. ૨ સુપગડાંગ. ૩ ટાળાંગ.
૪ સમવાપાંગ. ૫ મગવતી. ૬ જ્ઞાનાવર્મ કયા. ૭ ઉપાસકદશાંગ.
૮ અંતગડદશાંગ. ૯ અણ્વેગેવવાદ દશાંગ. ૧૦ પ્રત્યક્ષાકરણ.
૧૧ વિનાક. ૧૨ દુષ્ટા અંગ તથા ચારણું અંગ દુષ્ટિવાદ જેમાં
ચત્તદ પૂર્વે હતાં તે હમયાં વિદ્ધેદ ગયાં છે. તથા ૧ ઉવરાદ.
૨ રાપપસેગી. ૩ જાણાભિગમ. ૪ પત્રવળા. ૫ અંબુદાપપત્તિ.

૬ ચંદપત્રતિ. ૭ સૂરપત્રતિ. ૮ કર્પીઆ. ૯ કપ્પવડંસિયા. ૧૦ પુષ્પિઆ. ૧૧ પુષ્પચુલીઆ. ૧૨ વન્હિદિશા. ૧૩ વાર ઉપાંગ જાણવાં. અને ૧ વ્યવહારસૂત્ર. ૨ બૃહત્કલ્પ. ૩ દશાશ્રુતસ્કંધ. ૪ નિશીય. ૫ મહાનિશીય. ૬ જિતકલ્પ. ૭ છ દેદગ્રંથ તથા ૧ ચડસરળ. ૨ સંધારાપયત્ના. ૩ તંદુલવેપાલીય. ૪ ચંદાવિજય. ૫ દેવેન્દ્રિયુઓ. ૬ વીરયુઓ. ૭ ગચ્છાચાર. ૮ જોતિકરંડ. ૯ આયુઃ પદ્મસ્વાણ. ૧૦ દશ પયત્નાના નામ તથા ૧ આવદ્યક. ૨ દર્શવૈકાલિક. ૩ ઉત્તરાધ્યન. ૪ ઓવનિર્યુક્તિ. ૫ ચાર મૂલ-સૂત્ર તથા ૧ નંદિ. ૨ અવુયોગદ્વાર ૫ પીસ્તાલીસ આગમ તે મૂલસૂત્ર તથા ૨ નિર્યુક્તિ. ૩ માધ્ય. ૪ ચૂર્ણિ, ૫ ટીકા ૫ પં-ચાંગીના વચન જે જીવ માને તથા આગમ સાંભલવાની તથા મળવાની જેને ઘળી ચાહના હોય તે મૂત્રરુચિ જાણવી.

૫ જે જીવ ગુરુમુખથી એક પદનો અર્થ સાંભલીને અનેક પદ સદેહે તે વીજરુચિ.

૬ અભિગમરુચિ તે જે મૂત્ર સિદ્ધાન્ત અર્થ સહિત જાણે અને અર્થ વિચાર સાંભલવાની ઘળી ચાહના હોય તે અભિ-ગમરુચિ.

૭ જે છ દ્રવ્યના ગુણ પર્ણાયને ચાર પ્રમાણ તથા સાત નયે કરી જાણે તે વિસ્તારરુચિ.

૮ ક્રિયારુચિ તે દર્શન જ્ઞાન ચારિત્ર, તપ, વિનય, મુ-મતિ, શુભિ વાદ્ય ક્રિયા સહિત આત્મધર્મ સાથે જેને રુચિ ઘળી હોય તે ક્રિયારુચિ.

૯ સંત્રેપરુચિ તે જે અર્પને જ્ઞાનમાં થોડો કહે થકે ઘળી જાણીને કુમતિમાં પડે નહિ, જિનમનની પ્રતિન માને તે સંત્રેપરુચિ.

૧૦ જે પાંચ અસ્તિકાયનું સ્વરૂપ જાણે શ્રુતજ્ઞાનનો સ્વ-
ભાવ અંતરંગ સત્તા સદ્દે તે ધર્મરુચિ.

હવે સમક્ષિતના જાઠ ગુણ કહે છે. ૧ નિઃશંકા તે જિના-
ગમ મધ્યે સૂક્ષ્મ અર્થ કહ્યા તે સાચા સદ્દે તેમાં સંદેહ આણે
નહી. તથા સાત ભયર્થી પણ ડરે નહિ. ૨ નિકંસવા ગુણ તે
પુણ્યરૂપ ફલનીં ચાહના ન રાખે. કેમકે જિહાં ઇચ્છા તિહાં
કર્મનો વંચ છે માટે. ૩ નિશ્ચિતિગિચ્છાગુણ તે શુભ અશુભ
પુદ્ગલ એક સરિસા છે તેમાં પુણ્યના ઉદયર્થી શુભયોગ મિલ્યા
શુશી થઈ અહંકાર ન કરવો તથા પાપના ઉદયર્થી દુઃસ્વતં-
યોગ મિલ્યા દિલ્ગીર થાવું નહી. ૪ અમૂઢદષ્ટિ ગુણ તે જે
આગમમાં સૂક્ષ્મ નિગોદના તથા છ દ્રવ્યના સૂક્ષ્મ વિચાર કહ્યા
છે તે સાંમલ્લો યકો મુંજાય નહી, જે પોતાની ધારણામાં
આવે તે ધારી રાખે અને જે ધારણામાં ન આવે તેને સદ્દે
૫ ઉપવંહગુણ જે એ આપણા જીવમાં અનંત જ્ઞાનાદિક ગુણ
છે તે છુપાવવા નહી. શુદ્ધ સત્તા જેવી છે તેવી કહેવી, રાગ
દ્વેષ અજ્ઞાન તે કર્મનીં ઉપાધિ છે, જીવ એ ઉપાધિથી ન્યારો
છે. ૬ સ્થિરિકરણ ગુણ તે આપણા પરિણામ જ્ઞાનમાં સ્થિર
કરવા ટગાવવા નહીં અથવા કોઈ મધ્ય પ્રાણી ધર્મર્થી પડનો
હોય તેને સાદ્યદેઈ ઉપદેશ જાની સ્થિર કરવો. ૭ વાતસલ્પના
ગુણ તે જેની સાથે જ્ઞાન ધ્યાન તપ પડિક્કમણો મેલો કરતા
હોદ્દે અને સદ્દેહના પણ એકજ હોય તે આપણો સાચામિ
માઈ છે તેની ભક્તિ કરવી અથવા સર્વ જીવના જ્ઞાનાદિ ગુણ
આપણા સમાન છે માટે સર્વ જીવ ઉપર દયા કરવી અથવા
પીજા જીવના પણ આપણા તુલ્ય જ્ઞાનાદિ ગુણ છે તે જીવને
પોષવા યોગ્ય જ્ઞાન ધ્યાનનો ઘણો અભ્યાસ કરાવે. ૮ પ્રભાવક

ગુણ તે ભગવંતના ધર્મની પ્રભાવના મહિમા કરવો અથવા પોતાને જ્ઞાનાદિ ગુણ વધારવા દાન, શીલ, તપ, ભાવ, પૂજા કરી ઘણો મહિમા કરવો એ સમક્તિના આઠ ગુણ.

હવે સમક્તિના પાંચ મૂળ કહે છે. ૧ ઉપશમ ભાવ મૂળ તે વિવેકી પ્રાણી પ્રાપ્તે કષાય ન કરે અને જો કદાચિન્ન કષાય કરે તોપણ તરત મનને પાછો ઘાળે. ૨ આસ્તામૂળ તે ભગવંતના વચન ઉપર શુદ્ધ પ્રતીતિ રાखें, ભગવંતે જેમ આગમમાં આજ્ઞા કરી તેમ સદહે. ૩ દયા ભાવ મૂળ તે સર્વ જીવ પોતાના સરીखा જાણી દયા પાલવી. ૪ સંવેગ મૂળ જે સંસારથી તથા ધનથી શરીરથી ઉદાર્શાપણો રાखવો. ૫ નિસ્વેદ્યમૂળ તે इन्द्रियના સુખ જીવે અનંતિ વાર ભોગ્યા પળ તે દુઃખના કારણ છે, એક ચિદાનંદ મોક્ષમયી અતીન્દ્રિય સુખને આપણા કરી જાણે એ સમક્તિના પાંચ મૂળ કહ્યા.

હવે છ આયતન કહે છે. ૧ નિશ્ચયકુગુરુ તે ભગવંતના વચનના સ્તોટ્ર અર્પ કરે સ્તોટ્રી પ્રરુપણા કરે. ૨ વ્યવહારકુગુરુ તે યોગી, સંન્યાસી, બ્રાહ્મણ અને આચાર્યના વેષધારી યતિ તે પળ છોડવા. ૩ નિશ્ચય કુદેવ તે જિણે શ્રીવીનગગદેવતું સ્વરૂપ નદી જાણ્યું. ૪ વ્યવહાર કુદેવ તે જે રાગીદેવ કૃષ્ણ મહાદેવ દ્વેષપાલ દેવી પિતૃ પ્રમુર તે પળ છોડવા. ૫ નિશ્ચયથી કુચર્મ તે જે પૂર્વાંત માર્ગ ચાલકરની ઉપર રાખ્યા છે અન્ન-રંગજ્ઞાન નદી જોલરૂયો તે. ૬ વ્યવહાર કુચર્મ તે પારકા અન્ય દર્શનોના મત સર્વ છોડવા પૃથ્વે કુદેવ કુગુરુ તથા કુચર્મને છોડી કુદ્દેવ ગુરુ તથા ચર્મ સદહે તે સમક્તિની સદ્ગુણા જાણી. સમક્તિના બક્ષ્ય પત્રના સુચરી કહે છે.

પરમાર્થસંવરો વા,
 સુદિદ્દિશ્વરો સેવનારાય ॥
 ધાવણ શુદ્ધિયા,
 વજ્રાયા ચ સમ્મતસદ્ગુણા । ૧ ॥

અર્થ:-પરમાર્થ છ દ્રવ્ય નવ તત્ત્વના ગુણ પર્યાય મોક્ષનું સ્વરૂપ પૃથ્થે લે પરમાર્થ સૂક્ષ્મ અર્થ છે તે જાણવાનો ધણો પત્રો કરે અપરા જાણવાની ધર્મી ધાહના રાત્રે અને સુદિદ્દિ કહેતાં મઝી રીતે દીપ્ત જાણ્યા છે પરમાર્થ છ દ્રવ્ય મોક્ષ-માર્ગ લેને પૃથ્થા ગુરુની સેવા કરે પૃથ્થે જ્ઞાની ગુરુ ધારવા અને ધાવણ કહેતાં જિનમતિ યતિના નામ ધારવાને લે ક્ષેત્ર-પાલ પ્રમુખને સમક્તિ વિના માને પૃથ્થા ગુરુનો સંગ વર્જે અને શુદ્ધિની લે અન્યમતિ તેનો સંગ ન કરે પૃથ્થા લે પરિણામ તે સમક્તિની સદ્ગુણા જાણવી.

વિરમ્યા સાવજ્ઞાઓ,
 કનાપર્હીણા મહાવ્યવસારિ ॥
 સમ્મદિદ્દિવિહુણા,
 કપાવિ મુરુત્ત્વં ન પાવંતિ ॥ ૨ ॥

અર્થ:-જે સાવજ્ઞ આરંભથી વિરમ્યા છે ક્રોધાદિ ચાર કપાય જીત્યા છે અને શુદ્ધ પાંચ મહામત્ત પાટે છે પણ સમક્તિ વિના છે તે જીવ મોક્ષ પામે નહિ.

હવે સમક્તિ તે સ્ત્રી વસ્તુ છે તે વિષે ગાથા કહે છે.

નયમંગલમતોહિ, જો અપ્પા સાપવાયમાવેણં
 જાણ્ણ મોક્ષસદ્ગુણં, સમ્મદિદ્દિઓ સો નેઓ । ૩ ।

અર્થ:-અહો મન્ય પ્રાણી ! જો તમને જિનમતની યાહના છે અને જો તુમે જિનમતને ઇચ્છો છો મોક્ષને યાહો છો તો નિશ્ચયનય અને વ્યવહારનય છાંડશો નહિ ઇટલે વેહુ નય માનજો. વ્યવહાર નય યાલજો અને નિશ્ચય નય સદહજો જો તુમે વ્યવહાર નય યથાપશો તો જિન શાસનના તીર્યનો ઉચ્છેદ થાશે. જેણે વ્યવહારનય ન માન્યો તેણે ગુરુ વંદના, જિનભક્તિ, તપ, પદ્મસ્વાણ, સર્વ ન માન્યા ઇમ જેણે આચાર યથાપ્યો તેણે નિમિત્ત કારણ યથાપ્યો અને નિમિત્ત કારણ વિના ઇકલો ડપાદાન કારણ તે સિદ્ધ ન થાય માટે નિમિત્ત કારણ રૂપ વ્યવહાર નય જરૂર માનવો અને જો ઇકલો વ્યવહારનય માનિયેં તો નિશ્ચય નય ઓલર્યા વિના તત્ત્વતું સ્વરૂપ જાણું જાય નહીં માટે તત્ત્વમાર્ગ અને મોક્ષમાર્ગ તે નિશ્ચય નય વિના પામિયેં નહીં અને તત્ત્વજ્ઞાન વિના મોક્ષ નથી ઇટલે નિશ્ચય વિના વ્યવહાર નિઃફલ છે અને નિશ્ચય સંહિત વ્યવહાર તે પ્રમાણ છે, તેનો દ્રશ્યન્ત-જેમ સોનાના આમૂષણમાં ડપંધાતું અથવા કિણજો મિલ્યો હોય તેપણ ડંચા સોનાને ભાવેં લેડ રાખિયેં છેયેં અને જો તે કિણજો તથા સોતું જૂડું કરિયેં તો સદહ કોડ સોનાને લે પણ કોડ કિણજો જે કુધાતું તે લીયે નહીં તેમ નિશ્ચયનય સોના સમાન છે માટે નિશ્ચયનય સંહિત સર્વ મલા છે અને નિશ્ચયનય વિના સર્વ અલેલે છે માટે આગમમાં નિશ્ચય વ્યવહાર રૂપ મોક્ષમાર્ગ છે તે કહ્યો.

વલી શરીર ડપર મોહ કરે નહીં તે વિપે.

ચ્છિજ્જો મિજ્જો જાય સ્વઓ,

જોડ હમે હુ સરીરં ॥

અપ્પા ભાવે નિમ્મલો,

જં પાવં ભવતીરં ॥ ૯ ॥

અર્થ:-ભય માની ઇમ ધિત્રે જે ઇ શરીર છીજજાઓ,
નિજજાઓ, ક્ષય પડ જાઓ, વિગતીજાઓ, ઇ મ્હારું શરીર
પૌંડલિક છે પરવતુ છે તે ઇક દિવસે મૂકવું છે માટે રે માની !
તું જાનના આત્માને નિર્મલ્યને ઘ્યાવનો સંમારપી તરીને
કાંટો પામીશ.

ઇ હિજ અપ્પા સો પરમપ્પા,
વમ્મવિસેનોદ્ધ જાપોજપ્પા ॥
ઇપ્પને દેવજ્ઞાહુસો પરમપ્પા,
વહુ તુમે અમ્મો અપ્પા ॥ ૧૦ ॥

અર્થ:-અહો ભય્યજીવ ! પૂર્ણજ આપનો આત્મા છે તે શુદ્ધ
દ્રઘ છે પણ વમ્મને વગ પડવો જન્મમગ્ન કરે છે પણ ઇ
શ્રાંતનાં લે જીવ છે તે દેવ છે, પરમાત્મા છે, માટે તુમે
આપનો આત્મા ઘ્યાવો, તાણ તાણ જિહાજ ઇ આપનો જા-
ત્માજ છે ઇમ શ્રી દેમાચાર્યે વીતરામસ્તોત્રનાં કહ્યો છે.

યઃ પરમ્ના પંચ જ્યોતિઃ
પરમઃ પરમેષ્ટિનામ્ ॥
આદિત્યવર્ગ તમસઃ
પરમ્નાદામનંતિ યમ્ ॥ ૧ ॥
નૈવ દેનોદમૂહ્યંત,
નદ્વન્ધઃ ક્લેશાદપાઃ । इत्यादि ॥

અર્થ-પરમાત્મા છે પરમજ્યોતિ છે, પંચ પરમેશ્વરીય પર અ-
ધિક પૂજ્ય છે. કેમકે પંચપરમેશ્વરીય મોક્ષનાર્થના દેસાડનારા છે
પર મોક્ષનાં જણાવતો તો આપનો જીવ છે. અજ્ઞાનનો નિ-

ટાવનાર છે સર્વ કર્મ ક્લેશનો સ્વપાવનાર છે એવો આત્મા-
 ઘ્યાવો પૃથિજ પરમ શ્રેયસ્તું કારણ છે, શુદ્ધ છે. પરમ નિર્મલ
 છે. પૃથ્વો આત્મા ઉપાદેય જાણી સદ્દે અને જેવો પોતાયી
 નિરવાહ થાય તેવો ત્યાગ વૈરાગ્યમાં પ્રવર્તે એટલે ધન તે પર-
 વસ્તુ જાણી સુપાત્રને દાન આપે અને ઇન્દ્રિયના વિકાર તે
 કર્મબંધના કારણ જાણી પરિહરે, શીલ પાલે, જે આહાર છે તે
 પૌદ્ગલિક પરવસ્તુ છે, શરીર પુષ્ટિતું કારણ છે, અને શરીર પુષ્ટ
 કીધાયી ઇન્દ્રિયોના વિષયનો પોષ થાય માટે તે પર સ્વભાવ છે,
 અજ્ઞાન સંસારતું કારણ છે માટે આહારનો ત્યાગ કરવો તેને
 તપ કહિયે. તથા પૂજા તે જે શ્રી અરિહંત દેવે મોક્ષમાર્ગ ઉપ-
 દેશ્યો તે આપણે જાણ્યો માટે આપણા ઉપકારી છે તે ઉપકારીની
 બહુમાન સદ્દિત ભક્તિ કરિયે. માટે શ્રી અરિહંત દેવા-
 ધિદેવની પૂજા કરવી. એમ દાન શીલ, તપ, પૂજા, સર્વ જીવ
 અજીવતું સ્વરૂપ ઓલખ્યા વિના જે કરવું તે પુણ્યરૂપ ઇન્દ્રિય
 મુલ્યતું કારણ છે અને જે જીવને ઉપાદેય કરી વાંછા વિના
 કરણી કરે છે તે નિર્જરાતું કારણ છે. એમ દયા પળ શ્રીભ-
 ગવતી સૂત્રમાં સાતાવેદની કર્મતું કારણ છે એટલે સમ્યક્ જ્ઞા-
 નીને સર્વ કરણી તે નિર્જરારૂપ છે અને જ્ઞાન વિના સર્વ ક-
 રણી બંધતું કારણ છે, માટે જ્ઞાનનો ઘણો અભ્યાસ કરજો એ
 ભગવંતે સીલામણ દીધી છે.

તથા જ્ઞાનતું કારણ શ્રુતજ્ઞાન છે તેનો ઘણો ભાવ રાખજો.
 શ્રીઠાણાંગમાં તથા ઉત્તરાવ્યયનમાં તથા ભગવતીમાં ૧ વાચના,
 ૨ પૃચ્છના, ૩ પરાવર્તના, ૪ અનુપેક્ષા, ૫ ધર્મકથા. એ સદ્દેશાય
 ભણવા ગુણવાતું ફલ મોક્ષ કહ્યો છે. સદ્દેશાય કરવાયી જ્ઞાના-
 વ્રણી કર્મ સ્વપાત્રે કેમકે વાચનાયી તીર્થધર્મ પ્રવર્તે, મહાનિ-

જેના થાય પહોવાયી મૂવ તથા અર્થ શુદ્ધ થાય મિથ્યાત્વ મો-
 હનીય સ્વપાત્રે તે લેમ લેમ અર્થ વિચાર પછે તેમતેમ સમક્તિ
 નિર્મલ થાય અને અનુપ્રેશ તે અર્થ વિચારતાં સાત કર્મની
 સ્થિતિના રત્ન પાતલા કરે. અનંતો સંસાર સ્વપાત્રીને પાતલી કરે
 તથા શ્રુતજ્ઞાનની આરાધનાથી અજ્ઞાન નિટે એવા ફલ કહ્યા છે.
 માટે વાંચવા તથા ભગવાનો ઘણો ઉદ્યમ કરવો કેમકે
 આજ પાંચમા આગમાં કોઈ કેવળી નથી તથા મનઃપર્યવજ્ઞાની
 અને અવધિજ્ઞાની પણ નથી એકમાત્ર શ્રુતજ્ઞાન તેહિજ આ-
 ગમનો આરાધક છે યન:-

કવ્ય અન્હારિતા પાર્ગી,

દુસમાદોસદ્વસિયા ॥

હા યણાહા કહું હુંના,

ન હુંનો જડ જિણાગમો ॥ ૧ ॥

અર્થ-હે ભગવંન ! અમ સારિલા પ્રાર્ગીની શી ગતિ થાત
 લે અમે આ દુસમ પંચમ કાલમાં અવતાર લીયો. - હા-હિ
 છેદે, અને અનાય છું. (છીંપ) જો જિનરાજના કહેલા આગમ
 હોત તો આજ શું થાત, પછે આજ આગમનોજ આચાર
 માટે આગમ અને આગમવર લે બહુશ્રુત તેનો ઘણો વિ-
 કરવો. આગમમાં વિનયનું ફલ તે સાંમલનું અને સાંમલ
 ફલ જ્ઞાન છે, જ્ઞાનનું ફલ મોક્ષ છે, એમ આગમ સાં-
 ઠેવા યોગ્ય છેજો, અપોગ્ય છાંડજો, સદ્ગુણ શુદ્ધ રા-
 સદ્ગુણ તે મોક્ષનું મૂલ છે. એ ઇન્દ્રિય સુખ તો આ-
 અનંતિવાર પામ્યું છે. પૃથ્વી જાતિ-જન્મ-યોનિ કો-
 જીવે નહીં કરી હોય. એ જીવને

1. यदि जल में डीपल करने हवा तो मेस के
2. 1. मेस के जल में डीपल करने हवा तो मेस के
3. जल में डीपल करने हवा तो मेस के
4. जल में डीपल करने हवा तो मेस के
5. जल में डीपल करने हवा तो मेस के
6. जल में डीपल करने हवा तो मेस के
7. जल में डीपल करने हवा तो मेस के
8. जल में डीपल करने हवा तो मेस के
9. जल में डीपल करने हवा तो मेस के
10. जल में डीपल करने हवा तो मेस के

1. यदि जल में डीपल करने हवा तो मेस के
2. 1. मेस के जल में डीपल करने हवा तो मेस के
3. जल में डीपल करने हवा तो मेस के
4. जल में डीपल करने हवा तो मेस के
5. जल में डीपल करने हवा तो मेस के
6. जल में डीपल करने हवा तो मेस के
7. जल में डीपल करने हवा तो मेस के
8. जल में डीपल करने हवा तो मेस के
9. जल में डीपल करने हवा तो मेस के
10. जल में डीपल करने हवा तो मेस के

અને એકમૂલ પ્રદેશ સુઙ્ગાં સાત પ્રદેશની ફરશના છે અને વીજા દ્રવ્યની ત્રણ દિશીની ફરશના છે એમ સર્વ દ્રવ્યની ફરશના છે અને આકાશી ધર્મ અધર્મની અવગાહના સૂક્ષ્મ છે ધર્મ અધર્મ દ્રવ્યી જીવની અવગાહના સૂક્ષ્મ છે જીવી પુદ્ગલની અવગાહના સૂક્ષ્મ છે.

એમ છ દ્રવ્યના ગુણ પર્યાય સામાન્ય સ્વભાવ ૧૧ છે. અને વિશેષ સ્વભાવ દશ છે. તે શ્રીકેવલી ભગવંત જ્ઞાની દર્શનથી देखે. તે ઇગ્યાર સામાન્ય સ્વભાવ કહે છે. ૧ અસ્તિ સ્વભાવ, ૨ નાસ્તિ સ્વભાવ, ૩ નિત્ય સ્વભાવ, ૪ અનિત્ય સ્વભાવ, ૫ એક સ્વભાવ, ૬ અનેક સ્વભાવ, ૭ ભેદ સ્વભાવ, ૮ અભેદ સ્વભાવ, ૯ ભવ્ય સ્વભાવ, ૧૦ અભવ્ય સ્વભાવ, ૧૧ પરમ સ્વભાવ. એ ઇગ્યાર સામાન્ય સ્વભાવ સર્વ દ્રવ્યમાં છે. એ સામાન્ય ઉપયોગ દર્શન ગુણથી देखે. હવે દશ વિશેષ સ્વભાવ કહે છે. ૧ ચેતન સ્વભાવ, ૨ અચેતન સ્વભાવ, ૩ મૂર્તિ સ્વભાવ, ૪ અમૂર્તિ સ્વભાવ, ૫ એક પ્રદેશ સ્વભાવ, ૬ અનેક પ્રદેશ સ્વભાવ, ૭ શુદ્ધ સ્વભાવ, ૮ અશુદ્ધ સ્વભાવ, ૯ વિભાવ સ્વભાવ, ૧૦ ઉપચરિત સ્વભાવ. એ દશ વિશેષ સ્વભાવ છે. કોઈક દ્રવ્યમાં કોઈક સ્વભાવ છે, કોઈક દ્રવ્યમાં કોઈક સ્વભાવ નથી, એ જ્ઞાની જાણે પુણે સિદ્ધ ભગવાન લોકાલોક સર્વ જ્ઞાનોપયોગી જાણી રહ્યા છે. દર્શનોપયોગી देखી રહ્યા છે પુણે અનંત ગુણી અરૂપી સિદ્ધ ભગવાન છે તે સમાન પોતાના આત્માને જાણે ઉપાદેય કરી ઘ્યાવે તે સમક્ષિત જાણવો.

॥ દોહા ॥

અષ્ટ કર્મ વન દાહકે, ભણે સિદ્ધ જિનચંદ ॥

તા સમ જો અપ્પા ગણે, વંદે તાકો હંદ ॥ ૧ ॥

कर्मरोग औषधसमी, ज्ञान सुधारत दृष्टि ॥

शिव सुखामृत सरोवरी, जय २ सम्पर्क दृष्टि ॥ २ ॥

एहिज सद्गुरु शीख छे, एहिज शिवपुर माग ॥

छेजो निज ज्ञानादि गुण, करजो परगुण त्याग ॥ ३ ॥

ज्ञान वृक्ष सेवो भविक, चारित्र समकीत मूल ॥

जमर जगम पद फल लहो, जिनवर पदवी फूल ॥ ४ ॥

संवत सत्तर छिहुतरे, मनशुद्ध पागुण मास ॥

मोटे कोट मोटमे, बसतां सुख चोमास ॥ ५ ॥

सुविहित खरतर गच्छ सुधिर, सुगवर जिन चंद मूर ॥

पुण्य प्रधान प्रधान गुण, पाठक गुणे पंडूर ॥ ६ ॥

तास शिष्य पाठक प्रवर, सुमनिसार गुणवंत ॥

सकल शाख ज्ञापक गुणी, साशुंग जसवंत ॥ ७ ॥

तास शिष्य पाठक विबुध, जिनमत परमत जाण ॥

भविक कमल प्रनिबोधवा, राजसागर गुरुमाण ॥ ८ ॥

ज्ञानवर्म पाठक प्रवर, शमदम गुणे जगाह ॥

राजहंस गुरु गुरु शक्ति, सद्गुरु करे सहाह ॥ ९ ॥

तास शिष्य आगमरुचि, जैनवर्मको दास ॥

देवचंद आनंदमें, कीनो ग्रंथ प्रकाश ॥ १० ॥

आगमसारेद्वार एह, प्राकृत संस्कृत रूप ॥

ग्रंथ कियो देवचंदमुनि, ज्ञानामृत रसरूप ॥ ११ ॥

करपो इहां सदाय अति, दुर्गदास शुभचित्त ॥

समजावन निज मित्रकुं, कीनो ग्रंथ पवित ॥ १२ ॥

धर्ममित्र जिन धर्म रतन, भविजन समकितवंत ॥

ग्रंथ जगत्पद ओजस्वला, ग्रंथ कियो गुणवंत ॥ १३ ॥

तच्चज्ञान मय ग्रंथ यह, जोवे बालाबोध ॥
 निजपर सत्ता सब लिखे, श्रोता लहे प्रबोध ॥ १४ ॥
 ता कारण देवचंद मुनि, कीनो आगम ग्रंथ ॥
 भणशे गुणशे जे भविक, लहेशे ते शिवपंथ ॥ १५ ॥
 कयक शुद्ध श्रोतारुचि, मिलजो एह संयोग ॥
 तच्चज्ञान श्रद्धा सहित, बली काय निरोग ॥ १६ ॥
 परमागमसुं राचजो, लहेशो परमानंद ॥
 धर्मराग गुरु धर्मसौं, धरजो ए सुखकंद ॥ १७ ॥
 ग्रंथ कियो मनरंगसो, सितपख फागुणमास ॥
 भोमवार अरु तीज तिथि, सफल फली मन आस ॥ १८ ॥

॥ इति श्रीआगमसारोद्धारग्रंथः समाप्तः ॥

॥ श्रीपरमगुरुभ्यो नमः ॥

अथ

श्रीदेवचंद्रजीकृत नयचक्रसार

बालावबोध सहित लिख्यते.

॥ मंगलाचरण ॥

प्रणम्य परमव्रत शृङ्गानन्दरमासादम् ।
 वीरं सिद्धार्थराजेन्द्र नन्दनं लोकनन्दनम् ॥ १ ॥
 नत्वा मृधर्मस्वाम्पादि, सङ्गं सद्वाचकान्वयं ।
 स्वगुरुन् दीपचन्द्राख्यपाठकान् श्रुतपाठकान् ॥ २ ॥
 नयचक्रस्य शब्दार्थं कथनं लोकभाषया ।
 क्रियते बालबोधार्थं मम्यग्लान्तविशुद्धये ॥ ३ ॥

प्रशस्ति

श्रीजिनागनने विषे १ द्रव्यानुयोग २ चरणकरणानुयोग ३
 गणितानुयोग ४ धर्मकथानुयोग ए चार अनुयोग कक्षा छे
 तेषां छ द्रव्य अने नव तन्व तेना गुण पर्याय स्वभाव परिण-
 मनने जाणवुं छे द्रव्यानुयोग. एवं पंचास्त्रिकायतुं स्वरूपक यन-

રૂપ છે તે પંચાસ્તિકાયમય્યે એક આત્મા નામે અસ્તિકાય દ્રવ્ય છે તે આત્મા અનંતા છે તેના મૂલ બે ભેદ છે તેમાં એક સિદ્ધ નિષ્પન્ન સર્વકર્માવરણરોપરહિત સંપૂર્ણકેવલજ્ઞાન કેવલદર્શનાદિગુણપ્રકટરૂપ, અલંકાર, અમલ, અવ્યાવાચાયાનંદમયી, લોકને અંતે વિરાજમાન, સ્વરૂપભોગી તે સિદ્ધજીવ કહિયે. તે સિદ્ધતા સર્વ આત્માનો મૂલ ધર્મ છે, તે સિદ્ધતાની 'ઈંહા' કરવાને સિદ્ધમગવંતનો યથાર્થસિદ્ધપણો ઓલખીને નિષ્પન્ન સિદ્ધનો બહુમાન કરવો અને પોતે પોતાની મૂલે અશુદ્ધચેતનપણે પરિણમતાં બોધ્યાં જે 'જ્ઞાનાવર્ણાદિકર્મ' તે ટાલીને પોતાની સંપૂર્ણ સિદ્ધતાની રુચિ કરવી એવીજ દિતશિક્ષા છે.

વલી વીજો 'ભેદ' સંસારિજીવોનો છે તે જેણે આત્મપ્રદેશે સ્વકર્તાપણે કર્મપુદ્ગલને શ્રદ્ધા જેને કર્મપુદ્ગલનો લોભાભાવ છે તે મિથ્યાત્વ ગુણટાણાથી માંડીને અયોગી કેવલી ગુણટાણાના ચરમસમયપર્યંત સર્વ સંસારીજીવ કહિયે તેના વલી બે ભેદ છે, એક અયોગી, વીજા સંયોગી. તે સંયોગીના બે ભેદ, એક સંયોગીકેવલી 'વીજા હંદ્રસ્થ.' 'હંદ્રસ્થના' બે ભેદ એક અમોહી વીજા સમોહી. સમોહીના બે ભેદ છે એક અનુદિતમોહી વીજા ઉદિતમોહી. ઉદિતમોહીના બે ભેદ એક સૂક્ષ્મમોહી વીજા બાદરમોહી. બાદરમોહીના બે ભેદ એક શ્રેણિવંત વીજા શ્રેણિરહિત. શ્રેણિરહિતના બે ભેદ એક સંયમી વિરતિ વીજા અવિરતિ, અવિરતિના વલી બે ભેદ એક સમકીર્તિ વીજા મિથ્યાત્વી. મિથ્યાત્વીના બે ભેદ એક ગ્રંથિભેદી વીજા ગ્રંથિઅભેદિ. ગ્રંથિઅભેદિના બે ભેદ એક અભ્યંકી વીજા અભવ્ય. તેમાં અભવ્યજીવોનું તો 'દલ' જ એવો હોય જે શ્રુતઅમ્યાસ પણ કરે તથા દ્રવ્યથી પંચ મહાવ્રત આદરે પણ આત્મધર્મના યથાર્થ શ્રદ્ધા વિના પેહેલો ગુણટાણો કિવારે

॥ कर्ममंवेधप्रकरण ॥

॥६०॥ ऐतन्मः ॥ श्रीमत्पितृवृक्षालम्बितसद्गुरुम्बोनमः ॥
 सिरिर्वानाहनात् । वेदिजसम्भटवन्मपगत् । गुणमग्नान्दाने-
 सु अ । भगानि कम्मानमवेहं ॥ १ ॥ नान्तगपदुगमं । दैसे-
 इदं गीगमोहं । केवदुगेजभावो । वेजमन्ता अदरकापु
 ॥ २ ॥ गोपन्मि नत्तमंगा । अटपमंगाहवतिवेजनीपु । पन
 नव नव पन मंगा । आउपउडेवि अटकमनो ॥ ३ ॥ पउ-
 उमृदुदिसमसु एगेपउदिसमुवेजनीजमंगा । गोपुनगपउदोविमु ।
 एगदमुदुदिकंमि ॥ ४ ॥ अट्टुदुदिवीना । सोलसर्वीसंभव-
 रउदोमु । रोपउदुदिसुदिकं । निठइमुआउपमंगा ॥ ५ ॥ दो-
 रोदिसिअदोदो । दुगउगदुगमन्ग्रीगमोहं । गुणमग्नदंमंगा ।
 मग्नमग्नानेमुनेपरा ॥ ६ ॥

दर्शनावरणीयमंगाः	मार्गनास्पातेषुमंगाः	
म.ग. पंचे ? धम ? सो. ?? ३ चहु अचहु द. २ उहु ? भय ? सेजी ? आहा ? ॥ १२	अज्ञान ३ लेदपा ५ अ- नादानक ? अ. ? गति ३ ॥ १३	४
वेद ३ कनाप ४ ॥ ७	पदार्थ्यात ?	४
ज्ञान ४ अ. द. ? क्षाय	९ केवट २	९

था. ५ इंद्रिय ४ अभ. १ असं. १ मि. १ सा. १॥१३	२ उपशम १	६
सामायक १ छेदोप. २	५ सूक्ष्म संपराय १	३
परिहारविशुद्धि १	२ वे. स. मिश्र. देशवि. ३	२

मार्गणासुवेदनीयभंगाः

म. ग. पंचेन्द्रिय १ वस १ क्षायिक अनाहारक १॥	५	८
केवल २ यथाख्यात १॥	३	६
सूक्ष्मसंपराय १		२
शेषमार्गणा ५३		४

चावीसइक्कीसा । सत्तरस(स)तरसेवनवपंच । चउतिगडुगंचइक्की
 वंचटाणाणिमोहस्स ॥ ७ ॥ छवावीसेवेअति । हासदुगअड्डुग-
 न्ननमगुणीआ । चउड्गवीसिअसंज्ञा । अणिछिदुगभंगसत्तरविगे
 ॥ ८ ॥ पंचाइसु विण्णुअलं । भंगेक्की मोहणिज्झउदपाइं । इग
 दो चउ पण छ सग अड नव दस इयपपाइं नव ॥ ९ ॥
 दमचावीमे नवडग । वीसेसत्ताइं उदयटाणाणि । छाइनवसत्तरमे ।
 तेरेपंचाडअटेव ॥ १० ॥ चत्तारिआइनवंचण्णु उक्कोसत्तमुद-
 यंमा पंचहिचंचगेणुण उदउदुण्हंमुणेयवो ॥ ११ ॥ इत्तोचउं-
 चाडं डक्किक्कट्टयाहवंतिसच्चेवि चंचोचरमेवित्ताहा उदयाभावेत्तिवा-

केवल. २ यथाख्यात ? १३	२	ज्ञान. ३ अ. द. १	२०
ज्ञान ३ अद. उपशम ५	३	सम्यक्त. ३ ।	७
क्षयोपशम ?	२	केवल २	१
क्षायिक ?	४	सामा. ३ मनज्ञान ?	६
मनप. ज्ञान ?	२	देशविरति ?	१२
सास्वादन ?	४	सास्वादन	२६
		मूक्ष्म. ? यथाख्यात ?	२
		मिश्र	१६
		असंज्ञी ?	९
		आहारक	२८
		अनाहारक	४

पु० २३	स्त्री० २३	नपुं० २३
--------	------------	----------

वेयतिकसायचउगुण बारसतेजुअलदुगणचउवीसा चउरुदयं-
जा हुंतिअपयगुणीआहुंतिपयमेआ ॥ १९॥ उवसामगरखवगे पुणंवीसं
चोवीससतरभंगाय वेयगिसोलसकेवल दुगेअहरकायगेनात्थि ॥ २०॥
सुहुमेगंसेसेसुअमग्गण ठाणेसुगुणभवानेआ चउवीसगायभंगा पय-
संखाउदयपच्चइआ ॥ २१॥ इतिउदयं ॥ अठयसत्तयल्लचउ तिग-
दुगपुगाहिआभवेवीसा तेरसवारिक्कास इत्तोपंचाइएगुणा ॥ २२॥

बन्धस्थान	२३	२५	२६	२८	२९	३०	३१	१
मिथ्यात्व	४	२५	१६	९९२४०	४६३२	०	०	०
सासा	०	०	०	८६४००	३२००	०	०	०
मिश्र	०	०	०	८	८	०	०	०
अवि	०	०	०	८	१६	८	०	०
देस	०	०	०	८	८	०	०	०
प्रमत्त	०	०	०	८	८	०	०	०
अप्रमत्त	०	०	०	८	८	१	१	०
अपूर्व	०	०	०	८	८	१	१	१
अनिवृत्ति	०	०	०	०	०	०	०	१
सूक्ष्म	०	०	०	०	०	०	०	१

सजिणाहाराभंगा, अनिअट्टिदुगे अ इक्किअं॥७३॥ वीसिग-
 वीसाचउवीसगाउ, एगाहीआअइगतीसा उदयट्टाणाभिभवे नवअट्ट
 यहुंतिनामस्स ॥ ७४ ॥ एगावियाळिक्कारस तितीसाउस्सयानि-
 तितीसा वारससत्तरससया णहिगाणिविपंचनीडहि ॥७५॥ अउ-
 णितीसिक्काग्ग सयाणहिअमनरपंचसट्टीहि इक्किअंगंचवीसा दट्टु
 दयेवेसु उदयविही ॥७६॥ नामयुवोदयतिरिदुग धारण्णिदिदु-

तस्तपयडिठाणानि तागिमोहस्तुतिपत्रस गुणउदयव्यवहारे
भणानिसंततसेवेहं ॥२३॥ तित्तिगेष्टुगेगनिग मी सेपंचयउत्ति-
गुवे, इकारवापंगमि, मुदुमेचउत्तिउवसेवे ॥२४॥

मार्गणास्थानेशुमोहोदयभंगाः

म. ग. १ पं. १ वस	चो. ५२	सामायक छेदोप. मति-	चो. २०
१ मो. ३ वे. ३ क. ४	भं. १७	ज्ञान.	१७
च. १ अच. १ शुक्र. १		परिहारविशुद्धि.	चो. १६
भन्य. १ संजी १ आ-		सुभमसंराय	भं. १
हारक १ ॥१९॥		अविरति	चो. १४
हंन्तीय ४ प. अप. वन.	चो. १२	छेदपा ३ आदि	चो. ४०
असंजी. १॥८		छेदपातेज १ पत्र	चो. ४८
तेज १ वायु १ अभ.	चो. ८	क्षयोपशम	चो. १६
मि. ४		उपशम	चो. २०
देव-नारकी	चो. २४	क्षायिक	चो. २०
तिर्यच	३२	निव्र	चो. ४
देशविरति	८१	सास्त्रादन	चो. ४
ज्ञान ३ अ. ३. ४	चो. ३६	अनाहारक.	चो. २०
	१७		
अज्ञान ३	१६		
केवल ३ यथास्थान	०		
१॥२			

मगनाइलं सुहमेपासुहजनेन वृद्धज्यतनय ॥ ७७ ॥
 पुनिदिज्जवोले. अहुपावइगाविनगहउअं पजेजतजनेप,
 अवतानलेविगतनय ॥ ७८ ॥ नामहुवोदपतिरिदुग पतिरित्त
 तहउजोअ इगमंगोअइनेले अमनतहुमगनाइलजनेन क
 पजनेलेले अमनगवउमनेउरेपट विरिदुगउनेगखुग खेवे-
 नवमंगखुदिव ॥ ८० ॥ नामहुवगउअनयतन वृद्धज्यतमुमग
 अइलं जमवीममंगं वमनगोकेवज्जिने ॥ ८१ ॥ जिन्
 हुअइगवमंते मंगेगंअनउअइगवति अमरुहुगखोणे अ-
 दनिरकेअहुइगमंगो ॥ ८२ ॥ पुनिदिज इगवोले पुविविउजल-
 हुइउववापा पनेगअवाडम पुनवनेविउअइगं ॥ ८३ ॥ इगव-
 उनेमेनरिय पनवीमइजोपतिमिअरे जमजनेपउमुहुने पति-
 तहुअमंगअइगंति ॥ ८४ ॥ पुनगवेउवे अइमाहरेपउअइगमंगो
 देवेअइनिनेइग मंगइगवतिउउउव ॥ ८६ ॥ इगनवीतेउमात
 अहुउजोअनगुविप पनेइगवमंति विअरेतिरुविअवहरे
 ॥ ८७ ॥ उअहुगहुइउवट पतिउववापमहिअनवमंगा तिरिइग-
 वंतिमुवी हगविवउववापनेअं ॥ ८८ ॥ उअहुगापिइउकेउग-
 तवपनेमुअननहुनप नवपनरिइगुनिपा अइमंगहुतपअइउई
 ॥ ८९ ॥ अरज्जिगअउहो पुनउप सुतनपमुनवइ वापइग
 उव्वंमे अपवउजोअ अउगं ॥ ९० ॥ वेअविअनवोने ति-
 पुनवासुइहुअअट पुनगमंगा पनवीमुउउवेअवा ॥ ९१ ॥
 अउउवेनेहुनगइ फवाउअअउवीममंगउगं तिरिउव्वंतिपवा
 गउअअतनपुगा ॥ ९२ ॥ पुनपहुनपअइगीरगई हुयुना
 विमगवीतिरिउपेउमनेवा उजोपुमंगमोमनं ॥ ९३ ॥ तिरि-
 उअनपउप वेअनतवीमउमने विनेअउउजोप इगआहमे-
 उहा ॥ ९४ ॥ पुनगवतेउमन उजोपुवमोअइगनिने-

व्यवस्थान	२३	२५	२६	२८	२९	३०	३१	१
मिथ्यात्व	४	२५	१६	९९२४०	४६३२	०	०	०
सासा	०	०	०	८६४००	३२००	०	०	०
मिश्र	०	०	०	८	८	०	०	०
अवि	०	०	०	८	१६	८	०	०
देस	०	०	०	८	८	०	०	०
प्रमत्त	०	०	०	८	८	०	०	०
अप्रमत्त	०	०	०	८	८	१	१	०
अपूर्व	०	०	०	८	८	१	१	१
अनिवृत्ति	०	०	०	०	०	०	०	१
सूक्ष्म	०	०	०	०	०	०	०	१

सजिणाहाराभंगा, अनिअट्टिदुगे अ इक्किक्कं॥७३॥ वीसिग-
 वीसाचउवीसगाउ, एगाहीआअइगतीसा उदयंटाणाणिभवे नवअड
 यहुंतिनामस्स ॥ ७४ ॥ एगवियाळिक्कारस तित्तीसाछस्सयाणि-
 तित्तीसा बारससत्तरससया णहिगाणिविपंचसीईहि ॥७५॥ अउ-
 णित्तीसिक्कारस सयाणहिअसत्तरपंचसट्ठीहि इक्किक्कंगंचवीसा दडु
 दयंतेसुउदयविही ॥७६॥ नामभुवोदयतिरिदुग यावरण्णिदिदु-

रजःप्राप्तमेवहीमनिगं, छाईपनेगवीगाई, अतःगृहपातेअभ्याने
 ॥३४॥ मंतेप्रउरीसचउ तेउमहागुनवगजाधवे चउगईमउदे
 इगरीमदवीम जा संते ॥३५॥ मगमातापनेपुनवओदगजावंच-
 धउदपु इगसतंजासंते, लवीममगरीमविगमेमा ॥३६॥ परि-
 हारेनवचंदो थोराइमसरेअहमने, इगइगनिगचउअदनुअरीमा
 गुहमेनचंयम, ॥३७॥ उदपुगमनेइग, चउअदपअरीसइग,
 अहरकापुअउदपुगमनविगा, देमचयमनेरव ॥३८॥ पंधाईअ-
 डउदपु संतेइगइनिचउदनुपरीमा निरीपुहवीमओतेमपगओ दम-
 पुगरीसओवरिमा ॥३९॥ उरममगेमनगई इगजारवेपपुगओ-
 अदजा, चउअदवीमामंते ररगे चउदपुमंते ॥४०॥ मंतेइगरी-
 माइ लगविगसवेअंओमचंथो मनगईनवगओ नरजाइनिचउद-
 वीसंता ॥४१॥ मीमेसतनमचंथो मगअदनचउदपचउमगटपआ-
 वीसा वीसाभनंसापुग सामानेचयइगवीम ॥४२॥ उदपुमगट-
 नवगं संतेअदवीसमगगाटाने, चंधाईनगमोहमम भनिअंभंगाप-
 पुवृत्ता ॥४३॥ तेवीसपतवीमा लुवांमाअदवीमागुणवीमा तीमे-
 गनीसमेगं चंधागागिनामम ॥४४॥ चउपगरीमासोलस नव-
 षागईसपापअदपाला पुपालुगुग्यापाल मयापइकिःकचंयविही
 ॥४५॥ धुवचंधिनवगनिरिइग पुगिरीअजाइउलनगुंड थावर-
 मपइमदिर अमुभमगाइइइगुगंचे ॥४६॥ पुगिदिगमगुगुगो
 पूलओपरितइपरवाजोगे चंधइमिच्छेअगिरप सुहमओदेवविगुगुगइ
 ॥४७॥ परलुस्तासकरेजे पणवीसंइच्छपरितपूलाओ विरमुभजस-
 इपरंमु भंगटपतिगाइपइया ॥४८॥ थापरसाहारणओ सुहम-
 पतेअइपरओभंगा जसविगुचउइगगुगा इगइआवीसमिच्छते
 ॥४९॥ तेवीसचंधाणे थावरपुगिदिविगुटविइलनमे उवरिमजाइ-
 मुअगा छेवटोरलउवंगंच ॥५०॥ चउभंगाजाइहिचउह निरी-

वंधाप्रा.	२३२५२६२८	२९	३०३१	१
एकेन्द्रिय	४२०१६			
वेन्द्रिय	१	८	८	
तेन्द्रिय	१	८	८	
चोरिन्द्रिय	१	८	८	
निर्ययपंच	१	४६०८	४६०८	
मनुष्य	१	४६०८	८	१
देवता		८	८	१ १
नार्की	१			
सर्व	४२५१६	९१२४८	४६४१	१ १ १३९४५

द्वगविगलयाधरेसु अलिणाविउच्चाअनाणतिरिणुसु मिच्छजसं-
 द्वाअभन्व अलिणाहाग सलिणअजण ॥ ६७ ॥ अविगलविउ-
 च्चिनिणण अविगयजामम्मनाणवदिदंमे चरणनिदेसेसुरजा अहरका-
 यदकेवलेनधि ॥ ६८ ॥ देवपरित्तवापर तिरीजनरामेसपासुटा-
 णभवा भगामगणयामे वंधटाणाणनेयच्चा ॥ ६९ ॥ अणहारे-
 निग्गभवा आहारगनग्गभवायनोभंगा मणनाणेसामईआभंगसंखा-
 मणयच्चा ॥ ७० ॥ मिच्छेतेवासाइ । साणाइसुअट्ठवांसओधंवे ।
 तांनिदिदोनिदोदो । चउपणसेनेसुजमबंधो ॥ ७१ ॥ मिच्छेअ-
 जिणाहाग । अविपलनिरुटेवहुंसामामे । दुहगानिमंयणमिइ ।
 चउविणदुगइज्जमीसहुगे ॥ ७२ ॥ सजिणासमत्ताओ, देसहुगे-
 दवजायसाहाग अपमत्तहुगेभंगा अनिआट्ठिहुगेयइज्जिं ॥ ७३ ॥
 दवभवादेसहुगे अपमत्तहुगेअदेवनग्गुगा,

प्रायोग्यादय	२०	२१	२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०	३१	९	८
पुणेन्द्रिय	०	५	१	७	१३	६						
वेन्द्रिय	०	५	१	७	१३	६						
तेन्द्रिय	०	५	१	७	१३	६						
प्रीरेन्द्रिय	०	५	१	७	१३	६						
प्रा. तिर्यग	०	५	१	७	१३	६						
तिर्य. वेक्ति	०	५	१	७	१३	६						
महाग	०	५	१	७	१३	६						
महागपेक्षी	०	५	१	७	१३	६						
आद्या	०	५	१	७	१३	६						

आणातिरिदुगविहीणं मण्डुगजुत्तमणुपु पुगंभंगापणअपडइ २५३॥
 २५३॥ ॥ ५१ ॥ वायरपरित्तपणवीस मज्झेआयावजुअउवीसंति
 अहवाउज्जोअनुअं भंगाअडुदुगणइगजुग्गा ॥ ५२ ॥ शुनरपणं-
 दितसचउ परवावेउविदेवदुगसुगइ समथिरइयरउगेवा देवडीमेठ-
 पुव्वंता ॥ ५३ ॥ मिच्छेदसअपसव्योहिं इगभंगोनिरयजुग्गाअउवीसे
 पित्रविअछेपणवीसे कुरवगइपडइअत्तपरियदुगदुसरं ॥ ५४ ॥ अमन-
 त्तहीणनवर्वासा भंगाचोवीसविपलवघईया वंधइनिरिनरमिग्गा
 शुवनिरिपरचायउरलदुगं ॥ ५५ ॥ तसचउपणंदिवीसे, संवपणदि-
 डसुअन्नतमदुनयं धिग्गथिरंराछकं, खगइइगमव्यगुणनीसं ॥ ५६ ॥
 यसओसगपयदुगगा संवपणगुणायआगइगुणआ छयात्तमयटभंगा
 तिरीएमणुपुविणमेव ॥ ५७ ॥ देवउवीसेजिणजुअ भंगटमममओ-
 अपुव्वंजा विअलपणंदीयनिरिजुग्गा गुणनीसेजोअनुअनीसं ॥ ५८ ॥
 पुत्रिवभंगसामीअ नरगुणनीमेगजिणअउभंगा गुरअउवीसेसाहा
 भंगमिगनरअपुव्वंजा ॥ ५९ ॥ आहाग्गीसजिणजुअ वंरइमुदुग-
 अएगजमपगइ एगविहवधटणे, अपुव्वओमुदुमटणंजा ॥ ६० ॥
 इगविगलयावरंमुं अटविसिगनीमएगविणुपंच, देवेमुनीममुदुगम
 छवीमपणवीमनेवीमा ॥ ६१ ॥ तगजोअरुमाएमुं वरगजुअहा-
 भव्वनरसंती पचंदीयविणुमुं मयेदेमेनरउवीमा ॥ ६२ ॥ निग्गिअ
 विरयअत्राणे आडनिग्गेअभव्वअगहारे मिच्छअमंनिग्गुटाणा जेय-
 इगनीसएगविणा ॥ ६३ ॥ एगारिणानेउउ निपांस छवीमदुगनर-
 म्माए सामानेअउवीमनिअं इगनीमपुदंयरिहारे ॥ ६४ ॥ न-
 यचउओहिदंमे, उममपरगेअछेअगमाउए अउनिग्ग विगण-
 एगविणानेअगेए ॥ ६५ ॥ अहगायदेयरदुगे अरंमुदुमेदु-
 विहवंधो गुणनीमनीमनिग्गे मीमेअउवीमगुणनीसं ॥ ६६ ॥

मुहाएनेवीमगउवीमदीगाय तेउएभंगनिरिगुणमुदुगमि-

॥ ६७ ॥ अउ अउ संसुदु ॥

उसासेअपसत्थो १२०।२२८ गुणतीसेतिरिअजादुगुणा ॥१५॥
 विअलेतिरिअडवीसे उसासोज्जोअअन्नमखेवे वेउच्चोअतिरीण्णुण
 सगवीसेसुसरऊसासे ॥१६॥ ऊसासेउज्जोए खित्तेचासोल मणुअ
 अडवीसे ऊसासएणसय छसयरिवेउच्चोए ॥१७॥ आहार २
 देव १६ निरए १ अडावीसुच्चभंग २९ तीसुदये विपलद्वावीसे-
 खिवसास १ सरअन्नचउभंगा ॥१८॥ भासाअपज्जत्ताणं सामो-
 ज्जोएसुभंगदुगमेव भंगाद्वारसविअले सोसासेनिरिअगुणतीमे
 ॥१९॥ सुसरेवादुसरेवा सहीएचावन्निगारसयभंगा वणसयउसपरै
 सुसरेसोज्जोएनिरिअगुणतीसे ॥१००॥ वेउच्चिअमगर्गमे सोमा-
 सोज्जोअसरएअडभंगा मणएउज्जोअविणा चावन्निक्कम्मयभंगा १०१
 वेउच्चिअसगवीसे ऊसासोज्जोअसरएअं एगंमुहभंगंआहारे ए-
 देयेसुअडभंगा ३० ॥१०२॥ उज्जोअरहीअतिमे उज्जोरपेरदो-
 दुइगतीसं भंगावारसविअले चावन्निक्कम्मयनिरिए ३१ ॥१०३॥
 केवल्लिअसमुग्घाए वामेसुपिवज्जउल्लदुगरिमहं उवचापपत्तेअं सङ्ग-
 णंइयल्लवीसुदओ ॥१०४॥ एमुहवंतिअतीसं पग्घा १ उल्लस
 ९ खगइसुरपोए वपणनिरोहेसगविण २९ गुणतीमट्ठममामिआ
 २८ ॥१०५॥ इगवीससत्तवीमा इगवीमाजिगगगनिउल्लुआ
 योगनिरोहेतेमि तीसगुणतीसगानेआ ॥१०६॥ मणुअग्गंजइत्तम
 वापरंचपद्यत्तनुभगआइज्जं जसनिछपंइयत्त अट्ठजिगगीआअ
 योगगुणे ॥१०७॥ उदयभंगामम्मता ॥ वंवेउदयग्घानानि ॥ नि-
 णल्लअहिअवीमेउदया ९ इगवीसओअइगवीमा एवंगुणतीमदिं
 चउवीमाविणापअडवीमे ॥१०८॥ इगवीमेएग्गेदुग तीमपरिवेद-
 मेसदमहागा चउवगवीमपग्घिआ भंगानेआपुग्घना ॥१०९॥
 निरिगइक्कमापअत्तामअचग्गुअरिपअमच्चउमेमे मिउत्ताअ-
 अमंटे १८ उदयानरवीमअट्ठविगा ॥११०॥ तेयउवीमिआअ-

મૂકે નહીં માટે એ જીવો તે સિદ્ધપદ પામવાને યોગ્ય નહીં તે અભવ્ય થોડે અનંતે છે.

વીજા ભવ્ય તે જે સિરૂપણાને યોગ્ય છે જેને કારણ-યોગ મિટે પલટાગ પામે તે ભવ્યજીવો અભવ્યથી અનંતગુણા છે તે મધ્યે કેટલુંક ભવ્ય સામગ્રીયોગ પામી ગ્રંથિમેદ કરીને સમ-કિત પામે અને કેટલાંક ભવ્ય તો સામગ્રીને અભાવે સમ-કિત પામે જ નહીં. ઉક્તં ચ વિશેષણવ્યાં સામગ્રીઅભાવાઓ, વ્યવહારોત્તિઅપ્પવેસાઓ ॥ ભવ્યાવિ તે અગંતા, જે સિદ્ધસુહં ન પાવંતિ ॥ ૧ ॥

પગ તે ભવ્ય જીવોમાં યોગ્યનાધર્મ છતો છે તે માટે ભવ્ય કહીયે. જે જીવ મિપ્યાન્વ તર્જાને શુદ્ધ ચપાર્ય આત્મપણે વ્યાપક રહો તેજ મારો ધર્મ અને લેવી તે આત્મસત્તાગત ધર્મ, પ્રગટે તે સાધનધર્મ, બે મેદે છે એક વાપણા-પુછણાદિ-વંદન, નમનાદિ પડિભેદ-પ્રમાર્જનાદિ જેટલી યોગપ્રવૃત્તિ તે સર્વદ્રવ્યથી સાધન-ધર્મ કહીયે, તે ભાવધર્મ, પ્રગટ કરવાને જે કરે તેને કારણ-રૂપ છે દ્રવ્ય તે જે ભાવતું “ કારણ કારણાસે દવ્ય ” શ્રીતિ આગમવચનાનું ॥

અને જે ઉપયોગાદિ પોતાના ક્ષયોપશમભાવે પ્રગટ્યા જે જ્ઞાનવીર્યાદિગુણ તે પુદ્ગલાનુયાયીપમાયી ટાલીને શુદ્ધગુણી જે શ્રીઅરિહંત-સિદ્ધાદિક તેના શુદ્ધગુણને અનુયાયી કરવા અથવા આત્મસ્વરૂપ અનંતગુણપર્યાયરૂપ તેને અનુયાયી કરવા તે ભાવથી સાધનધર્મ, જાણવો એ આત્મા નીપજાવવાનો ઉપાય છે.

જિહાં લગે આત્માનું શુદ્ધસ્વરૂપ ચિદાનંદવન તે સાધ્યમાં નથી અને પુદ્ગલસુખની આશાયે વિષ, ગરહ, અન્યોન્ય અનુદાન લે કરતું તે સંસારહેતુ છે માટે સાધ્યસાપેક્ષપણે સ્પાદાદશ્રદ્ધાયે

સાધન કરવું એહિજ માર્ગ છે અને એ માર્ગની જે પ્રતીતરુચિ સમ્યક્ત્વ કહિયેં. તે સમ્યક્ત્વ ગ્રંથિમેદ કર્યો પામિયેં તે ગ્રંથિમેદ તો વ્રણ કરણ કરે તો જડે તે વ્રણ કરણ જીવ કરે તેવો સમ્યક્દર્શન પામે તે વ્રણ કરણમાં પેહેલું યથાપ્રવૃત્તિકરણ, ત્રીજું અપૂર્વકરણ, ત્રીજું અનિવૃત્તિકરણ એ કરણ સર્વ સંજ્ઞા પર્વેન્દ્રિ કરે તેમાં પ્રથમ યથા પ્રવૃત્તિકરણ તે ભવ્ય તથા અભવ્ય પણ કરે કોઈક જીવ અનંતિવાર કરે તે યથાપ્રવૃત્તિકરણનું સ્વરૂપ લખિયેં છેયે.

સર્વકર્મની ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિના બાંધનાર જીવને સંક્લેશ ઘણો છે માટે યથાપ્રવૃત્તિકરણ કરે નહીં, ઉત્તંચ વિશેષાવશ્યકેઉક્કો-સદ્ધિ ન લખ્મહ્ ભયણા એણુ પુવ્વલદ્વાણ ॥ સવ્વજહનઠિહસુ વિ, ન લખ્મહ્ જેણ પુવ્વપડિવત્તો ॥ ૧ ॥ માટે કર્મની ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિનો બાંધનાર જીવ તે ચાર સામાયિકનો લાભ ન પામે અને જે જીવ સાત કર્મની જવન્યસ્થિતિ બાંધે તે જીવ તો ગુણવંત જ છે એ રીત છે માટે જે વોરે એક કોડાકોડી સાગરોપમ પલ્યોપમને અસંખ્યાતમે ભાગે ઊળી સ્થિતિ બાંધતો હોય તે તથાપ્રવૃત્તિકરણ કરે જે જીવ કર્મક્ષપણારૂપ શક્તિ પામ્યો ન હતો તે શક્તિ પામ્યો તેને યથાપ્રવૃત્તિકરણ કહિયેં ઉત્તં ચ માધ્યે યેન અનાદિસંસિદ્ધપ્રકારેણ પ્રવૃત્તં કર્મક્ષપણં ક્રિયતે અનેનેતિ કરણં જીવપરિણામ એવ ઉચ્યતે અનાદિકાલાત્ કર્મક્ષપણપ્રવૃત્તાવધ્યવસાયવિશેષો યથાપ્રવૃત્તિકરણમિત્યર્થઃ

ક્ષયોપશમી ચેતનાર્વીર્ય જે સંસારની અસારતા જાણે સંસાર દુઃખરૂપ કરી જાણે તેથી પરિગ્રહ શરીરથી સ્વરે ઉદ્દેગે ઉદ્દા-સીનતા પરિણામે કરી સાતકર્મની સ્થિતિ અનેકકોડાકોડીના થોકડા અસંખ્યાતા જે સત્તામાં હતા તે સ્વપાવે ને કાંઈક

सासागेद्गचउपण छनववोसायतीसङ्गनीसा विशजडनवतगुपोए
 मुक्काएतेअचउर्वासा ३ ॥११६॥ इनिमार्गणासुउदपस्थानानि ॥
 अयमार्गणासुभंगकाः ॥ मणुआइचउगईसु । तिगईविशुनिअगईभ-
 वाभंगा एगेदिअवापाला पुट्ठागुण चत्तअविउच्चा ६ ॥११७॥
 तावविगावणउदगे तेउत्तज्जोअहीगतविउच्चा पवगेविअलेविअला
 तसेसुएगिदिभंगविगा ८ ॥११८॥ इगविगलविगासगळे कसाप-
 चउगे जिणहृभंगविगा ससुएभंगावयणे मणवेएतेअविगलविगा ७
 ॥११९॥ इगविगलनिरपजिगविगु पुत्तिसेइत्थीसुहाविगुतेविआ-
 हारातिछसुरविगु संडेतिगनायवहिदंसे ॥१२०॥ इगविगलंदिअ-
 जिगविगु पज्जचउगइभवायसामईए छेएनरपज्जसुहा मणपरहारे-
 अणाहारा ॥११॥१२१॥ सुहमेदुसपरितीना सजिणाहक्खायगे-
 अजत्राणे २ निळाभवेहानग निळविगासच्चभच्चंसु ७ ॥१२२॥
 केवलहुमिजिणज्जुग्गा निरिनरसुहेदेससंयनेभंगा निछुभभवपज्जता
 इगविगलविगाविभंगम्मि ४ ॥१२३॥ अजिणाहाराअजए साहा-
 राळेसनिगअचक्खुसुचक्खुसु इगवितिइंदियजिणविगु वेअगितिना-
 एच्च ७ ॥ १२४ ॥ खवगेतेजिणसुत्ता मीसदुगेटाणगायसत्तांसु
 जिणविगुपणंदिभंगा अडवीमंजानरअपज्जा ४ ॥१२५॥ संवपणा-
 गइपणविगु विउच्चिविगुनिरिअज्जअसंत्तिमु सेलेससमुच्चायग तशु-
 अपज्जअणाहारे २ ॥१२६॥ पम्हासुनिरपइगजिण विगलविग-
 तिउगेअइगहुत्ता मुक्कासुसजिणइगविगु नागुच्चाहाराविगुवसमे ४
 ॥१२७॥ नवअडविउतगपोए निच्छेआहारानियविगुवीए बायर
 विगल ६ गतिरि ८ नर ८ सुर ८ पज्जाइतिवत्तांसं ॥१२८॥ दोडु-
 णवायरपज्जा पणर्वसेअइदेवपच्चईया लब्धीसे ५८२ एगिदिय १३
 अपज्ज ५ विगुनवइगुणतीसे ॥ १२९ ॥ तितेतिरि ११५२ नर
 ११५२ सुर ८ जा इगवीसेतिरपजायपज्जता तईए अनेगविगला

सुहृन्निगोआइस्वगप्पजोगवापरविगतअमणमगा अपज्जलदृपदम-
 दुगुरु पज्जहसीअरोअमंखगुणो ॥१५४॥ अममननमुक्को सो
 पज्ज जहनिअएवट्टडागा इगओगंनपणा-अभवओगंनगुणी-
 अदला ॥१५५॥ सिद्धाणगंनभाए उल्लाइवगगावीअंगुणओ
 सव्वेअगमाई चउतासविहीणगंनगुणा ॥१५६॥ धुवअधुवाप-
 अचित्ता सुभापतेअवापरसुद्धमे गुरुखंवेअवगाहो ऊगुणंगुलज-
 संखंती ॥१५७॥ जंजाइलद्वलीअ णंनंसोसव्वदेतयाइणं ततो-
 अवापवाणं रसनेएअप्पवट्टाणि ॥१५८॥ अप्पेपयडीवंधे योग-
 टाणेगुरुअगेगुरुओ लट्टएलट्टओअंधो दलमाणेदव्वमाणणिणं ॥
 १५९॥ अवगाहणापरित्तं फुनगाअंगुलअमंखभाओअ सुहमा-
 उदयेत्ताग्यानानि.

२३।२०। ५ ९२।८८।८६।	२० २ ३९।३५
२६ ८०।७	२१ ८९३।९२।८९।८८।८६।
२८ ४ ९२।८८।८८	२४ ५ ९२।८८।८६।८०।७८
२९ ८६	२५ ७ ९३।९२।८९।८८।८६।
३० ३ ९३।९२।८९	२६ ९ ९३।९२।८९।८८।८६।
३१ ८८।८६।८०	२७ ८०।७९।७८।७५
३२ ७ ९३।९२।८९	२८ ८ ९३।९२।८९।८८।८६।
३३ ८८।८६।८०	२९ ७ ९३।९२।८८।८६।८०।
३४ ७ ९३।९२।८९	३० ९ ९३।९२।८९।८८।८६।
३५ ८८।८०।७९	३१ ८ ९३।९२।८८।८६।८०।७५
३६ ७५।७५	३२ ५ ९२।८८।८६।८०।७५
	३३ ८ ८०।७५।९
	३४ ३ ७५।७५।८

रीज	५	१०	५	५	२७	२७	१२०२	१७८५	२९१७	११६५	१	१७५५	३३
गयन	५	११	७	७									३६
व्रत	३७	०	२६५८७	२७	१२०२	२७	१२०२	१७८५	२९१७	११६५	१	१७५५	३३
काम्य	४१	११	३३६००	३२	१२०२	३२	१२०२	१७८५	२९१७	११६५		१७८५	३३
ययन								१७	२९१७	११६५		१७८५	३३
मन								१७	२८९९	११५३		१७८५	३३
पु.	२६	०	२५५७८	२५	११९५	२५	११९५	१७७१	२८९८	११५३	०	१७८५	३३
स्त्री	२६	०	२५५७८	२५	११९३	२५	११९३	१७६९	२८९७	११५३	०	१७८५	३३
नयुसक	३३	११	२५६००	२३	११८५	२३	११८५	१७६६	२९०७	११६५	०	१७८५	३३
जा. दे. अ. द.	२७		२६५७६	२६	११९६	२६	११९६	१७७२	२८९८	११५३	०	१७८५	३३
१ वेदक	१५												

मांगणासुउदय स्थानानि	२०	२१	२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०	३१	१	८
मनुज ?	१	१०	०	१२८९	१०	५८७	५८८	११५५	११५५	१	१	१२६५२
तिर्यच ?	०	२३	११	१५३११	१४	५९८	११८०	१७५४	११६४	०	०	०५०७०
देयता ?	०	८	०	८	०	८	१६	१६	८	०	०	०
नारकी ?	०	१	०	१	०	१	१	१	०	०	०	०
पुष्पेन्द्रिय	०	५	११	७	१३	६						५
मिगल		९			९		६	१२	१८	१२		४२
पुष्पेन्द्रिय	१	२८	०	२६५७८	२७	११९६	१७७३	२८९९	११५३	१		१७६८३
मू.	०	५	१०	६	१२	६						३९
अव्यय		५	१०	७	१२	७						३६

गुरुआलोओ कालोठिईटाणमाणंच ॥१६०॥ अंतरमवंधागे
अणुदयकालोअसंतकालोय सव्वाणुणंतभागे लोमसअसंरामेभागे
॥१६१॥ मोहेवसमोमीसो चउवाइंसुअटकम्मसुअमेसा भास-
पुणजहसंभव मग्गणटाणेसुनेअव्वा ॥१६२॥ चउदुगतिगण-
चउतिग, तीसातीसासगठ दुग्धीमा, थीमगुणरीसतेरा थारमभा-
गुणटाणे ॥१६३॥ थोवाणुगाउखंवे नामेगोपूसमोअअदिओम
ततोविग्धावरण दुअदिओमोहेनओअहीओ ॥१६४॥ नगोसो
अगिज्जं अदिअंगुणमग्गणागुयोगाओ उद्धरीअंगमयाओ कम्म-
वेहगंपमिणं ॥१६५॥ इयकम्मसंवचत्ता नयेअणओअगुहु-
हंपत्ता नय्यपसमभावपं कम्मसम्भविभावेज्जा ॥१६६॥ पम-
पानाणंपुण ज्ञाणटाणंचसिवयपनिहाणं नंपुणस्मरिमे कम्म-
विवेगोअनत्तागे ॥१६७॥ अण्णगट्ठोपरचाओ मज्जन्यसंगम्म-
ज्जाणंच आपमसुक्कंहवइं कम्ममम्भम्मनागेण ॥१६८॥ अण्ण-
हणीअपुव्वाओ उद्धरीआपगइंसंगहागंथा नत्तोदेरिरेणं कम्म-
थाकपासुकपा ॥१६९॥ ननोउद्धरिऊणं धंवाइंसुअकम्मभंगं
सिरिणिण्णंदमुनिसर रज्जेभणीअंसमामेणं ॥१७०॥ मुनिदिप्प-
रपगच्छे ॥ सुगवगणिण्णंदमुनिमाहाणं पाटमासुअदाणा नग्गे-
सासुमइसासापुज्जा ॥१७१॥ यग्गाइंगुसापम तग्गीमा-
गासुपममुदा सिरिण्णपमाअज्जा पुज्जाविज्जानिहाणं ॥१७२॥
सुपसापगागुणहा नाणवग्गा गुणागवग्गम ॥१७३॥
गपहंमागनिप्पय ॥१७३॥ नग्गीमेणपभणीअं
पमग्गहा नाणग्गटं(पापदेवाप) मावगग्गेगग्गम ॥१७४॥
इतिअर्थकर्मसंवेधभंगपरणं समाप्तं ॥ सुधम्मवत्तु ॥

सं. १९७? यथं हि. आवाद मुदि? दिने श्रीनेमदं

महादुर्गमणे निधिवं मोतक किनारणंद

श्रीमद् विष्णुसुखात्मज.

मनपर्याय ?	१	०	१	७४	७४	१४५	१	२९५
केवल २	१	१	१	१	२	२	१	१२
अज्ञान ३ मिल	१०	३२६००	३११२००	१७८२	२९१५	११६४	०	७७७६
१ अभव्या ५	४१	११	३११२००	१७८२	२९१५	११६४	०	७७७६
विभंग	०	१६	२४	१७६९	२८९६	११५२	०	५८७३
सामा. छे. २	०	२	७६	७६	१४६	१४६	०	३०२
परिहार ?	०	२	७६	७६	१४६	१४६	०	३०२
सूक्ष्म. ?	१	१	१	१	७२	७२	१	१४५
यथाख्यात	१	१	१	१	७२	७२	१	७२
देशविरति	१	२	२	२	२	२	१	८४
अविरति	०	३२६००	३११२००	१७८२	२९१५	११६४	०	७७७६

पशु	३०	२६५८१	२६११९८	१७७६	२९०५	११५६	७६५७
अश्वमेधा	४१	३३६००	३२१२०२	१७८५	२९१६	११६५	७७८३
वेज	३०	३१५९०	३१११९५	१७७१	२८९८	११५२	७७०८
पशु	२६	२५५७८	२५११९५	१७७१	२८९८	११५२	७६७०
चक्र	२७	२५५७८	२६११९५	१७७२	२८९९	११५३	७६७६
भय	४२	३३६००	३३१२०२	१७८५	२९१७	११६५	१७७१
उपशम	२७	२५५७८	२५११९५	१७७०	२८९७	११५२	७६६८
क्षायिक	२८	२६५७८	२७११९६	१७७३	२८९९	११५३	१७६८३
मिथ	३२	८५८२	०	१७७०	२९१७	११५२	०५८१९
सा.	३२	८५८२	०	९२३१२	११५२	११५२	५०९७

धन्नापरीया ए पाठ जुद्धो छे. जाननो अयं करे ते सुपए
पाठ जुद्धो छे. तेमाटे चेइय शब्दे जिनप्रतिमानो अयं छे. तथा
तुम्हे पुछो जे द्वारकां राजग्रहमें देहग तथा प्रतिमानो पाठ
किहां छे ? तेहनो उत्तर नंदीमुखे अशुतरोववाइ तथा अंत-
गडना नौचनो पाठ जोज्यो. तथा तुम्हे कहेस्यो इतला बोल
उपासकदशाप्रमुखे दीक्षता नयी तेहनो उत्तर जे नंदी तथा
सप्तबापांगमे जे पाठ तेहनो बोग ज्योनि अके ते जोज्यो.
तथा पुछुं जे किने श्रावके प्रतिमा पुंजी छे ? तेहनो उत्तर
घने श्रावके प्रतिमा पुंजी छे. ते पाठ श्रीभगवानीमुखे तुंगीया
नर्तनीना श्रावको चण्डिका तिहां अभिगपजीवार्जीवा इत्यादिक
पाठ घना छे. तिहां एहवो पाठ छे. अमहिइइदेवामुग्नागनु-
वन्नजरकरकनकिङ्गकिंतुतिनगरुलंगवव महोरगादीणहि देव
गनेहि निगंभाजोपावपगाजो अगतिक्मन्निज्जा निगंवे पाव-
पनेनिस्तंकोपानिक्खंसीपालइइगदीपइ इत्यादि जे श्रावक कोई
जातिना देवनानो सहज बांछना नयी तो कोई बीजा देव-
तानी पूजा किन करे ? एहवा श्रावक जे देवने देव इडि
मानता हवे तेहनेज पूजे ते श्रावक धिवर आया तेवारे एक-
वार सर्व एकटा नित्यां एहवो विचार कछो जे एहवानिदं-
दनी नाम सोभन्पानो रिग महा लाभ छे तो तेहन बांछता
जातां सेवा कर्ता तो महानिज्जंग महापदेवतान कहेनां मोक्ष
दयो इन विचारी पोवे पोनाने धरे गया पछी सूखे पाठ छे
पहापाकपदतिकम्माकपकोउपमंगलपठिनामुद्राप्पायेनाइस्वरपरी-
हीजा अप्पमहग्वाभग्गाटंकीपदारी॥ तथाओनिहाओरडिनिक्कमति
तिहां नाछा ते अंघोच करिय, कपलिकम्मत देवपूजा कीचो
कपकोउपमंगल ते डिटवादिक कर्पा पछी बख पेहराने

संज्ञा	०	२७	०	२६१२७८	२६११९६	१७७२	२८९८	११५२	७६७५
आंदाी	३२	११	७	४०	६	३८	४४	४४	२४८
आहार	०	११	३३	६००	३३१२०२	१७८५	२९१७	११६५	७७४६
अनाहार	१	४२	१	४२	३३६००	३३१२०२	१७८५	११६५	४५
का. यो. ?	१	४२	११	३३६००	३३१२०२	१७८५	२९१७	११६५	७७८९

अजणमेवदेसेवि ॥१३०॥ गुरानिरयदुहगतिविणा सुहसाहारामणअजाछेट्टे अणद्वाराअप्पमत्ते पुवेसंघयण-
निविणाते ॥१३१॥ इक्किक्कगंचपरओ टाणाइगवीस माइनवमिच्छे चउवीसविणासम्मै गुणतीसतिमीसिसा-
सणे ॥१३२॥ इगवीसाइसत्तग सगट्टवीसविणएगनीसंजा देसेसगवीसाई पणपणवीसेणयुत्ताते ॥१३३॥
इगतासविणपपमाए गुणनीसदुअप्पमत्तमिअपुवा खीणंजातीसेगं अयोगिनवअट्टुगटाणा ॥१३४॥ योगी-
लिणेनीसदुगं चारीसग छंचअट्टाणाई अपज्जत्तभवभंगा विविखिआनत्थिमयभेआ ॥१३५॥ त्तिदुनउई-
गुणनचई छट्टसीअसीइगुणसीइ अट्टयछपत्तत्तिनवअट्टयनामासंताणि ॥१३६॥ त्तिदुईगव्वेसम्मै
अिणपत्तुसंज्ञापदुनउई आद्यात्तेगविणमण नयइअट्टनीईअिणत्तिआ ॥१३७॥ निरयगु-

आभरणअलंकार पदेषां, कस्यो निहन्त्या ए रीते विद्वान् गत
 तथा स्वभद्रन, मुद्रयान सेट इम सुभर पुन भवतुभंगु १ १
 ध्यातु कानिह सेट गांदा गपा से तेभरे कपयिहमा
 तथा पत्नी धरे आती गहमीगउत वहीने दोता सेत नि-
 कल्या तेभरे म्हाया कपयिहमा ए पाठ से, इत्यदिह ध्यात
 अन्य देखनी पत्ता न करे मोनन न पुने, अविहिन देभोन पुने,
 तथा कोट वदेसो कपयिहमा पाठ करीपण प्रपुण अये
 धानके से तेमा ध्याना से ? कोने जेहने देभारे मने ते देहो
 पुने तथा देभान पाठके सीम पुता करी हने तेहो कपयि
 मारीये पुजा कस्यो नो कां न व ? भवत पुन पाठक पुन
 कपयि सीमे से नो कपयिहमा ए पाठको ध्यातो अये मने
 को से ? तथा दीक्षा महीयता पत्ता सीमे से पुन सिद्ध
 देहम मनिमनो पाठ मने, तेहने पुन जे दीक्षन कपयि
 मने तेम, म्हाये महीयता पत्ता मने ते देहम कपयिने
 धर मने से ? अन पदेता देहम मनिम से तेने सेहने
 भवमने ध्याते पाठ मनेसे नो मने मने पदो तथा मने सीमे
 जे दीक्षमहीयता पत्ता मने म्हाये ध्यात कपयि
 वादा मने मने पुन ध्यात मने से, ते पाठ म्हाये
 से, तथा म्हाये मने जे मनिम महीयता से तेहने कप
 मनेसे तेहने मने मने से सेहने जे कपयि वी कपयिह
 नो विमलमहा पुन सेहने से, तेहने विमलमहा कप
 सेहनेसे नो मने कपयि कपयि मने सेहने से मने कप
 विमलमहा कप से से कपयि नो मने सेहने से मने कप
 से ? विमल मने कप से जे म्हाये मने से विमल
 न विमलमहा मने विमल मनेसे विमल से मने

हुगअहवगुगुहुग रुदिआउलनीइअहअसीइपुआनिरयसुगुछअगई
 उवलिआलेणउमेग ॥ १२८ ॥ तेअनरुअडसपरी उवसमसंता-
 निरपतिरिहुचउजाइ पावगआपव हुग साहाराणविगासीइ ॥ १२९ ॥
 जिणविशुनेगुणसीइ ते आहारागविहीणछरसपरी जिणविशुतेपगस-
 परी अइनवसंताविउउव ॥ १४० ॥ तेवीसनिगेपगगं अडवी-
 मेयउगसतगुणनीमे तीमेइगनीगहुग हुग थंवेअउसंनंसा ॥ १४१ ॥
 उदयेसताम्यानानि ॥ हुगअडपगमगनवमग अइनवनवपगतिग-
 तिगंधकमा धीमाइसुउदपुं संनटागानिनेआनि ॥ १४२ ॥ निड-
 नउंणुणनउं अउपउलमीअगीइअडमपरी अविरपपणलेसासुअ-
 निनउंविशुनिअज्ञाणे १० ॥ १४३ ॥ तेविशुगुणनवई इगपा-
 धविगलामनेमुनिरिप अमयनेमपगभय्वे अगहारेनवडविशुयोप-
 १८ ॥ १४४ ॥ अडमपरिविणामगुप ११ नवटविशुदसकसापय-
 चरुहुगे सुकाहारागसंज्ञाअ वेपुगुय १२ नाशुवदिदंसे ॥ १४५ ॥
 छलसीअडसपरीविशुअडपवेअगदेमदेवपरिहारे उवसमगेनिहुनवई
 गुणनवईचेवअडनीइ ० ॥ १४६ ॥ शुंआसीगुणसीइ छपणसप-
 रीहिसुहममामईप छेपुनवट्टमहीआ खवगाहवखावगेनेआ ५
 ॥ १४७ ॥ निनवइयउविशुकेवल दुगिछटाणाहुसासगेमीसे दोन-
 वईअडसीइगुणनवइयुआपतेनिग ५ ॥ १४८ ॥ अडसीछलसीसीई
 अडसपरीमिछमभवाभय्वे १ छगहुगहुगचउपंचसु हुसुअडतिगु-
 उछगमेगं ॥ १४९ ॥ उदसुदीरणाय सामितापुनविज्जईविसेसो
 णायइगुयालं सेसाणंसवपयडीणं ॥ १५० ॥ नवउदओअयोगे
 णातेरमेअवृद्धिज्ञामयुआउवेअगीप उईरणाअपमतंजा ॥ १५१ ॥
 णंपयडीणं छेअसनपाउआलिगामोचूं पडगहीआणपसमगं
 डेगहीआणविसमंति ॥ १५२ ॥ अविभागवग्गफडुग अंतर-
 वंइगायकमा लोगासंखगुणाते योगटाणादलनिमित्तं ॥ १५३ ॥

સૂત્રમધે ગુરુની પાટની આશાતના ટાલવી વહી છે, તે પાટ અર્જીવ છે. તેનીંણ સર્વ ગુરુનો વહુમાન છે, પ્રતિમાને વહુમાને સિદ્ધનો વહુમાન છે તથા સુવર્મા સમામાંહિ જિનની દાઝા છે તે વંદની પૂજનીક છે, તેનો અર્જીવ સ્કંધ છે તથા તુમે લક્ષ્યો જે પરદેશી રાજાપૂ પ્રતિમા કાં ન કરી ? તે પરદેશી શ્રાવક યથા પછી કેટલોક જીવ્યા છે તે તથા સર્વ શ્રાવક એકજ કરની કરે એ સ્વો નિયમ છે ? નથા પરદેશીપૂ તથા આણંદ શ્રાવકે કોડક સાણને પહિલામ્યા નથી તેમાટે તુમે સાણની વીહરાધ્યાને ઘોષ માનસ્યો ? એ વિચારી જ્યોન્યો તથા લક્ષ્યું છે જે મૂર્યાને જે પ્રતિમા પૂજી તે રાજવાનીના મંગડીક માટે પૂજા કરી તેતો સ્વોટું ચોલો છો, એ પાટ સૂત્રમે નથી. સૂત્રમે તો એહવો પાટ છે “હીયાપૂ મુહાપૂ ચેમાપૂ નિસ્સેસાપૂ આણગાર્માપતાપૂ ભવિસ્સદ્ નિશ્ચેયમ વહેના મોક્ષભગી એ અર્થ છે તથા પછા શબ્દે જે રૂહલોકનો અર્થ છે રૂમ વહે છે તે પંડ છે, દર્હર દેવતાને અધિકારે પછા શબ્દે આવના ભવનો અર્થ છે. તથા આચારાંગમુખે જસસપ્પવિયિનો તસપછાપિનો રૂહાં પર્વ શબ્દે પંડલો ભવ પછા શબ્દે આવનો ભવ લીયો છે. તથા એ ભવે સમક્કિતનો લાભ તે ઘણો છે તથા તીર્થકર વાંધાના ફલનો પાટ ઉચાપિ મલ્લે તથા પંચમદ્વાવત પાણ્યાનો પાટ આચારાંગ મધ્યે તિહાં પગ દિપાપૂ રૂપાદિક પાટ છે તે ઘે ઠેકાણે લાભ માનો છોતો જિનપ્રતિમા ટામે ના રપાનેવહો છો અને રૂહાં જિનપ્રતિમા પૂજાનો પાપ વહો નથી અને હોય તો દેસાહો તુમે લિલ્લું જે ભગવંતે હિમાની ના વહી છે તેતો અને કિહાં વહુણું જે હિમા વર્ચી, પગ ભગવંતે કિસે મૂખે પ્રતિમા પૂજાની ના વહી નથી. પ્રતિમાની ૧૭ પ્રકારની પૂજા મૂખે વહી છે. તથા તુમે

[illegible]

गणेशाय नमः

11.71

विषय

12/14/18

वि.

1271.

2017

• **1.1.1.1**

Subject:

13

1941

श्री. दासराय.

अभिहित

249-117

20

2

પ્રતિમાની પૂજા હિંસામેં ગળો છો તે હમ નથી. પ્રતિમાની પૂજા તો વિનય તથા વેચાવચ્છ ધર્મમાં છે. તથા પૂજા હિંસામે ગળી તો ઠાળાંગે નદીમેં પડતી સાવ્વીને સાવુ કાઢે તેમાં હિંસા ગળી નહીં, તથા આચારાંગમૂવે વીજા સાવુ અજાણે પળ શર્ક-રાની મૂલે લૂળ વીહરીને પછે જાણે જે લૂળ વીહરાયો તે જાણી તે પોતે સ્વાયે તે પોતે પીયે તથા વીજા સાવુસંભોગીને આપે તે સ્વાયેપીય તથા સાવુ વિષમવાટે વેલને રૂપને લનાં મૂછાના અવલંબી ઉત્તરે જે એ પાઠ આચારાંગમૂવે છે તથા ભગ-વતી સૂત્રમે સાવુના હરસ કાઢે તેહને ક્રિયાકર્મ લાગે નહી. તથા મહિનાયજી પૂતલીમે કવલા મૂંક્યા તેમાટે ધર્મ માટે હિંસા કરી તથા સુબુદ્ધિ મંત્રિય પાળી પલટાવ્યો તે ધર્મ માટે કરી પિણ મંદબુદ્ધી ન કહ્યા તે ભગવતીમૂવે ૨૫ મે શત્રુ સાવુ શાસન માટે તેજોહેદયા મુકે તેહને આરાધક કહ્યો, તથા જંબૂદ્વીપપત્તીય નિર્વાળ મહોછવ કર્યો છે ધૂમકર્યાંતેજિયમનિઃ ધમ્મેત્તિય પાઠ છે. હમ કેટલા પાઠ લીસીયે ? અનેક પાઠ છે. તથા નંદી મૂવે જે આગમ કહ્યા તે ઉત્પાતીને ૩૨ મૂવે છો તે કેની આજ્ઞા છે ? તથા આવરક મૂવપડિકમગા વિદ સાવુપળો શ્રાવકપળો હુવેજ નહી તે તુમ્હે આવરક મૂવપડી-કમળો માનના નથી તો શ્રાવકપળો ને સાવુપળો કેમ કો છો ? ધરાવો છો ? શ્રીભગવતીમૂવે સાવુ સાવ્વી શ્રાવક શ્રતીઃ પંચમાઆરાના છેહડા પર્યત કહ્યા છે તે તુમારી શ્રદ્ધામેં શિવ સાવુ સાવ્વી વોગ છે ? તથા મૂવે આચારજ ઉપાધ્યાય કુચ ગણનાંનિશ્રાયે વિચરે તે આરાધક તે તમે કોની નિહાં વિચરો છો ? તે હિલ્લજ્યો, તથા શ્રીભગવતીમૂવે ગાદા છે.

પદ્મોગીપદ્મનીદાગે પાંચે : ૧૫૫ : ૧૬૦ : ૧૬૫ : ૧૭૦ :

एकी एक कोड़कोही रखे ए यथारहितिकरण जगता अनंति-
 वर करे पन प्रथिमेद करी शके नहीं ए करन ते पिरि न-
 दीने विवे जगहुं पायाग ते धंधना घोलनारुप घाटवे करीने
 लेन सहेले सुहालो घाय जने कोइक आकर पकडे तेम
 जन्म नरादि दुःखने छेने जनाभोग्यो ज भवैरागे जीव
 यथारहितिकरण करे एहिज जीव कोइक रीते वैराग्ये विचारे
 ले भवभयन ते दुःख छे. ए संपोगविपोगादि उत्तर छे पन
 काइक जलानंदरदि ते सार छे एहवां गवैयना करनाते जीव
 ते यथारहितिकरण करीने जगवैरान करे. इहां कोइ पुछे ले
 मयने तो पलटय योग्यता छे पन अनन्य जीव केन करे
 तेहुं उत्तर ले वीर्यकम्भक्तियां ले देवनामी महिमा तथा लोक
 सम्मलारिक देखीने पुन्यां वांछापे देवत्व राग्यादिक लाभ
 इच्छापे इग्यार जेन तथा काछ पंच महाव्रतादि पाने पन तेने
 सम्पत्त्व न होय ले पुढामिदानी छे तेने गुणस्पर्शन याय
 उत्तं च महामाये ॥ अहंदादिविभूतिनगतिशपवती द्वा घना-
 देवदिवम्भक्तो देवत्वराग्यादयः प्राप्ते इमेव समुत्पन्नज्जेरमय-
 स्पाति देवनेछादिपदेहया निवांनभ्रद्वारहितकशावुष्टनं किंविदंगी-
 इवतो ज्ञानरूपस्य शुनसामाधिकनावटानेऽपि सम्पत्त्वादितानः
 शुनस्य न नश्येवेति ॥ ए रीते चारहुं.

तथा अहंकारं जने जनिवृत्तिकरणलो अधिकार लेम
 जगत्तारां तरुपो छे तेज प्रमाने इहां पन जानवो. इन
 जन करन करीने उनसम अपवा क्षपोनदान अपवा क्षाधिक
 सम्पत्त्व ले पन्पो जने अतननदेशे वर्चमाने सम्पद्दर्शनगुणलो
 गेयक एहंको सिम्पात मोहनवृत्तिन विनाकीदपने दृष्टवे करीने
 जे सम्पद्दर्शनगुणनी प्रहति याय तेनो यथार्थने निद्वार स-

હિત જાણપણો પ્રવર્તે તે જીવને દ્રવ્યાનુયોગે તત્ત્વજ્ઞાન પ્રગટે તેથી જે આત્મગુણ પ્રગટે તે આત્મગુણરક્ષણાયે જ પ્રવર્તે. એહવો સ્વરૂપાનુયાયી આત્મગુણની પ્રવૃત્તિ તેહને ધર્મ કરી સદેહે તે માટે સ્યાદ્વાદપરિણામી પંચાસ્તિકાચ છે તે સ્યાદ્વાદરૂપ જ્ઞાન તે નયજ્ઞાને થાય માટે નયસહિત જ્ઞાન કરવું તે નયજ્ઞાન અતિ દુર્લભ છે. અને નયની અનંતતા છે ઉક્તં ચ જાવડંયા વયંણ-પહા તાવડંયા ચેવ હંતિ નયવાયા ॥ તે જે પૂર્વાપર સાપેક્ષ નહીં તે કુનંય કહિયે. અને સર્વસાપેક્ષપણે વર્તે તે સુનય કહિયે. તે મૂલ સાંત નય છે, તેનું સ્વરૂપ અલ્પમાત્ર લખિયે છેયે.

નય તે જ્ઞાનગુણનું પ્રવર્તન છે. જે કારણે એકદ્રવ્ય મધ્યે અનંતા ધર્મ છે તે એકસમયે શ્રુતોપયોગમાં આવે નહીં, સ્યા માટે જે શ્રુતજ્ઞાનનો ઉપયોગ અસંખ્યાંત સમયે થાય. અને વસ્તુ મધ્યે તો અનંતા ધર્મ એકસમયે પરિણમતા પામિયે તેવારે શ્રુતજ્ઞાન સત્ય થાય નહીં તેમાટે નયે કરી જાણે તથા યદ્યપિ કેવળીનો ઉપયોગ એકસમયી છે તેમાટે જાણવામાં નયનું કાર્ય કેવળીને પડે નહીં પણ વચને કહેતાં કેવળીને પણ નયે કરી કહેવું પડે, કારણ કે વચન તો ક્રમે કરીને બોલાય છે અને વસ્તુધર્મે અનંતા એકસમયકાલે છે તેમાટે નયે કરી કહે વલી જિનભદ્રગણિશ્વમાશ્રમણગુરુજ્ય કહે છે:—

જીવાદિ દ્રવ્યમાં જે ગુણ છે તે અનંતસ્વભાવી છે, ગુણની હંતિ તેનું પરિણમન તેની પ્રવૃત્તિ તેમાં જે સમયે કારણના તે સમયે જ કાર્યનાં દ્રવ્યાદિ અનેકપરિણનિસદિન છે તેવી કોઈક રીતે સર્વનું મિત્રામિત્રાગે જ્ઞાન થાય તે નયવી થાય. માટે સમાકેતરૂપિ જીવને નયસદિન જ્ઞાન કરવું જે પટલા ધર્મ સર્વ-દ્રવ્ય મધ્યે રહ્યા છે માટે પ્રયમતાં શ્રીગુરુકૃપાદી દ્રવ્યગુણ પર્વાચ

પેહલો મેદ ઉપસમસનકિત જે જીવ અનાદિ મિથ્યાત્વ સંજ્ઞા પંચેત્રી પર્યાપ્તો કોઈ કારણ પાત્રીને મંમાદ્યી ઉભમે નરક નિગો-
દ્યી તે પાને, જનમમરગના દુઃસ્વયી થીહે તેવારે એ સર્વ સંસાર
સ્વોદો જાને, ધર્મ જાગવાની રુચિ ધની કરે. દયાપાટે, ક્રાંતદે,
તપ કરે, શ્રાવકનાં દાર વ્રત પાટે, સાધુના મહાવ્રત પાટે તે
જીવ મદ્યામદ્વૈતિકરને વર્તના વહીંદં. પુનર્જી કરગીમુઘી મધ્ય
તપા અમધ્ય જીવ આવે, નવધ્રુવેષકમુઘી જાણે પગ સમકિત
પામ્યો નવી તે માટે હેતુમાં નાવે, તોપગ કોઈ જીવ વૈરાગ્ય
પરિણામ સહિત સંસારને અમાગ જાગતો માયા ધર્મની પરીક્ષા
કપ્તો માનકર્મની થીનિ ઉત્કૃષ્ટી સ્વપાવે. એક કોડાકોડી સા-
ગમેષમ ચાક્ષી થીનિ સાનકર્મની મંદે તેવાર અપૂર્વકરણ કરે તેવારે
એક જ્ઞાન માર્ગ સાચો કર્મ માને. વૃદ્ધિમુદ્ધમભાવ જાણવાની
વિશેષ યાદ તેવાર પછે એક આત્મા પોનાના શરીરને વિપે
રહો, પગ અગતિરિહે, અરુચી છે, અવિનાશી છે, અનંતજ્ઞાનમયી
અનંતદર્શનમયી, અનંતદા. ધમયી, અનંતઅગુરુલલુમયી, અનંતનય-
મયી, અનંતવૌષંમયી, નિર્મલ અદેવ અસ્વંદ છે, તેહના પ્રદેશ
અસંસ્પૃષ્ટ છે, પ્રદેમે ૨ અનંતા ગુણ અનંતા પર્યાપ્ત છે, ઉપ-
યોગ લક્ષણ તે માહરો ધર્મ છે, એ ધર્મ જે જે કરતાં પ્રગટ
થાવે, ગુનીશ્રી, અરિહંત, સિદ્ધ. આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, સાધુ તથા
સિદ્ધાંત તેહનો વિનય તથા વૈપાવચ્ચ કરતો, અરિહંતના આગમ
પ્રમાણપ્રવીત ગણે તે સમકિત વહીંદં, તે સમકિતના ત્રિન મેદ
છે ઉપસમ સમકિત ૧ ક્ષાપોપગમ સમકિત ૨ ક્ષાપક્રમસમકિત:
તિહાં અનંતાલુચંચિકપાવે મિથ્યાત્વમોહની, મિથ્રમોહની, સમ-
કિતમોહની. પુસાનપ્રજ્ઞાનિ ઉદયે આવે તે સ્વપાવી અનંત ઉદયે નવી
આવી તે વિપાકેઉપનમાવી છે, પ્રદેમે ઉદયે છે, સમકિતમોહની ઉદય

મતિમાની પૂજા હિંસામાં ગળો છો તે હમ નથી. પ્રતિમાની પૂજા
 તો વિનય તથા વેપાવચ્ચ ધર્મમાં છે. તથા પૂજા હિંસામાં રાત્રી
 તો ટાળાંગે નદીમાં પડતી સાલ્વીને સાચુ કાઢે તેમાં હિંસા
 ગળી નહીં, તથા આચારાંગમૂવે ધીજા સાચુ અજાણે પણ રાત્રી-
 રાત્રી ભૂલે લૂણ વીહરીને પછે જાણે જે લૂણ વીહાર્યો તે
 જાગી તે પોતે જાણે તે પોતે પીયે તથા ધીજા સાચુમંજોરને
 આપે તે જાણેપીય તથા સાચુ વિષમવાટે વેલને રૂપને લાગે
 ગૂઢાના અવલંબી ઉત્તરે જે પૂ પાઠ આચારાંગમૂવે છે તથા મન-
 વની સુયમે સાચુના દરસ કાઢે તેહને ક્રિયારૂપે જાણે નહીં.
 તથા મહિનાયજી પત્રીમાં કવલો મંજુયા તેમાં ધર્મ જાણે
 હિંસા કરી તથા મુચુદિ મંજુપ પાળી પલટાવ્યો તે ધર્મ જાણે
 કરી વિષ મંદુદી ન કહ્યા તે મગધીમૂવે ૨૫ મે જાણે
 સાચુ શાસન માટે તેજોજેદયા મુકે તેહને આગવક કહ્યો, તથા
 જંબુદ્વીપકર્તાપૂ નિર્વાંગ મહોદય કર્યો છે જમરૂપોને શિવમંત્રી
 ધમ્મેતિપૂ પાઠ છે. હમ કેટલા પાઠ લીધીયે ? અનેક પાઠ છે.
 તથા નંદી મૂવે જે આગમ કહ્યા તે 'અગ્નિ'ને ૩૨ જાણે
 છો તે કેવી આજ્ઞા છે ? તથા આગવક મૂવે ૩૩ જાણે
 સાચુઓ શ્રાવણઓ હુવેજ નહીં તે તુમરે આગવક મૂવે
 કમળો મનના નથી તો શ્રાવણઓ ને સાચુઓ જેવ જાણે
 છો ? ધમ્મો છો ? શ્રીમગધીમૂવે સાચુ સાચી આગવક કહ્યો
 પંચનામગના છેલ્લા પંચન કહ્યા છે તે મુમળી શ્રાવણે શ્રી
 સાચુ સાચી વોગ છે ? તથા મૂવે આગવક ઉગવક કહ્યો
 મનનાનિશ્ચાને વિષ્ણુ તે આગવક તે નવે કોઈ વિષ્ણુ
 વિષ્ણુ છે ? તે ક્રિયાઓ, તથા શ્રીમગધીમૂવે જાણે છે.
 પદ્મોત્પત્તિવરીદામે ધી વોગાવકવનિર્મા બેમળી બે હુવે મુલે

તે મિથ્યાત્વ ૭, જે મોક્ષ ગયા તેહને મોક્ષ ન માને તે મિથ્યાત્વ ૮, જે સાચુ વિષયવિકાર ત્યાગી તેહને અમાયુ માને તે મિથ્યાત્વ ૯, તથા જે સાચુ નથી તેહને સાચુ કરી માને તે મિથ્યાત્વ ૧૦ તે મિથ્યાત્વની ચાલ ત્રીન પ્રકારની છે પ્રે-
 ગત મિથ્યાત્વ તે કુદેવ સારામિ તેહને દેવ કરી માને ૧, પ્રાજો ગુરુગત જે કુગુરુને ગુરુ કરી માને શ્રીજો પરંગત મિથ્યાત્વ સંમ-
 રિપર્વને ધર્મનાપર્વ કરી માને તે મિથ્યાત્વ તે મિથ્યાત્વની મિથિ ત્રીન પ્રકારની છે. અનાદિ અનંતની અભવ્ય જીવને, અન-
 સાંન ભવ્યજીવને, સાદિગાંન પડવાડને, તે જવન્ય અંતમુદ્દન ગ-
 ક્રદો અર્ધપુદ્ગલપરાવર્ત કાંઈક ઝંગી છે. ધીરુ ગુણટાણે મ-
 સ્વાદન તે કોઈક જીવ ઉપમમક્તિયા પડનો મિથ્યાત્વ ગુ-
 ટાણે પોનો નથી વચે છાવણિશ મ્હે તે મધ્વાદન ગુણટાણે
 વહીડે. તેહનો દયાંત છે કોઈ પુરુષ પીગવાંટ વન ઝમીને
 તુગ્ત ધમનો હોડે તે ધમનાં કાંઈક મ્વાદ આવે તિમ મ-
 ક્તિતિયા પડનાં વિગ કાંઈક ધામના મ્હે તેહને મામ્વાદન કરી
 ૨ પ્રાજો ગુણટાણે મિથ્ર કોઈ જીવ ક્ષયોપશમ મમ્કિત
 પડી મિથ્રમોહનીને ઉદયે મિથ્રગુણટાણે આવે અવગ નિષ-
 ત્વયા નિકલ્લી સમક્તિન ગુણટાણે આરનાં વચે મિથ્રનેહન
 ઉદયે મિથ્ર ગુણટાણે આવે તે જીવ અંતમુદ્દનશાટનાં મે
 પહને સમક્તિ મિથ્યાત્વદાટિ વહીડે. પહનો દયાંત કોઈક
 કોઈ જીવ નાટિપદ્મીનાં ધમનો હોડે તે નાટિપદ્મીને તે
 અનદીટે મગ ન ડવતે તેમ દેવ પગ ન ડવતે તિમ પૂરું
 જિનચર્મ માયો માંભટનાં મગ પગ ન ડવતે દેવ ડવતે
 પહના જીવને મિથ્રગુણટાણે કરીડે પહની મિથિ અંતમુદ્દન
 ૩ જેવો અંતમુદ્દન સમક્તિન, દેવના થે બેડ છે વન છે, તે

पेहलो भेद उपसमसमकित जे जीव अनादि मिथ्यात्व संज्ञी पंचेंद्री पर्याप्तो कोई कारण पामीने संसारयी उभगे नरक निगो-
दयी ते पामे, जनममरणना दुःखयी वीहे तेवारे ए सर्व संसार
खोटो जाणे, धर्म जाणवानी रुचि घणी करे, दयापाले, कानंदे,
तप करे, श्रावकनां वार व्रत पाले, साधुना महाव्रत पाले ते
जीव यथाप्रवृत्तिकरणे वर्तता वहीइं, एतली करणीसुधी भव्य
तथा अभव्य जीव आवे, नवग्रहेयकसुधी जाए पण समकित
पाम्यो नयी ते माटे लेखामां नावे, तोपण कोई जीव वैराग्य
परिणाम सहित संसारने असार जाणतो साचा धर्मनी परीक्षा
करतो सातकर्मनी यानि उतूकृष्टी खपावे, एक कोडाकोडी सा-
गरोपम चाकी यानि सानकर्मनी रहे तेवारे अपूर्वकरण करे तेवारे
एक 'ज्ञान मार्ग साचो वरु' माने, वृद्धिगुंश्मभाव जाणवानी
विशेष थाइं तेवार पछे एक आत्मा पोताना गरीरने विपे
रह्यो, पण अशीरिछे, अरुपी छे, अविनासी छे, अनंतज्ञानमयी
अनंतदर्शनमयी, अनंतचांचमयी, अनंतअगुरुलघुमयी, अनंततप-
मयी, अनंतवीर्यमयी, निर्मल अछेप अखंड छे, तेहना प्रदेश
असंख्याता छे, प्रदेशे २ अनंता गुण अनंता पर्यायछे, उप-
योग लक्षण ते माहरो धर्म छे, ए धर्म जे जे करतां प्रगट
थाये, गुणीश्री, अरिहंत, सिद्ध, आचार्य, उपाध्याय, साधु तथा
सिद्धांत तेहनो विनय तथा रूपावय कवो, अरिहंतना आगम
प्रमाणप्रतीत राखे ते समकित वहीइं, ते समकितना तिन भेद
छे उपसम समकित १ क्षयोपशम समकित २ क्षायकसमकितः
तिहां अनंतानुबंधिकायाये मिथ्यात्वमोहनी, मिथ्रमोहनी, सम-
कितमोहनी एसातप्रवृत्ति उदये आवे ते खपावी अने उदये नयी
आवी ते विपाकेउपसमावी छे, प्रदेशे उदये छे, समकितमोहनी उदय

તે મિથ્યાત્વ ૭, જે મોક્ષ ગયા તેહને મોક્ષ ન માને તે મિથ્યાત્વ ૮, જે સાધુ વિષયવિકાર ત્યાગી તેહને અસાધુ માને તે મિથ્યાત્વ ૯, તથા જે સાધુ નથી તેહને સાધુ કરી માને તે મિથ્યાત્વ ૧૦ તે મિથ્યાત્વની ચાલ ત્રીણ પ્રકારની છે દેવગત મિથ્યાત્વ તે કુદેવ સરાગિ તેહને દેવ કરી માને ૧, વીજો ગુરુગત જે કુગુરુને ગુરુ કરી માને ત્રીજો પર્વગત મિથ્યાત્વ સંસારિપર્વને ધર્મનાપર્વ કરી માને તે મિથ્યાત્વ તે મિથ્યાત્વની સ્થિતિ ત્રીણ પ્રકારની છે. અનાદિ અનંતની અભવ્ય જીવને, અનાદિ સાંત ભવ્યજીવને, સાદિસાંત પડવાઈને, તે જવન્ય અંતર્મુહૂર્ત જનક્રથી અર્ધપુઙ્ગલપરાવર્ત કાંઈક ઊંચી છે. વીજુ ગુણટાણું સાસ્વાદન તે કોઈક જીવ ઉપસમકિતથી પડતો મિથ્યાત્વ ગુણટાણે પોતો નથી વચે છઆવલિકા રહે તે સાસ્વાદન ગુણટાણું કહીંડં. તેહનો દષ્ટાંત છે કોઈ પુરુષ સ્ત્રીસ્વાંડ વૃત્ત જમીને તુરત વમતો હોઈ તે વમતાં કાંઈક સ્વાદ આવે તિમ સમકિતિથી પડતાં પિણ કાંઈક વાસના રહે તેહને સાસ્વાદન કહીંડં ૨ ત્રીજો ગુણટાણો મિશ્ર કોઈ જીવ ક્ષયોપશમ સમકિતિથી પડી મિશ્રમોહનીને ઉદયે મિશ્રગુણટાણે આવે અથવા મિથ્યાત્વથી નિકલી સમકિત ગુણટાણે આવતાં વચે મિશ્રમોહનીને ઉદયે મિશ્ર ગુણટાણે આવે તે જીવ અંતર્મુહૂર્તકાલસીમ રહે એહને સમકિત મિથ્યાત્વદાષ્ટિ કહીંડં. એહનો દષ્ટાંત કહે છે જે કોઈ જીવ નાલિયરદીપમાં યસનો હોઈ તે નાલિયરસ્વાંડ તેહને અનદીટે રાગ ન ઉપજે તેમ દ્વેષ પણ ન ઉપજે તિમ એ જીવને જિનધર્મ સાચો સાંભલનાં રાગ પણ ન ઉપજે દ્વેષ ઉપજે નહીં એહવા જીવને મિશ્રગુણટાણું કહીંડં એહની સ્થિતિ અંતર્મુહૂર્તની ૩ ચોથો અવિરત સમકિત, તેહના થે ભેદ છે ત્રણ છે, તેહનો

स्त्रीओलावअण्णेवहवेवाणमनगदेवादेवीउ अण्णेगनिदाउअण्णहण्य-
गनाजापमनगहण्यपणहण्यगयाविअपदेरंविट्ठोअण्णगच्छन्ता "

इहां कूल धंटी लीयां ऐ. पृ आन्तारे विजयदेवे पोने
वायहीमें उतरीने कूल धंटी लीयां तथा मामानिरु देवता तथा
पीले देवताये पिण कूल पोताना हाथदी लीयां ऐ इहां कोइ
पुल्लये ले निहां कोइ माली नदी ते माटे पोने लिथां तेहने
उत्तर ले माली नदी पिण देवता वाकर लोक गला ऐ तेहनेज
पामे वां न भंगारे जो पुण्ण आण्णानो विधि होये तोपण
पोताना हाथपी लीयानो विधि ऐ तेमाटे पोते थारटी मध्यं
उतरी लीयां ऐ तथा श्रीराप्पसेणीसूत्रे सूरिआभाधिकारे

" तोणं मे मरियाभंदेये पोत्थग्गणंमिण्हइ. पो. १. मि. सा
पोत्थग्गणंमुयट्ठ, पोत्थग्गणंविहाडेइ, सा २ पोत्थग्गणंरागनि, सा २
ग्गिमंवेवगायंगिण्हइ, २ सा पोत्थग्गणंपडिगिक्खमनि २ सा
पीदासणाओअम्मट्टेइ २ सा ववमायमभाओपुग्गियमिल्लेणं दारेणं
मडिगिक्खमइ २ सा जेणेव णंदापोरक्खिणि तेणेव उरागच्छइ
२ सा णंदापोरक्खिणी पुग्गियमिल्लेणं तोग्गणंतिमोपाणपडिरुवेणं
पघोरुहत्ति २ सा हत्थपापंपरखाडेइ २ सा आयंते घोस्से
परमसुइमूप्प पुग्गंसेयमहंरपामयं विमलगलि लपुण्णं मत्तगयमुहा-
मित्तिसमाणमिगारं पगिण्हंति पघोरुहइ २ सा जाइंतत्थउप्पला-
इंजावसयसहरमपत्ताइंमिण्हंति णंदाओ पुग्गिक्खिणीओ पघोरुहइ
२ सा जेणेव सिद्धायनगे तेणेव पहारेगमणाप्प तण्णं तं मरिया-
भंदेयं चत्तारिसामाणियसाहस्सीओ जाव सोलसआयरक्खदेवसा-
हरसीओ अण्णेयवहवेसूरियाभविमाणे जाव देवा देवीओअण्णे-
गइया उप्पलहत्थगया जावसत्तसहरमपत्तहत्थगया मरियाभं
देवंविट्ठोसमुण्णगच्छंति तत्तेणं मूरियाभंदेयंवहवेआमिओगिय

साचा जाणे ते निसर्गरुचि १ अमिगमरुचि जे जिनागमनामुद्धम
 अर्थ जागवानी रुचि गुरुना मुखी उपदेशी जाणे ते उपदेशरुचि
 २ थीअरिहंतकेवलीना कद्या वचननी आणा प्रमाण करे ते आ-
 णारुचि ३ मूवरुचि जिनमूख सांभळतां साचा मारगनी परतीत
 उपजे समकित पाने ४ बीजरुचि सिद्धांततुं एकपद सांभळतां
 बयाबोलतुं जांगपतुं आवे श्रद्धासनीपाइ ५ अमिगमरुचि
 जे ११ अंगादिक ८४ आगम तया निरुक्तिभाष्य चूर्णिटीका-
 ना अर्थ जाणे सर्व बोलना परमार्थ जागवानी रुचि ६ वि-
 म्भाररुचि ६ द्रव्यनाभाव ४ निजोपेमाननये करी चार प्रमाणे
 करी जाणे ७ क्रिया रुचि जे जीव जिनशामननी क्रिया
 साची करी मूळमां कही ते गते कर आचीपाछी न करे ८
 संज्ञेपरुचि, जे जीव सिद्धांतना जाणगनार्य आगमने अनुसारे
 जे अर्थ कहे ते साचा करी माने ९ धर्मरुचि, आनमानो धर्म
 ज्ञानदर्शन चारिवमनी अरुची आनमानो परिणाम भावदया
 प्रमुख गुणी श्री अरिहंतादिकनो ब्रह्मान वेयावन्न ते धर्म
 करी माने बीजा बाद्य नपबाद्य विरिपा जे आगमना कद्या
 परमाणे करे ते धर्मनो काग्य करी माने ते धर्मरुचि समकित
 मोक्षमार्ग मूळ छे, समकित विना जे करनि ते संसार खाते छे
 (पग) मोक्षमारगनी न जाणे ए चोयो गुणटायो कळो ४ पांचमो
 देशविगति गुणटायो इहां जीवने वनपच्चस्वाय आवे जवग्ये एक
 नवकारसीपच्चस्वाय तथा कंदमूळना पच्चस्वाय साची श्रद्धा
 सदांत यया होवे तेहने श्रावक कहीइं उच्छेष्टे इंद्रासुखनी
 बांछा विना श्रावकनां वाग्वतुबाछे ते उच्छेष्टो श्रावक कहीइं
 वाग्वतनां नान १ सृष्टप्रमाणाति पान विमरण, जे व्रम जीवने
 निरासग्य हने नदि २ सृष्टप्रमाणाति विमरण, जे मोडका पांच

कन्यालीक १, गवालीक २, भौमालिक ३, थापिणमोसो ४, कुडीसाख नबोले ५ ॥ ३ धूलअदत्तादान विरमण, जे चोरी कीचे राजा दंडे तथा च्यार रुडां माणस ठवको दे अथवा पोताने भय लागे अथवा सामाना जीवने घास्को पडे ते मोट्टी चोरी करवी नहि ४ धूलमैयुन विरमणव्रत, जे परस्त्री मनुष्यणी तथा तिर्यचणी तथा देवतानी भोगववी नही. पांच इंद्रिना स्वाद घणा भगनपणे सेवे नहीं ५ धूलपरिग्रह विरमण जे धनादिक नव भेदनो परिग्रहनो पच्चखांण करे, ईंछा परिमाण करे अथवा पोता पासे जे धन होइं ते राखी बीजानो पच्चरकाण करे ६ दिक् परिमाणव्रत जे च्यार दिश तथा ऊंचो तथा नीचो दिसी जावानो मान करे ७ भोगोपभोग परिमाण व्रत जे नीम साचवे पन्नर कर्मादान न करे, जे पोताने खावेपीवे तथा वस्त्रोवुं मान राखे ८ अनर्थ दंड विमरणव्रत, ते जे मोट्टका पाप रंगबां खेतर खेडवां, भाडी जे चूना प्रमुखनी करवानां पच्चरकाण करे ९ सामायिकव्रत जे जवन्य २ घडी सुद्धी संसारनां काम मूकी कुटुंब धननो राग तजी कोइयी द्वेष न करवो पद्वो समपरिणाम राखवो ते सामायिक कहिइं १० देसावगासिकव्रत जे वे घडीयी च्यार पोहोरयी उण्काल दिसतुं मानकरि-यिरचित्तसमनापणे रहेवुं ते देसावगासिकव्रत जाणवुं ११ पो-पचवून च्यार पोहर अथवा आठ पोहोर सुद्धी समनापणे साधुपेरे श्रावकवरते, मन वचन काया समताइं राखे ते पो-धवत कहिइं १२ अतिथिसंविभाग वारमुंव्रत जे श्रावक जे ते साधुने विहरावीने पछे जिमवुं जो तेहवा साधुनो योग न मिले तो माथमिक श्रावकने जीमाहीने जमवा वेसवुं बेटा पछे थोडीमीकवार साधुजीनी वाटजोवी इम बग्नां

૫ રાયપત્તેજીમૂવે પાટ છે મૂર્યામે પોતે હાથે ફૂલ ચુંટી
 ઠીયાં છે, સામાનીક પ્રમુખ પાસે મંગાવ્યા નવી. તથા જંબૂદ્વી-
 પક્ષ્વર્તીમે જન્માભિષેક જેનેવરણીરોદસમુદે તેણેવ આગમણીરો-
 દગં નિપૂઠંતિ ૨ તા જાદંત્યપ્પલાઈં પડમાઈ જાવસહસ્તપતાઈં
 તાવગિધ્દંતિ ૨ તા ઇત્યાદિ મૂવમે પાટ હાથના ચૂટ્યા ફૂલ લેવાના
 છે. તથા કોડક કહેતે જે ણો ચૂટ્યા નવી સહેજે પડ્યા
 ઠીવા છે તેહને કહીયે છે. જે હજાગમે સહેજે ચૂટ્યા વા-
 વર્દીમધે દુવેજ નહી, તથા નિગાડને અધિકારે નિગાડ રાજાણ
 આંવાની માંજરીયો પોતે ચુંટી ઠીધી તેવારે કટક થવે ચુંટી
 ઠીધી તે પાટ ઉવવાનીમધે જોજો અત્રપાજુત્તનિગ્ગઓપેહ્હ
 કુસુમાચૂઅરહ્ણાવેગામંજગગહીયાણવંકંથાવરંણલક્ષેણં મંજરી-
 પત્તં પવાલલપાઈ કટ્ટાવિસેસો કઓ પડિનિયત્તઓપુચ્છઈ કહે
 સોરુસ્સોઅમચ્છણાદંસઓ વ્હણ સપાવેન્થોમળઈ તુમ્હેદિ ણ્ગા-
 મંજરીગહીયાપવ્છમચ્છગંગદેવેણં ઇવંકઓ ॥ इहां गहीय शब्दे चू-
 ट्यानी अर्थ छे, तथा कोइ कहैय्मे जे एनो देवचूपे कयों छे ते
 भावके करपानो किहां पाट नदी तेहने कहीये जे जो देव-
 तानी करनी ताहरें न करवी नो शकस्तव किम करे छे ?
 तथा स्नात्र केम मानो छे ? स्नात्र नो कलस दोलो छे ते
 देवचानी करनीज छे, तथा मूर्याभनी पूजानी भलामण द्रौप-
 दीने पाठे छे. देव अने पूजाकर्णी तथा मनुष्यनो पाट एकज
 छे तेमाटे देवतानी करनी भावक करे ए अट्ठानमागछे. तथा
 जे फूल चुंटवानी न्न कहे ते घीटनी जावनि कामना माटे तेवारे
 फूलनी पूजा किम करी शके ? अने फूलनी पूजानो तो मूवे
 पाट छे. तथा जे पूजाने हिसासे गले तेहने कहीये जे श्री
 मन्त्राकरण मूवे प्रथम मंत्रद्वारे अहिंसा ६० नाम करों

सावुजी नाव्या तो एहवी भावना भाववी जे धन ते श्रावक
जे सावुजीने बहोरांवीने जिमना हस्ये इम करतां चितवी
जिमवा वेसे ए बारवत धरे ते श्रावक कहीइं श्रावकने जवन्य
३ बार उक्कृष्टे ७ बार चैत्यवंदन करवुं, अरिहंतदेवसिद्ध भग-
वंतने वंदना करवी तथा नित्य पडिक्कमणुं वे बार करवुं जो
नित्य न थाये तो पाखीनो पडिक्कमणुं नियमा करवुं तथा
पञ्चरक्काण प्रभातना नोकारसी, अवस्य साचववी, रात्रिचउ
विहार तिबिहार इविहार ए ३ मांहि एक पञ्चरक्काण अवस्य
करवुं ए पांचमा गुणटाणानी स्थितिः जवन्य अंतमुहूर्त
उक्कृष्टे उणी पूर्वकोडी वर्षनी जाणवी. ए जीव अद्वार
पाप स्यानक आलोइने निर्मल थयो चाग्रिपरसे ते कहे
छे, अय अद्वारे पाप स्यान छिर्वाइं छे. कोइ भव्य जीव अ-
यसर पामीने जैनागम सुणनां संसार्या उभग्यो थको मोक्ष
सुखनो अमिलाय करे पण आलंवन विना कार्य नीपजवो
हुकर छे तेयी प्रथम देवनच्च श्री वीतराग अनंत जानमय
अनंतदर्शनमय शुद्ध स्वरूपी आत्म रुद्धिभोगी आत्मालंयी अ-
त्मपरणामी जेहने अवलंबाने अनता जीव अज्याबाध मुख
बरे ते देवतत्त्व तेहने सेववे सर्व जीव संसारभययी छुट तथा
निग्रंथपंच महाव्रतधारी संवग्गरूपी एक निर्मल मोक्षमार्गने विपे
जेहनी दृष्टि छे, शरीर इंद्रिय, कषाय, जोगनी प्रसृतिजापना
मुनिराज अतीतकाल विषय सभालना नयी. वर्तमानविपे स्म-
णता नयी, अनागतकाल विषयना आसंमा नयी, पोताना अनंत-
गुणपर्याय निर्मल करवाने उक्कृष्ट उद्यमवंत छे ते सावु महा-
त्मा गुरुपणे धारवा, तथा धर्मतत्त्व ज जीव द्रव्य अंतरूपान
प्रदेशी रपाद्वाद रीते पोतानी गुणथाय पणानि ने धर्म श्री

कन्यालीक १, गवालीक २, भौमातिक ३, प्राणिमोसो ४, कुडीसाख नयोले ५ ॥ ३ धूलअदत्तादान विमग, जे थोरी कीरो राजा दंडे तथा व्याप रुडां माणस टवको दे अथवा पोताने भय लागे अथवा सामाना जीवने ब्राम्हको पटे ते मोठी थोरी करवी नहि ४ धूलमयुन विमगवन, जे पय्वा मनुष्यगी नया तिर्यचगी तथा देवनानी भोगरवी नही. पांच इंद्रांना स्वाद घणा मगनपणे सेवे नही ५ धूलपरिग्रह विमग जे धनादिक ना भेदनो परिग्रहनो पयस्वांग कर, इंद्रा पग्मिण करे अथवा पोना पाये जे धन द्रोड ते गगी वीजानो पयग्मण करे ६ दिक् पग्मिणवन जे व्याप दिश तथा ऊंचो तथा नीचो दिगी जावानो मान करे ७ भोगोपभोग पग्मिण वन जे नीम गा-चरे पत्त कर्मादान न कर, जे पोताने ग्राहोपीवे तथा दम्रोवे मान गये ८ अनर्थ दंड विमगवन, ते जे मोटका पाप गंगां खेन खेड्यां, भाडी जे वना प्रमुग्गी करानां पयग्मण करे ९ मासाधिकवन जे जवन्य २ धडी गुडी मंगानां शव मूकी वृद्ध धननो गग नही कोटकी देण न कर्यो पट्टो समपग्मिणम गगयो ते मासाधिक कहिंद १० देमागमिक्म वन जे वे घडीकी व्याप पोहोकी उद्गाट दिमने मन्त्रकी-वीरवित्तममनातन गंगु न देमागमिक्मवन जाणु ११ दे-कवन व्याप पोहो अथवा अट पोहो मूची मन्त्रानो मातुने श्रावणवे, मन वयन काया मन्त्रद गने ते वे-धवन कहिंद १२ अतिदिर्गिभग यममवन जे धाव ते ते मन्त्रने विमगवीन पट विमग जे नेहस मन्त्रो योग न मिटे तो मायविक श्रावण जीमद्वेने जगा वेमर देटा पळे पोहोलाकाय मन्त्रकी काटकोही वन कर

॥ गुणठाणाधिकार ॥

(आगमसारान्तर्गत)

प्रथम गुणठाणानो विचार लयीइं छे. प्रथम मिथ्यात्वगुणठाणं १, सास्त्रादनगुणठाणं २, मिश्रगुणठाणं ३, अविस्त समकित गुणठाणं ४, देशविरति गुणठाणं ५, ममत्तगुणठाणं ६, अममत्तगुणठाणं ७, अपूर्वकरण गुणठाणं ८, अनिवृत्तिवादर गुणठाणं ९, सूक्ष्मसंपराय गुणठाणं १०, उपशांतमोह गुणठाणं ११, क्षीणमोह गुणठाणं १२, सपोर्गीकेवली गुणठाणं १३, अपोर्गीकेवलि गुणठाणं १४, अरिहंतनाभाख्या वचन साचा करी सदहेनहि ते मिथ्यात्व गुणठाणो कहीइं, तेहना भेद पांच छे. अभिग्राहिय मिथ्यात्व जे लीयो हठ मुकी सके नहीं १, अनभिग्राहिक मिथ्यात्व जे देव तथा कुदेव तथा गुरु तथा पुगुरु धर्म, अवर्म सरिखा करी माने परीक्षाबुद्धानही २, अभिनिवेशमिथ्यात्व जे खोटा ने खोटुं जागे पण हठ मुकी सके नहीं ३, सांशयिक मिथ्यात्व जे केवलनाभाख्या वचन तेमां संशय उपजे परीपरतीत आवे नहीं ४, अनाभोग मिथ्यात्व जे कांई जाणपण उपजे नहि एकैद्विविकलेंदानी पेरे तथा श्रीठाणां-गमूये मिथ्यात्वना दसबोल कहा छे, जीवने अजीव करी माने ते मिथ्यात्व १, तथा अजीवने जीव करी माने ते मिथ्यात्व २, तथा धर्मेन अवर्म करी माने ते मिथ्यात्व ३ तथा अवर्मने धर्म करी माने ते मिथ्यात्व ४, मोक्षनोमार्ग ज्ञानदर्शन धारिततः तेहने मोक्षमार्ग न माने ते मिथ्यात्व ५, तथा मोक्षनो मार्ग नयी संसारनो हेतु छे तेहने मोक्षमार्ग करी माने ते मिथ्यात्व ६, तथा मोक्ष गया नदी तेहने मोक्ष माने

सादृशी नात्पा तो एहवी भावना भाववी जे धन ते श्रावक
 जे सादृशीने बहोरावीने जिमना हस्ये इम कर्ना चितवी
 जिमवा वेसे ए बायत धरे ते श्रावक बहीइं श्रावकने जयन्प
 रे वार उक्ते ७ वार श्रवणंदन करवुं. अरिहंतदेवसिद्ध भग-
 वंतने वंदना करवी तथा निम्प पडिक्कमणुं थे वार करवुं जो
 निम्प न पावे तो पार्वीनो पडिक्कमणुं निम्पमा करवुं तथा
 पञ्चस्काग प्रभातना नोकाग्ली, अवस्य साधववी, रात्रिचउ
 विहार विविहार इविहार ए रे मांदि एक पञ्चस्काग अवस्य
 करवुं ए पांचमा गुणटागाती स्थिति: जयन्प अनसुद्धत
 उक्ते उगी पूर्वकोडी वर्षनी जागवी. ए जीव अद्या
 पाप स्यान्तक आलोइने निर्मल थयो चाग्विपरसे ते कहे
 छे, अप अदारे पाप म्यान लिग्वीइं छे. कोइ भय जीव अ-
 वमर पानीने जेनागन सगतां संमार्ग्या उभयो थकी मोक्ष
 सुखनी अमिताय करे पग आलंबन विना कार्य नापजवी
 हुइर छे तेयी प्रथम देवतत्त्व श्री वीतराग अनंत जानमय
 अनंतदर्शनमय शुद्ध स्वरूपी आत्म रुद्धिभोगी आत्मालंबी आ-
 त्मदर्शनी जेहने अवलंबीने अनंता जीव अव्यावाय मुख
 वरे ते देवतत्त्व तेहने नेववे सर्व जीव संमारभयवी छुटे तथा
 निद्रंधयंच महावतवारी मंत्रस्वरूपी एक निर्मल मोक्षमार्गने विरे
 जेहनी दृष्टि छे, शरीर इंद्रिय, कपाय, जोगनी प्रशुतिजायना
 मुनिराज अवीनकाल विषय संभातना नवी, वर्तमानविरे सम-
 पत्ता नवी, अनागतकाल विषयनी आमंता नवी, पोताना अनंत-
 गुणवर्षाय निर्मल करवाने उक्ते उदमवंत छे ते नागु महा-
 त्मा गुरुने धारवा, तथा धर्मतत्त्व जे जीव द्रव्य अरंतदत्त
 प्रदेशी म्याड्राद रीते पोतानी गुणवर्ष पण्णनि ने धर्म थी

कन्यालीक १, गवालीक २, भौमालिक ३, थापिणमोसो ४, कुडीसाख नयोले ५ ॥ ३ धूलअदत्तादान विरमण, जे चोरी कीचे राजा दंडे तथा च्यार रुडां माणस ठवको दे अथवा पोताने भय लागे अथवा सामाना जीवने द्रास्को पडे ते मोटी चोरी करवी नहि ४ धूलमैयुन विरमणव्रत, जे परखी मनुष्यणी तथा तिर्यचणी तथा देवतानी भोगववी नहीं. पांच इंंद्रीना स्वाद घणा भगनपणे सेवे नहीं ५ धूलपरिग्रह विरमण जे धनादिक नव भेदनो परिग्रहनो पच्चखांग करे, ईंछा परिमाण करे अथवा पोता पासे जे धन होइं ते राखी बीजानो पच्चरकाण करे ६ दिक् परिमाणव्रत जे च्यार दिश तथा ऊंचो तथा नीचो दिसी जावानो मान करे ७ भोगोपभोग परिमाण व्रत जे नीम साचवे पत्तर कर्मादान न करे, जे पोताने खावेपीवे तथा वखोउं मान राखे ८ अनर्थ दंड विमरणव्रत, ते जे मोटका पाप रंगां खेतर खेडवां, भाठी जे चुना प्रमुखनी करवानां पच्चरकाण करे ९ सामायिकव्रत जे जवन्य २ घडी सुद्धी संसारनां काम मूकी कुडुंय धननो राग तजी कोड्यी द्वेष न करवो एहवो समपरिणाम राखवो ते सामायिक कहिइं १० देसावगासिकव्रत जे बे घडीयी च्यार पोहोरयी उणंकाल दिसनुं मानकरि-थीरचित्तसमतापणे रहेवुं ते देसावगासिकव्रत जाणवुं ११ पोषधव्रत च्यार पोहर अथवा आठ पोहोर सूखी समतापणे साधुपेरे श्रावकवरते, मन वचन काया समताइं राखे ते पोषधव्रत कहिइं १२ अतिथिसंविभाग बारमुंवत जे श्रावक जे ते साधुने विहरावीने पछे जिमवुं जो तेहवा साधुनो योग न मिले तो सावर्मिक श्रावकने जीमाडीने जमवा वेसवुं वेठा पछे थोडीसीकवार साधुजीनी वाटजोवी इम कर्ना

જોલસાવે છે એ પીઠિકા કહી. હવે મૂલસૂત્રના અર્થનું વ્યા-
રુપાન કરે છે.

શ્રીવર્દમાનમાનમ્ય, સ્વપરાનુગ્રહાય ચ ॥

ક્રિયતે તત્ત્વવોધાર્ય, પદાર્થાનુગમો મયા ॥ ૧ ॥

અર્થ ॥ શ્રીકે०ગુણની શોભા અતિશય શોભાએ વિરાજમાન
પ્રહવા શ્રીવર્દમાન અરિહંત શાસનના નાયક તે મને અસંતપને
નર્મણે નમસ્કાર કરીને પોતાનો માન મૂકી ઘણ યોગ સમાવી
ગુણને અનુયાયી ચેતનાનું કરવું તેને નમવું કહિયે તેપણ
સ્વકે०પોતાને અને પર લે શિષ્ય અથવા શ્રોતાદિકને અનુગ્રહકે०
ઉપકારને સારુ તત્ત્વકે० યથાર્થ વસ્તુવર્મ તેને વોધકે०જાણ-
વાને. અર્થે પદાર્થકે०ધર્માસ્તિકાપાદિક ઉ મૂલદ્રવ્ય તેનો અનુ-
ગમકે०નાચો પ્રરુપવો તે ક્રિયતે કે०કરિયે છે.

જગત્સાં મતાંતરીઓ દ્રવ્યને અનેકપણે કહે છે તિહાં ને-
પાયિક સોલ પદાર્થ કહે છે. વેદોષિક સાત પદાર્થ કહે છે.
વેદાંતિ. સાંખ્ય એક પદાર્થ કહે છે. મીમાંસક પાંચ પદાર્થ કહે
છે. પણ તે સર્વ મિથ્યા છે. તેણે પદાર્થનું સ્વરૂપ જાણ્યું નથી
અને શ્રીઅરિહંત સર્વજ્ઞ પ્રભુજ્ઞાની તે એક જીવ અને પાંચ
અજીવ પ્ર. રીતે છે પદાર્થ કહે છે. હ્યાં કોઈ પુછે જે નયતત્ત્વ-
રૂપ નવ પદાર્થ કહ્યા છે તે કેમ ? તેને ઉત્તર જે એક જીવ,
પીણો અજીવ, એ બે પદાર્થ તો મૂલ છે અને શેષ સાત તત્ત્વ
તો જીવ અજીવનો માયક. વાયક શુદ્ધ અશુદ્ધ પરિણામિની અ-
વસ્થા મિત્ર જોલસાવવાને કર્યા છે.

श्लोक ॥ द्रव्याणां च गुणानां च, पर्यायाणां च लक्षणं ॥

निक्षेपनयसंयुक्तं, तत्त्वभेदैरलङ्कितम् ॥

तत्र तत्त्वभेदपर्यायैर्व्याख्यातस्य—

जीवादेर्वस्तुनो भावः स्वरूपतत्त्वम्

अर्थ ॥ द्रव्यना गुणना तथा पर्यायना लक्षण जे ओलखाण ते निक्षेपे करी तथा नये करी युक्त तत्त्वना भेदे सहित कहुं छुं तत्र के० तिहां जिनागमने विषे तत्त्व जे वस्तुस्वरूप, भेद तेना जूदा जूदा भेदपर्याय तेमां रखा जे धर्म एटला प्रकारे व्याख्या के० अर्थनुं कहेवुं तेणे करीने यथार्थ व्याख्यान थाय तिहां तत्त्वनुं लक्षण कहे छे. व्याख्यान करवा योग्य जे जीवादिक वस्तु तेनो मूलधर्म ते वस्तुनुं स्वरूप तत्त्व कहिये जेम कंचननुं स्वरूप पीत गुरु स्निग्धतादि तथा एनुं कार्य भरणादिक अने एहनुं फल ते एहथी अनेक भोग्य-वस्तु आवे एम जीवनुं स्वरूप ज्ञान दर्शन चारित्रादि अनंत-गुण तथा जीवनुं कार्य सर्वभावनुं जाणवुं प्रमुख ए रीते अमे-दपणे रखा जे धर्म ते सर्व वस्तुनुं तत्त्व कहिये.

येन सर्वत्राविरोधेन यथार्थतया व्याप्यव्यापकभावेन
लक्ष्यते वस्तुस्वरूपं तल्लक्षणं तत्र द्रव्यभेदा यथा
जीवा अनंताः कार्यभेदेन भावभेदा भवन्ति क्षेत्रकाल
भावभेदानामेकसमुदायित्वं द्रव्यत्वम्

अर्थ ॥ हवे लक्षण कहे छे. जे गुणे करी सर्वद्रव्य-स्वजा-
तिमां अविरोधिपणे यथार्थपणे १ अतिव्याप्ति २ अव्याप्ति असं-
भवादि दोषरहित वस्तु जे व्याप्य तेहने विषे व्यापकपणे लखिये

साहसी नाम्ना तो पृथ्वी भावना भावनी जे धन ते आव
ले साहसीने बहोसगीने जिनना हस्ते ईन कतां चित्त
जिनवा देसे ए कावत धरं ते आवक कहाई आवकने जवन
३ बार उच्छे ७ बार चपवंगन कथुं. अरिहंनदेवस्ति भग
वन्ने वंदना कर्वा तथा निम्प पडिकनयुं ३ बार कथुं जो
निम्प न धाने तो पाल्लो पडिकनयुं निम्प कथुं तथा
पञ्चकन्य प्रमानना नोकागली, अवन्प नाचवरी, राविचउ
विहार विविहार हविहार ए ३ मांहे एक पञ्चकन्य अवन्प
कथुं ए पांचना गुणदायानी स्थिति: अवन्प अननुहर्त
उच्छे उनी पूर्वकोडी वर्णी जागवी. ए जीव अदा
पाय स्थलक जाडोइने निर्मल धपो चाग्निकनने ते कह
छे, जय अदरे पाय स्थान छिरवई छे. कोइ भय जीव अ-
दना पानीने जेनागन दन्तां मंगायो उभयो दको मोक्ष
सुखी अनिदाय करे पाय आलंघन विना कार्य नाचवो
हुकर छे तेयी प्रथम देवतच श्री वीरगग अनंत ज्ञानमय
अनंतदर्शनमय शुद्ध स्वस्ती अन्न स्थितिगी अन्नालंकी अ-
नंतदर्शनमय लेहने अवन्नेने अनंता जीव अप्पावाय सुख
शरं ते देवतच तेहने मेवने तर्ज जीव संसारमयणी छुटं तथा
निर्दोषमय महाजनकरी मंगलवर्णी एक निर्मल मोक्षमयले विदे
लेहनी दृष्टि छे, शरीर इंडिय, कपास, जोगली, महाविज्ञाना
मुनिगल अर्जुनकाल विदय मंगलता ननी, वर्तमानविदे स-
पना ननी, अन्तर्गतकाल विदयनी अमंगल ननी, पीताना अनंत-
गुणगर्भ निर्मल कथने उच्छे उच्छेवई छे ते नाउ महा-
त्मा सुखी धारवा, नय धरंकर जे जीव ईन अवन्प
मदेसी स्पष्टाद रीते देवतच गुणगर्भ पाली मे धर्म श्री

पोताना आत्माने तथा अन्य संसारी जीवने सिग (स्नेह) सा-
गता, परियहता हिंसादिकनो हेतु थाये तिणे गुणानी भक्ति
जोडतो निराधिकाणी थाये ते माटे जे अरिहंतनी भक्ति कारजे कर्यो
जे घनादिक ते देवको कहिये ते जे खाद्यो होवे अथवा पोते
विणसाड्यो होवे अथवा उबेरूपो होवे ते सर्व देवकाना वृषण
घणो ते माटे देवका दोषनी आलोचना करवी ते लखीये छे
जे माझरे जांवे एकेद्री पृथ्वीकायपणे जिनविवादिकनी आसा-
तना करी अथवा पृथ्वीकायपणे मृक्या जे शरीर तेहयी जे
गुणी अथवा गुणानी धापना चैन्यादिक तेहने व्यावात घणो
तथा अपकायपणे पाणिमे चैन्य बहराव्या पड्या जिन विंघ
बदाव्या तथा अग्निकायपणे जे चैन्यविवादिक चाल्या होवे,
तथा वायुकायपणे चैन्य पड्यो होवे तथा वनस्पतिकायपणे
जे चैन्य मल्ले रुखडा झाड खापणे उगीने चैन्य पड्या होवे,
घसकायपणे चैन्यमल्ले मालादिक करी रखा हवे पंखीने भवे
चैन्य तथा जिनविंघ उपर बेसी असमंजस आचरण करयां होवे,
तथा देवकाव्य मनुष्यपणे जाणि तथा जाण्या विना खाद्या
होवे अथवा अवधि वावरी होवे तथा देवका उपर अन्याय हुंकर
कर्या होवे, अथवा देवकी वस्तु वावरीने पोताना यश बोलाव्या
होवे, देवका दोकडा ध्याने राखे थोडो ध्याज भरी आप्यो
होवे अने घणो लाभ लीथो होवे, तथा बीजो पण देवकी
इंद्री सुख यशवडाई प्रमुख जे करी होवे तथा अरिहंत देव
मते सांसारिक कामे मान्या ईडा होवे ते मने बधने कासाए
करी मिडामिहुकडे दिवे माहारे ए कार्य अशुद्धाचरणम्य न
करवुं आज पली माहारे आत्मा अनंतगुणमयी प्रगट करवानी
रुचि करवी धीअरिहंतनो कर्यो मार्ग नहत्त करी सदहवो,

ધણી હોવે તેહની અળ દીધી જે વસ્તુ લેવી તે ૩ ધોયું
 જીવ અદત્ત જે કોઈ જીવે એમ કહ્યો નથી જે માહરા પ્રાણ-
 હણો અને પોતાને ઇંદ્રીસવાદ માટે પરજીવના પ્રાણહણે તે જીવ
 અદત્ત ૪ તથા પ્રશસ્ત કામ કરતાં કોઈ જીવના પ્રાણચાત
 થાયે તે શ્રીભગવંતે હાંસા કહી નથી, તે વિનય તથા વૈયાવચ્ચ
 માંગણું છે એ દ્રવ્યભાવ અદત્તાદાન ત્રિવિધિ ત્રિવિધિપણે હોવે.
 ચોથે મહાવ્રતે સચ્ચાઓ મેદૂળાઓ વેરમણં જે દ્રવ્યથી પાંચ ઇંદ્રિના
 ત્રેવીસ વિપે સેવે નહીં, સેવતાં અનુમોદે નહીં, મનુષ્ય તિર્યચ
 દેવતાના વિષયની વાંછા ન કરે, ન કરાવે, અનુમોદે નહીં, ભાવથી
 જે આત્મા દ્રવ્ય આત્મ ગુણનો ભોગી છે તે પણ કરમ કરવા
 માટે પરભાવને ભોગવે તે ભાવ મૈયુન છે, તે સર્વ પરભાવ
 ભોગીપણે ભોગવે નહીં, તે આત્માનિઃ કર્મા કરવા માટે પરભાવ
 સાધનપણે ગ્રહે પણ અભોગ્ય અગ્રાહ્યપણે અરમણિક માને જે
 માહરો આત્મા આત્માનંદનો ભોગી તે પરભાવ અનંત જીવે
 અનંતવાર લેઈ ભોગવીને વચ્ચો તે મને ગ્રહવો ભોગવવો ઘટે
 નહીં એ અનંત જીવે અનંતીવાર ભોગવીજે ઝેંઝ જડચલ તેહને હું
 ભોગવું નહીં એ સર્વ પરભાવ ભોગીપણો તજી સ્વભાવ ભોક્તા-
 પણે રહેવો તે દ્રવ્યથી મૈયુનના કારણરૂપી સ્વંધ તથા રૂપી
 સ્વંધ મિલ્યા જીવનો, સ્વેચ્છથી મૈયુન ત્રીન લોકને વિપે ઇંદ્રીના
 સવાદની ઈચ્છા, કાલથી મૈયુન દિવસ તથા રાત્રી, ભાવથી મૈયુન
 રાગથી તથા દ્વેષથી તે સર્વથી સેવવો નહીં તેહની વાડ નવે
 પાલવી ? વાડે જે ધ્યાનકે સ્ત્રી પશુ પંડક રહે તે ધ્યાનકે
 બ્રહ્મચારી રાત્રીયે રહેવું નહીં. ધીજી વાડે સ્ત્રી સાથે હાસિ તથા
 કામક્રયા કરવી નહીં, ધીજી વાડે જે પીટ પાટલે સ્ત્રી બેઠી હોયે
 તે પાટલે બે ઘડી લગે બ્રહ્મચારી પુરુષે બેસવું નહીં, સ્ત્રી

तेजकाय, वायुकाय, वनस्पतिकाय, वसकाय हृत्पा, संताप्या छेद्या
 मेद्या, तमाप्या, पाने संज्ञेय उरजाप्यो, परगति संकल्पे प्रवर्ते
 हे श्रीवीरनाग तुमैं सर्व जानो छो, ते हिसाने धर्म करी मान्यो
 हिसामध्ये गच्यो ए रीते हिना जो ते ए भावे पाठ्ये अनं-
 तेभवे जे जे हिना पगति करी, कगरी, करनां, अनुमोदि मने
 वचने कापाए ते सर्व श्रीप्रभुजीनीमाखे गुरुमाखे निच्छामिदु-
 क्कंडे ए प्रथम पापग्यान ? हवे बीजो पापग्यान ते मृषावाद
 जे वृद्धे बोळवुं, लौकिक संताप्ये लोकोत्तर धर्मकार्यमध्ये ते
 पिंग भाव मृषावाद स्वस्वरूपशुद्ध अघ्यातनभाव पोतानी पर-
 पतिने पोतानी न माने. इत्यं इन्द्रिय धन वृद्धे ते पंग्भाव
 संसार हेतु दुष्टता मूल तेहने पोताना कहे क्रोवेमृषा बोटे,
 भवेमृषा बोटे, लोभेमृषा बोटे ने सर्व माहरे जीवे संसार भमनां
 धार गर्तानांही जे मृषावाद बोल्या होय, बोलाव्या होय, बोळना
 अनुमोद्या होय, ते मने वचने कापाए ते सर्व श्रीप्रभुजीनीमाखे
 गुरुमाखे आत्ममाखे निच्छामिदुक्कंडे २ हवे बीजो पापग्यानक
 अदत्तादान ने ने पंग्क वस्तु अगदीया लेवी ते लौकिक जे
 संसारी अनपर्मना अनकचन द्विपद चतुःपद आदिक अगदीया
 देवा, लोकोन्मये ने चैत्यउदगगण प्रजाउदगगण चारित्रउदगगण
 तेहनो बोखो ने द्रव्य वाट वस्तुनो लेवो भाव नय जीवदर
 पुष्टल रंदादिकनो आत्मनेविदे द्राहकताकप परिणमन वरदो
 हवे, कग्यो. हउ. कगता अनुमोद्यो हवे, ते मन वचन कापाए
 ते सर्व श्रीप्रभुजाना नाख गुरुमाखे आत्ममाखे निच्छामिदु-
 क्कंडे ३ हवे बोयो पापग्यान मधुन जे कयनी भोगीपने इंद्री
 विदे पुष्टलना वर्गादिकनो भोगववो लोकोत्तर धर्मलिगे धर्मी
 महाजन नावु मात्वा धर्मोत्कर्षण क्यदादिने विदे इंद्रीनी पो-

સામાયક કહીયુ, તથા જે સામાયક મંધ્યે સંજ્વલનના તીવ્રોદયે
 જે આકરા અતિચારે અથવા બાર કપાયને ઉદયે અસંજમપરિણામ
 પરસે જે પૂર્વ પર્યાય છેદીને અમિનત્ર નિર્મલ પર્યાયનો અંગીકાર
 કરવો તે છેદોપસ્થાપનીય કહીયે, અને છેદોપસ્થાપનીયચારિત્ર ભરત
 ૫ તથા ઐશ્વત ૫ તે મધ્યે પ્રથમ ચરમ તીર્થકરના સાયુર્જીને
 હોવે તથા તીર્થકર તથા ગણધરજીના શિષ્ય નવ પૂર્વથી ઉપરાંત
 શ્રુતવંત મધ્ય યુવાનવયિ પ્રથમ સંવયણે અઢાર માસનો ઉગ્રતપ
 તે અપ્રમાદી નિદ્રા રહિત નવજાણા વનવાસી થકા જે તપ કરે
 તે પરિહાર વિશુદ્ધ ચારિત્ર કહિજે, દશમે ગુણટાણે શુદ્ધવ્યાન
 સુક્ષ્મ લોભનો ઉદય છે તે સૂક્ષ્મ સંપરાય ચારિત્ર કહિજે, તથા
 સર્વથા કપાયનો ઉદય નથી તે યથારૂપાત ચારિત્ર કહીયે તે
 મધ્યે ૧૧ મે ગુણટાણે ઉપશાંત યથારૂપાત છે ૧૨, ૧૩,
 ૧૪ મે ગુણટાણે ક્ષાયિક યથારૂપાત છે, હવે સાતમો અપ્રમન
 ગુણટાણો લિહીયે છે, છઠે ગુણટાણે જે ભાવ સાયુર્જીના કદા
 તે સર્વ હોવે પણ પાંચ પ્રમાદ ન હોવે, તે માટે અપ્રમાદ ૫
 છઠે ગુણટાણે વરતતો સાયુજન શાસનને કામે લલિય ફોરવે પણ
 સાતમે ગુણટાણે વરતતો સાયુ લલિય ન ફોરવે, ણદની સ્થિતિ
 જવન્ય એક સમે ઉત્કૃષ્ટ અંતર્મુદ્દર્તની છે. છટ્ટે તથા સાતમે
 ગુણટાણે મિલીને સાયુ દેશે ઊગી પૂર્વ કોઠી રહે. શ્રી ભગવતી
 સુત્રે ૫ થે ગુણટાણાની દેશે ઊગી પૂર્વ કોઠી સ્થિતિ સૂરી
 કહી છે. તે વ્યવહાર નયે છે સમે તથા યે સમે વચ્ચે ગુણટાણે
 પલટે તે ગચેરૂપો નથી તેમાટે અંતર્મુદ્દર્તની સ્થિતિ કહી. છટ્ટે
 યે ગુણટાણે સામાયક તથા છેદોપસ્થાપનીય તથા પરિહાર વિ-
 શુદ્ધિ ચારિત્ર છે, તથા માનમે ગુણટાણે સાયુ લલિય ફોરવે
 નહીં અને છટ્ટા ગુણટાણાના સાયુ જિનશાસનને કામે લલિય

पापस्थान मान. अहंकार रूपनो. धननो. गज्यनो, परिवारनो, बल-
नो. तपनो, विद्यानो, ब्रह्मनो तथा गुणी नहीं ते गुणीनो मान
आचार्य उपाध्याय साधुपणानो अभिमान संसारकार्य यशामि-
लापे मान धर्मकार्य संपादाधिक्य प्रमुखनो कगव्या रखवाल्या-
नो मान क्यों हवे, लैकिक बाह्यलोकोत्तर गुणनो गुणीयी,
महत्त्व क्यों हवे ते सर्व मने वचने कायाई करि क्यों हवे
कराव्यो होवे कग्ना अनुमोद्यो होवे ते धीप्रभुजीनी साखे
आत्म साखे मिळामिदुक्कंडे ७ हवे आत्मो पापस्थान माया
कपट निपटि वक्त्या जे कोइया वचननो द्रोह उगाई करी ते
माया अलैकिक संसारी संश्रययी लोकोत्तर आचार्य साधु सा-
धर्मिकयी धर्म पद्धतिनो कपट कवो ते द्रव्यनः कोइने वंचवो
भावनः आर्जवना गहिन परिणामे जे माहर जीवे क्यों कराव्यो
करता अनुमोद्यो ते मने वचने कायापे करी धीजगत्सल पद्म
करुणानिदिनी साखे गुरु पदार्थवादिनी साखे, आत्म साखे मि-
ळामि दुक्कंडे ८ हवे नवमो पापस्थान लोभ, लालच परिणाम
इच्छा गृध्रता ते लैकिक बाह्य पोषाने इष्ट वस्तु तेहनी लालच
जे घनी जडे इंड्रीय सुख प्रमुख आवे एहवो परिणाम ते
लोभ ते लोकोत्तर धर्मलिंगे धन विषय जसनी लाभ बांछे
तथा द्रव्यनः कसुं जे भावनः परभावामिलाय सर्व ते जे मा-
हारे जीवे क्यों कराव्यो करता अनुमोद्यो ते मने करि वचने
करि कायापे करि धीप्रभुजीनी साखे गुरु साखे आत्म साखे
मिळामिदुक्कंडे ९ हवे दसमो पापस्थान रागप्रोत परिणाम वा-
ल्हारे जीव पोषाने विषे पोषणीये लैकिक तथा लोकोत्त-
रयी द्रव्य तथा भावयी ते राग परणति अनंती आत्मायी
उपनी अन्य द्रव्यने विषे रागनी रीजते माहारे जीवे करी

पणा करवी ते वली द्रव्ययी वेद ३ उदये जे कामविकारीपणे भोगविलासादिक, भावयी आत्मपरणति परभोगीपणे पर वस्तु अशुचिपरिणाममध्ये रमणीकता ते माहारे जीवे, एकेन्द्रिपणे वेरिन्द्रिपणे, तेरिन्द्रिपणे, चोरिन्द्रिपणे, पंचेन्द्रिपणे फरसन १ रसन २ घ्राण ३ चक्षु ४ श्रोत्रेन्द्रिय ६ इन्द्रीना त्रेवीस विषये वांच्छया। सेव्या सेवाया सेवता अनुमोद्या होइं ते मन वचन कायाए करी श्रीप्रभुजीनी साखे आत्मसाखे मिच्छामिदुक्कडं ४ हवे पांचमो पापस्थान परिग्रह जे कोई आत्मधर्मयी अन्यभाव संश्लेषणा परिणामे राखवा ते लौकिक परिग्रह द्विपद चतुःपद धनधान्य गृहखेत्र वस्त्रप्रमुख, लोकोत्तर परिग्रह सम्पत्त्वनो हेतु मोक्षकारण श्रीअरिहंतनो चैत्य तथा जिनविच तथा ज्ञाननो कारण पुस्तक नवकारवाली प्रमुखचारिवना उपग्रण तेहने ममत्वभावे गृहे द्रव्य परिग्रह पुद्गल खंवादि ममत्वभावे ग्रहे भावपरीग्रह क्रोधादिक अशुद्ध परिणाम परभावस्वामित्व-ग्राहकत्वादिक परिणति ते परिग्रह राख्यो हवे परद्रव्यनी इच्छा करे हवे, परिग्रह सुख मान्यो हवे, परिग्रह वासते धर्मआचरण कर्यो हवे ते परिग्रह पापस्थान मने वचने कायाए करी सेव्यो होये सेवनां अनुमोद्यो होये ते श्रीअरिहंतना साखे गुरुसाखे आत्मसाखे मिच्छामिदुक्कडं ५ हवे छटो पापस्थानक क्रोधन परिणाम क्षमानो रोधक ते लौकिक भाई पिना प्रमुख वृद्ध उपर तथा अन्य जीव उपर क्रोध परिणाम लोकोत्तर देवगुरु साधर्मिक उपर क्रोध परिणामते द्रव्यनः तथा सकटोग्ना भाव तथा रुद्र परिणाम ते जो कोई रसनो अप्रयत्न क्रोध कर्यो होये कर्यो होये कर्मा अनुमोद्यो होये तेही निमृगणपति निरंजन देवनांसां गुरुसाखे आत्मसाखे मिच्छामिदुक्कडं ६ हवे मत्तने

એક સમય ઉત્કૃષ્ટ અર્નમદ્વર્તની છે. ૯ દશમો ગુણટાણો મુશ્મ
 સંપરાયે હાં મુશ્મ સંજલનો લોભ ઉદય હોયે. હાં થે જાનના
 જીવ પામીયે, ઉપશમ શ્રેણિ તથા ક્ષપક શ્રેણિ કર્મને આગ-
 માયે દ્વેષસ્વપાવનો જાણે ક્ષપકશ્રેણિ કર્મ મોહનને ગયાં, ૯
 ગુણટાણે એક મુશ્મ સંપરાય ચારિય હોયે, ચાન મુક્ત હોયે
 પરિણામ નિર્મલ હોયે, તે અપેદી છે પુદ્ગા સિધિ જાન્ય
 એક સમય ઉત્કૃષ્ટ અર્નમદ્વર્તની છે. ૧૦ દશમો ગુણટાણો
 ઉપશાંતમોહ તિહા જે જીવ ઉપશમશ્રેણિ આદ્યમેજનોયોચના
 પાળામશાન મોહ કર્મની પ્રકૃતિઉપશમાનો જાણે, નેહનો
 ઉપાણચુચીજ ઉપશમાનો છે ને નરમે આવી માહમદી
 ઉપશમાવી દશમે લોભ ઉપશમાવીને કાપના ઉપચીન છે
 ને દશ્યામે આ ને વધામ્યાન ચારિય પામે, પુદ્ગે મોહિય
 મળાપરી સિધા અર્ગ પુદ્ગિયાદિકી સિધા મટે. પ્રદી નવ
 પદ્મ ૯ થે વે વે ગા છે દેવ ન વાદ, વે ૯ પુદ્ગ મના-
 વીનો છે. ચાન મુક્ત છે ૯ ગુણટાણ જે જીવ મળા પદ્મ
 વધી ચોથે ગુણટાણ આવ ને દરના લગતમીયા શરૂ. પુદ-
 વનારી વાળે, અવગા કોટક જીવ અર્ગપામે ગુણટાણે આગ
 અટા ને જુદ પડા વડ ને દશ્યામયે રામે કો રામયે
 નરમ આ નરમયે નરમ આ. આદ્યમેજ મળને કો
 માનમય છે આ દશ્યા પામે વડ નરમ ને વડે
 વાનમ મળટા આ. વાનમયે મોદે આ. કોપર
 મળકીને હોય ને વાન મળટા વડ આ ઉપશમ મળકી
 હોય ને વાનમ વડે રામ મળટા મળટા મળે
 મળકી ૧ મળટા આ કોટક એક જીવ અર્નમદ્વર્ત છે. રીંદક
 આ ૧૧ ગુણટાણે વડ પાવને સિધાસિધે છે જે

बोलवो ते बोल्यो होवे बोलाव्यो होवे बोलनाने अनुमोद्यो होवे ते
मने वचने कायाए करीने श्रीप्रभुजीनी साखे गुरु साखे आत्म साखे
मिळामिदुकांडे १४ पत्तरमो पापस्थान रति तथा अरति उपजे
असाता दुःखवियोग हानि प्रमुख उपजे ने अरति आकुलता
किहांइ सुहाय नही ते अरति लौकिक विपेनी ऊणी असुहा-
मने तथा लोकोत्तर आगम गुणतां देवयानाये तप सामायकपो-
सह भगवो प्रमुख ते मव्ये अरति करि होवे तथा रति, इंद्री
विपे-मव्येरीइ सुहामग रत्तता विश्राम ते रति लौकिक तथा
लोकोत्तर धन्य पुस्तकादिकनी शुद्धता देखीने जे इंद्री विपे
रीइ पांमे ते रीइ ए नवां कर्म बांधवने आकरिचिकणना जे
माहारे जीवे करी, करावी, करतां अनुमोदी ते मने वचने का-
याये करी श्रीप्रभुमात्माना साखे गुरुनी साखे आत्म साखे मि-
ळामिदुकांडे १५ हवे सोलमो पापस्थान पैगुन्य पारकी चाह्दी
करवी ते जे द्वेपे थाये आगल्या जीवनेकए अमानानो हेतु
राजा तथा आचार्यादिक अधिक आगळे तेहना छना अथवा
अछता दोष कही तेहनो आश्रय भांजवो ते पैगुन्य कहिये
जे जे माहारे जीवे करपो कराव्यो करतां अनुमोद्यो मनेवचने
कायाए करी श्रीप्रभुजीनी साखे, आत्मसाखे गुरुसाखे मि-
ळामिदुकांडे १६ हवे सत्तरमो पापस्थान माया मृषा कपटपरने
टगवा वारते मिद्वे बोले, कोइ कपटलिंग बगलानी पेरे देखाईने :
गुणी नहि ने गुणी रीते पंदाववो, पंजाववो मनाववो, कराववो
अथवा लौकिक वचने व्यापार प्रमुख मव्ये कपटे मृषा बोले.
तथा धर्मघाळे जेनागम मव्ये कपट रीने प्रशनि करी ते
लिंगा जीव प्रमुख करवां ते जे माहारे जीवे करवां कराव्यां
करतां अनुमोद्या ते मने वचने कायाए करी श्रीप्रभुजीनी साखे

करावी करतां अनुमोदि ते सर्व मने करी वचने कापाए
 करी श्रीअरिहंतनी साखे गुरुनी साखे मिळामिदुक्कडं १० हवे
 अग्यारमो पापस्थानक द्वेष अर्पति परिणाम जीव तथा अजीव
 उपर पोतानी विषयादि इष्टताये अपूरातां जे अमृतामणां ते
 लौकिक उपर द्वेषः तथा लोकोत्तर उपर द्वेष जे कर्णो होवे
 कराव्यो होवे करताप्रत्ये अनुमोद्यो होवे ते मने वचने कापाए
 करी ते श्रीसर्वजनी साखे गुरु साखे मिळामिदुक्कडं ११ हवे
 थारमो पापस्थान कलह विद्वबाड कोईयी द्रव्य वासने जम व-
 डाई वासने आक्रोश कुवचनादिक करवा तथा धर्म मत्वेना-
 मार्ग वासने कुयुक्ति पोतानो मन थापवाने जे कलह करे
 प्रशस्त करनां अप्रशस्त थयुं होवे ते सर्व मने वचने कापाए
 करी कर्ण कराव्युं अनुमोद्युं ते देवसाखे गुरुसाखे आत्ममार्गे
 मिळामिदुक्कडं १२ तथा तेगमो पापस्थान अग्न्याख्यान कुडोआठ
 देवोद्वेषे तथा हास्ये गुणीना गुण ओलववा, आगळाने सहसा-
 त्कारे हिणो वचन कहेवो तथा वस्तुगते लोपीने फाका क-
 रवो ते लौकिक अन्यजीवने संमार्ग रीने लोकोत्तर अगिहंत
 सिद्ध आचार्य उपाध्याय साधु साधर्मिक देशविगति समर्थनी
 तेहनी आदयि चाल देसी कलंक देवो ते अग्न्याख्यान करी
 होवे करव्या होवे करनां अनुमोद्या होवे ते मने वचने कापाए
 करी श्रीप्रभुजीनीमाखे गुरुमाखे आत्ममार्गे मिळामिदुक्कडं १३
 हवे चउदमो पापस्थान पर्याग्राह पागी निद्या ते द्वेषे पागी
 अवगुण वळ्या, कोइना अपजम यामनी पागी कृपणी करी
 अववा गाना मनुष्येने विमागो पाडरा वासने जे निद्या करी
 ते मध्य लौकिक ते जे संमार्ग जावनी लोकोत्तर गुनी जेनमने
 अवयवनां मार्गान्मार्गिनी माडी सिद्धभगवान नगे जे अर्पति

અતીશય નહોવે તે છેડે આવરજીકરણ કરે પછી જો આઝતો
 અને વીજા કરમ સરસા હોવે તો કેવલી સમુદ્ધાત ન કરે,
 અને જો આઝલેયી કરમ ઘણા હોવે તો કેવલી સમુદ્ધાત
 કરે તેહને આઠ સમયલાગે. ૫ તેરમા ગુણઠાણાની સ્થિતિ જ-
 ઘન્ય અંતર્મુહૂતની છે ઉત્કૃષ્ટે દેશે ઉર્ણીપૂર્વ કોડી વર્ષની છે
 ૧૩ ચંડમે ગુણઠાણે અયોગી કેવલી તે જે જીવ તેરમે ગુણ-
 ઠાણે જોગરોધ કરવા માંડે, સૂક્ષ્મ ક્રિયા અપ્રતિપાતે શુરુ
 ધ્યાનનો વીજો પાયો ઘ્યાવતો તે ચંડમે ગુણઠાણે ચંદ્રે તિઠાં
 પ્રથમથી ચાદર મનોજોગ રોકે પછી ચાદર વચનજોગ રોકે
 પછી ચાદર કાયાજોગ રોકે પછી સૂક્ષ્મ મનોયોગ રોકે પછી
 સૂક્ષ્મ વચનજોગ રોકે પછી સૂક્ષ્મ કાયાજોગ રોકે શર્ગમદિત
 થાપુ જેટલો દેહમાન હોવે જવન્ય થે દ્વાયનો ઉત્કૃષ્ટો પાંચમે
 ધનુષનો વીજે ભાગે ઘટાડે, તેવાર જવન્ય વર્ષાસ આગુલની
 ઉત્કૃષ્ટ ત્રીનમેનેર્ષાસ ધનુષ વર્ષાસ આંગુલની અગાહના મ્દે.
 તેવારે આત્મા અયોગી અક્રિય, અભેસી, અનાદ્વારી, અશર્ગી, શુરુ
 ધ્યાનનો ચોયો પાયો થઈને અવાની કરમ ઘ્યાવ, યેદનીકર્મ ?
 આઝતોકર્મ ૨ નામકર્મ ૩ ગોવકર્મ ૪ નો ક્ષય કર્મને મોડા
 જાય ॥ દુનિશ્રી ચંડમું ગુણમ્યાનકં મંગળમ્ ॥

પોતાના આત્માને તથા અન્ય સંસારી જીવને સિંગ(સ્નેહ)સા-
ગના, પરિગ્રહતા હિંસાદિકલો દેતુ થાયે તિજે ગુણોની ભક્તિ
જોડતો નિરધિકારની થાયે તે માટે જે અરિહંતની ભક્તિ કારજે કર્યો
જે ધનાદિક તે દેવકો કહિયે તે જે સ્વાધો હોવે અથવા પોતે
વિગસાહ્મો હોવે અથવા ઉવેલ્યો હોવે તે સર્વ દેવકાના વૃણ
ધપો તે માટે દેવકા દોષનાં આતોષણ કરવી તે સર્વાયે છે
જે માહારે જાયે એકંદ્રી પૃથ્વીકાપણે જિનવિંશાદિકની આસા-
તના કરી અથવા પૃથ્વીકાપણે મૂક્યા જે શરીર તેહથી જે
ગુણો અથવા ગુણોની ઘાપના ચૈન્યાદિક તેહને વ્યાપાત થયો
તથા અપકાપણે પાણિમે ધૈત્ય વ્રહ્માદ્યા પઢ્યા જિન ત્રિવ્ર
વદ્યાદ્યા તથા અમિકાપણે જે ધૈત્યવિંશાદિક કાલ્યા હોવે,
તથા વાપુકાપણે ચૈન્ય પઢ્યો હોવે તથા વનસ્પતિકાપણે
જે ચૈન્ય મત્તે રુઝડા ફાડે રાપણે ઈર્ગને ચૈન્ય પઢ્યા હોવે,
પ્રસકાપણે ચૈન્યમત્તે માલાદિક કરી રહ્યા હવે પંચીને ભવે
ધૈત્ય તથા જિનવિંશ ઉપર ઘેસી અસમંજસ આચરણ કાયાં હોવે,
તથા દેવકાદ્રવ્ય મનુષ્યપણે જાણિ નથા જાણ્યા વિના સ્વાધા
હોવે અથવા અવધિ ઘાવર્ણ હોવે તથા દેવકા ઉપર અન્યાય હુંકમ
કર્મ હોવે, અથવા દેવકી વસ્તુ વાવરીને પોતાના પશ ચોલાદ્યા
હોવે, દેવકા દોકડા વ્યાજે રાચે થોડો વ્યાજ મરી આપ્યો
હોવે અને ઘણો લાભ લીધો હોવે, તથા વીજો પણ દેવકી
ઈંદ્રી સુખ યશવદ્દાઈ પ્રમુખ જે કરી હોવે તથા અરિહંત દેવ
પ્રતે સાંસારિક કામે માન્યા ઈંછા હોવે તે મને વચને કાયાપૂ
કરી મિઠામિહુકાંડ. દિવે માહારે એ કાર્ય અશુદ્ધાચરણરૂપ ન
કરવું આજ પછી માહારો આત્મા અનંતગુણમયી પ્રગટ કરવાની
રુચિ કરવી ધીઅરિહંતનો કર્યો માર્ગ તદત્ત કરી સદહવો,

श्रीमद् देवचन्द्र प्रथमभागनु अशुद्धि
शुद्धिपत्रक.

पं.	पं.	अशुद्धि.	शुद्धि.
१	७	सागरोपग	सागरोपम
२	२५	जीयाने	जीरोने
३	८	पीलुं	पीलुं
४	१	पटेला	पटेला
५	१४	अमे	अने
८	७	प्रमाणतय	प्रमाणतय
८	१८	सिप	सिप
१७	१	संगृह	संगृह
१९	१०	दपणक.	दपणक.
२०	७	निभय	निभय
२०	१९	अनगन	अनागन
२१	२५	घोडा	घोडा
२४	५	नार्गीहि	नार्गीहि
२४	९	विना	विणा
२४	१७	प्रकृति	प्रकृति
२५	१५	सुतत्यो	सुतत्यो
२५	१५	निजुति	निजुति
२५	१९	सुतत्यो	सुतत्यो
२५	२३	सुतत्यो	सुतत्यो
२९	१४	संसारे	संसारे
३३	२१	भांग	भांगो

पृ.	पं.	भाष्ये	सूत्रे
३७	७	वै जी	वै जी
३७	३३	अथर्वे ११३३	अथर्वे ११३३
३८	३	अथर्वे ११३४	अथर्वे ११३४
३९	२४	इति इति	इति इति
४०	९	मुद्रादेव	मुद्रादेव
४१	१७	कर्म	कर्म
४२	८	मन्त्राणां	मन्त्राणां
४४	२४	विष्णवे	विष्णवे
४५	१८	वैष्णवे	वैष्णवे
"	२९	कर्म	कर्म
५०	१८	विष्णवे	विष्णवे
५३	८	विष्णवे	विष्णवे
५५	१४	मन्त्राणां	मन्त्राणां
५७	२९	उपनिषद्	उपनिषद्
५८	२	वैष्णवे	वैष्णवे
"	८	उपनिषद्	उपनिषद्
६०	१०	विष्णवे	विष्णवे
६१	२	वैष्णवे	वैष्णवे
६३	५	अने अने	अने
६७	१२	वैष्णवे	वैष्णवे
"	९	वैष्णवे	वैष्णवे
६८	१९	महा	महा
६९	३	वैष्णवे	वैष्णवे

लक्षिते तेन वस्तुनं लक्षणं कहिये, ते लक्षण वे पदार्थनं छे
 एक निमित्त अकारण अने शीत वस्तुनां छी जे स्वरूप
 छे, ए वे नेद छे तेनां लक्षण तो नापनं लक्षण जे लक्षण-
 रहितना ते बह अकारण लक्षण छे ए बह लक्षणे जे
 लोचनना के ते बहल छे अने जे वस्तुने धर्म ओलखत
 ते स्वरूपलक्षण कहिये, जेन चेतनालक्षण वे जीव, तथा चेत-
 नाहित ते अजीव उपदिष्ट लक्षण लक्षणस्वरूप जागरो एन
 लोक रने ज्ञानी ज्ञेयो, नैराश हवे नेदं स्वरूप कहें छे,
 वस्तुवस्तुनां के० जे वस्तु कपन कता होय तेहना चर
 नेद छे नर अल्पनेदके० निहां द्रव्यना नेद मूलद्रव्यने गरिजा
 पन निहारे कता छे ते द्रव्यने नेद कहिये, दणके० जेन
 सर्वज्ञ जीवद्रव्यनने गरिजा छे पन जीव जीव प्रो पोतना
 गुणद्रव्यनने निहारे कता छे कोइतुं कोइनां निधि जतो
 नही ते नेद जीव अनेता द्रव्यनिधनने तेमज अजीव अनेता
 द्रव्यनिधनने एन गुणद्रव्यना पन अद्रव्यनने लिंग पन सर्व
 पन जतो कता द्रव्य छे जे कने पृच्छने पृच्छा छे कोइ कने
 बने नही तेन नरो बने नही ए सर्व द्रव्यने नेद जागरो,

हवे क्षेत्रांतः क्षेत्रने नेद ते जे विलसं नो बुद्धे क्षेत्र
 अकारणने रहे जेन जीवदि द्रव्यना प्रोक्ष अकारणनावने कता
 छे पन द्रव्यने कता पडे नही, संज्ञनने रहे गुणद्रव्य सर्व-
 प्रोक्ष अनेता छे ते गुणद्रव्य एक प्रदेश मूल बीजा प्रदे-
 शनां लय नही, परस्परविभक्त पदनां अने प्रदेशनो अकारण
 गरिजे छे पन ते परस्पर अनेता निद्र छे अने जे अनेता
 परस्पर प्रोक्षे एक कने कने ते कपने एन बने छे, अकारण
 नही एन बने छे ए क्षेत्रने नेद छे,

એકવસ્તુમાં ઉત્પાદવ્યયરૂપ પર્યાય પલટવાનું માન તે સમય કહિયેં. જેટલો ઉત્પાદ વ્યય તથા અગુરુલઘુની હ્રાનિશ્ચિને પરિણમતાનું માન તે સમય કહિયેં અને તેથી વીજી પરિણમતા થઈ તે વીજો સમય એમ જે અનંતિ અતીતપ્રવૃત્તિ થઈ તે વર્તમાનપ્રવૃત્તિની પરંપરારૂપ જાણવી અને આગામિક થાશે તે કાર્યરૂપે યોગ્યતારૂપ જાણવી. અતીતકાલનો તથા અનાગત કાલનો કોઈ ઢિગલો નથી અને પિંડરૂપ પંચાસ્તિકાયનું વર્તના રૂપ જે પરિણમન તેનું માન તે કાલ કહિયેં તેને સમયભેદ તે વીજો કાલરૂપ ભેદ કહિયેં તે જે પર્યાય મિત્ર મિત્ર કાર્ય કરે તે કાર્યભેદે મિત્રપણો છે તે માટે ચોથો ભાવથી ભેદ કહિયેં. હવે દ્રવ્યનું લક્ષણ કહે છે તે ક્ષેત્રકાલ અને ભાવનાં જે ભેદ તે સર્વનું એકટા મિલિને પિંડપણે એકાધારપણે સમુદાયીપણે રહેવું તે દ્રવ્ય કહિયેં.

તत्रैकस्मिन् द्रव्ये प्रतिप्रदेशे स्वस्वैककार्यकरणसाम-
र्थ्यरूपा अनन्ता अविभागरूपपर्यायास्तेषां समुदायो
गुणः ॥ भिन्न कार्यकरणे सामर्थ्यरूप भिन्नगुणस्य
पर्यायाः एवं गुणा अप्यनन्ताः प्रतिगुणं प्रतिदेशं
पर्याया अविभागरूपाः अनन्तास्तुल्याः प्राय इति ते
चास्तिरूपाः प्रतिवस्तुन्यनन्तास्ततोऽनन्तगुणाः साम-
र्थ्यपर्यायाः

અર્થ ॥ હવે ગુણનું લક્ષણ કહે છે તિહાં ગુણાનામાશ્રયો-
દ્રવ્યમિતિ વચનાન્ એકદ્રવ્યને વિષે સ્વસ્વકે० પોતાપોતાનો
એક જાણવા પ્રમુખ કાર્ય કરવાનું જેને સામર્થ્ય છે એવા અનંતા
સૂક્ષ્મ જેનો અવિભાગકે० વીજો છેદન થાય એવા વિભાગનો

Handwritten musical notation on a page, featuring multiple staves with notes and clefs, arranged in a curved, diagonal fashion across the page.

पृ.	पं.	अशुद्धि.	शुद्धि.
१०६	१६	पर्यायसत्त्वेन	पर्यायसत्त्वेन
१०७	५	संकेतिकेन	सांकेतिकेन
१०७	१९	"	"
११०	१९	धर्का	धर्कां
१११	२	आण्या	आण्युं
१११	३	गुपर्याय	गुणपर्याय
११२	२	तृतीयो	तृतीयो
११६	४	स्याद्वाद्	स्याद्वाद्
११८	९	प्रदेशादीनां	प्रदेशादीनां
११९	७	कायं	काय
१२०	२२	उत्पादव्यय	उत्पाद
१२२	११	घटापट्टदि	घटपट्टदि
"	१४	घटा	घट
"	१९	दिष्ववि	दिष्वपि
१२५	४	संयु	संयुक्त
१२६	९	उत्पाद	उत्पादः
१२९	५	गुणीलक्ष	गुणिलक्षः
१३०	९	सोने	सोने
१३१	९	उच्यते	उच्यते
"	१२	प्रकाश	प्रकाश
"	१६	छिन्न	छिन्न
१३५	९	पणं	पणम्
१३६	२५	योग्यरूप	योग्यरूपः
१३७	१२	धर्म	धर्म

પૃ.	પં.	અશુદ્ધિ.	શુદ્ધિ.
"	૧૧	સુપ	સુપ
"	૧૩	જીવદયા	જીવદયા
૪૮૭	૧૮	મિથ્યાગ્રથ	મિથ્યાગ્રહ
"	૨૫	મુપયી	મુસ્તયી
૪૮૮	૨૪	કેર	કરે
૪૯૦	૨૪	સ્નાને	સ્નાને
૪૯૩	૨૨	સાજ્ઞ	સાધે
"	૫	ઘમ	ઘર્મ
૪૯૯	૩	મુજ્ઞાપ	મુજ્ઞાપ
"	૨૨	પઠ્યા	સ્વંદ્યા
૫૦૦	૧	મન વશીલ	માનવ શીત
"	૧૦	વિવ્યોજાત	વિવ્યો ન જાત
"	૧૧	મારણ	વારણ
૫૦૨	૯	કેકીર	કેકી
૫૧૧	૧૯	શૃષ	શૃષ
૫૧૪	૧૫	સ્મરણિક	સ્મરણિક
"	"	આદેય છે	આદે અટે
૫૧૫	૪	ગંધમેમે	ગંધમેમે
૫૧૬	૨૧	સુદા	સુદા
૫૧૮	૧૦	છે	ઉ
"	૧૨	દે	દે
૫૨૦	૮	નિન	નતિ
૫૨૧	૩	તસ	નાગ
૫૨૮	૨૦	હૃદયાશ્લિ	હૃદયાશ્લિ

पृ.	पं.	अशुद्धि.	शुद्धि.
१३९	१०	सैवेरेवा	सैवेरेवा
१४२	१०	पृगं	पुरण
"	१२	लव्व	लव्व
१४३	८	पटगुग	पटगुग
१४४	२०	निसुत्ति	निज्जुत्ति
१४५	७	जानिज्जा	जानिज्जा
"	"	निरक्खेवंनिरिक्खे	निरक्खेवंनिरिक्खे
१४६	६	पज्जाया	पज्जाया
१४७	१६	त्यर्पः	त्यर्प
१५१	२	ज्ञानी	ज्ञान
"	६	वर्त्तन	वर्त्तमान
"	७	तेम	ते
१५२	८	वस्तु	वस्तु
"	२१	जानाः	जानः
१५३	१२	विष	विषे
१५६	६	लोकिका	लौकिका
"	"	त्रेधा	त्रिधा
१५७	२०	द्वादशसार	द्वादशार
"	२३	ऊज्जु	ऊज्जु
१५८	१	अवक्रम	अवकं
"	५	वक्क	वक्क
"	५	नदेव	तएव
"	७	मात्मीय	मात्मीयं
"	८	ऊज्जु	ऊज्जुः

(१५)

पृ.	पं.	अक्षरं.	शुद्धि.
५२९	४	जीवे	जावे
५३९	१५	क्षिति	क्षिति
५४७	१६	क्षिति	क्षिति
५५१	१२	बाधा रे	बाधा रे
६०	१०	क्षिति	क्षिति
६१	१६	षोडश	षोडश
५६६	८	क्षिति	क्षिति
"	१३	क्षिति	क्षिति
"	१४	क्षिति	क्षिति
५६८	१	क्षिति	क्षिति
५६९	१	क्षिति	क्षिति
५७१	११	क्षिति	क्षिति
५७२	१५	क्षिति	क्षिति
"	२४	क्षिति	क्षिति
५७३	४	क्षिति	क्षिति
५७५	१०	क्षिति	क्षिति
५७९	४	क्षिति	क्षिति
"	१०	क्षिति	क्षिति

कर्मग्रन्थः

५८५	१६	क्षिति	क्षिति
५८९	१२	क्षिति	क्षिति
००	७	क्षिति	क्षिति
०२	२२	क्षिति	क्षिति

पृ.	पं.	अशुद्धि.	शुद्धि.
१५८	९	तस्यार्जु	तंस्यर्जु
"	१२	गाही	ग्गाही
"	१३	ति	ति
"	१७	अञ्जु	अञ्जु
१६२	९	इन्दन	इन्दन
"	१०	शकन	शकन
१६३	११	व्यंज्यते	व्यज्यते
"	१३	वाच्येनोपन	वाच्येनार्थेन
१६५	१४	अञ्जु	अञ्जु
"	१२	देशा	दंशा
"	२१	भेको	भेकः
१६६	२०	पणे	पणो
१६९	६	दिनयांतर	दीन्यवांतर
१७४	११	प्रश्रुति	प्रश्रुति
"	२१	लंवि	लंवी
१७८	२०	सददया	सादृश्या
१८१	२५	दश	दस
१८३	१८	पण	तया
"	१०	निजझरा	निज्जरा
१८४	२१	अयोगी	अयोगि
"	२२	नांवाचनिरूपाधिनि-	नावाचनिरूपाधिति-
		धिरूपं चरित्रानयाशा-	रूपचरितानायासा
१८५	२४	पयाद्विआ	पद्माद्विआ
१८६	४	उववाइ	उववाइ

पृ.	पं.	अगुद्धि.	शुद्धि.
६२८	७	नम्पो	नम्पा
६३२	१	तीर्थकरने	तीर्थकर न
६३४	५	अपर्पास्यामै	अपर्पातजस्यामै
६३९	६	मार्गगामे	मार्गगामे
६४४	५	कमुल	कम्मुल
६४६	१०	मय	मइ
६४८	५	किण्हा	किण्हा
६४९	३	जीवमै	जीव
"	१२	मार्गणा	मार्गणामै
"	१५	तिरि	तिरि
६५३		असत्यामृषा	असत्यामृषा (सर्व)
६५८	१८	पहेली	पहेलो
"	१८	मनोयोग	मनोयोगे
६७३	५	छदि	छद्धि
६८१	१	मध्यप	मध्यम
६८३	९	नवामा	नवमा
"	१३	चतुर्यो	चतुर्यः
"	१३	कर्मग्रन्थ	कर्मग्रन्थः
"	१४	समेतं	समेतः
"	१४	समाप्तम्	समाप्तः
६८४	१५	सद्धारं	सद्द्वारं
६८८	१३	निदो	निदो
"	१४	अद्भुतोदयी	अद्भुतोदयी
७१०	२०	आवलीनी	आवलिनी

पृ.	पं.	अगुद्धि.	शुद्धि.
"	५	वग्गो	वग्ग
"	१८	तनुक्षिप्य	तच्छिष्य
१८८	७	द्वादशाक्षर	द्वादशार
"	१४	उवज्जाय	उवज्झाय

श्रीज्ञानमार.

१९२	१७	उपेक्षते	उपेक्ष्यते
१९५	२०	शरी	शरीर
१९६	९	समनिरुद्धेनः	समनिरुद्धनः
"	१०	एवंभूतेनः	एवंभूततः
"	१७	समाधान	समाधाय
१९७	१	साधरुचिमनोः	साधनरुचिनो
"	११	स्थाप्य	संस्थाप्य
"	१५	द्रव्यं	द्रव्ये
१९८	१	आत्मानंनानदसंप-	आत्मानमनंतानं-
		न्नमयं	दसंपन्नं
"	२१	निक्षेपाणां	निक्षेपाणां
२००	२१	तेज	तेजो
२०१	८	चारिवादिनां	चारिवादीनां
२०४	७	प्राप्नोति	मुखं प्राप्नोति
२०६	२	पूर्णं	पुरण
२१३	२२	अगमनो	आगमनो
२१५	१५	मम	मम न

पृ.	पं.	अशुद्धि.	शुद्धि.
२१६	१४	ज्ञानपात्रः	ज्ञानपात्रं
२१८	१	द्रव्येन	द्रव्ये
"	२	असंगाहि इत्यादि
"	५	आश्रव	आस्रव
"	११	वर	नर
"	२१	अत	अतः
२२०	५	ज्योति	ज्योतिः
"	६	मिन्तं	मित्रं
२२१	१९	हेतु	हेतुः
२२३	२	तत्र	तत्र
"	१३	विश	विश
२२९	८	उपशान्ताद्वा	उपशान्ताद्वा
"	१४	अध्यवसानानि	अध्यवसायप्रेनि
२३२	२१	आगात्रलेन	आगालेन
२३३	२१	शुद्धात्मानन्दने	शुद्धात्मनन्दने
२३६	८	परिष्ट	पटिष्ट
२३८	२१	अस्व	अश्व
२३९	१२	अतीत	अनागत
२४२	८	जइतव्यं	जेतव्यं
२४३	१	तां	स्तां
"	११	मुद्धतां	मूढतां
२४६	१९	मुंगो	गंगासक्तो भृंगो
२५३	६	स्वरुपं	स्वरूपे
२५६	२०	द्वंद्वं	द्वंद्व

पृ.	पं.	अशुद्धि.	शुद्धि.
८१७	२	वेद	वेदनीय
८१८	२४	परिसहोपनाणनाणं	परिसहपत्ताभूताण
८१९	१	चेव	चेळ
"	२	पुरस्तकारो	य सम्मत्तं
"	६	स्रष्टुं	स्रष्टुं
८२०	२५	पुरिससिहाणं	पुरिससिहाणं
८२५	६	कम्म	कम्मं
"	९	अवन्न	अवन्नं
८३७	१६	जीव	अजीव
८३८	५	संमयोच्च	समपोच्च
"	६	सम्यक्त्वोपशमिकं	सम्यक्त्वोपशमि
"	१९	पिच्छइ	पिच्छइ
८३९	२२	गणि	मणि
"	२४	रयण	रयणं
"	२४	वेअइउ	प्रेपहु
८४०	१४	निर्जरा	निर्जरा
"	२२	सव्वट्ठाओ	सव्वट्ठाओ
८४१	३	देओनी	देवोनी
८४२	१०	अत्वेन्द्रि	अवीन्द्रिय
"	१६	अनावगाहि	अनवगाही
"	२२	द्रव्यपणे	द्रव्यपणे
८४३	१३	सत्त्य	सत्त्व
"	१४	असत्त्य	असत्त्व
"	१७	स्वप्पदेश	सप्पदेश

पृ.	पं.	अष्टादि.	शुद्धि.
८४७	१५	शंस	शंसप
८५३	१६	उद्वव	उद्वव
८५४	१	बाहुनि	बाहुन्मि
"	१	छउउउव	उउम'
"	२१	जह्यं	जह्यं
८६०	२१	जीवने	जीव
८६२	११	निष्पावनाय	निष्पावना
८६४	३	कनाय	कतापा
"	४	अजिपं	अजिपं
"	४	परितं	परितं
८६६	१५	सम्यक्	सम्यक्त्व
"	१७	समक्तिन	समक्ति
"	२०	क्षपोर	क्षपोपशम
८६७	१९	रनोके	तोके
८६८	८	वीस	शीस
८७०	१८	निष्पाव	निष्पाव
"	२४	मुख	मुख
८७१	३	मूनि	मूनि
"	८	निवर्तनं	निवर्तनं
"	९	दठ	हलं
"	१६	तपयन्तो	तन्नतं
८७२	१०	वृत्तौ	वृत्तौ
"	११	दिनहृत्तौ	दिनहृत्तये
"	१३	इषान्चिदी	इषान्चिदी

पृ.	पं.	अशुद्धि.	शुद्धि.
३२५	२२	निर्धार	निर्धारि
३२९	९	श्रितं	सुतं
"	१८	भद्रः	भद्र
३३०	३	आत्मी	आत्मीय
३३१	२४	तहा	महा
३३२	१	कार्तस्ववद्	कार्तस्ववद्
३३३	५	अनवच्छिन्ना	अनवच्छिन्ना
"	१४	दीनतां	दीनता
३३४	४	ममात्मतः	ममात्मनः
"	५	द्यौव्यात्व	द्यौव्यत्व
"	२०	आत्य	आत्म
३३६	७	अयं	अहं
"	८	हन्वया	हन्स्या
३३८	२	दुःखामां	दुःखानां
"	१९	बाह	बहि
३३९	१	भवन्ति	भवति
"	५	दग्	दृग्
३४१	१५	भावाद्धि	भावद्धि
"	२१	दष्टि	दृष्टि
३४४	१०	मुनि	मुनिः
"	१८	योगिन	योगिनो
३४६	१०	प्रत्यक्षं	न प्रत्यक्षं
३४७	१६	मान	माण
३५१	१५	धर्म	धर्म

पृ. सं.	अनुद्धि.	शुद्धि.
८७४	५ रुदि	इंदि
"	५ बर्मी	बंमी
"	७ इन्दि	इंदि
"	१० शिल्प	शिल्प
"	२० जपा	जग
"	३० रूपे	रुो
"	२१ योगे	जोग
"	२४ अने	अनेक
८७७	१७ यमावने	यमावने
८७८	४ उपदेदांगुल	उपदेदांगुल
"	७ यमांगुल	यमांगुल
"	८ हुगनिप	हुगनिप
"	८ वीरगापंगुल	वीरगापंगुल
"	१० यमांगुल	यमांगुल
"	१६ अदांगुल	अदांगुल
"	९ आपंगुल	आपंगुल
८८३	८ नामन	नाम
"	९ किम	केम
"	९ समुद्र	समुद्र
८८८	७ अंगुल	अंगुल
"	७ अंगुल	अंगुल
"	९ वरुण	वरुण
"	१० वरुण	वरुण
"	१२ वरुण	वरुण

६.

७.

जगति.

रुद्रि.

८९०

१३

रुद्रा

रुद्रा

११

उमने

उमने

८९१

६०

अपदेय

अपदेय

६

नोदोव

नोदोव

८९२

८

दली

दली

८९३

१२

रामा

रामा

८९४

१६

आवदशा

आवदशा

८९५

१६

आवदशा

आवदशा

८९६

१५

अवयोग

अवयोग

८९७

१५

पर्याति

पर्याति

८९८

१६

राम्या

राम्या

८९९

१८

प

प

९००

२१

दक्षिण

दक्षिण

९०१

६

आर्या

आर्या

९०२

८

सुतशा

सुतशा

९०३

११

मुनिप

मुनिप

९०४

११

पानीवह

पानीवह

९०५

११

सुतपतेपाठ

सुतपतेपाठ

९०६

११

११ मा सुषी

१२ मा सुषी

९०७

१७

एअमसंखपा

एअमसंखपा

९०८

१२

रतिपा

रतिपा

९०९

१६

इति

इति

९१०

१३

वित्तिपा

वित्तिपा

९११

१८

अपयोपो

अपयोपो

पृ.	पं.	अशुद्धि.	शुद्धि.
३८२	१४	कस्मात्	कस्मात्
३८४	१४	ध्यायया	ध्याययाः
"	२२	द्यैः	सावद्यैः
३९७	४	त्वोपयोगंसाव्यं	त्वोपयोगःसान्यः
४०७	१३	परिणत	परिणतं
४१६	१२	ज्ञानैवात्मा	ज्ञानमेवात्मा
४२२	८	भवतां	गूयास्व
"	२२	साधकः	साधकौ

गुरुगुणपदत्रिंशिका.

४३०	१०	भोजनकाति	भोजनजाति
४३५	१	विणओ	विणए
४३९	२	चंउ	घउ
४४२	४	कुवंते	कुवंते
"	४	मेहणुं	मेहणं
"	४	रीइ	राइ
"	१६	मायय	माय
"	१६	धिनूणं	धितूणं
"	२२	प्यस्तावि	जस्तावि
४४४	२१	प्रभावयना	प्रभावना
४५४	१२	मूर्तिवराणां	मूर्तिवरानं
"	२३	देवनंदीये	देवनंदीये
४५७	१५	असमान	समान

पृ.	पं.	अशुद्धिः	शुद्धिः
९१६	१३	वावी	वाविः
"	१४	गेविइझे	गेविज्जे
"	१९	निवाणुं	निपाणुं
"	२१	निवाणुं	निपाणुं
"	११	वणस्स	वणस्सइ
९१९	४	पादोपगमः	पादोपगम
"	९	सचित्त	अचित्त
"	९	अचित्त	सचित्त
"	१५	अंवः	अवः
"	१८	असंख्यता	असंख्याता
९२०	१४	प्राणातिपात	प्राणातिपात विस्मय
"	१८	सवाच्छ	सवाः छ
९२२	११	निगह	निग्गह
९२६	१२	अंगुसेठी	अंगुल सेढी
९२९	५	सयकेवलि	सुयकेवलि
"	९	कारणं	कारणं तैजसम्
"	१४	मूत्तं	मूयं
९३५	२	उद्देशासनाः	उद्देशाना
"	५	आगमनना	आगमना
"	२५	बडिबच्चे	पडिबच्चे
९४०	१७	उगवमाणो	उग्गममाणो
९४२	१२	प्रपंचा	प्रपंच
"	२१	कला	वेला
९४४	२४	काळ	काळः

જે સમુદાય તેને ગુણ કહિયે તેમ એક દોરડો તો તાંતગાનો
 વળો તે તો તાંતગા તો અવિભાગરતે હતા પર્યાય છે તે
 દોરડાવી અનેક કાર્ય થાય, અનેક વસ્તુ ધંધાપ, અને અનેકને
 આધાર થાય અનેક વેટાળ થાય તેને સામર્થ્ય પર્યાય કહિયે.
 છતિરૂપને પર્યાય તે તો વસ્તુરૂપ છે અને સામર્થ્યપર્યાય તો
 પ્રવર્તનરૂપ કાર્યરૂપ છે તે છતિપર્યાયનો સમુદાય તેને ગુણ
 કહિયે. છતિપર્યાયના અવિભાગ તે યોગધ્યાન સમધ્યાનમાં
 વળો જ છે અને મિત્રાકે. જુદો કાર્ય કરવાનું જેમાં સામર્થ્ય
 હોય એવા અવિભાગરૂપ આત્મા પ્રદેશો ધરના પર્યાય તે મિત્રાકે.
 જુદા ગુણના પર્યાય જાગરા જેમ જે અવિભાગ પરિણામાલંબન-
 રૂપ કાર્ય સામર્થ્યરૂપ તેનો સમુદાય તે વીર્યગુણ એમજ જાગ-
 વારૂપ સામર્થ્ય છે જેમાં એકવા જે અવિભાગપર્યાય છે તેનો
 સમુદાય તે જ્ઞાનગુણ તેવા ગુણ એકદ્રવ્યને વિષે અનંતા છે.
 તે એકગુણના પ્રદેશો પ્રદેશો પર્યાય અવિભાગરૂપ અનંતા છે
 અને સર્વ પ્રદેશો સરિચ્છા છે. તથા પંચાસ્તિકાપ મધ્યે, એક અગુ-
 રુલ્લુ પર્યાયનો મેદ તરતમ છે. તથા પુટલપરમાણુમધ્યે કાલ-
 ભેદે અથવા દ્રવ્યભેદે વર્ણાંકિકતા પર્યાયનો તરતમયોગ તે થોડા
 ઘણાપતો છે તે પર્યાયઅસ્તિરૂપ છે. સદા હતા છે. કોઈ પર્યાય
 દ્રવ્યાંતરમાં જાતો નથી. પ્રદેશાંતરમાં પણ જાતો નથી. તે છતિ-
 પર્યાયવી સામર્થ્યપર્યાય અનંતગુણા જાણવા, તે કાર્યરૂપ છે તથા ચ
 મહાભાષ્યે યાવન્તો જ્ઞેયાસ્તાવન્ત યૌ જ્ઞાનપર્યાયાઃ તે ચ અસ્તિ-
 રૂપાઃ પ્રતિવસ્તુનિ અનંતાસ્તતોપ્યનન્તગુણાઃ સામર્થ્યપર્યાયાઃ

તત્ર દ્રવ્યલક્ષણં-દગ્ધાદ્રવ્યયથુવયુક્તં સદ્લક્ષણં દ્રવ્યં ઇ

તદ્ દ્રવ્યાસ્તિકપર્યાયાસ્તિકોમયનયાપેક્ષયા લક્ષણં ॥

ગુણપર્યાયવદ્ દ્રવ્યં એતત્ પર્યાયનયાપેક્ષયા, અર્થ-
ક્રિયાકારિ દ્રવ્યં એતલ્લક્ષણં સ્વસ્વશક્તિધર્માપેક્ષયા ।
ધર્માસ્તિકાય-અધર્માસ્તિકાય-આકાશાસ્તિકાય-પુટ્ટ-
લાસ્તિકાય-જીવાસ્તિકાય-કાલથેનિ

અર્થ ॥ હવે વલી દ્રવ્યનું મુખ્યલક્ષણ કહે છે ઉત્પાદ કે
નવા પર્યાયનું ઉપજવું વ્યય કે નવા પર્યાયનું વિનસવું અને
દ્રુવ કે નિત્યપણો એ ત્રીન પરિણમનપણે સર્વદા જે પરિણમે તેને
દ્રવ્ય કહિયે. એટલે તેહિજ ગુણ કારણકાર્ય બે ધર્મે સમકાલે પરિ-
ણમે છે. કારણ વિના કાર્ય થાય જ નહીં અને કાર્ય કરે નહીં
તે કારણ પણ સમજવું નહીં, જે ઉપાદાનકારણતેહિજ કાર્ય થાય છે
તે કારણતાનો વ્યય અને કાર્યતાનું ઉપજવું સમકાલે થાય છે
વલી કારણપણો સમયે નવો નવો છે અને કાર્યપણો પણ સમયે
સમયે નવો નવો છે તે માટે કારણપણાનો પણ ઉત્પાદ વ્યય
છે અને કાર્યપણાનો પણ ઉત્પાદ વ્યય છે અને ગુણપિંડપણે
દ્રવ્યાધારપણે દ્રુવ છે એવી પરિણતિયે પરિણમે તે સત્ કે
છતિવંત દ્રવ્ય જાણવો એટલે એ લક્ષણ તે દ્રવ્યાસ્તિકનય તથા
પર્યાયાસ્તિકનય એ બે મેલા લઈને કર્યો છે. જે દ્રુવપણો તે
દ્રવ્યાસ્તિકધર્મ ગ્રહ્યો છે અને ઉત્પાદ વ્યય તે પર્યાયાસ્તિક-
ધર્મ ગ્રહ્યો છે તે માટે એ લક્ષણ સંપૂર્ણ છે, એ તત્ત્વાર્થકાર-
કનું વાક્ય છે.

તથા વલી વીજું લક્ષણ તત્ત્વાર્થમાં જ કહ્યું છે. એક
દ્રવ્યમાં બદલામાં સ્વકાર્યગુણે વર્તમાન તે ગુણ અને પર્યાય તે
ગુણનું કારણમૂત દ્રવ્યનું ભિન્ન ભિન્ન કાર્યપણે પરિણમે દ્રવ્યગુણ
એ વેહુને સ્વાશ્રયીપણે પરિણમન તે બે છે જેમાં તે દ્રવ્ય કહિયે

पृ.	पं.	अशुद्धि.	शुद्धि.
"	२४	कसाप	कसाप
"	२४	मिच्छासंज्ञी	मिच्छासंज्ञि
९८२	१०	पणंदि	पणिंदि
"	१०	नच्छि	नत्थि
"	११	दीस	दस
९८३	९	तिष्ठ	तित्थ
"	९	विगलंदि	विगलिंदि
"	१०	परहारे	परिहारे
"	१२	मिच्छा	मिच्छा
"	१२	तिष्ठ	तित्थ
"	१३	मिच्छम्	मिच्छं
"	१८	अज्ज	अपज्ज
९८६	११	अविरतति	अविरति
९८८	१०	छंच	पंच
"	११	तिगुड	तिनवड
९८९	१५	युंआ	युआ
"	१९	मिच्छ	मिच्छ
"	२०	उदस्सु	उदयुधु
"	२३	पडगही	पडिगहि
९९१	३	जणुनिअ	जहन्निपर
"	३	ठड्ठाणा	ठिड्ठाणा
"	६	उणु	उणू
"	७	दडिअ	दडिआ
९२	१२	मज्जत्थ	मज्झत्थ

૩૫. શુદ્ધવ્ય વિચાર.	૨૪૦	૦-૪-૦
૩૬. વિગ્નપુર વૃતાંત.	૬૦	૦-૪-૦
૩૭. સાતરમતી કાવ્ય.	૧૫૬	૦-૬-૦
૩૮. પ્રતિજ્ઞ પાત્રન.	૧૧૦	૦-૪-૦
૩૯-૪૦-૪૧. જૈનમન્દીરન પ્રત્યેક નંબરની ગતિ. જૈનગીતા.					૧-૦-૦	
૪૨. જૈન ધાતુપ્રતિમા લેખ સંગ્રહ....	૧-૦-૦	
૪૩. મિત્રમંત્રી.	૦-૮-૦	
૪૪. શિષ્યોપનિષદ.	૦-૨-૦	
૪૫. જૈનોપનિષદ.	૪૮	૦-૨-૦
૪૬-૪૭. ધાર્મિક મન્યસંગ્રહ તથા પત્રસંકલ્પદેશ. ભાગ ૧ લો.					૯૭૬	૨-૦-૦
૪૮. શ્રીમદ્ દેવ સંદેશ પ્રથમભાગ.	૧૦૨૮	૨-૦-૦

નીચેના ગ્રંથો પ્રેક્ષકોમાં છપાય છે.

(૧) કમયોગ. (૨) ભગવતપદ્યસંગ્રહ ભાગ ૮ મો. (૩) શ્રીમદ્ દેવસંદેશ
મન્યસંગ્રહ. દ્વિતીયભાગ.

નિચલા સ્થળે પુસ્તકો મળે છે.

મુખ્યદ, પાપુલ્લી બુકસેલર-મેનજ હીરજી.

„ ચણગલી. અધ્યાત્મ ગાન પ્રસાદક મંડળ.

पृ.	पं.	अशुद्धि.	शुद्धि.
"	१३	ज्जाणं	ज्ञाणं
"	१४	अग्गाहणोज	अग्गापणी
"	१५	ततो	ततो
९९३	१६	निज्झा	निज्झा
"	१८	निज्जरा	निज्जरा
९९६	१७	ग्रहरस्स	ग्रहरस्य
९९८	२०	आविक	आविका
१००३	१०	पुणुव	अणुवुतं
"	१०	पेठइ	पेच्छइ
"	११	कुमुमाबुजराइणा-	कुमुमिपंचूपंतेणागुणा
"	११	वेगा मंजरागहिया	मंजरी गहिया
"	१२	खंधावारेणंलयतणं	खंधावारेण लयंतेण
"	१२	पडिनिपत्तओ	पडिनिपत्तो
"	१३	कहे	कहिं
"	१३	अमच्चणादंसाओ	अमच्चेण दंसणाओ
"	१३	पच्छसच्चण	पच्छासच्चेण
१००६	११	कट्ठाविसेसी	कट्ठावसेसो
"	१९	उपसमकित्थी	उपसमसमकित्थी
"	२४	अंतमुहूर्त	अंतमुहूर्त
१००७	१२	"	"
१०१२	११	शुद्धि	शुद्धि
"	१४	निरावणा	निरावरणा
१०१४	५	मुंजंतो	मुंजंतो
४	६		५

પૃ.	પં.	અશુદ્ધિ.	શુદ્ધિ.
૧૦૧૫	૮	મિછામિ	મિચ્છામિ
"	૧૪	"	"
"	૨૨	"	"
૧૦૧૬	૨	"	"

અશુદ્ધિ શુદ્ધિ અંગે સૂચના.

પૃ. ૧ પં. ૭૫માં “ ૨૯ કોડાકોડી ” इत्यादि स्वप्न-
वशात् कथं छे त्यां साधिक पल्पोपमना असंख्या-
तमा भाग अधिक २९ को. को. इत्यादि जाणवुं.

પૃ. ૨ પં. ૩ ૧ “ एक कोडाकोडीसागर ” स्थाने देशेण
एक कोडाकोडीसागर वांचवुं.

પૃ. ૨ પં. ૪ થી ૯ “ मुहूर्त ” ने स्थाने अन्तमुहूर्त वांचवुं.

પૃ. ૨૧ પં. ૯ “ अरुपी ” स्थाने रुपी अरुपी धत्ते ग्रहण
करवा.

પૃ. ૪૦ પં. ૮ થી ૧૦ “ कोइ एक प्रदेशे असंख्य, अनंत,
वा संख्यात अगुरु लघु गुण कह्यो छे ” पल्लु
प्रति प्रदेशे अनंत अगुरु लघु सर्वदा होय छे अने
समय तय. प्रदेशोमां परस्पर असंख्यगुण वा अनंत-
गुण वा संख्यगुण हानी वृद्धि ए परिगमे ए अर्थ
ग्रहण करवो.

પૃ. ૫૨ પં. ૬ पर्याय ते गुणमां संक्रमावे. इत्यादि वाक्यमां
मनोयोगनेज पर्याययी उतारी गुणमां संक्रमावे इत्यादि

પાંચ દ્રવ્ય સપ્રદેશી છે, તે પ્રદેશના પિંડપણા માટે અસ્તિકા-
યપણો પાંચ દ્રવ્યને છે. અને છટો કાલદ્રવ્ય તેને પ્રદેશ નથી
તે માટે અસ્તિકાયતા નથી તિહાં કાલ તે મુખ્યવૃત્તિયેં દ્રવ્ય નથી,
ઉપચારથી દ્રવ્ય કહેવાય છે. જેમ વસ્તુગને ધર્માસ્તિકાયાદિક
દ્રવ્ય છે તેમ કાલ દ્રવ્ય નથી. જો એ કાલને પિંડરૂપ દ્રવ્ય
માનિયેં તો એનો માન કિહાં છે? જો મનુષ્યક્ષેત્રમાં કાલ દ્રવ્ય
માનિયેં તો બાહિરના ક્ષેત્રમાં નવપુરાણાદિક તથા ઉત્પાદ વ્યય
કોણ કરે છે? અને જો ચૌદરાજલોકમાં વ્યાપી માનીયેં, તો
અસંખ્યાત પ્રદેશ માનવા જોઈયેં; અને પ્રદેશ માનવે કરી અસ્તિ-
કાય થાય, અને જો રેણુક અસંખ્યાતા માનિયેં, તો લોકપ્રદેશ
પ્રમાણ રેણુક થાય તે વારેં અસંખ્યાના કાલ દ્રવ્ય થાય. તે
તો અનંત દ્રવ્ય માન્યો છે માટે એ કાલને પંચાસ્તિકાયના
વર્તનારૂપ પર્યાયને આરોપે દ્રવ્ય માનિયેં. કેમકે અસ્તિકાયતા નથી.
અને સર્વમાં વર્તના કરે એ પક્ષ સત્ય છે જે આગમને વિષે
ઠાણાંગમૂર્તના આલાવામાં છે. કિં મંતે અદ્વાસમયેતિબુદ્ધિ? ગોયમા
જીવા ચેવ અજીવા ચેવ એટલે કાલ તે જીવ તથા અજીવનો
વર્તમાનપર્યાય છે તેના ઉત્પાદ વ્યયરૂપ વર્તનાને કાલ કહ્યો છે
તે કાલને અજીવ દ્રવ્યમાં ગણ્યો તેનો આશય એ છે જે જીવ
વર્તનાથી અજીવવર્તના અનંતગુણી છે તે બહુલતા માટે કાલને
અજીવ ગવેષ્યો છે કેમકે કાલની વર્તના અજીવ ઉપર અનંતિ
છે અને જીવ ઉપર તેથી થોડી છે માટે.

તથા વિશેષાવશ્યકભાષ્યમત્યે ન પદ્યતિ ક્ષેત્રકાલાવસૌ
તયોરમૂર્તત્વાત્, અવધેશ્ચ મૂર્તિવિષયત્વાત્; વર્તનારૂપં તુ કાલં
પદ્યતિ દ્રવ્યપર્યાયત્વાત્તસ્યેતિ તથા બાવીસહજારીમત્યે તથા
કાલસ્ય વર્તનાદિરૂપત્વાત્ પર્યાયત્વાત્, દ્રવ્યોપક્રમઃ ઉપચારાત્

जाणवું. कारण के द्रव्य, गुण, पर्यायनो परस्पर संक्रम होय नहि.

पृ. ५३ मां जीव अयोगतीरु वा तीच्छों केम नथी जतो ?
एना उत्तरमां मुख्य उत्तर जीवनी स्वभाविक गति
ज्वज छे एल्लं जाणवું.

पृ. ९८ पं. १२ "दर्शनगुणते विशेष छे" ए स्थाने " ज्ञान-
गुण ते विशेष छे " एम जाणवું.

पृ. ५५० पं. १७ " सादि अनादि अडेगतछेदरे " ए पदना
अर्थमां प्रथम " अनादि " ने पछी " सादि " ए
अनुक्रम राखवो.

पृ. ५५४ पं. ९ " त्रिविधवायु आधार छे " ए स्थाने त्रिवि-
धवलय आधार छे " ए अर्थ संभवे.

पृ. ५८५ गाथा ७ मीना अर्थमां पर्यायसमानादिकना अर्थमां
ज्यां ज्यां " सर्व " पद आवे त्यां त्यां " एकयी
अधिक " वा " अनेक " एवो अर्थ करवो.

पृ. ५९० पं. ६ " एक कोडाकोडी " ने स्थाने " देशूण-
फल्योनमना असंख्यातमा भाग हीन एक कोडाकोडी "
एम जाणवું.

पृ. ६३५ पं. १८ " ते आहारपर्याप्त तांडन सास्वादन भावमें
वर्ते " एम वस्तु छे परन्तु सास्वादनपर्यंत, तो आहार
पर्याप्तियी आगळ शरीर पर्याप्ति सुची होय छे क-
रण के आहारपर्याप्ति तो ? समय मात्र छे ने अजे
अपंचेन्द्रिय जीमोने सास्वादनपर्यंत समय मात्र होय
एम वदेवावुं प्रयोजन नहि.

અર્થ ॥ સર્વ દ્રવ્યને આધારમૂત અવગાહ સ્વભાવી જે જીવ તથા પુદ્ગલને અવગાહનાનો ઓઠંભાનો હેતુ તે આકાશાસ્તિકાપ દ્રવ્ય કહિયે. તેના પ્રદેશ અનંતા છે. લોક તથા અલોક રૂપ છે તેમાં જે ક્ષેત્રે જીવ તથા પુદ્ગલ તથા ધર્માસ્તિકાપ અધર્માસ્તિકાપ છે તે ક્ષેત્રને લોક કહિયે અને કેવલ એક લોક માત્ર આકાશજ જિહાં છે તેને અલોક કહિયે. એટલે જે લોક તે જીવાદિ દ્રવ્ય સહિત અને જીવાદિક દ્રવ્ય જિહાં નથી તેને અલોક કહિયે તે, અલોકના પ્રદેશ અનંતા છે, અવગાહક ધર્મે સર્વ દ્રવ્ય એમાં સમાય છે.

કારણમેવ તદન્યં મૂલ્કમો નિત્યશ્ચ ભવતિ પરમાણુઃ ॥
 એકરસવર્ણગન્ધો દ્વિસ્પર્શઃ કાર્યલિંગીચ ॥ પૂરણગલન-
 સ્વભાવઃ પુદ્ગલાસ્તિકાપઃ સ ચ પરમાણુરૂપઃ । તે ચ
 લોકે અનન્તાઃ એકરૂપાઃ પરમાણવઃ અનન્તાઃ ઘ્વણુકા
 અપ્યનન્તાઃ ટ્ર્યણુકા અપ્યનન્તાઃ એવં સંખ્યાતાણુકા
 સ્કંધા અપ્યનન્તાઃ અસંખ્યાતાણુકસ્કંધા અપ્યનન્તાઃ
 એકૈકસ્મિન્ આકાશપ્રદેશે એવં સર્વલોકેઽપિ ક્ષેત્રં એવં
 ચત્વારોઽસ્તિકાપાઃ અચેતનાઃ ।

અર્થ ॥ હવે પુદ્ગલ દ્રવ્યનું સ્વરૂપ લખિયે છે. જે પૂરણ કે. પૂરાયે વર્ણાદિગુણે વધે, ગલી જાય, સ્પર્શ જાય, વર્ણાદિ ગુણ ઘટિ જાય એવો જેમાં સ્વભાવ છે તે પુદ્ગલાસ્તિકાપ કહિયે તે મૂલ દ્રવ્ય પરમાણુરૂપ છે તે પરમાણુનું લક્ષણ કહે છે. ઘ્વણુકાદિક જેટલા સ્કંધ છે તે સર્વનું અત્યંત કે. મૂલ કારણ પરમાણુ છે એટલે સર્વ સ્કંધનું પરમાણુ કારણ છે પણ પરમાણુનું કારણ કોઈ નથી, કોઈનું નીપજાવ્યો થયો નથી અને કોઈને

પૃ. ૬૫૫ ગાથા ૩૧ ના ટિપ્પણમાં કેવલિને ૭ યોગમાં “ અસત્ય-
મનયોગ તથા “ અસત્યવચનયોગ ” ગંગાવ્યો છે તે
સ્થાને અસત્યામૃષામનયોગ તથા અસત્યામૃષાવચન-
યોગ ગણવો.

પૃ. ૬૬૧ પં. ૧૦ “ માનકષાયીયી ક્રોધીયું માયાવી કપટી
અધિકાર છે ” એ સ્થાને માનકષાયીયી ક્રોધી અ-
ધિક છે ને ક્રોધીયી માયાવી કપટી અધિક છે
એમ વાંચવું.

પૃ. ૬૬૧ પં. પં. ૧૪ “ ચારગતિમેં સમકીતે સર્વ જીવ છે. ”
એ સ્થાને “ ચારે ગતિમાં સમકીતી જીવને અવધિ-
જ્ઞાન હોય છે માટે ” એમ વાંચવું.

પૃ. ૭૩૬ પં. ૨ “ ઔદારિકથી વૈક્રિય સૂક્ષ્મ, ભાષાથી ઉશ્વાસ-
સૂક્ષ્મ, ” એમાં મત્વે રહી ગયેલો પાઠ આ પ્રમાણે
જાણવો. ઔદારિકથી વૈક્રિય સૂક્ષ્મ, વૈક્રિયથી આહાર-
ક સૂક્ષ્મ, આહારકથી તૈજસ સૂક્ષ્મ, તૈજસથી ભાષા-
સૂક્ષ્મ, ભાષાથી ઉશ્વાસસૂક્ષ્મ.

પૃ. ૮૦૯ “ ચાર વાર શ્રેણિગત અને પાંચમીવાર પડનાં ” એ
પ્રમાણે ઉપશમ સમ્પત્તવની ૫ વાર પ્રાપ્તિ કરી છે
પરંતુ અનાદિ મિથ્યાત્વને સમ્પત્તવની પ્રથમ પ્રા-
પ્તિમાં એકવાર અને ચારવાર શ્રેણિમાં, એ રીતે ૫ વાર
ઉપશમ સમ્પત્તવની પ્રાપ્તિ જાણવી.

તથા આઠમે ગુણટાળે અટકીને ક્ષપકશ્રેણિ માં-
ડીને કેવલ જ્ઞાન પામે” એમ કહ્યું છે, પરંતુ શ્રેણિની
પડી ૭ મે અગ્રમત્ત ગુણટાળે જાતીનેજ ક્ષપકશ્રેણિ
માંડી શકાય પરંતુ ૮ મેથી નહિ એમ જાણવું.

શાંશ અવગાહે એમ અસંખ્યાતા પ્રદેશ અવગાહે છે પણ એક વર્ગણાની અવગાહના અંગુલને અસંખ્યાતમે ભાગે અવગાહે વધ-
તિ અવગાહે નહીં અને અનંતિ વર્ગણા મિલે અંગુલ હાથ ગાઉ
યોજનાદિકને માને અવગાહના થાય એમ એ ? ધર્માસ્તિકાય
૨ અધર્માસ્તિકાય ૩ આકાશાસ્તિકાય ૪ પુદ્ગલાસ્તિકાય એ ચારે
દ્રવ્ય અચેતન છે અજીવ છે જાણપણા રહિત છે.

ચેતનાલક્ષણો જીવઃ, ચેતના ચ જ્ઞાનદર્શનોપયોગી
અનંતપર્યાય પરિણામિકકર્તૃત્વભોક્તૃત્વાદિલક્ષણો જી-
વાસ્તિકાયઃ ।

અર્થ ॥ હવે જીવ દ્રવ્યનું સ્વરૂપ કહે છે ચેતના જે
બોધ શક્તિ છે લક્ષણ જેનું તે જીવ કહિયે. જે પોતાના પરિ-
ણમન તથા પરની પરિણમન સર્વને જાણે તે જીવ તથા સર્વ
દ્રવ્ય તે અનંતા સામાન્ય સ્વભાવ અને અનંતા વિશેષ સ્વભાવ-
વંત છે તેમાં સર્વ દ્રવ્યના અનંતા વિશેષ ધર્મનું અવબોધક તે
જ્ઞાનગુણ કહિયે, તથા સામાન્ય વિશેષ સ્વભાવવંતવસ્તુને વિષે
જે સામાન્ય સ્વભાવનું અવબોધક તે દર્શન ગુણ કહિયે. તે જ્ઞાન-
દર્શનોપયોગી જે અનંતપર્યાય તેનો પરિણામી કર્તા ભોક્તા-
દિક અનંતિ શક્તિનું પાત્ર તે જીવ જાણવો. ઉક્તં ચ “ નાણં ચ
દંસણં ચેવ, ચરિત્તં ચ તવો તહા ॥ વીરિયં ઉવઓગો અ, एवं
જીવસ્સ લક્ખણં ॥ ? ॥

ચેતના લક્ષણ જ્ઞાનદર્શન ધારિત્ર સુખવીર્યાદિક અનંત
ગુણનું પાત્ર સ્વસ્વરૂપભોગી તથા અનવચ્છિન્ન જે સ્વાવસ્થા
પ્રગટી તેનો ભોક્તા અનંતા સ્વગુણની જે સ્વસ્વકાર્યશક્તિ તેનો
કર્તા, ભોક્તા, પરભાવનો અકર્તા, અભોક્તા, સ્વક્ષેત્રવ્યાપી

जीव द्रव्य अनंता छे. अकृत सदा छता अखंड द्रव्य छे. सत्-
चिदानंदमयी छे पण परपरिणामी थवे पुद्गलग्राहक पुद्गलभोगी
थवे प्रतिसमये नवा कर्म बांधवे संसारी थया छे. तेहिज जे
वॉरें स्वरूप ग्राहक स्वरूप भोगी थाय तेवॉरें सर्व कर्म रहित थयी
परम ज्ञानमयी, परम दर्शनमयी, परमानंदमयी, सिद्ध, बुद्ध, अनाहारी,
अशरीरी, अयोगी, अलेशी, अनाकारी, एकांतिक, आत्पंतिक, निःप्र
यासी, अविनाशी, स्वरूप सुखनो भोगी, शुद्ध सिद्ध थाय ते माटे
अहो चेतन !!! ए पर भाव अभोग्य सर्व जगत्ना जीवनी एउ
तेनो भोगववापणो तजी स्वभाव भोगीपणानो रसीयो थयी
स्वस्वरूप निर्धार स्वरूप भासन, स्वरूप रमणी, थयी पोताना
आनंदने प्रगट करीनें निर्मल थावुं.

तथा आकाश द्रव्य ते लोकालोक मिलि एक द्रव्य छे,
अनंत प्रदेशी छे । अने पुद्गल द्रव्य ते परमाणु रूप छे केम
के परमाणु अनंता छे माटे अनंता द्रव्य छे इहां कोइ पूछे
जे प्रदेशना संबंध विना परमाणु द्रव्यने अस्तिकाय किम कह्यो
छे ? तेने उत्तर जे परमाणु तो एक प्रदेशी छे पण अनंता
परमाणुयी मिलवाना जे कारण ते आ द्रव्य तेणे युक्त छे
ते योग्यता माटे अस्तिकाय कह्यो छे तथा काल द्रव्यने
उपचॉरें भिन्न द्रव्यपणो कह्यो छे ते व्यवहारनयनी अपेक्षाये
जे मनुष्य क्षेत्रने विषे सूर्यनी गतिने परिज्ञाने एउले समया-
वलिकादिरूपपरिमाणे जे मान तेने व्यवहारयी काल क-
हिये इति ए काल मुख्य वृत्तिये तो समय क्षेत्र मव्ये छे
अने मनुष्य क्षेत्रयी बाहेर जे जीवो छे तेना आयुष्य पण
एउ क्षेत्र प्रमाणे सर्वज्ञ देवें कहा छे तथा सूर्यनोचारते पण
जीव पुद्गलसुं प्रवर्तन छे कारण के सूर्य ते पण जीव तथा

... ..

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

વિષે છે સર્વ ગુણ પર્યાય પોતાને રૂપે અનેક છે પણ તે સમુદાય પિંડપણું મૂકીને જૂદા થાયજ નહીં તે માટે એ રીતે જે પરિણમન હોય તે સામાન્ય સ્વભાવ કહિયે. તે સામાન્યના બે ભેદ છે અસ્તિતાદિક જે સર્વ પદાર્થને વિષે છે તે મહા સામાન્ય કહિયે. એની શ્રુતજ્ઞાનેકરી પ્રતીત થાય પણ પ્રત્યક્ષ તો અવધિદર્શન કેવલદર્શનેજ જણાય. પરોક્ષે ન ગ્રહવાય. તથા વૃક્ષ અંબ નિંબ જંબુ પ્રમુખ વ્યક્તિ અનેક છે પણ વૃક્ષ-ત્વ સર્વમાં છે એ અવાંતર સામાન્ય તે ચક્ષુદર્શને તથા અચક્ષુદર્શને ગ્રહવાય અને અસ્તિત્વ વસ્તુત્વાદિ સામાન્ય તે અવધિદર્શન તથા કેવલદર્શને ગ્રહવાય અને વિશેષ ધર્મ તે જ્ઞાન ગુણેજ ગ્રહવાય હવે વિશેષનું લક્ષણ કહિયે છીએ. કોઈક ધર્મે નિત્ય કોઈક ધર્મે અનિત્ય કોઈક રીતે અવયવ સહિત, કોઈક રીતે અવયવ રહિત, અવિભાગ પર્યાયે સાવયવ, સામર્થ્ય પર્યાયે નિરવયવ, પણ સક્રિયતા હેતુ દેશગત જે ગુણ તે ગુણાંતરમાં વ્યાપતા નથી તે માટે દેશગત જે ગુણ હોય તે આસ્વા દ્રવ્યમાં વ્યાપકજ હોય તેને સર્વગત કહિયે તો એવા જે ધર્મ તે સર્વ વિશેષ જાણવા પદાર્થના ગુણની પ્રવૃત્તિ તેના જે કારણ તે વિશેષ સ્વભાવ જે કાર્ય કરે તે ગુણને પણ વિશેષ ધર્મજ ગણવો. જે સામાન્ય તે વિશેષ રહિત નથી અને જે વિશેષ તે સામાન્ય રહિત નથી.

તે મૂલસામાન્યસ્વભાવાઃ પદ ૧ તે ચામી ૧ અસ્તિત્વં ૨
વસ્તુત્વં ૩ દ્રવ્યત્વં ૪ પ્રમેયત્વં ૫ સત્ત્વં ૬ અશુદ્ધ-
ધૃત્ત્વં ૭ તત્ત્વ ૧ નિત્યત્વાદીનાં ઉત્તરસામાન્યાનાં પરિણા-
મિકત્વાદીનાં નિઃશેષસ્વભાવાનામાધારભૂતધર્મત્વં અ-

શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજી અન્યમાળામાં પ્રગટ થયેલા અન્યો.

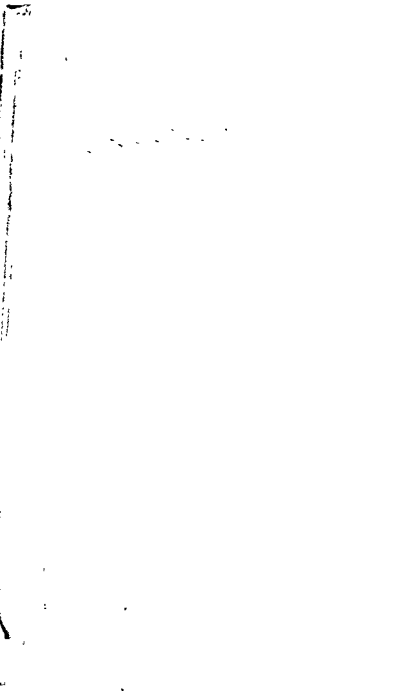
	પૃષ્ઠ	
૧. જી. જનન સંમેલન બામ ૧ ભો. ...	૨૦૦ ૦-૮-૦	
૧. અધ્યાત્મ બાજબાજા. ...	૨૦૧ ૦-૪-૦	
૨. જનનસંમેલન બામ ૨ ભો. ...	૨૩૧ ૦-૮-૦	
૩. જનનસંમેલન બામ ૩ ભો. ...	૨૧૫ ૦-૮-૦	
૪. સમાધિ સંગ્રહ ...	૩૪૦ ૦-૮-૦	
૫. અનુભવ સંમિશ્રિ. ...	૨૪૮ ૦-૮-૦	
૬. આત્મપ્રતિષ્ઠા. ...	૩૧૫ ૦-૮-૦	
૭. જનનસંમેલન બામ ૪ ભો. ...	૩૦૪ ૦-૮-૦	
૮. પરમાત્મપ્રતિષ્ઠા. ...	૪૩૨ ૦-૧૨-૦	
૯. પરમાત્મવ્યવસ્થા. ...	૫૦૦ ૦-૧૨-૦	
૧૦. તત્ત્વવિદ્યા. ...	૨૩૦ ૦-૪-૦	
૧૧. સુજાનુસાર. (આદ્યતિ બીજી) ...	૨૪ ૦-૧-૦	
૧૨-૧૩. જનનસંમેલન બામ ૫ ભો તથા દાનવીરિકા. ...	૧૬૦ ૦-૧-૦.	
૧૪. તીર્થવાસાનું વિગાન (આદ્યતિ બીજી) ...	૧૪ ૦-૧-૦	
૧૫. અધ્યાત્મ જનનસંમેલન ...	૧૬૦ ૦-૧-૦	
૧૬. મુરચોષ. ...	૧૭૨ ૦-૪-૦	
૧૭. તત્ત્વદાનવીરિકા. ...	૧૨૪ ૦-૧-૦	
૧૮. મહાલી સંમેલન. ...	૧૧૨ ૦-૩-૦	
૧૯-૨૦. શ્રાવણમર્મસંગ્રહ બામ ૧-૨ (આદ્યતિ બીજી) ...	૪૦-૪૦ ૦-૧-૦	
૨૧. જનન પદ સંમેલન બામ ૧ ભો. ...	૨૦૮ ૦-૧૨-૦	
૨૨. વચનામૃત. ...	૩૦૮ ૦-૧૪-૦	
૨૩. યોગવીરિકા. ...	૨૬૮ ૦-૧૪-૦	
૨૪. જૈન ઐતિહાસિક રામમાળા. ...	૪૦૮ ૧-૦-૦	
૨૫. જનન-પદન પદસંમેલન બામ ૨ ભો સદિત. ...	૮૦૮ ૨-૦-૦	
૨૬. અધ્યાત્મ દાનિ (આદ્યતિ બીજી) ...	૧૪૨ ૦-૩-૦	
૨૭. શાસ્ત્રસંમેલન બામ ૩ ભો. ...	૧૫૧ ૦-૮-૦	
૨૮. જૈનધર્મની પ્રાચીન અને અર્વાચીન સ્થિતિ. ...	૬૧ ૦-૨-૦	
૨૯. કુમારપાલ-ચરિત્ર (કિંદી) ...	૨૮૭ ૦-૧-૦	
૩૦. થી ૩૪. સુખમામર સુરમીત. ...	૩૦૦ ૦-૪-૦	

વલી દ્રવ્યપણાનું લક્ષણાંતર કહે છે. ઉત્પાદપર્યાયની જે પ્રસવશક્તિ ઇટલે આવિર્ભાવ લક્ષણ જે શક્તિ તેના વ્યયીમૂત પર્યાયનો તિરોભાવ થયો અથવા અભાવ થવા રૂપ શક્તિનો જે આધારમૂત ધર્મ તેને દ્રવ્યત્વ કહિયેં.

૪ સ્વ કે૦ પોતે આત્મા અને પર કે૦ પુત્રલાદિક ધર્માસ્તિકાયાદિક અન્ય દ્રવ્ય તેને યથાર્યપણે જાણે તે જ્ઞાન કહિયેં. તે જ્ઞાન પાંચ ભેદે છે. તે જ્ઞાનના ઉપયોગમાં આવે એવી જે શક્તિ તેને પ્રમેયેત્વપણો કહિયેં તે પ્રમેયપણો સર્વ દ્રવ્યનું મૂલ ધર્મ છે. પ્રમાણમાં વસાવ્યો જે વસ્તુ તેને પ્રમેયપણો કહિયેં. તે સર્વ ગુણ પર્યાય પ્રમેય છે અને આત્માનો જ્ઞાનગુણ તેમાં પ્રમાણપણો તથા પ્રમેયપણો એ બે ધર્મ છે, પોતાનો પ્રમાણપણો તે પોતેજ કરે છે, દર્શનગુણનો પ્રમાણજ્ઞાન ગુણ કરે છે, કેમકે દર્શનગુણ તે વિશેષ છે. જે સાવચવ હોય તે વિશેષજ હોય અને જે વિશેષ હોય તે જ્ઞાનયીજ જણાય. દર્શનગુણ તે સામાન્ય ધર્મનો ગ્રાહક છે તે પણ પ્રમાણ કહેવાય પણ પ્રમાણના ભેદ કહ્યા છે. તિહાં જ્ઞાનજ ગ્રંથું છે તેનું કારણ જે દર્શનોપયોગ તે વ્યક્ત પડતો નથી તે માટે પ્રમાણ મધ્યે ગવેષ્યો નથી. તે પ્રમાણના મૂલ બે ભેદ છે એક પ્રત્યક્ષ અને વીજો પરોક્ષ. સ્પષ્ટ પ્રત્યક્ષ પરોક્ષ મન્યત્વ ઇતિસ્યાદ્વાદરત્રાકરવાક્યાત્.

૫ ઉત્પાદ કે૦ ઉપજવો વ્યય કે૦ વિણસવો ધ્રુવ કે૦ નિત્યપણો વસ્તુના એક ગુણમાં એક સમયે એ પ્રણે પરિણમને સદા પરિણમે છે એવો જે પરિણામ તે સત્પણો કહિયેં અને તે સત્પણાનો ભાવ તે સત્ત્વપણો કહિયેં.

૬ તથા હટ્ટો ? અનંતમાગ હાતિ, ૨ અસંલ્યાત માગ

દ્રવ્યપણો છે ઉત્તં ચ સંમતૌદ્વા પજ્જવરાહિઆ ન પજ્જવા
દદ્વઓવિ ઉત્પત્તિ ઇ મૂલ સામાન્ય સ્વભાવના છ ભેદ કહ્યા.

તત્ર અસ્તિત્વં ઉત્તરસામાન્યસ્વભાવગમ્યં તે ચોત્તરસા-
માન્ય સ્વભાવા અનન્તા અપિ વક્તવ્યેન ત્રયોદશ ?
અસ્તિસ્વભાવઃ ૨ નાસ્તિસ્વભાવઃ ૩ નિત્યસ્વભાવઃ ૪
અનિત્યસ્વભાવઃ ૫ એકસ્વભાવઃ ૬ અનેકસ્વભાવઃ ૭
ભેદસ્વભાવઃ ૮ અભેદસ્વભાવઃ ૯ ભવ્યસ્વભાવઃ ૧૦
અભવ્યસ્વભાવઃ ૧૧ વક્તવ્યસ્વભાવઃ ૧૨ અવક્તવ્ય-
સ્વભાવઃ ૧૩ પરમસ્વભાવઃ ક્ત્યેવરૂપેવસ્તુસામાન્યા-
નંતમયમ્ ॥

અર્થ ॥ તથા વર્તી અસ્તિત્વ ઉત્તર સામાન્ય સ્વભાવ કહે
છે તે ઉત્તર સામાન્ય સ્વભાવ વસ્તુ મધ્યે અનંતા છે પણ તેર
સામાન્ય સ્વભાવ અનેકાંતજયપતાકાદિ ગ્રંથે વચ્ચાળ્યા છે, તેમાં-
ની લેશમાત્ર લખિયે છેયે તેનાં નામ ડપરના મૂલ પાટમાં
સુલભ છે માટે લિખ્યાં નથી. તથા ણના વ્યાખ્યાનથી પણ
જણાશે. ઇ તેર સામાન્ય સ્વભાવે પરિણમતિ વસ્તુ હોય.

સ્વદ્રવ્યાદિચતુષ્ટયેન વ્યાપ્યવ્યાપકાદિસમ્બન્ધિસ્થિ-
તાનાં સ્વપરિણામાત્ પરિણામાન્તરાગમનદેહુઃ વસ્તુનઃ
સદ્રૂપનાપરિણતિઃ અસ્તિસ્વભાવઃ

અર્થ ॥ તેમાં ૧ પ્રથમ અસ્તિત્વભાવનું લક્ષણ કહે છે. સ્વ કે
પોતાના દ્રવ્યાદિક ચાર ધર્મ તેનો જેમાં વ્યાપકપણો છે, ૧
દ્રવ્ય તે ગુણપર્યાયના સમુદાયનો આધારપણો, ૨ ક્ષેત્ર તે પ્ર-
દેશરૂપ સર્વ ગુણપર્યાયની અવસ્થાને રાખવાપણો જે જેને રાખે

પૃષ્ઠે ગુણ તથા પર્યાપ્તંતે તે દ્રવ્ય કહિયે તે દ્રવ્ય પૃક્તિ વે
સંદ થાય જ નહીં પૃષ્ઠ દ્રવ્યનું લક્ષણ છે અને જે ઘડા
પનાવના સંધને દ્રવ્ય માન્યો છે તે ઉપર જાગરો જેની
પરિણતિ થય કાલમયે તે રૂપને ત્યજે નહીં તે દ્રવ્ય પો-
તની મુદ્ધ જાન ત્યજે નહીં જેને અગુરુલયનું પદ્મગુણ હાનિ-
દ્રવ્ય તરુણ ચક્ર પૃક્ત્યો સિરે તે એક દ્રવ્ય અને જેને
જુગો સિરે તે મિત્ર દ્રવ્ય કહિયે પૃષ્ઠે ધર્મ, અર્ધ, લાકાશ
પૃ પૃક એક દ્રવ્ય છે અને જીવ અસંત્યાતપ્રદેશરૂપ એક
અસંદ દ્રવ્ય છે. એવા જીવ સર્વલોકનયે અનંતા છે તે જીવ
સિદ્ધનાં વે છે અને સંતતોપનાનાં ઓછા થાય છે પણ સર્વ-
સંત્યાનાં ઘટના વચના નથી. તથા પૃષ્ઠ પનાવ એક આકા-
શનદેન પ્રમાણ એક દ્રવ્ય છે તેવા પનાવ સર્વ જીવનો તથા
સર્વજીવના પ્રદેશથી પણ અનંતગુણ દ્રવ્ય છે. સ્કંધરો અથવા
પૃથ પનાવને વે તથા ઘડી જાય પણ પનાવપૃષ્ઠવને
જે સંત્યા છે તેનાં વચના ઘટના નથી પૃ નિશ્ચયનયથી
લક્ષણ કર્યાં.

હવે વ્યવહાર નયથી લક્ષણ કહે છે અર્થ જે દ્રવ્ય તેનાં
જે ક્રિયાકે० પ્રવૃત્તિ તેને કરે તે દ્રવ્ય કહિયે. તેનાં જીવનો
શુદ્ધ ક્રિયા તે આત્માદિક ગુણનો પ્રવૃત્તિ લેમ સક્ત સ્વેચ જાગરા
માટે જાલવિભાગી પ્રવૃત્તિ એન સર્વ ગુણનું જે કાર્ય લેમ જાલ-
ગુણનું કાર્ય વિશેષ ધર્મનું જાગરું. તથા દર્શનગુણનું કાર્ય સક્ત-
તમાનાન્યમ્ભાવનો ધોવ અને ચારિત્રગુણનું કાર્ય તે સ્વરૂપનું
મનું દુષ્ટાદિ અને ધનાંભિકાપનું કાર્ય ગતિગુણે પરિણમ્યા જે
જીવ તથા પૃષ્ઠ તેને ચાલવને સહકારી થાય એન સર્વ દ્રવ્યનો
સમજન ઓડ સેવી. પૃ લક્ષણ સર્વ દ્રવ્યના જે ગુણ છે તે

અન્યજાતીયદ્રવ્યાદીનાં સ્વીયદ્રવ્યાદિચતુષ્ટયતયા વ્ય-
વસ્થિતાનાં વિવક્ષિતે પરદ્રવ્યાદિકે સર્વદૈવાભાવાવિ-
ચ્છિન્નાનાં અન્યધર્માણાં વ્યાવૃત્તિરૂપો ભાવઃ નાસ્તિ-
સ્વભાવઃ યથા જીવે સ્વીયાઃ જ્ઞાનદર્શનાદયો ભાવાઃ
અસ્તિત્વે પરદ્રવ્યસ્થિતાઃ અચેતનાદયો ભાવા નાસ્તિ-
ત્વે સા ચ નાસ્તિતા દ્રવ્યે અસ્તિત્વેન વર્તેતે ઘટે ઘટ
ધર્માણાં અસ્તિત્વં પટાદિસર્વપરદ્રવ્યાણાં નાસ્તિત્વં एवं
સર્વત્ર

અર્થ ॥ હવે વીજા નાસ્તિ સ્વભાવતું સ્વરૂપ લલિયેં છેયે
અન્ય કે० વીજા જે દ્રવ્યાદિક જે દ્રવ્ય ગુણપર્યાય તેના પો-
તાના જે દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાલ ભાવ તે તેહિજ દ્રવ્યમાં સદા અવ-
ષ્ટંભપણે પરિણમે છે, છુટે વિવક્ષિત દ્રવ્યાદિકથી પર જે વીજા
દ્રવ્યાદિકના જે ધર્મ તે તેમાં સદા અભાવપણે નિરંતર અવિ-
ચ્છેદ છે, તે માટે પરદ્રવ્યાદિકના ધર્મનીવ્યાવૃત્તિતાપણાનો જે
પરધર્મ તે વિવક્ષિત દ્રવ્યમાં નથી એવા દ્રવ્યમાં જે ભાવ છે તે
નાસ્તિ સ્વભાવ જાણવો. જેમ જીવનેવિષે જ્ઞાન દર્શનાદિક
પોતાના જે ભાવ તેતો અસ્તિપણે છે, અને પરદ્રવ્યમાં રહ્યા જે
અચેતનાદિક ભાવ તેની નાસ્તિતા છે છુટે તે ધર્મ જીવ દ્ર-
વ્યમાં નથી માટે પરધર્મની નાસ્તિતા છે, પણ તે નાસ્તિતા તે
દ્રવ્ય મધ્યે અસ્તિપણે રહી છે જેમ ઘટના ધર્મ ઘટમાં છે તેથી
ઘટમાં ઘટ ધર્મનો અસ્તિત્વપણો છે પણ પટાદિ સર્વ પરદ્રવ્યોનો
નાસ્તિત્વપણો તે ઘટને વિષે રહ્યો છે તથા જીવમધ્યે જીવ
જ્ઞાનાદિક ગુણ તે અસ્તિત્વપણે છે, પણ પુટ્તલના વર્ણાદિક
જીવમધ્યે નથી. માટે વર્ણાદિકની નાસ્તિ તે જીવ મધ્યે રહિ
છે. શ્રીમગવતી સૂત્રે કયું છે, હે ગૌતમ અતિથતં અતિયતે

તથા ભગવ્યંગે ૧૩ તેરમા શનક મત્તે દ્વહાં પુદ્ગલવર્તનાની અપે-
ક્ષાં વાલને રૂપી ગવેપ્પાં છે.

તત્ર ગતિપરિણતાનાં જીવપુદ્ગલાનાં ગત્યુપદંભદેતુર્ધર્મા-
સ્તિકાયઃ, સ ચાસંખ્યેયમદેશલોકમદેશપરિમાણઃ ।

અર્થ ॥ દ્વે પંચાસ્તિકાયતું મિત્ર મિત્ર લક્ષણ કહે છે.
જે ગતિ પરિણામીપણે પરિણમ્યા જીવ તથા પુદ્ગલ તેને ગ-
તિના ઓટંભાનો હેતુ તે ધર્માસ્તિકાય દ્રવ્ય કહિયે. તે ધર્મા-
સ્તિકાય અસંખ્યાતા પ્રદેશ પરિમાણ છે. લોકમાં વ્યાપી છે,
લોકમાન છે, લોકના ઇક ઇક પ્રદેશે ધર્માસ્તિકાયનો ઇક
ઇક પ્રદેશ તે અનંત સંવંધીપણે છે ઇ ધર્માદિ ત્રણ દ્રવ્ય
અચલ અવરિપત અક્રિય છે.

સ્થિતિપરિણતાનાં જીવપુદ્ગલાનાં સ્થિત્યુપદંભદેતુઃ
અધર્માસ્તિકાયઃ, સ ચાસંખ્યેયમદેશલોકપરિમાણઃ ।

અર્થ ॥ સ્થિતિપણે પરિણમ્યા જે જીવ તથા પુદ્ગલ તેને
સ્થિતિના ઓટંભાનો હેતુ તે અધર્માસ્તિકાય દ્રવ્ય કહિયે તે
પણ લોક પરિમાણ અસંખ્ય પ્રદેશી છે.

સર્વદ્રવ્યાણાં આધારભૂતઃ અવગાહકસ્વભાવાનાં જીવ-
પુદ્ગલાનાં અવગાહોપદંભકઃ આકાશાસ્તિકાયઃ, સ
ચાનન્તપ્રદેશઃ લોકાલોકપરિમાણઃ । યત્ર જીવાદયો
વર્તન્તે સ લોકઃ અસંખ્યપ્રદેશપ્રમાણઃ, તતઃ પરમલોકઃ
કેવલાકાશપ્રદેશવ્યૂહરૂપઃ સ ચાનન્તપ્રદેશપ્રમાણઃ ।

અછતા પળ કહેવાય; તેવારેં સ્વ પર્યાયનો છતાપળો પર પર્યાયનો અછતાપળો એ બે ધર્મ સમકાલેં છે પણ એક સમયેં કહેવાય નહીં તે માટે એ ઘટાદિ દ્રવ્ય તે સ્વ દ્રવ્યમાં સ્વપર્યાયનો સત્ત્વપળો, પરપર્યાયનો અસત્ત્વપળો, તે કોઈ પણ એક સાંકેતિક શબ્દેં કરી કહેવાને સમર્થ નહીં માટે સત્ત્વ અસ્તિપળો અસત્ત્વ નાસ્તિપળો તે એક સમયેં કહેવામાં અસમર્થ છે તેથી વસ્તુ સ્વભાવના બે ધર્મ તે એક સમયેં છતા છે તેનો જ્ઞાન કરવા માટે સ્યાત્ અવત્કત્ત્વ્ય એ વચન ચોલ્યા. કેમકે કોઈકને એવો બોધ થાય જે સર્વથી વચને અગોચરજ છે તે માટે સ્યાત્પદ દીધો સ્યાત્ કે. કંઈચિત્પણે કોઈક રીતેં એક સમયે ન કહેવાય માટે સ્યાત્ અવત્કત્ત્વ્ય એ જીવ છે. એમ સર્વ દ્રવ્ય જાણવા. એ ગ્રીજો માંગો થયો. એ ગળ માંગા સકલા-દેશી છે. સર્વ વસ્તુને સંપૂર્ણપણે ગ્રહેવા રૂપ છે. જીવાદિક જે વસ્તુ તેને સંપૂર્ણ ગ્રહેવાવંત છે.

અથ ચત્વારો વિકલાદેશાઃ તત્ર એકસ્મિન્ દેશે સ્વ-પર્યાયસત્ત્વેન અન્યત્ર તુ પરપર્યાયસત્ત્વેન સંશ્ચ અસંશ્ચ ભવતિ ઘટોઽઘટશ્ચ એવં જીવોઽપિ સ્વપર્યાયઃ સન્ પરપર્યાયઃ અસન્ ઇતિ ચતુર્યો ભદ્રઃ

અર્થ ॥ હવે ચાર માંગા વિકલાદેશી કહે છે જે વસ્તુનું સ્વરૂપ કહેવો તેના એક દેશનેજ ગ્રહે એ સ્વરૂપ છે તિહાં એક દેશને વિષે સ્વપર્યાયનો સત્ત્વપળો અસ્તિપળો ગવેપે છે તે વારેં વસ્તુ સદ્ અસત્પણે છે એટલે એ ઘટ છે અને એ ઘટ નથી એમ જીવ પણ સ્વપર્યાયેં સત્ પરપર્યાયેં અસન્ તે માટે એક સમયેં અસ્તિ નાસ્તિ રૂપ છે, પણ કહેવામાં અસંખ્યાત સમયેં

नित्ये पण थयो नयी. सूक्ष्म छे. एक आकाशप्रदेशी अव-
गाहना तुल्य एक परमाणु छे तो पण ते एक आकाश प्रदे-
शमां अनंत परमाणु समाय छे पण परमाणु मत्वे चीजुं द्रव्य
कोइ समाय नहीं माटे परमाणु द्रव्य सूक्ष्म छे अने नित्य
छे जेइलुं परमाणु द्रव्य छे ते खंयादिक अनेकपणे परिणमे पण
परमाणु द्रव्य कोइ विणसी जाय नहीं एवं परमाणु द्रव्य छे.
ते एक परमाणुमां एक रस होय, एक वर्ण होय, एक गंध
होय अने लुखो, चिकणो, ठाडो, उन्हो, ए चार स्पर्श मांहेला
गमे ते वे परस होय एवं एक परमाणु द्रव्य छे. इहां कोइ
पुछे जे ते परमाणु देखानो नयी तो केवी रीते मनाय तेने
उत्तर जे घटपट शरीरादिक काय देखाय छे, ग्रहवाय छे, ते
रूपी छे तो एहना संबंधुं कारण परमाणु सूक्ष्म छे माटे
इंद्रियज्ञाने ग्रहेवातो नयी, पंतु रूपी छे केमके अरूपीयी रूपी
कार्य थाय नहीं ते माटेज परमाणु रूपी छे. तेवी ए स्कंध पण
रूपी थया छे अने आकाश प्रदेश अरूपी छे तो तेनो अ-
नंत प्रदेशी स्कंध पण अरूपी छे एम धारुं ते परमाणुना
अणुकादिक स्कंध अनंता छे, तथा छुट्टा परमाणु ते पण अनंत
छे ते वली खंयमां मिले छे तो बीजा खंयमांहेवी छुट्टा थाय
एम खंय विसरी जाय ने परमाणु थाय तेनी वर्गणा अज्य
वीस प्रकारनी छे. ते अज्यावीस भेद कम्मपयडीयी जागवा. ए
एकला परमाणु ते पण अनंता तथा वे मिलीने खंय पण
तेवा खंय पण अनंता एमज संख्यानाशुक्ता खंय पण अ-
तेमज असंख्यपान परमाणु निष्ठि खंय थाय ते पण अ-
तथा अनंत परमाणु मत्वा खंय थाय तेवा खंय पण अ-
ते ए जातिना खंय ते एक आकाश प्रदेश अवगाहे. ज

અસદ્ભાવ કે० અહતાપણે અર્પિત કરીને મુખ્યપણે ગરેષીયે તેવાર પછી અન્ય કે० વીજા સ્વપર્ણીયે અસ્તિપણો તથા પર પર્ણાંય જે નાસ્તિ પર્ણાંય એ સત્ત્વ કે० હતાપણે અસત્ત્વ કે० અહતાપણે યુગપત્ સમકાલે કહિયે, હ્રાં સંકેતિક શબ્દને અર્થે કદેશમાં ન આવે, અને તે વચ્ચા વિના શ્રોતાને જ્ઞાન કેમ થાય ? તે માટે સ્થાન્ પદ તે અન્ય ભાંગાની સાપેક્ષતા માટે તથા સર્વ ધર્મની મમકાલતા જણાવવા માટે સ્થાન્નાસ્તિઅવ-ત્તદ્ય એ છટ્ટો ભાંગો જાણવો. છટ્ટે જીવ પોતાને સ્વગુણે તો હતાપણો સર્વપર્ણાંય મમકાલનો અવત્તદ્યપણો એ સ્થાન્નાસ્તિ અવત્તદ્ય છટ્ટો ભાંગો થયો.

તથા એકદેશે સ્વપર્ણાંયઃ સદ્ભાવેનાર્પિતઃ એકસ્મિન્ દેશે પરપર્ણાંયસદ્ભાવેનાર્પિતઃ અન્યસ્મિન્ દેશે સ્વપર્ણ-ભયપર્ણાંયઃ સદ્ભાવામદ્ભાવાભ્યાં યુગપદેકેન ગચ્છેન વર્તું વિચક્ષિતઃ મન્ બ્રમન્ બ્રવત્તદ્યથ મવતિ રિતિ સત્ત્વો મદ્ભઃ । એનેન એકસ્મિન્ વસ્તુન્યર્પિતાનાર્પિતેન સમમર્દ્ધા ઉક્તા ॥

અર્થ ॥ તથા એકદેશે સ્વપર્ણાંયને હતાપણે અર્પિત કરિયે અને એકદેશે પરપર્ણાંયને અહતાપણે ગરેષીયે અને તે સર્વ પર્ણાંય સમકાલે એવા મદ્ભા છે પણ વચ્ચે કદેશાય નહીં છટ્ટે અસ્તિ-પણો પણ છે અને નાસ્તિપણો પણ છે, એ સર્વ ધર્મ મમકાલે છે, પણ વચ્ચે મોઝા થાય નહીં, એ અર્થેક્ષણે સ્થાન્અર્પિત સ્થાન્ અવત્તદ્ય એ રીતે વસ્તુનો પરિભ્રમણ છે. એ માનનો ભાંગો જા-ણવો. એ મમકાલી અર્પિત અનાર્પિતરણે કરી. તે અર્પિત એક ધર્મન હોય એમ એક ધર્મને વિષે મમકાલી કહી.

अनेति आत्मनस्तानो ग्रहकः व्यापकः रम्य कलासो, तेने
जीव जानवो.

पञ्चास्तिकायाणां परम्पारत्वे नवपुराणादिनिद्रव्यत्त-
हानिर्वर्णनात्पर्यायः कालः, अस्य चानदेनिकत्वेन
अस्तिकायत्वाभावः । पञ्चास्तिकायान्भूतपर्यायत्वेन-
वास्त्य एते पञ्चास्तिकायाः । तत्र धर्माधर्मा लोकाप्रमा-
णमण्डलेपदेनिको, लोकप्रमाणमदेन एव एकजीवः ।
एते जीवा अप्यनन्ताः, भाकागोहि अनन्तमदेनममाणः,
पुष्ट्युत्तरमातुः स्वयं एकोऽप्यनेकमदेनमवेष्टुमन्-
द्रव्ययुक्तत्वात् अस्तिकायः, कालस्य उपचारेण भिन्न-
द्रव्यता उक्ता ना च व्यवहारनयानेक्षया आदित्यग-
निरिच्छेदपरिमाणः कालः नमपक्षे एव एव व्यव-
हारकालः समपात्रलिकादिरूप इति ॥

अर्थ ॥ हवे काळ द्रव्यं लक्षण वहे छे ले पञ्चास्ति-
कायने पन्वे जगन्वे ए छिने तथा पुष्ट खंवे नव पुण्य-
पने व्यक्त के० द्रष्ट छे इति के० द्रष्टि तेने वर्णना कहिये
ते वर्णनात्प पर्याय तेने काळ कहिये एने प्रदेश नयी ते
नाटे अस्तिकायनो नयी ए काळ ते पञ्चास्तिकायने विने
अनन्तपर्याय परिगमन छे, जाने धर्मास्तिकायादिकनो पर्याय
छे एम तत्त्वापरिगमने विने कह्यो छे. विहां धर्मास्तिकाय
एक द्रव्य छे अस्तित्वान प्रदेशी छे. लोकप्रमाण प्रदेश प्रमाण
छे. एम अवर्णास्तिकाय पण एक द्रव्य छे. लोकप्रमाण अस्त-
त्वात् प्रदेशी छे. अनेक जीव द्रव्य ते पण लोकप्रमाण अस्त-
त्वात् प्रदेशी छे पण स्व अवगाहना प्रमाण व्यापक छे ते

દને છેડે વચ્ચો છે. જો આવરણ યોગ્ય વસ્તુ મિત્ર છે તો આવરણ જૂદા છે. તિહાં ક્ષયોપશમને મેદં જાણે છે તે પરોક્ષ અથવા દેશયી જાણે છે, સર્વથા આવરણ ગયેથકે પ્રત્યક્ષ જાણે પણ કેવલજ્ઞાન સર્વભાવનો સંપૂર્ણ પ્રત્યક્ષદાયક તે સંપૂર્ણ પ્રગટ્યો તેવો ધીજા જ્ઞાનની પ્રવૃત્તિ છે પણ મિત્ર પડતિ નથી, માટે તે કેવલજ્ઞાનનો જાણપણોજ કહેવાય છે, તથા કોઈક જ્ઞાનગુણના અવિભાગ સર્વ એક જાતિના કહે છે, તે અવિભાગમત્તે વર્ણાદિક જાણવાની શક્તિ અનેક પ્રકારની છે, તેમાંજ આવરણ છુટે જે શક્તિ પ્રગટે તે શક્તિનું મતિજ્ઞાનાદિ મિત્ર નામ છે, અને સર્વ આવરણ ગયારી એક કેવલજ્ઞાન રહું છે. છદ્મસ્થ જ્ઞાનનો ભાસ છે. એ પણ વ્યાખ્યાન છે. એવો જ્ઞાનગુણ પોતાના સ્વપર્યાય જ્ઞાપક પરિચ્છેદક વેતૃચ્ચાદિકે અસ્તિ છે. એમ સર્વ ગુણમાં સ્વધર્મની અસ્તિતા કહેવી. તેમજ જે અવિભાગરૂપ પર્યાય છે જેના સમૂહની એક પ્રવૃત્તિને ગુણ કહિયેછેયે તેપણ સ્વ-કાર્ય કારણવર્મે અસ્તિ છે. એમ છ દ્રવ્યનું સ્વરૂપ સ્વસ્વરૂપે અસ્તિ છે અને અન્ય છે ભાંગા પણ છે એવો સાપેક્ષતા માટે સ્યાત્પદ દેડને ઘોલવો તે સ્યાત્ અસ્તિ એ પ્રથમ ભાંગાપણો (કથ્યો) છુટે ગવેધ્યો. જે અસ્તિવર્મ તે પણ નાસ્તિપણા સહિત છે છુટે અસ્તિ કહેતાં થર્કા નાસ્તિ પ્રમુખ છ ભાંગાની છતિ છે, તિહાં શબ્દ સહિત ઉપયોગ થયો તેવી સત્યપણો થયો.

તથા સ્વજાત્યન્યદ્રવ્યાણાં તદ્ધર્માણાં ચ વિજાતિપર-
દ્રવ્યાણાં તદ્ધર્માણાં ચ જીવે સર્વથૈવ અભાવાત્ ના-
સ્તિત્વં તેન સ્યાત્ નાસ્તિરૂપો દ્વિતીયો ભદ્રઃ અત્ર
પરધર્માણાં નાસ્તિત્વં નાસ્તિપદેન ગૃહીતં શેષા અ-
સ્તિત્વાદયઃ સ્યાત્પદે ગૃહીતા इति

હુદ્દ છે છું તે છું કાલ દ્રવ્ય તે કાલનો નિતિ વિદ્યને
દેવો નહીં ઉચ્ચારેજ દેવો છું માનવો.

હાં કોઈ કહે જે છું છું દ્રવ્યને વિને અનેક અનેક
પર્યાય છે તે કોઈ પર્યાયને દ્રવ્યનો ન કાલો અને છું
વર્તના પર્યાયને વિને દ્રવ્યનો આગેય શા માટે કરવો ? તેને
ઉત્તર છું વર્તના પરિણતિ તે સર્વ પર્યાયને મહત્કારી છે અને
સર્વ દ્રવ્યને છે તેવી સુખ્ય પર્યાય છે માટે છું દ્રવ્યનો આ-
ગેય છે તે પણ અનાદિ શબ્દ છે.

एने पञ्चास्तिगताः सामान्यविशेषधर्मभा एव, तत्र
सामान्यतः स्वभावभूतं द्रव्यव्याप्यगुणपर्यायव्या-
पत्त्वेन परिणामिभूतं स्वभावः, तत्र एकं नित्यं
निर्वप्यं अमित्यं सर्वगतं च सामान्यं । नित्यानित्य
निर्वप्यस्वभावपदः सक्रियतादेतुः द्वाभ्यामः सर्वगतं च
विशेषदक्षार्पणमवृत्तिकारणं विशेषः । न सामान्यं
विशेषरहितं न विशेषः सामान्यरहितः ॥

અર્થ ॥ હવે છું પંચાસ્તિગત તે સામાન્ય વિશેષ ધર્મ-
મની છે તે સામાન્યતું ટક્કર વિશેષાવરપકે વર્ણ છે. ત્રિહાં
પ્રપમર્ગી સ્વભાવતું ટક્કર કહે છે. જે દ્રવ્યને વિને વ્યાપતો
હોય તથા શુદ્ધ પર્યાયનાં પણ વ્યાપકરણે સદા પરિણમનો
થકો પામિયે તેને સામાન્ય સ્વભાવ કહિયે તે સામાન્ય સ્વભાવ
જે હોય તે છું હોય તથા નિત્ય અવિનાશી હોય તથા
નિર્વપ્ય કે० જેહને અવિભાગ રૂપ અવપંચ ન હોય અને સર્વ
ગત કે० સર્વનાં વ્યાપકરણે હોય તે સામાન્ય સ્વભાવ કહિયે.
જીવદિ દ્રવ્યને વિને છુંકરણો તે વિદ્યને છે તે સર્વ દ્રવ્યને

કેપાશ્ચિદ્ધર્માણાં વચનમોચરત્વેન તેન સ્યાત્અવક્તવ્ય
 इति तृतयो भङ्गः । अवक्तव्यधर्मसापेक्षार्थं स्यात्पद-
 ग्रहणम्

અર્થ ॥ હવે ત્રીજો ભાંગો કહે છે. જે વસ્તુ હોય તેમાં કેટલાક ધર્મ એવા છે જે વચને કરી કહેવાતા નથી તે અવ-ક્તવ્ય છે. તે કેવલીને જ્ઞાનમાં જણાય પણ વચને કરી તે પણ કહી શકે નહીં તે માટે તેના ધર્મની અપેક્ષાએ વસ્તુ અવક્તવ્ય છે એટલે કહેતાં થકાં વક્તવ્યની ના થયી પણ કેટલાક ધર્મ વસ્તુ મધ્યે વક્તવ્ય છે તે જણાવવા માટે સ્યાત્પદ ગ્રહણ કરીને સ્યાત્ અવક્તવ્ય એ ત્રીજો ભાંગો કહ્યો.

अत्र अस्तिकथने असंख्येयाः नास्तिकथनेऽप्यसंख्ये-
 याः समया वस्तुनि, एकसमये अस्तिनास्तिस्वभावौ
 समकवर्त्तमानौ तेन स्यात्अस्तिनास्तिरूपश्चतुर्थो भङ्गः

અર્થ ॥ હવે ચોથો ભાંગો કહે છે જે અસ્તિ એવો શબ્દ ઉચ્ચાર કરતાં પણ અસંખ્યાત સમય થાય તથા નાસ્તિ એ શબ્દ ઉચ્ચાર કરતાં પણ અસંખ્યાત સમય થાય અને વસ્તુમાં તો અસ્તિધર્મ નાસ્તિધર્મ એ બેહુ એક સમયમાં છે, તે બેહુ સમ-કાલે જણાવવા માટે અને જે અસ્તિ તે નાસ્તિ ન થાય તથા જે નાસ્તિ તે અસ્તિ ન થાય તે સાપેક્ષતા માટે સ્યાત્ અસ્તિના-સ્તિ એ ચોથો ભાંગો જાણવો.

तत्र अस्तिनास्तिभावाः सर्वे वक्तव्या एव न अव-
 क्तव्या इति गङ्गानिवारणाय स्यात्अस्ति अवक्तव्य
 इति पञ्चमो भङ्गः स्याद्नास्ति अवक्तव्य इति षष्ठः

स्मितं २ गुणपर्यायाधारत्वं वस्तुत्वं ३ अर्थक्रिया-
रित्वं द्रव्यत्वं, अथवा उत्पादव्यययोर्मध्ये उत्पादपर्या-
याणां जनकत्वसंबन्धाविर्भावः लक्षणव्ययीभूतपर्या-
याणां विरोभाव्यभावत्वाः भूतेराधारत्वं द्रव्यत्वं
४ स्वस्वरूपवत्तापिज्ञानं प्रमाणं, प्रमाणेने अनेनेने
प्रमाणं, नेन प्रमाणेन प्रमातुं योग्यं प्रमेयं ज्ञानेन ज्ञायते
वर्गोपपत्तत्वं प्रमेयत्वं ५ उत्पादव्ययप्रवृत्तं सत्त्वं
६ पदगुणद्वानिहृद्विस्वभावा अगुस्त्यपुनर्यायास्तदा-
धारत्वं अगुस्त्यपुनं एते पदस्वभावाः सर्वं द्रव्येषु
परिणमन्ति तेन मानान्यस्वभावाः

अर्थ ॥ वे मूळ सामान्यता छ नेद छ वे सर्व द्रव्यनां
व्यापकने छे. १ अस्तित्व, २ वस्तुत्व, ३ द्रव्यत्व, ४ प्रमेयत्व
५ सत्त्व, ६ अगुस्त्यपुन. ए छ मूळ स्वभाव छे वे सर्व द्रव्य
रूपे परिणामिकने परिणमे छे ए धर्मे कोइनी लहाय नपी
तय के० विहां १ सर्व द्रव्यने विरे उतर सामान्य स्वभाव
निष्पन्न अतिस्त्वदिक तथा विशेष स्वभाव ते परिणामिक-
त्वादिक तेनो आकाशमूतयने ते धर्मे वीर्थकन्देव सामान्य
स्वभाव अस्तित्वनय कहें छे तथा, २ गुणपर्यायी आवत-
वन पदार्थ तेने वस्तुत्व कहिये अने, ३ अर्थ जे द्रव्य तेनी
जे क्रिया, जेन धर्मात्मिकापी चदनलहाय क्रिया, अयनास्ति-
कापी विग्नहाय क्रिया, आकाश द्रव्यनो अवगाहक्य क्रिया,
जीवनी उपयोग लक्षण क्रिया तथा पुटलनी निरुद्धा विरुद्धा-
रूप क्रियातो कवचनो पट्टे जे पदार्थनो प्रवृत्ति ते अर्थ
क्रिया अने अर्थ क्रियातो आवत धर्म तेने श्री सर्वजने
द्रव्यवर्तने कही छे.

પણે છે, અમેદપણે છે, इत्यादिक તે અસ્તિધર્મમાં અનેકાંતતા છે તેને ગ્રહે છે. કેમકે વસ્તુનો ઇકગુણ તેમાં અસ્તિપણો છે નાસ્તિપણો છે, નિત્યપણો છે, અનિત્યપણો છે, મેદપણો છે, અમેદપણો છે, વક્તવ્યપણો છે, અવક્તવ્યપણો છે, ભવ્યપણો છે, અભવ્યપણો છે, ઇ અનેકાંતપણો ઇહ જ સ્યાદ્રાદ છે તેનું સંકેતિક વાક્ય તે સ્યાત્પદ છે ઇ રીતે જાણવો.

આત્મદ્રવ્યને વિષે સ્વધર્મની અસ્તિતા છે, પરધર્મની નાસ્તિતા છે, સ્વગુણનો પરિણમવો અનિત્ય છે અને તેજ ગુણપણે નિત્ય છે, તથા દ્રવ્ય પિંડપણે ઇક છે અને ગુણ પર્યાયપણે અનેક છે, તથા આત્મા કારણપણે કાર્યપણે સમય સમયમાં નવાનવાપણો જે પામે છે તે ભવનધર્મ છે તો પણ આત્માનો મૂલધર્મ જે પલટતો નથી તે અભવનધર્મ છે. इत्यादिक અનેક ધર્મ પરિણતિ યુક્ત છે ઇ રીતે પદ દ્રવ્યને જાણી નિર્વારીને હેયોપાદેયપણે શ્રદ્ધાન ભાસન થાય તે સમ્યક્ જ્ઞાન, સમ્યક્ દર્શન છે ઇ જીવની અશુદ્ધતા તે પરકર્તા પરમોક્તા, પરગ્રાહકતા, ટાલવાના ઉપાયનું સાધન તે સાધન કરવે આત્મા આત્માપણે મૂલધર્મે રહે તે સિદ્ધપણો તેની રુચિ ઉદયમપણો કરવો ઇહિજ શ્રેય છે.

स्यादअस्ति, स्यान्नास्ति, स्यात्अवक्तव्यरूपास्त्रयः
सकलादेशाः संपूर्णवस्तुधर्मग्राहकत्वात्, मूलतः अ-
स्तिभावा अस्तित्वेन सन्ति, नास्तित्वेन सन्ति एवं
सप्तभङ्गाः एवं नित्यत्वसप्तभङ्गी अनित्यत्व सप्तभङ्गी
एवं सामान्यधर्माणां, विशेषधर्माणां, गुणानां, पर्या-
याणां, प्रत्येकं सप्तभङ्गी तद्यथा

એકદ્રવ્યવ્યાપિ ગુણ તથા સ્વજાતિ મિત્ર જીવવ્યાપિ જ્ઞાનાદિક સર્વગુણ અને અચેતનાદિક પરદ્રવ્યવ્યાપિસર્વ ધર્મની નાસ્તિ છે. એમ પંચાસ્તિકાયને વિષે અસ્તિકાયેં અનંતિ સત્તભંગીઓ પામે. એ સત્તભંગી સ્યાદ્વાદપરિણામે છે તે સર્વ દ્રવ્યાદિકમાં છે.

હવે વસ્તુમધ્યે આસ્તિપણો ન માનિયેં તો શો દોષ ઉપજે તે કહે છે. જો વસ્તુમાં આસ્તિપણો ન માનિયેં તો ગુણ પર્યાયનો અભાવ થાય અને ગુણના અભાવેં પદાર્થ શૂન્યતાપણો પામે.

તથા જો વસ્તુમધ્યે નાસ્તિપણો ન માનિયેં તો તે વસ્તુ કદાકાલેં પર વસ્તુપણેં અથવા પરગુણપણેં પરિણમિ જાય તેથી કોડવારેં જીવ તે અજીવપણો પામે અને અજીવ તે જીવપણો પામે તો સર્વ સંકરતાદોષ ઉપજે તથા વ્યંજન કે. પ્રકટ-તાનો હેતુ તેને યોગેં છતો ધર્મ તે ફુરે પળ જે ધર્મની સત્તા છતિ ન હોય તે ફુરે નહીં. જો નાસ્તિપણો ન માનિયેં તો અસત્તાપણેં ફુરે અને જેવોં અસત્તા સ્ફુરે તેવોં દ્રવ્યનો અ-નિયામક કે. અનિશ્ચયપણો થઈ જાય, તે માટે સર્વ ભાવ અગ્નિ નાગ્નિમયી છે. વ્યંજકતાનો દૃષ્ટાંત કહે છે. જેમ કોરા કુંભમાં મુગંધનાની મત્તા છે તોજ પાણીને યોગેં વાસના પ્ર-ગટે છે. જો વસ્ત્રાદિકમાં તે ધર્મ નથી તો તેમાં પ્રગટનો પળ નથી એમ સર્વજ્ઞ જાણવો. હવે ધંજો નિય સ્વભાવ કહે છે તે જે વસ્તુના ભાવ તેનો અવ્યય કે. નહીં ટલવોં છૂટે તેમનો તેમજ રહેવો તે નિયપણો કહિયેં તેના વે મેદ છે તે કહે છે.

एका अद्रव्यतिनिन्यता द्विताया पांपर्यनित्यता ॥

તથા દ્રવ્યાણાં ઝર્ધ્વપ્રચયતિર્યગ્પ્રચયન્વેન તદેવ દ્રવ્ય

દેવચંદ્રજીકૃત નયચક્રસાર.

તે તેણું ક્ષેત્ર જાણું, ૨ કાલ તે ઉત્પાદવ્યય ધ્રુવપણે
 ૪ ભાવ તે સર્વ ગુણપર્યાયનો કાર્યધર્મ તિહાં જીવ
 ? સ્વદ્રવ્યપ્રદેશ ગુણનો સમુદાય દ્રવ્ય છે, તે ગુણપ
 જનકપણો તે સ્વદ્રવ્ય અને, ૨ જીવના અસંખ્યાના પ્રદે
 સ્વપર્યાયનો સ્વક્ષેત્રપર્યાય તે જાણવા છુટે દેખવાદિક લે
 ણનો પર્યાય તેણું લે ક્ષેત્ર તે સ્વક્ષેત્ર, ૩ પર્યાયમધ્યે ક
 કાર્યાદિકનો લે ઉત્પાદવ્યય તે સ્વકાલ તથા, ૪ અતીતઅ
 ગત વર્તમાનણું પરિણમન તે સ્વભાવ તે કાર્યાદિક ધર્મ જે
 જ્ઞાનગુણનો પર્યાય જાણંગપણો, વેત્તાપણો, પરિચ્છેદકપણો, વિવે
 ચનપણો, ક્રિયાદિક સ્વભાવ એમ સ્વદ્રવ્ય સ્વક્ષેત્ર સ્વકાલ સ્વભા
 લે પરિણાનિકપણે પરિણમના તેની અસ્તિતા કહેવી એ સર્વની
 છતિ છે તે અસ્તિ સ્વભાવ છે. એ અસ્તિ સ્વભાવે દ્રવ્ય છે, તે
 પોતાનો મૂલ ધર્મ મૂક્તિ અન્ય ધર્મપણે પરિણમતો નથી, પરિ
 ણામાનરે આગમન છે એ અસ્તિ સ્વભાવ તે સર્વ દ્રવ્યમાં પો
 તાના ગુણપર્યાયનો જાણવો. લે અસ્તિ તે સદ્રુપતા છતાં રૂપ
 પણાની પરિણતિ હેવી, સર્વ દ્રવ્યમાં પોતાને ધર્મેજ પરિણમે પણ
 લે જીવ દ્રવ્ય તે અજીવ દ્રવ્યપણે ન પરિણમે. તથા એક જીવ
 તે અન્ય જીવપણે ન પરિણમે. વળી એક ગુણ તે અન્ય ગુણપણે
 ન પરિણમે, જ્ઞાનગુણને વિષે દર્શનાદિક ગુણની નાસ્તિતા છે
 અને જ્ઞાનના ધર્મની અસ્તિતા છે, તથા એકગુણના પર્યાય
 અનંતા છે તે સર્વ પર્યાયધર્મે સરિલા છે પણ એક પર્યાયના
 ધર્મ વીજા પર્યાયમાં નહીં અને વીજા પર્યાયના ધર્મ પહેલા
 પર્યાયમાં નહીં માટે સર્વ પોતાને ધર્મેજ અસ્તિ છે. એ રીતે
 અસ્તિ નાસ્તિતું જ્ઞાન સર્વ કરું, એ દ્રવ્યને વિષે પ્રયમ અસ્તિ
 સ્વભાવ વહ્યો.

રને કારણે રાગ હતો તેહિજ વસ્ત્ર ધંનને કારણ પ્રતે રાગ થયો તે કારણ નવા રાગનો નવાપણો પણ રાગ રહિત આત્મા કેવારે નહીં, એ પારંપર્ય એટલે પરંપરા નિત્યતા કહિયેં. વીજું નામ સંનતિ નિત્યતા જાણવી, તે કારણ યોગે નિમિત્તે નીપજે, નવા નવા પર્યાયને પરિણમવે એટલે પૂર્વ પર્યાયને વ્યયથવે તથા અભિનવ પર્યાયને ઉપજવે અનિત્ય સ્વભાવ જાણવો. એટલે ઉત્પત્તિ કે. ઉપજવો વ્યય કે. વિણસવો એવો જે સ્વભાવ તે અનિત્ય સ્વભાવ જાણવો.

તત્ર નિત્યત્વં દ્વિવિધં કૂટસ્થં પ્રદેશાદિનાં, પરિણામિત્વં જ્ઞાનાદિગુણાનાં, તત્રોત્પાદવ્યયાવનેકપ્રકારાં તથાપિ કિંચિદ્દિશ્યતે વિસ્તસાપ્રયોગજભેદાદ્ દ્વિભેદો સર્વદ્ર વ્યાપાં ચલનસદ્કારાદિપદાર્થક્રિયાકારણં ભવન્ત્યેવ ॥

અર્થ ॥ તિહાંવલી ગ્રંથાંતરે નિત્યપણો વે પ્રકારે કહ્યો છે એક કૂટસ્થનિત્યતા, વીજી પરિણામિનિત્યતા છે. જીવના અસંખ્યાત પ્રદેશ તે સંખ્યાયેં તથા ક્ષેત્રાવગાહ પલટતો નથી તે તથા ગુણનો અવિભાગ તે સર્વ કૂટસ્થનિત્યતા છે.

જ્ઞાનાદિક ગુણ એ સર્વ પરિણામિક નિત્યતાયેં છે. કેમકે ગુણનો ધર્મજ એ છે. જે સમયે સમયે સ્વભાવ કાર્યપણે પરિણમે અને જે કાર્ય હોય તે પરિણામિકપણેજ હોય એ નીતિજ છે અને જો જ્ઞાનગુણને કૂટસ્થનિત્યતાપણે માનિયેં તો પહેલે સમયે જે જ્ઞાને કરી જાણ્યો તેહિજ જાણપણો સદાસર્વદા રહે પણ તેમ તો નથી. જ્ઞેય તો નવનવી રીતે પરિણમતા દેખાય છે તો તે જ્ઞેયની નવનવી અવસ્થા જ્ઞાન જાણે નહીં એટલે પહેલે સમય જે રીતે જ્ઞાન પરિણમે છે તે રીતે પરિણમન જોવું

પરિણમતી નાથિયે નાથિયે પરિણમતી તથા ટાળાંગ સુત્રે
 સિપઅત્થિ. ૨ સિપનત્થિ, ૩ સિપઅત્થિનત્થી, ૪ સિપઅ
 ત્થં. ૫ સોમંગી કહી છે. અને શ્રીવિરોપાવદયક મત્તે ક
 છે કે, જે વસ્તુનો અસ્તિ નાસ્તિનગો જાને તે સમ્યગ્ જ્ઞા
 અને જે ન જાને અથવા અપાર્થક્યને જાને તે મિથ્યાત્વ
 ઉક્તં ચ સદસદ વિરોપનાજો, ભવહેતુજહૃષ્ણિઓવલંભાજો ॥ ના
 ફલાભાવાજો નિષ્કાદિઠિતજ્ઞાણં ॥ ૧ ॥ ૫ ગાથાની ટીક
 મત્તે સ્વાદ્વાદોપલક્ષિતવસ્તુસ્વાદ્વાદધ્વતમભદ્વાપરિણામઃ એકૈ
 શ્મિન્દ્રવ્યેશુણેષપરિવરુમસાનભદ્વાભવત્યેવ અનઃ અનન્તપર્યાયપા
 પતેવસ્તુનિઅનન્તાઃ સત્તમંયોભવન્તિ હતિરજાકસાવનારિકાયાં
 દ્રવ્યને વિષે શુણે વિષે પર્યાયને વિષે સ્વરૂપે સ્તાન ભંગા હ
 જે ૫ સ્તાન ભંગાનો પરિણામ તે સ્વાદ્વાદપગો કહિયે.

તપાદિ સ્વપર્યાયઃ પરપર્યાયરુપપર્યાયઃ સદ્ભાવેના-
 મદ્ભાવેનોભવેન ચાર્પિતો વિરોપનઃ કુંભઃ અકુંભઃ કુંભા-
 કુંભો વા અવક્તવ્યોભપરુપાદિભેદો ભવતિ સત્તમંગી
 પ્રતિપાપતે इत्यर्थः ઓષ્ઠગ્રીવારુપોલકુશિબુશાદિભિઃ
 સ્વપર્યાયઃ સદ્ભાવેનાર્પિતઃ વિરોપનઃ કુંભકુંભો ભવ્યતે
 સન્ યદ્ હતિ મયમમંગો ભવતિ એવં જીવઃ સ્વપર્યાયઃ
 જ્ઞાનાદિભિઃ અર્પિતઃ સન્ જીવઃ

અર્થ ॥ ૫ સત્તમંગી પરતી અપેક્ષાયે નવી તે દ્રવ્યાતિ
 મત્તે જ છે યથા સ્વયમે પરિણમતું તે અસ્તિ ધર્મ છે અને
 દ્રવ્યના ધર્મે ન પરિણમતું ૫ નાસ્તિતું ફલ છે, તે માટે ૫ સ
 મંગી તે વસ્તુયમે છે, તે વિરોપાવદયકથી સત્તમંગી લક્ષિયે છે

થાય. હવે इहां सहजनो उत्पादव्यय કહે છે. તિહાં ધર્માસ્તિકાયાદિ છ દ્રવ્યને પોતાપોતાના ચલનસહકારાદિ ગુણની પ્રવૃત્તિરૂપ અર્થક્રિયાનો કરવો થાયજ અને ચલન સહકારપણો તે કાર્ય ધર્માસ્તિકાયદ્રવ્યને પ્રતિપ્રદેશેં રહ્યો જે ચલન સહકારી ગુણા વિભાગ તે ઉપાદાનકારણ છે, તેહિજ કાર્યપણે પરિણમે છે છુટ્તે કારણપણાનો વ્યય અને કાર્યપણાનો ઉત્પાદ તથા ચલન સહકારીપણે ઘુવ છે. એમજ અધર્માસ્તિકાયને વિષે ધિરસહાયગુણતું પ્રવર્તન છે તથા આકાશાસ્તિકાયને વિષે પળ અવગાહનાગુણતું પ્રવર્તન એમજ છે. વલી પુટ્ટલમાં પૂરણગલનાદિક ગુણતું પ્રવર્તન છે. તેમજ જીવદ્રવ્યમાં જ્ઞાનાદિક ગુણતું પ્રવર્તન છે અથવા વલી અનેકાંતજયપતાકા ગ્રંથને વિષે એમ પળ કયું છે જે પ્રતિસમયેં ગુણને વિષે કારણપણો નવો નવો ઉપજે છે છુટ્તે કારણપણાનો પળ ઉત્પાદ વ્યય છે તેમજ પ્રતિસમયેં કાર્યપણો પળ નવો નવો ઉપજે છે, છુટ્તે કાર્યપણાનો પળ ઉત્પાદ વ્યય છે એમ સર્વ દ્રવ્યને વિષે સર્વ ગુણનો કાર્યપણો કારણપણો ઉપજે વિણસે છે, એમ ઉત્પાદ વ્યયનો એક સ્વરૂપ પ્રથમ મેદ કહ્યો.

तथाच सर्वेषां द्रव्याणां पारिणामिकत्वं पूर्वपर्यायव्ययः
नवपर्यायोत्पादः एवमप्युत्पादव्ययौ द्रव्यत्वेन घुवत्वं
इति द्वितीयः

અર્થ ॥ સર્વ ધર્મ છે તે પરિણામિક ભાવે છે. તિહાં પૂર્વ પર્યાયનો વ્યય અને નવા પર્યાયનો ઉત્પાદ વ્યય સમય સમયેં છે અને દ્રવ્યપણો ઘુવ છે છ.વીજો મેદ.

છે તે માટે સ્યાન્ પૂર્વક છે એમ સ્યાન્ અસ્તિનાસ્તિ એ ઘોષો
ભંગો જાગવો.

તથા એકસ્મિન્ દેશે સ્વપર્યાયઃ સદ્ભાવેન વિવક્ષિતઃ
અન્યત્ર તુ દેશે સ્વપરોભયપર્યાયઃ સત્ત્વાસત્ત્વાભ્યાં
યુગપદસંકેતિકેન શબ્દેન વક્તું વિવક્ષિતઃ સન્ અવ-
ક્તવ્યરૂપઃ પશ્ચમો ભદ્રો ભવતિ. एवं जीवोपि चेत-
नत्वादिपर्यायः सन् शेषैरवक्तव्य इति

અર્થ ॥ તથા એક દેશે પોતાને પર્યાયે સ્વદ્રવ્યાદિકેં છતા-
પણે ગવેપીયે અને અન્ય કે० વીજા દેશોને વિષે સ્વપર એ વે
પર્યાયે સત્ત્વ છતાપણે તથા અસત્ત્વ-અછતાપણે સમકાલે અસંકે-
તપણે નામને અગરકહે ગવેપીયે તેવારે સન્ કે० અસ્તિઅવક્ત-
વ્યરૂપ માંગો ઉપજે અને એ માંગા છતાં વીજા છ માંગા છે
તેનાં ગવેપણા માટે સ્યાન્ પદ જોડીયે એટલે સ્યાન્ અસ્તિ અવ-
ક્તવ્ય એ પાંચમો માંગો જાણવો. જેમ જીવને વિષે ચેતનપણો
મુખ્યત્રીપંગુણે અસ્તિ છે અને નાસ્તિપણે અસ્તિનાસ્તિ સમકાલ-
પણે વચનગોચર ન આવે તે સ્યાન્ અસ્તિ અવક્તવ્ય.

તથા એકદેશે પરપર્યાયેરસદ્ભાવેનાર્પિતો વિદ્યેષતઃ અ-
ન્યસ્તુ સ્વપરપર્યાયઃ સદ્ભાવાસદ્ભાવાભ્યાં સત્ત્વાસ-
ત્ત્વાભ્યાં યુગપદસંકેતિકેન શબ્દેન વક્તું વિવક્ષિતકું-
મોઽસન્ વક્તવ્યથ ભવતિ । અહુમ્મો વક્તવ્યથ ભવ-
તીત્પર્યાયઃ દેશે તસ્યાહુમ્મત્વાન્ દેશે અવક્તવ્યત્વા-
દિતિ પશ્યો ભદ્રઃ -

અર્થ ॥ તથા એકદેશે પરપર્યાય જે નાસ્તિ પર્યાય તેને

સ્વકાલરૂપ પરિણમન છે, એ ઉત્પાદ વ્યયનો ગ્રંજો મેદ જાળવો.

इहां केटलाक कालनी अपेक्षा लेइने परप्रत्ययपणो कहे छे ते खोटो छे, कारण के कालद्रव्य जे छे, ते पंचास्तिकापनो पर्याय छे अने परिणतितो द्रव्यनो स्वधर्म छे, माटे काल ते स्वकालरूप वस्तुनो परिणाम तेनो मेद छे, अथवा कालने मित्र द्रव्य मानिये तोपण काल ते कारणपणे छे, अने अतीत, अनागत वर्तमानरूप परिणति तेतो जीवादिक द्रव्यनो धर्म छे ते माटे ए उतपाद व्यय पण स्वरूपज छे ए ग्रीजो मेद थयो.

तथाच सिद्धात्मानि केवलज्ञानस्य यथार्थज्ञेयज्ञायकत्वात् यथा ज्ञेया धर्मादिपदार्थाः तथा घटापटादिरूपा वा परिणमन्ति तथैव ज्ञाने भासनाद् यस्मिन् समये घटस्य प्रतिभासः समयांतरे घटध्वंसे कपालादिप्रतिभासः तदा ज्ञाने घटा प्रतिभासध्वंसः कपालप्रतिभासस्योत्पादः ज्ञानरूपत्वेन ध्रुवत्वमिति. तथा धर्मास्तिकाये यस्मिन् समये संख्येयपरमाणूनां चलनसहकारिता अन्यसमये असंख्येयानां एवं संख्येयत्वसहकारिताव्ययः असंख्येयानन्तसहकारिताउत्पादः चलनसहकारित्वेन ध्रुवत्वं. एवमधर्मादिष्ववि ज्ञेयं, एवं सर्वगुणप्रवृत्तिषु इति चतुर्थः ॥

અર્થ ॥ તથા કે० તેમજ વલી સિદ્ધાત્માને વિષે કેવલ જ્ઞાનગુણની સંપૂર્ણ પ્રગટતા છે તે યથાર્થ જે કાલે જે જ્ઞેય જેમ પરિણમે તે કાલે તેમજ જાણે એહવો જ્ઞેયનો જ્ઞાયક તે કેવલ જ્ઞાન છે, જેમ ધર્માદિ દ્રવ્ય તથા ઘટપટાદિ જ્ઞેય પદાર્થ જે રીતે

વ્યયૌ સ્તઃ નાસ્તિ ભાવાનાં પરદ્રવ્યાદીનાં પરાટ્ટર્ણા
નાસ્તિભાવાનાં પરાટ્ટર્ણત્વેનાપ્યુત્પાદવ્યયૌ દ્રુશ્યં ચ
અસ્તિનાસ્તિદ્રવ્યૌ ઇતિ પશ્યમઃ ॥

અર્થ ॥ તથા સર્વ દ્રવ્યમાં અસ્તિ તથા નાસ્તિ એ બે સ્વભાવ
પરિણમિ રહ્યા છે. તિહાં જે અસ્તિ સ્વભાવ છે તે સ્વદ્રવ્યાદિ-
કનો છે. તે જેવો જ્ઞાનગુણ ઘટ જાણતો હતો તેવો ઘટ
જ્ઞાનની અસ્તિતા હતી અને તેજ ઘટલ્લંઘ્ય થયે કપાલ જ્ઞાન
થયું તે વોરે ઘટ જ્ઞાનની અસ્તિતાનો વ્યય થયો અને કપાલ
જ્ઞાનની અસ્તિતાનો ઉત્પાદ થયો, એ રીતે અસ્તિતાનો ઉત્પાદ
વ્યય છે તેજ રીતે નાસ્તિતાનો પણ ઉત્પાદ વ્યય જાણવો. જે
પહેલી ઘટ નાસ્તિતા હતી તે પછે ઘટલ્લંઘ્યે કપાલ નાસ્તિતા
થયી. એમ પરદ્રવ્યને પલટવે નાસ્તિતા પલટે છે તે સ્વગુણને
પરિણામિક કાર્યને પલટવે કરીને અસ્તિતા પલટે છે અને જિહાં
પલટવાપણો તિહાં ઉત્પાદ વ્યય થાયજ. એમ દ્રવ્યમાં સામાન્ય
સ્વભાવ સર્વ ધર્મ છે તેમાં જેમ સંભવે તેમ શ્રી પ્રભુની આજ્ઞાએ
ઉપયોગ દેહને ઉત્પાદ વ્યયપણો કરવો અને અસ્તિ નાસ્તિપણે
દ્રુશ્ય છે એ પાંચમો અધિકાર વલ્યો.

તથા પુનઃ અગુરુલ્લુપર્યાયાણાં પદ્મગુણહાનિવૃદ્ધિરૂપા-
ણાં પ્રતિદ્રવ્યં પરિણમનાત્ નાનાહાનિવ્યયેદ્વદ્યુત્પાદઃ
વૃદ્ધિવ્યયે હાન્યુત્પાદઃ દ્રુશ્યત્વં ચાગુરુલ્લુપર્યાયાણાં
एवं सर्वद्रव्येषु ज्ञेयं “तत्त्वार्थवृत्तौ” આકાંશાધિકારે
યત્રાપ્યવગાહકજીવપુદ્ગલાદિર્નાસ્તિ તત્રાપ્યગુરુલ્લુપર્યાય
વર્તનયાવશ્યત્વે ચાનિત્યતાભ્યુપેયા તે ચ અન્યે અન્યે

અર્થ ॥ હવે બીજો માંગો કરે છે તે એક જીવ
 અપોગનાં જાણા છે તે જાંવો વિશે, અન્ય તે સિ
 હોત છે તે સર્વના હુનનોં અનિવારિ પ્રમુલ
 નાલિ છે. એ અહીં ક્રમ તમા તેના અહીં
 નાલિ છે. જેન અહીં ગ્રહચરનો છે તેની પ
 અહીં કોનો પડને છે. તે પા ગ્રહક છે પા
 પા નિ છે પડે ને કરાંપાનો ગ્રહચરનો તે અ
 એ ને અહીં ગ્રહચરનો તે કરાંપાનો નથી.
 જાંવનાં જાનકિક હુન છે ને બીજાનાં નથી
 જાંવનાં જે જાનકિક હુન છે તે તેનાં નથી. જા
 છે. તે નાં જાનકિક કર્મ કરિતા કરે તો
 પેત્રોતના હુન છે પા કોઈ દ્રવ્યના હુન કો
 જાવતા નથી. ને નાં સ્વચાતિ અન્ય દ્રવ્યનો,
 પા મના અન્ય ધર્મનો તે સર્વનો નાલિ છે, પ
 પા મના અન્ય દ્રવ્યકિકનો નાલિ છે, તમા પા
 નાનાં પા સ્વચાતિ જીવનાંકારનાં કરાવતાનો
 ને નાં પાદ્યરનો, પાદ્યરનો, પાદ્યરનો, પાદ્યરનો
 જાલિ છે. પા નાલિરનો પા તેનાં રહો છે તે
 નાલિરનો પા માંગે પા તેનાં છે. પા પુવ
 પાકો પા અનિરનો નથી પા કાવરનો પ
 જાંવનાં જાનકિક હુન નાલિ છે. પાદ્યરનો
 જાંવનાં રહો છે. દ્રવ્યકિક અનંત ધર્મનો ના
 સ્વચાતિ જાંવનાં સર્વ ધર્મનો નાલિ નથી પાદ્યર
 ને નાં સ્વચાતિ પા બીજો માંગો કરે.

ગવેષિયે નહીં તો અલોકાકાશને વિષે સદ્દર્શન ન્યૂન કે. ઓછો પડે જે ઉત્પાદ વ્યય દ્રુવતા સંયુક્ત તે સત્ કહિયે અને જે દ્રવ્ય હોય તે સત્પણા સંયુક્તજ હોય. માટે અગુરુલ-લુપ્ત પરિણમન, સર્વ દ્રવ્યમાં સર્વ પર્યાયમાં સર્વ પ્રદેશમાં છે એ અગુરુલલુપ્તો ઉત્પાદ વ્યય કહ્યો એ છટ્ટો અધિકાર થયો.

તથા ભગવતીટીકાયાં તથા ચ અસ્તિપર્યાયતઃ સામ-
ર્થ્યરૂપા વિશેષપર્યાયાસ્તે ચાનન્તગુણાસ્તે પ્રતિસમયં
નિમિત્તભેદેનપરાવૃત્તિસ્થાઃ તત્ર પૂર્વવિશેષપર્યાયાણાં
નાશઃ અભિનવવિશેષપર્યાયાણામુત્પાદપર્યાયવૃત્તે દ્રુવત્વં
ઇત્યાદિ સર્વત્ર જ્ઞેયં ઇતિ સત્તમઃ

અર્થ ॥ તેમજ વલી અસ્તિપર્યાયી વિશેષ પર્યાય જે સામર્થ્યરૂપ તે અનંત ગુણ છે એ ભગવતી સૂત્રની ટીકા મળ્યે કહ્યો છે. જે અસ્તિ પર્યાય તે જ્ઞાનાદિક ગુણના અવિભાગ-રૂપ પર્યાય છે. જે પર્યાય પર્યાયમાં સર્વ જ્ઞેય જાણવાનું સામર્થ્ય છે તે વિશેષ પર્યાય છે. તથા મહાભાષ્યે યાવંતો જ્ઞેયાસ્તાવંતો જ્ઞાનપર્યાયાઃ એ સામર્થ્ય પર્યાયગવેષ્યા છે, એ સામર્થ્ય પર્યાય તે જ્ઞેયને નિમિત્તે છે, તે જ્ઞેય તો અનેક ઉપજે છે ને અનેક વિણશે છે તેવારે વિશેષપર્યાય પણ પડે છે તે પ્રતિસમયે નિમિત્ત ભેદની પરાવૃત્તિ પડેલેથી પૂર્વ વિશેષ પર્યાય નાશ થાય તથા અભિનવ વિશેષ પર્યાયનો ઉપજવો છે અને પર્યાયની અસ્તિતા દ્રુવ છે. એમ ગુણપર્યાયનો ઉત્પાદ વ્યય દ્રુવ-પણો તે સાતમો છે એ અસ્તિનાસ્તિ સ્વભાવ વચાણ્યા.

નિત્યતાઽભાવે નિરન્વયતા કાર્યસ્ય ભવતિ કારણા-
ભાવતા ચ ભવતિ, અનિત્યતાયા અભાવે હાયકતાદિ-

અવ વત્તવ્યા ભાવાઃ સ્યાન્પદે ગૃહીતાઃ અવ અન્નિ-
ભાવા વત્તવ્યા સ્તથા અવત્તવ્યા સ્તથા નાસ્તિભાવા
વત્તવ્યા અવત્તવ્યા એકાસ્તિન્ વસ્તુનિ, ગુણે. પર્યાયે.
એકસમયે. પરિણમવાના ઇતિ જ્ઞાનાર્થ સ્યાન્અસ્તિ-
નાસ્તિ અવત્તવ્ય ઇતિ મમ્મો ભદ્રઃ ॥ અવ વત્તવ્યા
ભાવાસ્તે સ્યાન્પદે સંગૃહીતા ઇતિ અસ્તિન્વેન અસ્તિ-
ધર્મા નાસ્તિન્વેન નાસ્તિધર્મા યુગપદુમયસ્વભાવત્વેન
વસ્તુમશયન્વાન્ અવત્તવ્યઃ સ્યાન્પદે ચ અમ્યાર્દા-
નામેવ નિન્યાનિત્યાપનેકાન્નસંગ્રાહકમ્

અર્થ ॥ હવે જાનમો માંગો કહે છે, હજાં અગ્નિભાવપણો
વત્તવ્ય છે તેમજ નાગ્નિભાવ પણ વત્તવ્ય છે, અને અવત્તવ્ય
પણ છે. એ સર્વ ધર્મ એક સમયમાં એક વસ્તુમત્તે તથા એક
ગુણમત્તે તથા એક પર્યાયમત્તે સમકાલે પરિણમે છે તે જણા-
વવા માટે અસ્તિનાસ્તિ અવત્તવ્યઃ એ જાનમો માંગો. હજાં
અસ્તિ તે નાસ્તિ ન થાય અને નાસ્તિ તે અસ્તિ ન થાય
તથા વત્તવ્ય તે અવત્તવ્ય ન થાય અને અવત્તવ્ય તે વત્ત-
વ્ય ન થાય તે જણાવવાને અર્થે સ્યાન્પદ ઢાલ્યો છે. હજાં
અસ્તિપણે જે ભાવ છે તે અગ્નિધર્મ અને નાસ્તિપણે જે ભાવ
છે તે નાસ્તિધર્મ ઢાલ્યો છે, વેદ સમકાલે છે તે માટે એક
સમય વત્તવ્યકે. કહેવામાં અશક્ય છે, અસમર્થ છે, તેથી
અવત્તવ્યકે. અગૌચરપણે છે અને જે સ્યાન્પદ છે તે અસ્તિ-
ધર્મ નાસ્તિધર્મ અવત્તવ્ય ધર્મનો નિન્યપણો, અનિત્યપણો પ્રમુખ
અનેકાંતનો સંગ્રહ કરે છે જે અગ્નિધર્મ છે તે નિન્યપણે પણ
છે તથા અનિત્યપણે પણ છે એકપણે છે, અનેકપણે છે, મેદ-

પ્રમેયત્વ, અગુરુલ્લુ આદિક સમસ્ત પર્યાય ગુણા વિભાગાદિક તે સર્વતું આધારમૂલ ક્ષેત્ર તે પ્રદેશ છે તે સ્વ કે० પોતાના જે ક્ષેત્ર તે સર્વ ભેદરૂપ જુદા જુદા છે છટ્લે સંખ્યાતા પ્રદેશ મિત્ર છે પણ તે એક પિંડપણો કિયારે તજતા નથી, સર્વ પ્રદેશમાં અંતરાલ ક્ષેત્રપણો કોઈયારે પામતો નથી જે અનંતા સ્વભાવ, અનંત પર્યાય, તે અસંખ્યાત પ્રદેશ રૂપ તેનું પ્રમાણ ફિરતું નથી એવો જે દ્રવ્યને વિષે સમુદાય પિંડપણો રહે છે તે એક સ્વભાવ કહિયે. તે પંચાસ્તિકાયમંવ્યે ? ધર્મ, ૨ અધર્મ, ૩ આકાશ, ૪ વળ દ્રવ્ય એકેક છે અને જીવ દ્રવ્ય અનંતા છે તેથી પુટ્લ પરમાણુ અનંત ગુણા છે. તે એક જીવ અનેક રૂપ નવ નવા કરે પણ અંતર પડે નહીં તે માટે દ્રવ્યમંવ્યે એક સ્વભાવ છે.

ક્ષેત્ર અસંખ્યાત પ્રદેશ કાલ ઉત્પાદ વ્યયરૂપ ભાવ પર્યાય ગુણના અવિભાગ તે પોતાના મિત્રકાર્ય પરિણામી છે તે સર્વનો મિત્ર પ્રવાહ છે છટ્લે સર્વનો કાર્યપણો મિત્ર છે તે માટે દ્રવ્યને સર્વ સ્વભાવ પર્યાય ભેદે વિચારતાં દ્રવ્યમાં અનેક સ્વભાવ પણ છે. જો વસ્તુમાં એકપણાનો અભાવ માનિયે તો સામાન્યપણો રહે નહીં અને ગુણનો પર્યાયનો સ્વામી આધાર તે કોણ થાય ? અને આધાર વિના ગુણાદિ આધેય તે ક્યાં રહે ? તે માટે દ્રવ્યનો એકપણો છે. જો વસ્તુમાં અનેકપણો ન માનિયે તો દ્રવ્ય તે વિશેષ રહિત થઈ જાય તેથી ગુણનો અનેકપણો શી રીતે દ્રવ્યનેવિષે પામિયે ? માટે દ્રવ્યમાં ગુણ-કાર્યનો અનેકપણો પણ છે તથા સ્વસ્વામિત્વ ધ્યાપ્ય વ્યાપક-ભાવ કેમ ઠેરે ? જે ગુણ પર્યાય તે સ્વ કે० ધન અને દ્રવ્ય તે તેનો સ્વામી છે અથવા દ્રવ્ય તે ધ્યાપ્ય અને ગુણ પર્યાય

અર્થ ॥ સ્પાતુઃસ્તિ સ્પાતુનાસ્તિ સ્પાતુઃસ્તિત્વં ય ય ધ્રુવ
ભાંગા વસ્તુના સંપૂર્ણરૂપને ગ્રહે માટે સકલાદેશી છે અને
શેષ રહ્યા લે ચારભાંગા તે વિકલાદેશી છે તે વસ્તુના
એકદેશને ગ્રહે માટે તથા વહી જાતિપણને વિષે લે અ-
સ્તિપણો તે નાસ્તિપણે નહીં અને નાસ્તિપણો નાસ્તિપણે છે
તેમાં અસ્તિપણો નહીં. હ્રદ્યાં કોઈ પુછે કે વસ્તુમાં લે નાસ્તિ-
પણો તે અસ્તિપણે કહોછો તો નાસ્તિપણમાં અસ્તિપણની ના
કિમ કહોછો? તેને ઉત્તર લે નાસ્તિપણો તે અસ્તિ છે—હતા-
પણે છે અને અસ્તિત્વમાં કાંઈ નાસ્તિપણમાં નહીં માટે ના
કહી છે. છતિની ના કહી નહીં. તથા ઇમજ નિત્યપણની
સત્ત્વભંગી તથા અનિત્યપણની સત્ત્વભંગી તેમજ સામાન્ય ધર્મ
સર્વની નિત્ય નિત્ય સત્ત્વભંગી, તથા સર્વ વિશેષ ધર્મની સત્ત્વભંગી,
તેમજ ગુણ પદાર્થ સર્વની જુદી જુદી સત્ત્વભંગી કહેવી, તથા
કે. તે કહી દેવાટે છે.

જ્ઞાનં જ્ઞાનત્વેન અસ્તિ દર્શનાદિભિઃ સ્વજ્ઞાતિધર્મઃ
અચેતનાદિભિઃ વિજ્ઞાતિધર્મઃ નાસ્તિ, एवं પશ્યાસ્તિ-
કાપે પ્રત્યસ્તિકાપમનન્તા સત્ત્વભંગ્યો ભવન્તિ. અસ્તિ-
ત્વાભાવે ગુણાભાવાત્પદાર્થે નૂન્યતાપત્તિઃ નાસ્તિત્વા-
ભાવે પદાર્થોચિત્ પરભાવત્વેન પરિણમનાત્ સર્વસદ્ધર-
તાપત્તિઃ વ્યંજકયોગે સત્તા સ્ફુરન્તિ તથા અસત્તાયા
અપિ સ્ફુરણાત્ પદાર્થાનામનિયત્તા પ્રતિપત્તિઃ સ-
ત્વાર્થે તદ્રાજાવ્યયં નિત્યમ્ ॥

અર્થ ॥ હવે ગુણની સત્ત્વભંગી કહી દેવાટે છે. જેમ જ્ઞાન
ગુણ જ્ઞાયાદિક ગુણે અસ્તિ છે અને દર્શનાદિક સ્વજ્ઞાતિ

અજીવ તે ચેતના રહિત અમેદ છે. અજીવમત્તે જે ધર્માસ્તિકાય દ્રવ્ય તે ચલનસહકારને કરે છે, પણ વીજા અજીવદ્રવ્ય તે એ કાર્ય કરતા નથી. એમ ધર્માસ્તિકાય થિરસહાયગુણને કરે છે. આકાશઅવગાહ દાનને કરે છે. પુદ્ગલરૂપી આવરણ સ્કંધાદિ પરિણમન કરે છે. એમ સર્વ દ્રવ્યને મેદ છે, તોજ મિત્ર મિત્ર દ્રવ્ય કહેવાય છે. ઇહાં કોઈ કહેશેકે જીવઅનંતા તેતો સરિસ્વા છે તો સર્વ જીવને એકદ્રવ્ય શાવાસ્તે ન કહ્યો ? તેને ઉત્તર જે રૂપેયા સોનારૂપાપણે અથવા ધવલાપણે તોલપણે સરિસ્વા છે, પણ વસ્તુના પિંડપણે મિત્ર છે, તેમાટે સોનેપણ મિત્ર મિત્ર કહિયેં છે. તેમ જીવને પણ મિત્ર મિત્ર કહિયેં. વહી ઉત્પાદ વ્યપનો ફિરવો સર્વમાં તેજ રીતનો છે, પણ પલટણ તે એક રીતનો નથી, તથા અગુરુલલુની હાનિવૃદ્ધિનો ફિરવો પણ સર્વ દ્રવ્યમાં પોતપોતાને છે, તેથી સર્વ જીવ તથા સર્વ પરમાણુ મિત્ર છે, એ મેદ સ્વભાવ જાણવો.

“તન્મયતાવસ્થાનાધારતાદ્યમેદેન અમેદ સ્વભાવઃ” તથા તન્મયતા અવસ્થાનતાનો અમેદ છે અને આધારતાનો પણ અમેદપણો છે તે અમેદ સ્વભાવ છે.

તથા મેદનો જો અભાવપણો માનિયેં એટલે વસ્તુમાં મેદપણો ન માનિયેં તો સર્વ ગુણ તથા પર્યાયનો સંકર કે. એકમેકપણો એ દોષ લાગે, તો ગુણી કોણ ? તથા ગુણ કોણ ? દ્રવ્ય કોણ ? એમ ગુણપર્યાયને કેડ દ્રવ્યનો કયો પર્યાય એમ વેહેંચણ થાય નહીં. ગુણ તથા ગુણી તથા જે ઓલસવા યોગ્ય લક્ષણ તેનું ચિન્હ તથા કારણવર્મ તથા કાર્યવર્મતા એ વે જુદા પડે નહીં. કાર્યવર્મ તથા કારણવર્મનો નાશ થાય માટે વસ્તુમાં મેદ સ્વભાવ માનવો.

मिति द्रुवत्वेन निम्बस्वभावः नवनवपर्यापनारिण-
नादिभिः उत्तानिम्बपरुषो निम्बस्वभावः उत्पत्ति-
व्यपस्वरूपमनिम्बम् ?

अपे ॥ एक अनप्युत्तिनिलता बीजो पतनपरिणता
हो अनप्युत्तिनिलता तेने कहिये ले रूप ते उर्व मध्य
पेक मध्यमे परिणतये ए रूप तेहिज ए ध्वनारूप ज्ञान
त हे पड़े मग मगदा बने काडे तेहिज एवुं ले ज्ञान
त हे ले मग स्वभाव पड़े नही ते अनप्युत्ति निलता
हिये अने ए निम्बानां ले उर्व मध्य कह्यो ते जोट-
काडे हे ले पड़े मनये रूपनो परिणति हवी ते बीजे
तनये नवनवपर्यापने उत्पत्ते अने पूर्वपर्यापने व्यपे तव पर्यापनी
पर्यापि एव तो पग ए रूप तेवुं तेज एवुं ले ज्ञान थाप
ते रूपनो उर्वमध्य कहिये उत्पत्ते तनये ते माटे उर्व
मध्य कहिये.

नया अनन्तार्थे सतिखा छे पग तवार्थे जानता ए
पग जीव एवो ज्ञाननरापेनुत्य मित्र जीव सत्तारूप ज्ञान
थाप ते विपर्यय कहिये.

उर्वमध्य ते मनपरान्ते अनेक उत्पादव्यपने पउत्ते पग
ए जीव ते तेज छे एवुं ज्ञान थाप ए निम्बस्वभावनो धर्म
जानवो. ए कारणो कार्यउत्तनो तेवुं ज्ञान थाप ते निम्बस्वभा-
वनो धर्म जानवो. तथा ए कारणो ले कार्यउत्तनो क्यो ज्ञान
थेवुं ते कारणो बीजे करने मोहं कार्य थाप एम नवे नवे
कार्यउत्तने पग जीव तेज छे एवुं ले ज्ञान थाप. पर्यगरूप
मनति चाटो जाप ते पर्यग निम्बता कहिये लेन मध्यम शरी-

મયસ્થાનાત્મિકાભવનટ્ટચિસ્તિરોભૂતા નત્વભાવસ્વયં
જાતા કપાલાદુત્તરભવનટ્ટન્યન્તરક્રમાવિચ્છિન્નરૂપત્વા-
દિત્યેવમાદિભિરાકારદ્રવ્યાણ્યેવભવનલક્ષણાન્યપદિશ્ય-
ન્તે, ત્રિકાલમૃલાવસ્થાયા અપરિત્યાગરૂપોઽભવ્યસ્વ-
ભાવઃ, ભવ્યત્વાભાવવિશેષગુણાનામપ્રવૃત્તિઃ અભવ્ય-
ત્વાભાવે દ્રવ્યાન્તરાર્પત્તિઃ

અર્થ ॥ હવે ભવ્ય સ્વભાવ નવા અભવ્ય સ્વભાવ કહે છે.
જાંવાજાંવાદિક દ્રવ્ય છે તે પરિણામિ છે. સમયે સમયે નવા
નવા પરિણામે પરિણમે છે. તિહાં પૂર્વપર્યાયને વિનાશે અને
ઉત્તરોત્તર નવા નવા પર્યાયને પ્રગટાવે પૂર્વી જે દ્રવ્યની પરિણતિ
તેનું મુદ્દ કારણ તે ભવ્ય સ્વભાવ કહિયે. તિહાં નચ્ચાર્યે ટીકા
મધ્યે કહ્યો છે. રૂહાં દ્રવ્યાનુયોગને વિષે ભાવ ધર્મને વિષે પડે
ગુણ પર્યાયને વિષે દ્રવ્ય તે મધ્ય કે. ભવન થયો પડે નયો
નીપજયો તે ભવન રૂનિ કે. એમ ચતુના ગુણપર્યાય જે છે તે
ભવન કે. નયો થયા રૂપ સમયધાન માત્ર છે પડે નવા નવા
ધારારૂપ છે. તિહાં દર્શન કહે છે, જે પુરુષ અવિન
કે. કુટ્યો આસીન કે. પરી તેદિજ ચેટો, ઘેગયું તે પચામન
કહિયે, અપવા ઉકટ્યું તે આગન સહિત મુયું જેમ રૂપાદિક
પર્યાયે તે પુરુષ થાય છે તેમ તેહજ ક્યંતર કે. પર્વ પર્યાયનો
વિનાશ અને અન્ય પર્યાયનો ઉપજયો તે ક્યંતર કહિયે. ક્યં-
તર વ્યક્તિરૂપને ઉપદેશે છે તે ભવનધર્મની પ્રગતિ કહે છે,
જાપને કે. નયો ઉપજે અગ્નિ કે. રૂનિરૂપે છે. વિપરિણમને
કે. વીજાતને પરિણમે વર્ગ ગાનવ્યં ધર્મે કહે અને અચ્છી-
યને કે. ઘટે વિનશ્યતિ કે. વિનાશ પામે પિટ કે. સમુદાય-

એ સુધી જાણ થાય છે ત્યં હમ પડે નહીં તે માટે
મનુષ્યની એ જાણ થાય છે. જેમ જાણ થતી જાય
જાણ થાય છે ત્યં તે માટે જાણવું તે તરત તરત
જાણ થાય છે. જાણ થાય છે ત્યં જાણવું જાણવું
જાણ થાય છે ત્યં જાણવું જાણવું જાણવું જાણવું
જાણ થાય છે ત્યં જાણવું જાણવું જાણવું જાણવું
જાણ થાય છે ત્યં જાણવું જાણવું જાણવું જાણવું

સાધનામયજ્ઞાનસંસ્થાનં કાર્ય ધર્માગ્નિજ્ઞાનં દ્રવ્ય
સંસ્થાનં સંસ્થાનં સંસ્થાનં સંસ્થાનં સંસ્થાનં
સંસ્થાનં સંસ્થાનં સંસ્થાનં સંસ્થાનં સંસ્થાનં
સંસ્થાનં સંસ્થાનં સંસ્થાનં સંસ્થાનં સંસ્થાનં
સંસ્થાનં સંસ્થાનં સંસ્થાનં સંસ્થાનં સંસ્થાનં
સંસ્થાનં સંસ્થાનં સંસ્થાનં સંસ્થાનં સંસ્થાનં
સંસ્થાનં સંસ્થાનં સંસ્થાનં સંસ્થાનં સંસ્થાનં

II તિહાં જેમ ધર્માગ્નિજ્ઞાનસંસ્થાનં થતી સહજ-
સંસ્થાનં તે અને અધર્માગ્નિજ્ઞાનસંસ્થાનં સિધ્ધ
તે સંસ્થાનં છે. સંસ્થાનં સંસ્થાનં સંસ્થાનં સંસ્થાનં
સંસ્થાનં સંસ્થાનં સંસ્થાનં સંસ્થાનં સંસ્થાનં
સંસ્થાનં સંસ્થાનં સંસ્થાનં સંસ્થાનં સંસ્થાનં
સંસ્થાનં સંસ્થાનં સંસ્થાનં સંસ્થાનં સંસ્થાનં
સંસ્થાનં સંસ્થાનં સંસ્થાનં સંસ્થાનં સંસ્થાનં
સંસ્થાનં સંસ્થાનં સંસ્થાનં સંસ્થાનં સંસ્થાનં
સંસ્થાનં સંસ્થાનં સંસ્થાનં સંસ્થાનં સંસ્થાનં

જે ભવન ધર્મનો વર્તવો તેનો તિરોભાવ થયો કહિયે. જેમ વિણસ્યો ઘટ જે મૃત્પિંડને વિપે તે ચક્રાદિ કારણે પ્રગટ થયો, જે ઘટ તેને પ્રવ્વંસે વિનાશ કહિયે. એમ દ્રવ્યને વિપે કાર્ય કરવારૂપ જે પર્યાય તેને તિરોભાવે અન્યપણે કાર્યકરણ રીતે સમવસ્થાન જે રહેવું તે સમયે તે ભવનવૃત્તિ કહિયે. તથા તિરો-ભાવપણાને અભાવે થાવું જે કપાલાદિક ઉત્તર ભવન તેપણે વર્તવું એ પણ ભવન ધર્મ છે. એમ અનુક્રમે અવિચ્છિન્ન નિરંતર રૂપેં ઇત્યાદિક અનેક આકારેં દ્રવ્ય તેજ ભવન લક્ષણ કહિયે. એ મધ્ય સ્વભાવ જાણવો દ્રવ્યનેવિપે જે અસ્તિત્વ, વસ્તુત્વ, પ્રમયેત્વ, અગુરુલઘુત્વાદિક ધર્મ, તે ઘણે કાલમાં મૂલ અવસ્થાને અપ-રિત્યાગે કે૦ તજતા નથી. તેહિજ રૂપપણે રહે. એહવા જેટલા ધર્મ તે અભવ્યસ્વભાવ જાણવો જે, અનેક ઉત્પાદ વ્યયને પરિણમને ફિરવે ફિરે પણ જીવનો જીવપણો પલટાય નહીં તેમજ અજીવનો અજીવપણો પલટાય નહીં એ સર્વ અભવ્ય સ્વભા-વ જાણવો.

હવે એ બે સ્વભાવ જો દ્રવ્યમાં ન માનિયે તો શો દોષ થાય ? તે કહે છે. જો દ્રવ્યને વિપે અભવ્યપણો ન માનિયે તો દ્રવ્યના જે વિશેષ ગુણ ગતિસહકાર, સ્થિતિસહકાર, અવગાહ દાન, જ્ઞાયકતા, વર્ણાદિ જે પંચાસ્તિકાયના વિશેષ ગુણ તેની પ્રવૃત્તિ ન થાય, અને પ્રવૃત્તિ વિના કાર્યનો કરવો ન થાય અને કાર્યને અગરવે દ્રવ્યનો વ્યર્થપણો થાય, તે માટે મધ્ય સ્વભાવ છે.

જો દ્રવ્યને વિપે અભવનરૂપ અભવ્ય સ્વભાવ ન હોય અને એકલો ભવન સ્વભાવજ હોય તો નવા નવાપણે થવે તે દ્રવ્ય પલટીને અન્ય દ્રવ્ય થવી જાય તે માટે દ્રવ્યત્વ સન્ય

કહિયેં. તે વક્તવ્ય ધર્મથી અવક્તવ્ય ધર્મ અનંતગુણ છે. વચ-
નતો સંખ્યાતા છે પણ તે વચનોમાં એવો સામર્થ્ય છે જે અ-
વક્તવ્ય ધર્મ સર્વનો જ્ઞાનપણો થાય. ઉક્તં ચ અમિલપ્પા જે ભાવા,
અણંતભાગો ય અણમિલપ્પાણં, અમિલપ્પસાણંતો, ભાગ સુણ નિવદ્ધો
અ ॥ ૧ ॥ તવ કે૦ તિહાં અક્ષર સંખ્યાતા છે તે અક્ષરના
સન્નિપાત સંયોગીભાવ અસંખ્યાતા છે તે અક્ષર સન્નિપાતને ગ્રહવાય
એવા જે પદાર્થાદિકના ભાવ તે અનંતગુણ છે, તેથી અવક્તવ્ય
ભાવ અનંતગુણ છે, જે મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન, અમિલાપ્યભાવનો
પરોક્ષપ્રમાણે ગ્રાહક છે. અવધિજ્ઞાન તે પુદ્ગલનો પ્રત્યક્ષ પ્રમાણે
જાણગ છે, પણ એક પરમાણુના સર્વ પર્યાયને જાણે નહીં. કેટ-
લાક પર્યાયને જાણે તે પણ અસંખ્યાત સમયે જાણે અને કે-
વલજ્ઞાન પણ ઇ દ્રવ્યના સર્વ પર્યાયને એક સમયમાં પ્રત્યક્ષ જાણે.
માટે જો દ્રવ્યમાં વક્તવ્યપણો ન હોય તો શ્રુતજ્ઞાને ગ્રહણ
થાય નહીં અને જે ગ્રંથામ્પ્યાસ, ઉપદેશાદિક, સર્વ કામ થાય છે
તેતો એમ નથી માટે દ્રવ્યમાં વ્યક્તવ્યપણો છે.

અવક્તવ્યભાવે કે૦ અવક્તવ્યપણાને ન માનિયેં તો અતી-
તપર્યાય તે વસ્તુમાં કારણતાની પરંપરામાં રહ્યા છે, તથા અના-
ગતપર્યાય સર્વ યોગ્યતામાં રહ્યા છે તે સર્વનો અભાવ થાય, તે
વારે વસ્તુમાં વર્તમાન પર્યાયની છતિ પામિયેં તેથી અતીત અના-
ગતનો જ્ઞાન થાય નહીં, માટે અવક્તવ્ય સ્વભાવ અવલય માનવો
અને વર્તમાન સર્વ કાર્ય તે નિરાચાર થઈ જાય અને દ્રવ્યમાં
એક સમયમાં અનંતા કારણ છે તે અનંતા કારણના અનંતા
કાર્ય ધર્મ છે અને અનંતા કાર્યના અનંતા કારણ પરંપરાનું જ્ઞાન
તે કેવલીને છે અને વર્તમાનકાલે કારણ ધર્મ તથા કાર્ય ધર્મથી
અનંતગુણ કારણ કાર્યની યોગ્યરૂપ સત્તા છે તે કોઈના અવિ-

પરિણમે તે રીતેજ કેવલ જ્ઞાન જાગે તે લે સમયે ઘટજ્ઞાન હતું તે સમયાંતરે ઘટ ધ્વંગ થયે કપાલનું જ્ઞાન થાય તેવો ઘટમતિ ભાસતો ધ્વંસ કપાલ મતિ ભાસતો ઉત્પાદ અને જ્ઞાનનો ધ્રુવપણો એમ દર્શનાદિ સર્વ ગુણનો પ્રવર્તન જાગવો.

તથા ધર્માસ્તિકાપને વિષે લે સમયે સંલ્પ્યાન પરમાણુનો ઘટન સહકારીપણો હતો, પરી સમયાંતરે અસંલ્પ્યાન પરમાણુને ઘટનસહકારીપણો કરે તેવો સંલ્પ્યાતા પરમાણુ ઘટનસહકારનાનોવ્યય અને અસંલ્પ્યેય પરમાણુને ઘટનસહકારનાનો ઉત્પાદ અને ઘટનસહકારીપણે ધ્રુવ છે. એમજ અધર્માસ્તિકાયાદિકને વિષે પણ સર્વ ગુણની પ્રવૃત્તિ થાય છે. એ રીતે દ્રવ્યનેવિષે અનંતા ગુણની પ્રવૃત્તિ છે. इहां कोई पुच्छे ले धर्मास्तिकाय मल्ये अनंता जीव तथा अनंता परमाणु ते घटनसहकारी थाय एटलो घटनसहकारी છે, તો થોડા જીવ અને થોડા પરમાણુને ઘટનસહકાર કરનાં ઘણાં ગુણ કયો અપ્રવૃત્ત્યો રહ્યો ? એમ કહે તેને ઉત્તર કે નિરાવરણ લે દ્રવ્ય છે તેનો ગુણ અપ્રવૃત્ત્યો રહેજ નહીં અને જીવ પુટલ લે આવી પહોંતા તેને સહકારે સર્વ ઘટન સહકારી ગુણના પર્યાય તે પ્રવર્તે જ છે. કેમકે અલોકાકાશમલ્યે જો અવગાહક જીવ પુટલ નહીં તોપણ અવગાહક દાન ગુણતો પ્રવર્તે જ છે. તેમ ધર્માસ્તિકાયાદિકમાં જીવ પુટલ થોડાને પોચવે, પણ ગુણ તો વધો પ્રવર્તે જ છે, એમ ધારવો. એ રીતે ગુણ પર્યાયનો ઉત્પાદ વ્યય ધ્રુવરૂપ ધર્મ કહેવો. એ ધોયું રૂપ કાયું.

तथा सर्वे पदार्थाः अस्तिनास्तित्वेन परिणामिनः

नवास्ति भावानां स्वधर्माणां परिणामिकत्वेन उत्पाद-

મયમાયોજનીયાઃ ક્રિયાવચ્ચં પર્વાયોપયોગિતા પ્રદે-
શાદ્યકનિશ્ચલતા પંચકારાઃ સંતિ મૃયાંતઃ અનાદિપરિ-
ણામિકા મયન્તિ જીવસ્વભાવા ધર્માદિભિસ્તુ સમાના
ઇતિ વિશેષઃ ।

અર્થ ॥ તેમજ અસ્તિપણો, નાસ્તિપણો, કર્તાપણો, મોક્તા-
પણો, ગુણવંતપણો, અસર્વવ્યાપિપણો, પ્રદેશવંતપણો, इत्यादि अनंत
સ્વભાવવંત દ્રવ્ય છે. તેમજ નચાર્ય ટીકામયે પરિણામિક
ભાવના મેઢ યસ્વાળતાં કલો છે. પુનરપિ આદિ શબ્દના ગ્રહણ
કરતાં એમ જણાયે છે જે વસ્તુ અનંત ધર્મવંત છે તે સર્વ
પિંનારી શકે નહીં તો પણ દ્રવ્ય દ્રવ્યને વિષે મયચનના જાણ
પુરુષે જેમ સંભવે તેમ ધર્મ જોડ્યા. તથા ક્રિયાવંતપણો જે જ્ઞાના-
દિક ગુણ તે લોકાલોક જાણવાને પ્રતિ મમયે પ્રવર્તે છે. શ્રી
ભાષ્યકારે જ્ઞાનાદિ ગુણ તે કર્મ અને તેજ ગુણની પ્રગતિ
તે ક્રિયા જાણવી તથા દેશ્વરો તે કાર્ય એમ ધર્માગ્નિકાયા-
દિકના સર્વે ગુણ તે યજ પશ્ચિનિયે પશ્ચિર્નામી છે, તે માટે
પંચાસ્તિત્વય તે અર્થ ક્રિયા કર છે, તે ક્રિયાવંતપણો જાણ્યો.
સર્વ પર્વાપનો ઉપયોગીપણો એ પણ જીવ સ્વભાવ છે તથા
પ્રદેશાદ્યની નિશ્ચલતા એ પણ જીવનો સ્વભાવ છે. વિદ્યા ધર્મા-
ધર્મ અને આરામ એ યજ અગ્નિત્વના પ્રદેશ અનાદિ અનં-
તજાત અવગ્નિવત્ત્વે છે. પુરુષને ચતુરણો મદા માંદા છે. પુરુ-
ષદમ્માત્ર તથા પુરુષદ્વંદ્વ તે મંદ્યદાનો કાટ અવગા અમં-
દ્યદાનો કાટ પૂરુ છેવે છે પણ વહે અરણ્ય થટ વાય. તથા
જીવદ્રવ્યને મશ્મો મંદ્યગીરો શ્રેયની શ્રયાંત્ર મમન મશ્મી
મશ્મંત્ર મમ્નરૂપ થય્યા છે, તે જીવને મમ્પદ્મદર્શન મમ્પદ-
જ્ઞાન અને મમ્પદ્મદર્શિને મમ્પદ્મ મર્મ પમ્પદ્મમોર્ગીરતી નિરાગ્યે

ચ મયન્નિ અન્યથા તત્ર નયોત્પાદવ્યયો નાપેક્ષિતા-
વિતિ ન્યૂનં એવં સત્ત્વશનં સ્યાન્ શનિ પટુઃ ॥

અર્થ ॥ તથા કે० તેમજ ઘટી સર્વ દ્રવ્ય તથા પર્યાય
તે અગુરુલયુ ધર્મે સંયુ— હોય દ્રવ્યને પ્રદેશે અગુરુલયુ અનંતો
છે. તે અગુરુલયુ સમયે સમયે પ્રદેશે તથા પર્યાયે કોઈક વારે
શુદ્ધિ પામે કોઈક વારે ઘટી જાય તે વચ્ચે ધર્મો છ છ પ્રકારે
છે. ૧ અનંત ભાગ હાનિ, ૨ અસંખ્યાત ભાગ હાનિ, ૩
સંખ્યાત ભાગ હાનિ, ૪ સંખ્યાત ગુણ હાનિ, ૫ અસંખ્યાત ગુણ
હાનિ, ૬ અનંત ગુણ હાનિ, ૭ છ પ્રકારે હાનિ તથા ૧
અનંત ભાગ શુદ્ધિ, ૨ અસંખ્યાત ભાગ શુદ્ધિ, ૩ સંખ્યાત ભાગ
શુદ્ધિ, ૪ સંખ્યાત ગુણ શુદ્ધિ, ૫ અસંખ્યાત ગુણ શુદ્ધિ, ૬
અનંત ગુણ શુદ્ધિ. ૭ છ પ્રકારની શુદ્ધિ તે સર્વ દ્રવ્યના સર્વ
પ્રદેશે સર્વ પર્યાયમાં થાય. છક પ્રદેશમાં કોઈક સમયે વધે છે
કોઈક સમયે ઘટે છે જેમ પરમાણુમાં વર્ણાદિક વધે ઘટે છે
તેમ અગુરુલયુપણો પણ વધેઘટે છે. હાનિનો વ્યય છે તો શુદ્ધિનો
ઉત્પાદ છે. અથવા શુદ્ધિનો વ્યય છે તો હાનિનો ઉત્પાદ છે
પણ અગુરુલયુ ધ્રુવનો ધ્રુવ છે. એમ સર્વ દ્રવ્યને વિષે જાણવો.
તિહાં તત્ત્વાર્થટીકામાં આકાશે દ્રવ્યના અધિકારે કયું છે તે
લખિયે છે. જિહાં અલોકાકાશમયે અવગાહક જીવ પુદ્ગલા-
દિક દ્રવ્ય નથી તિહાં પણ અગુરુલયુપર્યાયવંતપણો અવરૂપ
છે. તે અગુરુલયુની અનિત્યતા અવરૂપ અંગીકારે છે અને તે
અગુરુલયુ તે પર્યાયે તથા પ્રદેશે અન્ય અન્ય કે० વીજો વીજો
થાય છે છટ્ટે પૂર્વ સમયે અગુરુલયુનો વ્યય અને વીજે સમયે
નવા અગુરુલયુનો ઉત્પાદ છે. જો એ રીતે નવો ઉત્પાદ વ્યય

છે. તેથી ए आट प्रदेशને થંવ નથી, તથા કાર્યામ્યાસે પ્રદેશ મેલા થાય તેથી પ્રદેશના ગુણ પણ તિહાં તે કાર્ય કરવાને મવતે છે તથા જે દ્રવ્યનો જે ગુણ જે પ્રદેશે હોય તે ગુણ તે પ્રદેશ મૂજી અન્ય ક્ષત્રે જાય નહી તથા જીવના આટ પ્રદેશ સંસ્થા નિગવગ્ન છે. યાજ્ઞ પ્રદેશ. અશ્વનો અનંતમો ભાગ ધેનના મંદા ઉવાડી છે. ए गति गति કે० છે. ઘણા અનાદિ પર્ણિમામિકભાવ તે મયંતિ કે० હોય. અનાદિ પર્ણિમામિકભાવ છે તે જીવના ભાવ છે અને સપ્રદેશાદિક ધર્મામ્નિકાપ પ્રમુ-
ખને વિષે સમાન છે એમ જાણવો. દુષ્ટાદિક વિગ્રહ સ્વભાવ છે.

भिन्नभिन्नपयांपवर्त्तनस्वकार्यकरणमहत्कारभृताः प-
यांपातुगतापिर्णामविशेषस्वभावाः ते च के, १ परि-
णामिकता, २ कर्त्तृता, ३ ज्ञायकता, ४ ग्राहकता, ५
भातृता, ६ ग्राह्यता, ७ व्याप्याप्यता, ८ आ-
पामभित्ता, ९ तन्यजनकता १० भगुल्यता, ११
स्थितकारणता, १२ वाक्यता, १३ प्रभुता, १४
भातृता, १५ अभिभूता, १६ स्वकार्यता, १७
मन्देनता, १८ गतिव्यवहारता, १९ स्थितिव्यव-
हारता, २० अवगाहकत्वभावता, २१ अवगता, २२
अचलता, २३ अमदता, २४ अक्रियता, २५ सक्रि-
यता इत्यादि स्यांपादकरणप्रवृत्तिर्निर्मातृताः “ उक्तं
च मन्मथी ” आगोप्यतांश्च यद्यदंशेन तत्र यन्-
धर्मः उपाधितामवतान् न स्यात्तांश्चिन्तुमता इति .

અર્થ ॥ કહે રિંગે સ્વભાવ કદે છે. મિત્રમિત્ર તે પાંચ છે
તેનું કાર્ય કાર્યકારો તે પ્રવર્ત્ય તેના મહત્કાર્યન તે પદા-

शुक्लरभावः अर्धप्रियाभयः तथा समस्तस्वभावप-
र्यायाधारभूतमव्ययदेवानां स्वस्वशेषभेदरूपाणामेकत्व-
विष्टोरूपापरन्यागः एकस्वभावः ॥ शेषकालभासानां
भिन्नकार्यपरिणामानां भिन्नमभावरूपोऽनेकस्वभावः ए-
कत्वाभावे सामान्याभावः ॥ अनेकत्वाभावे विनेष-
र्माभावः स्वस्वामित्वव्याप्यव्यापकताप्यभावः

अर्थ ॥ एमज सर्व द्रव्यमां नित्यता तथा अनित्यता छे.
ए नित्य अनित्यपणा विना द्रव्य कोइ नयी ज. द्रव्यमां नित्यता
न होय तो कार्यनो अन्वय कोने होय ? एटले अमुक कार्य
ते अमुक द्रव्ये करयो एम कळो जाय नही माटे द्रव्यमां
नित्यता मानवादीज अमुक द्रव्ये अमुक कार्य करयो एम कहे-
वाय छे माटे जो द्रव्यने नित्यपणेज मानिये तो गुणतुं कार्य ते
द्रव्यनो कहेवाय अने गुण ते द्रव्य न कहेवाय अने जो
द्रव्य नित्य होय तो कारणपणानो अभाव याय माटे द्रव्यमां
नित्यता मानवी अने जो द्रव्यमां अनित्यपणो न मानिये तो
जाणंग आदे देइने सर्व द्रव्यना गुणरूप कार्यनो अभाव थइ
जाय, अर्थ क्रिया संभवे नहीं, एटले कोइक अनित्यपणो होय
तो अर्थ क्रियाने करे केमके करवापणो कोइक बीजापणो
एटले नवापणो निपजाववो ते पूर्व पर्यायनो ध्वंस धयेदी
याय अने ते एकनो ध्वंस अने कोइक बीजा नवानो नीप-
जवो ते द्रव्यमां अनित्यपणो छे एटले नित्य स्वभाव तथा
अनित्य स्वभाव ओलखाव्या. हवे एक स्वभाव तथा अनेक
स्वभाव ओलखावे छे.

तथा के० तेमज समस्त के० सर्व जे स्वभाव अस्तित्व,

દેવસેનકૃત નયચક્રમત્તે જીવને અચેતન સ્વભાવ, મૂર્ત સ્વભાવ તથા પુદ્ગલ પરમાણુને ચેતન સ્વભાવ, અમૂર્ત સ્વભાવ કહ્યા અસત્ છે, એતો આરોપણપણે કોઈક કહે તે કથનમાત્ર જાણ પણ એ વાત છતીમાં નથી, જે ધર્મ આરોપે તથા ઉપચારે ગણાય તે વસ્તુનો ધર્મ નથી. ઉપાધિયી થાય છે, તે માટે ઉપાધિ તે વસ્તુની સત્તા નથી એમ ધારણું.

ધર્માસ્તિકાયે અમૂર્તાચેતનાક્રિયગતિસહાયાદયો ગુણાઃ ।
અધર્માસ્તિકાયે અમૂર્તાચેતનાક્રિયસ્થિતિસહકારાદયો
ગુણાઃ । આકાશાસ્તિકાયે અમૂર્તાચેતનાક્રિયાવગાહના-
દયો ગુણાઃ । પુદ્ગલાસ્તિકાયે મૂર્તાચેતનસક્રિયપૂર્ણગ-
લનાદયો વર્ણગન્ધરસસ્પર્શાદયો ગુણાઃ । જીવાસ્તિકાયે
જ્ઞાનદર્શનચારિત્રવીર્યાઽવ્યાવાધામૂર્ત્યાઽગુરુલઘ્નવગા-
હાદયો ગુણાઃ । એવં પ્રતિદ્રવ્યં ગુણાનામનન્તત્ત્વં જ્ઞેયમ્ ॥

અર્થ ॥ ધર્માસ્તિકાયના ગુણ ચાર ૧ અરૂપી, ૨ અચેતન, ૩ અક્રિય, ૪ ગતિસહાયેત્યાદિ અનંતગુણ છે. અધર્માસ્તિકાયના ગુણ ચાર ૧ અરૂપી, ૨ અચેતન, ૩ અક્રિય, ૪ સ્થિતિસહાય, એત્યાદિ અનંતગુણ છે. આકાશાસ્તિકાયના ગુણ ચાર ૧ અરૂપી, ૨ અચેતન, ૩ અક્રિય, ૪ અવગાહનાદિક અનંતગુણ છે. પુદ્ગલાસ્તિકાયના ગુણ ચાર છે ૧ રૂપી, ૨ અચેતન, ૩ સક્રિય, ૪ પૂર્ણગલન. ૧ વર્ણ, ૨ ગંધ, ૩ રસ, ૪ સ્પર્શ એત્યાદિક ગુણ અનંત છે. જીવાસ્તિકાયને વિષે ૧ જ્ઞાન, ૨ દર્શન, ૩ ચારિત્ર, ૪ વીર્ય, ૫ અવ્યાવાધ, ૬ અરૂપી, ૭ અગુરુલઘુ, ૮ અનવગાહાદિક અનંતગુણ છે, એ રીતે અનંતગુણ જાણવા.

हे पञ्चक ले ए रिते ज्ञपनां एक स्वभाव तथा अनेक
मार्ग प्रकाश.

स्वस्वकार्यभेदेन स्वस्वभेदेन अदुस्वस्वकार्यभेदेन
भेदस्वभावः अस्वस्वकार्यभेदेन अस्वस्वभावः
भेदाभावे सर्वस्वकार्यभेदाभावे अदुस्वस्वभावः अदुस्वस्वभावः
अदुस्वस्वभावः अदुस्वस्वभावः अदुस्वस्वभावः
अदुस्वस्वभावः अदुस्वस्वभावः अदुस्वस्वभावः
अदुस्वस्वभावः अदुस्वस्वभावः अदुस्वस्वभावः

अर्थ ॥ स्वप्न के० पौनःपौन्या कार्ये भेद करी पृथक्
उपद्रव्यमां जातद्रव्य ते जातद्रव्य कार्य करे तथा पारिव-
शुत पिप्पल्यमालाकार्य कार्य करे तथा पुच्छद्रव्य ते रुपयनो
नित्त कार्य करे, तथा वल्लभो, गंधयनो, रसयनो अं रसो
पयो, तत्र कार्य नित्त छे, तथा स्वभाव नेद ते अतिस्व-
भाव छति रूप छे, निस्प स्वभाव अविनाशनीय छे, अग्नि-
त्यनो ते पञ्चद्रव्य रूप छे, पृथ्वी ते निद्ररूप छे, अनेक-
पयो ते प्रदेहादिक छे, इत्यादि स्वभाव नेद तथा अगुरुत्त-
व्यप्राप्य प्रदेहाद्यनविभक्तो इतो इतो छे, कोई कोईनो तुल्य
नहीं, हानिहृदिक परितनन छे, इत्यादि प्रकारे द्रव्यमां नेद
स्वभाव छे.

तथा सर्व धर्मो अवस्थान के० रहेंगे वे आचारधर्मो
धर्मो तुलना के० सत्त्वधर्मो केवले भिन्न पदो न्या० वेमटे
धर्मो अनेक स्वभाव है.

જો દ્રવ્ય શુદ્ધિપાપનાં મેદ સ્વભાવ ન હોય તો તર્ક સંકર
પ્રકરણે યાત્ર તેઓ કાર્યનો મેદ કેમ પડે ! તે માટે તર્ક દ્રવ્ય
શુદ્ધિપાપનાં મેદ તર્ક ભાવ છે. જોય તે ધૈનના દ્વારકાંત

૩ એક ગુણના અવિભાગ અનંતા છે તેનો પિંડપણો તે ગુણપર્યાય કહિયે ૪ ગુણવ્યંજન પર્યાય તે જ્ઞાનનો જાણેગપણો તથા ચારિત્રનો સ્થિરતાપણો इत्यादिक અથવા જ્ઞાનગુણના મેદાં-
તર જ્ઞાનના મેદ જે મતિજ્ઞાનાદિક પાંચ તથા દર્શનગુણના ચક્ષુર્દર્શનાદિક મેદ તથા ચારિત્ર ગુણના ક્ષમાદિક મેદ, પુદ્ગલનો રૂપી ગુણ તેના મેદ વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ, સંસ્થાનાદિક, અરૂપી ગુણના અવર્ણ, અગંધે, અરસે, અપ્રાપ્તે, इत्यादિક ચાર ચાર જાણવા તે ગુણ વ્યંજન પર્યાય, ૫ સ્વભાવ પર્યાય તે વસ્તુનો કોઈક સ્વભાવજ એવો છે તે અગુરુલલુપણો છે. છ પ્રકારની વૃદ્ધિ તથા છ પ્રકારની હાનિ એવી રીતે બાર પ્રકારે પરિણમે છે. इहां કોઈ પ્રેરકનો યોગ નથી. વસ્તુને મૂલ ધર્મનો હેતુ છે. ઇત્દં સ્વરૂપ પૂરું વચનગોચર નથી. અનુભવ ગમ્ય નથી. કેમકે શ્રીઝાણાંગમૂત્રની ટીકા મત્તે શ્રુતજ્ઞાન વૃદ્ધિના સાત અંગ છે તિહાં પ્રથમ સૂત્રઅંગ વીજું નિર્યુક્તિઅંગ, ૩ માધ્ય-
અંગ, ૪ ચૂર્ણિવાલો સૂત્રાદિ સર્વના અર્થ કહે છે. ૫ ટીકા વ્યાખ્યા નિરંતર ૫ પાંચ અંગ તો ગ્રંથરૂપ છે. તથા છટ્ટો અંગ પરંપરારૂપ છે તથા સાતમું અંગ અનુભવ ૫ સાતે કારણે વિનય સહિત ભજનાં મુળતાં યકાં, સાચા અર્થ પામિને આત્માનું નિર્મલ જ્ઞાન થાય. શ્રી ભગવતીસૂત્રે “ગાથા” મુત્તત્ત્યો સ્વલ્લ પદમો વીઓ નિયુક્તિમિસિઓ મળીઓ, તદ્યો અ નિરવસેસો, એસ વિદિ હોઈ અણુઓગે, ૫ પાંચ પર્યાય કહ્યા તે સર્વ દ્રવ્ય મત્તે છે.

૬ વિભાવ પર્યાય તે જીવ તથા પુદ્ગલ મત્તેજ છે, તે વિભાવ પર્યાય જીવને નગનાસ્કીપણું પામવું તે તથા પુદ્ગલને દ્રવ્યગુક શ્યગુકાદિક સ્વંયનો મિલવું, અનંતાગુણ પર્યંત અનંત પુદ્ગલ સ્કંધરૂપ તે વિભાવ પર્યાય કહિયે.

तथा जो वस्तुनां अनेदपणे न मानिये तो स्थानवत्स
छे जे स्थान कोण ? अने ते स्थानकर्ता रहे ते कोण छे ?
दिकनो अभाव थाप छे. एम विचारतां सर्वथा एकपणे
नां कोण गुणी ? अने कोण गुण ? एम जोल्लखाग न थाय.
रिते नेदानेद स्वभाव वस्तुनां मानवा.

परिणामिकत्वे उत्तरोत्तरपर्यायपरिणमनरूपो भव्यस्व-
भावः तथा वत्तार्थवृत्ता इह तु भावे द्रव्यं भव्यं
भवनमिति गुणपर्यायाश्च भवनसमवस्थानमात्रका एव
वर्धितार्थानोदितुं कृतामृतमयितपुरुषवत्तदेवच वृत्त्यं-
तरव्यक्तिरूपेणोदित्यते, जायते, अस्ति विपरिणमते,
वर्द्धते, अपसीयते, विनश्यतीति पिण्डानिरिक्त वृत्त्यं-
तरावस्थाप्रसादनायां नृ जायते इत्युच्यते सव्यापा-
र्यं भवनवृत्तिः अस्ति इत्यनेन निर्व्यापारात्मसत्ता
ऽऽख्यायते भवनवृत्तिस्त्रासोना अस्तिशब्दस्य निना-
नत्वात् विपरिणमते इत्यनेन निरोधव्याप्तरूपस्यानु-
ष्ठितव्यावृत्तिकस्य रूपान्तरेण भवनं. यथा क्षीरं दधि-
भावेन परिणमते. विकारान्तररहत्या भवनवृत्तिवृत्ते
वृत्त्यन्तव्यक्तिरुभाववृत्तिर्वा विपरिणामः वर्द्धत
इत्यनेन वृत्त्यपत्त्यः प्रवर्तते यथाइकुरो वर्द्धते उपच-
यत् परिणामरूपेण भवनवृत्तिर्व्यज्यते अपसीयते
इत्यनेन नृ तन्मयं परिणामस्यापचयवृत्तिराख्यायते
दुर्बलाभवत् पुंरावत् पुरुषवदपचयरूप भवनवृत्त्यन्त-
रव्यक्तिरूपेण विनश्यति इत्यनेनाविर्भूतभवनवृत्ति-
निरोधवनदुच्यते यथा विनश्ये यः प्रतिविदिष्ट-

સિદ્ધત્વપણો પ્રગટે ભગ્યવ્યપર્ણાંયનો વિનાશ છે તે માટે અનાદિકાલનો છે પણ અંત થયા સહિત છે, માટે અનાદિ સાંનપર્ણાંય છે, ઇમ પર્ણાંય અનેક જાણવા.

તથા વસ્તુમાં સહજના જે ચાર નિશ્લેષા છે તે પણ વસ્તુના સ્વપર્ણાંય છે, તે શ્રીવિશેષાવદયકની ભાગ્યમય્યે કહ્યો છે. “ચતારો વસ્થુપજ્ઞાયા” ઇ વચન છે તે માટે સ્વપર્ણાંય કહિયે. યહી શ્રીઅનુયોગદ્વારસૂત્રમાં કહ્યો છે, જિહાં જે વસ્તુના જેટલા નિશ્લેષા જાણિયેં તિહાં તે વસ્તુના તેટલા નિશ્લેષા કરિયેં. કદાચિત્ વચતા નિશ્લેષા ભાસનમાં ન આવે તોપણ ? નામ, ૨ સ્થાપના, ૩ દ્રવ્ય, ૪ ભાવ, ઇ ચાર નિશ્લેષા તો અવદય કરવા. તેમાં નામનિશ્લેષાના બે મેદ છે.

૧ સહજનામ, ૨ સાંકેતિકનામ, તે કોડનો કયો નામ, તથા સ્થાપનાના બે મેદ છે. ૧ સહજસ્થાપના તે વસ્તુની અવગાહનારૂપ, ૨ આરોપસ્થાપના તે આરોપયી થયી માટે કૃત્રિમ કહિયેં, આરોપજા કહિયેં. હવે દ્રવ્ય નિશ્લેષાના બે મેદ છે તે કહે છે, ૧ આગમયી દ્રવ્ય નિશ્લેષો તે જે જે પુરુષના સ્વરૂપના જાણપણે હમણાં તે ઉપયોગેં નથી તે આત્મદ્રવ્યનિશ્લેષ જે વસ્તુ તે ગુણ સહિત છે, પણ હમણાં તેપણે વર્તતા નથી. તેહના ત્રણ મેદ છે. ૧ જ્ઞશરીર જેહના હતા પણ મરણ પામ્યા તેથી તેતું શરીર જે ઋપભદેવના શરીરની ભક્તિ શ્રીજંબૂદ્વીપ પત્રતીમાં છે, ૨ ભવ્યશરીર તે હમણાં તો ગુણમય નથી પણ ગુણમય થશે, જેમ અયમંતામુનિ, ઇ ભવ્યશરીર જાણવો, ૩ તદ્વ્યતિરિક્ત જે તે ગુણે વર્તે છે પણ તે ઉપયોગેં હમણા વર્તતા નથી.

ભાવનિશ્લેષાના બે મેદ ? આગમયી ભાવનિશ્લેષો તે આ-

તેથી અતિરિક્ત કે० ઘોડી થી લે ગૂઢની પ્રત્યંનની
તે પ્રકાર પદે કરીને લે મનરનો ધાપ છુટે ટેરી લે
તિ તે માપવાર દે પદ નિર્ણયાર નથી.

તોનિ છૂ વધને નિર્ણયાર આત્મશક્તિ છે તે કહિયે હોય.

મનરશક્તિની ઉદ્દામીન છે છુટે મનરશક્તિને પ્રહાન કરી
અતિ શક્તિ નિપાતવનો છે, વિરહિતનું છૂ વધને નિ-
કે० અગત્યની લે વસ્તુ તેમાં તરવરનો અત્યંત કે०

મન. તપા શક્તિરૂપ કે० તે રીતે વર્તેનિ આત્મશક્તિ
પાંતરે થયો તે મનર કહિયે. નિહાં દુષ્ટાંત જેમ ફીર તે ક્ય
વ પરિણમે, વિકાસાંતરે થયો તે રીતે રો છૂ મનરવર્ત

લે જ્ઞાનાદિપર્યાયનાં અનંતરોપ જ્ઞાનવાની શક્તિ છે પદ
લે રીતે પરિણમે તે રીતે જ્ઞાનગુણ પ્રવર્તે છૂ જ્ઞાનગુણનું

તે પ્રતિભાવે વિરહિતનવને પરિણમન છે. છૂ પદ
વર્તે છે. ઘડી વ્યંનરવર્તને અન્યપને વ્યક્તિને હેતુ કરને
તરે વર્તવો તે વિરહિતન કહિયે. તપા ઘડી વર્તે કે०

વધને ઉપવધપરને પ્રવર્તે જેમ અંકુર વધે છે તેમ
પુટલના ગુણ ઉપવધપરને વધે છૂ ઉપવધરૂપ મનરના
વધે કે० પ્રગટ કરિયે હોય.

૧ ગુણને કાર્પાતરપને પરિણમે દ્રવ્યનાં મનર ધર્મે છે
વિષયે " છૂ વધને કરીને તુ કે० ઘડી તેહિજ પરિણા-

મ્નો થયો અવધા ટલવો કહિયે, હવંત થતા પુરુષની
૧ પુરુષ હવંત ધાપ તેમ પર્યાયને ઘટવે દ્રવ્ય પ્રમાણ-
વા તે સમયે અગુરુટુ પર્યાય ઘટવે તે હવંત થયું
લે મનર શક્તિને અંતરે વ્યક્તિ કે० પ્રગટના કહિ છે
વિનદ્યનિ : એમ કહેવાયો આરિમન કે० પ્રગટ થયો

શાપલાપી પુનર્નયાભાસઃ, સ વ્યાસસમાસાભ્યાં દ્વિપ્ર-
કારઃ વ્યાસતોઽનેકવિકલ્પઃ સમાસતો દ્વિભેદઃ દ્રવ્યા-
ર્થિકઃ પર્યાયાર્થિકઃ તત્ર દ્રવ્યાર્થિકશ્ચતુર્ધા ૧ નૈગમ,
૨ સદ્બ્રહ્મ, ૩ વ્યવહાર, ૪ ઋજુમૂલભેદાત્, પર્યાયાર્થિક-
સ્ત્રિધા, ૧ શબ્દ, ૨ સમભિરુદ્ધ, ૩ એવંભૂતભેદાત્.

અર્થ ॥ જે નય છે તે પદાર્થના જ્ઞાનને વિષે જ્ઞાનના
અંશ છે. તિહાં નયતું લક્ષણ કહે છે. અનંત ધર્માત્મક જે
વસ્તુ ઇટલે જીવાદિક એક પદાર્થમાં અનંતા ધર્મ છે તેનો જે
એક ધર્મ ગણેયો તો પણ અન્ય કે. વીજા અનંતા ધર્મ તેમાં
રહ્યા છે તેનો ઉચ્છેદ નહીં અને ગ્રહણ પણ નહીં એક ધર્મની
મુખ્યતા કરવી તે નય કહિયે. તે નયના વ્યાસ કે. વિસ્તા-
ર્યા અનેક ભેદ છે અને સમાસ કે. સંક્ષેપ્યાં બે ભેદ છે
૧ દ્રવ્યાર્થિક, ૨ પર્યાયાર્થિક, તે સ્ત્રાકરાવતારિકાગ્રંથ્યાં લખિયે
છેયે “ દ્રવતિ દ્રોષ્યતિ અદુદ્રવન્ તાંસ્તાન્ પર્યાયાનિતિ દ્રવ્યં
તંદેવાર્થઃ સોઽસ્તિ યસ્ય વિષયત્વેન સ દ્રવ્યાર્થિકઃ ”

જે વર્તમાન પર્યાયને દ્રવે છે અને આગામિકકાલે દ્રવસે
તથા અતીતકાલે દ્રવતો હતો તે દ્રવ્ય કહિયે તેજ છે અર્થ
પ્રયોજન વિષયપણે જેને તે દ્રવ્યાર્થિક કહિયે. ઇટલે પર્યાય તે
જન્ય અને દ્રવ્ય તે જનક કહ્યો તથા દ્રવ્ય તે ધ્રુવ અને
પર્યાય તે ઉત્પાદ વિનાશરૂપ છે ઉક્તં ચ.

“ પ્યેતિ ઉત્પાદવિનાશૌ પ્રાપ્નોતીતિ પર્યાયઃ સ એવાર્થઃ
સોઽસ્તિ યસ્યાસૌ પર્યાયાર્થિકઃ ” જે ઉપજવા વિણશવાનો
પરિ કે. નવા નવાપણે ઇતિ કે. પામે તેજ અર્થ પ્રયોજન

अन्वेष्टादि एवै उभयपक्षयो दे तेजोऽत्र द्वाप पन्थो नयी
तेजो तेजो दे दे ए उभयपक्षभावे दे.

वचनगोचरा ये धर्मास्तं वक्तव्या, इतरं अवक्तव्याः ।
महाधराः मेघधराः नन्मक्षिताया अमंस्वेयाः गङ्गा-
धरा भाराः भारधुवधरा, अनन्तगुणाः वक्तव्याभावे भु
वाग्रदन्तवापनिः अवक्तव्यभावे अतीतानागतवर्षायां
राज्यदायोग्यकारवाणावधारः सर्वकारिणां निगर-
वताऽऽसिध सर्वेषां वक्ष्यमानां ये विवेकगुणाध्वन-
म्यन्वयगामाभारवाग्दूरीकृतनर्तनान्तर्याम्ये परमगुणाः
मेवाः मादाराणाः, मादाराणां मादाराण्यगुणाभ्येतां नद-
नुपार्पितदृष्टिभेदः परमगुणभावे इत्यादयः मानान्य-
धर्माः ॥

अर्थ ॥ अन्तर्गतो वर्तमाना गुण तेना अविभाग जे वी-
र्यगुण कर्म अवर्षा दे तेज वर्तमानगुणे क्षयोपशान्ते तथा
क्षय धर्मा प्रगट्यो जे वर्तमान तेने भाषावर्षाणि नामकमेने
उपे लक्षणगुणे भाषावर्षाणां पुत्र्य ते शब्दगुणे परिणमे ते
शब्द पुत्र्य रक्ष्ये. पण भोताजनने जानना हेतु छे एवने
तेनां जे गुण न होय ते गुणदुं करण पण धाय नहीं एम
जे करे छे ने दृष्टा छे. केमके जे निमित्त कारण होय तेनां
गुण होय किंवा न पण होय. अने उक्तान् कारणनां ते गु-
णा वक्तव्यताते नया योग्यतातो निदामक छे ने वचनपो-
गज ग्रहवाय एवा जे वस्तुनां धर्म छे तेने वक्तव्य धर्म क-
हिसे अने तेपी इतर के० इतर जे धर्मास्तिकाय द्रव्यनां अनेक
धर्म छे ने वचननां ग्रहवन्ता नयी, तेवा सर्व धर्म अवक्तव्य

વિકલ્પાન્તરે ઋજુસૂત્રસ્ય પર્યાયાર્થિકતાપ્યસ્તિ સ નૈગ-
મસ્ત્રિપ્રકારઃ આરોપાંશસંકલ્પભેદાદ્ વિશેષાવશ્યકે
તૂપચારસ્ય ભિન્નગ્રહણાત્ ચતુર્વિધઃ । ન એકે ગમા આશ-
યવિશેષા यस્ય સ નૈગમઃ તત્ર ચતુઃપ્રકાર આરોપઃ
દ્રવ્યારોપગુણારોપકાલારોપકારણાધારોપભેદાત્ તત્ર
ગુણે દ્રવ્યારોપઃ પંચાસ્તિકાયવર્તનાગુણસ્ય કાલસ્ય
દ્રવ્યકથનં એતદ્ગુણે દ્રવ્યારોપઃ ૧ જ્ઞાનમેવાત્મા
અત્ર દ્રવ્યે ગુણારોપઃ ૨ વર્તમાનકાલે અતીતકાલારો-
પઃ અથ દીપોત્સવે વીરનિર્વાણં, વર્તમાને અનાગતકા-
લારોપઃ અથૈવ પદ્મનાભનિર્વાણં, એવં પદ્મ ભેદાઃ કા-
રણે કાર્યારોપઃ યાદ્યક્રિયાયા ધર્મત્વં ધર્મકારણસ્ય
ધર્મત્વેન કથનં । સંકલ્પો દ્વિવિધઃ સ્વપરિણામરૂપઃ કા-
ર્યાન્તરપરિણામથ્ચ અંશોઽપિ દ્વિવિધઃ ભિન્નોઽભિન્નથે-
ત્યાદિ શતભેદો નૈગમઃ ।

અર્થ ॥ વલી વિકલ્પાંતરે ઋજુસૂત્ર તે પર્યાયાર્થિકતાં પળ
કહ્યો છે. કેમકે એ વિકલ્પરૂપ નય છે તે માટે. તેમાં નૈગ-
મના ત્રણ ભેદ છે ૧ આરોપ, ૨ અંશ, ૩ સંકલ્પ તથા વિશે
ષાવશ્યકતાં ચોથો ભેદ પણ ઉપચારપણે કહે છે, નથી એક
ગમો અસિપ્રાય જેનો તે નૈગમનય કહિયે. છુટ્તે અનેક આશયી
છે તે નૈગમનયના ચાર ભેદ છે તે મધ્યે આરોપના ચાર પ્રકાર
છે. ૧ દ્રવ્યારોપ, ૨ ગુણારોપ, ૩ કાલારોપ, ૪ કારણાધારોપ.

૧ તિહાં ગુણાદિકને વિષે દ્રવ્યપણો માનવો તે દ્રવ્યારોપ.
જેમ વર્તના પરિણામ તે પંચાસ્તિકાયનો પરિણમન ધર્મ છે તેને
કાલદ્રવ્ય કહિ બોલાવ્યો એ કાલ તે મિત્ર પિંડરૂપ દ્રવ્ય નથી.

ભાગ નર્મ પગ અવિભાગી લે જ્ઞાનાદિક ગુણ તેમાં અનંતા કારણધર્મ અનંતા કાર્યધર્મ ઊપજવાની યોગ્યતારૂપ સત્તા છે તે સર્વ અવત્તરવ્યરૂપ છે.

હવે પરમ સ્વભાવનું સ્વરૂપ કહે છે. સર્વ લે ધર્માસ્તિકા-
યાદિક પદાર્થ તેના વિશેષ ગુણ લે ધર્માસ્તિકાયનો ચલન
સહકારીપણો તથા અધર્માસ્તિકાયનો સ્થિતિસહાય આકાશાસ્તિ-
કાયનો અવગાહક તથા પુદ્ગલ દ્રવ્યનો પૂર્ણગલન, જીવ દ્રવ્યનો
ચેતના લક્ષણ, ઇ સર્વ દ્રવ્યના વિશેષ ગુણ કહ્યા. ઇમ લક્ષ-
ણરૂપ તથા દ્રવ્યાંતરથી મિત્ર પાટવાનું મૂલ કારણ તે પરમ
પ્રકૃષ્ટ ગુણ કહિયે. ઇ પ્રધાન ગુણને અનુયાયી ધીજા લે સાધા-
ગ્ન ગુણ તે ગુણ પંચાગ્નિકાયમાં પામિયે. તે નામના અવિ-
નાશીપણો, અસ્તંટણો, નિયત્વાદિક કર્મ ઇ પંચાગ્નિકાયને
સારિલા છે તે માટે સાધાગ્ન ગુણ તથા પંચાસ્તિકાયમાં
કોટક અગ્નિકાયમાં પામિયે. કોટકમાં ન પામિયે તે ગુણને
સાધાગ્ન અસાધાગ્ન કહિયે, તે સર્વ ગુણને વિષે વિશેષ ગુણને
અનુયાયિ પ્રવર્તે છે તે પ્રવર્તનના કારણ દ્રવ્યમાં ઇક પરમસ્વભાવ
પણો છે, તે પરમસ્વભાવને પરિણમને દ્રવ્યના સર્વ ગુણ મુખ્ય
ગુણને અનુગમે જ પ્રવર્તે. તે પરમસ્વભાવ સર્વ દ્રવ્યને વિષે છે
છુટ્ટે તેમ મામાન્ય સ્વભાવ કહ્યા. વરી અનેકાંતજયપનાકામાં
કહ્યા છે.

તથાસ્તિત્વ, નાસ્તિત્વ, કર્તૃત્વ, ભોક્તૃત્વ, અમર્યગત્ય,
મદેશદશાદિભારાઃ પુનઃ તત્પરાર્થોક્તવાસાં પુનરપ્યાદિ-
દ્રશ્યં પુરંન દાપદન્યગ્રાજનન્તધર્મવપરં તત્રાગ્રજ્ઞતાઃ પ્રમ્ના-
મ્યન્તુ મર્મે ધર્માઃ પ્રતિપદ્મં પ્રવચનચ્ચેન પુમા સયામં-

उत्तरतश्च, मूलतोऽस्तित्वादिभेदतः षड्विधः उत्तरतो जातिसमुदायभेदरूपः जातितः गवि गोत्वं, घटे घटत्वं, वनस्पतौ वनस्पतित्वं, समुदयतो सहकारात्मके वने सहकारवनं, मनुष्यसमूहे मनुष्यवृंद, इत्यादि समुदायरूपः अथवा द्रव्यमिति सामान्यसङ्ग्रहः जीव इति विशेष-सङ्ग्रहः तथा विशेषावश्यकं “संग्रहणं संगिन्हइ संगिन्हं-तेवतेणं जं भेया तो संगहो संगिहिय पिंडियत्थं वज्जास्स” संग्रहणं सामान्यरूपतया सर्ववस्तुनामाक्रोढनं सङ्ग्रहः अथवा सामान्यरूपतया सर्वं गृह्णातीति सङ्ग्रहः अथवा सर्वेऽपि भेदाः सामान्यरूपतया सङ्ग्रहान्ते अने-नेति सङ्ग्रहः अथवा संगृहीतं पिण्डितं तदेवार्थोऽभिधेयं यस्य तत् सङ्ग्रहीतपिण्डितार्थं एवंभूतं वचो यस्य सङ्ग्रहस्येति सङ्ग्रहीतपिण्डितं तत् किमुच्यते इत्याह संगृहीय मागृहीयं संपिंडियमेगजाइमाणीयं ॥ संगृहीयमणुगमो वा वइरे गोपिंडियं भणियं ॥ १ ॥ सामान्याभिमुख्येन ग्रहणं सङ्ग्रहीतसङ्ग्रह उच्यते, पिण्डितं त्वेकजातिमानितमभिधीयते पिण्डितसङ्ग्रहः अथ सर्वव्यक्तिष्वनुगतस्य सामान्यस्य प्रतिपादनमणुगमसङ्ग्रहोऽभिधीयते व्यतिरेकस्तु तदितरधर्मनिषेधाद् ग्राह्यधर्मसङ्ग्रहकारकं व्यतिरेकसङ्ग्रहो भण्यते यथा जीवो जीव इति निषेधे “जीवसङ्ग्रह एव जाताः अतः १ सङ्ग्रह, २ पिण्डितार्थ, ३ अनुगम, ४ व्यतिरेकभेदाच्चतुर्विधः अथवा स्वसत्तारूपं महासामान्यं संगृह्णाति इतरस्तु गोत्वादिकमवान्तरसामान्यं पिण्डितार्थमभिधीयते महासत्तारूपं अवान्तरसत्तारूपं “ एगं निधं निरवयवंमकियं

ગમાં સમકાલેં ગ્રહેણું સામાન્યરૂપણે સર્વ વસ્તુનો આક્રોહણ ગ્રહણ કરવો તે સંગ્રહ કહિયેં અથવા સામાન્યરૂપણે સર્વ સંગ્રહ કરે તે સંગ્રહ કહિયેં, અથવા જેથકી સર્વ મેદ સામાન્ય-પણે ગ્રહિયેં તેને સંગ્રહ કહિયેં, અથવા સંગૃહીતં પિણ્ડિતં કે. જે વચનથી સમુદાય અર્થ ગ્રહવાય તે સંગ્રહ વચન કહિયેં તેના ચાર મેદ છે. ૧ સંગૃહીત સંગ્રહ, ૨ પિણ્ડિત સંગ્રહ, ૩ અનુગમ સંગ્રહ, ૪ વ્યતિરેક સંગ્રહ.

૧ સામાન્યપણે વહેંચણ વિના ગ્રહણ થાય એવો જે ઉપયોગ અથવા એવું વચન અથવા એવો ધર્મ કોણપણ વસ્તુને વિશે હોય તેને સંગૃહીત સંગ્રહ કહિયેં.

૨ અને એકજાતિ માટે એકપણો માનિને તે એકમધ્યે સર્વનો ગ્રહણ થાય જેમ “એમે આયા” “એમે પુગલે” इत्यादि વસ્તુ અનંતિ છે પણ જાતિ એક માટે ગ્રહવાય છે તે વીજો પિંડિત સંગ્રહ કહિયેં.

૩ જે અનેક જીવરૂપ અનેક વ્યક્તિ છે તે સર્વમાં પામિયેં જેમ સત્ચિત્તમય આત્મા એટલે સર્વ જીવ તથા સર્વ પ્રદેશ સર્વ ગુણ તે જીવનાં લક્ષણ છે એને અનુગમ સંગ્રહ કહિયેં.

૪ તથા જેને ના કહેવે તેથી ઇતરનો સર્વ સંગ્રહપણે જ્ઞાન થાય તે જેમ અર્જીવ છે તેવાં જે જીવ નહીં તે અર્જીવ કહિયેં એટલે કોણક જીવ છે એમ વ્યતિરેક વચને ટેયોં તથા ઉપયોગેં જીવનો ગ્રહણ થાય છે તે વ્યતિરેક સંગ્રહ કહિયેં.

અથવા સંગ્રહનય વે મેદેં કહેવાય છે. ૧ મહાસત્તારૂપ, ૨ અવાંતરસત્તારૂપ એ રીતેં પણ સંગ્રહનો સ્વરૂપ કહ્યો છે.

“સદિતિ મળિયમ્મિ જમ્હા, સવત્યાણુપ્પવત્તણુ બુદ્ધી । તો સંવં તમ્મત્તં નત્થિતદત્થંતરં કિંચિ ॥ ૧ ॥ યદ્યસ્માન્ સદિત્યેવં મળિતે સર્વત્ર

પતો યસ્માત્તેન વ્યવહારઃ । ન વ્યવહારાસ્વસ્વધર્મપ્રવ-
ર્તિતેન ઋતે સામાન્યમિતિ સ્વગુણપ્રવૃત્તિરૂપવ્યવહાર-
સ્યૈવ વસ્તુત્વં તપંતરેણ તદ્ભાવાત્ ન દ્વિવિધઃ વિ-
ભજન, ૧ પ્રવૃત્તિ, ૨ ભેદાત્ । પ્રવૃત્તિવ્યવહારસ્ત્રિવિધઃ
વસ્તુપ્રવૃત્તિઃ ૧ સાધનપ્રવૃત્તિઃ ૨ લૌકિકપ્રવૃત્તિશ્ચ,
૩ સાધનપ્રવૃત્તિસ્ત્રેષ્ઠા લોકોત્તર, લોકિકા, ૨ કુ-
પ્રાવચનિક, ૩ ભેદાત્ इति व्यवहारनयः श्रीविशे-
षावश्यके ॥

અર્થ ॥ હવે વ્યવહારનયની વ્યાख्या કરે છે સંગ્રહનર્યે
ગ્રહિત જે વસ્તુ તેને ભેદાંતરે વિભજન કે० વહેંચવું તે વ્યવહાર-
નય જેમ દ્રવ્ય ઇવું સામાન્ય નામ કહું તેમાં 'વલી' વેહેંચણ
કરિયેં જે દ્રવ્યના બે ભેદ છે. ૧ જીવ દ્રવ્ય, ૨ અજીવ દ્રવ્ય,
વલી તેમાં પળ વેહેંચણ કરિયેં જે જીવના બે ભેદ ૧ સિદ્ધ
વીજા સંસારી ઇમ વેહેંચણ કરવી તે સર્વ વ્યવહારનયનો સ્વભાવ
જાણવો અથવા વ્યવહાર કે० પ્રવર્તન તે વ્યવહારનય તેના બે
ભેદ છે. ૧ શુદ્ધ વ્યવહાર, ૨ અશુદ્ધ વ્યવહાર, વલી શુદ્ધ
વ્યવહારના બે ભેદ છે. ૧ સર્વ દ્રવ્યની સ્વરૂપરૂપ શુદ્ધપ્રવૃત્તિ જેમ
ધર્માસ્તિકાયની ચલણસહાયતા તથા અધર્માસ્તિકાયની સ્થિરસહા-
યતા તથા જીવની જ્ઞાપકતા ઇત્યાદિકને વસ્તુગત શુદ્ધ વ્યવ-
હાર કહિયેં, ૨ દ્રવ્યનો ઉત્સર્ગ નિપજવા માટે રત્નવર્ગી શુદ્ધતા
ગુણસ્થાને શ્રેણીઆરોહણરૂપ તે સાધનશુદ્ધ વ્યવહાર કહિયેં.

વલી અશુદ્ધ વ્યવહારના બે ભેદ છે. ૧ સદ્મૂત, ૨ અસ-
દ્મૂત તેમાં જે ક્ષેત્રે અવસ્થાને અભેદ રહ્યા જે જ્ઞાનાદિ ગુણ
તેને પરસ્પર ભેદે કહેવા તે સદ્મૂતવ્યવહાર.

પર્યાયા: સોદા દ્રવ્યપર્યાયા અર્થાત્તેયમદેમાગ્નિદ્રવ્યાદયઃ
 ? દ્રવ્યવ્યક્તનપર્યાયા: દ્રવ્યાણાં વિશેષગુણાધેનનાદય-
 થ્યનમરાયાદયઃ, ૨. ગુણપર્યાયા: ગુણા વિભાગાદયઃ
 ૧. ગુણવ્યક્તનપર્યાયા રાસકાદયઃ વાર્દકા: મતિજ્ઞા-
 નાદયઃ જ્ઞાનમય, વશુર્દર્શનાદયો દર્શનમય, રામાપાર-
 વાદયઃ પારિશ્રમય, વર્ણગન્ધસ્પર્શાદયો મૂર્ષમય
 દ્રવ્યાદિ ૪ સ્વભાવપર્યાયા મગ્ન્યુદ્વિચારા: ને વ
 દ્વાદશમકારા: પદગુણતાનિશ્ચિન્પા: અચાન્નોચરા:
 ણે વદ્યપર્યાયા: મર્વદ્રવ્યેષુ. વિભાવપર્યાયા: નાંધે ન-
 નારકાદયઃ ॥ શુદ્ધેદ્યગુણતાંબનનાગુણવર્ણનામ્પન્થા:
 અર્થ ॥ હવે નવજ્ઞાન કરાવનો અધિકાર કરે છે, તિહાં

દ્રવ્યાગ્નિચત્રનયના મુલ છે મેદ છે. ૧ શુદ્ધ દ્રવ્યાગ્નિચ, ૨ અ-
 શુદ્ધ દ્રવ્યાગ્નિચ, અને દેવમેનરૂત પદ્ધતિમાં દ્રવ્યાગ્નિચના દશ
 મેદ કર્યા છે તે સર્વ ગુ છે મેદ મધ્યે સમાય છે, તથા તે સા-
 માન્ય સ્વભાવમાં સમાણા છે તે માટે હતાં ન વચાળ્યા.

હવે પર્યાયના છ મેદ કરે છે તિહાં મધ્યમ ૧ લે દ્રવ્યને
 વિષે વ્યક્ત્યપણે રજા લે જીવાદિચના અસંસ્કયાના પ્રદેશ તથા
 આકાશના અનંતા પ્રદેશ એ દ્રવ્ય પર્યાય કહિયે, ૨ સિદ્ધત્વા-
 દિક. અન્નદન્વાદિક તથા દ્રવ્યનો વ્યંજક કે. પ્રગટપણો લે
 માને છે તે દ્રવ્ય વ્યંજન પર્યાય કહિયે.

દ્રવ્યનો વિશેષ ગુણ લે અન્ય દ્રવ્યમાં નથી તેને વિશેષ
 ગુણ કહિયે. તે જીવને ચેતનાદિક અને ધર્માગ્નિચાપમાં ચલણ-
 સહકાર તથા અધર્માગ્નિચાપમાં સ્થિરસહકાર, આકાશમાં અવ-
 ગાહદાન, શુદ્ધતમા પુણ્યગત્તરૂપ એ સર્વ દ્રવ્યની સિદ્ધતાને પ્રગટ
 કરે છે તે માટે એ ધર્મને વ્યંજન પર્યાય કહિયે.

ऋजुश्रुतं मुज्ञानं बोधरूपं ततश्च ऋजु अवक्रमश्रुतमस्य-
 सोऽयमृजुश्रुतं वा अथवा ऋजु अवक्रमं वस्तु सूत्रयतीति
 ऋजुसूत्र इति कथं पुनरेतदभ्युपगतस्य वस्तुनोऽव-
 क्रत्वमित्याह ॥ पञ्चुपन्नं संपयमुपपन्नं जं च जस्स
 पत्तेयं । तं ऋजु तदेव तस्सत्थि उ वक्कम्मन्ति जम-
 संतं ॥ २ ॥ यत्सांप्रतमुत्पन्नं वर्तमानकालीनं वस्तु,
 यच्च यस्य प्रत्येकमात्मायतदेव तदुभयस्वरूपं वस्तु
 प्रत्युत्पन्नमुच्यते तदेवासौ नयः ऋजु प्रतिपाद्यते
 तदेव च वर्तमानकालीनं वस्तु तस्यार्जुमूत्रस्यास्ति
 अन्यत्र शेषातीतानागतं परकार्यं च यद्यस्मात् अस-
 दधिद्यमानं ततो असत्त्वादेव तद्वक्रमिच्छत्पसाविति ।
 अत एव उक्तं निर्युक्तिरुक्ता “पञ्चुपन्नगाही उज्जुसु-
 नयविही मुणेयवोति” यतः कालत्रये वर्तमानमंतरेण
 वस्तुत्वं उक्तं च यतः अतीतं अनागतं भविष्यति
 न सांप्रतं तद् वर्तते इति वर्तमानस्यैव वस्तुत्वमिति
 अतीतस्य कारणता अनागतस्य कार्यता जन्यजनक-
 भावेन प्रवर्तते अतः ऋजुमूत्रं वर्तमानग्राहकं तद्
 वर्तमानं नामादिचतुःप्रकारं ग्राह्यम् ॥

अर्थ ॥ हवे ऋजुमूत्रनय कहे छे ऋजु के० सरल छे
 श्रुत के० बोध ते ऋजुसूत्र कहिये ऋजु शब्दें अवक्रम एट्ठे
 समो छे श्रुत जेने ते ऋजुसूत्र कहिये अथवा ऋजु अवक्रमपणे
 वस्तुने जाणे कहे ते ऋजुसूत्र कहिये ते वस्तुनो वक्रमणो केम
 जाणिये ते कहे छे सांप्रत के० वर्तमानपणे उपनो जे वर्तमान-
 कालें वस्तु ते ऋजुसूत्र कहिये अन्य जे अतीत अनागत ते

तेने पर्यायार्थिक कहिये. ते द्रव्यार्थिक पर्यायार्थिक ए वे धर्मे
द्रव्य तथा पर्याय कहिये.

इहां कोइक पुछे ले बीजो गुणार्थिक केम कहेना नयी ?
ते बीजो रत्नाकरावनातिका मन्वे कहे छे “ गुणस्य पर्याये
एवान्तर्भूतत्वात् तेन पर्यायार्थिकेनैव तत् सहहात्. ”

ले गुण ते पर्यायने विने अंतर्भूत छे ते पर्यायार्थिक मन्वेज
संग्रहो छे. ते पर्याय वे नेदे छे एक सहभावि बीजो क्रम-
भावि. तेनां सहभावि ते गुण छे ते पर्यायने विने अंतर्भूत
छे, विहां द्रव्य पर्याययी व्यतिरिक्त सामान्य विशेष ए वे धर्म
छे माटे सामान्य विशेष दे नय बता केम कहेता नयी ? एम
कोइ पुछे तेने उत्तर.

जे “ द्रव्यपर्यायान्यां व्यतिरिक्तयोः सामान्यविशेषयो-
रभेदेः तथाहि द्विवचनं सामान्यमुक्तत्वेन सामान्यं त्रि-
रुक्तान्यां च तत्रोक्तसामान्यं द्रव्यमेव त्रिरुक्तान्यां तु भवि-
व्यक्तितद्विपरिणामलक्षणं व्यञ्जनपर्याय एव. ” ए पाठयी
ऊर्च सामान्य ते द्रव्यनो धर्म छे अने त्रिरुक्तान्या ते पर्याय
धर्म छे “ विशेषोऽपि विसादपरिवर्तलक्षणं पर्याय एवान्तर्भवति
नैतान्यान्विकरणपादक्यदाः ”

विशेषने अनेक रीते वर्णवानो लक्षण छे ते पर्यायने
विने अंतर्भाव छे ते माटे निम्न नयनो अवकाश नयी. ए वे
नय मन्वेज अंतर्भाव छे. तेनां बीजो द्रव्यार्थिकना चार नेदे छे
१ नैगम, २ संग्रह, ३ व्यवहार, ४ क्रमबद्ध तथा पर्याय-
र्थिकना क्रम नेदे छे १ शब्द, २ समसिरुट, ३ एवंगत.

અર્થ ॥ હવે એવંમૂતનયનો સ્વરૂપ કહિયે છેએ એવં કે૦ જેમ ઘટ્તેષાવાચી ઇત્યાદિક રૂપે શબ્દનયનો અર્થ કહ્યો છે એ રીતે જે ઘટ્ટાદિક અર્થ વર્તે તે એવં કે૦ એમજ જે વિદ્યમાન-પણે શબ્દના અર્થને ઓલંઘીને વર્તે તે તે શબ્દનો વાચ્ય નથી અને શબ્દાર્થપણો જેમાં ન પામિયે તે વસ્તુ તે રૂપે નહીં માટે જો શબ્દાર્થમાંથી એક પર્યાય પણ ઓછો હોય તો એવંમૂત-નય તેને તે પણો કહે નહીં તે માટે શબ્દનયથી તથા સમ-મિરુદ્ધનયથી એવંમૂતનય તે વિશેષાંતર છે.

એ એવંમૂતનય તે સ્ત્રીને મસ્તકે ચઢ્યો, પાળી આળવાની ક્રિયાનો નિમિત્ત માર્ગે આવતાપણાની ચેષ્ટા કરતો હોય તેને ઘટ માને પણ ઘરને સૂળે રહ્યો જે ઘટ તેને ઘટ કરી માને નહીં. કેમકે તે ચેષ્ટાને અણકરતો છે તે માટે. જે થકી અર્થને વ્યંજીયે કે૦ પ્રગટ કરીયે તેને વ્યંજન કહિયે વ્યંજન તે વાચક શબ્દ છે તે અર્થને કહે તે ક્રિયાવંત થકો તેનેજ તે વસ્તુ કહે ધાજાને ન કહે અને તેહિજ અર્થે કશું. જે લક્ષણ તે કહ્યાને રૂપે વિશેષ થાય જેમ ચેષ્ટા ઘટ શબ્દ વાચે પ્રસિદ્ધ છે યોપિત્ કે૦ સ્ત્રીને માથે પાળી લાવતો તે ઘટ તથા સ્થા-નકે રહ્યો અથવા તરણ ક્રિયા કરતાને એવંમૂતનય ઘટ કહે નહીં. એ શબ્દ અર્થ તથા અર્થે શબ્દને થાપે છે એનું એ સ્પષ્ટ છે જે સ્ત્રીને મસ્તકે ચઢ્યો ચેષ્ટાવંત અર્થ તે ઘટ શબ્દ ચોલાવે તેથી અન્યથા તેને તેપણે ચોલાવે નહીં જેમ સામાન્ય કેવલી જે જ્ઞાનાદિક ગુણે સમાન છે તેને સમમિરુદ્ધનય અરિહંત કહે પણ એવંમૂતનય તો સમવસરણાદિ અતિશય સંપદા સહિત તથા કેવલી તે ઇન્દ્રાદિકે પૂજતાં મુક્ત હોય તેનેજ અરિહંત

પણ આગેવેં કાળે થાતો તે માટે કાળગોષ અને કાળને વિશે
મુળનો આગેવેં થયો. તેમ જ્ઞાનમુળ છે પણ જ્ઞાની તેજ જ્ઞાના
એમ જ્ઞાનને જ્ઞાના થાતો તે મુળનો આગેવેં થયો માટે મુળગોષ.
તથા તેમ ધર્મસંનિર્માણ થતા તેને તો થતો કાળ થયો છે
પણ આજ દીર્ઘાત્મના દીર્ઘને ધર્મનો નિર્માણ છે. એમ કહેવું
જે ધર્મનમાં અતિનનો આગેવેં થયો. અથવા આજ દીર્ઘનામ
મધુનો નિર્માણ છે. એમ કહેવું તેમ ધર્મમાનને વિશે અનાગત
થાતો આગેવેં છે. જ્યાં રીતે ધર્મ અતિનના થે મેદ છે તથા
જ્યાં રીતે અનાગતના થે મેદ છે અને ધર્મમાનના થે મેદ
ઉપર થાતો તે મધુ મધુ થાતોગોષના ત મેદ જાગવા.

ધર્મ કાળ વિશે કાળનો આગેવેં થયો તે કાળ થાર
છે. ૧ ઉપાસન કાળ, ૨ નિમિત્ત કાળ, ૩ અનાયાગ કાળ,
૪ અપેક્ષા કાળ, તેમાં કાળદ્રવ્યરૂપિયા તે સાવ્યસાવેક્ષણાને
ધર્મને નિમિત્ત કાળ છે. તોપણ એને ધર્મકારણ કહીયે. તેમજ
દીર્ઘધર્મ મોક્ષને કાળ છે તેથી તેને નારણાં થાતો તે
કાળને વિશે કર્તાપણનો આગેવેં થયો એમ આગેવેંના અનેક
મધુને છે. તે કાળગોષ થયો તે સંસ્કરણનગમના થે મેદ છે,
૧ સ્વાર્થામરૂપ લે વાર્ષ પેતનાનો જે નવો નવો ક્ષયોપશમ
તે લેવો. યાજો વાર્ષાનું નવે નવે કાળે નવો નવો ઉપયોગ થાય
તે જુદે મેદ થયા. તથા અંશનગમના પણ થે મેદ છે, ૧
મિત્રાંશ તે જાતો અંશકંઠાદિકનો યાજો અમિત્રાંશ તે લે આ-
ત્માના પ્રદેશ તથા મુળના અવિભાગ દ્વિતીક જુદે નૈગમ-
નપના મેદ જાગવા જુદે નૈગમનપ થાતો.

સામાન્યવસ્તુમત્તામદ્વારકઃ સદ્ગુરુઃ સ દ્વિવિધઃ સામાન્ય-
મદ્ગુરો વિનેપસદ્ગુરુઃ, સામાન્યસદ્ગુરો દ્વિવિધઃ મૂલત

અર્થ ॥ હવે સ્પાદાદ સ્ત્રાકરયી નયસ્વરૂપ લખિયેં છેયેં નીયતે કે० પમાડીયેં જે થકી શ્રુતજ્ઞાન સ્વરૂપ પ્રમાણે વિષયે કીધો જે પદાર્થનો અંશ તે અંશયી ફતર કે० વીજો જે અંશ તે થકી ઉદાસીપણો તેને પહિ વર્જવા ચાલાનો જે અમિપ્રાય વિશેષ તેને નય કહિયે એટલે વસ્તુના અંશને ગ્રહે અને અન્યયી ઉદાસીનપણો તે નય કહિયે. એક અંશને મુખ્ય કરીને વીજા અંશને ઉત્થાપે તે નયાભાસ કહિયેં. તે નયના બે મેદ છે એક દ્રવ્યાર્થિક વીજો પર્યાયાર્થિક તેમાં દ્રવ્યાર્થિકના ૧ નૈગમ ૨ સંગ્રહ, ૩ વ્યવહાર, ૪ ઋજુસૂત્ર એ ચાર મેદ છે. કેટલાક આચાર્ય તે ઋજુસૂત્રને વિકલ્પરૂપ માટે ભાવનય ગવેષે છે તે રીતે દ્રવ્યાર્થિકના ત્રણ મેદ છે.

હવે નૈગમનયતું સ્વરૂપ કહે છે. જે ધર્મને પ્રધાનપણે અથવા ગૌણપણે અથવા ધર્મોને પ્રધાનપણે અથવા ગૌણપણે તથા ધર્મ ધર્મો એ બેઉને પ્રધાનપણે તથા ગૌણપણે જે ગવેષવો એટલે ધર્મોની પ્રાધાન્યતા તે વારે પર્યાયોની પ્રધાનતા થયી અને જિહાં ધર્મોનો પ્રધાનપણો તિહાં દ્રવ્યનો પ્રધાનપણો તેમજ ગૌણપણો તથા ધર્મ ધર્મોનો પ્રધાન ગૌણપણો એ રીતે જે દ્રવ્ય પર્યાયનો ગૌણ પ્રધાનપણાની ગવેષણા રૂપ જ્ઞાનોપયોગ તે નૈગમનય જાણવો તેના બોધને નૈગમ બોધ કહિયે તેના ઉદાહરણ કહે છે.

સત્ કે० છતાપણે ચૈતન્ય કે० જાણપણો એ બે ધર્મ મલ્લે એક ધર્મ પશ્ચ મુખ્યપણે ગણે અને વીજાને ગૌણપણે ન ગવેષે. એ રીતે નૈગમનય જાણવો. ઇહાં ચૈતન્ય નામે જે વ્યંજન પર્યાય તેને પ્રધાનપણે ગણે કેમકે ચૈતન્યપણો તે વિશેષ ગુણ છે અને સત્ત્વનામા વ્યંજન પર્યાય છે તે સકલ દ્રવ્ય સાધારણ છે તે માટે તેને ગૌણપણે લેખવે એ નૈગમનો પ્રથમ મેદ કહ્યો.

સવગં ચ સામગ્રં * एतन् महासामान्यं गवि गोत्वा-
दिकमदांतरसामान्यमिति संग्रहः ॥

અર્થ ॥ હવે સંગ્રહનપ કહે છે સામાન્યે મૂલ સર્વ દ્રવ્ય
વ્યાપક નિષ્પત્તાદિક સત્તાપને રહ્યા છે ધર્મ તેનો જે સંગ્રહ
કરે તે સંગ્રહ કહિયે તેના બે ભેદ છે ૧ સામાન્ય સંગ્રહ,
૨ વિશેષ સંગ્રહ પછી સામાન્ય સંગ્રહના બે ભેદ છે ૧ મૂલ
સામાન્ય સંગ્રહ. ૨ ઉત્તર સામાન્ય સંગ્રહ કહી મૂલ સામાન્ય
સંગ્રહના અસ્તિત્વાદિક ઊ ભેદ છે તે પૂર્વે કહ્યા છે તથા ઉ-
ત્તર સામાન્યના બે ભેદ છે, ૧ જાતિસામાન્ય, ૨ સમુદાયમા-
ન્ય વિહાં ગાયના સમુદાયમાં ગોત્વરૂપ જાતિ છે તથા
ઘટસમુદાયમાં ઘટસ્વરૂપો અને વનસ્પતિને વિષે વનસ્પતિપણો
ને જાનિમામાન્ય કહ્યો અને આંશના સમૂહને વિષે અંશવન
કહે તથા મનુષ્યના સમૂહમાં મનુષ્ય ધરણ પાપ તે સમુદાય
સામાન્ય એ ઉત્તર સામાન્ય તે ચન્દ્રદર્શન તથા અચન્દ્રદર્શનને
દર્શક છે અને મૃત સામાન્ય તે અવિદર્શન તથા કેવલ
દર્શનથી ધરવાપ છે અથવા ૧ સામાન્યમંગ્રહ, ૨ વિશેષસંગ્રહ
વિહાં ઊ દ્રવ્યના સમુદાયને દ્રવ્ય કર્તુ એ સામાન્ય સંગ્રહ
ઈહાં સર્વનો ધરણ થયો છે અને જીવને જીવદ્રવ્ય કહી
જર્જાત્ર દ્રવ્યથી સૂરો ભેદ પાડ્યો એ વિશેષ સંગ્રહ એ વિશેષ
સંગ્રહનો વિસ્તાર ધણો છે તથા વિશેષાવરણકર્તા સંગ્રહનપના
ચાર ભેદ તે લખિયે હવે મૂલ પાટમાં કહેલી ગાયનો અર્થ છે.
સંગ્રહણ કે.૦ પૂકડો પૂકડવન મલ્લે પૂક અવ્યવમાય ઉપરો-

* પૂક સામાન્ય મરેર તર્કિક માત્રાનુ તથા નિયં સામાન્ય અસ્તિ-
તાનુ તથા નિષ્પત્તિ અંગતનુ, અસ્તિ અંગતનુ અંગતનુ અંગતનુ
ચ સામાન્ય અસ્તિતાદિક ॥

सुखमयमनोवन्तुनि सुखितुमर्गः प्रयावति नहि तत् किमिति
 वस्तु अस्मि यत् सुखितुने इति सुखी न प्रतिभासते तस्मात्
 नरं सत्त्वमात्रं न पुनः अपर्णं तत् शुभमानस्यं च संश्रदेन
 संश्रदेन नैव परित्यज्यमानस्यैव संश्रदयेति " पृच्छे वने सुव-
 ननां पृथगी वस्तु कोऽन्यी जे संश्रदनपने श्रदणनां आवर्गी
 नरं जे जे वस्तु हे ने नरं संश्रदनपनां श्रदवाणी ज हे पृ
 संश्रदनप कः.

संश्रदार्थावन्तुभेदान्नेन विभजनं व्यवहारणं मवर्धनं
 वा व्यवहारः, म द्विविधः शृङ्खोऽशृङ्ख । शृङ्खो
 द्विविधः बन्धुनव्यवहारः धर्मास्तिकापादिद्रव्याणां
 मन्त्रयन्त्रमहासादिनावन्य लोकाद्योकादिद्रव्यादि-
 रुतः धर्मोद्गर्गस्मान्मन्त्रसाधनरूपो गुणसाधकाव-
 ध्यान्तः शुभधेनुराशदिमाधनशृङ्खलव्यवहारः । अशृ-
 ङ्खोति द्विविधः मद्भूतासद्भूतभेदात् सद्भूतव्यव-
 हारो ज्ञानादिरूपः परस्परं भिन्नः, अनद्भूतव्यव-
 हारः कथावाक्यादि मनुज्योऽर्थं देवोऽर्थं । सोऽपि द्वि-
 विधः संश्रदितशृङ्खलव्यवहारः शरीरं मय अर्थं शरीरं ।
 अमंश्रदितानद्भूतव्यवहारः पुत्रकन्यादिः तौ च
 जनवर्गिणानुवर्गिव्यवहारभेदाद् द्विविधौ तयो च
 विशेषावन्त्ये "व्यवहारणं व्यवहारः म जेण व वहीरु
 व नाम्ना । व्यवहारणो व जओ विसेसओ तेण
 व्यवहारो " " व्यवहारणं व्यवहारः, व्यवहरति म इति
 वा व्यवहारः विशेषतो व्यवहरिते निराक्रियते मा-
 मान्यं तेनेति व्यवहारः लोको व्यवहारणो वा विशेषे-

માણુ તથા રૂંધાંદિય કાર્યભેદે મિત્ર માને તથા ક્રમભાવી પર્યાયના બે મેદ એક ક્રિયારૂપ ધીજો અક્રિયારૂપ ઇમ વેહે-
ચણ જે સામર્થ્યાદિક ગુણભેદે પડે તે સર્વ વ્યવહારનય જા-
ણવો અને જે પરમાર્થ વિના દ્રવ્યપર્યાયનો વિભાગ કરે તે વ્યવ-
હારાભાસ જાણવો.

જે કલ્પના કરી ભેદે વેંચે તે ચાર્વાકમત પ્રમુખ એ વ્ય-
વહારનયનો દુર્નય છે જેમ ચાર્વાક પ્રમાણપણે છતો જીવપણો
લોકપ્રત્યક્ષમાં દષ્ટિગોચર નથી આવતો તે માટે જીવ નથી એમ
કહે અને જગતમાં પંચમૂતાદિક વસ્તુ નથી એમ કલ્પના કરી
સ્થૂલલોકને કુમાર્ગે પ્રવર્તવે તે વ્યવહારદુર્નય કહિયે એ વ્યવ-
હારનયનું સ્વરૂપ કહ્યું.

ઋજુ વર્તમાનક્ષણસ્થાયિપર્યાયમાત્રપ્રાધાન્યતઃ સૂત્રયતિ
અભિપ્રાયઃ ઋજુસૂત્રઃ । જ્ઞાનોપયુક્તઃ જ્ઞાની, દર્શનોપયુક્તઃ
દર્શની, કપાયોપયુક્તઃ કપાયી, સમતોપયુક્તઃ સામાયિકી ।
વર્તમાનાપલાપી તદાભાસઃ યથા તથાગતમત ઇતિ ॥

અર્થ ॥ હવે ઋજુસૂત્રનય કહે છે ઋજુ કે. સરલપણે અ-
તીત અનાગતને અણગવેષતો અને વર્તમાનસમય વર્તતા જે પદા-
ર્થના પર્યાયમાત્ર તેને પ્રધાનપણે સૂત્ર કે. ગવેષે તે ઋજુસૂત્ર-
કહિયે । તે જ્ઞાનને ઉપયોગે વર્તતાને જ્ઞાની કહે, દર્શનોપયોગે
વર્તતાને દર્શની કહે, કપાયપણે વર્તતા જીવને કપાયી કહે, સ-
મતાને ઉપયોગે વર્તતા જીવને સામાયિકવંત કહે. ઇહાં કોઈ
પુછે જે ઉપર કહ્યા મુજબ તો ઋજુસૂત્ર તથા શબ્દનય એ બે
એકજ થાય છે તેને ઉત્તર કહે છે જે વિશેષાવશ્યકમાં કહ્યું છે
“ કારણં યાવત્ ઋજુસૂત્રઃ ” એટલે જ્ઞાનને કારણપણે વર્તતો તે

જે સંગ્રહ તથા નૈગગનયવાલો કહે તે સત્તા યોગ્યતા અંશના ગ્રાહક છે તથા તત્ત્વાર્થટીકા મત્તે શબ્દવશથી અર્થ પહિવર્જવો તે શબ્દે બોલાવતો હોય જે અર્થ તે વસ્તુમાં ધર્મપણે પ્રગટ દેશાય તેનેજ તે વસ્તુ માને એ નયને શબ્દાનુયાયી અર્થે પરિણમતિ જે વસ્તુ કહે છે કાલલિંગાદિભેદે અર્થનો ભેદ છે તે ભેદ તેમ તે ધર્મે વસ્તુ માને તે શબ્દનય કહિયે અને તે અર્થ વિના તે વસ્તુમધ્યે તેપણો વર્તનો દેશાતો નથી તેને તે વસ્તુપણે સમર્થ ન કરે તે શબ્દાભાસ કહિજે પુટલે શબ્દનય કહ્યો.

एकार्यावलंबिपर्यायशब्देषु निरुक्तिभेदेन भिन्नमर्थं सम-
भिरोहन् समभिरुद्धः । यथा इंद्रनादिंद्रः, शकनाच्छक्रः,
पुरदारणात् पुरंदरः इत्यादिषु । पर्यायध्वनिनामा-
भिधेयनानात्वमेव कर्षाकुर्वाणस्तदाभासः; यथा इंद्रः
शक्रः पुरंदर इत्यादि भिन्नाभिधेये.

અર્થ ॥ હવે સમભિરુદ્ધનય કહે છે જે એક પદાર્થને અવિલંબી જેટલા સરિશ્વા નામ તેટલા પર્યાય નામ થયા તે પર્યાય નામ જેટલા હોય તેટલા નિરુક્તિ વ્યુત્પત્તિ ભિન્ન હોય તે અર્થનો પણ ભેદ હોય તે અર્થને સં० કે० સમ્યક્ પ્રકારે આરોહતો પુટલે પુટલા સર્વ અર્થ સંયુક્ત જે હોય તે સમભિ-રુદ્ધનય કહિયે જેમ રૂદિ ધાતુ પરમૈશ્વર્યને અર્થે છે તે પરમ પૈશ્વર્યવંનને રૂદ્ર કહિયે, તથા શકન કહેતાં નધિ નધિ શક્તિયુ-ક્તને શક કહિયે, પુર કે० દેવને દરે કે० વિદારે તે પુરંદર, અને શચિ જે રૂદ્રાણી તેનો પતિ સ્વામી તે શચિપતિ કહિયે. પુટલા સર્વ ધર્મ તે રૂદ્રમાં છે તે માટે જે દેવલોકનો ધર્મી

વિકલાદેશી જ હોય અને જે સકલાદેશી સત્તભંગી તે પ્રમાણ છે પણ નયની સત્તભંગી ન ઝપજે.

उक्तं च खाकरावतारिकायां “ विकलादेशस्वभावा हि नय-
सत्तभंगी वस्त्वंशभावप्ररूपकत्वात्, सकलादेशस्वभावा तु प्रमाण-
सत्तभंगी संपूर्णवस्तुस्वरूपप्ररूपकत्वात् ” ए वचन છે एટલે યથા-
યોગ્યપણે નયનો અધિકાર કહ્યો.

સકલનયગ્રાહકં પ્રમાણં, પ્રમાતા આત્મા પ્રત્યક્ષાદિપ્ર-
માણસિદ્ધઃ ચૈતન્યસ્વરૂપપરિણામી કર્તા સાક્ષાદ્
ભોક્તા સ્વદેહપરિમાણઃ પ્રતિક્ષેત્રાભિન્નત્વેનૈવ પશ્ચકાર-
ણસામગ્રીતઃ સમ્યગ્દર્શનજ્ઞાનચારિત્રસાધનાત્ સાધયતે
સિદ્ધિઃ। સ્વપરવ્યવસાયિજ્ઞાનં પ્રમાણં તદ્ દ્વિવિધં પ્રત્યક્ષ-
પરોક્ષભેદાત્સ્પષ્ટં પ્રત્યક્ષં પરોક્ષમન્યત અથવા આત્મોપ-
યોગત્ત્વેન્દ્રિયદ્વારા પ્રવર્તતે ન યજ્ જ્ઞાનં તત્પ્રત્યક્ષં; અવધિ-
મનઃપાર્યાયૌ દેશપ્રત્યક્ષૌ, કેવલજ્ઞાનં તુ સકલપ્રત્યક્ષં,
મતિશ્રુતે પરોક્ષે; તત્તત્તુર્વિધં અનુમાનોપમાનાગમાર્થોપ-
ત્તિભેદાત્, લિઙ્ગપરામર્શોઽનુમાનં લિઙ્ગં ચાવિનાભૂતવ-
સ્તુકં નિયતં જ્ઞેયં યથા ગિરિગુહિરાદૌ વ્યોમાવલમ્બિધૂ-
મ્નલેસ્વાં દૃષ્ટ્વા અનુમાનં કરોતિ, પર્વતો વહ્નિમાન્ ધૂમ-
વત્સ્વાત્, યત્ર ધૂમસ્તત્રાગ્નિઃ યથા મહાનસં; एवं पञ्चाव-
यवशुद्धं अनुमानं यथार्थज्ञानकारणं. સદૃશ્યાવલંબનેના-
જ્ઞાતવસ્તુનાં યજ્ જ્ઞાનં ઉપમાનજ્ઞાનં, યથા ગૌસ્તથા
ગવયઃ ગોસાદૃશ્યેન અદૃષ્ટગવયાકારજ્ઞાનં ઉપમાનજ્ઞાનં.
યથાર્થોપદેશ પુરુષ આત્મઃ સ ઉત્કૃષ્ટતો વીતરાગઃ સર્વજ્ઞ
એવ । આત્મોક્તં વાક્યં આગમઃ, રાગદ્વેષાજ્ઞાનભયાદિ

शब्दं कस्य तो वस्तुनो धर्म धरो जेम जलाहय धर्म जेमां
हे तेने घट कहिये हैं एन इहां पग शब्द वाच्यअर्थ ग्रहे
ते नाटे ते नपनो नान पग शब्द कहेवाय जेम कहुवृत्तनपने
वर्तमानकालना धर्म इष्ट हे तेन शब्दादिकनपने पग वर्तमान-
नाना धर्मज इष्ट हे.

केनके पेटे पृथु के० पहिलो बुध के० बोल संकोचिन
उदरकल्लिपुक्त जलाहयक्रियाने समर्थ मसिज घटरूप भाववट
तेनेज घट इच्छे हे पग जेय नाम स्थापना अने द्रव्यरूप
वग घटने ए शब्दनय घट माने नहीं घट शब्दना अर्थने ने
संकेतनेज घट कहे. घट धातु ने चेशवाची हे अनः काण्णात्
के० ए काण्णना माटे ए शब्दनय ने चेशकतनेज घट कहे
पुढे कहुवृत्तनय चार निक्षेपा संयुक्तने घट माने अने शब्द-
नय ने भाववटनेज घट माने पुढो विशेषणो हे. शब्दना
अर्थनी तिहां उपनि होय तेनेज ते वस्तुपने कहे पुढे कहु-
वृत्तनयें तानान्य घट गवेचो अने शब्दनयें सद्भाव जे अस्तिवर्म
नया असद्भाव जे नास्तिवर्म ने सर्व संयुक्त वस्तुने वस्तुपने कहे.
पुढे वस्तुने शब्द बोलावनां तानभांगे बोलावचो माटे ए
समभंगी जेटलाज शब्दनपना नेद जागवा ने समभंगीनो स्वरूप
पूर्व कथं हे. ए शब्दादिकनय वस्तुना पर्यापने अवलंबीने व-
स्तुना भावधर्मना ग्राहक हे. ने माटे वस्तुना भाव निक्षेपा, ए
नये मुख्य हे धुम्मा चार नपनां नामादिक वग निक्षेपा मुख्य
हे ए शब्दनपहुं मुख्य कथं.

गाथा ॥ जं जं सणं मामइ ॥ नं नं चिय समभिरोट
मन्दा ॥ सन्नांरन्पविदुरो, तभो नभो समभिरुदोति

॥ १ ॥ सां सां संज्ञां धयादिल्लज्जां भापने वदति तां

ભવમીરુ જગત્ જીવોના ઉપકારી એવા શ્રુત આત્માપર જે શ્રુતને અનુસારે કહે તેનો વચન પણ પ્રમાણ માનવું.

તથા કોઈક ફલરૂપ લિંગે કરીને જે અજાણ્યા પદાર્થનો નિર્વાર કરિયે તે અર્થાપત્તિ પ્રમાણ કહિયે. જેમ દેવદત્તનો પાન કે. પુષ્ટ શરીર છે પણ તે દેવદત્ત દિવસનો જમતો નથી તેવોરે અર્થાપત્તિની જાણીયે જે રાત્રે જમતો હશે માટે પુષ્ટ શરીર છે. એમ અર્થાપત્તિ પ્રમાણ જાણવો. એ પ્રમાણ તે જાતે અનુમાનનો અંશ છે તે માટે શ્રી અનુયોગદ્વારમાં પ્રથમ કહ્યો નથી.

હ્રાં દર્શનાંતરીયો જે પ્રમાણ માને છે પણ તે સત્ય નથી જેમ છ પ્રકારના ઇન્દ્રિય સત્વિકર્પ્યી ઝપનો જે જ્ઞાન તેને નૈયાયિક પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ કહે છે, અને પરબ્રહ્મને ઇન્દ્રિય રહિત માને છે જ્ઞાનાનંદમયી માને છે તેવોરે ઇન્દ્રિય રહિત જ્ઞાન તે અપ્રમાણ થાય છે. ઇત્યાદિક અનેક યુક્તિ છે તે માટે તે પ્રમાણ નહીં. તથા ચાર્વાક મતવાલા માત્ર એક ઇન્દ્રિયપ્રત્યક્ષ-નેજ પ્રમાણ માને છે એમ દર્શનાંતરીયના અનેક વિકલ્પ ટાલીને સર્વ નય નિલ્લેપ સમભંગી રચાદ્વાદયુક્ત જે વસ્તુ જીવ તથા અજીવનો સમ્યક્ જ્ઞાન જેનામાં હોય તેને સમ્યક્ જ્ઞાની કહિયે એ જ્ઞાનનું સ્વરૂપ કહું.

તત્ત્વાર્થશ્રદ્ધાનં સમ્યગ્દર્શનં । યથાર્થહેયોપાદેયપરીક્ષા-
યુક્તજ્ઞાનં સમ્યગ્જ્ઞાનં । સ્વરૂપરમણપરસ્પરિત્વાગરૂપં
ધારિત્રં । એતદ્વ્રત્રયીરૂપમોક્ષમાર્ગસાધનાત્સાધ્યસિદ્ધિઃ ।
ઇત્યનેતાત્મનઃ સ્વીયં સ્વરૂપં સમ્યગ્જ્ઞાનં જ્ઞાનમર્કપ
એવાત્મલાભઃ જ્ઞાનદર્શનોપયોગલક્ષણ એવાત્મા છન્ન-

તથા ચેતના લક્ષણ તેજ જીવણો છે, અને જ્ઞાનનો પ્રકર્ય બહુલપણો તે આત્માને લાભ છે; જ્ઞાન તથા દર્શનનો ઉપયોગ લક્ષણ આત્મા છે. તિહાં છદ્મસ્થને પ્રથમ દર્શનોપયોગ પછે જ્ઞાનોપયોગ છે, અને કેવલીને પ્રથમ જ્ઞાનોપયોગ પછે દર્શનોપયોગ છે; જે સર્વ જીવ નવો ગુણ પામે તેનો કેવલીને જ્ઞાનોપયોગ તે કાલે થાય તે માટે પ્રથમ જ્ઞાનોપયોગ વર્તે.

અને સહકારી જે કર્તૃતાશક્તિ તે જેમ હતો તેમજ છે. એક ગુણને સાદ્ય કરે અને વીજા ગુણનો ઉપયોગ સહકારે વર્તે છે સહકાર તે જ્ઞાનોપયોગ વિશેષ ધર્મને જાણે તે જાણતાં વિશેષ તે સામાન્યને આધારે વર્તે છે તે સહિત જાણે એટલે વિશેષ તે મેલા સામાન્ય ગ્રહવાળા અને સામાન્ય ગ્રહતાં સામાન્ય તે વિશેષતા જન કહેતાં સહિત જાણે તે માટે સર્વજ્ઞ સર્વદર્શી-પણો જાણવો એ રીતે સ્વતત્ત્વું જ્ઞાન કરવું. તેથી સ્વધર્મનો ઉપાદાન કે. લેવાપણું થાય પછે સ્વરૂપને પામવે સ્વરૂપમાં રમણ થાય તે રમણ થકી ધ્યાનની એકત્વતા થાય એટલે નિશ્ચે જ્ઞાન નિશ્ચે ચારિત્ર તથા નિશ્ચે તપપણો થાય જે થકી સિદ્ધિ કે. મોક્ષ નિપજે એ સિદ્ધાંત જાણવો.

તત્ર પ્રથમતઃ ગ્રન્થિભેદં કૃત્વા શુદ્ધશ્રદ્ધાનજ્ઞાની દ્વાદ-
શકપાયોપશમઃ, સ્વરૂપૈકત્વધ્યાનપરિણતેન ક્ષપકથ્રે-
ણીપરિપાટીકૃતયાતિકર્મક્ષયઃ, અવાપ્તકેવલજ્ઞાનદર્શનઃ,
યોગનિરોધાત્ અયોર્ગાભાવમાપન્નઃ, અયાતિકર્મક્ષયાનં-
તરં સમય એવાસ્પર્શવદ્ગત્યા એકાંતિકાત્યંતિકાનાં
વાધનિરૂપાધિનિધિરૂપં ચરિત્રાનયોશાવિનાશિસંપૂર્ણા-
ત્મશક્તિમાર્ગમાવલક્ષણં સુખમનુભવન્ સિધ્યતિ સાધનં-
તંકાલં તિષ્ઠતિ પરમાત્મા ઇતિ। એતત્ કાર્યં સર્વં ભવ્યાનાં ॥

कहे ते विना न कहे. वाच्य वाचकनी पूर्णताने कहे ए स्वल्पे एवंमूननय जागवो.

ए साते नयना नेद ते विशेषावरपकने अनुसारे कहे. तेनां नगनना दस नेद, संग्रहना छ नेद अथवा चार कहे. व्यवहारा नेद जाठ अथवा चउद कहे. कज्जुसूत्रना चार अथवा छ कहे शब्दना सात नेद कहे. सममिल्लडना वे नेद अने एवंमूननो एक नेद कहे. ए रीते सर्वना नेद कहे. कडी नयचक्रनां नयना नेद सातसो कहे छे ते पग जागवा.

एवमेव स्यादादरवाकरात् पुनर्नसणत उच्यते नांयवे
येन श्रुतागन्धनामाप्यविपर्ययाहृतस्यार्थस्य शस्त्रादितरा-
शौदासाम्यतः सम्प्रतिपत्तरभिन्नायविशेषो नयः। स्वा-
भिन्नादिनादपरांशपल्लवा इतर्नयमासः। स समानतः
दिभेदः द्रव्यार्थिकः पर्यायार्थिक आद्यो नैगमसंग्रह
व्यवहार क्रतुमूत्रभेदाद्यनुद्धा केचित्क्रतुमूत्रं पर्याया-
र्थिकं वदन्ति ते चेदनांशत्वेन विकल्पस्य क्रतुमूत्रेग्रह-
णात् शोचार्थासने मुख्यतः परिणतिचक्रस्यैव भाव-
धर्मत्वेनांगीकारात् तेषां क्रतुमूत्रः द्रव्यनये एव धर्म-
योर्धर्मिणोर्धर्मसमिप्योऽथ प्रयानोन्मर्जन आरोपमहत्वा-
न्नादिभावेनानेकगमग्रहणान्नरो नैगमः सत्त्वंतन्ममा-
न्मनाविधर्मयोः गुणवर्थादत्र द्रव्यमिति धर्मशर्मिणोः
क्षणमेवो मुर्त्या विद्यमानत्वा जीव इति धर्मधर्मिणोः
मूष्मनिगादीजीवसिद्धमाननत्वाकः अयोगान्नो संना-
सति भ्रंश्यात् नैगमः धर्माधर्मादीनामेकान्दिरूपार्थ
वयाभिमानिधर्मैगमाभ्यातः

इह वौर्दि चइताणं तत्प गंतूण सिज्झई ॥ ” इत्यादि ते सिद्ध एकां-
 तिक आत्यंतिक, अनायास, निरुपाधि, निरुपचरित, अनायास,
 अविनाशी, संपूर्ण आत्मशक्ति प्रकटरूप सुखप्रते अनुभवे
 अन्यायास सुखने प्रदेशों प्रदेशों अनंतो छे उक्तं च उक्त्वाइसूत्रे
 “ सिद्धस्य सुहोरासि ॥ सबद्धा पिण्डियं जह वज्जा ॥ सोणंतवग्गो-
 भइयो ॥ सबागासे न भाइज्जा ॥ १ ॥ ” इति वचनात् एरीते पर-
 मानंद सुख भोगवता रहे छे. सादि अनंतकाल पर्यंत परमा-
 त्मापणे रहे छे. तो एहिज कार्य सर्व भव्यने करवो, ते कार्यनो
 पुष्ट कारण श्रुताम्यास छे ते श्रुतअम्यास करवा माटे ए द्रव्यानुयोग
 नय स्वरूप लेशयी कह्यो. ते जाणपणो जे गुरुनी परंपरायी हुं
 पाम्यो ते गुर्वादिकनी परंपराने संभारुं छं.

काव्य

गच्छ श्रीकोटिकाव्ये विशदस्वरतरे ज्ञानपात्रा महान्तः,
 सूरिश्रीर्जनचंद्रा श्रुतरगणभृत्शिष्यमुग्या विनानाः ॥
 श्रीमत्पुण्यान्प्रधानाः सुमतिजलनिधिपाठकाः साधु-
 रंगाः, तच्छिष्याः पाठकैः श्रुतरसरसिका राज-
 सारस मुनीन्द्राः ॥ १ ॥

तद्यक्षां बुजसेवालीनाः श्रीज्ञानवर्मवराः ॥ तन्निष्यपाठको-
 त्तमदीपचंद्राः श्रुतसज्जाः ॥ २ ॥ नपचक्रदेशमेतत्तेषां शिष्येण
 देवचंद्रेण ॥ स्वपरावबोधनार्थं कृतं सदम्पासवृद्धपर्य ॥ ३ ॥
 शोचयन्तु सुविषयः कृपापराः, शुद्धतत्त्वरसिकाश्च पश्यंतु ॥ साधनेन
 हतसिद्धिसत्सुखाः, परममंगलभावमनुते ॥ ४ ॥ इति श्रीनपचक्र-
 विवरणं समाप्तम् ॥

તથા ધર્મી “ વસ્તુ પર્યાપન્ન દ્રવ્ય ” એમ કોલેશું તે ધર્મીનો નેગમ છે. હતાં “ પર્યાપન્ન દ્રવ્ય ” એમ વસ્તુ છે. હતાં દ્રવ્યનો મુદ્દપરનો થઈ વસ્તુને પર્યાપન્ન કહેવું તે વસ્તુનો ગૌણનો અને પર્યાપ્તનો મુદ્દપરનો હતાં ઉભયગોચરતા માટે પૂ નેગમનો ધર્મી એટલે કાળો.

“ ક્ષત્રમેવઃ સુગી રિપયામતો લીલ્વ ઇતિ ધર્મચર્ચિનો-
રિતિ ” હતાં રિપયામત્ત લીલાન્ય જે ધર્મીના મુદ્દપરના વિશે-
ષતાથી મુદ્દલક્ષ્ય ધર્મની પ્રધાનતા તે રિપેષણને કરીને
ધર્મચર્ચિને આત્મેષને પૂ કાળો નેગમ લેવારે ધર્મ તથા ધર્મ
પૂ દેને અવલંબે, મહાન, વર નેવારે સંતુર્ગ વસ્તુનો મહાન
થયો નેવારે પૂ જ્ઞાનને પ્રમાણ કર્યો તિહાં ઉત્તર દ્રવ્ય
પર્યાપ તે કહેવું પ્રધાનપણે અતુભરતો જે જ્ઞાન પ્રમાણ
થાય હતાં એ પક્ષને રિપે પૂકની ગૌણતા રીજાની મુદ્દપરના લડને
જ્ઞાન ધાર છે તે માટે નવ કહિયે તથા વડી સુખનિગોદિ
લીલ્વ તે સમાન મત્તાવેન છે અપવા અપોર્ગી કેવડી જિન તેને
સમાર્ગી કહેવું તે અંશનેગમ.

હવે નેગમાભાસ વરે છે. વસ્તુનાં ધર્મ અનેક છે તે પૂ-
કાંતે માને પણ પૂવર્ગીજાને સાપેક્ષપણે ન માને છૂટે પૂક ધર્મને
માને અને ધર્મી ધર્મને ન માને તે નેગમાભાસ કહિયે પૂ
હુનંપ જાગ્યો. કેમકે અન્ય નવને ગરેપે તરી માટે જેમ આ-
ત્માને રિપે સત્ત્વ તથા દૈન્ય પૂ ધર્મ ભિન્નભિન્ન છે તેમાં દૈન્ય-
પણે ન માને તે નેગમાભાસ કહિયે છૂટે નેગમનવ કહ્યો.

यथाऽऽत्मनि सत्त्वघ्नतन्ये परस्परं भिन्ने सामान्यमाद्यग्राही
सद्यापरामर्शव्यसहग्रहः स परापरभेदाद् द्विविधः तत्र

इम जाणी शासनरुचि । करजो श्रुतअभ्यास ॥
 पामी चारित्रसंपदा । लेहेसो लीलविलास ॥ १३ ॥
 दीपचंद्रगुरुराजने । सुपसार्ये उल्लास ॥
 देवचंद्र भवीहितभणी । कीबो ग्रंथप्रकाश ॥ १४ ॥
 सुणसे भणसे जे भविक । एह ग्रंथ मनरंग ॥
 ज्ञानक्रियाअभ्यासतां । लहेशे तत्त्वतरंग ॥ १५ ॥
 द्वादशसार नयचक्र छे । मूढवादिंकृत वृद्ध ॥
 सप्तशक्तिनय वाचना । कीधी तिहां प्रसिद्ध ॥ १६ ॥
 अल्पमतिना चित्तमें । नावे ते विस्तार ॥
 मुख्यधूलनयभेदनो । भाष्यो अल्प विचार ॥ १७ ॥
 खरतरमुनिपति गच्छपति । श्रीजिनचंद्रसूरीश ॥
 तास शीस पाठकप्रवर । पुन्यप्रधान मुनीश ॥ १८ ॥
 तसु त्रिनयी पाठकप्रवर । सुमतिसागर सुसहाय ॥
 साधुरंग गुणसंनिधि । राजसार उवज्जाय ॥ १९ ॥
 पाठक ज्ञानधर्म गुणी । पाठक श्रीदीपचंद्र ॥
 तास सीस देवचंद्रकृत ॥ भणतां परमानंद ॥ २० ॥

इति श्रीनयचक्रविवरणं समाप्तं ॥

સમસ્ત વિશેષપણાને ના કહેતો થકો જે ગ્રહણ કરે તે ઐત્રત-
વાદિ વેદાંત તથા સાંખ્યદર્શન એ પરસંગ્રહાભાસ છે કેમકે જે
મેદ ધર્મ છતાં દેશાય છે તથા દ્રવ્યાંતરણો તેને ન માને માટે
પરસંગ્રહાભાસ કહિયે અને જૈન તો વિશેષ સહિત સામાન્યને ગ્રહે
છે માટે સંગ્રહનય કહિયે.

“ દ્રવ્યત્વાદિન્યાંતરસામાન્યાનિ મત્ત્વા તદ્વેદેષુ ગજનિ-
મીલિકામવલંબમાનઃ અપરસંગ્રહઃ ” દ્રવ્ય જે જીવ અજીવાદિક જે
અવાંતર સામાન્યને માનતો અને જીવને વિષે પ્રતિ જીવનો
વિશેષ મેદ ભવ્ય અભવ્ય સમ્યક્ત્વી મિથ્યાત્વી નરનારકાદિ જે મેદ
તેને ગજનિમીલિકા કે. માસ્નાઈયે ન ગવેપત્રો તે અપરસંગ્રહ
કહિયે અને દ્રવ્યને સામાન્યપણે માને પણ સ્વદ્રવ્યની પરિણા-
મિક્તનાદિક ધર્મને ન માને તે અપરસંગ્રહાભાસ કહિયે એ સંગ્ર-
હનયતું સ્વરૂપ કહું.

મહગ્રટેષુ ચ ગોચરીકૃત્તાનામર્થાનાં વિધિપૂર્વકમવહરણં
યેનાભિસન્ધિના પ્રિયતે મ વ્યવહારઃ, યથા યત્ સત્
તત્ દ્રવ્યં પર્થાયથેત્યાદિઃ યઃ પુનરપરમાર્થિકં દ્રવ્યપર્થા-
યશ્ચિભાગમભિપ્રેતિ સ વ્યવહારાભાસઃ ચાર્વાકદ-
ર્શનમિતિ વ્યવહારદુર્નયઃ ।

અર્થ ॥ હવે વ્યવહારનય કહે છે સંગ્રહનયે ગ્રહા જે વ-
સ્તુના સત્ત્વાદિક ધર્મ તેનેજ ગુણભેદે વેહેંચે મિશ્રમિત્ર ગવેપે
તથા પદાર્થની ગુણપ્રવૃત્તિ તેનેજ મુલ્યપણે ગવેપે તે વ્યવહાર-
નય કહિયે જેમ દ્રવ્ય છે તેના જીવ પુદ્ગલાદિક પર્થાયના ક્ર-
મભાવી તથા સહભાવી એ રીતે વે મેદ છે તેમાં ઘડી જીવ
વે પ્રકારે. ૧ સિદ્ધતા, ૨ સંસારી તેમજ પુદ્ગલના વે મેદ પર-

स्मरणरूपमंगलात्मकं च आद्यं पद्यं वक्ति ग्रंथकारः, ऐंद्रश्री इति । तेन मुनिना पाठकेन सूरिणा यथार्थक्षयोपशमोपयोग-वता तथा-श्रीमदहंता सिद्धपरमात्मना क्षायिकोपयोगवता न्याय-सरस्वतीविरुद्धधरेण श्रीमद्यशोविजयोपाध्यायेन ' पूर्ण ' सकलं जगत् अशुद्धपरसंयोगोत्पन्नवनवपर्यायगमनशीलत्वात् ' लीलालम्भमिव ' कल्पनाकल्पितक्रीडामुखमिव अवैक्ष्यते दृश्यते, इति संदंभः । इत्यनेन शुद्धामूर्त्तात्मानंदाऽनुभवलम्भाः परानुभवमग्रां मृदत्वेनैव पश्यन्ति, नच परवस्तुनि किञ्चिद् भोग्यत्वमस्ति, वस्तुवृत्त्या स्वीयगुणपर्यायानुभव एव युक्त इति । अतः परस्वरूपमग्रा मुग्धा इति तात्पर्यं, तेन कथंमूढेन ? ऐंद्रश्रीसुखमग्नेन इन्द्रो जीवः तस्य इयं ऐंद्री च या श्रीश्च ऐंद्रश्रीः आत्मगुणलक्ष्मीः तस्याः सुखं आनंदः तत्र मग्नेन एकत्वा(व) स्थाऽऽपन्नेन, पुनः सन् शुभं शाश्वतं वा चिन् जानं नस्य य आनंदः तत्र पूर्णेन ज्ञानानंदमृतेन मुनिना जगत् मिथ्यात्वा-संप्रममग्नं मृदं विलोक्यते । पूर्णा अपूर्णा जगत् भ्रानं जानन्ति । इत्यतः पूर्णानंदात्मस्मरणेन स्वीयः पूर्णानंदः साध्य इति ॥ १ ॥

अय पूर्णत्वं वस्तुनो निरूपयति ।

पूर्णता या परोपाधेः, सा याचितकमण्डनम् ।

या तु स्वाभाविकी सैव, जात्यरत्नविभानिभा ॥ २ ॥

पूर्णता-इति । पूर्णता परोपाधेः पुद्गलसंयोगजन्यननुधन-स्वजनयदाख्यात्यादिरूपायाः या पूर्णता चन्द्रिकादीनामिव सा याचितकमंडनं मार्गितामग्णशोभा तेन इम्यन्त्रं, यद् जग-ज्जीवितनंशो मुक्त्योच्छिष्टं आत्मनोऽगुह्यताहेतुः तद्योगे स्वरू-पानुभवप्रशानां शोभा न, तच्चरितेकानां तु-मुनः या स्वाभाविकी

अतएव द्रष्टे हे अने जे जागृतात्म्य कायने घाय ते शब्द-
नय कहिये ए एव हे.

वर्तमानकालने पण ग्रहण करे ते अतुल्यभास कहिये,
जे ह्या भावने अजना करे अथवा विस्तार करे जेन जीवने
अजीव करे, अजीवने जीव करे इत्यादिक ते तथा गत के०
वैद्वानो मत हे जे ह्यो मया सर्वदा वर्तनो जीवादि द्रव्य तेना
पर्यायने पलटवे सर्वथा द्रव्यने विनाशि माने तेने अतुल्य-
नपाभावाभिदाय जानवो ए अतुल्यनय कटो.

एकपर्यायनागुभावेन विरोधाविरपायग्राहकः शब्दनयः,
कालादिभेदेन ध्वनेरप्यभेदं प्रतिपादयमानः शब्दः, जलाह-
रणादिप्रियासमर्थ एव यदः, न मृत्विदादीः तत्तत्पर्यायवृत्तौ
शब्दवशादर्थमविरचितः तद्वत्कार्यधर्मं वर्तमानवस्तु तथा
सन्वानः शब्दनयः । शब्दानुरूपं अर्थपरिणतं द्रव्यपि-
च्छति विज्ञानावलिगविवचनमत्ययमकृतिभिः समन्वि-
तमर्थमिच्छति तद्वभेदं तस्य तमेव समर्थमागस्त-
दामानः ।

अर्थ ॥ हवे शब्दनय करे हे जे वस्तुना एक पर्यायने
प्रगट देखवे याज्ञा शब्द वाचकपर्यायने विरोभावें अगमकटवें
पण ते पर्यायने द्रष्टे अथवा कल धन वचन वण लिग वण
तेने भेदें शब्दनो भेद पडे ते भेदेंत अपने कहे अथवा
जलाहर्णादि सनयने घट करे तथा कुंभादिक चिन्ह पर्याय
लेटला हे लेटलानो अपं वर्तनो न देखाय तो पण तेने नाम
कहां बोलवें एम रेंनां कायनो सामर्थ्यवंतनो हे तेने द्रष्टे
पण नादोना निडने घट कहे नही ते शब्दनय कहिये अने

भवति स्वीयसहजाप्रयासानन्दस्य पूर्णतैव भवति । कथम्भूता ज्ञानदृष्टिः ? 'तृष्णाकृष्णाहिजांगुली,' तृष्णा पुद्गलभोगपिपासा, सा एव कृष्णाहिः कृष्णसर्पः । तदमने जांगुली गारुडमंत्रविशेषः इति । अत्र भावना-संसारचक्रक्रोडगतस्य जंतोः स्वीयासंख्ये-यप्रदेशन्यासज्ञानादिगुणास्वादच्युतस्य पौद्गलिकभोगपिपासासर्पदृश्य स्वपरविवेकरूपज्ञानदृष्टिजांगुलीस्मरणेन परतृष्णानिर्विषस्य शुद्धस्वरूपैकत्वतच्चध्यानमग्नस्य निष्पन्नक्षायिकभावानन्दस्य पूर्णस्य नास्ति दीनता, यतो हि अविरतसम्यग्दृष्टिः तच्चश्रद्धायुक्त आत्मानं आत्मतया परं च परतया, निर्वाग्यं, विचारं तृष्णातुरो न भवति तर्हि किं पूर्णानन्दमग्नानां ? इति गाथार्थः ॥ ४ ॥

पूर्यन्ते येन कृपणा-स्तदुपेक्षैव पूर्णता ।

पूर्णानन्दसुधास्निग्धा, दृष्टिरेषा मनीषिणाम् ॥ ५ ॥

पूर्यत, इति 'येन' परसंयोगेन धनवान्यादिना 'कृपणाः' लोभ-मग्नाः आत्मवर्मसंपद्विकलाः परास्वादनरसिकत्वेनात्मानं धन्यं मन्य-मानाः, वस्तुवर्मे धीरताशून्याः 'पूर्यते' प्रचुरा भवन्ति सा 'पूर्णता' उपाधिजा 'उपेक्षा एव' अनङ्गीकारयोग्या एव । अथवा तदुपेक्षा एव नहि एषा पूर्णता किं तु पूर्णतात्वेन उपेक्षते आरोप्यते इत्यर्थः । यथाहि-घटः जलेनापूर्णः, ग्रहः स्निग्धजमलेन पूर्णः केनचिदुच्यते मल-पूर्णोऽयं घटः, एषा मलजा पूर्णता, सा किं पूर्णकुम्भत्वावस्थां लभते ? नैवेति । एवं आत्मानंतज्ञानानंदादिस्वरूपापूर्णस्य कर्मोपाधिजा पूर्णता, सा किं तच्चभोगपूर्णः पूर्णत्वेनैव अङ्गोक्रियते ? नैवेति । एवं ज्ञात्वा उपेक्षा एव । अत एव अनादिस्वरूपप्रज्ञानां परोपाधिजा पूर्णता तन्म-यत्वेन अमेदपरिणत्या प्रवर्तमानत्वात्, निर्विकल्पायां तु सम्यग्-

છે તેને ઇંદ્ર એ નામે બોલાવે છે યીજા નામાદિક ઇંદ્રને એ નામે ન બોલાવે જેટલા પર્યાય નામ છે તેના જે અર્થ થાય તે સર્વને મિત્ર મિત્ર અર્થ કહે છે પણ એકાર્થ ન જાણે તે સમનિરુદ્ધાભાસ કહિયે એટલે સમનિરુદ્ધનય કહ્યો.

एवं भिन्नशब्दवाच्यत्वाच्छब्दानां स्वप्रवृत्तिनिमित्त-
भूतक्रियाविशिष्टमर्थवाच्यत्वेनाभ्युपगच्छन्नेवंभूतः। यथा
इंदनमनुभवद्भिदः, शक्रनाच्छक्रः, शब्दवाच्यतया प्र-
त्यक्षस्तदाभासः। तथा विशिष्टचेष्टागूण्यं घटाख्यवस्तुनः
यदशब्दवाच्यं यदशब्दद्रव्यवृत्तिभूतार्थगूण्यत्वात् पद-
वदित्यादि.

અર્થ ॥ હવે એવમૂતનય કહે છે શબ્દની પ્રવૃત્તિનો નિમિ-
ત્તમૂત જે ક્રિયા તે વિશિષ્ટ સંયુક્ત જે અર્થ તેને વાચ્ય જે ધર્મ
તેને જે પહોંચતો હોય એટલે તે કારણ કાર્ય ધર્મ સહિત તેને
એવમૂતનય કહિયે તથા એશ્વર્ય સહિત તે ઇંદ્ર, શકરૂપ સિંહા-
સને વેશે તે શક, શવિ કે० ઇંદ્રાર્ગને સાથે વેટો તે વારે
શર્વાયતિ કહે, એટલે જે શબ્દના જેટલા પર્યાય તે સર્વ તેમાં
પહોંચતા ભાવને તે નામ કાહિ બોલાવે અને જે પર્યાય પહોં-
ચતો દેશે નહીં તે પર્યાયનો ના વહે. જિહાં ગુણી એક પર્યાય
હોયો છે તિહાં ગુણી સમનિરુદ્ધનય કહિયે, અને સર્વ વચન
પર્યાયને પહોંચે તે થોરે એવમૂતનય કહિયે. જે પદાર્થનો નામ-
નેદનો મેદ દેવાને પદાર્થનો નિત્યતા વહે તે એવમૂતનયભાસ
વહિજે, નામેમં. તે રંગુજ નિત જેન હારી, ધોડા, દિવ્ય
મિત્ર છે એમ નિત્યનો નામે એક અર્થ નિત્યના માટે ઘટ્ટી
પટ નિત છે એમ ઇંદ્રપદ્યો શંકરપદ્યો નિત માને તે એવમૂ-

परस्वत्वकृतोन्माथा, भूनाथा न्यूनतेक्षिणः ।

स्वस्वत्वसुखपूर्णस्य, न्यूनता न हरेरपि ॥ ७ ॥

परस्वत्वेति । परे परस्वत्तुनि संगांगिभावजविभावपरिणतौ स्वस्य भावः—स्वत्वं, परे स्वत्वं—परस्वत्वं तेन कृत उन्माथ उन्मादो व्याकुलत्वं येषां ते 'परस्वत्वकृतोन्माथाः' एवंभूता 'भूनाथाः' पृथ्वीशाः अपि, न्यूनतेक्षिणः न्यूनतादर्शनशीलाः, यतः परसंपदक्तानां चिंतामप्यनंतकोटिप्राप्तौ अपि न तृप्तिः, तृष्णाया अनंतगुणत्वात् सदैवापूर्णत्वात् न्यूनतामेव पश्यन्ति । तृष्णाया विभावत्वात्, परित्यागे सुखम् । स्वशब्देन आत्मा तत्रैव स्वत्वं 'स्वस्वत्वं' तदुत्तमसुखं आत्मस्वभावनिर्धारभासनरमणानुभवरूपं 'सुखं' तेन पूर्णस्य मुनेः, हरेरपि इंद्रादपि न न्यूनता यतः इंद्रादीनां शुभाशुभाव्यवसायनिबद्धपुण्यविपाकभोगिनां आत्मगुणानुभावशून्यानां दीनत्वमेव विलोक्यते तच्चरसिकैः । स्वरूपसुखलेशोऽपि जीवनं परमामृतं पुण्योदयोद्भवसुखकोटिरपि स्वगुणावरणत्वेन महद् दुःखं अहह!! बंधसत्तातोऽपि उदयकालः दारुणः, येनाऽऽत्मनः गुणावरणता । अतः स्वरूपसुखे रुचिः कार्या ॥७॥

कृष्णे पक्षे परिक्षीणे, शुक्ले च समुदञ्चति ।

द्योतते सकलाध्यक्षा पूर्णानन्दविधोः कला ॥ ८ ॥

कृष्णे पक्षे इति । कृष्णे पक्षे परिक्षीणे क्षयं प्राप्ते शुक्ले पक्षे समुदञ्चति उदयं प्राप्तवति सति सकलाध्यक्षा सकलजनप्रत्यक्षा विधोः चंद्रस्य कला द्योतते इति लोकप्रवृत्तिः । एवं कृष्णे पक्षे अर्धपुद्गलाधिकसंसाररूपे क्षीणे सति, शुक्लपक्षे अर्धपुद्गलाभ्यन्तरसंसाररूपे प्रवर्तमाने सति, पूर्णानंद आत्मा, स एव

दोषरहितत्वात् अर्हः वाच्य आगमः, तदनुयायि-
पूर्वांतराभिन्दं मिथ्यान्वागंयमरुपायभ्रान्तिगतिं स्या-
द्वादोरेते वाच्ये अन्येरां मिथ्यानापि वाच्य आगमः।
निद्राद्रूपाद् भेषजानोपकारकं अर्थापनिममाणं, यथा
पांशो देवदत्तो दिवा न भुङ्क्ते तदा अर्थाद्रागो भुङ्क्ते
एव, इत्यादि प्रमाणपरिपाद्यगृहीतजीवाभारस्वरूपः
सम्पद्ज्ञानो वक्ष्यते.

अर्थ ॥ हरे प्रमाणत्वं स्वरूप कहे छे सर्व नयना स्वरू-
पने ग्रहण करतारो तथा सर्व धर्मनो जाणंगणो छे जेमां
एहवुं जे ज्ञान तेने प्रमाण कहिये जे प्रमाण ते मापवानुं
नाम छे. वण जगज्जना सर्व प्रनेयने मापवानुं प्रमाण ते ज्ञान
छे अने ते प्रमाणनो कर्ता आत्मा ते प्रमाता छे ते प्रत्य-
क्षादि प्रमाणे सिद्ध के० दरेरयो छे चैनन्य स्वरूप परिणामी
छे. वही भजन धर्म्यो उवाच व्ययगने परिणमे छे ते माटे
परिणामिक छे. तथा कर्ता छे तथा भोक्ता छे. जे कर्ता होय
तेज भोक्ता होय. भोक्तापणा विना सुखमर्षी कहेवाय नहीं ते
चैनन्य संतर्गनने स्वदेह परिमाण छे प्रतिशेव के० प्रत्येकें
शरीर मित्रपणा मळ मित्र जीव छे ते जीव पांच कारणनी
सामर्थी रानीने सम्पद्दर्शन सम्पद्ज्ञान सम्पद्धारिवने साध-
कायी संज्ञा. अविनाशी, निर्मल, निःकलंक, असहाय, अपयास,
स्वगुण निगदण, स्वकार्य प्रवृत्ति, अक्षर, अव्यादाय, सुखमर्षी,
एमी सिद्धता निष्पत्ता नापजे एज साधन मार्ग छे.

स्व शब्दे कर्ता आत्मा परशब्दे परद्रव्य स्व आत्मायी भिन्न
अनंता पर जीव धर्मादिक तेना व्यवसायी व्यवच्छेदक जे ज्ञान

अविवक्षितभावस्वभावः, उक्तं च श्रीशांतिवादिवेतारैः, नवरं तद्व्यतिरिक्तश्च जीवाद् भव्यजीव उच्यते इति प्रक्रमस्तु विशेष्योक्तकः स चायं विशेषो यथा—न कदाचित्तत्पर्यायवियुक्तं द्रव्यं तथापि च, यदा च तद्वियुक्ततया विवक्ष्यते तदा तद्द्रव्यप्राधान्यतो द्रव्यजीवः भावपूर्णः आगमतः पूर्णपदार्थः समस्तोपयोगी, नोआगमतः ज्ञानादिगुणपूर्णः । संग्रहेण सर्वे जीवा, नैगमेनाऽऽसन्नसिद्धिमन्तो भव्याः पूर्णानंदमिलापिणः, व्यवहारेण अभ्यासवन्तः ऋजुसूत्रेण तद्विकल्पवन्तः, शब्दनयेन सम्यग्दर्शनादिसाधकगुणानंदपूर्णाः, सममिरुद्धेनः अर्हदाचार्योपाध्यायसाधवः स्वस्वभावसुखास्वादानेन भवोद्धिमत्त्वात्, एवमूतेनः सिद्धाः अनंतगुणानंद—अव्यावाधानंदपूर्णत्वान् । अत्र हि—भावनिशेषसाध्यः, तत एव पूर्णानंदः साधनत्वेन गृहीत इति । शुद्धसिद्धामलानंताकृत्रिमस्वरूपसकलस्वभावाविर्भावानुभवरूपः पूर्णानंदः साध्यः, साधना तु या सम्यगात्मगुणास्वादानंदतया परिणम्य पूर्णानंदसाधना विवेया । इति व्याख्यातं पूर्णाष्टकम् ॥ १ ॥

अथ द्वितीयं मग्नाष्टकम् ।

प्रत्याहृत्येन्द्रियव्यूहं, समाधान मनो निजम् ।

दधच्चिन्मात्रविश्रान्ति—मग्न इत्यभिधीयते ॥ १ ॥

अथ मग्नाष्टकं वितन्पते—तत्र नामस्थापने सुगमे, द्रव्येण धननदिगपानादिना मग्नः, द्रव्यान् धनकांचनान् मग्नः, द्रव्ये शरीरान् मग्नः । अथवा द्रव्यरूपो मग्नो द्विवा, आगमतः मग्नपदार्थज्ञाता अनुपयुक्तः, नोआगमतो ज्ञशरीरभयशरीरे पूर्ववत्; तद्व्यतिरिक्तस्तु मूढः शून्यः जडः । भावमग्नो द्विविधः, अशुद्धः

मयानां च मयं धर्मोपयोगः केशविनां मयं
 धर्मोपयोगः यथाधर्मोपयोगः महागर्भितुम्बनयोगात्
 उपयोगनदत्तयोगेन भेषपुमानां मृदुपद्मयुग्ममात् ३-
 स्वेवं स्वतन्त्रज्ञानरूपं मृदुपुमानां तथा मृदु-
 रमणध्यानरूपेणैव निधिः ।

अप ॥ हृदे श्रीकृतगगना आगमनी जानी जे कतु
 स्वरूप तेने हेपोकदेपने निधारे कश्चो ते सम्पद धर्मन
 कहिये तिहां तत्पारणे विने कजो छे के जे नत्तार्थश्रद्धानं
 सम्पद धर्मन ॥ उक्तं च उत्तराख्यने जीवा जीवा य कश्चो ॥
 एवं पदामनो तदा ॥ मंशे निम्नरा सुखो ॥ मंति एतिहिमा
 नर ॥ १ ॥ तिहिपानं तु भावानं सदभावे अवपुन ॥
 भावेन सहनस्य ॥ नमनं विविपादियं ॥ २ ॥ इत्यादिक
 कर्मविनां मं ज्ञानहुं जे तत्पार्थ जीवादि पदार्थनो श्रद्धान
 निधारे ते सम्पद धर्मन कहिये अने जे सम्पद धर्मन ते
 धर्महुं मृद छे. तथा जे हेप ते नत्तार्थ योग्य, अने उपादेय
 ते श्रद्धान कश्चो योग्य. एहवां परीक्षा सहन जे ज्ञाननो ते
 सम्पद ज्ञान छे. जेनां हेपोपयोग मंशेच अकरण सुद्धा नयां
 पय उपादेयने उपयोगे एहवां चित्तवता थाप जे हृदे किवारे
 कनं ? ए विना केन चाते ? एहवां जो सुद्धा नयां नो ते संवेदन
 ज्ञान छे तेषां मंशे कश्चो थाप एहो निधारे नयां.

तथा स्वरूप मन परभाव गग द्वेष विभावादिकनो त्याग
 ते चर्तव कहिये, ए मृदुपुमानुप परिणाम ते मोक्षमार्ग छे.
 ए मार्गे नायवाप्यो साध्य जे पम अव्यवहारद तेनां स्तिद्धि
 निम्नति थाप. जे ज्ञाननो पोनाहुं रूप ते यथार्थ ज्ञान छे.

तिं प्राप्तः, आत्मानंतानंदसंपन्नमयं ज्ञात्वा, परमात्मसत्तास्वरूपे
मग्नो भवति, स मग्नः अभिधीयत इति ॥ १ ॥

य आत्मानुभवमग्नः स कीदृग् भवति तदाह—

यस्य ज्ञानसुधासिन्धौ, परब्रह्मणि मग्नता ।

विषयान्तरसद्भार—स्तस्य हालाहलोपमः ॥ २ ॥

यस्येति । यस्य जीवस्य अनादिविभावविरतस्य ज्ञानसुधा-
सिन्धौ परब्रह्मणि ज्ञानामृतसमुद्ररूपे परमात्मसमाधौ मग्नस्य तस्य
जीवस्य विषयांतरे वर्णगंधादौ संचारः प्रवर्तनं हालाहलोपमः
महाविषभक्षणतुल्यः । यो हि अमृतस्वादमग्नः स विषमविषं भोक्तुं
कथं प्रवर्तते ? मालतीभोगमग्नो मयुकरः करीरादिषु न वसति,
एवं शुद्धनिःसंगनिरामयनिर्द्वंद्वस्वीयात्मज्योतिर्मग्नः अनंतजीवेष्टेषु
स्वयं अनंतवारभुक्तमुक्तेषु, वस्तुतः अभोग्येषु स्वशुणावरणहेतु
मूलेषु विषयेषु, तस्य मनो न संचरति न प्रवर्तते, इति तच्चम् ॥ २ ॥

पुनस्तदेव द्योतयति—

स्वभावसुखमग्नस्य, जगत्तत्त्वावलोकितः ।

कर्तृत्वं नान्यभावानां, साक्षित्वमवशिष्यते ॥ ३ ॥

स्वभावसुख० इति । 'स्वभावं' सहजं सुखं सहजात्यंति-
कैकांतानंदं तत्र 'मग्नस्य' तन्मयस्य, 'जगत्' लोकः तस्य तत्त्वं
तद्भर्म, यथार्थतया विलोकिनः दर्शनशीलस्य पुरुषस्य, अन्यभा-
वानां परभावानां रागादिविभावानां ज्ञानावरणादिकर्मणां बाह्य-
स्कंधादाननिक्षेपानां कर्तृत्वं न, किंतु ज्ञायकस्वभावत्वात् साक्षि-
त्वमेव, तत्र कर्तृत्वं एकाधिपत्ये क्रियाकारित्वं, तत्, जीवे जीव-

अर्थ ॥ ते प्रथम श्रद्धाभेद करीने शुद्धभ्रज्यावान् तया
 शुद्ध ज्ञानी जे जाँव ते प्रथम प्रण चौकडीनो क्षयोपशम करीने
 पाम्यो जे चारित्र ते त्यानें एकत्र धर्याने क्षपकश्रेणि मांडी
 अनुक्रमे दानिकर्म क्षय करीने केवलदर्शन पामे. पछे ए सयोगी
 गुणें जवन्मयी अंतर्मुहूर्त अने उत्कृष्टो आठ वरदा उगाधर्वकोडी
 रहींने कोइक केवली समुद्धान करे, कोइक केवली समुद्धान
 न करे; पण आवर्जिकगण सर्व केवली करे ते आवर्जिकगणतुं
 स्वरूप कहें छे—इहां आत्मप्रदेशो रखा जे कर्मदल ते पेहेला
 घटे छे, पछे उदीरणा थाप छे, पछे भोगवी निर्जरे छे. तिहां
 केवलीने जिवारे तेरमें गुणटागे अल्पायु रहे निवाँ आवर्जि-
 कगण करे छे. ते आत्मप्रदेशागत कर्मदलने प्रति समयें अम-
 ग्यातगुण निर्जरा कर्वा छे तेदला दलने आत्मवायें करीने
 सर्व चलायमान करी मूके एवं जे वापितुं प्रवर्तन ते आवर्जि-
 कगण कहियें. एम करणां वण कर्मदल बधनां रखा तो समु-
 दधान करे नहीतो न करे ते माटे आवर्जिकगण सर्व केवली
 करे. पछे तेगमा गुणटागाने अने योगनो रोव करीने अयोगी
 अशरीरी, अनाहारी अप्रकंप घनीकृत आत्मप्रदेशी भवो. पांच लव
 अक्षर जेटलो काल अयोगी गुणटागे रहींने, प्रेपसत्तागत प्रकृति
 विद्यमान तया अविद्यमान स्तिवुक संक्रमे सत्तादी खराबो, सकल
 पुद्गल संगारमायी गतिन भवी, नेहिल समयें आकाश प्रदेशनी
 पीजी धेपिने अणुरमनो भवो लोकांतें सिद्ध कृतकृत्य संपूर्ण
 गुण प्राप्तावरी पूर्ण परमाना परमानंदी अनंत केवलज्ञानमयी,
 अनंत दर्शनमयी, अमयी सिद्ध थाप. उक्तं च उतगत्यंदने
 “कहि पटिहया सिद्धा. कहि सिद्धा पयटिहया ॥ कहि बौदि चइत्ताणं ॥
 कथं गंदय सिद्धाई ॥ अतोए पटिहया सिद्धा, लोपगमे य पटिहया ॥”

आत्मनः परभावकर्तृत्वं नास्त्येव । ज्ञायकत्वमेवेति । अतः
स्वरूपरसिकानां सर्वभावज्ञायकत्वं कर्तृत्वं स्वपरिणामिकभावस्य ।
अतः स्वात्मानं एकांते निवेश्य, अनादिभ्रान्तिजं परभावकर्तृत्व-
भोक्तृत्व-ग्राहकत्वादिकं निवारणीयम्, अखंडानन्दकर्तृत्वादिकं कर-
णीयं इति गायार्थः ॥ ३ ॥

परब्रह्मणि मग्नस्य, श्रुत्या पौद्गलिकी कथा ।

कामी चामीकरोन्मादाः, स्फारा दारादराः क्व च ? ॥ ४ ॥

परब्रह्मणीति । परब्रह्मणि परमात्मनि मग्नस्य नन्मयस्य
स्वरूपावलोकनरमणरक्तस्य, पौद्गलिकी पुद्गलसंबन्धिनी, कथा नाम
वार्ता, 'श्रुत्या' शिथिला इत्यर्थः । परत्वेन अग्राह्यत्वेन अमो-
ग्यत्वेन निर्धारात् यस्य कथापि श्रुत्या तस्य ग्रहः कुतो भव-
ति ? । अन एव अमी चामीकरोन्मादाः तस्य क्व ? शुद्धात्मगु-
णसंपद्भ्यां चामीकस्यग्रह एव न परत्वात् ; पापस्थानहेतुत्वात्
कुत उन्मादः ? । च पुनः स्फारा देदीप्यमाना दारा वनिना
तस्या आदराः क्व ? इति कुतः, नैवेति । स्वभावसुखभोगिनां
पौद्गलिकभोग एव न, तर्हि मोया कुरागपटी अशुद्धविभा-
वनटी दाराकटी; तदादराः कथं भवन्ति ? नैवेति । इति गा-
थार्थः ॥ ४ ॥

तेजोलेदयाविवृद्धिर्या, साधोः पर्यायवृद्धितः ।

भापिता भगवत्पादैः, सेत्थंभूतस्य युज्यते ॥ ५ ॥

तेजोलेदया इति । तेजोलेदया चित्तसुखलामलश्रणा ज्ञाना-
नन्दास्वादाक्षेपरूपा तस्या विवृद्धिः विशेषतः वर्द्धना, साधोः
निर्ग्रयस्य, पर्यायवृद्धितः चारित्र्यपर्यायविवृद्धितः, भगवत्पादैः भा-

दोहा.

सुःखशेष विनु भविबले । न होये तद्य मर्तन ॥
 तन्मालंघन ज्ञान विग । न द्ये भवप्रयमन ॥ १ ॥
 तन्वने आत्मस्वरूप टे । शुद्धयर्म पग तेह ॥
 परमावातुग^१चेनना । कर्मगोह छे एह ॥ २ ॥
 तर्जा परपरिणतिरमगता । भज निजभाव विशुद्ध ॥
 आत्ममाययी पृवता । परमानंद प्रसिद्ध ॥ ३ ॥
 स्वादाद गुणपरिणमन । रमता समनासंग ॥
 सावे शुद्धानंदता । निर्विकल्पसंग ॥ ४ ॥
 मोक्षनायननगु मृत् ते । सम्यग्दर्शनज्ञान ॥
 वस्तुचर्म अवयोव विग । तुल्यखंडन समान ॥ ५ ॥
 आत्मशेष विगु जे विया । ते तो बालकथाळ ॥
 तन्मार्पनी शक्तिने । लेजो वचन संभाळ ॥ ६ ॥
 स्वयंसीविगु सायना । निष्फल कही सदीव ॥
 लोकरूपअभ्यपनने । धरो उत्तमजीव ॥ ७ ॥
 इंद्रिविषयजासंतना । कगता जे मुनिलिंग ॥
 रूता ते भवपंकमे । भाये आधारांग ॥ ८ ॥
 हम जानी नानी गुनी । न करे पुद्गलआस ॥
 शुद्धान्मगुणमे रमे । ते पामे सिद्धिविलास ॥ ९ ॥
 सन्यास नयज्ञानविनु । न होये सम्यग्ज्ञान ॥
 सम्यज्ञान विगु देशना । न कहे श्रीजिनभाण ॥ १० ॥
 स्वादवादवादी गुरु । तसु रसगसिया शीस ॥
 योग निडे तो नीपजे । पूरण सिद्ध जगीस ॥ ११ ॥
 वक्ता श्रोता योगदी । श्रुतअनुभवस पान ॥
 ध्यानधेयनी पृवता । करता शिवसुख छान ॥ १२ ॥

गास्तावंतोऽधिकाः क्षयोपशमा भवन्ति, तद्वितीये कंडके प्रथमं संयमस्थानं, ततः असंख्येयानि स्थानानि अनंतभागवृद्धिरूपाणि असंख्यभागप्रदेशराशिप्रमाणानि द्वितीयं कंडकं । ततः परं एकं असंख्यातभागवृद्धिरूपं पुनः असंख्येयानि अनंतभागवृद्धिरूपाणि तृतीयं कंडकं । तत एकं असंख्यातभागवृद्धिरूपं एवं अनन्तभागांतरितांगुलासंख्येयभागमात्रं असंख्यभागवृद्धिरूपं अंगुलासंख्येयभागकंडकमानस्थानरूपं द्वितीयं स्थानं । ततः संख्यातभागवृद्धिरूपं प्रथमं संयमस्थानं । ततः पुनः अनंतभागवृद्धिरूपाणि असंख्येयानि, ततः पुनः एकं असंख्यभागवृद्धिरूपं ततः असंख्येयानि अनंतभागवृद्धिरूपाणि एवं अंगुलमात्रक्षेत्रासंख्यभागप्रदेशमानकंडकेषु गतेषु एकं संख्यातभागवृद्धिरूपं स्थानं, एवं अंगुलासंख्येयभागतुल्यानि संख्येयभागवृद्धिस्थानानि गतानि एवं संख्यातगुणवृद्धि—असंख्यातगुणवृद्धि—अनंतगुणवृद्धिरूपाणि असंख्येयानि संयमस्थानानि भवन्ति । ततः परं स्थानमसंख्येयगुणसंयमस्थानमानं भवति । एकांतरं तानि असंख्येयानि अनंतभागवृद्धिरूपाणि संयमस्थानानि भवन्ति । सर्वसंयमस्थानसंख्या लोकसमानाः अलोके असंख्येयालोकाकाशाः कल्प्यन्ते, तावत्प्रदेशराशितुल्यानि संयमस्थानानि भवन्ति उत्तरोत्तरनिर्मलानि । आदितः अनुक्रमसंयमस्थानारोही नियमात् शिवपदं लभते । प्रथमं एव उत्कृष्टमव्ययसंयमस्थानारोही नियमात् पतति । एवं प्रथमस्थानतः अनुक्रमेण संयमक्षयोपशमी तस्य चारित्र्यपर्यायनिर्मलत्वेन चारित्र्यसुखस्वरूपं भगवतीवाक्यं आलापश्च भगवत्यां—
“जे इमे अज्जत्ताए समणा निग्गंधा विहरन्ति एएण कस्स तेउल्लेसं वितीवयन्ति ? गोयमा ! मासपरियाए समणे निग्गंधे वाणमंतराणं देवाणं तेउल्लेसं वितीवयन्ति । दुमासपरिआए समणे

अहम् ।

न्यायोपनिषद्-न्यायार्थ-धर्म-योगविजयोक्त्याप्यविरचितं

श्री ज्ञानसारसूत्रम् ।

(श्रीमद्देवचन्द्रप्रतिपत्तिवृत्त-ज्ञानमञ्जरी-वृत्तियुक्तम् ।)

अथ सूत्राष्टकम् ॥ १ ॥

श्रीरश्मिं जितं नवा, सुदं स्वादादसंयुतम् ।

आत्मनंशविमुदपय, ज्ञानमार्तं प्रनयते ॥ १ ॥

पणोपकाग्रवना मुनीनाः, पर्व वभूवुर्गुणोहनेशाः ।

तेषां सुवस्वाम्पत्नरनानः, वगेनि दीकं स्वदितां सुवोयाम ॥ २ ॥

नान्नाह लोके दुरकाग्रेणो, मतोऽपि संसारविशतर्थाः ।

तथाऽऽत्मवोवापततोनि दीकं, भाव्यादिगास्त्रापेकृतावलम्बः ॥ ३ ॥

ऐन्द्रश्रीसुखममेन, लीलालममिवाखिलम् ।

सच्चिदानन्दपूर्णं, पूर्णं जगदवेक्ष्यते ॥ १ ॥

इह शिष्टाचारिपालनाय, मंगलादि वाच्यम्-तच्च, सुदृष्ट-
स्वरूपनिरूपणपरिदृष्ट्यान् सर्वं एव ग्रन्थो मंगलं, तथापि-द्रष्टा-
भुविष्ठान्तिमृत्तावबोधाय शिष्यमनिविकारार्थं च पंचमंगलमीश्वरं
श्रीमन्मुनिगजादिपंचदम्भारण्यं मंगलमाविष्कृतम् । गुणस्तवन-
स्वनि-अंजलि-कर्मयोगाहारादिकारणोत्पादनीयगुणे । अहं-
दिष्टमनस्वरूपभावमंगलमकं कर्तुंविद्यासिद्धिर्वाञ्छं, 'ऐ' इति

संप्रममाशौलंघनेन तन्प्रमाणसंप्रमस्थानोल्लंघी मुनिर्ग्राह्य इति ।
अत्र पारंपरासंश्लेषः, जयन्त्यतः उत्कृष्टं यावन् असंख्येयलोकाका-
शप्रमाणेषु संप्रमस्थानेषु क्रमाक्रमवर्तिनिर्गम्येषु मासतः द्वादश-
माससंप्रमप्रमाणसंप्रमस्थानोल्लंघनोपरितने वर्तमानः साधुरीढम् दे-
वानातुल्यं सुखं अनिक्रम्य वर्तते इति ज्ञेयम् । उक्तं च—

“मात्सादिपर्यायवृद्ध्या, द्वादशभिः परं तेजः ।

प्राप्नोति चारित्री सर्वदेवेभ्य उत्तमम् ॥ १ ॥”

धर्मविदस्तेजस्विनः सुखलाभक्षणं वृत्तौ । इत्येवं आत्मसुखशुद्धिः
आत्मज्ञानमग्राय भवति ॥ ५ ॥

ज्ञानमग्नस्य यच्छर्म, तद्वक्तुं नैव शक्यते ।

नोपमेयं प्रियाश्लेषैर्नापि तच्चन्दनद्रवैः ॥ ६ ॥

व्या०—ज्ञानमग्नस्येति ‘ज्ञानमग्नस्य, आत्मसुखोपलब्धिसु-
क्तस्य ‘यत् शर्म, सुखं, स्पर्शज्ञानानुभवानन्दं तत् वक्तुं नैव
शक्यते, अनीन्द्रियत्वात् वागगोचरत्वात्, तद् अव्यात्मसुखं प्रिया
मनोज्ञेष्वनिना तस्या ‘आश्लेषैः, आलिंगनैः, तथा चन्दनद्रवैः चन्द-
नविलेपनैर्नोपमीयते । यतः स्मरूचन्दनादिजं सुखं वस्तुतः न
सुखं, आत्मसुखप्रैः सुखमुद्धया आरोपितं, लोके पुद्गलसंयोगजं
आरोपसुखं जात्या दुःखमेव । उक्तं च विशेषावश्यकम्—

“जत्तो चिअ पच्चकलं, सोल्लसि ! सुहं नत्थि दुक्खलेवेदं ।

तप्पडियारविभत्तं, तो पुण्णफलं ति दुक्कं ति ॥ १ ॥

विसवसुहं दुक्कं चियदुक्कलं पडियारओ ति गिच्छ व ।

तं सुहमुवयाराओ न उवयारो विणा तच्च ॥ २ ॥

स्वभावोत्पा दार्शनज्ञानधारिवाद्यात्मका सकलान्मस्वभावविर्भा-
वरूपा शोभा सा एव शोभा जात्यरतविभानिभा, जात्यरतस्य
विभा कांतिः तत्तुल्या, या हि-पुद्गलादिपरोषाधिन्या ता तु
स्फटिकोपल्लुटिकावर्गिकातुल्या, या तु-स्वभावोत्पत्ता ता तु
जात्यनागिक्यकांतितुल्या, अतः स्वीयशुद्धसहजपूर्णतारुचिभा-
सनसम्यक्ता भवितव्यमिति गाथायः ॥ २ ॥

अवास्तवी विकल्पैः स्या-त्पूर्णतावधेरिवोर्मिभिः ।
पूर्णानन्दस्तु भगवान्, स्तिमितोदधिसन्निभः ॥३॥

अवास्तवी-इति । वस्तु पदार्थः, तस्य इयं वास्तवी, न
वास्तवी 'अवास्तवी' परमपोगोद्धवा, रागद्वेषमोहादिजैः विकल्पैः
पूर्णता. अवधेः समुद्रस्य ऊर्निभिः इव स्यात् । यथा-ऊर्मिभिः
समुद्रः अग्राहः, अनवगाद्यश्च भवति । तथाऽऽत्मापि रागद्वेषो-
र्मिभिः अग्राहः, अनवगाद्यश्च भवति । 'तु' पुनः-‘पूर्णानन्दः’
आत्मीयानन्दसंभवाद्वाटरूपो, निष्पन्नपरमात्मवस्थारूपः । भगवान्
परमेश्वररूपः स्तिमितोदधिः स्थितोदधिः तेन सन्निभः सदृश इति ।
अतः चतुर्विधाय अचलनता भवितव्यं, आत्मा आत्मस्वभावस्थः
निर्विकल्पो भवति क्लृप्तायनाय यतिनम्यमित्यर्थः ॥ ३ ॥

जागर्ति ज्ञानदृष्टिश्चेत्, तृष्णाकृष्णाहिजाङ्गुली ।
पूर्णानन्दस्य तत्किं स्याद्, दैन्यवृद्धिकवेदना ? ॥४॥

जागर्ति-इति । चेत् यदि 'ज्ञानदृष्टिः' तत्त्वज्ञानरूपा दृष्टिः
चक्षुः जागर्ति, विकाररूपा प्रवर्तते, 'तस्य पूर्णानन्दस्य' स्वरू-
पाविर्भावविदानन्दोक्तस्य भगवतः 'दैन्यं दीनता' तदुपा शक्ति-
कवेदना किं स्यात् ? अनितु-न स्यात् दैन्यं क्लृप्तं तस्य न

प्रांतिपरिणतिः, नहि पुत्रलादीनां शुभाशुभपरिणतिः कस्यापि जीवस्य निमित्ता, किन्तु पूर्णगलनपरिणामिकत्वेन । अयं वर्णादिकर्मविपाकाद्वा तत्र रागद्वेषकृता तु प्रांतिरेव उक्तं च—

कणगो लोहो न भणइ, रागो दोसो कुणंतु मज्झनुमं ।
नियतत्तविलुत्ताणं, एस अणाईअ परिणामो ॥ १ ॥

स्वरूपस्य स्वायत्तत्वात् स्वभोग्यत्वात् पदवस्तुसंयोगवियोगाभ्यामिष्टानिष्टतोपाधिः । एवं शमस्य शैत्यं शीतलत्वं अतप्तत्वं, तस्य 'पुषः' पोषकस्य यस्य पुरुषस्य शमशैत्यपुषः विपुषः विंदुमात्रस्यापि महाकथा महावार्त्ता, शमशैत्यविंदुरपि दुर्लभः यस्य ज्ञानपीयूषे तत्त्वज्ञानामृते सर्वांगमग्नता तत्र तस्मिन् स्थाने किं स्तुमः किं वर्णयामः ? तस्य वर्णने कर्तुं असमर्था वयमिति । यो हि स्वरूपज्ञानानुभवः स अतिप्रशस्यः । उक्तं च—

“लब्भइ सुरसामित्तं, लब्भइ पहुअत्तणं न संदेहो ।
इक्को नवरि न लब्भइ, जिणिन्दवरदोसिओ धम्मो ॥ १ ॥
धम्मो पवित्तिरूवो, लब्भइ कइयाविनिरयदुक्खभया ।
जो नियवत्थुसहावो, सो धम्मो दुल्लहो लोए ॥ २ ॥
निअवत्थुधम्मसवणं, दुल्लहं वुत्तं जिणिंदिआण सुहं ।
तप्फासणमेगत्तं, हुंति केसिं च धीरणं ॥ ३ ॥

अतः वस्तुस्वरूपवर्मस्पर्शनेन परमशीतीभूतानां परमपूज्यत्वमेव ॥ ७ ॥

यस्य दृष्टिः कृपावृष्टिः, गिरः शमसुधाकिरः ।
तस्मै नमः शुभज्ञान-ध्यानमन्त्राय योगिने ॥ ८ ॥

दर्शनज्ञानचारित्र्यभेदरतयोरुपा पूर्णता स्वाभाविकी अपि अमि-
नवान्यासतः सविकल्पा ह्युपमागत्वान् अभेदरतयोरपरिणतानां
स्वाभाविकी पूर्णता निर्विकल्पा भवति, तत्साध्यत्वेन तच्चसाध-
नरसिक्तया भवितव्यमिति । उपदेशः 'मनीषिणां' पण्डितानां
शुद्धश्रद्धानभासनपूर्वकस्वरमणानुगर्वीयप्रशस्तिवमतां पूर्णानन्दमुवा
तया क्षिप्या दृष्टिर्भवति । पूर्णः अन्यूनः य आनन्दः पूर्णानन्दः
पूर्णानन्द एव मुवा पूर्णानन्दमुवा तया क्षिप्या दृष्टिः 'एषा'
भवति इति संबन्धः । स्वस्वरूपस्वाभाविकपूर्णान्मीयास्यनैकांतिक-
निर्द्वन्द्वानन्दक्षिप्या दृष्टिः तच्चज्ञानवतां भवति । आत्मज्ञानिनः
स्वरूपानन्दपूर्णतां एव पूर्णत्वेन मन्यन्ते इति न तत्र पौष्टली
पूर्णतासंकल्पः, उपाधित्वेन निर्धारान् इति गाथार्थः ॥ ५ ॥

अपूर्णः पूर्णतामेति, पूर्यमाणस्तु हीयते ।

पूर्णानन्दस्वभावोऽयं, जगदद्भुतदायकः ॥ ६ ॥

अपूर्णः इति । यः सागरपरिणत्या सकलपुद्गलपरित्यागरुचिः
पुद्गलैः 'अपूर्णः' साधकात्मगुणैः 'पूर्णतां' प्रति प्राप्नोति । तु पुनः
'पूर्यमाणः' पुद्गलैः 'हीयते' पूर्णानन्देन पुद्गलैः पूर्यमाणस्य आत्मा-
नन्दे हीयते एव । 'अयं' ज्ञानगोचरीमूलः 'पूर्णानन्दस्वभावः'
'जगदद्भुतदायकः' अस्ति इति । पूर्णानन्दस्वभावस्य इयं अद्भुतता,
परतद्व्यसने शक्तिः, परभावगुणे हानिः । अयं भावना-आत्मनः
सकलस्वरूपाविर्भासादुभावोत्पदानन्दः, जगति लोके अनादिप्र-
शस्तिवस्ते पुद्गलानन्दभोक्तरि विस्मयरूपः । शुद्धनरूपपूर्णानां तु
स्वरूपत्वात् न विस्मयः । अत एव पूर्णानन्दसाधनमूले विशुद्ध-
मृग्यवयवसाधने यत्ने विवेक इति गाथार्थः ॥ ६ ॥

इर्यते, तत्र धर्मास्तिकायादीनां त्रयाणां स्थिरता अक्रियत्वात्,
 पुद्गलानां स्थिरता स्कन्धादिनिग्रह्या, सा तु न साधनहेतुः, अत्र
 नांगीकृता, या तु वस्तुवृत्त्या स्थिरस्य, परोपाधितः चर्जीमृतस्य,
 सम्यग्दर्शनादिगुणावाप्तौ परभावादिष्वगमनरूपा आत्मनः स्थि-
 रता प्रतन्यते, तत्र नामस्थापना सुगमा, द्रव्यतः योगवेशरो-
 धरूपा, द्रव्ये स्थिरता मम्मणवत्, द्रव्येण स्थिरता रोगादिसं-
 भवा, द्रव्यरूपा स्थिरता द्रव्यस्थिरता, आगमतःनोआगमतः,
 आगमतः स्थिरतापदार्थज्ञस्य अनुपपुक्तस्य, नो आगमतः स्व-
 रूपोपयोगशून्यस्य साध्यविकलस्य, प्राणायामादिषु कापोत्सर्गा-
 दिर्वा द्रव्यस्थिरता । भावतो द्विविधा अशुद्धा रागद्वेषमनोज्ञ-
 विषयेषु तन्मयत्वेन एकता, शुद्धा च सम्यग्दर्शनज्ञानचारित्र्या-
 दिस्वरूपे तन्मयत्वरूपा, धर्मव्यानशुक्लव्यानादिषु अचलनाभाव-
 स्थिरता, शुद्धसाध्यशून्या योगादीनां स्थिरता सा दुर्नयरूपा, या
 तु साध्यवार्त्तया साध्यनिष्पादनपरिणतिविकला नयाभासरूपा,
 या तु-साध्यामिलापसाध्योद्यमपरिणत्या कारणभूता योगादीनां द्र-
 व्याश्रवात्यागरूपा स्थिरता सा आद्यनयचतुष्टयरूपा, या तु-
 सम्यग्दर्शनज्ञानचारित्र्येण स्वरूपसाधनसाध्यनिष्पादनम्यासवती
 स्थिरता सा शब्दनयस्थिरता, या तु-धर्मशुक्लव्यानगतस्वरूपाप्र-
 च्युतिपरिणतिरूपा समभिरुद्धनयस्थिरता, या तु क्षायिकदर्शन-
 ज्ञानचारित्र्यवीर्यसुखादिभ्यः अप्रच्युतिरूपा सा पञ्चमूतस्थिरता,
 विभावेऽपि सर्वनयरूपा स्थिरता तत्त्वविकल्पान्गमिष्यते, तथापि-
 अत्र परमानन्दसंदोहभोगरूपसिद्धत्वसाधनरूपा स्वभावास्थिरतास्त-
 स्या एवाऽवसरस्तनः सा एव व्याख्यायते । अनाद्यशुद्धनाममः
 स्वरूपसुखावाप्तौ इन्द्रियसुखेच्छया चंचलोऽयं जीवः तस्य करु-
 णया शुर्वक्ति ।

अखंडानंदरूपे, चित्स्वरूपे, अवर्णांगारसारपरो, आत्मनि श्रद्धा-
नज्ञानरमणतया स्थितो भव ॥ २ ॥

अस्थिरे हृदये चित्रा, वाग्नेत्राऽऽकारगोपना ।
पुंश्चल्या इव कल्याण-कारिणी न प्रकीर्तिता ॥३॥

व्या०—‘अस्थिरे इति’ हृदये अस्थिरे सति परभावामि-
लापिणि चित्ते सति, चित्रा अनेकप्रकारा वाग्नेत्राद्याकारगो-
पना द्रव्यक्रियारूपा, पुंश्चली इव असती स्त्री इव कल्याणका-
रिणी न प्रकीर्तिता हितकारिणी न मता, जैनानां द्रव्यक्रिया
भावधर्मयुता भावामिलापिणी एव प्रशस्या, भावधर्मरहिता तु-
मार्जारसंयमतुल्या, तच्चार्ये द्रव्यक्रिया केषांचिन् परंपरया धर्महे-
तुतया जाता, सा तु-देवादिसुखेहलोकयशोऽभिलाषगहितानां
एव, न तु लोकसंजारूढानां, अतः तत्त्वस्वरूपामिमुखीमूय मनु
आत्मधर्मैकत्वं विनाय चित्तस्थित्वापर्वकं म्यैर्य कर्णायम् । इति
गाथार्यः ॥ ३ ॥

अन्तर्गतं महाशल्य-मस्यैर्य यदि नोद्धृतम् ।
क्रियौपधस्य को दोष-स्तदा गुणमयच्छतः ॥ ४ ॥

व्या०—‘अन्तर्गतमिति’ अंतर्गतं अम्यंनरं महाशल्यं महत्
शल्यरूपं परभावानुयायि, परभावानुगमचेतनावीर्यपरिणतिरूपं,
अस्यैर्य अस्थित्वं, अतश्चापल्यं आत्मपरिणतीनां स्वस्वकार्याक-
रणे परभावोन्मुखप्रवर्त्तनरूपं अस्यैर्य, यदि न उद्धृतं न वारितं
तदा क्रियौपधस्य को दोषः ? न कोपीत्यर्थः, कथंमूनस्य क्रियौ-
पधस्य ? गुणं स्वात्मस्वभावाविभाविरूपं अपच्छतः अदहनः,
क्रिया हि वृत्तिरूपा, भावपरिणतिस्तु आत्मगुणशुद्धिरूपा, अन्तः

शुद्धश्चेति । तत्र अशुद्धः क्रोधादिमग्नः विभावभावितात्मा, शुद्धः
द्विविधः, सावकः, सिद्धश्च, तत्र सावकः वस्तुस्वरूपाभिमुखः
आद्यनयचतुष्टये तु निस्तुशनदग्धादिदोषवर्जितविस्तुपेतद्रव्य-
सायनप्रवृत्तिपरिणतवस्तुस्वरूपसावकविमतोः भवति । शब्दादिन-
यमग्नस्तु सम्पददर्शनज्ञानचारित्र्याद्यत्मतनाधिमग्नः संपूर्णवस्तुस्व-
रूपे निरावर्गे मग्नः निष्कलः । अत्र हि गुणस्थानादिविशुद्धस्वस्व-
रूपानंदमग्नत्वनीक्ष्यते तत्र मग्नलक्षणं गदनाह-प्रत्याहृत्येन्द्रिय
इति । इन्द्रियाणां स्पर्शनरसनघ्राणचक्षुःश्रोत्ररूपाणां, यो व्यूहः समू-
हस्तं प्रत्याहृत्य प्रत्याहारं कृत्वा, विषयसंसारतो निवार्य, “प्रत्याहार
स्त्विन्द्रियाणां विषयेभ्यः समाहृतिः” इति वचनान् । निजं स्वीयं
मनः, चेतना वीर्यैकत्वविकल्परूपं समाधाय समाधौ स्थाप्य विषय-
निरोधं आत्मद्रव्यैक्यकारितारूपं कृत्वा, “समाधिस्तु तदेवायं मावाभासन
पूर्वकं” आत्मस्वरूपमात्मनैकत्वरूपं समाधिः, तत्र मनः कृत्वा, चिन्मात्रे
ज्ञानमात्रे जात्मनि, मुख्यतः दर्शनज्ञानमय एव आत्मा, “उव-
ज्जो नागदंस्तगुणेहि” इति वाक्यान् । ज्ञानस्वरूपे स्वद्वयं
विश्रान्ते दधन् मग्न इति अनिवार्यते कल्प्यते, इत्यनेन अनादिनः
अयं जीवः पुष्टलस्वंद्वज्रवर्णगंवरसत्पशोरसादिषु मनोज्ञेषु स्वजना-
दिषु च मग्नं विकल्पकोटिकोटिं प्राप्य इष्टान् विषयान् इच्छन्,
अनिष्टान् विषयान् अनिच्छन् वातोद्भूतगुष्कपलाशवद् भ्रमति ।
कदाचित् स्वपराविवेकस्य भेदज्ञानं प्राप्य अनंतज्ञानदर्शनानं-
दमयं स्वीयं भवं स्वत्वतया निर्वार्य इदं विषयसंगादिकं न मम,
नाहं अन्य भोक्ता उपाधिरेव एषः नहि मम कर्तृत्वं भोक्तृत्वं
ग्राहकत्वं च पञ्चसूनां, नय हि स्वरूपभेदेदे विहितं, सांप्रतं
जिनागताजनेन जातस्वपगविदेकेन तेषु सम्याग्दशनं न युक्तम् ।
इति विचार्य स्वरूपानंतस्वभावगुणवर्षायास्यादाशनं तात्मानि विश्रान्-

सृतं अतः सङ्कल्पविकल्परूपचलपरिणतिमपहाय द्रव्यभावप्राणा-
तिपातमृषावादादत्तादानमैथुनपरिग्रहरूपैरास्त्रवैः सृतं, यो हि आत्म-
समाधिरतः स्वस्वभावस्थिरः तस्य आस्त्रवाः कुत इति ? यत
आत्मनः स्वधर्मकर्तृत्वयथार्थभासनस्वरूपग्राहकत्वस्वगुणभोक्तृत्व-
स्वस्वभाववक्षकत्वपरिणतस्य न आस्त्रवाः, एतेषां स्वभावानां पर-
भावपरिणतानां आस्त्रवाः स्वरूपप्रांतिरेव, स्वपरिणतीः परकर्तृत्वेन
परिणमयति, यदा तु अस्य स्वरूपावबोधः स्वकार्यकारणानिर्वाणे
जातस्तदा स्वपरिणतीः स्वकार्यकारणे एव व्यापारयति न परकर्तृत्वे,
कारकचक्रमपि स्वरूपमूढे च परकर्तृत्वादिव्यापारेण अशुद्धीकृतं
यदा अनेन स्वपरविवेकेन अहं अहं, परः परः, नाऽहं परकर्ता
भोक्ता एवं लब्धविवेकः स्वकारकचक्रं स्वकार्यकरणे व्यापारयति;
आत्मा आत्मानं, आत्मा आत्मने, आत्मन आत्मनि प्रवर्तयति
इति स्वरूपं एवं स्वरूपपरिणतानां आस्त्रवा न भवन्ति ॥ ६ ॥

उदीरयिष्यसि स्वान्ता-दस्थैर्यपवनं यदि ।

समाधिधर्ममेघस्य, घटां विघटयिष्यसि ॥ ७ ॥

व्या०—‘उदीरयिष्यसि इति’ यदि ‘स्वान्तात्’ अन्तःकर-
णात् अस्थैर्यपवनं त्वं उदीरयिष्यसि अस्थिरतामारुतं यदा प्रव-
र्तयिष्यसि तदा समाधेः, स्वरूपार्थविश्रान्तिरूपधर्ममेघस्य घटां
‘विघटयिष्यसि’ दूरीकरिष्यसि इति, अस्थिरस्य समाधिव्यंसी भवति
अत आत्मधर्मविषये स्थिरता करणीया ॥ ७ ॥

चारित्रं स्थिरतारूप-मेतत्सिद्धेष्वापीष्यते ।

यतन्तां यतयोऽवश्य-मस्या एव प्रसिद्धये ॥ ८ ॥

व्या०—‘चारित्रमिति’ अतः कारणान् सिद्धेष्वापि सकलकर्म-

इत्येवं विभाव्य द्रव्यकर्मतनुवनस्वजनेषु भिन्नतां नीतेषु स्वभावैकत्वेन मोहजयो दृष्टः; अतः अहङ्कारममकारत्याग इष्ट इति ॥१॥

पुनस्तदेव भावयति-

शुद्धात्मद्रव्यमेवाहं, शुद्धज्ञानं गुणो मम ।

नान्योऽहं न ममान्ये चे-त्यदो मोहास्त्रमुल्वणम् ॥२॥

व्या०-शुद्धात्मद्रव्यं इति, शुद्धो निर्मलः सकलषुद्रलाश्ले-
परहितो ज्ञानदर्शनचारिर्वीर्याव्यावाधामूर्त्ताद्यनन्तगुणपर्यायनित्या-
द्यनन्तस्वभावमयः, असंख्यप्रदेशी, स्वभावपरिणामी, स्वरूपकर्तृ-
त्वभोक्तृत्वादियमोपेतः, आत्मा शुद्धात्मा, तदेव शुद्धात्मद्रव्यं
एव अहं, अनन्तस्याद्वादस्वसत्ताभागभावरसिकः, अनवच्छिन्ना-
नन्दपूर्णः परमात्मा परमज्योतीरूपः, अहं शुद्धं निरावरणं सूर्यचं-
द्रादिसहायविकलप्रकाशं, एकसमये त्रिकालत्रिलोकगतसर्वद्रव्यप-
र्यायोत्पादव्ययघ्नौघ्यावबोधकं ज्ञानं मम गुणः, कर्त्ता ज्ञानस्य, मे
कार्यं ज्ञानं, ज्ञानकरणान्वितो ज्ञानपात्रो ज्ञानात् जानन्, ज्ञाना-
धारोऽहं, ज्ञानमेव मम स्वरूपं इत्यवगच्छन् अन्ये धर्माधर्माका-
शषुद्रलस्वतोऽन्यत् जीवपदार्थः जीवषुद्रलसंयोगजपरिणामः अन्यः
सर्वः, अहं न, भक्तो भिन्ना एव एते पूर्वोक्ता भावा मम द्रव्या-
दिचतुष्टयेन भिन्नत्वात् । यो हि व्याप्यव्यापकभावाद् भिन्नः, स मम
न, यः असंख्यप्रदेशे स्वक्षेत्रे अभेदतया स्वपर्यायपरिणामः, स
मम इति, स्वस्वरूपे स्वत्वं, परे परत्वपरिणामः, 'मोहास्त्रं' मोह-
च्छेदकं अस्त्रं ईदृग्भेदज्ञानविभक्तेन मोहक्षयः, अतः सर्वपरभाव-
भिन्नत्वं विधेयं । अत एव निर्ग्रन्थास्त्यजन्ति आस्रवान्, श्रयन्ति
गुरुचरणान्, वसन्ति वनेषु, उदासीभवन्ति विपाकेषु, अभ्यस्यन्ति
आगमव्यूहं, अनादिपरभावच्छेदाय प्रयत्न उत्तमानाम् ॥ २ ॥

विना उक्ता. भगवत्पदं पंचनामे सा निर्मलमुखावदिरुता.
 दुष्पुण्यस्य अल्पज्ञानस्य सर्वपेक्षितजीवनस्य चर्यपनस्य
 दुष्पुण्ये दृष्टेः नान्यस्य संसर्गहेतुः । अत्र प्रस्तावना तत्र
 प्रथमं संपन्नत्वमुच्यते-अल्पनि चरितगतानुत्तमं ज्ञानं तत्र
 योग्यतया विस्तारयः अस्ति । तथा च विमोक्षवदपके शलाघि-
 त्तिवत्कं चरितं सिद्धयति इच्छति तदागमस्य तदागम-
 वदः अत्रान्तरे च तदन्तरे क्षीणोद्वादिभ्यो नदनवद-
 नंगादः तदन्तरे चरितदितां सिद्धयस्यापि मद्भावाः ।
 चरितं च च विमोक्षानं तच्च तच्च श्लाघास्यज्ञानमृगानंदेहाऽऽ-
 विना विमोक्षानादिमोक्षगतावस्थागतं च चरितमोहदुष्टेषु ज-
 पानेषु सुतेषु अहृदिषु विवर्जितेषु केषांचित् नदगमोक्षितां
 मोक्षेषु चरितस्य विमोक्षानां आविर्भावो भवति, तत्र सर्ववद-
 संपन्नत्वात् सर्वोक्तमदरे ज्ञानं तदुत्तमं चरितं पदमाभावाः नपनं
 संपन्नत्वात् ।

‘ते कित्तिया पएत्ता? तदागातस्त नग्गणा होइ ।
 ने तित्तिया पएत्ता अविभागाओ अणंतगुणा ॥ १ ॥

प्रथमं संपन्नत्वात् सर्वोद्वादिभ्यो विविदुः संपन्नतः अनंत-
 गुणविदुः द्वितीयं संपन्नत्वात् प्रथमस्यात्तात् अनंततमे भागे
 पावनः अविभागाः तदंतः अविभागादौ नान्ति, एवं तृतीयं,
 एवं चतुर्थं, एवं अनंतमगात्तात् अंतुत्तमं तदागमोक्षितस्य
 अंतुत्तमं तदागमोक्षितस्य तदागमोक्षितस्य तदागमोक्षितस्य तदागमोक्षितस्य
 प्रथमं कंडकं । ततः पं अनंतमगात्तात् अंतुत्तमं तदागमोक्षितस्य
 कंडकं । प्रथमं संपन्नत्वात् प्रथमं कंडकं । अनंतमगात्तात्
 तदंतो विमोक्षः तेषां अनंतमगात्तात् तदंतो पावनः अविभा-

एवं परद्रव्येन अरमन् आत्मा मुच्यते अन एव सर्वसङ्गपरि-
हारोऽसङ्गा हि मुच्यतां निमित्तं गुह्यतां त्यागार्था, तन्निमित्तान्
धनस्वजनाङ्गनाभोजनादीन् त्यजति कारणाभावे कार्याभावः,
इति भावाश्रयपरिणतिरोधसंयमः, तद्रक्षणाय वृद्धचर्यं हिताय
आश्रयत्यागो मुनीनां, भावना च-यैः परभावा अभोग्या अग्राह्याः
कृताः ते कथं तत्र रमन्ते ? ॥ ३ ॥

पश्यन्नेव परद्रव्य—नाटकं प्रतिपाटकम् ।

भवचक्रपुरःस्थोऽपि, नामूढः परिखिद्यति ॥ ४ ॥

व्या०—पश्यन्नेवेति; स्वरूपाच्युतिस्वप्नैकत्वे 'अमूढः' तच्च-
जानी, स्वरूपसाधनोद्यतः, 'प्रतिपाटकं' एकेन्द्रिय-विकलेन्द्रिय-
पञ्चेन्द्रियरूपपाटके वरतिर्यग्देवनरकलक्षणे सर्वस्थाने परद्रव्यना-
टकं जन्मजरामरणादिरूपं संस्थाननिर्माणवर्णादिभेदविचित्रं, पश्यन्
एव न 'परिखिद्यति' न खेदवान् भवति । जानाति च पुद्गल-
कर्मविपाकजां विचित्रतां, न मत्स्वरूपं भ्रान्तानां भवत्येव, न तच्च-
पूर्णानां कथंमूढः ? अमूढः भवचक्रपुरस्थः अपि, अनादिस्वकृ-
तकर्मपरिणामनृपराजधानीचतुर्गतिरूपभवचक्रकोडगनोऽपि, आ-
त्मानं मित्रं जानन् न खिद्यति, परस्मैपदं तु काव्ये प्रयुक्तत्वान्
“खिद्यति काव्ये जडः” इति पाठदर्शनान् । इत्यनेन कर्मविपाकचि-
त्रतां भुञ्जन्नपि अखिन्नः तिष्ठति, कर्तृत्वकाले न अरतिः अनादरः तर्हि
भोगकाले को द्वेष उदयागतभोगकाले इष्टानिष्टापरिणतिरेव
अमिनवकर्महेतुः, अत अव्यापकतया भवितव्यं, शुभोदयोऽपि
आवरणः, अशुभोदयोऽप्यावरणः, गुणावरणत्वेन तुल्यत्वान् का
इष्टानिष्टा ? ॥ ४ ॥

लोऽहं पञ्चेन्द्रियोऽहं जानाति परं शुद्धं स्वीयं सच्चिदानन्दरूपं
निर्मलं स्वरूपं नावबोधति इति मूर्खनापरिणतिः तत्त्वज्ञः स्वा-
निस्थवज्रं समलं सावरणं समृद्धपि रत्नपरीक्षकवन् वज्रत्वेन अव-
धारयति, एवं ज्ञानावरणाद्यावत्तं अनदाकारं ज्ञानज्योतिः, प्रकाश-
विकलमपि आत्मानं पूर्णानन्दं सहजाप्रयासानन्दसंदोहं सर्वज्ञं सर्व-
तत्त्वस्वरूपामिन्तं सम्यग्ज्ञानश्लेनं निर्धारयति इति, इत्यनेन
आत्मा शुद्ध एव श्रद्धेयः, उपाधिदोषस्तु सन्नपि तादात्म्याऽभावात्
संसर्गजत्वान् मित्र एव निर्धार्य इति ॥ ६ ॥

मोहान् जावः परवस्तु आत्मत्वेन जानन् आरोपजं सुखं
सुखत्वेन अनुभवति, भेदज्ञानी तु आरोपजं सुखं दुःखमेवेति
निवारणाय यन् तदुपदिशन्नाह—

अनारोपमुखं मोह-त्यागादनुभवन्नपि ।

आरोपप्रियलोकेषु, वक्तुन्माश्चर्यवान् भवेत् ? ॥ ७ ॥

व्या०—अनारोपेति, अनारोपजं सहजं सुखं स्वगुणज्ञान-
निष्ठांस्मान्भावरूपं सुखं मोहद्वयान् मोहक्षयोपशमा! अनु-
भवन्नपि भुञ्जतीति आरोपेति विचार्यतां प्रियं येषां ते आरोप-
प्रियं च ते लोकाश्च आर्याः, उक्ता नान्ये आरोपस्तु वस्तु
आश्चर्यान् भवेत् ? अत्र काश्चित् ज्ञानी तु न भवेत् येन
आरोपजं ह्यनुभवति स आरोपजं अनुभवन्माश्चर्यवान् भवेत्
भवति अथा अनारोपमुखानुभव आरोपप्रियलोकेषु अनारो-
पजं सुखं सुखं इति वक्तुं लब्धे आश्चर्यान् भवेत्, न
सन्त्यो भवेत् सुखाभावात् सुखाभावाभावात् यन्तुमपि
दुःस्वरूपे सुखं इति लोकार्थ उक्तमपि रस्य आश्चर्यान् भवेत्

स्तायास्तायं दुःखं, तविरहमिह य सुहं जओ तेणं ।
देहोदिएसु दुःखं, सुखं देहिंदियाभावे ॥३॥

उक्तं च—

यं वाक्यमात्रमवस्तादयति प्रतिष्ठा,
ह्निनाति लब्धपरिपालनदृष्टिरेव ।

नातिश्रमापगमनाय यथा श्रमाय,

राज्यं स्वहस्तधृतदंडमिवातपत्रम् ॥१॥ इति ॥

तस्मात् संसारः सर्वदुःखस्य एव । स्वमादिकानंद एव
सुखं, यत् इन्द्रियमुखे सुखबुद्धिः तावत् सम्पददर्शनज्ञाने न
सम्भः इति तत्त्वदर्शितौ, जनः जन्मानसुखं पुद्गलाऽऽस्तेष्वसुखेन
नोपनीयते ॥ ६ ॥

शमशैत्यपुषो यस्य, विप्रपुषोऽपि महाकथा ।

किं स्तुतो ज्ञानपीथूपे, तत्र सर्वाङ्गमग्नता ? ॥७॥

व्या०—‘शमशैत्यपु’ इति, शम उदशनः रागद्वेषाभावः,
तत्त्वान्वादकत्वं जहति निर्दोषं इष्टानिष्टे वस्तुनि गगदीनां
शान्तिः, नहि रागादयो वस्तुपरिणामाः किन्तु विभावया अमुक्या

* यत् एव वस्तुतः नाम्दः । सुखं नामि दुःखमेवेष्टम् ।

तस्मात्तत्र विनाशं तत्रः दुःखवर्जनं दुःखमिति ॥ १ ॥

विप्रपुषो दुःखेन दुःखमिति तत्र तद्विपर्ययः ।

यत् सुखदुःखमग्नौ नोत्तरो हि न वक्ष्यन् ॥ २ ॥

मग्नत्वं दुःखं तद्विपर्ययः न सुखं तद्विपर्ययः ।

देहेन्द्रिये दुःखं तद्विपर्ययः इन्द्रियेन्द्रिये ॥ ३ ॥

॥ अथ पञ्चमं ज्ञानाष्टकम् ॥

मोहत्यागश्च ज्ञानाद् भवति, अतः ज्ञानष्टकं लिख्यते ।
तत्र ज्ञानलक्षणं, 'व्यवहाराध्यभिचाररूपं सर्वपदार्थाविबोधरूपं
सामान्यविशेषात्मनि पदार्थजाते विशेषबोधलक्षणं ज्ञानं, ज्ञायते
अनेनेति ज्ञानं । उक्तं च उत्तराध्ययने ।

“एयं पञ्चविहं नाणं, दद्वाण य गुणाण य ।

पज्जवाणं च सवेसिं, नाणं नाणीहिं देसियं ॥ ”

(अ० २८ । गा० ५)

इति । आत्मनो विशेषलक्षणं नाम ज्ञानं शब्दालाप-
रूपं, स्थापनाज्ञानं सिद्धचक्रादौ स्थापितं द्रव्यज्ञानं आगम-
गनज्ञानपदावबोधी अनुपयुक्तः, नोआगमनः द्रव्यज्ञानं अनुप-
युक्तावस्था इति तत्त्वार्थे । तथा द्रव्यज्ञानं पुस्तकन्यस्तं ।
अथवा वाचना-पृच्छना-परिवर्तना-धर्मकथानुप्रेक्षादीनां द्रव्य-
ज्ञानं, भावज्ञानमुपयोगपरिणति. मत्यादिप्रकाशं स्वपरविवेचकं
परिच्छेदावलोकनाभासनादिपर्यायं, तत्र नैगमेन ज्ञानं, भाषा-
दिस्कंभज्ञानं । संग्रहेण सर्वजीवज्ञानं अमेदोपचारात्, व्यव-
हारेण पुस्तकादिज्ञानं, क्रजुसूत्रेण तत्परिणामसंकल्परूपं ज्ञानं,
अथवा-ज्ञानहेतुवीर्यं, नैगमेन संग्रहेण आत्मा व्यवहारेण क्षयो-
पशमीभूतज्ञानविभागप्रवृत्तिः, क्रजुसूत्रेण वर्तमानबोधः यथार्था-
यथार्थरूपमुभयज्ञानं, शब्दनयेन सम्यग्दर्शनपूर्वकयथार्थावबो-
धलक्षणं कारणकार्यसापेक्षं ज्ञानं स्वपरप्रकाशं रयाद्वादोपेतं अपि-
तानर्पितादियुक्तं सम्यग्ज्ञानं, समभिरुद्धनयेन सकलज्ञानवचन-
पर्यायशक्तिप्रवृत्तिरूपं, एवम्भूतनयेन मत्यादिस्वरूपपूर्णैवंभूतना-

शीघ्रतापतप्रशिलातलस्था अपि शीतला अत्यंतहिमे अकंपाः,
 व्याप्यंति स्वतत्त्वं जगत्विश्वोभ-अनाश्वोभक्षुवा चितयंति स्वगु-
 णपर्यायान्, शक्रस्पद्विचक्रिलीलां त्यजंति, किं बहुना ? आत्मानं-
 दावबोधरसिकानां अन्यत् दुष्टं, यथार्थसंपूर्णप्रत्यक्षः आत्मरसिकाः
 तितिक्षंति परीषहान्, प्रारंभयंति श्रेणिं, तन्मंति स्वरूपैकत्व-
 रूपं ध्यानं, अतो ज्ञानास्वादिन एव धन्याः उक्तं च संवेग-
 रंगशालायाम्—

ते धन्या सुकयत्था, जेसिं निवतत्तवोहरुइ जाया ।
 जे तत्तवोहभोई, ते पुज्जा सबभवाणं ॥ १ ॥

जेसिं निम्मलनाणं, जायं तत्तसहावभोगित्तं ।
 ते परमातत्तसुही, तेसिं नामंपि सुट्ठुयरं ॥ २ ॥

तेषां जन्म जीवितं सफलं ये स्वतत्त्वबोधरसिका इति, अतो
 ज्ञानी ज्ञाने मज्जति, यथा मरालो हंसो मानसे मज्जति तथा
 इति ॥ १ ॥

निर्वाणपदमप्येकं, भाव्यते यन्मुहुर्मुहुः ।
 तदेव ज्ञानमुत्कृष्टं, निवन्धो नास्ति भूयसा ॥ २ ॥

व्या०—निर्वाणपदमिति,—निर्वाणपदं, निःकर्मताहेतुपदं, एक-
 मपि स्याद्वादसापेक्षं मुहुर्मुहुः वारंवारं भाव्यते आत्मतन्मयतया
 क्रियते, वाचना-पृच्छना-परिवर्तना-अनुप्रेक्षा-धर्मचिंतन-परिशीलन-
 निदिध्यासनतया करणं कर्तृत्वं कार्यत्वं कारणत्वं आचारत्वं आस्वा-
 दनं विश्रामः स्वरूपैकत्वं, तदेवोत्कृष्टं ज्ञानं येनाऽऽत्मा स्वरूप-
 लीनो भवति अनाद्यनास्वादितात्मसुखमनुभवति, तन् पदमप्य-

वत्स ! किं चञ्चलत्वान्तो, भ्रान्त्वा भ्रान्त्वा विपीव
निधिं स्वसन्निधावेव, स्थिरता दर्शयिष्याति ॥

व्या०—'वत्सेति' हे वत्स ! त्वं चञ्चलत्वान्तः स्व-
तः कलनः सन् इव इतो भ्रान्त्वा. एकं त्यज्य अन्यं गृह्य-
अतिदीनः कथं विनीहसि विषादवात् भवसि ? अप्राप्त्या दी-
नाप्याऽदृष्टः अन एव परभावे विषाद एव सुखबुद्ध्या गृह्य-
तस्य स्वयं सुखरूपाभावात् प्राप्ता अनि न सुखं. अनन्तरं प्र-
तिविषादमप्य एव. हे वत्स ! स्वसन्निधा एव स्वसन्निधौ ए-
वात्मनि एव. निधिं स्वगुणमयदभाजनं. तत्र स्थिरता मेदग-
त्रयानेदगत्रयैकत्वरूपा दर्शयिष्याति उपयोगगोचरं कल्पिष्यति.
अतः अनादिविषयान्नादयत्नां त्यज्य हृद्रे ज्ञानाद्यननगुणे
हृदयानि स्थित्वं कुरु ॥ १ ॥

ज्ञानदुग्धं विनश्येत, लोभविक्षोभकूर्चकैः ।

आम्लद्रव्यादिवास्त्यैर्यादिति मत्वा स्थिरो भव ॥२॥

व्या०—'ज्ञानदुग्धमिति' लोभविक्षोभकूर्चकैः अर्त्ययान्
ज्ञानदुग्धं विनश्येत. लोभः लोभरुग्णपणितानः, इच्छा हृडा
मृच्छाऽऽकांक्षा इत्यादि लोभपर्यायाः. पन्थावामिष्टायरूपा अह-
रूपरिगताः. न एव कूर्चकैः. तैर्जातं नचावशोयत्वं कृत्वन्तपं,
दुग्धमेव दुग्धं. विनश्येत क्षयं लभेत. लोभरुग्णान् आत्म-
स्वरूपादुभयविनाशहेतुः. कन्नादिव ? अम्लद्रव्यं दिव. यथा
आम्लद्रव्यपाने पयो विनश्यति. तथा लोभरुग्णान् आत्मस्व-
रूपपुरुषं विनश्येव इति । लोभरुग्णानः पन्थावदहनैच्छानरि-
तानः, आत्मगुणादुभयविवर्जनहेतुः इति ज्ञात्वा अम्लद्रव्यं

स्वल्पज्ञानेन नो शान्तिं, याति दृष्टात्मनां मनः ।

स्तोकं दृष्टा यथा तप्त-भूमिरुन्मायतेतराम् ॥ २ ॥

अतो निरतिचारानाशंसि यथावात्मतोने रसिस्त्वया भा-
नीपं तदर्थमेवांगोपांगयोगोपधानायम्पासो मुनीनाम् । तथा धो-
क्तवान् महात्मा पर्वजलिप्रमुखाः, यशोधनपदम् श्रीहृत्भिदमुनि-
योगदक्षिणमुपये ॥ ३ ॥

वादांश्च प्रतिवादांश्च, वदन्तोऽनिश्चितांस्तथा ।

तत्त्वान्तं नैव गच्छन्ति, तिलपीलकवद् गतो ॥ ४ ॥

व्या०—वादांश्चेति—वादान् परंपरारूपान्, प्रतिवादान् जन-
रस्यरूपान्, परमपरापरपराचक्षया वदन्ति विवादशृङ्खलादि-
शृङ्खलाः, तत्त्वान्तं न तत्त्वम् वस्तुधर्मस्यम्भे अत्र वा नैव गच्छन्ति
नैव लभन्ते, कथंमन्तान् वादान् ? अनिश्चितान् अनिश्चितान् वादा-
द्वैतारूपान् वदन्तः न तत्त्वान्तं रसिपद्वयनस्य विमलमज्ञानात्म-
वरूपं नैव लभन्ते । विद्वां ? गतो गमन विद्यावद्वयान् विद-
पीटकापमवन् भवन् स्थानानां न लभन्ते, एव न तत्त्वज्ञानान-
मिदानीं अनेकज्ञानप्रममं वदन् न तत्त्वान्तम् गच्छन्ति, अतो
स्वार्थतत्त्वज्ञानमधिगमना भवन्ति ॥ ४ ॥

स्वद्रव्यगुणवर्णनं—नर्वा वर्या परान्यथा ।

इति दत्तात्ममन्नुष्टि-मुष्टिज्ञाननिश्चयनिर्मुनेः ॥ ५ ॥

व्या०—स्वद्रव्येति, स्वद्रव्ये गुणान्तरात्वे गुणान्तरि स्वद्रव्ये
स्वद्रव्यवर्णनं स्वद्रव्यमन्तरेण तत्त्वज्ञानेन तत्त्वज्ञानेन तत्त्वज्ञानेन तत्त्व-
ज्ञाने उभयपक्षतः स्वद्रव्यमन्तरेण तत्त्वज्ञानेन तत्त्वज्ञानेन तत्त्वज्ञानेन
तत्त्वज्ञानेन तत्त्वज्ञानेन तत्त्वज्ञानेन तत्त्वज्ञानेन तत्त्वज्ञानेन तत्त्वज्ञानेन

[illegible]

शिवरात्रि चतुर्थी - शिवरात्रि चतुर्थी ।
शिवरात्रि चतुर्थी - शिवरात्रि चतुर्थी ।

योगिनः स्वस्तीत्यादि, प्रत्यक्षं विद्या निधिः॥५॥

॥ ५ ॥

मन्त्रः ॥ ५ ॥
मन्त्रः ॥ ५ ॥
मन्त्रः ॥ ५ ॥

नटिकान्तरालं धृतं—रत्नप्रमेयपाऽन्तरः ॥ ६ ॥

[illegible]

उपमुज्यंते ? न क्वापि, दृष्टिः सर्वालोकनक्षमा तर्हि सहा-
यभूतदीपस्य किं प्रयोजनं ? । अत्र ग्रंथिभेदस्वरूपं । तत्र-
पंचेन्द्रियत्वसंज्ञित्वपर्याप्तत्वरूपामिस्तिस्मिः लब्धिभिः युक्तं अथवा
उपशमलब्धिः उपदेशश्रवणलब्धिः करणत्रयहेतुप्रकृष्टयोगलब्धि-
विक्रयुक्तः करणकालात्पूर्वमपि अंतर्मुहूर्तकालं यावत् प्रतिसमय-
मनंतगुणवृद्ध्या विशुद्ध्या विशुध्यमाना अवदातमाना पित्तसं-
ततिः ग्रंथिकसत्वानां अभ्यसिद्धिकानां या विशोधिः तामति-
क्रम्य वर्तमानः ततोऽनंतगुणविशुद्धः अन्यतरस्मिन् (मातिशुत-
विभंगान्यतमस्मिन् साकारोपयोगे) चान्यतमस्मिन् वर्तमानः
तिसृणां विशुद्धानां लेख्यानामन्यतमस्यां लेख्यायां वर्तमानो
जवन्यतः तेजोलेख्यायां, मध्यमपरिणामेन पद्मलेख्यायां, उत्कृष्ट-
परिणामेन शुक्कलेख्यायां, तथा पूर्वजानां सप्तानां कर्मणां स्थि-
निमंतःसागरोपमकोटाकोटिप्रमाणं ब्रूवा अशुभानां कर्मणां
अनुभावं च मुख्यस्थानकं संतं (सन्) द्विस्थानकं करोति,
शुभानां च कर्मणां द्विस्थानकं संतं (सन्) चतुःस्थानकं
करोति, तथा ध्रुवप्रकृतीः सप्तचत्वारिंशत् संख्यया बध्नन् परा-
वर्तमानाः स्वस्वभावप्रायोग्याः प्रकृतीः शुभा एव बध्नाति ता
अप्यायुर्वर्जाः अतीव विशुद्धपरिणामो हि नायुर्वधमारभते, यदुत
तिर्यग् मनुष्यो वा प्रथमं सम्यक्त्वं उत्पादयन् देवगतिप्रायोग्याः
शुभाः प्रकृतीः बध्नाति, देवो नैरयिको वा प्रथमं राग्यस्त्व-
मुत्पादयन् मनुजगतिप्रायोग्याः सुभगाः प्रकृतीः बध्नाति, सप्त-
मनस्कतिर्यग्दिकं नीचैर्गोत्रं बध्नाति, भवप्रायोग्यान् बध्यमान-
स्थितिः अंतःसागरोपमकोटालोटी बध्नाति, नाधिकां योगवशात्
प्रदेशाग्रमुक्त्वजवन्यमव्ययं च बध्नाति, स्थितिवंधे पूर्णे सन्न्ययं
स्थितिवंधं प्राक्तनस्थितिवंधं प्राक्तनस्थितिवंधापेक्षया पर्युपमा-

मद्वक्तृत्वमपि स्थिरत्वरूपं धारित्रं दृश्यते, पञ्चमाह्ने सिद्धानां धारिणाभाव उक्तः, स च-क्रियाव्यापाररूपः, यस्तु स्थिरत्वरूपः तद्वद्वक्तृत्वमपि अल्पेवेति, प्रजापता-तत्त्वार्थ-विशेषावयवका-
रिषु व्यक्तं व्याख्यानवान्, आवरगाभावे आवर्पस्य प्रागभावान् विग्नधारिणोहस्य धारित्रवक्तृत्वान्, सिद्धानामपि स्थिरत्वरूपं धारित्रं, अतः स्थिरता साधनीया प्रथमे सन्त्यग्दर्शनेन श्रद्धास्थि-
रतां कृत्वा सत्तात्मनस्वरूपविभ्रान्तिस्वरूपैक्यधनारूपां स्थिरतां कृत्वा सनत्तन्मग्न्युपपत्त्यां स्वकार्यप्रशस्तिरूपां स्थिरतां निष्पाद्य-
तन्मग्न्युपपत्तिरितिःसङ्करूपां परमां स्थिरतां निष्पादयति. अतः सनत्तन्मग्न्युपपत्तेवेन योगस्थिरतां कृत्वा उपयोगस्थिरत्वेन स्वरू-
पकृत्वा स्वरूपमग्न्युपपत्तिरूपं स्थिरत्वं नाश्रयं, तस्मान् स्थिरत्वसाधनं यत्रः कर्त्तव्य इत्युपदेशः ॥ ८ ॥

॥ इति व्याख्यातं स्थिरताष्टकम् ॥

॥ अथ चतुर्थं मोहत्यागाष्टकम् ॥

अयं स्थिरता मोहत्यागाद् भवति, आत्मनः परिणतिवा-
पत्यं मोहोदयान्. मोहोदयश्च निर्वाररूपसन्त्यग्दर्शनस्वरूपमग्न्य-
धारित्रवक्तृत्व. सन्त्यग्दर्शनी चेत्तन्मग्न्युपपत्त्यां विपर्ययसन्त्यग्दर्शन-
सत्तादिपरिणतनरूप इति, तेन चान्त्यं, अतो मोहोदयकारणेन स्थिरता भवति, तेन त्यागाष्टकं विनश्यते, नान्त्यापनामोहः सुगमः, द्रव्येन सदिगमनादिना मोहो मृदतापरिणामः, द्रव्याद्-
घनस्वजनविशेषात्, द्रव्ये शरीरपरिहादां द्रव्यरूपो मोहः, मोहनगीतादिषु गन्धवादीनां वाक्येषु, अतुषुक्तस्य अगमनो नोअगमनो रागवन् । भावतो मोहः अग्रदास्तः, सनत्तन्मग्न्युप-

क्षयस्थानप्रतीतानि । इह कल्पनया द्वौ पुरुषौ युगपत्करण-
प्रपन्नौ विवक्ष्येते, तत्र एकः सर्वजवन्यया श्रेण्या प्रतिपन्नः,
अपरः सर्वोत्कृष्टया विशोऽध्या, प्रथमजीवस्य प्रथमसमये मंदा,
द्वितीयसमये अनंतगुणा तृतीये अनंतगुणा एवं यावत् तेषां
प्रवृत्तकरणस्य संख्येयो भागो गतो भवति, ततः प्रथमसमये
द्वितीयस्य जीवस्य, उत्कृष्टं विशोधिस्थानं अनंतगुणं वक्तव्यं,
ततोऽपि द्वितीये उत्कृष्टा विशोधिरनंतगुणा, तत उपरि जव-
न्यविशोधिः अनंतगुणा, एवमुपर्यधश्च एकैकं विशोधिस्थानमनं-
तगुणं द्वयोर्जीवयोस्तावन्नेयं यावच्चरमसमये जवन्यविशोधिस्ततः
आचरमात् चरममभिध्याप्य यानि अमुक्तानि शेषाणि उत्कृष्टानि
स्थानानि तानि क्रमेण निरंतरमनंतगुणानि वक्तव्यानि, तदेवं
समाप्तं यथाप्रवृत्तकरणं, अस्य च यथाप्रवृत्तकरणस्य पूर्वप्रवृत्तं
इति द्वितीयं नामशेषकरणाभ्यां, पूर्वं प्रथमं प्रवृत्तं पूर्वप्रवृत्तमिति
अस्मिंश्च यथाप्रवृत्तकरणे स्थितिधानरसवातौ गुणश्रेणिर्वा न प्रव-
र्त्तते केवलमुक्तरूपा विशोधिरेवानंतगुणा यानि वा प्रशस्तानि
कर्माण्या स्थितौ वद्वानि, यानि च शुभानि तेषां चतुःस्थानकं
स्थितिब्रंवेऽपि पूर्णं पूर्णं सत्यन्यं स्थितिब्रंवं पल्योपमसंख्येयभा-
गन्यूनं च वद्वानि । संप्रति अपूर्वकरणममिवीयते । “ वीयस्स
वीय समये जह एहमवि अणंतरुक्कस्सा” इत्यादिवचनात् । द्विती-
यस्य अपूर्वकरणस्य यो द्वितीयः समयः कृतजवन्यमपि विशो-
धिस्थानात् अनंतगुणं वक्तव्यं । एतदुक्तं भवति-ते हि यथा-
प्रवृत्तकरणवत् प्रथमतो निरंतरं विशोधिस्थानं अनंतगुणं वक्तव्यं,
किंतु प्रथमसमये प्रथमतो जवन्या विशोधिः सर्वस्तोका, सापि
च यथाप्रवृत्तकरणचरमसमयभाविन उत्कृष्टा विशोधिस्थानात्
अनंतगुणा, ततः प्रथमसमये एवोत्कृष्टा विशोधिरनंतगुणा, ततो

यो न मुच्यति लज्जे, भावेऽबोधविकारिषु ।

आकाशमिव पट्टेन, नाऽसौ पापेन लिप्यते ॥ ३ ॥

त्या०—यो न मुच्यते इति, यो जीवः तत्त्वविद्यया 'औद-
यिक' इति भावे, शुभानुमकर्मविशेषेषु आदिशब्दान् परमाश-
नुमद्व्योपशमे अनुसूचयित्वा मित्राचार्यहः, तेषु 'तद्ग्रेष्ट' आत्मनि
ग्रेष्टेऽशनेषु यो न मुच्यते मोहैर्ज्ञानभावं न प्राप्नोति, नेदृशान-
विन्देन तन्नाशसंयोगः अक्षपोषितेषु य. अन्धापकः स पापेन
कर्मणा न लिप्यते । किमिव पट्टेन आकाशमिव, यथा आका-
शमन्धराः आकाशस्य न लेपयन्, तत्र अरणिमनान् । एवं
ज्ञानमंत्राणि यैर्दक्षिणार्द्रानुभास्य अरसोदपरिपारे भुज्यमानेऽपि
अस्माकस्याह न तेषः । त इति—तत्त्वकर्तृनिर्णयरूपं कार्यं करोति,
स्वापरिणामस्य मिताशनेन अकर्तृत्वं तस्य परभावानाम् । उक्तं
च अष्टात्मविन्दे—

स्वत्वेन स्वं परमपि परत्वेन जानन् सतस्तान्य-
द्रव्येभ्यो विरमणमिति यच्चिन्मयत्वं प्रपन्नः ।

स्वात्मन्येवाभिरतिमुपनयन् स्वात्मशीली स्वदर्शी-
त्येवं कर्ता कथमपि भवेत् कर्मणो नैव जीवः ॥१॥

न कामभोगा समयं उर्वेति,

नयावि भोगा विगडं उर्वेति ।

जे तप्पओसी अ परिगाही अ

सो तेसु मोहा विगडं उवेइ ॥ २ ॥

भावना च घात्यस्थितिखंडमव्यादलिकं 'गृहीत्वा' उदयसमं-
यात् प्रतिसमयं असंख्येयगुणतया निक्षिपति 'प्रथमसमये' स्तोकं,
द्वितीयसमये असंख्येयगुणं, तृतीयसमये असंख्येयगुणं, एवं
यावच्चरमसमयः । एष प्रथमसमयगृहीतदलकनिक्षेपविधिः, एवं
द्वितीयादिसमयगृहीतानां अपि, इत्यनेन 'प्रथमसमये' स्तोकः,
द्वितीयसमये असंख्येयगुणः, तृतीयसमये असंख्येयगुणः, गुण-
श्रेणिदलिकनिक्षेपो भवति । इति अपूर्वकरणस्वरूपं । अनिवृ-
त्तिकरणे एतदुक्तं भवति-अनिवृत्तिकरणस्य 'प्रथमसमये' ये वर्तते
ये च वृत्ताः ये च वर्त्तिष्यन्ते तेषां सर्वेषामपि 'समाना' एकरूपा
विशोधिः, द्वितीयसमयेऽपि ये वर्तते ये च वृत्ताः ये च वर्त्तिष्यन्ते
तेषामपि समा विशोधिः, एवं सर्वेष्वपि समयेषु, 'नवरं-पूर्वतः'
उपरितने अनंतगुणाधिका विशोधिः चरमसमयं यावत्,
अस्मिन् करणे प्रविष्टानां तुल्यकालानामसुमतां परस्परमव्यवसा-
यानां या निवृत्तिर्व्यावृत्तिः सा न विद्यते इत्यनिवृत्तिकरणं-
अनिवृत्तिकरणे यावन्तः समयास्तावन्ति अव्यवसायस्थानानि पूर्व-
स्मान् पूर्वस्मान् अनंतगुणवृद्धानि भवन्ति अनिवृत्तिकरणाद्धापाः
संख्येयेषु भागेषु सत्सु एकास्मिन् भागे संख्येयतमे शेषे तिष्ठति
अनर्मुहूर्त्तमात्रमद्यो मुक्त्वा मिथ्यात्वस्यांतरकरणं करोति अंतर-
करणकालश्चांतर्मुहूर्त्तप्रमाणः अंतरकरणे च क्रियमाणे गुणश्रेणेः
संख्येयतमं भागं उत्क्रियते उत्कीर्यमाणं च दलिकं प्रथमस्थितौ
द्वितीयस्थितौ च प्रक्षिपति एवं उदीरणाआगावलेन मिथ्यात्वो-
दयं निवार्य आपश्मिकं सम्यक्त्वं लभते । उक्तं च—

मिच्छन्नुदये क्षीणे लहह संगतमोवसमीयं ।-

सो लंभेण जस्स लब्भइ आयहियं अलद्धपुवंजं ॥१॥

विकल्पचपकैरात्मा, पीतमोहासवो ह्ययम् ।
भवोच्चतालमुत्ताल-प्रपञ्चमधितिष्ठति ॥ ५ ॥

व्या०-विकल्पचपकैरिति, विकल्पाश्चित्कडोला एव चपका
मद्यपानपात्राणि तैः, हीनि निश्चिनं अयं जीवः पीतो मोह एव
आसवो मादकरसो येन सः पीतमोहासवः पुरुषो भवोच्चतालं भवः
संसारः स एव उच्चतालं मद्यपगोष्ठीक्षेत्रं प्रति उच्चतालं पुनःपुनः
उच्चस्वरेण तालदानरूपं प्रपञ्चं विस्तारं अधिनिष्ठति प्राप्नोति इत्य-
नेन मोही जीवो मदिरामत्तवन् चापल्यैवकल्यं करोति परं स्व-
त्वेन स्वं च परत्वेन कलयन् आत्मानं अकायनिष्पादनपटिष्ठं
प्रवर्तयन् स्वस्थानमग्रे प्रमति, अन एव मोहत्यागः श्रेयान् ॥५॥
निर्मलस्फटिकस्यैव, सहजं रूपमात्मनः ।
अध्यस्तोपाधिसम्बन्धो, जडस्तत्र विमुह्यति ॥ ६ ॥

व्या०-निर्मलस्फटिकस्यैवेति, निर्मलस्फटिकस्य वरुणनिरसङ्ग-
स्फटिकस्य इव आत्मनो ज्ञायकद्रव्यस्य सहजं-स्वाभाविकं शुद्धं
रूपं अस्ति इत्यनेन वस्तुत्त्वा आत्मा स्फटिकवन् निर्मल एव-
निरसङ्ग एव संग्रहनयेन आत्मा परोपाधिसङ्गा एव नारिन् परम-
ज्ञायकचिदानन्दरूपः अत्यारथोपाधिसम्बन्धः प्राप्तपुद्गलसंसर्गजक-
र्माणां तत्र उपाधिभावे मुह्यति, एकत्वं प्राप्नोति, यथा-मूर्खः
दयामनीलपीनादिपुष्पसंयोगान् स्फटिकाभेदगन्त्या नीलपीनस्वभावं
तानानि तथा वस्तुस्वरूपावबोधविकलो जीवो मिथ्यात्वाऽविर-
तकपाययोगनिमित्ताद् बद्धेकेन्द्रियादिनामकर्मोदयान् एकेन्द्रिया-
भावमापन्नं एकेन्द्रियादिरूपमेव मन्यते, एकेन्द्रियोऽहं विक-

व्या०—पीयूषमिति, असमुद्रोत्थं पीयूषं अमृतं, अनौपद्यं औषधरहितं रसायनं जरामरणनिवारकं, अनन्यापेक्षं अन्यत् परवस्तु तस्य अपेक्षया रहितं ऐश्वर्यं 'आश्चर्यमिति' पाठे आश्चर्यं चमत्कारि ज्ञानं, स्वपरावभासनलक्षणं आहुः मनीषिणः पंडिता, इत्यनेन वस्तुतः मरणवारकं सर्वरोगमुक्तिहेतु रसायनं ज्ञानं, वस्तुतः अवलोकनचमत्कारि ज्ञानं, इत्येवं आत्मज्ञानं परमं उपादेयज्ञानं यथार्थबोधपरभावत्यागलक्षणं स्मृतं, इत्यनेन अनादिपरभावपरिणतस्य मिथ्यात्वज्ञानासंयममोहितस्य परभावोत्पत्तात्मरोधकपरिणतिं तत्त्वत्वेनांगीकुर्वन् परभावमोहितो भ्रमति सूक्ष्मनिगोदादिचतुर्दशसु जीवस्थानेषु, स च तत्त्वज्ञानामृतपरिणत आत्मा मिथ्यात्वादिदोषान् विहाय सम्यग्दर्शनज्ञानचाग्निकोष्टिमारुहः स्वरूपावभासानंदी सर्वदोषरहितो भवति, अत एवामृतं रसायनं ज्ञानं तदर्थमेवोद्यमः कार्यः ॥ इति व्याख्यानं ज्ञानाष्टकम् ॥

अथ पंचमज्ञानाष्टककथनानंतरं पठं शमाष्टकं प्राप्स्यते, ज्ञानी हि ज्ञानात् क्रोधादिभ्य उपशाम्यति, अतः शमाष्टकं विम्लायते, तत्र आत्मनः क्षयोपशमाद्याः परिणतयः स्वभावपरिणामेन परिणमन्ति न तत्रादिपरिणतो स शमः, नामशमस्थापनाशमो मुग्धा, द्रव्यशमः परिणत्यसमार्था प्रवृत्तिसंकोचो द्रव्यशम आगमनः, शमस्वरूपपरिज्ञानी अनुपयुक्तो नोआगमनः मायया लब्धिसिद्ध्यादिदेवगत्याद्यर्थ उपकारापकारविपाकक्षमादि-क्रोधोपशमत्वं इत्यपि द्रव्यशमः, भावनः उपशमस्वरूपोपयुक्त आगमनः, नोआगमतो निष्यान्वमप्रहाय यथार्थमामनसंरुच्यारि-प्रमोहोदयाभावान् क्षमादिगुणपरिगतिः शमः, मोऽपि लौकिक-लोकोत्तरभेदाद् द्विविधः, लौकिकं वेदांतवादिनां, लोकोत्तरं जैन-

किमुक्तं इदं मया नेदं सुखं अनः पक्षमवे सुखे सुखाभास
निनासनीयो मोहकल्पान्. पौष्टलिके सुखे सुखभातिरेव आम्भ-
तं निध्यात्वं इति ॥ ७ ॥

यश्चिद्वर्षणविन्यस्त-समस्ताचारचारुधीः ।

क नाम स्वपरद्वयं-ऽनुपयोगिनि मुह्यति ? ॥ ८ ॥

व्या०-यश्चिद्वर्षण इति. यः पुरुषः आगमादुपनाशयः चिद्व-
ज्ञानं सर्वपदार्थपरिच्छेदकं तदेव दर्पणं आदर्शः तेन विन्यस्ताः
स्थापिताः गमस्ता ज्ञानाद्याचाराः तेन चारुः मनोहरा धौर्बु-
द्धिर्पश्य स पुरुषः. नाम इति बोधनान्नवणे पदत्रये पुट्टादीं
अनुपयोदिनि अकिञ्चिन्वरे कस्मिन्नापि कार्ये गृहीतुमयोग्ये क
मुह्यति? इत्यर्थः. यो ज्ञानादिपञ्चाचारेण संस्कारितोपयोगी आत्मा-
नेदं ज्ञानदर्पणे पश्यत् पदत्रये कथं मुह्यति? नैवेति । तच्चज्ञा-
नविकलाणां अनादिनिध्यात्वाऽसंयमनां स्वरूपासुभवसूक्ष्माणां
एव पदत्रयात्मकः । तत्र सुखभातिरूपे मोहः । स्वभाववर्तनि-
र्वाणभासकत्वं तद्वन्मुख्यत्वं कर्तृत्वानां न मोहः. अन आत्म-
स्वभावैकत्वं न मोहकत्वं तस्य. अन एव अनादिभ्रान्तिमपहाय
आत्मत्वं तद्विस्तारं विस्तारः । आत्मस्वरूपप्रधानभासनात्म-
प्राप्तवत्त्वं तद्वत्त्वं. इति तच्च आत्मस्वरूपसंगत्यागात् तत्त्व-
रूपं तत्त्वज्ञानवदेव संयोगजं सर्वानुविन्दनशतयं संसारहेतु
आत्मा एव सर्वज्ञत्वेन तत्त्वानुविन्दितं तत्त्वदर्शी एवावधि-
परादुपपादितः एव आत्मज्ञः स्वप्नादुपगतं संवत् उदीर्यके अम-
मता इत्यादि परिणत्या मोहक्यागो विवेकः । इति चतुर्थ मोह-
यागाद्वक्तुं व्याख्यानम् ॥ ८ ॥

अनित्यादिभावनया विबुध्य अनुभवभावनया स्वरूपामिमुख-
योगवृत्तिमध्यस्थ आत्मानं मोक्षोपाये भुञ्जन् भावनायोगः
२ स एव पिंडस्थ-पदस्थ-रूपातीत-ध्यानपरिणतरूपैकत्वी ध्यान-
योगी भण्यते ३ ध्यानबलेन भस्मीभूतमोहकर्मा तप्तत्वादि-
परिणतिरहितः समतायोगी उक्तः ४ तथा योगाधीनकर्मादया-
धीना अनादिवृत्तिः जीवस्य तस्याः क्षयः अभावः स्वरूपवृत्तिः
वृत्तिक्षययोगी उच्यते ५ एवं पंचयोगेषु समतायोगी साधने
परिष्ट इति ज्ञानस्य पूर्णाविस्था शमः ॥ १ ॥

अनिच्छन् कर्मवैषम्यं, ब्रह्मांशेन शमं जगत् ।
आत्माभेदेन यः पश्येदसौ मोक्षगमी शमी ॥ २ ॥

व्या०-अनिच्छन् कर्मेति, कर्मवैषम्यं ऊनाधिकत्वं अनिच्छन्
गति-जाति-वर्ण-संस्थान-ब्राह्मण-क्षत्रियादि वैषम्यं ज्ञानवीर्यक्षयोप-
शमकार्यवैषम्यं अनिच्छन् उदयन आवरणतः क्षयोपशमभेदे सत्यपि
ब्रह्मांशेन चेतनालक्षणेन, अथवा द्रव्यास्तिक-अस्ति-न-व-ग-तु-त्व-
सत्त्व-अगुरुलघुत्व-प्रमेयत्व-चेतनत्व-अमूर्तत्व-असंख्येयप्रदेशत्व-
परिणत्या जगन् चराचरं आत्माभेदेन आत्मतुल्यवृत्त्या समानत्वेन
यः पश्येन् सर्वजीवेषु समत्वं कृत्वा अरक्तद्विष्टत्वेन वर्तमानः
असौ योगी मोक्षगामी सकलकर्मक्षयलक्षणावस्थां गच्छतीत्येवं
शीलो भवति, यो हि सर्वजीवेषु जीवत्वतुल्यवृत्त्या रागद्वेषप-
रिणतिमपहाय आत्मस्वभावानुपेक्षी असौ योगी मोक्षगामी
भवति ॥ २ ॥

आरुरुक्षुर्मुनिर्योगं, श्रयन् बाह्यक्रियामपि ।
योगारूढः शमादेव, शुद्धत्यन्तर्गतक्रियः ॥ ३ ॥

वस्तुतः केवलं ज्ञानं एवमनजानं, अत्र निर्व्याघ्रनेऽपि विपर्या-
सोपेतं ज्ञानं वृजानं, न च मोहत्वागहेतुः, अतः सम्पक्-
दर्शनप्रवृत्तवत्स्वप्नोपादेयाप्यभावहेतुपयोगवत्क्षणं सम्पक्ज्ञानं गृ-
हीतं, तस्यैव संसर्गादसीन्यहेतुत्वात् उक्तं च—

तज्ज्ञानमेव न भवति यस्मिन्नुद्दिने विभानि

रागगणः ॥

तमसः कुतोऽस्ति शक्तिर्दिनकरकिरणाग्रतः स्था-
तुम् ? ॥ ? ॥

अतो ज्ञानं तत्त्वावबोधरूपं आत्मनः स्वस्वभावाविष्करणहेतुः,
मोक्षमार्गस्य मूलं 'ज्ञानक्रियान्यां मोक्षः' 'पटमं नायं नओ
दया, एवं चिद्वह सत्संज्ञण' । एवं स्वप्नं अत्रानुपेक्षायुक्तः
स्पर्शज्ञानस्यावन्तः नद् व्याख्यायते—

मज्जत्यज्ञः किलाज्ञाने, विद्यायामिव शूकरः ।
ज्ञानी निमज्जति ज्ञाने, मराल इव मानसे ॥ ? ॥

व्या०—मज्जत्यज्ञः, इति—अज्ञः स्वभावविभावविषेकः किल
इति तस्ये अज्ञाने अपथार्थोपयोगे मज्जति, मज्जो भवति, यथा-
थावबोधविकलः अपथार्थे लीनो भवति, क इव ? विद्यायां शूकर
इव, यथा शूकरे विद्यायां मज्जति तथा अज्ञः अभोग्यं आत्म-
गुणावगन्तव्ये पश्यन्तुनि ज्ञानादिविषाके इन्द्रियविषये मज्जति ।
ज्ञानी—पथार्थविशोधी ज्ञाने तत्त्वावबोधे आत्मस्वरूपे निमज्जति
तस्यो भवति । आत्मस्वरूपानुबोधानुभवरूपाः शब्दादिविष-
यान् मनोज्ञान् इंद्रादिविरमयहेतुन् तृणयन्ति, रमन्ते स्वस्वप्ने, मांम-

द्रव्यदयापि दयात्वेन आरोपिता, “श्रीविशेषावश्यकै” गणवत्वादा-
धिकारे इति । अतो द्रव्यदया तु कारणरूपा, भावदया तु दया-
धर्मः, एवंविधाया दयानद्याः शमपूरे सकलकषायपरिणतिशांतिः
शमः रागद्वेषाभावः वचनधर्मरूपः शमः तस्य पूरः, तस्मिन्
प्रसर्पति वृद्धिमति सति विकाराः कामक्रोधादयः अशुद्धात्मपरि-
णामाः त एव तीरवृक्षाः तेषां मूलात् उन्मूलनं भवेत् उच्छेदनं
भवेत् अभावः इत्यनेन ध्यानयोगतो दयानदीपूरः प्रवर्द्धते वर्द्ध-
मानपूरश्च विकारवृक्षाणां उच्छेदनं करोत्येव अयं हि आत्मा
विषयकषायविकारविप्लुतः स्वगुणावरककर्मोदयतः परिभ्रमति स
एव स्वरूपोपादानतः तच्चैकत्वतया प्रवर्द्धमानशमपूरो विकारान्
मूलात् उन्मूलयति ॥ ४ ॥

ज्ञानध्यानतपःशील-सम्यक्त्वसहितोऽप्यहो ।

तं नाप्नोति गुणं साधुर्यमाप्नोति शमान्वितः ॥ ५ ॥

व्या०-ज्ञानव्यानेति-ज्ञानं तच्चावबोधः, ध्यानं परिणाम-
स्थिरतारूपं, तपः इच्छानिरोधः, शीलं ब्रह्मचर्यं, सम्यक्त्वं तत्त्व-
श्रद्धानं, पदानां उत्कमता द्वंद्वसमासात्, इत्यादि गुणोपेतः साधुः
साधयति रत्नवयकरणेन मोक्षं स साधुः न निरावरणगुणं केवल-
ज्ञानादिगुणं नाप्नोति न प्राप्नोति यं गुणं शमान्वितः शमना-
चारित्रमय आप्नोति प्राप्नोति लभते इत्यर्थः । अत्र ज्ञानादयो
गुणा निरावरणाऽमलकेवलज्ञानस्य परंपराकारणं शमः कषायाभावः,
यथारूपातसंपन्नः केवलज्ञानस्यासन्नकारणं, अस्वकरणममीकरण-
किट्टीकरणवीर्येण सूक्ष्मलोभं खंडशः कृत्वा क्षयं नीते सति नि-
र्विकल्पसमाधौ अमेदरत्नवयीपरिणिः क्षीणमोहावस्थायां यथारूपा-
तचारिर्ना परमशमान्वितः ज्ञानावरण-दर्शनावरणांतरुपक्षयं नयति,

इति शमनास्वादिनां नरेणभोगा रोगाः, चित्तामनिसमूहाः
कर्करन्ध्रहाः, वृंदास्का दास्का इव भासन्ते, अनः संयोगजा
रतिर्दुःखं शमनेन महानन्दः ॥ ६ ॥

शमसूक्तसुधासिक्तं, येषां नक्तंदिनं मनः ।

कदाऽपि ते न दहन्ते, रागोरगाविपोर्मिभिः ॥ ७ ॥

व्या०—शमसूक्त इति—येषां महात्मनां मनः चित्तं शमः
कषायाभावः चारितपरिणामः तस्य सूक्तानि सुभाषितानि
नान्येव सुधा अमृतं तेन सिक्तं अभिषिक्तं नक्तंदिनं अहोरात्रं
ते रागोरगाविपोर्मिभी रागः अभिष्वंगलक्षणः स एव उरगः
सर्पः तस्य विषस्य ऊर्मयः तैः शमतासिक्ता न दहन्ते, जग-
दूर्जत्वा रागाहिदृष्टाः, विपोर्मिर्वृमिता, भ्रमन्ति दृष्टसंयोग-अनिष्ट-
वियोगचिन्तया, विकल्पयन्ति बहुविधान् अग्रशौचादिकल्पनाक-
लोलान्, संगृह्णन्ति अनेकान् जगदुच्छिष्टान् पुद्गलस्कंधान्, याच-
यन्ति अनेकान् धनार्जनोपायान्, प्रविशन्ति कूपेषु, विशन्ति
यानपात्रेषु, द्रव्याद्यहितं हितवत् मन्यमानाः, जगदुपकार्तिरार्थ-
कस्वाक्यश्रवणप्राप्तशमताधनाः स्वरूपानन्दभोगिनः स्वभावभासन-
स्वभावमण-स्वभावानुभवनेन सदा असंगमग्रा विचरन्ति आत्मगु-
णानन्दनवने, अतः सर्वपरभावैकत्वं विहाय रागद्वेषविभावमपहाय
शमतावत्त्वेन भवनीयम् ॥ ७ ॥

गर्जद्ज्ञानगजोत्तुङ्ग-रङ्गद्व्यानतुरङ्गमाः ।

जयन्ति मुनिराजस्य, शनसान्राज्यसम्पदः ॥ ८ ॥

व्या०—गर्जद्ज्ञानमिति, मुनिराजस्य शमसाम्राज्यसंपदो
जयन्ति कथंभूताः संपदः ? 'गर्जद्ज्ञानगजोत्तुङ्गरङ्गद्व्यानतुरङ्गमाः'

आया सभावनाणी, भोइ रमई विवस्युधम्मंमि ।
सो उत्तमो महप्पा, अवरे भवसूयरा जीवा ॥ १ ॥

परापद्रव्यगुणपर्यायस्पर्शानुभवलक्षणा परिणतिः अन्यथा अकार्या
अदिता परभावपरिणाम एव प्रमगद्देतुः; उक्तं च-

परसंगेण बंधो, मुक्खो परभावचायणे होई ।

सबदोस्ताण मूलं, परभावाणुभवपरिणामो ॥ १ ॥

अत एव देशविरस्तसर्वविरताः प्रत्याख्यातिं पस्मिहादीन्,
न्यजंति स्वजनपरिजनान्, प्रतिपद्यंते एकाकिविहारं, शृण्वन्ति
स्वसत्तागोष्ठिं, चित्पन्ति स्ववर्मानंततां, ध्यायन्ति स्वगुणपर्यायं,
परिणाममग्ना भवन्ति तदनुभवनेन, त्यजन्ति सर्वपरभावातुभोदनाम्
इत्येवं प्रकारेण मुनेः त्रिकालनिर्विषयस्य ज्ञाततत्त्वस्य मुष्टि-
ज्ञानस्थितिः अवस्थानं, संक्षेपरहस्यज्ञानविश्राममर्यादा; कथंमृता
स्थितिः ? दत्तात्मसंतुष्टिः, दत्ता प्रदत्ता आत्मनः संतुष्टिः संतोष
इत्यनेन आत्मग्रहणं परविरत्यागः इति मर्यादा निर्दयस्य ॥ ५ ॥

अस्ति चेद् ग्रन्थिभिद् ज्ञानं, किं चित्रेस्तन्त्रयन्त्रणैः ।
प्रदीपाः क्षोपयुज्यन्ते ?, तनोम्री दृष्टिरेव चेत् ॥ ६ ॥

व्या०-अस्तीति चेत् यदि ग्रंथिभिन् ग्रंथिभेदोत्पन्नं विष-
यप्रतिभासदलविकृतं आत्मवर्मेद्वयसंवेदयरूपं ज्ञानं प्रतिभासः
अस्ति; तत्रयंवर्यः चित्रः अनेकप्रकारैः परमायनानिमित्तैः किं ?
न किमपि सम्पददर्शनज्ञानचरित्रभावपरिणतस्य किं पापे-
क्षया ? । तत्र दृष्टानः । चेत् दृष्टिः घटुः तनोम्री
ततः लंबकारं तस्य म्री हंदा प्राप्ता तदा प्रदीपाः क

मानं ज्ञानं विषयः कारणकार्ये एकता चारित्रमोहोदयेन अस्म्ये
 रमणं असंयमः, तत्र वर्णादयो हि ज्ञेया एव न रम्यात् तत्र
 रमणी विषयेन्द्रियद्वारप्रवृत्तज्ञानस्य इष्टानिष्टतया परिणमनं तस्य
 जय इन्द्रियविषयजयः, किमित्याह इति यद् द्वारेण वर्णा-
 दीनां ज्ञानं न इष्टानिष्टता इन्द्रियजयः, अनाद्यशुद्धासंयमपरिण-
 तिवारणारूपः, तत्र ज्ञानं हि आत्मनः स्वलक्षणत्वात् स्वपरप-
 रिच्छेदः विधिः इष्टानिष्टतावृत्तिभाव एव संगंगितया अनादिसं-
 ततिजः अशुद्धपरिणामः सर्वथा त्याज्यः, अत एव इन्द्रियं जयि-
 तव्यं, तत्र द्रव्यजयः संकोचादिलक्षणः, भावजयः चेतनावीर्ययोः
 स्वरूपानुपातः । नैगमेन निर्वृत्युपकरणेन्द्रियपरिणतिनिर्माणादिवि-
 पाकजानि इन्द्रियसंस्थानानि, क्रान्तमूत्रेण स्वस्वविषयग्रहणोत्सुकौ
 निर्वृत्युपकरणौ, शब्दनयेन संज्ञाग्रहमिता लब्धिः उपयोगपरिण-
 तिवृत्तिः, सममिरूढनयेन संज्ञागृहीताऽगृहीतविषयक्षेत्रप्राप्तविषय-
 परिच्छेदः, एवंमूतनयेन मतिश्रुतचक्षुरचक्षुर्वीर्यातरायाणां क्षयोप-
 शमावचेः प्रांतं यावद् ज्ञानं, तत्रासंयतरयेष्टानिष्टयुक्त एवावबोधो
 भवति, तेन विषय इति संज्ञाभोक्तृत्वाशुद्धता आत्मनः अशु-
 द्धपरिणामः, तस्य जयः सोऽपि आद्यनयचतुष्टये कारणरूपश-
 ब्दादिषु संयमगुणप्राग्भावानुगतचेतनादिपरिणामो द्रव्यजयोऽपि
 भावजयहेतुत्वात् अभ्यस्यः, भावजयस्तु स्वधर्मत्वात् साध्य एव
 तदर्थमुपदेशः—

विभेषि यदि संसाराद्, मोक्षप्राप्तिं च कांक्षसि ।
 तदेन्द्रियजयं कर्तुं, स्फोरय स्फारपौरुषम् ॥ १ ॥

व्या०—विनेषि यदीति—हे भव्य ! यदि त्वं संसारात् विभेषि
 मयं प्राप्तोऽसि, न पुनः मोक्षः सकलकर्मक्षयलक्षणः तस्य प्राप्तिं

तृष्णाकुलस्यैव विषया रमणीयाः सा च अनाद्यम्यासतः विष-
यप्रसंगेन वर्द्धते अत इन्द्रियपरित्यागो युक्तः ॥ २ ॥

सरित्सहस्रदुःपूर-समुद्रोदरसोदरः ।

तृप्तिमान् नेन्द्रियग्रामो, भव तृप्तोऽन्तरात्मना ॥३॥

व्या०—सरित्सहस्रेति—हे भव्य ! अयं इन्द्रियग्रामः तृप्ति-
मान् न, कदापि तृप्ति न लभते, यतः अभुक्तेषु ईहा, भुज्य-
मानेषु ममता, भुक्तपूर्वेषु स्मरणं, इति त्रैकालिकी अशुद्धा
प्रवृत्तिः, इन्द्रियार्यरक्तस्य तेन तृप्तिः, कथंभूत इन्द्रियग्रामः ?
“ सरित्सहस्रदुःपूरसमुद्रोदरसोदरः ” सरितां सहस्रं तेन
दुःपूर्यते समुद्रस्योदरः तस्य सोदरः, सहस्रशो नदीपूरैः दुःपूरः
अपूर्यमाणो यः समुद्रस्य जलनिधेः उदरः तस्य सोदरो भाता
अतः कारणात् पूर्यमाणोऽपि दुःपूर इन्द्रियाभिलाषः स शम-
संतोषेणैव पूर्यते, तदर्थं हितोक्तिः भो उत्तम ! अंतरात्मना
आत्मनः अंतर्गतेन स्वरूपेण तृप्तो भव, स्वरूपावलंबनमंतरेण
न तृष्णाक्षयः, अयं हि संसारचक्रोर्डीभूतपरभावान् आत्मतया
मन्यमानः, “शरीरमेवात्मा” इति बहिर्भावे कृतात्मबुद्धिः बहि-
रात्मा सन् अनंतपुद्गलावर्तकालं मोहावगुंठितः पर्यटति, स एव
निसर्गाधिगमाम्यां स्वरूपपररूपविभजनेन “ अहं शुद्धः ”
इति कृतनिश्चयः सम्यग्ज्ञानदर्शनचारित्र्यात्मकमात्मानमात्मत्वेन
जानन् रागादीन् परत्वेन निर्धारयन् सम्यग्दृग् अनंरात्मा
उच्यते, स एव सम्यग्दर्शनलाभकाले निर्धारिततत्त्वस्वरूपपूर्ण-
प्राप्तौ परमात्मा परमानंदमयसंपूर्णस्वधर्मप्राग्भावभोगी सिद्धो
भवति, तेन मिथ्यात्वमपहृष्ट आत्मस्वरूपभुंजनेन उच्छिष्टमल-
जंशालोपमान् विषयान् त्यजति—

द्वितीयतमये अथवा विमोक्षिततनुया, नतोऽपि तन्मिमेव द्विती-
यतमये तु उत्कृष्टा विमोक्षिततनुया, एवं प्रतिपत्तये तत्तद्व-
त्त्वं यावद्व्यक्ततमये उत्कृष्टा विमोक्षेः, अत्रांलि द्वावपि स्थिति-
पदवत् स्वरानुश्रुतिरिष्यति संशयितां निवर्तमानां दग्धत्वं तु
अत्रांश्यं । तन्मि अत्रांश्यं प्रसिद्धं प्रथमतमये एवं स्थिति
दातं तद्वत्त्वं शुद्धिरेति स्थितिः स्यात् शुद्धिदग्धत्वे, तत्र
स्थितिवत्तः स्थितित्वमगोऽपि न भवति । उक्तं तु पद-
प्रकारं ज्ञाप्येन पुनः पदोपपत्तये पदमागतं । अत्रांश्यं
श्रुतिरिति उक्तां च या स्थितिः अथो न संशयिष्यति तत्र
नश्लिकं प्रसिद्धं । अंतर्हृत्वेन कालेन तु स्थितिरिति उक्ता-
पि एवं द्वितीयं, एवं तृतीयं, एवं प्रसिद्धां स्थितिः स्यात्
स्वां स्थितिः स्यात् । तथा च सति यत् अत्रांश्यं प्रथम-
तमये स्थितिः सत्कर्मा आर्त्तात् तत्तत्त्वं चरन्ततमं मन्त्रेण
शुद्धीकृतं ज्ञानं । तद्वत्त्वं तु अशुभानां मृत्वीनां यत् अनु-
भागद्वयभागद्वयं न तस्य अंततमं भागं मुक्त्वा दोषान् अंत-
तद्वत्तमभागान् अंतितवृत्तेन विनाशयति, ततः पुनरपि तस्य
प्रागुक्तमपानंतमं भागं मुक्त्वा दोषान् विनाशयति, एवं अने
कानि अतुभागांश्चमहत्त्वानि एकास्मिन् स्थितिरिति स्थितिः स्यात्,
तेषां च स्थितिरिति स्यात् । द्वितीयमत्रांश्यं पश्चिमाप्यते ।
स्थितिरिति तु अत्रांश्यं प्रथमतमये अन्य एव आर्त्ता-
त्पदोपपत्तये पदमागतं स्थितिः स्यात् । अत्रांस्थितिः स्यात्-
स्थितिरिति तु शुद्धिदग्धत्वे । शुद्धिद्वयं तद्वत्त्वं दातः शुद्धि-
रिति । यथा-

शुणसेटीनिस्त्रयो, सनए सनए असंख्युणणाए ।
अद्धादुग्गइरिचो सेसे सेसे य निस्त्रयो ॥ १ ॥

सत्तागतं सम्यग्दृष्टि-देशविरति-सर्वविरतानां साध्यरूपं निर्विकल्प-
समाधिः शुक्लव्यानस्य फलरूपं अर्हत्सिद्धानां परमं स्वरूपं
केवलज्ञानं धनं स्वीयं सहजं विस्मृत्य उपाधिकारोपितमृगपल-
रूपे धने मुह्यन्ति मूढाः ॥ ५ ॥

पुरः पुरः स्फुरत्तृष्णा-मृगतृष्णानुकारिषु ।

इन्द्रियार्थेषु धावन्ति, त्यक्त्वा ज्ञानाऽमृतं जनाः॥६॥

व्या० पुरः पुरः इति—जडा भूर्वाः स्याद्वादवस्तुस्वरूपोपलं-
भरहिता ज्ञानामृतं ज्ञानं बोधः तदेव अमृतं आविनाशिपद-
हेतुत्वात्, तन् त्यक्त्वा इन्द्रियार्थेषु रूपरसागंधस्पर्शशब्दलक्षणेभ्यु
धावन्ति, भोगाभिलाषिण आतुरा भवन्ति, तदर्थं यत्र, तदर्थं
दंभविकल्पकल्पना, तदर्थं कृष्यादिकर्म करोति. कथंभूतेषु
इन्द्रियार्थेषु ? पुरः पुरः स्फुरत्तृष्णापृगतृष्णानुकारिषु, अग्रे स्फु-
रन्ती या तृष्णा भोगपिपासा तथा, मृगतृष्णा जलप्राप्तिः तदनु-
कारिषु तत्सदृशेषु, यथा—मृगतृष्णाजलं न पिपासापहं प्राप्तिरेव
एवमिन्द्रियभोगा न मृगं मुखप्राप्तिरेव तत्त्वविकल्पानां ॥ ६ ॥

पतङ्गभृङ्गगमोनेभ-सारङ्गा यान्ति दुर्दशाम् ।

एकैकेन्द्रियदोषाद्यद्, दुष्टैस्तैः किं न पद्मभिः ? ॥७॥

व्या०—पतङ्गभृङ्गगमोनेति—रूपासक्तः पतङ्गः, रसासक्तो मीनः,
मृगो भ्रमरः, रसशासक्त इभो गजः, शब्दासक्तो मृगः सागः,
एते एकैकेन्द्रियदोषाद् दुर्दशां दुष्टां दीनां दशां अगत्यां यांति,
तदा तैः पद्मभिः दुष्टैः किं न इति किं दुःखं न भवति ?
भवत्येव, अन एव महाचन्द्रयता वासुदेवा मंडलेक्षणाः कंडरि-
यादयश्च विषयवानोद्देतचित्ता नरके दीनाकन्या प्राप्ताः, किं
बहुना ? मा कुरुष्व विषयविषयसंगमम् ॥ ७ ॥

निष्पत्त्यस्यैवे क्षीप्ते सति स जंवि उत्तेन प्रकारेण
 शौचानिकं सम्पत्त्वं लभते यस्य सम्पत्त्वस्य लाभेन यदा
 तस्मिन्सम्पत्त्वस्यैवैवहृदिनात्परानिपत्त्यादि न लभते । तथाहि
 सम्पत्त्वनामे सति ज्ञाप्येदं पुनः श्रुत्वांते सति पुनं जतोः
 यदा तस्मिन्सम्पत्त्वस्यैवैवहृदिनात्परानिपत्त्यादि न लभते । तथाहि
 पुनः इव महोदधौ प्रमोदः । अथ जलनिवृत्तिरूपं विपत्तये
 यदि पुनः पुनः वगेति तदा प्रथमं क्षयोपगमं सम्पत्त्वं लभते.
 अतश्चिदुक्तः प्रथमं उपगमसम्पत्त्वं लभते इति सिद्धांता-
 दयः । तस्मिन्प्रमोदे तु प्रथमं उपगमनेव लभते अपं च
 विपत्तिरूपं उपगमे वगेति इति द्विदिनिर्द् ज्ञान तत्त्वोपपत्ते-
 र्नाशं नान्य ज्ञाप्येदं किम् ? ॥ ६ ॥

निष्पत्त्यस्यैवैवहृदिनात्परानिपत्त्यादि न लभते ।
 निम्नः शक्रवद् योगी, नन्दत्यानन्दनन्दनं ॥ ७ ॥

त्या० — निष्पत्त्येति 'योगी' शक्ररूपमोक्षोपायी ज्ञान-
 नन्दनं ज्ञानं आनन्दः आनन्दः स एव नन्दनं ज्ञाननन्दनं तस्मिन्
 ज्ञाननन्दने, नन्दति श्रुतिं वगेति, किम् ? शक्रवद् इन्द्रवद्
 वपं वगेति योगी ? निष्पत्त्यस्यैवैवहृदिनात्परानिपत्त्यादि न लभते.
 निष्पत्त्यं विपत्तिरूपं तदेव ईशः पवनः नान्य पक्षेऽनन्द-
 वद् ज्ञानं तदेव ईशोक्तिः, तेन शोभितः, इत्यनेन निष्पत्त्य-
 नन्दनं नन्दति श्रुत्यानन्दनं नन्दति ॥ ७ ॥

पौष्टपनसनुश्रोत्यं, रत्नापनमनोपधम् ।
 अनन्यापेक्षमश्वर्यं, ज्ञानमाहुर्मनोपिणः ॥ ८ ॥

अथ अष्टमं त्यागाष्टकम् ।

इन्द्रियजयो हि त्यागाद् वर्द्धते अत आत्मनः स्वरूपाद-
 न्यत्परभावत्वं त्याज्यं, तेन त्यागाष्टकं लिख्यते, त्यजनं त्यागः
 सर्वेषां परभावत्यागः सुखं त्याग उत्सर्जनं तत्र स्वद्रव्यस्वक्षेत्र-
 स्वकालस्वभावत्वेन स्यादस्ति इति प्रथमभंगगृहीतात्मपरिणाम-
 स्वात्मनि वर्तमानः स्वधर्मः तस्य समवायत्वेनामेदात् त्यागो न
 भवति, अस्त्येव तदात्मनि उपादेयत्वं तु सम्यग्ज्ञानादिसाधन-
 वृत्त्या विस्मृतस्य स्मरणात्, तिरोभूतस्याविर्भावान्, अभुक्तस्य
 भोगात्, शेषाणां सर्वसंपोगिकतया ज्ञानात् हेयमेव यद्यपि देवा-
 दिनिमित्तानां शुभाचारादीनां ध्यानादीनां आत्मसाधनपरिणामानां
 अनाद्यशुद्धपण्डितियग्रहणरुत्तिवारणाय ग्रहणना कृत्वा तथापि ग्यसि-
 द्धावस्थात्यागना न इति उत्सर्गमार्गेण न ग्रहणना अनादि-
 मिथ्यादृष्टिः कुदेवादिरक्तः स च सम्यगदर्शनद्वयेन निर्धारित-
 स्वधर्मरुचिः शुद्धदेवादीन् गृह्णाति तथापि परत्वजामिरेव अप्रश-
 स्तत्यागः प्रशस्तग्रहणं प्रशस्तात्यागः स्वसाधनपरिणानियग्रहण पा-
 मसिद्धे, तत्र नामत्यागः शब्दाटापरूपः, स्थापनान्यागः दशपानि-
 धर्मपूजनादौ स्थाप्यमानो द्रव्यत्यागो द्रव्येण वाद्यवृत्त्या इन्द्रिय-
 सुखाभिलाषेण उपपोगपूतेन वा यो त्यागो द्रव्यत्यागः, द्रव्यस्य
 द्रव्याणां वा आहारोपधिप्रमुखस्य त्यागो द्रव्यरूपः त्यागः स च
 आगमतो द्रव्यन्यागः स्वरूपज्ञानी अनुपयुक्तः, नोआगमतो
 ज्ञशरीरं त्यागस्वरूपज्ञायकस्य शरीरं भव्यशरीर त्यागन्वरूपजा-
 यकभावि लघुक्षिप्पादितद्रव्यतिरिक्तमुद्रव्यत्यागः पृथगन्नाशना-
 द्दहलोकाशंस्त-परलोकाशंसारहितः स्वरूपसाधनाभिमुखी वाद्यो-

प्रवचनाशुभारिगुणस्वरूपरमणैकत्वं, आद्यनपचतुष्टये भावज्ञमादि-
स्वरूपगुणपरिणमनहेतुः मनोवाक्कायसंकोच-विपाकचितन-तत्त्व-
ज्ञान-भावनादिः, अल्पनपचये क्षयोपशमज्ञमादिः शब्दनयेन
क्षपकश्रेणिनध्यवर्तिभूतकपायवतः समभिरुद्धनयेन क्रोधादिशमः
शीलमोहादिषु पुरंभूतनयेन कषायशमः । अत्र भावना-चिन्ता-
स्मृतिविपाकभयादिकारणतः क्षयोपशमभावादिसाधनतः क्षायिक-
शनः साध्यः; एवं शमपरिणतिः करणीया आत्मनो मूलस्वभाव-
त्वान् मूलधर्मपरिणमनं हि तेनैव कारणेन शुद्धात्मपदप्रवृत्तिः
संगत्यागान्मध्यानसंघर्षचर्चाकृत्वं करणीयम्—

विकल्पविषयोत्तीर्णः, स्वभावालम्बनः सदा ।
ज्ञानस्य परिपाको यः, स शमः परिकीर्तितः ॥ १ ॥

व्या०—विकल्प इति, विकल्पः चित्तविभ्रमः, तस्य विषयो
विस्तारः, तेन उत्तर्णो निवृत्तः आत्मास्वादनतो वर्णादिषु निवृत्त-
विषयः स्वभावः अनन्यगुणपर्यायसम्यग्ज्ञानदर्शनचात्रिस्वरूपः,
तस्य आलम्बनः स्वभावालम्बन इत्यनेन आत्मस्वभावदर्शो, आत्म-
स्वभावज्ञानो, आत्मस्वभावरमणी, आत्मस्वभावविभ्रामी, आत्म-
स्वभावास्वादी, शुद्धतत्त्वपरिणतः, ज्ञानस्य आत्मोपयोगलक्षणस्य
यः परिपाकः प्रोदावततः स शमः शमभावलक्षणः परिकीर्तितः,
अत्र योगस्य पञ्चविवत्वं प्रोक्तं हरिमद्रूपैः—अध्यात्मयोगः १,
भावनायोगः २ ध्यानयोगः ३ समनायोगः ४ वृत्तिक्षययोगः ५,
नव अनादिपरभावं आदिपिकभावमनापनाधर्मत्वेन निर्वापं तत्पु-
ष्टिहेतुक्रियां कुर्वन् अवर्त धर्मवृत्त्या इच्छन् प्रवृत्तः स एव
निरामय. निरसंगःशुद्धात्मभावनाभाविनांतःकरणस्य स्वभाव
एव धर्म इति योगवृत्त्या अध्यात्मयोगः १ सर्वपरभावान्

याओ एकसयं रायकन्नाओ मापत्तीता पणीयाओ सो तेहि साद्धि
 विसयभुंजमाणो तिलोगनाह तिलोयवंबु सेवणरओ चिट्ठइ, तओ
 पुगया अणेगेहि केवलहिं अणेगेहि विउलमइहिं अणेगेहि
 उठुमईहिं अणेगेहि ओहिनाणीहिं अणेगेहि पुवधरेहिं अणेगेहि
 आपरियउवज्झाणहिं अणेगेहि तवोधणेहिं अणेगेहि नवदि-
 क्खिण्णहिं अणेगदेवदेवीपरिवुडो सिरिसंभवो अरिहा सवन्नू सब-
 दंसी आगासगणं छत्तेणं आगासगणं चक्केणं उदूवमाणेहिं
 सेयचामरेहिं पुरओ धम्मज्झाणं विरायमाणं नपरपरिसरे सामि
 समोसदो, जाओ अ समो सरणो तिवप्पो, परिसा निग्गया,
 वणपाणेण वद्धाविओ कुमारो, जं सद्दं दंसणं अमिलससि सो
 सबजगर्जाववच्छलो तित्थयगे समागओ, ते पुण्णजोगेणं, तेणं
 समणं सो कुमाणे इण्डियसणहिं परिवेदीओ आसि, तओ भण्ड
 सुणसु मे तारगो निम्ममो निरहंकागे अकिचणो सवन्नू सब-
 दंसी जिणो वीयगगो गुद्धवम्मदेसी आगओ, गच्छामि वंदणत्थं
 इति पुत्तिअंगो अच्चुट्ठिओ चलिओ अ जिणवंदणत्थं, मग्गेवि
 टोगवहं भणंतो अहो अममो मे भयवं अकिचणो मे भयवं
 अतिण्हो मे भयवं वंदिचुं भो तुम्हे जइ मुहण्विणो आगच्छंतु भो
 तुम्हाणं सबसंमयच्छेयगो पग्गेसगे दिट्ठसं इअ भणंतो इण्डिआहिं
 समं वणं पत्तो दिट्ठाइमओ भणइ अण्वि भदे ! कोवि प्यारिसो
 विट्ठजगजगचमक्काक्के सबमुग्गिदिदि वंदिज्जमागयट्ठगो ? एवं
 जाव सद्दं पासइ अरिहंतं पण्डुपट्ठकमन्नपणवपणी अहो
 मे पुत्तंउगे अज्ज फलं पणो, अहो मे अज्ज अमियवणो वृट्ठो,
 जेण वीयगगदंमणं जारं, एवं अमिगदंतो पंचानिगमववं निव-
 यररने वंदिज्ज ठिओवुणंतो ताव पारित्तमोहम्म सट्ठयम-
 मेण जापविईन्द मण्ड नाह ! अमरगमग्गमहाग्गपसाह !

व्या०—आरुरुहिरिति, आरुरुहः आरोहणेच्छः, मुनिः भा-
वसाधकः, प्रीतिभक्तिवचनरूपगुणसंस्पर्शेन अगुणसंस्पर्शान् वार-
यन् आसाधको भवति, सिद्धयोगी तु रागद्वेषाभावेन उपशमी-
कृतार्थः, द्वाभ्यां क्रियां शब्दाचारप्रतिमिति श्रयन् अपि अंगीकृ-
वन् अपि शमादेव शुद्धयति शमान् क्रोधाभावान् शुद्ध्यति निर्म-
लीभवति, कथंमृतो मुनिः ? योगारूढः योगे सम्यग्दर्शनज्ञा-
नधारये आत्मीयसाधनरतनपीलक्षणे आरूढः पुनः कथंमृतो
मुनिः ? अंतर्गतक्रियः अंतर्गता वीर्यगुणप्रशस्तिरूपा क्रिया यस्य
तः अंतर्गतक्रियः, एवमभ्यन्तरक्रियायान् रत्नत्रयपरिणतः शमान्
क्षमाया मार्गार्जवमुक्तिपरिणतिपरिणतो निर्मलो भवति ॥ ३ ॥

ध्यानवृष्टेर्दयानद्याः, शमपूरे प्रसर्पति ।
विकारतीरवृक्षाणां, मूलादुन्मूलनं भवेत् ॥ ४ ॥

व्या०—ध्यानवृष्टेरिति ध्यानवृष्टेः ध्यानं धर्मशुद्ध्याख्यं, अंत-
र्मुहूर्तं यावत् चित्तस्य एवनावस्थानं ध्यानं । उक्तं च—

अंतोमुहुत्तमित्तं, चित्तावस्थाणमेववत्पुमि ।
छटमत्याणं ज्ञाणं, जोगानिरोहो जिणाणं तु ॥ १ ॥

अत्र च निमित्तरूपे देवगुरुस्वरूपे अद्भुततादियुक्तचित्ते-
कन्दे धर्मत्यागं आज्ञाऽपायविपाकस्थानाख्यं, तत्र आज्ञाया
निर्द्वारः सम्यग्दर्शनं आज्ञाया अनंतत्वपूर्वापरविशेषित्वादिरस्वरूपे
चमत्कारपूर्वचित्तविश्रामः आज्ञाविचयधर्मध्यानं, एवं अपायादि-
केश्वपि, निर्जङ्गमासनपर्वतास्तुभवचित्तविश्रान्तिः ध्यानं एवं शुक्लेऽपि
ईदृशं ध्यानसंज्ञः नेत्याह दया—स्वप्नभावमाण—आधाननरूपा भाव-
दया, तद्बुद्धितत्त्वक्षणहेतुत्वान् स्वप्नद्रव्यमाणरक्षणानिर्विषयत्वेन

व्या०—रांता मे इति—नत्प्रजानीं आप्यनगमंये मनि कगेति
 तदाह—मे मम स्वरूपसाधननपम्य समता एव मता कांठ
 यलुभा भोगयोग्या, इत्यनेन नत्प्रजालंयनीयानां समता वनिता.
 समाक्रियाः साधयः मे जानयः स्वजना इति कृत्वा चरता
 पुत्रकल्त्रादिकं त्यक्त्वा धर्मगन्त्यासमान् गृह्म्यधर्मन्यागवान् भवेन्.
 औदयिकसंपदं विहाय क्षयोपशमजां रसोपां साधनसंपदां भव-
 तयनादिप्रसंगादिविभावसंपदां गृह्णन् इच्छन् भुजन् भ्राष्ट्र्यां
 परिप्रमति, स एव सम्यग्ज्ञानदर्शनेन चाग्निसाधनधर्मपरितो
 मोक्षसाधको भवति ॥ ३ ॥

धर्मास्त्याज्याः सुसङ्गोत्थाः, क्षयोपशमिका अपि ।
 प्राप्य चन्दनगन्धाभं, धर्मसन्त्यासमुत्तमम् ॥ ४ ॥

व्या०—धर्मा इति—क्षयोपशमका भेदरत्नपर्यारूपा धर्माः सुसं-
 गोत्थाः ससंगदेवगुरुप्रसंगसंभवा अपि धर्माः त्याज्या धर्म-
 सन्त्यासं उत्तमं क्षायिकभेदरत्नपर्यारूपं स्वधर्मपरिणामं सहजप-
 रिणमनरूपं प्राप्य लब्ध्वा कथंभूतं धर्मसंन्यासं ? चंदनगंधाभं
 चंदनगंधतुल्यं, तिलादौ हि सुगंधता संगसंभवा पुरुषादिनिमित्त-
 संभवा, चंदने सुगंधता सहजरूपा तादात्म्यत्वेन सहजेन उत्प-
 उत्पत्ताः सहजोत्था जनेन सहज एव आत्मनि धर्मपरिणामः
 स्वरूपत्वान् सहजः स च अशुद्धतया आपृतत्वेन गुरुनिमित्तात्
 प्राग्भावं लभते, तत्र प्रथमं सविकल्पयुतजिज्ञासादिनिमित्तसापेक्षं
 सम्यग्दर्शनादिकं प्रकटयति, तेनैव वर्द्धमानेन विवर्त्तं अमेद-
 रत्नपर्यारूपं निमित्ताद्यपेक्षां विना गुणपरिणामरूपं सहजधर्मप-
 रिणामं परिणपति तदा सविकल्पा साधना त्याज्या एव भवति ।
 उक्तं च योगदृष्टिसमुच्चये—“द्वितीयाऽपूर्वकरणे प्रथमनास्तिव्यो भवेन्

तमेव च तद्विज्ञानकेवलज्ञानं केवलदर्शनं परमज्ञानादित्यर्थाः,
अत एव ज्ञापनमनिक्रमोऽतीत्यं न प्राप्नोति तं परमज्ञानान्वितः
प्राप्नोति अत अव धीरा दर्शनज्ञानान्वितुया अन्यस्येति पूर्वा-
भ्यासं, आश्रयेति शुद्धबुद्ध्यान्, तमेव निर्जने वने, तेन आत्म-
विशुद्धयर्थं जगत्तले उद्यतमे ॥ ५ ॥

स्वयन्भूतमणस्पर्धि-वद्विष्णुशमतारस्तः ।
मुनियेनोपनीयेत, कोऽपि नास्तौ चराचरे ॥ ६ ॥

व्या०—स्वयंभू इति—स्वयंभूतः अर्द्धबुद्धमनागः प्रागुक्त-
हुडः, तस्य स्पर्धी स्पर्धाकारी, वद्विष्णुः वर्द्धमानः, शमनागस्तः,
शमना गगद्वेषाभावः, तस्या स्तो यस्य त एवाविधो मुनिः,
विक्रान्तविष्णोः अतीतकालमनोपविशपत्न्याभावात्, वर्द्धमानो-
द्विष्यते शमनागः विषयमभावात्, अतीतकालमनोपविशपत्न्या-
भावात् न मुनिः येन उन्नतेन उन्नतीयेत चराचरे विश्वे अनी-
कोऽपि न भवति, जगत्तले अवेतनमुद्रितस्त्वयं मूर्तं च, तत्र
मननाग्नेन गृहजल्पतिरुक्तिरूपमग्निदानभावस्वरूपेण वयं उ-
नीयेत हुडभो हि शमनागः विश्वविश्वमुमाशुभभावे पश्येन
अस्तद्विज्ञापद्विः शुद्धमाहभवः । उक्तं च—

वद्विज्जनाणा न समुद्धसन्ति, हेलिजमाणा न
ममुज्जलन्ति । दंतेण चित्ते न चलन्ति धीरा,
मुणी समुग्धाइयरागदोता ॥ १ ॥
बालाभिराने तु दुहावलेसु, न तं सुहं काम-
गुणेसु रायं । विरचकामाण तवोधणाणं, जं
भिरकुणो सीलगुणे रयाणं ॥ २ ॥

गुरुत्वं स्वस्य नोदेति, शिक्षासाम्येन यावता ।

आत्मतत्त्वप्रकाशेन, तावत्सेव्यो गुरुत्तमः ॥ ५ ॥

व्या० गुरुत्वमिति—यावता अग्य साधकस्य गुरुत्वं स्वस्य
आत्मन एव न उदेति न जायते, केन ? शिक्षासाम्येन स्व-
यमेव स्वस्य शिक्षादायको न भवति, पुनः केन ? आत्मतत्त्व-
प्रकाशेन आत्मधर्मप्राग्भावेन संशयविपर्ययरहितगुह्यात्मतत्त्वप्र-
काशको यावत् भवति तावत् अपि उत्तमस्वपरोपकारी सन्नयनी-
परिणतः द्रव्यभावगुरुगुणोपेतो गुरुः तत्प्रकथकः सेव्यः, दे-गुरो !
अतीतानन्तकालाग्राप्तं स्वात्मधर्मनिर्द्धारभाग्यतरुणं तत्त्वोपदेशा-
जनेन प्राप्तं आत्मानुभवगुह्यं मुक्तं अहो गुरुणां कृपा ! !
यथा परमाप्तुतास्वादनं भवति, अनो यावत् पूर्णानन्दः तावत्
तव चरणौ शरणं । उक्तं च—

नाण्यस्य होइ भागी, दिग्यगे दमने योगे अ । यत्ना
आवकहाण, गुरुकृत्यामं न मुचनि ॥ १ ॥

अत एव पण्डित्य चरन्निच, इम्य-श्रेष्ठ्य, गृहंति
धर्मगत्यं, मेवंते गुरुचरणारविन्दान् नयन्निजायास्तयः ॥ ५ ॥

ज्ञानाचारादयोऽपीष्टाः, शुद्धस्वस्वपदावधि ।

निर्विकल्पं पुनस्तथागे, न विकल्पो न च क्रियाः ॥ ६ ॥

व्या० ज्ञानाद्यः० इति—ज्ञानाद्यः कार्यविनयादि-
निःशेषादिनिर्गुणानां अवयवः, आदर्शतो गुणाद्वये न
आकाशः शुद्धस्वस्वपदावधि, शुद्धः स इति मन्त्रः । अयं पदस्य
आतिः सर्वोक्त तावत् इति, पुनोपयोऽप्यत्रा स्विस्त्वन्ता
मयत् आद्याय इति वदन्मन्त्रः यदा निर्विकल्पे स्थितमस्ति

तां कांक्षति अनिलपति, नदा इन्द्रियजपं कर्तुं स्फारपौरुषं देदी-
प्यमानं पराक्रमं स्फोटय प्रवर्त्तयस्व, अतो महाकर्त्तर्यनारूपाद्
भवद्वृत्तादुद्दिग्ः शुद्धचिदानन्दमिष्टापी जीवो हाहाहलोपमान इन्दि-
यविषयान् त्यजति । उक्तं च उत्तराध्याये—

सहं कामा विसं कामा कामा आसीविसोपमा ।

कामे पत्येमाणा अकामा जंति दुग्गाइं ॥ १ ॥

वृद्धास्तृष्णाजलापूर्णैरालवालैः किलेन्द्रियैः ।

मूर्छामनुच्छां यच्छन्ति, विकारविषयादपाः ॥ २ ॥

व्या०—वृद्धा इति । किल इति सत्ये, इन्द्रियैः विषयभोग-
रसिकैः आलवालैः वृद्धा महत्त्वमापन्नाः, विकारविषयादपा विकारा
एव विपरिता अनुच्छां असंतां मूर्छां यच्छन्ति मुह्यन्तां
ददति, इत्यनेन अनादिस्वरूपदुतानां परमावरमणाभोग्याभोग्या-
चेतनानां विकारविपरिता इन्द्रियैः स्पर्शनादिभिः विषयग्राहकैः
प्रवर्द्धमानाः महानोहे कुर्वति, किंभूतैः आलवालैः ? तृष्णाज-
लापूर्णैः तृष्णा लोभवैकल्यं, लालसा, तद्वरूपेण जलेन आपूर्णैः
मूर्त्तैः इत्यर्थः तृष्णाभेरिता एव इन्द्रियाश्चा धावन्ति, तृष्णाया
आनन्दं—

सुवन्नरुपस्त य पद्मया, भवे सिया हु कैलास-

समा असंखया, नरस्त विलुद्धस्त न हुंति

किंचि, इच्छा हु आगातसमा अणंतया ॥ १ ॥

वारमणंत भुक्ता धंता च नाय धीरपुरिसेहि ।

ते भोगा पुण इच्छइ भोक्तुं तिण्हाउलो जीवो ॥ २ ॥

रिवादर्वाक् चारित्र्याचारसेवना, परमशुक्लध्यानं यावत् तपआचार-
सेवना, सर्वसंवरं यावत् वीर्याचारस्य साधनाऽवश्यंभाविनी, नहि
पंचाचारमंतरेण मोक्षनिष्पत्तिः, दर्शनाद्वि स्वगुणानां प्रवृत्तिः
क्रियादर्शनादिगुणविशुद्धयर्थं “तन्निमित्तमवलंब्य प्रवर्तनं आचारः”
इत्यतो गुणपूर्णतानिष्पत्तेः अर्वाक् आचरणा करणीया, आच-
रणातः गुणनिष्पत्तिः भवत्येव, पूर्णगुणानां तु आचरणा परोप-
काराय इति सिद्धः अत एव उच्यते—

**ज्ञानी क्रियापरः शान्तो, भावितात्मा जितेन्द्रियः।
स्वयं तीर्णो भवान्भोधेः, परांस्तारयितुं क्षमः ॥१॥**

व्या०—ज्ञानीति—ज्ञानी यथार्थतत्त्वस्वरूपावबोधो यदा क्रिया
साधनकारणानुयायिभोगप्रवृत्तिरूपा स्वगुणानुयायिवीर्यप्रवृत्तिरूपा
तस्यां तत्परः उद्यतः, पुनः शान्तः कषायतापरहितः, भावि-
तात्मा भावितः, स्वस्वरूपरमणमयः आत्मा यस्य स भावितात्मा
जितेन्द्रियः पराजितेन्द्रियव्यापारः भवसमुद्रात् स्वयं तीर्णः पारंगतः,
परान् आश्रितान् उपदेशदानादिना तारयितुं क्षमः समर्थो भवति,
यो हि सम्यग्दर्शनज्ञानचारित्र्यपरिणतः आत्मारामी आत्मवि-
श्रामी आत्मानुभवमग्नः स स्वयं संसारात् निवृत्तः तन्सेवनपरान्
निस्तारयति, अत्र द्रव्यज्ञानं भावनारहितं वचनव्यापारमनोवि-
कल्परूपं संवेदनज्ञानं यावत्, तच्च भावज्ञानं तत्त्वानुभवरूपो-
पयोगस्य कारणं, द्रव्यक्रिया योगव्यापारात्मिका सापि भावक्रि-
यायाः स्वगुणानुयायिस्वरूपप्रवृत्तिरूपायाः कारणं, अत्र ‘ज्ञानस्य
फलं विरतिः’ तेन ज्ञानं विरतिकारणं । उक्तं च—नन्वार्थही-
कायां “दर्शनज्ञाने चारित्र्यस्य कारणं, चारित्र्यं मोक्षकारणम्” ।
उत्तराध्ययनेऽपि—

रियादर्वाङ् चारित्र्याचारसेवना, परमशुक्लव्यानं यावन् तपसाय
सेवना, सर्वसंवरं यावन् वीर्याचारस्य साधनाऽवश्यं भाविनी, न
पञ्चाचारमन्त्रेण मोक्षनिष्पत्तिः, दर्शनाद्वि स्वगुणानां प्रवृत्ति
क्रियादर्शनादिगुणविशुद्धयर्थं “तन्निमित्तमवलम्ब्य प्रवर्तनं आचारः”
इत्यतो गुणपूर्णतानिष्पत्तेः अर्थाङ् आचरणा करणीया, आच
रणातः गुणनिष्पत्तिः भवत्येव, पूर्णगुणानां तु आचरणा परो
काराय इति सिद्धः अत एव उच्यते—

ज्ञानी क्रियापरः शान्तो, भावितात्मा जितेन्द्रियः।
स्वयं तीर्णो भवाम्भोधेः, परांस्तारयितुं क्षमः ॥१॥

व्या०—ज्ञानीति—ज्ञानी यथाप्यनन्तस्वरूपावबोधो यदा क्रिया
साधनकारणानुपायि योगप्रवृत्तिरूपा स्वगुणानुपायिर्वाप्यप्रवृत्तिरूपा
तस्यां तत्परः उच्यते, पुनः ज्ञानः कपायनापरहितः, भावि-
तात्मा भाविनः, स्वस्वरूपपरमणमयः आत्मा यस्य स भाविनः
जितेन्द्रियः पञ्चजितेन्द्रियव्यापारः भयसमुद्रान् स्वयं तीर्णः पाण्डित्यं,
पण्डित् आश्रितान् उपदेशदानादिना नारयितुं क्षमः समर्थो भवति,
यो हि सम्पददर्शनज्ञानचारित्र्यपरिणतः आन्मागमी आन्मार्ति-
श्रामी आन्मातुभवमग्नः स स्वयं संसारान् निवृत्तः नन्वेवमग्न
निम्नारपति, अत्र द्रव्यज्ञानं भावनागहिनं वचनव्यापारमनोवि-
कल्परूपं संवेदनज्ञानं यावन्, तत्र भावज्ञानं तत्त्वानुभवस्वो-
पयोग्यं वाग्यं, द्रव्यक्रिया योगव्यापारात्मिका सापि भावक्रि-
यायाः स्वगुणानुपायिस्वरूपप्रवृत्तिरूपायाः वाग्यं, अत्र ज्ञानस्य
पट्टं विगतिः तेन ज्ञानं विगतिरुत्तमं । उक्तं च—नन्वेवमग्न-
व्यापारं “दर्शनज्ञाने चारित्र्यस्य वाग्यं, चारित्र्यं मोक्षरूपम्” ।
उत्तमव्यपनेऽपि—

विवेकाद्विपर्ययैः, समाधिजनतत्त्वैः ।
इन्द्रियैर्न जितां योऽनो, धीतणां धुरि गण्यते ॥८॥

व्या०—विवेकेति—विवेकः स्वस्वविवेचनं, न एव द्विपो
गजः, तद्विधावे ह्यर्पयन्त्यैः गितोर्भैः, समाधिः स्वस्वपादुभव-
लीलाविभ्रांतिः, स एव धनं तपस्यं, तद्गहनं तन्मदगर्भैः, एवं
इन्द्रियैः यः असौ पुरुषो नमि—गजगुह्यमात्मादिना सह स न
जित इन्द्रियार्थानो न जानः स धीतणां धुरि आदौ गण्यते
शक्यते । उक्तं च—

धन्यास्ते ये विरक्ता गुरुवचनरतास्त्यक्तसंसारभोगा
योगाभ्यासे विलीना गिरिवनगहने यौवनं ये नयन्ति
तेभ्यो धन्या विशिष्टाः प्रवलवरवधूसङ्गपञ्चाभियुक्ता
नेवाक्षौघे प्रमत्ताः परमनिजरसं तत्त्वभावं श्रयन्ति ॥१॥

अहह ! पर्वभवादिनामप्यसुखस्मरणेन प्रणयति अनुत्तर-
विमानसुखलवसत्तमा इन्द्रादयो हि विषयत्वादत्यागासमर्था लुप्यन्ति
भूतं मुनीनां धरणकमलेषु, अनः अनाद्यनेकशो मुक्तविषया
वाग्वर्णीयाः, तत्संगोऽपि न विवेयः, न स्मरणीयः पर्वपरिचयः,
प्रतिपत्तये लुगंतीया एव पठे संसारबीजभूता इन्द्रियाविषयाः,
अत एव निर्गया निवर्तयन्ति काष्ठं वाचनादिना तत्त्वावलोकने-
हादिषु । उक्तं च—“निम्मतनिष्ठः लनिस्तंगसिद्धस्त्वभावफासणा क-
ईया ” इत्यादिरुच्यते स्वरयशरिणताः तिष्ठन्ति स्वविरवरूपजिन-
वरूपेण, सर्वैरपि भग्नैः सूनदेव विवेयम् ॥ ८ ॥

॥ इति व्याख्यातं इन्द्रियजयाष्टकं सातमम् ॥

रित्रादर्वाङ् चारित्र्याचारसेवना, परमशुद्धव्यानं यावत् तपआश्र-
सेवना, सर्वसंवरं यावत् वीर्याचारस्य साधनाऽवश्यंभाविनी, नहि
पंचाचारमंतरेण मोक्षनिष्पत्तिः, दर्शनाद्वि स्वगुणानां प्रवृत्ति-
क्रियादर्शनादिगुणविशुद्धयर्थं "तन्निमित्तमवलंब्य प्रवर्तनं आचारः"
इत्यतो गुणपूर्णनानिष्पत्तेः अर्वाङ् आचरणा करणीया, अन्-
रणात् गुणनिष्पत्तिः भवयेत्, पूर्णगुणानां तु आचरणा फले-
काराय इति सिद्धः अत्र एव उच्यते—

ज्ञानी क्रियापरः शान्तो, भावितात्मा जितेन्द्रियः।
स्वयं तीर्णो भवाम्भोधेः, परांस्तारयितुं क्षमः ॥१॥

व्या०—ज्ञानीति—ज्ञानी यथार्थनत्त्वस्वरूपावबोधी यदा क्रिया
साधनकाण्डानुयायि योगप्रवृत्तिरूपा स्वगुणानुयायिरीर्यप्रवृत्तिरूपा
तस्यां तत्परः उद्यतः, पुनः शान्तः कयापनापरहितः, भावि-
तात्मा भाविनः स्वस्वरूपगमनमयः आत्मा यस्य स भावितात्मा
जितेन्द्रियः पञ्चाजितेन्द्रियव्यापारः भवगमुद्गान् स्वयं तीर्णः पांगतः,
पगन् आश्रितान् उपदेशानादिना तारयितुं क्षमः समर्थो भवति,
यो हि सम्यग्दर्शनज्ञानचारित्र्यपरिणतः आत्मागमी अन्तर्-
ब्रामी आत्मानुभवमग्नः स स्वयं संसारान् निवृत्तः तन्मेवनागत
निम्नारयति, अत्र द्रव्यज्ञानं भावनागहितं वचनव्यापारमनोवै-
कल्यरूपं संवेदनज्ञानं यावत्, तत्र भावज्ञानं तत्त्वानुभवरूपं
पयोग्यं वाग्यं, द्रव्यक्रिया योगव्यापारगमिका सापि भावि-
यायाः स्वगुणानुयायिस्वरूपप्रवृत्तिरूपायाः काग्यं, अत्र 'ज्ञानं
कटं विगतिः' तेन ज्ञानं विगतिरूपा । उक्तं च—नन्वपदे-
श्यां "दर्शनज्ञाने चारित्र्यं काग्यं, चारित्र्यं मोक्षरूपा ।
उत्तमव्यसनेऽति—

पविशतिराजपानरञ्जनादित्याग इति । भावन आम्प्यंतरागद्वे-
षनिष्पात्ताद्याश्रयपरिणित्याग आत्मनः क्षुपोपशान्तिकानां ज्ञान-
नार्दानां परभावो निवृत्तिः भावत्यागः, सम्यग्ज्ञानपूर्वकचारित्र्य-
वीर्यसंस्कारजन्म आत्मपरिणामः नामत्पापनां यावत् नैगमसंग्रहो
व्यवहारविपगतलालुषानेन क्रद्वृत्तेण कद्विपाकमीत्या शब्दतमनि-
रुद्धं तदेतन्नाम एवमूनत्यागः सर्वयावर्जनं वर्जनीयत्वेन अपवा
अशनादिशस्त्ररूपं आश्रयपचतुष्टये आम्प्यंतरस्त्यागः शब्दादिन-
यनये इति भावना स त्यागः करणीय इत्युपदिदपते—

संपत्तात्मा श्रयेच्छुद्धोपयोगं पितरं निजम् ।

धृतिमन्वां च पितरौ, तन्मा विस्तृतं ध्रुवम् ॥१॥

युष्माकं सङ्गमोऽजादि बन्धवोऽनियतात्मनाम् ।

ध्रुवैकरूपान् शीलादिवन्धूनीत्यधुना श्रयो॥२॥युग्मम्॥

व्या०—संपत्तात्मा इति—संपत्तात्मा संपत्तामिमुली शुद्धो-
पयोगं निजपितरं श्रयेत्, रागद्वेषादित आत्मज्ञानं श्रयेत् आश्र-
येत् धृति आत्मनिरूपां अंवां जननीं श्रयेत्, तेन आहाप-
सामितानकर्मोदयान् यत्र जन्मः सा माता, तद्भोगी पिता इति
लौकिकमंदेयः, तान् वक्ति तौ पितरौ मा विस्तृतं त्यजतं नाहं
वां पुत्रः न मुवां मम जननी इति अपि हि लोके एव मार्गः ।
अत्र दृष्टान्तः—“जहा एगसा भगहे रिते मगहजगवण् मुव-
प्पाए नपरीए आतिदमन नपमन (विदिहुसलो) “वपरजंबो”
राया, तन्न धारिनी देवी, तस्म उ “गुभाह” नाम बुमो
अनत्त सुंदरो अहमेण विजातुंदगे जाओ लावणगतओ
सहजेण निगयम्ममाहुवंरणपुपगतप्पो जाओ सो कमेण् वेद-
प्पमणे जुहणवममहवतो ता जगप्पण रूपदावण्सीलकला-

हरूपां क्रियां आश्रयति; केवलज्ञानी सर्वसंवरपूर्णानन्दकार्यावसरे-
योगरोधरूपां क्रियां करोति, अत एव उच्यते ज्ञानी क्रियां अपे-
क्षते, एवं तदर्थमेव आवश्यककरणं मुनीनां, तत्र दृष्टान्तः यथा
प्रदीपः स्वप्रकाशोऽपि तैलपूर्यादिकां क्रियां अपेक्षते एवं सम्य-
ग्ज्ञानी अपि क्रियारंगी भवति; क्रिया हि वीर्यशुद्धिहेतुः अशुद्ध-
वीर्यविहितास्त्रयः संसरति संसारे; स एव गुणी सेवनगुणप्राग्भा-
वोद्यतः संवरीभवति, कर्मप्रदेशग्रहणं योगैः, योगा वीर्यप्रमवाः,
तेन योगाः परमात्मवन्दनस्वाध्यायाध्ययनादियोजिताः न कर्मग्रह-
णाय भवन्ति; योगानां सत्प्रवृत्तिः क्रिया इति ॥ ३ ॥

बाह्यभावं पुरस्कृत्य, ये क्रियां व्यवहारतः ।

वदने कवलक्षेपं, विना ते तृप्तिकाक्षिणः ॥ ४ ॥

व्या०—बाह्यभावमिति—बाह्यभावं बाह्यत्वं पुरस्कृत्य अंगीकृत्य
ये नरा असेवितगुरुचरणा व्यवहारतः क्रियां निषेधयन्ति “किं
बाह्यक्रियाकरणेन” ? इति उक्त्वा क्रियोद्यमं मंदयन्ति ते नरा
वदने मुखे कवलक्षेपं विना तृप्तिकाक्षिणः तृप्तिवाञ्छका इति ॥ ४ ॥

गुणवद्बहुमानादे-नित्यस्मृत्या च सत्क्रिया ।

जातं न पातयेद् भाव-मजातं जनयेदपि ॥ ५ ॥

व्या०—गुणवदिति—सम्यग्दर्शनज्ञानचारित्र्यक्षमामार्गवार्जगादि-
गुणवंतः तेषां बहुमानं स्वतोऽधिकगुणवतां बहुमानं आदिश-
ब्दान् दोषपश्चात्तापः, पापदुर्गन्धातिचागलोचनं, देवगुरुसाधर्मि-
कभक्तिः, उत्तरगुणागेहणादिकं सर्वं ग्राह्यं, च पुनः नित्यम्भुतिः
पूर्वगृहीतव्रतस्मरणं, अभिनवप्रत्यारूपानसामायिकचतुर्विधनिग्नव-
गुस्वन्दनप्रतिक्रमणकयोन्सर्गप्रव्याख्यानादीनां नित्यस्मृत्या सत्क्रिया
भवति । अत्र गाथा श्रीहरिमदपूज्यैर्विश्रुतिरूपां-

भवत्समुदनिष्ठाप ! मम सान्द्राई अं उदितह जेग कसापवाउ
मपई एवं वृत्ते आहंवेग सान्द्राई अं दिने. गहिअवजो समगो
आओ. ताव आउत्तवपं जायं. मजो से कुमारसमगो, ता तस्स
जगजो रापा तत्तदिजगो आगओ, सुअं नपं पासिज्ज वित्तजो
जगनी वि विट्ठवंगी रुपनानी सो सुभावजीवो इति देवतं
तद्दिज्ज सनागजो जियवगो. ता अन्ना निपगे विट्ठवंगी पासि-
ज्ज भण्ड. को पुत्तिो दुक्खो जं जियवगो पाम्मुहदापगे
तद्दिज्ज रुपसि ! ते भगंति अन्हागं मुजो पानवड्हो वा-
क्यो, तम्म विजोगो आओ, सो इत्थो इत्थहो, ता सुगे
भण्ड राप ! मग्गु तस्स सत्तारं तुह इहं जीवो वा ? जई
जीवो इहो ता अहं, कुम्भ रागं. जई सत्तारो इहो ना कळेवं
रग्गह कहप तुह पुत्तं तं कथ तत्तु जावे वा ? ज्जपं
इच्छतिप कहं रुपसि ! ता बग्गगे भण्ड, नो तो रागो व्ज-
त्त. ता सुगे भण्ड मग्गया येव एना जं मे मुजो इना जगनी
इहं विपप्पा अक्खुताक्खं संववे कह सुच्छिपा इय वपगेजं
पडिहुदा त्ते पदज्जनागपा, इअ लोगंनि संववो भनन्पो । सुप्पा-
कमिति हे मानाचित्तौ ! हे संववः ! सुप्पाकं संववः अनादि-
सत्तपा अनादानिपतात्मनां असत्तपानां भवतीत्यर्थः वा अनि-
पतात्मनां अनिश्चितस्वरूपाणां निव शतुर्भवति, शतः पुनर्निव
भवति, अहुना युवा निश्चिता एकरूपा नानाभावहिता तात्
शौटदिवंबूद शौटत्तपदानमस्सोपादिवंबूद हितकारकान् नित्यं
सदा अय साधकमुदात्मगुणरूपान् बंधू भव ॥ २ ॥

कान्ता मे समेतवेका, ज्ञातयो मे समक्रियाः ।

वायवर्गमिति त्यक्त्वा, धर्मसन्न्यासवान् भवेत् ॥३॥

हृत्पां क्रियां आश्रयति, केवलज्ञानी सर्वसंवरपूर्णानन्दकार्यावसरे योगारोधरूपां, क्रियां करोति, अत एव उच्यते ज्ञानी क्रियां अपेक्षते, एवं तदर्थमेव आवश्यककरणं. मुनीनां, तत्र दृष्टान्तः यथा प्रदीपः स्वप्रकाशोऽपि तैलपूर्यादिकां क्रियां अपेक्षते एवं सम्यग्ज्ञानी अपि क्रियारंगी भवति, क्रिया हि वीर्यगुद्विहेतुः अगुद्वीर्यविहिताम्रवः संसरति संसारेऽस एव गुणी सेवनगुणप्राग्भावोद्यतः संवरीभवति, कर्मप्रदेशग्रहणं योगैः, योगा वीर्यप्रभवाः, तेन योगाः परमात्मवन्दनस्वाध्यायाध्ययनादियोजिताः न कर्मग्रहणाय भवन्ति; योगानां सत्प्रवृत्तिः क्रिया इति ॥ ३ ॥

बाह्यभावं पुरस्कृत्य, ये क्रियां व्यवहारतः ।

वदन्ते कवलक्षेपं, विना ते तृप्तिकाक्षिणः ॥ ४ ॥

व्या०—बाह्यभावमिति—बाह्यभावं बाह्यत्वं पुरस्कृत्य अंगीकृत्य ये नरा असेविनगुरुचरणा व्यवहारातः क्रियां निषेधयन्ति “किं बाह्यक्रियाकरणेन” ? इति उक्त्वा. क्रियोद्यमं मंदयन्ति ते नरा वदन्ते मुखे कवलक्षेपं विना तृप्तिकाक्षिणः तृप्तिवाञ्छका इति ॥ ४ ॥

गुणवद्वद्बुमानादे—नित्यस्मृत्या च सत्क्रिया ।

जातं न पातयेद् भाव—मजातं जनयेदपि ॥ ५ ॥

व्या०—गुणवदिनि—सम्यग्दर्शनज्ञानचारित्र्यक्षमामार्गवादि-गुणवन्तः तेषां बहुमानं स्वतोऽधिकगुणवतां बहुमानं आदिशब्दान् द्रोषश्चात्तापः, पापद्वन्द्वान्तिचारालोचनं, देवगुरुसाधर्मिकभक्तिः, उत्तरगुणागेहणादिकं सर्वं ग्राह्यं, च पुनः नित्यस्मृतिः पूर्वगृहीतव्रतस्मरणं. अभिनवप्रत्यारन्यानसामायिकचतुर्विंशतिस्तव-गुणवदनप्रतिव्रतमणिक्रयोन्मर्गप्रत्याख्यानादीनां नित्यस्मृत्या सत्क्रिया भवन्ति । अत्र गाथा आहृतिमद्रूपैर्विशतिकायां—

इति" तत्र सम्पत्त्याभवात् प्रथमाद्वैतरणः क्षयकश्रेणिनिवृत्तिवा-
दाद्युणस्थाने, द्वितीयः अपर्यंकरणः तत्र द्वितीये अद्वैतरणे प्रथमो
धर्मः अनाच्चिकः स ताच्चिको भवति । भावना च यद्यपि क्षयोपदा-
निकाः सम्पद्दर्शनादिगुणाः अरिहंत(अहंन्)प्रवचनादित्यजातिज-
वाचकविज्ञानिपद्यन्मवलम्ब्य प्रवर्तते परावलंबनेन अनाच्चिकाः
तत्स्वरूपं न तन्मया इति किंतु अरिहंतादिगुणावलंबिन इति
एषा परानुयायिना अस्यैव, इत्यनेन अनाच्चिका यस्य सम्पद्
दर्शनादिगुणक्षयोपशमः स्वरूपनिर्धारभासनरमगात्मकः अन्यनि-
मेताद्यवलंबनकृते स ताच्चिक इति, अन रत्नद्वयीस्वरूपे वीत-
गसर्वशोक्तप्रयार्थतत्त्वार्थश्रद्धानं सम्पद्दर्शनं यथार्थन्यायवबोधो
ज्ञानं तत्त्वमयं चारित्र्यं इति गुणद्वयी क्षयोपशमः अहंदाक्या-
द्यवलंबनेन साधकत्वस्वगुणोऽपि क्रमकारणं करणान्, अनत्वं
विकल्पपूर्वकं अंतर्मुहूर्तं यद्योपादेयत्वेन स्वतत्त्वनिर्धारभासनरूपं
हेषद्वया पम्भाक्पागानिर्धारभासनरमगुक्तं रत्नद्वयीपरिणमनं
भवति तदमेदरत्नद्वयीरूपं, यच्च सकलविभावदेपनपाप्मवलोकना-
दिरहितं विचारगस्पृतिव्यानादिमुक्तं एकसमयेनैव संपूर्ण-आत्म-
धर्मनिर्धारभासनरमगरूपं निर्विकल्पतमाधिमय-अमेदरत्नद्वयीस्व-
रूपं । उक्तं च ध्यानप्रकाशे—

जोषविषयो विरकालीओ, सपरोभयावलंबने होइ । जिह्वि
दुरस्त चलने, निमित्तगाही भवे तेई ॥ १ ॥

एगु समण्णातिपवयुधम्मंनि, जं गुणातिगरमपरदषाण-वडगी-
तिमत्तवाई अमेईसो ॥ २ ॥ (१)

इहं अमेदरत्नद्वयीपरिणतेन मेदरत्नद्वयी परिणामसम्प्राप्तः
संशंकः त्यज्यत एव ॥ ४ ॥

णानुयायिर्वीर्यप्रवृद्धि-अमिनवगुणवृद्धिरूपा संयमस्यानारोहणतच्चै-
करूपा क्रिया प्रतिसमं करणीया, साध्यसापेक्षत्वेन, अत एव
“ज्ञानक्रियाभ्यां मोक्षः” इति निर्द्धारणीयं द्रव्यक्रियोद्यतो भाव-
क्रियावान् भवति ततश्च स्वरूपास्पदीभवति इति श्रेयः ॥ ८ ॥

इति क्रियाष्टकम् ॥ ९ ॥

॥ अथ तृप्त्यष्टकम् ॥

क्रियावंतो हि कदाचिन्मदलोभाविष्टाः सदम्यासं निष्फली-
कुर्वन्ति, तेन कषायश्लेष्मरूपपूर्वकं स्वरूपभोगोत्पन्नतृप्तिरूपं अष्टकं
निरूप्यते । तत्र तृप्तिर्नामादिभेदाच्चतुर्धा-तत्र नामतृप्तिः जीवस्य
अजीवस्य तृप्तिरिति नाम क्रियते, शब्दोच्चारणरूपा च, स्थापना-
तृप्तिः अक्षग्न्यामरूपा, द्रव्यतृप्तिः आगमतः तत्पदार्थज्ञोऽनुपयु-
क्तश्च नोआगमतो जशरीरभव्यशरीतद्रव्यनिरिक्तमेदात् तत्र
तद्रव्यतिरिक्ता द्रव्येण आहारयनोपकरणा तृप्तिः भावतृप्तिः आग-
मतः तत्पदार्थज्ञोऽनुपयुक्तश्च नोआगमतः स्वरूपज्ञानानन्दपूर्णस्य
सहजात्मानुभवाविच्छिन्नस्य भवति, नैगमे जीवाजीवात् तृप्तिः,
संग्रहव्यवहागभ्यां ग्रहणयोग्यद्रव्यप्राप्तौ, अजुसूत्रेण ईप्सिनसंपत्तौ,
शब्दादिनैपेस्तु स्वस्वरूपनिगवर्णपूर्णविघ्नमोक्तत्वेन तृप्तिः । इयं
च पद्भतिः ओदनियुक्तिवृत्तिगनाहिसानयवद्भावनीया, अव कार-
णतो नामादनेक्षेपविक्रानैगमादिनयसक्ता, वस्तुतो भावनि-
क्षेपशब्दादिनयरूपा एव ग्राह्या सा च सावनकाळेऽपवादोद्भवा
सिद्धत्वे उन्सर्गोद्भवा ग्राह्या । नामेवाह—

पीत्वा ज्ञानामृतं भुक्त्वा, क्रियासुरलताफलम् ।

साम्यताम्बूलमास्वाद्य, तृप्तिं प्राप्तिं परां मुनिः ॥१॥

स्पर्शसवर्णगंवशब्दैः विषयैः किं ? न किमपि, यः स्वरूपा-
नुभवी सविभावहेतुमूतान् इंद्रियविषयान् नावगच्छति, कपमूना
स्वगुणैः तृप्तिः ? आकालं सर्वमप्पनाग्नं कालं अविनश्यती
विनाशरहिता सहजत्वेन नित्या इत्यर्थः, स्पर्शज्ञानघनः यः
शब्दादिभिः इत्थरी अल्पकालीया औपचारिकी तृप्तिर्भवेत् तैः
विषयैः परविलासैः किं ? न किमपि परविलासा भवहेतव
एव । अत्र भावना—अनेकशो भुक्ता एते तथापि नाप्तं
आत्मस्वरूपं, न च ते सुखहेतवः किंतु सुखत्वबुद्धिरेव कृतज्ञा,
तेन तद्विषयामिमुख्येन न स्वरूपसक्तिकानां अत्र आत्मगुणै-
स्तृप्तिर्विवेया ॥ २ ॥

तामेव भावयति ।

या शान्तैकरसास्वादाद्, भवेत्तृप्तिरतीन्द्रिया ।
सा न जिह्वेन्द्रियद्वारा, पहरसास्वादनदपि ॥३॥

व्या० या शान्तैकेति, या तृप्तिः अतीन्द्रिया इंद्रियविषयग्रह-
णरहिता शांत्परसास्वादानाद् भवेत् तमेव सा तृप्तिः पहरसा-
स्वादनान् विक्तामृतमनुकषापकटुशाम्पसाभोजनान् जिह्वेन्द्रियद्वारा
रसनेन्द्रियद्वारा न भवति, रसनेन्द्रियेण पौष्टलिकसाधुभरः, आत्मा
य स्वरूपानुभवी पुष्टलगुणानां ज्ञाता, न भोक्ता, पुष्टलगुणा
अमोक्ष्या एव मोहोदयान् आहारसंज्ञानः रसास्वादनं न ग्र-
ह्यन्, स्वरूपं य ज्ञानानुभववस्तुतः अत्र अत्रमात्रमया तृप्तिः
न पौष्टलिक इति ॥ ३ ॥

संसारे स्वप्नवन्मिथ्या, तृप्तिः स्यादाभिमानिकी ।
तस्या तु भ्रान्तिशून्यस्य, सात्मवीर्यविपाककृत् ॥४॥

ता दंसनिस्त नाणं, नानेण विना न हन्ति चरणगुणा ।
अगुनिस्त नपि मुखो, नपि अमुखस्स निवाणं ॥१॥ इति
अतः ज्ञानं क्रियायुक्तं हिताय नैकमेवेत्याह—

क्रियाविरहितं हन्त!, ज्ञानमात्रमनर्थकम् ।
गतिं विना पथज्ञोऽपि, नामोति पुरमीप्सितम् ॥२॥

व्या०—क्रिया इति । क्रियाविरहितं क्रिया साधनप्रवृत्तिरूपा
तया विरहितं ज्ञानमात्रं संवेदनज्ञानं अनर्थकं न मोक्षरूपका-
यन्तायकं । तत्र दृष्टान्तः पथज्ञोऽपि मार्गज्ञाना अपि गतिं विना
चरणविहारक्रियां विना ईप्सितं इच्छितं नगरं न आप्नोति
चरणचक्रमेनेनैव ईप्सितनगरप्राप्तिः इति 'नाणचरणेण मुखो'
इति वचनान् ।

सन्नायनागोवगए महेत्ती, अयत्तरे चरितं घम्मसंचयं ।
अयत्तरे नागवरे जसत्ती, उभासई सुरिएवंतल्लिके ॥ १ ॥
॥ इति उत्तराध्ययने ॥ २ ॥

पुनस्तदेव ब्रूयन्नाह—

स्वानुकूलां क्रियां काले, ज्ञानपूर्णोऽप्यपेक्षते ।
प्रदीपः स्वप्रकाशोऽपि, तैलपूर्त्यादिकं यथा ॥ ३ ॥

व्या०—स्वानुकूलामिति—ज्ञानपूर्णोऽपि स्वपरविवेचनविशिष्टोऽ-
पि काले अवसरे कार्यकरणक्षणे स्वानुकूलां नन्कार्यकरणरूपां
क्रियां अपेक्षते, तत्त्वज्ञानी सम्यग्ज्ञानी प्रथमं सारकार्यरुचिः
देशविराजितसर्वविराजितग्रहणरूपां क्रियां आश्रयति, पुनः चारित्र-
युक्तोऽपि तत्त्वज्ञानी केवलज्ञानकार्यनिष्पादनरसिकः शुद्धध्यानारो-

तृप्तिमन्यनारूपः न युज्यते न घटते । भावना च सम्पत्तुर्ज्ञानी
तु यथार्थावबोधोऽपि तु आत्मयमे एव आत्मानि अंगीकरोति पौट्र-
लिकोपचये न रज्यते, पुट्रलात्वाद्देहेन सुखावभास एव मिथ्या-
ज्ञानं उक्तं च—

नरइ तवे धाइ चरणं, सुअंपि नव पुथ्वजाव अत्तमसई,
जा परसुहे सुहत्तं ता नो सम्मत्तवित्राणं ॥ १ ॥

पुनः श्रीहरिभद्रपूज्यः—

मुअवं सीलवं धाई, जिणमग्गायरणाई ।
परं वा परसंगं वा, धत्तपत्तई जो जडो ॥ २ ॥

यद्य आत्मनः स्वरूपं सहजं ज्ञानादिकं तदेव धर्म इति
तत्त्वम् ॥ ५ ॥

मधुराज्यमहाशाका—ग्राह्ये वाह्ये च गौरसात् ।
परब्रह्मणि तृप्तिर्या, जनास्तां जानतेऽपि न ॥ ६ ॥

व्या०—मधुराज्य इति—या परब्रह्मणि सुखात्मनि अमूर्तानन्द-
ज्ञानवने तृप्तिः स्वरूपाशमनालिनानन्दविद्रिष्टागम्या जनाः
तस्यानन्दोत्पन्नपरिविष्टाः तां मधुराज्यमहाशाकां तृप्तिमग्गायरणा-
रूपां तृप्तिं जानतेऽपि न नश्यं जानते इति सा ज्ञानद्रव्य-
पेऽपि नाग्निः, अतः कुतोऽनुभवः ? या तृप्तिः मधुराज्यमहा-
शाकावाद्ये पुनः गौरमात्रं अरुणे भोजने न, मधुं आरुणं वृत्तं
मधुराज्यं महान्तः शाका व्यंजनानि तैर्ग्राह्यं पुनः गौरमः इत्यादि
नग्मात् अरुणे मुखे पृथिव्ये भोजने सा तृप्तिः न । अथवा वृक्ष-
सुते ब्रह्मणि ? मधुराज्यमहाशाकावाद्ये मधु मित्रं राज्यं, तत्र
महती अज्ञा दृष्ट्या देवां ते मधुराज्यमहाशाका नैर्ग्राह्यं-

ता दंभनिम्न नागं. नागेण विना न हंति घग्गुणा ।
अग्निम नपि मुखो, नपि अमुरखसा निवाणं ॥१॥ इति

अनः ज्ञानं क्रियायुक्तं दिनाप नैकमेवेत्याह—

क्रियाविरहितं हन्तः, ज्ञानमात्रमनर्थकम् ।
गतिं विना पथज्ञोऽपि, नाप्नोति पुरमोप्सितम् ॥२॥

व्या०—क्रिया इति । क्रियाविरहितं क्रिया साधनप्रतिष्ठा
तया विहितं ज्ञानमात्रं संवेदनज्ञानं अनर्थकं न मोक्षरूपका-
र्यन्तर्धकं । नत्र दृष्टान्तः पथज्ञोऽपि मार्गज्ञाता अपि गतिं विना
पथविहागक्रियां विना हंप्तिं इच्छितं नगरं न आप्नोति
घग्गुचक्रमणेनैव हंप्तिननगरानिः इति 'नागघग्गेण मुखो'
इति वचनान् ।

सन्नागनागोवगए महेत्ती, अशुत्तरे धरिउं धम्मसंघपं ।
अशुत्तरे नागधरे असंसी, उभासई सुखिण्वनलिरके ॥ १ ॥

॥ इति उत्ताध्यपने ॥ २ ॥

पुनस्तरेव ब्रूयताह—

स्वानुकूलां क्रियां काले, ज्ञानपूर्णोऽप्यपेक्षते ।
प्रदीपः स्वप्रकाशोऽपि, तैलपूर्यादिकं यथा ॥ ३ ॥

व्या०—स्वानुकूलामिति—ज्ञानपूर्णोऽपि स्वपरविप्रेचनविशिष्टोऽ-
पि काले अवसरे कार्पकगुणने स्वानुकूलां तत्कार्यकरणरूपां
क्रियां अपेक्षते, तत्त्वज्ञानी सम्पत्ज्ञानी प्रथमं संवत्कार्परुचिः
देशविग्निसर्गविरनिदहणरूपां क्रियां आश्रयति, पुनः चारित्र-
युक्तोऽपि तत्त्वज्ञानी केवलज्ञानकार्पनिष्पादनसिद्धः शुक्लध्यानातो-

कालभोगैः अतृप्ताः न च एते तृप्तिहेतवः असदारोप एवायं ।
लोके चतुर्दशरज्ज्वात्मके अनंतसकर्मजीवात्मके एको भिक्षुः आहा-
रागृध्नुः संयमयात्रार्थं भिक्षुणशीलो निष्परिग्रहः सुखी अस्ति ।
ज्ञानं स्वरूपावबोधः तेन तृप्तः निरंजनः रागाद्यंजनश्यामतापर-
हितः स्वधर्मभोगवच्चात् यद्वस्तुनि यद्भूमौ न भवति ततो न
जायते तृप्तिः । उक्तं च विशेषावश्यकम्—

जत्तो चिय पच्चक्खं, सोम्म सुहं नत्थि दुक्खमेवेदं ।

तप्पडियारविभत्तं, तो पुण फलंति दुक्खंति ॥ १ ॥

विसयसुहं दुक्खं चिय, दुक्खं प्पडियारओ तिगिच्छिच्च ।

तं सुहमुवपाराओ, न उवपारो विणा तच्चं ॥ २ ॥

सायासायं दुक्खं, तच्चिरहम्मि अ सुहं जउ तेण ।

देहिदिसेसु दुक्खं, सुक्खं देहेदिआभावे ॥ ३ ॥

इति सातसातयोर्विपाकभेद एव नत्वावरणे अव्याघ्राधावरणत्वं
तु उभयोरपि यच्च स्वगुणान् घातयति तद् दुःखं कः सुख-
त्वेनोरीकुरुते ? इति आत्मनः ज्ञानानंदादुभया तृप्तिः प्रशस्या
नौपाधिकी इत्यनेन तथा एव सम्यग्दर्शनिनः स्तुवंति अर्हंतं,
पूजयंति परमात्मानं, देशविरता अपि सामायिकपौषवोपवासिनः,
आत्मानुभवलवास्यादनार्थमेव तिष्ठन्ति एकांते मुनयः, तद्विष्पादनाय
त्यजन्ति पंचाश्रयान्, तद्विवाताय गृह्णन्ति मीप्मग्रीष्मतप्तशिलाना-
पतापनां, शिशिरहिमनिशाकरकरामिवातक्षुब्धा वसन्ति अवसना
वने, स्वाध्यायंति आगमव्यूहान् क्षमादिधर्मद्वारा, भावयन्ति अज्ञानं
तच्चजानेन, आरोहन्ति गुणश्रेणिशृंगे, चिंतयन्ति तच्चैकत्वं तच्च-
समाध्यर्थमेव प्राणायामादिप्रयासो जिनकल्पादिकल्पः इति स्वस्व-
भावानुभवतृप्तिः सर्वैरम्यस्या ॥ ८ ॥

इति व्याख्यातं तृप्त्यष्टकं दशमम् ।

ता दंसनिस्स नाणं. नाणेण विना न हुंति चरणगुणा ।
अगुनिस्स नत्थि सुखो, नत्थि अमुक्खस्स निवाणं ॥१॥ इति
अतः ज्ञानं क्रियायुक्तं हिताय नैकमेवेत्याह—

क्रियाविरहितं हन्त!, ज्ञानमात्रमनर्थकम् ।
गतिं विना पथज्ञोऽपि, नाप्नोति पुरमीप्सितम् ॥२॥

व्या०—क्रिया इति । क्रियाविरहितं क्रिया साधनप्रवृत्तिरूपा
तया विरहितं ज्ञानमात्रं संवेदनज्ञानं अनर्थकं न मोक्षरूपका-
यसाधकं । तत्र दृष्टान्तः पथज्ञोऽपि मार्गज्ञाता अपि गतिं विना
चरणाविहारक्रियां विना ईप्सितं इच्छितं नगरं न आप्नोति
चरणचक्रमणेनैव ईप्सितनगरप्राप्तिः इति 'नाणचरणेण सुखो'
इति वचनान् ।

सन्नाणनाणोवगाए महेत्ती, अशुत्तरे चरिउं धम्मसंचयं ।
अशुत्तरे नाणवरे जसंत्ती, उभासई सूरिएवंतळिरके ॥ १ ॥
॥ इति उत्तराध्ययने ॥ २ ॥

पुनस्तदेव द्रष्टव्याह—

स्वानुकूलां क्रियां काले, ज्ञानपूर्णोऽप्यपेक्षते ।
प्रदीपः स्वप्रकाशोऽपि, तैलपूर्त्यादिकं यथा ॥ ३ ॥

व्या०—स्वानुकूलामिति—ज्ञानपूर्णोऽपि स्वपरविवेचनविशिष्टोऽ-
पि काले अवसरे कार्यकरणक्षणे स्वानुकूलां नन्वकार्यकरणरूपां
क्रियां अपेक्षते, तत्त्वज्ञानी सम्यग्ज्ञानी प्रथमं संस्कारकार्यरुचिः
देशविरानिस्तर्विरातिग्रहणरूपां क्रियां आश्रयति, पुनः चारित्र्य-
शुक्तोऽपि तत्त्वज्ञानी केवलज्ञानवर्णनित्यादनरसिकः शुद्धध्यानारो-

संसारे निवसन् स्वार्थ-सज्जः कज्जलवेश्मनि ।
लिप्यते निखिलो लोको, ज्ञानसिद्धो न लिप्यते ॥१॥

व्या०-संसार इति-निखिलः समस्तो लोकः कज्जलवे-
श्मनि रागादिपापस्थानविभावतनिमितीमूतधनस्वजनादिगृहे संसारे
निवसमानः, स्वार्थसज्जः स्वस्य आरोपात्मना कृतः अर्थः अहं-
कारममकारादिरूपः स्वार्थः तत्र सज्जः सावधानो लिप्यते रागा-
दिभावकर्माभिध्वंगतः समस्तात्मीयक्षयोपशमाभावपरानुगतः सर्व-
सत्तावरकत्वेन भावकर्मद्रव्यकर्मनौकर्मलेपौर्लेप्यते । तथा ज्ञान-
सिद्धः हेयोपादेयपरीक्षापरीक्षितसर्वभावः स्वात्मानि स्वात्मा
अन्यत्र परत्वोपयुक्तः स्वात्मारामी स्वरूपविलासी न लिप्यते.
विविधकर्मोपचयैर्नात्रिगुंज्यते अतः आत्मधर्मावभासनतदुपादेयनया
यतितव्यमित्युपदेशः ॥ १ ॥

नाऽहं पुद्गलभावानां, कर्ता कारयितापि च ।
नानुमन्तापि चेत्यात्म-ज्ञानवान् लिप्यते कथम् ? ॥२॥

व्या०-नाहमिति-इति असुना प्रकारेण यथार्थावभास-
नेन मेदज्ञानविभिन्नात्मस्वरूप आत्मज्ञानवान् कथं लिप्यते ?
नैवेति, इति किं ? अहं विमलकेवलालोकमयः, स्वकीयपरिणामि-
कपर्यायोत्पादकत्वव्यपञ्चशुक्लज्ञापकत्वभोक्तृवरमण्यवादिमाधानां
कर्ता पुद्गलभावानां द्रव्यकर्मनौकर्महिंसादिपापव्यापाराणां योग-
प्रवृत्तेश्च कर्ता न नैव पुद्गलद्रव्यमोचनरूपं मम कार्य वर्गा-
दीनां द्रव्यास्कंदनानां नहि कर्ता च पुनः पुद्गलभावानां पूर्वो-
क्तानां अहं कारयिता पश्यमान् कारयितापि कारयिता न च पुनः
न अनुमन्ता पौष्टलिकवर्गादीनां शुमानां नानुमोदनशीलः अह-

न ईप्सिम नानं, नानो विना न हुंति घनतुला ।

अमुनिम नयि मुक्तौ, नयि अमुक्तम मिद्वानं ॥१॥ इति

अनं ज्ञानं त्रिपुणं, दितप नैकमेवैवह—

क्रियाविरहितं हन्त!, ज्ञानमात्रमननर्थकम् ।

गतिं विना पयज्ञोऽपि, नामोति पुरमीप्सितम् ॥२॥

आ०—त्रिपु, इति । विरहितं विना सधनवत्तिष्ठा
नय विहितं ज्ञानमं नैकमेवज्ञानं अनर्थकं न मोक्षपरक-
स्मिन्नं । नय दशतः पयज्ञोऽपि मर्जज्ञाना अपि गति विना
अनविश्रमिकां विना ईप्सितं इप्सितं नय न अप्नोति
अनयंनमोनेव ईप्सितमपनतिः इति ज्ञानमतेन मुक्तो
इति वदन्तः ।

अनन्यदेवगणं मोक्षो, अन्तं परितं धम्ममपये ।

अन्तं नापरं जनेत्तं, अनर्थं वृत्तिवन्तितरे ॥ १ ॥

॥ इति उत्तरप्रपणे ॥ २ ॥

अनन्यदेव वदन्तः—

स्वानुकूलां क्रियां काले, ज्ञानपूर्णोऽप्यपेक्षते ।

प्रदीपः स्वप्रकाशोऽपि, तैलपूर्त्यादिकं यथा ॥ ३ ॥

आ०—स्वानुकूलमेति—अनन्यदेवोऽपि स्वप्रविशेधनविशिष्टोऽ
पि काले अन्तं कर्पकमपये स्वानुकूलां तत्कार्यकमरुपां
क्रियां अपेक्षते, तत्त्वज्ञानं मयज्ञानं प्रधानं मयकार्यमपि
देवविनिर्वादिप्रदानरुपां क्रियां आश्रयते, इति वदन्ति-
इतोऽपि तत्त्वज्ञानं वेदज्ञानमप्यपेक्षितमपि तैलपूर्त्यादे-
व

च आत्मज्ञानमात्रसंतुष्टा रागद्वेषमविष्टाः सम्यग्दर्शनादिगुणप्रज्ञाः
आत्मानं अग्रंव्रतया जानन्ति ते निरस्ताः, उक्तं च उत्तराख्यने-

भणन्ता अकरन्ता य, बंधमुखस्वपद्मिणी ।

वायावीरियमिच्छेणं, समाप्ता संति अप्पयं ॥ १ ॥

न चित्ता तायए भासा, कओ विज्जाणसासणं ।

विसन्ना पावक्कम्मेहिं, बाला पंडियमाणिणो ॥ २ ॥

अत एव तत्त्वश्रद्धानसम्यग्ज्ञानोपयुक्ता यदात्मनः क्षयो-
पशमिकचेतनावीर्यादिशक्तीन् परभावविभावान् आकृष्य आत्म-
गुणे प्रवर्त्तयन्ति तावती अग्रंव्रतता शेषा, यावती परानुगा विषय-
कषायचापल्यताशक्तिः तावती बंधकता एवं सर्वात्मशक्तिः स्व-
रूपविश्रामरमणरूपा तदा सर्वात्मना अग्रंव्रतः इति सिद्धान्तः ॥३॥

लिप्तता ज्ञानसम्पात-प्रतिधाताय केवलम् ।

निलेपज्ञानमग्नस्य, क्रिया सर्वोपयुज्यते ॥ ४ ॥

ध्या०-लिप्तता इति-निलेपज्ञानमग्नस्य शुद्धस्याद्वादात्मज्ञान-
मग्नस्य पुंसः क्रिया आवश्यककरणरूपा लिप्तता ज्ञानसंवातप्र-
तिधाताय ज्ञानं विभावचेतनोपयोगः तत्र संपातः पतनं तस्य
प्रतिधाताय निवारणाय केवलं उपयुज्यते उपकारीभवति, इत्यनेन
ध्यानारूढस्य न क्रियाकरणं, किंतु भावना चित्ता ज्ञानवतः
विघ्नवारणाय क्रिया उपकारिणी ध्यानाधिरूढस्याप्रच्युतात्मस्वभा-
वानुभवस्थस्य विवातिनी आगमेऽपि पूर्वं यदमृतकुंभोपमं तदेवो-
परि विषकुंभोपमं । उक्तं च—

जा किरिया सुट्टमरी, सा विसुद्धीए न अप्पयम्मोति ।

पुण्वि हीयाय पच्छा, अहिया जह निस्सहाइतिगं ॥ १ ॥

अत एव आत्मस्वरूपावबोधैकत्वं हितं ॥ ४ ॥

[Faint handwritten notes at the bottom of the page]

[Faint handwritten notes at the bottom of the page]

Handwritten musical notation on a five-line staff. The notation includes several eighth and sixteenth notes, some beamed together, and rests. The ink is dark and the handwriting is fluid.

[Faint, illegible handwritten notes]

(Faint bleed-through from the reverse side of the page)

[Faint handwritten notes at the bottom of the page]

[Faint handwritten notes at the bottom of the page]

1. The first step is to identify the problem or question that needs to be answered. This involves understanding the context and the specific requirements of the task.

[Faint handwritten notes at the bottom of the page]

[Faint musical notation]

[Faint handwritten notes at the bottom of the page]

[Faint handwritten notes at the bottom of the page]

Handwritten musical notation on a five-line staff. The notation includes various note values (quarter, eighth, and sixteenth notes), rests, and bar lines. The handwriting is in dark ink on aged, slightly yellowed paper. The notes are written in a cursive style, and the overall appearance is that of a personal manuscript or a composer's sketch.

[Faint handwritten notes at the bottom of the page]

[Faint handwritten notes at the bottom of the page]

[Faint handwritten notes at the bottom of the page]

10

[Faint handwritten notes at the bottom of the page]

1000

Handwritten musical notation on a staff, showing a series of notes and rests.

[Faint handwritten notes at the bottom of the page]

1. *...*

11 2 11

1. 1. The first part of the paper is devoted to a discussion of the
 2. theoretical background of the study.
 3. The second part of the paper is devoted to a discussion of the
 4. empirical results of the study.
 5. The third part of the paper is devoted to a discussion of the
 6. conclusions of the study.
 7. The fourth part of the paper is devoted to a discussion of the
 8. implications of the study.
 9. The fifth part of the paper is devoted to a discussion of the
 10. limitations of the study.
 11. The sixth part of the paper is devoted to a discussion of the
 12. future research.
 13. The seventh part of the paper is devoted to a discussion of the
 14. concluding remarks.
 15. The eighth part of the paper is devoted to a discussion of the
 16. acknowledgements.
 17. The ninth part of the paper is devoted to a discussion of the
 18. references.
 19. The tenth part of the paper is devoted to a discussion of the
 20. appendices.
 21. The eleventh part of the paper is devoted to a discussion of the
 22. index.
 23. The twelfth part of the paper is devoted to a discussion of the
 24. list of figures.
 25. The thirteenth part of the paper is devoted to a discussion of the
 26. list of tables.
 27. The fourteenth part of the paper is devoted to a discussion of the
 28. list of abbreviations.
 29. The fifteenth part of the paper is devoted to a discussion of the
 30. list of symbols.
 31. The sixteenth part of the paper is devoted to a discussion of the
 32. list of equations.
 33. The seventeenth part of the paper is devoted to a discussion of the
 34. list of formulas.
 35. The eighteenth part of the paper is devoted to a discussion of the
 36. list of diagrams.
 37. The nineteenth part of the paper is devoted to a discussion of the
 38. list of graphs.
 39. The twentieth part of the paper is devoted to a discussion of the
 40. list of charts.
 41. The twenty-first part of the paper is devoted to a discussion of the
 42. list of maps.
 43. The twenty-second part of the paper is devoted to a discussion of the
 44. list of photographs.
 45. The twenty-third part of the paper is devoted to a discussion of the
 46. list of illustrations.
 47. The twenty-fourth part of the paper is devoted to a discussion of the
 48. list of figures.
 49. The twenty-fifth part of the paper is devoted to a discussion of the
 50. list of tables.
 51. The twenty-sixth part of the paper is devoted to a discussion of the
 52. list of abbreviations.
 53. The twenty-seventh part of the paper is devoted to a discussion of the
 54. list of symbols.
 55. The twenty-eighth part of the paper is devoted to a discussion of the
 56. list of equations.
 57. The twenty-ninth part of the paper is devoted to a discussion of the
 58. list of formulas.
 59. The thirtieth part of the paper is devoted to a discussion of the
 60. list of diagrams.
 61. The thirty-first part of the paper is devoted to a discussion of the
 62. list of graphs.
 63. The thirty-second part of the paper is devoted to a discussion of the
 64. list of charts.
 65. The thirty-third part of the paper is devoted to a discussion of the
 66. list of maps.
 67. The thirty-fourth part of the paper is devoted to a discussion of the
 68. list of photographs.
 69. The thirty-fifth part of the paper is devoted to a discussion of the
 70. list of illustrations.
 71. The thirty-sixth part of the paper is devoted to a discussion of the
 72. list of figures.
 73. The thirty-seventh part of the paper is devoted to a discussion of the
 74. list of tables.
 75. The thirty-eighth part of the paper is devoted to a discussion of the
 76. list of abbreviations.
 77. The thirty-ninth part of the paper is devoted to a discussion of the
 78. list of symbols.
 79. The fortieth part of the paper is devoted to a discussion of the
 80. list of equations.
 81. The forty-first part of the paper is devoted to a discussion of the
 82. list of formulas.
 83. The forty-second part of the paper is devoted to a discussion of the
 84. list of diagrams.
 85. The forty-third part of the paper is devoted to a discussion of the
 86. list of graphs.
 87. The forty-fourth part of the paper is devoted to a discussion of the
 88. list of charts.
 89. The forty-fifth part of the paper is devoted to a discussion of the
 90. list of maps.
 91. The forty-sixth part of the paper is devoted to a discussion of the
 92. list of photographs.
 93. The forty-seventh part of the paper is devoted to a discussion of the
 94. list of illustrations.
 95. The forty-eighth part of the paper is devoted to a discussion of the
 96. list of figures.
 97. The forty-ninth part of the paper is devoted to a discussion of the
 98. list of tables.
 99. The fiftieth part of the paper is devoted to a discussion of the
 100. list of abbreviations.
 101. The fifty-first part of the paper is devoted to a discussion of the
 102. list of symbols.
 103. The fifty-second part of the paper is devoted to a discussion of the
 104. list of equations.
 105. The fifty-third part of the paper is devoted to a discussion of the
 106. list of formulas.
 107. The fifty-fourth part of the paper is devoted to a discussion of the
 108. list of diagrams.
 109. The fifty-fifth part of the paper is devoted to a discussion of the
 110. list of graphs.
 111. The fifty-sixth part of the paper is devoted to a discussion of the
 112. list of charts.
 113. The fifty-seventh part of the paper is devoted to a discussion of the
 114. list of maps.
 115. The fifty-eighth part of the paper is devoted to a discussion of the
 116. list of photographs.
 117. The fifty-ninth part of the paper is devoted to a discussion of the
 118. list of illustrations.
 119. The sixtieth part of the paper is devoted to a discussion of the
 120. list of figures.
 121. The sixty-first part of the paper is devoted to a discussion of the
 122. list of tables.
 123. The sixty-second part of the paper is devoted to a discussion of the
 124. list of abbreviations.
 125. The sixty-third part of the paper is devoted to a discussion of the
 126. list of symbols.
 127. The sixty-fourth part of the paper is devoted to a discussion of the
 128. list of equations.
 129. The sixty-fifth part of the paper is devoted to a discussion of the
 130. list of formulas.
 131. The sixty-sixth part of the paper is devoted to a discussion of the
 132. list of diagrams.
 133. The sixty-seventh part of the paper is devoted to a discussion of the
 134. list of graphs.
 135. The sixty-eighth part of the paper is devoted to a discussion of the
 136. list of charts.
 137. The sixty-ninth part of the paper is devoted to a discussion of the
 138. list of maps.
 139. The seventieth part of the paper is devoted to a discussion of the
 140. list of photographs.
 141. The seventy-first part of the paper is devoted to a discussion of the
 142. list of illustrations.
 143. The seventy-second part of the paper is devoted to a discussion of the
 144. list of figures.
 145. The seventy-third part of the paper is devoted to a discussion of the
 146. list of tables.
 147. The seventy-fourth part of the paper is devoted to a discussion of the
 148. list of abbreviations.
 149. The seventy-fifth part of the paper is devoted to a discussion of the
 150. list of symbols.
 151. The seventy-sixth part of the paper is devoted to a discussion of the
 152. list of equations.
 153. The seventy-seventh part of the paper is devoted to a discussion of the
 154. list of formulas.
 155. The seventy-eighth part of the paper is devoted to a discussion of the
 156. list of diagrams.
 157. The seventy-ninth part of the paper is devoted to a discussion of the
 158. list of graphs.
 159. The eightieth part of the paper is devoted to a discussion of the
 160. list of charts.
 161. The eighty-first part of the paper is devoted to a discussion of the
 162. list of maps.
 163. The eighty-second part of the paper is devoted to a discussion of the
 164. list of photographs.
 165. The eighty-third part of the paper is devoted to a discussion of the
 166. list of illustrations.
 167. The eighty-fourth part of the paper is devoted to a discussion of the
 168. list of figures.
 169. The eighty-fifth part of the paper is devoted to a discussion of the
 170. list of tables.
 171. The eighty-sixth part of the paper is devoted to a discussion of the
 172. list of abbreviations.
 173. The eighty-seventh part of the paper is devoted to a discussion of the
 174. list of symbols.
 175. The eighty-eighth part of the paper is devoted to a discussion of the
 176. list of equations.
 177. The eighty-ninth part of the paper is devoted to a discussion of the
 178. list of formulas.
 179. The ninetieth part of the paper is devoted to a discussion of the
 180. list of diagrams.
 181.

[Faint handwritten notes at the bottom of the page]

100

Figure 1

व्या०—अलिप्त इति—निश्चयरूपेण नयेन स्वरूपेण जात्या इत्यर्थः आत्मा चेतनः अलिप्तः पुत्रलाशेपरहितः. च पुनः व्यवहारतः बाह्यतमप्रवृत्तिसोपाधिकत्वतः अयं आत्मा लिप्तः अतः परसंसर्गजन्यव्यवहारत्यागे यतितव्यं, अत एव अलिप्तया दशा शुद्धविदानन्दावलोकनात्मकया आत्मानं आत्मतया परं च परतया अरक्तादिदृष्ट्या ज्ञानी वेद्यसंवेदकः स्वसंवेदज्ञानी शुद्धयति शुद्धो भवति सर्वविभावमलापगमनेन निर्मलो भवति । अन्यः क्रियावान् लिप्तया दशा लिप्तोऽहं अशुद्धाचरणैः तेन शुद्धाचरणेन पूर्वप्रकृतीः क्षपयित्वा अभिनवाकरणेन आत्मानं मोचयामि इति दृष्ट्या क्रियां बंदननमनादिकां कुर्वन् शुद्धयति निर्मलो भवति इति निश्चयव्यवहारगौणमुख्ययुतां साधनक्रमः ॥ ६ ॥

ज्ञानक्रियासमावेश—सहैवोन्मीलने द्वयोः ।

भूमिकाभेदतस्त्वत्र, भवेदेकैकमुख्यता ॥ ७ ॥

व्या०—ज्ञान इति—द्वयोः दृष्टयोः उन्मीलने उद्घाटने सहैव समकालमेव नष्टेकांतज्ञानरुचिः सम्यग्दर्शनी, न ह्येकांतक्रियारुचिः सम्यग्दर्शनी, किंतु सापेक्षदृष्टिरेव सम्यग्दर्शनी, अतः ज्ञानक्रियासमावेशः उभयोः संयोग एव साधनत्वेन निर्धार्यः तत्र कचवरसमन्वितमहागृहशोधनप्रदीपपुरुषादिव्यापारवदिह जीवः स्वरूपकर्मकचवरमृतस्वरूपशोबनालंघनो ज्ञानादिना स्वभावभेदव्यापारोऽवसेयः । तत्रोक्तं श्रीआवदयकनिर्युक्ती—

नाणं यगासगं सोहगो, तवो संजमो उ गुत्तिकरो ।

तिण्णंपि समाओगे, मुक्खो जिणसासणे भणिओ ॥ १ ॥

तथाप्युपदेशपदप्रकरणे—“क्रियाकृतकर्मक्षयः भंडूकचूर्णतुल्यः, ज्ञानकृतकर्मक्षयस्तद्भस्मकल्प एव ज्ञातव्यः । तु पुनः या च एकै-

व्या०—वचोनुष्ठानत इति—वचनं अर्हदाजा, तदनयायिनी
क्रिया धर्महेतुः यतः—

प्रज्ञांतचित्तेन गमीरभावेनैवाहता सा मफला क्रिया च ।
अंगारवृष्टेः सहसा न चेष्टा, नासंगदोषैकगुणप्रकार्या ॥ १ ॥

विषांगारान्योन्यानुष्ठानव्यागेन श्रीमद्वीतनगराख्यानुसारतः
उत्सर्गापवादसापेक्षरूपा क्रिया वचनानुष्ठानक्रियाङ्गानः अङ्ग-
गक्रिया संगतिं संयोगितां अंगति—प्राप्नोति, वचनक्रियावान् अव-
क्रमेण असंगक्रियां एव निर्विकल्पनिष्प्रयामरूपां क्रियां प्राप्नोति,
सा एव असंगक्रिया एव ज्ञानक्रिया, एव अमेदमसि ज्ञेया
असंगक्रिया भावक्रिया शुद्धोपयोगशुद्धवीर्योद्गमनादान्मयतां दधानि.
ज्ञानवीर्यैकत्वं ज्ञानक्रिया—अमेदः इत्यनेन यावद् गुणार्णना न
तावत् निगनुष्ठाना क्रिया कर्णीया, नहि तत्त्वज्ञाने क्रिया निषे-
धिका, किन्तु क्रियादिशुद्धरत्नवरीरूपवस्तुधर्ममाधनकारणेन धर्मः;
धर्मत्वं आ मध्यमेव । उक्तं च श्रीहर्गभट्टपूज्यः दशवैकालिक-
वृत्तौ “धर्मगायनत्वाद् धर्म इति” अतो द्रव्यक्रियां धर्मत्वेन
गृह्णन्ति तत्कारणे कार्योपचार एव न्याय्यः. एतदश्रद्धानविकलानां
क्रिया न धर्महेतुः ।

बहुगुणविज्ञानिलओ, उम्मुत्तभागी नहावि मत्तन्वो ।
जह पवर्मणीनुता, विग्यकरो विमहरो लेण ॥ १ ॥

इति पाशुपतप्रकरणे । तथा च आचारागमे “भयविचिकि-
त्सायां न संयम इति, अतो निमित्तहेतुत्वेन क्रिया निगनुष्ठाना
कर्णीया इयं असंगक्रिया, सा अनाहततर्पणं दया स्वाभाविका-
नंदामृतसरसार्द्रा, अत आत्मनत्त्वायवोद्यानदी-गुंननिगनुष्ठाना सत्प्र-
वृत्त्यसम्प्रवृत्तिपत्त्यागरूपा क्रिया द्रव्यतो भावनः स्याद्वादस्वगु-

दानदायका अपि चरन्ति गोचरी, मृदुनवनीतकुसुमशय्याशायिनोऽपि,
शेरते घातोपलशिलामूमौ एकात्मतत्त्वसहजस्वभावामूर्त्तानंदलीला-
लुब्धा ज्ञानक्रियाभ्यासतः, सावयन्ति निरावरणात्यंतिकैकांतिकनि-
र्द्वन्द्वनिरामयाविनाशि सिद्धस्वरूपं एतत्साधनोद्यताय . भगवते
नमः ॥ ८ ॥

इति व्याख्यातं निर्लेपाष्टकम् एकादशमम् ॥

अयं निर्लेपत्वदृढीकरणार्थं निःस्पृहत्वं विस्तार्यते, तत्र
निःस्पृहत्वं सर्वपरभावानमिलापरूपं, इच्छा मूर्छानिरावरणं, स्पृहा
नाम इच्छा, तदभावो निःस्पृहत्वं, तत्र न्तमनिःस्पृह उल्लापरूपः,
स्थापनानिःस्पृहो मुनिप्रतिमादिः, द्रव्यनिःस्पृह इहपरत्राधिका-
मिलापेन अल्पानिच्छकः अथवा भावधर्मास्वादनमंतरेण तत्त्व-
रूपापरज्ञानेन धनादिषु अभिच्छुश्च तावन्निःस्पृहः अप्रशस्तः
वेदांतादिकुतीर्थोपदेशेन एकांतमुक्तिरक्तः, धनादिषु निःस्पृहः
स प्रशस्तः, स्याद्वादैकांतपरीक्षापरिच्छिन्नात्मतत्त्वानुभवरुचिपिपा-
सिताः सर्वमपि हेयीकुर्वन्ति परभावं, भवन्ति स्वरूपलालितचेतसः,
तत्र साधनार्थं आदिनयचतुष्टयेन सिद्धत्वं नयत्रयेण तथा
जीवाजीवे निःस्पृहः नैगमेन अजीवे निःस्पृहः संग्रहव्यवहाराभ्यां,
ऋजुसूत्रेण स्वभोग्यभोज्येषु, शब्दसमाभिरूढाभ्यां सन्निमित्तपराय-
त्तसाधनपरिणामेषु, एवंभूतेन आत्मीयसाधनपरिणामापन्नभेदज्ञान-
सविकल्पचरणशुक्लव्यानशैलेपीकरणादिषु निःस्पृहः । अत्र आद्यन-
यचतुष्टयनिःस्पृहस्यावसरः । भावना च अनादौ संसारे स्पृहाकुलि-
तैर्वहुशः प्राप्तं दुःखलक्षं तेन परभावस्पृहानिरीहेन भवितव्यं—
स्वभावलाभात्किमपि, प्राप्तव्यं नावशिष्यते ।
इत्यात्मैश्वर्यसम्पन्नो, निःस्पृहो जायते मुनिः ॥ १ ॥

[illegible]

शृण्वन्निःश्रितं तृप्तिं व्याख्यातुमाह—

स्वर्गुणैरेव तृप्तिश्चेदाकालमविनश्यती ।

ज्ञानिनो विषयः किन्तयं भवेत्तत्तिरित्वरी ॥ २ ॥

ध्या० स्वर्गैरिति-येन यदि स्वर्गः धेनव्यस्य स्वर्गः
स्वर्गैरस्वर्गस्वभावमूतैः अन्तर्गतानाहुविदानंदरूपः
अन्यदोग्यवच्छेदार्थः, तृतिः ज्ञानिनः सम्पत्तवदतत्त्वस्य

व्या०—छिंदन्ति इति—बुधाः तत्त्वज्ञाः ज्ञातदम्येण स्पृहावि-
षयतां स्पृहा एव विषयवल्ली तां छिंदन्ति । यस्याः फलं यत्फलं
मुखशोकं च पुनः मूर्छा च पुनः दैन्यं यच्छति ददाति इत्यनेन
स्पृहाविषयता मुखशोकादिकं वितरति । इच्छको दीनो भवति;
तेन विषयविषयोपमविषयस्पृहा निवारणीया इति ॥ २ ॥

निष्कासनीया विदुषा, स्पृहा चित्तगृहाद् बहिः ।
अनात्मरतिचाण्डाली—सङ्गमङ्गीकरोति या ॥ ४ ॥

व्या०—निष्कासनीया विदुषा पंडितेन आत्मसमाधिसाधनो-
द्यतेन स्पृहा पराशा चित्तगृहात् मनोनिकेतनात् बहिर्निष्कास-
नीया दूरीकरणीया । स्पृहा हि लोभपर्यायः लोभश्च कषायपरि-
णामः तद्विगम एव श्रेयान् या स्पृहा अनात्मरतिचाण्डालीसंगं
अनात्मानः परमावाः तेषु रतिः रमणीयतापरिणतिः सा एव चाण्डाली
तस्याः संगं अङ्गीकरोति । अतः स्पृहा त्याज्या । उक्तं च—

जे पम्भाये रता, मत्ता विसयेसु पावबहुलेसु ।

आसापासनिवद्धा, भमन्ति चउगईमहारेजे ॥ १ ॥

पम्भावगतिरेव विभावः आत्मशक्तित्वंसनमुद्रः अनो निरस्य-
गशापाशा निर्ग्रथाः स्वरूपचिन्तनस्वरूपरमणानुभववर्जिताः, पीनाः
तन्वानन्दे रमन्ते स्वरूपे, विरमन्ति विषयविरूपमवहूपपानतः ॥ ४ ॥

स्पृहावन्तो विलोकयन्ते, लघवस्तृणतूलवत् ।

महाश्चर्यं तथाप्येते, मज्जन्ति भववारिधौ ॥ ५ ॥

व्या०—स्पृहावन्त इति—स्पृहावन्तः परंस्कानिग्नाः तृणतूल-
ह्वयः तुच्छा अनिर्गन्ता विलोकयन्ते । उक्तं च—

गत्वैः औपाधिकैः सुखैः सकाशात् मुनिस्वरूपजैः सहजानन्दैः
परमानन्दसुखैः पूर्णैः । यतो जातिभेद एवायं इंद्रियात्मगुरापोः
इंद्रियजे सुखे सुखत्वं आरोपितमेव न च पुद्गलस्कंधे तु सुखं
सुखहेतुत्वं च आत्मन्येवाच्छिन्नसुखपरंपरासुखस्य कर्तृत्वादिका-
रकपदकं आत्मन्येवं अतो वास्तवं सुखं जिनाज्ञानिगृहीतपरमा-
णस्य निःस्पृहमुनेरेव अतो निःस्पृहस्य महदिंद्रियागोचरं स्वाभा-
विकं सुखं इति ॥ ७ ॥

परस्पृहा महादुःखं, निःस्पृहत्वं महासुखम् ।

एतदुक्तं समासेन, लक्षणं सुखदुःखयोः ॥ ८ ॥

व्या०—परस्पृहा इति—परस्य परवन्तुनः पगन् वा स्पृहा
आशा महादुःखं महत्कष्टं निःस्पृहत्वं निर्वाणकृत्यं महासुखं
महानन्दः, इति सुखदुःखयोः समासेन संक्षेपेण एतद् लक्षणं उक्तं
कथितं इत्यनेन पगशा एव दुःखं यथ निर्विकाराखंडसाभिदानं-
दस्य स्वाभाविकान्मयमभोक्तुः परमायामिलाय एव दुःखं तर्हि
किं पगशा इति अस्यात्मनः स्वपरविशेषनिगृहीतपरमायविभांवि-
तात्मानन्नानन्दस्य निःस्पृहत्वं धर्मः तदाम्बादनेन मुख्यमिति अत्र
एव स्पृहा त्याग्या स्पृहा हि मृगामर्ष्यग्रन्थस्य भवति अपं तु
पूर्णानन्दारिज्येयज्ञानवान् परमः पदार्थः सर्वपदायां मृगमवभातः
शुद्धार्मीयानन्दभोगी, तस्य अनादिस्वनित्यानुभवप्रत्ययेन परस्पृहां
गन्त्यानि सांप्रतं अद्यावत्कालमभारतया संशोर्वाग्व्यापेन अ-
गन्त्यामस्वरूपस्य स्पृहा पगशा न भवति इत्युपदेशः ॥ ८ ॥

इति व्याख्यानं निःस्पृहाष्टकम् ॥ १२ ॥

अपानितायैः अशले-सुखतुमस्तस्ये गौरमान् वाग्मस्तान् वागे
वाद्यामगोषरे 'अनाप्ये मनसा सह' इति उक्तत्वात् 'अनप्ये' इत्यप्ये
पदे नप्ये इत्याचार्यगव्यनात् । एवंविधे परमज्ञे परमान्ति
या तृतिः सा लोकैर्न ज्ञायते एव अतः पुद्गलोपधासहस्रैः सा
तृप्तिर्न भवति ॥ ६ ॥

विषयोर्मिषोद्धारः, स्यादतृप्तस्य पुद्गलैः ।

ज्ञानतृप्तस्य तु ध्यान-सुधोद्धारपरम्परा ॥ ७ ॥

व्या०-विषयोर्मि इति-अतृप्तस्य स्वरूपास्वादहितस्य पुद्गलैः
अंगनाल्लगनादिकैः विषयोर्मिषोद्धारः स्यात् भवेत्, विषयोर्मिः
इन्द्रियविलासः स एव विषयोद्धारः प्रकाशः स्यात् । उक्तं च—

उह उह पुग्गन्भोगो, तह तह वट्टइ वित्तपंपि कमाई ।
इन्द्रियमुहा इहा खलु, अदिज्झा नउ रत्ताणं ॥ १ ॥

ज्ञानतृप्तस्य स्वात्मनश्चावबोधार्थस्य ध्यानं तत्प्रेक्षणं तदेव मुखा
अमृतं तस्य उद्धारः तस्य पानं ध्येनिर्भवेत् निरामयनिर्मलप-
रमात्मभवः तृप्तेः यद्वाप्ये एतत् तत्त्वभावना तत्त्वज्ञानतत्त्वव्या-
नामृतोद्धारसंसारविद्धिः ॥ ७ ॥

सुखिनो विषयातृप्ता, नेन्द्रोपेन्द्रादयोऽप्यहो ।

भिक्षुरेकः सुखी लोके, ज्ञानतृप्तो निरञ्जनः ॥ ८ ॥

व्या०-सुखिनो विषयातृप्ता इति-अहो इति आश्चर्ये इन्द्रो-
पेन्द्रादयः इन्द्रः शक्रः, उषेन्द्रः कृष्णः, इत्यादयः अनेके न सुखिनः
सुखिनया न । कथंमुता इन्द्रोपेन्द्रादयः ? विषयातृप्ता विषयैः
मनोज्ञेन्द्रियसंपोगैः अतृप्ता अनेकवर्तिनाविलासपदरसदानुसुरभि-
कुसुमवातरम्पावासादिभिः मृदुदात्याकर्षणवर्णवर्णाविशोक्तैस्तत्त्व-

मुनेः निर्ग्रन्थस्य इदं मौनं, एवेति निर्धारणे तत् सम्पत्त्वं यत्
 यथाज्ञातं तथाकृतं इति तत् सम्पत्त्वं एव मुनित्वं सम्पत्त्वं
 वा पुनः सम्पत्त्वं एव मौनं निर्ग्रन्थत्वं । अत्र यत् शुद्धश्चक्षुः-
 निर्धारितात्मस्वभावः तत्र अवस्थानं चरणं यच्च सम्यग्दर्शनेन
 निर्धारितं सम्यग्ज्ञानेन विभक्तं स्वरूपोपादेयत्वं तच्च तथैव
 भवति रमणं चरणं मुनित्वं अतः सम्पत्कश्चागृहीतकरणं तत्
 एवंमूतनयेन सम्पत्त्वं एवंमूतनयेन सम्यग्मुनित्वं सम्यक्स्वरूपं
 इति ज्ञापयित्वाख्यायानपरिज्ञायात् एवं कार्यसाधकं तेन सम्प-
 क्तमुनित्वे अभेदः । सम्यग्दृष्टिभिः यद्यतुर्यगुणस्थानस्यैः सात्व-
 त्वेन धारितं तथाकरणे यत्र मुनिभावे निष्पादितं सिद्धावस्थायां
 इत्यनेन शुद्धसिद्धत्वस्य धर्मनिर्द्धारः सम्पत्त्वं । आचारांगे-जं
 सम्मत्तं पासह तं मोणं पासह जं मोणं पासह तं सम्मत्तं पासह णइ
 मं सक्कं कामायरोहिं पत्तेहिं गात्वावसंटेहिं, मुणी मोणं समायाप
 चुजेकम्मसरीरं पंतं लुहं च सेविति वीरा सम्मत्तदंसिणो ॥
 ॥१॥ तथा च पंचास्त्रिकायेषु जीवः चेतनालक्षणः तत्र स्वीया-
 त्मब्रह्मोऽपि विभावद्रमोऽपि मनसा निर्मलानंदी निर्धारणाय
 तदाचरणाविगमाय मोहहेतुं तत्र द्रव्यान्वयान् हेयनयोपयक्षिणान्
 हेयनया करोति इति सम्पत्त्वं मुनिस्वरूपम् ॥ १ ॥

आत्मात्मन्येव यच्छुद्धं, जानात्वात्मानमात्मना ।

सेयं रत्नत्रये ज्ञप्ति-गन्ध्याचोक्तना मुनेः ॥ २ ॥

व्या०-आत्मा इति-अत्र जानादिगुणानामभेदरक्षणमुक्तनां
 ज्ञापकत्वद्वयैकत्वं आत्मा एव ज्ञापकज्ञानान्तरं ये तदात्म-
 नोऽप्येव । आत्मा स्वयमेव चर्तव्योऽपि वाग्यज्जन्म-
 दानाकदा, विद्वद्भिः १ समर्थेति व्याख्यातः भाष्ये श्रीजिह्म-
 १६

व्या०—चारित्र्यमिति—आत्मचरणात् आत्मस्वरूपरमणात् पर-
भावप्रवृत्तित्यागात् चारित्र्यं आत्मस्वरूपावबोधः ज्ञानं स्वीयासंख्ये-
यप्रदेशव्यापकत्वेन सहजलक्षणज्ञानाद्यनंतपर्यायः अहं नान्यः
इति निर्झारः दर्शनं इत्यनेन आत्मा ज्ञानदर्शनोपयोगगुणद्वय-
लक्षणः । एवं उक्तं च भाष्ये—आत्मनो गुणद्वयमेव व्याख्या-
नयंति इति तन्मते ज्ञाने स्थिरत्वं चारित्र्यं तेन ज्ञानचारित्र्यो-
रभेद एव ज्ञानमेवात्मपरिणाममयी वृत्तिः सम्यक्त्वं आत्मवरोधः
तत्त्वज्ञानैकता चारित्र्यं एवं व्यापारभेदात् ज्ञानस्यैवावस्थात्रयं ।
उक्तं च—

एवं जिणपणत्ते, सदहमाणस्स भावओ भावे ।

पुरिसस्सा भणिवा ए, दंसणसदो हवई जुतो ॥ १ ॥

तथा च क्रियानये क्रियालाभात् साध्यनिष्पादनाय इति
प्रथमं च क्रियानयसाध्यं तत्त्वप्राग्भावे च सर्वं ज्ञाननयसाध्यं
अस्ति । वस्तुतः ज्ञानप्रवृत्तिरेव चरणं ज्ञानमयसेवात्मधर्मत्वात्
अतः ज्ञानस्वरूप एवात्मा ॥ ३ ॥

यतः प्रवृत्तिर्न मणौ, लभ्यते वा न तत्फलम् ।

अतात्त्विकी मणिज्ञप्ति—मणिश्रद्धा च सा यथा ॥४॥

व्या०—यतः प्रवृत्तिरिति—अशुद्धज्ञाने निष्फलत्वं द्रव्यति यथा
अतात्त्विकी मणिज्ञप्तिः अमणौ मण्यारोपे मणौ मणिश्रद्धा तस्मिन्
तत्फलं न लभ्यते न प्राप्यते यतः मणेः सकाशात् मणिप्रवृत्तिः
विपापहारादिका न भवतीत्यर्थः । उक्तं च ।

पुडेन मुद्धं जह से अत्तारे, आयंतए कूडकहावणे वा ।

रात्रा मणि वेरुलपप्पमासे, अमहग्गउं होइ जाणएसु ॥१॥ .

मिति त्वच्छुद्धैकात्मिकायाहकभोक्तृत्वाकारकत्वात्मज्ञानवान्
स न लिप्यते । येषो हि पुद्गलरूपादिनः चेतनया भवति सर्वथा
विधिविच्छिन्नसंगस्य न स्यः । इति गापार्यः ॥ २ ॥

लिप्यते पुद्गलस्कन्धो, न लिप्ये पुद्गलैरहम् ।
चित्रव्योमास्रनेनेव, ध्यायन्निति न लिप्यते ॥ ३ ॥

ध्या०-लिप्यते इति—लिप्यते अन्योन्याद्येन संक्रमादिना
पुद्गलैः अन्यैः पुद्गलैः लिप्यते उपवर्ती भवति स्वजाति-
द्रव्यवर्तित्वेनवर्तिणामिहस्वाधिकरसोत्पत्तिव्यवधानमत्वात्, पुद्गलानां
संबन्धः त्रिगुणः, पञ्चगुणेन द्वयः पञ्चगुणः सप्तगुणेन एवं सर्वत्र
द्विगुणः, चतुर्गुणेन चतुर्गुणः, षड्गुणेन षड्गुणोऽष्टगुणेन एवं
द्वयसंपोगो भवति । अत्र श्रिग्वस्तुस्यौ स्पर्शस्थौ अपि एकत्रेन
न स्कंधहेतुः स्पर्शस्य स्कंधकरण उपादानाभावान् न रसस्थौ
रसस्य आस्वादनरूपत्वात् अतः पूर्यगलनगुणविभागानामेव
द्वयविकल्पं श्रिग्वस्तुस्यसंभोगपरिणतं स्कंधत्वहेतुः अतः पुद्गलैः
पुद्गल एव लिप्यते । अहं निर्मलानंदचिद्रूपः न पुद्गलादीनां
अतः शुद्धात्मा पुद्गलैर्न लिप्यते । वस्तुवस्तु पुद्गलात्मनोः तादा-
त्म्यसंबन्ध एव नास्ति । संपोगसंबन्धस्वीपाधिकः, चित्रांजननं व्योम
इव इति व्याप्य न लिप्यते । यथा व्योम आकाशं त्वचः
अंजनं तंलिप्यमानमपि न लिप्यते । तथा अहमपि अमूर्ता-
त्मस्वभावः पुद्गलैः एकदोषावगातैः न लिप्यते । यो हि आत्म-
स्वभाववेदी स्वकीयज्ञानादिशक्ति आत्मनि व्यापारयन् अभिनव-
कर्मग्रहणं लिप्यते यावती आत्मशक्तिः परानुपादिवी तावन्
जातवः, स्वरूपावपानिनी स्वशक्तिः संवत् इति रहस्यं । अत्र

देहादेवल जो वैसे, देव अणाइ अणंत ।

सो परजाणहु जोईया, अन्न न तंतं नमंत ॥ १ ॥

आत्मजानेनैव सिद्धिः साध्यमपि पूर्णात्मज्ञानं तदर्थमेव विवदन्ति दर्शनांतरीयाः, प्राणायामयन्ति रेचकादिपवनं, अवलंबयन्ति मौनं, भ्रमन्ति गिरिवननिकुंजेषु, तथाप्यर्हत्प्रणीतागमश्रवणात् स्याद्वादस्वपरपरीक्षापरीक्षितस्वस्वभार्यापथमंतरेण न कार्यसिद्धिः अनः प्राप्तावसरे तदेवानंतगुणपर्यायात्मकमात्मज्ञानमात्मनात्मनि करणीयं । उक्तं च—

आत्माज्ञानमयं दुःख-मात्मज्ञानेन हन्यते ।

अभ्यस्यं तत्तथा तेन, येनात्मा ज्ञानमयो भवेत् ॥ १ ॥

यथा शोफस्य पुष्टत्वं, यथा वा वध्यमण्डनम् ।

तथा जानन् भवोन्माद-मात्मतृप्तो मुनिर्भवेत् ॥६॥

व्या०—यथा इति—यथा येन प्रकारेण शोफस्य पुष्टत्वं शरीरस्थान्य न पृष्टत्वे इष्टं, वाऽथवा यथा वध्यस्य मारणार्थं म्यापितस्य मदनं शरीरात्माश्रयणेष्वामकं पृष्टत्वं भवोन्मादं जानन् भवोन्मादं पृष्टत्वे जानन् मुनिः समन्तपरमाश्रयागी आत्मतृप्तः आत्ममयस्य अनंतगुणात्मके तृप्तः तुष्टो भवेत् संसारस्वरूपममगणिपलं अभोग्यं तु तद् ज्ञाया मुनिः स्वरूपे मनो भवति ॥ ६ ॥

मुलभं वागनुशातं, मौनमेकेन्द्रियेष्वपि ।

पुद्गलेष्वप्रवृत्तिस्तु, योगानां मौनमुत्तमम् ॥७॥

व्या०—मुलभमिति—वागनुशातं यवनाप्रशस्त्रं मौनं मुलभं मुनयः नन् एकेन्द्रियेष्वपि जनि । तन्मौनं मोक्षमायकं नाग्नि ।

तपःश्रुतादिना मत्तः, क्रियावानपि लिप्यते ।

भावनाज्ञानसम्पन्नां, निष्क्रियोऽपि न लिप्यते ॥ ५ ॥

व्या०—तप इति—क्रियावान् अपि जिनकल्पादितुल्याकि-
पाभ्यासी अपि तपःश्रुतादिना मत्तः मानी अभिनवकर्मग्रह-
णं लिप्यते, न च रुपा दयोत्कृष्टा क्रिया हिनकारिणी । उक्तं
साधारण्ये—“सेवनां कोहं च माणं च लोभं च एवं पात-
स्य संसारे उवत्तभत्तस्य पल्लिपेत्तकरस्य आपाणं संगंठे, इति ।
नः “वंतो लोगस्य णसेमतिमं पडिक्कमज्जासित्तिवेमि । पुनः
१: “परिज्ञायलोगमत्तं च बाले पुणणिहे कामसमण्णे असमि-
क्खे हुक्खवाणमेवं अवहं अणुपरियहुंनि ।” अतः क्रियादिमत्तः
आहाराश्रयात् उवलोक्य स्वशोकवित्तिगिच्छामोहाभिधानपंचदश-
संज्ञया धर्माभ्यासः ‘प्रवृत्तिर्न धर्मः’ इत्याचारांगवृत्ता । भावना
अनुभूतज्ञानमग्नः निष्क्रियः अपि तादृकतीव्रनारीर्याश्चो न
लिप्यते न वक्ष्यते । उक्तं च मूत्रकृताङ्ग—

न कम्मणा कम्म खवंति वाटा, अकम्मणा कम्म खवंति वीरा ।

मेहाविणो लोभमयावतीता, संनोसिणो नोपकंति पावं ॥ १ ॥

जहा बुम्भो सअंगाङ्गं, सए देहे समाहरे ।

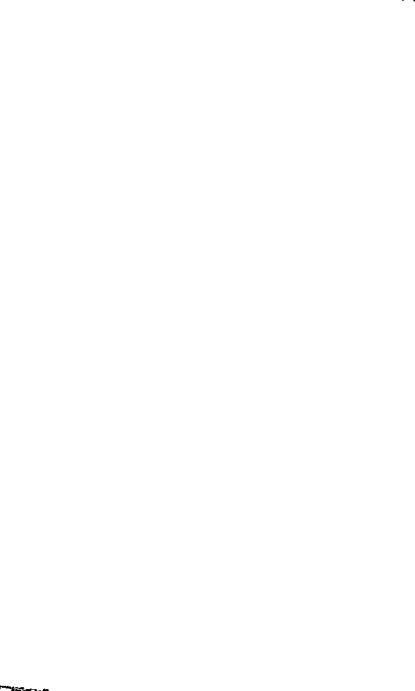
एवं पावाङ्गं मेहावी, अज्झप्पेणं समाहरे ॥ २ ॥

इत्यनेन भावनाज्ञानं तत्त्वकृत्यानुभवान्वितं सम्पद्यज्ञानं, तेन
युक्तः न लिप्यते सर्वः सान्निध्याभ्यास शुद्धसिद्धात्मस्वरूपावि-
र्भावसाध्यनत्त्वज्ञानानुभवयुक्तस्य हिनाप भवति ॥ ५ ॥

अलिसो निश्चयेनात्मा, लिप्तश्च व्यवहारतः ।

शुद्धतत्त्वलिप्तया ज्ञानी, क्रियावान् लिप्तया दृशा ॥ ६ ॥

आकाशप्रदेशाः तावन्मात्रा वर्गणा समुदिता एकस्पर्द्धकं “स्पर्धते
 इवोत्तरोत्तरवृद्ध्या वर्गणा अथेति स्पर्द्धकं” पूर्वोक्तस्पर्द्धकगतचर-
 मवर्गणायाः परतो जीवप्रदेशानैकेन वीर्याविभागेनाधिकाः प्राप्यन्ते
 नाऽपि द्वाभ्यां नाऽपि त्रिभिः नाऽपि संख्येयैः, किंत्वसंख्येय-
 लोकाकाशप्रमाणैरभ्यधिकाः प्राप्यन्ते, ततस्तेषां समुदायो द्विती-
 यस्य स्पर्द्धकस्य प्रथमा वर्गणा ततः जीवप्रदेशानामैकेन वीर्या-
 विभागेनाधिकानां समुदायो द्वितीया वर्गणा, द्वाभ्यां वीर्यावि-
 भागाभ्यां अधिकानां समुदायः तृतीया वर्गणा, एवं तावद्वाच्यं
 यावत् श्रेण्यसंख्येयभागगतप्रदेशराशिप्रमाणा वर्गणा भवन्ति, तासां
 च समुदायः द्वितीयं स्पर्द्धकं, ततः पुनरप्यसंख्येयलोकाकाशाः
 प्रदेशप्रमाणैः वीर्याविभागैरभ्यधिकाः प्राप्यन्ते, ततस्तेषां समुदायाः
 तृतीयस्य स्पर्द्धकस्य प्रथमा वर्गणा, ततः एकैकवीर्याविभागवृ-
 द्ध्या द्वितीयादयो वर्गणास्तावद्वाच्यं यावत् श्रेण्यसंख्येयभागगतप्र-
 देशराशिप्रमाणा भवन्ति, तासां च समुदायः तृतीयं स्पर्द्धकं,
 एवमसंख्येयानि स्पर्द्धकानि वाच्यानि. एवं पूर्वोक्तानि स्पर्द्धकानि
 श्रेण्यसंख्येयभागगतप्रदेशराशिप्रमाणानि जघन्यं योगस्थानं, एतच्च
 सूक्ष्मनिगोदस्य सर्वाल्पवीर्यस्य भवप्रथमनमये वर्तमानस्य प्राप्यते,
 ततः अस्य जीवस्याधिकतस्वीर्यस्य येऽल्पतस्वीर्या जीवप्रदेशाः
 तेषां समुदायः प्रथमा वर्गणा । ततः एकेन वीर्याविभागेन
 वृद्धानां समुदायो द्वितीया वर्गणा । द्वाभ्यां अधिकानां समुदाय-
 स्तृतीया वर्गणा । एवमेकैकवीर्याविभागवर्द्धमानानां यावत् श्रेण्य-
 संख्येयभागगतप्रदेशराशिप्रमाणा भवन्ति, तासां समुदायः प्रथम-
 स्पर्द्धकं । ततः प्राकृतनयोगस्थानप्रदर्शितप्रकारेण द्वितीयादीनि
 स्पर्द्धकानि वाच्यानि, तानि च यावत् श्रेण्यसंख्येयभागगतप्रदे-
 शराशिप्रमाणानि भवन्ति, ततस्तेषां समुदायो द्वितीयं योगस्थानं ।

ग्रहरूपं स्वधर्मप्राग्भावकर्तृत्वभोक्तृत्वे व्यापारिताशेषवीर्यस्य कर्म-
विकरणापूर्वकरणकिट्टिकरणादिषु स्थापितवीर्यकरणस्य परभावाप्र-
वृत्तत्वेन-मौनं-योगचापल्यतावारणरूपं अनुत्तरं-सर्वोत्कृष्टं यस्य-
क्रियागुणप्रकर्षप्रवर्तनावीर्यप्रवृत्तस्यापि चिन्मयी-स्वरूपज्ञानमयी
आत्मानुभवैकत्वरूपा, तथा-प्रदीपस्य या क्रिया-उत्क्षेपणादिका
या सर्वापि ज्योतिर्मयी-आत्मानुभवैकत्वरूपा, यया दीपस्य या
क्रिया उत्क्षेपणनिक्षेपणादिका या सा सर्वापि ज्योतिर्मयी ज्ञान-
प्रकाशयुक्ता, तथा यस्य वंदननमनादिगुणस्थानारोहरूपा क्रिया
तत्त्वज्ञानप्रकाशिका तस्य अनन्यस्वभावस्य-न विद्यते अन्यः-
परः स्वभावो यस्य स तस्य, परभावव्यापकचेतनामिसंधिवीर्य-
रहितस्य साधोः मौनं अनुत्तरं, वियत्सुखभावानुरोधादेव तत्कास्-
कात् वियत्संपूर्णता, तदुत्पत्तौ 'कुंभस्येव दशाऽऽत्मनः' इति न्यायात्
ज्ञानिनः क्रिया ज्ञान्युपकारका ज्ञातव्या, ज्ञाननयस्यात्मनः तत्त्व-
कत्वाध्यासिनः स्वरूपारोहका या क्रिया सा ज्ञानस्वरूपप्रकाश-
हेतुः आचरणानिमित्तमसत्क्रिया आचरणापगमाय सत्क्रिया नि-
मित्तं भवति, तत्त्वमग्नस्य न कारणीभवति, अतः तत्त्वज्ञान-
स्वरूपैकत्वध्यानलीनानां मुनीनां तेषां एव नमश्चरणयोः ॥ ८ ॥

इति व्याख्यातं मौनाष्टकम् ॥ १३ ॥

अथ विद्याष्टकम् ॥ १४ ॥

अवेदम् मौनाष्टकं यथार्यविद्यातत्त्वोपयोगिबुद्धिवतो भवति,
अतो विद्याष्टकमुपदिशति, -तत्र नामविद्या इति नाम जीवस्या-
मिधानं क्रियते सा नामविद्या, अक्षरादककाशादि विद्या इति
स्थाप्यते सा स्थापनाविद्या, द्रव्यविद्या लौकिका शिल्पादिरूपा,
लोकोत्तरा द्विविधा-कुप्रावचनिका भारतरामायणोपनिषद्पा' लोको-

व्या०—स्वभाव इति—स्वभावः आत्मवर्मज्ञानदर्शनरमणाद्या-
वादानुनानिदरुताविचित्रानिद्वन्द्वमुद्रपारिणानिकलक्षणः नस्य ता-
भात् । अन्यकिमपि प्राप्त्यं तदर्थं योग्यं न अवशिष्यते । अव-
शिष्टोऽस्ति अन्यस्वरूपताम एव लाभ इति आत्मैश्वर्यं स्वरूप-
साम्राज्यं तेन संकतः संयुक्तः मुनिः अपरिज्ञाया ज्ञात्वा प्रत्या-
रूपानपरिज्ञाया प्रत्यारूपानरूपभावास्त्रयः साधुः निःस्पृहः सर्व-
शरीरोपकरणरविवारपशोबहुमानादिषु स्पृहागहितः इच्छागहिनी
आपने भवति । नष्टनादितृष्णा स्वभावोपभोगमन्त्रेणोपशान्तिः ॥ १ ॥
संयोजितकरैः के के, प्राप्स्यन्ते न स्पृहावहः ? ।

अमात्रज्ञानपात्रस्य, निःस्पृहस्य तृणं जगत् ॥ २ ॥

व्या०—संयोजित इति—स्पृहावहः इच्छामग्नैः पुरुषैः के के
जनाः परिग्रहभावाद्गुप्ता न प्राप्स्यन्ते न याप्स्यन्ते ? किमूर्तः ? स्पृहावहः
संयोजितैः कर्णं पेषां ते संयोजितकराः तैः, इत्यनेन विषयाशालो
रूपैः अनेकान्यनुपपन्नोद्यतैः भावितव्यं भवति । मात्रा मानं
तेन रहितं अमात्रं च तत् ज्ञानं च तत् अमात्रज्ञानं तस्य पात्रं
स्थानं नस्य साधोः निःस्पृहस्य स्पृहागहितस्य जगत् तृणं
तृणमात्रं पद्मावेच्छासुक्तस्य निर्घ्रयस्य जगत् तृणं निःसारं स्वान्म-
स्वरूपं ।

गाथा—

निष्कमपागनित्तो, मुनिपवरो भट्टरागमपमोहो ।

अं पावइ मुत्तिमुहं, कतो ते चक्खवट्ठीवि ॥ १ ॥

आपत्तहावविट्ठी, आपविमुट्ठीवि जो तिरे धम्मे ।

नसुगविमपविट्ठासं, तुच्छं निस्ताम्भानि ॥ २ ॥

छिन्दन्ति ज्ञानदात्रेण, स्पृहाविपलतां युधाः ।

मुखशोकं च मूर्छां च, दैन्यं यच्छति यत्फलम् ॥ ३ ॥

शुद्धात्मनि नित्यता शुचिना आत्मना इति ज्ञप्तिः विद्या-तत्त्व-
विवेकः । अत्र नित्यत्वं तु उत्पादव्ययवृत्तरूपेऽपि अर्पितानर्पित-
प्रकारेण द्रव्यास्तिककृष्टस्यनित्यता ज्ञेया, इयं विद्या परमार्थसा-
धनपट्टा योगाचार्यैः योगः-ज्ञानश्रद्धानचरणात्मकमोक्षोपायः तस्य
आचार्याः-तदाचरणकृशलाः तैः प्रकीर्तिता । अत्र भेदज्ञानं सा-
धनं । उक्तं च अव्यात्मविज्ञौ “ यावन्तो ध्वस्तवन्वा अभूवन्,
भेदज्ञानाभ्यास एवात्र मूलं, यावन्तोऽध्वस्तवन्वा प्रमंति, भेदज्ञाना-
भाव एवात्र धीजं” ॥ १ ॥

यः पश्येन्नित्यमात्मनमनित्यं परसङ्गमम् ।

छलं लब्धुं न शक्नोति, तस्य मोहमलिम्लुचः ॥२॥

यः पश्येदिति-य आत्मार्या आत्मानं ‘नित्यं’ सदा अच-
लितस्वरूपं ‘पश्येत्’ अवलोकयेत्, ‘परसंगमं’ शरीरादिकं ‘अनित्यं’
अग्र्यं पश्येत् तस्य-साधनोद्यतस्य मोहो-मौढ्यं मुह्यता-मिथ्या-
त्वादिभ्रान्तिरूपा स एव मलिम्लुचः-तस्करः ‘छलं’ छिद्रं-लब्धुं
‘न शक्नोति’ न समर्थो भवति, इति अनेन यथार्थज्ञानवतः
रागादयो न प्रवर्द्धन्ते, तस्यात्मा मोहाधीनो न भवति ॥ २ ॥

तरङ्गतरलां लक्ष्मी-मायुर्वायुवदस्थिरम् ।

अदभ्रधीरनुध्याये-दभ्रवद् भङ्गुरं वपुः ॥ ३ ॥

तरंगेति-‘अदभ्रधीः’ पुष्टबुद्धिः लक्ष्मीं तरंगवत्-जलधिक-
छोलवत् तरला-चपला तां तरंगतरलां अस्थिरां अनुध्यायेत्,
‘आयुः’ जीवितं याति तद् दायुवत् ‘अस्थिरं’ गत्वरं प्रतिसमय-
विनश्यत् अन्तराणादिविद्रोपयुक्तं ‘अनुव्ययेत्’ चिंतयेत् ‘वपुः’
शरीरं पुद्गलस्वभावनिचितं अग्र्यद्रङ्गुरं-भंगशीलं अनुव्यायेत्, इदं .

वृत्तं नृणादपि लघु, वृत्तादपि हि पाचकः ।

वायुना किं न नीतोऽसौ, ? मामपि प्रार्थयिष्यति ॥ १ ॥

तदाहर्षं लब्धोऽपि पुते नृहादिना अपि भववारिधौ भव-
समुद्रे मज्जन्ति । अन्यत्र लघुत्वं भवमज्जनहेतुरेव यद्यपि प्रार्थ-
नादिज्ञानस्पर्शहागः तथापि त्रिभुवनचक्रस्वजनापिपासागरिश्च
मुह्यन्ति इत्यर्थः ॥ ५ ॥

गौरवं पौरवन्धत्वात्, प्रकृष्टत्वं प्रतिष्ठया ।

ख्यातिं जातिगणात् स्वस्य, प्रादुर्गुर्यान्न निःस्पृहः ॥ ६ ॥

व्या०—गौरवमिति—निःस्पृहः लौकिकस्पर्शहारहितः पौरवंध-
त्वान् नागरिवशेकवंधत्वात् गौरवं गुरुत्वं प्रतिष्ठया शोभया
प्रकृष्टत्वं जातिगणान् स्वस्य कुलसंभ्रानादित्यानि न प्रादुर्गु-
र्यान् न प्रकटीकुर्यान् इत्यादि । निःस्पृहा महत्त्वं न ख्यापयन्ति
न विशदीकुर्यान्; निःस्पृहस्य न यशोमहत्त्वाभिलाषः ॥ ६ ॥

भूशय्या भैक्षमशनं, जीर्णं वासो गृहं वनम् ।

तथापि निःस्पृहस्याहो, चक्रिणोऽप्यधिकं सुखम् ॥ ७ ॥

व्या०—भूशय्या—इति भूः वसुंधरा एव शय्या फल्यंकः भैक्षं
मिश्रया जातं भैक्षं अशनं भोजनं । उक्तं च—

अहो जिगेहि असावज्जा, विस्ती साहूण देसिआ ।

मोक्खसाहण्णदेउस्स; साहूदेहस्स धाग्गा ॥ १ ॥

तथा च वामो वस्त्रं जीर्णं, गृहं ग्यानं वनं, तथापि अहो
इति अट्टनं निःस्पृहस्य वायुमग्निकल्मषाणि मुक्त्वं चाग्निः सकृ-
शात् स्वं चक्रवर्तिनः सुखं अधिकं असंत इति चक्रवर्त्यादि-

अथ देहे आत्मत्वारोपोऽपि बहिरात्मदोषौवः । अंतः तन्नि-
वार्यं स्वरूपे आत्मनः पावित्र्यं करणीयं । तदुपदिशति—
यः स्नात्वा समताकुण्डे, हित्वा कश्मलजं मलम् ।
पुनर्न याति मालिन्यं, सोऽन्तरात्मा परः शुचिः ॥ ५ ॥

यः स्नात्वेति—स अंतरात्मा देहात् भिन्नात्मज्ञानी स्वपरवि-
वेकी 'परः' प्रकृष्टः 'शुचिः' पवित्रः ज्ञेयः पुरुषः, समता अ-
क्तद्विष्टता तद्रूपे कुण्डे स्नात्वा 'कश्मलजं' पापोत्पन्नं मलं हित्वा
पुनः मालिन्यं 'न याति' न प्राप्नोति सम्यक्त्वभावितात्मा परमः
शुचिः 'बंवे ण वोल्ह कयावि' इति वचनान्, सम्यग्दृष्टिनेनां-
शेन स्नानकः न पुनः उत्कृष्टां स्थितिं वप्नोति, एतदेव सहजं
पवित्रत्वम् ॥ ५ ॥

आत्मबोधो न वः पाशो, देहगृहधनादिषु ।
यः क्षिप्तोऽप्यात्मना तेषु, स्वयं बन्धाय जायते ॥ ६ ॥

आत्मा इति—भो भव्याः ? वः सुष्माकं आत्मबोधः आत्म-
ज्ञानं न पाशः न बन्धहेतुः केषु ? देहगृहधनादिषु य आत्मना
क्षिप्तः स पाशः रागपरिणामः स्वस्य आत्मन एव बन्धाय जायते
इत्यनेन देहगृहादिषु यो रक्तः स सर्वभवापाशैः बन्धनानि स्वस्य
बन्धहेतुः इत्यनेन परभावा रागादयः आत्मनो बन्धवृद्धिहेतवः ॥ १ ॥

मिथो युक्तपदार्थानां—मसंक्रमचमत्क्रिया ।
चिन्मात्रपरिणामेन, विदुष्वानुभूयते ॥ ७ ॥

मिथो युक्त इति—परस्परं युक्तानां मिलितानां पदार्थानां—वर्मा-
दिनामेकक्षेत्रावगाहिनां पुट्टलानां च स्वक्षेत्रपरिणतानां असंक्रमचम-

॥ अथ मौनाष्टकम् ॥

एते च गुणाः पूर्वोक्ताः मुनेर्निर्ग्रन्थस्य भवन्ति, अतो मुनि-
स्वरूपं निर्दिशन्ति । तन्ति च लोके अनिर्ग्रन्था निर्ग्रन्थारोप-
मना आत्माऽऽहोद्वाभिमानतः तत्त्वविवेकविकल्पाः तेषामेवोपदेशाय
विशुद्धगुरुस्तत्त्वावबोधाय चाह । तत्र मन्यते विकल्पविषयत्वेन
आत्मानमिति मुनिः । तत्र नाममुनिः स्थापनामुनिः सुगमः द्रव्य-
मुनिः शरीरभेददर्शनेन द्रव्यतिरिक्तमेतान् अनुपपुक्तो लिङ्गमा-
यद्रूपक्रियावृत्तित्वाभ्योपयोगभूतस्य प्रवर्तनविकल्पादिषु कषाय-
निवृत्तस्य परिणतिचक्रे असंपन्नपरिणतस्य द्रव्यनिर्ग्रन्थत्वं भावमुनिः
कारिणमोहनापक्षपोषदानश्लाघिकोत्पन्नस्वरूपरूपगणपरभावनिवृत्तः प-
रिणतिविकल्पप्रवृत्तिषु द्वादशकषायोद्वेकमुक्तः नैगमसंद्रष्टव्यवहार-
नयः द्रव्यक्रियामहत्तत्त्वास्त्वविरक्तस्य मुनित्वं. ऋतुमूत्रनपेन भा-
वान्निमित्तापमं कल्पोपगतस्य. शब्दतन्माभिरुद्वेगमननयः प्रमत्तान्
शौनभोहं यावन् परिणता सामान्यविशेषचक्रे स्वतत्त्वैकत्वपरम-
शमनामृतागतस्य मुनित्वं अत्र सम्यग्दर्शनकारिभ्राग्भाववन्तो द्रव्य-
भावाभ्रदाविग्नस्वरूपग्नस्यावसरः ।

मन्यते यो जगन्नत्वं, स मुनिः परिकीर्तितः ।
सम्यक्त्वमेव तन्मौनं, मौनं सम्यक्त्वमेव च ॥१॥

व्या०—मन्यते इति—यः शममवेगनिर्वेदानुकषायान्निक्कयलक्षण-
लक्षितो जगद् लोकं जीवाजीवलक्षण मन्यते जानाति तत्त्वं
यथाभ्योपयोगेन द्रव्यास्तिकरपांयाम्निक्स्वभावगुणपर्यायः निनि-
तोपादानकारणकार्यभानोत्तर्गापवादपद्वानि नां जानाति स मुनिः
अवगृहीततत्त्वः परिकीर्तितः कथितः श्रौतीर्थकशास्त्रयैः ।

संयरणमि असुद्धं, दोषहविं गेहंतदितयाणहिअं ।

आउरदिद्वंतेणं, तं चेव हिपं अ संयरणे ॥ १ ॥

अन्ये त्वाहुः—कारणेऽपि गुणवत्पात्रायां प्रासुकादिदाने परिणामवशात् बहुतरा निर्जरा भवति अल्पतरं च पापं कर्म इति, निर्विशेषत्वात् सूत्रस्य परिणामस्य च प्रामाण्यात् । आह—

परमरहस्समिसीणं, समत्तगणिपिङ्गवरियसारणं ।

परिणामिअं पमाणं, निच्छयमवलंबमाणाणं ॥ १ ॥

इमे पुनः—

“चरणकरणप्पहाणा, ससमपपरसमपमुक्कवावारा ।

चरणकरणस्सं सारं, निच्छयसुद्धं न याणंति ॥ २ ॥

अहागडाइं भुंजांति, अण्णमण्णे सकम्मुणा । उवलित्ते विपाणिज्जा, अणुवलित्तेत्ति वा पुणो, ॥ १ ॥ एतेहि दोहिं ठाणेहिं ववहारेण विज्जइ । एतेहिं दोहिं ठाणेहिं, अणायांरं तुं जाणए ॥ २ ॥ इति द्वितीयाः योगे '२' अव्ययने इत्यादि गीतार्थस्याकल्पं कल्पं, एषा लघ्विः तत्त्वज्ञानवतामेवं ॥ ७ ॥

अविद्यातिमिरध्वंसे, दृशा विद्याञ्जनस्पृशा ।

पश्यन्ति परमात्मान—मात्मन्येव हि योगिनः ॥८॥

अविद्या इति—हि निश्चये 'योगिनः' समाधिदशावस्थाप्रवृत्तचक्रयोगिनः 'आत्मनि एव' स्वात्मानि एव 'परमात्मानं' ऊर्ध्वनिष्पन्नसिद्धात्मानं 'पश्यन्ति' आत्मनि परमात्मत्वं निर्धारयन्ति, कया ? 'विद्याञ्जनस्पृशा दृशा, विद्या तत्त्वबुद्धिरूपा सा एव अञ्जनं तस्य स्पृशा दृशा—दृष्टुपा, क्व सति ? अविद्या—अज्ञानं भ्रमोद्यः अप्रपञ्चोपयोगो वा तदेवं तिमिरं तस्य ध्वंसः तस्मिन्

क्षमाधर्मैः अत एव आत्मा जीवरुतारूपः आत्मना आत्ममय-
ज्ञानवर्षेण कणमृतेन आत्मानं अनन्तास्तित्व-वस्तुत्व-द्रव्यत्व-
सत्त्व-प्रमेयत्व-सिद्धत्वधर्मरुदंशोपेतं कार्यत्वापन्नं आत्मनि आधारमृते
अस्ति-वाद्यनन्तधर्मपर्यायपात्रमृते जानाति सा इयं जानातिरूपा
प्रवृत्तिः सा एव रतनये सम्यग्दर्शनज्ञानचारित्र्यलक्षणे जप्तिः रुचिः
आचारः भास्तननिर्द्देशाचाररूपः एतेषां एरुना अनेदपरिणतिः
मुनेः अस्ति इत्यनेन आत्मना आत्मानं ज्ञात्वा नद्रुचिः तदा-
चरणं मुनेः स्वरूपं । भावना च निश्चयात्वाज्ञानासंयमकत्वेन
पौड्रलिकमुखं सुखत्वेन निर्वार्य ज्ञाना च तदाचरणवृत्तस्या-
नन्तकालं तत्पानवधोचेन दावज्वरपरिगत इव मृत्तिकालेप इवाव-
गुण्डितः कर्मवृद्धलः न क्षोपलब्धः तच्चध्रज्ज्ञानज्ञानगमगानुभवल-
वोऽपि तेनैव निसर्गाधिगमादिकारणेन अनादिनिश्चनोऽयं जीवोऽन-
तज्ञानादिपर्यायालिप्तामृत्तस्वभावोऽवगतः निर्झारितश्च साध्योऽहं,
साधकोऽहं, सिद्धोऽहं, ज्ञानदर्शनाद्यनन्तगुणमयोऽहं इति जप्तिरुचि
आचरणरूपं मुनिस्वरूपं । उक्तं च—

आत्मानमात्मना वेत्ति, मोहत्यागाद् यदात्मनि ।

तदेव तस्य चारित्र्यं, तद् ज्ञानं तच्च दर्शनम् ॥ १ ॥

पुनः हरिभट्टशृङ्ग्यः षोडशके—

बालः पश्यति लिंगं, मध्यमवृत्तिर्विद्यानयनि वृत्तम् ।

आगमतत्त्वं तु बुधः, परोक्षेन सवर्णम् ॥ २ ॥

अनः तच्चैकत्वं चारित्र्यं ॥ ३ ॥

पुनस्तदेव द्रव्यम्

चारित्र्यमात्मचरणाद्, ज्ञानं वा ॥ ४ ॥ न मुनेः ।

शुद्धज्ञाननये साध्यः, क्रियालाभाय नित्यानये ॥ ५ ॥

विवेकः शब्दादिनयनयेण विभावविभजनक्षयोपशमसाधनोपयोगा-
दिक्षायिकसावकपरिणानिविवेकः इति यवाक्रममवगन्तव्यं । तस्मा-
त्तमनः कर्मसंयोगकृत्वं विवेचयन्नाह—

कर्म जीवं च संश्लिष्टं, सर्वदा क्षीरनीरवत् ।

विभिन्नीकुरुते योऽसौ, मुनिहंसो विवेकवान् ॥ १ ॥

कर्म जीवं च इति—कर्म ज्ञानावरणादिकं जीवं च सामान-
नंदरूपं 'सर्वदा' सर्वकालं क्षीरं—पयः नीरं—जलं तद्वत् 'संश्लिष्टं'
एकमृतं यः 'विभिन्नीकुरुते' लक्षणादिभेदः पृथक् पृथक् दृष्टो
असौ मुनिहंसः 'विवेकवान्' भेदज्ञानवान् जीवो नित्यः, पुट्ट-
संगा अनित्याः जीवोऽमृतः, पुट्टला मृताः जीवोऽघटः, पुट्टलाः
घटाः जीवो ज्ञानायनंतयेननालक्षणः, पुट्टला अचेननाः जीवः
स्वरूपकर्ता, स्वरूपभोक्ता, स्वरूपरमणाभावाविश्रान्तः, पुट्टलाः कर्तृ-
त्वादिभावादिनाः इत्यादिलक्षणैः विभज्य यो विभक्तः स मुनि-
श्रमणो विवेकवान् विवेकयुक्त इति शेषम् ॥ १ ॥

देहात्माद्यविवेकोऽयं, सर्वदा मुलभो भवे ।

भवकोऽद्यापि तद्भेद—विवेकस्त्वतिदुर्लभः ॥ २ ॥

देहात्मा इति—आत्मा भिन्नः—यदात्मा ? अन्यत्मा २
तमत्मा ३ चेति, यस्य देहमनोवचनादिषु अन्तर्भावमात्रं, देह
पञ्चत्मा एव सर्वसंज्ञितिकवर्तनेषु अन्तर्निष्ठेषु अन्तर्भवदृष्टिः
स यदात्मा ? निष्पादार्थः पृथः, पुनः समसंज्ञित्यात्मनि
अन्तर्निष्ठं ज्ञानसुखयोगव्यक्तं सुखैकान्यव्यक्तं महत्संज्ञित्यव्य-
क्तिविहायमुक्त्यात्मव्यक्तं समसंज्ञित्यात्मव्यक्तं अन्तर्भवदृष्टिः अन्त-
रत्मा अन्तर्भवदृष्टिः अन्तर्भवदृष्टिः अन्तर्भवदृष्टिः अन्तर्भवदृष्टिः

तथा यतो न शुद्धात्म-स्वभावाचरणं भवेत् ।
फलं दोषनिवृत्तिर्वा. न तज् ज्ञानं न दर्शनम् ॥ ५ ॥

व्या०—तथा इति—तथा तेन प्रकारेण यत्त एकांशव्याच-
रणकारित्यात् शुद्धात्मस्वभावाचरणं शुद्धः पद्मावहितः योऽसौ
आत्मस्वभावः स्वरूपवत्तयाः तस्याचरणं तद्वत्त्वं तन्मपत्त्वं न
भवेत् तेन प्रवर्तनेन फलं शुद्धात्मस्वभावलाभरूपं न पद्मात्म-
पदनिष्पत्तिः न दोषाणां रगादीनां निवृत्तिः अभावः न वा
अथवा तत्सर्वमपि प्रवर्तनं चालर्ललात्कल्पं शुद्धात्मस्वरूपात्वं
नमनरेण अवैद्यमवैद्यरूपं ज्ञानं तज् ज्ञानं तथा सकलपरभाव-
संगोपाधिकाशुद्धात्मस्वरूपात्पदुक्तनाशिकात्तुर्निष्पन्नानन्दान्नापम-
हन्भाव एवाहमिति निर्वाणविरूपं तद्वर्तनं न नैवयर्थः. अतः
एत श्रुतेन केवलात्मज्ञानं तदनेदज्ञानं उन्नतज्ञानं च श्रुतान्त-
रावर्तवि ३ ॥ १० ॥ नेदज्ञानं सर्वात्मनस्तत्रैव यावत् त्रयशु-
भावेति ॥ १० ॥ उक्तं च सम्यग्प्राप्तये—

जो सुषुप्ताभिगच्छे, अपाणनिगं तु केवलं सुखं ।
तं सुअकेवलमिस्तिगो. भयानि लोगपदीवपग ॥ १ ॥
जो मुअनागं मयं, जान्हे सुअकेवली तमाहु जिणा ।
नागं आपा सयं, जग्हा सुअकेवली तमाहु ॥ २ ॥

आत्मस्वरूपज्ञानं च प्राप्ते ।

अहमिदो खलु सुज्जो, निम्मज्जो नागदमगममग्गो ।
तम्मि ठिज्जो तवित्तो, संव एए खप नेमि ॥ १ ॥
निर्मलनिष्कटं ज्ञानदर्शनोपयोगलक्षण आत्मा तज्ज्ञानं
न । उक्तं च—

आत्मनः परभावकर्तृत्वाभावे, परोपाधिजननशुद्धेऽपि व्योमि
तिमिरात् रेखामिमिश्रता, यथा विकारैः, अन्येन विकारेण विक
स्ता कथमिति निवायन् आह—

यथा योधैः कृतं युद्धं, स्वामिन्येवोपचर्यते ।

शुद्धात्मन्यविवेकेन, कर्मस्कन्धोर्जितं तथा ॥ ४ ॥

यथा योधैरिति—यथा 'योधैः' सुभटेः कृतं युद्धं समस्त
मिति नृपे उपचर्यते जयपराजयहर्षत्रिपादश्लोकाश्लोकादिकं स्वामि
एव 'अयं नृपः जितः अयं पराजितः' लोके इत्युक्तिर्भवा
तच्च स्वामित्वांशं ममत्वैकत्वेन तथा संग्रहेण शुद्धे आत्मनि
'अविवेकेन' अज्ञानेन असंयमेन; कर्म ज्ञानावरणादि तत्
स्कन्धः—समूहः—तस्य कर्जितं—साम्राज्यं अस्ति इत्यनेन स्वस्वरूपक
र्तृत्व—भोक्तृत्व—परावृत्तौ आहकतादिशक्तिपरिग्रहणेन तदकर्तृत्वाप
त्तिर्जीवस्फोपचर्यते—उपचारः क्रियते, असदारोप उपचारः परभावकर्
तृत्वादिपरिणत्यभावेऽप्यौपाधिककर्तृत्वाद्युपचारोऽनादी न इति ॥ ४ ॥

पुनस्तदेव कथयति; परमसङ्घटितन्यव्यामोहं दर्शयति—
इष्टकाद्यपि हि स्वर्णं, पीतोन्मत्तो यथेक्षते ।

आत्माभेदभ्रमस्तद्वद्देहादावविवेकिनः ॥ ५ ॥

इष्टकाद्यपि इति—कश्चिन् पीतोन्मत्तः पीतेन—कलकेन पीति-
रभ्यन्यायेनार्थः घनसकेणोन्मत्तः—भ्रमिन्तः 'इष्टकाद्यपि सुन्मपस्व-
यानपि हीति निश्चितं स्वर्णं 'इक्षते' विलोक्ते; तद्वन् 'अविवे-
क्तिनः, तच्च ज्ञानविकल्पस्य 'देहादा' शरीरादौ 'आत्माभेदभ्रमः'
आत्मना—चेतनेन सह न भेदः—अभेदः—तस्य भ्रमो भवति ।
शुद्धात्माभ्रममादजाप्तम्वपरविभेदः परं स्वान्त्येन जानन् आत्मानं
परेण कथं मन्यमानो भ्रमत्यनेन कालं, अतोऽयमविवेकस्तदाज्यः ॥ ५ ॥

ततोऽन्दस्य जीवरसाधिरुत्तरीयंभ्योपदार्थिनप्रकारेण तृतीयं योग-
स्थानं वाच्यं । एवमप्योऽन्पजीवापेक्षया तावन् योगस्थानानि
वाच्यानि यावत्सर्वोत्कृष्टं योगस्थानं भवति । नानि च योग-
स्थानानि सर्वाण्यपि ध्येयसंख्येयभागगनप्रदेशादिप्रमाणानि
भवन्ति । क्षयोरशमैश्चिन्त्यान्सर्वमवसेपं । ननु जीवानामनन्तत्वान्
प्रतिर्जावं च योगस्थानस्य प्राप्त्यमाणत्वान् अनन्तानि योगस्था-
नानि प्राप्नुवन्ति; कथमुच्यते असंख्येयानि ? । उच्यते—यनः
एकैकस्मिन् योगस्थाने सदृशे सदृशे वर्तमानाः स्थावरजीवा अ-
नेनाः प्राप्यन्ते, ततः सर्वजीवापेक्षयापि सर्वाणि योगस्थानानि
केवलपरिज्ञया परिभाव्यन्तानि असंख्येयान्येव प्राप्यन्ते नाधि-
कानि, एकैकस्मिन् योगस्थाने एको जीवः जन्म्यन् एकं समयं
उत्कृष्टं ज्ञेयं समयान् पश्यतिष्ठति । एवं योगस्थानतारतम्ये
सर्वजीवेषु बाहुल्यं गाथाक्रमेण वक्तव्यं—

सुहृन्निगोआस्त्रवणप्पजोग वापर विगलअमगमणा ।

अपज्जलह पडमहुगुरु, पजम्मिपसो अगंस्वशुणो ॥

असमत्ततगुक्कोसो, पजहन्निपग्गुव ठिइयणा ॥ इत्यष्टाविं-
शतिमेवात्यवहुत्वं अवगन्तव्यं । योगदाहुल्ये - तर्माही, मंदत्वे
अल्पबुद्ध्याही इत्येवं सा योगानां पुष्टलग्रहणरूपा वृत्तिः
तस्या रोधः मानं उत्तमं, किं सनृणस्य बाहुयोगरोधेन ? । तस्मान्
सकलविमलज्ञानाद्यनन्तगुणमहामाहुल्यपरमात्मभावसिद्धिः आत्म-
नो योगप्रवृत्तिपुष्टालुगनसो रोधनीया इत्युपदश ॥ ७ ॥

ज्योतिर्मयीव दीपस्य, क्रिया सर्वापि चिन्मयी ।

यस्यानन्वस्वभावस्य, तस्य मौनमनुत्तरम् ॥ ८ ॥

ध्या० ज्योतिर्मयीवेति—तस्य—नरकत्वपरिणतस्य मौनं योगनि-

कुम्भस्य चिकीर्षतो मृन्मयकुम्भः तद् बुद्ध्यावलम्बनतया कारणं
भवत्येव न च वक्तव्यमखिन्नत्वादसत्तत्तासौ तद्बुद्धेरपि कथमा-
लम्बनं स्याद् द्रव्यरूपतया तस्य सर्वदा सत्त्वादिति । ननु य एवेह
मृन्मयकार्पण्यमो घटः तस्यैव कारणं चिंत्यते इति प्रस्तुतं बुद्धय-
वसितस्तु तस्मादन्य एवेति तत्कारणामिधानमप्रस्तुतमेव । सत्यं
भाविनि मूतवदुपचारन्यायेन तयोरेकत्वाव्यवसानाददोषः स्यात्-
कोशादिकारणकालेऽपि हि किं करोपीति पृष्ठः कुम्भकारः कुम्भं
करोमीत्येवं वदति बुद्धयवसितेन निष्पन्नस्यैकत्वाव्यवसायादिति ।
अथवा—मन्यो योग्यः स्वरूपटामस्येति शक्य उत्पादयितुमतः
सुकरत्वात्कार्यमप्यात्मनः कारणमिष्यते; अवश्यं च कर्मणः कार-
णत्वमिष्टव्यं यतः तस्मात् समस्तकारणसंनिधानेऽपि नैव कोशा-
यंपारंभः किंतु विवक्षितः कार्यायमतस्तदविनाभावित्वान् तत्क्रि-
यायाः कार्यमप्यात्मनः कारणमिति । एतदेव भावयति चाङ्गानि
कुलाळचक्रघीवरादीनि यानि निमित्तानि तदपेक्षक्रियमाणकालेऽ
संगबुद्ध्यालोचितं कार्यं भवति, स्वस्यात्मनः कारणं स्वकारणं
नान्यथा, यदि बुद्ध्या प्रवृत्तसंपर्कालोचिनमेव कुर्यात् नदा प्रेक्षा-
पूर्वं द्रव्यमनस्कारभावपर्यायो भवेत् घटकारणसंनिधावप्यन्यत्
किमपि शरावादि कार्यं भवेदभावा वा भवेन्न किञ्चित्कार्यं भवे-
दित्यर्थः । तस्माद् बुद्धयवसितं कार्यमप्यात्मनः कारणमेवेष्टव्यं । किं
बहुना ! यत्र यत्र यथा यथा युक्तिनो घट्यते तथा तथा मृद्विषा
कर्मणः कर्मणत्वं वाच्यं; अन्यथा कर्मणः कारकत्वे वगेतीति
कारकमिति पण्यं कारकत्वानुपपत्तिरेव स्यादिति ।

देवं स जस्स ते संययागमिपनं पि काणं नम्म ।

होइं तदस्सिना तु काणं ते विणा जं मो ॥ १ ॥

स अग्निमग्निर्वापो यस्य देवः स तं प्रति संप्रदानं, इदं हि

तत्रा सुप्रावचनिका विद्या आस्यकाद्यागगादिभिरुपा, मां
 ज्ञाशरीरभयशरीरस्य नदभयमवन अनपयुक्तस्य इतिविद्या
 अथवाऽनुपयुक्तस्य हेयोपदेयस्य अविकल्पस्य वाचनस्य-तन्नागवि-
 वर्तनाधर्मकयाख्या. अनभेदाविकल्पसि चेतनाविनिर्गतद्रव्यरूपा
 ज्ञेया, भावविद्या तु लोकांन्गर्हप्रानागमगृह्याभ्यामन नित्या-
 नित्याद्यनंतपर्यायोपेनचिद्रोपादेयवद्वि विभावायननशभावपरि-
 त्यागप्रजनिलक्षणा. भावविद्याभ्यामनयावम. तत्र मन्यादिज्ञानभ-
 योपशमनिनिता इन्द्रियादय नगमन विद्या. सर्वत्र इन्द्रियाणि मग-
 रेण, इन्द्रियधनं व्यवहाग. क्रतुमयेण इन्द्रियाणि इन्द्रियनयन
 यथार्थोपयोग. काणाकायादिमंकरुणमविक पश्यन्ता, एतेषां
 निरूपे माधनावस्था एवमन्ते. माधक निर्विकल्पक इति ।
 तथा-केचिन् केवलज्ञानरूपमिन्द्रविद्या इति अद्वैतस्य मध्यस्य
 इन्द्रानिद्रापानगंतत्वेन काणारूपा गृहाना त्वे नदभयस्य भाव-
 रूप्येन कार्यरूपा उत्तरेनगृहमा गृह्यता तत्र काणोद्गमेन
 कार्याऽऽदयता भवितव्य ।

नित्यशुच्यात्मताख्याति-रनित्याशुच्यनात्मन् ।
 अविद्यातत्त्वधीविद्या. यांगाचार्यः प्रकीर्तिता ॥ १ ॥

नित्यशुच्येति-रनित्याशुच्यनात्मन् नित्यशुच्यनात्मन्
 अविद्या इत्यन्वय. अति-र चेतनाय इत्यन्वय. अविद्या-
 पोपते परमयोगे सा नित्यताख्याति-
 शरीरादिषु स्ववतवद्वाग्द्वयं वदन्ति । तत्र नित्यताख्याति-
 अनात्मसु पुटलादिषु आत्मताख्याति-
 'इदं शरीरं मम अहमेवेति' इति चेतनायाः स्वात्म-
 कथनं ज्ञानं तत्र समं इत्यन्वयः । अविद्या-
 अविद्या-
 अविद्या-
 अविद्या-

रिणनिकर्तृत्वरूपान्मशक्तिपरिणामः स च सदैव निरावरणोऽपि
बन्धकार्यकर्तृत्वेन कर्मरूपस्य कर्ता एव सम्यग्ज्ञानोपयोगगृही-
तस्वरूपलाभाभिलाषी स्वगुणप्राग्भावस्वरूपस्वसाधनकार्यकर्ता स
एव निष्पन्नः पूर्णानन्दसिद्धत्वे स्वरूपगुणपरिणमनज्ञापकतादिमूढ-
कार्यकर्ता इति ज्ञेयं ॥ ७ ॥

संयमास्त्रं विवेकेन, शाणेनोत्तेजितं मुनेः ।

धृतिधारोल्बणं कर्म, शत्रुच्छेदक्षमं भवेत् ॥ ८ ॥

संयमास्त्रं इति संयमः परमावनिर्गृहीतरूपः तदेव अस्त्रं विवे-
केन स्वपरविवेचनेन शाणेन 'शरणे' इति भाषा उत्तेजितं ऊर्ज-
स्त्वेऽस्थिनां नीतं । धृतिः संतोषः तद्रूपा धारा तया उल्बणं तीक्ष्णं
संयमास्त्रं ज्ञानावरणादि तदेव शत्रुः तस्य छेदः तस्मिन् क्षमं
समर्थं भवति. इत्यनेन अनादिमिथ्यात्वासंयमाज्ञानाधिष्ठः विशिष्टो-
त्कृष्टरूपस्वधर्मप्राप्त्या परमाविकत्वोन्पन्नविपर्ययसकर्तृत्वभोष्टव्या-
हकत्वाद्यगृहपरिणया संगृहीतरूपोपाधिः तद्विपाकप्राप्तशुभाशुभ-
संयोगभोगेन रागद्वेषपरिणतः संसार संसर्गतिर्जीवः स एव त्रिलो-
कायत्सत्ताहं दुक्तपरमागमसंयोगवीननचरहरयः स्वपरविवेकेन पर-
माविकविभावाम्पां निर्गतः शुद्धान्मीयम्भवावरुधिः सर्वास्त्रनिर्गतः
परमब्रह्मसाधको भवति । अत एव स्वपरमेदज्ञानरूपविवेकाभ्यामः
कर्त्तव्यः ॥ ८ ॥

इति ध्याख्यामं त्रिंशदष्टकं पञ्चदशमम् ।

अथ माध्वस्याष्टकम् ॥ १६ ॥

अथ विवेकी रागद्वेषाभावजान् भवति, शुभाशुभसंयोगे मन्त्र-
रूपो भवति; अतो माध्वस्येन निरूपयति । अथ भावना-धर्म-

य यथापदिष्टं भावना च. नमंरदिमुक्तेन पूर्ववत्प्रत्यक्षं
संश्रुतेन उपरिता न च मे संशयः. तत्र जीवः ज्ञानमार्ग-
वीर्यगुणवर्धैः भावनांरंजं जोगति । आधुर्जीविनं तु ज्ञानमार्ग-
वैधर्म्यविरोधेन ज्ञानमार्गस्य यथा वर्ततेत्यन्वयः ज्ञानमार्ग-
सौन्दर्यस्य न स्वल्पं. तस्मिन् अस्मिन्, इत्येवं अस्मिन्मार्ग-
स्वात्मनः स्वार्थे कः प्रतिपत्तिः ॥ तदर्थं च स्वगुणस्य चैतन्य-
वीर्यस्य च. एतत्तत्त्वमस्मिन्मार्गस्य वर्तते ! । अतः ज्ञानमार्ग-
जान्मार्गस्यैव वर्तते ॥ ३ ॥

शुचीन्द्रज्यशुचीकर्तुः समयेऽशुचिर्न भवे ।

देहे जलादिना शौच-धर्मो मृदन्त्य दान्तराः ॥ ४ ॥

शुचीन्द्रज्यशुचीकर्तुः मृदन्त्य दान्तरा यथापदिष्टयोगहितस्य देहे-
द्विषापरमे 'जलादिना' पर्याप्तपुनिक्रिदितेन शौचधर्मः शौच-
धर्मो 'दान्तरा' मृदन्त्य. यथा जलपशुचि म वि उत्त-
मार्थः शुचीन्द्रज्यशुची ? यथेष्टे देहे ? शुचीन्द्रज्यशुची-
अशुचीकर्तुं समर्थः. देहस्यैव मृदन्त्यविरोधनादयोऽप्यशुचीभवति.
ततः कथं देहे ? 'अशुचीन्द्रज्यशुची' अशुचि अर्णवं कतुः स्तः
ततः शुचं तेन संभवः उत्पत्तिः सत्यं न तस्मिन् । उत्तं च
वभावनायां—

शुचं निजमेव शौचं. शौचस्य तत्त्वमपि मनः ।

तत्त्वमपि शौचं. आहारात् कथं उत्तमं ॥ १ ॥

शुचिन्द्रज्यशुची, किमिच्छामि च वदित्विने च ।

देहमि अशुचिर्देहः. शुचिन्द्रज्यशुची च वदित्विने ॥ २ ॥

अतः अस्मिन् अशुचिर्देहः अशुचिर्देहः अभिनववैधर्म्ये
विकरणे कः संस्कारः ॥ ४ ॥

द्वेषाभावेन अंतरात्मना सायश्चमना सायश्चले अनुपाटनं स्वी-
यतां मत्पत्पस्य स्वमापोषयानरूपोपाटनः ॥ १ ॥

मनो वत्सो युक्तिगर्वा, मज्यस्यस्यानुधावति ।

तामाकर्षति पुच्छेन, तुच्छाग्रहमनः कपिः ॥ २ ॥

व्या०—मनो वत्स इति—मज्यस्य मनो वत्सः चित्तमित्यर्थः,
युक्तिगर्वा यथार्थवस्तुस्वरूपविभजनोपपत्तिः युक्तिः सा पृ-
ग्गौः तां युक्तिगर्वा; अनुधावति अनुगच्छति पक्षपानाभावात्
यथार्थोपयोगता एव भवति । तां सम्पद्जानतां गावं तुच्छ-
ग्रहमनः कपिः तुच्छः स्याद्वादीत्तर्गापवादानपनतोपयोगशून्यः
मनसः ग्रहः कदाग्रहः तन्मयं मनो यस्य स कपिः वानरः
पुच्छेन आकर्षति गतिस्वटनाप भवति; न तादृग् यथार्थयुक्तिः
प्रसरति कदाग्रहमनसां पक्षदृष्टिरेव न तत्पक्षदृष्टिरिति ॥ २ ॥

नयेषु स्वार्थसत्येषु, मोक्षेषु परचालने ।

समशीलं मनो यस्य, स मध्यस्थो महामुनिः ॥३॥

व्या०—नयेषु इति—स महामुनिः मज्यस्य उच्यते, यस्य
नयेषु समशीलं नयांतरोक्तवस्तुधर्मेषु तत्प्रवर्तनेषु मनः सम-
भावलक्षणं स्वपक्षपातरहितं, कथंग्रहेषु नयेषु स्वार्थसत्येषु, स्वस्य
अर्थः स्वार्थः, तस्मिन् सत्येषु स्वामिमत्तस्थापनकृशलेषु, परचा-
लने परस्थापने मोक्षेषु निष्कलेषु, परपक्षस्थापनासत्येषु
स्वगतस्थापने धीरेषु यः शपः इष्टानिष्टांतरहितोपयोगः यथार्थ-
विभजनशीलः स मुनिः मज्यस्य । नमस्तस्य गीयते—जने-
कधर्मबद्धवशोपेतस्य यत्तुः शक्तं धर्मजोत्पन्नमवधारणात्मकं
वस्तुनः, एवंशपरिच्छेदकं ज्ञानं नयव्यपदेशभास्कंदति । नमस्त

अनेकविधः, नामनिक्षेपतो द्रव्यनिक्षेपवृत्तिः अंशोपलंभे सर्वा-
 रोपः, अन्यसमस्तसापेक्षः नैगमः सुनयः । अभेदेन वस्तुसा-
 मान्येन संग्रहणात् सर्वस्य संगृह्णातीति संग्रहः, वस्तुसत्ताग्राहकः
 संग्रहः, यदि भावनाभिः संग्रह्यैव भावत्वमभ्युपगम्यते ततः परि-
 समापिता(त)स्वरूपित्वात् भावस्य प्रांतिसमुपपत्तिबंधनघटादिवि-
 कल्पमानर्थक्यं, यदि घटादिविकल्पोऽपि भवनप्रवृत्तिः तंमेवे-
 त्येवं सति भाव एव तदनर्थोत्तरत्वात् तत्स्वात्मवत् एतद्दर्शन-
 पुरःसरा एवं च सर्वनित्यैकत्वाकारणभाववादाः कालपुरुषस्वभा-
 वादयश्चेति । अत्र द्रव्यास्तिकभेदा जीवाजीवयोग्यत्व-स्वद्रव्य
 उपचारद्रव्य-एकत्वाभेदागोचरभेदादनेकभेदः भावनिश्चयसामान्या-
 भेदसंगृहीतानां विधिपूर्वकावस्थादिभेदेन विभजनभेदकरणलक्षणं
 तद्धर्मप्रवृत्तिमिन्नज्ञानरूपो व्यवहारः, यदि घटादिभेदश्रुत्या स्व-
 सामान्यानुबद्धस्य निरस्तसामान्यांतरसंबन्धस्य श्रूयमाणत्वानुगुण-
 मेव ग्रहणं न स्यात् किंतु सर्वव्यपदेशविशेषाभिव्यंग्यभाव एव
 तेन तेन रूपेणाभिव्यज्यते । ततो घटादन्यतरभेदश्रुतौ सर्व-
 रूपाभावप्रतीतिप्रसंगः, ततश्च घटपटकादिरूपव्यतिकरभावप्र-
 संगः, उपदेशक्रियोपभोगापवर्गव्यवस्थादीनां चाभावात्सर्वसंध्य-
 वहारोच्छेदः, सर्वविशेषाव्याकरणे च तित्ति (?) बंधनभवनाभावात्
 भावाभाव एव अविशेषत्वाभेदत्वानिरूप्यत्वादितश्च नैवासी भावः
 खरविपाणादिवत् तस्माद् व्यवहारोऽपतितसामान्यो निबंधनं तु
 यदा द्रव्यं पृथिवी घटादि व्यपदिश्यते; तदेव तत्तदा त्रैलो-
 क्याविभिन्नरूपं सततमवस्थितापरित्यक्तात्मसामान्यं महासामान्य-
 प्रतिक्षेपेण संध्यवहारमार्गमास्कंदतीति । एवंविधवस्तूपनिबंधनेनैव
 च वर्णाश्रमप्रतिनियमयमगम्यागम्यभक्तादिव्यवस्था कुंभकारा-
 देश्च मृदानयनतायमर्दनशिवकस्यासकादिकरणं प्रवृत्तौ घेतनका-

इत्यनेन निष्पातवन्निमित्तत्वे जाते तन्मदृश्यः आत्मानं आत्मनि
पश्यन्ति. अत एव अनेकोपयोगेन श्रुताभ्यासेन आत्मस्वरूपोप-
लभाय तत्त्वसंज्ञाया यन्तव्य, यथार्थ आत्मस्वरूपपरिज्ञानं
विद्या परमोपकृतिर्नी इति ज्ञेय ॥ ८ ॥

इति चतुर्थं विद्याष्टकम् ॥ १४ ॥

अथ विवेकाष्टकम् ॥ १५ ॥

सा च तत्त्वविद्या विवेकेन-स्वपरविभजनेन स्फुटीभवति,
अतो विवेकम्याम्याम कर्तव्य, न च विवेक्य हेयोपदेयपरीक्षण
विवेकः, नानस्याननाविवेकं मुग्धा, द्रव्यविवेक टाकिक. धनो-
पाजनगजनीनिकुलीनिदक्षस्य भवति. लोकोन्मस्तु धर्मनानि-
दक्षस्य भवति, भावतो विवेक बाह्य स्वजनधनतुरागाविभ-
जनरूपः. आत्मनश्च ज्ञानावगमादिद्रव्यकर्मांगुल्लेखेनोत्पत्तिविभा-
विनादिभावकर्तृत्वं विभजनरूपः. तत्स्वरूपश्चाय आत्माने—
“ एते रागाद्या विभावा सर्वो विभजिज्ञा पच्छा द्वा
कम्मा सर्वाविमित्रो निपो अत्ता ॥ १ ॥ ” तथा च प्राप्ते-
‘ सम्यग्दर्शः सर्वविभावसंभावपरिणतमत्त्वस्य आत्मानमध्यत्म-
सम्यग्दर्शः ज्ञानानन्दस्य स्वजन विभज्य उपादत्ते । भाव-
भेदस्यैव यथम कुलादिदोषोपजान् भागानमात्मस्य तत्त्ववि-
जाज्ञा, तत्त्वज्ञानमन्वन अन्तमन्वन धनस्तिक. यथार्थ-
वार्ताविवेचनत. सर्वसंभावविभज्यमानमप्यस्य नञ्जानी भवति.
त च क्रमेणात्मन सा लयत सवपाभावस्या सिद्धमिति, तथा-
यनपदेय टाकिकलोकोत्तरांगिक. । अतुल्यनदेन धर्मतायन-

वस्तुनेतरत् नहि पुरुषः स्थाणुर्यदाख्यातवचनार्थहानिः ।
 मेदार्थं हि वचनं, अतः स्वाति-तारा-नक्षत्रमिति लिङ्गतः ।
 कदंब-वनमिति वचनतः स पचति, त्वं पचसि, अहं पचामि,
 पचामः इति पुरुषतः एवमादि सर्वं परस्परविशेषं व्याख्या-
 त्पुनरस्परव्यावातत्वे एवमादि अवस्तु प्रतिपत्तव्यं । यथा
 ज्वलनः तथा विरुद्धविशेषणत्वात् तटः, तटी, तटमित्यवस्तु-
 नीलमिति तथा तथा यद्वस्तु तद्विरुद्धविरुद्धविशेषमभ्युपयंति
 यथा घटः कुंभः तथा चोच्यते यत्रार्थो न व्यभिचरति
 धानं तदेवमयं समानलिङ्गसंख्यापुरुषवचनं शब्दः एत-
 नुगृहीतं चोच्यते अर्थप्रवृत्तितत्त्वानां शब्द एव निबन्धनं
 तच्चार्थं शब्दनयास्त्रिभेदः सांप्रतसमभिरुद्धैवमूतमेदात्,
 वर्तमानं भावाख्यमेव च स्वाश्रयत इति वर्तमानक्षण-
 वस्तुविषयोऽध्यवसायः तद्वचः सांप्रतः, स्वार्थे को वा-
 तिकः । अनुयोगद्वारादिषु मित्राख्यानेन मित्रैव व्याख्य-
 यां यां संज्ञां अभिधत्ते तां तां समभिरोहतीति
 भिरुद्धः, सोऽभिदधाति यदि लिङ्गमात्रभिन्नवस्तु विसंवादि-
 नीलतादिवत् एवं सति मूलत एवं भिन्नशब्दं कथं वस्तु स्य-
 शब्देन हि अर्थनिरुक्तिः क्रियते एतस्मान्निरुक्तादेय इति
 तद्वेदस्तदभिन्नमेव यथा तु पूर्वनयेनैकं कृत्वोच्यते. इंद्रशब्द-
 तथा तदवस्तुवटज्वसनादिनिमित्तत्वात् अनयोरेकत्वेन अवस-
 एवं घटकुट्योरपि चेशकौटिल्यनिमित्तमेदात्पृथक्तौ तथा प्र-
 मत्यपोपात्तनिमित्तमेदात् भिन्नौ शक्रेन्द्रशब्दौ एकार्थिनौ न भ-
 विविक्तनिमित्तावबद्धत्वात्, गवाश्चशब्दवत्, प्रतीतिश्च लोके-
 निरुद्धत्वात् इंद्रशब्दस्य पुरंदरादयः पर्यायाः, इत्येतदनुत्पन्नं
 हि सामान्यविशेषयोरपि पर्यायशब्दत्वं स्यादेव; यतः प्लक्ष इत्यु-

२, यः केवलज्ञानदर्शनोपप्लुतः शुद्धसिद्धः स परमात्मा सयोगी केवली सिद्धश्च स परमात्मा उच्यते । सर्वत्र परमात्मव्यवस्था समाना, अनो भेदज्ञानेन सर्वं साध्यं इति । देहात्मा देहः—शरीरं आत्मा—जीवः आदिशब्दान् मनोवाक्कायादिषु आत्मा अप्यं इत्य-
विवेकः 'सर्वदा' सर्वकालं 'सुदृढः' सुप्रापः 'भवे' संतारे, तद्वे-
दविवेकः—तस्य शरीरात्मना भेदविवेकः—भिन्नताविवेचनरूपः भव-
कोट्यापि 'अतिदुर्लभः' दुष्प्रापः अनादिकालैकस्वगृहीतपरमा-
वात्मना स्वस्वतन्त्रगमेदेन भेदज्ञानं—अतिदुर्लभः, सम्पद्यन्निवे-
भेदज्ञानं करोति, आत्मना तन्निश्चयः दुर्लभः । उक्तं च सम्-
प्राप्ते—

मुदपरिचिदाहमूना, सबस्सवि कामभोगयंवकहा ।

एगतमुदलभोजवरिणमुदमो विभक्तस्स ॥ १ ॥

आत्मा ज्ञानानन्दमयः, परमावा रागादयः, तेषां विभजनरूपः
आत्मस्वरूपसिक्तव्योपयोगः दुर्लभः ॥ २ ॥

शुद्धेऽपि व्योम्नि तिमिराद्, रेखाभिर्मिश्रता यथा ।
विकारैर्मिश्रता भाति, तथात्मन्यविवेकतः ॥ ३ ॥

शुद्धे इति—'यथा' येन प्रकारेण शुद्धे 'व्योम्नि' आकाशे
'निमिराद्' यद्यपि प्रभक्तवृत्तिनिस्तोगात् रेखाभिर्नैलजानादिभिः
मिश्रता दृश्यता कर्तुता दृश्यतेः तथा तेनैव प्रकारेण अवि-
वेकतः अननुपयोगतः विकारैः रागाद्यनुज्ञाध्यवर्तारः 'मिश्रता'
एवता 'भाति' शोभते इति, अनादिविकारविक्रिपापरिणता दृश्यते
इत्यनेन निश्चयनेन निर्विकारत्वं विन्दन्तिः तथापि एकत्वेन
विकारमिश्रतो भास्ते इति ॥ ३ ॥

स्वभावं यतः सत्तातो न व्यतिरिच्यते विशेषः व्यवह
 भिधित्सपाह-लौकिका विशेषाः तैरेव घटादिभिर्यवहर
 उपचारमाय इति “उपचारो नामान्वय सिद्धस्यार्थस्या
 दयः” । यथा-कुंडिका स्रवति, पंथा गच्छति, उदके
 स्रवति सति इत्युच्यते । पुरुषे च गच्छति पंथा गच
 मुपचारबहुल इत्यर्थः । विस्तृतिविस्तीर्णानेकार्यो यो
 विस्तृतार्थः अध्यवसायविशेषो व्यवहार इति निगद्यते
 सूत्रलक्षणं व्याचिरूपासया आह-सतां विद्यमानानां
 पुष्पादीनामसतां तेषामपि सतां वर्तमानानां अर्थानां
 शब्दः परिज्ञानं अवबोधी विज्ञानं यावत्संभवति ऋजुस
 दुक्तं भवति-तानेव व्यवहारनयाभिमतान् विशेषानाश्रय
 मातान् वर्तमानान् क्षणवर्तिनोऽभ्युपगच्छन् निधानमपि
 नमेवाभ्युपैति, नातीतानागते तेन अनभिधीयमानत्वात्
 विद्वद्भ्यः तथा परिज्ञानमपि वर्तमानमेवाश्रयति न
 गामि वा, तत्स्वभावानवधारणात्, अतो वस्त्वभिध
 ज्ञानं चात्मीयं वर्तमानमेवेतीत्यं अध्यवसाय ऋजुस
 यथार्थमिधानं । शब्दनयः यवेति येन कारणेन भावरूपे
 स्थापना द्रव्यविशुते नार्थो घटादि यथार्थः तस्यामिधान
 यथार्थमिधानं तदाश्रयी योऽध्यवसायः शब्दनयः, तथापि
 वर्तमानमात्मीयं विद्यमानं भाववदमेवाश्रयति नेतरा इति
 अस्मिन्नेवे यः प्रत्ययो पिज्ञानं स सांप्रतनो नयः, एतदुक्तं
 नामां ऋषि प्रतिगतिश्च वर्तमानपर्यायापत्तेष्वपि प्रसिद्धो वाच्य
 यः शब्दः नम्मान् शब्दान् भावामिनायिनः तदाच्योऽयं
 रूपे प्रवृत्तोऽध्यवसायः सांप्रतारूपानागदयानि, यतो भा
 वत्वाभिधेयं भवति, नातोपाभिधेयं, कर्माकारणादिति ।

पुनः शुद्धताहेतुत्वोपदेशं कथयति ।

इच्छन् न परमान् भावान्, विवेकाद्रेः पतत्यधः ।
परमं भावमन्विष्यन्, अविवेके न मज्जति ॥ ६ ॥

इच्छन् परमानिति—परमान् भावान् परमभावग्राहकनयेन
संमतशुद्धचैतन्यानुगमवैधर्मपरिणामनेन 'परमान्' उन्मर्गशुद्धनयो-
पदिष्टान् निन्दानिन्याद्यनन्तान् 'न इच्छन्' न वाञ्छन् 'विवे-
काद्रेः' तत्त्वज्ञानतत्त्वगमगिरेः शृंगान् अधः पतति विवेकगहितो
भवति, 'परमं' शुद्धं नादात्म्यनागतं सर्वविशुद्धान्मन्वभावं स्याद्वा-
शेषयोगेन 'अन्विष्यन्' गवेषयन् शुद्धचैतन्यमुपादेयतया क्वचन
'अविवेके' अजाने अमंयमे 'न मज्जति' न मग्नो भवति ।
अध्यात्मस्वरूपैकत्वानुभवकणाप्रवृत्तः परभावचङ्गाचक्रवर्ती एव
इति समस्तपरभावोन्मादमंथनपटुशुद्धान्मजानगमणानुभवने यति-
तत्त्वं, नार्वाचानपरिणती, अत एवापूर्वकणाप्रविष्टमग्निग्नेकदिष्टिद्यमे
न संगतिर्नगति । अपूर्ववृत्तं च सर्वाभिनवगुणनामौ भवन्त्येव ।

समदरमजोषविर्हं, अणाविसंजोयदमस्ववगे य ।

मोहसमसंनस्ववगेस्तीणमयोर्गीयस गुणमेती ॥ १ ॥

एवं एकादशगुणश्रेणिषु प्रथमगुणश्रेणी कणावय, द्वेषामु-
दासंस्वपागु अपूर्वकणानित्तरूपं कणाद्वय कगेत्येव एव अ-
पूर्वकणागोहेनेन कर्मपटलविगमो भवति । उक्तं च—

सान्निध्यमेध्वगुरुः, प्राप्यद्विविधमनिममन्मामन्वै ।

मत्तः प्रशमनिसुरेयः न भजति नन्द्य इति मगम ॥ १ ॥

या सर्वमुत्ताद्विविधमपनीयानगागदिनाथयति ।

सहस्रभागं कोटिशतसहस्रगुणिनादि ॥ २ ॥ ॥ ६ ॥

वस्त्वैवानेकधर्मात्मकानेकाकृतिना ज्ञानेन निरूप्यते, एकवस्तुवि-
षया ज्ञानविशेषाः ते चोदाहरन्ति । घट इत्युक्ते नैगमः, लोक-
प्रसिद्धकुम्भकारचेष्टानिर्वृतः पृथुबुध्नादराकारः जलघृतक्षीरादीनां
आहरणेन देशान्तरसंचरणेन समर्थः पाकजादिक्रियानिष्पन्नः द्रव्य-
विशेषः कनकोपलजादिसमग्रसामान्यविशेषव्यक्तिभेदग्राहकः संक-
ल्पयोग्यतत्सत्तादिदेशग्राहकविज्ञानविशेषेण घटः । एवं जीवोऽपि
लोकप्रसिद्धचेतनायोगव्यापारचेष्टानिर्वृतः शरीराकारासंख्येयप्रदेशा-
नेकसंस्थानरूपः आहारविहारक्रियासमर्थः नरनारकामरादिरूपः
सत्रं शरीराद्यपर्याप्तादिसमग्रतः पर्यायादिद्रव्यविशेषो जीवः ।
संग्रह एकस्मिन् घटे बहुषु वा घटेषु नामस्यापनाद्रव्यलक्षणे
अतीतानागतवर्तमानेषु पर्यायेषु सामान्यजीवसत्ताग्राहकज्ञानवि-
शेषः सूक्ष्मनिगोदात् सिद्धत्वपर्यतेषु तच्छरीरेषु च शरीर-
भाव्यशरीररूपेषु च तुल्यजीवज्ञानविशेषसंग्रहाध्यवसायः आधि-
क्येनावसीयन्ते परिच्छिद्यन्ते ततो येन सोऽध्यवसायः । व्यवहारस्तु
जलाहरणादिव्यवहारयुक्तो घटो घटः, सुखदुःखवेत्तृत्वादिव्यवहारसो
जीवो जीवः । ऋजुमुग्रस्तु वर्तमाननामस्यापनाद्रव्यभाववृत्तानां चेष्टा-
दिपर्यायाणां वाचके घटः, एवं चतुर्निक्षेपमयो जीवः द्रव्यभावग्रा-
णाद्यस्त्वजीवत्ववस्तुतया वर्तमानो ग्राह्यः, सांप्रतस्तु घटत्वशब्दव-
र्तमानसर्वपर्यायग्राही जीवत्वादिनाभावप्रवाशक्यवर्ती जीव इति,
समभिरूढस्तु घटे कुट्टवादिपर्यायासंक्रमरूपः यत्पर्यायवृत्तितत्समु-
दितपर्यायाभिधायिजीवान्यतरपर्यायोऽसंक्रमस्वपर्यायवाचको जीवः,
एवंमृनस्तु ज्ञानदर्शनसंपूर्णपर्यायप्रवृत्तिवर्तिजीव इत्याभिधायिका ।
उक्तं च नत्वा यवृत्तौ—नैगमेन देशग्राहिणा, संग्रहेण सामान्यग्राहिणा,
व्यवहारेण । शेषग्राहिणा, ऋजुमुग्रेण वर्तमानवस्तुग्राहिणा, शब्देन
वर्तमानभावग्राहिणा, समभिरूढेन प्रतिशब्दं भिन्नार्थग्राहिणा,

वदिज्जमाणा न समुक्कसंति, हेळिज्जमाणा न समुज्जलंति ।

दंतेण चित्ते न चलंति घीरा, मुनी संयां इ अरागदोसा ॥१॥

मनः स्याद् व्यापृतं यावत्, परदोषगुणग्रहे ।

कार्यं व्यग्रं वरं तावन्मध्यस्थेनाऽऽत्मभावेन ॥ ५ ॥

व्या०—मनः स्याद् व्यापृतं इति—परदोषगुणग्रहणे यावत् मनः व्यापृतं व्यापारवत् स्यात्, तावत् आत्मभावेन आत्मस्वरूपचित्तने व्यग्रं तदायत्तं वरं प्रधानं कार्यं, केन मध्यस्थेन पुरुषेण समभावास्वादनरसिकेन इत्यनेनात्मस्वरूपस्यामूर्त्तस्यागुरुलघुषड्गुणहानिबृद्धिपरिणमनोत्पादव्ययवैव्यतालक्षणस्वरूपचित्तनगुणप्रवृत्तिः गुणांतरसहकारप्रवृत्तिस्वरूपचित्तनादिकं तत्र चित्तने व्यग्रस्य सांसारिकगुणदोषचित्तनावकाश एव न भवति, अत एव निर्ययाः चित्तयंति भावनाचक्रं, घोषयंति द्रव्यानुयोगग्रंथं, प्रश्नयंति परस्परस्वभावविभावपरिणामं, विलोकयंति आत्मस्वरूपं साऽऽवरणं निरावरणं, विभजयंति हेतुगणपरिणामं, त्यजंति अशुद्धनिमित्तानि, विचारयंति निक्षेपं, संमीलयंति तयाऽनुयोगं, तन्मयी भवंति ध्यानादिषु, यतः अनादिविभावानुगतचेतनावीर्यप्रवर्तनगृहीतपरस्वरूपोपादेयतया परदोषगुणावलोकनाशुद्धचित्तननिवारणार्थं मनः स्याद्वादानंतपंचास्तिकायस्वरूपावलोकनाजीवहेयजीवोपादेयज्ञानं कार्यमिति ॥ ५ ॥

विभिन्ना अपि पन्थानः, समुद्रं सरितामिव ।

मध्यस्थानां परं ब्रह्म, प्राप्नुवन्त्येकमक्षयम् ॥ ६ ॥

व्या०—विभिन्ना अपि इति—विभिन्ना अनेकभेदमिन्ना अपि पन्थानः पंच ध्यानमार्गाः साधनपद्धतयः साधनोपाया अनेके द्रव्या-

तस्य कारणं यद्वस्तु तदस्तिवैतदरूपत्वे भवति न अस्मिन्वप-
र्यायग्रहणं तर्हि न कार्योत्पात्तिः; इदमुक्तं भवति-अस्मिन्वपर्या-
यग्रहणेनैव कार्यसिद्धिः ।

भूर्पिडावापाजो, पिटो वा स्रजरादावापाज ।

चक्रमहवा वोपादाणं कारणं तं पि ॥ १ ॥

भूर्पिडस्य अवायः शर्करादीनामवायः चक्रादीनां उपपत्तौ
एवमपादानं कारणं कारणं भवति, भूत्पादानं पिडापात्रेऽपि घट-
त्वान्, अथवा विवक्षया पिडः अपादानं तत्रनशर्करादीनाम-
पात्रेऽपि विवेकेऽपि घटत्वान् पृथ्वी घटापाया चक्रमाया कोवा-
पादानमिति ।

वस्तुहा संचक्रमरूढ निश्चाहं संनिहाणं जं ।

कुंभस्त तंपि कारणमभावजो तस्त जह सिद्धी ॥ २ ॥

घटस्य चक्रं संनिधानमाधारः, नस्यापि वस्तुहा, तस्या अज्या-
काशमस्य पुनः स्वप्रतिष्ठत्वान् स्वरूपमाधारः, इत्येवमादि यत्कि-
मपि आनंत्येण परंपरया वा संनिधानमाधारो घटस्य विवक्ष्यते
तत्सर्वमपि नग्य कारणं तदभावस्य घटस्य यद्यस्मादसिद्धिः,
एवमात्मनोऽपि यथा आत्मा कर्ता स्वगुणानां स्वस्वज्ञातिदृष्टि-
रमणानुभवलक्षणानां प्रवृत्तिः कार्यं ते एव गुणाः सत्तास्था नि-
रावरणाकरणरूपाः तेषामेवोत्पादपरिणानिपर्यायामिन्वाविर्भावल-
क्षणः संप्रदानः । तेषामेव पर्यायाणां जानादीनां पूर्वपर्यायव्य-
यलक्षणः अपादानः । आत्मनः असत्त्वेयमदेशरूपस्वज्ञेयत्वं
समस्तगुणपर्यायाणामाधारः इति स्वस्वरूपपदकारकाणां सर्वकार्य-
निष्पत्तिः परिणतानां ज्ञानं सद्रिवैकस्तद्रिवैकता सर्ववैषम्याभाव
इति श्लोकार्थः । अवावसारापास्तमुच्यते, कारकता-यु आत्मप-

मध्यस्थया दृशा सर्वे-ज्वपुनर्वन्धकादिषु ।

चारिसंजीविनीचार-न्यायादाशास्महे हितम् ॥ ८ ॥

व्या०-मध्यस्थया इति-वयं मध्यस्थया दृशा सर्वेषु भैरी प्रमोदकरुणादिषु हितं कल्याणं आशास्महे इच्छामः, सर्वत्र राग-द्वेषपरित्यागानुकूलभावनया हितं सिद्धयति, कस्मात् ? चारिसं-जीविनीचारन्यायात् । तत्रोदाहरणं यथा-कश्चित्पुरुषः अजानन्नपि पशुं संचारयन् पशुत्वपरित्यागचक्षुर्द्योतकहेतुः जातः, स च चारि-संजीविनीचारणरूपो दृष्टांतः तन्यायात् । तथा चरणादिषु मंदम-यत्नोऽपि अध्यात्मानुगमभावपरिणतः आत्मानमनादिपशुत्वभा-वगतमपहाय स्वरूपोपलब्धिरूपं दक्षत्वभेदज्ञानरूपं चाक्षुषत्वं करोति । अत एव सर्व साध्यसापेक्षस्य साधनं हितं साधनस्य बालक्रीडारूपं । उक्तं च वीतरागस्तोत्रे—

तथापि श्रद्धामुग्रोऽहं, नोपात्तम्यः स्वन्नन्नपि ।

विभुंस्त्वद्यपि वागवृत्तिः, श्रद्धानस्य शोभते ॥ १ ॥

पुनः केषु ? अपुनर्वन्धकादिषु, अपुनर्वन्धकस्वरूपं श्रीह-रिमद्वश्वरिवचनात् शेषं, आदिशब्दात् मार्गाभिमुखमार्गपतिनावि-रुनसम्पद्यद्विदेशविरतसर्वविरतादिषु सर्वत्र परमावरागद्वेषविनिमु-क्तात्मस्वभावानुकूलता एव साधनं । उक्तं च योगशास्त्रे—

आत्मैव दर्शनज्ञानचारित्र्याप्यपवा यतेः ।

यत्तदप्यमक एवैष, शरीरमधितिष्ठति ॥ २ ॥

आत्मानमात्मना वेत्ति, मोहत्यागाद् यदात्मनः ।

तदेव तस्य चारित्र्यं, तन् ज्ञानं तच्च दर्शनम् ॥ २ ॥

अप्यज्ञानमयं दुःस्व-महमज्ञानेन हन्यते ।

तदमाप्यप्यविज्ञान-हीनैरदृष्टेभ्यं न शन्यते ॥ ३ ॥

ध्यानालंघनरूपा चतुष्प्रकारा, मैत्री १ प्रमोद २ मध्यस्था ३
करुणा ४ । एवं च—

मा कार्पात्कोऽपि पापानि, मा च भृत्कोऽपि दुःखिनः ।

मुच्यतां जगदप्येषा, मतिर्मैत्री निगद्यते ॥ १ ॥

जपास्ताशेषशेषाणां, वस्तुतत्त्वावलोकनात् ।

शुण्डेषु पक्षपातो यः, स प्रमोदः प्रकीर्तितः ॥ २ ॥

दीनेष्वातेषु भीतेषु, याचमानेषु जीवितम् ।

उपकारपरा बुद्धिः, कारुण्यमभिधीयते ॥ ३ ॥

भूतकर्मसु निःशङ्कं, देवताशुसुनिन्दिषु ।

आत्मशंसिषु पोषेक्षा, तन्माध्यस्थ्यमुदीरितम् ॥ ४ ॥

इति भावनालक्षणं योगशास्त्रोक्तं । व्यवहारनयेन निश्चयन-
येन, सर्वजीवपुद्गलेषु शुभाशुभपरिणतेषु अस्तद्विघ्नाख्या परिणतिः
मध्यस्था सा नामादिभेदतः चतुर्धा, नत्र द्रव्यमव्यस्था अनुप-
सुत्तरस्य साध्यसाधनान्यस्य, भावमव्यस्था मृतेः मध्यस्थपरिणतिः
आद्यनयचतुष्टये द्रव्यमव्यमा अंशनयत्रये भावमव्यमा साधनकाले
साधनारूपा वीतरागस्य सर्वान्यजीवपुद्गलसमृद्धे न रागो न द्वेषः ।
एषा सिद्धरूपा उत्सर्गैवमूतरूपा मध्यमा सा प्रन्यते—

स्थीयतामनुपालम्भं, मध्यस्थेनान्तरात्मना ।

कुतर्ककर्करक्षेपे—स्त्यज्यतां बालचापलम् ॥ १ ॥

ध्या०—स्थीयतामिति—भो उत्तमाः । बालचापलं बालस्याज्ञ-
स्यैकान्ताज्ञानरक्तस्य चापल्यं वस्तुस्वरूपानपेक्षिवचनरूपं चापल्यं
त्यज्यतां मुच्यतां । कैः ? कुतर्काः कुसुक्तपः ते एव कर्करा
उपलाः तेषां क्षेपास्तैः तदा किं कर्तव्यमित्याह—मध्यस्थेन राग-

स्वायंसाहंकारा निष्पन्नेवेदं, अनिष्पन्नेवेदं इत्येकांतज्ञानं एकवस्तु-
स्थापनरूपं निष्पद्यमानं सर्वनपस्थापनपरं सर्वस्वभावान्वस्तु-
स्वरूपज्ञानेन गौणमुत्पन्नेन अस्तिज्ञानविनोपयोगं एकांतज्ञानं
नपज्ञानं, तदप्यनपोच्छेदरूपं हुनपप्यपदेशं लभते । सर्वज्ञान-
क्षतया स्वरूपहतिज्ञानं सुनयः । उक्तं च सम्मती—

तन्हा तदेवि नया, निच्छादिद्वी सपस्त्वपडिवदा ।
अज्योत्तानिस्तिपा पुग, हवंति संननमम्भाया ॥ १ ॥

ते च नयाः सप्त, नैगमः १ संग्रहः २ व्यवहारः ३ ज्ञान-
द्वयः ४ शब्दः ५ सममिन्द्रः ६ एवंमृतः ७ पृथ । एष चत्वारो
द्रव्यनयाः, प्रथो भावनयाः, इति एज्याजयः, दिवाङ्गमनु-आद्याः
प्रथः द्रव्यनयाः, तथा शेषाः चत्वारो भावनयाः । नत्र निगम्यते
परिच्छिद्यते इति नैगमा लौकिका अर्थाः, तेषु निगमेषु भयो
पोऽप्यः । स नैगमः, स च सामान्येनापि व्यवहरति
सामान्यबुद्धिरित्या सामान्यवचनहेतुना च अप्यननेदेभ्योऽप्यन्व-
रूपेण सत्तामानेय सामान्यबुद्धिचेतना, अशोऽवनादिषु सास्व-
प्यनेकजातिरूपेषु वनस्पतिसामान्यान् 'वनं' इत्यवरोधः वचन-
हेतुना च द्रव्यं, इत्यदि जीवाजीवविभागविशेषः नद्धि विशेषे-
णापि बुद्धिरवनेहेतुनारूपा अप्यननामान्यदन्त्यस्वरूपेण व्यव-
हरति सामान्यनिर्वाचने तथा सामान्यविशेषेणानि गतादिना सर्व-
गोविदेष्टव्यत्वात्तन्मयेन व्यवहरति, तथा तेन व्यवहर्तव्य-
मिति । लोकशोऽदिष्टः प्रवर्तः समर्तं व्यवहरति प्रवचने च
विशति, मायवनिर्देशान्दरेण विभावित वचनबुद्ध्यान्तरेषु-
समर्तव्यः, स च अंशरूपनेदह द्विविधः, स च सप्त अन्त-
र्याम्यवचनान्तेरनेदह अर्जितकवचवर्तमानवदणैरदिनेदह

कृतमोहाखवैफल्यं, ज्ञानवर्म विभर्ति यः ।

क भीस्तस्य क वा भङ्गः, कर्मसङ्गरकेलिषु ? ॥६॥

व्या०—कृतमोहाखेति—तस्य स्वरूपानन्दभोक्तुः 'कर्मसंगरके-
लिषु' कर्मक्षयकरणसंग्रामे 'भीः' भयं क ? भङ्गः क ? नैवेति,
तस्य कस्य ? यः कृतमोहाखवैफल्यं कृतं मोहाखस्य वैफल्यं
निष्फलत्वं येन एवंविधं ज्ञानवर्म ज्ञानसन्नाहं विभर्ति धत्ते,
सर्वमोहविदारणदारुणज्ञानसंनाहधरस्य, कर्मकृतस्वगुणघातभीः क ?
इदमुक्तं भवति—येन नयविभजनपरीक्षितः स्वपरपदार्थः तस्य
मोहादीनां भयं न ॥ ६ ॥

तूलवल्लघवो मूढा, भ्रमन्त्य भ्रे भयानिलैः ।

नैकं रोमापि तैर्ज्ञान-गरिष्ठानां तु कम्पते ॥ ७ ॥

व्या०—तूलवदिति—'मूढा' स्तब्धज्ञानविकलाः तूलवल्लघवः अप्रे
आकाशे 'भयानिलैः' भयपवनैः मेरिता भ्रमन्ति, ज्ञानगरिष्ठानां
एकं रोमापि तैः पवनैर्न कंपते इत्यनेन सप्तभयसंनिधाने मूढाः
परमात्मत्वज्ञानमुग्धाः तद्वियोगभयेन कंपमाना इतस्ततो भ्रमन्ति,
ये चासंख्यातप्रदेशान्तज्ञानमयस्यात्मनः स्वरूपावलोकितो ज्ञान-
गरिष्ठा अविनाशितैतन्यभावरक्ताः तेषां अव्यवसायरूपं रोमापि
न कंपते किं च गत्वैः गतैरिति अव्यात्माभ्यासैकत्वानन्दानन्दिताः
सदा निर्भयाः स्वरूपे स्थिराः तिष्ठन्ति ॥ ७ ॥

चित्ते परिणतं यस्य, चारित्र्यमकुतोभयम् ।

अखण्डज्ञानराज्यस्य, तस्य साधोः कुतो भयम् ॥८॥

व्या०—चित्ते इति—यस्य निर्ग्रयस्य 'अकुतोभयं' न विद्यते
कुतः कस्माद् भयं यस्य तत् चारित्र्यं स्वरूपस्थित्वलक्षणं

ज्ञानं, भावतः पुनः कुप्रावचनिकं अशुद्धं मोक्षाभिलाषपूर्वकं
 यत् तामिलस्य परित्यागतुल्यं, शुद्धं तु सम्यग्दर्शनपूर्वकतत्त्व-
 विवेचनोपयुक्तं सम्यग्ज्ञानेन आत्मनः स्वद्रव्यस्वक्षेत्रस्वकालव-
 भावान् भिन्नं उपाधिरुत्वं तत्सर्वमपि पररूपं न मदीयं इति
 वारतव्यं भेदज्ञानं तदनात्मशंसनं तत्करणे तत्त्वज्ञानं भवति.
 तदपि अनिष्टेषु अजीवेषु जीवाश्रितकर्मपुद्गलेषु तद्विपाकेषु
 तन्निमित्तोत्पन्नाशुद्धविभावपरिणामेषु अनात्मत्वं यावद् व्यवहारः
 तावदसन्निमित्तपरायतचेतनार्वाक्यपरिणत्या भावयोगचेतनाविवल्लेषे
 परत्वं ऋतुमूनः द्रव्यैदयिकसदाचारसत्यभाषासत्यमनोयोगादिषु
 साधनसंघराव्यवसायेषु सन्निमित्तावलंबिस्वात्मपरिणामेषु परत्वं शब्दः
 रूपातीतशुक्लव्यानर्शलीकरणादिपरत्वं, समभिरुद्धः स्वात्मपरिणा-
 मिकभावानंतज्ञानदर्शानां अन्यत्सर्वमपि परं इति, एवंमूनः परं
 अनात्मत्वं सर्वत्र श्रद्धया सम्यग्दर्शनिनां भिन्नाकरणेन मूर्तीनां
 भिन्नीभावेन जिनानां सर्वथा अभावेन सिद्धानां विरतिश्रद्धया
 स्थाप्यं तत्करणीयं नहि परभावकर्तृत्वभोक्तृत्वाश्रयत्वसंपोषित्वं
 चेतनस्य कार्य इति साधकावकाशः । आन्मयं सामायिकं सामायि-
 कार्यं इत्याद्यहंकार्यानुसारिभवितव्यं । उक्तं च योगशास्त्रे—

अमूर्तस्य चिदानन्द-रूपस्य परमात्मनः ।

निरञ्जनस्य सिद्धस्य, ध्यानं स्याद्रूपवर्जितम् ॥ १ ॥

इत्यजस्रं मग्नं योगी, तन्मयस्पावलम्बनः ।

तन्मयत्वनगामोति, ग्राह्यग्राहकवर्जितम् ॥ २ ॥

अनन्यशर्णीमूष, स तस्मिन् लीयते तथा ।

ध्यानवृत्त्यानोभयाभावो, व्येपेनकं यथा वजेन ॥ ३ ॥

मोऽयं समर्प्यभावग्नदेहीकरणं मनसः ।

अन्मा यदप्यन्येन, लीयते परमात्मानि ॥ ४ ॥

आलम्बिता हिताय स्युः, परैः स्वगुणरश्मयः ।

अहो स्वयंगृहीतास्तु, पातयन्ति भवोदधौ ॥ ३ ॥

व्या०—आलंबिता इति—“स्वगुणरश्मयः” आत्मीगुण-
रज्जवः “परैः” अन्यैः “आलंबिताः” स्मरणचित्तनेन गृहीता
“हिताय” कल्याणाय स्युः, स्वसुखाय भवन्ति, “अहो”
इति आश्चर्ये स्वगुणाः स्वयंगृहीता भवोदधौ पातयन्ति. स्वमुखेन
स्वगुणोत्कर्षः न कार्यः ॥ ३ ॥

उच्चत्वदृष्टिदोषोत्थ-स्वोत्कर्षज्वरशान्तिकम् ।

पूर्वपुरुषसिंहेभ्यो, भृशं नीचत्वभावनम् ॥ ४ ॥

व्या०—उच्चत्वदोष इति—अम्पासात्प्राप्तज्ञानविनयतपोरूप-
गुणांतर्ज्वलितमहामोहोदयेन आत्मनि उच्चत्वं ‘अहं गुणी मया
प्राप्तमिदं, ज्ञानं विनयगुणवानहमिति उच्चत्वदृष्टिदोषेण उत्थो यः
स्वोत्कर्षः स एव ज्वरः तस्य शान्तिकं उपशमकारणं पूर्वपुरुषाः
अर्हदादयः ते एव सिंहाः तेभ्यः आत्मन्यूनत्वभावनं मानोदय-
तापनिर्वापणं ज्ञेयं ।

धनो धनो वपरो, सालिमदो य धूलभदो अ ।

जेहिं विसयकसाया, चत्ता रत्ता गुणे नियपु ॥ १ ॥

धन्याः पूर्वपुरुषा ये वान्ताश्रवा अनादिभुक्तपरमावास्वादन-
रामणीयकं त्यजन्ति, सहुपदेशज्ञातसत्तासुखेप्सया आत्मधर्मश्रवण-
सुखं अनुभूयमानाः चक्रिसंपदो विपद इव मन्यन्ते, स्वगुणेषु
धन्यः स्थूलभद्रः योद्धत्यातुररक्तकोशा प्रार्थनाऽर्कपितपरिणामः, तु
अहोस्वयंगृहीतास्तुपातयन्तिभवोदधौ । उच्चत्वदृष्टिदोषोत्थः स्वो-
त्कर्षज्वरशान्तिकं, पूर्वपुरुषसिंहेभ्यो भृशं नीचत्वभावनम् । शरीर
रूप ठावण्य, ग्रामाराम् धनादिमि रुत्कर्षः परपर्यायै श्रिदानन्द-

त्यक्तस्व इष्टदीप्तात्मस्वरूपस्य शुद्धाः पर्यायाः सम्पन् ज्ञानच-
रणव्यान गभावस्था आत्मपर्याया न उत्कर्षाय भवन्ति । कथं
न भवन्तीत्याहु-प्रत्यात्मसाम्येन परिभाविता आत्मानं आत्मानं
प्रति प्रत्यात्म तत्र साम्येन तुल्यत्वेन भाविताः । भावना य
' किमाधिक्यं मम जातं ? तेन एते ज्ञानादयो गुणाः सर्वा-
त्मानि संत्येव सर्वसाधारणे क उत्कर्ष ? इति भाविताशयः सर्व-
जीवानां ज्ञानाद्यनंतपर्यायत्वं तुल्यं सिद्धसंसारस्थयोः न सत्ता-
भेदः । उक्तं च संवेगसंगशालापाम् ।

नाणाङ्गंतगुणोववेपं, अरुमणहं च लोगपरिमाणं ।

कता भोक्ता जीवं, मन्त्रसिद्धान्तुदमिर्ण ॥ १ ॥

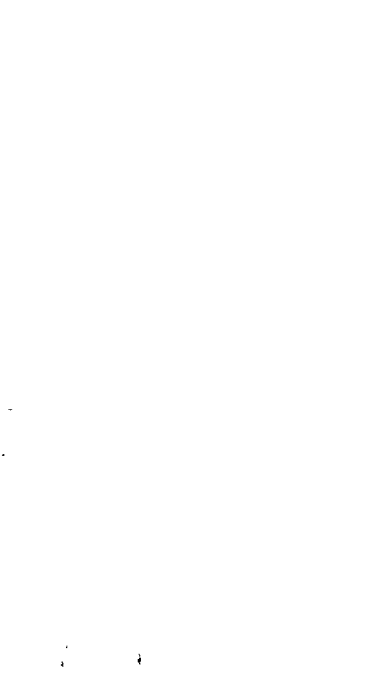
श्रीपृथ्वीश्च " जीवो गुणभङ्गितो न यस्य दृष्टिपक्षे समा-
इति " । तथा टाणामे ' एगे आया ' इत्यादि पाठान् सर्वं
तुल्यत्वे आत्मनः सद्गुणप्राकट्ये क उत्कर्षः अशुद्धाः पर्याया
आदयिकाः शक्त्यादयः अपकृष्टत्वात् तुल्यत्वाद् दोषत्वाद्
गुणवानन्तत्वात्ज्ञानरमणोपधातत्वात् शोकरोगमुल्लेख्य उत्कर्षाय
भवन्ति, किमेभिः पुद्गलोपचयरूपैः परोपरिजैः संसर्गैश्च मे कदा
निवृत्तिः पृथग् इति संवेगनिर्वेदपरिणामां नोन्माद इति ॥ ६ ॥

पुनः आत्मानमुपदिशति-

क्षोभं गच्छन्समुद्रोऽपि, स्वोत्कर्षपवनेरितः ।

गुणोद्यान् बुद्बुदीकृत्य, विनाशयसि किं मुधा ॥ ७ ॥

व्या०-क्षोभं गच्छति-हे हंम ! स्वाप्यनन्दनमप्यन-
मानननियामसिस्म्वं " समुद्रोऽपि " मुद्रा सायुष्टिमप्या नरा
उत्तोऽपि " स्वोत्कर्षपवनेरितः " साहसरात्मनोऽग्निः क्षोभं
गच्छन् अत्यन्तमपि पवनेन भवन गुणोद्यान् अन्धमोक्षदा

तत्त्वं वस्तुस्वरूपं जीवे जीवत्वं तत्त्वं अनंतचैतन्यरूपं अजीवे
 अचैतन्यस्वरूपं तत्त्वं नाम अविपरीतस्याद्वादगोचरं जीवादिपदार्थ-
 स्वरूपं तथापि स्वस्वस्थाने धर्माधर्माकाशपुद्गलजीवानां तत्त्वत्त्वं
 तथापि अस्य ममात्मतः मत्स्वरूपं शुद्धचिद्रूपं अनंतानंदरूपं
 असंख्येयप्रदेशानंतज्ञानादिपर्यायपरिणामिकोत्पादध्ययब्रौन्यात्वष-
 ड्गुणपरिणतागुरुलघुपारमार्थिककांतिकात्यंतिकनिरतिशयावाधनिः
 श्रेयसरूपं स्वतत्त्वं तत्र दृष्टिः दर्शनं श्रद्धाप्रतिप्रेक्षणं वा तच्चा-
 वलोकनं यथार्थावबोधयुक्ता श्रद्धादृष्टिः तत्त्वदृष्टिः, सा च नामतः
 उल्लापः अनेकानां, स्थापनातः तद्विचारणा स्थिरचित्तानां मुद्रा-
 न्यासाद्यवलंबिनां, द्रव्यतः संवेदनज्ञानं विविक्ततत्त्वानां, भावतः
 अनुभावात्मस्पर्शज्ञाननिमग्नचित्तानां, संवेदनज्ञानं यावन्नपचतु-
 ष्ठं नयत्रयं स्पर्शज्ञानात्मकसम्यग्दर्शनसम्यक्चारित्र्यैकत्वव्यानै-
 कतानिष्पन्नकेवलज्ञानिनां उत्सर्गतः तत्त्वदृष्टिवोद्भव्या सर्वोपाय-
 समूहतः स्वतत्त्वे दृष्टिः कार्या तदर्थमुपदेशः ।

रूपे रूपवतीदृष्टि, दृष्ट्वा रूपं विमुह्यति ।

मज्जत्यात्मनि नीरूपे, तत्त्वदृष्टिस्त्वरूपिणी ॥ १ ॥

व्या०—रूपे इति—“ रूपवती दृष्टिः ” पौद्गलिकापौद्गलिका-
 त्तिका पुद्गलस्वरूपग्राहिणी ‘ दृष्टिः ’ चक्षुः ‘ रूपं ’ श्वेतादिभेदं
 दृष्ट्वा ‘ रूपे ’ वर्णादौ वर्णगंधरसस्पर्शलक्षणे ‘ विमुह्यति ’ मोह-
 साद्भवति पुनः ‘ अरूपिणी ’ रूपरहिता दृग् ज्ञानरूपा आत्म-
 चैतन्यशक्तिलक्षणा तत्त्वदृष्टिः ‘ नीरूपे ’ निर्गतमूर्त्तधर्मिणि वर्णा-
 दिरहिते आत्मनि शुद्धचैतन्यलक्षणे ‘ मज्जति ’ मग्नतां प्राप्नोति
 स्वरूपलीना भवति अतः बाह्यदृष्टित्वं अनादि विहाय स्वरूपो-
 पयोगे दृष्टिः कार्या ॥ १ ॥

चक्षुःशृङ्गानां यावत् सम्पत्तिः—अनुनयकादयः, जिनकल्पाः
मप्यविकल्पादयः, मत्पश्यभाववर्तिनां एकं अक्षयं परं ब्रह्म प्राप्नु-
वन्ति । इत्यनेन सर्वे साधनोपाया एकं शुद्धं आत्मस्वरूपं सम-
वन्ति । सर्वेषां मोक्षसाधकानां सात्त्विकत्वान् । कमिव ? समुद्रं
सृष्टिं इव. यथा नद्यः समुद्रं गच्छन्ति एवं तत्त्वैकत्वपरिणा-
मानां सर्व मायानं शुद्धात्मभावे अवतरन्ति । अनौ रागद्वेषाभावो
द्वितीयः ॥ ६ ॥

स्वागमं रागमात्रेण, द्वेषमात्रात् परागमम् ।
न श्रयामस्त्यजामो वा, किन्तु मध्यस्थया दृशा ॥७॥

व्या०—स्वागमं इति—स्वागमं रागयोक्तं जागमं, वयं न
रागमात्रेण श्रयामः, यच्च अस्मत्पश्यगद्वर्तनः इदं पृथग्विमतं,
अस्माकं कल्पनिर्दे, इति रागातुस्त्वेन न जिनागमे रागः वा
अपरा परागमं कल्पितादिशब्दं, न केवलद्वेषमात्रेण परीक्षित्वान्
न द्वेषः तेन न त्यजामः किन्तु परीक्षया यथार्थवस्तुस्वरूपनि-
रूपणेन सम्पदज्ञानहेतुत्वान्, निन्द्याऽनिन्द्याद्यननस्वभावकल्पनेऽ
प्यविरोधित्वान् मत्पश्यया दृशा जिनागमं श्रयामः । विपर्ययो-
पेतवस्तुस्वरूपपरिज्ञाऽज्ञमत्वेन त्यजामः, न द्वेषमात्रेण त्याग-
योग्यत्वान् त्यजामः । उक्तं च—

पक्षपातो न मे वीरे, न द्वेषः कल्पितादिषु ।

शुक्तिमद् वचनं यस्य, तस्य कार्यं परिग्रहः ॥ १ ॥

न श्रद्धैव त्वयि पक्षपातो, न द्वेषमात्रादरुचिः परेषु ।

यथावदात्मचरिज्ञाया तु, त्वामेव वीर्यमुनाश्रिताः स्मः ॥२॥

इति ॥ ७ ॥.

सम्गदिष्टी जीवो, तत्तरुह आयभावरमणपरा ।

वित्तये भुजंतो विदु, नो रज्जइ नो वि मज्जई ॥ ३ ॥

अतः बाह्यावलंबिचेतनावीर्या कार्या च स्वरूपावलंबिनी ॥२॥

ग्रामारामादि मोहाय, यद् दृष्टं बाह्यया दृशा ।

तत्त्वदृष्ट्या तदेवान्तर्नीतिं वैराग्यसम्पदे ॥ ३ ॥

व्या०—ग्रामारामादि इति—“ बाह्यया दृशा ” बाह्यदृष्ट्या यद् ग्रामारामादि दृष्टं मोहाय भवति अयंममदृष्टये भवति तदेव ग्रामादिकं “तत्त्वदृष्ट्या” स्वपरमेदकृत्रिमाकृत्रिमहन्वया (दृशा) “अंतर” आत्मोपयोगमत्ये “नीतिं” प्रापितं “वैराग्यसंपदे” वैराग्यं औदासीन्यं तत्संपदावृद्धये भवति । उदाहरणं । एगे आयरिआ नाणचरणप्पहाणा सुअरहस्सपारगा भव्वजीवाणं अणेगसमणगणपरिवुडा गामाणुगामं दुइज्जंता वायणाइहिं समणसंघं गायंता मग्गे पंचसमिइतिगुत्तिगुत्ता, अणिमार्इ-भावीयसजोगा, पत्ता एगं वणं अणेगलयाइणं नीलं नील-भासं सउणगणनिवासं, तओवणस्स पुण्णफल लच्छीं पासिउण निगंगागं वयंति ईअ वणं भो भो निगंगा पासह. एए पत्ता पुण्णगुला फुला जे चेषणा लरकणाणंतसत्ति आवरीउण नाणावरगदंसगावरणाचरित्तमोहमिच्छवलमोहांतराय उदयेण दी-णाहीणाहुट्टिया एगेदियमावन्ना कंपंता सहा बलहया बुद्धया अत्ताणा, असरणा, जम्मणा मरणावगादा अहो अशुकंपाडि गए एए को एस अशुकंपं कुणई मणसवणनयणविगलणं, इअ मणिउण जणिअसंवेग्गचलंति पुरओ ते निगंगायावि नाणा-वरणाई वंधकरणे दुगंलत्ता पंपओ चलिआ अहह—आपाआयं

सोऽयं समरसीभाव-स्तदेकीकरणं मतम् ।

आत्मा यदपृथक्त्वेन, लीयते परमात्मनि ॥ ४ ॥ ८ ॥

इति व्याख्यातं मध्यस्याष्टकम् ॥ १६ ॥

अथ निर्भयाष्टकम् ॥ १७ ॥

माध्यस्थ्ये स्थितत्वं निर्भयस्य भवति, भयमोहोदयात् परि-
णामचापल्यं भवति, अतो भयपरिहारः कार्यः, आत्मा हि शुद्ध-
विद्रुपाविनभारः तेन निर्भय एव, नामस्थापनानिर्भयौ सुगमौ,
द्रव्यनिर्भयः सप्तभयरहितः, भावनिर्भयः कर्मबंधहेतुविभावपरि-
णतिरहितः, बंधहेतुपरिणामः आत्मसत्तारोयकामिनवकर्मबंधक-
त्वान्महामयं तद् च संवरपरिणामपरिणतानां न भवति । नैग-
मेन सर्वद्रव्याणां, संग्रहेण वस्तुसत्ताया, वस्तुवृत्त्या विनश्वरत्वात्,
व्यवहारेण कर्मोदयाव्यापकस्य धीरस्य, ऋजुमुखेण निर्ययस्य,
शब्दनयेन ध्यानस्यस्य, सममिरुद्धनयेन केवलिनः, एवंमूतनयेन
सिद्धस्य, निर्भयत्वं अविनश्वरसर्वगुणप्राग्भावात् । अथ च यथा-
यात्मस्वरूपविज्ञातुरोदयिकभावनिर्ममस्य साधने निर्भयो भवति,
अतो निर्भयाष्टकं व्याख्यायते—

यस्य नास्ति परापेक्षा, स्वभावाद्वैतगामिनः ।

तस्य किं नु भयभ्रान्ति-क्लान्तिसन्तानतानवम् ॥ १ ॥

ध्या०—यस्य नास्तीति—यस्य 'परापेक्षा' पराश्रया, पराश्र-
या, नास्ति तस्य 'स्वभावाद्वैतगामिनः' स्वभावस्य यन् ज्ञेयं
एकत्वं स्वभावाद्वैतं तत्र गमनशीलस्य 'भयः' शून्यः 'भोतिः'
प्रयः 'ह्रांतिः' खेदः तस्य 'तानवम्' अविस्मरणे नु भवति ।
काक्षर्यः; इत्यनेन परवस्तुसाक्षणे पराशादिना नृदं नृदति, य
परभावनिःस्पृहः तस्य परभावाभावेन खेदः इति सूचति ॥ २ ॥

भवस्य बीजं नरक-द्वारमार्गस्य दीपिका ।

शुचां कन्दः कलेर्मूलं, दुःखानां खानिरङ्गना ॥ ३ ॥

अन्यशास्त्रेऽपि—

कान्ताकनकमूषेण, वेष्टितं सकलं जगत् ।

तामु तेषु विरक्तो यो, द्विमुजः परमेश्वरः ॥ १ ॥

इत्यादि तत्त्वज्ञस्य नारी मोहहेतुत्वात् भवबीजरूपा
भाति ॥ ४ ॥

पुनः उपदिशति—

लावण्यलहरीपुण्यं, वपुः पश्यति बाह्यदृग् ।

तत्त्वदृष्टिः श्वकाकानां, भक्ष्यं कृमिकुलाकुलम् ॥ ५ ॥

व्या०—लावण्येति—“ बाह्यदृग् ” लोकावगतदृष्टिः “ वपुः ”
शरीरं “ लावण्यलहरीपुण्यं ” सौन्दर्यलहरीपवित्रं पश्यति तत्त्व-
दृष्टिः सम्पत्ज्ञानी तत् “ श्वकाकानां भक्ष्यं ” कृमिकुलाकुलं
कृमिमयं पश्यति । उक्तं च—

नवस्रोतः स्रवद्विस्रसनिस्पन्दपिच्छले ।

देहेऽपि जीवसङ्कल्पो, महन्मोहविभूतिमय ॥ १ ॥

अनः कर्मोपाधिजं शरीरमहिमं बंधहेतुत्वात् तत्र रागाभाव
एव वरम् ॥ ५ ॥

गजाश्वेर्भूपभुवनं, विस्मयाय बहिर्दृशः ।

तत्राश्वेभवनात्कोऽपि, भेदस्तत्त्वदृशस्तु न ॥ ६ ॥

व्या०—गजाश्वेरिति—“ बहिर्दृशः ” बहिर्दृष्टेः नरस्य “ भूपभु-
वनं ” वपुर्गृहे “ गजाश्वः ” वाग्णाश्वगणव्याप्तं “ विस्मयाय ”

स्वेयं ? न ह्यस्ति. स्वस्वेन ज्ञायं वस्तुं समर्थं न्या. कथं मुनयः
मुनेः ? स्वेयं स्वस्वगत्यैव तत्त्वं ज्ञानेन अख्योनेन व्यपनो
ज्ञायमानस्य ॥ ३ ॥

एकं ब्रह्माग्रनादाय. निगन्मोहयमं मुनिः ।

विभेति नैव सङ्ख्याम-शीर्षस्थ इव नागराट् ॥ ४ ॥

व्या०-एकमिति-मुनि. स्वस्वतः परमादित्य. न विभेति
न भयान्न भवति. किं परं ? मोहयन् निगन्. मोहयन्त्यस्य
स्वयं परं, किं इत्था ? 'ब्रह्मार्थं' ब्रह्मज्ञान आत्मव्यवहारयोः
तदेवाग्रं ज्ञानं आदाय शरीरा. क इव ? सदात्मस्य शीर्षं नव
तिष्ठति ब्रह्ममर्शपरिग्रह. 'नागराट्' नागराटो गजध्वज इव, यथा
गजध्वजः गजाने न विभेति तथा मुनिः कर्मयोगजये प्रवृत्तः
न भयान्न भवति. यो हि स्वस्वतः स्वतः परमादित्यग्नौ-
द्यतस्य भवं न, भवं हि परमयोगिनिर्माणं भवति तद्विनाशप्रणम्य
क्रियमान एव अतो न भय वाच्यमस्य इति दिग्दर्शनभाव-
विनत्वात् ॥ ४ ॥

मपूरी ज्ञानदृष्टिधेत्, प्रसर्पति मनोवने ।

वेष्टनं भयस्तर्षाणां, न तदानन्दचन्दने ॥ ५ ॥

व्या०-मपूरी इति-'मनोवनं' विनोदयान् 'वनं' यदि 'ज्ञान-
दृष्टिः' स्वभावदग्भावविचित्रनर्ता मपूरी प्रसर्पति स्वच्छदा
विचरति तदा 'ज्ञानदृष्टिधेत्' स्वस्वतः स्वतः परमादित्यग्नौ-
द्यतस्य भवं न, भवं हि परमयोगिनिर्माणं भवति तद्विनाशप्रणम्य
क्रियमान एव अतो न भय वाच्यमस्य इति दिग्दर्शनभाव-
विनत्वात् ॥ ५ ॥

व्या०—न विकाराय इति—आचार्यैः गुरुभिः ग्रहणसेवना-
 शिक्षादानेन सूक्ष्मागमरहस्य शिक्षणेन यैः पाठकैः तत्त्वट्टयः
 पुरुषाः “ निर्मिता ” निष्पादिता “ विकाराय न ” रागद्वेषो-
 पाधिबुद्धये न किंतु “ विश्वस्य ” त्रिभुवनस्य “ उपकाराय ”
 सदुपदेशदानशुद्धतत्त्वोपलंभाशुपकाराय निर्मिता इति भावना
 यथाऽनादिभिध्यात्वासंयमग्रस्तानां वयं निर्यामकास्तथान्येऽपि
 यथार्थभावनदक्षा उपकाराय भविष्यन्ति तेन एभ्यः श्रुतरहस्यं
 पाठितव्यं । उक्तं च विधिप्रपाद्यां ॥ निज्जामउ भवणवत्तारणसवम्म-
 जाणवत्तेमि मोख्खपह सत्यमाहो अत्ताणंवा ण चस्खवुय ॥ १ ॥
 अत्ताणाणं ताणं नाहो, अनाहाणभवसत्ताणं, तेणं पुण्णसप्पुरिस-
 गुरुअगच्छभारे नियुत्तोऽसि ॥ २ ॥ इत्यादि । ‘ भदं बहुस्सु-
 याणं, बहुजनसहेह पुच्छणिज्जाणं ’ । बहुश्रुताध्ययने—

समुद्गमंभीरसमा दुरासया; अचक्रिया केणइ दुप्पहंसगा ।
 सुयस्सपुणो विउ अस्स ताइणो, खविचुं कम्मं गइमुत्तमं गया ॥ १ ॥

इति तत्त्वट्टयष्टित्वं हितं न अनेकशास्त्रव्यायामे बहुश्रुतत्वं
 निश्चितसमयज्ञो बहुश्रुतः । उक्तं च संमतौ—

जो हेउवायपरख्खम्मिहेऊउ आगमे य आगमिओ ।

सो समयपणओ, सिद्धंतविराहओ अन्नो ॥ १ ॥

इति नयप्रमाणप्रमाणीकृतस्वपरसमयसाराः स्वरूपासारा निरु-
 द्धमोहप्रचारास्तत्त्वट्टयः किंमृता ? इत्याह स्फुरंती कारुण्यं
 भवसमुद्रतारणोपकारित्वलक्षणं यत् पीयूषं तस्य वृष्टिर्वर्षा यत्र
 ता इति जगज्जनतारणकरुणाऽमृतवृष्टिमया इत्यनेन कथं ते
 लोकाः तत्त्वविमुखाः विषयस्ताः आत्मानं ध्वंसयन्ति ? जैना-
 गमे सति च अनंतगुणपर्यायसत्तात्मके आत्मनि स्वभांतया रमंते

परितं चेतनार्वापादितव्येनेषु तन्मनीभूतं तस्य साधोः इतः
कस्माद् मयं ? न कस्मादपि । कथंभूतस्य मुनेः ? अस्त्वज्ञान-
रूपस्य अज्ञानितज्ञानरूपस्य, इत्यनेन वचनवर्णनानामर्थाव-
वर्तितास्य शुद्धज्ञानरूपस्य साधोः द्रव्यभाववृत्तिमुक्तस्य परम-
किंचनस्य न मयं । यथा श्रीकेशिनौतनाख्ये—

प्राप्ता अजिपु तनु-कलाया इंदिरानि अ ।

ते जिनिषु जहा नापं, विहरामि अहं सुती ॥ १ ॥

रागदोषदयो विद्या, नेहपाता मयंकया ।

ते छिदिषु जहन्नापं, विहरामि जहकनं ॥ २ ॥

तथा च ननिषादविचरनं—

बहू खु मुदिनो महं, जन्मास्त निरुधुनो ।

महजो विमदुक्तस्त, पुगंनचरस्तजो ॥ ३ ॥

इत्यदिप्रसूतनंयोरे । यथाप्यज्ञानवतो न मयं ॥ ८ ॥

॥ इति व्याख्यतं निर्मपाष्टकम् ॥

॥ अथ अनात्मशंताष्टकम् ॥ १८ ॥

निर्मपत्वं सर्वरनाकलाये भवति, परमाकलाय तेषु परमा-
नेषु जलानजलेन भवति, तदर्थं यदात्मन्यतिरिक्तं तदनन्त-
रस्य शान्तं कथनं कृत्वरूपं अनात्मशंताष्टकं व्याख्यास्ये ।
य नामस्थान्ता सुगता, श्रुतः अनात्मशान्तं द्विविधं, बह्वं
तानं च, तत्र बह्वं लौकिकं चत्वनोणादिमपोदनामत्रे पश्य-
हृष्टशब्दौ न नमेदं इत्याहंरूपं, तथा बह्वं लौक्येतरं यन्
सर्वजनवद्वद्वत्तं विनाशित्वेन परमवे अल्लापत्वेन दुःस्ते-
तेरुषु स्वार्थनविबलसदनेषु यन् परमैक्याचितनरुपावत्स्य

व्या०-बाह्यदृष्टिप्रचारेषु इति-"महात्मनः" स्वरूपपरक
भेदज्ञानपूर्वकशुद्धात्मानुभवलीनस्य सर्वसमृद्धयः स्फुटाः प्रक
" अंतरेव " आत्मानः एव स्वरूपमव्ये एव भासं
यतः स्वरूपानंदमयोऽहं, निर्मलाखंडसर्वप्रकाशकज्ञानवानहं, इं
द्रिय औपचारिकाः अक्षयानंतपर्पायसंपत्पात्रोऽहं, इ
स्वसत्ताज्ञानोपयुक्तस्य स्वात्मनि भासंते, कीदृशेषु सत्सु
बाह्यदृष्टिप्रचारेषु मुद्रितेषु सन्सु "बाह्या दृष्टिः" विषयसंचा
त्मिका नस्याः "प्रचारा" विस्ताराः "मुद्रितेषु" रोधितेषु न
इंद्रियप्रचारचलोपयोगैः कर्ममलपटलावगुंठिताप्यात्मसंपद् ज्ञाप
इति इत्यनेन बहिर्गमनमुपयोगस्य न कर्तव्यमिति ॥ १ ॥

समाधिनन्दनं धैर्यं, दम्भोलिः समता शची ।

ज्ञानं महाविमानं च, वासवश्रीरियं मुनेः ॥ २ ॥

व्या०-समाधिरिति-"मुनेः" स्वरूपज्ञानानुभवलीनस्य साध
"इयं" उच्यमाना "वासवस्य" इंद्रस्य "श्रीः" लक्ष्मीः शोभ
वर्तते । अत्र मुनेः पवित्ररत्नत्रयीपात्ररूपेन्द्रस्य "समाधिः" ध्या
नव्यानाल्लेपकत्वेन निर्विकल्पानंदरूपः समाधिः स एव नंद
वनं, हरेः नंदनवनक्रीडा सुखाय उक्ता, साधोः समाधिक्रीडा
सुखाय, तत्राप्यौपाधिकात्मीयकृतो महान् भेदः, स च अव्या
त्मभावनाज्ञेयः, अस्य धैर्यं वीर्याकंपता आदयिकभावाशुच्यता
लक्षणं "वज्रं" दम्भोलिः पुनः "समता" इष्टानिष्टेषु संयोगे
अरक्तद्विष्टता सर्वेऽपि पुट्टलाः कर्करचितामण्यादिपरिणताः जीवाश्च
भक्ताभक्तनया परिणताः ते सर्वे न मम मित्राः एतेषु क
रागद्वेषपरिणतिरित्यवलोकनेन ममपरिणतिः समता सा शची
स्वधर्मपत्नी "ज्ञानं" स्वपरभावपदार्थावबोधरूपं "विमानं" सर्वा-

अद्वयं सद्यगन्धवान्स्पर्शान्दृश्यं विविक्तपेद् ।

साधनमाद्य निरादम्बं, विद्युत् तत्त्ववज्रता ॥ ५ ॥

इत्यात्मवक्त्रवक्त्रां सर्वं पद्मगन्धकेन जानाति स आत्मवि-
प्रशंसां न वगेति तदेनाह—

गुणैर्यदि न पूर्णोऽस्ति, कृतमात्मप्रशंसया ।

गुणैरवास्ति पूर्णश्चेत्कृतमात्मप्रशंसया ॥ १ ॥

भा०—गुणैरिति—“ यदि गुः ” केवदज्ञानादिभिः पूर्णः
न अस्ति तर्हि ‘ आत्मप्रशंसया ’ व्यर्थात्तुला ‘ कृतं ’ नाम
भित्तं निरुक्तमनः का प्रशंसा ? पौष्टलिकोपाधिदा गुणा इति
इदा वदन्ति तैर्न प्रशंसा ‘ पेद् ’ यदि सम्पद्दर्शनज्ञानुपाधि-
नरोरुपैः साधनगुणैः साधनिकज्ञानदर्शनचारित्र्यरूपैः सिद्धगुणैः
पूर्णः तर्हि वाचकान्तरप्रशंसया कृतं भित्तमित्यर्थः प्राग्भा-
वितः गुणा स्वतन्त्र प्रकटीभवन्ति नैमुपदिः पलाटाहता चित्कण्ठं
विशति इति का स्वतन्त्रास्वगुणप्रशंसना ॥ १ ॥

इत्यन्तर्वहारेण दर्शयति—

श्रेयोदृमस्य मूलानि, स्वोत्कर्षाभिः प्रवाहतः ।

पुण्यानि प्रकटीकुर्वन्, फलं किं समवाप्स्यसि ? ॥३॥

भा०—श्रेयोदृम इति—भो भद्रः ! ‘ पुण्यानि ’ पवित्राणि
“ श्रेयोदृमस्य मूलानि ” कल्पवृक्षस्य मूलानि “ स्वोत्कर्षाभिः
प्रवाहतः ” स्वस्य उत्कर्षः अस्तुत्यं स एव अभः प्रवाहः
तस्मान् “ प्रकटीकुर्वन् ” व्यक्तं कुर्वन् किं फलं समवाप्स्यसि ?
अपि तु नैव यस्य दृमस्य मूलं उत्पन्नं तेन फलोत्पत्तिर्न
भवति ॥ ३ ॥

भूमयः केन धृता, उपमा तु महत्त्वज्ञापिका सामर्थ्यज्ञापिका च । पुनः कथंभूतो मुनिः ? नवं यद् ब्रह्मज्ञानं तदेव सुधा तस्याः कुंडः, “निष्ठा” स्थितिः तस्या अधिष्ठापकः, इत्यनेन तत्त्वज्ञानामृतकुंडस्थैर्यक्षक इति ॥ ४ ॥

मुनिरध्यात्मकैलाशे, विवेकवृषभस्थितः ।

शोभते विरतिज्ञप्ति-गङ्गागौरीयुतः शिवः ॥ ५ ॥

व्या०—मुनिरध्यात्मेति, अत्र श्लोकत्रये महादेवकृष्णब्रह्मोपमानं औपचारिकं, नहि ते कैलाशगंगासृष्टिकरणोद्यताः, किंतु लोकोक्तिरेषा, तेन श्लेषालंकारार्थं हि वाक्यपद्धतिः, न सत्या । “मुनि” तत्त्वज्ञानी “अध्यात्मं” “आत्मस्वरूपैकत्वं” तद्रूपे कैलाशे आस्थाने, “विवेकः” स्वपरविवेचनं स एव “वृषभः” बलीवर्दः, तत्र स्थितः, “विरतिः” चारित्रकलास्रवनिवृत्तिः, ज्ञप्तिः ज्ञानकला रुद्धोपयोगता, एव गंगागौरी, ताम्भ्यां युतः ‘शिवः’ निरुपद्रवः, उपचारान् शिवः रुद्रो भासते, रुद्रस्य गंगायुतत्वं विद्याधरत्वे पार्वतीमनोरंजनाय विक्रियाकाले वाच्यम् ॥ ५ ॥

ज्ञानदर्शनचन्द्रार्क-नेत्रस्य नरकच्छिदः ।

सुखसागरमग्नस्य, किं न्यूनं योगिनो हरेः ? ॥ ६ ॥

व्या०—ज्ञानदर्शनेति—“योगिन” स्तव्यपरिणतस्य “हरेः” कृष्णान् किं न्यूनं ? न किमपि, किमूतस्य योगिनः ? “ज्ञानदर्शनचंद्रार्कनेत्रस्य” ज्ञानं सामान्यविशेषात्मके वस्तुनि विशेषावबोधः, सामान्यविशेषात्मके वस्तुनि सामान्यावबोधः दर्शनं, ते एव चंद्रार्कौ नेत्रे यस्य स तस्य, हरेः चंद्रार्कनेत्रत्वं तु लोकोक्तिरेव, पुनः किमूतस्य योगिनः ?—“नरकच्छिदः” नरकगतिनि-

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

—

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

महाराष्ट्र राज्य सरकार, नवी मुंबई, महाराष्ट्र

शरीररूपलक्षण-आनारामधनादिभिः ।

उत्तरार्धे परमपवित्र-शिवालयन्दवनस्य कः ॥ ५ ॥

॥ ५ ॥

मन्त्रः - अथ मन्त्रः ।

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ १ ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ २ ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ३ ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ४ ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ५ ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ६ ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ७ ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ८ ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ९ ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ १० ॥

Handwritten musical notation on a five-line staff. The notation includes various note values (quarter, eighth, and sixteenth notes), rests, and bar lines. The ink is dark and the handwriting is fluid, typical of a composer's sketch.

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥
 ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥
 ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

अथः श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

मन्त्रः ॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

मन्त्रः कर्मोपनिषद् सत्यम्
मन्त्रः कर्मोपनिषद् सत्यम्

॥ श्री गणेशाय नमः ॥

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ १ ॥
 श्रीकृष्णाय नमः ॥ २ ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

॥ ३ ॥

॥ १ ॥

॥ २ ॥

॥ २ ॥
॥ ३ ॥

श्रीः प्रत्यात्मताम्यन्तः पर्यायाः पणिनाविताः ।

पुद्गाद्याप्रकृतत्वात्त्वोत्कर्षाय महानुनेः ॥ ६ ॥

महानुने ॥ ६ ॥

॥ ६ ॥

$\frac{1}{2} \times \frac{1}{2} = \frac{1}{4}$

दुःखं प्राप्य न दीनः स्यात्सुखं प्राप्य च विस्मितः।
मुनिः कर्मविपाकस्य, जानन्परवशं जगत् ॥ १ ॥

व्या०—दुःखं प्राप्य न दीनः स्यादिति—“मुनिः” तत्त्व-
रसिकः “दुःखं” असातादि, प्राप्य दीनः न स्यात्, कृतभोगे
का दीनता ?, करणकाले अविचारेण करणेन तद्विपाक ईदृश,
एवं च पुनः “सुखं” सुतादिराज्येश्वरराज्यादि प्राप्य विस्मितः
न स्यात्, को विस्मयः ?, स्वगुणावरणभूते विपाकमिष्टे कर्मणि,
“जगत्” लोकं “कर्मविपाकस्य” शुभाशुभोदयस्य “परवशं”
पराधीनं जानन्, सर्वं जगत् कर्माधीनं तत्त्वज्ञानी एवं कर्म-
विपाकमवगणय्य तत्त्वसावने यत्नवान् भवति ॥ १ ॥

येषां भ्रूभङ्गमात्रेण, भज्यन्ते पर्वता अपि ।
तैरहो कर्मवैषम्ये, भूपैर्भिक्षापि नाप्यते ॥ २ ॥

व्या०—येषां भ्रूभङ्गेति—‘येषां’ पुरुषाणां ‘भ्रूभङ्गमात्रेण,’ भूवि-
क्षेपेण, ‘पर्वता’ गिरिवरा अपि भज्यन्ते, तैर्भूपैः कर्मणां
वैषम्यं कर्मजनिता विषमता तस्मिन् कर्मोदये दुःखावस्थायां,
भिक्षापि ‘न आप्यते’ न प्राप्यते, इति शुभाशुभविपाक-
वैचिष्यम् ॥ २ ॥

जातिचातुर्यहीनोऽपि, कर्मण्यभ्युदयावहे ।
क्षणाद्रङ्गोऽपि राजा स्यात्, छत्रच्छन्नदिगन्तरः॥३॥

व्या०—जातिचातुर्येति—कश्चित् रङ्गोऽपि ‘क्षणात्’ क्षणमा-
त्रेण, ‘अभ्युदयावहे’ शुभोदके कर्मणि राजा ‘स्यात्’ भवेत्,
कथंमूतः रङ्गः ?—जातिमातृका चातुर्य-दक्षत्वं ताभ्यां हीनः

रमवाटी बहिर्दृष्टिर्भ्रमच्छायाऽन्तरीक्षणात् ।

अभ्रान्तस्तत्त्वदृष्टिस्तु, नास्यां शेते सुखाऽऽशया ॥२॥

एषा—रमवाटी इति—“ बहिर्दृष्टिः ” भ्रमोत्पन्ना भ्रमहेतु-
ति निरावृत्तीया भ्रमहेतुवा। नन्वदृष्टिः श्रेयोऽभ्रमवाटी भो-
व्य बहिर्दृष्टिः याज्ञभावावलोचने ‘ शोभनं इदं अशोभनं इदं
ते, इदं कमेति इदं कार्यं ’ इत्याद्यवलोचनरूपा दृष्टिः भ्रमवाटी
तस्य वाटी रक्षिता इतिः भ्रमविरूपशङ्कनी याज्ञवलोचनेन
देहनिष्ठनादिपितृनेन विरूपरूपतया जायते, येनरा च परा-
वेदतन्माहुःकिता स्वतन्त्रविमुखा तैरेव रमते । उक्तं च ।

रामे दोते रतो, इहाणिदोहि भ्रमनुहं पतो ।

कप्पेक्कप्पणाओ, मज्झेयं अहंनि एयरस ॥ १ ॥

तद्विशेषं भ्रममकाशः तादृगेकांतारोपजं ज्ञानं तु शुभ-
ट्मन्तेगे सुखारोगः तदप्रामां अनुभवाप्तौ दुःखारोपरूपं ज्ञानं
छाया भ्रमस्य शीलनता तत्र भ्रमालव एव रमते तु पुनः
तिः तत्त्वदृष्टिः यथार्थतत्त्वे स्पादरादे स्वपस्त्वभावदर्शने दृष्टिः
। तत्त्वज्ञः स्वरूपानुभवस्तः अस्यां भ्रमच्छायायां सुखाशया
प्रामांछया न शेते किंतु पूर्वकर्मोददेन तत्र वतमानोऽपि
शेहशिलापात्रमोचनवन् सशंकः साशका च दुःखमेवेदनिति
। निर्देवानेव भवति । उक्तं च—

पुण्विसया इहा, ततोविन्नुणमिच्छदिदृणीं ।

विमार्इपतताणं, दुहमृल्लुहफलावेव ॥ १ ॥

जह चम्मकरो चम्मसस, गंवं नो णापइफळे लुळो ।

तह विसयासी जीवा, विसये दुक्खं न जाणंति ॥ २ ॥

णामतः तीव्रक्षयोपशमभावावाप्तसाधनाः अपूर्वकरणबलेन उपश-
मचारित्रपरिणतिं आरूढाः सर्वथा मोहोदयरहिताः, च पूर्वं
श्रुतकेवलिनः अपि 'दुष्टेन कर्मणा' सत्तागतेन मोहेन उदयाव-
स्थायोग्यभूतेन, अथवा आयुःकर्मप्रांतकरणेन प्रतिपातमापन्नाः
अहो ? अनंतसंसारं भ्राम्यन्ते ते चतुर्गतिषु भ्रमन्ति, अतः
कर्मायत्ता चेतना न करणीया, विपाककाले स्वकीयक्षयोपशम-
स्वरूपादुयायी रक्षणीयः, नहि विपाकः प्रतिपातामिनवकर्मबंध-
हेतुः किंतु स्वकीयचेतना वीर्यं च मोहोदयानुगतत्वेन हेतुत्व-
परिणत्या बंधः, अतः हेतुतत्त्वं वारणीया, तदा च परकृतेव कर्म-
कर्तृता आत्मशक्तेः अप्रवर्त्तमानत्वात्, न ह्यप्रवृत्ता शक्तिः कर्म-
कर्त्री, तेन नोदनाहेतुता, किंतु मिथ्यात्वादिहेतुमिरुद्यमूतैः
सम्यक्त्वादयो गुणा आच्छादिताः, पुनः चेतनावीर्यदानादयः
क्षायोपशमिकदुर्विपरीतश्रद्धानभासनपरमणिकपरिणतामिनवकर्म-
हेतुतामास्कंदन्ति, अतः अशुद्धतया परिणमितात्मापरिणतिरमि-
नवकर्महेतुः, निदर्शनं च सूक्ष्मकेंद्रियाणां तु अशुद्धानुगक्षयो-
पशमबाहुल्येन तीव्रबंधकता इत्यादि भाव्यं, उक्तं च—“अप्पा
करोइ कम्माइ, अप्पा वेण्णुं परवसो एसो” इत्यादि । तथा च
भगवतीप्रज्ञापनादौ—“अत्तकडा कम्मा बंधन्ति नो परकडा
अप्पवगादा नाप्पा नवगादा” उत्तराव्ययने—“अत्ता कभा विकत्ता
य सुहाण दुहाण य” इत्यादि । पुनः आचारांगे—“आयणां
सागडन्भि” इत्यादि स्वतो योज्यं, श्रेणिप्रतिपाताविचारे आव-
श्यकनिर्मुक्ती—

उद्यमं उदगीया, गुणनहया जिणचरित्तसरिसंभिः ।

पडिवायंति कसाया, किं पुण सेसे सराग्नये ॥ १ ॥

एतद् अयं मणिमन्त्रश्च येन इन्द्र विष्णु रमे चरुं नागाह
 मुत्तमये । १ । इयं चिन्तनगताती तत्र पत्नं महानपत्तं अने-
 र्गमीपद्वयमेतं विवर्णाहंलपयेत देवयोगरूपेणनिजं मृदागा
 आपरिजो मन्त्रमन्त्रं मन्त्र-भो भो ! निगोपा ! अजं एषमि
 नपत्तं मोहवह्नी निवर्द्धिप. तेन एषु वरंति लोगा उच्छ्रंति भजो-
 विगता अज्जानं न हृदयं इत्यनेतो मा कोविदापविह-
 मोहविज्जहि पमवदा लोगा अज्जंरनिज्जा, मोहमुगमता नो
 उच्छ्रंत उगता अग्नेनिगच्छह, ता साहवो भवन्ति. चारु
 हरिपं मोहाप सपुच्छेविमपदने खिते गन्तु न हृदयं इत्यने-
 गगता विहृदं तेन अज्जगृह्णिता. गामनगगहं वेगगकागं
 हृद इति ॥ ३ ॥

चातुष्टयेः सुधानार-यदिता भानि सुन्दरी ।

तत्त्वदृष्टेस्तु साक्षात्साविण्मूत्रपिटरोदरी ॥ ४ ॥

चा०-चातुष्टेति-“ चातुष्टेः ” मन्त्रागस्तस्य “सुन्दरी”
 यो “ सुधानारयदिता भानि ” अष्टनमो इव भाति तदर्थ-
 मर्द्धयति घनं, स्पन्दति प्राणात्. मोहमुक्ता मन्त्रादपोऽनेके तु
 पुनः “ तत्त्वदृष्टे ” निर्बलान्दममन्त्ररूपवलोक्तमस्तस्य “ सा ”
 सुन्दरी “ विमूत्रपिटरोदरी ” भानि “ वि. ” विज “ मूत्रं ”
 मूत्रवत् “ पिट्रं ” अग्नि तेषां उग्री भाजनरूपा भाति ।
 उक्तं च ।

रत्नसूत्रानामेदोऽग्निय-मज्जाशुक्राववर्धमान ।

अशुचीनां पदं कायः, शुचिन्व तस्य तत्पुनः ॥ १ ॥

वन्दकत्वं नृशक्तं, वन्द्यत्वं कुशात्मा ।

इति नैमर्गिका दोषा, पाप्मा नामु रत्नेन कः ॥ २ ॥

साम्यं विभर्ति यः कर्म--विपाकं हृदि चिन्तयन् ।
स एव स्याच्चिदानन्द मकरन्दमधुव्रतः ॥ ८ ॥

व्या०—साम्यमिति य आत्मार्थो 'कर्मविपाकं' शुभाशुभविपाकं चिन्तयन्, 'हृदि' चित्ते 'साम्यं' तुल्यत्वं इष्टानिष्टतारहितं विभर्ति, स एव योगी चिदानन्दमकरन्दमधुव्रतः, ज्ञानानन्दस्य मकरन्दः—रहस्यं तस्य मधुव्रतः—रसास्वादी 'स्यात्' भवति, आत्मानन्दभोगी भवति, इत्यनेन आत्मानन्दरसरसिकः शुभाशुभविपाकोदयेन रागद्वेषवान् न भवति, सर्वान् प्रति समवृत्तिं मुनिः इत्येवं कर्मविपाके समानत्वचिन्तनाष्टकं समाप्तं ॥ ८ ॥

इति कर्मविपाकध्यानाष्टकम् व्याख्यातं ॥ २१ ॥

अथ भवोद्वेगाष्टकम् ॥ २२ ॥

कर्मविपाकोद्विग्नभावात् संसारान् उद्विजति, अतो भवोद्वेगाष्टकं लिख्यते, नत्र नामभवः रुद्रादिः, अथवा—तन्नाम सर्वोद्धाप रूपं, स्थापनाभवः लोकाकाशः तदाकारो वा, द्रव्यभवः भवप्रमणे हेतुरूपधनस्वजनादिः, भावभवः चतुर्गतिरूपः जन्ममरणादिलक्षणः, नयस्वरूपं च—द्रव्यनिक्षेपे यावत् नयचतुष्टयं, भावनिक्षेपे शब्दादिनयत्रयं ज्ञेयं । अत्र च भवमग्नानां जीवानां न धर्मेच्छा, इंद्रियसुखास्वादलीना मत्ता इव निर्विवेका प्रमंति, दुःखोद्विग्ना इतस्ततः दुःखापनोदार्य, अनेकोपायचिन्तनव्याकुला प्रमंति शूकरा इव, इति महामोघभवांभोधौ किमन्यत् सर्वसिद्धिकरं श्रीमद्वीतरागवन्दनादिकं कुर्वति, इंद्रियसुखार्थं च तपउपवासनादिकष्टानुष्ठानमाजन्मकृतं हारयन्ति निदानदोषेण, गणयन्ति

आक्षय्यं भवन्ति, “ तत्त्वदृशः ” तत्त्वज्ञानिनः तत्र राज-
मंदिरे अश्वेभवनात् करितुल्यगवनात् कोऽपि भेदः न, अनन्त-
ज्ञानानन्दद्वैतात्मातुभवक्तो वनं नगरतुल्यं जानीते ॥ ६ ॥

भस्मना केशलोचेन, वपुर्धृतमलेन वा ।

महान्तं बाह्यदृग् वेत्ति, चित्ताम्राज्येन तत्त्ववित् ॥ ७ ॥

व्या०—भस्मनाइति—“ बाह्यदृग् ” बाह्यदृष्टिः “ भस्मना
केशलोचेन ” केशाकर्षणेन “ वपुषा ” शरीरेण धृतो मले
येन तेन महत्त्वं साधुत्वं आचार्यत्वं वेत्ति. महत्त्वस्वरूपापरि-
जानी जानाति “ तत्त्ववित् ” तत्त्वजानी अरूपान्मस्वरूपाव-
बोधी “ चित्ताम्राज्येन ज्ञानपूर्णत्वेन रत्नवर्षापरिणमनेन शुद्धा-
खंडानन्दसाधनमदृष्ट्या स्वगुणमाग्भावेन महान्तं “ वेत्ति ” जा-
नाति । उक्तं च षोडशके—

बालः पश्यति लिङ्गं, मय्यमृतिविचारयानि वृत्तम् ।

आगमतत्त्वं तु बुधः, परीक्षते सर्वयत्नेन ॥ १ ॥

उत्तराध्यायनेऽपि—

नवि मुंडिण्य समगो, न उकारेण वंभगो ।

न मुनी रत्नवासेण, कुसर्वारेण न नावमो ॥ १ ॥

समयाए समगो होई, वंभचरेण वंभगो ।

नानेण य मुनी होई, नवमा होई नावमो ॥ २ ॥

आत्मा सामायिकं भवति, इत्यादि व्याख्यायां अतः आत्म-
तानरमगविभ्रामातुभवर्जना अर्जिना मुनयो भवन्ति ॥ ७ ॥

विकाराय विश्वस्यो—पकारायैव निर्मिताः ।

कुरत्कारुण्यपोयूप—दृष्टयस्तत्त्वदृष्टयः ॥ ८ ॥

गंतुमशक्या भवंति, इत्यनेन अज्ञानतलातिगंभीरमव्यस्य संसार-
 पारावारस्य रोगशोकवियोगादिकष्टपर्वतैः रुद्धमार्गस्य जंतोः सह
 गमनमशक्यं भवति । पुनः यत्र भवसमुद्रे कथायाः—क्रोधमान-
 मायालोभरूपा पातालकलशाः तृष्णा विषयपिपासा तद्रूपैः मह-
 निलैः मृताः, चित्तं—मनः तस्य संकल्पाः अनेकजलसमूहाः
 तद्रूपा वेला—जलप्रवाहरूपा तरङ्गाः वृद्धिं वेलागमनं 'वितन्वते',
 विस्तारयंति, रूपेण कथापोदयात् तृष्णावातप्रेरणया विकल्पवेलां
 वर्द्धयंति, मलजलवौ संसारांबुवौ इति ॥ २ ॥ यत्र जन्मम-
 णसमुद्रे स्मरः—कंदर्पः तद्रूपः अंतर्मन्ये और्वाग्निः—वाडवानलः
 ज्वलति, यत्राग्नौ स्नेहधनः स्नेहो—रागः स एव इंधनं—ज्वलन-
 योग्यकाष्ठसमूहः यस्मिन् अन्यत्र वडवाग्नौ जलधनं इति, किमूतः
 रागः ? यः घोररोगशोकादयो मत्स्यकच्छपाः तैः संकुलः व्याप्तः
 इत्यनेन रागाग्निप्रज्वलनरोगशोकापितप्राणिगणः एवंप्रपो भवा-
 द्धिः पुनः यत्र सांयाविकाः—प्रवहणस्था लोकाः, अत्रापि व्रत-
 नियमादिपोतस्था जीवाः उत्पातसंकटे कष्टे पतन्ति, कैः ? दुष्ट
 बुद्धिः मत्सरः असहनसंयुक्ताहंकारः, द्रोहः कापट्यं इत्यादयः
 एव विद्युद्दुर्वातगर्जितानि तैः दुर्बुद्धिविद्युता-मत्सरदुर्वातेन द्रोह-
 गर्जितेन व्रतादिपोताः प्रवर्त्तमाना अपि पंकरखलनाद्युत्पातात्
 लभंते, इत्यनेन महाभववारिधौ एते महाव्याधानः सन्मार्गप्राप्तौ
 तस्मात् अतिशरुणात् महाभयात् नित्योद्विग्नः सदोदासीनः
 तस्य संतरणोपायं सम्यग्ज्ञानदर्शनचारित्ररूपं कांक्षति—अ-
 मिलपति, इति तीव्रभवमीत इव तिष्ठति, चिंतयति च—
 मम शुद्धज्ञानमयस्य, परमनत्त्वरमणचारित्र्यपवित्रस्य, रागद्वेष-
 यसमुत्पत्त्यपरमशमशीतलस्य, अनंतानंदसुखमग्नस्य, सर्वज्ञस्य, परम-
 दंशस्य, शरीराहारसंगमुक्तस्यामूर्त्तस्य, कथं शरीरादिव्यसनसमू-

भवाद्यां अतः कथयानः धर्महृत्सवं इत्युपदान्तराः नृत्तजाः
यति महात्मानः सेव्या इति बाह्यदृष्टित्वं परित्यज्य आन्तर-
त्वावभासनरसिका भवंतु भव्याः ॥ ९ ॥

इति व्याख्यातं तत्त्वदृष्टयष्टकम् ॥ १९ ॥

अथ सर्वसमृद्धयष्टकं ॥ २० ॥ व्याख्यायते ।

सर्वा समग्रा समृद्धिः संपदा सर्वसमृद्धिः नत्र नामसमृद्धिः
ल्लापनरूपा जीवस्माजीवस्य, स्थापना समृद्धिः शक्तिरूपा, द्रव्य-
समृद्धिः धनधान्यादिरूपा, शक्रचक्रवर्तीनां लौकिका, लोकोत्तरा
पुनः मुनिदण्डिसमृद्धिरूपा ।

आमोसंहिविष्णोसंहि, खेत्त्रेसंहिजलमोसहीवेव ।

संनिन्नसोयं उज्जुर्मई, सबोसंहि चेव बोववा ॥ १ ॥

धार्णजार्त्तविसंकेवलोप मगर्नानिजोवपुषवर्षा ।

जतिहंतैवकर्षरा वलदेवा वामुदेवा य ॥ २ ॥

इत्यादिलक्ष्यः ऋद्धयः, नत्र केवलज्ञानादिशक्तिर्लोकोत्तरा
भार्वजिः, सं-सम्पत् प्रकरणेण ऋद्धिः समृद्धिः सर्वाचासां
समृद्धिश्च सर्वसमृद्धिः, अत्र साधनानवच्छिन्नात्मनस्त्वसंपन्नमग्नानां
या तादान्म्यानुभवयोग्या समृद्धिः अवसरः नयाश्च प्रत्यक्षदृष्टां-
तभावनाया तत्कारणेषु नद्योग्येषु ननुच्यते तेषु नपोयोगिषु
आद्याः तद्गुणेषु सापेक्षेषु अस्या इति । अत्र प्रथमं आत्मनि
समृद्धिपूर्णत्वं भासते नया कथयति ।

बाह्यदृष्टिप्रचारेषु, मुद्रितेषु महात्मनः ।

अन्तरेवावभासन्ते, स्फुटाः सर्वाः समृद्धयः ॥ १ ॥

तैलस्थालं शिरसि धृत्या सापेक्षयोगः अपतिततैलविदुः समागतः ।
 तद्रन्मृनिः अनेकमुखदुःखव्याकुले भवेऽपि स्वसिद्ध्यर्थं प्रमाद-
 रहितः प्रवर्तते, पुनः दृष्टान्तयति, यथा—स्वयंवरे कन्यापरिणय-
 नार्थं रात्रावेधोद्यनः स्थिरोपयोगयोगतया लघुतालावविकः स्थि-
 रचित्तो भवति, तथा मुनिः भवमीतः संसारसंसरणगुणावरणादि-
 महादुःखाद् मीतः क्रियासु समितिगुप्तिकरण सप्ततिकरणरूपासु
 अन्तर्मपित्तो भवति, न अन्यत्र अंपरभावे चित्तं मनो यस्य स
 अनन्वपित्तः स्यात् एकाग्रमानसः भवति उक्तं च—

गार्हज्जंति सुरसुंदरीहिं, वाइज्जंतावि वीणमाइहिं ।

तद्विदुसमसत्ता वा, चिट्ठंति झुणी महाभागा ॥ १ ॥

पवसिन्नायल्लगया, भावसिण्णहिं कडुअफासेहिं ।

उज्जलवेयणपत्ता, समचित्ता हुंति निगंगा ॥ २ ॥

अमिसल्लुद्धेणवणे, सीहेण य दाव्वकसंगहिआ ।

तद्विदु हु समाहिपत्ता, संवरलुत्ता मुणिवरिदा ॥ ३ ॥ ६ ॥

कथमीदृग्विपाके निर्भया निर्ग्रथाः ? इत्युपदिशन्नाह ।

विषं विषस्य वह्निश्च वह्निरेव यदौषधम् ।

तत्सत्यं भवभीतानामुपसर्गेऽपि यन्न भीः ॥ ७ ॥

व्या०—विष विषस्य इति यथा—कश्चिन् विषयार्तः विषस्य
 औषधं विषमेव करोति, यथा सर्वदष्टः निवादिचर्चणेन विमेसाति
 अथवा—कश्चिन् अग्निदग्धः पुनरपि अग्निदाहपीडावारणाय पुनः
 भग्नितापं अंगीकरोति, इति तत्सत्यं यन् यस्मात्कारणान् भवभी-
 तानां मुनीनां उपसर्गेऽपि भयं न, कर्मक्षपणोद्यतस्य उपसर्गे
 बहुकर्मक्षपणत्वं भन्वानः साधुः तदपचयं विदन् न भयवान्
 भवति, साध्यकारणस्य निष्पद्यमानत्वान् इति ॥ ७ ॥

ववोवकरं महाविमानं, इत्यादिपरिवृतः मुनिः वज्रीव भासते ।
उक्तं च योगशास्त्रे—

पुंस्तानपतलम्पे ज्ञानवनामप्ययं पदं मृतम् ।

यद्यात्मन्यारम्भज्ञानमात्रमेतत्समाहितं ॥ १ ॥

अपते सुवर्गभावं, सिद्धिरस्तत्परातो यथा लोहम् ।

जातमध्यानादात्मा, परमात्मत्वं तथाऽऽप्नोति ॥ २ ॥

विस्तारितक्रियाज्ञान-चर्मच्छत्रो निवारयन् ।

मोहम्लेच्छमहावृष्टिं, चक्रवर्ती न किं मुनिः ? ॥३॥

व्या०—विस्तारितेति—“मुनिः” समन्तात्प्रविवृतः द्रव्यभाव-
संवरतः किं चक्रवर्ती न ? अपितु अल्पेव, किं मृतं ?
विस्तारितक्रियाज्ञानचर्मच्छत्रः, क्रिया च ज्ञानं च क्रियाज्ञाने
धर्मं च शत्रुं च चर्मच्छत्रे क्रियाज्ञाने एव चर्मच्छत्रे क्रिया-
ज्ञानचर्मच्छत्रः विस्तारिते क्रियाज्ञानचर्मच्छत्रे येन सः, विस्तार-
ित इत्यनेन तत्क्रियोद्यनः सम्यग्ज्ञानोपयुक्तः । मोह एव
म्लेच्छः तस्य महती वृष्टिः तां निवारयन् मोहम्लेच्छा उत्तर-
संज्ञाद्यात्मन्युक्तनिव्यावर्तपृष्ठा कृपासनावृष्टिः स्वशुद्धस-
म्यग्दर्शननिवारितकुत्राग्न्यावपः मुनिः भावचक्रवर्तीव भासते ॥३॥

नवव्रत्तमुधाकृण्ड-निष्ठाधिष्ठायको मुनिः ।

नागलोकेऽप्यमृताग्नि, क्षमां रक्षन् प्रयत्नतः ॥ ४ ॥

व्या०—नवव्रत्तनि—“मुनि” नवज्ञानगृहीतान्मध्यानिः, “नाग-
लोकेऽप्यमृतं” उग्राशक्तिवत् भाति, किं कथं “क्षमा” पृथ्वी
क्रोधापहरणपरिणतिः वचनधर्मात्मिका क्षमा तां रक्षन् धारयन्
इति । उग्राशक्तिः क्षमायाश्च लोकोपशान्तिः, नहि रत्नभाद्या

भावलोकः, द्रव्यगुणपर्यायपरिणामरूपः पर्यवलोकः, इदं च सर्व-
मपि आवश्यकरनिर्युक्तितः ज्ञेयं । अपवा-द्रव्यलोकः संसाररूपः
अप्रशस्तभावलोकः परभावैकत्वजीवसमूहः, अत्र भवलोकप्रश-
स्तभावलोकस्य संज्ञा त्याज्या, लोकसंज्ञा च नयसप्तकेन धर्मा-
र्थिभिः परिहरणीया ।

प्राप्तः पष्टं गुणस्थानं, भवदुर्गाद्रिलङ्घनम् ।

लोकसंज्ञारतो न स्यान्मुनिर्लोकोत्तरस्थितिः ॥ १ ॥

व्या०—प्राप्त इति—‘मुनिः’ संपर्मा आस्रवविरतिः ‘पष्टं’ सर्व-
विरतिलक्षणं प्रमत्तारूपं प्राप्तः ‘लोकसंज्ञा’ लोकैः कृतं तत्कर्त-
व्यं गतानुगतिकताननिमित्त्यत्र ‘रतः’ रागी गृहीतग्रहः न स्यात्
लोकैः कृतं तदेव करणीयं इति मतिं निवार्य आत्मसाधनोप-
यस्यः स्यात्, किमृतं पष्टं गुणस्थानं ? भवः संसारः स एव
दुर्गाद्रिः विषमपर्वतः तस्य लङ्घनं, किंविशिष्टः मुनिः ? लोको-
त्तगम्यनिः लोकानीनमर्षादया स्थितः, लोको हि विषयामिशरी,
मुनिः निष्कामः, लोकः पुद्गलसंपत् ज्येष्ठत्वमानी मुनिर्ज्ञानादि-
मपदा श्रेष्ठः, अतः किं लोकसंज्ञया किं तेषाम् ? ॥ १ ॥

तथा चिन्तामणिं दत्ते, बटरो बदरीफलैः ।

हहा जहाति सद्धर्मं, तथैव जनरञ्जनैः ॥ २ ॥

व्या०—यथा चिन्तामणिसिद्धि—‘यथा’ येन प्रकारेण कश्चित्
‘कदा’ कस्यैः बदरीफलैः चिन्तामणिं दत्ते, तथैव मूढः ‘जनरञ्जनैः’
लोकश्लाघाभिप्रायैः सद्धर्मं द्रव्याचरणत्वात्तुभारतज्ञानं ‘हहा’ इति
स्तेन ‘जहाति’ त्यजति, इत्यनेन जितमस्ति, श्रुतश्रवणाद्व्याख्या-
नादिकं यथाः प्रजादिना हारयन्ति । उक्तं च—

वारकस्य, हरेस्तु—नरकामिधानमनुविदारकस्य, सुखसागरमग्नस्य, कृष्णार्धे इन्द्रियजसुखग्रीलासमुद्रभागत्वं. योगिनः सुखं सम्यग्ज्ञानदर्शनचारित्तमाधिनिष्पन्नं तस्य सागरः तत्र मग्नस्य, आध्यात्मिसुखवारिणामभाजनस्य साधोः केन सह न्यूनता १, न केनापि इति ॥ ६ ॥

या सृष्टिर्ब्रह्मणो वाद्या, वाद्यापेक्षावलम्बिनी ।
मुनेः परानपेक्षान्तर्गुणसृष्टिस्ततोऽधिका ॥ ७ ॥

व्या०—या सृष्टिर्ब्रह्मण इति—या “सृष्टिः” रचना “ब्रह्मणो” विधातुः सा “वाद्या” लोकोक्तिरूपा असत्या, पुनः वाद्या वा अपेक्षा तस्या अवलंबिका, “मुनेः” स्वरूपमाधनसिद्धिमग्नस्य “अंतः” मध्ये आत्मनि व्यापकरूपा गुणानां सृष्टिः—रचना गुणमागभावप्रवृत्तिपरिणतिरूपा, वाद्यभावनः अधिका, “कथं भूता” गुणसृष्टिः ? परानपेक्षा, परेषां अनपेक्षा अपेक्षाहिता पराध्रमालंबनविमुक्ता स्वरूपावलंबनपग गुणरचना सा सर्वतोऽधिका इति ॥ ७ ॥

रत्नैस्त्रिभिः पवित्रा या, स्रोतोभिरिव जाह्नवी ।
सिद्धयोगस्य साऽप्यर्हत्पदवी न दवीयसी ॥ ८ ॥

व्या०—रत्नैस्त्रिभिरिति—सिद्धयोगस्याशंगयोगसाधनसिद्धस्य साधोः, साऽपि अर्हत्पदवी ज्ञानाद्यनन्यतृष्यात्मकाष्टप्रानिहायान्विता जगद्धर्मोपकारिणी न दवीयसी—न दृग इत्यर्थः । किमुना पदवी १—त्रिभिः रत्नैः सम्यग्ज्ञानदर्शनचारित्र्यैः पवित्रा, का इव ? स्रोतोभिः—प्रवाहैः जाह्नवी—गंगा इव, इति त्रैलोक्याद्भुतपरमार्थदायकत्वाद्यतिशयोपेना अर्हत्पदवी सायकपुरु-

लोकः बहुतरः यनः अनायेम्यः आर्याः स्तोकाः, आयेम्यः जैना-
घाराः स्तोकाः जैनाचारवर्तिषु जैनपरिणतिपरिणताः स्तोकाः,
अतः बहुलोकानुयायीन, भवनीयमिति ॥ ४ ॥

श्रेयोऽर्थिनो हि भूयांसो, लोके लोकोत्तरे न च ।
स्तोका हि स्ववणिजः स्तोकाश्च स्वात्मसाधकाः ॥ ५ ॥

व्या०-श्रेयोऽर्थिनो हि भूयांस इति-‘लोके’ ब्राह्मप्रवादे
‘श्रेयोऽर्थिनः’ धनस्वजनभुवनवनतनुकल्याणार्थिन ‘भूयांसः’ प्रचुराः
सन्ति, च पुनः ‘लोकोत्तरे’ अमूर्तात्मस्वभावाविर्भावलक्षणे प्रव-
र्त्तमानाः ‘नच’ नैवेति ‘हीति’ निश्चितं स्ववणिजः स्तोका, तथा
‘च’ पुनः ‘स्वात्मसाधकाः’ स्व आत्मा तस्य साधकाः निरावरण-
त्वनिष्पादकाः स्तोका इति ॥ ५ ॥

लोकसंज्ञाहता हन्त ! ! नीचैर्गमनदर्शनैः ।
शंसयन्ति स्वसत्यागमर्मघातमहाव्यथाम् ॥ ६ ॥

व्या०-लोकसंज्ञेति-‘हन्त’ इति खेदे, ‘लोकसंज्ञाहता’ लोक-
संज्ञाव्याकुलाः ‘नीचैर्गमनदर्शनैः’ वक्त्राभूतशरीरभून्यस्तदृष्ट्या
गमनस्य दर्शनैः, ‘स्वसत्यागमर्मघातमहाव्यथां स्वीयो यः सत्यागः
जैनवृत्तित्यागः स च लोकसंज्ञाव्यवसायबहुलेन मर्मणि घातं
लभते, तस्य घातस्य महाव्यथां महापीडां शंसयन्ति ज्ञापयन्ति, ‘वंपं
पीडितेन वक्त्रशरीरा ग्रामाः’ इति शंसयन्ति कथयन्ति वेति उत्प्रेक्षा,
लोकोक्तिमीतित्यागवंतो जीवा आत्मस्वरूपघातका इति ॥ ६ ॥

आत्मसाक्षिकसद्धर्म-सिद्धौ किं लोकयात्रया ? ।
तत्र प्रसन्नचन्द्रश्च, भरतश्च निदर्शनम् ॥ ७ ॥

विषकंदकदप इति दृष्ट एव सुखदुःखपोहेतुरिति, किमदृश्य
कर्मगतद्वेतुकरूपेण ? तदयुक्तं, व्यभिचारान् । इह यस्तु-
नसाधनयोरिष्टशब्दादिविषयसुखसाधनसमेतयोरनिष्टार्थ-साधनसं-
युक्तयोश्च ग्रहणं वा फले सुखदुःखाद्युभवत्तुल्यविशेषस्तारत-
पक्ष्यो दृश्यते, नास्ती अदृष्टहेतुमंतरेणोपपद्यते, अनुमानांतरं
विशेषावदपके ।

किरियाफलभावाजो, दाणार्द्धेण फलं किंसीएव ।

तंच दाणार्द्धं फलं, मणप्पसायाइ जई बुद्धी ॥ १ ॥

किरियाज्ञानताजो, जं फलमस्तावि नं मयं कम्मं ।

तस्स परिणामरूपं, सुखदुःखफलं जजो भुज्जो ॥ २ ॥

इत्यादि जगिभूतिवादस्थटे ज्ञेयं । नच नामस्थापना मृगमा,
कर्म कर्मवर्गगानतुष्टला वध्यमाना ग्रहाः सत्तास्थाः, अथवा
विशेषि, भावनः कर्म जानावरगादिविपाकतामा गुणरोधा-
कारूपाः, नगमनः मिथ्यात्वादिवंधहेतुजनकपापंडिपरिच-
सादयः, संग्रहनः तद्योग्यताविशिष्टा जीविषुष्टला, व्यवहारानो
नवर्गगासमूहः, प्राणानिपानादयश्च, अस्तुमूचनः बंधहेतुप-
; सत्तास्थाः कर्मशक्तिका वा शब्दनः चलोदीरणादिपूर्वकाः
गतदलिकाः, समनिष्ठजन. जानाद्यनंतगुणानां मध्ये यदुगु-
तत्तत्सावरणं, एवंभूतनः स्वकर्तृता दाहकता वृत्तता व्याप-
कर्मशपकर्मप्रवृत्ता इति सिद्धनान्तु-“कर्मकर्तृता शब्द-
दकता व्यापकता समनिष्ठजनय. गुणावरणं एवंभूतनयो
भावना कर्मा, नच विराकप्रानं कर्मणि शुभाशुभोदये
; कर्माणि तदर्थमुपदेशः ।

अथ शास्त्राष्टकम् ॥ २४ ॥

अथ क्रमायातं यथार्थोपयोगकारणमृतं शास्त्राष्टकं प्ररूप्यते
तत्र शास्त्रस्वरूपं, ऐकांतिकात्यंतिकनिर्द्वन्द्वनिरामयपरमात्मपदसाध-
नस्याद्वादपद्धत्या यत्र शास्यते तत्र शास्त्रं शासनं, न भारत-
मायणादयः इहलोकशिक्षारूपाः शास्त्रव्यपदेशं लभन्ते तथा-
जैनागममपि सम्यग्दृष्टिपरिणतस्य शुद्धवक्तुरेव मोक्षकारणं, मिथ्या-
त्वोपहतानां तु भवहेतुरेव । उक्तं च—नंदीसूत्रे तच्चैवं—“दुःख-
लसंगं गणिपिंडगं सम्मत्तपरिगाहिअं सम्मसुअं, मिच्छत्तपरिगा-
हिअंमिच्छसुअं” ॥ तथा च पूज्यैः ।

सदसदविसेसणाओ, भवहेउज्जहाट्टिओवलंभाओ ।

नाणफलाभावाओ, मिच्छादिट्टिस्स अन्नाणं ॥ १ ॥

इत्यादिजीवाजीवादिगुणपर्यायविभजनसर्वास्त्रवत्यागकर्तुरपि
तत्रैश्वर्यिकश्रद्धाकृतेन सम्यग्दर्शने, तेन यथार्थस्वपरविभागविभ-
क्तस्वरूपोपादेयत्वपरिदेयत्वविज्ञानपूर्वकनिमित्तोपादानकारणनिर्वा-
रशुद्धाविनश्वरस्वसिद्धपरिणतौ धर्मत्वमतीतिः सम्यग्दर्शनं इत्येवं
सम्यग्दर्शनयुक्तस्य रुचिकृतपरमात्मभावस्य तत्साधनोपायानव-
च्छिन्नकथनं शास्त्रं, तच्च नामादिभेदतः, नामतः आचारांगादि।
स्थापनातः सिद्धचक्रादौ स्थापितं श्रुतज्ञानं । द्रव्यतः पुस्तक-
न्यस्तं, अथवा—अनुपयुक्तपुरुषस्य क्षयोपशमगतं जैनागमं ।
नयविचारे तु—नैगमेन वचनोद्घापन्यंजनाक्षरादिकं, संग्रहतः जीव-
पुद्गलौ—द्रव्येन्द्रियभावोद्विजे शास्त्रं तद्वेतुत्वान्, व्यवहारतः पटन-
पाटनश्रवणात्मकं, ऋतुमूवतो मनननिदिध्यासनरूपं, शब्दतः तत्र
श्रुतावारात्मस्पर्शज्ञानपरिणामलक्षणं, भावक्षयोपमोपयुक्तस्य, सम-
मिरुद्धतः तन्मयस्य सर्वाक्षरलघ्विमतः शुद्धोपयोगं, एवंभूततः

—रहितः अपि मूषो भवति, किंनो राजा ?—‘उद्वेग’ आत-
पत्रेण, ‘हृत्’ छादितं आक्रान्तं दिगन्तरं येन स इति चर्या
अखंडाज्ञावात् भवति, विषाफुपाकेन, तत्र नाश्वर्यं दुर्लभं हि
सम्पद्दर्शनज्ञानचारित्रं शुद्धान्मयमेव ॥ ३ ॥

विषमा कर्मणः सृष्टिर्दृष्टा करभपृष्ठवत् ।

जात्यादिभूतिवैषम्यात्का रतिस्तत्र योगिनः ॥ ४ ॥

व्या०—विषमा कर्मण इति कर्मणः—“सृष्टिः” रचना कर-
भपृष्ठवत् विषमा दृष्टा, कस्मान् ?—जात्यादिभूतिवैषम्यात् जातिः
कुलं—उच्चनीचादिसंस्थानवर्णस्वरसंपदादिभेदान् नस्य महद् वैषम्यं
तस्मान् । उक्तं च प्रशमना—

“जातिबुलदेहविज्ञानासुर्यटभोगमृतिवैषम्यम् ।

दृष्टा कथमिह विदुषां, भवमंगारे रतिर्भवति ? ॥ १ ॥”

इति । ‘तत्र’ शुभोदये ऐश्वर्यादिकाळे अनेकाशुद्धाध्यव-
साये परमयोगोत्पत्तिरूपे, ‘योगिनः’ रत्नदर्शीपरिणतस्य का रतिः ?
न कापि । उक्तं च—

सुहजोगो रद्देहः, असुहजोगो अरद्देहोऽति ।

रागो बृद्धे तेषां, अवगो दोसं विवर्द्धे ॥ १ ॥

सिद्धमग्निविध्यमया, कम्मविवागा चरित्याहङ्गा ।

धीरागं समया नहि, चापपरिणामजो हर्षः ॥ २ ॥ ४ ॥

कर्मस्वरूपस्य मोक्षमार्गव्याप्त्यै रजयति—

आरूढाः प्रशमत्रेणि, श्रुतकंवल्लिनांऽपि च ।

भ्राम्यन्तेऽनन्तसंसारमहो दुष्टं न कर्मणा ॥ ५ ॥

व्या०—आरूढा इति केचित् मूनयो निश्चयरत्नदर्शीपरि-

अतो निर्ग्रथानां वाचनादिस्वाध्यापमुख्यत्वम् ॥ १ ॥

पुरःस्थितानिवोर्ध्वाधस्तिर्यक्लोकविवर्तिनः ।

सर्वान् भावानवेक्षन्ते, ज्ञानिनः शास्त्रचक्षुषा ॥ २ ॥

व्या०-पुरःस्थितानिति-‘ज्ञानिनः’ ‘शास्त्रचक्षुषा’ आगमो-
पयोगेन ‘ऊर्ध्वाधस्तिर्यक्विवर्तिनः’, त्रैलोक्यवर्तिनः ‘भाग्य’
पदार्थस्वरूपान् ‘सर्वान्’ सूक्ष्मवादरान् सहजान् विभावजान् परो-
क्षानपि क्षेत्रानरस्थानपि आगमचक्षेण पुरः स्थितानिव सन्मुखस्था-
निव अवेक्षन्ते पश्यन्ति । अत्र दर्शनं श्रुतक्षयोपशमं ज्ञेयम् ॥ २ ॥

शासनात् त्राणशक्तेश्च, बुधेः शास्त्रं निरुच्यते ।

वचनं वीतरागस्य, तत्तु नान्यस्य कस्यचित् ॥ ३ ॥

व्या०-शासनादिति-‘बुधेः’ विद्वद्भिः च पुनः ‘त्राणशक्तेः’
भवभीनकर्मावगुंटीनविभावमुग्रजीवानां त्राणं रक्षणं तस्य शक्तिः
सामर्थ्यं यस्य सः, तस्य शासनान् शिक्षणान् शास्त्रं निरुच्यते
व्युत्पाद्यते, मोक्षमार्गस्य शासनान् शास्त्रं इति तत्त्वार्थकृतम्, पुनः
तद्बीजगम्य सर्वमोहक्षयनिष्पन्नप्रगमशमयभावस्य वचनं मोक्ष-
मार्गोपदेशकम् । उक्तं च उमास्वानिर्गुण्यैः ।

केवलमधिगम्य विभुः, स्वयमेव ज्ञानदर्शनमननम् ।

लोकहिताय कृताप्योऽपि, देशयामास तीर्थमिदम् ॥ १ ॥

अन्वयः-वचने मोक्षार्थं अन्यस्य कस्यचिन् अप्यज्ञस्य सर्व-
ज्ञज्ञानिनः वचनं न मोक्षहेतुः ॥ ३ ॥

शास्त्रे पुरस्कृते तन्माह्वीतरागः पुरस्कृतः ।

पुरस्कृते पुनस्तन्निद्रियमात्सर्वसिद्धयः ॥ ४ ॥

जइ उवसंतकसाओ, लहई अगंतं पुणोवि पडिवायं ।
 न हु मे वीससियदं, थोवेवि कसापसेसंनि ॥ २ ॥
 अणयोवं वणयोवं, अग्गीयोवं कसाययोवं च ।
 न हु मे विससिअवं, थोवंपिहु तं बहू होइ ॥ ३ ॥
 दासत्तं देइ रिणं, अइरा मरणं वणो विसणंनो ।
 सबसदाहमग्गी, दिनि कग्गाया भवमणंता ॥ ४ ॥
 इति कर्मोदयेन आत्मा दीनो भवति, ॥ ५ ॥

अर्वाक् सर्वापि सामग्री, श्रान्तेव परितिष्ठति ।
 विपाकः कर्मणः कार्यपर्यन्तमनुधावति ॥ ६ ॥

ध्या०—अर्वाक् सर्वेति—सर्वापि सामग्री अर्वाक् श्रान्ता एव
 परितिष्ठति. नहि कार्यकरणममर्वा, कर्मणः विपाकः ‘उदयकार्य-
 पर्यन्तं’ धर्मकारणं ‘अनुधावति’ अनुप्रवर्तते, अतः बालसामग्री
 उपकारगन्तुं हि कर्मोदयश्रिता, तेन कर्मोदयो बलवत्तरः, अतः
 कर्मक्षयाय यतिन्ययमिति ॥ ६ ॥

असावचरमावर्त्ते, धर्म हरति पश्यतः ।
 चरमावर्त्तिसाधोस्तु, चञ्चलमन्विष्य हृष्यति ॥ ७ ॥

ध्या०—असाविति “असौ” कर्मविपाकः “पश्यतः” पश्यत
 एव ‘अचरमावर्त्ते’ चरमपुटलपरावर्त्ताद्वर्त्तक धर्म ‘हरति’ चोरयति,
 तु पुनः ‘चरमावर्त्ति’ चरमपुटलपरावर्त्तान्तरवर्त्तमानमार्गानुसारि,
 यस्मै साधोः निर्गम्यस्य चञ्चलं अन्विष्य गन्धेयमित्या ‘हृष्यति’ हर्षं
 प्राप्नोति इत्यनेन मार्गानुसारिनिर्गम्यस्य श्रायोपशान्तिक्लृणत्वान्
 प्रमादादिदोषान्, शंकाद्यनिचागवन्तर हृष्यति, नाम वर्त्तते इत्यु-
 पचारः, अतः कर्मविपाके रक्तदिष्टना न करणीया ॥ ७ ॥

निवारणमहितं, अत्र यथैकस्य शत्रुस्य जीवद् भौतपदस्पर्शनि-
वारणं स भयूरपिच्छार्थी भौतं हत्वा पश्चात् स्पर्शं चकार, तथा
आत्मानं हत्वा पदजीवनिकायान् रक्षन् तद्वत्करोति, अतो मौढ्यं
निवार्य तत्त्वज्ञानवता भवनीयं, शुद्धाहारादिकं तनुयोगः स्वरू-
पावलंबनं महदनुयोगः, इति तेन स्वरूपाचरणमंतरेणाहारास्कांवा-
त्मसाधनबुद्धयः भौतार्हिसकवद् ज्ञेयाः ॥ ६ ॥

अज्ञानाहिमहामन्त्रम्, स्वाच्छन्द्यज्वरलङ्घनम् ।

धर्मरामसुधाकुल्यां, शास्त्रमाहुर्महर्षयः ॥ ७ ॥

व्या०—अज्ञानाहीति—‘महर्षयः’ महामुनीश्वराः अज्ञानमेव
‘अहिः’ सर्पः तदमने महामंत्रं, च पुनः ‘स्वाच्छंद्यं’ स्वेच्छाचा-
रित्वं तदेव ज्वरः तदपगमाय लंबनं ‘धर्मरामसुधाकुल्यां’ धर्म
एव आरामः तस्मिन् ‘सुधा’ अमृतं तस्य ‘कुल्या नीकिः, तां
अमृतं शास्त्रं उक्तवन्तः, अतः शास्त्राभ्यासः महासुखायेति ॥७॥

शास्त्रोक्ताचारकर्त्ताच, शास्त्रज्ञः शास्त्रदेशकः ।

शास्त्रैकदृग् महायोगी, प्राप्नोति परमं पदम् ॥ ८ ॥

व्या०—शास्त्रोक्तेति—एवंविधः महायोगी ‘परमं’ उत्कृष्टं पदं
स्थानं प्राप्नोति, कथंभूतः ‘शास्त्रोक्ताचारकर्त्ता, शास्त्रे जनागमे
उक्तः य आचारः तस्य कर्त्ता करणशीलः, ‘शास्त्रज्ञः’ शास्त्रं
स्याद्रादागमं जानातीति शास्त्रज्ञः, पुनः ‘शास्त्रदे० शास्त्रस्य
देशकः कथकः पुनः कीदृशः ? शास्त्रे एका अद्वितीया रहस्य-
ग्राहिणी दृग् दृष्टिर्पस्य स इति एवं शास्त्रोक्तमार्गकारी नचजः
तदुपदेशकः परमं उत्कृष्टं पदं प्राप्नोति, अनः सर्वांदरेण जना-
गमान्यासः करणीयः, येन तत्त्वावामिः निखिलसिद्धिसाधकता,

ज्ञानमंजरी टीका.

मोहहेतुरूपजनशासनदेवादि सुखहेतुरूपं, ध्यामुद्यंति ऐश
भवाद्यिमन्स्या इव निध्यावास्तिता जीवाः, तेन भवोद्वे
कर्त्तव्यः, यन्मन्सुखहानिः तस्य कोऽमिलापः सता
इत्येवोपदिशति—

यस्य गम्भीरमध्यस्याऽज्ञानवज्रमयं तलम् ।
रुद्धा व्यसनशैलोद्यैः, पन्थानो यत्र दुर्गमाः
पातालकलशा यत्र, भृताः तृष्णामहानिधेः ।
कपायाश्चित्तसङ्कल्प-त्रेलावृद्धिं वितन्वहे ॥ २
स्मरौर्वाग्निर्ज्वलत्यन्तर्यत्र स्नेहेन्धनः सदा ।
यो घोररोगशोकादि-मत्स्यकच्छपसङ्कुलः
दुर्बुद्धिमत्तरद्रोहोर्विद्युद्दुर्वातगर्जितैः ।
यत्र सांयात्रिका लोकाः, पतन्त्युत्पातसङ्कटे
ज्ञानी तन्माद्भवाम्मोघेर्नित्योद्विग्नोऽतिदारुणा
तस्य सन्तरणोपायं, सर्वयत्नेन कांक्षति ॥ ५

यस्येति १ पातालेति २ स्मरणेति ३ दुर्बुद्धीति ४
५ शोकमयं च. ध्यात्पापते । ज्ञानी नम्य भवममुद्रस्य
पापं पातननोपायं सर्वयत्नेन 'कांक्षति' इच्छति इत्य
कस्य ? यस्य गम्भीर मध्यं यस्य गम्भीरमध्यमस्य अप्रा
भवाद्यिमस्य अज्ञानं जीवाजीवविचक्रहिन तत्त्वबोधशून्यं
ज्ञानं, तदेव वज्रमयं नरं दुर्भेद यत्र भवांभोद्या, व्यस
नकपायवमस्यैः रुद्धाः पन्थानः—गर्गाः, मत्स्यकच्छपसङ्कुलः

व्याख्या—न परावर्त्तते इति 'राशेः' अनादिराशितः परिग्रहो न 'परावर्त्तते' न निवर्त्तते, पुनः वक्तां 'जातु' 'कदाचित्' न 'उज्झति,' न 'त्यजति, अत एव हे आत्मार्थिन् अपं दुःख-मूलः परिग्रहग्रहकः विडम्बितजगन्नयः त्रैलोक्यविडम्बनाहेतुः इदम् परिग्रहस्य द्वात्रिंशद्वा इति ॥ १ ॥

परिग्रहग्रहावेशाद्, दुर्भाषितरजःकिराः ।

श्रूयन्ते विकृताः किं न ? प्रलापा लिङ्गिनामपि ॥२॥

व्याख्या—परिग्रहेति 'लिङ्गिनामपि जैनधेयविडम्बकानामपि 'प्रलापाः' असंख्यद्वयसन्निभः किं न श्रूयन्ते अपि तु श्रूय-तेऽप्य । कथंभूताः प्रलापाः ? परिग्रहावेशात् परिग्रहस्य ग्रहः 'मन्यत्वं' तस्यावेशः, तस्मात् 'दुर्भाषितं' उत्सृज्यमानं एव रजः 'किराः' सम्पूहाः, अत एव विकृताः विकारमया इति, एवं हि परि-ग्रहामिलापमया ज्ञानपूजनानुपदेशेन परिग्रहमेलनासक्ताः ऊन्यं वदन्ति, पोषयन्ति विषयान्, परिग्रहीकुर्वन्ति ज्ञानोपकरणानि, महानयन्ति ज्ञानोपकरणैः । उक्तं च उपमितिभयं प्रपञ्चायाम् । "सजातः कदाचिल्लब्धार्थकुलश्रावकसामग्रीसंयोगः श्रुततत्त्वोपदे-शाप्तधैरागपगृहीतव्रतः मुनिसंघसंयुतः श्रुतलाभेन संपूज्यमानः श्र-वकवर्गः ज्ञानभक्तोपरचितोल्लोचादिसदुपकरणः तैरेव रमणीयक-ताममत्वाहंकारदूषितः तीव्रज्ञानावरणीयकर्मवशात् पतितो निगोदे अनन्तभवप्रमणरूपे, इत्यावर्त्तस्वरूपं भावनीयमात्महिताय सद्भिः अनः निवारणीयमेव धर्मलिङ्गविषयपरिग्रहपोषणादिकम् ॥ २ ॥

यस्त्यक्त्वा तृणवद्वाह्यमान्तरं च परिग्रहम् ।

उदास्ते तत्पदाम्भोजं, पर्युपास्ते जगन्नयी ॥ ३ ॥

हभारमुपमना भूमस्वगतिकिवचं दुन्यते ? नाहं सदासीता सख्य
 द्रष्टा सकर्मा सजन्मनरया चेनना मम कथमपं महामोहावर्चः ।
 इत्युद्विष्टाः स्वरूपभासनरमणैस्त्वमनोहरं, सन्पद्दर्शनमतिशानं
 क्षांसादिदर्माशदगर्वालांगसहस्रविचित्रकलकनिविडवटनाविराजितं,
 सन्पद्ज्ञाननिर्णामकान्वितं, मुक्तायुतसंगकापमूवनिविडवंचनवर्द्धं,
 संवरकलमभ्रमनिःशेषास्त्रवदारं, सुखिनतामापिकच्छेदोपस्थापनीय-
 नेदविमिश्रान्पमूमिकादपं, तदुपस्थितसायुतमाचारकण्ठमंडपं, स-
 मंतो गुमित्रपमस्तारुणं, अमन्यगुभाष्यवसापमजदुष्योयं,
 योयनहस्तदुरवलोकं, सर्वतो निवेक्षितनदुगुरुपदेदावर्द्धानिकुरुंस्वम-
 षमवरथापितस्त्रिपन्नगनिगलसद्रोचद्वयस्तंभनद्विन्यस्तप्रवृष्ट्युभाष्य-
 वसापक्षितपदं, तद्वत्समाकृष्टमौडसदुपयोगपंजरदौधारिकं, तदवक-
 द्वाप्रमादनगरनिकरसमायुक्तसर्वांगसंगतया प्रवहणं चारित्रयान-
 पायं, तेन चारित्रमहापानपात्रेय संतरमोपायं कुर्वति ॥ ५ ॥
 तैलपात्रधरो यद्वत्, राधावेधोद्यतो यथा ।
 क्रियास्वनन्यचित्तः स्याद्, भवभीतस्तथा मुनिः ॥ ६ ॥

व्या०-नैलपात्रधर इति-यथा नैलपात्रधरः मरणमयर्भीतः
 अप्रमत्तः तिष्ठति, तथा मुनिः स्वगुणवानभयर्भीतः संसारे अप्र-
 मत्तमिति । यथा केनचिन् राजा कंचन पुरुषं लक्ष्मणोपेनं
 वयाय अलुजान्तिं, तदा सभाजनः विजयः स्वामिन् क्षमत्वम-
 परायं, ना मारय पुनं, तेन सन्योक्तेन राजा निवेदिनं, पदा
 महास्थाणं तैलपूर्णं सर्वनगरचतुष्पदे अनंक नाटकवाद्यरूपाकुले
 तैलविह्वलनं सर्वतो ग्रामयित्वा आपाति तदा न मारयामि,
 यदि च तैलविह्वलतः तदाप्य न निवृत्तवन्त माणावहारः करणीय,
 इत्युक्तोऽपि स पुरुषस्तत्कार्यं स्वीचकार तथैवानेकजनसंकुले मार्गे

त्यक्तपुत्रकलत्रस्य, मुर्छामुक्तस्य योगिनः ।

चिन्मात्रप्रतिबद्धस्य, का पुद्गलनियन्त्रणा ॥ ६ ॥

ध्या०—त्यक्तपुत्रेति 'त्यक्ते' द्वं नीते 'पुत्रकलत्रे' संनानव-
नितासंयोगो येन सः, तस्य 'मुर्छा'सतः परियहस्य संरक्षणा,
तया 'मुक्तस्य' रहितस्य 'योगिनः' सम्यग्दर्शनज्ञानचारिवात्मनः,
षिद् ज्ञानं 'तन्मात्रे एव ज्ञाने एव 'प्रतिबन्धः' आसक्तता
यस्य स, एवंविधस्य तत्त्वज्ञमुनेः 'पुद्गलनियन्त्रणा पुद्गलैकता का ?
नकापीत्यर्थः । भावना च पुत्रवनितासंगरहितस्य पुद्गलसंगो-
पनाविकलस्य स्वरूपैकत्वकरणवृद्धचेतनोपयोगस्य स्वभावानन्दप-
रिभासवर्णिकारूपशुद्धज्ञानानुभवभोगिनः अचेतननश्वरोच्छिष्टानन्द-
विमुक्तेषु पुद्गलेषु रागपरिणतिः न भवति, अत्र वृद्धसंप्रदायेन
दृष्टान्तः । अउजानयरे सिरिवरो राया, अचंतमिच्छदिष्टा, तस्य
सिरिकंतो कुमरो, रुवलावण्णसोहृग्गकुसलो पुरंदरो इव सोमं-
तमाणसंठाणो, जीवाजीवाइतत्तविउ, सुत्तत्थसवणरसिओ, बाल-
भावणभोगलालसाविमुत्तो, सो अणेगाहिंरायकद्धाउ प्रति भाति ?
कुमरेणुत्तं भो भदे ! कह तुच्चे पिउवरं विमुत्तूण इह समा-
गयाओ ? ताओ भणंति तुह रागामिलासणीओ, तुद्धं इद्धं-
कंतरागपइमिच्छामो, ताहे कुमारो भणइ जिणंदवारियकम्मव-
धणमूलं भवविवट्टणं को कुणई ? लोलीभूए कारणेणं धम्मको
एगत्तमागए देहे विनिवारिओ सच्चदंसीहिं, ता परदेहेरागो को
करेइ सदक्खिन्नो ? निम्मलचरणाचरणं केवलनाणस्स रोहगं रागं
अरिहंताई सुवरं, तंपि निच्छपपए तच्चंताव अनत्थपहाणं, विस-
यरागं कह करिज्जत्ति ? सुहिणो य वीयरयाया नियसहावेस

१ अत्र किमपि वृत्तिं

स्थैर्यं भवभयादेव, व्यवहारे मुनिर्व्रजेत् ।

स्वात्मारामसमाधौ तु, तदप्यन्तर्निमज्जति ॥ ८ ।

व्या०—स्थैर्यं भवेति—मुनिः तत्त्वज्ञानी 'भवभयात्' नरक-
निगोदहः खोद्रेगान् एव व्यवहारे एषगादिक्रियामवृत्तौ स्थैर्यं
व्रजेत् गच्छेत्, तनेन स्वात्मारामसमाधौ स्वर्कायान्मारामः स्व-
चेतनः, तस्य समाधौ ज्ञानानंदादिषु तद् भवभयं अन्तर्मन्ये
निमज्जति तपीभवति, स्वप्नं विनश्यति आत्मव्यानलीलाडी-
नानां सुखदुःखे समानावस्थानां भयाभाव एव भवति, इत्यनेन
संसारोद्विग्नः प्रथमज्ञानदर्शनचरित्राचाराम्यासनो दृढीकृतपोगो-
रयोगः स्वरूपानंतस्याद्वादतत्त्वैकत्वसमाधिस्थः सर्वत्र समावगम्यो
भवति, "मोक्षे भवे च सर्वत्र निःस्पृहो मुनिसत्तमः" इति एवं
स्वरूपटीनसमाधिमग्नानां निर्भयत्वं इति वस्तुस्वरूपावधारणेन
विभावोत्पन्नकर्मोदयच्छत्रे संसारे परसंपोगसंभवे आत्मसत्ताभिन्ने
निर्वेदः कार्यः ॥ ८ ॥

इति व्याख्यातं भवोद्वेगाष्टकम् ॥ २२ ॥

अथ लोकसंज्ञात्यागाष्टकम् ॥ २३ ॥

अथ निर्वेदी जीवः मोक्षसाधनोद्यमवर्ती लोकसंज्ञायां न
मुह्यति, लोकसंज्ञा हि धर्मसाधनव्यापानकया और्मन्याज्या, इति
तदुपदेशरूपं लोकसंज्ञात्यागाष्टकं विस्तार्यते । लोकः सप्तविधः—
नामलोकः शब्दालोकः, स्थापनालोकः अक्षरः लोकनाष्टि-
यन्त्रालोकः, रूप्यजीवाजीवात्मकः द्रव्यलोकः, ऊर्ध्वधस्तिर्प-
गुलक्षणः क्षेत्रलोकः, समयावस्थादिवातपरिमाणलक्षणः काललोकः
नानाकारादिचतुर्गुणिरूपः भवलोकः, औदयिकदिभावनरिप्तामः

त्यागवतां जगदेव न परिग्रहः, तत्र रमणाभावात् । उक्तं च श्रीविशेषावश्यके । “तद्वा किमच्छिद्य यच्छं गंयोगच्छमच्छम-मुच्छार्द्धाणिच्छयउवगच्छार्द्धं तेणं जं जं संजमसाहंणमरागदोस्स य तं तमपरिगहोवि य परिगहो जं तदुववाइ ॥ ” अत एव आत्मनः परभावसिक्तत्वं परिग्रहः ततः तद्वर्तमानाभावात् आत्म-स्वरूपरमणं युक्तम् ॥ ८ ॥

इति व्याख्यातं परिग्रहत्यागाष्टकम् ॥ २५ ॥

अथ अनुभवाष्टकम् ॥ २६ ॥

अथ श्रुताभ्यासपरिग्रहत्यागादयोऽप्यनुभवयुक्तस्य मोक्षसाधकाः, अनुभवशून्यस्य नेति, तत्प्रतिपादनायानुभवाष्टकं निरूप्यते । अनुभवशून्यं ज्ञानं उदककल्पं अनुभवयुक्तं तु सानुभवस्य । तथा च अनुयोगद्वारे । “वायणापुच्छणा परिग्रहणा धम्मकहा सरअरुखरवंजणसुद्धा अणुप्पेहारहियस्स दवसुयं, अणुप्पेहाभावसुयं” इत्यनेन भावश्रुतं तु संवेदनरूपं न तत्त्वनिष्पादकं, स्पर्शरूपं तत्त्वनिष्पादकमिति, हरिभद्रपूज्याः तत्स्पर्शज्ञानं अनुभवयुक्तस्यैव, तद्वक्षणं च योगदृष्टिसमुच्चयानुसारेण लिख्यते । “यथार्थवस्तुरूपोपलब्धिपरभावारमणस्वरूपरमणतदास्वादनैकत्वमनुभवः हेयोपादेयज्ञानसुखास्वादरूपानुभवः, नामतः अभिवानं स्थापनानः स्थाप्यमानं, द्रव्यानुभवः भुज्यमानं शुभाशुभविपाकेषु अनुपयोगः “अणुवओगोदच्च” मिति वचनात्, भावानुभवतः अप्रशस्तः सांसारिकविषयकपायानानुभावेकत्वं, प्रशस्तः अहंद्गुणानुरागेकत्वं, शुद्धानुभवः स्वरूपानंतपर्यायपरिणतवैविध्यज्ञानास्वादनैकत्वविद्वांतिलक्षणः, अत्र भावानुभवावसरः स च

त्वमः सुदुःखान्निदं मयमे, स्वयमे मरिमववनेण ।

प्रमादनिद्रागमनो गतं तवव्यग्रतो नापक ! पन्थमेति ॥ १ ॥

वैराग्यद्वः पदव्यनाप, धर्मोत्तमो जनकजनय ।

राजपतिज्ञानं य मेदुर्गा रपद पुत्रे ह्यप्यस्य स्वर्गीय ॥ २ ॥

लोकसंज्ञानज्ञानयाननुसोतांनुगा न के ।

प्रतिसोतांनुगस्त्वेको, राजहंसो महामुनिः ॥ ३ ॥

व्या०—लोकसंज्ञेति—‘लोकसंज्ञा’ लोकनिर्निष्ठा महानदी,
तस्याः ‘अतस्त्रोतः’ प्रवाहः तस्य ‘अन्ता’ अन्तःपातितः के न
मवेति ! अनेके इत्यर्थः तत्र प्रतिस्रोतान्तं गन्तुमवस्यह्यर्थात्
एक एव महामुनिः इत्यर्थः राजहंसो राजा इति, तेन सोरु-
स्त्रिभ्यो बहोर्लोकाः, तत्र त्रयं लोकं गच्छन् स एव
स्वरूपसंज्ञा । अतः यः सर्वलोकसंज्ञः ।

अन्तर्गोपनिद्रा, पट्टिगोपलङ्घनमेव ।

पट्टिगोपमेव जना, शयनो होत कमेव ॥ १ ॥

अन्तर्गोपगुहो लोगो, पट्टिगोपो ज्ञाननो मुनिहयाग ।

अन्तर्गोप संज्ञा, पट्टिगोप तन्मन्त्रज्ञाने ॥ २ ॥

तेन मुनिर्योऽन्तर्गोपज्ञानी न स्यात् ॥ ३ ॥

लोकमालम्ब्य कर्तव्यं, शृणुं बहुभिरेव चेत् ।

तदा मिथ्यादृशां धर्मो, न त्याज्यः स्यात्कदाचन ॥ ४ ॥

लोकनिर्नि—चेत् यदि यत् कश्चि कृतं तत् कर्तव्यं लोकं
आलम्ब्य एवं क्रियते तदा मिथ्यादृशा धर्मः कदाचन कदापि
न त्याज्यः स्यात्, तत्र बहुभिः क्रियमाणत्वात् स्वेच्छाधरणे-

भावनाज्ञानैकरूपः करणीय इति । उक्तं च समुच्चये, मतिस्तु-
तोत्तरभावकेवलात् अव्यवहितपूर्वभावी प्रकाशोऽनुभवः ॥ १ ॥

व्यापारः सर्वशास्त्राणां, दिक्प्रदर्शन एव हि ।

पारन्तु प्रापयत्येकोऽनुभवो भववारिधेः ॥ २ ॥

व्या०—व्यापार इति—‘सर्वशास्त्राणां’ चपुनरनुयोगकथकानां,
‘व्यापार’ उद्यमः अभ्यासः ‘दिक्प्रदर्शन एव’ मार्गदर्शक एव,
यथाहि—पथिकस्य मार्गदर्शकः मार्गं दर्शयति, परं पुरमाप्तिः सुख-
चक्रमणेनैव, एवं शास्त्राभ्यासः परमप्रयासा खतच्चसाधनविधि-
दर्शकः, ‘भववारिधेः’ भवसमुद्रस्य पारं तु एकः अनुभवः प्राप-
यति, नान्यः श्रीसूत्रकृताङ्गादिषु अव्यात्मभावेन सिद्धिरित्युक्त-
त्वान्, तेन सद्गुचरणचंचरीकैः आत्मस्वरूपभासनतन्मयत्वं
निष्पाद्यम् ॥ २ ॥

अतीन्द्रियं परंब्रह्म, विशुद्धानुभवं विना ।

शास्त्रयुक्तिशतेनापि, न गम्यं यद्विधा जगुः ॥ ३ ॥

व्या०—अतीन्द्रियमिति ‘युधाः’ पंडिता इति जगुः इतीति
किं ? ‘शास्त्रयुक्तिशतेनापि’ शास्त्रस्य युक्तयः तेषां शतेनापि
अनेकागमरहस्यावबोधेनापि ‘विशुद्धानुभवं विना निर्मलानुभवमं-
तरेण अतीन्द्रियं इंद्रियज्ञानागम्यं परं उत्कृष्टं ब्रह्म चैतन्यं न गम्यं
न जानुं शक्यं । न घटपटादिपदार्थसामर्थ्यसमर्पणशब्दसाधनस्वस्व-
मनन्यासमुधाचिननविकल्पनल्पस्याः सम्यग् ज्ञानिनः स्याद्वादा-
नेकान्वर्मास्पदीमृताननपयापोत्पादय्यपरिणमनास्वतंत्रज्ञपावत्रो-
धामृनांखंडानंदान्मस्वरूपज्ञानं तु तत्त्वानुभवज्ञाना पृथास्वादंते, न
वचोयुक्तिर्युक्तोद्भूतयाम्बिद्यासा इति ॥ ३ ॥

व्या०—आत्मेति—हे उत्तम 'आत्मसाक्षिकः' आत्मा एव साक्षिकं आत्मसाक्षिकः, स चात्मा 'सत्' शोभनः धर्मः, तस्य 'सिद्धौ' निष्पत्तौ लोकपात्रया किं ? न किमपि, लोकानां ज्ञापनेन किमित्यर्थः, नव प्रसन्नचंद्रः चयुनः भग्न इति निदर्शनं दृष्टान्तः सति द्रव्यलिङ्गे कायोत्तरे प्रसन्नचंद्रस्य नरकगतिबंधः, अतति लिङ्गे मोहकलाकेलेभूतवनितामूहपरिहृतोऽपि भग्नः संनानात्मसाक्षिकस्वरूपधर्मपरिणतः केवलं प्राप्तः इति आत्मसाक्षिको धर्म-धर्म इति दृष्टान्तः, अतः आत्मसाक्षिक एव धर्मः कर्त्ताप इति ॥ ७ ॥

लोकसंज्ञोज्जितः साधुः परब्रह्मसमाधिमान् ।
सुखमास्ते गतद्रोह-मनतान्तरज्वरः ॥ ८ ॥

व्या०—लोकेति—'साधु' परमात्मसाधनोद्यतः, सुखं 'आस्ते' तिष्ठति, कथंभूतः साधुः ? 'लोकसंज्ञोज्जितः' लोकमंजागहिनः, पुनः किंभूतः ? परब्रह्मगः शुद्धात्मस्वरूपस्य 'समाधिः' स्वास्थ्यं तद्रात्र तन्मयः, आत्मज्ञानानंदमयः पुनः कथंभूतः ? 'गतः' नष्टः 'द्रोहः' मोहगर्हालो मनसा परमावेष्टममकागता, 'मन्तः' अहंकारः एव ज्वरः तातो यस्य न. इत्यनेन कषापकालुष्यगहिनः स्वात्मारामः स्वात्मज्ञानी तच्चातुभवपुक्तो मुनिः सुखं तिष्ठति । लोकमंजाप्यागेन स्वरूपयोगभोगसुखेन निर्दया औदयिकं इन्द्रियसुखं दृढनानस्वग्रहमकागवद् मन्यते न सुखमस्मि ॥ ८ ॥

इति व्याख्यानं लोकमंजाप्यागादिकम् ॥ २३ ॥

सर्वांशतंसदस्य. निर्विकल्पोपयोगशाले जन्मगंभावशास्त्रपरिणमनो-
पयुक्तवान् इति । अतः परमकारुणिकोपदिष्टं शास्त्रं हितं उक्तं
च तत्त्वार्थभाष्ये—

एकमपि जिनवचनादस्मान्निवाहकं पदं भवति ।
श्रूयन्ते शानन्ता सानापिकमात्रपदसिद्धाः ॥ १ ॥
तस्मात्तन्नाम्यात्तमानो व्यासतश्च जिनवचनम् ।
श्रेय इति निर्विकारं, द्राष्टुं धार्यं च वाच्यं च ॥ २ ॥
न भवति धर्मः श्रोतुः सर्वस्यैकान्तनो हितश्रवणान् ।
इवतोऽनुग्रहबुद्ध्या, वक्तुम्वेकान्तनो भवति ॥ ३ ॥
श्रमनविन्यात्मगतं, तस्मान् श्रेयः सरोपदेष्टव्यम् ।
अत्मानं च परंच. हितोपदेशतुगृह्णाति ॥ ४ ॥

इति अत एव शास्त्रादगोप्यादनायमुपदिशति—

चर्मचक्षुर्भूतः सर्वे, देवाश्चावधिचक्षुषः ।
सर्वतश्चक्षुषः सिद्धाः, साधवः शास्त्रचक्षुषः ॥ १ ॥

व्या०—चर्मचक्षुर्भूत इति—‘नये’ तिर्यगन्तुष्याः चर्मचक्षुर्भूतः,
मत्तिश्रुतजानावरणापर्वीयानगपन्नपोरगमन्तुजातिनामकर्मपयोनि-
नामकर्मगतानामकर्मनिर्नागनामकर्मोदयजन्यचक्षुर्भूतः नद्वयः, च
क्षुषोपगमनमुपयजानदृश्य, सिद्धा सर्वचक्षुर्भूतः सर्वप्रदेशकेवलो-
पयोगमपाः, ‘साधवः’ निर्दया. शास्त्रचक्षुषः शास्त्रावलंबिविजि-
याः । उक्तंच ।

• आगमचक्षुर्भूतः माह. चक्षुर्भूतश्च न भवन्भाषि ।
देवा य ओशी चक्षुः सिद्धा एव सर्वतो चक्षुः ॥ १ ॥

ज्ञप्तादियोगेन स्वरूपं निर्मलं निस्संगं परमानन्दमयं संस्पृश्य
तत्कथाश्रवणश्रीत्यादिकं करोति, स परंपरया सिद्धियोगी भवति,
नहि मरुदेवावत् सर्वेषामल्पप्रयासात् सिद्धिः, तस्या हि अल्पा-
श्मत्तनादोषकारकत्वेन निष्प्रयासा सिद्धिः, अन्यजीवानां विरश-
तनावद्ग्राहकर्मणां तु स्थानादिद्रोणेनैव भवति ॥ १ ॥

अयं योगपंचके बाह्यांतरंगसाधकत्वमुपदिशति—

कर्मयोगद्वयं तत्र, ज्ञानयोगश्चयं विदुः ।

विरतेष्वेव नियमाद्, बीजमात्रं परेष्वपि ॥ २ ॥

व्या०—कर्मयोगद्वयमिति तत्र मोक्षसाधने योगद्वयं, 'कर्मयोग-
द्वयं' क्रियाचरणा योगरूपं निरूप्यते, तत्र स्थापनस्वरूपं कायो-
त्सर्गादिजैनागमोक्तक्रियाकरणे, कर्चरणासनमुद्रारूपं, उक्तं च
विंशतिकायां—

गणवन्नत्थमलंघनं, रहिओ तं तंमि पवहिण् ।

दुग्गमित्थकम्भयोगो, तहानियं नाणयोगो ओ ॥ १ ॥

एष पंचमकारो योगः, 'विरतेषु' देशविरतेषु नियमान् भवति ।
योगपंचकं हि चापल्यवारणं, तेन योगव्रता भवितव्यं, 'परेषु'
मार्याकुसारिप्रमुखेषु 'बीजमात्रं' भवति, किञ्चिन्मात्रं भवति । उक्तं
च—विंशतिक्रियां—

देसे सवे य तहा, नियमेण सो चरित्तिणो होइ ।

इयरस्स वीयमित्तं, इति बुअ केइ इच्छंति ॥ २ ॥ २ ॥

अत्र योगोत्पत्तिहेतवः प्रोच्यन्ते—

कृपानिर्वेदसंवेग—प्रशमोत्पत्तिकारिणः ।

भेदा प्रत्येकमन्त्रेच्छा—प्रवृत्तिस्थिरसिद्धयः ॥ ३ ॥

व्या०-शास्त्रे पुर इति-नरमान्कारणान् 'शास्त्रे' सिद्धांते 'पुर-
खृते' मुख्ये कृते 'वीनरागः' अहंन् 'पुरखृतः' जप्रेतरीकृतः,
पुनः तस्मिन् वीनरागे पुरखृते 'नियमान्' निश्चयान् सर्वसिद्धयः
भवन्ति । उक्तं च ।

आस्मिन् हृदयरथे निश्चिन्तितो मुनीन्द्र इति ।
हृदयरथे च तस्मिन्, नियमान्तरापर्यस्ति ॥ १ ॥
पुनः आगमे—

आगमं आपन्नेन, अतः तपो हियसंस्थितो ।
तिष्ठन्नाहो संपुष्टो, सन्ने तं घटुमात्रिया ॥ १ ॥

अतः आगमादरी अहंन् मुनिः संवादग्वान इति ॥ ४ ॥

अदृष्टार्थे तु धावन्तः, शास्त्रदीपं विना जडाः ।
प्राप्नुवन्ति परं खेदं, प्रस्वलन्तः पदे पदे ॥ ५ ॥

व्या०-अदृष्टेति-जटाः मूर्खाः, 'शास्त्रदीपं' विना आगम-
प्रकाशं विना 'अदृष्टे' अदृष्टपलब्धे 'अर्थे' कार्ये सवरनिर्ज-
रानोक्षाभिवाने 'धावन्तः' पदे पदे प्रस्वलन्तः, स्खलनां प्राप्नुवंतः
'परं' प्रकृतं 'खेदं' हेतुं प्राप्नुवंति लभन्ते, अज्ञानशुद्धमार्गा
अनेकोपायप्रस्ता अपि स्खलनां लभन्ते इति ॥ ५ ॥

शुद्धोज्झाद्यपि शास्त्राज्ञा, निरपेक्षस्य नो हितम् ।
भौतहन्तुर्यथा तस्य, पदस्पर्शनिवारणम् ॥ ६ ॥

व्या०-शुद्धोज्झाद्यपि-'शास्त्राज्ञा' निरपेक्षस्य आगमोक्ता-
ज्ञादितस्य शुद्धोज्झाद्यपि द्वाचत्वारिंशदोपरहिताहाराहवस्यापि
नो 'हितं' न सुखं, यथा भौतहतुः तस्य स्वगुरोः पदस्पर्श-
१७७

स्थैर्यं । उक्तं च—“तह चेव पयपाहगर्चितारहियं थिरत्तणं नेयं ।”
शुद्धानां अर्थानां परमात्मरूपाणां साधनं स्वरूपावलंबनं सिद्धिः ।
उक्तं च—सत्त्वं परमस्यसाहगं रूवं गुण होइ सिद्धति” । एवं
सप्रभेदं ज्ञेयम् ॥ ४ ॥

“यावत् ध्यानैकत्वं न भवति तावत् न्यासमुद्रावर्णशुद्धिपूर्वकं
आवश्यकचैत्यवन्दनप्रत्युपेक्षणादिकं उपयोगयोगचापल्यवारणार्थक-
वश्यं करणीयं, महद्धितकरं सर्वजीवानां, तेन स्थानवर्णक्रमेण
तत्त्वगातिरिति ।

अर्थालम्बनयोश्चैत्य-वन्दनादौ विभावनम् ।

श्रेयसे योगिनः स्थान-वर्णयोर्यत्न एव च ॥ ५ ॥

व्या०—अर्थालंबनयोरिति ‘अर्थो वाक्यस्य भावार्थः, ‘आलं-
बनं’ वाच्ये पदार्थे अर्हत्स्वरूपे उपयोगस्यैकत्वं, अर्थश्च आलं-
बनश्च अर्थालंबनौ, तयोः चैत्यवन्दनादौ अर्हद्वन्दनाधिकारे ‘विभा-
वनं स्मरणं करणीयं श्रेयसे कल्याणार्थं, च पुनः स्थानं० वन्दन-
ककायोत्सर्गशरीरगुणस्थानं आसनमुद्रादि, वर्णः अक्षरादि, तयोः
शुद्धौ यत्नः श्रेयसे कल्याणाय भवति । उक्तं चावश्यके—“जं
वा इद्धं, वच्चाभेलियं, हीणक्खरं, अच्चक्खरं, पदहीणं, विणय-
हीणं, जोराहीणं, घोसहीणं, सुट्टुदिहं, दुट्टुपडिच्छियं, अक्काळे
कओ सज्झाओ, तस्स मिच्छा मि दुक्कडं” इत्यनेन द्रव्यक्षेत्र-
मालविशुद्धौ भावसाधनसिद्धिः तेन द्रव्यक्रिया हिता ॥ ५ ॥

मालम्बनमिह ज्ञेयं, द्विविधं रूप्यरूपि च ।

रूपि गुणसायुज्य-योगोऽनालम्बनं परम् ॥ ६ ॥

व्या०—आलंबनमिति इह जैनमार्गे ‘आलंबनं द्विविधं ज्ञेयं

स्वरसान एव मनः सहजधारायां वर्तते, न प्रयासो भवति ।
उक्तं च विंशतिकायां—

आलम्बणं पि एयं, रुविमरुवि य इत्यपरमांति ।

तगुणपरिणामितो, सुहृमो आलम्बणो नाम ॥ १ ॥

पञ्चाग्रयोगस्यैवापरनाम अनालम्बनयोग इति, एवं स्थानाद्याः
पञ्च इच्छादेर्गुणिता विंशति (२०) भवन्ति, ते च प्रत्येकमु-
ष्टानचतुष्कयोजिता अशीति (८०) प्रकारा भवन्ति तत्स्व-
रूपनिरूपणापोपदिशति—

प्रीतिर्भक्तिवचोऽस्तङ्गैः, स्थानाद्यापि चतुर्विधम् ।

तस्मादयोगियोगासे-मोक्षयोगः, क्रमाद्भवेत् ॥ ७ ॥

व्या०—प्रीतिर्भक्तीति एते स्थानादयः, 'प्रीतिः' 'भक्तिः'
'वचनं' 'असंगः' इति भेदचतुष्टयेनाशीतिभेदा भवन्ति, तस्मात्
योगात्क्रमेण अपोणिनामा योगः, तस्याप्तिः प्राप्तिः भवति, अयो-
गियोगं । शैलेशीकरणं, सकलयोगचापल्यरहितो योगंप्राप्नोति,
तेन पुनः क्रमान्मोक्षः सर्वकर्माभावलक्षणः "आत्मनः तादात्म्या-
वस्थानं मोक्षः" एवं योगसंयोगः क्रमात् अनुक्रमेण भवति ।

अथ—प्रीत्याद्यनुष्ठानस्वरूपं षोडशकतो लिख्यते—अस्य
चानुष्ठानता सांसारिकपरिणतौ, सा च परावृत्य तच्चसाधने क-
र्णीया । यत्रादरोऽस्ति परमः, प्रीतिः स्वहितोदयात् भवेत्कर्तुः ।
शेषत्यागेन करोति यत्तु तत्प्रीत्यनुष्ठानम् ॥ १ ॥ इति । प्रीतिल-
क्षणं । गौरवविशेषयोगाद् बुद्धिमतो यद्विशुद्धतरयोगं । क्रियते
तत्तुल्यमपि ज्ञेयं तद्भक्त्यनुष्ठानम् ॥ २ ॥ अत्यंतवल्लभा खल्ल
पत्नी तद्वद्भिता च जननीति । तुल्यमपि कृतमनयोर्ज्ञातं स्यात्प्री-

व्या०—यस्यस्त्विति यः साधुः 'वाञ्छं' धनादि, 'आंतरं' रागादि परिग्रहं, तृणवन् 'त्यक्त्वा' संन्यज्य 'उत्तरे' उदासीनः परिग्रहेण मोहकालेन व्याप्तंगमूलेन आत्मावलितपंकवल्लेपेन वस्तुतः निस्तारेण ! न एष मम नाहमनेन सुरसी. मदिरामत्तपंकावले-
पतुल्येन, अहं तु ज्ञानाद्यनंतगुणपूर्णः कथं पुद्गलेषु स्मे ? इत्या-
दिभावनया त्यक्तपरिग्रहः, तत्पदांभोजं "जगन्वर्षा" अमुग्ध-
रामरत्रेणिः पर्षुपास्ते सेवते इत्यर्थः स त्रिजगद्भ्यः भवति, तेन
स्वरूपानंदरसिकानंदपरिग्रहासक्तिः ॥ ३ ॥

पुनः वाञ्छभोगेन निर्ययन्वनानिनं शिक्षयति—

चित्तेऽन्तर्ग्रन्थिगहने, बहिर्निर्ग्रन्थता वृथा ।

त्यागात्कञ्चुकमात्रस्य, भुजगो नहि निर्विषः ॥४॥

व्या०—चित्तेऽन्तर्ग्रन्थिगहन इति 'अंतः' चित्ते चेतनापरि-
णतां, ग्रन्थिः तेन गहने परिग्रहलालसामग्रे. बहिः निर्ययता
वृथा निष्फला, यथा—कञ्चुकमात्रस्यागात् भुजंगः सर्पः निर्विषो
नहि भवति, एवं वाञ्छन्यागेन त्यागी न भवति, अंतर्ममन्व-
परिहारेण त्यागी भवति ॥ ४ ॥

त्यक्तेः परिग्रहे साधोः, प्रयाति सकलं रजः ।

पालित्यागे क्षणादेव, सरसः मलिलं यथा ॥ ५ ॥

व्या०—त्यक्ते इति साधोः—परिग्रहे त्यक्ते मति 'सकलं'
रजः कर्मसमूहः 'प्रयाति' गच्छति । दृष्टानपति, 'सरसः सलिलं'
सरःपानीयं 'पालित्यागे' पालिक्षये क्षणादेव क्षपं याति,
अनः सामान्यपरिणता लोभपरित्यागेन अतुल्येण कर्माभावता
भवति ॥ ५ ॥

सर्वज्ञो भूत्वा अयोगीमूय सिद्धो भवति । अतः क्रमसमाराधना
श्रेयस्करी ।

इति व्याख्यातं योगाष्टकम् ॥ २७ ॥

अथ नियोगाष्टकम् ॥ २८ ॥

‘नियोगः’ कर्मदहनं तत्र ‘नितरां’ निश्चयेन ‘यागः’ यजनं
नियोगः । उक्तं च—“सुसंबुडा पंचहिं संवरोहिं इह जीविषं
अणवकंस्वमाणा वोसदृकाया सुईचत्तदेहा महाजयं जयति जन्न-
सेट्टं ॥१॥ के ते जोइ केव ते जोईठाणा का तेसु या किंचितेकारसंगं
पहायते कयरा संति भिक्खु कयरेण होमेण हुणासिजोइं ॥२॥
तवो जोई जीवो जोइ ठाणंजोगासुआसरीरं करीसंगं कम्मंपहा
संजमजोगसंतिहोमहुणाभिइसिणं पसत्थं ॥ ३ ॥” उत्तराध्यायने
नियोगपद्विचते, श्रीआचारांगसूत्रे निर्युक्तितः निक्षेपादिकं ज्ञेयं
तत्स्वरूपं निवेदयति—

यः कर्म हुतवान् दीप्ते, ब्रह्माग्नौ ध्यानध्यायया ।

स निश्चितेन यागेन, नियोगप्रतिपत्तिमान् ॥ १ ॥

व्या०—यः कर्मेति यः ब्रह्माग्नौ आत्मस्वरूपैकत्वरूपं
ध्यानध्यायया ध्यानध्यायनेन दीप्ते सति कर्म ज्ञानावरणादिकं ‘हुत-
वान्’ होमं कृतवान् स मुनिः ‘निश्चितेन’ आम्यन्तरेण यागेन
सम्पद्दर्शनज्ञानचारिष्वैकत्ववीर्यतीक्ष्णत्वरूपेण युक्तः नियोगप्र-
तिपत्तिमान् उच्यते ॥ १ ॥

पापध्वंसिनि निष्कामे, ज्ञानयज्ञे रतो भव ।

द्येः कर्मयज्ञेः किं ?, भूतिकामनयाविलेः ॥ २ ॥

व्या०—ब्रह्माध्ययनेति ब्राह्मणो मुनिः श्रमणो द्रव्यभावज्ञः
 चर्ये रतः ब्राह्मणः अयैः पापैः न लिप्यते न छेपवान् भवति
 कथंमृतः ब्राह्मणः ? ब्रह्माध्ययनं आचारांगमयमश्रुतस्कंधनवमा
 ध्ययनं, तस्मिन् उक्ता निष्ठा मर्यादा तद्वान्, परिणतिपरिणत
 पुनः परब्रह्म शुद्धात्मस्वरूपं, तेन समाहितः समाधिमयः
 पुनः नियागः कर्मक्षपणं, तस्य प्रतिपत्तिः तद्रूपता तद्वान्
 परिणतः, मिथुः पापैर्न लिप्यते, नावगुंठनावान् भवति, अत
 एव स्वरूपभासनरमणपरिणतः अनादिकर्मपटलक्ष्यं कृत्वा सिद्ध-
 बुद्धः परमानन्दमयो भवति, अतो भावनियागः कर्मदहनरू-
 करणीय इति, तत्त्वम् ॥ ८ ॥

इति व्याख्यातं नियागाष्टकम् ॥ २८ ॥

अथ भावपूजाष्टकम् ॥ २९ ॥

अथ द्रव्यपूजोपस्काररूपं भावपूजास्वरूपभावनोपचाररूपं
 भावपूजाष्टकं वितन्यते । तत्र गृहस्थः अनेकसंसारभाववस्तुः कदा-
 चिद् निर्विकारानन्दरूपां जिनमुद्रां विलोक्य प्राप्तवैराग्यः भवो-
 द्विभः सर्वासंयमत्यागामिलापी परमसंवररूपं परमेश्वरं सद्भक्त्या
 पूजयति, स्वयोगसपरिग्रहादिकं सर्वया त्यक्तुमसमर्थः सर्वनरि-
 तीर्यकरभक्तिपुक्तं करोति, ततश्च आत्मा स्वगुणपरिणतः स्वरू-
 पसाधनारूपां भावपूजां करोति । तत्स्वरूपं नामतः पूजा इति
 कथनं । स्थापनातः तड्डिगावरणं । द्रव्यतः चंदनादिभिः
 शून्योपयोगेन च । भावतो गुणैकत्वरूपा सा व्याख्यायते—
 दयाम्भसा कृतज्ञानः, सन्तोषशुभवस्त्रभृत् ।
 विवेकतिलकभ्राजी, भावना पावनाशयः ॥ १ ॥

हायेत् हेतुवादेन. पदार्था वयतीन्द्रियाः ।

कालेनैतावता प्राणिः, कृतः स्यात्तेषु निश्चयः ॥ ४ ॥

आ०-हायेत् इति-यदि यत्ना वादेनतीन्द्रिया अतो-
कृतः पदार्था वयतीन्द्रियाः हेतुवादेन कृतिप्रमाणम्-हेतु-
केषां न कल्पनादर्थो अतएव कृतः स्यात् तदा तेषु त्रि-
मिकल्पदिषु दृष्टान्तिवयः कृतः स्यात् प्रमाणं इत्यनेन पर-
द्रष्टव्यत्वकल्पनादर्थो कल्पनादर्थो न स्यात् तदर्थो भवति. तेन
सिद्धिः स्वस्वभावभावेन मतिः केषां. तेन निश्चयान्न एव
तेषां स्यात् तेषां स्यात् इति वदन्तु येषां स्यात्तदर्थो
निर्दिष्टः ॥ ४ ॥

केषां न कल्पनादर्थो, शास्त्रातीराद्वानाहिनी ।

वेरलास्तद्रतान्वादविदोऽनुभवजिह्वया ॥ ५ ॥

आ०-केषां इति-केषां कृतानां कल्पना मतिवृत्तिकया
तीराद्वानाहिनी इत्यनेन शास्त्रेण कल्पनां न कल्पना
अहिनी न : अति तु अल्पेवेति दृष्टिविच्छिन्नता शङ्कया
तीराद्वानां परं अनुभवजिह्वया तद्रतान्वादविदो केषां शा-
स्त्रां मतिः नृपः कल्पनादर्थः कल्प विदो ज्ञानिन विदो
कृतः शास्त्राद्वानाहिनी इति ॥ ५ ॥

श्रयन्ति ब्रह्म निर्द्वन्द्वं, निर्द्वन्द्वानुभवं विना ।

धलिपिमयी दृष्टिर्वाङ्मयी च मनोमयी ॥ ६ ॥

आ०-श्रयन्ति इति-श्रयन्ति ब्रह्म कल्पनादर्थो, 'वाङ्मयी'
धलिपिमयी, 'मनोमयी' इति. येषां श्रयन्ति निर्द्वन्द्वानुभवविना

‘व्याने’ धर्मशुद्धे ते एव आभरणस्य सारं प्रधानं परमब्रह्मणि
निवेशय । इत्येवं गुणपरिणमनरूपां पूजां कुरु ॥ ३ ॥

मदस्थानभिदात्यागैर्लिखाग्रे चाष्टमङ्गलम् ।

ज्ञानान्नौ शुभसङ्कल्प-काकतुण्डं च धूपय ॥ ४ ॥

व्या०—मदस्थानेति—‘मदः’ मानोन्मादः तस्य स्थानानि तानि
एव भिदाः ताषां ‘त्यागैः’ वर्जनैः अष्टमङ्गलं अग्रे लिख
ज्ञानादौ ‘शुभसङ्कल्पः शुभरागपरिणामः तद्रूपं ‘काकतुण्डं’
कृष्णागरं धूपय । इत्यनेन रागाव्यवसायाः शुभाः पुण्य-
हेतवः सिद्धिसाधने त्याज्या एव अतो ज्ञानबलेन तत्त्यागो
भवति ॥ ४ ॥

प्राग्धर्मलवणोत्तारं, धर्मसन्न्यासवह्निना ।

कुर्वन् पूरय सामर्थ्य-राजन्त्रीराजनाविधिम् ॥ ५ ॥

व्या०—प्राग्धर्मेति अत्रात्मस्वरूपार्चने ‘धर्मसन्न्यासवह्निना’
धर्मः स्वरूपसत्ता सहजपारिणासिकलक्षणः चन्दनगन्धतुल्यः तस्य
सम्यग् न्यासः स्थापनं स एव वह्निः तेन प्राक् पूर्वसाधनरूपः
धर्मः सविकल्पभावनारूपः तदेव लवणं तस्योत्तारं निवारणं निर्वि-
कल्पसमाधौ साधकस्यापि सविकल्पधर्मस्य त्याग एव भवति,
एवं भावरूपं अपवादसाधनरूपलवणोत्तारं कुर्वन् सामर्थ्यराज-
न्त्रीराजनाविधिं पूर्वसामर्थ्ययोगस्वरूपा राजन्ती शोभमाना नीराजना
आराधिका तस्याः विधिः तं पूरय । सामर्थ्ययोगस्वरूपं च यत्र
कर्मबन्धहेतुषु प्रवर्त्तमानवीर्यस्य न तादृक् प्रवृत्तिः स्वात्मधर्मसा-
धनानुभवेकत्वे प्रवर्त्तमानः निष्प्रयासत्वेन प्रवर्त्तते स योगः
समर्थ उच्यते ॥ ५ ॥

गन्धं ज्ञान्वा तदनंतरं मुनिः 'अनुभवेन' स्वरूपग्रहकदृष्ट्या
'स्वसंवेद्यं' स्वेन आत्मना संवेद्यं ज्ञानस्वादनयोग्यं 'परमज्ञ' शुद्धा-
त्मस्वरूपं 'अधिगच्छति' प्राप्नोति । अत उक्तं च आगमे—“स
सत्यं ज्ञानेई, परममयं ज्ञानेई, सतमयं परसमयं जागिता
अप्पागं भाविता भवई ॥” अत एवं आगमाभ्यासफटुमतिः तत्त्व-
ज्ञानानुभवेनात्मस्वरूपं प्राप्नोति तेनानुभवाम्प्राप्तो विवेकः ॥८॥

इति व्याख्यातं अनुभवाष्टकम् ॥ २६ ॥

अथ योगाष्टकम् ॥ २७ ॥

अथ योगाष्टकं विनन्दते, अत्र निष्पन्नादिहेतुगतमनोवा-
क्काययोगवयं तत्र कर्मवृद्धिहेतुत्वात् न द्राष्टं, किं तु मोक्ष-
साधनहेतुमूत्रं शुद्धात्मभावनाभावितचेननार्वायपरिणामसायककार-
कप्रवर्त्तनरूपं द्राष्टं, द्रव्यभावमेदं शास्त्राचारविशोधिपूर्वकाम्यन्तरा-
चारशुद्धिरूपम् ।

मोक्षेण योजनायोगः, सर्वोप्याचार इष्यते ।

विशेषस्थानवर्णार्था—लम्बनेकाग्र्यगोचरः ॥ १ ॥

व्या०—मोक्षेणेति सकलकर्मक्षयो मोक्षः, तेन “योजनात्
योगः” उच्यते स च सर्वोऽप्याचारः जिनशासनोक्तचरणसप्त-
तिकरणसप्ततिरूपः, मोक्षोपापन्वान् योग इष्यते, तत्र तत्र विशे-
षेण स्थानं १ वर्णः २ अर्थः ३ आलम्बनं ४ एकग्र्यता ५ इति
पंचप्रकारः योगः मोक्षोपायहेतुः मनः, इत्यनेनानादिपरभास-
सक्तभवप्रमगग्रहान् पुद्गलभोगममानां न भवति, अथममिप्रायः—
मतोऽस्माकं मोक्षः साध्योऽस्ति, स च गुरुवचनस्मरणतत्त्वजि-

व्या०—इति निवेद इति 'वृषा' अनुकंपा, दुःखितेषु दुःख-
मोचनलक्षणः आर्द्रतापिगतः । 'निवेदः' भवोद्वेगः चतुर्थतिष्ठ
चारुवद्भामनं । तद्वेगः मोक्षामिलापः । 'प्रशमः' कषायाभावः ।
पूरे परिणामाः योगो मोक्षोपायः, तस्योत्पत्तिकारिणः कल्प-
शीलाः, एतादृशपरिणामपरिणाम्य संयोगोद्भिन्नस्य, शुद्धात्मस्वादे-
च्छकस्य, योगसाधना भवति । अत्र योगसंबन्धे 'प्रत्येकं' एकैकस्य
चत्वारो नेदा भवन्ति, ते च इने-इच्छा ? प्रवृत्तिः २ स्थित्ता ३
सिद्धिः ४ इत्येवं नेदा त्रेधा । उक्तं च विंशतिकाशं—

इच्छिञ्चो य चञ्चला, इत्थं पुन नतणो मुनेपक्षो ।

इच्छा पक्षितिविगसिद्धिनेपक्षो ननपनीइण् ॥ १ ॥

इत्यादि ॥ ३ ॥

इच्छा तद्वत्कथाप्रीतिः, प्रवृत्तिः पालनं परम् ।

स्थैर्यं बाधकभीलानिः, सिद्धिरन्यार्थसाधनम् ॥२॥

व्या०—इच्छा नृदिदिति, 'इच्छा' साधकभावाभिलाषः, तन्
योगसंबन्धे येषु विद्यन्ते ते नर्तनः श्रमणाः तेषां कयामु गुणक-
पतादिषु प्रीतिः इष्टता । उक्तं च हरिभट्टपूज्यैः—“तज्जत्तक-
हर्नाई सगपावि पणिगामनी इच्छा” इति नम्य सम्यग्दर्शना-
दिगुणवशोद्भूतं क्रियाश्रुताभ्यामपालनं परंपरा ऊर्जुश सा
प्रवृत्तिः । उक्तं च “मयन्तुपशमनां, नप्पालगगा पविच्छिओ” ॥
इति इत्येवं योगद्वयं बाधकपञ्चान् क्रियामृत्यन्वान् साध्यावल-
विनां कारतरूपं । देशाणां तु शुभवर्धनबन्धनं स्थैर्यं बाधका-
शुद्धाभ्यवसाया अतिदानं तेषां भार्भय नस्पा हानिः अभाव-
निरतिचारुणसाधनान्प स्र भ्रपोपशमोऽपि अतिगुणसाधनाप-
रिणमनेन सहजभावन्वात् निर्दोषगुणसाधना भवति यत्र तत्र

नाधीर्यादीनां सर्वज्ञपोषशमानां स्वरूपोपयोगहीनत्वं ध्यानं, तत्र
ध्यातुः ध्येये तदेकाग्रतारूपे ध्याने समापत्तिः निर्विकल्पना तार-
तम्यरहिता चित्परिणतिः एकता ज्ञेया ॥ २ ॥

तत्र दृष्टान्तेन कथयति—

मणौ विम्वप्रतिच्छाया, समापत्तिः परात्मनः ।

क्षीणवृत्तौ भवेद् ध्यानादन्तरात्मनि निर्मले ॥ ३ ॥

व्या०—मणौ विवेति । यथा 'मणौ' स्ते विषयस्य प्रतिच्छाया
तथा 'अंतरात्मनि' स्वस्वरूपे 'परात्मनः' निर्मलात्मनः 'ध्यानाद्
समापत्तिः' सिद्धात्मनः स्वात्मत्वैकतारूपा भवेत्, कथंमूले अंत-
रात्मनि ? 'निर्मले' कथायविकल्पमलरहिते पुनः किमूले ?
'क्षीणवृत्तौ' क्षीणा वृत्तिः पराजीविका यस्य स क्षीणवृत्तिः
सस्मिन् पुत्र समापत्तौ ध्यानसिद्धिः भवति इत्यं पूर्वोक्तप्रका-
रेण अन्यथोक्तं—

मणेरिवाग्निजातस्य, क्षीणवृत्तेरसंशयम् ।

तात्स्थ्यात्तदंजनत्वाच्च, समापत्तिः प्रकीर्तिता ॥ १ ॥

अंतरात्मनि परमात्मनः अभेदारोपः ध्यानफलं तच्च संस-
र्गारोपतो भवति, संसर्गश्चात्र निष्पन्नानंततात्त्विकसिद्धात्मनाश्रु-
पयोगः तच्च चलचित्तानामिन्द्रियरोधमंतरेण न भवति, इन्द्रिय-
रोधश्च जिनप्रतिमादिकारणमंतरेण न जायते; अतः स्थापना तच्चो-
पकारकारिका ॥ ३ ॥

आपत्तिश्च ततः पुण्य-तीर्थकृत्कर्मबन्धतः ।

तज्ज्ञावाभिमुखत्वेन, सम्पत्तिश्च क्रमान्भवेत् ॥ ४ ॥

व्या०—'आपत्तिश्चेति' च पुनः 'आपत्तिः' जिनभक्तिस्तन्म-

द्विवक्तारं ज्ञेयं; एकं रुचि, अपरं अरुचि, तत्र रूप्यालंबनं—
 जिनमुद्रादिकापिदस्यपदस्यपर्यंतं, यावदर्हदवस्थालंबनं तावत्कारणा-
 वलंबनं शरीरातिशयोपेतं रूप्यवलंबनं, तत्र अन्नादिपरभावशरीर-
 धनस्वजनावलंबी, पाद परिणतप्रेतनविश्वेश्वर्यायर्थं तीर्थकराद्यव-
 लंबनमपि भवहेतुः, तत्रैव यः स्वरूपानंदविपासितः स्वरूपसाधना
 प्रथमकारणरूपं जिनेश्वरं वीतरागमुद्रादिगुणसमूहैः अवलंबते, यावत्
 मुद्राद्यावलंबनी तावत् रूप्यवलंबनी, स एव अहंत्सिद्धस्वरूपं
 ज्ञानदर्शनचार्तित्राद्यनंतपर्यायविशुद्धशुद्धात्मात्मवर्म अवलंबते, इति
 अरूप्यालंबनी, तत्र भाष्यते अनादितो जीवो मूर्तप्रद्वलस्कंधाव-
 लंबपरिणतः कथं ? प्रथमत्वं एवामूर्तानंदरूपं स्वरूपमवलंबते
 अतः अतिशयोपेतवीतरागमुद्रादिकं परं मूर्तं चालंब्य विषयकषाय-
 श्रद्धिकरं स्वीयनाद्यवलंबनं त्यजति, इत्येका पराश्रुतिः, पुनः स
 एव अतिशयादिरूपमूर्तावलंबनीयः, अहं तु अमूर्तभावरसिक-
 त्वेनोपसृज्यते, अद्यापि अहंतः संयद्गं तथापि औदयिकं नालं-
 बनं, मम तु गुणावलंबिनी मूर्तान् भवान् न रसिकत्वेन शृङ्गाति,
 सापेक्षः परत्वेन परयति इति द्वितीया पराश्रुतिः । एवं अमूर्ता-
 त्मगुणरसिको भवति तेन परमेश्वररूपकारणेनावधार्यं स्वस्तीया-
 संख्यमदेष्टव्याप्यव्यापकभावावच्छिन्नद्रव्यास्त्रिपर्यायास्त्रिकानंतस्व-
 भावममलामूर्तानंदमयं व्येकत्वेनालंबते, इति किं तृतीया पराश्रुतिः,
 इति साधनपद्धतिः तत्रैषां तत्स्वरूपमाधनं अरुपिगुणाः सिद्धगुणाः
 तेषां भावनं साधुज्यं तदात्मना, तथा योग, आत्मोपयोगयो-
 जनं यद्यपि ईषदवलंबनं श्रुतादीना, तथापि अनालंबनमेव यः
 उद्धृष्टो योगः, उक्तं च “पाटकं नशामतिशिनः खलु यतः मृ-
 त्तद्वलम्बनमत्र सर्वोत्तमा मुक्तः तेनानालंबनोद्भिनः ॥ ६ ॥

निगलंबनयोगेन धागदाही प्रज्ञानगहिना नाम चित्तं तस्य

लोके तिर्यग्नास्काग्रहणं तु तयोर्दुर्गतित्वात्, इत्यनेन विभुत्वे
 उपमा सादृश्येन, तत्त्वज्ञानानुभवलीनस्य सहजानन्दविलासकस्य
 तुलना केन क्रियते ? इति । किं कुर्वतस्तस्य अंतरे च आत्मा-
 तरमव्ये एव अप्रतिद्वंद्वं बाह्याभ्यंतराविपक्षरहितं सर्वपरमावागम्यं
 साम्राज्यं स्वगुणसंपत् स्वभावपरिवारोपेतं राज्यं स्वावीनं वि-
 न्तः विस्तारयतः स्वगुणानंदासंख्येयप्रदेशनिर्व्याधातं स्वराज्य-
 मनुभवतः । अतः सर्वेऽपि पृष्ठयंत्या ध्यानिनो विशेषणे संयोज्याः ।
 कथंभूतस्य ध्यानिनः ? 'जितोन्द्रियस्य' जितानि स्वरूपोपयोगे
 क्लृप्तानि पौद्गलिकवर्णादिष्वपरिणमनात् जितानि इंद्रियाणि येन
 स तस्य, 'धीरस्य' स्ववीर्यसामर्थ्येन परीपहोपसर्गेऽकंप्रस्य, स्वरू-
 पनिष्ठस्य, पुनः 'प्रशांतस्य' कषायनोकषायोद्रेकरहितस्य धीरः
 शांत एव आत्मानमास्वादयति, पुनः 'स्थिरात्मनः' स्थिरः आत्म-
 स्वरूपरमणे आत्मा यस्य स, तस्य सुखासनस्य साधनपरिणतौ
 सुखमय आत्मा यस्य स तस्य, पुनः नासाग्रे चापल्यरोधनाय
 'न्यस्ते' स्थापिते नेत्रे येन स तस्य, योगिनः सम्यग्दर्शनज्ञान-
 चारित्रस्त्रयपीपरिणतस्य, रुद्धा बाह्येन्द्रियानुसारिणी मनसः वृत्ति-
 र्येन स तस्य, इंद्रियानुयायिमनोवृत्तिनिवृत्तस्य, कस्माद् ? ध्येये
 चित्तस्य स्थिरब्रंघनं धारणा तस्या धारा तया धारणाधारया रयान्
 रुद्धमनसः तत्त्वज्ञानं सुनिश्चितं भवति, पुनः 'प्रसन्नस्य' कालु-
 ष्यरहितस्य 'अप्रमत्तस्य' अज्ञानाद्यश्रमादनिवृत्तस्य पुनः 'विश-
 नंदसुधालिहः' चित् ज्ञानं तस्यानंदः स एव सुधा अमृतं तां
 लिह्यतीति तस्य लिहः, ज्ञानानंदास्वादकस्य, एतादृशस्य ध्यानिनः
 आत्मिकसाम्राज्यानुभवं विस्तारयतः तुल्यत्वं केन भवति ? न
 केनापि । अतः सर्वपरमावपरित्यागरूपावलोकनतत्त्वैकत्वव्यानामु-
 तस्वभोग्यभोक्तुः परमसाम्राज्यं । अतः सर्वप्रकारेण तदेव कर-

तिभक्तिगतम् ॥ ३ ॥ इति भक्तिलक्षणं । वचनात्मिका प्रशतिः
 सर्वज्ञावित्ययोगतो या तु । वचनानुष्ठाननिर्दं चारित्रवनो नियो-
 गेन ॥ ४ ॥ इति वचनलक्षणं । यच्चम्पासातिशयान्तात्मीमृ-
 निव चेष्टते सद्भिः । तदसंगानुष्ठानं, भवति चैतत्त देवधियम्
 ॥ ५ ॥ चक्रप्रमाणं दंडात्तदभावे चैव सत्परं भवति । वचना-
 संगानुष्ठानयोस्तु तद् ज्ञापकं ज्ञेयम् ॥ ६ ॥ अन्त्युदये पृष्ठे वाद्ये
 निःश्रेषसत्तावने चरमे । एतदनुष्ठानानां जिज्ञेदे गृह्णापठे पनः
 ॥ ७ ॥ इति एवं क्रमेण योगमाधनाग्नः सर्वयोगगोचं कृत्वा
 अयोगी भवति ॥ ७ ॥

स्थानाद्ययोगिनस्तीर्थोच्छेदाद्यालम्बनादपि ।

सूत्रदाने महादोष, इत्याचार्याः प्रवक्षन्ते ॥ ८ ॥

व्या०—स्थानाद्ययोगिन इति स्थापनादिप्रवृत्तियोगहितस्य
 सूत्रदानं महादोष इति आचार्या हरिभद्रादयः 'प्रवक्षन्ते' कथ-
 यन्ति, कस्मान् ? तीर्थोच्छेदाद्यालम्बनाद्, निगस्तिरस्य सूत्रदाने
 कदाचित् कुप्ररूपणाकरणेन तीर्थोच्छेदो भवति । उक्तं च
 विंशतिकायां—

तित्ये सुच्छेदाद्विलम्बणत्रसण्यपुमेवा ।

सुत्तकिरीयाईनासो, एमो अममंजसविहाणो ॥ १ ॥

सो एसवंक उचियनेयसमसमपमावियाणविय ।

सायेमि भावियवं, इह निच्छेदयमागहि ॥ २ ॥

सुत्तूण लोणसत्तं, उट्टणयमाहूययम . . .

सम्मं परिपहिच्चं, वुट्टेण मई निच्छेदयमागहि ॥ ३ ॥

एवं प्रथमं स्थानादिविशुद्धिं कृत्वा इच्छादिपरिणतः क्रमेण
 स्वरूपावलम्बनादि गृहीत्वा प्रीत्याद्यनुष्ठानेन असंगानुष्ठाने गतः

नयानां व्याख्या तु—नामतपः स्थापनातपः सुगमं, द्रव्यतपः
आहारत्यागादि, भावतपः आत्मस्वरूपैकाग्रत्वरूपं, अत्र द्रव्यपू-
र्वकभावतपोग्रहणमिति ।

ज्ञानमेव बुधाः प्राहुः, कर्मणां तापनात्तपः ।
तदाभ्यन्तरमेवेष्टं, बाह्यं तदुपबृंहकम् ॥ १ ॥

व्या०—ज्ञानमेवेति । बुधाः पंडिताः 'कर्मणां' आत्मप्रदेशसंश्लि-
ष्टानां तापनात् तीक्ष्णं ज्ञानं एव तपः प्राहुः, तत्तपः आभ्यन्तरं
अंतरंगं प्रायश्चित्तादिकं इष्टं बाह्यं अनशनादिकं तदुपबृंहकं आ-
भ्यन्तरतपोवृद्धिहेतु, द्रव्यनिक्षेपस्य कारणरूपत्वात्, द्रव्यतपसोऽपि
भावतपसः कारणत्वमेव तेन इष्टं ॥ १ ॥

आनुश्रोतसिकी वृत्ति—बालानां सुखशीलता ।
प्रातिश्रोतसिकी वृत्ति—ज्ञानिनां परमं तपः ॥ २ ॥

व्या०—आनुश्रोतसिकीति—संसारप्रवाहपद्धतिः । अनादि
प्रवृत्तिः आनुश्रोतसिकी वृत्तिः बालानां मूढानां 'सुखशीलता'
इंद्रियसुखमग्नता, सुखामिलापता 'प्रातिश्रोतसिकी' प्रवाहसंमु-
खता, संसारसंमुखत्वमपहाय संसारंपराङ्मुखी प्रवृत्तिः तदेव परमं
तपः ज्ञानिनामुक्तमिति, आत्मधर्मानुगसंसारप्रतिकूलप्रवृत्तिस्तप
उच्यते, इत्यनेन प्रायश्चित्तादिभावतपः परिणामः स्वरूपतन्मयत्वं
तत्तपसा एव सकलकर्मक्षयः ॥ २ ॥

धनार्थिनां यथा नास्ति, शीततापादि दुस्सहम् ।
तथा भवविरक्तानां, तत्त्वज्ञानार्थिनामपि ॥ ३ ॥

व्या०—धनार्थिनामिति । यथा धनार्थिनां शीततापादि दुस्सहं
नास्ति, धनोपार्जनकुशलाः शीतादिकं सर्वमपि क्षमन्ते, तथा

व्या०—पापवृत्तिर्नास्ति—भो दत्त ! निष्कामे सर्वपरमावधि-
लापयित्वा 'पापवृत्तिर्नास्ति' पापकर्मविनाशके आत्मस्वरूपे ज्ञाने
स्वप्तावप्यवभासकं, तदने यज्ञे एतो भव तन्मयो भव । किं 'मृति-
कामनया' इहलोकमुखेच्छया 'सावद्वैः' पापतर्हिर्तैः 'आवितैः'
म्लानैः यज्ञैः किं ? न किमपि न हिताय ते तत्करणं न युक्तं,
आत्मस्वरूपो यागः तन्मयैकत्वपरिणतिः कर्माभावकरी तेन तत्र
यतिन्यम् ॥ २ ॥

वेदोक्तत्वान्मनःशुद्ध्या, कर्मयज्ञोऽपि योगिनः ।

ब्रह्मयज्ञ इतीच्छन्तः, श्येनयागं त्यजन्ति किम् ? ॥ ३ ॥

व्या०—वेदोक्तत्वादिति—वेदोक्तत्वात् मनःशुद्ध्या कर्मयज्ञोऽपि
ब्रह्मयज्ञ इति इच्छन्तः श्येनयागं किं त्यजन्ति ? इति स्वम-
तकल्पनां कुर्वन्ति मूढाः ते निषेवनीयाः, नहि संसारकामनया
हिता मुखकरी भवति, साध्यशुद्धिमनरेण न प्रयासो हिताय,
अतो नैव कर्तव्यं इति ॥ ३ ॥

ब्रह्मयज्ञः परं कर्म, गृहस्थस्याधिकारिणः ।

पूजादि वीतरागस्य, ज्ञानमेव तु योगिनः ॥ ४ ॥

व्या०—ब्रह्मयज्ञ इति—'गृहस्थस्य' सावद्यप्रवृत्तस्य 'अधिकारि-
णः' योग्यस्य न्यायोपाजित्वादिवित्तवतः, वीतरागस्य पूजादि-
कर्मकरणं परं उत्कृष्टं ब्रह्मयज्ञ इति ज्ञेयं, संवत्सराभावे आत्मवाणां
परावृत्तिः प्रशान्तकरणं युक्तं । उक्तं च—

अकस्मिन्मवत्तगाणं, विरयाविरयाण एत खलु बुद्धौ ।

संसारपयश्करणे, दम्बपये कूवदिद्वन्द्वौ ॥ १ ॥

इति रागपानस्थानस्य प्रशस्तताकरणोपदेशः । आगमे सर्व-

व्या०—इत्थं चेति । इत्थं यत्तपः कष्टं इति भासनपूर्वकं तत्तपः 'व्यर्थ' निष्फलं, कस्मात् ? दुःखरूपत्वात् तपःकरणे पुत्र दुःखोद्वेगौ यत्र नादौ स कथं हिताय भवति । तथा 'इच्छतां' इति परभावमुखं इच्छतां वाञ्छतां बौद्धानां बुद्धिः 'निहता' निश्चयेन हता, कस्मात् "बौद्धानन्दः" बौद्धं ज्ञानं तस्य आनन्दः तस्य परिक्षयः तस्मात् 'ज्ञानानन्दधोराक्षयात्' कष्टरूपं तपः निष्फलम् ॥ ५ ॥

यत्र ब्रह्म जिनांर्चा च, कथायाणां तथा हृतिः ।
सानुबन्धा जिनाज्ञा च, तत्तपः शुद्धमिष्यते ॥ ६ ॥

व्या०—यत्र ब्रह्मेति, यत्र यस्मिन् तपसि 'ब्रह्म' मैथुनत्यागः विषयानभिध्वंगः अस्ति । यत्र जिनानां 'पूजा' तत्त्वभक्तिर्वर्तते पुनः यत्र 'कथायाणां' क्रोधादीनां 'हृतिः' नाशः, च पुनः यत्र 'जिनाज्ञा' श्रीवीतरागोक्तप्रवचनपद्धतिः 'सानुबन्धा' सापेक्षा तत्तपः शुद्धं इष्यते । भावना च प्रथमं इंद्रियाभिलाषनिरासे शांतपरिणत्या सिद्धांतोक्तविधिना निरभिलाषस्य तपो विशुद्धं भवति, अत्रादिपरभावमुखस्पृहया किं केन न कृतं कष्टानुष्ठानं ? यत्र स्वरूपनिरावरणार्थं निःसंगनिर्मोहकतत्त्वैकत्वरूपं व्याघातकपाभावाहारादिग्रहणनिवारणलक्षणं तपः तत् श्रेष्ठमिति । उक्तं च—

निरणुष्टाणं मयमोहरहियं सुद्धतत्तसंजुतं ।

असम्भभावणा एवं तवं कम्म सुयहेउ ॥ १ ॥ ६ ॥

तदेवं हि तपः कार्यं, दुर्ध्यानं यत्र नो भवेत् ।
येन योगा न हीयन्ते, क्षीयन्ते नेन्द्रियाणि वा ॥ ७ ॥

व्या०—तदेव हीति । हीति निश्चितं, तदेव तपः 'कार्यं' करणीयं यत्र दुर्ध्यानं पुद्गलाशंसारूपमनिष्टारूपं नो भवेत् । येन

यद्वा तत्कलमीच्छामि । तर्हि त्वं तद्वृत्ते स्ववृत्तत्वस्मये स्वस्य
जीवस्य यद्वृत्तं निर्मितं कर्म तद्व्यावस्तत्त्वं तद्रूपो यः स्मयोऽहं-
कारस्तस्मिन् निमित्तमूने । एते ह्यनमग्नौ प्रक्षेपणं मया निर्मित-
निति अहंकारहोमनिमित्त इति यावत् । कर्मणो ज्ञानावरणादि-
कस्य ब्रह्मणो ब्रह्म शुद्धीनोपयोगिज्ञानं निराशंसतपश्च तद्रूपो
योऽग्निरुत्थं गच्छतीति द्युत्पत्तिनचेजस्तस्मिन् आहूतिकरणं
शुक्तं घटमानं, न तु पश्चादेतित्यर्थः ॥ ६ ॥

अथ श्लोकरूपेण स्वरूपकलदर्शनपूर्वक्रममुपसंहरति—

ब्रह्मण्यर्पितसर्वस्वो, ब्रह्मदृग्ब्रह्मसाधनः ।

ब्रह्मणाजुह्वदब्रह्म, ब्रह्मणि ब्रह्मगुप्तिमान् ॥ ७ ॥

व्या०—ब्रह्मण्यर्पणमतीति 'ब्रह्मणि' आत्मनि अर्पितसर्वस्वः,
अर्पितं स्थापितं सर्वस्वं सर्वान्तरिणमनरूपं इत्यनेन ज्ञानवीर्य-
लाभमोगादयः स्वज्ञपोषणमीभूता भावे आत्मनि एवार्पिताः
स्थानिता येन सः । तस्मा 'ब्रह्म' आत्मज्ञानं वा 'दृग्' दृष्टिर्द-
र्शनं ध्यानं ब्रह्मणि साधनं यस्य स ब्रह्मसाधनः, अथवा—
'ब्रह्म' आत्मा एव साधने यस्य स एवमविधः साधकजीवः 'ब्रह्मणि'
साधकावस्थापरिणतस्वात्मनि आचारमूने ब्रह्मगान्मज्ञानवीर्यमेषां,
ब्रह्म अज्ञानं पुद्गलकर्म चात्मनः मित्रं अजुह्वन् भस्मीचकार,
कर्ममूतः साधकपुरुषः ! 'ब्रह्म' ब्रह्मवर्ष स्वरूपरमणरूपं तस्य
गुप्तिमान् तद्गुप्तिपुक्तः इत्यनेन चात्मा कर्ता आत्मस्वरूपेण
करणमूनेन आत्मस्वरूपरोधकं ज्ञानावरणादि कर्म आत्मनि स्थितं
निवारयति ॥ ७ ॥

ब्रह्माध्ययननिष्ठावान्, परब्रह्मसमाहितः ।

ब्राह्मणो लिप्यते नाधैर्नियोगप्रतिपत्तिमान् ॥ ८ ॥

दुर्लभः असंख्येयसमयेनापि देशज्ञायकत्वात्, तस्य ज्ञानं गौण-
मुख्यतारूपेण प्रवर्तते । उक्तं च तच्चार्थे—“अर्पितानर्पितसिद्धेः
सूत्रस्य व्याख्याने, सर्वज्ञानां तु सर्वमपि एकसमयेनैव ज्ञातत्वात्
गौणमुख्यताज्ञानं वचसि क्रमवर्तित्वाद् भवति एवं न्यूनशक्त्य-
गौणमुख्यत्वं न रागद्वेषपरिणत्या रागद्वेषपरिणामो बंधहेतुः, अतो
नयस्वरूपेण यथार्थबोधाय वस्तुविवेचनं हितं न रक्तदिष्टता तेन
ज्ञानसाम्यं करणीयं ज्ञानसाम्यमेव चारित्रं तदर्थमेव निरूपयति-

धावन्तोऽपि नयाः सर्वे, स्युर्भावे कृतविश्रमाः ।
चारित्रगुणलीनः स्यादिति सर्वनयाश्रितः ॥ १ ॥

व्या०—धावन्तोऽपि नया इति । सर्वे नयाः ‘धावन्तः’
स्वस्वपक्षस्थापनपुरःसरा अपि ‘भावे’ शुद्धात्मधर्माणि कृतवि-
श्रमाः स्युः स्थिरा भवन्ति, अतो मुनिः ‘चारित्रगुणलीनः’
चयस्तिर्कीकरणं चारित्रं तदेव गुणः तत्र लीनः वर्द्धमानपर्यायः
‘सर्वनयाश्रितः’ स्यात् द्रव्यनये कारणग्राहके भावनये तत्कार्य-
त्वग्राहके ‘क्रियानये साधनोद्यमरूपे’ ज्ञाननये तद्विश्रामरूपे
‘आश्रितः’ आसक्तः स्यात् भवेत् इत्यर्थः । उक्तं चानुयोगद्वारे—

सर्वेऽपि नयाणं बहुविधवत्तत्त्वयं निसामित्ता ।

जं सर्वनयविसुद्धं, तं चरणगुणद्विओ साहू ॥ १ ॥

अत उक्तं श्रीभगवतीटीकायां—

“जइ जिणमयं पच्चज्जह, ता मा विवहारनिच्छए मुपह ।

ववहारनओच्छेए तित्थुच्छेओ जओ भणिओ ॥ १ ॥

अतः साम्यं हितं ।

पुनस्तदेव द्रव्ययति—

भक्तिश्रद्धानयुक्तगोन्मिथकवनीरजद्रवैः ।

नवब्रह्मगतो देवं, शुद्धमात्मानमर्चय ॥ २ ॥

प्रा०—दयांमम इति भक्तिश्रद्धानेति—श्लोकद्वयस्य युग्मतो
व्याख्यानं दर्शयति । हे उत्तम ! पंचविधं 'शुद्धमात्मानं' जने-
तक्षत्तद्विषयं आत्मरूपं देवं, नव इति नववक्तरात्मरूपं
गतः जर्षय ह्यसौ कुरु कीदृशो मूखा ! इत्याह—'दयां द्रव्य-
भावस्वरूपमात्मज्ञातारुणा सा एव 'जंमः' जलं पानीयं तेन कृतं
कानं पंचविधं देन तः । मनोः शुद्धमावपिपासा शोकाभाव-
रूपः स एव शुक्लानि वस्त्रानि तेषां 'सूत' धारकः । विवेकः
स्वरूपविभजनरूपं ज्ञानं तदेव विटकं तेन बाजी शोभमानः ।
पुनः कथंभूतः ? 'भावना' अहंभूतैस्वरूपा तथा 'पावनः'
पवित्रः 'जादयः' जनिदायः यस्य स पुनः 'भक्ति' आत्मा-
ख्याता 'अज्ञा' मीतिः 'मृतजटे पामटे' पूर्वरूपा नद्वयेन पुनरेन
वन्निभं वदन्मार्जं तस्य द्वाः तैः शुद्धात्मा परमेश्वरः स्वस्ति-
यामासि दीव्यति स्वरूपे इति देवत्वं जर्षय ह्यस्य तद्भक्ति-
स्तो भव इति ॥ १ ॥ २ ॥

अयं क्लृप्तनेय एवमवधारणाह—

क्षमापुष्पस्रजं धर्म-युग्मक्षौमद्वयं तथा ।

ध्यानाभरणस्तारं च, तदङ्गे विनिवेशय ॥ ३ ॥

प्रा०—क्षमापुष्पस्रजमिति—हे भव्य । तदंगे आत्मस्वरूप-
रूपे अंगे 'क्षमा' क्रोधीवशाननवचनं धर्मक्षमाभ्यां 'स्रजं' पुष्प-
मालां 'निवेशय' स्थापय । तथा तथैव 'धर्मयुग्मं' धावक-
साधुरूपं धनचरित्ररूपं वा क्षौमद्वयं निवेशय । च पुनः

मपि व्याख्यातं । अयानेकनयात्मके जैनमार्गे एकांतता पक्षपात-
रित्यागेन सर्वनयेषु समभावरूपपरिणामः रागद्वेषाभावलक्षणः स्वस्-
स्थानसाधनविज्ञानरमणाध्यवसायः कार्यः । एकांतग्रह एव नि-
ध्यात्वं । सर्वत्र सापेक्षता सम्यग्दर्शनं तच्च यथार्थोपपत्तिनां
यथार्थप्रवृत्तिमत्तं च भवति, अतः एकताग्रहत्यागसर्वनयसनाश्र-
यणोपदेशकं द्वाविंशत्तममष्टकमुवाच श्रीमद्भयशोकिजयोपाध्यायः
परमरहस्यज्ञाता । अरे नास्ति धर्मः बाह्यपद्धत्या निमित्ता-
रणरूपा सा । श्रीपंचमार्गे प्राणातिपातसंहरादयः सर्वे अमूर्ता जीव-
स्वरूपा उक्ताः, येन हि जीवस्वभावरूपः शुद्धनिर्विकल्पस्वरूपी-
लक्षणः धर्मः प्रतीतः स एव सम्यग्दृष्टिः, नहि कुशकाशावलंबनेन
समुत्तरणं भवति । उक्तं च श्रीहरिभद्रपूज्यैः—

आयप्सभवं धम्मं, आयतियं अप्पणो सरूवं च ।

दंसणनाणचरित्तेगतं जीवस्स परिणामं ॥ १ ॥

रे भय ! हिताय वदामः सर्वांगमेषु धर्म आत्मनः शुद्धा
परिणतिरेव निमित्तस्योपादानप्राकट्यहेतुत्वात् वाचाचरणादिकं
साधकैरभ्यस्यते, तथापि धर्महेतुत्वेनोपादेयं श्रद्धाद्विद्भिः, तस्मा-
त्तद्वैयर्थ्यापकरूपानंतपर्यायलक्षणं धर्मः उत्तराश्रयनाश्रयव्यति-
र्वसिद्वांताशय इति तच्चं रागद्वेषरहितानां भवति, रागद्वेषाभाव-
परिणतेषु गौणमुख्यतारूपपरिहारः समः साध्यः, पूर्वं मिथ्यालो-
दयेन मुख्ये मुख्यवशो धर्मवैकल्यांतरादः स च सम्यग्दर्शनेन
कारणवत् अयं मुख्यश्चायं गौणः, न ज्ञाननपर्यायात्मके के-
लवन्तुनि जिणमप्यस्वपर्यायस्य गौणमुख्यत्वे क्षयोपशमज्ञानेन
सर्वधर्माणां—रेच्छेयं

पूकममहम्मि १५, मिट्ठिणउ उभयप्रायपगवओ ।

मूळणयागओ आणं पतेय विमोसिपं विति ॥ १

स्फुरन्मङ्गलदीपं च, स्थापयानुभवं पुरः ।

योगनृत्यपरस्तूर्य-त्रिकलंदमवान् भव ॥ ६ ॥

व्या०-स्फुरन्मङ्गलदीपेति च पुनः 'स्फुरन्' देदीपमानं सर्वत्र-
व्यभोचद्रवविभुतं मङ्गलदीपं भावनकाशं 'अनुभवं' स्पर्शज्ञानं
अन्तरवन्तावन्मङ्गलमुक्तं ज्ञानं 'पुरः' अग्रे स्थापय, योगाः
मनोवाङ्मयकाः तेषां गायनप्रवर्तनरूपं "नृत्यं" नाड्यं तत्र
'तत्रः' मोक्षमः सन् पद्माव्याप्तद्वारागन्धानममाधिरूपतायनपो-
र्ययोगवर्तिगन्तव्यरूपोद्दिष्टजाययमयो भव. इत्यनेन आम्पनर-
पूजया तत्त्वानंदमयभक्त्यन्तर्गतं स्वात्मानं तदपं कुरु ॥ ६ ॥

उल्लसन्मनसः सत्य-यण्टां वादयतस्तव ।

भावपूजारतस्येत्यं, करकोडे महोदयः ॥ ७ ॥

व्या०-उल्लसन्मनस इति इयं भावपूजारतस्य तव 'महो-
दयः' मोक्षः 'करकोडे' हृन्मनोऽग्निं किं कुर्वन् ? उल्लसन्मनसः
भावोद्धानुत्तुवित्तम्य सत्यदर्शयत्त्वां घंटां वादयतः शब्दं कुर्वतः
इत्यनेन महर्षिसत्यनन्दमुत्तातरुतां घंटां नादयतः सतः पूर्वोक्त-
पूजाकरणेन सर्वव्यक्तिप्रादुर्भावो मोक्षो भवति ॥ ७ ॥

द्रव्यपूजोचिता भेदो-पासना गृहमेधिनाम् ।

भावपूजा तु साधना-भेदोपासनात्मिका ॥ ८ ॥

व्या०-द्रव्यपूजेति 'गृहमेधिना' गृहस्थानां "भेदोपासना-
रूपा" आत्मनः सकाशात् अर्हन् पद्मेश्वरः मित्रः निष्कलानं
दक्षिष्ठितार्त्ता नरयोपासना संवत्ता निमित्तालयनरूपा द्रव्यपूजा
'उचिता' योग्या तु पुनः साधना अभेदोपासनात्मिका परमा-

पुनः हेमाचार्यैः ।

तथापि न च द्वेषः, कार्यो विषयस्तु यत्ततो मृग्यः ।

तस्यापि सद्बचनं, सर्वं च यत्प्रवचनादन्यत् ॥ १ ॥

इति विचार्य स्याद्वादोपयोगिसर्वनयज्ञता कार्या पुनः साम्यमवलम्बनीयं पक्षपरिहारेण आत्मधर्मनिष्ठता हिता ॥ ३ ॥

लोके सर्वनयज्ञानं, तादृस्थं वाप्यनुग्रहः ।

स्यात्पृथङ् नयमूढानां, स्मयार्तिर्वाप्यतिग्रहः ॥ ४ ॥

व्या०—लोके सर्वेति । 'लोके दक्षजनसामूहे 'नयज्ञानां सर्वनयग्रहस्पविज्ञानां 'तादृस्थं' तदस्थत्वं पार्श्ववर्तित्वं, 'वा' इति व्यवस्थायां । 'अपि' समुच्चये, 'अनुग्रहः' उपकाराप भवति, सर्वत्र परीक्षकत्वं हितं, पृथङ्नयमूढानां एकैकनयपक्षग्रहवर्तिनां स्मयार्तिः मानोन्मादपीडा वा अथवा अतिग्रहः कदाग्रहः स्यात् भवति । उक्तं च—

कालो सहाय नियद्, पुञ्चकं पुरिसकारणे पञ्च ।

समवाये सम्मतं, एगंते होई मिच्छतं ॥ १ ॥

अत्र पुरुषाकारस्य उपादानकारणत्वात् मुख्यत्वं, कालस्वभावपूर्वकृतां तु निमित्तासाधारणापेक्षया कारणत्वं, नियतेश्च कारणत्वं औपचारिकं, अस्या अनित्यत्वं विचारामृतसंग्रहे उक्तमस्ति, इति नियतपक्ष आजीविकानां मिथ्याग्रहरूपः न जैनानां, एवं अंशस्यापि जैनमार्गे विवक्षितत्वात् समुच्चयवचनं ॥ ४ ॥

एवं सापेक्षा श्रद्धा कार्या इत्युपदिशन्नाह—

श्रेयः सर्वनयज्ञानं, विपुलं धर्मवादतः ।

शुष्कवादविवादाच्च, परेषां तु विपर्ययः ॥ ५ ॥

सावज्जजोगपरिवज्जणाओ, सञ्चुत्तमो जइवम्मो ।
 यीओ सावगवम्मो, तइओ संविग्गपक्खपहो ॥ १ ॥
 सुज्झइ जई सुचरणो, सुज्झइ सुस्तावगोवि गुणकल्लिओ ।
 ओसन्नचरणकरणो, सुज्झइ संविग्गपक्खरुइ ॥ २ ॥
 संविग्गपक्खिवाणं, लक्खणमेयं समासओ भणिअं ।
 ओसन्नचरणकरणावि, जेणं कम्मं विसोहंति ॥ ३ ॥
 सुद्धं सुसाहुवम्मं, कहेइ निदई य नियमायारं ।
 सुतवस्सियाण पुरओ, होई सञ्चोमरायणिओ ॥ ४ ॥
 वंदई न य वंदावई, किइकम्मं कुणई कारवइ नेव ।
 अतट्ठा नवि दिक्खवई, देई सुसाहूण बोहेउं ॥ ५ ॥

इत्यादिगुणोपेतैर्यदुपदिष्टं तत्सत्यं, च पुनः इदं स्याद्वाद-
 गर्भिततत्त्वधर्मस्वरूपं येषां चित्ते परिणतं श्रद्धानभासनरमणाद-
 स्तया व्याप्तं तेभ्योऽपि नमः प्रणामोऽस्तु, सर्वज्ञोक्तमार्गादुपा-
 रिणोऽपि धन्याः, किं तत्परिणामपरिणतानां ? नमः सर्वज्ञशास्-
 नाय; नमः सर्वज्ञमार्गवर्तिपुरुषसंवाय ॥ ६ ॥

निश्चये व्यवहारे च, त्यक्त्वा ज्ञाने च कर्मणि ।
 एकपाक्षिकविश्लेषमारूढाः शुद्धभूमिकाम् ॥ ७ ॥
 अमूढलक्ष्याः सर्वत्र, पक्षपातविवर्जिताः ।
 जयन्ति परमानन्द-मयाः सर्वनयाश्रयाः ॥ ८ ॥

व्या०-निश्चय इति, अमूढलक्ष्या इति । एवंविधाः पुरुषाः
 'जयन्ति' सर्वोत्कर्षेण वर्तन्ते इति, कथंमूढाः पुरुषाः ? 'निश्चये'
 शुद्धात्मपरिणतिरूपे, च पुनः 'व्यवहारे' वीर्यप्रवर्तनरूपे, च
 पुनः 'ज्ञाने' उपयोगलक्षणे, 'कर्मणि' क्रियापक्षे, 'एकपाक्षिकं'

भवं ततः पश्चात् 'इत्यं०' पुन्यप्रकृतिरूपं तीर्थकृन् विशोपकारी
संवरपञ्चकगतिरूपं नामकर्म तस्य दंशनः तन्नाशान्निमुत्पन्नेन
तदुपयोगेन क्रमात् संततिः भवेत्, परमैश्वर्यं भवेत् । इदं च
निरुद्धदंश्यं पटं दर्शितम् ॥ ४ ॥

अथ ध्यानरूपत्वेन सकलं नेति दर्शयति—

इत्थं ध्यानफलाद्युक्तं, विंशतिस्थानकाद्यपि ।
कष्टमात्रं त्वभव्यानामपि नो दुर्लभं भवेत् ॥ ५ ॥

व्या०—इत्यनिति । इत्थं पूर्वोक्तनकारेण 'ध्यानफलात्' विवि-
धध्यानोपयोगान् विंशतिस्थानकाद्यपि विंशतिस्थानप्रमुखं गुणि-
बुद्धानेन युक्तं कर्तुं उच्यते, अभव्यानां तु अन्यन् सन्त्यन्दर्शना-
दियन्तिबुद्धानध्यानोपयोगरूपं विंशतिस्थानादि तपोऽप्यहं 'कष्ट-
मात्रं' कष्टरूपं 'भवे' संतति नो दुर्लभं कष्टादयानं जैनोक्त-
मपि वृत्तः अभव्यैः कृतमिति ॥ ५ ॥

अथ ध्यानकामस्य स्वरूपं निदर्शयत् श्लोकत्रयमाह—

जितेन्द्रियस्य धीरस्य, प्रशान्तस्य स्थिरात्मनः ।
सुखात्तनस्य नासाग्र—न्यस्तनेत्रस्य योगिनः ॥ ६ ॥
रुद्धवाष्पमनोवृत्तेर्धारणाधारया रयात् ।
प्रसन्नास्याप्रमत्तस्य, विद्वानन्दमुधालिहः ॥ ७ ॥
साम्राज्यमप्रतिद्वंद्वमन्तरेव विनन्वनः ।
ध्यानिनो नोपमा लोके, सदेवमनुजेऽपि हि ॥ ८ ॥

व्या०—जितेन्द्रियेति, रुद्धवाष्पेति, साम्राज्यमिति । पूर्वोक्त-
स्थानिनः 'हि' इति निमित्तं 'सदेवमनुजेऽपि लोके' सत्

व्या० पूर्ण इति । अनादिपरभावानन्तग्रासग्रसनेऽप्ययं जीवः
 तृष्णाव्याप्तत्वादपूर्ण एव स स्वरसास्वादेन स्वतत्त्वानन्तरूपः
 तदास्वादाद्यादिसर्वगुणनिष्पत्तौ पूर्ण इति पूर्णत्वस्वरूपाभिधायकं
 प्रथमाष्टकं । यः पूर्णः स एव मग्नः, तदनुभवलीनः स एव
 लीनतायाः स्वरूपी भवति, परभावलीना हि अनन्तसंसारमग्न-
 मूलं, अत एव सा मग्नता अनादिना त्याज्या या स्वरूपमग्नता
 सा एव मग्नता, इति तत्प्रतिपादनारूपं द्वितीयाष्टकं । यः मग्नः स
 स्थिरो भवति, न्यूनस्य ग्रहणेच्छया चापल्यं, पूर्णस्य ग्राह्याभा-
 वात् स्थैर्यं (अतः स्थिराष्टकं) यः स्थिरः स अमोहः मोह-
 हितः (अतः अमोहाष्टकं) मोहरहितस्यैव तत्त्वज्ञता भवति,
 तेन तत्त्वज्ञानाष्टकं पंचमं । यः ज्ञानी स शान्तः उपशमवान्
 भवति अतः शमाष्टकं । यः शान्तः स एव इंद्रियाणि जयति
 अतः इंद्रियजयाष्टकं । यः इंद्रियविजयी स एव त्यागी परभा-
 वपरिहारी भवति च त्यागी (अतः त्यागाष्टकं) स एव वच-
 नानुक्रमतोऽसंगः क्रियारहितो भवति अतः क्रियाष्टकं । उक्तं च—

बांधवधर्मेन्द्रियत्यागात् त्यक्तभयविग्रहः साधुः ।

त्यक्तात्मा निर्ग्रथस्त्यक्ताहंकारममकारः ॥ १ ॥

इत्युक्तलक्षणः अत एव तृप्तः आत्मसंतुष्टः तेन तृप्त्यष्टकं ।

यस्तृप्तः स निर्लेपः रागादिलेपरहितः तेन निर्लेपाष्टकं ।

निर्लेपः निःस्पृहो भवति तेन निःस्पृहाष्टकम् ।

(यः निःस्पृहः स मुनिः मौनवान् भवति तेन मौनाष्टकं) ॥ १ ॥

विद्याविवेकसम्पन्नो, मध्यस्थो भयवर्जितः ।

अनात्मशंसकस्तत्त्व-दृष्टिः सर्वसमृद्धिमान् ॥ २ ॥

नीयं । यदर्धं त्यजंति यमनियमप्रचारात्, संकरोचयन्ति शरीरं
आसनमुद्रादिभिः, साधयंति रेचकपूरककुम्भकमागारामान्, वसंति
निर्जने वने, त्यजंति सर्वेन्द्रियविषयान्, तन्नाम्यमुखमूलं आत्मैक-
त्वोपयोगं साध्यं स्वदितार्थिभिः ॥ ६ ॥ ७ ॥ ८ ॥

इति व्याख्यातं ध्यानाष्टकम् ॥ ३० ॥

अथ तपोऽष्टकम् ॥ ३१ ॥

अथ तपोऽष्टकं विन्यसे । तत्र पौष्टिकमुखाभिलाषरंकाणां
यकष्टक्षमणं, अपवा लोकसंज्ञार्मीतानां परार्थीनानां दीनतया
आहारात्पागरूपं न तपः, आसन्नमूलत्वेन कयापोदयाश्रितत्वान्
कर्मबंधकत्वाच्च । पूर्वोक्तापोदयासातावेदनीयविपाक एव श्रीप्र-
ज्ञापनावृत्तौ निरूपित एव, आचारांगवृत्तौ चापि “अंगरूपमुत्तं
सर्वमविविवांगं” इति वचनान्, अनोऽस्मिन्नेन्द्रियमुखाभिलाषर-
हितस्य निर्मलात्मद्रव्यसाधकस्य कष्टाचरणं तप इति, अत्र पंच-
वस्तुके “उपवासादिषु असातानिर्जरेति भोजने सातानिर्जरा
साम्ये उपवासादिकरणं किमप्यमिति ।” तत्रोच्यते भोजनादिषु
पट्वापपल्लिमंथः उपवासे च तदभावान् अशुभनवकर्मबंधवाभावे
संवर्गपूर्वकमकामनिर्जरादुल्लेखान् हिनं, तथा चास्यात्मनः साता-
विपाके सरागेहेतुत्वेन इष्टसंयोगैकता अत्रादिसहजपरिणमनात्
आतापनादिषु कर्मविपाकोपयोगत्वे नया परिणमनान् असंगता-
कारणस्याग एव साधनमूलं च भग्नदयः निदर्शनं, तच्चाल्पकाल-
साधनासिद्धिनां, नहि विरकालसाधनावनां सातादि । शुभ-
संनिकर्षे अध्यापकत्वपरिणामः । उक्तं च विशेषावदपके—“रति-
क्षमन्वाक्कल्पानां तेनातापनादिकणामुचितं मुनीनां” । निशेष-

ध्येयैकत्वं तदेव तपः तेषां मूमिः स्थानं भवति, एतत्स्वरूप-
निरूपकमष्टकवयं, ततः सर्वनयाश्रयणं सम्यग्ज्ञानं तत्परूपकं
द्वाविंशत्तममष्टकं ॥ ४ ॥

एवं कारणैक्येपूर्वकाधिकारद्वाविंशत्फलकोपेतं ज्ञानसारं नाम
यानपात्रं, यदारूढाः मिथ्याज्ञानप्रमणमीपिणं अतच्चैकानारूपजल-
गमीरमसैयमपायोधिमुल्लंघ्य सम्यग्दर्शनप्रतोलीमंडितं सम्यग्ज्ञा-
ननिधानोपेतं सम्यक्चारित्र्यानंदास्वादमयं असंख्येयप्रदेशसंगे-
द्यतत्त्वैकतासंपत्प्रवणं जिनप्रवचनप्राकारोत्सर्गापवादपरिखाम-
युतं नियमनिश्चेपानेकगुणौघं लभते स्याद्वादपत्तनं भव्या इति
ज्ञानसारफलोपदेशकं ग्रंथस्य मौलिरूपं अन्याधिकारमाह—श्रीमपा-
ठकैः ॥ ४ ॥

स्पष्टं निष्टद्वितं तत्त्वं, अष्टकैः प्रतिपन्नवान् ।

मुनिर्महोदयं ज्ञान-सारं समधिगच्छति ॥ ५ ॥

व्या०—स्पष्टं निष्टकिनमिति । 'मुनिः' विकालाविषयी अष्टकैः
स्पष्टं शब्दप्रकरं तच्च वस्तुधर्म आत्मपरिणामनरूपं 'निष्टकितं'
निर्द्धारितं 'प्रतिपन्नवान्' अर्गाकृतवान् स मुनिः 'महोदयं' मोक्ष-
रूपं 'ज्ञानसारं' ज्ञानस्य सारं 'चारित्रं' तथा पदं मुक्तिं 'सम-
धिगच्छति' प्राप्नोति । उक्तं च—

सामाद्वयं मुअनाणं, जाव विदुसाराओ ।

नम्सवि सागे चरणं, सारं चरणम् निवाणं ॥ १ ॥

तं प्राप्नोति ॥ ५ ॥

निर्विकारं निराबाधं, ज्ञानसारमुपेयुषाम् ।

निनिवृत्तपराशानां, मोक्षोऽत्रैव महात्मनाम् ॥ ६ ॥

तज्ज्ञानार्थिनां भवविमलानां अनशतदिकं ततो न दुस्तहं,
कर्मार्थो कर्तव्यो न प्रमाद्यति. अतः परमानन्दकार्यकर्ता अनश-
तदित्यत्र कथयन्ते न दुस्तह्यं मन्थते ॥ ३ ॥

सदुपायप्रवृत्तानामुपेयमधुरत्वतः ।

ज्ञानिनां नित्यमानन्द-वृद्धिरेव तपस्विनाम् ॥४॥

व्या०-सदुपायेति । 'तपस्विनां तीव्रतपोमग्नानां साधिक्यमना-
त्तानं सर्वोहाग्निरिहाग्नतात्माकापोमगादिजिनस्त्वन्निद्राग्विद्रोहि-
'सुर्गानां ज्ञानिनां दुःखानेनन्वसन्नसर्पापविश्वेकममोक्तं वेत्त्यन्तानां
'तनसि परीपहार्ता वनमर्दागद्वानेऽपि जानन्दवृद्धिरेव । तपहि-
कश्चिद्व्यसनेः शान्दमोक्षदयः उत्तमर्गाय श्विनं दत्तु अत्मानं
धन्यमेव मन्थते, अथवा तत्त्वित्तिद्वयार्थं प्रवेष्टव्यां आहूः
अथोन्मुखदिग्दहाकश्चकुशलमपि नस्तिद्विगाव्यामिदानीं पथस्त-
कं चेष्टे. तथा हर्षमेति एवं परमानन्दोपपन्नद्वान्तद्वि-
साधनार्थं नहिवातककर्मज्ञपाप तत्रःकथदिषु आत्माननानन्दपति,
कुतः ! इत्याह-उपेयमधुरत्वतः. 'उपेयस्य मोक्षस्य निर्मला-
व्यपनदस्य यन्मधुरं मातुर्यं तन्मातृ, मिद्धिमातुर्येनस्य तत्ता-
धनोनापनृतं निष्प्रग्रिहत्वादि सर्वं हितं जानाति, कथंभूतलां
तपस्विनां ? 'सदुपायप्रवृत्तानां. नत् शौनन उपायः साधनं
सर्वानिर्वाणत्वं तत्र 'प्रवृत्तानां उद्यताना. इत्यनेन स्वधर्मसा-
धने साधूनामानन्दः अ दुःखे, यस्य साधने कष्टत्ववृद्धिः स न
साधकः । उक्तं च षोडशके ॥ ४ ॥

इत्थं च दुःस्वरूपत्वात्, तपो व्यर्थमितीच्छताम् ।

बोद्धानां निहता बुद्धि-बोद्धानन्दापरिक्षयात् ॥५॥

‘ज्ञानं’ यथार्थस्वपरावबोधः तस्य सारं चारित्र्यं वैराग्यं तस्य ‘गरि-
ष्ठता’ गरिमा गुरुत्वं तत्स्वरूपमर्चित्यं दुर्विचारं अन्या गुरुता
अधोगमनहेतुः ज्ञानगुरुत्वं ऊर्ध्वताहेतुः अत एवार्चित्यमिति यथा
गरिष्ठतया ऊर्ध्वगतिरेव स्यात् अधःपातः कदापि न भवति ।
ऊर्ध्वता द्रव्यतः जीवेभ्य उच्चत्वगोत्रोदयादिरूपा, क्षेत्रतः ऊर्ध्व-
लोकगमनरूपा, भावतः सम्पक्त्वाद्युत्तरोत्तरगुणादौ रोहणरूपा,
तेन यो ज्ञानगरिष्ठः स ऊर्ध्वत्वं स्वर्गापवर्गलक्षणं सम्पक्चारि-
न्द्रियगुणलक्षणं प्राप्नोति ॥ ८ ॥

पुनः ज्ञानक्रियाभ्यां मोक्षः, न ह्येकस्यापि विरोधकः सावको
भवति, क्रिया हि वीर्यविशोधि-रूपा, ज्ञानं च चेतनाविशोधि-
रूपं चेतनवीर्ययोः शोधिप्राप्तयोः एव सर्वसंहरा तथापि क्रियातः
ज्ञानस्याधिक्यं दर्शयति—

क्लेशक्षयो हि मंडूक-चूर्णतुल्यः क्रियाकृतः ।

दग्धतच्चूर्णसदृशो, ज्ञानसारकृतः पुनः ॥ ९ ॥

व्या०—क्लेशक्षय इति । हीति निश्चितं ‘क्रियाकृतः’ क्रियो-
द्यमविहितः क्लेशक्षयः कर्मक्षयः मंडूकचूर्णतुल्यः ज्ञेयः, यथा
मंडूकचूर्णः पुनः घनयोगतः तत्रानेकामिनवमंडूकोत्पत्तिहेतुर्भवति,
तथा—क्रियया अशुभकर्म क्षयति, तथापि शुभानां प्रचुरा वृद्धिः,
पुनः शुभोपयोगकाले अशुभानां वृद्धिः इति ज्ञेयं । पुरा पूर्वं
ज्ञानसारकृतः कर्मक्षयः दग्धतच्चूर्णसदृशः इति, इत्यनेन ज्ञाना-
नंदकृतः कर्मक्षयः पुनः न प्रभवति, यथा—मंडूकचूर्णः दग्धो न
मंडूकोत्पत्तिहेतुर्भवति, एतदुपदेशपदात्सर्वं ज्ञेयं, आगमेऽपि—
“सीलं सेयं सुअं सेयं” इत्याल्लापकेन । तथा पंचनिर्ग्रयस्तत्के-

तपसा 'योगाः' मनोवाक्यायुषा 'न हीयन्ते' 'स्वरूपमणं' तच्चा-
नुभवतो न हीयते, यद् इन्द्रियाणि न 'हीयन्ते' धर्मसाधकस्वा-
ध्यायार्हिसादि तत्कार्यप्रवृत्तिर्न 'हीयते' क्षयं न लभते, इत्यनेन
साधनामृतचेतनार्थार्याणां हानिः न स्यात्, तत्तपः शुद्धं 'कार्यं'
कर्तव्यं इति ॥ ७ ॥

मूलोत्तरगुणश्रेणि-प्राज्यसाम्राज्यसिद्धये ।

बाह्यमाभ्यन्तरं चेत्यं, तपः कुर्यान्महामुनिः ॥ ८ ॥

ध्या०-मूलोत्तरगुणेति-‘महामुनिः’ परमनिर्ग्रथः इत्थं तपः
कुर्यान् किमृतं तपः ? “मूलोत्तरगुणश्रेणिप्राज्यसाम्राज्यसिद्धये”
मूलोत्तरा मूलमृता ज्ञानचारिणादयो गुणा ‘उत्तराः’ समिति-
गुण्यादयो गुणाः तेषां ‘श्रेणिः’ विशेषतः गुणप्राग्भावरूपा तथा
‘प्राज्यं’ प्रचुरं यन् ‘साम्राज्यं’ प्रभुत्वं तस्य ‘सिद्धिः’ निष्पत्तिः
तस्य इत्यनेन स्वर्गीयगुणप्रभुत्वनिष्पत्त्यर्थं बाह्यं लोकोद्भासकारण-
त्वान् प्रभावकतामूलं आभ्यन्तरं अन्यलोकैः ज्ञातुमशक्यं स्वगुणि-
कारूपं च तपः कार्यम् ॥ ८ ॥

इति व्याख्यातं तपोऽष्टकम् ॥ ३१ ॥

अथ सर्वनयाश्रयणाष्टकम् ॥ ३२ ॥

तपो द्विविधं संवरात्मकं (ज्ञानात्मकं च) तत्र संवरात्मकं
ज्ञानचारिणयोः तीक्ष्णत्वं सचेतनार्थार्यादीनां स्वरूपकैकत्वं, द्वि-
तीयं तु ज्ञानचारिण्यर्थभोगगुणमंगलसंभवं गुणात्यन्तैकत्वाद्युभव-
वन् सर्वपरभावाग्रहणारूपं, जयन्त्यनः अंशत्यागद्वैतकदेगनोऽनीहा-
गुणैकत्वं, उत्कृष्टतः शुद्धव्यापनचरमान्यवनायलक्षणं, परभावावबोधो

चारित्रं विरतिः पूर्णा, ज्ञानस्योत्कर्ष एव हि ।
ज्ञानाद्वैतनये दृष्टिर्देया तद्योगसिद्धये ॥ १२ ॥

व्या०—चारित्रमिति । 'पूर्णा विरतिः' चारित्रस्वरूपमणं तत्
ज्ञानस्यैव उत्कर्षः हीति निश्चितं ज्ञेयं ज्ञानस्य अकृष्टारस्या
चारित्रं ज्ञानैकत्वं चारित्रं आत्मनः मूलध्याख्यायां ज्ञानदर्शन-
गुणद्वयमपत्त्वमेव । उक्तं च श्रीविशेषादयके—उवाच उवा-
चोऽपि—असरीरा जीववणा उवाचता दंतगोपनाणेहि " इत्यादि-
चतान् । अतः ज्ञाने स्थित्वं चारित्रं ज्ञानस्यानंदः सुखं ज्ञान-
प्रकर्षावशोधः सुखं इति भाष्योक्तेः तथा ज्ञानस्यापराधनं भोगः
एवं भावना पृथग्गुणानां भावनापि विशेषादयके " यतः
चारित्रज्ञानादयः पृथग्गुणा इच्छन्ति ।" इत्यादिकं तेन अगे-
पयोगमपस्यात्मनः ज्ञानं मुख्यं तेनोच्यते ज्ञानाद्वैतनये ज्ञान-
वन्मा ज्ञानमेव साध्यं ज्ञाननिगमणना सिद्धिः, एवं दृष्टिः देया,
किमर्थ ? तद्योगसिद्धये, ज्ञानयोगस्य सिध्यर्थं निष्पत्त्यर्थं
अतः ज्ञानपूर्विका क्रिया हिता, तेन ज्ञानं ग्यर्थाख्ये महत्त
अभ्यासो विवेक इति रहस्यं । ज्ञानयोगे न सिद्धिः तस्य
साधने ज्ञानमेव प्रधानं इति ज्ञानसाधनार्थिनया भवितव्यम् ॥ १२ ॥

अथ श्रीमद्भगवोविजयोपाध्यायः एतद् ज्ञानयागमिषं शब्दं
रविनं तत्प्रसादिप्रतिपादकं वृत्तमुच्यते—

सिद्धिं सिद्धपुरं पुरन्दरपुरस्पर्द्धावहे लब्धवान्,
चिद्दीपोऽयमुदाग्नाग्महत्मा दीपोऽत्मने पर्याणि ।
एतद्भावनभावपावनमनश्च यमत्कारिणां नेस्तेर्दी-
पशतेः मुनिश्च यमनेर्नित्योऽस्तु दीपोऽत्मनः ॥ १३ ॥

पुनः विकारा इन्द्रियकामाः तेषां भारः तेन रहितं ज्ञानसाराश्रितं
ज्ञानसारे परमात्मस्वरूपे आश्रितं व्याप्तं मनः स्तोकाणां अस्ति ।
इह खलु जगति कामोद्दिग्धाः स्वरूपोपयोगलीनचित्ताः शुद्धसा-
ध्यदृश्यः पुरुषाः स्तोका एव ॥ १४ ॥

पुनः ग्रंथाम्यासरूपं फलं दर्शयति ।

जातोद्रेकविवेकतोरणततेर्धावल्यमातन्यते,
हृद्देहे समयोचितः प्रसरति स्फीतश्च गीतध्वनिः ।
पूर्णानन्दधनस्य किं सहजया तद्भाग्यभङ्ग्या
भवन्नेतद्ग्रन्थमिपात्करग्रहमहश्चित्रश्चरित्रश्रियः ॥ १५ ॥

व्या०—जातोद्रेकेति । 'एतद्ग्रन्थमिपात्' ज्ञानमात्रं ग्रंथाम्याम-
व्याजान् धारिवश्रियः 'करग्रहमहः' पाणिग्रहणमहोत्सवः प्रसङ्गि
इति सङ्कः, शेषं स्वत ऊह्यम् ॥ १५ ॥

भावस्तोमपवित्रगोमयरसैः सिक्तेष्व भूः सर्वतः,
संसिक्ता शमतोदकेरथ पथि न्यस्ता विवेकस्त्रजः ।
अध्यात्माभृतपूर्णकामकलशश्चक्रेऽत्र शास्त्रे पुरः,
पूर्णानन्दधने पुरं प्रविशति स्वीयं कृतं मङ्गलम् ॥ १६ ॥

व्या०—भावस्तोम इत्यादि पृथं । 'पूर्णानन्दधने' शुद्धात्मज्ञाने ए
प्रविशति स्वीयं कृतं मङ्गलं इति वाक्यं इत्यनादिसंमार्गमङ्गल-
व्यात्वामंपनकपापयोगदेतुधतुष्टपोषयितज्ञानावगणादिकमात्मनं
पदांपस्य अटव्यात्मसावनस्य विषमयोगशोकादिकं दृष्ट्वा । नाना
वन्तगपौदपात्रव्याहारादिपोगागतिनामनाया. महात्मनमद्वय-
मिहृष्यव्यवसायां, वृत्तामयनिस्सुंदराव्यादीं वृत्तामयतिनमंमनाया

तन्हा तत्वेवि पप, निष्ठदिहो तत्त्वतत्त्वविदा ।

अग्नेयनिष्ठिना पुन, हवति तन्मपत्तता ॥ २ ॥

इत्यादि ॥ २ ॥

तन्मतां वयपताह ।

नाप्रमाणं प्रमाणं वा. सर्वमप्यविशेषितम् ।

विशेषितं प्रमाणं स्यादिति सर्वमपत्तता ॥ ३ ॥

एष—नाप्रमाणमिति । सर्वं वाक्यं एषाति न ज्ञानम्
न वा ज्ञानं नानां ज्ञानं, न विविचित्तोद्देशम्, अप्यं तदेवं
नानां गुणादौ अन्तर्गततां तदेवाप्रमाणं, अन्तर्गतादिकं
पूर्वमन्तरे तदेव गतिर्वादिह प्रमाणं अन्तर्गतादिकं तदेव
तत्त्वानि वाप्य ।

पत्तत्त्वमितिर्वाचं, तन्मपत्तमितिर्वाचमितिर्वाचम् ।

पत्तत्त्वमिति पत्तत्त्व, निष्ठपत्तत्त्वमितिर्वाचम् ॥ १ ॥

पत्तत्त्वमितिर्वाचं—पत्तत्त्वमितिर्वाचं इत्यादि सर्वम्
अविशेषितं, अन्तर्गतमप्यं तद्वत्त्वं विशेषितं, विशेषितं, तत्त्वो-
क्तिं नानां स्यात्, विषयविशेषितमप्येति नानां स्यात्
तद्वत्त्वं स्वतन्मपत्तमप्यं अन्तर्गतमप्यं नानां नानां,
पत्तत्त्वमितिर्वाचं तद्वत्त्वं तद्वत्त्वं तद्वत्त्वं तद्वत्त्वं । उक्तं च

सुखे सत् पत्तत्त्व, वाचो निष्ठविशेषितो नानां ।

तद्वत्त्वं अ निष्ठविशेषितो, पत्तत्त्वमितिर्वाचो अन्तर्गतो ॥ १ ॥

अन्तर्गतमप्यं वत्तं न नानां नानां । उक्तं च—

अन्तर्गतमप्यं तद्वत्त्वं, तद्वत्त्वं तद्वत्त्वं तद्वत्त्वं ।

तद्वत्त्वं तद्वत्त्वं तद्वत्त्वं तद्वत्त्वं तद्वत्त्वं ॥ १ ॥

संतो हि गुणग्राहका एव, न खलु पुनः भूत्सरिणो भवन्ति, तेन सतां प्रौढानन्दकरी एवैषा टीका समाप्ता इति ॥ १५ ॥

अत्र सूत्रकृतः श्रीमद्यशोविजयोपाध्यायाः न्यायाचार्या वाग्वा-
दिनो लब्धवरा दुर्वादिमदाम्रपटलखंडनपवनोपमाः । तेषां प्रशस्तिः—
गच्छे श्रीविजयादिदेवसुगुरोः स्वच्छे गुणानां गणैः,
प्रौढिं प्रौढिमधाम्नि जितविजयप्राज्ञाः परामेयरुः ।
तत्सातीर्थ्यभृतां नयादिविजयप्राज्ञोत्तमानां शिशोः,
श्रीमन्न्यायविशारदस्य कृतिनामेपा कृतिः प्रीतये १६॥

इत्यव्यात्मज्ञानसारसूत्रं संपूर्णम् ।

(ग्रंथाग्रं २८१ सूत्रसंख्या.)

व्या०—गच्छेति । श्री 'विजयदेव' सूरिवराणां गच्छे श्री 'जीन-
विजय' प्राज्ञाः तेषां सातीर्थ्यवराः श्री 'नयविजय' प्राज्ञाः तेषां
शिष्येण श्रीमद् "यशोविजयोपाध्यायेन" विहितोऽयं "ज्ञानसा-
राख्यः" द्वाविंशदशकप्रमाणो ग्रंथः सूचितः । तद्टीका च शुद्धमार्गदर्श-
केन श्रीखन्तरगच्छीयेन सङ्गोपाध्यायश्रीदीपचंद्राणां शिष्येण देवचं-
द्रगुणिना कृता ज्ञानमंजरी इति श्रेयः ।

स्वप्रशस्तिं निवेदयति (टीकाकारः)

नमः स्याद्वादरूपाय, सर्वज्ञाय महात्मने ।

देवेंद्रवृन्दवन्द्याय, वीराय विगनारवे ॥ १ ॥

श्रीगौतमाद् ज्ञानवरा मुनीनां, देवर्द्धिपर्यनमनेयवोवाः ।

तेषां सुवंशे वरभास्कराभः, श्रीचंद्रमानो मुनिराद् बभूव ॥ २ ॥

संवेगारंगशाला—ग्रंथार्यकथनमूव-भारतुल्यः ।

सूरिर्जिनेश्वराख्यः, सिद्धिविधिसावने धीरः ॥ ३ ॥

व्या०—भेषः मर्त्येति । धर्मसादनः कंठनालुगोपनमात्रः शुक्ल-
सादः कपायनान्तर्यः केशपोषणं भक्षणं त्याग्यः, पापक्षयगजय-
पुच्छा श्वरजरापावनशुभाः विवादाः, मोहनि हेयः, तच्छ्रान्त-
गमनान्यावशोद्यमं तत्कार्यित्वं मतिं यददति स धर्मसादः, सर्व-
तपश्चान्नवान् धर्मसादनः वक्ता तपश्चपनगमिकः, इति श्रौता-
तच्छ्रान्तगमिकः उभयोर्धर्मापेक्षेने धर्मकपनतः विजुहं भेष-
कृत्यां यदि य न श्रौता तादृशं तपसि तत्त्वतो धनेच्छय-
धर्मकपनं क्षिनाय, य पुनः शुक्लसादां य पुनः विवादां परेष-
दुर्कतदृष्टीनां विपर्ययः अभेषः अकृत्यान्, मृत्मापकपनं पाप-
मेव यतया धर्महितकृत्यं तु भावतु कंठा ॥ ५ ॥

अथ समागमप्रशंस्तनामाह—

प्रकाशितं जनानां येर्मतं सर्वनयाधितम् ।
चित्ते परिणतं चेदं, येषां तेभ्यो नमो नमः ॥ ६ ॥

व्या०—प्रकाशितमिति । यैः सर्वज्ञाचार्योपाचार्यैः सम्पन्नदर्श-
नज्ञानवर्तिवर्तिपतैः श्रीहरिभक्तदिभिः संविप्रसङ्गिकैः पपा-
र्योपदेशकैः सर्वनयाधितं सर्वनयमात्रं व्याख्यातमिति मतं इ-
शान्तं मौलांगत्वे स्वशक्तिं तेभ्यो नमः । शुद्धोपदेशका ए-
विश्वे प्रज्वाः । उक्तं य भवमावनायां—

भगवन्मुमुक्षुभानां, बह्वचनन्दैहकुण्डलिज्जानां ।
उज्जोद्भजमुवन्तानां, क्षायमविश्वेवहं नयके ॥ १ ॥
ते पुञ्जा लिज्जोष्ण, सज्जन्धवि जाय निम्नहं नानां ।
पुञ्जान्वि पुञ्जपरा, नाना श्रित्तुता य ॥ २ ॥

तथा उपदेशमात्रायाह—

तच्छिष्येण स्वयमेवार्थं, देवचंद्रेण धीमता ।
 व्याख्याता सुगमा शुद्धा, टीकेयं तत्त्वशोधिनी ॥ १६ ॥
 स्याद्वादस्य रहस्यानां, ज्ञानालम्बोदयेन च ।
 देवचंद्रेण बोधार्थं, सुटीकेयं विनिर्मिता ॥ १७ ॥
 संवद्रसनिषिजलविचन्द्रसिते (१७९६) कार्तिके सिते पक्षे ।
 पंचम्यां नव्यपुरे, कृतेयं ज्ञानमञ्जरी ॥ १८ ॥
 वाचनात् पठनादस्या, यो लाभो मे समागतः ।
 तेनाहं भव्यसंघश्च, भवतां धर्मसाधकः ॥ १९ ॥
 जयतु जिनराजस्य शासनं, दुःखनाशनम् ।
 ज्ञानानंदविलासाढ्यं, सर्वसंपद्विवर्द्धनम् ॥ २० ॥
 मंगलं भगवान् वीरो, मङ्गलं गौतमः प्रभुः ।
 मङ्गलं स्थूलभद्राद्या, जैनधर्मोऽस्तु मङ्गलम् ॥ २१ ॥

इति श्रीज्ञानसारटीका ज्ञानमंजरी संपूर्णाः ।

श्रीशुभं भूयात् ।

विहेषं' एकांतग्रह रूपं मनस्थानं 'त्यक्त्वा' अपहाय शुद्धभूमिक-
ज्ञानपरिपाकरूपो भूमिकां आरूढाः प्राप्ताः ज्ञानाद्युभवस्थानस्था
पुनः अद्भुतस्या लक्ष्यं वेद्यं अपवा—लक्ष्यं शुद्धज्ञानस्वरूपं त-
'अद्भुतः' मूढतादेता अमूढाः 'लक्ष्ये' तत्स्वरूपे ये ते सर्व-
जीवाजीवेशनिष्ठश्चुनि पक्षपातः एकांतनाग्रहरूपः तेन 'विव-
जिताः' रहिताः । परमः अमूर्तः आनन्दो येषां ते तन्मयाः सर्वे
ते नपाद्य सर्वनपाः तेषां 'आश्रयाः' आध्याताः सर्वनपाश्रयाः, एवं
स्वरूपाः पुण्या जपन्ति तन्मयदर्शनादिगुणधर्माः, इत्यनेन स्वस-
त्तावर्ततावनोदतस्वकाप्येतनादिपरिणतिरूपप्रकल्प तावनः प्रा-
पतमहत्त्वमेक्यः तन्मयपरमात्मप्रसंगवर्जिताः स्वादाश्नपमार्गा-
पलाक्षितपमार्थवन्तुस्वरूपा आद्यापौमाव्याया जपन्ति, विश्वविश्व-
व्याप्तोहनिशरणमयमवाक्यामृतवन्तनिरस्तानादिमोहकाढकूटाः स्व-
तन्मयान्तर्गतद्विदात्तार्त्तात्कलिना निर्ग्रया अपि महागजाः, अतंग-
अग्निः अमृतगुणमयवाद्याव्यायाः, निगुहुता अपि स्वतत्त्वता-
धनव्याकुलाः, वनवासिनोऽपि स्वपर्यायमकरंदपातमग्नाः श्रमिस्त-
वैजोक्ताजानिवाहवैतेयाः, मार्गातुमार्तिणोऽपि यथाशक्तिगुणप्रव-
र्द्धननिबद्धज्ञाः द्रव्यभावमायनेन शुद्धपरमात्मसाव्यदत्तदृश्यः ते
एव ज्ञानमात्रग्रहणकुशला इति ॥ ७ ॥ ८ ॥

इति सर्वनपाश्रयतादृक् व्याख्यानं ॥ ३२ ॥

द्वाविंशत्यक्षरविवर्तनं निम्ननिम्न

सांप्रतद्वचनमहागप मगोदृशनां भावनामिद्वानरूपनं निर्दिशति-
पूर्णो ममः स्थिरोऽनोहो, ज्ञानी शान्तो जितेन्द्रियः
त्यागी क्रियापरस्तुतो, निर्लेपो निःस्पृहो मुनिः ॥३॥

व्या०—विद्येति । पुनः 'विद्याविवेकमंशः' विद्या धुनाभ्यासः ।
विवेकः स्वयविभजनात्मकः । नाभ्यां मंशः तत्त्वयुते विद्याष्टक-
विवेकाष्टके । यो हि विद्याविवेकमंशः स मत्पश्यः इष्टानिष्टे
कृतुनि गगद्वेगगहितो भवति तेन मात्पस्याष्टकं । मत्पश्यो हि
भयगहितः तेन भयवर्जनाष्टकम् । भयगहितस्य नात्मज्ञाया इष्टा
इष्टनेन अनात्मज्ञाया भवति तत्तत्तिरुपपाष्टकं । यः लौकिकश-
रार्थित्याद्यभिन्यागहितः स तत्त्वदृष्टिः तेन तत्त्वदृष्ट्याष्टकं । पश्य
तत्त्वदृष्टिः मण्डपमृद्धः पामतपशवान् भवति तेन समृद्ध्याष्टकं ॥२॥

ध्याता कर्मविपाकानामुद्दिष्टो भववारिधेः ।

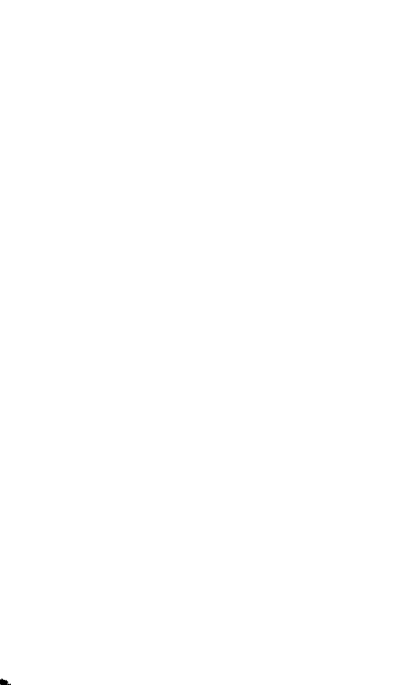
लोकसंज्ञाविनिर्मुक्तः, शास्त्रदृग् निष्परिग्रहः ॥ ३ ॥

व्या०—व्यमेति । यः समृद्धः स काले विविधविपाकोदये
कर्मविपाकानां ज्ञाना व्याप्ता च भवति, अतः कर्मविपाका-
ष्टकं । यः कर्मविपाकव्यवर्ती स एव भवान् संसागन् उद्दिष्टो
भवति, अत एव भवोद्दिष्टाष्टकं । यः भवोद्दिष्टः स लोकसं-
ज्ञानुक्तो भवति, तेन लोकसंज्ञान्यागाष्टकं । स एव शास्त्रदृग् च
पुनः निष्परिग्रहो भवति । अत एव तत्परुपकाष्टकद्वयं ।
(शास्त्राष्टकं परिग्रहाष्टकं च) ॥ ३ ॥

शुद्धानुभववान् योगी, नियागप्रतिपत्तिमान् ।

भावार्चाध्यानतपसां, भूमिः सर्वनवाश्रितः ॥ ४ ॥

व्या०—शुद्धेति । यः निष्परिग्रहः स एव शुद्धात्मनत्वाद्युभ-
ववान् भवति, तेनानुभवाष्टकं । यः स्वरुपाद्युभवा स एव योगी
योगव्यानमयः, यः योगी स एव निश्चयेन कर्मयागकर्ता तत्प-
रुपकाष्टकद्वयं । स एव भावार्चा भावपूजा तथा ध्यानेन

व्या०-निर्विकल्पिते । महान्माणां सम्पत् आत्मभावस्तेषा-
 त्माणां 'अथैव' अस्मिन्नेव भवे मोक्षः इदमिति तत्कर्मत्वमोक्षाभाव
 एव तदिति अतस्तद्वन्मार्गादीनां स्वभावसुखदीप्त्यां विनिर्मु-
 क्तयेन मोक्षमप्यतोः कथितम् । कथंमृताणां महान्माणां ? निर्विकल्पं
 विकल्पहितं निगदयं सर्वं अथा पुष्टसंपोगक्ष्मा तथा रक्षितं
 ज्ञानं तत्त्वतोऽयं तस्य मरं तत्त्वस्वरूपं चारित्रं उनेष्टुयां प्राप्नु-
 वन्तः पुनः कथंमृताणां अन्तर्माणां ? विनिर्मुक्ता निर्वृता यस्य
 अद्याप्येषां विनिर्मुक्तमात्राणां, सर्वेषां पुष्टाभारहितत्वां निर्वि-
 म्भकत्वां ईदृश मोक्ष इति ॥ ६ ॥

चित्तमाद्रीकृतं ज्ञान-सारसारस्वतोर्निभिः ।

नाम्नोति तीव्रमोहान्नि-क्षोपशोपकदर्शनाम् ॥ ७ ॥

व्या०-चित्तमिति । ज्ञानमागमिदो ग्रंथः तस्य सारवशी
 वशी तथा ह्ये 'उन्मेषः' कल्पोदमैः येषां चित्तं अद्रीकृतं
 तेनां जीवनां तीव्रो मोहजोः श्रितः ब्रह्म तेन यः शोषः तस्य
 कथ्यतां पीडनां नामोति इत्यनेन ज्ञानमागतस्वरूपमद्रीकृतवि-
 त्तनां मोहप्रिवयो न भवति ॥ ७ ॥

इत्यन्तरेव वक्ष्यति-

अविन्त्या कापि साधूनां, ज्ञानसारगारिष्ट्या ।

गतिपेयोष्वनेव म्यादध्यानः कदापि न ॥ ८ ॥

व्या०-अविन्त्येति । नो मय ! 'साधूनां' एतत्तन्निष्ठा-
 कानां कानि 'अविन्त्या' विविधुस्तस्य ज्ञानमागमिदो अस्ति ।

३, सुक्ष्मसंपराय, ४ यथाग्याते, ५ ए. पांच नारिच स्वरूपपरमण, पररूप
 त्याग, घन-महाक्रन पांच-प्राणातिपातविरमणादिक । पांच व्यवहार-
 आगम व्यवहार, चौद पूर्वधी मांडी अधिक ज्ञानीने श्रुतव्यवहार, बहु
 श्रुतने, अज्ञातव्यवहार शेषमुनिने, धारणा व्यवहार आलोयण प्रमुखे,
 जीतव्यवहार भद्रक संयने छे. । पांच आचार-ज्ञानाचारादिक. । पांच ममिति
 इय्यामभित्यादिक. । पांच सज्जाय-वायणा, पुच्छणा, परियट्टणा, अणुपेहा,
 धम्मकहादिक, एट्टा कार्यमां रक्त पिण संवेग-मोक्षभिलाष सहित,
 एट्टे ए छत्रीम बोलेमं मग्न ते छे पिण ए निर्धिरूप परमानंदमयी जे
 मोक्ष तेहने अभिमवेग कहिये ते मध्ये रक्त छे. एट्टे बीजी छत्रीसीएँ करी
 बिराजमानने जाणीने एहवा गुणवंत ते आपार्य गुरुत्त्व करी सदहवा.
 ए बीजी छत्रीसी. ॥ ३ ॥

इंदियैविसैयपमायासर्वैर्निदकुभावणापणगच्छो ।

छेर्जीवेसु सजयणो, छत्तीसगुणो गुरु जयउ ॥ ४ ॥

ट्वार्थ-इन्द्रिय पांच । तथा पांच इन्द्रियना विषय जे वर्ण, गंध,
 रस, स्पर्श, शब्द, ए पांच मूल विषय । प्रमाद पांच-प्रमादकता अहं-
 कारनी, विषय इन्द्रियना कषाय क्रोधादि, निद्रा आलस्यरूप, विख्या
 राजकषादिक ए पांच प्रमाद. । आश्रव पांच-प्राणातिपात १, मृपावाद
 २, अदत्तादान ३, मैथुन ४, परिग्रह ५, ए आश्रव पांच. । निद्रा १,
 निद्रानिद्रा, २, प्रचला, ३ प्रचलाप्रचला, ४ धीणद्धी, ५ । कुभावना पांच-
 कंदर्पभावना, १, किल्बीर्षा भावना, २, आभियोगी भावना, ३ आसुरी
 भावना, ४, मंमोही भावना, ५ । ए छ पांच श्रीम ३० बोलधी जे
 विरम्या अने छ कायना जीवनी जयणावंत छे एहवी श्रीजी छत्रीसीएँ
 करी बिराजमान माहरा गुरु तत्त्व जाणवां. ३ ॥ ४ ॥

मुनीनां अल्पश्रुतवतां आहारादिसंज्ञास्ति, बहुश्रुतानां आहारा-
दिसंज्ञानिषेध इति सर्वत्र योज्यम् ॥ ९ ॥

ज्ञानपूर्तां परेऽप्याहुः, क्रियां हेमघटोपमाम् ।

युक्तं तदपि तद्भावं, न यद् भग्नापि सोऽज्झति ॥१०॥

व्या०—ज्ञानपूर्तामिति । 'ज्ञानपूर्तां' ज्ञानेन पवित्रां क्रियां
शुभयोगव्यापारात्मकां 'हेमघटोपमां' सुवर्णकलशसदृशां, 'परेऽपि'
अन्यपूयिका अपि आहुः, एतन् युक्तं तदपि हेमघटे भग्ने अपि
तद्भावं. हेममौल्यं न उज्झति, तथा सद्ज्ञानयुक्ता क्रिया
ततः पतितस्य भग्नास्यापि नाधिकस्थितिवंधः "बंधेण न श्रौतर्ह
कयावि" इति वचनान् । ज्ञानी क्रियायुक्तः स्थितिक्षयं करोति
ततः पतितोऽपि तन् स्थितिस्थानं नातिक्रमति; अतः ज्ञानपू-
र्वका एव । तथा च उपपातिकोपांगे मिथ्यादृष्टिः एकांतेन द्रव्यय-
त्तिलिङ्गक्रियायुक्तः नवमधैवेयमांतं गच्छति, तथापि स्थितौ
पूर्णबंधक एव सम्पद्यति प्रतिपत्तां तत्पतितोऽपि मिथ्यात्वभावं
गतोऽपि एककोट्यकोट्यन्तरस्थितिं यद्भाति नाधिकां यद्भाति
अतः ज्ञानस्याधिकत्वम् ॥ १० ॥

पुनः दृढयति—

क्रियाशून्यं च यद् ज्ञानं, ज्ञानशून्या च या क्रिया ।

अनयोरन्तरं ज्ञेयं, भानुखद्योतयोरिव ॥ ११ ॥

व्या०—क्रियाशून्यमिति । 'यद् ज्ञानं' तत्त्वावबोधः सत्स्वसं-
वेदनरूपं 'क्रियाशून्यं' द्रव्यक्रिया आस्रवगेयनात्मिका तथा शून्यं
च पुनः क्रिया 'ज्ञानशून्या' तयोः अनंतरं भानुखद्योतयोरिव ज्ञेयं,
भानुशून्यं ज्ञानं, खद्योतप्रकाशशून्या क्रिया ज्ञानशून्या ज्ञेया
इति ॥ ११ ॥

भय, ६ आदानभय, ७ ए सात भय रहित छे । तथा पिंडेसणा ७ तथा पाणेसणा ७—संसृष्टा १ मसंसहा २ उद्धिय ३ तह अप्पलेणिमा ४ चैव । उग्गहिया ५ पग्गहिया ६ उज्झिय धम्माय ७ मत्तमिहा. १—प्रथम पिंडेपणा—संसृष्ट खरबेला हाय तथा पात्रादि २, असंसृष्ट हस्त असंसृष्ट पात्र एट्ठे अत्तरडित दही एह्वो पिंड ग्रहता अभिग्रह धारिने प्रथम पिंडेपणा, १, संसृष्ट बीजी, २, गाथामां व्यत्यये आप्पुं छे ते सुप्रोधारण मात्र मोटे असंसृष्ट हाय संसृष्टपात्र वा असंसृष्ट पात्र, संसृष्ट हाय एह्वो भीक्षा ग्रहताने श्रीनी पिंडेपणा. ३, अल्पलेपा ते श्चुं ? अप्प ते अभाववादी निर्लेप पृथक्पादि ग्रहताने चतुर्थी पिंडेपणा, ४ अवग्राहीता नाम भोजनकाति शरावलादिकेन विपे थाप्पुं जे भोजन जाति तेह्वी भिक्षा लेवी ते पांचमी पिंडेपणा. ५, गृहीता नाम—भोजनस्नाद देनाने ऊनमाल धाते करादिकथी पड्युं ते भोजन जात (च) ते, भोग-ववाने काजें करादिके जे ग्रथुं ते छट्ठी पिंडेपणा. ६ उनज्जीतमतिश्चुं छांडवा योग्य भोजन जात द्विपदादिके पण नवां छे ते वट्ठी अर्द्धत्यक्ता-वशेषमात्र रेहताने मातमी पिंडेपणा. ७। पाणेपणा पिण इमज सान प्रकारे ते मध्ये चोथी पिंडेपणा अप्पलेवा माहं नानापणुं आयाम सोवीरकादि निर्लेप जाणुं. इम १४ भेदना जाण. । तथा सात प्रकारनामुखें संयुक्त— १—संतोष, २, कम्प—इंद्रिय तेहनो जीपवो ते मुख बीजुं, ३—प्रसन्न-चित्तता, ४—दयाळुपणा, ५, मम्यपणा, ६—पवित्रपणा. ७—दुर्जनकी वेगळो रहेवो ते मुख मानुं ऐ २८. तथा आठ भेदना स्थानकथी रहित जातिमद १, कुल्लमद, २, छाममद, ३, कल्लमद, ४ अर्थमद, ५, रूपमद, ६ विद्यामद. ७ अने तममद ८ अने आठ मदकी रहित. ९ पांचमी छत्रीमी ए गुणतत्त्व रीति बिराजमान ने माहग गुरु जाणता. १ ॥६॥

अट्ठविहनाणदंसण चारित्ताचारवाइगुणकलिओ ।
चउविहवुद्धिसमेओ, छत्तीसगुणो गुरु जयउ ॥ ७ ॥

ज्ञानभंजरी टीका.

व्या०—सिद्धि गिरपुरे इति । अपं ग्रंथः सिद्धपुरे
 मन्मथनपा सिद्धि लब्धवान् 'उदारसारमहत्ता' प्रधानसा
 'दीपोत्सवे परंभि' दीपादिकादिने संश्रुतां गतः, कथं
 ग्रंथः ? 'चिदीयः' ज्ञानप्रदीपः पृतप्रावनभावपावनमनसं
 त्काणिं जीवानां एतस्य ग्रंथस्य भावना आत्मतन्मयता
 भारा अर्पप्रानममत्त्वस्तायाः तैः 'पावनं' पवित्रं 'मनः'
 नन ध्वजं मनोहारी धमन्कारो देषां ते तेषां तैः तैः
 लोपयोगलक्ष्यैः दीपशतैः शुष्ट निधयो वस्तुधर्मः तस्य
 ज्ञानं तदेव मनं इष्टं तैः तेषां ज्ञानधमन्कारिणां दीप
 निन्यः निरंतरः अग्नौ भवतु, इत्यनेन यथार्थज्ञानगृहं
 समग्रानां निन्यं दीपोत्सव एवास्ति ॥ १३ ॥

केषांचिद्विषयज्वरातुरमहो चित्तं परेषां विषा-
 वेगोद्वर्ककुतर्कमूढितमथान्येषां कुर्वराग्यतः ।

लम्बालर्कमवोधकूपपतितं चास्तेऽपरेषामपि, स्तो
 तु विकारभाररहितं तद् ज्ञानसाराश्रितम् ॥

व्या०—केषांचिदिति । 'अहो' इति आश्चर्ये, केषांचिज्ज
 'चित्तं' मनः 'विषया' इंद्रियामिटाया एव ज्वरः तेन 'आतुरं'
 अस्ति । पुनः परेषां केषांचिन् मनः 'विषावेगः' इति ।
 मिथ्यात्वस्य 'आवेगः' त्वरा तस्य 'उद्वर्कः' उदयः तेन 'म'
 व्याकुलीमनं अस्ति, अन्येषां जीवानां 'कुर्वराग्यतः'
 गर्भमोहगर्भवेगग्यतः 'लम्बालर्क' लम्बः आलर्कः 'हृदय'
 इति लोकभाषा यस्य तन् मनः अस्ति । च पुनः उ
 कुशलवादिनानां कुबोधपतिनं कुज्ञानपतिनं मनः अस्ति

लीन ते समाधि. < ए आठ योगना अभ्यासी. < । यही आठ महा सिद्धि अणिमादिक । तथा आठ योगदृष्टि— मित्रा १ तारा २ कला ३ दीप्रा ४ स्थिरा ५ कान्ता ६ प्रभा ७ परा. < इहां पेहेली ४ च्यार दृष्टि मध्ये मार्गानुसारीथी मांडीने ग्रंथी भेदी सीम पुहचे सर्वद्वंद्व ज्ञानथी यद्यपि वेद्य संबध पदने पुहचे नहीं, स्थिरादिमें आठ्यो समकीत थामे, पत्ती ते स्पर्शना ज्ञानी थको—अनुभव ज्ञानी थको ते भेद रत्नत्रयी परिणामी अभेद रत्नत्रयीने केलें घनवार्ता स्वभावीने केवळी थामे तिसारे आठमी दृष्टि पहेल्यो कहीये. ए गुणें युक्त । तथा च्यार ४ अनुयोगमां निष्पन्न—द्रव्यानुयोग १, गणितानुयोग २, चरणकण्ठानुयोग, ३ धर्म-कथानुयोग, ४ ए सर्व मळी ३६ । ए सातमी छत्रीसी जाणवी । अपवा मूळ अनुयोग, उपक्रम जे ते पणें थवानो उद्यम (उद्योग) १. वस्तुने विषे समकालीद्योतक गुण ते निश्चेष्ट. २, वस्तुनो स्वरूपार्थ—फलार्थ प्रमुख अर्थनो कहेंवो ते अनुगम, ३. वस्तुना अवस्थांतराभाव कयक ते नय. ४ ए पिणच्यार अनुयोग बीजा जाणवा. ७ ॥८॥

नवतत्तपणू नवव्यंभगुत्तीगुत्तो नियार्णनवरहिओ ।

नवकंपकयविहारो, छत्तीसगुणो गुरू जयउ ॥९॥

टवार्थ—हवे आठमी छत्रीसी कहे छे—नव तत्त्वना जाण । नववाड ब्रह्मचर्यनी तेना पालक. एकली स्त्री संघातें एकला ब्रह्मचारीयें एक वस-तिअें रात्रे वसवो नहीं १. स्त्रीनां श्रृंगार विलास किरापनी कथा न कहेवी, २. जे पाट, बाजोटे स्त्रीं घेडी होय ते धांतके वे घडी मांहे पुरयें वसवो नहीं, पुरुषने आमने स्त्रीयें वे तथा ४ घडी सीम वेसवो नहीं. ३. स्त्रीनो मनोहर गुह्य उन्नी मोवो नहीं. ४ ज्यां स्त्री पुस्य भोगमदां हुवे ते कायना शब्दविलास मांपजवा नहीं, २. ब्रह्मचारी पेंहे गं भोग भोगल्या सेभारवा नहीं १. ब्रह्मचारीयें बीकणा आहार

हुदेवमेतालनासिनापां, इन्द्रियविषये सुखबुद्धिदृष्टक्षणमांतिपरुमरीचिका-
मूनिमृतापां, खोविलासादिविषयस्तच्छायायुतापां, महात्म्यां घना-
दिपिनासाध्यालोत्पत्तेरस्य, तद्धाभादियोजनादिग्नूदस्य, परिग्रमतः
जीवस्य, कदाचित् जगदुपकारपरविद्याधराः गुरुः तस्य संपोगो
जानः, गुरुणापि मार्गभ्रष्टः इतस्ततः परिग्रमतं दीनभरणमवलो-
क्योक्तं हे भद्र ! शृणु तवानंदकंदोपमं महोदयनगरस्य मार्गः,
यत्र सदागमसारास्ति तत्त्वरीषूपदर्शानि, आचार्योपाध्यायनिर्ग्रंथादयो-
नागतिकः, सन्त्यगृहदर्शनज्ञानोपयोगनिर्द्धारितमार्गप्रचाराः, यत्र
क्षांत्यादिधर्मसन्त्यक्त्वादियुगस्थानान्येव विभ्रानमूमयः, स्वाध्याय-
विविगीतवृन्दमनोहरा पद्मतिः, तच्चातुभवतत्त्वैकत्वादयः श्रममंतरेण
नगलंबनोपायाः, यनतिपनाघष्टांगानि बाहनानि, श्रीमदहंमहा-
राजराजनीनिनिगृहीततत्त्वतुष्टिलाः चारित्राचारप्रवीणसामायिका-
दिसंयमस्थानतन्निवेशाः, यत्र श्रद्धावाण्यानिर्द्धारितसिद्धिपुगमन-
निर्ग्रावातप्रचारं स्ववपीदृश्यं । प्रवर्तय तन्मार्गं, येन कर्माष्टशत-
सूहृद्वपं कृत्वा निर्मलानंदशुद्धमध्यावायमनुनराहृतिनिहितं अनंतज्ञा-
नदर्शनपूर्णरमाह्वयं अमूर्त्तसंगनिरामयं निर्वाणनगरं निराबाधं द्र-
श्यसि, तेन भव्येन श्रमगादिसहायेन गृहीतस्तन्मार्गः, ततो गुरुणापि
पानेपोषणं दत्तं ज्ञानसाराख्यं यथाप्योपदेशमूलं शुद्धातुभवात्वाद-
मनुस्तरासवादं शक्ततत्त्वशीतद्वज्रं, तेन निर्दिक्त्वं प्रवृत्तो मार्गो-
स्तदनेन । अतः परमपायेपोषणं ज्ञानसारं मोक्षमार्गं गच्छन्ता सुस्त-
निर्वाहार्थं अम्पस्यं, तस्य च चिरकालीनाक्षयत्वहेतुमृता तदा-
स्वादशक्तिरगार्थं दिहित्वेयं टीका तत्त्वार्थविशेषादयस्त्वयमसंग्रहिनी
कर्मप्रवृत्त्यादिप्रपाठेनस्वैकं मया देवचंद्रेण स्वसंगोपकाराय तत्त्व-
बोधिनी नाम्ना, सा च सिं नंदतादाचंद्रार्कः । अतः च यन्मया
स्वमतिदोषेण भ्राष्टिकं भाषितं, तच्छोषयंतु दशः पशोपकारवशाः

मिच्छाकार २ तहकार ३ छंदणा ४ निमंणा ५ पुच्छणा ६ आप-
च्छणा ७ आवस्सही ८ निस्सीही ९ उरसंवदा १० ए दम समा-
चारी साधुनी नित्यनी। चित्तनी समाधिना स्थानरु, नर वादि ९ दशमो
परिचय, ए २०। अनंनानुबंधी आदि १६ सोळ कयायना त्यागीष्टो
दश समाधि लीन, सोळ कयायल्यागना उद्यमी ते गुण २६ सी रिग-
जमान म्हारा गुरु नागवा.। ए दशमी छत्रीमी जांगरी. ॥११॥

पडिसेवेंसोहिंदोसे, दसदसविणवाइचउसमाहीओ।
चउभेयाउँ मुणंतो, छत्तीसगुणो गुरु जयउ ॥१२॥

ट्वार्य—दश प्रकारनी प्रतिसंवा—द्वयं १, प्रमादं २, अगाधेनं
३, आतुरताभे ४, आपदायें ५, संक्रिय ६, सत्मान्कारे ७, मयें ८,
प्रदोषे ९, विचारणाभे १० ए दश कारणे दोष लागे १०. ते छत्ता-
वता नपी.। दश शोधि दोष—“आकंपश्चा १, अनुमाणाश्चा २,
अं दिष्टं ३ वापरं ४ च ५ सुहृमं ६ वा। छत्रं ७ सहाय्यं ८
बहुजन ९ अवत्त १० तस्सेवा ॥१॥” ए दम पृवं २०। रिग
समाधिना भेद ४, तपसमाधिना भेद ४, श्रुगममाधिना भेद ४, आवा
ममाधिना भेद ४. ए १६ मिट्या २६ ना जांग ते मारग गुरु जंगम
ए ११ मी छत्रीमी. ॥१२॥

दसविहवेओवचं, विणेंयं धंम्मं च पडु पयासंतो।
वजियअकर्प्यच्छको, छत्तीसगुणो गुरु जयउ ॥१३॥

ट्वार्य—दश प्रकारनो वेत्तावच—“आपरिय १ उरग्राह २,
तवस्सि ३ मेदे ४ गिल्लान ५ साहस्यु ६। समुत्त ७ मं ८
दुष्ट ९ गन १०—वेयावचं इव दसहा ॥१॥” कया दश प्रकारनो
विनय—अरिहंन १ मिद्ध २ वेदय ३, मुर ४ प चमने ५ व
साहस्युने ६ प। आपरिय ७ उरग्राह ८, पवपने ९ दंशने १०

तच्छिष्या जिनचंद्रारूपाः, सूर्यो गुणमूरयः ।
 तच्छिष्याभयदेवार्या, गच्छे खरतरेश्वराः ॥ ४ ॥
 येन नवांगी वृत्तिरुपपाति सोपांगवृत्तिविस्तारः ।
 विदधे पञ्चाशकादिवृत्तिर्या बोधवृद्धिकरा ॥ ५ ॥
 तत्पट्टे जितवृद्धभ-सुरिजिनदत्तमूरयोऽमूर्वन् ।
 पट्टावुक्रमभानुर्जातो जिनकुशलमूरिगुरुः ॥ ६ ॥
 तेषां वंदो जातो, गुणमनिरताकरो महाभाग्यः ।
 कलिकालपंकमग्राह्योक्तानिस्तारणे धीरः ॥ ७ ॥
 श्रीमज्जिनचंद्रारूः, सुरिर्नव्यार्कदीधितिप्रतापः ।
 तस्यावदातसंख्या, गण्यते नो सुरावीरीः ॥ ८ ॥
 तच्छिष्याः पाटकाः श्रीमत्पुण्यप्रधानसंशिताः ।
 सुमतेः सागराः शिष्यास्तेषां विद्याविशारदाः ॥ ९ ॥
 तच्छिष्याः साधुरंगारूपा, राजसाराः सुपाटकाः ।
 सर्वदर्शनशास्त्रार्थ-तत्त्वदेशनतत्पराः ॥ १० ॥
 तच्छिष्या ज्ञानधर्मारूपाः, पाटकाः परमोत्तमाः ।
 जेनागमगृह्यार्थ-दायका गुणनायकाः ॥ ११ ॥
 तेषां शिष्या महापुण्य-कार्यसंसाधनोद्यताः ।
 पाटका दीपचंद्रारूपाः, शिष्यवर्गसमन्विताः ॥ १२ ॥
 येन शत्रुंजये तीर्थे, कुंथुनापाहंतः पुनः ।
 धैर्ये समवसाग्रे, प्रतिष्ठा विदिता वरा ॥ १३ ॥
 धनुमुखे सोमजिना कृते यः पूर्णतां व्यवात् ।
 प्रतिष्ठा नैकविशानां, धके सिद्धाचले गिरि ॥ १४ ॥
 जहम्मदावादमल्ये, सहस्रपण्णाद्यनेकविशानाम् ।
 धन्यानां च प्रतिष्ठां, धकार यो धर्मरूपे ॥ १५ ॥

७ नियट्टि ८ अनियट्टि ९ सुहुम १०, उवसम ११ स्वीण १२ सयोगि
 १३ अयोगि १४ गुणा ॥१॥” ए १४ । तथा प्रतिरूपादिक चोद गुण
 सहित—“पडिखी १ तेयस्सी २, जुगप्पहाणागमो ३ महुरवकां ४
 गंभीरो, ५ धीमंतो ६, उवएसपरो य ७ आयरिओ ॥ १ ॥
 अपरिस्तावी ८ सोमो ९, संगहसीलो १० अभिगहमई अ ११।
 अविकत्थणो १२ अचवलो १३ पसंतहियओ गुरु होइ १४ ॥२॥ ए
 १४ मळी २८ । तथा अष्टांग निमित्त—द्विय १, उत्पात २, आंतरित्त
 ३, मोमं ४, अंग ५, स्वर ६, लक्षणं ७, व्यंननं ८, ए आठ अंग
 निमित्तना जाण पण निमित्तने प्रकाशे नही. ८ । ए सर्व मळी ३६
 छत्रीसीना धरणहार ते माहरा गुरुत्व जाणवा. । ए सत्तरमी छत्रीमी
 जाणवी. ॥ १८ ॥

पंचदसजोगसन्ना—कहणेण तिगारवाण चाएण ।
 सल्लतिगवज्जणेणं, छत्तीसगुणो गुरु जयउ ॥ १९ ॥

ट्वार्थ—पन्नर योग “सचेयरमोसअसच्चमीसमण ४ वय ४
 विउव्व २, आहार. २, उरलं, २, मीस कम्मण १ इय योगा
 पन्नरभेएणं ॥१॥” १९ । तथा संज्ञा पन्नर १९—आहारसंज्ञा १, भस्मंज्ञा
 २, मण्डनसंज्ञा ३, परिग्रहसंज्ञा ४, क्रोधसंज्ञा ५, मानसंज्ञा ७, माद
 संज्ञा ७, लोभसंज्ञा ८, छोकसंज्ञा ९, ओरसंज्ञा, १०, सुगमंज्ञा ११,
 दुःखसंज्ञा १२, मोहसंज्ञा १३, दुग्गळामंज्ञा १४, शोकसंज्ञा १५,
 ए सर्व मळी १९ पन्नर संज्ञाएं धर्मे धर्ममे गिणता नथी. एहवा प्र-
 पगाना घणी छे गारव तीन ३—सातागारव १, रिद्धिगारव २, स्फ-
 रव, ३ ए ३ ना त्यागी छे. ३३ । तथा मल्य तीन ते मायामल्य १,
 नियागमल्य २, मिथ्यात्वमल्य ३ ए तीन मल्य गदित. ए ३६ गुणे
 युक्त ने माहरा गुरुत्व जाणवा. । १८ ए अठारमी छत्रीमी जाणवी. ॥ १९ ॥

ॐ नमः सिद्धम् ॥

अथ श्रीमद्देवचन्द्रकृत-

गुरुगुणपट्टत्रिंशत्पट्टत्रिंशिकावालावबोधः॥

आर्योवृत्तम्.

वीरस्त पण् पणमिअ, सिरिगोयमपमुहगणहराणं च ।

गुरुगुणछत्तीसीओ. छत्तीसं किञ्चइस्सामि ॥ १ ॥

उत्तार्थकारतुं मङ्गल-अभिधेयादि-

प्रणम्य परमात्मानं, शुद्धस्याद्वाददेअरुप ।

श्रीवीरं आसनाधीशं, विद्वेशं प्रणमाम्यहम् ॥ १ ॥

श्रीमदाचार्यवर्याणां, गुणानां पट्टत्रिंशिका ।

उत्तार्थः शिष्यबोवाय, देवचन्द्रेण प्रोच्यते ॥ २ ॥

श्रीवीर चोवीममा एमेअर विशयानंदन मोहमल्लगीपवाने महावीर
अभये परीमहोवसगाणं नेण कण् महावीरे, एत्ता श्रीमहावीर म्वासी
नेहना 'पण्' प्रणमविद् प्रणमी-नमस्कार प्रतीने तेहना प्रथम गणप
श्रीगोतम नेहना दीक्षित एत्ताम् १०००० हजार गुनि मोक्षानंदने
पाम्या ते प्रमृत्त अभिभूति आदिक जे गणप ते मेवने प्रणाम करीने
आत्मानं परमानंदतत्त्व निष्पत्तिनो मूढ शुद्ध ध्रुवममे, ते शुद्ध ध्रुवान
देवात्त्व, गुरुत्त्व, परमत्त्व, एत्ता शुद्ध भोव्यवण प्रतीत करे भाष,
निहो देव जे श्रीअहिंसे मिदम्बरूपयोगी स्वगुणपर्याय प्रागुभाव करे
निर्मलं कृत स्वयत्तारने मरुपरकर्ता, मरुपरभोक्ता, नेहने अचरेवी अनेना-

ने आत्मानं दोषी अर्थ उच्यते। ने विरोधिनी देवता कहेवी। १.
मोक्षी ने मोक्ष नि कर्मद अर्थ। अथ आत्मानं नी र्मि उच्यते-
ब्रह्म ने देवता देव ने मोक्षनी देवता नगरी। १. निरोधी-ने
देवता देव मन्त्र्यन्तं गुण ने औद्यिक भाव अच्युत रूप छे ने मोटे ने
गुण्यो ने उद्योगिकता ने निरोध करिये। ४ ए. देवतामें ब्रह्म। कथ
४. अर्थया-ए उच्यते। कथा. १. ब्रह्मरथ-द्विष्ट विद्यनी
कथा १. ब्रह्मरथ ने दान, मोक्ष, न. भावनानो स्वरूप कहेको ने ब्रह्मरथ।
१. अने ए सर्व मोक्ष कहेको ने सर्वोत्तमाया. ४ ४ कथामध्ये अर्थया,
ब्रह्मरथ ते लब्धः योग्य, ब्रह्मरथ ते कहेको योग्य, सर्वोत्तमाया ते लब्धः
योग्य। भावना ४-दानभावना. १. ने आत्मानं दानी भावा मोटे भावो,
मोक्षभावो, विचारो, भावनदि पांच मन्त्रायनो करको. ने दानभावना
१. बीनी दान भावना. २, शीतो वायि भावना, ३, बोधी वैराग्य
भावना. ४ ए च्यार भावना. ब्रह्म र्मि भावना, १. प्रमोद २.
कथ. मध्यमा भावना ए च्यार। च्यार ब्रह्म-दान, मोक्ष, न. भा
वन. भावना १, ब्रह्म. २, बोधना, ३ ब्रह्मयोगना, ४ ना नाग।
यार ध्यान-आर्तध्यान १, रौद्रध्यान २, ब्रह्मध्यान, ३. गुरुध्यान,
४. ध्यान ध्यान. प्रथम वे ध्यान (आर्त रौद्र) लब्धता अने ब्रह्म-
ध्यान, गुरुध्यान करवा योग्य देवता पाया ११ ए उत्तम गुण विम
लान ने गुरु लब्धता ॥ २ ॥

गोविहसम्मंचरणवचं-ब्रह्महारायारसंमिहसज्ज्ञोए।
संवेगे अं रजो, उत्तीसगुणो गुरु जयउ ॥ ३ ॥

ट्वार्य-‘गोविहसम्म’-पान प्रकरो मन्त्रित-उत्तम, १ स-
म. २ सादिक, ३ मन्त्रादन, ४ वेद, ५ पूजा परिगमन।
१. पान वाग्नि-मायात्मिक १, उद्योगिकता, २. परिहारविशुद्धि,
३

इगवीससवलंचाया, सिक्खासीलेंस्स पनरठाणाणि।
अंगीकरणेण सया, छत्तीसगुणो गुरु जयउ ॥२६॥

टवार्थ—एस्तीम सबळता त्यागी ते गापा—“तं जहओ इत्यर-
म्भं कुर्वते मेहणुं च सेवते रीद भुंजमाणो आहारुम्भं च भुंजते ॥१॥
तत्तो य रायपिडकीयं पामिचयं, अभिहटं छिज्जं भुंजते, मयउउपय-
विखय ॥२॥ छम्मासन्भितरओ, गणागणे संकमं करेमाणे; माम-
न्भितरतिन्निउदग लेवाइ करेमाणे. ॥३॥ गिण्हंते अ अदिगं,
आउट्टि तद्वा अणंतवहीयाए; पुदर्यायडाण मिज्जं, निसहायं वा रि
चेयंते ॥४॥ मामन्भितर ओम्मायडाणाइतिन्निहंते पाणायसाउट्टी
कुर्वते, मुमावयं तेय. ॥५॥ एवं मस्सिणद्धाए मगराग्यानितमं
गसिल्ले न्हंकोलायामपइहाकोलधुणा ते साया वागो. ६. मर-
सपाणम घाए जीवउवसेताणउ भवे तहयडाणाइ, वेयमाणे मरये
आउट्टिआए अ ७. आउट्टि मूलकंदे, पुफंय फले अर्यायागियंयः
भुंजते सबलेउ, तदेव मंयउरस्संते ॥८॥ दस दगदगये कुवना
इहाणाइ दमयवरिमेनेउदिपमीउउगवग्यागेयहथमत्तेणं. ॥९॥

द्व्याट भाययणेणं, वंदित्तमत्तपाणधितृणं, सुंनइ मारये
एसो, इगवीसमो होट नायवो ॥१०॥ प. २१ तथा सिक्खीम्भं
पत्त म्पना—० अह दस म्पनागेहि—गुरिगीरत्ति, पुषट निपा-
विती अचक्के अमाइ अहुत्तये. ॥ १ ॥ अणं पारिगमाइ
पवंचं च न कुवइ. मितिल्लमाणो भयइ. मुअं जट्टं न मसइ.
॥ २ ॥ न य पावपारिगमाइ. न य मिनेमु कुवइ १०। अति-
प्यम्मारिजित्तम, गे वन्नानमामः ॥३॥ कलरटमगराजए, पुट्टे

• २१ दमयवरिमेने, सिक्खीम्भं पुति कुषट।

मंदविनी अकारे, अन्ने अहुत्तये ॥ इति वटं पत्त.

हणेगा, छउपक्खोडतिगतिगंतिरिया । अक्खोडपमज्जणाया, नव-
नव ^१ मुहपत्ति पणवीसं. १ ए पचवीस मुहपत्तीनी पडिहेह-
णाना करता ए सत्तावीसमी छत्रीसीगुणे करी सहित ते माहरा गुरु
जाणवा २७ ॥२८॥

सत्तावीसविहेहिं, अणगारं गुणेहिं भूसियसरीरो ।
नवकोडिसुंद्धगाही, छत्तीसगुणो गुरू जयउ ॥ २९ ॥

ट्यार्थ—साधु मुनिराजना २७ सत्तावीस गुणें मुक्त—“वयछट्ट-
मिंदियाणं च निग्गहो भावकरणछकं च । समणा विरागयावि य,
मणमाईणं निरोहो अ ॥१॥ कायाण छक्कजोगम्मिजुत्तयावेयणादिया-
सणया । तह मारणंति अहियासणा एए अणगारगुणा ॥२॥” एत्थे
साधुजीने गुणें करी शोभायमान छे शरीर जेहनो तथा नव ९ ते मन,
बचन, कायाए करुं नही, करावुं नही, करताने अनुमोदुं नही ए नवकोटि
विशुद्ध आहार, वमति, पात्र, उपगरणना ग्राहक छे निर्दोष छे. ए
छत्रीम २७—९ गुणे करी विराजमान ते माहरा गुरु जाणवा २८॥२९॥

अडवीसलद्धिपयडण—पउणो लोए तहा पयासंतो ।
अडविहपभावंगत्तं, छत्तीसगुणो गुरू जयउ ॥ ३० ॥

ट्यार्थ—अट्टावीस महालद्धि प्रगट करवा महा निपुण छे तेहना
जाण—“सम्माणुसच्चविरइ, मल विप्पमोमखेल सच्चुसद्धोविउत्ति
आसीविसओहो रिउविउल केवल संभिन्न, चक्कि जिण हरिचर
चारण पुच्च गणहर पुलए आहारग महु चय रतिरे आसरां
कुंढबुद्धीय बीयमइ पयाणुमारी २८. आठ प्रकारना प्रभावकरा गुणे
विराजमान तथा—“पावयणी ? धम्मकही २, वाई ३ नेमिच्छिओ

- पट्टानरे—पणवीस पडिहेहा.

ट्वार्य—अट्टविह—आठ जानिना ज्ञानादिक आचार—कान्हे १
विगह २ बहुमाने ३ उवहाने ४ तह, अन्हवने, ५। वंनण ६
अत्य ७ तदुभये ८ अट्टविहो नाणामायारो ॥१॥ तथा दर्शनाचार ८—
निम्मेकिय १ निज्जेम्बिय, २ निवितीमिच्छा ३ अमूददीठि अ ४।
उववूह ५ धिरीकरणे ६ वच्छल ७ प्पभावने ८ अट्ट ॥ २ ॥ ए १६
तथा चारिवाचारना ८ मेद ते पांन समिति, त्रण ३ गुप्ति, ए २४
बोल यथा. वट्ठी आचारवंत १, आहारवंत, २, व्यसहारवंत, ३ बिहा-
ग्वंत, ४ अपरिध्राविवंत, ५, निर्मरावंत, ६ अपायेदशी, ७ एण्णावंत
८ ए आठ गुणवंत गुरु. वट्ठी च्यारपुद्धि ४ औत्पातिकी, १, वैनयिकी.
२, कार्मिणिकी, ३ पारिणामिकी ४ ए मर्व मळी ३६ छत्रीम गुणे
विगज्जनान म्हाग गुरु मानवा. ए छट्ठी छत्रीमी. गाथा ॥ ७ ॥

अट्ठविहकम्म, अट्ठंग जोगमहसिद्धिजोगदिट्ठि
विउ ।

चउविहअणुआंगनिउणो, छत्तीसगुणो गुरु जयउ ८॥

ट्वार्य—हवें मातमी छत्रीमी कहें छे—आठ कर्म ज्ञानावरणादिक
नेहना मूःम भावना मांण. ८ । वट्ठी अष्टांगयोग—यम १, नियम, २,
आमन, ३, प्राणायाम, ४ प्रत्याहार, ५, धारणा ६ ध्यान, ७, समाधि
८ ए अष्टांगयोग कह्योये—नेमां यम ते प्राणातिपातविग्मणादि महाव्रत
१. निष्ठा—तौच, मनोपादि. २, आमन—पदमामनादि, ३ प्राणायाम
ध्यामनिरोधादिक चार अंग स्थिरता कथारवा माटे अम्याम करवो. ४
पट्ठी प्रत्याहार जे आत्माने विषयधी खेचने म्बरूप मन्मग करवोते. ५,
धारणा जे ध्येय अरिहंतादिक शुद्ध निमित्त अथवा आत्मम्बरूप ते ध्येय
छे. नेहने विषे पोताना उपयोगनी एकाग्रता करवी ते धारणा ६ ते धार-
णायें अंतर्गृहृत सीम स्थिरता रहेवी ते ७ ध्यानअने ध्यानना मुग मध्ये

पुणो पुणो अहिगरणं, उप्पाए तित्थमेयए १२॥६॥ जाणं आढम्मिए,
जोए पडंजइ पये पये १३। कामे वमिच्चा पत्थेइ, इहंमि भविये इय
१४ ॥७॥ अभिक्खवणं अचहुस्सुत्तं, जे भासंति चहुस्सुए १५ तह प
अतवस्सी य, जे तवस्सिस्सि अहं वए १६ ॥८॥ जायतेयेण बहुजणं,
अंतो धूमेण हिंसई १७। अकिच्चमप्पणा काउं, कयमेएण भासइ
१८ ॥९॥ नियडुवहि पणिहीए, पल्लिउंचे साइजोगजुत्ते य १९।
वेइ सज्जं मुसं वपसि, अज्झाणं झंज्झए सया २० ॥१०॥ अद्दा-
णंमि पविसिच्चा, जो धणं हरइ पाणिजं २१। धीसं भित्ता उवाएणं,
दारे तस्सेव लुप्पइ २२ ॥११॥ अभिक्खमकुमारेउ, कुमारेहि च
भासए २३। एवमवंबयारीउ, वंबयारित्तिउहं वए २४ ॥१२॥
जेणे वेसरियं नीए, वित्ते तस्सेव लुब्भइ २५। तप्पभाउट्टिए
वावि, अंतराय करेइ से २६ ॥१३॥ सेणावइं पसत्थारं, अत्तारं
च विहिंसइ २७। इट्ठस्स वावि निगमस्स, नायगं सिट्ठिमेव वा २८
॥१४॥ अपस्समाणे पस्सामि, अहं देवत्ति वा वए २९। अवण्णेणं
च देवाणं, महामोहं पकुब्बइ ३० ॥१५॥ ए ३० श्रीस महामोहना
स्वानक रहित तथा अंतरंगवेरी छ ६ धी रहित-काम १, क्रोध २,
लोभ ३, ईर्ष ४, मान ५, मद ६ ए छना त्यागी ते एकग्रीसिनी
छग्रीसिनी छग्रीसगुणे विराजमान ते माहात्मा गुरु जाणवा ॥३२॥

इगहियतीसविहाणं, सिद्धगुणाणं च पंच नाणाणं।
अणुक्कित्तणेण सम्मं, छत्तीसगुणो गुरु जयउ ॥३३॥

व्यार्थ—श्रीमिद्धमगर्भना इगतीन ३१ गुण यथा—“पट्टिसेइग
संटाणे, ५ वण्ण ५ गंध, २ रस, ५ फास, ८ वेअे ३ य। पण
पण द्वापण्ड निहा, इगतीसमकायसंगरुहा ॥१॥ अट्ठा क्रमे-
“नयदंसणम्मि चत्तारि आउए पंच आदमेअंते। सेसे दोदोभेया,

कन्या नती. ७ मन्त्ररहित अविमात्राभि आह्वय कर्मो नही ८ मन्त्रा-
रहित शरीरनी शोभा न समी. ९ ९ नासार्थी फळे. १८। ना निभागा
९ रहित. २०. अने ना कन्या विरामना करणहार-बोमाननो एक
दिएर, दोन काळ ८ मरितना अठ विरार अ ना दितारं कन्या
मोक्षी म्मंडित, मर्व पादवी: शीत न्मत्त मोक्षने दिहणो निम्न
नती "वास्तवपंमि कर्मता, मुपिणो आसाङ्गा भणिया" इत्युपेक्षा-
मग बवनव। ९ अठमी मर्मोमीना करणहारने मारता गुरु नाना. ॥९॥

दसभेय अ संवरें, संकिलेसैं उवघों वविरहिओ निचं।
हाताई छकरहिओ, छत्तीसगुणो गुरु जयउ ॥ १० ॥

ट्यार्य—एवं नन्मी छयीमी वहे छे—दस १० प्रकारना संवर
संयुक्त—नांव इंद्रि बरा ९ पांच संवर, तीन योग संवरा ९ ३, औषि, उन्नति, उन्नतिनो मान ९ दस संवर। दस १० प्रकारनो संस्तेरा—
१ उन्नति संस्तेरा, २ कर्मति संस्तेरा, ३ कपाय संस्तेरा, आहार
संस्तेरा, ९-९-७ तीन योगनी कर्मताते संस्तेरा, ८ अज्ञान संस्तेरा,
९ अद्वैत संस्तेरा, १० अवतारप्रक्रियानो संस्तेरा. ९ १० दस संस्तेराभी
रहित। तथा संजन्मा १० दस उत्पत्त थी रहित. "दस संजमो वयापा,
वगम १ उपायने २ स ३ परिक्रमे ४। परिहरण ५ नाग ६,
दंमन ७ चरित ८ अचिभत ९ संवरवसे १० ॥ १० ॥" बडी
हास्य, रुड, अग्नि, शोक, भय, दुर्गंठा. ९ ९ छ थी रहित। ९ नाभी
२६ सी गुने सुट न्हारा गुरु नाना. ॥१०॥

सविहसामायोरी, दसचित्तसंमाहिठाणलीगमणो।
गोलसकसार्येचाई, छत्तीसगुणो गुरु जयउ ॥ ११ ॥

ट्यार्य—दसमी छयीमी वहे छे. दस. सामायोरी—इत्युपेक्षा. २७

अंकुस ६ कच्छभ ७ रिंगीय ८ मन्थु ९ व्वतं १० मणपड्ड
 ११ वेइअ १२ वद्ध १३ भयंतं १४ भयगारव १५, मित्तकार-
 णातिन्नं १६ पढणीय १७ रुद्ध १८ तज्जीय १९ सट्ठ २० हील,
 २१ विपलिअं २२ अंचिअं २३ दिट्ठमदिट्ठ २४ संगं २५ करंतं
 २६ म्मोअण, २७ आलिद्धणालिद्धं, २८ ऊणं, २९ उत्तरवृ-
 ल्लिअ, ३० मूअंठडूर ३१ चुडलीअ, ३२ वत्तीसदोसमुद्धं.
 ए ३२ दोपना टाळनार। तथा च्यार ४ विकथाना त्यागी ते राजकथा
 १, देशकथा २, भक्तकथा ३, स्त्रीकथा ४. एम ऐ ३२-४=३६
 छत्रीसगुणे विराजमान ते माहरा गुरु जाणवा. ए रीतें ए चोत्रीसमी
 छत्रीसी जाणवी. ए पांत्रीसमी गायानो अर्थ जाणवो. ॥३५॥

तित्तीसविहासोयण-वज्जणजुग्गो अ वीरियायारं।
 तिविहं अणिगूहंतो, छत्तीसगुणो गुरुजयउ ॥ ३६ ॥

ट्ठार्थ—तेत्रीम ३३ आशातनाना वर्जक छे—“पुरओ पवखा
 सन्ने गंता चिट्ठण निसीयणायमणे। आलोयण पडिमुणणे, पुच्चा-
 लवणे अ आलोए ॥१॥ तहउवदंस निमंतण, अज्जाययणे तहअ-
 पडिमुणणे। अद्धत्तिय तत्थगए, किंतु मतज्जायनो सुमणे ॥२॥ एवं
 एयं होउ कहकहं, तस्स न सुमणो इवइ। तज्जाएणं हीलइ, पुणो
 पुणो निट्ठुरं भणइ ॥३॥ नो सिरसिकहं छित्ता, परिसंभिता अणु-
 द्विआइ। कहे संथारपाय घट्ठण, चिट्ठुच समासणे यावि ॥४॥ अइवा
 अरिहंताणं आसायणाए सिद्धाए किंचिनाहीयं। जा कंठ मुमुदिट्ठा
 तित्तीसासायणा इति ॥५॥” ए ३३ ण्णे नीत्त प्रचारना वीर्यजिनशा-
 सनेर कामे गोपवता नथी. ए छत्रीसमी विराजमान ते परमोपकारी माहरा
 गुरु तत्त्व जाणवा। ए पांत्रीसमी छत्रीसी जाणवी. ॥ ३६ ॥

ट्वार्थ—तां पिण यथासुखं कथं छे गुरु जे शुद्धतत्त्वना कथक तेना गुणनी छत्रीसीओ कही ए कुलकने विषे पोताना गुणना संग्रह करवा निमित्ते तथा भक्तिएं गुणनी छत्रीसं छत्रीसी करतां १२९६ कोट भया ते कथा. इति ॥ ३९ ॥

सिरिवयरसेण सुहगुरु—सीसेणं विरइअं कुलगमेयं।
पढिऊणमसढभावा, भवा पावंतु कल्लाणं ॥ ४० ॥

इति गुरुगुणछत्तीसी समत्ता ॥

ट्वार्थ—श्रीगुणप्रधान दश पूर्वधर संपूर्ण सूत्र अर्थना धारक, आ काशगामिनी प्रमुख महालब्धिना पात्र श्रीवज्रस्वामिना शिष्य जगत्त्रय उपकारी श्रीवज्रसेनगणि तेहना शिष्य जे गुणरागीमतिपणे ए कुलक रच्यो ते भणीने असठभावी एटलें जिनशासनभावितमती जीव भव्यात्मा पामे कल्याणनी परंपरा प्रत्ये. ए ४० मी. गाथानो अर्थ. ॥४०॥

हवे ट्वाकारप्रशस्ति—

श्रीमत्खरतरगच्छे, पाठका राजसारसत्संज्ञाः ।

तच्छिष्यपाठकोत्तम—धोराः श्रीज्ञानधर्माहवाः ॥१॥

तेषां शिष्यप्रवराः, पाठका दीपचंद्राभाः ।

तेषां शिष्येणायं, बालबोधो विनिर्मितः ॥ २ ॥

मुनिगुणस्मरणालंकृतः, विशुद्धचित्तेन देवचंद्रेण ।

भव्यजनानुग्रहकृते, कृतः सदभ्यासरसिकेन ॥३॥

इति श्रीगुरुगुणपद्मत्रिशिकाबालबोधार्थः समाप्तः ॥

सोलससोलस उगमं-उप्पार्यणदोसविरहिवाआहो
चंडहाभिगंहनिरओ, छत्तीसगुणो गुरु जयउ ॥२०॥

ट्यार्य—सोलउगम दोष-१६-सोलस उगमदोसा आहो
कम्मु १ देसाय २ पुइयरुम्मे ३ य मीसजाए ४ अ । ठवणा
पाहुडिआए ६ पाओयर ७ कोय ८ पामिचे ॥ १ ॥ पणिअट्टि
१० अभिहट्टु ११-ग्भिमे १२. मालोहट्टे १३ य अछिजे १
अणिसिट्ट १५ उओयरए, सोलस पिट्टुगमे दोसा ॥२॥” १६
तथा सोलउत्पादनादोष १६-“धाई १ दूइ २, निमित्ते, ३, आनीव
४, वणीमगे ५, निगिच्छा य । ६ कोहे ७ माणे ८ माया
लोमे १० अ हवंवि दस एए ॥ १ ॥ शुद्धि पच्छा ११ संध
१२ विज्जा १३ मनेय १४ चुण्ण १५ जोगे अ, उप्पायणाइदोस
१६, सोलसमे मूलकम्मे य ॥२॥” ए दोष रहित आहार
लेगहा. एम ३२ । तथा द्रव्य, १ क्षेत्र, २, फाल, ३ भाव, ४ स
अरमेदे अभिग्रहना धरणहार ए ३६ गुणना धणी ते माहरा गुरुत
नागवा । ए ओगणीमयी छमीसी जणवी. ॥२०॥

सोलसवर्येणविहिन्नू, सत्तरसविहसंजैमंमि उज्जुत्ते
तिविराहणाविरहिओ, छत्तीसगुणो गुरु जयउ ॥२१॥

ट्यार्य—सोल वनन विधिना ज्ञाण, १६-कान्ततिअं ३ लि
निअं ३ पणनविअं ३ तहपररख १० पयवरख ११ । उवयणा
पडरुं १५, अज्जत्थ १६ चेवसोलममं ॥१॥ तथा सत्तरंविमंम
१७-पंचाधरपी विमन ए पांच, पंचेन्द्रियनिग्रह ए १०, वथाप ४
दंड १ नी विरतिरूप ए १७; अथवा-पुदवि-दग-अगणि-माल
वणस्सई विनि चड पणिदि अजीवे १० पेदापेद पयज्जण, प

सुंदर संयम पाणी वरे, तीन जगत पवित्र ज करे;
 शांतिनाथ स्वामि हूं नमूं, सख विघन दूरे हूं गमूं. ४
 श्रेय कुमुद विकासावण भणी, पूरण चंद्र समोवड गिणी;
 बंदू महावीर भंगवान, अक्षय लिपमि दायक दान. ५
 पूरण श्रुत नभ चंद्र समान, संयम लिपमि तिलक प्रवान;
 नमीयै इंद्रमूति अणगार, ध्यानसिद्ध योगीस उदार. ६
 सांतिरूप अति ही गंभीर, विद्या सकल धाम गुणवीर;
 भव्यलोक सरणागत पाळ, जप जिनसासन जगत कृपाल. ७
 बोधि विवेक प्रसम हित मूप, सम्यक तत्त्व कथन ए रूप;
 ज्ञान ध्यान श्रुत तप ते सार, जिण निज रूप लझौ सुषकार. ८
 इण दुयको संसार असार, जामि मूझे कुणसु विचार;
 मिथ्या ज्ञान प्रभव ग्रह जेह, निग्रह दक्ष सुजन सुष गेह. ९
 एहवो कहूं ज्ञाननिधि ग्रंथ, दुत्तर जेम उदधिनो पंथ;
 मुझसुं ए किम कहीयो जाय, जिणमें कोविद पिण मंझाय. १०
 समंतभद्रादिक कविनी वाणि, दीपंती प्रभवे सुप्रमाण;
 तिहां ज्ञानलवधर जन कहे, पञ्चुआ परि हासो ते लहे. ११
 विविध कलंक जिनवाणि तणो, नासक देवनंदीये धुणो;
 जपवंतो जिनसेन वचन, जाणै जोगी जिण निज वन. १२
 श्रीजिनवाणि पवित्रित मती, अनेकांत नभ ससि दीवती;
 भवि कलेसपीडित आतमा, जोगीपथ धरूं चितमां. १३

बृहा.

कविन तणौ अभिमान नहि, कीरति इच्छा कोई नाहि;
 १ ग्रंथ उक्त ले माहरी, केवल बोधन चाहि. १४

ते-रूपी भगवत् संभवे उदार करीये ते ए. ३६ ना धनहार ते मातरा
गुरु जाणता. २२-॥२३॥

उत्सर्गोदोसगुणवीस-यज्जओ सत्तरभेअंमरणविहिं।
भवियजणे पयउंतो, छत्तीसगुणो गुरु जयउ ॥२४॥

ट्यार्य-राट्मसगता १९ ओगगीम दोष रहित-चोटग १
लप २ संभाई ३ माण्ड; इत्यादि भाष्यपी माणी लेवा. १९ । तथा
मग्न समधिना सत्तर भेद १७ भगवतीपी जाणज्यो. इत्यादि अर्थ
मय जन्ने उपदेशों प्रगट कथा ए तेवीम २३ मी छत्तीसी गुणे विग-
मज्जने ते गुरु जाणता. ॥२४॥

वीसमसमाहिट्टाणे, दसेसणों पंच गासंदोसे य।
मिच्छेत्तं च चयंतो, छत्तीसगुणो गुरु जयउ ॥२५॥

ट्यार्य-वीम अममाधि म्यानता निवारक-“द्वद्वचारि १
पमज्जिय २, दुपमज्जियं ३ रिक्तमिज्ज ४ आसणिण ५। रायणिय-
परिणामी ६, धेर भूओवाटं ८ य ॥ १ ॥ मंजलण ९ कोटणे
१० पिट्ठमंसिये ११ भिक्खुभिक्खमोदारी १२ । अट्ठिगरणकरो-
दोरण १३, अकालमज्झायकारी १४ य ॥२॥ ससरस्सवपाणिपाए
१५, सट्ठकरो १६ कलह १७ क्षेप्तकारी १८ य । मूरुणमाणभोई
१९, वीम इमे एसणासमिण २० ॥३॥” तथा दत्ता एण्णा दोष-
“संकीय १ मविसय २ निखित्त ३ पिडिय ४ साहरिय ५ दायगु
६ म्मोत्ते ७ । अपरिणय ८ लिज्ज ९ छट्ठिअ १०, एसणदासा
दम हवंति ॥१॥” तथा ग्रामदोष पांच-भूमांगारक प्रसुत, एकविंश
मिथ्यात्व तेनो त्याग, ए छत्तीसगुणे सहित ते गुरु जाणता. ए चोवीस
छत्तीसी यद्. ॥ २५ ॥

चंद्रमा सहु भणी सुप करे जी, सूर्य पीडा करे सर्व;
 ए गुण दोष सभावना जी, तेय करवो किसो गर्व. ८ उ'
 एह आतम महामोहरुं जी, कलंकित होइ जिण शुद्ध;
 तेह मंदिर निज हित भणो जी, तेह पर ज्योति प्रतिबुद्ध. ९ उ'
 भुवन जम सर्प डंकित गणी जी, कुमति तजि ध्यान ग्रह लट्ठ;
 जन्म मरणादि दुष जाणिने जी, सम गिणइ तेहि ज सिद्ध. १० उ'
 इंद्राय रक्ष स्मर सिंहयी जी, जन्म दुःष जाणिजे जाण;
 घूमीया मोह निद्रापत्नी जी, जागे ए कोइ सुभ नाण. ११ उ'
 कुमति कपाय विष मंझिया जी, जीव सह संत कोइ शांति;
 मुक्ति लक्ष्मी मुख देपवा जी, उत्सुक तजि पर भ्रांति. १२ उ'
 बद्धि दुष पीडित जग गिणीजी, संन पामे भव तीर;
 कर्मकलंक अनादिना जी, तुरत धोव मतिवीर. १३ उ'
 कर्मकलंक बाधा बिना जी, सानंद शुद्ध स्वभाव;
 संत जिन मोक्ष इम वर्णवे जी, जिहां नही जनम दुपराव. १४ उ'
 जीविन सर्वनो सार ए जी, नग्भव दुर्लभ जाण;
 छोडि पग्माद शुभमति धरीजी, आदर्ग आनम नाण. १५ उ'
 सट जन काल अहिलो गम जी, बुद्ध फल लेइ दुररस;
 दुष ज्वाला भर्यो गहन छे जी, एह गुण अंन विरस. १६ उ'
 काम धन जीविन चल अँछे जी, बीजडी जेम ए पंद;
 उत्तम जे तज ते लहे जी, राजविमल सदानंद. १७ उ'

दृष्टा मोग्या.

संगी पत्नी विपाद, देहि छीज गेगदी;
 भाँपे मग्ग प्रमाद, आवट दिन प्रति वृहव. ?

अभिवाद्य । हरिं १४ पडिसंतीने १५ सुविनीडधि बुद्ध.
॥४॥" ९ २६ छत्तीसगुणे विगन्धन गुरु जगता. ९ पञ्चीसमी
छत्तीसो जगती. ॥ २६ ॥

यावीसपरीसंहहियासणेण, चाएण चउदसण्हं च ।
अधिमतरंगंयाणं, छत्तीसगुणो गुरु जयउ ॥२७॥

ट्कार्यः—पञ्चीस परीसह जगन्ने ममपे तेन जय-गुहा ?
निवासा २ सी ३ उरु ४, देना ५ ज्वेला ६ सुविनी ८ ।
परिया ९ निनीदिपा १० मिला ११, अहोम १२ बह १३
जायना १४ ॥१॥ अनाम १५ गेग १६ तगफासा १७, मल
१८ सहर १९ परीसहा । दया २० अनाम २१ सम्मत् २२,
इय दावीम परीसहा ॥२॥ दया १३ चैद अज्जंर अधिदत्तामी
तेन म—“रागो दोलो य पिच्छत्तं ७ कसाया ४ हासउत्तं ६ ।
एगो वेगदिने मया, अवरंगा चउदम ॥१॥" ९ चैद प्रकटी
अधिदत्ता मया ९ छत्तीसमी छत्तीसो गुणे विगन्धन ने महरा गुलत
जगता. ॥ २७ ॥

पणवेइयाविमुद्धं, छत्तीसविमुक्कं पञ्चीसविहं ।
पडिलेहणं कुमंतो, छत्तीसगुणो गुरु जयउ ॥२८॥

ट्कार्यः—पञ्च वेदिह दंतो देतो-यं हय मनु विवे मगता
९ मुद्धंदिह, १. बीली घाय ४ अमुद्धंदिह, ५ पञ्च वेदिह
विमुद्ध । दतो छ दंतो विमुद्ध—* आरमदा संदहा, दत्तायया
य दोनमी मया. पणोडगा चउत्ती विम्वता अवेइय छहा ॥१॥
९ ६ छ दंत महर दतो पणोड पडिलेहणं कउ-दिदिपदिने-

+ जगन्ना १ महर २, मयजि ३ पणोड ४ य वेदिह ५ ।

महविह ६ छ पडिलेहणं कउउत्तं ७ ॥

पुत्र स्त्री धन बांधव कारणें, स्यूं पीजे धरि भर्मे. ६ भा०
 स्त्री किण साथ न आई आवश्यै, तौ स्यौ इण स्यूं रे राग;
 जे पूरव भव रिपु ते इण भवे, बांधव वधतै रे राग. ७ भा०
 जे बांधव ते बड़ी आकरा, हणवा उच्छक दुष्ट;
 वनिता पासे बांच्यो तूं पडै, भवकूपे बहु कष्ट. ८ भा०
 जे भव पाडै ते बांधव नही, बांधव हितकर साधु;
 देह आयु तुटे षिण मोहथी, दीपे चित्र अगाध. ९ भा०
 शीत जीवित भणी वह्नि विषाग्रहे, विषय थकी सुष नाहि;
 जे काजै तुं पातक आदरै, तें वंचै तुझ साहि. १० भा०
 तेह परिग्रह स्रष्ट कहि किम करै, निज गुण हाणिज भाष;
 बाहिज दृष्टि कुमति प्राणीया, दुपीया नरके जाय. ११ भा०
 नरभव एणै तेहि ज आदरै, उभय लोक सुषकार;
 वधरै विषपादप नवि करै, विहवै निज हित सार. १२ भा०
 रात्रे पंपी जिम नग आसै, तिम प्राणि कुल थान;
 परभाते ऊडे ते पंपीया, तिम करमवस मान. १३ भा०
 परभाते जिहा गहमह गीतनी, सांझे विरूई वात;
 जे परभाते राज्ये थापीयौ, ते चिंता गृहे राति. १४ भा०
 जे अणुआ तुझ अंगे आज छे, ते पांड्या लघवार;
 एहवो पुद्गल कोइ रख्यो नही, न ग्रह्यो वपु आहार. १५ भा०
 देव असुर नर धन सहू चल अछे, इंद्रधनुष सम भाय;
 आवै जावै जलकल्लोल ज्युं, को पाटइ को पाय. १६ भा०
 नदीय तरंग गयावलि बाहुडे, न धिरे जोवन प्रेम;
 आऊपो करजल ज्युं नीगमे, कमल दहै जिम हेम. १७ भा०
 विषय संयोग सुपन सम क्षणक छे, सुपना वंचक पेय;
 कुल बल राज्य कीरति धन ए सहू, मेचवटा समलेख. १८ भा०

४ तवस्मी ५ अ । विन्ता ६ मिदो ७ अ कई ८. अहेव पभावगा
भाणिपा ॥१॥" ए. लयीम गुणे विगतमानं ते गुरु नागवा. २९॥३०॥
एगूणतीसभेग, पायमुंग दूरओ विवजंतो ।
सगविहसोहिगुणण्ण, छत्तीसगुणो गुरु जयउ ॥३१॥

ट्यार्यः—एगूणतीस २९ फारधुवानी प्रवृत्तिना वरंरु छे—“अ-
हनिमित्तंगारं, दिव्युष्पायंतरियग्गभोमं च । अंगं सरलवपण वंजणं
च विविहं पुणिशिरं ॥१॥ गुत्तं वित्ती तह वत्तिपं च पायमुभमउणती-
सविहं । गंधप्वनट्टवन्धू—माउं धगुयेयसंनुत्तं ॥२॥" ए. ओगगधीम २९
फारधुवानी उपदेश रहित । अने मान ७ शुद्धिना गुणे गुणो. (तं) लहुया!
उत्ताईनणणं २, अप्पपरानियत्ति ३ अजवं सोरी, दुवरकरणं ५
विणओ, ६ निस्सल्लत्तं च सोद्विगुणा ७ ॥१॥" ए. श्रीममी छमीमी
गुणे विराममानं ते माहवा गुरु नागवा २० ॥३१॥

महनोहवंधंटाणे, तीसं तह अंतरारिछं च ।
लोए निवारयंतो, छत्तीसगुणो गुरु जयउ ॥ ३२ ॥

ट्यार्यः—श्रीममोहनी ७० कोटाकोटी सागरान्वितिवंरुनां स्थानक
जेणे वायोछे—“वारिमज्जेज्जगाहिता, तसे पाणेवि हिमइ १। छाए
मुटं हन्थेणं, अंतोनायं गलेरवं २ ॥१॥ सीसावेदेण वेदित्ता संकि-
ल्लसेण मारइ ३ । सीसंमिजे य आदंहु दुइमारेण हिमइ ४ ॥२॥
यहुजणस्स नेयारं, दीवं नाणं च पाणिणं ५ । सादारणे गिला-
गम्मि पडुकिच्चं नकुच्चइ ६ ॥३॥ साहण धम्मकम्माओ, जो भंसेइ
वट्टिय. । नेआउयस्स मग्गस्स, अवगारंमि वट्टइ ८ ॥४॥ जिणाणं
तनारणाणं, अवज्जं जे पभासइ ९ । आपरिय उवज्जाए, खिसई
दुयुद्धिए १० ॥५॥ तेसिमेव य नाणीणं, सम्मं नो पटितप्पइ ११।
२१

गरभ जनम मरणादि बलि, सुष दुष जोग-वियोग;
जीव इकेलो भोगवै, आधि व्याधि सहु सोग. ३

ढाल-नायक मोह नचावीयो. एहनी.

भावो एकल भावना, संग न कोइ संसारो रे;
इंद्र चंद्र नागेंद्र को, अंते नहि आधारो रे. १ भा०
पाप करे परजन भणी, नरक दुष तूं पामे रे;
धावणवेला सहु मिले, दुष मंडे तुझ नामे रे. २ भा०
जन्म मरण तूं भोगवे, एक थको अय्यणो रे;
आप सरूप जाण्या विना, जीव भमे विण नाणो रे. ३ भा०
मोहवसे ए एकलौ, चंचल धन वर भ्रांतो रे;
बंधे आपोआपने, कुलीया वड दृष्टांतो रे. ४ भा०
एकपणो जे आदरे, पामी आपस्वभावो रे;
जन्म मरण दुष तो टले, लजि रागादि विभावो रे. ५ भा०
कोइ दिव्य सुष भोगवै, केइ नरक दुष धावे रे;
को क्रम बांधे क्रोवयी, के सहु कर्म पपाइ रे. ६ भा०

दृष्टा.

ए चेतन ए देहयी, ज्ञानरूप मित्रत्व;
बंधादिक निजगुण नहीं, भावो भाव अन्यत्व. १

पुनरपि ढाल.

पुद्गल जीव अनादिनो, धंव ज एक ज होई रे;
कनक डपल जिम एकता, निश्चय जूआ दोय रे. ८
भावो अन्यत्व भावना. आंकणी.

देह अशुचि रोगे भी रे, पतनसरूप शरीर;
 एहनो फल एहज ग्रहो रे, धारो धर्म सचीरो रे. ३ मा'
 ए दुप वसुयी ऊपजै रे, देह अशुचिनो गेह;
 जे भव भमतो तूं सहे रे, ते दुप कारण देहो रे. ४ मा'
 केसर अगारने मृगमद रे, हर चंदन कार;
 मडल ग्रहै वसुसंगयी रे, देह अशुचि भापूरो रे. ५ मा'
 असिय चरम पंजर अछे रे, कुथित मृतकसम वास;
 जो पापम रोगादिना रे, प्रीति घरे नहि तासो रे. ६ मा'

दृष्टा.

मन वच काया जोग गुरु, कदा ज आश्रवरूप;
 ए तत्त्वज्ञानी परहरो, जाणी अवजल कूप. ७

ढाल-तेहीज.

जिम छिद्रे जल नौ ग्रहै रे, तिम योगे करि कर्म;
 संपम प्रशमादिक करी रे, घरे शुभाशुभ भर्मा रे. ८ मा'
 कर्म बीज रागादि छे रे, जन्मादिकनो जाण;
 विण व्यापारसुख ज्ञानमूं रे, सत्यवचन शुभ वाणो रे. ९ मा'
 नंदनीक दुप पंथ छे रे, पापाश्रवनो धाम;
 हुड कटोर वचन तगो रे, मन को आपा नामो रे. १० मा'
 काउसगा तरुमृदयी रे, बंधाये शुभ कर्म,
 आरंभ संतु घनादिके रे, पाप तगो मर हम्मो रे. ११ मा'
 बीच काम विषपादिके रे, मिथ्या पंथ प्रमाद;
 अशुभकर्म चेतन ग्रहै रे, ते नति आश्रवाडो रे. १२ मा'

दृष्टा.

आश्रव सर्व निगेवनो, संत अन्धो पृष्ट.
 द्रव्य मार दोइ नैदयी, मरिण्य मारी तेह. १

गणितं पयैट्ठ चउविह, वत्तीसं तेसु निच्चमाउत्तो।
चउविहविणयं पवित्तो, छत्तीसगुणो गुरु जयउ ॥३७॥

ट्ठार्य—गणितं सदा ८—“आहार १ सुअ २ मरीरे ३ वयणे
४ वायण ५ मइ ६ पओण ७ सइ ८ ए संपया तल्ल अट्ठमि
संगह परिक्का ॥१॥ ए एकेकना च्यार ४ भेद मिच्चया ३२ चत्तीस भेद
पाये ते $८ \times ४ = ३२$ —आहार, १ धुवे, २ विनये, ३ ज्ञासंसे, ४ ए
च्यार विनयसुत्त इव छत्तीसनी छत्तीसीना धरणहार-ओसमार्गना माधक,
परमाविरक्त निर्मल शुद्धाध्यात्मभावध्यानी संसृगानंदरमी मारगा—वारणा
षोपणा—पडिचोपणा—दस, साधु, साध्वी, आवक, आविज्ञाना परम धर्मा-
धारभूत वर्तमान आत्मधर ते आचार्य माहारा गुरु जागता. एम छत्तीस
छत्तीसीना १२९६ धारमें छन्नु गुण जागता ॥ ३७ ॥

जइवि हु सुखिवराणां, सम्मं गुणकित्तणं करेउं जे।
सक्कोवि नेव सकइ, कोहं पुण गाढमूढमई? ॥ ३८ ॥

ट्ठार्य—यद्यपि आचार्य-यथार्थ धर्मप्रवक्तृ यथार्थ मार्ग धारता
जे सुरि बहेतां आचार्य-वर बहेतां प्रबल तेहना गुण-शयोदशमी,
सुपरी, उन्नतमी, तथा औदुषिक, सोनकारी, परोपकारीनो कंद अंत
नपी. ते गुणनो कौतुहल करवाने इन्द्र-‘कम समर्थ नहीं तो हूं जे गाढ
मूढता महित छे मति जेहनी ने-किस मंहनी गुण-कही सकूं ! विण
मोटकाना गुण बहेतां आत्मा गुनीगुनी एवत्त पान्यो ते गुणनो अर्गी
पाये, गुणार्गी ययो आत्मा स्वगुणते फलट करे ते मोटे चेतना पोतानी
गुनीना गुण गाढा अगाढी—जागृत करवी. ॥ ३८ ॥

तहवि हु जहा सुआओ, गुरुगुणसंगहनयाउ भत्तीए।
इअ छत्तीसं छत्तीसीआउ, भणियाउ इह कुलए ॥३९॥

यतन थकी पोता थकी जी, दाघ्यो फलनो पाक;
 तिम ही जांगै कर्मनौ जी, तजि जाणी किंपाक. ७ भ०
 कांचन सोझे अगनयी जी, तिम चेतन तप आगि;
 धीर अध्यातम तप नपै जी, जाय जन्म दुष भागि. ८ भ०
 षट विध बाहिज तप कह्यौ जी, उपवासादि प्रधान;
 प्रायश्चित्त विनयादिण जी, अंतरंग षटमान. ९ भ०
 पामी पदवी ज्ञाननी जी, करेय तपस्या साध;
 तिम तिम तिणयी वेगला जी, नासै कर्म अगाध. १० भ०
 ध्यान अगनि कर वालीयै जी, पूरव करम समूह;
 तद प्राणी उज्जल हुवै जी, जाणे सोवन व्यूह. ११ भ०
 तां लगि तप प्राणी करै जी, ध्यान धैर तां सीम;
 कर्म पपावी ते लहै जी, ज्ञान परम सुष नीम. १२ भ०

दृष्टा.

जेण थकी तनु सुचि हुवे, धैर ज्योति तिहां तेह;
 धरमकल्पतरु ते नमो, दया भावनो गेह. १
 चिह्न धरमरा दस भला, दाघ्या श्रीजिनराय;
 जासु अंस सेव्यां थकां, शिव पामे मुनिराय. २
 मिथ्याती न कही सकै, तेहनो सुद्ध स्वभाव;
 हिंसा पोषक जेहनो, सहू ग्रंथनो राव. ३
 चिंतामणि निधि कल्पतरु, कामघेनुडं इत्यादि;
 सेवक सगला तामु जिण, लाघ्यो धर्म अनादि. ४
 नर अहि असुर नराधिपति, पदवी आपे एह;
 पूजनीक त्रय भुवन जे, ते लिपमीनो गेह. ५

ક્ષાંત્યાદિ દમનિય ધર્મં ઇ. મન વચ તન મન દોષઃ
 મન કુમે વાંટે પમ્ભની, મુદ્ધિ જ ધર્મના પોષ. ૧૨ મ
 નામેંદ્રનારી મુગારુ, ઇ ધર્મ નરભવ સાગઃ
 દેવ્યોઠ મુગનો મેહ ઇ, ઇ સિવમુગ દાનાર. ૧૩ મ
 જો નરવહુળી ઝભમે, દેવ્યોઠ મુગની ત્રાહઃ
 જો મુગન મુગ વાંડા વૈ, તૌ કરિ ધર્મ ઉચ્છાહ. ૧૪ મ

દુષ્ટા.

જિગ્મં સગલા માય છે, પેનન જડ દે ચોકઃ
 તેહ લોક ગટ દ્રવ્યનો, ધાનક ડોષ અલોક. ૧
 ધીટ્યો પપન વિલોકમય, તાલરુપ આકારઃ
 ન કર્યાં ન ધર્યાં નાશ નહિ, શાશ્વત સદુ સાધાર. ૨
 અનાદિકાલનોં સાસ્વનો, અંતર દ્વિત વિળ નાયઃ
 જીવ પદારથી ભર્યાં, સર્વ દ્રવ્ય જસુ આવ. ૩
 વિદ્યાસન આકાર તલ, મત્યે ડાહ્યરિ જેમઃ
 અંતે માદત્ત સારિયો, લોક રજો છે ઇમ. ૪
 નિહાં કર્મ થસિ જીવડો, ઉપજે વિળસે સર્વઃ
 જિહાં ઉત્પત્તિ વિનાશશુન, હઇ રજા છે દર્વ. ૫
 સર્વ વસ્તુ પરિપૂર્ણ ઇ, સિદ્ધ અનાદિ પુરાંણઃ
 તજિ ઉપાધિ સમભાવ ગ્રહિ, ભાવના લોક વપાણ. ૬

દાલ-ભરતનૃપ માવસ્યું ઇ પૃહ્ની.

દુષ્ણ દોહગ પીડિત સદા ઇ, નરક તળી ગતિ જોડઃ
 ચોધિ દુરલભ અઠે ઇ, ધાવરમાંહિ ભમે વલી ઇ.
 કામરૂપે પ્રસ હોડ, ૧ દુરલભ સમકિત અઠે ઇ. આ૦

अथ श्रीमद्देवचन्द्रकृत-

ध्यानदीपिकाचतुष्पदी.

श्रीगुरुभ्यो नमः ।

- परमज्योति प्रणमुं प्रगट, सहजानंद सरूप;
इक्ष्णु निज परिवारसुं, प्रणमुं चेतन मूप. १
श्रीजिनवागी मन धरि, पाय नमी गुरुराजः
साखुद्विदाता सकल, तारण भवीयण जहराज. २
परमात्म समझाविवा, भविक जीव हित काजः
ज्ञानसमुद्र अगाध गुण, देपाड्यो जिनराज. ३
संस्कृतवाणी वाचनी, वेदक जाँय जाग;
ज्ञाता जनने रितभगी, भाषा करुं वषाग. ४
गुणतां भगनां गावतां, थलीं मन विषवाद;
विकथा जाँगी वारज्यो, मत को करो प्रमाद. ५

ढाल चउपई.

- ज्ञान सोम आलिंगन करी, आनंदित परमारय करी;
प्रणमुं हूं अब सहज विचार, परमात्म अव्यय गुणवार. १
तीन मूवन कमलाकर सु, धरम अमन वर जलवार पूर;
जोग ध्यान कल्पनरुदेव, प्रणमुं रिपुमदेव नतदेव. २
भवभय यद्विपकी संघांत, जंतु जांतिने करवा सांन;
सुभासमान धंदप्रमुरशानि, ज्ञानसमुद्र सोमानो थानि. ३

अथ द्वितीयखंड.

दूहा.

किरिया ज्ञान मिल्यां थकी, द्रव्य अने परजाय;
 सोनो सुरहै गंवसूं, मिलियां शोभा थाय. १
 प्रथम खंड वीय खंडसूं, मिलियां लहसी शोभ;
 भवियण सुणज्यो नेह धरि, तजी क्रोधमय लोभ. २
 इण अनादि संसारमें, दुरलभ नरभव एह;
 काकातालीन्यायें लह्यो, सफलो कीजे तेह. ३
 पुरुषारथ नर जनमफल, तेह कछा चउ भेद;
 काम धरमारथ नवनवा, चउयो मोक्ष अपेद. ४
 तीन वरग व्यवहार छै, जन्मादिकना ठांम;
 ज्ञानी आत्म साधिवा, मोक्ष अपरव थांन. ५
 ध्वंसे कर्म मिथ्यातमल, जन्मादिक प्रतिकुल;
 मोक्ष नाम तेहिज कछौ, शुद्धात्म अनुकुल. ६
 दृग्वीर्यादि अनंत गुण, सहित रहित सहु क्लेश;
 चिदानंदमय सासतौ, दाव्यो मोक्ष अलेश. ७
 विषयहीन उपमारहित, अविच्छिन्न सुषठाण;
 स्वपंसिद्ध नित सास्वतो, एह मोक्ष वषाण. ८

ढाल-करमपरीक्षाकरण कुमर चलयो रे एहनी.

आतमरूप विचारौ प्राणिया रै, ध्यानतणें सहि नाण;
 निरमल सांत कलंकविना अछै रे, सिद्ध कृतारथ भाण. १ आ०
 जिण कारण बहु पंडित तप तपै रे, तजी बंध ब्रमभाव;
 सम्यग्ज्ञानादिक जिनवर कछा रे, शिवमाधनना दाव. २ आ०

દુષ્ટા જાતી કમ નર્તી, જાગે મોક્ષ નિમિત્તઃ
 દોષે મન્ય મુમુક્ષુની, મર્માદી નિજ મન. ૧૭
 ઘડી ઘેળ ટપાય ઘડિ, જન્મ જાન દુઃખ જાપઃ
 ઝિમના રિપવની પ્રવલ, પ્રમમે ઘેળ ટપાય. ૧૮
 પૂજ્ય તેહ મર્માવરા, વાળા થદીયો પ્રેમઃ
 થરિ ઉપમ દાપનો યાં, ધેવ મોક્ષરો પ્રેમ. ૧૯
 ઉર્ણા ધરિ થરિ મરિચને, શુભ દેવ મુ દાપેદઃ
 ઝિળ આરે નિજ શુદ્ધતા, મદ ન મુર્ખાનિ તેમ ૨૦

ધાર મધર્મા શર્મા મોક્ષમાર્ગી.

શિભુવન પ્રજ્ય હમ ઉપદિશે જી, શર મુર્ખોક મિત્ત. ૧
 દુમર્મા જ્ઞાન મુળ સાંભરી જી, મુળ દોષ દેવ અપદ ૨
 ઉત્તમ મુળ મુમે સાંભરો જી, સાંદર્યો મમતિનો મમ
 શુભ ઉપદેશ મર્મ મધી જી, ટાલિ કુપ્પાન મનમમ ૩ ૨૦
 ભદ્રમર્મા મધ્યર લગામે જી, નિજ પર ધેવન મધ. ૪
 મર્મિક ધેવન મધા જગ દેવે જી, મધ્યર વિમુક્ષ અવરુપ ૫ ૨૦
 શાસ્ત્ર તિને શાભાવો મધુ દેવે જી, મન દોષે જી, મધ્યરુપ. ૬
 આદિ મીરો મધ મધ્યરે જી, વિમુક્ષારો વિરિયા શરદિ. ૭ ૨૦
 અધરિલ અલ મધ્યરો જી, જે દોષે મધ્યર મધ. ૮
 મી મધે મધ્ય મધ્યરુપ જી, મધ્યર મધ્યર મધ્યર ૯ ૨૦
 શુદ્ધ ના શાસ્ત્ર મુ મધ્યરો જી, લેવ મધ્યરુપ દેવ
 શુદ્ધિકર દેવ મધે મધ્યરુપે જી, શાસ્ત્ર મુ મધ્યરુપ મધ્યર ૧૦ ૨૦
 શાસ્ત્ર શિવ અધ્યતન શુભ મધ્યરુપે જી, મધ્યરુપે મધ્યરુપ મધ્યર ૧૧ ૨૦
 શુદ્ધ શુદ્ધિકર મધ્યરુપે જી, મધ્યરુપે મધ્યરુપ મધ્યર ૧૨ ૨૦

ज्ञान राज्य फल छे इण ध्यानगै रे, सहज साह प्रममुक्त;
 ध्यानमरूप कर्मा संश्रम्यरी रे, बंध मोक्ष फलयुक्त. १५ आ०
 मिथ्याज्ञान चरित्र कृनयवकी रे, लोक प्रमे प्रम पामि;
 छेदी ते गढ़ तुम्ह लहे मयी रे, शिवपद आनंदधाम. १६ आ०

दृष्टा.

ध्यारे प्रकारे ते कल्यौ, जिनवर पहिला ध्यान;
 ते सुख करिवा दापस्युं, गुण अग्रगुणनौ धान. १
 अन्वय बलि व्यतिरेकयी, गुण अग्रगुण परंपच;
 हेयादेय सुभावयी. २

ध्याना ध्यान तदंगत्रय, दरसन ज्ञान चरित्र;
 व्येयनणा गुणओलपण, फल तमु ज्ञान पवि. १
 आगमयी पंडित कल्यौ, ध्यार प्रकार ज एह;
 ध्याता १ ध्यान २ सुधेय ३ फल ४, भविषण भावो तेह. ४
 शांत चित्त मुनिवरजिको, संवरवंत सुधीर;
 जन्म मरणयी ओसयौं, ध्यानी गुणे गहीर. ५

ढाल-के केई वर लाव्यो एहनी.

ए तो उदयकरमेंधनयकी, ऊपनौ दुप अनल अथाह रे;
 भविषण सुविचारौ तेण जगत्त दहै सह, तिम रूंधे शिवपुर राहरे ॥१॥
 भविषण सुविचारौ.

दाहरूप इण जगत्तमें, बलि मोह अनलनौ गेह रे; ३०
 मद प्रमाद छोडी करी, छुटा जोगीसर तेह रे. २ ३०
 पंडित जीप सके नही, ए व्यसन पड्या ग्रहवास रे; ३०
 घरमें मन नवि थिर रहै, तिण छोड घरनी आस रे. ३ ३०

- नाक मपनक दुष, भोग सुनन सम टग जई;
 सैव जानी दुष, पा स्वभाव निरुह की. २
 नाव पन कल्या, जानम तव न जोदने;
 जनम निरुह जान, कर्मविडम्बन नवि तरे. ३
 पोरो सुद्धि विनोद, करि दुष जानो टो;
 धरन ए जामोद, काराकार्य न जानी. ४
 सर्व जीव सम भाटि, निर्ममता मनमै धरे;
 टोरी मननो सत भाव सुद्ध मनमै धरे. ५
 मविजन वित्त विचार, भाव सुद्धि कारण भावना;
 मुनिजन मन जावार, कही संवेग मुहामनो. ६
 भारी श्रीभगवंत, भावना बारह भावसु;
 नारा टोरी मानि, सुकि गेह सौधान सम. ७

वाट-जात्रव कारण ए जग जानीये ॥ पृहनी.

भाव अनिपन्नो विषय भाविहं, एषो जानम ध्यान;
 हेटिय जय विनमर जानीये, सुष दुष जममान. १ भा०
 भवने नमतां रे सगरज ले कीया, नीरस आपद धान;
 देह जोवन ठे रोग जत मपौ, धन जीविन चल मान २ भा०
 पामाते जे वस्तु निजर पडे, ठे मध्यानें रे जाय;
 संनारे सुष दुःख बे बीलनां, दुष जनंत पिणाय. ३ भा०
 भोग मुजंग मानहरन कदा, सेवतां संसार;
 वस्तु विनमर सवे नूं जानिनै, छोडि कदाग्रहडा. ४ भा०
 विनमनो इन जारिज ऊपर, घडीपाल दृष्टान्त;
 घटिका जावे नावे ठे सिरी, करि जानम दिन पांत. ५ भा०
 देह जाग्रव सम्यक जो दूव, तो करिये जवकने;

के वलि कारण दोयसुं, भापे शिवप्रापति वाण रे;
 कल्पै नव नव कल्पना, ते नर मिथ्याती जाण रे. १६ भ०
 ज्ञानहीन किरियाथकी, वांछे नर जे फल शुद्ध रे; भ०
 चक्षुहीन चाहै तिकै, तरुछायायी फल शुद्ध रे. १७ भ०
 अंध क्रिया पंगु ज्ञान छै, श्रद्धा विण न सरे काज रे; भ०
 ज्ञान क्रिया दर्शन थकी, पामे सहु आत्मराज रे. १८ भ०
 कारकक्रम सहु लोकमे, विवहार चले छे अद्य रे; भ०
 एकांतवार्दी माने नही, निज पक्षग्रहंता सद्य रे. १९ भ०
 जसु मति जिनमतवादनी, ध्यान सिद्ध भणी ते योग्य रे; भ०
 चंचल मन मुनि ध्यानमें, जिनवचने कछा अयोग्य रे. २० भ०
 ध्यानयोग्य नही मुनिनाम जे, लिंगवारी सूत्र विरुद्ध रे; भ०
 मन वच काया भिन्न जै, ते न लहे ध्यान विशुद्ध रे. २१ भ०
 पूज्यपणो निजमे कहै, परने लखु जाणै जेह रे; भ०
 कर्म विकलतामें पड्या, मतिहीन कछा जिन-तेह रे. २२ भ०

दूहा.

संयम भार धरी करी, शील बीना मदवंत;
 इंद्रिवश मन चल थका, ध्यान न सावे तंत. १
 कीरति प्रजा वंदना, जे चाहै ज्ञानविहीन;
 अंतर मन निरमल विना, न लहे तत्त्व नगीन. २
 ध्यान नही दृसम और, के कहै एहवी वाणि;
 कामी मिथ्यामें पड्या, साची न सकै जाण. ३
 मन चंचल अति जेहनो, परंजन जसु ज्ञान;
 मौनपणे मार्जारसम, ते सावे किम ध्यान. ४

नर नारी वसु सुंदरना सह, ते जलफेन समानः
ज्योतिषक्र मनुगति ज्युं धिर नही, तिम वसुनी विति मान १९ भा०
पुत्र पुद्गल ले बन्त भ हुना, ते दुपदायक एषः
इंद्रजाल जिम जगमें सह पड़े, रेन न जागे ठेप. २० भा०
ले ले तीन भुवनने वस्तु छे, पेतनर्पा ते भित्तः
ले ते सगरी मुनिवर उपदिसे, क्षणक विनश्वर तत्र. २१ भा०
संख्या बान समो खानेह छे, वादल सम मोक्षः
दिनक स्वरूप जानी संसारनी, विपुत्र्युं परजत्र. २२ भा०

दृष्टां.

ध्रुवदगुरु इम उपदिसे, मुनिज्यो भविष्य लोप;
अशरण भावन भावनां, भवदुष कदे न होइ. १

हाल—मेरे नंदनां एहनी.

एहवो प्राणी को नही रे हां, ले न पड़े यह फंदः अशरण भविष्य
रपवाली यमसिंहनी रे हां, कोई न भोगी इंद. १ अ०
ए संसार असार, मर नर नागकुमारः
रहि न सके पलभार, तूटे आयु जि वार. २
जीती जग इग एहकट्टे रे हां, जिण आगे हरि दीनः अ०
मृष शोक सुंदी कर रे हां, ए सह करमार्थान. ३ अ०
भुवन यमसाँपे दस्या रे हां, बीता पुरुष प्रधानः अ०
देव उभाये नवि रह रे हां, तां नरक है ज्ञान. ४ अ०
निग्य प्रपाने जीवन् रे हां, यम ल्यावइ निज मोहः अ०
यममय रहिन जिके अछे रे हां, घोरज घरि भजे तेह. ५ अ०
ले पाने ते तो भगी रे हां, सुष दूष सम करि जोइः अ०
जिम इक तरु अनछे बडे रे हां, तिम वन बलदये सोइ. ६ अ०

पामी यतिवेष विशुद्ध, आरंभे कर्म विरुद्ध;	
अहो ए अचिरजनी वात, देषो मन चंचलजाति.	१३
भोगवीया बहु स्त्रीभोग, वलि मेली धनसंयोग;	
वैरी जीता बहु आय, पांम्यां शिवकाज न थाय.	१४
एहवा जन ध्यान न साधे, परमारथ निज विण लावे;	
तिण ध्यावौ अजर अनन्त, परमात्म देव महंत.	१५
जिनवचनतणी रचनायी, वाषाणे देव अनायी;	
ऐसा पंडित धन वांछे, कोडे गाने जंगमै छे.	१६
आनंदसुधारस भीना, भवसंभवतापविहीना;	
एहवा जोगीसर राय, तीन च्यारेक नीचु लहाय.	१७
संयम स्वाध्याय विहीना, मद राग कदाग्रह पीना;	
विषयी भंडावै वेष, पढीया शंकाने द्वेष.	१८
एहवा न करी सकै ध्यान, नवि जाणै तप विज्ञान;	
ग्रंथ चारणनें सहि नाणे, मुनि देवचंद्र वाषाणे.	१९

दृष्टा.

परमारथ निश्चय करी, बधतै मन वैराग;	
इंद्री सुख निस्पृह थका, सायु इसा बड भाग.	१
भावशुद्धि भवंग्रमणयी, छूटा जे जोगीस;	
काम भोगयी उभग्या, तनरी स्पृहा न रीस.	२
प्राण त्याग पिण ध्यानयी, छूटै नही लिगार;	
परत्यागी मुनिवर तिके, ध्यानतणा आधार.	३
महा परीसह सापयी, जन निंदायी जास;	
क्षोभ न पामे मन तनक, वसता निजगुण वास.	४

रूपी घंचल देहमें, अनूतीक ए मूँदौ रै;
 अउ निष्पन्न शरीरने, ज्ञानी पर करि बूझे रे. ९ भा०
 जन्म मरण दुष उपजे, अन्य सहू ए संगो रे;
 चट पुदगळी लपनो, तिजसुं केहो रंगो रे. १० भा०
 एह शरीर न ताहरौ, तो किम परजन घनो रे;
 पंच द्रव्यनो संगजे, चेतनयी सहू निन्नो रे. ११ भा०
 निव खां सुत संपदा, मात पिता बलि देहो रे;
 ज्ञान भाव चित्तमें घरी, निन्न निजे सहू एहो रे. १२ भा०
 निष्पा बंध्यो तूं भम्प्यो, भवमें दुष बहु पायो रे;
 निश्चल भ्रम विग शाश्वतौ, दिव चेतन घर आयो रे. १३ भा०

दूहा.

नंदनीक मइलो सदा, अशुविभयों ए देह;
 शुक्राडिवयी लपनौ, जानि दुगंडा गेह. १
 वडा मांम लोहीभयों, जूनो कीकस थान;
 नशादव दुरगंव ए, इणरौ किसौ वषाण. २
 नवे द्वार झरनां रहै, दूरनिगंव क्षण नीत;
 रोग जरा वृनि गेह ए, इणसुं केही प्रीत. ३
 जे देयं इण देहमे, वेह दुगंडा गेह;
 घोवे जे जटयी तिको, सहज विगाटे एह. ४

गाल-घरम हीरै धरो. एहनी.

एह शरीर जे आरगो रे, बोटप्राउ चर्म न होइ;
 तो भारी वृनि कदगयी रे, रावि न सके कोपो रे. १
 भावना भारीरै, भावन दिव सुष साधो रे;
 गुणनिधि सम अछे, इम आपे जगनापो रे. २ भा०

प्राण इंद्रि वली देह संवर करी, रोकि संकल्प मन मोह भंजी;
धन्य निज ध्यान आनंद आलंब धरि, शुद्धपद आत्मनी ज्योति
रंजी. ७ म०

हेय आदेय विभुवन गिणै सावु जे, क्षय करै पुण्यने पाप केरो;
आत्म आनंद स्याद्वादयी विषयने, विष गिणी भंजता कर्म
घेरो. ८ म०

कार्य संसारना सायता ज्ञान विण, जगत्तमे एहवा बुहत दीसै;
काटी भव दुप बलि ज्ञान जल झीलता, एहवा साध दोष
तीन दीसै. ९ म०

बडे प्रासादम नरम-फल्यंक परि, राति जै पांडना नारिसंगै;
तेह गिरि कंदरा कठन शिला उपरै, रहे नित जागनां ध्यानरंगे
१० म०

चित्त धिर रागनै द्वेषनो क्षय करी, जीव इंद्रिय आरंभ छोडी;
ज्ञान उदीपना थकी आनंदमय, देषि निज देवनै कर्म मोडी. ११ म०
छोडि परसंग आत्मा भणी सिद्ध समा, ध्यावनां गुमतिमुं मोह यारै;
आत्मस्वभावगन जगत सह अन्य गिणि, ज्ञाननिधि मोक्षरुमी
सुधारै. १२ म०

तत्त्वचिन्ता करे विषयने परिहरै, स्वहिन निजज्ञान आनंद दर्शयो;
सुमतिसंयुक्त तप ध्यान संपम सहित, एहवो माय चारि
मरीयो. १३ म०

एहवा पंडित वचनरचनायकी, नित शुने आत्मनं बहुत अमा;
शुद्ध अनुभूति आनंदमूं राखीया, कटै भवयास दुखलंभ तेमा. १४ म०
एहवा योगवती जिह्मे मुनिवन्द्य, ध्यान निश्चल नि केडज गी;
ध्याननै योग अणयोग्यतां पृथ्या, ग्रंथ अनुमा मुनिवन्द्य भागै. १५ म०

१. ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
 २. ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
 ३. ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
 ४. ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
 ५. ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
 ६. ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
 ७. ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
 ८. ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
 ९. ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
 १०. ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

धांगानि भमता बहु दुष्ट देय, नाम भरे बहु कर्म विनेय, सां०
 विरुद्धी बलि पांये याव, वित्त विना तिरि गति दुष्ट अग्न १ सं०
 ज्ञान अंक संकोच विपारी, कर्ता भोक्ता ए तनुयारी, सां०
 जयसंता वयसाय अगंठिन, जीव कह विग वाग्य पंथिन, ३ सं०
 एक परी मांडी दस पयैत, जीव भेद जागो मनिंन, सां०
 सुदनये करि एक महंत, निज निज भारे द्रव्य अनंत, ७ सं०
 जीवगति सहजे द्विप्रसारी, भय्य अभय्य लगी मुनिगरी, सां०
 परमात्म सिद्धिने जे परिरूप, भय्य कला ते श्रान्तगरी, ८ सं०
 कबहि न जागि आत्ममहान्त, तेह अभय्य कला जिनगरी, सां०
 तीन काळ ए भारमें याव, न मिटे जनम माग्य दुष्ट जाव, ९ सं०
 भय्य निहे शिरगुने योग, दू कर्म वय कर्म दूगैग, सां०
 अनादि मंगोमी कर्मने जाव, कनकोपट जिय जगि मरीव, १० सं०
 भय्य भगी भर सांन अनादि, अभय्य भगी ते अनंत जनक, ११ सं०
 जीव समाम अने गुणदाव, शरी भेद माग्यला जाव, १२ सं०
 गुणदावदिक मंगळि कानि, मंगलीनी दया वाग्यि, सां०
 सुदनये करि ए सह देय, एक सुदना ले आदेय, १३ सं०

दृष्टा.

अजीव नम पीजो द्वी, तेहना पंच दश, १
 चन अचन नम काळ, अष्ट दशक पंचन दश, २
 सुद दश पूर्वा कपी, छत्रो वेकन दश, ३
 अग्निदाय दश काळ दश, निज सह्य दश, ४
 पांच अचनन जीव दश, अचनन दश, ५
 दिनि अचनन विनय दश, अचनन दश, ६
 दश दश दश दश, अष्ट दश दश, ७
 दश दश दश दश, अष्ट दश दश, ८

दातृ—रमणि आटे अति भलि पृहनी.

जिनप्रतिमा जिनसरीपी बंदनीक.

जे पड्या विमर्न धर्मसु, इण चराचर जगमांदि;

ते सुप असुन पूरिपो, पोरे जगत उग्राह. १

भविष्य भासुं धर्म धरो धरि हेन आंकणी.

धन वासु सृज धंदमा, क्षोणी समुद्र सुंदर;

ए जगत उपगारी कला, रक्षक धर्म नंदर. २ भ०

ए सह जनने पाळिवा, शर्पाया अधिके तेज;

उपगारी निश्चय कळो, जिनर धर्मसु हेज. ३ भ०

जगमांदि भुक्ति अरु मुक्तिनो, कारण कळो इक धर्म;

पाप नर्म धर्मानगा, देवादिक गति धर्म. ४ भ०

गुरु मुक्ति स्वामी वंशु धर्म, सरणी अनायां नाय;

ए नरक पडता जीवने, काटे घाडी बाप. ५ भ०

पडनां धकां प्राणी भणी, नरकांवकूप मझार;

ए धर्म अवलंबन अछे, शुद्ध स्वरूप उदार. ६ भ०

ए धर्म अतिगण बहु भयो, कल्याणमाला गेह;

सर्वज्ञ वैभव छे सही, ए नर विवन अछेह. ७ भ०

साधे रहें ए पृह हित, छे पृह रक्षावंत;

ऊचरे जन्म कर्दमपकी, चापे पंथ महंत. ८ भ०

जिनधर्म सरिपो को नहि, भवमांदि गुपनो टाम;

आनंदपंकजरूप ए, पूजनीक हितवाम. ९ भ०

अहि अनल विष व्याघ्रादिर्या, गजराज राक्षस घोर;

ए धर्म टाळे सह भणी, राजादिक भय घोर. १० भ०

ए धर्मशक्ति न कही सकै, गुणपति अहिपनि कोइ;

मुहडे घरी धर्म सह कहें, तच्च न जाण न लोइ. ११ भ०

मर्त्य पर्यन्ति ततो ए. संश्रुति विषय.
 नर नर गति प्राप्ति ततो ए. पाप पुण्यमे मंत्र.
 नरभर पुत्र जायतिवे ए. पामे उग्रम योगः
 वरवर्णन म्यादे ततो ए. आउ वरिद म योग.
 विषय नरो सम आउ ए. पुत्र पाप ममागः
 निधय नरपत्नी नरि दंत ए. नो सुय सम मह जाय.
 अति सारथ तिन भयं नदी ए. म वरि प्रभापनी नर
 म्बन पय मयन नदी ए. मय ददि मि.पाय.
 पाप भूत पामे वरं ए. मय पापंद देषादि.
 नलि विवेक मन्त्रिक म्या ए. आउर अरनी शरी.
 आउर मयन मि.पा अते ए. अजजाप्या म्यापि.
 ज्ञान विना ह्रीमं ए. दिग लोपे भयं टीक.
 शिव न भयउरधिमे ए. नरने मोहिलो नरिद.
 म्बनउरधि पयलो आरनी ए. मोहिलो रोम वहाय.
 सुगम मयन पयु जगननी ए. अदि-म-न-पति म
 पय पय री नृप मोहिला ए. सुतम पोधि ममाज.
 ज्ञानी भावना प्रीतनो ए. पाम अदिधत मजः
 मोह मगादिक भयमपा ए. ज्ञान भावमुनि गाज. १
 पृथ्वी द्वादश भावना ए. निधय शिव दानाः
 जे शिव मंगम लानयी ए. ते वरं भावना प्पाय. १
 मयन हृदय लोगीतनो ए. भावना वर उदाय.
 सुमधंदाधमिज वानो ए. भावनातो अधिहार. १
 देरचंद वरि मंगम ए. शास्त्रनरो मदि नाज.
 गाहाय्य पुंभवम्य ततो ए. खंद घट्टी पयमा. १

इति श्रृंगानां योगप्रदीपाधिकारं पण्डितदेवचन्द्रविचित्रे

भाषादन्ध-द्वादशभावनावरूपः-प्रथमप्रेरः भर्तृः ॥ !

ज्ञान सुधागम पान करी तुम्हे रे, भाजो भवदुषराजि;
 भवनसुद्ध तरेवाने भारीया रे, माहीं ध्यान जिहाज. ३ आ०
 कम ध्यायाँ नैस कहै मुनि रे, तेहनौ साधन ध्यान;
 छोडि कल्पना उपदानस्त भजी रे, ग्रहज्यो ध्यान मुज्ञान. ४ आ०
 संग अविद्या तजि भजि स्वप्ना रे, ज्युं पमै शुभ ध्यान;
 जन्म जलवि नाक पृ जानना रे, ध्यानरूप कर मान. ५ आ०
 ध्यान कहूं जो तुझ विषयों रे, यपौ हुवे दिय हीउ;
 मोहनिद्यों जो जाग्यो अछे रे, तौ ध्यान सुधागम पीउ. ६ आ०
 बाहिर अंतर पर मूछा अछे रे, विषय प्रनाद निवाग;
 तत्त्वरूप सुषकार्य आद्यों रे, जाननध्यान उदार. ७ आ०
 रागादिक मन जो तुझ क्षय गया रे, तो धरि ध्याननो व्याप;
 मंगेगादिक धांग्य धरि धगे रे, न बने शुद्ध पृ आप. ८ आ०
 काम भोग वजुनो मनना टूटे रे, ध्यान योग्यता थाप;
 जन्म मर्य दुखों जो ऊभर्यो रे, तौ धरि ध्यान उपाय. ९ आ०
 चित्त पवित्र करे दे मोक्षने रे, योगी गोंधर ध्यान;
 ज्ञान ज रूपी नायक जाननो रे, साधन रूप निग ज्ञान. १० आ०
 के संक्षेपकृति विलान्कृति रे, विषय विविध प्रकार;
 दाय्यो स्वनांदि संक्षेप्यो रे, आवन तीन प्रकार. ११ आ०
 पुण्य पान उपयोगनी शुद्धता रे, दाय्यो तीन प्रकार;
 पुण्य शुद्धदेय्यावसि उपजै रे, ध्यान द्रव्य सुविचार. १२ आ०
 निव्या पाप कषाय ब्रनादियों रे, ऊपजे ध्यान अशुद्ध;
 गंगादिक क्षय अनन शानिता रे, हुँव शुद्धानन लद्धि. १३ आ०
 दिव्य सौल्य जन ध्यानपरी लहे रे, अवक्रम तौ शिव धान;
 दुष्ट ध्यान दुग्गतिवार अछे रे, अंत कटुककट मान. १४ आ०

अज्ञानी ज्ञानव कै, ज्ञानी संवत्सः ॥ ७ ॥ भ० शु०
 कोटि ज्ञानोक्त कर्मनै, क्षणमाहि जागै अंत. ७ भ० शु०
 तज ज्ञान क्रिया ज्ञान, ज्ञान विना सहू हूठ; भ०
 ज्ञाने ज्ञानोक्त कर्म, देवै कर्मने पूठ. ८ भ० शु०
 ज्ञानोक्त तज ज्ञान है, हूति तिमिर खि एह; भ०
 ज्ञानोक्त तज ज्ञान है, नव दीप गुणगेह. ९ भ० शु०
 ज्ञानोक्त ज्ञानोक्त ज्ञान, ज्ञानोक्त कर्मनी मीम; भ०
 ज्ञानोक्त ज्ञानोक्त ज्ञान, ज्ञानोक्त ज्ञानोक्त सीम. १० भ० शु०
 ज्ञानोक्त ज्ञानोक्त ज्ञान, ज्ञानोक्त ज्ञानोक्त नदि; भ०
 ज्ञानोक्त ज्ञानोक्त ज्ञान, ज्ञानोक्त ज्ञानोक्त सुख. ११ भ० शु०

३८

हिंसा करि ज्ञान ज्ञानोक्त ज्ञान ज्ञानोक्त ज्ञानोक्त
 पञ्चगव्य ज्ञान ज्ञानोक्त ज्ञानोक्त ज्ञानोक्त ज्ञानोक्त १
 ज्ञानोक्त ज्ञानोक्त ज्ञानोक्त ज्ञानोक्त ज्ञानोक्त ज्ञानोक्त
 पंच महागुण ज्ञानोक्त ज्ञानोक्त ज्ञानोक्त ज्ञानोक्त २
 हिंसा करि ज्ञान ज्ञानोक्त ज्ञानोक्त ज्ञानोक्त ज्ञानोक्त
 ज्ञान पंच जिनकर क ज्ञान ज्ञानोक्त ज्ञानोक्त ३
 भाषा नव काया धर्म ज्ञान ज्ञानोक्त ज्ञानोक्त ज्ञानोक्त
 ज्ञानोक्त ज्ञानोक्त ज्ञानोक्त ज्ञानोक्त ज्ञानोक्त ज्ञानोक्त ४

- ए तो गृहना धंया सोमै, पर आस्याए दुपशाम रे; १ भ०
 खींते गृहवासनै, न हूँ जानम हितकाम रे. ४ भ०
 एनो नित नित दित नवनवी, मिथ्या अज्ञानयी अंध रे; २ भ०
 अनत सँ गृहवासनै, किम धायै नित्य निज गुण संधि रे; ५ भ०
 एनो घृता आपदपंकमे, रागज्वरनीहित एह जी; ३ भ०
 परिग्रहसाध इत्या यका, नवि पामे ज्ञान अछेह रे. ६ भ०
 दित अहित जाग्या विग आपनै, बंधाँव गृहीत सदीव रे; ७ भ०
 दँधै निज कृत पापयी, जिम कुलिया बड जीव रे. ७ भ०
 सेना राग बैरी तनी, विग संयम जीप कोण रे; ८ भ०
 जिग संगे मिरवर बडे, विग आगे मन तौ गौग रे. ८ भ०
 गमनदुख खरखंज जो, गृहने होवै तो ध्यान रे; ९ भ०
 न हूँ गृहवासे वस्यां, नित्यां काठ देश बाटि घान रे. ९ भ०
 गुपने पग निष्पामनी, न करी सके ध्याननी सिद्ध रे; १० भ०
 स्वेच्छा दृष्टि विकट थकी, देखे ते द्रव्यनी सिद्ध रे. १० भ०
 मत पापंड कदादही, जिनलिगी तौ निग मूढ़ रे; ११ भ०
 धर्म अनेक द्रव्यां तनी, नवि जाने पडिया रुढ़ि रे. ११ भ०
 केइ अनित्य आपे वटी, केइ आपग नित्यरूप रे; १२ भ०
 निष्पामी जाने नहीं, घुव अघुव लोक जगुप रे. १२ भ०
 भावना धैर्य जाग्या विना, दुषरूपी ध्यान अग्यास रे; १३ भ०
 किरियावादी एक सौ अली, तनसठि अज्ञान निवास रे. १३ भ०
 चोगली अक्रियमत तना, बर्बात विनयमन धार रे; १४ भ०
 सिद्ध खाने इक ज्ञानयी, ज्ञानवादि मतिनी सार रे. १४ भ०
 के सिद्ध कहै दसगपकी, कारण सहू धीजा छोट रे; १५ भ०
 के चारितनी सिद्ध कहै, छोटी दे ज्ञानरी जोड रे. १५ भ०

अज्ञानी आश्रय करे, ज्ञानी संवरवंत; भ०
 कोटि भवार्जित कर्मनौ, क्षणमांहि आणै अंत. ७ भ० शु०
 तप जप ध्यान क्रिया जिका, ज्ञान विना सद्गुण भ०
 ज्ञानी ज्ञानबलै करी, देवै कर्मने पृष्ट. ८ भ० शु०
 शिवमंदिर पिण ज्ञान छै, दुरति तिमिर रवि एह; भ०
 व्यसन विषयं घन वायु ज्युं, तच्च दीप गुणगेह. ९ भ० शु०
 भव वनमय बन्धन पड्या, क्रोधादिकर्षा मीम; भ०
 मोहनीन अज्ञानपी, रडवैडे चौगत सीम. १० भ० शु०
 ज्ञानउ य निज गुण लहे, भंजी कर्म नरिंद; भ०
 शुद्धनीति शिव निग्रहे, देवचंद्र गुणकंद. ११ भ० शु०

दृष्टा.

हिव चारित गुण वरणवुं, जगु सावे मुनिरुंद; १
 पशुदगलनी त्याग मति, ग्रहिवा निजगुण चंद. १
 सामायिक पण ग्रहभेदयी, चरित कर्षो जिणचंद; २
 पंच महाप्रत सुमति पिण, तीन गुपति गुणरुंद. २
 हिंसाऽनृत चोरि विरति, मथुन परिग्रह त्यागि; ३
 वन पंचे जिनवर कहे, अक्षय शिखरमाग. ३
 भाषा मन काया थकी, चर विर सगला जंत; ४
 तेहनगी रक्षा करे, तेह ओहिंसा संत. ४
 तेव हण्णा हणीयां विना, अज्ञानीं वंश; ५
 ज्ञानी संवर भाष सुन, सदा हृदय निरबंध. ५
 संस्मादिक तीन गिण, जोग कर्म वच वेद; ६
 चार कयापकरो गुण्या, हिंसा-अट सन भेद. १०८ ॥ ६

हाथ—जन्मनी धन नीम न लगे जन्म.

बंदूपांशिक पर भेद. संसा धर काम उमेदः
विन संसा दुर्दण्डन. नवि जनि जन्ममग्न. १

विन संसा धनदण्डिन. पण्डा विन ज्ञाननिमित्तः
निगरे संसा निरिक्त. मिम पम निदगुध पान. २

दे भोगपरी लक्ष्मीन. मन ज्ञान दृष्टापी हीनः
पण्डर पानी हृष्ट. विन सावे ध्यान वे भेद. ३

नवि हवे जे मन वग. जे गता दुर्दी गगः
जे भरी कर्मि भरे. ते निज गुन ध्यान न धाँ. ४

जगु मनमें लीने शय. विन कीया अग्न निहाटः
जे बरिजा कोर ने मान. ते नाधि न सँके ध्यान. ५

एह पर अहजा लीन. अज्ञानज्वरे करि बीनाः
बलि मोह निद्रापी मृग. अति भोग साधविजा लक्ष्मा. ६

जे सता पण्डांगी. शक्ति भय नीति अनंगीः
निज स्वाध साधि न लागे. भव सावे ध्यान अपांगे. ७

सता म सिद्धिना लोभी. बहु पाप करे नहरांभीः
निज देव भगी नवि लोवे. विदु काज ए नगभर पोवे. ८

आकर्षण बनि विद्वेप. मारग उच्चाटन पेपः
म पानी अनन्तनी धेम. जे सावे ए आरंभ. ९

ज्योतिष वैदिक इत्यादि. मन संग करे निवृत्तिः
निज देव न देखे सके ते. ये काम पट्टा बहके ते. १०

मुनिवेष धरि धनराजे. बहु पाप करन नवि लाजे
जिनमार्ग विगवे शय. ते पट्टो नगक जवदय. ११

अज्ञानी मृग संग. गृहवास आरंभी धंगः
बलिहारी पत्ने वधै. तगु संग न कीजे रंध. १२

सर्व ग्रंथनो सार छे रे, जीवदयाव्रत एह;
 जग माता जग सुषकरु रे, कृपि उपरि जिम मेह.
 कृपि उपरि जिम मेह सुहावै, स्वर्ग मोक्ष सुख बीज कहावै;
 व्यसन विषय दहवट्ट गमावे, जिन वरया धरम गुण गावै जी. ५ सां
 सत द्वीप भूदानयी रे, जाय न हिंसा पाप;
 स्वर्ण कोडि धनने सटे रे, प्राण तजै न को आप.
 प्राण तजै न को आपणो लोक, स्नेहवसै हिंसा करै फोक;
 सुल चक्र असि धनुष ए थोक, रापे देव तिके युत सोकजी. ६ सां
 सुप आपे मार्या थकां रे; पांमै सिवपुर वास;
 तो हणि निज परिवारने रे, पांमै ते सुप पास.
 पांमै ते सुप पास समाज, दीन अनाथ हणौ किण काज;
 हिंसायी नभ सम दुप साज, हिंसा एहं कही जिनराज जी. ७ सां
 ज्ञान ध्यान तप जप तणी रे, जीवदया कही माता;
 दयावंत इंद्री दमे रे, लहै ज्ञान शिव साता.
 लहै ज्ञान शिव सान दयायी, चित्त कटोर मधुर रसनायी;
 ठेपिण दाघ्यौ हिंसक सायी, ठेज्यो भविक दया जय हायीजी. ८ सां
 नरक लहै झप तुं दली रे, हिंसाने परिणाम;
 संपमयी अधिकी अछे रे, जीवदया सुपवाम.
 जीवदया सुपवाम अपारु, जन्म मरण भय तगीय निवारु;
 शिवपुर मारग साय ए वारु, पर तनु पीडा दुप नीकारुजी. ९ सां
 मानव पिण राक्षस समो रे, जे छे हत्याकार;
 जीवदया माता समी रे, विद्यानी दानार.
 विद्यानी दानार ए वागी, अभयदान द्यौ करुणा आगी;
 आवे संपत्त जेम न भागी, ठे न कही सकै इंद्र इंद्रागीजी. १० सां

राग द्वेष राक्षस शक्ति, मय नवि पामे लेह;
 नारियी मन नवि चडे, अक्षय निवत्स मेह. ५
 तन दीपकनी ज्योतिषी, बाल्या कने पतंग;
 ज्ञान राज्य त्रय लोकनो, विरसे लेह नितंग. ६
 तनयीं तननें पीडवे, उपशम रस भंडार;
 लोक सर्व सुखकारजे, मोह अगनि जलधार. ७
 निज स्वभाव जानंदमय, शांत सुधारस टान;
 योग महाराज जीयने, व्रतधारी तनघाम. ८

दास—तार कर तार संसारसागरधरती. पृहनी.

महा समधार सुखकार मुनिराय ले, ध्यान ध्यावा मनी जोग धावे;
 देह आधार संसारमुख निरुद्धी, तेह जोगीस निज देव पावे. १ म०
 शुद्ध ज्ञानरत्नपालयी शांत मन, धावर जंगम दया धारी;
 मेरु जिन अधन आकाश जिन निरमला, पवन जिन संग विजु
 लोभ वारी. २ म०

भक्तसांगे सुखकार उन्देखनी, देह शोभा तजी मोक्ष सावे;
 ज्ञान शक्ति करो जातन निज ओढवे, शुद्ध निज ध्यान ते मुनि
 आरावे. ३ म०

एन निज देखने मोक्षपट्ट चदगने, कडी लोपानत्तम साधु सेवा;
 ध्यान ते साधने मोक्षकारण कही, विमल विरूपाक्ष निज गुण वदेवा. ४ म०
 दांत मन विहंग इंद्रो मनी ले दमे, ज्ञानना मेह पातक विडारे;
 कर्मदल गंज न वित्त निरमल धरा, एन जोगीश शिव मन
 सुधार. ५ म०

निरि नगर कंदग मेह शल्या शिवा, शंकर दीप मृग संग धारी;
 ज्ञान जड तर अदन शान्त जाना धरा, धन्य निमेष सुविहित
 विहारी. ६ म०

ढाल-इडर आंवा आंविली रे. एहनी.

मोह-वैश्रवणे सुण्या रे, बोल्या दुपनो धाम;

ध्वज कोलक इण संगयी रे, इण भव सावे काम. १

चतुर नर परिहर वचन अलीक, ए तो दुपदायक तहवीक;

चतुर नर प० ए आंकणी.

झूठ कथकनौ मुष कळौ रे, नगरानि छार समान;

तिरिय नरय गतिमै भमै रे, पामै दुष विण ज्ञान २ चतुर०

शीतल चंदन चंद्रयी रे, मीठी वाणि सुहाय;

दव दाव्या वलि पालवै रे, वचन दाह न पमाय. ३ चतुर०

मधुर वचन जग प्रिय छे रे, कडक सत्य पिण छोडि;

मधुर सत्य भापीतणे रे, दरसणयी सुख कोडि. ४ चतुर०

सुचिवादी नर जे अछे रे, सफल जनम तसु धार;

झूठा बोला मानवी रे, किम उतरे भवपार. ५ चतुर०

व्रत श्रुत संजम भारनौ रे, सत्य वचन छै कोष;

देव दानव न करी सकै रे, ते ऊपरि तिल दोष. ६ चतुर०

आनंद करिए चंद्रयु रे, पाय नमै जसु देव;

रूप जाति धन हीन ज्युं रे, तेहनें एह ज टेव. ७ चतुर०

तापस योगी मूंढीया रे, नागा चीवर धार;

कूड वचन कहता थका रें, ते छे पातककार. ८ चतुर०

बाघे धन परिवार जौ रे, तोय न बौलै अलीक;

अन्य पुन्य सहु तोलतां रे, तो हि न ए सम ठीक. ९ चतुर०

बहिरौ सठने बोवडो रे, ज्ञानहीन मुख रोग;

योनि बली पर स्वाननी रे, पामै कूडनौ योग. १० चतुर०

सातादिक गुणगणतणो रे, कूड केर छे हांणि;

सुहणै संग न कीजियै रे, झूठ वचन दुष पांणि. ११ चतुर०

દાતા.

સમ્યગ્ દર્શન જ્ઞાન ગુણ, વલિ તીજો ધારિત્ર;	
ત્રીન ગિત્યાં ચેતન ભગી, શિવમંદિર પ્રાપતિ.	૧
કર્મ વટોર જ તોડિયા, કારણ ણહિ જ ત્રીન;	
ધ્યાનસિદ્ધિ ગુણવય સહિત, નિકલ ગુણ થય હીન.	૨
રત્ન થય વિચુ ધ્યાન લે, પાઈ મૂળ કાંત;	
કુનુમ આકાશે સિલ કમલ, વંધ્યા મુત દશાંત.	૩
દાસણ લે રુચિ તત્ત્વની, તત્ત્વકયક લે જ્ઞાન;	
શુદ્ધ દ્રવ્ય શ્રદ્ધાન લે, લે સમક્તિ વહવાય.	૪
સહજ થતી ઉપદેશી, પ્રાપતિકારણ દોય;	
ક્ષાયક ઉપશમ મિશ્ર ણ, સમક્તિ થય વિધિ જોય.	૫
પંચેન્દ્રી પરપામૈ, સંજી જીવ મુમચ્ચ;	
કાલ લયધિ પામ્યા લહે, સમક્તિ શ્રદ્ધા નચ્ચ.	૬
સાત પ્રકૃતિનો ક્ષય થયાં, ક્ષાયક ઉપશમ યીય;	
ઉપશમીયાં ક્ષય ઉપશમ્યાં, મિશ્ર લહે તવ જીવ.	૭

દાલ-ધરમ સુગી રાજા પ્રતિજ્ઞો ણ દાલ.

સાંમલ જ્ઞાની સમક્તિ થાની, ઉપશમ આસ્તાની સહિ નાગી;	સાંમ૦
દ્રવ્ય તણા ગુણ જાણ્યા પાંમે, દોષ પવીસ ભળી જૈ નામે.	સાં૦ ૧ આં૦
જીવાદિક સગ તત્ત્વ નિહાળ, દેયાદેયણો લે જાળ;	સાં૦
જીવ અનંતાં નિન્યતા ધારી, ણક સિદ્ધ વીજો સંસારી.	૨ સાં૦
નિન્ય અનંત ચતુષ્ટય ધારી, અન્ય મરણા હુય નિવારી;	સાં૦
નિજ આત્મીક સ્વભાવ વહેતા, જયવંતા ઇમ સિદ્ધ અનંતા.	૩ સાં૦
વ્રત ધાવર આદિક વદુમેદી, જીવ સંસારી ણ અતિપેદી;	સાં૦
ધૂ આદિક ધિર પંચા જાણો, વલી અનેક વ્રત મેદ વણાળો.	૪ સાં૦

विद्या गस्त्रवाई गमे रे, निज रक्षा नवि थाय;
 सज्जन पिण निद्रा लहे रे, तरकर संग पताय. ५ च०
 धान करे वृणनी परे रे, चोर भणी सह लोक;
 पंडित पिण मृग्य हुवे रे, मुनि पिण पामे शोक. ६ च०
 घोर नरक दुःख दैस सही रे, चोरी केरी बुद्धि;
 पृहनी संगति ते नजे रे, जे चाहे निज शुद्धि ७ च०
 निखर नपरन परवतमें पढ्या रे, परचन लीजे साहि;
 वृण सम पिण परवस्तुनी रे, मत मन धाजे चाहि. ८ च०
 शिव मृषनी जे चाह छे रे, राखण चाहे धर्म;
 मुख चाहे इण परभये रे, तां नजि एह कुर्म. ९ च०
 विगति मूल यम साप छे रे, संयम दल सग फल;
 पंडितजन पंथी अछे रे, फल ते ज्ञान अमूल. १० च०
 धर्म वृक्ष एहवो दहे रे, चोरी मत मन आनि;
 पण्डपगारी आदगे रे, देवचंदनी वाणि. ११ च०

दूहा.

ब्रह्मचर्य पाल्यां यकां, ब्रह्म लहे योगीः
 ममपंच ते वरणवुं, धरज्यो ए व्रत चंद्र. १
 ब्रह्मचर्य जगे सत्य छे, मोटो महिमावंतः
 संयम जीवन एह छे, धर्मवंत गुणवंत. २
 दीन हीन आचार विग. रासी मंद नवि तेहः
 अंत विग्य दुःपदाय छे, दमजिध मंदुन एह
 ननु शोभा रस सेवना, तीजो नारिगु गंगः
 अशुभ सग चिना विषय, कही देवे स्त्रीभंग. ४
 खाने आदग्मान दे. याद रह नमन.
 नमनी चिना आगमन. दमन दुःकर्म एव

सापडस्या सगवेग पीडयी तबु जले,
काम तणा दस वेग ते गका नवि चलै;
पहिला बावे चित धीय दरसण इच्छे,
मेलहे तीय निसास तूर्प ज्वर आग छे. ५

पंचम दाहे अंग रंगयी नवि जिमे,
सप्तम मूर्छावंत कि उन्माद आठमे;
नवमे प्राणसंदेह देह दसमे गमे,
एह उदययी चित तच्चमे नवि रमे. ६

मन संकल्प विकल्प जल्पयी एंवढे,
काम अगनि संताप हृदयपद ए कढे;
गिस्वर गवर मूल गुहाश्रित जनतणा.
मदन उतारे मान इणे जंतया घणा. ७

कामवशे खीदाम मंज राजा भयो,
माव मुंडायो सीस भोज घोडो थयो;
धीरज श्रुत चारित्त घटे इण संगयी,
वालो भविषण चित्त ए कंपरंगयी. ८

वेटां सत्तां निव कुटुंब मेल्यासुं,
वेह ना पामे सुख मदनने तापनुं;
घन लज्जा कुतनास मरण देपे नही,
पीडिता काम विकार वा ओपे सही. ९

मून दैत्य ग्रह दुःख जितो नवि दे सके,

१. पीडा नगटे धके;

नी ते गमे,

टहे सुण ते वमे.. १०

दृष्टा.

- गुण पर्याय अनंत गुण, अष्ट ज्ञान उदयोगः
वीनकण्ठ गत भावने, जांघे जेह अतोम. १
- कर्मदाहने टालिना, करिवा निज गुण ध्यानः
लोकांलोक मराम वर, निनवर दास्यो ज्ञान. २
- मति भुवि अविधि पर्याय मन, वीम तनक छर्वांस विधः
मतिज्ञान वं जांघि. ३
- अंगद्विह बहूनेदधी, शब्द रूप भुवि देधिः
देव नयने भवनित, अरधिज्ञान संदेय. ४
- गुण मय्यप नयतिरियमे, छरिह अविधि अदेवः
प्रवृत्ति विरुद्धमती निर्मा, मनपर्यय गुण भेद. ७

शब्द-गुणतः योवन हितरस्यो पृथ्वी ॥

- अनंत इव पर्यायगुं, दगट क्षापिक गुण धातु; भविष्य
रस ब्रह्माक्ष निव्य छे, निरमर ज्योति अरय. १ म०
- गुण ज्ञान आदेय छे, शापकता गुणगेह; भवि०
- अलिना गत वन्यता, निजसम्पत्ती गनदेह. २ म० छ०
- लोकांलोक समान छे, जाय अजन्म अंतः; म०
- जिह अर्ग रवि पेशली, ज्योति तट निखंत. ३ म० छ०
- अरुण करः छटिना, वारण समवित ज्ञान. म०
- ज्ञान शिवा तट अरिह, ज्ञान अरुणक मनि. ४ म० छ०
- ज्ञानमन्त्री इति इंद्रे, धा इक्ष्वाक मन नयः; म०
- लोकांलोक इतिना भान, ज्ञान इति इक्ष्वाक. ५ म० छ०
- मति निज अजान तट, इक्ष्वाक तट अरु हंत म०
- तट वेदगानने, अरुभ्रमसुं मनि. ६ म० छ०

गुणगुणह जेवे वही, कानां खीनी धान।
 नागिन पाया ह्य वर, पाः सीपां खीमान।
 अगन्निहाहदी रिग अविह, धावे नारीमंग।
 नाच श्रीप चिन जति वृद्धि, नेह सांझिनो मंग।
 निज वल गृह मेंये करे, भूमननि प नारी।
 हृदय मट हृदयि वर, दृग्य नारीमंजार।
 निता पुन पति लंघिने, रमे अन्यमं जाय।
 ग्री जागे भर धन प, समया कृता धाय।
 जे काय नारी करे, करि न मने ने कोप।
 निजभा न्या वावे सट, कृतापसारक होय।
 दान श्रीति महता गुणत, निज दिन करे जाय।
 कृष्णो धाय द्य नति करे, जे नारीदी धाय।
 नरक लदे कानां सीपां, नीजारीमन टेर।
 ग्री निशाय लछि नति करे, मेग्री को को री।
 गंद्यो जग दक लीयने, दुग्ध जात्र नारी।
 खीयसांजन पानो, धोष न पाने पान।

दाल-नारीनरी.

यदता रिग वीजनी रे, कानां खीनी धान।
 नारी नारी कानपुरे, धोरे सीपी वनि रे।
 रिग नग्न वर पाने, प नो कृतादी धावनी।
 प नो रिग मुक्ती हृदयनी, न नारी रे न नारी।
 प नो रिग मुक्ती हृदयनी, न नारी रे न नारी।
 प नो रिग मुक्ती हृदयनी, न नारी रे न नारी।
 प नो रिग मुक्ती हृदयनी, न नारी रे न नारी।

रावण पिग नरके गयो रे, लोभाणो इण नारि रे; ए नारी०
 नारी भय कलि मूल छे रे, पापशोग दुयकारि रे. ए नारी०
 नारी दोष अपार छे रे, कविजनयी न कहाय रे; ए नारी०
 भवरासी जन बांधवा रे, ए नारी०
 दृष्टे देवे अग्रने रे, सुष बोलावे ओर रे; ए नारी०
 सांग करे किण औसने रे, मन रापे वीथ टोर रे. ए नारी०
 सुरपति सुसगुरु नवि कहे रे, नारी दूषण छेह रे; ए नारी०
 नारी दुष करारी गिणी रे, सुगुण तजो खीनेह रे. ए नारी०
 तापलता दुषकाल छे रे, विषय जलधिनी बेलि रे; ए नारी०
 नरकपोलि विषनी कुडी रे, परिहरी खीनी केलि रे. ए नारी०
 कूडकपञ्जी कोयली रे, छोडो नारीनी टेक रे; ए नारी०
 निजकुलभंडन काहुस्यै रे, शीखवती ली एउरे. ए नारी०
 विनयवंत पंडित सती रे, पृथ्वीने खीकाय रे; ए नारी०
 पंडित निस्पृह सम धणी रे, ब्रह्मवती मुनिराय रे. ए नारी०
 अनुभवस्वादी जे हुरये रे, ते तजिस्ये खीपास रे; ए नारी०
 देवचंद्र इम जाणिने रे, मति करी खीवेसास रे. ए नारी०

दृष्टा.

ब्रामदाह मैथुनयत्री, कहे उपशने जेह;
 आगि बुझाये मूढ नर, अंतरात्मा तेह. १
 नरकद्वारयी निय छे, नारीनो भग एह;
 मूढ काम ताप्या पडे, नारीपंके तेह. २
 खीसुष मनमान्यो तुम्हे, ते अंते दुषगेह;
 दृष्ट कनकमे यो गिणे, मैथुनसुष तिम तेह. ३

श्री गुरुभ्यो नमः, श्री विष्णवे नमः

ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ, ਹੁਣ ਅਨੰਤਰੀ ਥਾਪ.

निम्न लीं मन्त्राणि, इति निम्नेषु लीः।

इति मन्त्रः ॥ १ ॥

एतन्-संश्रान्त्यनीति.

न इत्येव एव मयि नये दे, विमान्य ते जीवः

मन्त्रः ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ नमः नमः पीता साहस्यं नमः ॥

न वयसां धर्मं न यत्नः, इति जलेश्वरनेत्र नीतिः जी. १

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

१ मंगल ४३ पा, शरीर कैरली रे. आंशनी.

अथान्नं भूयः नमो नै, उद्योगिन तनु तनः

ਸਰਨੇ ਸਾ ਖੁਦ ਹੋ ਰੇ, ਏ ਕੀ ਖੁਦ ਸਾਨੇ.

मन्त्रादि कर्तव्यं गन्तव्यं, निजं धर्मं विदित्वा बोद्धि उदयते;

पञ्चमः द्वा मन्त्रे, नवि विमोः तस्य आहूय पाठे टी. २ ता०

॥ इति ज्ञान तन्त्रा वरं रं, वे मुनिनो रयानि;

ॐ ह्रीं क्लीं ह्रूं हं, ह्रीं इत्येवमिति नाम.

२. शस्त्रनाम नान ते गीता, परमवर्म ह्य सार्धम् बभूवुः।

जन्म-साल तथा विद्वत् निबद्ध, नाम हितायै दिन सुराजी.

लॉन्गट्री. ३

—ਤੇ ਰੂਪ-ਰਸਮ ਬਦਲੇ ਨੇ, ਪਰਸ਼ਾਦ ਲਘੂ ਹੋਇਆ;

ਸਿੰਘ ਹੋਏ ਭਾਗੀ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਿਆ।

निम्न प्रकार से हमें ध्यान कर, मोह व्याप वर्जित रहूँगी:

આ રીતે આજના અંક, જી. ૪ નાં.

- मैथुन सेवना थका, जीव मरे लप कोडी रे भाई;
 महानिसीधे दापीया, योनिलिंगने जोडी रे भाई. ९ ना०
- दुरगंध मलवर भयकरुं, भंडूकी आकार रे भाई;
 धग्मरंघ नारीतणे, गग किसो विण सार रे भाई. १० ना०
- सर्व अशुचिमय निंद्य ए, दुरगंध नारी एह रे भाई;
 गचे मूरुप मानवी, पंडित विरमे जेह रे भाई. ११ ना०
- कुथितमृतक गंध जोनि छे, कृमिकुल पूरण एह रे भाई;
 क्षर मूत्र झरती रहे, तिण उपर स्यो नेह रे भाई. १२ ना०
- ए सरूप जाणी तजे, पंडित स्त्रीनो संग रे भाई;
 मदन मोह झीपी लहे, देवचंद्र पदरंग रे भाई. १३ ना०

दूहा.

- शिव प्राप्ति चाहे जीके, ते छोडे स्त्रीरंग;
 अस्तनि जेम गिरि गेडवे, तिम ज्ञानी स्त्रीसंग. १
- वती तपस्वी नारिने, संगे लहे कलंरु;
 घोर तपीने चालवे, नारी ए निःसंरु. २
- व्रत तप संयम गुण सरव, स्त्रीसंगे क्षय थाय;
 नारीमुष दरसन थकी, संयमगुण गल जाय. ३
- संयम तां लगी थिर रहे, जां न मिळे स्त्रीयोग;
 भाषणसम जनमन गळे, वनिता जाग संयोग. ४
- काम ववे स्त्रीसंगयी, ज्युं अपव्ययी व्याधि;
 थुनथिर मनने चालवे, नारी वडी उपाधि. ५
- तत्त्वदृष्टि तां थिर रहे, ज्पां न लगे स्त्रीसा;
 तनु मन दहे संकल्पयी, आदरियां दुपराण. ६

तजि प्रमाद समभाव भाजि, हरि हिंसा-परिणाम;
हिंसा भवप्रमकार छे, दुष अनंतनौ धाम. ७
हिंसक जावै नरकगति, बलि निगोदे जाहि;
क्षमा ध्यान तप फलतणौ, नास करे क्षणमांहि. ८

ढाल-चंद्राउलोनी.

दान ज्ञान फल सह गमै रे, हिसारत ते जीव;
अनुमत देता लोकने रे, नरकै करस्यै रीव.
नरकै करस्यै रीव रे भाई, नव नव पीढा सहस्यै लाई;
हिंसा करतां धर्म न थाय, दुष अनंतानंत नीहाइ जी. १
सांभल समाधिती रे, पूर्ण दुर्गतिनी दातार;
शिव भाग बट पार, दापी केवली रे. आंकणी.
निस्पृहता महता गमे रे, उदासीन तनु ताप;
हिसकर्त सह धूल छै रे, ए करे कुल संताप.
कुलसंतापे कीर्ति गमावे, निन प्रति विघन कोडि उपजावे;
गुणगंगलने दूर नसावे, गति निगोद लघु आयुष पावे जी. २ सा०
शिला चट्टि जल तरवा करे रे, ते मुखनो स्वामि;
धरम बुद्धि प्राणी हणे रे, कहै शास्त्रनो नाम.
कहै शास्त्रनो नाम ते गौला, परभवमें दुष सहसै बहला;
चारित्र्य ज्ञान दया विष्णु निबला, नासै हिंसायी जिन सुकला जी.
सांभली० ३

भलो दया-अक्षर भण्यो रे, पापशास्त्र लप कुड;
जीव हणै ओषध भणी रे, दुर्गफलने छै घूड निंतर.
नासै शील दया शम गुण कर, मोह कयाय बधारे बहपरि;
हिंसा जीवदया अंतर, जी० ४ सा०

૧૩૧ વચન સંપાદન ૧૩૧ જે ૬. ૧૩૧ વચન સંપાદન ૧૩૧
 ૧૩૨ વચન સંપાદન ૧૩૨ જે ૬. ૧૩૨ વચન સંપાદન ૧૩૨
 ૧૩૩ વચન સંપાદન ૧૩૩ જે ૬. ૧૩૩ વચન સંપાદન ૧૩૩
 ૧૩૪ વચન સંપાદન ૧૩૪ જે ૬. ૧૩૪ વચન સંપાદન ૧૩૪
 ૧૩૫ વચન સંપાદન ૧૩૫ જે ૬. ૧૩૫ વચન સંપાદન ૧૩૫
 ૧૩૬ વચન સંપાદન ૧૩૬ જે ૬. ૧૩૬ વચન સંપાદન ૧૩૬
 ૧૩૭ વચન સંપાદન ૧૩૭ જે ૬. ૧૩૭ વચન સંપાદન ૧૩૭
 ૧૩૮ વચન સંપાદન ૧૩૮ જે ૬. ૧૩૮ વચન સંપાદન ૧૩૮
 ૧૩૯ વચન સંપાદન ૧૩૯ જે ૬. ૧૩૯ વચન સંપાદન ૧૩૯
 ૧૪૦ વચન સંપાદન ૧૪૦ જે ૬. ૧૪૦ વચન સંપાદન ૧૪૦
 ૧૪૧ વચન સંપાદન ૧૪૧ જે ૬. ૧૪૧ વચન સંપાદન ૧૪૧
 ૧૪૨ વચન સંપાદન ૧૪૨ જે ૬. ૧૪૨ વચન સંપાદન ૧૪૨
 ૧૪૩ વચન સંપાદન ૧૪૩ જે ૬. ૧૪૩ વચન સંપાદન ૧૪૩
 ૧૪૪ વચન સંપાદન ૧૪૪ જે ૬. ૧૪૪ વચન સંપાદન ૧૪૪
 ૧૪૫ વચન સંપાદન ૧૪૫ જે ૬. ૧૪૫ વચન સંપાદન ૧૪૫
 ૧૪૬ વચન સંપાદન ૧૪૬ જે ૬. ૧૪૬ વચન સંપાદન ૧૪૬
 ૧૪૭ વચન સંપાદન ૧૪૭ જે ૬. ૧૪૭ વચન સંપાદન ૧૪૭
 ૧૪૮ વચન સંપાદન ૧૪૮ જે ૬. ૧૪૮ વચન સંપાદન ૧૪૮
 ૧૪૯ વચન સંપાદન ૧૪૯ જે ૬. ૧૪૯ વચન સંપાદન ૧૪૯
 ૧૫૦ વચન સંપાદન ૧૫૦ જે ૬. ૧૫૦ વચન સંપાદન ૧૫૦

भयानकीविकान्तुपरी.

अभयदान जंतु जिग दीदी रे, दीया दान अनेक;
 जिम जिम करणा थिर हूँ रे, और तेम मियेक असरी.
 कष्ट पड्या करणा न दिगाई, जायदयादी गुण जम ताई;
 अनेक भयानिज धर्म निगारे जी. ११ तां०
 भयमे कष्ट कष्ट दोहान ले रे, ते हिसादी होय;
 ज्योतिर्म गरी शानि पडा रे, गुमनसमी हरी जोय;
 गुमनसमे हरि जोय तदाई, मिरि मंदिर तरु कल्प यदाई;
 देवधंद्र जगनाथ कहाई, तेम दया धर्म साहनी याई जी. १२ ता०

दूता.

दिव पीजो मन सांभली, शिरगुणनो दाना;
 सत्य वचन पादप तुम्हे, पालो संजम धार.
 जीवतगी रक्षा भगी, कृदनिरो विण साय;
 जाव हगाय जिण घरी, दर दाउ ते वाच.
 नपधि ले दुष नवि गमे, वेह गर्माय पृह;
 हिमा जाहलना रोहित, सत्य वचन गुणगेह.
 केनो मोनपर्णा भली, जो बोले तो सत्य;
 भव कारण वच झट ए, भविष्य टांले नित्य.
 निष्पाद्य वदाग्रही, बदै झट खल लोय;
 स्याद्वाद गुणि घेण जै, दावे मुनिघन सोय.
 झट वचन विप सम कल्ला, मार भव भव पृह;
 अइयो मुष कोई नहीं, ववे झट्यी जेह.
 कहिबौ गुनिबो विण नहीं, वचन पापनो धाम;
 धर्म विरोधक नवि वदे, गुणी वचन वेकाम.
 धन्य तिकेइ ज मुष घरी, सत्यवचन भापन;
 जिग आसन कारिज पड्यां, सुपयी झट कहंत

ढाल-राग गोडी जीव जा गोरी एहनी.

दुप कारण परसंग छे, सुण प्रांणी रे, रागादिकनो हेतु.

समझी जिन वाणी रे;

सत्य क्षमा संतोषता, सु० नासकरण धूमकेतु; सम० मन आणी रे;

नाणी तजी धन संग. सम० ए आंकणी. ?

देह पेह दुप गेह छे, सु० पंडित जाणे असार; सम०

लोभ बबे धनवृद्धिथी, सु० बाबे कामविकार. सम० २

पर संगे विद्या बढे, सु० उबेढे सुविवेक; सम०

काम भोग अहि विष बढे, सु० परिग्रहकेरे टेक. सम० ३

धन संगे तृष्णा बबे, सु० मोह गांठि दृढ़ होय. सम०

उपसर्ग सहि न सके मुनी, सु० सुरते कायर सोय. सम० ४

परिग्रह संग न जे तजे, सु० निजगुण घातक तेह; सम०

संजम जप तप श्रुत घटे, सु० परिग्रहसुं जसु नेह. सम० ५

पुण्यकाज मनशुद्धिने, सु० धान करे छे एह; सम०

मूढ न जाणे धर्म थकि, सु० बाबे कर्म अछेह. सम० ६

शीत थाय रवि गीरगिडे, सु० तो संवर परसंग; सम०

कर्मतिको किम हणी शके, सु० जे नत्रि तजे कसंग. सम० ७

कामराग प्रसंगनो, सु० धन जडतानो गेह; सम०

लव धन विण जडजन भणी, सु० लाबे दोष अछेह. सम० ८

निसंगि नीभय सदा, सु० धनधारी भयवंत; सम०

मीन रहे सुत प्रातनी, सु० राज चौर खी नित. सम० ९

कर्म बबे धन आसयी, सु० भय भव दुप भंडार; सम०

निरसंगी ध्यानी परो, सु० आनम संवर धार. सम० १०

धन आशा लेहनी इली, सु० ते पामे मृप पेम. सम०

जे सपन ए जन करे. सु० बाबे दुप जन नेम. सम० ११

क्रियाकाल सभ भोग ए. आदि रूप दुप अंतः
 शेष दो घुन भोग तजि, ब्रह्म गही मतिमंत. ६
 भुन वांर प्रकोपना, शेष जीव तजि नारिः
 जन्मदाग भीषो धयो, न दुखी वामविकार. ७
 श्रायम गविर्जा निग अधिर. लठे वाम गंतायः
 गरु करे नन मन गही, दार्धार रूप व्याप. ८
 ह्य दिग घुनो जग निगी, तगी जोगी छे ध्यान.
 काम सर मर गाहिरा. ग्रहि तुं गरुड मुजान. ९

॥ नदी यमुनांत नार उडे दोड पंथीया. एहनी ॥

एह मयन महास्र जगन जीनी जिगे,
 मोटी धरनो शक्ति अवर गह अवशिमेः
 पीडे ए जगधाम काम संका नहीं. १
 एहयो वीच न दाय जाय लिण्जी वही.
 बल्लूट महास्र भनी जोरव लग,
 बंदर विरनो नान वरी नवि को मरेः
 पाम अगनि महानाय व्याप नवीया बहू,
 पडे दीया तनु वीच वीच जग ए सर. २
 विमन धर मरुदेशाने संगामे.
 काम नाप रूप व्यापशकी तनु नीगने
 मंदीर अति पूर मृदि पावीर लट्ट.
 मयन संकल्प जग मसरीर मरुट सट्ट. ३
 पारे ते नजिरि दीन मन निव रे,
 पीडित बंधन बाज बाज सिहां नवि लट्टः
 देवन पारे अंश दिव्य रूप हूडे.
 दरीया बंधन पाव दायता लाभरे, ४

आशा विष्णु सह सत्य छे, श्रुन तप अने विवेक;
पाप-तापना नवि मिटे, जो आशानल टेक. ६

ढाल-टोडरमल जितो रे अथवा आदीश्वर तृटा रे. एहनी॥

निस्पृहता अमृतपत्नी रे, पावन करि निज चित्त;
भविक मन धारो रे, परिहर आश अनित्य सकल दुष वारो रे. १
जसु मन आशायी टल्यो रे, तसु फलीयो तरुज्ञान; भ०
आशायी सुरपति दुपी रे, आठ हण्णा शिव मान. भ० २
सहू आशा जसु क्षय गया रे, नसु सिध्या सवि काम, भ०
मन कषाय इंद्दी दमे रे, नीरीसी गुणवाम. भ० ३
कासुं कहीये अतिवणुं रे, आशा दूर निवार; भ०
निराशी जन पूज्य छे रे, उभय लोक सुपकार. भ० ४
पर आशा भवभयकरु रे, आश गया शिवसार; भ०
ए आलोची आचरो रे, जे जाणे हितकार. भ० ५
चलचितकारि जन विसरे रे, तो निम छे शिव एह भ०
मारु विषय अरु त्यागनी रे, संकट घटि वटि गेह. भ० ६
अवसर लहि मुनिवर छले रे, आश पिशाची एह; भ०
सहू जग आशा जीपीयो रे, ए जीपे धन तेह. भ० ७
राजसार पाठकरि धूरे, जैनागम गुणजाण; भ०
ज्ञान धरम मानसतटे रे, राजहंस सुप्रमाण. भ० ८
तासु शिष्ये इम उपदिश्यो रे, देवचंद्र सुप्रदाय; भ०
प्रीतिवंत गुण आगरु रे, कुंभकरणसु सहाय. भ० ९

इति श्रीज्ञानार्णवे योगप्रदीपाधिकारे पंडितदेवचंद्रमुनिविर-
चिते ढालभापात्रंघे ध्यानसिद्धा रत्नत्रयपंचमहाव्रतवर्णनो नाम
द्वितीयः पंडः संपूर्णः ॥ २. ॥

- हृर ठे कायर धाय वृद्ध लडुता लहे,
 पंडित भाषे मूढ कामवसि दुःख सहे;
 वनिताकाजे लाज बहुत कार्ना करे,
 कंदपहट्यो हूर नरग रगने बरे. ११
- उरेडग धमरस मदन गजसम अछे,
 प्रपन गनारे देह नरग पाने पछे;
 चोर करे जिम कोप मोर दिन उपरे,
 दिन बड्यारी देपी द्वेष कार्ना धरे. १२
- हरि हर मझा देव इंजे मदने नड्या,
 छोडि आपनी लाज नारी पाये पड्या;
 घडी माय निग छेक विवेक रहे नहीं,
 लाग्ग कंदप बाग प्राग तजस्ये तही. १३
- पानी नरनो देह एह कंदप दनो,
 छोडी विषय विकार सार निजगुण रनो;
 बडतो कंदप ताप ध्यायनी जग मुनी;
 छोडे विद्यासंग सार पंडित मुनी. १४
- मारी मदननो मान ध्यान आत्म धरो,
 पानो नदनो पर सार संयम बरो;
 देवचंद नगेंद्र मदनरसि सह पड्या,
 दीय बहुला दुःख के भवने रहदह्या. १५

दृष्टा.

- मदमारी ए कारिनी, ले ले सदा काल;
 ठेहनो थोडो अंस निज, कहि न सके वविराल. १
- हृदय हृष्ट सुख निष्ठ छे, ए नारी सहजे नीच;
 वज्रशाट मनदासन, दुःखदायक भवबीच. २

- ઉપકરણ શયનગૃહે, દેરીને યત્રી પડિગેહ રે.
 સાધુ ગુણપાળને તે કરી, સમિતિઆશન ગુણ મેહ રે. સા. ૧
 મુખ શેષાદિ મન નાપનાં, મૂસરી સહજ ઉપોગ રે.
 મુમતિ અસર્ગ નીતે ઘરે, મુનિજન નિત્ય નિગેગ રે. સા. ૭
 છોડી સંકલ્પ સગાદિના, યસિ કરે ચિત્ત નિજરૂપ રે.
 સ્વર સિદ્ધાંતને પ્રેરે, મનવગી તે મનોગુણ રે. સા. ૮
 સંસાર મૌનચારી પરી, ગોરને આપગી જીહ રે.
 સિધ કરી દેહ ઉપમર્ગ સદે, કાષ્ઠગુણિ મુનીમિદ્ધ રે. સા. ૯
 મનવગી આટ માતા વટી, સંપન્નાદિને કાનરે.
 પૂહવો પારિત આરે, શુદ્ધમનિ મુનિગત રે. સા. ૧૦
 પંચિત ઉપશામ આદરે, પામિ પાંચે સમપાપ રે.
 વિમુક્તન પૂજ્ય મત્રી પૂહ લ્યો, શુદ્ધ આત્મ ગુણાપ રે. સા. ૧૧
 મુક્તિનો હેતુ હિતુ જીવનો, પૂહ શાસ્ત્રો જિનગપ રે.
 જે ગણા શિવજીકે જાવસે, જાપ છે નામ પૂ શપ રે. સા. ૧૨
 અત્મન ગુણ જાણ્યો જ્ઞાન છે, દમ્ભન શરિત તેદ રે.
 અત્મ જાણ્યાવસી મુનિ છે, વિગ્ધ જાણ્યા મરમેદ રે. સા. ૧૩
 દમ્ભન જ્ઞાન શરિતનો, નામ છે પૂ નિજ રે રે.
 અત્મ જાણ્યા વટી શિવ મત્રી, શરદો મી પામ્યા રે. સા. ૧૪
 મિત્ર મર વાળ્ય પૂહતી, શુદ્ધ અત્મજ્ઞાન શરૂ રે.
 શેષ મંત્રોગ મહુ કર્મના, શાપ નિત્યા દર્શિ શરૂ રે. સા. ૧૫
 અત્મ અત્મજ્ઞાન મિદ્ધ પૂ. મર્યાદા વેગર તિત પૂ.
 અત્મ જ્ઞાન જાણ્યાને વાત, શ્રવ મર્યાદા મુનમેદ રે. સા. ૧૬
 છોડા મર્યાદા નાત મર દે, અત્મજ્ઞાન જિતુ શિવ રે.
 કૃતિ ઉપમ્યા વાવસે અત્મજ્ઞાન મુનમેદ રે. સા. ૧૭

- देव मानव गति से बने हैं, वे न बने ही भाग्य है: पृ. नारी०
 भर्ता से लागे निवे है, भावे ही तो भाग्य है: पृ. नारी० ३
 पौत्र पत्नी सादा तरे है, हुनर ही आधार है: पृ. नारी०
 पिता पुत्र पतिने उभे है, मरुत पृ. नारी० है: पृ. नारी० ४
 मानवपति गनगिहरी है, संघट से ही भाग्य है: पृ. नारी०
 मणि मंत्र ही भरी विद्यापति है, भाग्य ही ही भाग्य है: पृ. नारी० ५
 मुंडा पतिने मारिने है, भाग्य ही ही भाग्य है: पृ. नारी०
 पुरुष धन, श्रम ही धरा है, धन ही ही भाग्य है: पृ. नारी० ६
 मंत्र विना नाने टोरे है, नारी ही ही भाग्य है: पृ. नारी०
 अथम भाग्य जन से ही है, नारीन धन ही भाग्य है: पृ. नारी० ७
 महत्स लक्ष पौत्रा जिते है, ही भाग्य ही ही भाग्य है: पृ. नारी०
 गुणवंत पतिने मानिने है, भाग्य ही ही भाग्य है: पृ. नारी० ८
 रीस वरे ही ही भाग्य है, गुण ही ही भाग्य है: पृ. नारी०
 अनाचार करी हाथे है, जग धन ही भाग्य है: पृ. नारी० ९
 दाता भोक्ता पति भरी है, मारे नारी साहि है: पृ. नारी०
 विषयी जो अमृत हूये है, तो ही ही भाग्य है: पृ. नारी० १०
 बंध्या सुत नगपुत्र जो है, चाये तो ही भाग्य है: पृ. नारी०
 जाते दोहें फुट भरीं, तो मानव ही भाग्य है: पृ. नारी० ११
 निधन गुणमिरि सारो है, धन ही ही भाग्य है: पृ. नारी०
 रोगी दुष्ट धन विना है, छोटे पतिने ही भाग्य है: पृ. नारी० १२
 गृहीदी अधिनी करी है, जनमन भेदन बाज है: पृ. नारी०
 जीव कलंकी नारिने है, क्षय धन ही भाग्य है: पृ. नारी० १३
 मृ ममे करी आवधे है, संघट नारी नगरे: पृ. नारी०
 उग्रपि लटे नही योग्य है, रोदन धन ही भाग्य है: पृ. नारी० १४

- ઉપકરણ શયનગૃહે, દેર્પિને ઘલી પહિલેહ રે;
 સાચુ ગુણપાણને તે કહી, સમિતિઆદાન સુષ ગેહ રે. સાચુ ૬
 મૃત્વ શ્લેષ્માદિ મલ નાપતાં, મૂપરી સહજ ઉપયોગ રે;
 સુમતિ ઉત્સર્ગ નીતે ધરે, મુનિજન નિત્ય નિરોગ રે. સાચુ ૭
 છોડી સંકલ્પ રાગાદિના, ઘસિ કરે ચિત્ત નિજસત્યરે;
 સુઝ સિદ્ધાંતમે પ્રેરવે, મનતળી તે મનોગુપ્ત રે. સાચુ ૮
 સંવર મૌનવારી યતી, ગોપવે આપળી જીહ રે;
 સ્થિર કરી દેહ ઉપસર્ગ સહે, કાયગુપ્તિ મુનીસિંહ રે. સાચુ ૯
 વ્રતતળી આઠ માતા કહી, સંયમવૃદ્ધિને કાજરે;
 પૂહવો ચારિત આદરે, શુદ્ધમતિ મુનિરાજ રે. સાચુ ૧૦
 પંડિત ઉપશમ આદરો, પામિ પાંચે સમવાય રે;
 વિમુવન પૂજ્ય મજી પૂહ લ્યો, શુદ્ધ આતમ સુપદાય રે સાચુ ૧૧
 મુક્તિનો હેતુ હિતુ જીયનો, પૂહ દાઘ્યો જિનરાય રે;
 લે ગયા શિવજિકે જાયસ્યે, જાય છે તાસ પૂ દાય રે. સાચુ ૧૨
 આતમ ગુણ જાળવો જ્ઞાન તે, દરસણ ચારિત્ત તેહ રે;
 આત્મ જાણ્યાધર્મી મુક્તિ છે, વિગર જાણ્યા ભવગેહરે. સાચુ ૧૩
 દરસણ જ્ઞાન ચારિત્રનો, ધામ છે પૂ નિજ દેવ રે;
 આત્મ જાણ્યા પછી શિવ મળી, ચાહવી સી પરસેવરે. સાચુ ૧૪
 સિવ મત્ત કારણ પૂહની, શુદ્ધ અશુદ્ધતા ચાલ રે;
 શેષ સંયોગ સદૃ કર્મના, આપ નિલ્યા લહિ કાઠ રે. સાચુ ૧૫
 આત્મ અનુભૂતિયી સિદ્ધ પૂ, સાચવા યોગ્ય પિંગ પૂહ રે;
 આત્મ જ્ઞાન જાગવાને વત્તા, શ્રેય સવલ્લ ગુણગેહ રે. સાચુ ૧૬
 છોડો સંકલ્પ નિજ રૂપ ગ્રે, વ્રતમગો નિજ વિદાનંદ રે;
 ઇન્દ્રિય ઉપમમ્યાં પામસ્યો, આત્મદર્શી ગુણચંદ રે. સાચુ ૧૭

गेयी जेन कृपय्यते. कहे पय्य तिन भोगः
 फल विरक्त मना अहे. मूढ मोटा बहु भोग.
 मधुन आचमनो धर्यो. ना णने खो मायः
 कार्नी मधुन रुप रते. पानी जेन एगदाय.
 अरुचि अंग नार्गमनो. पाटे कृक जेमः
 कार्नी कष्ट बहु लहे. अय कोटादेक तेन.

बाल-मोड घई दिन आयन्यो पृहनी.

हूड कष्ट घर प विप. नितको संग निश रं भाईः
 मधुन दुपडाक नली. जानम गुग मंभार रं भाई. १ न
 नाली संग नमो तुम्हें. नाली दुपली पानि रं भाईः
 नाली संगे रुप रुपे. प श्रंजिनककानि रं भाई. २ न
 पुन रहे जमु देहली, काको बर बते जेम रं भाईः
 तिम मोडोनि अरुचि धरे, तिमको गयो केम रं भाई. ३ न
 मरगेह दुगंध छे, नाली भग रुप पानि रं भाईः
 मूष संग धरे दिहां, नवि गये डगु जानि रं भाई. ४ न
 भान रविर निज जिन पीपे, रुप नाले नमनांही रं भाईः
 कार्नी तिम खींगनो, पित धरे उठाह रं भाई. ५ न
 नाली योनि अरुचि अछे, नाली दुग्गतिनाग रं भाईः
 जाड न ये को पडने, तो तमय ऊपर रनो गग रं भाई. ६ न
 लहरी लोमरा अछे, नाली जपडा नाम रं भाई
 सेगिडत रुप द्वार छे. पंजिन नखिलो ताम रं भाई. ७ न
 भोगरतां नहु नाली. लगे के सुखमा रं भाईः
 नाली बगडो अछे. जपानन र कप रं भाई. ८ न

ઢાલ—ઓલગડીની ॥

ભાવન ભાવન ભવિયણ ઇહવી ભાવજ્યો રે, માજે મવદુષ જેહ;
 કરમકરમ પીડજે મુક્તનીના ગમે રે, શુદ્ધ મિત્ર મુક્તતેહ. મા. ૧
 ઘાતકર જે છે આતમ ગુણતણા રે, તીયાં પોપ્યાં કિમ મુખ;
 ઉપશમર આદરી તજિ ક્રોધાદિને રે, જે શિવગમ અમિમુખ. મા. ૨
 કુવચનર પરના મુખથી સાંભળી જી, મુનિવર ઘ્યાવે એમ;
 ન હણ્યોર મુક્તને જો હળીયો ઇને રે, પિણ ન લીયા ગુણદેમ. મા. ૩
 સંયમર ગુણને દાહે ક્રોધા રે, તો સીં જીવત આસ;
 ભોગવતાર નિજ કીવે કર્મને રે, મુખ દુષ કારણ તાસ. મા. ૪
 મુક્તનેર રોષ વધે તો ફેરસ્યો રે, પંડિત અને અજાણ;
 ઉદયર કરમ આપે દુષ ઉપજે રે, રોષ કરે નવિ જાણ. મા. ૫
 ભોગવિર પૂત્ર-દુષ મન સ્થિર કરો રે, મત્ત કર કો આલોક;
 ઉપસમર નાસ કરે અતિ ક્રોધથી રે, અજ્ઞાની અતિ સોષ. મા. ૬
 સંકટર અતિ આયાં રૂસે નહીં રે; જાણિ કર્મનો ઘેર;
 કંટકર પીઢ્યાં જો ઉપશમ તજે રે, તો ક્રોધી સ્યો ફેર. મા. ૭
 બંધનર ક્લેશ મિલ્યાં સપરૂં થયું રે, ચારાયે કર્મનો છેહ;
 ગુરુર ઉપસમ જ્ઞાન પરીપ્રવા રે, આવ્યા છે દુષ ઇહ. મા. ૮
 ઉપસમર છોડ મજે જે ક્રોધને રે, તમુ સ્યો જ્ઞાન મુક્તાગ;
 નિર્જરર કરવા સહેજે કર્મની રે, સહો પરીપ્રહ યાગ. મા. ૯
 પંડિત ર ક્રોધ કરે પર ઉપરે રે, તો સ્યો મૂષ દોષ;
 માનવ ર માતો જે સંસારમે રે, રાગદ્વેષ દુષ કોસ. મા. ૧૦
 પર પ્રતિ ર બોધક ગુણ તુમમે નહીં રે, પિણ મત્ત મૂઝો આગ;
 પરાવિષ ર હર ન સકે પિણ આપને રે, કોશ કરે વિપ્રવાપ. મા. ૧૧
 માનવ ર દોષી પરી રૂઢા થઈ રે, અરુ ધન્ટાં ઉપસમ માગ;
 ઉત્તમ ર મુખ દાયક તે ઓલપી રે, આદરિજ્યો ધરિ ધાવ. મા. ૧૨

ਸੋਭਾ ਸਾਧਿ ਸਾਧਿ ॥ ਸਾਧਿ ਸੋਭਾ ਸਾਧਿ ॥
 ਸੁਖ ਸੁਖ ਸਿਧਾਸੁ ਤੇ ਸਾਧਿ ਸੁਖ ਸੁਖ ॥ ੧ ॥
 ਹੋਸੁ ਸਾਧਿ ਸੁਖ ਸੁਖ ॥ ਸਾਧਿ ਸੁਖ ਸੁਖ ॥
 ਸੁਖ ਸਾਧਿ ਸੁਖ ॥ ਸਿਧਾ ਸਿਧਾ ਸੁਖਸਾਧਿ ॥ ੨ ॥
 ਸਿਧਾਸੁ ਸੁਖ ॥ ਸਾਧਿ ਸਿਧਾ ਸਿਧਾ ॥
 ਸੁਖ ਸੁਖ ਸੁਖ ॥ ਸਾਧਿ ਸੁਖ ਸੁਖ ॥ ੩ ॥
 ਸੁਖ ਸੁਖ ਸੁਖ ॥ ਸਾਧਿ ਸੁਖ ਸੁਖ ॥ ੪ ॥
 ਸੁਖ ਸੁਖ ਸੁਖ ॥ ਸਾਧਿ ਸੁਖ ਸੁਖ ॥ ੫ ॥
 ਸੁਖ ਸੁਖ ਸੁਖ ॥ ਸਾਧਿ ਸੁਖ ਸੁਖ ॥ ੬ ॥
 ਸੁਖ ਸੁਖ ਸੁਖ ॥ ਸਾਧਿ ਸੁਖ ਸੁਖ ॥ ੭ ॥
 ਸੁਖ ਸੁਖ ਸੁਖ ॥ ਸਾਧਿ ਸੁਖ ਸੁਖ ॥ ੮ ॥
 ਸੁਖ ਸੁਖ ਸੁਖ ॥ ਸਾਧਿ ਸੁਖ ਸੁਖ ॥ ੯ ॥
 ਸੁਖ ਸੁਖ ਸੁਖ ॥ ਸਾਧਿ ਸੁਖ ਸੁਖ ॥ ੧੦ ॥

੧ ਸੁਖ ਸੁਖ ਸੁਖ ॥ ਸਾਧਿ ਸੁਖ ਸੁਖ ॥ ੧ ॥

ਸੁਖ ਸੁਖ ਸੁਖ ॥ ਸਾਧਿ ਸੁਖ ਸੁਖ ॥ ੧ ॥
 ਸੁਖ ਸੁਖ ਸੁਖ ॥ ਸਾਧਿ ਸੁਖ ਸੁਖ ॥ ੨ ॥
 ਸੁਖ ਸੁਖ ਸੁਖ ॥ ਸਾਧਿ ਸੁਖ ਸੁਖ ॥ ੩ ॥
 ਸੁਖ ਸੁਖ ਸੁਖ ॥ ਸਾਧਿ ਸੁਖ ਸੁਖ ॥ ੪ ॥
 ਸੁਖ ਸੁਖ ਸੁਖ ॥ ਸਾਧਿ ਸੁਖ ਸੁਖ ॥ ੫ ॥
 ਸੁਖ ਸੁਖ ਸੁਖ ॥ ਸਾਧਿ ਸੁਖ ਸੁਖ ॥ ੬ ॥
 ਸੁਖ ਸੁਖ ਸੁਖ ॥ ਸਾਧਿ ਸੁਖ ਸੁਖ ॥ ੭ ॥
 ਸੁਖ ਸੁਖ ਸੁਖ ॥ ਸਾਧਿ ਸੁਖ ਸੁਖ ॥ ੮ ॥
 ਸੁਖ ਸੁਖ ਸੁਖ ॥ ਸਾਧਿ ਸੁਖ ਸੁਖ ॥ ੯ ॥
 ਸੁਖ ਸੁਖ ਸੁਖ ॥ ਸਾਧਿ ਸੁਖ ਸੁਖ ॥ ੧੦ ॥
 ਸੁਖ ਸੁਖ ਸੁਖ ॥ ਸਾਧਿ ਸੁਖ ਸੁਖ ॥ ੧੧ ॥
 ਸੁਖ ਸੁਖ ਸੁਖ ॥ ਸਾਧਿ ਸੁਖ ਸੁਖ ॥ ੧੨ ॥
 ਸੁਖ ਸੁਖ ਸੁਖ ॥ ਸਾਧਿ ਸੁਖ ਸੁਖ ॥ ੧੩ ॥
 ਸੁਖ ਸੁਖ ਸੁਖ ॥ ਸਾਧਿ ਸੁਖ ਸੁਖ ॥ ੧੪ ॥
 ਸੁਖ ਸੁਖ ਸੁਖ ॥ ਸਾਧਿ ਸੁਖ ਸੁਖ ॥ ੧੫ ॥

- ज्ञान नसे अज्ञान दे, लोपावे गुरु नीत;
 इच्छा चाळे विनय विण, माने उद्धत चीत. ३
 निज चारित्त भेलो करे, नीचो झळे काम;
 गुण मानि तेहज परो, जेह लये निजराम. ४
 आपा परवातक अछे, मान सर्वथा हेय;
 रंक करे राजा भणी, देय विडंबन केय. ५
 मसे मनोरथ चितवन, गाळे कीरतिवेल;
 हणि त्रिवर्ग निज गुण हणे, मानव मदनी केल. ६

॥ ढाल—एक लहरि ले गोरलो पृथ्वी ॥

- गृह अपयश शस्त्र ज्ञाननो रे, पाप पाड पृ माय रे;
 निजगुण शिवपुर अगला रे, शील दाहक दुपदाय रे. १
 माया ममता परिहरो रे, कुगति कुमतिनी पाण रे;
 मायायुत व्रत अकल छे रे, मुपनराज जिम जाण रे. माया २
 मायायुत किरिया करे रे, रागे शिवनी चाह रे;
 मायावी न टिकी सके रे, पल एक शिव मग माहि रे. माया ३
 सावु नि केइ जस लहीय रे, जेह हवे गनमाल रे;
 भयकारी पंडित कछो रे, माया मोटो साळ रे. माया ४
 अपजस दे दुरगति करे रे, उभय लोक दुपकार रे;
 चितने सोच रहे सदा रे, धावे करम अमार रे. माया ५
 संयम भाग नायवे रे, मांजे शिवनी चाळि रे;
 बरुसम धंयक जग टगे रे, पम्भयनी मय टाळि रे. माया ६
 लोन न करज्यो मानवी रे, लोम गमावे सोमरे, “पृ अंङ्ग”
 कट करी भय नीगमे रे, कानो नव नय लोम रे. लोम ७
 पेट मारई नवि मीडे रे, तो निग घाटे राज रे;
 मान निना गुम्ने हने रे, लोमी धनने वाज रे. लोम ८

मित्रं वा मया मित्रं नैव, तदु चेन्न मित्रं मित्रं.	
इदं हि चेन्नैव मित्रं नैव, मित्रं नैव नैव.	३
इदं हि नैव मित्रं नैव, तदु मया नैव नैव	
मित्रं नैव नैव नैव, तदु नैव नैव नैव	४
मित्रं नैव नैव नैव, तदु नैव नैव नैव.	
मित्रं नैव नैव नैव, तदु नैव नैव नैव.	५
इदं नैव नैव नैव, तदु नैव नैव नैव	
इदं नैव नैव नैव, तदु नैव नैव नैव	६
मित्रं नैव नैव नैव, तदु नैव नैव नैव	
मित्रं नैव नैव नैव, तदु नैव नैव नैव	७
मित्रं नैव नैव नैव, तदु नैव नैव नैव.	
मित्रं नैव नैव नैव, तदु नैव नैव नैव.	८

इदं—इदं नैव नैव नैव नैव.

इदं नैव नैव नैव, तदु नैव नैव नैव ३. नैव नैव नैव नैव	
इदं नैव नैव नैव, तदु नैव नैव नैव नैव ३. नैव नैव ३	
अत्र नैव नैव नैव, तदु नैव नैव नैव ३. नैव	
मित्रं नैव नैव नैव, तदु नैव नैव नैव ३. नैव ३	
मित्रं नैव नैव नैव, तदु नैव नैव नैव ३. नैव	
मित्रं नैव नैव नैव, तदु नैव नैव नैव ३. नैव ३	
मित्रं नैव नैव नैव, तदु नैव नैव नैव ३. नैव	
मित्रं नैव नैव नैव, तदु नैव नैव नैव ३. नैव ३	
मित्रं नैव नैव नैव, तदु नैव नैव नैव ३. नैव	
मित्रं नैव नैव नैव, तदु नैव नैव नैव ३. नैव ३	
मित्रं नैव नैव नैव, तदु नैव नैव नैव ३. नैव ३	

ढाल—मारो मन मोह्यो इण डंगरे. एहनी.

इंद्रिय विषय तजिजो तुम्हे, विन्न आपद भय बीज रे;
 अक्षसुष इंद्रिय ग्राह्य छे, कारवे पग पग धीज रे. इंद्रिय० १
 विषय जग वंचिवा चतुर ए, दक्ष ए नरक दुषदेण रे;
 सहज चंचल विषय दुषसमा, भापीया जिनवर वेण रे. इंद्रिय० २
 लालच दोष अति विस्तरे, विषययी जाय विवेक रे;
 विषयनेइं विषतणो अंतरो, मेरु सरिसत्र समो छेकरे. इंद्रिय० ३
 रहित संवेग कामी पडे, जगतमे जन्म दुष जाल रे;
 अक्षय उपशम नवि धर्यो, तो आत्म कीयो दुषमाल रे. इंद्रिय० ४
 ध्यान शिव अक्ष जीतां लहे, साधु अध्यात्म सुष जेह रे;
 आत्म आधीन अनंक्षइ, निस्वधि अनंत अछेहरे. इंद्रिय० ५
 साधु सेवे दमे अक्षने, आत्मयी आत्मने भाव रे;
 तेह अध्यात्म सुष आत्मने, शुद्ध आदेय शिवदाव रे. इंद्रिय० ६
 अक्ष तस्कर मनग चढ्या, हरे माणिक्य निधान रे;
 विषय स्मरणीक आदेय छे, अंत्य विषपाक समान रे. इंद्रिय० ७
 नीरयी जलधि शिपि इंधणे, तृप्ति पामे सुरजोग रे;
 तो हि कामी विषय भोगयी, नवि लहे तृप्ति जगलोक रे. इंद्रिय० ८
 विषय तुझ वंचिवा आवीया, थिर मन विषय तुं वंचि रे;
 दुरगति ताप दुष गेह छे रे, विषय तजि अनुभव संचिरे. इंद्रिय० ९
 काम संकल्प जिम जिम वधे, वधे तृष्णा तिम व्याधि रे;
 मोक्ष लहे नही तां लगे, जां लगे अक्ष उपाधि रे. इंद्रिय० १०
 आपद बीज महा निंद्य छे, कटु विपाकी दुष टाण रे;
 मूकी परपंच इंद्रियतणो, विषय सुष दुष सम जाण रे. इंद्रिय० ११
 दुषनिधि धाम उपाधिनो, विषययी जसु शिव चाह रे;
 रुद्ध नागेंद्रना दांतधी, कुडुय पणण उच्छाह रे. इंद्रिय० १२

ज्ञानसुधास्तपनयी, शांति विन मुग्धारा रे:	से०
बान विषय शीतो जिनै. वन्य तिके जगगा रे.	से० १८
नारी नयन कुटारयी, जसु नवि मेदे शील रे:	मे०
कानजाल व्यापे नहीं. ते पावे शिवटील रे.	से० १९
विषय निराचो जे गया. मोह नींद गर्ह भाति रे:	से०
जो नारी मनयी नजो, तो निज माग लाग रे.	सेवो० २०
कान तवावे जगनने. शील करे जसु दानि रे:	से०
देवपंड निज ज्ञानसुं, मज्जो कंदपनाग रे.	सेवो० २१

दृष्टा.

परिग्रह केरे भासुं, भवसगर निवडंति;	
ते परिग्रह दोष नेउपी, अंतर बाह्य करंति.	१
निविध परिग्रह बाह्य छै, अंतरंग अज्ञान:	
इन प्रकार पहिडेनना, चवद मेद वीप मान.	२
बसु छेव घन धान्य बलि, द्विपद चतुष्पद पान:	
कुप्प भांड अतन शपन, दत्तविध बाह्य पान.	३
निपरिग्रह मूर्छा सहित, तेह परिग्रहवंत:	
विन कारण मूर्छा तजो, धरि निज आतन संत.	४
गण द्वेष विघ्ना दगा, हास्य कषाय विवेक:	
ए अंतर परिग्रह तजो, जो शिखरार्ग उमेद.	५
अर्थ संकरी दुष लहे, प्रसाद;	
मोक्षार्थी परिग्रह नजे, विपदाद.	६
दुष गले अ-	परिग्रह छोडि;
पंथी ते छ-	पदि.
अंगुलिनी ह-	यम;
कर्म कील छे-	६.

पांचमतपविध सांभलो.

- हिवे आतम गुण सांभलो, जिम पामो निजरूपो रे;
 द्रव्य चतुष्क निज लही, बहि अंतर सुष भूपो रे. हिवे० १
- लहि स्वभाव त्रय गुणतणो, जसु आवरण विनासी रे;
 शुक्ल ध्यान ज्वाला बले, निज अतिशय शक्ति त्रिकासी रे. हिवे० २
- अनादि संबंधी जीवयी, विविध कर्मनो बंधो रे;
 तेह पपावी मूलयी, पाम्यो निजगुण सिंधो रे. हिवे० ३
- अनंत चतुष्टय प्रगटीया, तम नासे जिम सूरु रे;
 आतम परमातम हिवे, ए शिव तत्त्व सतूरो रे. हिवे० ४
- अविरत प्रभा प्रकाशयी, दीपे जिम जग भाणो रे;
 शूवीर क्षत्रीय समो, सरव भूमीनो राणो रे. हिवे० ५
- पुरावण हाथी चढ्यो, वज्र शस्त्र धरि हाथे रे;
 सुर नर सुरपति ए सही, इंद्राणीने साथे रे. हिवे० ६
- सर्व जीव सुष दुष लहे, जेत्ता इण जगमांहे रे;
 पुण्य पाप रचना सहू, गरुड तत्त्वने मांहे रे. हिवे० ७
- गगन गोचर भूषण अछे, जय विजय भुजंगो रे;
 अनंत रूप परमीस ए, नभ चाले सुचंगो रे. हिवे० ८
- रोगज्वर विषकाकनी, ग्रह किंनरने यक्षो रे;
 मारि अरी द्विप हरि अनल, इत्यादिक भय लक्षो रे. हिवे० ९
- यंत्र मंत्र दैत्यादिनी, टाले मीत समस्तो रे;
 गारुड स्रृष्टारूप ए, आतम रूप प्रशस्तो रे. हिवे० १०
- सरव तत्त्वनो सार ए, समय सार ए थायो रे;
 कर्म नाग विष एह रे, निज अनुभव पंप वायो रे. हिवे० ११
- अविनाशी अविकार ए, रतन त्रय गुण भूपो रे;
 निज आतमसु ए ग्रहो, गरुड तत्त्वनो रूपो रे. हिवे० १२

निज पावे धनी मृगां, सु० मन आवे अपतोत; सम०
 निस्तंगी वन नगमे, सु० निरनय रहे निरोत. सम०
 लहो हुने दुष रापनां, सु० नाश हवां दुष मूर; सम०
 धन कजे सुर्यां लहे, सु० मरुप काज पग कूर. सम०
 हितान्त कषापने, सु० करे नरकने स्थान; सम०
 घुपने पिन न करी सके, सु० धनधारी निज ध्यान. सम०
 काट विषय दुष झूठ छे, सु० नरक हेतु धन छोडि; सम०
 धरि संतोष अमंद पू, सु० लो छादे शिव थोडि. सम०
 पाप ववे धन संगरी, सु० गया ववे दुष दाह; सम०
 इन जानी जासा तजे, सु० पाप ताप लीं जाय. सम० १
 धन पान्पो स्थिर राखवा, सु० ते नित रहैय विचार; सम०
 संतां मन दुष ववे, सु० धन दुष रूप अतार. सम० १७
 ही त्यागी बहु जन अछे, सु० धन त्यागी को एक; सम०
 आशा तची आत्म मजे, सु० देवचंद्र धरि टेक. सम० १८
 दृष्टा.

बहे अंतरता शुचि भनी, आशा छोडे संत;
 धन तन मन्ता ज्यां लगे, त्यां लगे मोह महंत. १
 ज्यां लमि आशा नवि घटे, त्यां नवि जाय मोह;
 लो आशा दूर गर्ह, तो पानेत निज सोह. २
 संपन श्रुत छवि उदय वली, जनसम अने विवेक;
 निगर्दने स्थिर रहे, शिवसुष लहे अनेक. ३
 आशा विषवर्द्धातनी, आशा छे दुषवास;
 भवसागर तट विण लहो, जिण जीनी परआदा. ४
 आशछुत मन दिर नही, आगा तजि भजि शुद्धि;
 न ववे कर्म निगमना, न हुवे नसु भवशुद्धि. ५

राग अज्ञान वशे पड्यो, पामे भव दुष अपारो रे;
 दृषद कंचन सम न मानो तो, बंधे बहु कर्मनो भारो रे. हिवे० २५
 सुष दुष परिणामे लहे, इष्ट अनिष्ट प्रभावे रे;
 काम अर्थ लालच लगे ए, नव नव संकट जन पावे रे. हिवे० २६
 काम अर्थ लालच तजो, ध्यावो जिनधर्म स्वभावो रे;
 निज अनुभव रस आदरो, ज्युं देवचंद पद पावो रे. हिवे० २७

दृष्टा.

हिवे केइ यम नियम वली, आसन प्राणायाम;
 प्रत्याहारने धारणा, ध्यान समाधि वसु नाम. १
 यम नियमा द्वय टालिने, के अषे छे अंग;
 के मुनि बीजा छ कहे, उत्साहादिक चंग. २
 ए कारण मन धिर भणी, धीर मनयी द्वे सिद्धि;
 छेशहीन मुनि मन दमे, यम नियमादिक लद्धि. ३
 अष्ट योग मन धिर करी, शिवभग साधक थाय;
 मन धिरयी शिव लहे, ४
 मन विकार रूंध्या लहे, मुनि अक्षय सुष छोडि;
 इण कारण मन वश करो, ज्युं नासे दुष कोडि. ५
 चित्त दम्यां निज गुण वधे, जन्म मरण भ्रम जाय;
 मन विणु जीते अफल सब, मन जीते शिव थाय. ७

ढाल—नायकानी.

कुसल लाभ मन रोखयी रे, आत्म तत्त्वनो लाभरे. सुगुण नर०
 आपा पर वंधे जिके रे लाल, निजमन धिरता साहू रे. सुगुण० १

दृष्टा.

दासन शन करिवमम, निडिपां शिखर जंन;
 पर संड वृत्तं निन्ना, अहम खाद दहत.
 तिन त्रिप पंड गुण धरा, वदले आत्मज्ञान;
 तवदान धई तांभडे. नलि दग्गति जनिना.
 गुण गुल्लमह देवन. शन रूप वन पंद;
 जदाल्यो पंडित गुन. अक्षय सुष गुण संघ.
 भावना शरीर वत तनी, शुद्ध भनी पदवीत;
 ईर्ष्यादिक पय ललिति वप. सुपति कहा जगदीश.
 दैव देव गुरु वांस्व. जावतां वड भाग;
 एवि फल्यो जन वड वडा, सुनि धाडे त्रिप मता.
 दृष्टि देवे नग चाळता. जपयोगे जगनाद;
 ईर्ष्याललिति तनी कलो. धारक सुनि आहार.

टाट—दान उचडे दरा दीर्घाये पृहनी ॥

साधुगुन पृहवा तांभडे, निगडो कर्नदठ मू रे
 धोर कर्मी टगे लादको, ते नजो वचन जति दूर रे. साधु० १
 दोष दत्त रहित सुनिजन वदे, दृष्ट भावा भय टाट रे
 कर्कश दृष्ट कट निष्ट, कोपकारो दुपकाट रे. साधु० २
 दीन जतिना जतिभय करी, मूहिता करी जेह रे
 दोष दत्त वचनना प तजी, मय माने गुनी वेह रे. साधु० ३
 षोडश दोष उद्गनना, मोड उपादना दोष रे
 च्छार अंगार दूषण कटा, दोष दम नय्यानी पोष रे. साधु० ४
 दोष छ च्छाडविष्ट मग्गिने. वेप अहार जगनाद रे
 काळविष्टा निज योग्य ते. पुनस्तान्ति उपकार रे. साधु० ५

राग अज्ञान वशे पड्यो, पामे भव दुष अपारो रे;
 दृषद कंचन सम न मानो तो, बंधे बहु कर्मनो भारो रे. हिवे० १
 सुष दुष परिणामे लहे, इष्ट अनिष्ट प्रभावे रे;
 काम अर्थ लालच लगे ए, नव नव संकट जन पावे रे. हिवे० २
 काम अर्थ लालच तजो, ध्यावो जिनधर्म स्वभावो रे;
 निज अनुभव रस आदरो, ज्युं देवचंद पद पावो रे. हिवे० ३

दूहा.

हिवे केइ यम नियम वर्ली, आसन प्राणायाम;
 प्रत्याहारने धारणा, ध्यान समाधि वसु नाम. १
 यम नियमा द्वय टालिने, के अपे छे अंग;
 के मुनि बीजा छ कहे, उत्साहादिक चंग. २
 ए कारण मन थिर भणी, थार मनथी द्वे सिद्धि;
 क्लेशहीन मुनि मन दमे, यम नियमादिक लद्धि. ३
 अष्ट योग मन थिर करी, शिवमग साधक थाय;
 मन धिरयी शिव लहे, ४
 मन विकार रूंध्या लहे, मुनि अक्षय सुष छोडि;
 इण कारण मन वश करो, ज्युं नासे दुष कोडि. ५
 चित्त दम्यां निज गुण वधे, जन्म मरण भ्रम जाय;
 मन विणु जीते अफल सत्र, मन जीते शिव थाय. ७

ढाल—नायकानी.

कुसल लाभ मन रोवयी रे, आत्म तत्त्वनो लाभरे. सुगुण ना०
 आपा पर बंधे जिके रे लाल, निजमन धिरना साहू रे. सुगुण० १

- हृदय अङ्गुली. देव निज सेव निमेष रे;
 ततो ज्ञानमज्ञानं, कल्पनार्जित निज देव रे. साधु० १८
 अनेक दिष्टेह ले, निज अनन निगेन रे;
 तति पृथुता रानीया, तेहनी ज्ञान नदी जोग रे. साधु० १९
 सुवन ऐष छे लेहने, ऐष छे नर्य परमाव रे;
 कज्जोक्ने देपने, अनुमये निज शुद्ध भाव रे. साधु० २०
 न ज्ञानमने ज्ञानं, नवि टने वे फिरी रीन रे;
 दुमवो ज्ञान अनुमर्त्य, पन ज्ञानंद गुणनीन रे. साधु० २१
 नवन हूक साहम धरी, धारवो हूक गुण धान रे;
 द निधन गुण जागटो, राजविनट सुष टान रे. साधु० २२
 दृष्टा.

- संपन्न उपशमने दरे, एह क्रोध वड जाग;
 ज्ञानादिक गुण कोत्तने, दूर गमावन टाग. १
 संपन्न अमृतने करे, विष सम एह कषाय;
 ज्ञानादिक गुणने दरे, एह क्रोध दुपदाय. २
 क्रोध दरे निज घन्ने, दरे ज्ञान तह लेम;
 ज्ञान तने पर तारव, क्रोध अंध गतयेम. ३
 क्रोधे सुनि नरने पडे, उमय लोक दुपकाह;
 क्रोधे ज्ञानापन करी, कीचो द्वातिकादाह. ४
 पाप नरक अरकालो, वायक गुण रिपु रोष;
 काट अनादि कषाय ए, राहु समो दुष पोष. ५
 क्रोध जीप शन ग्रहो, दहि ज्ञानागम बाण;
 क्रोध तलो समजट भजो, संपन्न गुणनो टाग. ६
 कीचो सुनिवर क्रोधने, उमय लोक दुपगेह;
 रोषोक्ने दालवा, भजिज्यो भावना एह. ७

मन वशे निगुण गुण लहे रे, जिण विण सह गुण जाय रे; सुगुण०
तिन भुवन जीत्या मने रे लाल, मन जयकारको थाय रे.

सुगुण० मन० १।

श्रुतधर पिण मनवश विनारे, नवि जाणे निज रूप रे; सुगुण०
शांति विषय विण मन करी रे लाल, मुनि थाये शिव

भूप रे. सुगुण० मन० १।

स्वर्ग मृत्यु पातालमे रे, द्वीपउदधी गिरसीस रे; सुगुण०
तीन लोकमे नित भमे रे लाल, देवचंद्र गतराग रे. सुगुण० मन० १।

दूहा.

तजे विक्लप मन धिरसु रे, शुद्धात्मनो वास;

धिर मन पिण निज ज्ञानसुं, पंडे मोहने पास. १।

शांत चित्त रागादियुत, भ्रमसागर निवडंति;

ते उद्यम करी बापडा, जिणथी मोह गडंति. २

रागादिक स्वभावथी, हणे ज्ञान गुणराज;

त्यागी योगी ते छले, रागादिक भवसाज. ३

शंकिन कंपित मूढ चित्त, रागादिकथी थाय;

अति यतने करी वारता, रागादिक नवी जाय. ४

रागादिक जीत्या विना, देहकष्ट वे काम;

राग द्वेषने जीपने, मुनि पामे शिवठाम. ५

मोहराग भ्रम क्षय गयां, मुनि देपे निजरूप;

शिव इच्छक पग ज्ञानथी, हणे मोह भव मृष. ६

॥ ढाल—मेलो थापि चलयो वलि रावण. एहनी ॥

मोह दमो निज आत्म वलथी, निश्चल मने करि सिंह रे;

ज्ञानरोह गिरथी चेतनने, पाडे मोह अवीह रे. मोह० १

तोषण २ पत्तेके तन घन तजे रे, कसे किम तूं आजः
 वसतम २ घापां जतम शिव लहे रे, रोषकीपां दुषराज. भा० १३
 मत्त २ कष्ट जापां निग साहर्णा रे, धरे क्षना शिवकातं
 कतन २ स्तीक्ष्ण कनकट पृ निजी रे, इन जानी शन धार. भा० १४
 वसतन २ शुद्ध ति कोइज जागज्यो रे, क्रोध मैठ जिहां नांदि;
 वसतर्णा २ जापां क्रोध जिहो करे रे, तनु सवटी तन जाहि. भा० १५
 चंदन २ बांता तन करि जे गिने रे, शिव सावक सुनि वेह;
 कतन २ योगे वसतर्णा वने रे, जनु मन मट न धरेह. भा० १६
 पूव २ कृत ए निज्जं घाप छे रे, कर्म शुभाशुभ रूपः
 नाक २ छोटावी जे दे शिखरी रे, धरि वे वसतन मू. भा० १७
 कतन २ सुने मवमपनंक नसे रे, जिग्या वे धरि टेक;
 दुषनी २ जानी तने संलामे रे, वसतां दुष जनेक. भा० १८
 वसतन २ ज्ञानहीन हिउ जैनना रे, मोही निर्दय बुद्धि;
 सुनिवर २ दोषां जो जन है नही रे, तो साधु लहे किम सिद्धि. भा० १९
 सुनिवर २ ज्ञानरूपानी भव तजे रे, शुद्ध द्रव्य निहवान;
 वसतन २ भाव मजे तजि क्रोधने रे, सुष दूष तरिया मान. भा० २०
 कतन २ पतन सुनि तन बहु करे रे, दुक्क कष्ट जडेप;
 सहज २ लहे जापां पत्ता मनी रे, पनी हितकारि देष. भा० २१
 धन २ दूष साहक दव रोषपृ रे, नाताडे सनीत;
 वसतन २ मजन निखल करज्यो सह रे, देवचंद्र सुनीत. भा० २२.

दृष्टा.

ईश्वर-इष्टना मद भरी, पाने नांदी जस्त;
 तन विवेक न छे सने, जनु मन मदनो-तांत. १
 जहंहुदि निरिगिर चत्ता, लोने छुट मरजादः
 गले-विवेक शीलादिने, मान बहो पतनः २

मन वशे निगुण गुण लहे रे, जिण विण सह गुण जाय रे; सुगुण०
तिन भुवन जीत्या मने रे लाल, मन जयकारको थाय रे.

सुगुण० मन० १०

श्रुतधर पिण मनवश विनारे, नवि जाणे निजरूप रे; सुगुण०
शांति विषय विष्ट मन करी रे लाल, मुनि थाये शिव

भूप रे. सुगुण० मन० ११

स्वर्ग मृत्यु पातालमे रे, द्वीपउदधी गिरसीस रे; सुगुण०
तीन लोकमे नित भमे रे लाल, देवचंद्र गतराग रे. सुगुण० मन० १२

दृष्टा.

तजे विकल्प मन थिरसु रे, शुद्धात्मनो वास;

थिर मन पिण निज ज्ञानसुं, पंडे मोहने पास. १

शांत चित्त रागादियुत, भ्रमसागर निवडंति;

ते उद्यम करी बापडा, जिणथी मोह गडंति. २

रागादिक स्वभावथी, हणे ज्ञान गुणराज;

त्यागी योगी ते छले, रागादिक भवसाज. ३

शंकिन कंपित मृद चित, रागादिकथी थाय;

अति यतने करी वारता, रागादिक नवी जाय. ४

रागादिक जीत्या विना, देहकष्ट वे काम;

राग द्वेषने जीपने, मुनि पामे शिवठाम. ५

मोहराग भ्रम क्षय गयां, मुनि देपे निजरूप;

शिव इच्छक पग ज्ञानथी, हणे मोह भव मृष. ६

॥ ढाल—मेलो थापि चलयो बलि रावण. एहती ॥

मोह दमो निज आनम बलथी, निश्चल मने करि सिंह रे;

ज्ञानरोह गिरथी चेतनने, पाडे मोह अवीह रे. मोह० १

तोषण २ पानेके तन घन नजे रे, रुसे किम नूं आज;
 उपसम २ धार्या आनम शिव लहे रे, रोपकीयां दुपराज. भा० १३
 मरण २ कष्ट आसां पिण साहसी रे, धरे क्षमा शिवकार;
 करण २ परीक्षा कसवट पृ निजरी रे, इम जाणी शम धार. भा० १४
 उपसम २ शुद्ध ति कोदज जाणज्यो रे, क्रोध भैल जिहां नांदि;
 उपसर्ग २ जायां क्रोध जिको करे रे, तसु सवटो तप जादि. भा० १५
 घंदन २ बांसा सम धरि ले गिजे रे, शिव साधक मुनि वेह;
 कारण २ योगे उपसर्ग उपने रे, जसु मन मल न धरेह. भा० १६
 पूत २ कृत ए निज्जर पाप छे रे, कर्म शुभाशुभ रूप;
 नाक २ छोडावी जे दे शिवपुरी रे, धरि ते उपसम मूप. भा० १७
 कर्म २ मुझे भवभयसंकर नसे रे, जिणवी ते धरि टेक;
 दुपनी २ आगी तपे संसारमे रे, वसतां दुप अनेक. भा० १८
 उपशम २ ज्ञानदिन रिपु जैनना रे, मोही निर्दय बुद्धि;
 मुनिवर २ दोषी जो जन हें नही रे, तो साशु लहे किम सिद्धि. भा० १९
 मुनिवर २ आतन्व्यानी भव तजे रे, शुद्ध द्रव्य पिहचान;
 उपशम २ भाव भजे तजि क्रोधने रे, सुप कृप सरिपा मान. भा० २०
 कर्म २ पपावण मुनि तप बटु करे रे, दुष्कार कष्ट अलेप;
 सहज २ उदे आयां पपवा भगी रे, पमी हितकारि देय. भा० २१
 धाम २ वृष दाहक दव रोप्पण रे, नासाडे सनीत;
 उपसम २ भजन निश्चल करज्यो सह रे, देवचंद्र मुमीत. भा० २२

दृष्ट.

ईश्वर कुलना मद धरि, पामे नीची जात;
 स्तन विवेक न छे सके, जसु मन मदनी तांत. १
 अहंभुद्धि गिरिशिर चढ्या, लोपे कुल मरजाद;
 गमे विवेक शीलादिने, मान वडो परमाद. २

मोह रागादिक भव कारण ए, तजिज्यो एहनो संग रे;
देवचंद्र सुपरूप पिछाणे, निज अनुभवरस चंग रे. मोह० १४

दूहा.

मोह वहि उपशमविवा, उबेडण तस राग;
संयमयी थिर करणने, भजि उपशम वड भाग. १

इष्ट अनिष्ट संपोगयी, जसु मन थिर सोभंत;
काम भोग तनुराग तजि, उपशम भजि गुणवंत. २

भववागुरने छेदने, ग्रहि शिवपुरनो राज;
शम रवियी हरि राग तम, भजि आतम शिव ताज. ३

निज आत्मा निश्चय करी, जीव कर्म नित मित्र;
ज्ञान राज्य सुष तेहने, जे शमवारी धत्र. ४

निज आतम गुण अनुभवो, तजि रागादिक भाव;
राग वाग भंजे मुनि, उपशम गजने दाव. ५

मोह राग बंधन गयां, वाघे उपशम कंति;
आश अविद्या नवि रहे, आपां उपशम शंति. ६

ढाल—पास जिणंद जुहारिये. एहनी ॥

उपशम नाव धरो मुनि, जिम छूटे कर्म अनंतो रे;
परम ध्यान संयम जिन दाघ्यो, उपशम भाव महंतो रे. उ० १

शान्तचित्त मुनि सुखीयो दाघ्यो, ज्ञान ध्यान गुणवातो रे;
सहज सिद्धि गुष वांछे जे ते, घरस्ये उपशम सारो रे. उ० २

दोष जोग त्रय विणु निज आतम, भावे उपशम भावे रे;
अन्य द्रव्य पर्याययी आतम, मित्र करण समदावे रे. उ० ३

जे जे कारण नरकना रे, ते सब लोभयी थाय रे;
 श्रुतमे लोभ बुरो कळो रे, निरलोमी शिवराय रे. लोभ० ९
 रोष दमो उपशमपत्नी रे, मद दमि मादव सोभ रे;
 आर्जवयी माया दमो रे, निरपृहतायी लोभ रे. लोभ० १०
 योग निल्यां विण नवि करे रे, क्रोधभणी ते साधु रे;
 क्रोधादिक जित्यां पळे रे, मोक्षमार्ग ते सावे रे. लोभ० ११
 निज अनुभव प्रगट्यो हवे रे, पामे आत्मसिद्धि रे;
 ज्वर कषाय जीती लहे रे, देवचंद्र पदक्रांति रे. लोभ० १२

दृष्टा.

इंद्रिय गण जीत्या विना, नवि उपशमे कषाय;
 क्रोधादिक जय कारणे, अज्ञ दमे मुनिराय. १
 इंद्रिय विचरपांयी ववे, क्रोध गहन वट व्याधि;
 तिम तिम इंद्रियसुं लहे, तेम वघे मद आधि. २
 रिपु कषाय जयचाह जो, तो पहिलां इंद्रिय जीति;
 अज्ञ कषाय निग्रह भणी, एह अमृत रीति. ३
 इंद्रिय गुण दुपसम अळे, सर्व ह्मेशानी संधि;
 इंद्रिय गज वन रय यनी, जोडि ज्ञान गुण बंधि. ४
 इंद्रिय अहि विष टाळिया, मंत्र वीरजिन बाण;
 संपमपंजरमे नवे, इंद्रिय हरि निज नाण. ५
 शुद्ध बोध जसु मन अळे, तेहने न इंद्रिय जोर;
 तेह न जायुं येण सिद्धि, रावे मूरुप चोर. ६
 जिम जिम इंद्रिय घन घरे, तसुं तसुं बावे ज्ञान;
 विषय जेम गति आत्मसुं, जीया शिवगुण मान. ७
 मोह कृपा दुप वीजण, अज्ञ सात्त्व मन घारि;
 नरक पंथ संवळ समो, साटव. शिवगुणारि. ८

वाचक आगम परमागमना, ज्ञानधर्म गुणज्ञाता रे;
 आतम अनुभवरस मानससर, राजहंस विष्णाता रे. उप० १६
 शुद्धादेय अमोल अरूपी, देवचंद्र नित ध्यावो रे;
 अक्षय निज परमात्मनो शिव, आनंद सिंधु रस पावो रे. उप० १७

इति श्रीज्ञानार्णवे योगप्रदीपाधिकारे पं० देवचंद्रविरचिते
 बालभौषीयध्वे पंचसमितित्रिगुप्तिमोहजयवर्णनो नाम तृतीयः पंडः ॥२॥

दूहा.

दान शील तप भावसुं, मीलियां जिम सुपदाय;
 तिम आतम गुण साववा, चोयो पंड कहाय. १
 वसु सहज अणजाणता, जन छे अज्ञ अनेक;
 आनंदी भवभय विना, दोय तीनके एक. २
 उपशम मुनिने मन रह्यो, ध्यान विना थिर नांहि;
 ध्यान थिरे शम थिर अछे, भेद नहीं हणमांहि. ३
 शम थिर थाये ध्यानर्या, कर्म कोटि कटि जाय;
 धरे ध्यान समवन मुनि, तजि विभाव पर्याय. ४
 भवद्व दाह शम्पा विना, ध्यान पीरनिधि जेम;
 ध्यान सिद्ध सावक प्रवर, दुगति काष्ट दव ठेम. ५
 अशुद्ध ध्यान दुप ध्यान नजि, मुक्ति बीज भजि ध्यान;
 के मृगस माने इसो, नरक दापने ध्यान. ६
 काम क्रोध पीडित करे, रिपु हणयाने ध्यान;
 न दुर्दा शास्त्र कहि, निज पजा अभिमान. ७
 उभयनारायण पापगति, ये अवधि उददेश.
 शिवधारक करे, शुद्ध श्रेय आदेश. ८

सर्व इन्द्रिय सुख निरुपधी, लोभ बाधे निरुपदे रे;
 दुःख सुख नरुदापक विने, तेष रंजे द्रो पेदरे. इन्द्रिय० १३
 समन दस मीन गज पद्मधी, नपन पनंग वली भृग रे;
 गंधर्वा ने दृग गीतधी, ते लदे दंशन भंग रे. इन्द्रिय० १४
 मग्न थे अज्ञ इक मोकने, नो किन्ही सर्वनी दान रे;
 कृष्ण जिन अज्ञ ले मंरने, नमु हरे कर्मनी शानि रे. इन्द्रिय० १५
 विपदधी लनु मन उमग्यो, ते लरे गतेजे सुपदंद रे;
 भोजिनवाली अतुमाधी, एम भारे सुनिंदर रे. इन्द्रिय० १६

दृष्टा.

शुद्धमणि सागर सर्व गत. ए आनन माज्ञानः
 तत्त्व जान दग्नी मकर, परम निरंजन जान. १
 कर्म उदपदश आत्मनो, रूप न जाने तंनः
 बीनमग सुय जागरे, मुखुष भाग अनंत. २
 निर्मल सुय निज अतुभवो, मूर्ती विषय विकार;
 आपक निज सुय नाल, अनंत धनुश्य धार. ३
 शक्ति अनंत अगन्य छे, आनन जचल प्रतान;
 कर्म पचावी ध्यानमुं, परमानन ह्द आप. ४
 निज सुय विक्रमे ध्यानमुं, सर्व कर्म क्षय जाय;
 सर्व दान निज देवने, शुद्धमागर करेवाय. ५
 शुद्धानन स्त्रिरूप ए, गरुड तत्त्व निज एह;
 वज्र तत्त्व ए आनना, अग्निबादिक गुणगेह. ६
 निज स्वभावपी उल्ला, अनंत ज्ञान सुदधा;
 इन गरुड वंदर्य ए, आनन सुय भंडार. ७

वाचक आगम परमागमना, ज्ञानधर्म गुणज्ञाता रे;
 आतम अनुभवरस मानससर, राजहंस विख्याता रे. उप० १६
 शुद्धादेय अमोल अरूपी, देवचंद्र नित ध्यावो रे;
 अक्षय निज परमात्मनो शिव, आनंद सिंधु रस पावो रे. उप० १७

इति श्रीज्ञानार्णवे योगप्रदीपाधिकारे पं० देवचंद्रसिद्धिं
 बालभाषांश्च पंचसमितिर्विशुद्धिमोहजयवर्णनो नाम तृतीयः पंडः ॥३॥

दृष्टा.

दान शील तप भावसुं, मीळियां जिम गुणदाय;
 तिम आतम गुण साववा, चोयो पंड कहाय. १
 वसु सहज अणजाणता, जन छे अज्ञ अनेक;
 आनंदी भवभय विना, दोय तीनके एक. २
 उपशम मुनिने मन रखो, ध्यान विना थिर नांदि;
 ध्यान थिरे शम थिर अछे, भेद नहीं हणमांदि. ३
 शम थिर थाये ध्यानयी, कर्म कोटि कटि जाय;
 धरे ध्यान समवंन मुनि, तजि विभाव पर्याय. ४
 भवद्वय दाह शम्या विना, ध्यान पीरनिधि जेम;
 ध्यान सिद्ध साधक प्रवर, दुग्ति काष्ट दय तेम. ५
 अशुद्ध ध्यान दुष ध्यान नजि, मुक्ति योज भजि ध्यान;
 के मृख माने इसो, नग्न दापने ध्यान. ६
 काम क्रोध पांडिन करे, रिपु हणयाने ध्यान;
 चाहे इडां शास्त्र कहि, निज पजा अभिमान. ७
 उभय ध्यान तापनि, ये शत्रुचि उपदेश;
 ध्याना शिववाक्य कर, सुद्ध ध्येय जादेश. ८

- धनकरी तह जगतनी, हुमुनतापक पृ कानी रे;
 दिवकानी जे हुनि कही, अंतर आनन रानी रे. हिवे० १३
- चंद्रलक्ष्मी बालना, सुंदर रूप सहाया रे;
 श्री सह ह रानी हूवे; ते पृ चेतन राया रे. हिवे० १४
- अविनाशी नित चेतना, ज्ञान ज्योति नित नारी रे;
 तनु चाहक पृ जानना, कान तच गुनवाति रे. हिवे० १५
- श्रुत वसंत फूटी तह, वनराप अदाह भारी रे;
 तप्त मलय बानीया, कंदर्प उदयना कारु रे. हिवे० १६
- सुंदर लाल विलाली, रूपवंत गुणकारी रे;
 हुनिजन मनन चडाविना, नाथ धनारी सारि रे. हिवे० १७
- रोचक शिखुरमग तनी, तह जगती जपकारी रे;
 नारी गुनधारी धनी. कान तच गुन धारी रे. हिवे० १८
- जे जे गुन छे जगतने, जे गुन इन नननाहे रे;
 ते तह इन जाननना, गुन दाया अंग निवाहे रे. हिवे० १९
- विन पृ आत्म दायाणे, गुनतान मन्दा स्वरूपी रे;
 इंद्रियने जे सुखतनी, विन कान नचनो भुनो रे. हिवे० २०
- देव मानव अदि शक्ति जे, जे जग विनयकारी रे;
 ते तह आत्म शक्ति छे, विनआत्म ध्यान वातो रे. हिवे० २१
- शक्ति अनन चेतनानी, दावे कृग शक्ति सकरी रे;
 नव नव ध्यान पदे चडे, कटे दाननी धनो रे. हिवे० २२
- बादलने जग शक्ति छे, जसु ज्ञान ज्योतिने जागे रे;
 जगरति जगकान गुन निजकाल कर्मे जागे रे. हिवे० २३
- कर्म मने मेहो धनो, खेदाइ रमने द्वे रे;
 नाथि द्वे निजकाने, अज्ञान पलापी अवे रे. हिवे० २४

काम भोग स्त्री राजस्युं, अन्य सख आनंदो रे;
 इंद्रिय सुष नित चिंतवे, तूर्य आर्त भवकंदो रे. आर्त० ८
 जिन सुरपति पदपुण्ययी, रिषु कुल क्षय पण तेमो रे;
 पूज्य लाभ चाहे हुवे, आर्त नियाणा एमो रे. आर्त० ९
 सुख काजे रिषु मारिवा, जेह दुष्टपरिणामो रे;
 आर्त नियाणा नाम ते, दाघ्यो दुपनो धामो रे. आर्त० १०
 एम संक्षेपयी चोविधे, क्ह्यो आर्त जिनरायो रे;
 अनंत जीव परिणामयी, भेद अनंत कहायो रे. आर्त० ११
 ए कुध्यान चउभेदयी, छे पांचे गुणधामो रे;
 छठेमै त्रय भेद छे, नही नियाणा नामो रे. आर्त० १२
 नैद्य लेशयी उपजे, एह दुरित दव धामो रे;
 पूर्ववद्द संस्कारयी, वली थाये दुप धामो रे. आर्त० १४
 फल तिरिगति छे एहनो, काल महूरत मानो रे;
 मिश्र भाव बल ए हुवे, दुख अतनंतनो थानो रे. आर्त० १५
 शंका शोक प्रमादता, भय कलि चिंता भर्म्मो रे;
 विषयोत्सुक उन्मादता, भ्रांति नींद तनु सर्मो रे. आर्त० १६
 बाह्य लिंग ए आर्तना, दाघ्या श्रुतमें एमो रे;
 हेय कुध्यान करी ग्रहो, देवचंद्र गुण हेमो रे. आर्त० १७

दहा.

रौद्र ध्यान चउ भेद सुणि, रौद्र चित्त दुपनीम;
 क्रूराशय करुणा विना, रौद्र कार्य करी भीम. १
 हिंसानंद प्रथम पय, दीये मृषा आनंद,
 तीय चौर्य आनंद सुणी, तुर्य संरक्षानंद. २

मन गज वस कर ज्ञानमं रे लाल, मन वशि विण शिव नांदि रे;

सुगुण०

ध्यान सिद्ध मन शुद्धी रे लाल, भांजे भव दुष दाह रे.

सुगुण० मन० २

तिन भुवन तसु दास छे रे लाल, जसु वशी मनमातंग रे; सुगुण०

मुक्ति गेह ते जन लहे रे लाल, जसु मन छे निःसंग रे.

सुगुण० मन० ३

जिम मननी शुद्धि हुवे रे लाल, तिम तिम ववे विवेकरे; सुगुण०

शिव चाहे मन वश विना रे लाल, मृगतृणा सम मेकरे.

सुगुण० मन० ४

ज्ञान ध्यान तप जप सह रे, मन धिर कीयां साच रे; सुगुण०

जग दुष दापक मन अछे रे लाल, विषय ग्राममे राच रे.

सुगुण० मन० ५

ज्ञान पराक्रम फोरिने रे, वश करी मन गजराज रे; सुगुण०

नव वन मन कपि जिण दम्पो रे लाल, तसु सिद्धा सवि-

काज रे. सुगुण० मन० ६

मन गज वश न करी सके रे, तसु ध्यानादिक पेह रे; सुगुण०

जेन सवे श्रुत तप यकी रे लाल, मन धिर सावे तेह रे.

सुगुण० मन० ७

अनंत कर्म चउ मेदना रे, मन धिर कियां जाय रे; सुगुण०

जसु मन वश ते शिव लहे रे लाल, दंडो स्पाने काय रे.

सुगुण० मन० ८

श्रुत तप यम मन वश विना रे, तुस पंडन सम जाण रे; सुगुण०

मन वश विण शिव नवि लहे रे लाल, मन वश शिव

सुष टाण रे. सुगुण० मन० ९

कूडो बोल अकारज साधे, निजने वक्ता माने;
 मृषा आनंद रौद्र ते कहीये, जूठ जल्प सुख जाने. चतुर० ५
 चोरी कर्म वषाणे दापे, चोरीनी विधि याची;
 चौर्यानंद रौद्र ते कहीये, दुप जल वापी साची. चतुर० ६
 चोरी चित्त रहे नित मनने, चोरी करतो हरपे;
 चौर्यानंद रौद्र कळो जे, तिण नित परवन निरपे. चतुर० ७
 दुष्ट चौस्मति करि निजसायी, परपाट्या धन लंटे;
 दसविध परियह आणे चोरी, दीन मानवने चूटे. चतुर० ८
 इत्यादिक चोरी विधि नव नव, नित नित मनमे ध्यावे;
 तीजो रौद्र कळो दुपसागर, नरकनिगोद ममावे. चतुर० ९
 बहु आरंभ परियहरातो, मातो वीकल्प मोहे;
 चोयो रौद्र संसारनो कारण, आठ मदे करी सोहे. चतुर० १०
 रिपु पुर ग्राम हणी रिपु मारी, अति ईश्वरता वरस्युं;
 जे मुझ जनपदनो तृण चोरे, तास कुलक्षय करिस्युं. चतुर० ११
 मोटा सेवक धनमणिबहुला, सवि लोके शिर नाम्युं;
 तरि सागरतट मेदि अरि हणि, जगत राज्य में पाम्युं. चतुर० १२
 विषय प्रयोग विश्वास करीने, रिपु हनिने धन आणुं;
 परियह रक्षानंद इण नामे, तुर्य रौद्र दुप धाणुं. चतुर० १३
 परियह मेलण रायण काजे, जे मन नित आलोचे;
 रौद्र कर्म उदयाचलि आख्या, नित भवप्रम नो सोचे. चतुर० १४
 क्रूर कटोर वंचक बचवादी, दंड दुष्ट निखंडी;
 लिंग पांच ए रौद्र तणा मिण, कृष्ण लेश निखंडी. चतुर० १५
 लाळ नपण बांका अति मीपण, दुष्टग्रय भयकारी;
 मिश्र महुरथमति धिति छेय जगु, निच मार्गसंधारी. चतुर० १६

मन गज वश बर ज्ञानगुरु रे साज, मन बरि सिद्ध सिद्ध नांदि रे।

गुगुण०

प्यान सिद्ध मन गुगुण रे साज, भांति बर तब दह रे।

गुगुण० मन० २

भिन भुवन तब दह रे रे साज, तबु बरि मनमान रे। गुगुण०

मृत्ति गेह ते जन लो रे साज, तबु मन ते नि.मन रे।

गुगुण० मन० ३

द्विम मननी गुह्यि हरे रे साज, द्विम द्विम बरि सिद्ध रे। गुगुण०

द्विम बरि मन बर सिद्ध रे साज, गुगुण० सम भेद रे।

गुगुण० मन० ४

ज्ञान प्यान तब तब हरे रे, मन दित बरि साज रे। गुगुण०

जग ह्य दायक मन अति रे साज, द्विम जगमे साज रे।

गुगुण० मन० ५

ज्ञान प्यानम पोरिने रे, बर बरि मन गजगज रे। गुगुण०

नर धन मन बरि द्विम दानो रे साज, तबु सिद्ध सिद्ध

साज रे। गुगुण० मन० ६

मन गज वश न बरि मरे रे, तबु प्यानदिक पेट रे। गुगुण०

लेन सवे भुन तब धरि रे साज, मन दित सावे देह रे।

गुगुण० मन० ७

जनन बरि धउ मेदना रे, मन दित सिद्ध जग रे। गुगुण०

जगु मन बरि ते सिद्ध हरे रे साज, देहो गपनि काय रे।

गुगुण० मन० ८

भुन तब दम मन बरि विना रे, तबु पंडन सम जग रे। गुगुण०

मन बरि विद्ध सिद्ध नवि हरे रे साज, मन बरि सिद्ध

सुख साज रे। गुगुण० मन० ९

निर्दय परस्त्रीलंपट, सवभक्षी अतिदुष्ट;
 मुनिनिन्दक नास्तिकमति, निजसंगी गुणघट. १
 एहवा जनने संग पनि, रहे मथ्यना सादि.
 तेह अपेक्षा भावना, कही जिनागममादि. १०

हाल—धनरी विंदली रंग लागो. एहनी.

हारे मोरा छाल आनंद कर ए भावना, रागहीन गिरमाग मोग छाल
 आत्मसौरूप मुनि अनुभवे, रमनो भावन याग मोग छाल. १
 भावो जे गुणभावना, अज्यानमगुणरूप मोरा छाल;
 निरविषयी ज्ञानी मुनि; परमानम गुण मूप मोग छाल. भावो. १
 हारे० मोह मिटे ए भावनां, योग ध्यान धिर धाय मोग छाल,
 परम सौरूप मुनि भोगरे, उदार्मानना रोग मोगछाल. भावो. १
 हारे० निरागी मुनि पुरुता, द्रष्टे ध्यान धिर काज मोग छाल,
 निषऊंय दृष्ट ध्यानछे, साधन ध्यान समाज मोग छाल भावो. १
 हारे० टाम दोषदी विन ए, सुख धाय सरिफार मोग छाल,
 तेह टाम पुरांत छदि, धाये गांन गुणफार मोग छाल. भावो. १
 हारे० पापंटी निष्पामनि, गेष्ट नीय जिहां गय मोग छाल,
 रीद मृत देवीनगो, नास्तिह. मंदिर धाय मोग छाल. भावो. १
 हारे० वेदपा व्यभिचारी बरो, जिहां कृपेय वंशाय मोग छाल
 मानी हुर्गीजी जिहां, नट विट मेरा धाय मोग छाल. भावो. १
 हारे० कार्मी मीट भंडारनो, गदाम द्विमागम मोग छाल,
 बुरगी मदनननो, जे रचनाग टाम मोगछाल. भावो. १
 हारे० नारी मनघटकाली, दरी नागुह मेह मोग छाल,
 नीय कर्म कर मेहमे, न हरे दयाही जेह मोग छाल. भावो. १

रागद्वेष तजि शिव साधन भजी, मुक्ती जनम क्षय भर्म्म रे;
 रागद्वेष बंच्यो ए चेतन, नवि जाने निज ब्रह्म रे. मोह० २
 रागतास चित्त पिर बशिवापी, मुनि जाने सहु श्रेय रे;
 बीतराग आनंदने जागे, विभुवन आनंद हेय रे. मोह० ३
 घटे अज्ञान राग अभावे, राग वशारे ताहि रे;
 सहज आत्मनसुष आगळे भवसुष, अनंत भाग पिग नाहिरे. मोह० ४
 रागद्वेष अनादि महारिपु, भवसुष संतति बीज रे;
 रागी बंधे हरे विरागी, जिनवच दिग छुडिज रे. मोह० ५
 ज्ञान भासु आतापदी सोपो, रागद्वेष ए नीर रे;
 रागद्वेष अयु माव धका पिग, नावे ज्ञान सुधीर रे. मोह० ६
 निजानंदमनी शिवसंतति, पाने श्रीबीतराग रे;
 एक टोड दो घाय अवश्ये, जिहां द्वेष तिहां रागरे. मोह० ७
 ज्ञान राज्य चाहे मानव जे, ते छोटे रागने द्वेष रे;
 पंथ विना जिन पंथी निबटो, तिन मन विरु रागद्वेष रे. मोह० ८
 रागद्वेष तरु मृत् नीकंदी, बसि करि मनि कपि चाल रे;
 मोहपी बावे रागद्वेष तिण, मोह भगी तुं टालि रे. मोह० ९
 रागद्वेष तरु बीज मोह छे, दोष सेनापति मोह रे;
 भवप्राणी दावानल सम ए, कर्मबंध दृढ मोह रे. मोह० १०
 मोह नौद रागादिक वशदी, जीव तहे दुष कोडी रे;
 लोशालोक शानी ते देये, ले हने मोहनी जोडी रे. मोह० ११
 मोह अनल जल थुन उग्रामयी, शम पाने क्षगनाहिरे;
 मोह सहित संसारि कर्दपे, मोह विना शिवसाहि रे. मोह० १२
 अज्ञानी निज पर न पाछाने, मोहतने बसे लागि रे;
 राग द्वेष मद मोह दनो ए, निश्चय शिवगुर माग रे. मोह० १३

निज धीरजयी मुनि भणी, भय नवि थाये कोप;
निर्विषयी संवेग धर, निज निज ध्यानी सोय. १०

ढाल—सीता अतिसोहे. एहनी.

थिर मन विवन निवारो, शुद्धातम ज्ञान संभारो हो०

मुनिवर ध्यान धरो १

थान आसन ए थोक, मन वश विण सवला फोक; मुनिवर०

थिर निरमल मन धीर, संवेगी ध्यायक वीर हो. मुनिवर० २

बहु जन थानक शस्य, जो एकम थाये वरय हो; मुनिवर०

सनमुख पूरव उत्तर, ध्यानी छे सद्ग अंतर. मुनिवर० ३

विगुण सहित गतमच्छर, पहिला सिध्या बहु मुनिवर; मुनि०

मुष्य गौण मुनि भाष्या, अप्रमत्त प्रमत्त दोय दाष्या. मुनि० ४

अप्रमत्तथि काया, ते ध्याता ध्यान सुहाया हो; मुनि०

अप्रमत्त लघुज्ञानी, मुनि थाये धर्मनो ध्यानी हो. मुनि० ५

तूर्ययी सपतम ताई, धर्मध्यानतणा गुण थाई हो, मुनि०

ध्याता ध्यान विभेद, लेखायी फलउमेद हो. मुनि० ६

मुनि आसन जयकारी, सुसमाधि अण्ड विहारी हो; मुनि०

आसन चलयी चल अंग, तिण वात्रे पेदनो संग हो. मुनि० ७

वात धूप अतिपाले, आसनधर मन नवि चाले हो; मुनि०

लहि अमिमत्त थिर थाने, पर्यकासन धरे ध्याने हो. मुनि० ८

पर्यक मध्य उत्तान, विकसन करकमल समान हो; मुनि०

नासायदृष्टि थिर शांत, निश्चल तारानी कांति हो. मुनि० ९

भू चाळि गिकार विहीन, थिर अवर पडव गनगीन हो; मुनि०

सुममत्तस्य सर जेम, थिर वदनकमल गतप्रेम हो. मुनि० १०

- रागद्वेष तजि शिव साधन भजी, मुकी जनमक्षय भर्म रे;
 रागद्वेष वंच्यो ए चेतन, नवि जागे निज ब्रह्म रे. मोह० २
- रागतास चित पिर वशिवापी, मुनि जागे सहु ज्ञेय रे;
 वीतराग आनंदने आगे, विभुवन आनंद हेय रे. मोह० ३
- घटे अज्ञान राग अभावे, राग ववारे ताहि रे;
 सहज आत्मसुख आगळे भवसुख, अनंत भाग पिण नाहिरे. मोह० ४
- रागद्वेष अनादि महारिपु, भवदुष संतति बीज रे;
 रागी बंदे हरे विरामी, जिनवच पिण एहिज रे. मोह० ५
- ज्ञान भातु आतापयी सोपो, रागद्वेष ए नीर रे;
 रागद्वेष अणु मान धका पिण, नावे ज्ञानसुखीर रे. मोह० ६
- निसानंदमयी शिवसंतति, पामे श्रीवीतराग रे;
 एक ठोड दो घाय अवश्ये, जिहां द्वेष तिहां रागरे. मोह० ७
- ज्ञान राज्य चाहे मानव जे, ते छोटे रागने द्वेष रे;
 पंथ विना जिम पंथी निवलो, तिम मन विण रागद्वेष रे. मोह० ८
- रागद्वेष तरु मूळ नीकंदी, वसि करि मनि कपि चाल रे;
 मोहय्या वावे रागद्वेष तिण, मोह भगी तुं टाळि रे. मोह० ९
- रागद्वेष तरु बीज मोह छे, दोष सेनापति मोह रे;
 भवप्राणी दावानल सम ए, कर्मबंध टड मोह रे. मोह० १०
- मोह नौद रागादिक वशयी, जीव लहे दुष कोटी रे;
 लोकालोक ज्ञानी ते देये, जे हणे मोहनी जोटी रे. मोह० ११
- मोह अनल जल शुन उपशमयी, शम पामे क्षणमांदिरे;
 मोह सहित संसारी कर्दाये, मोह विना शिवसाहि रे. मोह० १२
- अजानी निज पर न पीछाने, मोहतणे वसे त्यामि रे;
 राग द्वेष मद मोह दमो ए, निश्चय शिवपुर माग रे. मोह० १३

કિહાં પવન વિશ્રામ છે, નાડી સંક્રમ કૈયે;
કુળ મંડલ ગતિ પવનની, સો દિવ કહીંદં ઇવિ. ૧

દાલ—પ્રમુ પ્રણમું રે પાસ જિણેસર થંભળો. ઇહની ॥

મન ધિર કરી રે પ્રાણાયામ અમ્પાસીયે,
જિણપરતશ્ચ રે પ્રાણાયામ પ્રકાસીયે;
પ્રાણાયામમે રે મંડલ વાંચુ તપે કરે,
તમુ ચિત્તે રે ધ્યાનસિદ્ધિ અતિ વિસ્તરે;
વિસ્તરે નાસા વિવરમાંહે રચ્યા ચારે મંડલા,
જૂજૂયા લક્ષણ લક્ષમેદે કહ્યા પવનસુ મંગલા;
તે ચ્યાર મંડલ અતિ હિ દુરગમ જાસુ શક્તિ અપાર છે,
સ્વસંવેદનપત્રી જાણે સહુ જગમેં સાર છે. હાં સહુ ૧

તિહાં આચે રે પાર્થિવ વીય વરુણ અછે,
ત્રીય મારુત રે ચોથો વદ્ધિ કહ્યો પછે;
ધર મંડલ રે મૂર્તિ વીજ પ્રભ હેમની,
વજ્રલાંછન રે ચોકૂળક ધર પેમની;
તે પેમની ધર અરધ ચંદ્રાકાર વારુણમંડલો,
ચંદ્રાભ વારુણ વરુણ મંડિત ફારે અમૃત અતિ મલો;
અતિ નીલ અંજન ઘનસમ્રાજ ઘૃત્તર્વિહુ સમાકુલો,
અતિ ચપલ દુરગમ પવન મંડલ લહે પંડિત ગુણનિલો. ૨

જ્વાલાયુત રે મીમ વિકોળ સુપ્રીત છે,
વદ્ધિમંડલ રે સ્વસ્તિકચીજ સમેત છે;
પુર ચોમેરે ઇહ પવન નિત સંચરે,
તિળને નિત રે પ્રણિધાન જ્ઞાની અનુસરે;

५२
 जगत् मीन जगत् पद लेहने, ले जगत् मीन घसी है:
 ले जगत् मीन घसी है, मुह जगत् मीन घसी है. ज० ४
 मीन पद घसी नही निह, मुनि जगत् मीन घसी है:
 पद निह निह घसी, नही जगत् मीन घसी है. ज० ५
 मीन पद मीन घसी, मीन मीन घसी निह घसी है:
 निह निह मीन घसी, जगत् मीन घसी है. ज० ६
 मीन पद मीन घसी, निह मीन घसी है. ज० ७
 मीन पद मीन घसी, जगत् मीन घसी है. ज० ८
 मीन पद मीन घसी, मुनि जगत् मीन घसी है. ज० ९
 मीन पद मीन घसी, ले जगत् मीन घसी है. ज० १०
 मीन पद मीन घसी, ले जगत् मीन घसी है. ज० ११
 मीन पद मीन घसी, ले जगत् मीन घसी है. ज० १२
 मीन पद मीन घसी, ले जगत् मीन घसी है. ज० १३
 मीन पद मीन घसी, ले जगत् मीन घसी है. ज० १४
 मीन पद मीन घसी, ले जगत् मीन घसी है. ज० १५

જગને મધ્યમ વામ નાડે ચલત રહન સમીરણ,
 જલ મૃમિ દક્ષણ નાડિ ચલતાં મધ્ય પાલ વહા ધીર ૧
 શશિ શર નાડી દાહવપ પ્રપ વહી શસ્યમુદક્ષણ,
 સિતપદ્મ વામા ઉદયકાલે કૃષ્ણપદ્મે દક્ષિણા. ૧

ચંદ્રનાડે રે ઉદય અસ્ત રવિમે ભલો,
 પૃ ઉવે રે પવન વિપર્યય ગુણનિલો;
 સિતપદ્મે રે પ્રાતઃસમે પડિવાતને,
 વામનાડે રે પવન ચાર ગુણ ગગ ભગે;
 ગગ ભગે તે વિપરીત વહતી પ્રથમ દિન મન મય થી,
 ધન હાગિ થીજે દિવસ તીજે પંચ દેશાંતર થી;
 અતિસુદ્ર અર્થવિનાસ વિપ્રમ દુઃસ્થ થાન વિહાર ૨
 દે દિવસ પાંચ છગે ચલતો પવન પૃથે ચાર ૨. હાં ૨

વામ નાડે રે અમૃતમય દિત્તકારી,
 પ્રાણીને રે રવિનાદી ગુણમારી;
 વામનાડી રે અમૃત જેમ તત્ત્વ ગુણ ધરે,
 નિમ દક્ષણ રે સિતપદ્મે થા ગુણ કરે;
 સુખ કરે તે સંદ્રામ ભોજન ગુણદાયે દક્ષિણ,
 મન દૃષ્ટ ઉનમ થમં કાપે થાન નાડિ રિષદાન;
 જે કાજ દ્રહગગ થતી ન થારે તેહ વામામે દ્યો,
 ક્ષિતિવહન તત્ત્વે પવન રાજા સર્વ ગુણ સાચક થયો. હાં ૩

કગલિપ્રદને રે પૂર્વ નાડિ પૃથ્વકતનો,
 જય શૂલ્યે રે વામે પા રિપુનો પિનો;
 પડિતનો ર નામ શ્રેય નિજ મે પદે,
 નો મ્મદે ર કામિત વિપર્ગમે ન દે;

चित्तमेव हे ध्यान हे, जग्न भावना जागः
 जगन्नेव धिक्क जग्न, तज्जो जग्न मदि नग्न. ९
 शुद्ध जग्न हे ध्यान, ध्यान मोक्ष भर धानः
 मित्त ध्यान निग्न मुनि. ध्याने शुद्ध ज ध्यान. १०
 जगन्नि गगदिह, ध्याने ध्यान जग्नः
 जग्न रीति ध्यान हे. धर्म शुद्ध जग्न. ११

शान्त—शैवधर्मी स्तोत्रपाठ. पृथ्वी ॥

जग्न रीति नलो तुम्हे, धर्म शुद्ध धर्म ध्यान रे;
 धर्मिक धर्मिक ध्यान हे, धर्म ध्यान शुद्ध ध्यान रे. आर्च० १
 धर्म अनिष्ट मंगल हे, धर्म शुद्ध धर्मिक रे;
 धर्म धर्मिक धर्मिक धर्मिक. धर्म निग्न मंगल रे. आर्च० २
 धर्म धर्म धर्मिक धर्मिक, धर्मिक धर्मिक धर्मिक रे;
 धर्म तन धर्मिक धर्मिक, धर्मिक धर्मिक धर्मिक रे. आर्च० ३
 धर्मिक धर्मिक धर्मिक, धर्मिक धर्मिक धर्मिक रे;
 धर्मिक धर्मिक धर्मिक, धर्मिक धर्मिक धर्मिक रे. आर्च० ४
 धर्मिक धर्मिक धर्मिक, धर्मिक धर्मिक धर्मिक रे;
 धर्मिक धर्मिक धर्मिक, धर्मिक धर्मिक धर्मिक रे. आर्च० ५
 धर्मिक धर्मिक धर्मिक, धर्मिक धर्मिक धर्मिक रे;
 धर्मिक धर्मिक धर्मिक, धर्मिक धर्मिक धर्मिक रे. आर्च० ६
 धर्मिक धर्मिक धर्मिक, धर्मिक धर्मिक धर्मिक रे;
 धर्मिक धर्मिक धर्मिक, धर्मिक धर्मिक धर्मिक रे. आर्च० ७
 धर्मिक धर्मिक धर्मिक, धर्मिक धर्मिक धर्मिक रे;
 धर्मिक धर्मिक धर्मिक, धर्मिक धर्मिक धर्मिक रे. आर्च० ८

जो चाह नारी तणी तुजने साधि पूरण नाडिका,
 रिपुयुद्ध चोरी दुष्टकाजे सहो रिक्ता नाडिका;
 रिपु घाउसेती पूर्ण नाडी गावरक्षा जे करे,
 तसु अंग थीजे शस्त्र न लगे सर्व रिपुमे जय वरे. १३

भूजलमे रे गर्भप्रश्रयी सुत लहे,
 आग्नि पवने रे पुत्री गर्भने नभ दहे;
 भ्रतमाळी रे पृच्छक जो घेसे सही,
 सुत पाले रे रिक्ता नाडि पुत्री कही;
 कही पुत्री समुष नाडी पंड उतपति जाणवी,
 सुष्मणानाडे युगलसंक्रम गर्भहाणि वपाणवी;
 श्रयण आपी अरु नासिका मुष दांकी अंगुष्ठादिये,
 जे वामवेला घेले दक्षिण अंग पीडा तो कयी. हां० अंग० १४

शशि थानकरे वाम अग्रिम नाडी कही,
 रवि थान करे दक्षिण पूठ नाडी लही;
 संक्रमतो रे पवन जीव पंडित कहे,
 विक्रमतो रे तेह पवन निरजीव हे;
 निरजीव पवने जगत मृतसम जीव पवने जीवतो,
 सुष दुख लाभालाभ फल पिण कहो इण विधि दीपतो;
 जे नाडि छोडे तिका रिक्ता पूर्ण संक्रम अवसरे,
 पूर्णांग पगजे धरे आगे सर्व कारिज तसु सरे. हां० सर्व० १५

विष द्रव्या रे जीवे चंद्र नाडी करी,
 रवि नाडे रे तेह मरे विष विस्तरी;
 आकर्षण रे पूरक धिर श्रुंभक धरे,
 उद्यान रे रेचकयी योगी करे;

- चिन्तयेत् ते ध्यान रते, जगत् भावना जायतः
अनुभवेत्तु चिन्तनं जगत्, लभ्यते शास्त्रं सति नाग. ९
शुद्धं जगत्, हुं भवेत्तु, ध्यानं मोक्षं भव ध्यानः
निजं ध्यानीं निजान् मुनि, ध्याते शुद्धं च ध्यान. १०
अज्ञानं रागादिभूतं, ध्याते ध्यानं जगत्
आर्तं राट् पुण्यान् रते, धर्मं शुद्धं दो शुद्ध. ११

शान्त—शान्तमगामी समोत्तरपा. पृथ्वी ॥

- आर्तं राट् तलो शुद्धे, धर्मं शुद्धं ध्याते ध्यान रते
अनुभवेत्तु चिन्तनं ध्यान रते, प्रथमं ध्यानं शुद्धं ध्यान रते. आर्तं १
प्रथमं अनिष्टं संयोगं रते, ध्याते शुद्धं विपरीतं रते
राग प्रकोपं तीक्ष्णं शास्त्रं, शुद्धं निजान् संयोगी रते. आर्तं २
दत्तं वनं विषं भावेन हरि, शुद्धं विषं वली गयो रते
धनं तनं धानकं देवने, ध्याते आर्तं ध्याते रते. आर्तं ३
उपन्या धर धिर भावनी, शुद्धं दिष्टं वली दृष्टे रते
जे मनं शुद्धं अनुभवे, तेही च आर्तं अनिष्टे रते. आर्तं ४
एह अनिष्टं गन्तव्यं, ध्याते तात्त उपायो रते
प्रथमं आर्तं मनं जगत्, जिनार देव दिपायो रते. आर्तं ५
राज्यं वंशं स्त्री नाशनी, शोक मोहं प्रथमं ध्याते रते
धीय आर्तं शुद्धं आर्तं ए, शुद्धं विपरीतं वहायो रते. आर्तं ६
कामं भाव जगत् विपरीत, शुद्धं ध्यानं शुद्धं ध्याते रते
आधि ध्याविद्या आर्तं य, रोगं ध्याते शुद्धं नामो रते. आर्तं ७
स्वल्पं रोगं दिनं उपन्या, ध्याते वृत्तं वहायो रते
चित्तं पदं वृत्तं अनुभवे, तीक्ष्णं आर्तं वहायो रते. आर्तं ८

एकवीस सहस्र उच्छ्वास ए, पटसत तिहां भेली;	धारो० २
स्वस्य मनुज अहोरात्रिमे, आनपान सुमेलि.	
पवनं चालि जाण्या विना, न लहे निज तत्त्व;	धारो० ३
नाडिवेध हिव चित्तुं, चित चित्र निमित्त.	
करि निश्चल आलस तर्जी, छे श्वास सुगंध;	धारो० ४
जाती फल बहुलादिने, भूवेधानि संधि.	
कुंकुम अगर कपूरसम, छे वरुणनो वेध;	धारो० ५
धूल वेध ओलष करो, सूयम संवेध.	
भ्रमर शलभ मृग पक्षिमे, नर वृंग शरीर;	धारो० ६
धातु पक्ष पापाणंमे, भूवस तरु नीर.	
इक मंडल्यी निसरे, पेसे वीयठाम;	धारो० ७
स्वेछाये चाळे सदा, ए उत्तम धाम.	
नवरपुरमे संचरे, ए कौतक काज;	धारो० ८
प्राणायाम प्रसादयी, सीझे शिवकाज.	
काम दर्प मन जय करे, सद्गुरु रोग विलाय;	धारो० ९
तन धिरता जोगी करे, वायुतणे सहाय.	
जन्म लक्ष कृत पापनो, क्षय करे तुरत;	धारो० १०
दोय घडीमे मुनिवरु, प्राणायामनीसत्त.	
एक बिंदु जलनो पीये, मास दोयने छेह;	धारो० ११
तो पिण प्राणायाम सम, नवि थाये तेह.	
प्राणायामनी साधना, निश्चययी हेय;	धारो० १२
देवचंद्र जिनधर्ममे, ए नवि आदेय.	

दृष्टा.

इंद्रिय सुषयी पाचने, शांत करे निज चित्त;
प्रत्यह्णार कछो तिके, इच्छातणी निश्चित.

पापकथक हिंसानिपुण, नास्तिक निर्दय भीत;	३
सहज मूर कपट मदी, कळो रौद्र दुपभीत.	
हणे हणावे उपदिशे, चाहे शिवसुखगेह;	४
जीव हणे अरचे गुरु, हिंसानंदन तेह.	
घर घिर जीव हण्णा लहे, मनमे कौतुक जेह;	५
मन चाहे रणनांहि ए, हारे जीपे एह.	
वचवार्ता दीटां सुण्यां, हरपे जे दुखवाणि;	६
हं मुज रिपु कदि मारिस्सुं, एह रौद्रमति जाणि.	
मुज वडरी जीइअ छे, हणस्सुं कलवल पामि;	७
हिंसानंदन रौद्रता, किता कहुं परिणामि.	
पाने दुपीयो दर्पाने, मन पाने संनोष;	८
परमृष दर्पी दुप लहे, एह रौद्रनो पोष.	
छे हिंसाना उपगरण, पोपे हिंसक जीव;	९
बाह्य लिग ए रौद्रना, निर्दयपणो सर्दीव.	

ढाल—अधिका ताहरा हुंता अपराधी. एहनी ॥

चतुर नर रौद्रध्यानने लांडो, मोटो कर्म मयवासी;	१
वीजो रौद्र मृषा आनंदे, मूक उक्त मलवासी. चतुर०	
कूडा शास्त्र कुमत्र देपावी, लोकां व्यसन लगावे;	२
हय गय रय पुर कन्या धन वन, कूड प्रसा देय ल्यावे. चतुर०	
भोला जनने धर्मयी पाडे, जूठे पंथ चलावे;	३
साचो जूठ करे रिपु मारे, कूड रौद्र परिभावे. चतुर०	
व्यसन संकटमें पाटुं जनने, कूड थोळी धन जोडुं;	४
वचन सुक्तिमुं भव कादममे, अज्ञानीजन बोळुं. चतुर०	

આત્મરૂપ પિછાળવા, જ્ઞાનદષ્ટિ ધારિ દેવિ; ધમે
 પંચ લ્લેષ અરુ આત્મા, જ્ઞાન ગુણે રૂક લેવિ. ધમે
 નિત્ય છતો છે સહજ તો, કેવલ ગુણ મુજમાંદિ; ધમે
 મોહ દાહ તિહાં પિડવે, જ્ઞાન અપૂત જાં નાદિ. ધમે
 કર્મ ઉદે ઘડગત ભૂં, નિશ્ચય શુદ્ધસ્વરૂપ; ધમે
 કર્મ ન મેંચૂ કેમ હું, અનંત ઘનુષ્પ મૂ. ધમે
 તજિ આશા નિજ શક્તિસું, હું આનંદસ્વભાવ; ધમે
 છેદ અજ્ઞાન અનાદિરો, આજ તજો નિજ દાવ. ધમે
 રૂમ જાગી ધિરજ ધરી, રાગાદિક મલ ગોય; ધમે
 જ્ઞાવે આત્મશક્તિસું, ધર્મ શુદ્ધ ધ્યાન દોય. ધમે
 ધ્યેયાદેય રસેદ ધ્યાન; ધમે
 કર્મદિન સર્વજ્ઞતા, નિરમલ શિવ ભગવાન. ધમે
 બડ ચેતન જાંવાદિ ઇ, લ્લેષ સ્વભાવ પિછાળિ; ધમે
 જ્ઞાન તહો મન ધિર વગે, જ્ઞાન દયામે આનિ. ધમે
 વર્તમાન પરમાત્મા, લ્લેષ અરૂપી દેવ; ધમે
 દ્રવ્યાર્થિક નય સાસનો, રૂક પરમાત્મ મે. ધમે
 વર્ણન જ્ઞાન આનંદમય, અક્ષર વિગત વિચાર. ધમે
 રૂદ્રિય વિનુ નિઝલ ગુની, જ્ઞાન જાગ શિવ ધાર. ધમે
 મવદ્મ ક્ષય કર શુદ્ધ છે, જ્ઞાનનીવર નિજ. ધમે
 જગત સર્વ આદર્શસું, જીવ જ્યોતિમય થા. ધમે
 શુદ્ધ અશ્વગુણપુત્ર છે, નિર્મલ અમય અંબે; ધમે
 વર્તમાન અક્ષય ગુની, જ્ઞાનને આદેવ. ધમે
 આત્મા વગ જે શુદ્ધ છે, નમદા વગ જે શુદ્ધ. ધમે
 જગત તરુ નિર્ભય મદા, વર્તમાન શિવ વિદ. ધમે

धर्मश्रमांहे दहे, ए कुट्यान सहाये;
 गेगी विषय कषाय गृहीने, निच ध्यान बहु थाये. चतुर० १७
 दृढ मन्कार पूरवृत्तयोगे, मुनिने पण मस्ताये;
 आपे पिण निज अनुभव आगली, कापर जिम नामी जीये. चतुर० १८
 ध्यानसुगल कटुफल मलआगर, दुरति कुगतिनो स्वामी;
 देवचंद्र प देव वट्टो छे, छोडो शिव विसरामी हो. चतुर० १९

६६।.

उपशम घरी मन वश करी, तजी भोग अनुगग;
 अनुक्रमम्पे धर्मेधुं, धर्मध्यान मग लाग. १
 भ्रम्यादिक चउ भावना, ध्यान तणी गन शोग;
 जे ज्ञानी गृनि ज्ञानमन, तेह ध्यानने योग. २
 थापर जंगम जीव सर, के हिसर के ज्ञान;
 के गुप के दुपकारके, के विषयी के दांत. ३
 निज स्वभाव पाम्पो सकल; सइ पाम्पो गुप गेह;
 समष्टीभावे मुनि, भेजीभावन एह. ४
 गेगी दीन राजोरुमय, वच धेवनयी नद;
 गप कृपा धर्मगुं नट्या, शरत्वात भय रुद. ५
 माणभये पीडित भगी, रक्षानी मति लेह;
 अभयदान गति निरमली, वरुणाभावन तेह. ६
 दग्गन ज्ञान परित्तहुन, तत्त्वरीन सम धार;
 शिव कषाय मृणालहित, सुमति सुपति भंडार. ७
 जिनशासन परि भावना, नित नित वधनी देपी;
 मन प्रमोद पामे अथिइ, मुदिता भावन पेपी. ८

बहिरात्म इह मेद गुगी, अंतर आत्म वीय;
 व्यान व्येय एक तच्च धा, परमानम प्रभुभीष. ४
 आत्मबुद्धि तन उपरा, परागी गुणहीन;
 सो बहिरात्म जाग्य्यो, मोहनीदन्त नीर. १
 देहराग प्रेमराग तजि, निज आत्म पहिवाग;
 परमानम सम भावीवो, अंतर आनम जाण. १
 निर्विकल्प निर्येय क्षिप, केयन्तज्ञान मृभान;
 शुद्ध बुद्ध आदेय शुचि, परमानम गुंथरानि. १
 देह राग परभाव तजो, मुक्ति बहिर्मुख भाव;
 निर्विकल्प मुनिभावपुन, मुहानम गुण व्या. १

वाच-म्हारे मीमरीपां नपराणो पाणी लागणो पाणी कती पुढे.

घेनन पुदगन मित्र कगे निज भारी,	जानी.
तो मुण माने एक सिरेक अभावी;	जानी.
हृदिय देहमें नेह तजो पाणपुं,	जानी.
शु ना विरिपण पोनि सहू शाप प.	जानी. १
अज्ञानी नरि जाने आनम अपुनी,	जानी.
परमानमसम जाने जन तन मृगी	जानी.
आनमपुदे अन्य अघेनन दांने.	जानी. २
अज्ञानी घन पुत्र कळवने आनन,	जानी.
मित्र अघेनन रूपभागी निज जाणतो,	जानी.
नमु धामादिक काय निजने दावतो.	जानी. ३
देहभागी निज बुद्धि अज्ञान अन्वडिगो,	जानी.
देह नीय विण एक हृदी ते दडिगो;	जानी.
देहनित्र निज बुद्धि टगे मय नेह प.	जानी. ४

हारे० मोह क्षोभ मनने करे, अरिष रुधिर हुवे जेयी मोरा लाल;
 नीमशब्द जीहां जीवना, ध्यानी न रहे तेयी मोरा लाल. भावो० १०
 हारे० ध्यानवृत्तना जगन्मने, जिके कारण जाणि मोरा लाल;
 ते निश्चयस्यं मुनि तजे, देवचंद्रनी वाणि मोरा लाल. भावो० ११

दूता.

शेखंजादिक तीर्थ शीर, वजी कल्याणक टाम;
 सागर गिरवन गच्चरे, नदी तीर गढ धाम. १
 तरु कोटर उद्यानमे, गुहागर्भ समशान;
 जिनगृह आदिक ध्यानके, मुनि आरंभे ध्यान. २
 गनकोलाहल मन करी, निरुपद्रव सुष धान;
 भुंहर भंडप शून्य गृह, मुनि आरंभे ध्यान. ३
 धन तप वायु तुषारयी, जिण धानक नहि हाण;
 जिहां मय धरे रागादि नित, मुनि आरंभे ध्यान. ४
 काष्ठ शिला मृषट्ट परि, आसन मंडे सायु;
 वज्र वीर पर्यंक तिमः कायोत्सर्ग अगायु. ५
 जिन आसन मन धिर रहे, तेही ज आसन सार;
 काउसग पर्यंक दो, आसन पंचम आर. ६
 प्रथम संचयणी निर्भयी, धिर आसन मतिधीर;
 शुद्धध्यान धरि आपणो, सिद्ध लहे मुनिवीर. ७
 नवि चाळे स्वभावयी, आय मिल्यां अति दुष;
 सहै परिपट्ट संसरी, निज आनम सनमुष. ८
 हरि अहि हायी असुर भय. भूमि प्रमण विचान;
 धक शल ह्य उपना, धीर न छोडे ध्यान. ९

ज्ञानी रहे अबंध कि ज्ञान प्रसादयी,	ज्ञानी०
मिथ्यात्वि बंधाय अज्ञान प्रसादयी;	ज्ञानी०
नव मे दीठा दुःख सहू परसंगयी,	ज्ञानी०
न पडे भवमे कोय के ज्ञान उमंगयी.	ज्ञानी०
ए आत्म निज पास अछे ज्ञानी लहे,	ज्ञानी०
बाहिर देपे तेह निकामे दुप हे;	ज्ञानी०
सोहं सोहं आपरम्यायी जेहु रे,	ज्ञानी०
ते परमेष्टीरूप तत्त्व निज गुणवरे.	ज्ञानी० ११
सिद्धांतमे पण एह एह परमीश छे,	ज्ञानी०
देपणहारो एह एह जगदीश छे;	ज्ञानी०
इंद्रिययी मनया धरो निज ज्ञानमे,	ज्ञानी०
निज जाण्या विना दुप अछे तप दानमे.	ज्ञानी० ११
ज्ञानसुधारस युक्त पेद दुप नवि सहे,	ज्ञानी०
राग द्वेष मलहीन वीन निज गुण लहे;	ज्ञानी०
निर्विकल्प मन यापी करो निज काजने,	ज्ञानी०
बंधल चित्त न देपे ते निजराजने.	ज्ञानी० ११
राग द्वेष अज्ञान हरो क्षण एकमे,	ज्ञानी०
ज्ञानानंद सरूप स्व आत्मविवेकमे;	ज्ञानी०
निज अज्ञानेज कर्म जाय निज ज्ञानयी,	ज्ञानी०
कर्म न तूटे तपयी ते गळे ध्यानयी.	ज्ञानी० ११
देह बुद्धियी बंधमोक्ष आनमगुणे,	ज्ञानी०
तीन लिंग विगु नित्य शुद्ध आनमगुणे;	ज्ञानी०
योगीने निज जानयकी परब्रम पते.	ज्ञानी० ११
अंतर तजे बहेलेह तत्त्वविण मृदयी,	ज्ञानी०
शुद्धात्म शुभसुख गहे अतिशुद्धयी;	ज्ञानी०

धिर मन ऋतु तन धारे, चित्राममूर्ति आकारे हो; मुनि०
मन मल धोय विवेके, निज ज्ञानयी राग न रोके हो. मुनि० ११
सागर जेम गंभीर, कनकाचल जिम अति धीर हो;
शांत समस्त विकल्प, नाडी गहू भ्रमणा जल्प हो. मुनि० १२
दृढ चित्रामसम जाणे, जसु मूर्ति सहू सम जाणे हो, मुनि०
धिर आसन गुणगेह, शुद्धातमव्यानी तेह हो; मुनि० १३
इण विधि ध्यान ले ध्यावे, ते देवचंद्रपदवी पावे हो. मुनि० १४

दृष्टा.

ध्यान सिद्ध निज शुद्धिने, मन धर प्राणायाम;
आगमरीति वर्णयुं, कारण शिवमुख टाम. १
मन धिर प्राणायाम विण, करि न सकेइ कोय;
पूरक कुंभक रंचके, तीन भेद सो होय. २
बाह्य आंगुल पांचिने, ले प्ररिजे वायु;
पूरक पवन कह्यो तिको, पवन जाणमे रायु. ३
रुंभे धिर करि पवनमे, नामिकमल धिर पंति;
कुंभ तगी परि तेहने, कुंभक पवन कहंत. ४
हलवे हलवे नीसरे, कोटायो ले वायु;
चित्त शान्त कारण तिको, रंचक पवन कहायु. ५
नामिदंद हृदिपदम विचि, पवन नाथनो टाण;
आयु शुभ फल कहे, पवन चालिना जाण. ६
जोगी पवनाम्यास धर, जाणे येनन चालि;
हृदयरुमलमें आगनि, पवन महिन मन चालि. ७
विषयाशा मन जग्य सहू, घट बवे निज नाण;
अक्ष कपाय नामे अलग, म्वांतभावना आण. ८

તે હવે નાગાવિવર પુરિ ઝળ પીઠે રંગ લે,
 અતિ સ્વસ્થ હલ્લો અષ્ટ અંગુલ હૃદય નાસા સંગ લે;
 અતિ શીઘ્ર શીતિલ શ્વેતવરુણે વરુણ વાયુ વહે સદા,
 અનુભવે પવન વિહાર જાયક દ્વાદશ અંગુલચર મુદા. ૩
 વહે સીંછો રે છ અંગુલ રંગ રૂપામ ઇ,
 શીત ઝહોરે ફરુસ પવન પુર ધામ ઇ;
 ધોરંગુલ રે અર્ધવૃત્ત નવદવસમો,
 અતિ ઝહોરે આમિ તત્ત્વવી મન દમો;
 ધિર કાર્ય પાર્થિવ તત્ત્વ દાણ્યો વરુણ ઉત્તમ કામને,
 ચલ મલિન કાને વાયુ વસિક જિનવદ્ધિ તત્ત્વ સુધામને;
 ગજ તુરગ રામા રાજ્ય ધન શુભ લાભ મૂતત્ત્વ ઉપદિસે,
 સ્ત્રી રાજ્યધન સુષ સુજન અમિમન સિદ્ધ વરુણ સમાદિસે. ૪
 ભવમીડા રે શોકવિગ્નપરંપરા,
 દમ દાપે રે વદ્ધિ તત્ત્વ દુષકંદરા;
 ભય કલિકર રે વૈરમગદાયક અછે,
 વાયુનચ્ચે રે સિદ્ધ કાર્ય પળ ક્ષય ગછે;
 ક્ષય ગછે પદ્મવેશકાછે તત્ત્વ ચારે સુપકરુ,
 તે ચલણવે આહિત દુષકર તત્ત્વ ઘ્યારે મયચરુ;
 તે પેસતા રવિ સોમ નાહી સુષ કારણ જાગિજ્યો,
 લી નીકલે દ્વય નાહી સેતી અછે દુષની પાળ તો. ૫
 વામનાદે રે તત્ત્વમૂર્તિ જલ સુષ મુને,
 નાસરતા રે આમિ પવન રવિવી હરણે;
 ધોમંદલ રે ગમનાગમન પવનને,
 તમુ દાપું રે મલો જો પલ જાગને;

દોષ પ્રમાણ નિશ્લેષા ચારથી રે, સાતનયે યુત એ સ્યાદ્વાદ રે;
હેતુ યુક્તિ કરિ તે હળવો નહી રે, જિનવર ન વદે કૂઢાવાદ રે.
ધ્યાન૦ ૨

સ્વાભાવિ સ્વાધીન વિકાલમે રે, એ છે ગુણપર્યાય અનંત રે;
આજ્ઞાના સિદ્ધ દ્રવ્યને માનિતૂ રે, વ્યય ઉત્પાદન ઘુગુણવંત રે.
ધ્યાન૦ ૩

શ્રુત જ્ઞાન નિરમલ જિનવરદાપીયોરે, શબ્દ અર્થ યું નિત્યચિતારે;
શુદ્ધાશુદ્ધ દ્રવ્ય જાણે સદુ રે, તેહ શક્તિ જિન શ્રુતની
સાર રે. ધ્યાન૦ ૪

પૂર્વાપર અવિરોધી શુદ્ધ એ રે, નિકલંક અનાદિ ગંભીર રે;
સર્વ જાણ નય ઉપનય યુક્ત છે રે, ગહન આય મુનિ વંદ્ય
સુધીર રે. ધ્યાન૦ ૫

રત્નકર જિમે શોમે અતિવળો રે, પદ અધિકાર રંગથી યુક્ત રે;
કુમતિ સર્પ મિથ્યાતમ ગાલવા રે; ગ્રંથિમ રવિસમ જેહની
સક્ત રે. ધ્યાન૦ ૬

ત્રિમુવન પૂજ્ય શુદ્ધિ કર આત્મનોરે, જસુ અનુયોગાદિક ષડ મેદરે;
દ્રવ્યાર્થિક પર્યાયનયે કરિ રે, સાદિ અનાદિ અછે ગત
છેદ રે. ધ્યાન૦ ૭

નય નિશ્લેષ કરી કસવટી સમો રે, કુમતિ મુવર મંજળહાર રે;
ઉત્તમ સંત મુનિને ધ્યેય છે રે, આગમ જલધિ અનંત
અપાર રે. ધ્યાન૦ ૮

ત્રિમુવન પૂજ્ય જન્મ ભય ક્ષય કરે રે, સ્યાત્વદ લક્ષણ યુન ધ્યેય રે;
ઉત્પાદાદિક યુત પદ દ્રવ્ય છે રે, જિન માધ્યો શ્રુત એ
શિવ દેય રે. ધ્યાન૦ ૯

ध्यानदीपिकायुग्मदी

मम नमः तस्मै नाडि धाम धन पञ्चजनो जप कछो.
 नवि नाड वेग विषम नाम शम्भ मगनन लखोः
 रोगान् मृत्युर्हीन गन्धे दम्भ नाजो कर.
 शक्ति नाडि घरी द्रष्टे मरी नो उभयनो दुष हर. हा० ३० ९
 वाम नाडी रे वायु पुन जप जो वने.
 इहिननी रे निर्दि मुन निहा उरदिमेः
 जप जीवन रे धन नन लाभदिक यह.
 हनिष्कल रे पवननष्ट्या मुष गह.
 मुष सह जाने पवनने ती पुष पाडे आपनो.
 वे पटी जाने मग्न जीवन मुष दुषनो चांपनो;
 जति शीघ्र जाने वरुण भूम बहु दिने काग्न सरे,
 प. तुच्छ जाने पवन अंगे सिद्धता मित्र क्षय कर. हा० ३१
 शीघ्र जाने रे जलनत्ते धिर भूमिने,
 वीर्य जाने रे वहे पवन मृत अगनिने;
 वद्विनत्ते रे घोर सुद भय अनलमे,
 भूमिनत्ते रे सुद्रे जप वर्डी वरुणने;
 वरुणने क्षीने अधिक दीने मित्रु पाये रिपुपकी,
 कै शत्रुदलनो भंग पाये वने जगने जस वक्ति;
 मृतत्वनाहे पाप वर्षा वरुणनत्ते जति सही,
 इड पाप धन विरु पवननत्ते वद्विनत्ते धन न
 मूललने रे सस्य बहून अनि हे सही,
 नम पवने रे मव्य अग्निने हे नही;
 गुरु राजा रे शंख इद्व मिलवा भनी,
 मने हिन रे सिद्धि चाह नारीतनी;

ध्यानदीपिकाचतुष्पदी.

एक रे योगी सख कारिज पवनने परभावयी,
जे करे नाडीतणो शोधन योग मारग दाखयी;
अति चपल ए छे पवन दुरगम वसत भवने वास
ते लपी जोगी तजी आलस करत नमडे अम्पासमे. हां

दृष्टा.

दिव नाडीरी शुद्धिता, कहुं ग्रंथ अनुसार;
जसु अम्पासे जागिये, पवनतणो परकार.
कला सहित इक बिंदुयुन, रेफाकांत हकार;
नामिकमलमे धितरे, अहं अक्षर सार.
शोई वेण हकारयी, रविमग भायुग्कांति;
आग्निशालयुन आग्निक्कण, मातायी आक्रान्त.
चपल रीजतम भूमयी, कंध्या वसविस्ती पंड;
इंद्र चंद्रने साध्य नहि, नभधारि ग्रह मंड.
शरदपंद्रसम धवलप्रभं, मंद मंद नभधार;
क्षरे मुषा क्षिशिनाडिमे, धरे पवन उदार.
नामिकमलमे आग्निने, धरे पवन विर देश;
करे वित्तयी पवनने, निक्रम अने प्रवेश.
नामिकमल हृदय कुज, आगे धारे वायु;
नाडिशुद्धि धरे तिहां, दहन मंडले आयु.
रवि नाडीयी निमरे, धंद्रे मेसे वायु;
इम नाडीशुद्धि कीजतां, सह इच्छा क्षय जाय.

दाल—योग छियो राजा भवनी. एहनी ॥

तात्र एदार घटी रहे, वायु एके नाडि;
पीछे पीजी नाडिमे, जाने ते छाई छांति.

- निस्तर्गी मन संवरी, कल जेम दनि अशः २
 मनवारी हुनि संवरी, धरे ध्यान सुमत्यशः.
 इंद्रिय दनि मन वश करी, धरे भाल धरी ध्यान;
 तलि उवाचि मन स्वच्छ करि, वित्त धरे सम धान. ३
 प्राणापाम अम्पासरी, मन नवि पामे धान;
 निज समाधि पिर साधिवा, प्रत्याहार प्रधान. ४
 शान संवेगी रगाविशु, मुनि नवि सावे वायु;
 जातमजाली मुनि तजे, प्राणापाम उपायु. ५
 वायु घालगग हुकुर करे, मन पामे बहु पेद;
 अधिक सिद्ध निगका नही, तिण न कह्या बहु भेद. ६
 इंद्रि दमि सम आदरी, धर्मध्यान पिर वित्त;
 नेम धवग युग भाल सुप, नामि हृदय सुप वित्त. ७
 नासा अद्रगु टालधु, इत्यादिक तन अंक;
 तिहां इक धानक मन करी, धरे ध्यान उमंग. ८
 शांति वित्त मुनिने ववे, ज्ञान ध्यान निज वित्त;
 प्रत्याहार सुधारग, दारी ध्यान निमित्त. ९

बाल—रंगीने जातम एहनी.

- युन अनंतवार जीवने, वंचे भवने कर्म; धरो निज भावना० १
 एग द्वेष मुग्दिबहृदा, ससु हां वरि ध्यान; धरो०
 आत्म एरो निजज्ञानसुं, घाटी कर्म अज्ञान. धरो० २
 कर्म हनु निम ध्यानसुं, जिम न पटुं भवमाहे; धरो०
 नर न्दर अज्ञाने नञ्जा, नवि दिटो दिवि राह. धरो० ३
 पामानम जगगुरु टगो, नीगम विपयने संग; धरो०
 संज्ञ आत्म नवि टगो, मन अज्ञाने रंग धरो० ४

सुखसंपद सुरवामनी, उपमा कही न जाय;
 पंचरंग मणी चैत्यगृह, वन वापि तिहां थाय, १
 गढ परिष्या तोरण सहित, पौलि चैत्यमणीरूप;
 सामानिक तनुरक्षकर, सग अनीक इक मूप. १०
 थिरशृंगार सुपीन कुच, शशीमुख सुखी नारि;
 कामकेलि गुणआगरु, लक्ष्मीने अनुहारि. ११
 सुंदर गुण अणिमादियुत, मूषणयुत मतिधीर;
 पंडित विनय सुजाण नर, जसु अम्लान शरीर. १२

टाल—थारा म्होला उपर मेह शरूपे दामनी. हो टाल
 झरोपे दामनी. एहनी ॥

नहीं य दुपी को रोग को तिहां दीन छे हो टाल, नरो
 थिर गोभा छे जास वास मुखमे अछे हो टाल; वास
 सभ्य सामानिक मंत्रलोक तनुपाल छे हो टाल, लोह
 गायन नदया एम विविध सुरमाल छे. विवि० १
 देवलोक मुखओक सदा मुखमे रमे हो टाल, सदा
 शरीररूप गुणवंत सहज मनमे गमे हो टाल; सह
 निननिन नवनव रंग गीत जयजय सदा हो टाल, गीत
 सानधानु गुण देहरूप मुखकर मुदा हो टाल. रूप० २
 अतिमृदुमाल शरीर चतुर पंडितरू हो टाल, चतु
 रेष केश भयहीन शान्त जिम निराकरू हो टाल; शान्त ३
 महामिद्रि गुणवंत जिहां सुर अति घना हो टाल, जिहां
 रेखा मभा मोझार इंद्र सरीया बन्या हो टाल; इंद्र
 मुख मदा मन ऊमड़े हो, सदा
 भूमि मदा सुप गुण गढ़े हो टाल. सदा ४

ध्यानदीपिकाचतुष्पदी.

५४३

ध्याने कर्म नष्ट गते. जगत्तु अमर अन्तरा.
 निग जाले सतु जगत्तु. जगत्तु अविद्या धृष्ट.
 तत्त्वदृष्टि निज दिग्दृष्ट. जगत्तु निज अतुमूनिः
 स्वेय जेय आदेय ते. अन्तर आत्म भूत.
 वचन जगत्तु अन्तर विना. चांतवि सहज अन्तरः
 जात ज्ञानमे अंगजुं. भाते द्रव्य अन्तर.
 आत्मज्ञानदी आत्मने. जाण्यां पादे सिद्धिः
 मुनि नम्य गुण निहां नष्ट. नलि द्रष्टृक द्रष्टृ लक्ष्मि.
 लीन पदं द्रष्टृ एकता. त्याना ध्यान मुनेय.
 परमात्म अन्तरात्म. जगत्तु अन्तरात्म
 कष्टमे कष्ट कर्मा नष्ट. जगत्तु अन्तरात्म
 निग ध्यान स्वेय ए आत्मना. जगत्तु अन्तरात्म
 भवमे भव्यो अज्ञानदी. निग जगत्तु निज नम्य
 परमात्मोति जगत्तु दृष्टृक. तेदृष्ट अन्तरात्म जगत्तु.
 भावे इम निज भावना. त्यान जीज गुण आम
 देवचंद्र मुपमागरु. त्यान अमोक्षक पाणि.

धरो०
 धरो० १७
 धरो०
 धरो० १८
 धरो०
 धरो० १९
 धरो०
 धरो० २०
 धरो०
 धरो० २१
 धरो०
 धरो० २२
 धरो०
 धरो० २३
 धरो०
 धरो० २४

२४.

निज सत्य ज्ञान विना न कर्म अन्तरात्म
 निम आत्ममग्न वचन जगत्तु अन्तरात्म
 आत्मज्ञान विन नम्य जगत्तु अन्तरात्म
 आरा परमा सिद्धि नम्य जगत्तु अन्तरात्म
 निग मुनि आत्म दिः कर्म नम्य कर्मात्मनः
 विविधरूप ते उपदिष्ट. जगत्तु अन्तरात्म गुण मुनि.

परमात्म आदेय सदा थें आदरो हो लाल, सदा०
अक्षर व्रयगुणयुक्त देवमुनि मन धरो हो लाल. देव० ११

दूहा.

हिव पिंडस्थ पदस्थ बलि, रूपी रूपातीत;
और ध्यानविधि च्यार ए, ध्यावो धरि प्रतीत. १

तिहां पिंडस्थध्यानयी, पिण धारणा अनूप;
पार्थिव आग्नेयी पवन, वरुण तत्त्व स्वरूप. २

मुनि तत तीन छे लोकसम, जलधि जेम आकाश;
जंबूद्वीप सहस्रदल, मेरुसिंवासन भास. ३

तिहां बेटो यो सवर, ध्यावे आत्मध्यान;
मन भमे ने वशी करे, सो पार्थिवगुण मान. ४

धिर अभ्यासे नामिमे, कमल सोल दल साह;
पत्रे सूरगण चितवे, अहं मध्य उदार. ५

तिण अहंयी अग्निगण, हृदय अष्टदल देह;
ऊंचे मुख अडकर्मने, दहे बल ध्यान तेह. ६

वाहि बीज समकीतसहीत, मंडले अग्नित्रिकोण;
धूमरहित कलघौतयुति, दहे कर्म भगीग. ७

दही कर्म ले शांतता, तृण विगु अग्नि समान;
घरे शुद्ध निज धारणा, ए आग्नेयी मान. ८

झाल—कूमरी बुलवे कूबड़ो. पहनी ॥

ध्यान पिंडस्थ विचारिये, शुद्धात्म गुणयामो रे;
अनमः कम्बभाव ए, लोकालोकनी सामो रे. ध्यान० १

आनमशक्तिव्यभारयी, कर्मबुलि उडाये रे;
वे पिंडस्थ सुध्यानदी, वायुधारणा थाने रे. ध्यान० २

इन्द्रिय विषय दमे सो निज ज्ञानस्युं.	जानी०
नजि इन्द्रियमग्न लगे निज ध्यानस्युं.	जानी०
जे तुज दीने एह सट्ट प हेंप छे.	जानी०
जान नान्य अहस्युं अनन्यजेप छे.	जानी० ५
जानी जेप ज एह अछे निज अनना,	जानी०
तेह अजानी अंघ जेजे परावनना;	जानी०
निज गणी पण्यणी जानी निज नजो;	जानी०
गजु नागन जेन देहनमना दले.	जानी० ६
नगनलो नम भागे सांख्यि सिन कही,	जानी०
देहपुजाने त्यागपी चेतना तह लई.	जानी०
एह जेप जे वदत गहनने प्रभु नही;	जानी०
ज्ञानगम्य प ज्योति विगुनने प महि.	जानी० ७
जिगलुरे जगलुन जेने जेने महः	जानी०
निज संवेदन गम्य प ज्ञानम गुन द्रहः	जानी०
गगदेवतो नाश हवे जिन ओलने,	जानी०
नदी को मुज सिन मीन न कोई मने लने.	जानी० ८
प्रवृत्त भव रीत मुजुन सम तेहने.	जानी०
शत्रु निर मन रीत रहे ते निज मने:	जानी०
मुह मोक्ष ज्योति मनानन जानहु.	जानी०
अन्य अनन जेने अनन नानहु.	जानी० ९
नजि इन्द्रियमग्न न भजे निज अनना.	जानी०
निगम्य जानो निज सिनो समनना.	जानी०
प संयोगे संव मोक्षन त्यागना.	जानी०
देवतोक्षुणी बालो मन रागनां.	जानी०

०१. शुद्ध भोजन, विषय भोजन
 ०२. शुद्ध भोजन भोजन, शुद्ध भोजन
 ०३. शुद्ध भोजन भोजन, शुद्ध भोजन
 ०४. शुद्ध भोजन भोजन, शुद्ध भोजन
 ०५. शुद्ध भोजन भोजन, शुद्ध भोजन
 ०६. शुद्ध भोजन भोजन, शुद्ध भोजन
 ०७. शुद्ध भोजन भोजन, शुद्ध भोजन
 ०८. शुद्ध भोजन भोजन, शुद्ध भोजन
 ०९. शुद्ध भोजन भोजन, शुद्ध भोजन
 १०. शुद्ध भोजन भोजन, शुद्ध भोजन

आत्म अमृतसागरी, अक्षय्य सदा हमें दे जाए,
 भाग्यरम्य तीगारिणी, निजल भक्तिपथे जाती भवें दे जाए, १
 अन्न अन्नमज्ञानगु, निजपत्नी पावननंद दे जाए,
 परमप्रेमि गुणसंगीणी, मुनि अपने प्रणयनंद दे जाए, २
 आत्मज्ञान अमृतपत्नी, दिग मुनि गीतें बड़े खान दे जाए,
 ज्ञान राज प्रपमाननी, ते गुण अगमनी पान दे जाए, ३
 निमग्न विन चरा मुनि, निज आत्मज्ञाननी पीन दे जाए,
 निज स्वयं गुणने अलभो, पाने लम्बय गुणजन दे, ४
 नम्र अन्नमज्ञाननी, मुनि पाने केरज्ञान दे जाए,
 परमजन शिखरी हरे, निज पत्नी पावनमन्त्र दे, ५
 ए आत्म निजशक्तिनी, पाने निमग्न निज माण दे जाए,
 पूर अन्नमज्ञानमाने, गुरु श्रीराम पाने निज पान दे जाए, ६
 पान पान भाग्यविने, श्रीकालीजी ज्ञान दे जाए,
 ए आत्मज्ञान गुण पत्नी, गुणजन अमृत गुणजन दे जाए, ७
 ए पानो केर अन्नन अन्ननो, अक्षय्य भाग्य अन्नन दे जाए,
 गुण पत्नी निज लक्ष विमानन, हरे देरने गुणन दे जाए, ८
 दूता.

श्रीकालीजी व्यासजी, मुनि पाने लक्ष्मण
 ब्रह्मदेव आने, राम लोके बस जाए, १
 भाग्यरम्य तीगारिणी, निजल भक्तिपथे जाती भवें दे जाए, २
 अन्न अन्नमज्ञानगु, निजपत्नी पावननंद दे जाए, ३
 परमप्रेमि गुणसंगीणी, मुनि अपने प्रणयनंद दे जाए, ४
 आत्मज्ञान अमृतपत्नी, दिग मुनि गीतें बड़े खान दे जाए, ५
 ज्ञान राज प्रपमाननी, ते गुण अगमनी पान दे जाए, ६
 निमग्न विन चरा मुनि, निज आत्मज्ञाननी पीन दे जाए, ७
 निज स्वयं गुणने अलभो, पाने लम्बय गुणजन दे, ८
 नम्र अन्नमज्ञाननी, मुनि पाने केरज्ञान दे जाए, ९
 परमजन शिखरी हरे, निज पत्नी पावनमन्त्र दे, १०
 ए आत्म निजशक्तिनी, पाने निमग्न निज माण दे जाए, ११
 पूर अन्नमज्ञानमाने, गुरु श्रीराम पाने निज पान दे जाए, १२
 पान पान भाग्यविने, श्रीकालीजी ज्ञान दे जाए, १३
 ए आत्मज्ञान गुण पत्नी, गुणजन अमृत गुणजन दे जाए, १४
 ए पानो केर अन्नन अन्ननो, अक्षय्य भाग्य अन्नन दे जाए, १५
 गुण पत्नी निज लक्ष विमानन, हरे देरने गुणन दे जाए, १६
 दूता.

विबुधानंदन विद्यागेह छे रे, शिव प्रस्थान पडह सम एह रे;
तत्त्व कपक अज्ञान विना सह रे, उत्तम भणज्यो घे श्रुत
एह रे. ध्यान० १०

कुमतिभंजक रंजक मुनितगो रे, मोह गमावी शिव दातार रे;
सावु दंघ क्षय रुप घे जीवो रे, एम जिनागम आदरि
सार रे. ध्यान० ११

आज्ञाएत निज आत्म भावज्यो रे, केवल ज्ञानादिक गुण खागि रे;
सरदहिज्यो निश्चय श्रद्धा करी रे, इम ए देवचंदनी वानि रे.
ध्यान० १२

दहा.

कर्म नाश करवा भगी, घरे मुनिमर ध्यान;
वेह अणाय विचय बर्यो, वाचा रे निज ज्ञान. १
रपादवाद पाम्या विना, भवहुप लया अनन;
जिनवच पेत समो कछो भवसापर वृद्धन. २
महा ध्यान दरदान ए, भव वन भमनां आज;
आत्मज्ञान पावो तुम्हे, मीलण शिव मुख काज. ३

दाल.—ताज गमावे रे तालची. एहनी ॥

ध्याननगी विधि सांभलो, अणाय विचय जगु नाम;
जन्मअंघ कूरे पट्या, कादि छे शिव राम. ध्यानन० १
निष्ठा अविग्न जोगरी, शांखा उमंकरव.
ते मुज दटे रे किणमरे, काज एर य निमक. ध्यानन० २
बर्मरुगे किम हुर सह, हं छ सिद्धवरूप;
बर्मरुग्यदी वेगलो, हं छुं निजगुण मूर. ध्यानन० ३

सहज रौद्र भयकार जे, क्षेत्रादिक दुःख धान;
बहुत शीत तप धन रहिन, ते शीत शुद्ध करि मान. ६
शीत ताप वर्षा प्रबल, इति भीति दुष हेतु;
कर्म मित निज भावयुन, प्रसन्न भाव सुख केतु. ७

बाल—सुगुण सोभागी हो साद्विष मारा पृहनी,
कर्म विपाक विचारो ह्य परे, आनम मित अत्तार सोभागी;
मूल भेद आठ कर्मतना कल्या, जन्म मरण मनकार. सोभागी० कर्म० १
ज्ञानादयं कर्म अज्ञानमप, धात्री पंच प्रकार; सो०
बीजो धानि नवविध कर्म छे; दर्शन दांशुगहार. सो० कर्म० २
मनुष्य अस्तिवारा सम वेदनी, इविध वेदनीय जाग. सो०
मृत्तर उत्तम मद मुख अज्ञाना, साता उदय प्रमाण सो० कर्म० ३
आधि व्याधियां मुंजे प्राणीपो, तेह असाता रे कर्म; सो०
दर्शन मोह हने समकित भनी, तीन भेद बहु भर्म. सो० कर्म० ४
धारित्र मोह उदे निज भावयी, न लहे चारित्र शुद्ध; सो०
रायो पग पाटे परमादयी, भेद पचीस विरुद्ध. सो० कर्म० ५
गुर नर तिपंग नरक घोनेदयी, आयु कर्म हडि जेम; सो०
तीन पुण्यमे एक छे पापमे, सुख दुख दायक तेम. सो० कर्म० ६
नाम करमयी नाम बहु लहे, गनि जात्यादिक भेद; सो०
भेद प्रयाण चित्तारे समो, गोत्र करम दो भेद. सो० कर्म० ७
दानादिक पग शक्ति भनी हने, तेह करम अंतराय; सो०
उत्तरभेद कल्या अडनालतो, घेतनने दुखदाय. सो० कर्म० ८
संवरवंत्र सुनितन आगल, चउतागुणनी श्रेणि; सो०
कर्मद्वन्द्वे मंद करे बडी, क्षयकारी पिण ठेण. सो० कर्म० ९
लटि लनवाय पपुरे कर्मने, तुर्य ध्यान संयोग; सो०
ज्ञानि निर्मल कर्म पपावीने, दीपे शुद्ध निरोग. सो० कर्म० १०

मित्रयंत्र न तिको तिहां, निरदय पानी सर्व;	११
हुंदाहृति कुष्पानगत, रौद्रमुष सिद्ध दर्श.	१२
बरे पृति दुर्गंध अति, बरे रौद्र अति पूष;	१३
रौद्रव्यान अति चिन्ने, निज यिरतापी पूष.	१४
विभंगनने बल जानिने, निजकृत कर्म स्वभाव;	१५
अज्ञानी अति दुख परे, ज्ञाता उपमानभाव.	१६

दाट.—मुद्रसाग्हा हो पोटि. पृहनी ॥

साव मोक्ष मुनि सहो ज्ञानी, संवेगे नरभव दही; म्हा० क० १
तजि विषया सारी सहो ज्ञानी, कर्म हुने तब आदरी; हो० म्हा० १
सावे इच्छित वेह, ज्ञानी० कष्ट पड्यां धर्मनति तजे; म्हा० क० २
वेहिव ज्ञाननो मेह, हो० तजि प्रमाद निजगुण भजे. म्हा० क० २
हितवत्सल गुणवंत हो० विग मुनिने बहु दुख दीपां; म्हा० क० २
विगनु दुख पडंत हो० दुख सहित प्राणी निज कृपां म्हा० क० २
ने अज्ञानने टाग हो० घर दिय जीव हृप्पा घणा; म्हा० क० ४
परयन पार्वी राग हो० व्यसन पड्यो पररागपी. म्हा० क० ४
रौद्रव्यान बरा एह हो० दुख लह्या में नरकना; म्हा० क० ५
इंद्रिय मुखने नेह हो० टोक टग्या में कूडपी. म्हा० क० ५
जे वे नार्या पड हो० वे नृक्ष मारे न्यापपी; म्हा० क० ५
रास न करि इहां जूठ हो० पुत्रो वारी आपनी. म्हा० क० ६
निज हित नरमवनांदि हो० न क्रिया तो द्विस्पा हवे; म्हा० क० ७
भंसी धर्मको राह हो० नीच करम बांढ्या घणा. म्हा० क० ७
ग्राम नगर दे दाह हो० निरवत जीव हृप्पा घणा; म्हा० क० ८
ते मुस दुप दे साही हो० कर्म छोटे वदनी परे. म्हा० क० ८
सुं करुं जावुं कैय हो० असत्य कर्मवरो पड्यो; म्हा० क० ९
हुं दुःख देखुं प्य हो० अद्विष्टविश पारकाए. म्हा० क० ९

चढे गुणश्रेणि असंख गुण नित वधे, कर्मदल विहचिने तास नासन धो
दशम गुण लोभनो क्षय करी बारमे, गुण घडी कर्म घाति भगी
ते वमे. ११

तेरमे थानके केवलज्ञानने, दरसन चरण वीरजा अनंतने;
पूर्व नविलद्व ते गुणचतुष्टय लही, देव सर्वज्ञ भगवान ते गुरा मरी. १२
जेहना नामयी कर्मबंधन गले, जन्ममरणादिपितु सिद्धगुराने निने;
अगम अगोचर ज्ञानसंपद धरे, शेष अघाति चोरुर्म दिव क्षय करे. १३
मास छ शेष आयुष थकां जे लहे, केवल ते समुदधान निश्रय बरे;
आयुयी वेदनीकर्म जो अधिक छे, तो समुदधानने आरी
शिर गछे. १४

चवदह राजनो दंड पहिले समे, वीथ कपाटमंषाण तीजे समे;
भुवन पूरे सहू आत्मपरदेशयी, समे चोये जगध्यापक आपयी. १५
कर्मचतुष्कने सम करी केवली, ते बली संहार आत्मप्रदेशारकी;
अनुक्रमे च्यारविधि चोसमे संहरे, अड समयमांदि थय समय नी
आदरे. १६

दहा.

कोय करे को नवि करे, समुद्रवात विधि प्हः
जानी धर्म वदे इशो, स्यादवाद गुणगोह. १
द्रव्य श्रेय काल भावयी, निजरूपे सदि अग्नि;
पर द्रव्यादिक देवता, नाग्नि सदिन गढ वस्तु. २
पृक्कमे दोउं अछे, अग्निनाग्नि तिण थाय;
अवकाय चोयो निने, जे पृक्कमे न कहाय. ३
अव्ययव्यपुन भंगवय, मेलवा भांगा मन;
नान नगोदयी मिद्ध लनि, मन भंग थिर दान. ४

- करुणा ध्याना स्थावरा, भेदना मे उच्यते ॥
 आनन्दध्यान सुनिर्गुण, कर्मयोगे सम्यक् ॥
 सान धातु नन मय विन, केवलध्यानमे लभ्यते ॥
 ज्ञानादिकजतिशयवत्, परमम साक्षात् ॥
 निरुक्तकर्म निरुपाधि, देहनाहे तेज देवो ॥
 ध्यान पिडन्य हृदि धितो, समानम निरुमेवो ॥
 उज्ज्वल निर्मल आत्म, चित्तम कर्मविमले ॥
 शरक (गुण) अतन्तो, ध्या निरुगुणकमे ॥
 य इह राक्षस मिहानो, सिन विषय मय ले ॥
 य पूर्वकृत कर्मने, नमे यन्म ॥
 ज्ञानादि निरु आत्म, सिद्धिमेव मे यन् ॥
 ज्ञान अक्षय्यगुण महे, इत्येवमेव यन् ॥

इति

- उत्तम पद अगविने, य मयः समः
 निरु वग मय मय अतन्तो यन् मे
 षोडश कर्मने मय लेय मय मय
 हृदय पदम योवम यन् यन् यन् विषय
 वदनकमल अट यन् यन् यन् यन् यन्
 हरे मेन मन चित्त यन् यन् यन् यन्
 वग मय पद मय यन् यन् यन् यन्
 सय देवनन मयः
 वनक गनम यन्
 मय हरी ह यन्
 ज्ञान ध्याते जिन मय यन् यन् यन्
 सिन सचिक मय मय यन् यन् यन् यन्

ढाल—वधावानी अयोव्या हे राम पधारिया. एहनी ॥
 परमात्म निज घर आवीया, वलि पाम्या हे ज्ञानादिक गुणदेने
 कायजोग बादर दमी, वलि रुंघे हे सूक्ष्मवचने तेम. परमा० १
 काययोग सूक्ष्म दमी, वलि रुंघे हो बादरमननी हो चालि;
 सूक्ष्मकिरीया ध्यान जे, ते ध्यावे हो आत्मनिहालि. परमा० २
 प्रकृति बहुतर कर्मनी, तिहां क्षय करि हो शैलेशीनो काज;
 समुच्छिन्नक्रिय ध्यानने, ते ध्याये हो निरमल शिवसाज. परमा० ३
 तेरे प्रकृति खपाविने, शिव पावे हो सद् कर्म खपाय;
 निरमल शांत निरामयी, निरंजन हो शिव विगतअपाय. परमा० ४
 काल वरण पण तेरे हे, चवदम गुण हे तजी होय ते सिद्ध
 अष्टानंतक गुणधणी, जगनायक हो वलि परम विशुद्ध. परमा० ५
 उरधगति बल्लोकने, शिखरे ते हो जई वसेय उछास;
 धरमद्रव्यनय अलोकमे, तिण कारण हो तेहनो तिहां वास. परमा० ६
 लोकाकाश शिखरे रखो, ते देखे हो सद् लोक अलोर;
 ते सुखनीय नवि को लखे, अतिइंद्री हो परमात्म सुखजोर. परमा० ७
 इंद्रिय सुख त्रयकालना, जिण आगे हो अंश अनंत;
 द्रव्यार्थिक पर्यायने, जाणे ते हो सद् द्रव्य महंत. परमा० ८
 दोष अग्राह विष्णु सदा, निरंजन हो नित्यानंदनो मय;
 परमेष्ठी परज्योति छे, ते जाणे हो त्रयलोकनो रूप. परमा० ९
 निज स्वभाव गुण देखतो, ते देखे हो सत्तराव विभ;
 गुण अनंत धारक प्रभु, निकलंती हो नहीं दीरव इस्व. परमा० १०
 पुख जे नवि अनुमद्या, तेहिज मुख हो लहे सिद्ध जिनैद;
 जाने केवलज्ञानयी, वचने करि हो न कही अरे लेश. परमा० ११
 पगतिरव लोकशिरोमणि, निरुद्धी हो निजसद् जसत्वा;
 निरूपम फिर अविच्छेदती, ते विष्टमे हो सुखसंग अनंदि. परमा० १२

ढाल—वधावानी अयोव्या हे राम पवारिया. पृहती ॥
 परमात्म निज घर आवीया, वलि पाव्या हे ज्ञानादिक गुणें
 कायजोग बादर दमी, वलि रुंचे हे सूक्ष्मवचने तेम. पद १
 काययोग सूक्ष्म दमी, वलि रुंचे हो बादरमननी हो पाळि;
 सूक्ष्मकिरीया ध्यान जे, ते ध्याये हो आत्मनिहाळि. पद २
 प्रकृति बहुतर कर्मनी, तिहां क्षय करि हो शैवेदीनो राज;
 समुच्छिन्नक्रिय ध्यानने, ते ध्याये हो निरमल शिवसाज. पद ३
 तेरे प्रकृति खपाविने, शिव पावे हो सहू कर्म खपाय;
 निरमल शांत निरामयी, निरंजन हो शिव विगतअपाय. पद ४
 काल वरण पण तेरे हे, चवदम गुण हे तजी होय ते सिः
 अश्रनंक गुणधणी, जगनायक हो वलि परम विगुह. पद ५
 उरधगति बललोक्ने, शिखरे ते हो जई वसेय उडास;
 धरमद्रव्यनय अलोकमे, तिण कारण हो तेहनो तिहां वास. पद ६
 लोकाकाश शिखरे रछो, ते देखे हो सहू लोक अत्रोर;
 ते सुखनीय नवि को लखे, अतिइंद्री हो परमात्म गुरभोर. पद ७
 इंद्रिय सुख प्रयकालना, जिण आगे हो अंश अनंत;
 द्रव्यार्थिक पर्यायने, जाने ते हो सहू द्रव्य महंत. पद ८
 दोष अदारह विगु सदा, निरंजन हो निग्यानंदनो मः
 परमेशी परज्योनि छे, ते जाने हो प्रयलोकनो रूप. पद ९
 निज स्वभाव गुण देखनो, ते देखे हो सयगण विगु;
 गुण अनंत धारक प्रभु, निरुलंकी हो नदी दीग्व इग. पद १०
 पुत्र जे नवि अनुमद्या, तेहिज मुख हो छट्टे मिट्ट जिनेग;
 जानें केवळजानया, वचने करि हो न कही शक्ते केश. पद ११
 परनिग्व लोकशिगेमनि, निगुंद्री हो निजमह दमाः
 निरूपमपि अविच्छेदनो, ते विच्छे हो मुखमंग अनंदि. पद १२

ढाल—वधावानी अयोव्या हे राम पवारिया. एहनी॥१॥
 परमानम निज घर आवीया, वलि पाम्या हे ज्ञानादिक गुणहेम;
 कायजोग बादर दमी, वलि रुंघे हे सूक्ष्मवचने तेम. परमा० १
 काययोग सूक्ष्म दमी, वलि रुंघे हो बादरमननी हो चालि;
 सूक्ष्मकिरीया ध्यान जे, ते ध्यावे हो आत्मनिहालि. परमा० २
 प्रकृति बहुतर कर्मनी, तिहां क्षय करि हो शैलेशीनो काज;
 समुच्छिन्नक्रिय ध्यानने, ते ध्यावे हो निरमल शिवसाज. परमा० ३
 तेरे प्रकृति खपाविने, शिव पावे हो सहू कर्म खपाय;
 निरमल शांत निरामयी, निरंजन हो शिव विगतअपाय. परमा० ४
 काल वरण पण तेर हे, चवदम गुण हे तजी होय ते सिद्ध;
 अष्टानंतक गुणधणी, जगनायक हो वलि परम विशुद्ध. परमा० ५
 उरधगति बललोके, शिखरे ते हो जई वसेय उल्लास;
 धरमद्रव्यनय अलोकमे, तिण कारण हो तेहनो तिहां वास. परमा० ६
 लोकाकाश शिखरे रह्यो, ते देखे हो सहू लोक अलोक;
 ते सुखनीय नवि को लखे, अतिइंद्री हो परमातम सुखओक. परमा० ७
 इंद्रिय सुख त्रयकालना, जिण आगे हो अंश अनंत;
 द्रव्यार्थिक पर्यायने, जाणे ते हो सहू द्रव्य महंत. परमा० ८
 दोष अद्वारह विण सदा, निरंजन हो नित्यानंदनो मूप;
 परमेष्टी परज्योति छे, ते जाणे हो त्रयलोकनो रूप. परमा० ९
 निज स्वभाव गुण देखतो, ते देखे हो सचराचर विश्व;
 गुण अनंत धारक प्रभु, निकलंकी हो नही दीरघ ह्रस्व. परमा० १०
 पृथ्व जे नवि अनुभव्या, तेहिज सुख हो लहे सिद्ध जिनेश;
 जाणे केवलजानयी, वचने करि हो न कही शके लेश. परमा० ११
 पगिख लोकशिरोमणि, निरुद्धंद्री हो निजसह जसवाद;
 निरूपमधिर अविच्छेदतो, ते विलसे हो सुखसंग अनादि. परमा० १२

भविक जीव हितकरणी धरणी, पूर्वाचारिज वरणी जी;
 ग्रंथ ज्ञानार्णव मोहक तरणी, भवसमुद्र जलतरणी जी. ध्यानक० ३
 संस्कृतवाणी पंडित जाणे, सख जीव सुखदाणी जी;
 ज्ञाताजनने हितकर जाणी, भाषारूप वखाणी जी. ध्यानक० ४
 दाल अठावने पड^८ अधिकारू, शुद्धातमगुण धारू जी;
 आखे अनुपम शिवसुखवारू, पंडितजन उरहारू जी. ध्यानक० ५
 संवन लेइया रसने वारो १७६६, ज्ञेयपदार्थ विचारो जी;
 अनुपम परमात्मपद धारो, माधवमास उदारो जी. ध्यानक० ६
 कृष्णपक्ष तेरस रविवासर, ए अधिकार प्रकास्यो जी;
 भणतां गुणतां सुणतां सुखकर, ज्ञानगेहमे आस्यो जी. ध्यानक० ७
 खरतर आचारिज गच्छधारी, जिणचंद्रसूरि जयकारी जी;
 तसु आदेश लही सुखकारी, श्रीमुलतानमझार जी. ध्यानक० ८
 अध्यातम श्रद्धाना धारी, जिहां वसे नरनार जी;
 परमिध्यामतना परिहारी, स्वपरविवेचनकारी जी. ध्यानक० ९
 निजगुणचरचा तिहांयी करतां, मन अनुभवमे वरतां जी;
 स्यादवाद निजगुण अनुसरतां, नित अधिको सुख धरतां जी. १०
 भणसालि मिढूमल ज्ञाता, आतमसूरज ध्याता जी;
 तसु आग्रह करी चउपई जोडी, सुणतां सुखनी कोडी जी. ध्यानक० ११

निज शुद्धातम ध्यानने ध्यावो, युगप्रधान गुण गावो जी;
 श्रीजिनचंद्रसूनो दावो, महूरतमांहे पावो जी. ध्यानक० १२
 निजगुणपाठक पुण्यप्रधाना, सुमत्तिसागर गुणयाना जी;
 आतम सावुरंग वरवाना, वाचक शुभ ग्रंथाना जी. ध्यानक० १३
 जयवंता पाठकगुणधारी, राजसार सुविचारी जी;
 निर्मलज्ञान धरम संभारी, वाचक सह हितकारी जी. ध्यानक० १४

•

•

•

•

•

•

•

•

•

•

•

અર્થ—પ્રકૃતિબંધ—કર્મનો સ્વભાવ ૧, સ્થિતિબંધ—કાલનો માન ૨, રસબંધ—ચીકણાડ ૩, પ્રદેશબંધ—દલનો માન ૪, તંત્રિકો કર્મ ન્યાર મેદં છે. મોદકને દૃષ્ટાંતે છે—જિમ મોદક કોયક ગાયને હરે. કોયક પુષ્ટ કરે, તિમ કર્મ પણ જ્ઞાનાવર્ણી જ્ઞાનને હરે, દર્શનાવર્ણી દર્શનને હરે, શ્યાદિક. સ્થિતિ લાઢ્ઢી તેમ ત્રણ દિન પ્રમુખ તિમ કર્મની સ્થિતિ ત્રીસ કોડાકોડી આદિ રમ લાટ મેયી પ્રમુખમાં મીઠો કડવો કલ્પાય છે તિમ એક ટાળીયો પ્રમુખ. પ્રદેશ દલમાન એવં તિહાં પ્રથમ પ્રકૃતિબંધ કહે છે. મૂળપ્રકૃતિ આઠ છે—કર્મ આઠ છે અને ઉત્તર પ્રકૃતિ—આઠ કર્મના ઉત્તરમેદ ૧૫૮ એકસો અઢાવન છે, આપ આપણે કર્મસ્વભાવ છે. ॥૨॥

હવે રહાં આઠ કર્મનાં નામ કહે છે—

રહ નાળંદંસળાવરણંવેયંમોહાંઉનાર્મગોયાળિ ।

વિગ્ધં ચ પ્રણવદુઅટ્ટવીસચઉતિસયદુપણવિહં ॥૩॥

અર્થ—પ્રથમજ્ઞાનાવર્ણીય કર્મ કહીએ ૧. વીજો દર્શનાવર્ણીય કર્મ ૨. અને વેય વીજો વેદનીયકર્મ ૩. મોહ ચોયો મોહનીયકર્મ ૪. પાંચમો આટલા કર્મ. નામ છટ્ટો નામકર્મ. ગોયાળિ સાતમો ગોયકર્મ—જ્ઞાનાવર્ણીયકર્મ જ્ઞાનગુણને આવરે, દર્શનાવર્ણીય દર્શનગુણને આવરે, વેદનીયકર્મ અગ્યાત્રાધ અનંતમુખ ગુણને રોકે. મોહનીય કર્મ સમ્યક્ત્વ અને ચારિત્રગુણને રોકે, આટલા કર્મ અનવગાહ ગુણને રોકે—(અશ્વયસ્થિતિ ગુણને રોકે) ગોય કર્મ અગુન્થલુગુણને રોકે. આટમો અંતરાય કર્મ વીર્ય ગુણને રોકે. ૧૧ આઠ નામ કહ્યા. હવે એહની ઉત્તરપ્રકૃતિનો ૧૫૮ નો કર્મને કહે છે—જ્ઞાનાવર્ણીયની પાંચ પ્રકૃતિ, દર્શનાવ-

અર્થ—અત્યુગ્રહ—અર્થાવગ્રહ—કિંચિત્ જ્ઞાન તે અર્થાવ-
ગ્રહ, તેહના મેદ છ છે. રૂપ—વિચારણા, તેહના મેદ ૬ છે.
અવાય—રૂપજ્ઞાનનો નિશ્ચય તે અપાયના મેદ ૬ છે. અવિસ્મરણ
જ્ઞાન તે ધારણા, તેહના મેદ ૬ છે (પાંચ ઇન્દ્રિય મન કરી પૂરું
એકતા છ મેદ છે.) સ્પર્શન્દ્રિય અર્થાવગ્રહ ૧ રસન્દ્રિય અર્થા-
વગ્રહ ૨ ઘ્રાણેન્દ્રિય અર્થાવગ્રહ ૩ ચક્ષુરિન્દ્રિય અર્થાવગ્રહ ૪ શ્રોત્રેન્દ્રિય
અર્થાવગ્રહ ૫ મન અર્થાવગ્રહ ૬. સ્પર્શનરૂપ ૧ રસનરૂપ ૨
ઘ્રાણરૂપ ૩ ચક્ષુરૂપ ૪ શ્રોત્રરૂપ ૫ મનરૂપ ૬. સ્પર્શન-
અવાય ૧ રસનઅવાય ૨ ચક્ષુઅવાય ૪ શ્રોત્રઅવાય ૫ મન
અવાય ૬. સ્પર્શનધારણા ૧ રસનધારણા ૨ ઘ્રાણધારણા ૩
ચક્ષુધારણા ૪ શ્રોત્રધારણા ૫ મનધારણા ૬. (અમ એ સર્વ
મળી ૨૮ મેદ મનિજ્ઞાનના જાણવા.)

હવે શ્રુતજ્ઞાનના મેદ કહે છે—ચત્વરસદસહા ૧૪ મેદ છે—
શ્રવણેન્દ્રિય અને શ્રુતજ્ઞાનસ્યું થાય તે શ્રુતજ્ઞાન કહીજે. વીસ
વળી વીસ મેદ પણ છે. ॥ ૫ ॥

તેમાં પેહેલા ૧૪ મેદ કહે છે.

અક્ષરે સત્ત્વી સમ્મં સાદ્યં ચલુ સપજ્જવસિયં ચા
ગમિયં અંગપવિટ્ઠં સત્તવિ એ સપડિવક્ત્વા ॥૬॥

અર્થ—અક્ષરશ્રુત—અક્ષર બાવનેં કરી અવગોચ તે ૧. અક્ષર
વિના જ્ઞાન થાય. અંકાદિક થકીજ તે અક્ષરશ્રુત. ૨. સંજ્ઞીનું
ચંદ્રાને જે શ્રુત તે સંજ્ઞીશ્રુત ૩ હવે અસંજ્ઞીનું શ્રુત તે અસંજ્ઞીશ્રુત
૪ મમકિતીનું શ્રુત તે સમ્યગ્શ્રુત ૫ મિથ્યાત્વીનું શ્રુત તે મિથ્યાત્વી-
શ્રુત ૬ સૂત્રેં કરી ગણવર નવાં રહે તિણે સાદીશ્રુત ૭ મહાવિદેહનાં
વર્તન શ્રુતજ્ઞાન તે અનાદિશ્રુત ૮ તિમજ સૂત્રેં કરી તીર્થવિષ્ણુ

दासग ज्ञान धारिष वटी, मुख धीरज हो जगु प्रगट अनंत;
भवतमत्वंसा भावगुं, सिद्धांतमे हो अतिमहिमा महंत. परमा० १३
ज्ञान सुधाससम सजे, अविकारी हो परमानंदनो धाम;
देवचंद्र मुखसागर, अक्षररूप हो गुण निजराम. परमा० १४

दृष्टा.

भोजिनशासन अगमगुण, शिवमुखनो दातार;
रपादवाद परिणाम धरि, आत्मदर्शक सार. १
निष्पातमभर भांजिवा, रचित्तम जिनमन एह;
सिद्ध शुद्ध परमात्मरस, धारक निजगुणगेह. २
सूत्रम निगोदी सिद्धिदिति, बहु द्रव्य पर्याय;
एकता व्यपज्जपादनी, इण विण धीय न कहाय. ३
नामजैन जन बहुत छे, तिणदी सिद्ध न काय;
सम्पज्ञानी शुद्धमति, भावजन शिवराय. ४
सिद्ध साधिवा समकिनी, आगधे निज ध्यान;
तेह वस्त्राण्यो जैनमे, अगम अपार प्रधान. ५
सोकिरे इक आखरे, में वरुण्यो छे एह;
सुधासम झिजेज्यो तुरत, द्रव्य तगो गुण छेह. ६
पूज्यध्यानतनी कया, जाने जिनवर देव,
निश्चय शिवसावक दिनी, धारज्यो ते निननेव. ७

ल-रग घन्यात्री. इणपरि भाव भगन मन आगी. एहनी देशी॥
ध्यानकयामे एह वस्त्राणी, आत्मरूप पिछाणी जी;
प्रावसूत्रतनी सहि नागी, जिम दीठि तिम आगी जी. ध्यानक० १
पंडितजन मनसागर टागी, पूरणचंद्र समान जी;
सुभचंद्राचारिजनी वागी, ज्ञानीजन मन भागी जी. ध्यानक० २

हान्तः इति चक्षुषि चक्षुः, सुप्तः चक्षुषि हो तस्य चक्षुः चक्षुः
अवतन्तः आगच्छ, विद्वन्तो हो चक्षुषि चक्षुः चक्षुः ॥ १३
इति चक्षुषि चक्षुः, चक्षुषि हो चक्षुषि चक्षुः ॥ १४
देवदेव इति चक्षुषि, चक्षुषि हो चक्षुः चक्षुषि. ॥ १५

हन्तः.

- अविनाशाय अगच्छ, विद्वन्तो चक्षुः.
अवतन्तः चक्षुषि चक्षुः, आगच्छ चक्षुः. १
विद्वन्तो चक्षुषि चक्षुषि, चक्षुषि चक्षुषि चक्षुः.
विद्वन्तो चक्षुषि चक्षुषि, चक्षुषि चक्षुषि चक्षुः. २
हन्तः चक्षुषि चक्षुषि, चक्षुषि चक्षुषि चक्षुः.
हन्तः चक्षुषि चक्षुषि, चक्षुषि चक्षुषि चक्षुः. ३
हन्तः चक्षुषि चक्षुषि, चक्षुषि चक्षुषि चक्षुः.
हन्तः चक्षुषि चक्षुषि, चक्षुषि चक्षुषि चक्षुः. ४
हन्तः चक्षुषि चक्षुषि, चक्षुषि चक्षुषि चक्षुः.
हन्तः चक्षुषि चक्षुषि, चक्षुषि चक्षुषि चक्षुः. ५
हन्तः चक्षुषि चक्षुषि, चक्षुषि चक्षुषि चक्षुः.
हन्तः चक्षुषि चक्षुषि, चक्षुषि चक्षुषि चक्षुः. ६
हन्तः चक्षुषि चक्षुषि, चक्षुषि चक्षुषि चक्षुः.
हन्तः चक्षुषि चक्षुषि, चक्षुषि चक्षुषि चक्षुः. ७

हन्तः-हन्तः चक्षुषि. हन्तः चक्षुषि चक्षुषि चक्षुः. हन्तः चक्षुषि चक्षुषि चक्षुः.

हन्तः चक्षुषि चक्षुषि, चक्षुषि चक्षुषि चक्षुः.
हन्तः चक्षुषि चक्षुषि, चक्षुषि चक्षुषि चक्षुः. १
हन्तः चक्षुषि चक्षुषि, चक्षुषि चक्षुषि चक्षुः.
हन्तः चक्षुषि चक्षुषि, चक्षुषि चक्षुषि चक्षुः. २

अर्थ—अधुदर्शन दृष्टि ले आंखपरी सामान्य ज्ञाने
अधुदर्शन जे स्पर्शन, रसन, घ्राण, श्रोत्ररूप ब्याप इत्ये
सामान्य उपयोग ते अधुदर्शन कहीये २ आधिदार्शनिके
उपयोग ते अधिदर्शन कहीये ३ केवलदर्शनने जे तनय
सामान्योपयोग ते केवलदर्शन कहीये ४ इहां मनःपर्यंत
दर्शन न कजो ते इण कारण दर्शन इहां सामान्यो ज्ञाने
अने मनःपर्यंतज्ञान ते विशेष उपयोगे न छे मिने छे
न कजो ते ब्याप दर्शनने आसरे ते ब्याप भेदे छे, कल्प
यन्त्री १ अधुदर्शनायन्त्री २ आधिदर्शनायन्त्री ३ के
दर्शनायन्त्री ४ ५ ब्याप भेद छे ॥१०॥

मुहपडिवोहा निशं निशनिशं य दुःखपडिवोहा
पयलां टिओवविट्टटस्स पयलपयलां उ पंरुमभं॥११॥

अर्थ—हरे निशाना पाव भेद छे ते कहे छे मुने रं
गकं ज्ञाने पण नयन ज्ञाने ते निश कहीजे ? दुःख छे
रुदः कः अपन पोहा कहे ११ आ कः ज्ञाने ते नि
निश कहीजे २ अने केदा उभं निद भाने ते प्रथम कहे
कहीजे ३ कदां ओ दोहरी ते ते प्रथमप्रथम कहीजे ४
दोहरे तेन कहीजे गाने कांछे ज्ञाने नय ज्ञाने नि
रुदः पडे ज्ञाने ॥ ११ ॥

विमलिनिरूपकरणी धीमती अक्षयस्मिन्नद्वयः
महत्तिनन्तरगागान्निहन् य दुःखं उ वेदगिरं ॥१२॥

अर्थ—जने विमलं निरूपं कान्छे कांछे निरूपं रं

અર્થ—તિહાં દર્શનમોહનીના પ્રણ મેદ છે, ત્રિણે શુણ સમ-
કીતને રોકે છે; યદ્યપિ સમકીતમોહનીના ઉદયથી ક્ષયોપશમ-
સમકીત છે તોપણ મિથ્યાત્વનાં શુદ્ધ દલ વેદે છે (વેડિં છે)
તે સમ્યક્ત્વમોહની ૧ મિશ્રમોહની ૨ તેમજ વર્ગી મિથ્યાત્વ
મોહની ત્રીજી કહી. ઇહાં ગ્રંથિભેદ કરતાં પ્રથમ યથાપ્રવૃત્તિ-
કરણ થાય. સાત કર્મની સ્થિતિ એક કોડાકોડી બાકી રહે
ત્યારે. ત્રીજો અર્ધવર્ણન એક અંતર્મુહૂર્ત પ્રમાણ કરે. ત્રીજો
અનિવૃત્તિકરણ કરીને સમ્યક્ત્વ પરસે ઇહાં મિથ્યાત્વને ચરમ
સમયે ત્રીગ પુંજ કરે એક શુદ્ધ પુંજ ત્રીજો અર્ધવિશુદ્ધ પુંજ
ત્રીજો અશુદ્ધરૂપ પુંજ એ સ્થિતિના પ્રણ પુંજ કરે શુદ્ધ પુંજનો
દલ વેદે તે સમ્યક્ત્વ મોહની ૧ અર્ધવિશુદ્ધ પુંજ વેદે તે મિશ્ર-
મોહની. ૨ અશુદ્ધરૂપ દલને વેદે તે મિથ્યાત્વમોહની. ॥૧૪॥

જિયંઅજિયંપુન્નંપાવાંસવંસંવરંવંધંમુક્ત્વંનિજ્જરણં ।

જેણં સદ્દહદ્ તયં સમ્મં ત્વદ્ગાઢવહુભેયં ॥ ૧૫ ॥

અર્થ—જીવતત્ત્વ ચેતનાલક્ષણ સ્વરૂપમય ૧. અર્જીવતત્ત્વ
ચેતના રહિત શુષ્ક કાષ્ઠાદિ ૨. પુન્ન-પુણ્ય શુભ કર્મ ૩. પાવ-
પાપ અશુભ કર્મ ૪ આશ્રય કર્મઆવરણનો હેતુ ૫. સંવર નવાં
કર્મ આવતાં રોકે ૬. વંધ-જીવ પ્રદેશ કર્મ એકતારૂપ ૭.
સકલ કર્મ ક્ષય પાવે તે મોક્ષતત્ત્વ કહીયે ૮. પૂર્વકૃતકર્મની
નિર્જરા તે નિર્જરાતત્ત્વ કહીયે ૯. એ નવતત્ત્વ સૂઝા જાણે-નિશ્ચયે
કરી જાણે વ્યવહારે કરી પ્રવર્તે તે નિશ્ચય સમ્યક્ત્વ કહીજે તે
સમકીતના ઘણા મેદ છે ક્ષાયક ૧ ક્ષયોપશમ ૨ ઉપસમ ૩
વેદકાદિ મેદે કરી. ॥ ૧૫ ॥

राजहंस सह गुरुसुपनावे, मुख म्म मुख निन पावे जी.

एह सुप्रप रच्यो शुभ भावे, भजना अतिमुख पावे जी.

अक्षरवप गुणगह मुनंगे, निजमननने उमगे जी.

निव कुमरगनने संगे, देवचंद्र मनंगे जी.

व्यानक० १६

ब्रह्मचं ए प्रंपलु कीयो, मानवभवस्त लीयो जी.

आदीवांद एह ने दीयो, ज्ञान लहो नहु सिद्धो जी. व्यानक० १७

व्यानदीनिका एहवो नामो, अग्य अछे अमिगमो जी.

एविदादिलदि दिग्ना ए पामो, देवचंद्र कहे आमो जी. व्यानक० १८

इति श्रीज्ञानानांवे शालभाषावे पंडितदेवचंद्रमुनिविरचिते

गुरुभ्याने स्वादादाधिकारवर्णनो नाम पञ्चमो खंड मंत्रा ॥

इति श्रीव्यानदीनिकावतुष्यदी मन्मथेय ॥

बंछित परग सुगरु जेहा, विविध वग्न जम देहा र

चोर्वाने जिनवर गुनेगेहा, धुगना वाचे नेहा र.

वंछित० १

वाष्ट्रगुण्य पद्ममनु राना, सुविधि चद्रमधु धोला र

मुनिहवत नेमिन काला, नोवनवग्ने मोला र.

वंछित० २

मष्टि पाम मनु दोउ नोला, केई मानेक केई हांग र:

पंच दगनी माटा गुर्द, हिपडे पहिरो दोला र.

वंछित० ३

मगी जडिपाने केहवो नानिक, व्यान कुदग विच धाने र.

हिपडे पहिरे जडावनी चोला, पहिराज सुव आने र. वंछित० ४

मून मेननो रोग न व्याने, गरज चोर भय जडा र

भावमहित भगवंत भजना शिवगुना सुव नेहा र: वंछित० ५

इति श्रीचोर्वानभगवत्पञ्चम मंत्रा ॥

લોભ ૪ । સંજલન તે યથાસ્થિત ચારિત્રને રોકે—સંજલનો ક્રોધઃ
૧ સંજલનો માન ૨ સંજલની માયા ૩ સંજલનો લોભ ૪ ॥૧૭॥

જાજીવવરિસચડમાસપક્ષગા નરયતિરિયનરઅમરા ।
સમ્માણુસદ્વિરઈઅહક્રાચચરિત્તઘાયકરા ॥૧૮॥

અર્થ—હવે પુનઃ દૃષ્ટાંત સ્થિતિ કહે છે—કર્મસ્થિતિ તો સોલકપાયની જવન્ય અંતર્મુહૂર્તની, ઉત્કૃષ્ટી ૪૦ કોડાકોડી સાગર છે. એ પરિણામરૂપ સ્થિતિ જાણવી. અનંતાનુબંધીની જાવજીવસ્થિતિ અપ્રત્યાસ્થાનની વરસ ૧ સ્થિતિ, પ્રત્યાસ્થાનની ચડમાસ ૪ માસ સ્થિતિ છે, સંજલનની પક્ષ ૧ સ્થિતિ છે, અનંતાનુબંધીને પરિણામે મરે તો નરકગતિએ જાય. ૧ અપ્રત્યાસ્થાનના પરિણામે મરે તો તિર્યચગતિમાંહે જાય. ૨ પ્રત્યાસ્થાનના પરિણામે મરે તો મનુષ્યગતિમાંહે જાય ૩ સંજલનને પરિણામે મરે તો દેવગતિમાંહે જાય. ૪ અનંતાનુબંધી સમક્રીતને ઘાત કરે. ૧ અપ્રત્યાસ્થાન અણુવ્રતનું દેશવિરતિનો ઘાત કરે. ૨ પ્રત્યાસ્થાન સર્વવિરતિનું ઘાત કરે. સાનુવ્રતનું ઘાત કરે આગળ દેવે નહીં ૩ સંજલન યથાસ્થિતચારિત્રનું ઘાત કરે. પૃથ્લે ઇંધિ કપાળ ઉદય થકાં ઇતલા ગુણ પ્રગટે નહીં. ॥૧૮॥

જલરેણુપુઢવિપદ્યરાઈસરિસો ચડવિહો કોહો ।
તિણિસલયાકટ્ઠદ્વિય । સેલત્થંભોવમો માણો ॥૧૯॥

અર્થ—સંજલનો ક્રોધ જલરેખા સમાન છે. જિમ જલની રેખા તરત મિટે તિમ સંજલનો ક્રોધ તરત મિટે, પ્રત્યાસ્થાનનો ક્રોધ રેણુ—વેલ્હની રેખા સમાન વાય પ્રમુખ લાગે મિટે. તિમ નમતિ સમતિ કીધાં ઉતરે, અને અપ્રત્યાસ્થાનનો ક્રોધ પુર્વની—

अथ

श्रीमद्देवचन्द्रकृत.

कर्मग्रन्थस्य त्वार्थ.

मूलगाथा—

तिरिवीरजिणं वंदिय, कम्मविवागं समामओ वुच्छं ।
कीरइ जिण्ण हेउहिं, जेणं तो भण्णए कम्मं ॥१॥

अर्थ—प्रणिपत्य जगतथ, वर्द्धमान विराजन्निम् ।

गगमूर्धनम पश्य, देवेन्द्रमस्मिन्नमम् ॥ १ ॥

सुखमाय गुणं नत्वा, ध्यात्वा वन्देवम जगत् ।

सुखार्थं कर्मग्रन्थस्य, त्वार्थं, क्रियते मया ॥ २ ॥

श्री श्रीराम अतिशये महिन श्रीरजिणं महावीर भगवन्

प्रते वंदिय वंदीने—शामननायक महावीर हे मित्र कग्गे

महावीर स्वामी प्रते वंदिय कहेनां वादीने कम्म आठ कर्म्मो

विवागं विपाककल समामओ मग्गपे वुच्छं, कहू छु जे

कम्म ते क्रियुं जे ते कहें छे—कीरइ कीरव—प्रणमं छे

जिण्ण जीवे हेउहिं वया १ हेतुं कग्गे ने हेतु कहें छे—

निष्पात्त १, अविगति २, कय ३, लेण ४ कग्गे जे नओ

तिरो भण्णए कहाँले कम्म कहू कम्म २ प्रथमगाथाय ॥१॥

ते कर्म्मना वया नेउ छे—

पयइंटिइरसपयत्तां न चउहा मांयगस्स दिट्ठंता ।
मूलपगइहउत्तरपगइअडवन्नसंयभेअं ॥ २ ॥

રંગ સમાન છે, અનંતાલુચંધી લોભ કિમિરાગ કૃમજી-રંગ સમાન છે, ઘટ્ટલે સોલે કષાયના ભેદ કહ્યા તે સદ્દેહવા. ॥૨૦॥

જસ્સુદયા હોઈ જિણ હાસં રડેં અરડેં સોગેં ભયેં કુચ્છાં ।
સનિમિત્તમન્નહા વા તં ઇહ હાસાદ્મોહણિયં ॥૨૧॥

અર્થ—હવે હાસ્યાદિક છ ભેદ કહે છે—જે કર્મપ્રકૃતિને ઉદયયી હોવે જીવને હાસ્ય ઘણો તે હાસ્યકર્મ ઉદયયી. ૧ રતિ-હર્ષકર્મ. ૨ અરતિકર્મ તે દિલગીરી. ૩ સોગ-મરણાદિક કરે, રુદનાદિ કરે તે શોકકર્મ. ૪ ભયકર્મ—ઢર ઘણો થાય. ૫ કુચ્છા—હુગંછા જે અશુભપુદ્ગલાદિકશું હુગંછા. ૬ એ છપ્પ કાર્યે નિમિત્તકારણ મિઝ્યાં પણ ઉદય આવે કિણ હીન નિમિત્ત વિના પણ ઉદય આવે તે इहां હાસ્યાદિક મોહની કહીજે. હાસ્ય ૧ રતિ ૨ અરતિ ૩ સોગ ૪ ભય ૫ હુગંછા ૬. ॥૨૧॥

પુરિસિત્થિતદુભયં પડ્ અહિલાસો જઘસા હવડ્ સો ડ ।
ધીનરંનપુંવેઉદઓ ફુંફુર્મતર્ણનગરંદાહસમો ॥૨૨॥

અર્થ—પુરુષનો અમિલાપ થાય જેહને તે સ્ત્રીવેદ કહીયે ૧ અને જેને સ્ત્રીનો અમિલાપ થાય તે પુરુષવેદ કહીજે ૨ અને સ્ત્રી પુરુષ વિહુનો અમિલાપ ધરે તે નપુંસક વેદ કહીજે. તિણે કરી ઘટ્ટલે સ્ત્રીને પુરુષસું વિહુ સાયે વિપયની યાહ થાય અને પુરુષને સ્ત્રીસેવ્વાની યાહ થાય, સ્ત્રી અને પુરુષસું વિપયની યાહ ઘણી થાય, એ ત્રીનનો અમિલાપ તે શાયી થાય ? ઇમ જે કર્મના ઉદયયી થાય તે કર્મ વેદ કહીયે. તિહાં પ્રથમસ્ત્રીવેદ ૧, વીજો પુરુષવેદ ૨, વીજો નપુંસકવેદ ૩, એહની તૃણા—જ્વાલા એહી છે કે સ્ત્રીવેદની અગનિ ફુંફુર્મ કોઝની ડાહ સમાન છે ૧ અને

ગીત્ની પ્રકૃતિ નવ ૧, વેદનીય કર્મની ૬ પ્રકૃતિ ૨, મોહનીય કર્મની અઠ્ઠવીસ પ્રકૃતિ ૨૮, આઝ્વા કર્મની ૪ ચાર પ્રકૃતિ, નામકર્મની એકનો વ્રણ ૧૦૩ પ્રકૃતિ, ગોવકર્મની ૬ પ્રકૃતિ ૨, અંતરાપકર્મની પાંચ પ્રકૃતિ ૫. એવં સર્વપ્રકૃતિ ૧૫૮ એકસો અઠાવન છે. ॥ ૩ ॥

મંડેનુયંઓહીમણેકેવલાણિંનાણાણિ તત્થ મહનાણં ।
વંજણવગ્ગહં ચઉહા મણનયણવિણિંદિયચઉક્કા ॥૪॥

અર્થ—હવે પ્રથમ જ્ઞાનાવર્ત્તીય કર્મ તેહના મેદ કેહેવા તે જ્ઞાનાવર્ત્તીય જ્ઞાનને રોકે. નિને પ્રથમ જ્ઞાનના મેદ મંગલિક રૂપ લેવાને છે. જ્ઞાનના મેદ પાંચ છે. મહ—મતિજ્ઞાન. મુઅ—થુન-જ્ઞાન, ઓહી—અવિજ્ઞાન, મણ. મન:પર્યવજ્ઞાન કેવલાણિ—કેવ-લજ્ઞાન. નાગ ણિ ઇ પાંચ જ્ઞાન જાગીયે. વસ્તુસ્વરૂપ જાણવાયી તે જ્ઞાન કહેલે. હવે નિહાં મતિજ્ઞાનના મેદ ૨૮ કહે છે. મનનાં વિચારમારૂપ જ્ઞાન તે મતિજ્ઞાન કહીજે. (ઇન્દ્રિયોની અપેક્ષાપૂર્વક) વ્યંજનાવગ્રહ લે ઇન્દ્રિયોના વિષય મિત્ર્યાં થકાં લે અવ્યક્ત ઉપયોગ અસંલ્પતમયાત્મક તે વ્યંજનાવગ્રહ કહીજે તેહના મેદ ૪ છે. મન નયન કહીનાં જાત્ય મન વિના ચાર ઇન્દ્રિયને વ્યંજનાવગ્રહ છે. લે વાગ્યી મન. આંત્ય અપ્રાપ્ય-કારી છે. અનંચાર ઇન્દ્રિયને પ્રાપ્યકારી છે. સ્પર્શેન્દ્રિયવ્યંજનાવગ્રહ ૧ રસનેન્દ્રિયવ્યંજનાવગ્રહ ૨ ઘ્રાણેન્દ્રિયવ્યંજનાવગ્રહ ૩ શ્રોત્રેન્દ્રિય-વ્યંજનાવગ્રહ. ૪ ॥૪॥

અત્યુગ્ગહંઈહાંવાયંધારણાં કરણંમાણસેહિં છહા ।
ઇય અટ્ઠવીસંમેયં ચઉદસહાં વીસહાં વ સુયં ॥૫॥

पिंडपयडित्ति चउदसपरघाजसासंआयेवुंजोयं ।

अगुरुलहुँतित्थनिमिणोवघायमिर्य अट्ट पत्तेया ॥२५॥

अर्थ—पिंडप्रकृति ए चौद छे. पिंड—जेहनी एक प्रकृतिना घणा भेद थाय ते पिंडप्रकृति कहाँजे. ते चउदभेदे पा घातनामकर्म १ ऊसासनामकर्म २ आतापनामकर्म ३ उद्योतनामकर्म ४ अगुरुलघुनामकर्म ५ तीर्यकरनामकर्म ६ निर्माणनामकर्म ७ उपघातनामकर्म ८ ए आठप्रकृति प्रत्येक प्रकृति कहाँजे. ए प्रकृतिनो उत्तरभेद कोइ थाय नहीं. ॥२५॥

तसेवायरंपज्जत्तं पत्तेअथिरंसुभं च सुभंगं च ।

सुसररआइज्जंजंसं तसदसगं थावरदसंतु इमं ॥२६॥

अर्थ—प्रसनामकर्म १ बादरनामकर्म २ पर्याप्तनामकर्म ३ प्रत्येकनामकर्म ४ स्थिरनामकर्म ५ शुभनामकर्म ६ सुभंगनामकर्म ७ सुस्वरनामकर्म ८ आदेयनामकर्म ९ जसनामकर्म १० ए प्रसदशक जाणवो. जाणणहारते हवे थावरदशक कहे छे वीजो. ॥२६॥

थावरंसुहुमंअपज्जं साहारणंमथिरंसुभंदुभगाणि ।

दूसरणाइज्जंजंसंमिय नामे सेवरा वीसं ॥ २७ ॥

अर्थ—प्रथम थावरनामकर्म १ सूक्ष्मनामकर्म वीजो २ अपर्याप्तनामकर्म वीजो ३ साधारणनामकर्म चौथो ४ अधिनामकर्म पांचमो ५ अशुभनामकर्म छठो ६ दुर्भगनामकर्म सातमो ७ दुःस्वरनामकर्म आठमो ८ अनादेयनामकर्म नवमो ९ अपजसनामकर्म दसमो १० ए थावरदशक कहुं वीजो

કહું તિહાં થીળઝી ૧ નિદ્રા ૨ પ્રચલા ૩ એ ત્રીન છેતી. વિશેષ
જાણવા માટે કહે છે—વર્ણચતુષ્ક સામાન્યે વહાં તે શં
૧ ગંધ ૨ રસ ૩ સ્પર્શનામ ૪ એ ૪ ને વર્ણચતુષ્ક
કહીયે અને અગુરુલબુનામ ૧ ઉપવાતનામ ૨ પરાવાતનામ ૩
ઝસાસનામ ૪ એ અગુરુલબુચતુષ્ક કહીયે. પ્રસ ૧ વસનામ
૨ એ પ્રસાદિક કહીજે. ૧ પ્રસ, ૨ વાદર, ૩ પર્યાપ્ત એ પ્રસાદ
લીજે, અને પ્રસ ૧ વાદર ૨ પર્યાપ્ત ૩ પ્રત્યેક ૪ એ ૪ ને પ્રસ
ચતુષ્ક કહીજે. અને પ્રસ ૧ વાદર ૨ પર્યાપ્ત ૩ પ્રત્યેક ૪
સ્થિર ૫ શુભ ૬ એ છને પ્રસપરક. પૂમ જેટલી પ્રતીતી
તે પ્રસાદિનામથી જોડ્યે. ॥૨૧॥

ગઈયાઈળ ઉ કમસો ચઉપળપળતિપળપંચછછં.
પળદુગપળદૂઠચઉદુગ ઇય ઉત્તરભેયપળસદ્દંતી ॥૩॥

અર્પ—હવે ૧૩ શાંતુ મહત્તિ કહે છે—ગતિ અર્પિત ૧૩
પિંટના ઉત્તરમેદ કહે છે—ગતિ ૪ મેદે ઘ્યાર, જાતિના પાંચ
મેદ ૫, શરીરના પાંચમેદ, ઉપાંગના ત્રીનમેદ ૩, મંચનના પાંચ
મેદ ૫, મંચાનનના પાંચમેદ ૫, સંચયગના ૭ મેદ ૬, સંચયગ
૭ મેદ, વર્ણના પાંચ મેદ ૫, ગંધના દો મેદ ૨, રમના પાંચ મેદ
૫, કમ્મના આઠ ૮ મેદ, આવુદાગીના ઘ્યાર મેદ ૪, વિદ્યુતે
ગતિના યે મેદ ૨. પૂછે કરી ઉત્તરમેદ શં નિશ્ચય પાંચ
મેદ થયા. વિદ્યુત્તિના એ ઉત્તરમેદ વદા. ॥ ૩૦ ॥

અઘીસંજુયા તિનંવેઈ સંતે વા પનરયંધેતિ નિર્મલ
અધણંસંધાયંમહો તણુનુસામઘવઘચઙ ॥ ૩૧ ॥

અર્થ—હવે ગતિનામકર્મના ચ્યાર ભેદ કહે છે—નરકગતિ
 ૧ નિર્વગ્ગાનિ ૨ મનુષ્યગતિ ૩ દેવગતિ ૪। પૂર્વેદી જાતિ
 ૧ વૈદ્રીની જાતિ ૨ તેંદ્રીની જાતિ ૩ ચૌર્દ્રીની જાતિ ૪ પંચ-
 દ્રીની જાતિ ૫. એ પાંચ જાતિ જાણવી. ઔદારિક શરીર ૧
 વૈક્રિય શરીર ૨ આહારક શરીર ૩ તેજસ શરીર ૪ કાર્મન
 શરીર ૫. એ પાંચ શરીર જાણવાં. ॥૩૩॥

વાહુરુ પિટ્ટિ સિર ઉર ઉચરંગ ઉવગં અંગુલીપમુહા ।
 સેસા અંગોવંગા પદમતણુતિગસ્સુવંગાણિ ॥ ૩૪ ॥

અર્થ—ઘાંઘ્રી દોય ૨, સાથલ દોય ૨, પુંઠ ૧, સિર
 (મસ્તક) ૧ હાંયું ૧ પેટ ૧ એ આઠ અંગ છે અને આંગળી
 પ્રમુખ ઉપાંગ છે. શેષ—બાકી નર, કેશાદિક સર્વ અંગોપાંગ
 જાણવા તે અંગોપાંગ પહેલા વળ શરીરનાં છે.—ઔદારિક ઉપાંગ
 ૧ વૈક્રિય ઉપાંગ ૨ આહારક ઉપાંગ ૩. એ વળ ઉપાંગ કહ્યાં. ૩૪

ઉરલાઇપુગ્ગલાણં, નિવદ્ધવજ્ઞંતયાણ સંવંધં ।

જં કૃણઇ જઉમમં તં ઉરલાઈવંધણં નેયં ॥ ૩૫ ॥

અર્થ—ઔદારિકાદિક પાંચ શરીર પુદ્ગલ કેટલું ઘાંઘ્રી
 પંચ શરીરપાંગ પરિણમાચ્યા અને વીજાં નવાં ઘાંઘ્રીનાં જે પુદ્ગલ
 તેહને જે સંવધ એકમેક કરવો જેણે કરીને તે સંધન કરીને કર્મને
 ઉચ્ચ તે લાગ્વની પેઠે જિમ લાલ લાકડીને એકમેક કરે થોડી
 માં નિમ સંધન પુદ્ગલને ગ્રહિ રાખે છે. તે સંધન ઔદારિક ૧
 વૈક્રિય સંધન ૨ આહારક સંધન ૩ તેજસ સંધન ૪ કાર્મન
 સંધન ૫. એ પાંચ સંધન જાણવાં. ॥૩૫॥

અર્થ—સંવયણ કહેતાં હાડનો સમૂહ-હાડ માંદોનાંદે સં-
વંધ તે સંવયણના છ મેદ જાણવા. વજ્રક્રપભનારાચ પહેલો
સંવયણ મહાચલવંત સીલી પાટો મર્કટ વંધન છે ૧. તિન યાંજો
ક્રપભનારાચ. જે માંદે સીલા નહીં, પાટો મર્કટ વંધન છે
૨. ધ્રીજો નારાચ. જેહને મર્કટ વંધન છે ૩. ચોધો અર્ધનારાચ
૪ જેહને એકપાસે મર્કટ વંધન છે. ॥ ૩૮ ॥

કીલિઅંછેવટ્ટં ઇહ, રિસહો પટો ય કીલિયાવજા
ઝમઓ મક્કડવંધો, નારાયં ઇમમુરાલંગે ॥ ૩૯ ॥

અર્થ—પાંચમો કીલીકા સંવયણ. જેહને સીલી છે. ૧
છટો છેવટો સંવયણ. જિહાં સર્વથા નિર્બલ છે. ૬ ક્રપભ-
પાટો-પટો દોડ હાડનો સંપુટ મર્કટવંધ ઉપરે પાટો છે, વજ્ર
કહેતાં સીલી-મર્કટ વંધને દોડ પાસે કીલી કહેતાં સીલી છે.
ઝમઓ-દોડ પાસે હાડનો આંટો તે મર્કટવંધ વહીને. ૫
સર્વ પહેલે સંવયણમે છે. મહાચલવંત થાય, ૫ સંવયણ કર્મ
ઔદારિક શરીર ધારીને ઉદય આવે. ૫-લે તિર્યચ મહુષ્યને છે
દેવતા નારત્રીને નથી. ॥ ૩૯ ॥

સમચરસંનિગ્ગોહં-સાંઝખુજાંઈવામંજં હુંડં ।
સંઠાળા વપળા કિળહં-નીલલોહિચહંલિહંસિઆં ૪૦ ॥

અર્થ—સમચોરસ સંસ્થાન જે ચ્યાર દોરી પર્યકાસન વેડાં
વરાવર થાય અતિ સુંદર છે. ૧ નિગ્રોવ સંસ્થાન ઝમ ઝિ
સુંદર છે, હેટલો વિક હુર્બલ છે. ૨ સાંદિ સંસ્થાન ધ્રીજો
નાંચલો સુંદર છે. ૩ કુબ્જસંસ્થાન જે કુમડો હોવે. ૪ વાનન
સંસ્થાન જે દેહમાન છોટો હોવે. ૫ હુંડકં સંસ્થાન સવંદા રસપં

તેણે જે દર્શના શ્રવણ થયે વાળા તિમ દિનચિત્તી તેહને
કરતે તે વર્ણના નિદા પાંચની કરતે પૂતનો વગ અર્ધ-
જગતે તે વાળેય વિત્તી અગેવત્ હોયે નિદામાંથી વન-
વતાં કરે.

હવે વેદનાંય કર્મનો સ્વરૂપ કરે છે—મનુ સ્થાનની છેતી
સરળની ઘાત તેહનો જે જગતો તે મનાવે છે. જિમ મીઠાસ
લાગે તે મનવેદની ? અને જગતો વગર તે તે અગ્નિવેદની
૨ દુષ્ટાંક—મોટ મોટ વેદનીપરકર્મ છે. અગ્નિવેદનુત્તર છેકે છે
વેદનીપરકર્મનો સ્વરૂપ છે. ॥૧૨॥

ઓસદ્ગં સુરમણ્ય સાપમસાયં તુ તિરિયનરણ્ણુ ।
મજં વ મોહણીયં દુવિહં દંતણચરણમોહા ॥ ૧૩ ॥

અર્થ—ઉચ્ચ—માટે દેવગણિને મહાપ્રણામિમા સાતારેદર્શનો
જિવ ઉપર છે; અને તિરિય નાર્કીને અગ્નિ પ્રવર છે. હજાં
જિમ મગ્ગાનના જન્મ સમયે નાર્કીને પણ સાતારા પાપ છે અને
મગ્ગ અગ્નિ તિરિયને પણ સાતારા છે પણ તે કદા ક્યારે
પાપ છે સદા નહીં તેને ન ગણી.

હવે મોહનાંપરકર્મનો સ્વરૂપ કરે છે—મદિગગાન સનાત મોહ-
નાંપરકર્મ છે. જિમ મદિગગાન કંથા માગત મહેલો વિહલ પાપ
જિમ મોહનાંપરકર્મનો પણ જાગરો. તે મોહનાંપરકર્મના વે મંદ છે—
પ્રક દર્શનમોહનાં જે દર્શન સ્વર્ણનુપાને હંસારે તે દર્શનનો-
હતી ? અને જાતેવગિતિને હંસારે તે જાતેવગિતિની વહીજે. ૧૩॥
દંતણમોહં તિવિહં સમ્મં મીતં તહેવ મિચ્છત્તં ।
નુદ્ધં અદ્ધવિનુદ્ધં અવિનુદ્ધં તં હવઈ કમસો ॥૧૪॥

अर्थ—श्रीगृहक-भंडारी समान अंतराय कर्म जा
जिम भंडारी अपूठे थकां जिम राजानी दान देवानी
हवे पनि ते पाळितो दान देइ शके नहीं; इम अंतराय क
उदये जीव दानादिक देइ शके नहीं. ॥ ५३ ॥

हवे आठ कर्मबंधनां कारण कहे छे.

पडिणीअत्तणनिन्हव-उवघायपओसअंतराएण ।

अच्चासायणयाए, आवरणदुगं जिओ जयइ ॥ ५४ ॥

अर्थ—तिहां पहेलां ज्ञानावरणी दर्शनावरणीनां बंध कारण
कहे छे—प्रत्यनीरूपणें जिनमतनो अपूठो करे, निन्हव सिद्धा
न्तनां वचन उपाये, उपघात-ज्ञाननी प्रति प्रमुख फाटे, भगना
होय ते उपरे द्वेष धरे, द्वेष करे ते पओस कहंवे. वरी
भगतां अंतराय करे, सिद्धांत, गुरु, प्रतिमानी अति आशानना
करे; तो जीव अंतराय बांवे. आवरण दोष ज्ञानावरण ।
दर्शनावरणी कर्म जीव इतरे कारणे बांवे. ॥ ५४ ॥

गुरुभक्तिखंतिकरुणा-वयजोगकसायत्रिजयदाणनुओ ।

दढधन्माई अज्जइ, सायमसायं त्रिवज्जयओ ॥ ५५ ॥

अर्थ—गुरुभक्ति करतां, क्षमा करतां, दया पच्छतां, व्रत
पाच्छतां, योग वश करे, कपायवश करे, दान देवे, दृढयमि होवे,
धर्म उपरे स्थिर प्रतीत उपाजें—बांवे सातावेदनी मने; अने पदी
विपरीत जे हित, अवत, कपायदी असातावेदनी बांवे. ॥ ५५ ॥

उत्तमग्गदेस गामग्ग-नासणादेवदवहरणेहिं ।

दंसणनोह जिणमुणि-चेइअसंघाइपडिणीओ ॥ ५६ ॥

માટીવીઠ્ઠીની રેखा સમાન છે, જે ચીકળીમાટીની રેखा મેહ પ્રસુખ વૃઠે મીઠે તિમ ઘણે ઉપાયે અપ્રત્યાખ્યાન ક્રોધ ઉતરે. અનંતાનુબંધી ક્રોધ પર્વતરેखा સમાન છે. જિમ પર્વતની રેखा પઢી પઢી ફરી મઠે નહીં; તિમ અનંતાનુબંધી ક્રોધ જાવજાવ ત્યાંડ મિટે નહીં તે અનંતાનુબંધિ ૪. સંજલનો માન નેતરની ટુઢી સમાન. જે તરત નમે; પ્રત્યાખ્યાન માન; કાષ્ટ લાકઢી સમાન છે જે કિળહી કારણે નમે, અપ્રત્યાખ્યાની માન અઠી હાડ સમાન છે—ઘણે જતન કીયાં નમે તિમ તે માર્ની મિળ ઘણાં જતન કીયાં નમે. અનંતાનુબંધી માન સેલ પથ્થરના ધાંભા સમાન છે, જે કિમહી નમે નહીં; તિમ અનંતાનુબંધીમાનવંત કિમહિ માન હોડે નહીં. ॥૧૯॥

માયાચલેહિગોમુત્તિમિહસિંગઘણવંસિમૂલસમા ।

લોહો હલિદ્વંજળકદંમ કિમિરાગસંતરિચ્છો ॥૨૦॥

અર્થ—સંજલનીમાયા ચલેહી વાંસની છોલ સમાન જે તરત વાંક હોડે. પ્રત્યાખ્યાની માયા ગોમૂલિકા સમાન જે કિળહી કારણે કપટ છાંંડે, અપ્રત્યાખ્યાની માયા મિશરા સિંગ સમાન છે, કિળહી કારણે ફરી વાંક હોડે, અનંતાનુબંધી માયા વંસમૂલ વાંસની જડ સમાન છે, અતિ ગૂઢ—વક્ર છે, વઝ્યાં પણ વાંક હોડે નહીં. પૃથ્વી માયા અનંતાનુબંધીની. સંજલનો લોભ હલદરના રંગ સમાન છે, જે લાલધેં થાય તે, નરન લાલધ હોડે, પ્રત્યાખ્યાની લોભ શ્વંજળ—ગાઢાની વાગળ રંગ સમાન છે, જે જેને કીયાં તે રંગ ઉતરે. અપ્રત્યાખ્યાનીયો લોભ નગર કદંમના

‘સમાણો’ શ્વેત પાટાતરણ,

અવિરયમાઈ સુરાડ, ઘાલતયોઽકામનિજરો જયઈ ।
સરલો અગારવિહો, સુહનામં અન્નહા અસુહં ॥૫૯॥

અર્થ—અવિરતિથી લેઈ કરીને રાત્રીમાં ગુણગ્રાને તાંડે જીવ
દેવતાનો જ આડખો બાંધે, વઢી અજ્ઞાનતપ કરતો જીવ, આ-
મનિર્જરા કરતો જીવ દેવતાનો આડખો બાંધે. સરલપિત
હોવે, ગર્થ ન કરતો હોય તે જીવ નામકર્મની શુભ પ્રતી-
બાંધે અને કપટી અહંકાર કરતો હોય તે નામકર્મની અશુભ
પ્રકૃતિ બાંધે. ॥ ૫૯ ॥

ગુણપેહી મયરહિઓ, અજસ્યણજસ્યાવણારુઈ નિચં ।
પકુણઈ જિણાઈભત્તો, ઉચં નીચં ઇયરહા ઉ ॥૬૦॥

અર્થ—ગુણગ્રાહી-ગુણરાગી, મદ અહંકાર રહિત, માત્રનો
પક્ષ નહીં, ભગવાને ભગાવવાની રુષિ ઘણી હોયે જેહને પદને
સાલશુદ્ધિ જાંવ હોયે વઢી જે જીવ જિન ગુરુ વચન શ્રુ-
તિની ભક્તિ કરતો હોય તે જાંવ ઉચ્ચગોત્ર બાંધે. અને પદની
વિપરીતપણે નીચ ગોત્રકર્મ બાંધે. ॥ ૬૦ ॥

જિણપૂઆવિગ્ધકરો, હિંસાઈપરાયણો જયઈ વિચં ।
ઇય કમ્મવિવાગોયં, લિહિઓ દેવિંદસૂરિહં ॥૬૧॥

અર્થ—જિનગુણ કરનાં જે અંતરાય કરે તે અંતરાય
કર્મ બાંધે વઢી જે હિંસાનાં તપ્પ-ઉદ્ગમ હોયે તે જીવ
અંતરાયકર્મ બાંધે, પૂણે કરી કર્મનો વિચાર કરતો પદનો
અદાવન પ્રકૃતિ વઢી અને પદનાં સિદ્ધાંત દેવતાને દેવતાને
અપાયે દરજો છે. ॥ ૬૧ ॥

હતિ કમ્મવિવાગનામ પ્રથમકર્મગ્રંથટિપ્પણી: મંદાલ: ૬૧

પુરુષદેવી અગ્નિ તૃણાની જાગ મમાન છે. જે હીમતિ કાઢ્યા
રિને પા દરે પોદી; તિમ પુરુષદાહ નગ્ન મિટે અને નતુમક-
દેવી અસિદાહ નગ્નદાહ મમાન છે, જિમ નગ્નનો દાહ કરેદકે
ફો નહી; તિમ નતુમકદેવી દાહ કરી મિટે નહી. છૂટે
મોહનામકર્મની ૨૮ પ્રકૃતિ કહી. ॥૨૨॥

સુરેનરંતિરિનૈરવાલંહદિસરિતં નામકમ્મ ચિત્તિસમં
ઘાયાલંતિનયંદેવિહં, તિઉત્તરેસંયં ચ સત્તદ્દેટી ॥૨૩॥

અર્થ—હવે આગ્નકર્મની ધ્યાન પ્રકૃતિ કહે છે—તિહાં
સુર દેવતાનો આગ્નો ૧ નર-મહાધનો આગ્નો ૨ તિર્પ્થનો
આગ્નો ૩ નરપ-નાથનો આગ્નો ૪ ષ ધ્યાન મેદ છે. તદિસ-
રિમ્—સોટા સમાન છે, જિમ સોટામા પગ પટ્ટા પડી
કાટપો જ નોકાટે તિમ આગ્નો કર્મ ભોગ્યાં છું.

હવે નામકર્મનો સ્વરૂપ કહે છે—નામકર્મ ચીનાગ સમાન
છે—હેના અનેકમેદ અનેકપ્રકારના છે તે જાગવા. હવે તિહાં
દેવતાન ૪૨ મેદ પગ છે, નિનયટ પ્રયા ૧૩ મેદ વિગ
છે. અને ૧૦૩ એકનાતીન મેદ છે, થી સડસટિ ૬૭ મેદ
પગ છે. ॥૨૩॥

ગદ્ગજાદૈનણેડવંગાં વંધણંસઘાયણાણિ સંઘયણાં ।
સંટાણવન્નગંધેરસંપાસંઝણપુદિરિહગગદ્ ॥ ૨૪ ॥

અર્થ—હવે પ્રથમ દેવતાની મેદ કહે છે—ગતિ ૧ જાતિ
૨ નટ-શીતમેદ ૩ ઉપાંગમેદ ૪ વંચનમેદ ૫ સંવાતનમેદ
૬ સંવપગમેદ ૭ સંસ્પાનમેદ ૮ વર્ગમેદ ૯ ગંધમેદ ૧૦ રસમેદ
૧૧ પરસમેદ ૧૨ અણુર્ગમેદ ૧૩ વિહાપોગતિમેદ તે ૧૪. ૨૪

धर्म उपर न राग न द्वेष ते मिश्र कहीजे ३, नवतत्त्व
 सुधा सदहे तें अर्विरति समकितं कहीजे ४, संमकीत सहित
 श्रावकव्रत पाळे ते देशविरति कहीजे. ५, साधुना पंच
 महाव्रत पाळे पिण प्रमाद सेवे ते प्रगत्त कहीजे ६, प्रमाद
 सेवे नहीं ते अप्रमत्त कहीजे ७, प्रति समय अध्यवसायो
 मित्र मित्र होवायी निवृत्तिदादर कहीजे ८, ज्यां क्रोध,
 मान, माया, उपशमावे अथवा खपावे ते अनिरुतिदादर कही-
 जें ९, लोभ उपशमावे खपावे ते सूक्ष्मसंपराय कहीजे १०, मोह
 उपशमावे तें उपशान्त कहीजे ११, मोहनीकर्म खावे
 ते क्षीणमोह कहीजे १२, च्यार कर्म खपावे, केवलज्ञान
 पामे ते सजोगी केवळी कहीजे १३, अवाती च्यार कर्म
 खपावे, मोक्ष जाय ते अजोगी केवळी कहीजे १४, हर्व चौद
 गुणठाणानी स्थिति कहे छे—मिथ्यात्वगुणठाणानी स्थिति अभ-
 व्यने अनादि—अनंत, भय ग्रंथि भेदे नहीं तेने अनदि-
 सांत, समकीतसुं पडी मिथ्यात्वमे पडें तेंहने जवन्य अंतर्मु-
 हूर्त, उत्कृष्ट अनंतो काल १, सास्वादननी स्थिति—६ छ अ
 वळी छे २. मिश्रनी स्थिति जवन्यने उत्कृष्ट अंतर्मुहूर्त ३. सम्प-
 कत्व गुणस्थाननी उत्कृष्ट ३३ सागर. देशविरतिनी ३० देव
 पूर्व क्रोड वर्ष. प्रमत्त एहनी जवन्य अंतर्मुहूर्त उत्कृष्ट देश
 उणी पूर्व क्रोड. (सर्व स्थिति एकत्र करतां) आठमे गुणठा
 (तथा अप्रमत्तना जवन्य समय ने उत्कृष्ट स्थिति अंतर्मुहूर्तने
 मवाहापेक्षाष्ट देशण पूर्व क्रोड वर्ष) शुं मांडी बारमा तांड (मुकी)
 प्रांच गुणठाणानी जवन्य एक समय. बारमानी जवन्य अंतर्मुहूर्त
 उत्कृष्ट मयेके अथवा सर्वनी एक अंतर्मुहूर्त, तेरमा गुणठ-
 णानी स्थिति जवन्य अंतर्मुहूर्त, उत्कृष्टी देजे ऊंच इक्की.

बांवे बीजा न बांवे तिणे सास्वादन गुणठाणे न बांवे तिवारे
 सोळे प्रकृति वळी काढी; तिवारे सास्वादनगुणठाणे पुरुसोरठ
 प्रकृति स्त्री ते बांवे छे. २ हवे मिश्रगुणठाणे कहे छे—निरिनिग
 तिरचगति १, निरिचनी आनुषी २, तिरिचनो आउतो ३.
 र्धागर्धाणि—निगनिद्रा १, प्रचलनचला २, धीगदी ३.
 दुर्भगतिग—ते दुर्भग १, दुःस्वर २, अनादेय ३. एवं नावे
 उपरांत वळी ॥ ४ ॥

अणमज्ज्ञानिइसंघयणचउ निउज्जोअकुखगइरिदति
 पणवीसं तो मीसे, चउसयारि दुहाउअयंधा ॥ ५ ॥

अर्थ—अनानुषी क्रोध १, मान २, माया ३, दोष ४.
 मध्यमेस्थान चपार न्यग्रोध १, सादि २, वादन ३, दुष्ट ४.
 मध्यमेयग ४ रिमनागच १, नागच २, अर्द्रनागच ३, कीलेग
 ४ पृ ४। नीचगोध १, उद्योनान १, अशुभविहायोगनि १, र्धमे
 १. पृ पचवीस २५ प्रकृति मिश्रगुणठाणे न बांवे तिवारे निम-
 गुणठाणे ७ टाळवी. तिवारे मिश्रगुणठाणे ७४ चीतुतर प्राणि
 बांवे. १०१ गारा पचवीस काढ्यां तो छहोतर ७६ होत;
 तिवार दोष आउत्वा मनुष्यनो आउतो १, देवतानो आउतो
 २. पृ ११ वळी न बांवे तिवार ७४ रं. ॥ ५ ॥

सन्ने सगमरि जिणाउबंधिइरनरतिमरिअरु-
 साया ।

उग्लदुगंतो देसे मत्तदुटी निवकसायंतो ॥ ६ ॥

अर्थ—हा बोधे मरुतिगुणठाणे कहे छे—तनितु
 १० मरुतमरि प्रहान बांवे. इहां तीव्रमरुतमरि १,

अउखो खपावे सातमे गुणठाणे आवे तेहने अद्यावन ५८ रहे. इहां नो दोष प्रकृति घटे छे; सत्तावन अथवा छप्पन्न आप छे. निणे आहारक शरीर १, आहारक उतांग २, ए दोष वही काळीजे तिवारे गुणसठी ५९ तथा ५८ थाय. ॥ ८ ॥

अउगन्न अमुदाइन्नि निदुगुं तो छप्पन्नगभागे ।
सुदुगुं निदिदुखगइतसगवडरलंधिणुत्तणुंगा ॥ ९ ॥

अर्थ—इहिज अद्यावन ५८ अपूर्वकरण आठमे गुणठाणे तेहने पहेले भागे बांधे, पछी बीजे बीजे चोमे पांचमे छठे ए पांच भागे छप्पन्न ५६ प्रकृति बांधे. निद्रा १, प्रचला २, ए दोष प्रकृति काळीजे. मछी देवगति १, देवतासुखि २, संवेदी १. शुभविहायोगति १. त्रस १, ज्ञादर २, प्रयास ३, प्रत्येक ४, धिर ५, शुभ ६, सुभग ७, सुखर ८, आदेय ९. ए वस्तु नव तथा औदारिक विना ४ शरीर दोष उतांग—वैक्रिय शरीर १, आहारक शरीर २, सेजस ३, कर्मण शरीर ४. वैक्रिय उतांग १, आहारक उतांग २. ॥ ९ ॥

समचउरनिस्तिगजिणवन्नअगुरुल्लइत्तउल्लं सितीसंती
चरमे छवीसबंधो, हासरइकुच्छभयभेओ ॥ १० ॥

अर्थ—समचतुरस्र संस्थान १, निर्माण १, जितवान १, वर्ण १, गंध १, रस १, फल १, अगुरुल्ल १, उतांग १, पान १, उतांग १, छद्म भागने अंते ए बीस १० प्रकृति काळीजे तिवारे चरम छेहछे सातमे भागे छवीस २६ प्रकृति बांधे. हवे नवमे अनिरुत्तिवादरगुणठाणे कहे छे—हास १, गति १, दुगंठा १, भय १. ए चार काळीजे. ॥ १० ॥

જં સંધાયઙ્ઞુરલાઙ્ઞ-પુગ્ગલે તળગણં વ દંતાલી ।
તં સંધાયં વંધણમિદ્ધ તળનામેણ પંચવિહં ॥૩૬॥

અર્થ—જે કર્મના ઉદ્ધવ્યો સંધાને કહેતાં મેઝા કર ઔદારિકાદિ પુદ્ગલોને જિમ તુગ ગણના પ્રતે જિમ દંતાલી મેઝા કરે તિમ પુદ્ગલોને મેઝાં કર, તે સંધાનન વઢીઈ છે. જિમ વંધનના પાંચ મેદ કહ્યા તિમ સંધાનના પાંચ મેદ કહેવા ઔદારિક સંધાન ૧, વૈક્રિય સંધાન ૨, આદ્યાક સંધાન ૩, તેજસ સંધાન ૪, કાર્મણ સંધાન ૫. ॥ ૩૬ ॥

ઓરાલવિઉદ્ધાહારયાણં સર્ગતેયકમ્મજુનાણં ।

નવં વંધણાણિ ઇયર—દુસહિયાણં તિન્નિ તેમિ ચ ॥૩૭॥

અર્થ—હવે ૧૫ વંધન કહે છે. ઔદારિક ઔદારિક વંધન ૧, વૈક્રિય વૈક્રિય વંધન ૨, આદ્યાક આદ્યાક વંધન ૩, તેજસ સર્ગ પોનાના વંધનથી જાગવા અને ૩ શરીરના તેજસ જોડિય વધી કાર્મણને જોડિયે તિયાર નવ વંધન થાય ઔદારિક તેજસ વંધન ૪, વૈક્રિય તેજસ વંધન ૫, આદ્યાક તેજસ વંધન ૬, ઔદારિક કાર્મણ વંધન ૭, વૈક્રિય કાર્મણ વંધન ૮, આદ્યાક કાર્મણ વંધન ૯, તે ૩ શરીરના તેજસ કાર્મણ જોડિયે ૩ વંધન થાય કાર્મણ વંધન ૧૦, વૈક્રિય તેજસ કાર્મણ વંધન ૧૧, આદ્યાક તેજસ કાર્મણ વંધન ૧૨, કાર્મણ વંધન ૧૩, તેજસ વંધન ૧૪, તેજસ વંધન ૧૫. ॥ ૩૭ ॥

સંવયગમટ્ટિતિચઓ, ન છઠ્ઠા વજ્ઞિમહનારાયં ।

તદ્ વ રિત્તહનારાયં, નારાય અહ્નનારાયં ॥ ૩૮ ॥

અર્થ—હવે ચૌદ ગુણઠાણે ઉદય કહે છે—ઉદય કહેતાં કર્મનો વિપાક ફલ તેહનો મોગવળો શુભ સાતાદિક અશુભ અસાતાદિક તે ઉદય કહીજે. અને ઉદય નામ્યા કર્મને રેંચી ઉદીરણકરણે કરી જોરાવરેં કરી ઉદય આણે તે ઉદીરણા કહીજે. ઇહાં ઉદયમેં ઉદીરણામેં સામાન્ય એકસો બાવીસ ૧૨૨ છે. મોહનીના ૨૮ ભેદ લીજે, મિથ્યાત્વ ગુણઠાણે ૧૧૭ એકસો સત્તરનો ઉદય છે. જે કારણે પાંચ પ્રકૃતિ કાઢીજે—મિશ્રમોહની ૧, સમ્પક્ત્વમોહની ૨, જિનનામ ૩, આહારક શરીર ૪, આહારક ઉપાંગ ૫. એ પાંચ કાઢીજે. ॥ ૧૩ ॥

સુહૃમતિગાયવમિચ્છં, મિચ્છતં સાસણે ઇગારસયં ।
નિરયાણુપુષ્વિણુદયા, અણથાવરઙ્ગચિગલઅંતો ॥૧૪॥

અર્થ—હવે સાસ્વાદન ગુણઠાણે કહે છે—સુહૃમતિ તે સ્પૃશ્મ ૧, અપર્યાપ્ત ૨, સાધારણ ૩. આતાપ ૧. મિથ્યાત્વમોહની ૧. એ પાંચનો ઉદય મિથ્યાત્વમેં છે, સાસ્વાદનમેં નહીં; તિવારે સાસ્વાદનમેં એકસો ઇગ્યાર પ્રકૃતિ ઉદય છે. સો એતો એકસો બારે રહી તિવારે નરકઆનુપૂર્વિ કાઢીજે તિવારે ૧૧૧ રહી. હવે મિશ્રગુણઠાણે કહે છે—અનંતાનુબંધિ ક્રોધ ૧, માન ૨, માંપ ૩, લોભ ૪, યાવર ૫, એકેંદ્રી ૬, વિકલેંદ્રી તે બેંદ્રી ૭, ત્રેંદ્રી ૮, ચૌરેંદ્રી ૯. એ નવ કાઢીજે. ॥ ૧૪ ॥

મીસે સયમણુપુષ્વિણુદયા મીસોદણ મીસંતો ।

ચતસયમજણ સમ્માણુપુષ્વિ સેવાચિયકસાયા ॥૧૫॥

અર્થ—તિવારે મિશ્રગુણઠાણે એકસો પ્રકૃતિ ઉદય છે. એતો એકસો શેષ ૧૦૨ રહી; તિવારે મનુષ્યાનુપૂર્વિ ૧, તિર્યચાનુપૂર્વિ ૧,

વિષે જાણ નહીં. તો શ્વ ને તે * જે કારણે અંધન પ
જ્ઞો છે અને લોભિઅ ગતાશર્ગનો ઉદય છે. આનરનો
નહીં. ॥ ૪૫ ॥

અણસિણપપાત્તરૂપં, જિઅંગમુજોઅણ રુજોઆ
જહ દેવુત્તરાવિક્કિઅ-જાંહસગ્વજોઅમાહમ્ ॥ ૪૬

અર્થ—અણસિણ જ્ઞો નહીં અને પ્રકાશરૂપ અણસિણ
કરે છે, જીવ માર્ગનો અગ શર્ગ ઉદ્યોત કર ન ઉદ્યોત
નામકર્મ કરીજે. યદિ-જિવારે દેવના ઉત્તરેક્રિય કર, જ્યોતિષ
ચંદ્ર, રૂહ, નક્ષત્ર, તારાપ્રમુખને યતિને આદિદેવદર્શી મન, મોર્ચ,
હીરા, માનિક્ય પ્રમુખને ઉદ્યોતનામકર્મનો ઉદય છે જે વગ
તેજ જ્યોતિ છે. ॥ ૪૬ ॥

અંગં ન ગુરુ ન લહુઅં, જાયહ જીવસ્સ અગુરુલહુ ઉદયા ।
તિર્યેણ તિહુઅણસ્સ વિ, પુજો સં ઉદઓ કેવલિણો ૨ ૭

અર્થ—જે કર્મથી જિણ જીવનો શરીર ઘણો નામ
પાડ, ન ઘણો હલ્લો પાડ. મધ્યમ શરીર પાડે તે
તે અગુરુલહુનામકર્મ ઉદયપાત્ર જાગશે. તિર્યક-૨
દરનામકર્મના ઉદયથી જીવ નીચ મુવત્તન પડનાર
ધોર્ત્રાસ અતિશય, પાંચામ વાર્ગી અષ્ટ માનિહારત જેવ તે વા
દરનામકર્મનો ઉદય કેવલિણ ૨૭૫ કેવલજ્ઞાન ઉત્ત્યા પછી
તે ઉદયે જાયે. ॥ ૪૭ ॥

અંગોવંગનિયમણં, નિમ્માણં કુણહ સુત્તહારસમં ।
ઉવઘાયા ઉવહમ્મહ, સતપુવવવલંચિગાર્હિ ॥ ૪૮ ॥

ગુણઠાણા તાંડે એકસો અડતાલીસ ૧૪૮ ની સત્તા છે. આ
સત્તામે એકસો અઠાવન ૧૫૮ છે. તિના નામકર્મના મેદ
૧૦૨ એકસોત્રીન ગુણ્યા છે અને જો ધંવન ૧૫ પત્ર ન
ગણીજે ને પાંચ ગણીજે તો નામકર્મના મેદ ૯૩ શાઘ પાત્ર.
જિવારે નામકર્મના તિનવે ૯૩ મેદ ગણીજે; તિવારે ૧૪૮
એકસો અડતાલીસ થાડ. ॥ ૨૫ ॥

અપુવાઈઅચડકે અણતિરિનિરયાડવિણુધિયાલસયં।
સમ્માઈચડસુ સત્તગલ્લયંમિ ઇગચત્તસયમહવા ॥૨૬॥

અર્થ—હવે વીજે પશ્ચ કહે છે. જે ઉપશમધેનિવંત અડને
ગુણઠાણે અનંતાનુધંવી ચોકડી રૂપાવે, પૃથ્લે આઠમા
આઠમા ગુણઠાણાવી માંડી ઇગ્યારમા ઉપશાંતમોહ ગુણઠાણ
તાંડે ચ્યાર ૪ ગુણઠાણે અનંતાનુધંવી ક્રોચ ૧, માન ૨, માપ ૩,
લોભ ૪. ૫ ચ્યાર. તિર્યચનો આડલો ૧, નરકનો આડલો.
૫ છ રૂપાયે; તેહને ઇગે ચ્યારે ગુણઠાણે એકસોવેતાલીસ ૧૪૨
ની મના છે. હવે કોઈ જીવ ધોયે ધુજાણે સાત પ્રકૃતિ સત્તા,
પૃથ્લે અનંતાનુધંવી ક્રોચ ૧, માન ૨, માપ ૩, લોભ ૪,
૫ ચ્યાર સમકિત મોહની ૧, મિથ્ર મોહની ૨, નિર્વિપ્ર
મોહની ૩. ૫મ ૫ ૭ સાત પ્રકૃતિ જેને રૂપાવે છે તે
સમકીતશું ચ્યારે ગુણઠાણે એકસો એકતાલીસ ૧૪૧ ની સત્તા
છે. ૫ શામકમમકીની ઉપશમધેનિ જીવને છે. ॥ ૨૬ ॥

સ્વલગં તુ પપ્પ ચડસુધિ, પળયાલં નિરયતિરિસુરાડકિં
સનગવિણુ અડતીસં, જા અનિયદિપદમમામે ॥૨૭॥

અર્થ—અપરધેનિને મને ચ્યારે ગુણઠાણે અડતીસં માંડી

अथ द्वितीयः कर्मग्रन्थः

तह पुणिनो वीरजिणं, जह गुणघाणेनु मयलकन्माइ
बंघुदयोदीरणया, सणापत्ताणि खविदाणि ॥ १ ॥

अर्थ—ज-तिम स्वयं छुं, नन वचन कण्ठ कर्त्त, वीर
महावीरजिन मने नमुं; जह-जेन गुणघाणेने अन्तर्गते निग-
मउ परिणामे सकल कर्म ज्ञानावरण दिक वचनगे, उदयनगे,
उदीरणगे, सणापत्ताणि पण्य जे कर्म जे मयं खण्डा जेने जे
महावीर मने बांझने नमाने ॥ १ ॥

निच्छेसासणनीसे, अविरयंदेसे पमनअपमने निर्यदि
अनिर्यदि सुहुमुं वस्तमंखीणंसजोगिअंजागिगुणा ॥ २ ॥

अर्थ—हवे गुणघाणानो स्वरूप वहे छे-वेने निष्पत्त्य
गुणघाणो १, तात्वादन गुणघाणो २, निम गुणघाणो ३,
अविरयि गुणघाणो ४, इतिगिने गुणघाणो ५, अ-न-गुण-
घाणो ६, अनन्त गुणघाणो ७, अ-न-गुण-घाणो ८, निर्य-
दास गुणघाणो ९, अनिर्यदास गुणघाणो १०, उदयनमोह
गुणघाणो ११, सजोगा केवळ गुणघाणो १२, अजोगी
केवळ गुणघाणो १३, हवे गुणघाणो १४, परिणाम वहे छे.
जे जिनदर्भहुं विज्ञान छे निष्पत्त्य १, तन्मज्झिमुं पडी
निष्पत्त्यमें आवे छे पड्ठा काळने तात्वादन कहीजे २, जिन

ચૌદની સત્તા છે. અનિવૃત્તિકરણે ચોથે ભાગે નપુંસકવેદ સ્ખપે; તિવારે એકસો તેર ૧૧૨ ની સત્તા છે. પાંચમે ભાગે સ્ત્રીવેદ સ્ખપાવે; તિવારે ૧૧૨ એકસો બારની સત્તા છે. છઠ્ઠે ભાગે હાસ્ય ૧, રતિ ૧, અરતિ ૧, શોક ૧, ભય ૧, દુર્ગંઝા ૧, એ છ પ્રકૃતિ સ્ખપાવે; તિવારે એકસો છ ૬ ની સત્તા છે. સાતમે ભાગે પુરુષવેદ સ્ખપાવે તિવારે એકસો પાંચ ૧૦૫ ની સત્તા છે. આઠમે ભાગે સંજલનો ક્રોધ સ્ખપાવે; તિવારે એકસો ચાર ૧૦૪ ની સત્તા છે. નવમે ભાગે સંજલનો માન સ્ખપાવે; તિવારે એકસો ત્રીસની સત્તા છે. એ નવમો ગુણઠાણે પૂરો કહ્યો પછી સંજલની માયા સ્ખપાવે તિવારે. ૨૯

સુહુમિ દુસયલોહં તો, સ્ત્રીણદુચરિમેગસયદુનિદ્રસ્વઓ।
નવનવઙ્ગ ચરમસમયે, ચતુર્દશગણનાવિગ્ધં તો॥૩૦॥

અર્થ—દશમે સૂક્ષ્મસંપરાય ગુણઠાણે એકસો દોષ ૧૦૨ ની સત્તા છે. ઇહાં ક્ષપકશ્રેણિ દશમે ગુણઠાણેથી ચારમે ગુણઠાણે જન્મય. ઇગ્યારમો ન ફરસે તિવારે ચારમે ગુણઠાણે સંજલનો લોભ સ્ખપાવે; તિવારે ક્ષીણમોહને પેહેલે ભાગે એકસો છ ૧૦૧ ની સત્તા છે. તિહાં વઢી નિદ્રા ૧, પ્રચલા ૧, એ દોષ ૨, પ્રકૃતિ સ્ખપાવે; તિવારે ક્ષીણમોહને વીજે ભાગે નવાણું ૧૧ ની સત્તા છે. હવે દર્શનાવરણી ચાર ૪, જ્ઞાનાવરણી પાંચ, એ ચૌદે પ્રકૃતિ સ્ખપાવે તિવારે. ૩૦

પણસીઙ્ગ સયોગી અયોગી, દુચરિમેદેવસ્વગ્ગંધદુર્ગં।
ફાસટ્ઠવણ્ણરસતણુ—વંધણસંઘાયપણનિમિણં॥૩૧॥

અર્થ—તેરમે સજોગી કેવલી ગુણઠાણે પંચાસી ૮૫ ની

अर्थ—हवे पहेली नरकगति मार्गणाए बंधस्वामित्व कहे छे—जिनतीर्थकर नाम १, देवगति १, देवानुपूर्वि २, वैक्रिय शरीर १, वैक्रिय उपांग २, आहारक शरीर १, आहारक उपांग २, देवतानो आउखो १, नरकगति १, नरकानुपूर्वि २, नरक-आयु ३, सूक्ष्मात्रिक-सूक्ष्म १, अपर्याप्त २, साधारण ३, विगलतिग-बेंद्री १, तेंद्री २, चौरेंद्री ३, एकेंद्रीजाति १, पाक-नामकर्म १, आतापनामकर्म १, नपुंसकवेद १, मिथ्यात्वमोहनी १, हुंडकसंस्थान १, छेवट्टो संवयण १. ॥ ३ ॥

अणमज्झांगिइसंवयण—कुखंगइनीइत्थिंदुहगंधीण-तिगं ।

उज्जोयतिरिदुंगं, तिरिनराउनरंडरलदुगरिसंहं ॥४॥

अर्थ—अनंतानुबंधि क्रोध १, मान २, माया ३, दोष ४. मव्यसंस्थान ४. न्यग्रोध १, सादि २, वामन ३, कुत्त ४. मव्यसंवयण ४, ऋषभनाराच १, नाराच २, अर्द्रनागच ३, कौठिका ४, अशुभविहायोगति १, नीचगोत्र १, स्त्रीवेद १, दुष्म १, दुःस्वर १, अनादेय १, निद्रानिद्रा १, प्रचयप्रचय १, योणद्धी १, उद्योत १, निर्ययगति १, निर्ययानुपूर्वि १, निर्यय आउखो १, मनुष्यआउखो १, मनुष्यगति १, मनुष्यानुपूर्वि २. औदारिक शरीर १, औदारिक उपांग २, वज्रऋषभनागचमंत्त १, ए दोष गावाए करी पंचावन प्रकृति ५५ कही. ॥४॥

सुरइगुणवीसंवज्जं इगसंओ ओहेण बंधहिंनिरया ।
तित्थाविणा मिच्छिंसयं, सासणनपुचउंविणा छनुइं

अर्थ—सुरगति आदिक ओगगीस १९ प्रकृति कटंते-

મનુષ્યનો આઠલો ૨, દેવનાનો આઠલો ૩, એ ત્રીન પ્રકૃતિ પદેલાં થાકી તે પાછી મેલીને નિવારે ૭૭ સત્તહત્તુર થાવે. હો પાંચમે દેશવિરનિગુણગણે કહે છે—વજ્રકુષ્મભનાગચક્રં યા ૧, મનુષ્યગતિ ૨, મનુષ્ય અનુપૂર્વ ૩, મનુષ્યનો આઠલો ૪, વાંજી ઘોઘડી તે અમત્યાસ્યાની ક્રોંચ ૧, માન ૨, માતા ૩, લોભ ૪. ડરલ ૫—ઔદારિક શરીર ૧, ઔદારિક ઉત્તમ ૨. એ દશ ૧૦ પ્રકૃતિ દેશવિરનિગુણગણે ન થાંચે; નિવારે એ ૧૦ કાઢીને નિવારે ૬૭ સત્તહત્તુર પ્રકૃતિ થાંચે. હવે પ્રમત્તગુણગણે કહે છે—વાંજી ઘોઘડી તે પ્રમત્યાસ્યાની ક્રોંચ ૧, માન ૨, માતા ૩, લોભ ૪ એ ચાર કાઢીને. ॥ ૬ ॥

તેવઠિ પમત્તે સોગઅરઃ અધિરદુગ્ધપ્રજસઅમ્મયાયં ।
બુચ્છિજ્જહ્વસત્તવ નેહ સુરાઉં જયાનિદ્દુટ ॥ ૭ ॥

અર્થ—સારે ૬૩ પ્રેસટ મે, તે પ્રમત્ત હદે ગુણગણ થાંચે. હવે રાત્રીને અમત્યાસ્યાગણે કહે છે—લોભ ૧, અર્ગત ૨, અધિર ૩, અનુભ ૪, અજસ ૫, અમાનવેદના ૬, કિમીક જાંબને એ ૬ કાઢીને અને કિણદિને તો સાત કાઢીને, તે દેવનો આઠલો કાઢીને દેવનાનો આઠલો સ્વાયં હોવે અપ્પા ન થાંચતો હોવે તો સાત કાઢીને. ॥ ૭ ॥

શુણસદ્ધિ અપ્પજત્તે, સુરાઉ વપ્પ તુ જાં હાગચ્છે ।
અન્નહ અટ્ટાવદ્ધા, જં આહાત્તદુગ્ધ વંધે ॥ ૮ ॥

અર્થ—જો હ કાઢીને તો અમત્યાસ્યાગણે શુણસદ્ધિ ૫૯ મે, જિણ થાણની દેવનાનો આઠલો જે ડીઠ થાંચતો પદો સાતમે શુણગણે આવે છેદને ૫૯ અને તે પાંચ દેવનાનો

આવ્યો . તીર્થકરને થાય. મિથ્યાત્વગુણઠાણે સો ૧૦૦ પ્રકૃતિનો બંધ છે. સાસ્વાદનમે ૯૬, મિશ્રમે ૭૦, સમક્ષિતમે ૭૧, એક મનુષ્યનો આયુ મેઝીજે. ॥ ૬ ॥

અજિણંમણુઆરુઓહે^{૧૧}, સત્તમિએ નરદુગુંચાંવિણુમિચ્છે
ઇગનવર્ડ સાસાંણે, તિરિઆરુ નપુંસંચડવજં ॥૭॥

અર્થ—સાતમી નરકે ઓવમાંદેવી જિનનામ ૧, મનુષ્યનો આડખો ૧, એ દોષ કાઢીજે; તિવારે સાતમી નરકે ઓવે નવાણું ૯૯ નો બંધ છે. અને મિથ્યાત્વગુણઠાણે મનુષ્યગતિ ૧, મનુષ્યાનુપૂર્વિ ૧, ઉચ્ચગોત્ર ૧, એ ૩ ત્રીન કાઢીજે; તિવારે મિથ્યાત્વગુણઠાણે ૯૬ છન્નુનો બંધ છે. સાસ્વાદન ગુણઠાણે પુરુષનો બંધ છે. પાંચ પ્રકૃતિ કાઢીજે. તિર્યચનો આડખો ૧, નંસકવેદ ૧, મિથ્યાત્વ ૧, હુંડકસંસ્થાન ૧, છેવટોસંવયન ૧, એ પાંચ વર્જીજે—કાઢીજે પુટલે ૯૧. ॥ ૭ ॥

અણચડવીસવિરહિયા, સનરદુગુંચાયં સંયરિ મીસદુગે।
સત્તરસઓ ઓહે^{૧૨} મિચ્છે, પજ્જતિરિયાવિણુજિણાહોરં

અર્થ—અનંતાનુબંધી ૪, મધ્યસંસ્થાન ૪, મન્યસંવયન ૪, અશુભવિહાયોગતિ ૧, નીચગોત્ર ૧, સ્ત્રીવેદ ૧, દુર્ભગ ૩, યાનડો ૩, ઉદ્યોત ૧, તિર્યચગતિ ૧, તિર્યચઆનુપૂર્વિ ૧, એ ચોરીન ૨૪ કાઢીજે અને મનુષ્યગતિ ૧, મનુષ્યાનુપૂર્વિ ૧, ઉચ્ચગોત્ર ૧, એ ત્રીન મેઝીજે; તિવારે મિશ્રગુણઠાણે ૭૦ નો બંધ છે, અને નંસકગતિ કહી છે. પર્યાપ્તિર્યચને ઓવે—સામાન્યે પુરુષો સના ૧૧૩, અને મિથ્યાત્વગુણઠાણે ૧૧૭ નો બંધ છે; કેમકે તીર્થકરને ૧, આહારક શરીર ૨, આહારક ઉપાંગ ૩, એ ત્રણ કાઢીજે. તિર્યચગતિમે એ ૩ નો બંધ નહીં. ॥ ૮ ॥

अनिपट्टिभागपणगे, इगेगहीणो दुवीसविहवंधो ।
पुमसंजलणचउण्हं, कमेण छेओ सतरसुहुमे ॥११॥

अर्थ—अनिपट्टि गुणटागाना पांच भाग छे. निगमे पेहेछे भागे बावीस बांवे, पाछे भागे सर्व एकेक घटाडीपे बावीस मांहेसी घटाडीपे अनिपट्टिकरणने श्रीजे भागे पुरुषवेद काडीजे तिवारे एकवीस २१. श्रीजे भागे संजलनो क्रोच काडीजे तिवारे २० बीस. चोदे भागे संजलनो मान काडीजे तिवारे १५ जोगनीस. पांचमे भागे संजलनी माया काडीजे तिवार अठार १८. हुवे दशमो सुम्मसंपराय गुणटागो कहे छे—तिगमांहीवी संजलनो छेओ काडीजे; तिवारे सतर दशमे गुणटागे १७ बांवे.

चउदंसणुच्चजसनाणविग्घं दसगं नि सोलसुच्छेओ ।
तिसुसायबंधेओ, सजोगि वंधनणंनो य ॥ १२ ॥

बंधो सम्मत्तो ॥

अर्थ—हुवे इग्यारमो उनशानमोह कहे छे—व्यार दर्शनावरानि उगगोत्र, जसनामकर्म, पांच ज्ञानावगणि, पांच अनराय ए दश ए सर्व सोजे प्रकृतिनो छेद कीजे तिवारे इग्यारमे दशमे तेरमे ए छीने गुणटाने याकी १ एक सानावेदनी प्रकृति बंधमे रहै, पछे तेरमे सजोगी केवर्षने छेडे तेरमे खयावे, अरुंय होवे, सर्व कर्महुं रहिन होवे. चोदमे गुणटाने पछी अनंतो काठ मोक्षपद पामे. १२ ए वय अधिकार एगे पयो छे. उदओ विवागवेयणमुदीरणमपत्ति इह दुवीससयं ।
सतरसयं मीच्छे मीससम्मआहारजिणणुदया ॥१३॥

દેવાતુર્ધૈ ૧, ૫ ત્રીન વર્ષી કાર્ડીજે; તિવારે નવાયું ૯૯ રહે.
ઘટ્ટો નિબનોહની મેઝીજે, તિવારે પૂરા સો ૧૦૦ પાપ.

દોષે ગુણટાને વહે છે—નિબનોહનાં કાર્ડીજે અને સમ-
ક્રીંતનોહનાં ૧, આતુર્ધૈ ૪ ધ્યા, ૫ પાંચ પ્રકૃતિ મેઝીજે;
તિવારે દોષે ગુણટાને ૧૦૪ પુરસોધ્યા પ્રકૃતિનો ઉદય છે.
પાંચમે દેશવિગતિ ગુણટાને વહે છે—ચીઝી ધોકડી કયાપની-
અમત્પાલ્પની ક્રોચ ૧, માન ૨, માપાં ૩, લોમ. ॥ ૧૫ ॥

મણતિરિણુપુર્ણીવિહદ્દટ-દુહગંઅળાઙ્ગદુગસતરછેઓ
સગંસીઙ્ગ દેસિ તિરિગઙ્ગઆડનિહજોઅતિકસાયા ૧૬॥

અર્થ—મહાધ્યાતુર્ધૈ ૧, તિર્યચની આતુર્ધૈ ૧, ધૈક્ષિપાદક
તેં ધૈક્ષિપ શરિર ૧, ધૈક્ષિપ ઝનાંગ ૨, દેશવિગતિ ૩, દેવાતુર્ધૈ
૪, દેવનો આડલો ૫, નરકવિગતિ ૬, નરકાતુર્ધૈ ૭, નરક-
આડલો ૮, ૫ આટ હુર્મંગ ૧, અનાદેય ૧, અજસ ૧, ૫
સતરે પ્રકૃતિ કાર્ડીજે; તિવારે દેશવિગતિ ગુણટાને સસાલી ૮૭
પ્રકૃતિનો ઉદય છે. હવે છટો મનત્ત ગુણટાને વહે છે—તિર-
લેખંગતિ ૧, નિરલંબ આડલો ૧, નીર્વર્ગોચ ૧, ઉદ્દોનનામકર્મ
૧ શીઝી ધોકડી-અમત્પાલ્પની ક્રોચ, માન, માપા, લોમ. ॥ ૧૬ ॥

અદ્દટછેઓ ઙ્ગત્તોઙ્ગ, પમત્તે આહારજુઅલપસ્તેવા ।

ધીળાતિંગાહારગદુગછેઓ છત્તયરિ અન્નમત્તે ॥ ૧૭ ॥

અર્થ—૫ આટ પ્રકૃતિ કાર્ડીજે, તિવારે મનત્તગુણટાને પુરસી
૮૧ પ્રકૃતિ ઉદય છે. ૧૬૫ ગુણટા ૭૯ પાપ છે; તિવારે આહ-
ારક શરિર ૧, આહારક ઝનાંગ ૨, ૫ દોષ પ્રકૃતિ મેઝીજે;
તિવારે ૮૧ પુરસી પાપ છે. હવે સત્તને અનન્ત ગુણટાને

ननी पेरे १४ गुणटाणे वीजे कर्मग्रन्थमे कद्या निम जाणवा.
 एकसोवीसतो वंघ कद्यो छे. गतिवम ते तेउकाय. वायकायें
 जिणादि ११ दुग्ग्या क्काडीजे. जिन १, देव २, वैदिय २,
 आहारक २, देवतानो आउखो १, नरक ३. ए ११. पत्ती
 मनुष्य २, उच्चगोत्र १. एम १५ क्काडी; निवारें ओन मिथ्या-
 त्वे एकसो पांच १०९ नो वंघ छे. एहनो गुणटाणो एक छे.
 मनोयोग १, वचनयोगं १३ गुणटाणा १२० वंघ वीजा कर्म
 ग्रन्थने पर जाणवी. आहारिक शरीरं मनुष्यगतिनी पर जाणवी.
 एकसोवीस ओत्र ११७ मिथ्यात्वे, १०९ साम्वादने, ६९
 मित्र, ७९ समकिते. इम १३ तेर गुणटाणे जाणवो. ॥१४॥
 आहारछगविणोह, चउदससंओ मिच्छि जिणपण-
 हीणं ।

साम्वाणि चउनवड विणा, नगतिरिआउ सुहुमनेर ॥१५॥

अर्थ-आहारक मिश्रकाय योगं आहारक २ स्वआज्यो
 १ नरक २, ए ३ कर्त्तव्ये. निवार ११४ एकसो वी
 ११. सा १२ ओन मिथ्यात्व गुणटाण जिनताम १, देव
 २ वैदिय २ ए पांच कर्त्तव्ये निवार १०९ नो वंघ
 मिथ्या साम्वादने ६९ साम्वादने गुणटाण योगानो वंघ छे.
 मनुष्य २ उच्चगोत्र १ एम १५ क्काडी १ वायक १ जाणव १. न
 ११७ मिथ्यात्व ६९ इत्थ १ दुग्ग्या १ ए ११.
 मनुष्य २ उच्चगोत्र १ उखो १ १०९ वंघ कर्त्तव्ये. ॥१५॥

अणचउवोमाह विणा, जिणपणजुअम्मि जोगिजे
 सायं ।

जिण निगिराउ कम्म विणवमाहारद्विग ओहो ॥१६॥

सगवान् स्त्रीणदुचरमि निदुगंतो चरमि पणपत्ता ।
नाणंतरायदंतणचउत्तेओ सजोगियायाला ॥२०॥
जयं—विजये देवे

જર્પ—વિચારે પેદેયે ક્ષીણમોહ ગુણટાગના ઉચાંચમમપે
સત્તાવન ૧૭ મહત્તિનો ઉદય છે અને વીજે ભામે નિઢા ?
મધલા ૧ એ દોય મહત્તિ કાર્ડીજે, વિચારે ક્ષીણમોહને હેલહે
પંચાવન ૧૫ મહત્તિનો ઉદય છે. હવે તેમને મહોળી કેશલી
ગુણટાને કરે છે—નાળ-જ્ઞાનાવળી પાય, અનગ્ય રમ્ય, ડર્જ-
નાવરળી ૪ ઘ્યાત, એ ૧૪ શૌરે મહત્તિ કાર્ડીજે, વિચારે તેમને
ગુણટાને ઘાયાલા-યેતાઈસ મહત્તિ ઉદયે છે. જો કે પાય
છે ફક્તાઈસ પન. ॥ ૨૦ ॥

तत्पुदया उरलाधिरखगद्गुगपरिनिनिगद्यसंटाणा ।
मगुल्लहुवणचउनिमिणतेअकस्माद्दसंघचण ॥२१॥
अर्थ—ए एकताद्वयस्य च निमित्तं तत्पुदया उरलाधिरखगद्गुगपरिनिनिगद्यसंटाणा ।
मगुल्लहुवणचउनिमिणतेअकस्माद्दसंघचण ॥२१॥

अर्थ—ए एकताव्यास एही निवारं तीर्थकृन्नाम एनां
 जीजे, तीर्थकरनामकर्मनो उदय ते केवळज्ञान उपन्ना पर्णी
 ने माटे ४२. हवे चौदमे अजोर्गीशुनयाने वहे छे. दास
 ति खने ते वहे छे—जौदारिक दर्शर १, जौदारिक उतांग
 जापिर १, जशुम १. ए कदिदुग तपा शुनविहापोगेने
 जशुमविहापोगेति १. ए खगतिदुग, मन्वेक १, म्पि
 शुम १. ए मन्वेकतिग, छ संस्पान ६ छे सन्वदुग्ल १
 य २, सार्दी ३, वानन ४, कुन्द ५, हुंडक ६. ए उ
 द्दुग १, जवात १, पगवात १, उन्म १, वान १, स
 १, स्वर्श १, निनांन १, सेरुदरदी १, कनेरुदर
 नादि छे—मयस वन्वेकतिग, सन्वदुग्ल १ ॥ २१ ॥

પ્રસા પચઢિતિયુના, ઘેચળીઆહારજુઅલધીણનિગં ।

મણુગાઝ પનતંતા, અજોગિઅણુદીરગો મયવ ॥૨૪॥

ઉત્તેરણા નમ્મતા ॥

અર્પ—૫ દીન પ્રકૃતિ જર્ણ કીજેતે પ્રથમ મનવેદની
૧, અમ્તાવેદની ૨, મહાવનો આજરો ૧ ૫ સ્ત્રીઓ કો છે
વેદની ૨, વહાતક ૨, ધીર્વર્ધીન, મહાવનો આજરો ૧,
૫ જાઝ કહીલે, ઉદયને પાવ નીકલે છે જીગ્મને સમને
સુચરને ૮ જાઝ કહીલે, નિચરે બિહુન ૫૩ જીતા છે,
જાઝને સુચર ૬૧ છે, નમ્મે કેમટિ ૬૩ જીગ્મ છે રમ્મે
સત્તાવન છે, રમ્મને હાપ ૫૬ છે રમ્મે રાંધે મને મોલ
૫૪ જીતા છે અને વંજે મને રમ્મ ૫૨ જીગ્મ છે,
રોમે સુચરને વાઝીન ૪૦ ઉચ્ચ છે, અને વંદમે અજોગ
સુચરને જીતા નહીં અહીંયક છે સિદ્ધ પાવ ને અશ્મની
છે, ૫૨૭ે વંદે સુચરને જીગ્મ પૂર્ણ પદ. ॥૨૪॥

સત્તા કમ્માણ દિદ્, ઘંધાહઅલહઅત્તલામાણં ।

સંતે અઢયાલસયં જાઝવસમુર્વિજિણુવીયતઢ્ઢપ ॥૨૫॥

અર્પ—હવે વંદે સુચરને સ્ત્રી વરે છે ત્રિહાં સ્ત્રીઓ
અર્પે રહે છે—સે રમ્મની મિત્રિ જાઝ વર્ધી ઉદય વિના
અપ્પા સેવે સહિત છે જીગ્મ હાપ ને જિન પાની મૌની
જિન સે રમ્મ તે સત્તા રહીલે, જ પ્રવદિકપને આતનાદી
દોર્ડનાઝ પને તે સત્તા જાગવી, હવે અન્દાનઝેલિની સત્તા
કહે છે—સે જીવ અન્દાન સનકીવી, અન્દાન વારિધી; તેહની
સત્તાને કાંઈ પ્રકૃતિ પટે નહીં, તેહને અન્દાન ૧૧ રમ્માને

ઓહે અટ્ટારસયં, આહારદુગૂણમાહલેસતિગે ।
તં તિત્થોણં મિચ્છે, સાસણાહસુ સઘહિં ઓહો ॥૨૨॥

અર્થ—ઓહે—સામાન્યે ૧૧૮ એકસો અઢાર - પ્રકૃતિ છે. આહારક દોય કાઢીજે; તિવારે ૧૧૮ એકસો અઢારનો બંધ છે. ત્રીન લેશ્યા કૃષ્ણ, નીલ, કાપોતમે ત્રીનમે તીર્થકર નામ કાઢીજે; તિવારે મિથ્યાત્વમે એકસોસત્તર ૧૧૭ નો બંધ છે, સાસનન પ્રમુખમે વીજે કર્મગ્રંથમે કહ્યો તિમ જાણવો. ॥ ૨૨ ॥

તેઝ નિરયનવૂણા, ડજોઅચડનિરયવારવિણસુકા ।
વિણ નિરયવારપમ્હા, અજિણાહારા હમા મિચ્છે ॥૨૩॥

અર્થ—તેજોલેશ્યામે નરક ૩, સૂક્ષ્મ ૩, વિકલેદ્રી ૩, ૫ ૧ નવ કાઢીજે; તિવારે એકસો ૧૧૧ રૂપાનો બંધ છે. ડયોત ૧, તિર્થચ ૩, ૫ ચ્યાર ૪. નરક ૩, સૂક્ષ્મ ૩, વિગ્ન ૩, એકેદ્રી ૧, થાવર ૧, આતાપ ૧, ૫ ૧૨ મઝીને ૧૬ કાઢીજે; તિવારે શુક્લેશ્યામે ૧૦૪ એકસો ચ્યારનો બંધ છે. અને નરકાદિક ૧૨ કાઢીજે; તિવારે પદ્મલેશ્યામે એકસો આઠ ૧૦૮ નો બંધ છે, ૫ ત્રીને લેશ્યામે જિનનામ ૧, આહારક ૨, ૫ ત્રીન કાઢીજે. મિથ્યાત્વમે ૧૦૮, તેજોમે ૧૧૧ એકસો રૂપા, શુક્લમે ૧૦૪, પદ્મમે ૧૦૮ જાણવો. ॥ ૨૩ ॥

સઘગુણભવસન્નિસુ, ઓહુઅભઘાઅસન્નિ મિચ્છસમા ।
સાસણિ અસન્નિ સન્નિવ, કર્મમણભંગો અણાહારે ॥૨૪॥

અર્થ—મધ્યમાર્ગણામે, સંજ્ઞીમાર્ગણામે સર્વ ગુણટાગા છે. બંધ કર્મગ્રંથની પેરે બંધપ્રકૃતિ જાણવી. અમધ્યમાર્ગણામે ૬૪

અપૂર્વકરણ ગુણદાણા તાંદ્રે એકસો પીસ્તાઝીસની સત્તા છે. નરકનો આડલો, તિર્યચનો આડલો ને દેવાયુષ્ય એમ ત્રીણ આડલો રાખાવે; તિવારે ૧૪૫ એકસો પીસ્તાઝીસની સત્તા છે. પછી અનંતાલ્લર્ધી ક્રોધ, માન, માયા, લોભ ૪. સનકીત મોહનો ૧, મિશ્રમોહનો ૨, મિથ્યાન્વ મોહનો ૩. એ ૭ સાત મહત્તિ રાખાવે; તિવારે ૧૪૮ એકસો અડતાઝીસની સત્તા રહે છે. અનિશ્ચિતિ વાદરને પેહેલા ભાગ તાંદ્રે. અનિશ્ચિતિ વાદરના નવ ભાગ છે. ॥ ૨૭ ॥

ધાવરતિરિનિરયાયવ-દુગધીણતિગેગવિગલસાહારં ।
તોલલ્લઓ દુવીસસયં, વિયંમિ વિયતિઅકસાયં તો ॥ ૨૮ ॥

અર્થ-હવે અનિશ્ચિતિવાદરનો યીજો ભાગ કહે છે-
ધાવર ૧, સૂક્ષ્મ ૧, તિર્યચગતિ ૧, તિર્યચાનુપૂર્વિ ૧, નરકગતિ ૧, નરકાનુપૂર્વિ ૧, આતાપ ૧, ઉદ્યોત ૧, નિદ્રાનિદ્રા ૧, મચ્છાપ્રચલા ૧, યીજાઝી ૧, એકેઝી જાતિ ૧, ચેઝી ૧, તેઝી ૧, ચૌરેઝી ૧, સાચારણ ૧, એ સોઢ મહત્તિ સત્તાને રાખે; તિવારે એકસો ચાવીસ ૧૨૨ ની સત્તા છે; એ અનિશ્ચિતિ વાદરને યીજે ભાગે ૧૨૨ ની સત્તા છે. હવે ધીજે ભાગે કપાપની યીજી ધોવઝી અપ્રત્યાલ્પ્યાન ક્રોધ ૧, માન ૨, માયા ૩, લોભ ૪. પ્રત્યાલ્પ્યાની ક્રોધ, માન, માયા, લોભ. એ ૮ આઠ કાર્ટીજે. ॥ ૨૮ ॥

તદ્દાઝીસુ ચડસતેરવારણપણચડતિહિઅસયકમસો ।
નપુઝિત્થિહાસલ્લગપુંસ ઈરિઅકોહમચનાયલ્લઓ ॥ ૨૯ ॥

અર્થ-તિવારે અનિશ્ચિતિવાદરને ધીજે ભાગે ૧૧૪ એકસો

ॐ नमः सिद्धम् ।

अथ चतुर्थः कर्मग्रन्थः

॥ आप्पावृत्तम् ॥

नमिअ जिणं जियमग्गण-गुणटाणुवओगजोगलेसाभं
बंधप्पबहुभावे, संखिज्जाइ किमवि वुच्छं ॥ १ ॥

अर्थ—नमस्कार करी जिन वीतगग देव प्रत्ये ठे ल
भणी जे अवोधजीवने सुझाया. जीवना १४ भेद छे, क
णाना ६२ वासठ भेद छे, गुणटाणां १४ वाद, उपपेग १२,
योग १५ पंनार, छेदया ते छ ६ छे, वंवादिक क्कया ४, ४
हेतु ५७, अल्पवद्वत्व, भाव मूल पांच, उत्तरभेद ५३, संस्कार
असंख्यातो, अनंतो ए बोड विस्वारीने कदेसुं ते कइ छं ॥ १ ॥

नमिअ जिणं वत्तवा, चउदसजिअटाणणसु गुणटाणा
जोगुवओगो लेसा, बंधोदओदीरणासत्ता ॥

पाठान्तरम् ।

चउदसजिअटाणेसु, चउदसगुणटाणाणि जोग ५
उवओगलेसबंधो-दओदीरणमंतअट्टपण ॥ २ ॥

तह मूलचउदमग्गण-टाणेसु वामद्विउनांसु व।
जिअगुणजोगुवओगा, लेमप्पबहुं च छट्टाणा ॥

पाठान्तरम् ।

चउदसमग्गणटाणे-सु मूलपणसु विमद्वि उगंठ
जिअगुणजोगुवओगा, लेमप्पबहुं च छट्टाणा ॥ ३ ॥

સત્તા છે. હવે અજોગી ચૌદમે ગુણદ્રાગાને પેહેઠે મ પંચામી ૮૫ ની સત્તા છે. અને યીજે માગે વિદ્યુત્તર સ્થ વહે છે-દેવદુગ દેવગતિ ૧, દેવાનુમૂર્તિ ૧. સ્વગદ્દુગ-
હામોગતિ ૧, અશુભવિહાપોગતિ ૨, ગંધદુર્ગ-મુર્ગધ ૧,
૨, પાસ-પ્રસ આટ ૮, વર્ગ પાંચ ૫, સ્ત પાંચ ૫,
પાંચ ૫, સંવાતન ૫, પાંચ અને નિર્માણ નામ કર્મ ॥

સંવચનઅધિરસંતાણહકઅગુરુલહુચઉઅપજત્તં ।
સાયં ચ અસાયં વા, પરિત્તૂવંગતિગમુસરનીયં ॥

અર્થ-સંવચન છ ૬, અધિર ૧, અશુભ ૧. હુર્મગ
હુસ્તર ૧, અનાદેય ૧, અવસ્ટ ય અધિર છ ૬. સંસ્થાન
૬, સમચરંસાદિ છ. અગુરુલહુ ૧, પરાવાન ૧, ઉપવાન
ઉસાત ૧, અવર્પાન ૧, સાત્રા અપવા અસાત્રા એક પ્રત્યે
નિગ્. ઉપાંગર્જીન આદારિક ઉપાંગ ૧, વૈક્રિય ઉપાંગ ૨, આ
સ્ક ઉપાંગ ૩. મુસ્ત્રનામકર્મ ૧, નાંધર્ગોત્ર ॥૩૨॥

વિસયસિદ્ધિઓઅ ચરિમે, તેરસમણુઅતસતિગજસાહુ
સુભગજિણુચપર્ણિદિય-સાચાસાયેગચરહેઓ ॥૩૩॥

અર્થ-૫ વહોત્તે ૭૨ પ્રકૃતિ સ્વસ્થા; નિવારે અજોગ
વેદર્થને છેહેઠે માને તેર પ્રકૃતિની ૧૩ ની સત્તા છે, તે તે
૧૩ પ્રકૃતિનાં નામ વહે છે-મહાપ્રણાનિ ૧, મહાપ્ર આનુમૂર્તિ
૨, મહાપ્ર આસ્ત્રી ૧, પ્રસ ૧, વાદર ૧, પર્વાન ૧, આદેય
૧, શુભગ ૧, જિનકીર્યકર ૧, ઉર્ધ્વગૌર ૧, પંથેદ્રોની જાતિ
૧, સાત્રા અસાત્રા માંદેહી એક પ્રકૃતિ જે રહી હોય તે પગ
૫ તેરે છેહે સમને સ્વસ્થી મોઝ પાને. ॥૩૩॥

છે. શેષ બાકી સૂક્ષ્મ અપર્યાપ્તો ૧, સૂક્ષ્મ પર્યાપ્તો ૧, ચાર
 એકેન્દ્રી પર્યાપ્તો, બેન્દ્રી પર્યાપ્તો, તેન્દ્રી પર્યાપ્તો, ચૌરેન્દ્રી પર્યાપ્તો,
 અસંજી પંચેન્દ્રી પર્યાપ્તો, એ જીવસ્થાનક એક મિધ્યાત્વ ગુણ
 ઠાણો છે. ॥ ૬ ॥

અપજ્જત્તછક્કીકમુરલ, મીસા જોગા અપજ્જસન્નીસુ।
 તે સવિઝવિ મીસણસુ, તેણુ પજ્જેસુ ઊરલમન્ને ॥૭॥

અર્થ—હવે ૧૪ જીવસ્થાનકે ૧૫ યોગ કહે છે—
 સૂક્ષ્મ અપર્યાપ્તો ૧, ચાદર અપર્યાપ્તો ૧, બેન્દ્રી અપર્યાપ્તો ૧,
 તેન્દ્રી અપર્યાપ્તો ૧, ચૌરેન્દ્રી અપર્યાપ્તો ૧, અસંજી પંચેન્દ્રી
 અપર્યાપ્તો એ છ ૬. જીવસ્થાનકમેં કાર્મણ ૧, અને ઔદારિક
 મિશ્ર ૧. એ બે યોગ છે. અને સંજી પંચેન્દ્રી અપર્યાપ્તમેં કાર્મણ
 ૧, ઔદારિકમિશ્ર ૨, અને વૈક્રિયમિશ્ર એ ત્રણ ૩ યોગ છે.
 અને શરીરપર્યાપ્તિ કીવાં પછી ઔદારિક કાપયોગ મેં ૩ ૪
 ચ્યાર યોગ છે. ॥ ૭ ॥

સવ્વે સન્નિપજ્જત્તે, ઊરલં સુહુમે સભાસુ તં ચઠસુ।
 વાયરિ સવિઝવિદુગં, પજ્જસન્નિસુ ચાર ઊવઝોગા ॥૮॥

અર્થ—સંજી પંચેન્દ્રી પર્યાપ્તમેં સર્વ ૧૫ યોગ છે. દર
 પર્યાપ્તમેં એક ઔદારિક યોગ છે. બેન્દ્રી પર્યાપ્તો, તેન્દ્રી પર્યાપ્તો,
 ચૌરેન્દ્રી પર્યાપ્તો, અસંજી પંચેન્દ્રી પર્યાપ્તો, એ છ ૬ યોગ
 નકમેં દોષ ૨, યોગ છે. ઔદારિક કાપયોગ ૧, અમર
 મૃત્યુ વચ્ચનયોગ ૨, ચાદર પર્યાપ્તમેં ત્રીન યોગ છે. એન્દ્રી
 ૧, વૈક્રિય ૨, વૈક્રિયમિશ્ર ૩, એ ત્રીન યોગ છે. ચાર
 કાપઆશ્રીને વૈક્રિય છે.

કૃષ્ણ ૧, નીલ ૨, કાપોત ૩, એવં ત્રણ ૩. હવે સંજીવ
એકેન્દ્રીયા માંડી સંજીવેન્દ્રી અપર્યાપ્તે પર્યત-૧૩, જીવ
તાંઈ સાતકર્મ આઠકર્મ ન બાંધે; તિવારે આઠકર્મ સહિત દે
બંધ છે. હમ ઉદીરણા પળ સાતની અપ્રવા ૮. આઠની જ
સંજીવપર્યાપ્તમે મૂલકર્મ આઠ બાંધે. ॥ ૧૦ ॥

સત્તદ્વૈષ્ણવેન્દ્રી, સંતુદયા સત્ત અદ્વૈષ્ણવેન્દ્રી ચત્તારિ ।
સત્તદ્વૈષ્ણવેન્દ્રી, ઉદીરણા સન્નિપજ્જતે ॥ ૧૧ ॥

અર્થ—આઠવા વિના સાત બાંધે. મોહની આઠ વિના છ
કર્મ બાંધે. દશમે ગુણઠાણે જ્ઞાનાવરણી, દર્શનાવરણી, નામ, મોહ
નીય, અંતરાયનો બંધ વિચ્છેદ કરે માટે તે વિના ૧૧
૧૨ વારમે ગુણઠાણે એક વેદની કર્મ બાંધે. સંજીવેન્દ્રી પર્યા
પ્તમે ઉદય અને સત્તા આઠની, મોહની કર્મ વિના સાતની
જ્ઞાનાવરણી, દર્શનાવરણી, અંતરાય વિના ચાર ૪ ની જાણવી.
સંજીવેન્દ્રીપર્યાપ્તમે ઉદીરણામે આઠની, આઠવા વિના સાતની,
આઠવા વેદની વિના છની, તિળમે મોહની વિના પાંચની, તિળમે
જ્ઞાનાવરણી, દર્શનાવરણી, અંતરાય કાઢીજે; તિવારે દોયની ઉદી
રણા છે. ॥ ૧૧ ॥

ગઈદિંદિય અ કાણ જોણ, વેણ કસાયનાણેસુ ।

સંજમદંસળેસા, ભવસમ્મે સન્નિઆહારે ॥ ૧૨ ॥

અર્થ—હવે ૧૪ માર્ગના મૂલ અને ઉત્તર માર્ગના ૬૨,
તેનાં નામ કહે છે—ગતિ ૪, ઇન્દ્રિય ૫, કાય ૬, યોગ ૩, વેદ
૩, કષાય ૪, જ્ઞાન ૮, હિંસા અજ્ઞાનને લીધા તે માર્ગના
પ્રવર્તે વારતે સંયમ ૭, દર્શન ૪, લેશ્યા ૬, મધ્ય ૨, સપ-
કીત ૬, સન્નિ ૨, આહારક ૨. એ માર્ગનાં નામ કહ્યાં. ॥ ૧૨ ॥

तचारित्र ५, देशविरति ६, अविरति ७. हवे ४ दर्शनं ना
कहे छे—चक्षुदर्शन १, अचक्षुदर्शन २, अवधिदर्शन ३, केव
दर्शन ४. ए च्यारे दर्शन अनाकार उपयोग—सामान्य उपयो
छे. ॥ १५ ॥

किण्णहानीलाकाऊ—तेऊपम्हा य सुक्क भविअरा
वेअगखइगुवसममिच्छमीससासाण सन्निअरे ॥१६॥

अर्थ—हवे छलेश्यानां नाम कहे छे—कृष्ण लेश्या १, नील
लेश्या २, कापोतलेश्या ३, तेजोलेश्या ४, पद्मलेश्या ५, शुक्ल
लेश्या ६. हवे भव्ये नाम कहे छे—भव्य १, अभव्य २. समकी
कहे छे—क्षयोपशम समकीत १, क्षायक समकीत २, उपशम ३
मिथ्यात्व ४, मिश्र ५, सास्वादन ६. संज्ञी १, असंज्ञी २. ॥

आहारेअरभेआ, सुरनिरयविभंगमइसुओहिदुगे ।
समत्ततिगे पम्हा, सुक्कासन्निसु सन्निदुगं ॥ १७ ॥

अर्थ—आहारक १, अणाहारक २. ए वासठ मार्गणानं
नाम कहां. हवे वासठ मार्गणाए १४ भेद कहे छे—देवगति १,
नरकगति २, विभंग अज्ञान ३, मतिज्ञान ४, श्रुतज्ञान ५, अव
धिज्ञान ६, अवधिदर्शन ७, उपशम ८, क्षायक ९, क्षयो
पशम १०, पद्मलेश्या ११, शुक्ललेश्या १२, संज्ञी १३, ए
तेर १३ मार्गणामें संज्ञीपंचेन्द्री पर्याप्तो अने संज्ञीपंचेन्द्री अ
र्याप्तो ए ये जीवस्थानके लाभे बीजा नही. ॥१७॥

तमसन्नि अपज्जजुअं, नरे सवायरअपज्जतेऊए ।
थावरइगिंदि पढमा, चउवार असन्नि दुदु विगले ॥१८॥

અર્થ—પુરુષવેદ ૧, સ્ત્રીવેદ ૧, નપુંસકવેદ ૧, ષોઢ ૧ માન ૧, માયા ૧. એ છ ૬ માર્ગનામે મિથ્યાત્વસુ માંડી અનિવૃત્તિવાદર પર્યંત નવ ગુણઠાણા છે. લોભ કપાપમે મિથ્યાત્વ સૂક્ષ્મસંપરાય પર્યંત ૧૦ ગુણઠાણા છે. અવિરતિમાર્ગનામે મિથ્યાત્વસુ અવિરતિ તાંડિ એ ૪ ચાર ગુણઠાણા છે. મતિજ્ઞાન ૧, શ્રુતઅજ્ઞાન ૧, વિભંગજ્ઞાન ૧. એ ત્રણ ૩ માર્ગનામે પેહેલાં વે અથવા ત્રણ ૩ ગુણઠાણા છે. અવશુદ્ધદર્શન ૧, ચક્ષુદર્શનમે ૧, મિથ્યાત્વસુ ક્ષીણમોહતાંડિ ચારે ગુણઠાણા છે. યથાલ્પ્યાતચારિત્રમે ઇગ્યારમો ચારમો તેરમો ચૌદમો એ ચાર ૪ ગુણઠાણા છે. ॥ ૨૩ ॥

મળનાણિ સગ જયાઈ, સામાઈઅછેઅચડ દુન્નિ પરિહાર
કેવલદુગિ દોચરમા, જયાઈ નવમડસુઓંહિદુગે ॥૨૪॥

અર્થ—મન:પર્યાયજ્ઞાનમે પ્રમત્તગુણઠાણેસુ માંડી રાગમોહ તાંડિ સાત ગુણઠાણા છે. સામાયિક ૧, છેદોપસ્થાપનીયમે છેદ પ્રમત્ત ગુણઠાણે શું માંડી નવમા તાંડિ ૪ ચાર ગુણઠાણા છે. દુન્નિ પરિહાર-પરિહારવિશુદ્ધિમાં પ્રમત્ત અપ્રમત્ત એ દોઢ ગુણઠાણા છે. કેવલજ્ઞાન કેવલદર્શનમે સર્વોગ-અપોગ એ દોઢ છેહેલાં ગુણઠાણા છે. મતિજ્ઞાન ૧, શ્રુતજ્ઞાન ૧, અવધિજ્ઞાન ૧, અવધિદર્શન ૧. એ ચાર માર્ગનામે અજડ અવિરતિ ગુણઠાણે સુ માંડીને ક્ષીણમોહ તાંડિ નવ ગુણઠાણા ૯ છે. ॥૨૪॥

અડ ઉવસમિ ચડ વેઅગિ, સ્વઈએ ઇકાર મિચ્છતિગ દેસે
સુહમે સુદ્ધાણં તેરસ, જોગઆહારસુદ્ધાએ ॥ ૨૫ ॥

અર્થ—ઉપશમતમકીતમે અવિરતિશું માંડી ઉપશાન્તમોહ તાંડિ

४, सत्यवचनयोग ५, असत्यवचनयोग ६, मिश्रवचनयोग ।
 असत्यामृषावचनयोग ८, वैक्रियकाययोग ९, आहारककायप
 १०, औदारिककाययोग ११, वैक्रियमिश्रकाययोग १२, आह
 रकमिश्रकाययोग १३, औदारिकमिश्रकाययोग १४, कर्मण
 योग १५. ए पन्नर योगनां नाम कल्यां. अनाहारक मार्गण
 एक १ कर्मण काययोग छे. ॥ २७ ॥

नरगइपणिंदितसतणु-अचक्खुनरनपुंसकायसम्मदु
 सन्नि छलेसाहारग-भवमइसुओहिदुगे सवे ॥ २८ ॥

अर्थ—मनुष्यगति १, पंचेन्द्री १, यसकाय १, कायत्तेन
 १, अचक्षुदर्शन १, पुरुषवेद १, नपुंसकवेद १, काय ४,
 क्षायिक समकीत १, क्षयोपशम समकीत १, सन्निमार्गण
 १, छ लेइया मार्गणाए ६, आहारक १, भय १, मतिहान
 १, श्रुतज्ञान १, अवधिज्ञान १, अवधिदर्शन १. एट्ठी मर्
 णामे सर्व १५ पन्नर योग छे. ॥ २८ ॥

तिरित्थि अजय सासण-अनाणउवममअभवमिच्छेनु।
 तेराहारकदुगूणा, ते उरलदुगूण मुरनरण ॥ २९ ॥

अर्थ—तिर्यचगति १, स्वावेद १, अतिरति १, कम्मल
 १, अज्ञान तीन ३ मे, उपशम समकीतने १, अमय मर्
 णामे १, मित्यान्वमे १, एनट्ठी मार्गणामे १३ तेर देग छे.
 आहारक दोष आहारक श १, आहारक उपांग २. ५ ६
 काडीने; निवार १३ तेर मं वेमार्द मं अद्वैत
 औदारिक उपांग १, औदारिक उपांग २. १ ५ ६ काडीने
 देवगति १, नरकगति १. ११ अतिरति देग छे ॥ २९ ॥

ટાળો પ્રહ્નિ ૧૧૭ વંચ છે. અંગેડીમાર્ગંગામે મિધ્યાન્યમે ૧૧૭ નો વંચ છે. સામ્વાદન ગુણટાણે ૧૦૧ નો વંચ છે. ત્રિમ સંદાનો વળો ત્રિમ જાગરો. અનાતાર્યમાર્ગંગામે વાર્મગદાનીસ્તી પરે જાગરો. ૧૧૨ સામાન્દે, ૧૧૭ મિધ્યાન્યે, ૯૪ સામ્વાદને, ૭૫ ગમકિતમે. તેરમે ષ્કસાના ૧, અપોમિમે અવંચ છે. ॥૨૪॥

તિસુ દુસુ સુગતદ્ગુણા, ચતસગનેરત્તિ વંધસામિત્તં ।
દેવિંદમૂરિરદ્યં લિહિયં. નેયં વર્મ્મત્થયં સોઽં ॥૨૫॥

અર્થ—ગુણ ૧, નીલ ૨, વાપોત ૩, ષ્ ૪, ત્રીન દેશ્યામે પટેલાં ૪ પ્યાર ગુણટાણા છે, તેજોદેશ્યા, પદ્મદેશ્યામે પટેલા સાત ૭ ગુણટાણા છે. દુસુ, દેશ્યામે ષ્ક. તેરમ ૧૩ મું ગુણ-ટાણે છે. અપોમીગુણટાણે નહીં. ષ્ વંચગરામિત્ત વીજો વર્મદંષ્ટર પો વપો. દેવેન્દ્રમૂરિ આચાર્યે લિહ્યો છે. વર્મ્મત્તવ વીજો વર્મદંષ્ટર ભગીને પટેલા વીજો ભગવો. ॥ ૨૫ ॥

इति तृतीयवर्म्मग्रन्थ ट्वार्धसमेन समाप्त ॥३॥

ચઠદત્તગુણેસુ જિઅજો-ગુવઓગલેસા ય વંધહેઝ ય
વંધાઈઅચઠઅપ્પા વહું, ચ તો ભાવસંત્વાઈ ॥
પાઝાન્તરમ્ ।

ચઠદત્તગુણઠાણેસુ, જિઅજોગુવઓગલેસ્તવંધા ય।
વંધુદયુદીરણાઓ, સંતપ્પ વહુચ્ચદત્તઠાણા દારગાહાઓ ૪
હવે પેહેલાં જીવના ચૌદ નેદ કહે છે.

ઈહ સુહમવાયરેગિંદિ, વિતિચઠ અસન્નીપંચિંદી।
અપઞ્ચત્તા પઞ્ચત્તા, કમેણ ચઠદત્ત જિયઠાણા ॥ ૫ ॥

અર્થ—અન્ન એકેન્દ્રિય એ એક નેદ ૧, વાદર એકેન્દ્રિય એ
વીજો નેદ ૨, ચેદ્દી ૩, તેદ્દી ૪, ચૌદ્દી ૫, અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રી ૬,
સંજ્ઞી પંચેન્દ્રી એ સાત ૭ પર્યાના, અને એ ૭ સાત અપર્યાતી એ
અણુક્રમે સંસારી જીવનાં ૧૪ ચૌદ સ્થાનક જાગવાં. ॥ ૫ ॥
હવે ચૌદે જીવસ્થાનકે ગુણઠાગાં કહે છે.

વાયરઅસાન્નિવિગલે, અપ્પજિપદમવિઅસન્નિઅપઞ્ચત્તે।
અજયણુઅત્તન્નિપજ્જે, સદ્વગુણા નિચ્છસેસેસુ ॥ ૬ ॥

અર્થ—વાદર એકેન્દ્રિય અપર્યાતી ૧, અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રી
અપર્યાતી ૨, ચેદ્દી અપર્યાતી ૩, તેદ્દી ચૌદ્દી ૫, અપર્યાતી
એ પાંચ જીવસ્થાનક નેદે પેહેલો નિવ્યાત્વ ૧, વીજો સાત્વા-
ન ૨, એ બે ગુણઠાગા છે અને સંજ્ઞી પંચેન્દ્રી અપર્યાતી દ્વય
ક જીવસ્થાનકને ત્રીણ ગુણઠાગા છે. પ્રથમ નિવ્યાત્વ ૧,
સાદન ૨, અને અવિરતિ સમકિત ૩ એ ત્રણ છે. સંજ્ઞી
ન્દ્રી પર્યાતીને ફોને એક જીવનેદનાં સર્વ ૧૪ ગુણઠાગા
૬૩

वर्गगण्यस्य प्रकारः

हवे जीवस्थानके उपयोग वदे हे. संज्ञांपंचेन्द्रोपर्या
 वारे उपयोग हे १२. पांच ज्ञान, त्रिषु अज्ञान, व्यात
 दर्शन. ए वार उपयोग करा. ॥ ८ ॥
 पञ्चचउरिदिजस्तन्निषु. दुदंतदुअनाणदस्तनु चकख

विणा ।

सन्नि अपज्जे मणनाण-चकखुकेवलदुगविहणा ॥९॥

अर्थ-दोरेन्द्रो पर्याप्ताने, अज्ञां पंचेन्द्रो पर्याप्ताने दोष
 दर्शन, अज्ञान १, अज्ञानदर्शन २. दोष २ अज्ञान-मति-
 ज्ञान १, धन अज्ञान २. ए ४ व्यात उपयोग हे. मुख्य
 पर्याप्तो १, मुख्य अपर्याप्तो २, वाद पर्याप्तो ३, वाद अपर्याप्तो ४,
 वेन्द्रो अपर्याप्तो ५, वेन्द्रो पर्याप्तो ६, तेन्द्रो अपर्याप्तो ७, तेन्द्रो
 पर्याप्तो ८, दोरेन्द्रो अपर्याप्तो ९, संज्ञा अपर्याप्तो १०. ए दत्त
 जीवस्थानकनेदमे अज्ञानविना ३ वग वे मतिज्ञान १,
 धनअज्ञान २, अज्ञानदर्शन ए तीन उपयोग हे. संज्ञा पंचेन्द्रो
 अपर्याप्ताने-मनःपर्याप्तान १, अज्ञानदर्शन १, केवलज्ञान ३,
 केवलदर्शन ४; ए व्यात ४ उपयोग नहीं; बाकी वग ज्ञान
 ३, वग अज्ञान ३, दोष दर्शन २. ए आठ उपयोग हे. ॥९॥
 सन्निदुगिष्टलेसअप-ज्वायरे पडनचउतित्तेसेनु ।

सत्तट्ठबंधुदीरण-संतुदया अट्ठ तेरसनु ॥ १० ॥

अर्थ-हवे जीवस्थानके छेदना वदे हे-संज्ञांपंचेन्द्रो
 अपर्याप्तो ए दोषने ६, छ छेदना हे, अपर्याप्त वाद एकेन्द्रोने
 महेन्द्रो व्यात ४ छेदना हे-वृष्ण १, नील २, काशोत ३, वेदो
 ४, ए व्यात हे. दोष ११, जीवस्थानके तीन छेदना हे-

તેર યોગ છે. આહારક સાધુને થાય. અપૂર્વકરણ ૮ મું, અનિ-
વૃત્તિ વાદર ૯ મું, સૂક્ષ્મસંપરાય ૧૦ મું, ઉપશાન્તમોહ ૧૧ મું
ક્ષીણમોહ ૧૨ મું, એ ૫ પાંચ ગુણટાણે ૪, મનના ૪, વચ-
નના ૧, ઔદારિક એ નવયોગ છે. મિશ્ર ગુણટાણે નવ તેહીજ
તેમાં વૈક્રિય ૧, મેઢીજે તિવારે ૧૦ દસ યોગ છે. દેસવિભિન્ને
નવ તેહીજ અને વૈક્રીય બે મેઢીજે તિવારે ૧૧, યોગ થાય. ૪૧

સાહારદુગ પમત્તે, તે વિડવાહાર મીસવિણુ ઇઅરે।
કમ્મુરલ દુગંતાઈમ, મળવયણ સજોગિ ન અજોગિ ૫૩

અર્થ—એ ઇગ્યાર યોગ માંહે આહારદુગ-આહારક રહ્યો
૧, આહારકમિશ્ર એ બે મેઢીજે તિવારે પ્રમત્ત ગુણટાણે ૧૧
તેર યોગ છે. ઇણ તેરમે વૈક્રિયમિશ્ર, આહારકમિશ્ર કાટીજે
તિવારે અપ્રમત્ત ગુણટાણે ૧૧ ઇગ્યારે યોગ છે. નવી લક્ષિ ન
કરે સાતમો અપ્રમાદી છે, લક્ષિ પ્રમાદી ફોરવે, કાર્મણ ૧,
ઔદારિક બે, અંત્ય આદિમ, મનવચને મેઢવે-સત્ય મનોયોગ,
અસત્યામૃષા મનોયોગ, સત્ય વચનયોગ, અસત્યામૃષા વચનયોગ,
એ ૭ સાત યોગ તેરમે સયોગી કેવઢી ગુણટાણે છે. સજ-
ઘાત કરતાં કાર્મણ યોગ છે. ચૌદમે અયોગિ કેવઢી ગુણટાણે
યોગ એકપણ નથી અયોગી છે. ॥ ૫૦ ॥

તિ અનાણ દુ દંસાઈમ, દુગે અજયદેસિનાણ દંસનિં।
તે મીસિમીસ સમણા, જયાઈ કેવલિ દુગંત દુગો ૫૪

અર્થ—હવે ગુણટાણે ઉપયોગ કહે છે-નિમ્પાન્ન ૧, દ-
સ્વાદન ૨, એ બે ગુણટાણે ત્રણ ૩ અજ્ઞાન, બે દંત-
અવશ્તુ એ પાંચ ઉપયોગ છે. અવિરતિ સમકાન્ત. દેસનિં

अतः सुखं ते. क्षीयमानमस्मिन्ने अविनिर्मुक्तं अनन्त
नष्टं एव सुखं ४ ते क्षीयमानमस्मिन्ने अविनिर्मुक्तं मांही
अनेन केन नष्टं ११ अन्तरं सुखं ते. निष्कामने
निष्काम सुखं ते. मन्त्रदाने मन्त्रदान सुखं ते.
निष्कामे १ निष्काम सुखं ते. देवदत्तनि देवदत्त सुखं ते.
हो. दानमंगलाने दानमंगल सुखं ते. मनोपोगे १, वक्त्र-
नपोगे १, कानपोगे १, अङ्गुष्ठ १, सुखेदपोगे १. ५ पांच
मंगलाने निष्कामं मांही सुखेदपोगे नष्टं १३ ते सु-
खं ते. ॥ २५ ॥

अस्तित्वं पदमदुगं, पदनिलेखानु छय दुनु सत्त ।
पदनंतिमदुगजजया. अणहारे मंगलानु गुणा ॥ २६ ॥

अर्थ—अनन्तमंगलाने निष्काम १, सन्त्रादन २. ५
दोष सुखं ते. तेरे तीनोदपने निष्कामं मांही प्रवत्त
नष्टं ६ सुखं ते. तेरेदपने. पदोदपने, निष्काम-
तुष्टं अदुगं नष्टं ७ सत्त सुखं ते. हवे अणहारे
मंगलानु-तेरेलां दोष ते-१ निष्काम, २ सन्त्रादन, वंनने
हो-तेरे ते सुखेदपोगे १, अनेगीकेवने १, (५ सुखं
वक्त्रं अनेपु) अने पांचने अजप अविनिर्मुक्तं सत्त ५
पांच सुखं अणहारे मंगलाने ते. पृष्ठे ५ ६२ वक्त्र
मंगलाने सुखं कदा. ॥ २६ ॥

सर्वेभ्योऽपि अस्तव्यं नोऽपि नपवय विउवि आहारे ।
उरले नोऽपि कम्मण, इज जोगा कम्म अणहारेण ॥

अर्थ—हवे उहां एतपोगलां नपव करे ते—अपनोपोगे
१, अल्पनोपोगे २, निष्कामोपोगे ३, अल्पजपानोपोगे

કમ્મુરલદુગં થાવર, તે સત્તિઉદ્ધિ દુગપંચ ઇગપવણે ।
છ અસન્નિ ચરમવચજુય, તં વિઉદ્ધિ દુગૂણચઠવિગલે ૩૦ ।

અર્થ—પૃથ્વીકાય ૧, અપ્કાય ૧, તેત્કાય ૧, વન-
સ્પતિકાય ૧, એ ૪ થાવર માર્ગનામે કાર્મણ ૧, ઔદારિક ૨,
ઔદારિકમિશ્ર ૩. એ ત્રીન યોગ છે. એકેન્દ્રી માર્ગનામે, વાયુકાય
માર્ગનામે પાંચ યોગ છે. તે કાર્મણ ૧, ઔદારિક ૨, ઔદારિક
મિશ્ર ૩, વૈક્રિય ૪, વૈક્રિયમિશ્ર ૫. એ પાંચ યોગ છે. અસન્નિ
માર્ગનામે ચરમ વચનયોગ અસત્યાઅમૃષા મેઝીજે; તિવારે પાંચ
યોગ તેહિજ એવં ૬ છ યોગ છે. વઝી એ છ માંહેયી વૈક્રિય-
દ્વિક કાઢીજે; તિવારે (વિક્લેન્દ્રી) વેન્દ્રી, તેન્દ્રી, ચૌરેન્દ્રીને ૪
ચ્યાર યોગ છે. ઔદારિક ૧, ઔદારિકમિશ્ર ૨, કાર્મણ ૩,
અસત્યાઅમૃષા એ ચ્યાર યોગ છે. ॥ ૩૦ ॥

કમ્મુરલમીસત્તિણુમણ-વચસમઙ્ગઅછેઅચક્ષુમણનાળે
ઝરલદુગ કમ્મપઢમંતિમમણવચકેવલદુગંમિ ॥ ૩૧ ॥

અર્થ—કાર્મણ ૧, ઔદારિકમિશ્ર એ દોય વિના બાકી ૧૩
તેર યોગ છે. ચ્યાર મનના, ચ્યાર વચનમા, દોય વૈક્રિય, એક
ઔદારિક, દોય આહારક. એ તેર યોગ છે. મનોયોગ ૧, વચન-
યોગ ૧, સામાયિક ૧, છેદોપસ્થાપનીય ૧, ચક્ષુદર્શન ૧,
મનઃપયંવજ્ઞાન ૧. એ છ ૬ માર્ગનાળે તેર યોગ ૧૬ છે.
ઝરલદુગ—ઔદારિક ૧, ઔદારિકમિશ્ર ૨, કાર્મણ એ ૩,
તથા પેહેનો અને છેલો મન અને વચનયોગ તે સત્ય મનોયોગ
૧, અસત્ય મનોયોગ ૧, સત્ય વચનયોગ ૧, અસત્ય વચનયોગ
૧. એ સાત યોગ તે કેવલજ્ઞાન ૧ અને કેવલદર્શન ૧. એ
બે માર્ગનાળે સાત યોગ છે. ॥ ૩૧ ॥

ગુણઠાણાસું માંડી તેરમા તાંડ ૬ છ ગુણઠાણે એક શુદ્ધ લેશ્યા છે. અયોગી ગુણઠાણે લેશ્યા નથી. અલેશી છે. વંધના ચ્યાર ૪ હેતુ છે—મિથ્યાત્વ ૧, અવિરતિ ૨, કપાય ૩, યોગ ૪ એ ચ્યાર કારણે કરી જીવને કર્મ લાગે છે. ॥૫૩॥

અભિગહિય મળભિગહિયા, ભિનિવેસિઅ સંસઙ્ગમળા
ભોગં।

પળ મિચ્છ વાર અવિરઙ્ગ, મળ કરણાનિયમુ છ જિય
વહો ॥ ૫૪ ॥

અર્થ—મિથ્યાત્વના પાંચ મેદ છે—અમિગ્રહમિથ્યાત્વ પરંપર માર્ગજ સત્ય છે એમ માને ૧ (આપણો કદાગ્રહ લેવે), વીજો અનમિગ્રહ મિથ્યાત્વ તે સર્વ ધર્મ સત્ય માને ૨, અમિનિવેશ—વીતરાગવચનની સ્વોદી પ્રરુપણા કરીને કદાગ્રહ છોડે નહિ ૩, સંસય—વીતરાગ વચન ઉપર મનમાં સંદેહ આણે ૪, અનાભોગ—અજ્ઞાનમિથ્યાત્વ એકેંદ્રીસું માંડી સર્વ જીવને એ પાંચ મિથ્યાત્વ જાણવાં. વાર પ્રકારની અવિરતિ છે—સ્પર્શ અવિરતિ ૧, રસન અવિરતિ ૨, ઘ્રાણ અવિરતિ ૩, ચશ્ત્રુ અવિરતિ ૪, શ્રોત્ર અવિરતિ ૫, મન અવિરતિ ૬, પૃથ્વીકાય હિંસા ૭, અપકાય હિંસા ૮, તેડકાય હિંસા ૯, વાડકાય હિંસા ૧૦, વનસ્પતિકાય હિંસા ૧૧, પ્રસકાય હિંસા ૧૨, એ વાર અવિરતિ કહી. ॥૫૪॥

વ સોલ કસાયા પનર, જોગ ઇઅ ઉત્તરા ડ સગવન્ના।
ગ ચડ પળ તિ ગુણેસુ, ચડ તિદુ ઇગ પચ્ચઓ વંધો ૫૫

અર્થ—નવ નોકષાય હાસ્યાદિ ૬ ત્રીન વેદ સોલે ૧૬
કપાય અનંતાતુલ્યવીયાદિક એ પચીસ ૨૫ કપાય. ૧૫ યોગ .

अर्थ—यमरात्रिमे १, तीनयोग—मन १, दयन १, कप-
योगे तीनयोग—मन १, स्वये २, ननुमकये ३, दृष्टमेरा
१, अहम् २, मन्त्राणि १, पंचेन्द्रा १, संज्ञा १, मन्त्रमे
१, एते १३, मार्गानि त्वं १२, बरे उत्तमो गे—दृष्ट-
शेनमे, पांच योगानि—मन १, नील २, करेन ३, तेज ४,
एत ५, मे एत ४ कर्माणि दश १०, उत्तमो गे—केव-
लान १, वेददर्शन २, ए दोष उना कीजे ॥३४॥

चउरिदि अस्तद्विदुअज्ञाण, दंत इग यितियावरि
अचक्खु ।

निअनाण दंतण दुगं, अनाणतिग अभविमिच्छदुगे ३५

अर्थ—द्वैतदर्शने १, अज्ञाने १, मतिअज्ञान १, धुनअ-
ज्ञान १, चहुरां १, अचहुरां १, ए एत ४ उत्तमो
गे—द्वैतदर्शने १, वेदार्थे १, नेत्रां १, पांच पात्रां ५, ए
जाट मार्गानि दोष २, अज्ञान १, अचहुरां ए तीन ३
उत्तमो गे. अने प्रम अज्ञान ३ मे अभवमे १, मिच्छदुगे
मिष्यत्वमे १, सत्त्वादनमे १, एत ६ मार्गानि पांच उत्-
तमो गे—३, अज्ञान अने वे दर्शन ए पांच मति अज्ञान
१, धुनअज्ञान २, विभंगज्ञान ३, चहुरां ४, अचहुरां
५, ए पांच गे ॥३५॥

केवल दुगे निअदुगं, नव ति अनाण विणु खईय
अहक्खाए ।

दंतण नाणविगं देसे, भीसिअज्ञाण भीसं तं ॥ ३६ ॥

બંવાય છે તે કહે છે તે સાંભળ્યો-ગ્રીજી ચોકડી ૪, સોગ ૨, અરતિ ૧, અધિર ૨, અપશ ૧, અંસાતા ૧, દેવાયુ ૧, નિદ્રા ૨, દેવ ૨, પંચેન્દ્રી ૧, શુભવિહાયોગતિ ૧, વ્રત ૧, નવક, શરીર ૩, ઉપાંગ ૧, સમચડસ ૧, નિર્માણ ૧, વર્ણ ૪, અગુરુલલુ ૪, હાસ્ય ૧, રતિ ૧, ભય ૧, દુગંઝા ૧, પુરુષવેદ ૧, સંજલણ ૪ દર્શનાવરણિ ૪, જ્ઞાનાવરણિ ૪, અંતરાય ૫, જસ ૧, ડંચગોવ ૧, એ ૬૫ પાંસટ પ્રકૃતિ વિષ્ય ૩, પ્રત્યયથી બંવાય છે. આહારકદ્રિક ૨, જિણ ૧ એ વ્રણ ૩ પ્રકૃતિ કપાય યોગથી બંવાય છે એ ૧૨૦ પ્રકૃતિનો બંધ છે. ॥ ૫૬ ॥

પણપત્ર પત્રતિય છહિય, ચત્ત ગુણ ચત્ત છ ચડદુગ વીસા સોલસ દસ નવનવ સત્ત, હેડળો નડ અજોગંમિ ॥૫૭॥

અર્થ—હવે ગુણઠાણે હેતુ કહે છે. મિય્યાત્વ ગુણઠાણે ૫૫ પંચાવન હેતુ છે, સાસ્વાદનમે પચાસ ૫૦ હેતુ છે. મિશ્રમે ત્રેતાલીસ હેતુ છે. સમકીત ગુણઠાણે ૪૬ છેતાલીસ બંધના હેતુ છે. દેશવિરતિ ગુણઠાણે ૩૯ ઓગણચાલીસ બંધહેતુ છે. પ્રમત્ત ગુણઠાણે છવીસ ૨૬ બંધહેતુ છે. અપ્રમત્ત ગુણઠાણે ૨૪ ચોવીસ બંધહેતુ છે. અપૂર્વકરણ આટમે ગુણઠાણે ચાવીસ ૨૨ બંધહેતુ છે. અનિશ્ચિત્તિવાદર ગુણઠાણે ૧૬ સોલ્લ બંધહેતુ છે. સૂક્ષ્મસંપરાયમે દસ ૧૦ બંધહેતુ છે. ઉપશાંતમોહમે નવ બંધહેતુ છે. ક્ષીણમોહમે નવ બંધહેતુ છે. સયોગિકેવલીમે સાત બંધહેતુ છે, અયોગી ગુણઠાણ અબંધક છે, તેથી ત્યાં કોઈ બંધહેતુ નથી. ॥૫૭॥

પણપત્ર મિચ્છહારગ, દુગુણ સાસાણિ પત્રમિચ્છવિણા ! મિસ્સદુગકમ્મઅણવિણ, તિચત્તમીસે અહચ્ચત્તા ૫૮

વચનયોગ પૂર્વે કહ્યો તે મનોયોગ સર્જીત પણ દ્રહ્યો છે. રૂપાં મનોયોગ વિના દ્રહ્યો છે તિને જીવનેદ ૮, ચેન્દ્રી ૨, તેન્દ્રીના ૨, ચોરેન્દ્રી ૨, અક્ષરો ૨, એ જાટ ૮, છે જે સત્તાને વચન છે પાં. રૂપાં ન ગણ્યા તે મુલ્યતા વચનયોગી છે. ગુણ-ટાગા વે છે. નિમ્યાત્વ ૧, સાસ્વાદન ૨, યોગ ૪ ચાર છે ચેરેન્દ્રીને કહ્યાં તે તે પણ વચનયોગ ૪, ચાર છે તે રૂપાં વચનયોગ મનોયોગ વિના દ્રહ્યો છે. કાપયોગ પૂર્વે વચનસર્જીત મનસર્જીત લાંબા છે. રૂપાં ફક્તો કાપયોગ લાંબો તે તો ફ-કેન્દ્રીને હવે તિને જીવનેદ ૪, ચાર ફેરેન્દ્રીના યોગ પાંચ ઉદારિક વે, વૈક્રમ્ય વે, વર્તન ૧, ગુણટાગા વે, નિમ્યાત્વ ૧, સાસ્વાદન વચનયોગ ત્રીન, વે અજ્ઞાન, ૧ અવહુદર્શન સ્વં ૨ છે, સ્ત્રાંતર ૨ છે, અન્ય આચાર્ય રૂપ કહે છે. ॥ ૩૮ ॥

છનુલેતાનુ સઠાણં, ઇર્ગિદિ અત્તન્નિ ભૂદગ વણેસુ।
પટમા ચડરો તિન્નિય, નારય વિગલગ્ગિપવણેસુ॥૩૯॥

અર્થ—હવે કાલટ માર્ગનાં છેલ્લા કહે છે—તિહાં છ છેલ્લા ૬ ને આપજાણી છેલ્લા છે. કૃષ્ણને કૃષ્ણ ૧, નીલને નીલ ૨, વરુણનેવરુણ ૩, વેજનેવેજ ૪, પદ્મનેપદ્મ ૫, શુભનેશુભ ૬ છે.

ફેરેન્દ્રીને ૧, અક્ષરોને ૧, પૃથ્વીકાપ ૧, અગ્નિકાપ ૧, વનસ્પતિકાપ ૧, એ પાંચ માર્ગનાં પેહેલી ચાર ૪, તે કૃષ્ણ ૧, નીલ ૨, વરુણ ૩, વેજ ૪ એ ચાર છેલ્લા છે. નાર-ગતિને ૧, ચેન્દ્રીને ૧, તેન્દ્રીને ૧, ચોરેન્દ્રીને ૧, અગ્નિકાપને, વાતુકાપને એ છ ૬ માર્ગનાં પેહેલી ત્રીન છેલ્લા છે, કૃષ્ણ ૧, નીલ ૨, વરુણ ૩. ॥ ૩૯ ॥

હેતુ છે. આઠમે અર્પણગુણઠાણે—આહારક દોષ કાઢીજે તિવારે
બાવીસ ૨૨ બંધ હેતુ છે. ॥ ૬૦ ॥

અછહાસસોલવાયરિ, સુહુમેદસ વેઅસંજલણતિવિણા
સ્ત્રીણુવસંતિ અલોભા, સજોગિ પવુત્ત સગ જોગા ॥૬૧॥

અર્થ—હાસ્યપદક ૬ વિના સોલ ૧૬ બંધહેતુ બાદર
સંપરાયે હોય. સૂક્ષ્મસંપરાયગુણઠાણે ત્રીન વેદ, ત્રીન સંજલણા-
૩-સંજલણ ક્રોધ ૧, સંજલણમાન ૨, સંજલણી માયા ૩,
૫ છ કાઢીજે તિવારે દસ ૧૦ બંધહેતુ છે. ઉપશાંત ગુણઠાણે
અને ક્ષીણમોહ ગુણઠાણે સંજલનનો લોભ કાઢીજે તિવારે નવ
૯ બંધહેતુ છે. સયોગી ગુણઠાણે દોષ મન, ક્ષેપ વચન દોષ
ઔદારિક, અને એક કાર્મણ, ૫ પૂર્વોક્ત સાત ૭, યોગ છે
અયોગિ ગુણઠાણે બંધહેતુ છે નહીં. ॥ ૬૧ ॥

અપમત્તંતાસત્તટ્ઠ, મીસઅપુવ્વવાયરાસત્ત ।
વંધઙ્ગ છ સ્સુહુમો એગ, મુવરિમાવંધગાજોગી ॥૬૨॥

અર્થ—હવે ચૌદ ગુણઠાણે બંધ ઉદય સત્તા કહે છે—અપ-
મત્ત ગુણઠાણા તાંદ્રિ સાત ૭, કે આઠ ૮, કર્મ બાંધે. મિશ્ર
ગુણઠાણે અર્પણકરણ ગુણઠાણે, અનિવૃત્તિ બાદર ગુણઠાણે, સાત-
કર્મનો બંધ છે. સૂક્ષ્મસંપરાય ગુણઠાણે મોહનીકર્મ સ્વપાવે તિવારે
છ ૬ કર્મનો બંધ છે. ઇગ્યારમે, બારમે, તેરમે ગુણઠાણે એક
વેદની (સાતા) કર્મ બાંધે છે. અને અયોગી અવંધક છે. ॥૬૨॥

આસુહુમંસંતુદણ, અટ્ઠવિ મોહ વિણુ સત્ત સ્ત્રીણમ્મિ ।
ચઉચરિમદુગેઅટ્ઠઉ, સંતે ઉવસંતિ સત્તુદણ ॥૬૩॥

वचनयोग पूर्व कलो ते मनोयोग सहीत पग झलो छे. इहां मनोयोग विना झरे छे तिणें जीवमेद ८, वेन्द्री २, वेन्द्रीना २, चोरेन्द्रा २, अमर्ता २, ए जाड ८, छे ले सत्तामे वचन छे परं. इहां न गन्ना ले सुत्पता वचनयोगनी छे. गुणटाया वे छे. निष्पात्व १, सास्वादन २, योग ४ च्यार छे चोरेन्द्रांने कहाँते ते पग उपयोग ४, च्यार छे ते इहां वचनयोग मनोयोग विना झलो छे. कापयोग पूर्व वचनसहीत मनसहीत लीया छे. इहां एकलो कापयोग लीयो ते तो एकेन्द्रांने हवे तिने जीवमेद ४, च्यार एकेन्द्रांना योग पांच उदारिक दे, वक्राय दे, कामग १, गुणटाया वे, निष्पात्व १, सास्वादन उपयोग तीन, वे अज्ञान, १ अचक्षुदर्शन एवं ३ छे, श्रुतांतर २ छे, अन्य जाचार्य इम कहे छे. ॥ ३८ ॥

छनुलेत्तानु सटाणं, एगिंदि अस्तन्नि भूदग वणेसु।
पटमा चउरो तिन्निय, नारय विगलग्गिपवणेसु॥३९॥

अर्थ—हवे कातड मार्गगाणु लेस्या कहे छे—तिहां छे लेस्या ६ ने आपआपनी लेस्या छे. कृष्णमे कृष्ण १, नीलमे नील २, कायोनेकायोत ३, तेजनेतेज ४, पद्मनेपद्म ५, एकेन्द्रांमे १, अमर्तामे १, पृथ्वीकाय १, जपकाय १, अन्यविकाय १, ए पांच मार्गगामे पेहेली च्यार ४, ते कृष्ण नील २, कायोत ३, तेज ४ ए च्यार लेस्या छे. नारक-ने १, वेन्द्रीमे १, वेन्द्रीमे १, चोरेन्द्रांमे १, अमिकापने, कापमे ए छ ६ मार्गगामे पेहेली तीन लेस्या छे, कृष्ण नील २, कायोत ३. ॥ ३९ ॥

મોહ ગુણઠાણાના જીવ સંખ્યાત ગુણા છે. તિણસુ સુક્ષ્મસંપ્રા-
યના જીવ, અનિવૃત્તિ વાદરના જીવ, નિવૃત્તિના જીવ અધિકા
છે. જે કારજે. કારજઅર્થિ ઉપશમ, ક્ષપક, શ્રેણે વેઠ ઇંણે ગુણ-
ઠાણે છે અને માંહોમાંહે વાચ્ય છે. ॥ ૬૫ ॥

જોગિ અપ્રમત્તઙ્ગઅરે, સંસ્વગુણા દેસ સાસણા મીસા ।
અવિરય અજોગિ મિચ્છા, અસંસ્વ ઘડરો દુવેડ્ડાંતા ૬૬॥

અર્થ—તિણયી સયોગી કેવલી જીવ સંખ્યાતગુણા છે, તિણસુ
અપ્રમત્ત ગુણઠાણાના જીવ સંખ્યાત ગુણા છે, તિણસુ પ્રમત્ત
ગુણઠાણાના જીવ સંખ્યાત ગુણા છે, તિણસુ દેશવિરતિના જીવ
અસંખ્યાત ગુણા છે, તિણયી સાસ્વાદનના જીવ સંખ્યાત ગુણા
છે. તિણસુ મિશ્ર જીવ અસંખ્યાત ગુણા છે, તિણસુ અવિરતિ
સમકીલી જીવ અસંખ્યાત ગુણા છે. તિણસુ અયોગી સિદ્ધ
અનંત ગુણા, વેહયી મિથ્યાત્વી જીવ અનંતગુણા છે. ॥૬૬॥
ઉવસમ સ્વય મીસોદય, પરિણામા દુ નવદ્વારઙ્ગ-
વીસા ।

તિઅમેય સન્નિવાઙ્ગઅ, સમ્મં ચરણં પદમભાવે ॥૬૭॥

અર્થ—હવે પાંચ માત્ર કહે છે—ઉપશમમાત્ર ૧, ક્ષાયિક-
માત્ર ૨, ક્ષયોપશમમાત્ર ૩, ઔદયિકમાત્ર ૪, પારિણામિકમાત્ર
૫, તિહાં પ્રથમ ઉપશમમાત્રના વે ૨, મેદ છે. ક્ષાયિક
માત્રના નવ મેદ છે; ક્ષયોપશમમાત્રના અઢાર મેદ છે. ઔદયિક-
માત્રના છઠ્ઠીસ મેદ છે. અને પારિણામિક માત્રના ત્રીનમેદ
છે. ૫ પાંચ માત્ર મઝ્ઝપાં છતાં જે સંયોગી માંગા ઉપજે તે મત્તિ-
પાનિક માત્ર કહીજે. તિહાં પેહેલા ઉપશમમાત્રના શોષ મેદ

अर्थ—मनोयोगी धोड़ा है, सत्ताजीव धोड़ा है, वचनयोगी
अंतर्धान गुण धोड़ा है, सत्ताजीव धोड़ा है, वचनयोगी
वचनयोगी अनंतगुण है, एकेन्द्री सत्तागुण है, पुराणेदी धोड़ा है
पुराणेदी सत्तागुण है, ले तिर्यगेदी धोड़ा है
तीन दर्जा अधिक मनुष्य २७ गुण है और २७ दर्जा अधिक है
देवता ३२ गुण है वचन अधिक है, सत्तागुण नुतक
अनंतगुण है, एकेन्द्रीधोड़ा सत्ता सेवा ॥४२॥

नागो कोही माई, लोभी अहिजनणनाणिणोधोया ।
तोहि अत्तखानइनुअ, अहिअत्तम अत्तख विप्भंगा ॥४३॥

अर्थ—व्यापने मानक्यानी धोड़ा है, मानक्यानी
ओर्वाणुं मापावी वत्ती अधिक है, मापाक्यानी लोभी
अधिक है, मनः पर्याप्त ज्ञानी धोड़ा है ले मनः पर्याप्तज्ञान
मनुष्य मायुमेज होवे, मनः पर्याप्तज्ञानी अवधिज्ञानी अनं-
त्तगुण है, ले व्यापतिमे सत्तागुण सत्ता जीव है, अव-
धिज्ञानी मतिज्ञानी श्रुतज्ञानी अधिक है, ले व्याप ४ गतिना
सत्तागुण सत्ता सेवा और मति श्रुत दोहों बराबर है, विजयी विभंग
ज्ञानी अंतर्धानगुण है, निष्पत्ती देवता नात्की सत्ता वीजा
पन वीज्य ॥ ४३ ॥

केवलिणो णंतगुणा, मइएअ अन्नाणि णंतगुणतुसा ।
नुहमाधोवा परिहार—सत्ता अहखाइ सत्तागुणा ॥४४॥

अर्थ—केवली अनंतगुण है, सिद्धमगंननाई गुण है,
विजयीमति अज्ञानी श्रुतज्ञानी अनंतगुण है, एकेन्द्रीधोड़ा
सत्ता सेवा माहोनाही बराबर है, सत्तागुण धोड़ा

મિવ્યાત્વ, ૨? ૫ પૃથ્વીસ મેદ ઔદયિક માયના જાણના.
પાંચમા પારિણામિક માયના ૩, ત્રીન મેદ-મવ્યત્વ ૧, અમ-
વ્યત્વ ૧, જીવ્ય ૧ ૫ ૩ મેદ જાણના. ॥ ૬૯ ॥

ચડ ચડ ગર્હસુ મીસગ, પરિણામુદગર્હિં ચડ સચ્ચદ્ગર્હિં
ઉવસમજુર્હિં વા ચડ, કેવલ પરિણામુદય સ્વદ્ગર્હ ॥ ૭૦ ॥

અર્થ—હવે સત્તિપાતિક માયના માંગા કહે છે—તિહાં કેત-
લાઈક જીવને મિશ્ર કહેતાં ક્ષપોપશમ ઉપયોગ ૧, પરિણામ
જીવપગો ૧, ઔદયિક ગતિ છેદ્યા પ્રમુગ્ધ, ક્ષપોપશમ ૧,
પરિણામિક ૧, ઔદયિક ૧ ૫ ત્રીન માય રૂપ ૧, ૫૨ રૂપ
માંગો મુલ છે. ૫ માંગો ચ્યાર ગતિના જીવમે છે. તિને ઉપર
માંગા ચ્યાર ૪ થયા. ૪ અપરા ક્ષિણત્રી જીવમે ક્ષપોપશમ
૧, ઔદયિક ૧, પારિણામિક ૧ ૫ ત્રીન અને તિમશીન સમ-
કીન ક્ષાયિક હોયે તો ૫ ૪ સયોગી મુલ માંગો ધીજો થયો
વગ ચ્યાર ગતિના જીવમે છે તેને ઉત્તમંગ પૃથ્ના ૪ થયા
હવે આટ થયા. તિર્યગગતિમે ક્ષાયિકમમકિતનો વિર્મ-
યાદ છે. ૫૨ હતાં માયો છે, તથા ક્ષપોપશમ ઔદયિક પારિ-
ણામિક તિમશીન જે જીવમે ઉપશમ સમશીન થાય તેહને વગ
શ્ચુ:સંયોગી ૫ વિજો માંગો થયો. ૫ વગ ચ્યાર ગતિમાત્રિ
૪ થયા હવે ઉપર માંગા થયે થયા. ૫ અને મંગા કેત-
લીને પરિણામિક જીવપગો, ઔદયિક છેદ્યાત્રી ૧, મદિત-
જાન, મદાન, શરિય, ૫ મિત્યમંગી ૧ માંગો છે તિમશીન
માંગા ૪ થયા થયા. ઉત્તમંગા હે ૧૩ થયા. ॥ ૭૦ ॥

મયપરિણામ મિહા, નગાગવગજાનુવમમમંદીય. ૧

હજ વનર મશિવાહજ, મેયા ધીમં વ્રમમવિનો ॥ ૭૧ ॥

मनसिर्वा अनंत्युता हे. निम्न मिष्यत्वा अनंत्युता हे.
अन्तहाटक घोडः आहाटक अनंत्युतायुता. निगोदलो अंत-
र्यातनो माग तदा विग्रहगतिने हे. तिन्नु इति ६२, मार्गनाए
अन्तद्वय कही हे. ॥ ४७ ॥

सवजिअठाण मिच्छं, सग सासणि पण अपञ्च सन्नि दुगं
सम्मे सन्नि दुविहो, सेसेलुं सन्नि पञ्चतो ॥ ४८ ॥

अर्थ—मिष्यत्व गुणदाने सर्व जीवना नेद हे. सात्त्विक
गुणदाने ७ सत्त जीवना नेद हे. पांच अनर्पाता अने सजि-
दिक मर्त्य सत्त ७—बादर पुकेन्द्रोप अनर्पाता १, वेन्द्री अन-
र्पाता २, वेन्द्री अनर्पाता ३, वैरेन्द्री अनर्पाता ४, अन्तलि
अनर्पाता ५, सजि पयानो १, अनर्पातो २, ५ सत्त समस्त
गुणदानाने जीवनेद वे हे—सजि पयानो १, सजि अनर्पातो
१, ५ दोर हे. सेसेलु—देपनित्र १, देसविस्ति पांचसुं प्रनत
हटं अनन्त ७, अर्द्धकण ८, निहति बादर ९, छन्दसं-
सप १०, अन्तगतनोह ११, शीपनोह १२, रूपोर्गी वेवन्दी
१३, अपोर्गीवेवन्दी १४, ५ सर्व गुणदाने एक संज्ञांवेन्द्री
पयानो जीव नेद दामे. इने गुणदाने बीडो जीव घटे नहीं. हवे
गुणदाने फल १५ योग वदे हे. ॥ ४८ ॥

मिच्छ दुगि अजइ, जोगाहार दुयुणा अपुषपणगेड ।
मण वय उरलं सविडव, मीसि सविडव दुगदेसे ॥ ४९ ॥

अर्थ—मिष्यत्व, सात्त्विक, अजनि, ५ ३, गुणदाने १३,
देर योग हे—अहाटकद्विक २, नहीं स्वार ४, वनना स्वार
वचनता ८, वैकीपवे १०, छन्दसिकवे १२, वार्मय १३, ५

द्वितीयं एकं कणं द्वीपे पछे एक कण समुद्रमें नांखतो
 तिवारे केतलाइक द्वीपमां नांखतां पेहेलो पल्य
 द्वीपे पूरो खाली थयो ते द्वीपने प्रमाणे वीजो नवो
 पल्य कल्पीइं ते प्रण सरसवे करी भरीजे तेपण एक कण
 द्वीपे एक कण समुद्रे नाखीजे, जिवारें ते पल्य खाली थाय,
 तिवारें एक सरसव सिलागापल्य मांहे घालीजे. तिहां कोइ कहेजे
 तेमांहेयी एक घालीजे. केइक नवो ? एक घालीजे. ॥७७॥

खिप्पइंसिलागपछेगु, सरिसवो इअसिलागखवणेणं।
 पुण्णो व्रीओअ तओ, पुवंपि व तंमि उद्धरिए ॥७८॥

अर्थ—इम सिलागापल्यमें एक दाणो मुक्तो पछे वळी
 बीजो अनवस्थित भरीजे, छेहेले द्वीप समुद्र प्रमाणे तेपण
 खाली थाय तिवारे वीजो दाणो सिलाकामध्य घालीजे, वळी
 जिणे द्वीपे समुद्रे बीजो अनवस्थित पूरो थयो छे तेटलो चोयो
 अनवस्थित कल्पीजे, ते वळी एक कण द्वीपे एक कण समुद्रे
 नांखतो खाली थाय, तिवारें एक बीजो कण सिलाकामे मेळीजे.
 इणे भांते (एवी रीते) नवनवा अनवस्थित भरीने खाली
 खाली करी एक कण सिलाकामें मेळतां सिलाकपल्य पूरो
 भराणो, तिवार पछी ते सिलाकापल्य पण पूरो उपाडी जे
 इमहीज द्वीप समुद्रे एक एक कण नांखतां खाली थाय तिवारें
 एक कण असिलाकापल्यमें घालीजे. वळी तिहांयी नवनवा
 अनवस्थित करी भरीजे, खाली थाय तिवारे एक एक सिला-
 कामें घालीजे, वळी अनवस्थित काजे एक कण सिलाकामांही
 घालीजे, इम अनवस्थित नवनवा करी सिलाका बीजीवार भ-
 रीजे तेपण उपाडी जे द्वीपे समुद्रे टोलाइजे. ॥ ७८ ॥

૪ મનના, ૪ વચનના, ૭ કાયાના એ પાત્ર યોગ એ સર્વ મઝી
૫૭ સત્તાવન કર્મબંધનાહેતુ છે. इने प्रकारे जीव कर्म बांधे.
एक मिथ्यात्व गुणटाणे च्यारे, मिथ्यात्व १, अविरति २,
कषाय ३, योग ४, ए ४ बंधहेतु છે. ४ गुणटाणे—
सारवादन, मित्र, अविरति, देशविरति ए ४ गुणटाणे तीन
बंधहेतु છે, मिथ्यात्वविना कषाय, अविरति, योग, ए ३
तीन છે. અને પાંચ ગુણટાણે—પ્રમત્ત, અપ્રમત્ત, અપૂર્વક્ષણ,
નિરતિવાદર, સુક્ષ્મસંપરાય એ પાંચ ગુણટાણે દુ-બે હેતુ છે.
કષાય અને યોગ એ બે બંધહેતુ છે. અને ઉપશાંતમોહ, ક્ષીણ-
મોહ, સપોર્ગીયેવચ્ચી એ ત્રીન ૩ ગુણટાણે ૧ યોગ બંધહેતુ
છે. ॥ ૫૫ ॥

ચડ મિચ્છમિચ્છ અવિરડ, પચ્ચઈયા સાય સોલ પળતીસા
જોગવિણુતિપચ્ચઈયા, હારગ જિણ વજ્જ સેસાઓ ॥ ૫૬ ॥

અર્થ—એક સાતાવેદની તો ચ્યારે પ્રકારેકરી બંધાય છે.
અને નરક ૩, જાતિ ૪, ચારર ^{કુર્મ} દુક ૧, છેવટો ૧,
આતપ ૧, નણસકવેદ ૧, ^{મિથ્યાત્વ} ૧, ^{સોચ્છ} ૧, પ્રકૃતિ
એક મિથ્યાત્વનું ચિચાર છે. ^{મિથ્યાત્વ} વિના ^{યોગ} યોગીયકોરુમ
ળોનો બંધ હેતુ મિથ્યા. અને પાત્રાસ ૫૭ પ્રકૃતિ નિષ્કૃતિ,
યોગદ્વી ૩, હુમેગ ૩, અનેસાનુધિ ૪, મલ્લિસાસ્થાન ૪, મલ્લ-
સિવળ ૪, મુરુગઈ ૪, મીચ્છો ૧, ધ્યોત ૧, સ્વવિદ ૪,
વજ્જકુપભેનાસાચ ૧, મુલ્લિય ધિક ૪, યોગી ચોકીડી અવર્યા-
લ્યાની ૪, હોદાસાદિક ૨, એ પાત્રાસ પ્રકૃતિ મિથ્યાત્વ
! અને અવિરતિમલ્લિયસા ૪, મલ્લિય ૪, વિનાસીને પ્રત્યક્ષ
૨, એટલે મિથ્યાત્વથી મિથ્યાત્વિણી કષાયથી ૫૭ પ્રકૃતિ

ॐ नमः सिद्धम् ।

अथ शतकनामा पञ्चम कर्मग्रन्थः

नमियजिणं ध्रुवबंधो-दयं सत्तां धाई पुन्नं परियत्ता ।
सेयरं चउह विवार्गी, वुच्छं बंधविहिं सामी र्थं ॥१॥

ट्ठाकार-मंगलम्

प्रणम्य वीरं सद्धारं ज्ञानामृतपयोधरं ।

ट्ठवार्थं शतकारव्यस्य, देयचंद्रः करोम्यहं ॥१॥

अर्थ—नमस्कार करीने जिनवीतराग मत्थे, निर्मोहीपत्थे, ध्रुवबंध हेतु सद्भावे च्यार ४ गतिमे नियमा बांधीये तेयी ध्रुवबंधी कहीये. १ जे हेतुहोते बांधाय अयवा न बांधाय ते अद्रुवबंधी कहीये. २ च्यार गतिमे मिय्यात्व गुणद्राणे थकां सदा जीवने उदय होवे ते अद्रुवोदय कहीजे. ३ च्यार गतिमे सामग्री योगे पिण उदय होवे अयवा न हुवे ते अद्रुवोदयां कहीजे. ४ च्यार ४ गतिना जीवने सदा सत्ता पांमीये ते ध्रुवसत्ता कहीये. ५ कोइ गतिमे सत्ता हुवे न हुवे ते अद्रुव सत्ता कहीये. ६ जे आन्माना गुण अनंता छे परं मुख्य गुण आठ छे ते मत्थे ४ च्यार गुण ते प्रगट थयां सिद्धता पांमीए, परं अन्य गुण ते प्रगट करवाना कारण थाय नहीं अनं ज्ञान १, दर्शन २, धारित्र ३, वीर्य ४ ए च्यार ४ गुण अनंतगुण प्रगट करवाना कारण छे ते माटे ४ च्यार गुणने आवरे तेहने धातिकर्म कहीजे. ७ शेषकर्मने अयाति

અર્થ—મિધ્યાત્વ ગુણટાને પંચાસન હેતુ છે, તે મૂઠે સત્તાવન થાય તિળમાંહે આહારક શરીર ૧, આહારકમિશ્ર ૨, કાર્ડીજે, તિવારે પંચાસમ વંચ હેતુ રહે તે છે. સાસ્વાદન ગુણટાને પચાસ ૫૦, હોય છે, તે પાંચ મિધ્યાત્વ કાઢ્યા તિવારે ૫૦ પચાસ વંચ હેતુ છે. ઔદારિકમિશ્ર ૧, વૈક્રિયમિશ્ર ૨, કાર્મણ ૩, અનંતાનુબંધી ૪, એ સાત કાર્ડીજે તિવારે મિશ્ર ગુણટાને ૪૩ ચેતાર્થીસ વંચ હેતુ છે. હવે ચેતાર્થીસ હોય છે તે કહે છે. ॥ ૫૮ ॥

સદુમ્મીસકમ્મઅજણ, અવિરઙ્ગ કમ્મુરલમીસ વિકસાણ
મુત્તુગુણચત્તદેસે, છવીસ સાહાર દુ પમત્તે ॥૫૯॥

અર્થ—સમર્કિત ગુણટાને—ઔદારિકમિશ્ર ૧, વૈક્રિયમિશ્ર ૨, કાર્મણ ૩, એ પ્રણ્ય મેઝીજે તિવારે ૪૬, ચેતાર્થીસ વંચ હેતુ સમર્કિત ગુણટાને છે. દેસવિરતિ ગુણટાને ધસવચ્ચની અવિરતિ ૧, કાર્મણ ૧, ઔદારિકમિશ્ર ૧, અપ્રત્યારૂપાની ૪, એ સાત ૭, કાર્ડીજે તિવારે ૩૯ ગુણચાર્થીસ વંચ હેતુ છે. હવે પ્રમત્ત ગુણટાને છવીસ ૨૬ વંચ હેતુ છે—આહારક દોષ મેઝીજે પૂઠે ૨૬. ॥ ૫૯ ॥

અવિરઙ્ગ ઇગાર તિકસાય, વજ્જ અપમત્તિ મીસદુગરહિયા
ચઠવીસ અપુવે પુણ, દુવીસ અવિઠવાહારે ॥૬૦॥

અર્થ—અવિરતિ ઇગારે ૧૧, ધાંજી ચોકડી ૪, (પ્રત્યા-
રૂપાનીય) કપાય રહિત છવીસ હેતુ દોષ આહારક દોષ
મેઝીજે તિવારે છવીસનો વંચ છે. અપ્રમત્ત ગુણટાને વૈક્રિય-
મિશ્ર ૧, આહારકમિશ્ર ૧, એ દોષ કાર્ડીજે તિવારે ૨૪ વંચ

કહેતાં હુગંચ્છા મોહની ૨, મિથ્યાત્વ મોહની ૧, કપાય ૧૬
 અનંતાયુવંધીક્રોધ, માન, માયા, લોભ, ૪. એમ અપ્રત્યાસ્થાની
 ૪ પછી પ્રત્યાસ્થાની ૪ સંજ્વલન ૪, જ્ઞાનાવરણી ૫, દર્શ-
 નાવરણી ૪, અંતરાય ૫, એ સર્વ સડતાલીસ ૪૭ પ્રકૃતિ
 ધ્રુવબંધિ છે. એ મધ્યે નવ નામકર્મની ૯ ઓગળીસ મોહનીની
 ૧૯ પાંચ જ્ઞાનાવરણી ૫, દર્શનાવરણી ચ્યાર ૪, પાંચ અંતરાય
 ૫, એવં ૪૭ સુડતાલીસ ધ્રુવબંધી જાણવી. દ્વાર ૧. ॥ ૨ ॥

તણુવંગાંગિઈસંઘયણ, જાઈ ગઈં સ્વગઈં પુંવિ જિણસાસં ।
 ઉજોયાં યવં પરધાં, તસવીસાં ગોયં વેયણિયં ॥૩॥

અર્થ—હવે અધ્રુવબંધિ ૭૩ કહે છે, તિહાં તણુ કહેતાં
 શરીર ૧, ઔદારિક ૧, વૈક્રિય ૨, આહારક ૩ તૈજસ, કાર્મણ
 ધ્રુવબંધિમે ગણ્યા છે માટે इहां ન કહ્યા. ઉપાંગ ૩, અને
 સંસ્થાન ૬ સંઘયણ ૬, જાતિ ૫, ગતિ ૪, સ્વગતિ કહેતાં
 વિહાયોગતિ ૨, આતુપૂર્વી ૪, જિનનામ ૧, ઉશ્વાસ ૧, ઉદ્યોત-
 નામ ૧, આતપ ૧, પરાવાત ૧, ઋસ દશક થાવરણી દસ
 એવં વીસ ગોત્ર ૨, વેદનીયકર્મ ૨, હાસ્ય રતિનો જોડો ૧,
 અરાતિ શોકનો જોડો એવં જુગલ. ॥ ૩ ॥

હાસાહજુયલદુર્ગ, વેયં આઉં તેવુત્તરીઅધુવબંધી^{૧૩} । દારં ।
 મંગા અણાહ સાહ, અણંત સંતુત્તરા ચડરો ॥ ૪ ॥

અર્થ—હાસ્યાદિ જુગલ વે, વેદ ૩, આઠસાં ૪ ચ્યાર
 એ ૭૩ અધ્રુવબંધિ તે કોડવાર બંધાય કોડવાર ન બંધાય, એ
 મધ્યે ૭ પ્રકૃતિ મોહનીની, ૨ વેદનીયની, ૨ ગોત્રની, ૪ આ-

અર્થ—શુદ્ધસંગ્રહ ૧૦, ગુણદાના તાંદ્ર સત્તા અને ઉદય
ન અટક કરેલો છે. મદા સર્વ કર્મ છે. મોહની વિના ધારના
ગુણદાને સત્ત કરેલી ઉદય મદા છે. તેને ચાંદને ગુણદાને
પૂ છે ગુણદાને વેદની ૧, નાન ૧, ગોવ ૧, આજ્ઞો ૧, પૂ
વ્યવસ્થા ઉદયને સત્તા છે. અસાંતનોહ ગુણદાને ઉદય સત્ત કરેલો
છે. મદા અટક કરેલી છે. ॥ ૬૩ ॥

ઉદરંતિ પનસંતા, સગટ્ટ નીસટ્ટ વેઝ આઠ વિણા।
છગ અપમત્તાઈ તઓ. છપંચ સુહુમોપણુવસંતો ॥૬૪॥

અર્થ—હીંગના કરે છે—નિષ્પાત્ત, માસ્વાદમ, અવિરતિ,
વેદવિરતિ, વનમ, પૂ પાંચ ગુણદાને સત્ત અપવા આટકર્મ
હીરં છે. નિષ્ઠ ગુણદાને આટકર્મ હીરં છે, મદા હીરના છે
જનનત. આટકર્મ અને વાદ ગુણદાને વેદની, આજ્ઞોવિના
૬ કર્મ હીરં છે. શુદ્ધસંગ્રહ ગુણદાને ૮ કર્મ, પછી મોહની
સ્વાને પછી પાંચ કર્મ હીરં છે. અસાંત મોહ ગુણદાને
પાંચ કરેલી હીરના છે. ॥૬૪॥

પણ દો ગ્રીણ દુ જોગી, ગુદીરગુ અજોગિ થોવ ઉવસંતા।
સંત્ર ગુણ ગ્રીણ સુહુમા, અનિઅટિ અપુવ સમ અહિઆદ૫

અર્થ—હવે શુદ્ધસંગ્રહ ગુણદાને વેદેલાં પાંચ કર્મ હીરં
છે. પછી જાતકર્મ, વેદનાકર્મ, અંગમ, પૂ ૩ વીન સત્ત
નિવર શ્રેય ૨, ની હીરના છે. સપોગી ગુણદાને વોપની
હીરના છે. અજોગી ગુણદાને હીરના નથી. હવે ગુણદાને
અસાંતનોહ કરે છે—અસાંત ૧૧, અર્જપાને ગુણદાને ધોદા
સત્ત છે. હીરં ૫૪, જોનન લાંબ થાય છે. તિલ્લુ શીવ-
૧૧

અર્થ—નિર્માણ નામ ૧, સ્થિરનામ ૧, અશુરુલ્લુ નામ ૧, શુભ નામ ૧, અશુભનામ ૧, તૈજસશરીર ૧; કાર્મણશરીર ૧, વર્ણનામ ૧, ગંધનામ ૧, રસનામ ૧, સ્પર્શનામ ૧, એવં ૧૨, વાર નામ કર્મની પ્રકૃતિ પાંચ જ્ઞાનાવરણી ૫, પાંચ અંતરાય ૫, ચ્યાર દર્શનાવરણી ૪, એક મિથ્યાત્વ મોહની ૧, એ સત્તાવીસ ૨૭, પ્રકૃતિ ધ્રુવોદયી જાણવી. તે મધ્યે વર્ણ ગંધ રસ, સ્પર્શ, ૪, ની એ રીત છે, જે પાંચ વર્ણ મધ્યે કો-ઇક વર્ણ નિયમા મુખ્યતાએ ઉદય હોવે, તિણે ધ્રુવોદયી. આ ગંધાદિકનો જાણવો. એ સત્તાવીસ મધ્યે જ્ઞાનાવરણી પાંચ, અંતરાય પાંચ, દર્શનાવરણી ૪, મોહની ૧, નામ કર્મની ૧૨, એવં ૨૭ છે. ॥ ૬ ॥

ધિરં સુમિં અરં વિણુ અધુવ—,વંધીં મિચ્છ વિણુમોહ
ધ્રુવવંધીં ।

નિદો વધાર્યં મોસં, સમ્મં પણ નવઈ અધુવુદયા ॥ ૭ ॥

અર્થ—હવે અધ્રુવોદયી કહે છે—જે અધ્રુવવંધિ પ્રકૃતિ ૭૩, તે મધ્યે ધિર ૧, અધિર ૨, શુભ ૩, અશુભ ૪, એ ૪, ચ્યારવિના ૬૯ લેવી, અને મોહનીની ૧૯ ધ્રુવવંધિ કહી છે, તેમાંથી મિથ્યાત્વ મોહની વરજીને શેષ ૧૮, રહે તે. વિણ અધ્રુવોદયમે ગણી છે. શરીર ૩, ઉપાંગ ૩, સંસ્થાન ૬, સંઘયણ ૬, જાતિ ૪, ગતિ ૪, વિદ્યાયોગતિ ૨, આતુર્ણી ૪, જિનનામ ૧, શ્વાસોચ્છ્વાસ ૧, ઉદ્યોત ૧, આતપ ૧, પરાવાત ૧, ધિર ૧, શુભવિના ત્રસાદિ ૮, અધિર અશુભવિના યાવરાદિ ૮, ગોત્ર ૨, વેદનીય ૨, હાસ્ય ૧, રતિ ૧, અરતિ ૧, શોક ૧, વેદ ૧, આત ૪, એ ૬૯, સોઠ કસાપ મય ૧,

૧, ઉત્તમ માવડું સમર્થતા લે સત્ પ્રકૃતિ ઉપસમાવે અને
૨, ઉત્તમ ધારિત્ર લે પૂર્વે મોહનોંધ કર્મનો પ્રકૃતિ ઉપસ-
માવે છે તે. ॥ ૬૭ ॥

ચીજ કેવલ જુઝલું, સમ્મં દાણાઈ લલિ પળ ચરણ ।
તદ્દે સેલુચઓગા, પળ લલિ સમ્મ વિરડ દુગં ॥ ૬૮ ॥

અર્થ—ચીજા ક્ષાપિક માવના નવ ૧ મેદ છે તે કહે
છે. તિહાં કેવલ જ્ઞાન ૧; કેવલ દર્શન ૨, ક્ષાપિક સમર્થતા
૧, દાનાદિક પાંચ લલિ-ક્ષાપિકદાન ૧, ક્ષાપિકદાન ૨,
ક્ષાપિકભોગ ૩, ક્ષાપિકજનભોગ ૪, ક્ષાપિકવીરજ ૫, પૂ પાંચ
અને ક્ષાપિકધારિત્ર ૧ પૂ નવ ૧ મેદ ક્ષાપિકના જાગવા. શીજા
ક્ષાપોપશનમાવના ૧૮ અગર મેદ છે તે કહે છે. લે ચાર ૪
જ્ઞાન, મતિજ્ઞાન ૧, શ્રુતજ્ઞાન ૨, અવધિજ્ઞાન ૩, મનઃપર્યાય-
જ્ઞાન ૪, વીન જ્ઞાન-મતિજ્ઞાન ૫, શ્રુતજ્ઞાન ૬, વિભંગ-
જ્ઞાન ૭, વીન દર્શન-ચક્ષુદર્શન ૮, અચક્ષુદર્શન ૯, અવધિ-
દર્શન ૧૦ પૂ દશ ક્ષાપોપશનિક ઉપયોગ વર્હીજે. પાંચ ક્ષાપો-
શનિક લલિ ક્ષાપોપશનિક દાન ૧૧, દાન, ૧૨, ભોગ ૧૩,
ઉપભોગ ૧૪, વીરજ ૧૫, ક્ષાપોપશનનુ સમર્થતા ૧૬, દેશવિરતિ
૧૭, સંવિરતિ ૧૮ પૂ અગર ક્ષાપોપશનમાવના મેદ જાણવા. ॥ ૬૮ ॥

અગ્રાણ મસિદ્ધતા, ડસંજમ લેસા કસાય ગઈ વેઆ ।
મિચ્છં તુરિય ભવા, મલ્લત્ત જિઅત્તપરિણામે ॥ ૬૯ ॥

અર્થ—ચોપા ઉદયિક માવના ૨૧ મેદ છે તે કહે છે.
જ્ઞાન ૧, અસિદ્ધ સંતારી ૨, અસંજમી અવિરતિ ૩, ઇ
લેસા, ૪ કસાય ચાર, ૧૩ ગતિ ચાર. ૧૭ વેદ ત્રણ, ૨૦

અર્થ—સ્વગતિદુગ-શુભવિહાયોગતિ ૧, અશુભવિહાયોગતિ ૨, તિરિદુગ કહેતાં તિર્યચગતિ ૧, તિર્યચાનુપૂર્વી ૨, નીચં ગોત્ર ૧, એકસોત્રીસ ધ્રુવસત્તા જાણવી. જ્ઞાનાવરણી ૫, દર્શનાવરણી ૧, વેદની ૨, મોહનીય ૨૬, નામકર્મની ૮૨, ગોત્ર ૧, અંતરાય ૫, એવં ૧૩૦ ધ્રુવસત્તા જાણવી. ધ્રુવ જે ચ્યાર ૪ ગતિના જીવમાં સદા છતી પાંમીયે તે ધ્રુવ કહીજે. હવે અધ્રુવસત્તા ૨૮ નાં નામ કહે છે. સમક્રીતમોહની ૧, મિશ્ર મોહની ૨, મનુષ્યગતિ ૧, મનુષ્યાનુપૂર્વી ૨ વૈક્રિય શરીર ૧, વૈક્રિય ઉપાંગ ૨, વૈક્રિય બંધન ૩, વૈક્રિયતૈજસબંધન ૪, વૈક્રિયકાર્મણબંધન ૫, વૈક્રિયતૈજસકાર્મણબંધન ૬, વૈક્રિય સંવાતન ૭, નરકગતિ ૧, નરકાનુપૂર્વી ૨, દેવગતિ ૧, દેવાનુપૂર્વી ૨, એવં ૧૧, જિનનામ ૧૨, આયુ ૪, આહારક ૭, આહારક શરીર ૧, આહારક ઉપાંગ ૨, આહારક સંવાતન ૩, આહારક બંધન ૪, આહારકતૈજસબંધન ૫, આહારકકાર્મણબંધન ૬, આહારકતૈજસકાર્મણબંધન એવં ૭ મિઝ્યાં ૨૮ અઘાત્રીસ અધ્રુવસત્તા. યુ મધ્યે ૨ મોહની, ૨૧ નામકર્મની, ૪ આઝ્વો, ૧ ગોત્ર, એવં ૨૮ અધ્રુવસત્તાની પ્રકૃતી જાણવી. ॥ ૧ ॥

પદમતિગુણેસુમિચ્છં, નિયમા અજયાઙ અટ્ટઠગે મન્નં ।
સાસાણે સ્વલુ સમ્મં, સંતં મિચ્છાઙ દસગે વા ॥૧૦॥

અર્થ—હવે સત્તામેં ભાંગા કહે છે-પદમતિગુણેસુ-પેહેલાં ત્રીન ગુણઠાણા મધ્યે મિધ્યાત્વ મોહનીની સત્તા નિયમા છે, એતલે નિધ્યાત્વ ગુણઠાણે મિધ્યાત્વનો ઉદય નિયમા છે, તેહની સત્તાપિણ નિયમા છે, સાસ્વાદન ગુણઠાણે ૨૮ ની સત્તા નિ-

અર્પ—અને તિજ્જને જ્ઞાન ક્ષાયિક થાય છે, જીવપણો પારિણામિક છે, એ તિજ્જને દિક્કસંયોગી એક માંગો છે. એ મૂઠ પાંચ માંગા થયા અને ઉત્તર ૧૪ ચાંદ થયા. અને કોઈ મનુષ્ય ઉપશમથેને છે પણ ક્ષાયિક સનકીવી છે તેહને ઉપશમથેનિને એક માંગો થયો છત્તે મૂઠમેદ ૮ ૬ થયા. વત્તરમેદ ૧૫ પત્તર સત્તિપાતિક માથે થયા. અને ઘીજા પણ વીસ માંગા સત્તિપાતિક ઉપજે પરં અસંભાવી મેદ છે, જે કા-લો કિણ્દી જીવમે લામે નહીં તેને અસંભાવી છે. ॥ ૭૧ ॥

મોહે વસમો મીસો, ઘાડસુ અદ્દઠ કમ્મસુ અ સેસા ।
પમ્માઈ પારિણામિઅ, માથે સંધા ઉદ્દઈવિ ॥૭૨॥

અર્પ—ઉપશમ માવતો મોહનીમેજ થાય ઘીજા કર્મને નહીં. ક્ષયોપશમમાથ ચ્યાર ૪, ઘાતિકકર્મમે છે ઘીજા કેમાં નહીં, અને ઔદયિક ૧, પારિણામિક ૧, ક્ષાયિક ૧, એ થણ માથે આઠ કર્મમે છે. ક્ષત્તે મોહનીકર્મમે પાંચ માથે છે. જ્ઞાનાવરણી, દર્શનાવરણી, અંતરાય એ ત્રીન કર્મમે ચ્યાર માથે છે. ઉપશમ માથે ન હોય. વેદની, નામ, ગોચ, આગલો, એ ૪ ચ્યારે કર્મમે ત્રીન માથે છે. ઉપશમ, ક્ષયોપશમ નહીં થાકી ૨ ત્રીન માથે છે. ધર્માસ્તિકાપાદિક ૬ ૮ દ્રવ્યને એક પારિણામિક માથે છે. સંધ, પુદ્ગલીક, શરીરમે ૧ એક ઔદયિક માથે ને ૧ પારિણામિક માથે પણ છે. ॥ ૭૨ ॥

સમ્માઈ ચડસુતિગચડ, માથા ચડપણુવસામણુવસંતે ।
ચડ સીણા પુવે તિણિ, સેસણુગટાળગેગણિ ॥૭૩॥

અર્થ—સ્વગતિદુગ-શુભવિહાયોગતિ ૧, અશુભવિહાયોગતિ ૨, તિરિદુગ કહેતાં તિર્યચગતિ ૧, તિર્યચાનુપૂર્વી ૨, નીચ-ગોત્ર ૧, એકસોત્રીસ ધ્રુવસત્તા જાણવી. જ્ઞાનાધારણી ૫, દર્શનાધારણી ૯, વેદની ૨, મોહનીય ૨૬, નામકર્મની ૮૨, ગોત્ર ૧, અંતરાય ૫, એવં ૧૩૦ ધ્રુવસત્તા જાણવી. ધ્રુવ જે ચ્યાર ૪ ગતિના જીવમાં સદા છતી પાંમીયે તે ધ્રુવ કહીજે. હવે અધ્રુવસત્તા ૨૮ નાં નામ કહે છે. સમક્રીતમોહની ૧, મિશ્ર મોહની ૨, મનુષ્યગતિ ૧, મનુષ્યાનુપૂર્વી ૨ વૈક્રિય શરીર ૧. વૈક્રિય ઉપાંગ ૨, વૈક્રિય બંધન ૩, વૈક્રિયતૈજસબંધન ૪ વૈક્રિયકાર્મણબંધન ૫, વૈક્રિયતૈજસકાર્મણબંધન ૬, વૈક્રિય સંવાતન ૭, નરકગતિ ૧, નરકાનુપૂર્વી ૨, દેવગતિ ૧, દેવાનુપૂર્વી ૨, એવં ૧૧, જિનનામ ૧૨, આયુ ૪, આહારક ૭, આહારક શરીર ૧, આહારક ઉપાંગ ૨, આહારક સંવાતન ૩, આહારક બંધન ૪, આહારકતૈજસબંધન ૫, આહારકકાર્મણબંધન ૬, આહારકતૈજસકાર્મણબંધન એવં ૭ મિઝ્યાં ૨૮ અઘ્ઠાવીસ અધ્રુવસત્તા. એ મલ્યે ૨ મોહની, ૨૧ નામકર્મની, ૪ આઝ્ઠો, ૧ ગોત્ર, એવં ૨૮ અધ્રુવસત્તાની પ્રકૃતી જાણવી.

॥ ૯ ॥

પદમંતિગુણેસુમિચ્છં, નિયમા અજયાઈ અટ્ઠગે ભવં ।
સાસાણે સ્વલુ સમ્મં, સંતં મિચ્છાઈ દસગે વા ॥૧૦॥

અર્થ—હવે સત્તામેં ભાંગા કહે છે—પદમંતિગુણેસુ—પેહેલાં ત્રીન ગુણઠાણા મલ્યે મિધ્યાત્વ મોહનીની સત્તા નિયમા છે, પૂતલે મિધ્યાત્વ ગુણઠાણે મિધ્યાત્વનો ઉદય નિયમા છે, તેહની સત્તાપિણ નિયમા છે, સાસ્વાદન ગુણઠાણે ૨૮ જી સત્તા નિ-

स्त्रीणेतिलागतद्वयं, एवं पदमेहि धीययं भरतु ।

तेहि तद्वयं तेहिय, तुरियं जा फिर फुडा चउरो ७९॥

अर्थ—मिलारा ग्याही थाय तिवारो एक दांगो बरी प्रति
सिलारस्य मांटे मुदिजे, इम अनवस्थिते बरी सिलाका भरी,
मिलाका खली बरी एक दांगो प्रतिमिलाकापांटे घाटीजे
इम वगनां प्रतिमिलाका भरीजे, ते प्रतिमिलाका उपाईजे
इमरीजे द्वीपे समूहे ग्याही कीजे तिवारो एक दांगो महासि-
लाकापांटे घाटीजे बरी नखरा अनवस्थिते बरी सिलाका
भरीजे, सिलाका ग्याही बरी एक दांगो प्रतिमिलाकापांटे
मेरीजे, इम अनवस्थिते बरी सिलाका भरीजे, सिलाका बरी
प्रतिमिलाका भरीजे, प्रतिमिलाका ग्याही करीने एक महा
सिलाकापांटे कण घाटीजे इम अनवस्थिते बरी सिलाका भरीजे,
मिलाकापांटे प्रतिमिलाका भरीजे, प्रतिमिलाकापांटे महासिलाका
भरीजे, इम चारो पन्थ भाष प प्रत्यगादी जाणवो. ॥७९॥

पदमतिपल्लुद्धरिआ, दीबुदहीपल्लचडसरिसवाय ।

सबोविएत्तरासी, खूणो परमसंखिजं ॥ ८० ॥

अर्थ—हवे ते सर्व दिव्ये ३ पत्थे बरी नांख्या हता,
जे सगव ते सर्व मेझा कीजे अने लाख लाख जोवनना ३
पल्ल बरी अनवस्थितना ४ पल्लना समवना बरी भरी
मांटे नांखीजे तिवारो ते मेझा दिग कीजे प सर्व रासी एकटी
थाय तिवारो राणीमांहीपी एक सगव बरीजे, तिवारो छत्रो
संख्यातो थाय. ॥ ८० ॥

તેહને મિથ્યાત્વ ગુણઠાણે છતાં મિશ્રમોહનીની સત્તા નથી, જે વિપુંજીકરણ કરીને પડ્યા જે મિથ્યાત્વ ગુણઠાણે આ છે. તેહને મિથ્યાત્વની સત્તા હુવે એ ભજના, એ અવિરતિ સ કીર્તયી માંઢી ઉપશાન્તમોહ પર્યંત ૮ ગુણઠાણે ઉપશમ સમકીર્ત મિશ્રની સત્તા હોય. ક્ષાયિક સમકીર્તિને સસક ક્ષય થયો તે માટે મિશ્રમોહનીની સત્તા નથી. તે માટે ભજના જાણ આઈદુગે-મિથ્યાત્વ, સાસ્વાદન એ વે ગુણઠાણે અનંતાનુબંધી સત્તા નિયમા હોવે. અને મિશ્રાદિક નવ ગુણઠાણે ભજ જાણવી. તિહાં મોહની કર્મની ૨૪ સત્તાવાલો ક્ષયોપશમસમકીર્ત જીવ ચોથાવી પડીને મિશ્રે આવ્યો, તેહને મિશ્ર ગુણઠાણે અનંતાનુબંધીની સત્તા નથી, અને જે ૨૮ અઢાવીસ સત્તાવંત ક્ષયોપશમસમકિતી ચોથાવી પડી મિશ્રે આવ્યો, તે અથવા ૨૮ સત્તાવંત મિથ્યાત્વી મિથ્યાત્વ મુંકી મિશ્રે આવ્યો, તેહને અનંતાનુબંધીની સત્તા છે, તથા અવિરતિયી ઉપશાન્તમોહ સુધી ક્ષાયિક સમકીર્તિને નથી, તથા ઉપશમીને છે એ ભજના જાણવી. ॥૧૧॥

આહારગસત્તગંવા, સવગુણેવિતિગુણે વિના તિત્થં ।
નોભયસંતેમિચ્છો, અંતમુહુત્તં ભવે તિત્થે ॥ ૧૨ ॥

અર્થ—આહારકસત્તકની સત્તા સર્વ ગુણઠાણે ૧૪ ગુણઠાણેવિષે વા કહેતાં ભજના. હોય અથવા ન હોય. જે જીવ ૭ તથા ૮ ગુણઠાણે આહારક બાંધીને તે પડ્યો અથવા ચડ્યો, તેહને તો આહારકની સત્તા હોય, અને જે જીવ આહારક બાંધ્યાધિના પડે અથવા ચડે તેહને ન હોય. અથવા આહારક બાંધીને ઉદ્વલનાકરણે કરી ઊંચેલી કાઢ્યો તેહને

૧ સર્વ જવન્ય કહ્યા. ૧૫માં ૧૫કરુપ મેલીજે તિવારે સર્વ મન્યપ
ધાય, અને ચોથે જવન્ય અનંતેસુ ૧૫કરુપો કીજે તિવારે પેદેલો
પરિત્તઅનંતો ઝકૂદો ધાય, તિવારે અને ઝકૂદસું ૧૫કરુપ કાઢ-
તાંહે વિગ મન્યરાશિ કહીજે. ॥ ૮૨ ॥

इअसुत्तुत्तं अन्ने, वग्गिअमिक्कसि चउत्थयमसंखं ।
होउ असंखाऽसंखं, लहुल्लवजुयं तु तं मज्झं ॥ ८३ ॥

અર્થ—ઇઅ—ઇતહે ૧ સુત્રોક્ત વિગ ૧ માંન લયુ થયો,
વિને ૧૫૦૦૦૦૦૦ માંન કહે છે—જે ચોથે જવન્યયુક્ત અસં-
સ્થાપનાને ૧૫કરુપ વર્ગિત કીજે, તિવારે સાતમો જવન્ય અસં-
સ્થાપનાઅસંસ્થાપનો ધાય, ૧૫માં વર્ગિત કહેતાં જે રાશિ છે તે
રુક્તિને વેટલા ગુણો કીજે તે વર્ગ કહીજે, જિમ ચપાતનો વર્ગ
૧૬, તેલ ૫૦ જાણવો ૧ જવન્ય અસંસ્થાપનાઅસંસ્થાપનો કહ્યો.
૧ જવન્ય અસંસ્થાપનાઅસંસ્થાપના માંહે ૧૫કરુપ મેલીજે, તિવારે
મધ્યમ અસંસ્થાપનાઅસંસ્થાપનો ધાય. ॥ ૮૩ ॥

रूवूण माइमं गुरु, तिवग्गिउं तत्थिमे दसक्खेवे ।
लोगागासपप्सा, धन्माऽधम्मगेजियदेसे ॥ ८४ ॥

અર્થ—જાનહ (જગંમુદો) પેદેલો અનંતો ૧૫કરુપ ઊંઘો
હોવે, તિવારે ઝકૂદો અસંસ્થાપનાઅસંસ્થાપનો ધાય. જવન્ય અસં-
સ્થાપનાને ત્રીજા વર્ગ કીજે, અને દસ અસંસ્થાપનાના ચોલ મેલીજે,
તિવારે પેદેલો જવન્ય પરિત્તઅનંતો ધાય નહીં, તિવારે
ટોકાકાશના પ્રદેશ ૧, ધર્માસ્તિકાપના પ્રદેશ ૨, અવર્મા-
સ્તિકાપના પ્રદેશ ૩, અને ૧૫ક વીવના પ્રદેશ ૪, વડી ॥ ૮૪ ॥

संजलण नोकसाया, विग्धं इअ देसघाइयै अघाई ।

पत्तेय तणुंटाऊ, तसवीसा गोअदुग वण्णा ॥ १४ ॥

अर्थ—संजलणा ४, नोकसाय ९, अंतराय ५, एमः पूर्वोक्त मेळवतां २५, पचीस ए देशघाती छे. तथा अघाती ७५, छे तिहां पराघात १, उश्वास १, आतप १, उद्योत १, निर्माण १, अगुरुलघु १, तीर्थकर १, उपवात १, तणु आठनी प्रकृति ३५, शरीर ५, उपांग ३, संस्थान ६, संवयण ६, जाति ५, गति ४, स्वगति २, आनुपूर्वी ४, आउखों ४, वस १०, यात्र दस १०, गोअदुग—वे गोत्र २, वेदनी वे २, वर्ण १, गंध, २, रस ३, स्पर्श ४, ए ७५, अघाती प्रकृति जाणवी, जे गुणनो घात न करे ते अघाती कहेवीं. ॥ १४ ॥
सुरनरैतिगुञ्जसायं, तसदसं तणुंवंगं वडूरं चउरंसं ।
परघासगं तिरिआउ, वन्नचउं पणिंदि सुभखगई ॥ १५ ॥

अर्थ—हवे पुण्यप्रकृतिना ४२, भेद कहे छे—सुरत्रिक-
देवगति १, देवायु २, देवानुपूर्वी ३, तथा मनुष्यगति १,
मनुष्यानुपूर्वी २, मनुष्यायु ३, नरात्रिक मळी ६, उच्चैर्गोत्र ७,
सातावेदनी ८, वसदशक, १८, शरीर पांच २३, उपांग वण २६,
वज्ररुपभनाराच २७, समचोरस संस्थान २८, पराघात सप्तक पराघात २९, उश्वास ३०, आतप ३१, उद्योत ३२,
अगुरुलघु ३३, निर्माण ३४, तीर्थकरनामकर्म ३५, तीर्थच-
आयु ३६, शुभवर्ण ३७, गंध ३८, रस ३९, स्पर्श ४०, पंचेन्द्री जाति ४१, शुभविद्यायोगति ४२, ए ४२, वेताळीस पुण्यप्रकृति जाणवी. जेहना विपाक भोगवतां मीठा लागे ते पुण्यप्रकृति. ॥ १५ ॥

કાપના સર્વજીવે રે, તીનવાલના સર્વસમય ૪, પુદ્ગલ પરમા-
ણ્ણા સર્વ ૫, સર્વ અલોકના આકાશ પ્રદેશ ૬, પૃથ્થ ઘોલ
નેહીજે, ઘડી તીનવાર વર્ગીતરીજે, અને કેવલજ્ઞાન કેવલદર્શ-
નના પર્યાય નેહીજે. ॥ ૮૮ ॥

સ્થિતેષાંતાણંતં, હવેઈ જિદ્ધંતુ વવહરઈ મજ્જં ।
ઈઅ મુહુમત્યવિચારો, લિહિઓ દેવિંદસૂરીહિ ॥૮૯॥

અર્થ—પૃથ્થ નેહ્યાં ઉત્તૃષ્ઠ અનંતાનંત નવમો ઘાય. ઉત્તૃષ્ઠ
અનંતાનંતો ઘાય છે, પરં જગત્પત્ની સર્વ વસ્તુ ગધ્યમ આટમા
અનંતાઈ છે (વ્યવહારમાં પ્રવેં છે), નવામા અનંતા પ્રમાણે
વસ્તુ કાંઈ છે નહી. (માટે નિષ્પયોજન છે) ૫ ઘોયો કર્મ-
દ્રવ્ય “ મુહુમાર્થ વિચાર ” નામે સંપૂર્ણ થયો લિહ્યો જોહ્યો
દેવેન્દ્રસૂરિ આચાર્યે જ્ઞાન રેતે. ॥ ૮૯ ॥

ઈતિ શ્રીપદ્મજીનિક (મુહુમાર્થ વિચાર) ચતુર્થો કર્મમંત્ર
દ્વાર્યમમેનં મુસમાસમ ॥૪॥ છ ॥

લે. ૮ ઉદયે આપ્યાં લે કર્મ દામ મીટાં જાન્યાકારી હોયને
 મૃતિ થઈજે. ૯ લે ઉદય આપ્યાં થરુઆ દુઃખકારી વિપાક
 તે પાર મૃતિ થઈજે. ૧૦ જે મૃતિ પગચર્નનરને થાય
 તાચર્નન થઈજે. ૧૧ અને લે ન થાય તે જગચર્નન.
 દામ મલમાં થરેલ ૬ લ ને દુનર પદે મેળતાં ૧૨ દ્વાર
 ચ્યાર ૪ વિપાક જે મૃતિઓનો વિપાક દુરુચનાળ
 નેજ મરેને તે ઝીરવિપાક. ૧ જે મૃતિચંચ બાંધનાં લે
 તે ઉદય આપનાં નશાં ઔશધિકાદિક પુદ્ગલ નશાં દેદને
 આપે તે પુદ્ગલવિપાક થઈજે. ૨ ગતિના અનગલમાં
 આપે તે ક્ષેપ વિપાક થઈવે. ૩ લે ભર-નારશાદિક
 ઉદયે આપે, તે ભરવિપાક થઈજે. ૪ પૃથ્વ સોલ્લ દ્વાર
 ધંચના વિધિમેદ ૪ મૃતિચંચ ૧, રિપિતિચંચ ૨, રસચંચ
 મદેશચંચ ૪, હત્તે ૨૦ દ્વાર થયાં. સ્વામી-મૃતિચંચ
 ૧, રિપિતિચંચ સ્વામી ૨, રસચંચ સ્વામી ૩, મદેશચંચ
 ૪ થ થરેતાં ઉપશમધેનિ ૧, ક્ષપકધેનિ ૨, પૃથ્વ ૨૬
 ત દ્વાર થતાં જાનરનામે કર્મમંથ થઈશું. ૧ તિહાં પ્રથમ
 ધધિ દ્વાર થરે છે. ॥ ૧ ॥

ચતુતેયકમ્મો, ડગુરુલ્લહું નિમિણોવધાય ભયકુચ્છાં ।
 લ્લહું વસાર્યો વરણો, વિગ્ધં ધુવધંધિ સગચર્ત્તો ॥૨॥

અર્થ—વર્ણાદિક ૪ ચ્યાર, વર્ણ ગંચ ૨, રસ ૩, સ્પર્શ ૪
 સમુદાયે ધુવધંધી છે. શ્વેનાદિક મિત્ર વર્ણ તે અગુરુચંધી છે,
 એક વર્ણ હરકોઈ નિયમા બંધાય. તૈજસ શરીર ૧, કર્મણ
 ૨, અગુરુલ્લહુનામકર્મ ૩, નિર્માણ નામકર્મ ૪, ઉપવાત-
 નકર્મ ૫ નવ નામ મૃતિ છે. ભયમોહની ૧, કુચ્છા

અર્થ—નામકર્મની બ્રુવોદયી ૧૨, વર્ણાદિ ૪, તૈજસ ૧, કાર્મણ ૧, નિર્માણ ૧, અગુરુલ્લુ ૧, ઘિર ૧, અધિર ૧, અશુભ ૧, એ ૧૨ ઘડતણ-શરીર ૩, ઉપાંગ ૩, સંસ્થા ૬, સંવયણ ૬, એ ૧૮ તથા ઉપવાત ૧, સાધારણ ૧, પ્રત્યેક ૧, ઉદ્યોતત્રિક-ઉદ્યોત ૧, આતપ ૨, પરાવાત ૩ એ ૩૬ છત્રીસ પ્રકૃતિ પુદ્ગલવિપાકી જાણવી. પુદ્ગલવિપાકી કહેતાં જે વંચકાલે કાર્મણ વર્ગણાપણે વાંધ્યાં, તે ઉદયકાલે શરીરમત્યે વિપાક દેખાડે, તે પુદ્ગલવિપાકી કહીજે. इहां कोई पूछस्ये जे कर्मणनी तां वर्गणा नधि लेवाये, ते पिण माल-गुणी छे, तो उश्वासनीपरें जीवविपाकीमें कां गणना नधी? तेहने उत्तर जे:-कर्मणवर्गणा तो आहारपर्यासिने बले लेवाये, ते माटे पुद्गल विपाकी छे. श्वासोश्वास, सु-स्वर, ते तो उश्वासपर्यासि तथा भाषापर्यासिने उदयपक्षे छे ते माटे जीवविपाकी गणी छे. हवे वंचना भेद ४ च्चार कहे छें. प्रकृतिबंध १, स्थितिबंध, २, रसबंध ३, प्रदेशबंध ४ तिहां પેહેલાં પ્રકૃતિવંચના ભેદ કહે છે. ॥ ૨૧ ॥

मूलपयडीण अड सत्त, छेग वंधेसु तिन्निभूगारा ।
अप्पत्तरा तिअ चउरो, अवट्ठिआ न हु अवत्तवां॥२१॥

અર્થ—મૂલ કર્મ આઠ છે, તિહાં મૂલ આઠ પ્રકૃતિ એક સમે એક જીવ વાંધે. જે નવા ભવનો આગમો વાંધનો હુવે તે આઠ વાંધે, જે જીવ આગમો ન વાંધતો હુવે તે સાત વાંધે, તથા દસમે ગુણટાણે વત્તના મુનિને આગમો, મોહની, ન વાંધે તિસારે છ ૬ વંચાવે, તથા ઇગ્મારમે, ચારમે, તેસમે ગુણટાણે એક સાતાવેદનીય વાંધે, તે માટે એકવિંચ વંચ છે.

યુની, ૫૮ નામકર્મનો છે. એવં ૭૩ છે. અને ધ્રુવવંધિ ૪૭
અધ્રુવવંધી ૭૩ મિત્ર્યાં ૧૨૦ એકસોવીસ પ્રકૃતિ થઈ, હવે
ચંડ ૪ ભંગી અણાઈ કહેતાં અનાદિ ૧, સાઈ સાદિ ૨ તથા
અનંત તથા સાંત જોડીયે, તિવારે અનાદિઅનંત ૧, પ્રથમભંગ
અનાદિ સાન્ત એ દ્વિતીયભંગ, સાદિ અનંત એ ત્રીજો ભંગ
સાદિસાન્ત એ ચોથો ભંગ, એ ચોભંગી જાણવી. ॥ ૪ ॥

પદમવિયાધુવટદડસુ, ધ્રુવવંધિસુ તદ્વચ વજ્રભંગ તિંગં ।
મિચ્છંતિ તિન્નિભંગા, દુહાવિ અધુવા તુરિય ભંગા ॥૫॥

અર્થ—ત્રિહાં ધ્રુવઉદયી પ્રકૃતિમયે પ્રથમ ૧, તથા ૨,
ત્રીજો એ ઘે ભાંગા છે—અનાદિ સાન્ત મધ્યમે ૨, એ ઘે ભંગા
છે. તથા ધ્રુવવંધિ પ્રકૃતિનેવિષે ત્રીજો વર્જીને ત્રીન ભંગ છે.
ત્રિહાં અભવ્ય આશ્રયિ અનાદિ અનંત છે. જે કારણે અનાદિ-
કાલ વાંધે છે, અને તે સદાકાલ વાંધે તિણે અનંતવંધ છે,
મધ્યજીને અનાદિ સાન્ત છે, એ ચોગ્ધતાનો મૂલ છે. સાદિ
અનંત એ ભંગ કર્મ સ્વરૂપે સંભવે નહીં. અને સાદિસાન્ત
ભંગ જીવ ઉપશન શ્રેણિએ ચઢી દુગ્ધારમે ગુણટાણે સર્વ પ્રકૃ-
તિનો અવંચ થયો, તે વચ્ચે પાડો પડીને સર્વ વંચ કરે તે
સાદિ, અને તે જીવ વચ્ચે કર્મ ક્ષય કરીને સિદ્ધ થાય તિવારે
સાન્ત થાય, એ ત્રીન ભંગ છે, મિથ્યાત્વને ધ્રુવોદયે ત્રીન
પ્રદિજ ભંગ છે, તથા અધ્રુવવંચ તથા અધ્રુવોદયનેવિષે એક
ચોથો ભાંગો સાદિસાન્ત એ છે. ॥ ૫ ॥

નિમિષાં દિરે અધિરે અગુરુયં, તુહે અમુહે તેઅ કમ્મ
ચડવન્નાં ।

નાણેં તરાયેં દંસણેં, મિચ્છેં ધ્રુવઉદય સગવીસાં ॥૬॥

एक बांधे एहने अवक्तव्यबंध कहीये, कोयपी अधिरो नहीं
तिने मूपस्कार नहीं, कोयपी ऊणो नहीं, तिने अन्यत्र नहीं,
तेनो ते पण नहीं ते माटे असंख्यनपण नहीं ए आस्तव्य
कहीये. ॥ २३ ॥

નવ છ ઘડ દંસે દુ દુ, તિદુ મોહે દુ દગવીસ સત્તરસા
તેરસ નવ પણ ચડ તિદુ, ફકો નવ અટ્ટ દસ દુગ્ધિ ॥૨૪

અર્થ—હવે દર્શનાવળી કર્મનાં વંધસ્થાનક ૩ ત્રીજ છે.
પેદેટો નવનો સ્થાનક છે, ૫ મિધ્યાન્ય, સામ્યાદન ગુણક
છે. પછે સામ્યાદનને અંતે થીગદો ત્રીજ વાટીએ તિદુ, મિ-
ધ્યા માંઢી આટમા ગુણકાના મીમ છનો વંધ સ્થાનક છે,
તથા આટમાના પીજા ભાગ્યી માંઢી દસમા ગુણકાના મીમ
વ્યા ૪ નો વંધ હમ થાનક વ્યા ૪ નો છે, દર્શનાવળી
કર્મને મૂપસ્કાર થે છે. જે દમમે ગુણકાને વ્યા ૪ વારી
દનો તે આટમે આથે ૬ છ બાંધે તે ૫૪ મૂપસ્કાર, છપો
સામ્યાદનને આત્રી નવ બાંધે તે પીજો મૂપસ્કાર, ૫ પે મૂપ-
સ્કાર જાગરા. અપરા નવ બાંધી છ બાંધે ૫ પેદેટો અવકા,
તથા ૬ થાવી, ૪ બાંધે તે પીજો અવકા, તથા ૧, તથા
૬, તથા ૪ ૫ ત્રીજ અસંખ્ય, તથા કોદ મીમ દગ્ધિ
ગુણકાને પટી ૧૦ મે આં છે અવકા દુદ વ્યા ૪ થી
તે પેદેટો અવકા, અપરા દુદાને માળ વારીને પોને થાત્રી
૬ બાંધે ૫ પીજો અવકા જાગરા.

હવે મોદનીય કર્મનાં વંધસ્થાનક ૧૦ છે તે પ્રથમ ૨૨ નો
પીજો ૨૧ નો, કીજો ૧૭ નો, કોલો ૧૩ નો, વાંધવો ૬ નો,

અર્થ—હવે નામકર્મનાં સ્થાનક ૮ આઠ છે, તિહાં પેહેલો
 ત્રેવીસનો, ધીજો ૨૫ નો, શ્રીજો ૨૬ છવીસનો, ધોયો અઠા-
 વીસ ૨૮ નો, પાંચમો ૨૯ નો, છટો ૩૦ નો, સાતમો પુર-
 શીસનો ૩૧ નો, આઠમો છક ૧ નો, એ મૂપસ્કાર ૬ છ
 જાળવા, તેવીસથી પચવીસનો પેહેલો મૂપસ્કાર, પચવીસથી ૨૬
 નો ધીજો, ૨૬ થી ૨૮ નો શ્રીજો, ૨૮ થી ૨૯ નો ધોયો,
 ૨૯ થી ૩૦ નો પાંચમો, ૩૦ થી ૩૧ નો છટો, મૂપસ્કાર છે.
 અલ્પતર ૭ છે તે ૩૧ થી ૧ નો પેહેલો અલ્પતર, ૩૧ થી
 ૩૦ નો ધીજો અલ્પતર, इहां કોઈક જીવ ૩૦ થી ૧ નો
 વંચ કરે, ધિણ તે પુરના અલ્પતર મલ્લેજ ગળ્યો ઠિને છો
 ગળ્યો તથી, તથા ૩૦ થી ૨૯ નો શ્રીજો, ૨૯ થી ૨૮ નો
 ધોયો, ૨૮ થી ૨૬ નો પાંચમો, ૨૬ થી ૨૫ નો છટો, ૨૫
 થી ૨૩ નો સાતમો અલ્પતર જાળવો, વંચસ્થાનક વેદજ ૬
 અવસ્થિત જાળવાં. इहां અવસ્થા ૩ ત્રીન છે—તે જે મુનિ
 ઇગ્યારમે ગુણટાનો નામકર્મનો અવંચક છે, તે ઇગ્યારમાથી પદ્મ
 ૧૦ મે આવી ૧ ધાંવે, એ પેહેલો અવસ્થા, તથા જે ઇગ્યારમે કાઝ
 કરે તે ધોયે આવે તે દેવપ્રાપ્તિ ૨૮ ધાંવે એ ધીજો, અથા
 કોઈક જીવ ૨૯ જિતનામ સદિત ધાંવે એ શ્રીજો અવસ્થા,
 ૩૧ થી ૧ નો પહેલો, ૩૧ થી ૩૦ નો ધીજો, ૩૦ થી ૨૯
 નો શ્રીજો, એ નામકર્મના ૩ અવસ્થા જાળવા. કોય જે જાત-
 વરજી. આયુ, વેદનીય, ગોયકર્મ અંગય, એ પાંચ કર્મનો પુરેક
 વંચસ્થાનક, વેદનીય વિના ૪ વ્યવ કર્મને અવસ્થિત તથા અ-
 વસ્થા એ બે વંચ છે, વેદની કર્મને પુર અવસ્થિત વંચ છે,
 વેદનીયનો અવંચક યદ્ વંચ કરે નહીં, તે માટે અવસ્થા નથી એ
 વદ્વિવંચ અવિદ્યા કલ્પો, इति વદ્વિવંચ સમ્યક્. ટા. ૧૭. (૨૫)

પના છે. ને મિત્ર ગુણદાને ૨૮, ૨૭ ને ૨૪ ઇ વ્રજ
સત્તાનાં મિત્રાત્વ અગ્ન્ય હોય માટે, તથા અપન કરેતાં પોતા
ગુણદાનાર્થી ?? મા ગુણદાના સમે આટ ગુણદાને મજના
જાગવી. તિહાં ઉપશમ સમર્થનીને તથા ક્ષયોપશમકર્ત્રીને
મિત્રાત્વની સત્તા છે. અને ક્ષાપિક સમર્થનીને સત્રક ક્ષય
ગયો છે તેહને ઇ મિત્રાત્વની સત્તા નથી. સારવાદન ગુણદાને
સમર્થન મોહની નિપમા સત્તાયેં હોય. હવે મિત્રાત્વની માંઢી
ઉપશાન્તમોહ પર્યન દમ ગુણદાને સમર્થન મોહની સત્તાની
મજના બાજવી. તિહાં બનાદિ મિત્રાત્વ તથા સમર્થન મો-
હની ઉડેલી હવે તે જીવને મિત્રાત્વ ગુણદાને વર્તે
સમર્થન મોહનોની સત્તા નથી, અને જે પિતુર્જીકરણ કરીને
મિત્રાત્વે આવ્યા છે તેહને છે. સમ્પત્તિમોહ ઉડેલીને જે મિત્ર
ગુણદાને આવ્યા છે, ત્યાં તેહને સમર્થન મોહનોની સત્તા નથી.
એવેટયા વિના જે મિત્ર ગુણદાને આવ્યા છે, તેહને સત્તા છે.
અને પોતા ગુણદાનાર્થી ક્ષમામા પર્યત, તથા ઉપશમીને સમ-
ર્થન મોહનોની પના છે. ક્ષાપિકસમર્થનીને શ્રમે મોહનોની
સત્તા નથી તે નટે મજના જાગવી. ॥ ૧૦ ॥

સાસણમીસેસુ ધ્રુવં, મીસં મિચ્છાઈ નવસુ ભયગાણ.
આઈદુગે અણનિયમા, મહ્યા મીસાઈ નવગંમિ ॥૧૧॥

અર્થ—સાસ્વાદન ગુણદાને, મિત્ર ગુણદાને ધ્રુવ નીશ્ચયની
મિત્રમોહનોપના સત્તા છે, જે કારણે વૃત્તપિતુર્જી જીવ ઇ ગુણ-
દાને આવે, અને મિત્રાત્વ ?, અવિરતિ સમર્થતરી ઉપલાં ૮
ઉપશાન્તમોહ સુધી એવં ૯ નવ ગુણદાને મજના જાગવી.
હવે ન હોવે. તિહાં બનાદિ મિત્રાત્વની છવીસ સત્તાવંત છે.

વર્ણી, આંડસો તપા મોહની, તપા અંતસાપની જવન્પ સિપિ
 ૧ એક અંતર્મુદ્દર્તની જાળવી. ॥ ૨૭ ॥

ચિમ્બોં વરણેં અસાણ, તોસં અદ્ધાર સુહુમ વિગલતિગે
 પદમાગિડેં સંઘયેણે, દસદુસુચરિમેસુ દુગબુદ્ધી ॥૨૮॥

અર્થ—દેવે ઉત્તર પ્રકૃતિની ઉન્નૃષ્ટ સિપિની જણાવે છે. અંતગપ
 પાંચ ૫, જ્ઞાનાવર્ણી પાંચ, દર્શનાવર્ણી નવ પાં આસળ ૧૪
 અસાતાયેદનીય ૧ પૂ વીસ પ્રકૃતિનો તોસ કોડાકોડી સાગ
 ઉન્નૃષ્ટ સિપિની જાળવી. તપા ગામચિત્, ચિત્તલચિત્, ૫ ૭
 પ્રકૃતિનો અદાર કોડાકોડી, મધ્યમ સંઘયણ વજ્રકમ્પનાગપ,
 પ્રથમ સંસ્થાન સમચડાંસની ઉન્નૃષ્ટ સિપિની દસ કોડાકોડી
 સાગ, પછી ઉપરઠે એક સંઘયણે એક સંસ્થાને હુમ પેટેનાં ચે
 કોડાકોડી સાગની સિપિની વચાગ્ની, પૂરઠે ક્રમનાગપ મો
 યને તપા ન્યયોચ સંસ્થાને શર કોડાકોડી સાગની સિપિની,
 તપા નાગપ સંઘયણે, સાદિ સંસ્થાને ચડ ૧૪ કોડાકોડી
 સાગની સિપિની, અદ્ધે નાગપસંઘયણે, ચામનસંસ્થાને ૧૬ સોટ
 કોડાકોડી સાગનેમની સિપિની, કિડીશામંચણે, શુભ સંસ્થાને
 અદ્ધા ૧૮ કોડાકોડી માગની સિપિની, દેવડ સંઘયણ, દુઃખ
 સંસ્થાનની સિપિની વીગ કોડાકોડીની જાળવી. ૫ ગાપા ક્રમે
 ૨૮ પ્રકૃતિની સિપિની વદી. ॥ ૨૮ ॥

ચાલીસકસાણસુ, મિડ લહુ નિહુળહ મુગ્ધિ સિધ
 મદુરે ।

દમ દોમદુ મનહિયા, ને દાન્નિદંચિન્નાદેણં ॥૨૯॥

અર્થ—સોટ ૧૬ કપાલની સિપિની ૪૦ વર્ણીમ કોડાકોડી

યમા છે. ને મિશ્ર ગુણસ્થાને ૨૮, ૨૭ ને ૨૪ એ વ્રણ
સત્તામાં મિથ્યાત્વ અવદય હોય માટે, તથા અપત કહેતાં ઘોયા
ગુણટાળાર્થી ૧૧ મા ગુણટાળા લગે આઠ ગુણટાળે ભજના
જાણવી. તિહાં ઉપશમ સમકીર્તીને તથા ક્ષયોપશમકીર્તીને
મિથ્યાત્વની સત્તા છે. અને ક્ષાયિક સમકીર્તીને સત્તક ક્ષય
ગયો છે તેહને એ મિથ્યાત્વની સત્તા નથી. સાસ્વાદન ગુણટાળે
સમકીર્ત મોહની નિયમા સત્તાયે હોય. હવે મિથ્યાત્વથી માંઢી
ઉપશાન્તમોહ પર્યંત દસ ગુણટાળે સમકીર્ત મોહની સત્તાની
ભજના જાણવી. તિહાં અનાદિ મિથ્યાત્વ તથા સમકીર્ત મો-
હની ઉદ્દેહી હવે તે જીવને મિથ્યાત્વ ગુણટાળે વર્તે
સમકીર્ત મોહનીની સત્તા નથી, અને જે ત્રિપુંજીકરણ કરીને
મિથ્યાત્વે આવ્યા છે તેહને છે. સમ્યક્ત્વમોહ ઉવેહીને જે મિશ્ર
ગુણટાળે આવ્યા છે, ત્યાં તેહને સમકીર્ત મોહનીની સત્તા નથી.
ઉવેહ્યા વિના જે મિશ્ર ગુણટાળે આવ્યા છે, તેહને સત્તા છે.
અને ઘોયા ગુણટાળાર્થી રૂપારમા પર્યંત, તથા ઉપશમીને સમ-
કીર્ત મોહનીની સત્તા છે. ક્ષાયિકસમકીર્તીને વ્રણે મોહનીની
સત્તા નથી તે નાટે ભજના જાણવી. ॥ ૧૦ ॥

સાસણમીસેસુ ધ્રુવં, મીસં મિચ્છાઈ નવસુ ભયળાણ।
આઈદુગે અણનિયમા, મહ્યામીસાઈ નવગંમિ ॥૧૧॥

અર્થ—સાસ્વાદન ગુણટાળે, મિશ્ર ગુણટાળે ધ્રુવ નીશ્ચયથી
મિશ્રમોહનીયની સત્તા છે, જે કારણે કૃતાત્રિપુંજી જીવ એ ગુણ-
ટાળે આવે, અને મિથ્યાત્વ ૧, અવિરતિ સમકીર્તયી ઉપલાં ૮
ઉપશાન્તમોહ સુધી એવં ૯ નવ ગુણટાળે ભજના જાણવી.
જે ન હોવે. તિહાં અનાદિ મિથ્યાત્વી છવીસ સત્તાવંત છે.

शोकमोहनी १, वैक्रिय शरीर, वैक्रिय उपांग, ए वे, तिर्यचगति
तिर्यचानुपूर्वी, ए वे, औदारिक शरीर, औदारिक उपांग ए वे,
नरकगति, नरकानुपूर्वी ए वे, नीचैर्गोत्र १. तैजस पांच-तैजस
१, कार्मण २, अगुरुलघु ३, निर्माण ४, उपचात ५, ए
पांच अधिरुद्ध ते अधिर १, अशुभ २, दुर्भग ३, दुःस्व
४, अनादेय ५, अजस ६, ए छ. अस ४, अस, बादर, प-
र्याप्त, प्रत्येक ए च्यार ४, थावर १, एकेन्द्री १, पंचेन्द्री
१. ॥ ३१ ॥

नपुकुखगइसासचउ, गुरु कक्खड रुखवसीय दुग्गंधे ।
वीसंकोडाकोडी, एवइआवाहवाससया ॥ ३२ ॥

अर्थ—नपुंसकवेद १, अशुभविहायोगति १, श्वासोश्वास
चतुष्क-४, उश्वास १, उद्योत १, आतप १, पराचात १,
गुरु-भारेफरस १, कर्कश फरस १, रुक्ष-लखो फरस १, शीत-
टाढो फरस १, दुर्गंध १, ए ४२ बेताळीस प्रकृतिनी उत्कृष्टी
स्थिति वीस २० कोडाकोडी सागरनी जाणवी. एवइया एटलां
वरस सय-सो वर्ष अवाधा जाणवी. एटले जे कर्मनी जेटली
कोडाकोडी स्थिति तेटला सो वरसनी अवाधा. बांध्या पछी
तेटला सो वरस सीम (मुघी) उदय न आवे ते अवाधा
कहीये. ॥ ३२ ॥

गुरु कोडि कोडिअंतो, तित्थाहाराणभिन्नमुहुवाहा ।
लहुठिइसंखगुणूणा, नरतिरियाणाउपहृतिगं ॥ ३३ ॥

अर्थ—गुरु केहेतां उत्कृष्टी अंतो केहेतां मांही एटले
कांडक उणी एक कोडाकोडी सागर तीर्थकर नामनी तथा

एन आहार ७ भी तना नदी. तथा निम्ने—नीर्घर नामनी
 सत्ता बीजे सत्तादने प्रीति मित्र गुणदाने मरणा नदी. दि-
 प्पात्र तथा अविगी मर्मनी प्रसूत्र अयोगी एन १२
 बा गुणदाने भजना जानवी. जिने जीव ४; तथा ५, तथा
 ६, तथा ७ मेने ८ मे गुणदाने जिननाम बांधी ए १२ गुणदाने
 आपा होये, तेहने जिननामनी मना पानीजे. जिने बांधी
 न होय अदरा बांधीने उदेरी आपो होय. तेहने जिनना-
 मनी तना न होये. तथा जिननाम, आहारनी दुगतर सत्ता
 लेहने होय. ते उमर सत्तावेन सिप्पात्र गुणदाने न आयें.
 तथा लेहने नीर्घर नाम विसाही मना होय, ते लो सिप्पा-
 त्र गुणदाने (नरसुना) निराकिन उमर माटे आयें, ते
 सि अंतमुहुराट सिप्पात्रवने रहे, सि वधनी बट रहे
 नहीं इन जानवी. ॥ १२ ॥

केवलजुपलावरणां, पणनिदो वारसाइनकसायीं ।
 निचंटे ति सवघाई, चउनाणें ति दंसणावरणां ॥१३॥

अर्थ—एवे घावीमने २०, सर्व घावी कहे छे—केवल-
 दुगट केहनां २, केवलज्ञान १, तथा केवलदर्शन २, तेहना
 आवरण—केवलज्ञानावरणां १, तथा केवलदर्शनावरणां २, पांच
 निद्रा ५, आदि धुरता १२, कषाय अनंतावधि ४, अव-
 त्पात्रावधि ४, मयत्पात्रावधि ४, ए १२, सिप्पात्र १, ए
 २०, बीस सर्वघावी जानवी, तथा देशधनी २५, पचीस
 कहति छे ते कहे छे, घात ४, ज्ञानावरणां ४, वष्य दर्श-
 नावरणां ॥१३॥

अर्थ—जे संजलन लोभ १, तथा पांच अंगराय ।
 तथा पांच ज्ञानावरणी तथा दंसेसु च्यार ४, दर्शनास-
 १५ पंनर, प्रकृतिनी जवन्य स्थिति अनंमूर्तनी जाणवी
 तथा जसनामकर्म, उर्ध्वगोत्र १ नी आठ मुद्रांती जवन्य
 स्थिति जाणवी. सातावैदनीयनी जवन्य स्थिति चार मुद्रांती हे
 दसमे गुणटागे चांचे, इग्यारमे, बारमे, तेरमे गुणटाने साता
 वंथाय ते वे समयनी वंथाय. ॥ ३५ ॥

दो इग मासो पक्खो, संजलणतिगेपुमट्ठवरिसाणि
 सैसाणुकोसाओ, मिच्छत्तट्ठिङ्गं जं लद्धं ॥ ३६ ॥

अर्थ—संजलनना क्रोधनी जवन्य स्थिति माता येनी हे.
 संजलननामाननी १, एक मासनी हे, संजलन मायानी पत्ता
 १, ते पंदर दिवसनी हे, तिहां जे प्रकृति नारमे गुणटाने
 वेहेली खरे तेहनी स्थिति जवन्यराने कही हरे जे मोठी गरी
 तेहनी जवन्य स्थिति थोडी जाणवी. पुरुषवेद गरी तिहां कही
 प्रकृतिनी स्थिति पट्टरीज वंथाय हे, पुरुषवेदनी स्थिति जल-
 न्य हे, हरे रोग जे एकगोएक प्रकृति यमोदिक वीर्यनी
 ऊकृती स्थितिने निष्पादननी ऊकृती स्थितिनी भाग आठवां
 ज्यां जे आठवे ते त्यां प्रकृतिनी जवन्य स्थिति जाणवी.
 तिहां तिहा पांचनी जवन्य स्थिति माता १ पुराना जे एक
 भाग पृथ्वा तीन भागनी जाणवी अग्राजोर्ध्वार तिग एक
 ह्या तीन भागनी जाणवी, या वंथायनी जवन्ये मन्त्रपद ४
 वंथाय भागनी जाणवी ह्याय १, मीठीनी मन्त्रपद ये मन्त्र-
 मय, हुंकार, अम्बि, मोह पद ४ प्रकृतिनी जवन्य
 स्थिति वे भाग, नारमवेदनी स्थिति मन्त्रपद वे भाग,

घायालपुत्रपगई, अपदम संठाणं खगई संघयैणा
तिरिदुंग असायं नीओ-वेघायं इगं विगल निरयांति

अर्थ—४२, पुण्यप्रकृति थइ. हवे ८२, पाप प्रकृति व
छे, अपदम-पेहेलें संस्थान, पेहेली स्वगति-विहायोगति
संघयण ए ३ वर्जने बीजी सर्व पाप प्रकृति छे. न्यग्रोव सं
स्थान १, सादि, २, वामन, ३, कुञ्ज, ४, हुंढ ५, ए पांच
संस्थान, तथा अशुभविहायोगति ६, तथा रुषभनाराच संघयण
७, नाराच ८, जर्बनाराच ९, कीलिका १०, छेवडो ११,
निरिदुंग-तिर्यचगति १२, तिर्यचाशुपूर्वो १३, असानावेदनी
१४, नीचगोत्र १५, उपवात १६, एकेन्द्रोनी जानि १७,
विगलनिग द्वान्द्रिय १८, श्रान्द्रिय १९, चौरेंद्रोनी जानि
२०, नरकाधिक ते नरकगति २१, नरकाशुपूर्वो २२, नरकाशु
२३, ॥ १६ ॥

थावर दसे वदनाचउक, घाइपणयालेंसहिअ वासीई ।
पावपयडित्ति' दोसुवि वनाईगहा सुहा असुहा ॥१७॥

अर्थ—थावरनो दमक ३३, अशुभवर्ण ३४, रस ३५,
गंध ३६, स्पर्श ३७, तथा घातीनी ४५, ते ज्ञानावरणी ५,
तेहनी २६, अनाराय ५, एवं ४५, सहीत करीये, पृष्ठे ८२,
हति पापनी जाणवी. इहां 'पापना ८२, भेद, तथा पुण्यना
२ भेद, ते भेदनां १२४, प्रकृति थइ, ते संघनी तो १२०,
तेहनी उत्तर-जे शुभवर्णादि ४, पुण्यने गवेण्या, अशुभवर्णादि
ने गवेण्या, ते माटे हुवारे (देवार) गणतां १२४, थाप
मज्ज. ॥ १७ ॥

अयमुक्कोसो गिंदिसु, पलियाऽसंखंस हीणलहुबंधो ।
कमसो पणवीसाए, पन्ना सय सहस्स संगुणिओ ॥३७॥

अर्थ—एक भाग छ भाग तीनभाग प्रमुख स्थिति कही ते एकेन्द्रीने उत्कृष्ट स्थिति जाणवी, बादर पर्याप्तो उत्कृष्ट बांधे, ए जे एकेन्द्रीयनी उत्कृष्ट स्थिति कही, ते मांहेयी पल्योपमनो असंख्यातमो भाग हीण कहेतां ओछो करीये, तिवारे एकेन्द्रीयनी जवन्य स्थिति जाणवी. कमसो अनुक्रमे पणवीसाए एकेन्द्रीयी वेन्द्री पचवीस गुणी स्थिति बांधे, तेन्द्री पचासगुणी स्थिति बांधे, चोरेन्द्री १०० सोगुणी बांधे, अने असंखि पंचेन्द्री हजारगुणी स्थिति बांधे. ॥ ३७ ॥

विगलिअसन्निसुजिट्ठो, कणिट्ठओ पल्लसंखभागूणो
सुर निरयाउ समादस, सहस्स सेसाउ खुड भवं ॥३८॥

अर्थ—विकलेन्द्री (वेन्द्री, तेन्द्री, चोरेन्द्री) ने, असंखिने ए स्थिति उत्कृष्टी जाणवी. कणिट्ठओ—जवन्य स्थिति पल्यनो संख्यातमो भाग ऊणी, करवी ते पल्यनो संख्यातमो भाग ऊणो कीजे तिवारे वेन्द्रीपादिकनी जवन्य स्थिति जाणवी. सुर देवतानो आउखो, नरय—नारकीना आउखानी जवन्य स्थिति हजार १० दस हजार वरसनी जाणवी. शेष जे मनुष्य तिर्यचना आउखानी जवन्य स्थिति क्षुल्लक भव प्रमाण, क्षुल्लक भव २५६ आवलीनी छे ते जवन्य जाणवी. ॥३८॥

सवाणवि लहुबंधे, भिन्नमुहु अवाह आउजिट्ठेवि ।
केइ सुराउसमंजिण, मंतमुहु विंति आहारं ॥३९॥

उदय पार्श्वे दीपे, जो प्रदेशोदय न मार्श्वेनां पृथ्वी स्थिति
 किहां भोग्याने ते माटे ॥ १९ ॥

घणघाई दु गोअ जिणा. तसिअरंतिग सुभंग दुभंग
 जाइ तिगें जियविवागा*, आज चउरो भववि-
 वागों ॥ २० ॥

अर्थ—हवे जीवविपार्श्वी ७८, प्रहृति कहे हे. निहां
 ले काम्य वर्गगारने ले बांधो कर्म, ते मुख्यरने जीवनेज
 विपाक देखाडे, ते जीवविपाकी कहीपे. निहां घनवाती ४७,
 ले ज्ञानावरणी पांच, दर्शनावरणी नव, मोहनी अष्टावली, अंन-
 गय पांच, पृ ४७, दुगांय वे गोव, वे वेदनीय ४, जिननाम १,
 असात्रिक वस १, वाद २, परांत २, इअर-पावात्रिक पावर
 १, सुअन २, अरपांत २, सुभंगचउ-सुभंग १, सुस्तर २,
 आदेय, जरा ४, दुभंगचउ-दुभंग १, दुस्तर २, अनादेय
 २, अजग ४, सासोसात १, जातित्रिक कहेतां—जानि
 ५, गति ४, रतगति २, पृ ११ इग्यार पृ सर्व मित्री ७८
 प्रहृति जीवविपाकी जागवी. तथा आजस्तां व्याप ४ भववि-
 पाकी जागवां. आजस्तां पोताना भवनेज उदये आवे, पण
 बीजे भवे संक्रमण तथा न्देशारने निण उदय न आवे, ते
 माटे भवविपाकी कहां. ॥ २० ॥

मधुवोदयं चउतणु, वधाय साहारणियर जोयतिगं।
 लविवागि वंधो, पयइट्टिइ रस पपसत्ति ॥ २१ ॥

પણસદ્ધિ સહસપણસય, છત્તીસાઇગમુદુત્ત લુહ્મભવા ।
આવલિયાણં દોસય, છપ્પન્ના એગ લુહ્મભવે ॥ ૪૧ ॥

અર્થ—એક મુહૂર્ત તે બે ઘડી પ્રમાણમે પેંસઠહજાર પાં-
ચસે છત્તીસ ભવ ધાયે, સૂક્ષ્મનિગોદીયાયી માંડી સમુદ્ધિમ
મનુષ્ય પર્યંત યુ પ્રમાણ જાણવો, તથા શુલ્લક ભવ મત્તે
આવલી, ૨૫૬ જાયે યુલ્લે મુહૂર્તમે એક કોડિ સડસઠ લાલ
સિત્તોત્તર હજાર દોયમેને સોઠ આવલી જાણવી. ॥ ૪૧ ॥

અવિરયસમ્મોતિત્થં, આહારદુગામરાડ અપમત્તો ।
મિચ્છદિદ્ધિ વંધઈ, જિદ્ધં ઠિદ્ધં સેસ પયડીણં ॥ ૪૨ ॥

અર્થ—હવે ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિવંધના સ્વામી કહેછે. તૈયંક
નામની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ અવિરતિ સમકીતીવંધક, સમકિતયી માંડી
અપૂર્વકરણના છદ્ધા ભાગ પર્યંત છે, તે સર્વ જીવયી અધિક
કપાયી અવિરતિ સમકીતી છે, તે અધિક કપાયી તેયી સ્થિતિ
તે ઉત્કૃષ્ટી વાંધે આહારકદુગ-૨ આહારક શરીર તથા યાગ
યુ બે અમર-દેવતાનો આડલો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ અપ્રમત્ત ગુણ-
ઠાણે વાંધે, તિહાં આહારક અપ્રમત્ત આતિ સંક્રેશના અવ્યવ-
સાયે વંધક ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ વંધે દેવાયુ અપ્રમત્ત વિશુદ્ધાધ્યવસાયે
ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ વાંધે, શેષપ્રકૃતિ વર્ણાદિક વાંસ મિત્રગવેચેતો,
૧૩૨, તથા વર્ણાદિ ૪, ગવેચીયેતો ૧૧૬, ની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ
સંજ્ઞાપંચેન્દ્રી પર્યાપ્તો મિધ્યાદિદ્ધિ વાંધે ॥ ૪૨ ॥

વિગલસુહુમાડતિગં, તિરિમણુયા સુરવિડવિ નિરયદુગં
પગિંદિથાવરાયવ, આઈસાણા સુલ્લકોસં ॥ ૪૩ ॥

एतदे मूढ वंशनां धानक ४ च्छार छे. इहां तीन ३ भूष-
स्कार जानवा. इग्याने दुगुग्याने एक वंशक हतो, ते इग्यात-
मती पढी दशने जावी ६ छ बांवे, तिवारे ? भूषस्कार,
वज्र नवने दुगुग्याने आवे तिवारे ७ तान बांवे, ते धीजो
भूषस्कार; तथा ते जीव जीवत जाठ बांवे तिवारे बीजो भूष-
स्कार जानवा; अल्पतर तीन छे, ते जे आठनो वंशक ते तत्त
बांवे तिवारे एक अल्पतर, सातवी छ बांवे ते बीजो अल्प-
तर, जने छ बी एक बांवे तिवारे बीजो अल्पतर, ए तीन अल्प-
जानवा. तथा आठनो ?, अवस्थित सातनो बीजो अवस्थित,
छनो बीजो अवस्थित, एकनो दोणे अवस्थित, ए ४ च्छार
अवस्थित जानवा. मूढ वंशे अवस्थित वंश नवी, जे मूढवी
अवस्थित छेने पढी वंशक हतो नवी. ॥ २२ ॥

एगादहिगे भूओ, एगाईजणगन्मि अप्पतरो ।
तत्तचोऽवद्विठयओ, पढने समये अवचवो ॥ २३ ॥

अर्थ—एकदिक अल्पतरवी जे अवस्थित वंश बांवे ते भूषस्कार
वंश कहौने. जिन एक वंश कहौ तिवे वज्र एक अवस्थित बांओ, तिवे
पढेने नवने भूषस्कार कहौने, जने जे पूर्व वंशवी एक तथा घना जिन
तान बांवे ते अल्पतर. जिन आठनो वंश कहौ ते तत्त बांवे
ए अल्पतर जानवा; जने जे सात बांओ हनो ते द्विष
धीजे तने बांवे, ते अवस्थित कहौने, ते नाव ते वं मनोव
बांवे ते अवस्थित वंश जानवा; जने अवस्थित छे मदन तने
ते बांवे तेहने अवस्थित कहौने, जिन दशने, इग्याने, नो-
वी कर्ना अवस्थित हनो, ते पढनां नवने दुगुग्याने आवे

સાંય જંસુચાંવરંણા, વિગંધં સુહુમો વિઝવિ છ અસન્નિ
સન્નીવિ આંઝ વાયર, પજ્જેગિંદી ડ સેસાણં ॥૪૫॥

અર્થ—સાતાવેદનીય ૧, જસનામ ૨, ઉચૈર્ગોંત્ર ૧, જ્ઞાના-
વરણી પાંચ ૫, દર્શનાવરણી ૪, અંતરાય પાંચ ૫, ઇ ૧૭
પ્રકૃતિની જવન્ય સ્થિતિ સૂક્ષ્મસંપરાય દસમે ગુણટાણે બાંવે.
દેવદ્વિક ૨, નસ્કદ્વિક ૨, વૈક્રિપાદ્વિક ૨, ઇ ૬ છ પ્રકૃતિની
જવન્ય સ્થિતિ અસંજ્ઞિપંચેન્દ્રી પર્યાપ્તો બાંવે, જે કારણે ઇહનો
પ્રથમબંધ ઇહિજ છે, આઝલા ૪, ની જવન્ય સ્થિતિનો બંધક
સંજ્ઞીપણ છે અસંજ્ઞીપિણ છે. ઇહનો બંધ પરિણામની તીવ્રમં-
દતાયે છે, શેષ ૧૦૧, અથવા ૮૫, પ્રકૃતિયોની જવન્ય સ્થિતિના
બંધક બાદરપર્યાપ્તા એકેન્દ્રી જાણવા. સ્થિતિબંધમે સૂક્ષ્મસંપરાયી
સાધુયી બીજે બોલે સ્થિતિબંધક એકેન્દ્રી પર્યાપ્તો છે. ॥૪૫॥

ઝકોસજહણીયર, મંગાસાઈ અણાઈ ધુવઅધુવા ।
ચઝહા સગ અજહન્નો, સેસતિગે આઝ ચઝસુ ડુહા ॥૪૬॥

અર્થ—હવે સ્થિતિબંધના માંગા કહે છે—તિહાં ઝ્ઝુષ્ટ
૧, જવન્ય ૧, ઇતર અઝ્ઝુષ્ટ અજવન્ય ૧, ઇ ૪, ઘ્યાર
માંગા છે. તિહાં જે પ્રકૃતિની જે ઝ્ઝુષ્ટ સ્થિતિ છે તે બાંવે
તે ઝ્ઝુષ્ટબંધ કહેવાય, ઝ્ઝુષ્ટબંધ એક જીવને લાગટ
રહે તો અંતર્મૂર્હન રહે તે માટે ઇ સાદિ અઝુવ છે, તયા
જે પ્રકૃતિની જવન્ય સ્થિતિ જે બાંવે તે જવન્ય બંધક
કહીયે. તે એકએક સમપમાંજ બાંવે, ઇહને પિણ સાદિ
અઝુવ મેન્જ લાગે, તયા ઝ્ઝુષ્ટ નહીં તે અઝુષ્ટ, તે ઇહાં

કહીયે એ પિણ ઉત્કૃષ્ટ બંધક થયા પછી વાંધે તે માટે. સાદિ અંદુવ લામેં, તયા જવન્યબંધક થઇને એક સમય અધિક અધિક બંધાય તે અજવન્ય ગણીયે તો ॥ ૪૬ ॥

ચડમેઓ અજહન્નો, સંજલણાવરણનવગવિન્ધાણં ।
સેસ તિગિસાઈ અધુવો, તહચડહા સેસપયડીણં ॥૪૭॥

અર્થ—અજવન્યબંધ ચ્યાર મેદે પામીયે, સંજલણ ચ્યાર ૪, જ્ઞાનાવરણી પાંચ, દર્શનાવરણી ૪, એ નવ, અંતરાય પાંચ, એ ૧૮ પ્રકૃતિની અજવન્ય સ્થિતિ ચ્યાર ૪, મેદે છે, જે એ ૧૮ પ્રકૃતિનો જવન્યબંધ નવમે, દસમે, ગુણઠાણે છે તેહયી વીજા જીવ સર્વ અજવન્યબંધક છે, તેહમાં જે એ ગુણઠાણે ચઢી પડ્યા છે તેહને સાદિ અંદુવ છે, અમવ્યને. અનાદિ ધ્રુવ છે એહિજ અઢાર પ્રકૃતિના, શેષ તિગ-શેષ ૩ ભાંગા સાદિ ૧, અંદુવ ૨, મેદે છે, ભાવના પૂર્વવત્. શેષ ૧૦૨ પ્રકૃતિની, ઉત્કૃષ્ટ, અનુત્કૃષ્ટ, જવન્ય, અજવન્ય, એ ચ્યાર ૪ પ્રકારની સ્થિતિ સાદિ અંદુવ ભાંગે બંધાય, તિહાં ૭૩ પ્રકૃતિ તો અંદુવ બંધિજ છે. તે માટે કિવારે બંધાયે કિવારે ન બંધાયે તે માટે સાદિ અંદુવ છે, ૨૯ ધ્રુવબંધિમાંહેલી છે તે સદા બંધાય, પિણ એ ૨૯ નો જવન્યબંધક પિણ એકેન્દ્રીય છે, તે એકેન્દ્રીયપણામે જવન્યબંધ કરે તે માટે જવન્ય કર્યા પછી અજવન્યબંધ તે પિણ સાદિ અંદુવ છે, તે માટે એ ૨૯ પ્રકૃતિને સાદિ અંદુવ છે. ॥ ૪૭ ॥

સાળાઈ અપુવંતે, અયરંતો કોડિ કોડિઓ નહિગો,
વંધો ન હુ હીણો નય, મિચ્છે ભવિયર સન્નિમિ ॥૪૮॥

વૌસપરકોડિકોડી, નામે ગોણ્ય સત્તરી મોહે ।
તૌસપરચડસુડદહી, નિરય સુરાડંમિ તિત્તીસા ॥૨૬॥

અર્થ—હવે મૂલ્ય કર્મ આટ રહેની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ છે તે
કહે છે—વૌસપર—વૌસકોડાકોડી સાગર નામકર્મ તથા ગોવ-
કર્મની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ છે તે જાણવી, મોહનીકર્મની ૭૦ સીત્તેર
કોડાકોડી સાગરની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ છે, ચડસુ-જ્ઞાનાવરણી, ૧
રસનાવરણી ૨, વેદનાંય ૩, અંતરાય ૪, એ ચાર ૪ કર્મની ૩૦
કોડાકોડી સાગરની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ જાણવી. નરકના આણ
તથા દેવતાના આડરસાની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ, તેથીસ સાગરોપમની
જાણવી. ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ ઉત્તર પ્રકૃતિની પિણાંયી ગણજ્યો.
હવે મૂલ્ય કર્મનો જવન્યસ્થિતિ કહે છે, મુત્તુ-અકપાયવેદનીયની
સ્થિતિ, ધર્મિને શેષ સકપાયીજીવ, વેદનીયકર્મની સ્થિતિ જવન્યે
અંતમુદ્ધર્તની ચાંબે છે. અથવા ૧૨ મુદ્ધર્તની ચાંબે છે. એ દસમે
ગુણટાણે ચાંબે. આંદાં દમમા ગુણટાણાના આદિ અવ્યવસાયે. ॥૨૬

મુત્તુઅકસાયટિહં, વારમુહુત્તા જહમ્ન વેઅણિણ ।
અદ્દટ્દટનામગોણ-સુ સેસણસુ મુહુત્તો ॥ ૨૭ ॥

અર્થ—અકપાયી તે ૧૧ મું, ૧૨ મું, ૧૩ મું, એ ૩ ગુણ-
ટાણામાં વગપાયિક સ્થિતિ જે છે તેને મુક્તિને પટ્ટે ૧૦ દસમે
ગુણટાણે જે જીવ છે તે જીવને વેદનીયની સ્થિતિ ૧૨ વાર મુદ્ધર્ત
જવન્યયો દોય, દસમા ગુણટાણાના પેદેહે અવ્યવસાયે મુદ્ધર્ત
મોટો છેવો, અંત્યઅવ્યવસાયે મુદ્ધર્ત ન્દાનો છેવો, તથા ક્ષપકપી
ઉપશમધ્રેણિમાં વિમળો ચંચ જાણવો, નામકર્મ, ગોવકર્મની જવન્ય
સ્થિતિ આટ મુદ્ધર્તની છે, શેષ જે જ્ઞાનાવરણી. તથા દર્શના-

तेहथी बादर पर्याप्तो उत्कृष्टबंधक स्थिति अधिकी बांधे. एके-
न्द्रीपणामे एजे उत्कृष्टबंधक छे ९. ॥ ४९ ॥

लहु विअ पज्ज अपज्जे, अपज्जेयर विअ गुरु हिगो एवं।
तिचउ असन्नि सु नवरं, संखगुणो विअ अमणपत्ते ५०

अर्थ—लहु—जवन्यबंधक वेन्द्री पर्याप्तो संख्यातगुणी बांधे
१० तेहथी वेन्द्री अपर्याप्तो जवन्यबंधक अधिकी बांधे, ११
तेहथी वेन्द्री अपर्याप्तो उत्कृष्टबंधक अधिकी बांधे. १२ तेहथी
वेन्द्री पर्याप्तो उत्कृष्टबंधक अधिकी बांधे. १३ इहां एकेन्द्रीयी
वेन्द्रीने २५ गुणो बंध, ते माटे पेहेले बोले संख्यातगुणो कइया
पछी ते पत्यना असंख्यातमे भागे वृद्धि छे, ते माटे अधिकी
बांधे. एवं—ए रीते च्यार ४ बोल कहेवा. तिहां १४ मे बोले
तेन्द्री पर्याप्तो जवन्यबंधक स्थिति अधिकी बांधे, तेहथी १५
मे बोले तेन्द्री अपर्याप्तो जवन्यबंधक स्थिति अधिकी बांधे,
तेहथी तेन्द्री अपर्याप्तो उत्कृष्टबंधक अधिकी बांधे. १६ तेहथी
तेन्द्री अपर्याप्तो उत्कृष्टबंधक ते अधिकी बांधे. १७ तेहथी
चौरेन्द्री पर्याप्तो जवन्यबंधक अधिकी बांधे. १८ तेहथी
चौरेन्द्री अपर्याप्तो जवन्यबंधक अधिकी बांधे, १९ तेहथी
चौरेन्द्री अपर्याप्तो उत्कृष्टबंधक अधिकी बांधे. २० तेहथी चो-
रेन्द्री पर्याप्तो उत्कृष्टबंधक अधिकी बांधे, २१ तेहथी असंशि
पंचेन्द्री पर्याप्तो जवन्य बंध संख्यात गुणबंधक छे. ते २२.
ए हजारगुणी बांधे ते चौरेन्द्रीयी नवगुणी साधिक थइ छे
ते माटे तेहथी असंशि वेन्द्री अपर्याप्तो जवन्यबंधक अधिकी
बांधे. २३ तेहथी असंशि पंचेन्द्री अपर्याप्तो उत्कृष्टबंधक अ-
धिकी बांधे. २४ तेहथी असंशि पंचेन्द्री पर्याप्तो उत्कृष्ट

सागनीस्थिति जागरी, मिट-मृदुपदांस्ति-उज्जो वर्ग, मधुर-
नीटो रम, ए उ मृदुतिनी दम कोडाकोडी सागनेचमनी उज्जो
स्थिति जागरी, तथा हने एक वर्ग एक रमे अडी कोडाकोडी
व्यापरी एउटे हानिह-पंथोवर्ग, अंघिन-वाये रम वेहनी
सागपा १२॥ कोडाकोडी सागनी स्थिति जागरी, रानो
वर्ग, कसाप्यो रम, तेनी पंन कोडाकोडी स्थिति, नीटोवर्ग,
कहरो रम वेहनी १७॥ माडामन कोडाकोडी साग स्थिति,
काथोवर्ग, तीवरेम तेनी वीम कोडाकोडी सागनेचमनी स्थिति
जागरी ॥ २९ ॥

वसन्तुहविहगइ उच्ये, नुरदुगधिरछकपुरितरइहासे।
निच्छेसत्तरि मण्डुग, इत्थीत्तापन्तु पण्णरस ॥३०॥

अर्थ—शुभ विहापोगति १, उज्जो १, मुग्दुग-देव-
गति, देवताहर्षी २, धिरछक-धिर १, शुभ २, सुभग ३,
सुभर ४, आदेप ५, पन ६, ए उ धिरछक, उत्पवेद १,
रति १, हाप १, ए १३, ते मृदुतिनी दम कोडाकोडी
साग उज्जो स्थिति छे, निष्पात्त मोहनीनी स्थिति ७०,
कोडाकोडी सागनी उज्जो स्थिति छे, मधुपगति, मधुपाउ
हर्षी, आदेप, सानवेदनी ए ४ नी फा १५ साग कोडा-
कोडी स्थिति छे ॥ ३० ॥

भयकुच्छ अरइ सोण, विउवि तिरि उरल निरयदुग
नोए ।

अर्थ—भयनोहनी १, कुच्छ-दुगंडा १, जाति १,
१२५

अर्थ—सर्व प्रकृतिनी जिह्व-उत्कृष्टी स्थिति ते अशुभ जाणवी, जे साई-ते अति संक्लेश परिणामे एटले जिननामनो बंध चोया गुणठाणायी गांडी आटगा गुणठाणा टगे छे, पिण चोये स्थिति उत्कृष्टी बांधे तेमें शुद्ध परिणाम छे ते माटे जवन्य बांधे. ए सर्व प्रकृतिनी ईअरा-जवन्य स्थितिने विशुद्ध परिणामे बांधे, एक तीन प्रकृति नर-मनुष्यायु, देवायु, त्रिप-चायु, ए तीन प्रकृति मूकीने, एटले ए तीन प्रकृतिनी जवन्य स्थिति संक्लेश परिणामे बांधे, उत्कृष्टी स्थिति विशुद्ध परिणामे बांधे. ॥ ५२ ॥

**सुहृमनिगोआइखणप्प-जोगवांयरय विगलअमणमणा
अपजलहु पढमदुगुरू, पजहस्सिअरो असंखगुणो।५३॥**

अर्थ—हवे २८ बोलना योगबलनो अल्पबहुत्व कहे छे. सुक्ष्मनिगोदादि प्रथम क्षणे प्रथम समये उपनो अपर्याप्त पणार्थीज आव्यो तेहनो सर्वथी योगबल अल्प जाणवो. १ तेहथी बादर एकेन्द्री अपर्याप्तो प्रथम समय उपनो अपर्याप्तो अपर्याप्तपणार्थीज आव्यो, तेहनो, सर्वथी योगबल अल्प जाणवो. १. तेहथी बादर एकेन्द्री अपर्याप्तो प्रथम समय उत्पन्न ज-वन्ययोगीनो योगबल असंख्यातगुणो, २, तेहथी वेन्द्री अ-पर्याप्त जवन्ययोगीनो योगबल असंख्यातगुणो, ३ तेथी तेन्द्री० ४ तेथी चोरेन्द्री० ५ तेहथी अमण-असंजि अप-र्याप्तानो जवन्य योगबल असंख्यातगुणो, ६ तेहथी मणा-संजि अपर्याप्तानो जवन्य योगबल असंख्यातगुणो ७, तेहथी पढम-पेहेला बे बोल गुरू-उत्कृष्टबन्धक एटले सुक्ष्म अपर्याप्तानो उत्कृष्ट योगबल असंख्यातगुणो, ८ तेहथी बादर अपर्याप्तानो

अहम् इत्यादि स्मिति उत्पत्तिं जानवी. तथा जगत् प्रदे-
शोक्त्या भिन्नमुक्तं-अनन्तवृत्तिं जानवी. जगत् स्थिति
संज्ञानं यत् तं ते जनेः कोशकोटी स्थिति छे.
तेन संज्ञानं तं करीरे. जेटी धाप तेटी तं
जगत् स्थिति जानवी. एते अमन्त्राणां जगत्प्रमाणो फेर
पटे छे. न-मन्त्राणां जगत् तया विपक्षानुत्तं उत्पत्ति स्थिति
तं ३ फण्डमन्त्रो जानवी. ॥ ३३ ॥

इगविगलपुत्रकोटि, पलियाऽसंख्यं आउचट अमणा।
निरुपक्रमाण छ नात्ता, अयाह सेत्ताण भवतंसो ३४

उक्तम्—इति जे ज्ञातो जावता भवतो जायु जेटी बावे ते
वहेछे. एतेदि तथा विरुद्धेदि जावता भवतं. जायुः उत्पत्ति
बावे नो फण्डोडि ? एकनो बावे एतं अधिक न बावे.
तथा अमणा जगत् पंचेन्द्रविपक्ष पक्षां द्यात ४ गतिनो
जाउतो बावे तो उत्पत्ति पञ्चोपमने जगत्प्रमाणं भाग प्रमाण
बावे, निरुपक्रम जाउतावत्या देवता तथा नारकी तथा युग-
दिया एते छ नात्त शेष यत् नवा भवतो जाउतो बावे.
शेष जे सोनकर्मा तथा निरुपकर्मा मन्त्र विपक्षं जायुय ते
भवने ज्ञाते भागे शेष बावे निज पेट्या ये भाग मत्वे न
बावे, जो ज्ञाते भागे न बंधाय तो नवमा भागे, अपवा
२७ मे भागे इम विनाग कर्मा शेष अनन्तवृत्तिं निज बावे.
वर्णादिक वर्गानी लुटी स्थिति कही. तिने एकसोडशां प्रक-
तिनी उत्पत्ति स्थिति कही. इति जगत् स्थिति कही छे. ॥ ३४ ॥
लहु टिङ्गं संजलण, लोहपणाविग्यनाण दंतेसु।
भिन्नमुक्तं ते अदृष्ट, जसुचे धारत य साए ॥ ३५ ॥

પર્યાપ્તાનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાતગુણો ૨૮. એ રીતે સ્થિતિ સ્થાનકનો અલ્પવૃદ્ધત્વ ૨૮ ચોલનો જાણવો, વીર્યની વૃદ્ધિ સ્થિતિની તીવ્રમંદતાના ભેદ પડે તે હાં લેજ્યો. અપર્યાપ્તાથી હાર-પર્યાપ્તાનાં સ્થિતિસ્થાનક અસંખ્યાતગુણ છે, હાં જીવ ભેદ એક સ્થિતિ જવન્ય મિથ્યાત્વની એકસાગર પલ્યને અસંખ્યાતમે ભાગે ઝંખી બાંધે, પિણ કોડક તીવ્ર બાંધે, કોડક જીવ મંદ તથા મંદતર રીતે એક સ્થિતિસ્થાનકમે તે સ્થિતિ બાંધવાના અવ્યવસાય સ્થાનક અસંખ્યાત થાયે. એવા એક જીવભેદ સૂક્ષ્મ અપર્યાપ્તાને બાંધવાનાં અવ્યવસાય સ્થાનક અસંખ્યાત છે તેહથી સૂક્ષ્મપર્યાપ્તાના બંધાવ્યવસાય સંખ્યાતગુણ છે, તેથી ચાદર અપર્યાપ્તાના સંખ્યાતગુણ છે, તેથી વેદ્નિ અપર્યાપ્તાના બંધાવ્યવસાય અસંખ્યાતગુણ છે, તેથી વેદ્નિપર્યાપ્તાના બંધાવ્યવસાય સંખ્યાતગુણ છે. હમ ૧૪ જીવભેદે કહેતાં પણ પટલો ભેદ જે વેદ્નિ અપર્યાપ્તાનાં અસંખ્યાતગુણાંજ. વસપણનો વીર્ય તેહને વાવ્યો તે માટે. તથા હાં સ્થિતિ અપેક્ષા પટેલા (?) ॥૧૪॥

પડે સ્વળ મસંખગુણવિરિય, અપજ્ઞપટ્ટિદ્વિમસંખલોગ-
સમા ।

અજ્ઞવસાયા અહિયા, સત્તસુ આડસુ અસંખગુણા ૫૫॥

અર્થ—હવે જીવને ક્ષયોપગમી વીર્ય જે ઉપજવાને પ્રથમ સમયે છે તે અસંખ્યાનો છે. તે પટ્ટી પટ્ટાવળ-પ્રતિગમને પટલે સમય સમયમે અસંખ્યાતગુણો વીર્યે વધે. પણ અપર્યાપ્તાવગ્યાત્મીમ હમ વીર્યવૃદ્ધિ જાણવી. પટલે પટેલા સમયથી વીર્યે સમયે અસંખ્યાતગુણો વીર્યે વધે, વીર્યે સમયે અસંખ્યાતગુણો

स्वविदनी स्थिति सातइयो दोड भाग, नामकर्ममव्ये देवगति
 देवानुपूर्वानी एक हजार भाग नरकगति, नरकानुपूर्वानी सात-
 इया वे हजार भाग, मनुष्यगति, मनुष्यानुपूर्वानी दोड भाग
 एकेन्द्री जाति, पंचेन्द्री जानिनी जवन्य स्थिति सातइया वे
 भाग, विकल्पविकनी सातइया पौणा वे भाग झाझेरा, औदा-
 रिक शरीर, औदारिक उपांगनी वे भाग, वैक्रिय शरीर वैक्रिय
 उपांगनी वे हजार भाग, तैजसकर्मगना वे भाग, प्रथम संव-
 यग प्रथम संस्थाननी सातइयो १, एक भाग, बीजो संवयण
 बीजा संस्थाननी स्थिति ३५ सीया छ ६ भाग, बीजो संव-
 यग बीजो संस्थान ३५, सीया ७, भाग चोये संवयणे चोये
 संस्थाने पांवीसीया (३५ या) ८, भाग पांचमो संवयण
 पांचमो संस्थानना पांवीसीया नव ९ भाग, छट्टो संवयण,
 छट्टो संस्थानना पांवीसीया दस भाग, एट्ठे सातइया वे भाग
 श्वेतवर्ण मधुररसनी १, भाग पीतवर्ण स्वादुररसनी सवा भाग
 रतावर्ण कसायला रसनी दोड भाग नीलोवर्ण, कट्टयो रस
 पोथावे भाग, काथोवर्ण, तीखारसनी वे भाग सातइया,
 मुरमिगंध, मृदुरपर्श, लघुस्पर्श, स्निग्धस्पर्श, उग्रस्पर्श, नो
 सातइयो १, भाग शुभविहायोगतिनो जवन्य सातइयो १,
 एक भाग अशुभविहायोगति, पगवान, उधास, जातप, उद्योन,
 अगुरुलघु, निर्माण, वनवात, वस, अधिरुद्धक, धावरनाम ए सर्वना
 सातइया वे भाग, आहारक शरीर, आहारक उपांगनी, जिन
 नामनी एक कोडाकोडी सागर केटलाएक सागरोपमना सैकडा
 जोडा, मृदुमधिकनी सातइया पौणा वे भाग झाझेरा, पिर.
 ५ नो सातइयो १, भाग जवन्य स्थिति जागवी. ॥ ३६ ॥

આઝખે યુગલિયા તેહને વીજી ગતિ આવો નયી તે માટે નિ-
રંતર એ ૪ પ્રકૃતિ બાંધે. ॥ ૫૮ ॥

સમયાદસંખકાલં, તિરિદુગનીએસુઆઝઅંતમુહૂ.
ઝરલિ અસંખપરદ્વા, સાયદ્દિટ્ઢ પૂર્વકોદૂળા ॥૫૯॥

અર્થ—સમયા—જઘન્યે ? સમય ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાતોકાલ,
તિરિદુગ ૨, નીચગોત્ર, એ ૩ ત્રીન પ્રકૃતિ નિરંતર બંધાય, જે
કારણે સાતમી નરકનો નારકી ૩૩ સાગર સીમ એ પ્રકૃતિ
નિરંતર બાંધે, જે મિથ્યાત્વી હોય તેહને વીજી ગતિ, ઝંચ-
ગોત્રનો બંધ નયી, આઝખો જઘન્યે તથા ઉત્કૃષ્ટે અંતર્મુહૂર્ત
સીમ નિરંતર બાંધે, જઘન્ય મુહૂર્તયી ઉત્કૃષ્ટ મુહૂર્ત મોટો જાણવો,
ઔદારિક શરીર, અસંખ્યાતા પુદ્ગલપરાવર્ત સુધી નિરંતર બાંધે,
સૂક્ષ્મ, બાદર, નિગોદ, પ્રત્યેક, એકેન્દ્રિ મળીને ગવેલી જોજ્યો.
જાંસીમ (જ્યાં સુધી) વેદનીયનો બંધ તાંસીમ અંતર્મુહૂર્તયી અ-
ધિકકાલ એ બે માંહેલી પ્રકૃતિ બંધાય નહાં પરાવર્તન છે તે
માટે, સાતાવેદની દેશેઝંળી પૂર્વકોદિ સીમ નિરંતર બાંધે એ
સયોગી કેવલી ગુણઠાણાની અપેક્ષા છે. ॥ ૫૯ ॥

જલહિસયં પળસીયં, પરધુસ્સાસે પળિંદિતસચઝગે.
વત્તીસં સુહવિહગઢ, પુમ સુભગતિગુચ્ચ ચઝરંસે ॥૬૦॥

અર્થ—પૂર્વ રીતે ૧૮૫ એકસોપંચાસી સાગર, પત્ય ૪
નરભવ અધિક કાલમાન સીમ, પરાવાત, ઝશ્રાસનામ, પંચેન્દ્રિ
જાતિ, ત્રસચ્યાર ૪, (ત્રસ, બાદર, પર્યાસ, પ્રત્યેક) એમ એ ૭
પ્રકૃતિ નિરંતર બંધાયે. તથા આગલ કહેશે તે પ્રકૃતિ એકસો-
ચત્વીસ કાલમાન નિરંતર બાંધે. ૧૩૨ સાગરોપમ પૂર્વોક્ત રીતે

અર્થ—સર્વ પ્રકૃતિના જલન્ય સ્થિતિવંચે જલન્ય અશાયા
 અનંતદૂર્તની જાગવી. પૃથ્વે સર્વજલન્ય સ્થિતિની જલન્ય અશાયા
 અનંતદૂર્તની તે ઉપર સ્થિતિ કંડક એક વધે એક સમય
 અશાયા વધે. હમ ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિમાં ઉત્કૃષ્ટ અશાયા જાગવી, અને
 આજ્ઞા દ્વારનો ઉત્કૃષ્ટ ગિણિ જલન્ય અશાયા દુવે, હતાં
 ધામંગી છે, આડતો ઉત્કૃષ્ટ અશાયા ઉત્કૃષ્ટ ૧, આડતો ઉ-
 ત્કૃષ્ટ અશાયા જલન્ય ૨, આડતો જલન્ય અશાયા ઉત્કૃષ્ટ ૩,
 આડતો જલન્ય અશાયા જલન્ય ૪ જાગવી. વધી ધાવનાન્તર
 કહે છે. કોઈક આચાર્ય જિન નામનો જલન્ય સ્થિતિવંચ
 દેવતાના આદ્ય પ્રમાણ જાગવો, પૃથ્વે આટમા ગુણટાણાના હટ્ટા
 માનના ધરમ સમયે જીનનામકર્મનો જલન્ય સ્થિતિવંચ ૧૦
 દજા વર્ષ પ્રમાણનો હોય છે. આહારક દુગનો વિપાકની જલન્ય
 સ્થિતિવંચ અનંતદૂર્તની છે, તે આટમા ગુણટાણાના હટ્ટા મા-
 નના ધરમ સમયે—આટાકનો જલન્ય સ્થિતિવંચ અનંતદૂર્ત
 હોય છે. ॥ ૩૯ ॥

સત્તરસમહિયાકિર, ઇગાણુપાણુંમિહંતિહુહભવા ।
 સગતીસ સયતિહુત્તર, પાણૂ પુણ ઇગ મુહુત્તંમિ ॥૪૦॥

અર્થ—દુવે ધુલકભવનો માન કહે છે. એક આણપાણ
 ૧૧સોશાસ મલ્લે સત્તર ભવ પુણ અટારમા ભવના ૧૩૯૫ ભાગ
 ધિક. પૃથ્વે સત્તર ભવ દાક્ષેરા એક શાસોશાસ માંહે ધાય.
 ધુલક ભવ જાગવો, ધુલક પૃથ્વે સર્વથી ન્હાનો ભવ એ
 ભાગ ઉદ્યાસના ૬૭૭૩ ભાગ કરીયે તેહવા ૧૩૯૫ ભાગ
 છેવા, સદર્વાસસે તિહુત્તર ૬૭૭૩ પાણૂ, પુણ કહેતા શાસોશાસ
 ગયે એક મુહુત્તં પાય. ॥ ૪૦ ॥

तिवो असुहसुहाणं, संकेतविसोहिओविवज्जयंओ ।
मंदरसो गिरिमहिरय, जलरेहा सरिसकसाएहिं॥६३॥

अर्थ—तिवो—तिव उत्कृष्टो अशुभनो तीवरस संक्षेप
परिणामे बांधे, शुभनो तीवरस विशुद्ध परिणामे बांधे,
विपर्ययपणे मंदरस बांधे, जिहां अशुभनो तीवरस बांधे
तिहां शुभनो मंदरस बांधे, जिहां शुभनो तीव बांधे तिहां
अशुभनो मंदरस बांधे, इहां दृष्टांत जे अनंतानुबंधि कपाप
गिरिरेखा समान तेथी चोठाणीयो रस, तथा अप्रत्याख्यान
कपाय महीरेखा समान एथी त्रिठाणीयो रस, प्रत्याख्यानी
रजरेखा समान एथी वेठाणीयो रस, संज्वलनो जलरेखा समान
तेथी एकठाणीयो रस जाणवो. ए दृष्टान्ते जाणवो. ॥ ६३ ॥

चउठाणाई असुहो, सुहन्नहा विग्घ देसघाड् आवरणा
पुम संजलणिग दुति-चउट्ठाणरसासेस दुगमाई॥६४॥

अर्थ—चउट्ठाणी—चोठाणीयादि (प्रमुख) रस अशुभनो
तेथी अन्यथा धीजी रीते शुभ, एट्ठे जिहां अशुभनो चोठ-
णीयो तिहां शुभनो वेठाणीयो, जिहां अशुभनो त्रिठाणीयो
तिहां शुभनो वेठाणीयो, जिहां अशुभनो वेठाणीयो तिहां
शुभनो त्रिठाणीयो, जिहां अशुभनो एकठाणीयो तिहां शुभनो
चोठाणीयो एम भाववुं.

तिहां विग्घ—पांच अंतराय, तथा देशवाती आवरण ज्ञा-
नावरणी ४, दर्शनावरणी ३, ए सात, पुरुषवेद १, संजलणा-
कपाय ४ ए १७ प्रकृति तेनो एकठाणीयो रस बांधे, तथा
वेठाणीयो बांधे, तथा त्रिठाणीयो बांधे, चोठाणीयो बांधे,

અર્થ—હવે મિથ્યાત્વે ચાર ૪ ગતિના છે તે તે મત્ત્વે જે
 બાંધે તે ઊત્તરીયે છે. વિગલ ૩ સૂક્ષ્મ ૩ તિર્યચાણુ ૧, મનુ-
 પ્યાણુ ૧, નરકાણુ ૧, ૫ ૩ આઝ્વા દેવગતિ ૧ દેવાનુશ્વૃં,
 ૧ ૫ દેવદ્રિક, વૈદ્રિય શરીર, વૈદ્રિય ઉપાંગ, ૫ વે વૈદ્રિયદુગ,
 નરકગતિ, નરકાણુશ્વૃં, ૫ નરકદ્રિક, ૫ ૧૫ પ્રજાતિની ઉત્કૃષ્ઠી
 સ્થિતિ સંશિપંચેન્દ્રીપર્યાપ્તમિથ્યાત્વી તિર્યચ મનુષ્ય બાંધે ૫ના
 ધંચક ૫જ છે. તથા ૫કેન્દ્રીજાતિ, ધાવરનામ, આતપનામ, ૫
 ત્રીન પ્રજાતિ આહસાણા-ભવનપાતિ, વ્યંતર, જ્યોતિષી, સુધર્મ,
 શશાન દેવલોક પર્યતના દેવ ઉત્કૃષ્ઠી સ્થિતિ બાંધે, આકરે ત્રીવ્ર
 અશુદ્ધતા ૫ પરિણમ્યો ૫ જીવ ૫કેન્દ્રીપણો ઉપાજે. વીજીહીણી
 ગતિમાં ૫ને જવું નયી તે માટે. ॥ ૪૩ ॥

તિરિરલદુશુજોઅં, છિવદ્ધ સુરનિરય સંસચઝગઙ્યા
 આહારજિણમપુદ્ધો, અનિયદિ સંજલણ પુરિસલહું. ૧૪૪

અર્થ—તિર્યચદુગ, ઔદારિકદુગ, ઉચોતનામ, છેવટો-
 સંચયણ, ૫ ૬ પ્રજાતિની ઉત્કૃષ્ઠી સ્થિતિ મિથ્યાત્વી દેવતા
 અથવા મિથ્યાત્વી નારકી બાંધે, શેષ ૧૦૮ ૫કસો આટ,
 પ્રજાતિની ઉત્કૃષ્ઠી સ્થિતિ ચાર ગતિના મિથ્યાત્વી બાંધે, સંશિ-
 પર્યાપ્તા બાંધે.

અય જવન્ય સ્થિતિના સ્વામી કહે છે. આહારક તથા
 જિનનામની જવન્ય સ્થિતિ અપૂર્વસ્થિતિ ગુણટાણે બાંધે, ૫ પ્રજા-
 તિના ધંચક મત્ત્વે અતિ નિર્મલ પરિણામ અર્હિજ છે. અનિયદિ
 ગુણટાણે સંજલના કપાય ચાર, પુરુષવેદ, ૫ પાંચ પ્રજાતિની
 જવન્ય સ્થિતિ બાંધે ॥ ૪૪ ॥

प्रकृतिनो सुरमिच्छा-मिथ्यात्वी देवता उत्कृष्ट रस बांधे, तप
विगल ३, सूक्ष्म ३, सूक्ष्म, अपर्याप्त, साधारण ए ३, नरक
गति १, नरकानुपूर्वी २, नरकायु ३, ए नरकत्रिक तप
तिरिआयु १, मनुष्यायु १, ए ११ प्रकृतिनो उत्कृष्टो रस
तिर्यच तथा मनुष्य मिथ्यात्वी बांधे, तथा तिर्यच दुग-तिर्यच
गति १, तिर्यचानुपूर्वी ए वे अने छेवठो संवयण ए ३ प्र
कृतिनो उत्कृष्ट रस देवता, नास्की मिथ्यात्वी बांधे. ॥ ६६ ॥

विउविसुराहारग दुग, सुखगइ वन्न चउ तेय जिण सा
समचउपरघा तसदस, पणिंदि सासुच खवगा उ ॥ ६७ ॥

अर्थ—वैक्रिय दुग-वैक्रिय शरीर १, वैक्रिय उपांग २,
देवद्विक २, आहारकंद्विक २, शुभ विहायोगति १, वर्णादि
४, तैजस शरीर १, कर्मण १, अगुरुलघु १, निर्माण १,
जिननाम १, सातावेदनीय १, समचौरस संस्थान १, परावत
१, असनो दशको १०, पंचेन्द्रा जाति १, श्वासोश्वास १,
उच्चगोत्र १, ए बर्वास ३२ प्रकृतिनो उत्कृष्ट रस खवगाउ-
क्षपकश्रेणिमां बांधे तिहां साता वेदनीय १, उच्चगोत्र १, यशनाम
१, ए ३ तीन प्रकृतिनो सूक्ष्मसंपराय गुणठाणे उत्कृष्ट रस बांधे,
शेष २९ प्रकृतिनो उत्कृष्ट रस अपूर्वकरण गुणठाणे बांधे. ॥ ६७ ॥

तमतमगा उज्जोयं, सम्मसुरा मणुय उरलदुग वइरं।
अपमत्तो अनराउं, चउगइमिच्छा उ सेसाणं ॥ ६८ ॥

अर्थ उद्योतनाप्रकर्मनो उत्कृष्ट रस तमतमगा-तमतना
नरकना नास्की बांधे, मनुष्यदुग २, औदारिकदुग २, वन्न
कपमनाराचसंवयण १, ए पांच प्रकृतिनो उत्कृष्ट रस तम-

विग्धावरणे सुहुमो, मणुतिरिआ सुहुम विगलतिगआऊ
वेउवि छक्रममरा, निरया उज्जोय उरलदुगं ॥ ७१ ॥

अर्थ—विग्ध—अंतराय पांच, आवरण—ज्ञानावरणी पांच, दर्शनावरणी ४, ए ९, एम बची मळी १४, चांद प्रकृतिनो सुहुमो—सुक्ष्मसंपराय गुणठाणे जवन्य रसे बांधे, तथा सुक्ष्मनिक ३, विकलत्रिक ३, आउखां ४, वैक्रियछक—देवत्रिक २, नर-कद्रिक २, वैक्रियद्रिक २, ए ६, छ मली सर्व १६, प्रकृति मणुतिरिय—मनुष्य ने तिर्यच जवन्यरसे बांधे, उद्योतनाम, औदारिक २, अमरा—देवता निरया—नारकी जवन्यरसे बांधे ॥ ७१

तिरिदुग नियं तमतमा, जिण मविरय निरयविणिग
थावरयं ।

आसुहु मायव सम्मो, वसाय थिर सुह जसा सियरा ७२

अर्थ—तिर्यचद्रिक २, नीचगोत्र १, ए ३ प्रकृतिनो जवन्य रस नमनमानारक ७ मीना नारकी बांधे. जिननामकर्मनो जवन्य रस अविरानि समकृती बांधे, एकेन्द्री जानि थावरनामकर्म, नरक-गनिविना तीन गनिना जीव जवन्य रसे बांधे, आनपनामकर्म आसुहुमा—सौधर्म देवलोका पर्यटना देवता, जवन्य रसे बांधे, सौधर्म कहेवादी इशान पिण ग्रहवो, सम्मायमाय—मानावेदनी १, दिग्नाम १, शुभनाम १, जरा १, ए ४, प्रकृति समकृती पडतो जवन्यरसे बांधे मित्रा—एह्यक इतर अमाना, अदिर, अगुभ. अजरा, ए ४, प्रकृति समकृती चढतो होय त्यस्त जवन्यरसे बांधे ॥ ७२ ॥

અને અગ્રંથ થશે તે માટે અદ્રુવ છે, ને ઘાતી દ્રુવગ્રંથી જે ૧૯ ઓગણીસ અને મોહની પાંચ, જ્ઞાનાવરણી પાંચ, દર્શનાવરણી ૯, અંતરાય પાંચ એ ૩૦ નો, અજવન્યરસ ૪, ચ્યારેમેદે બંવાય, ઇહાં પણ જવન્યયી ધીજો તે સર્વ અજવન્ય, તે એ ૩૮ પ્રકૃતિનો જવન્ય બંધ જિવારે પ્રકૃતિનો બંધ ટલે તેહયી પ્રથમ સમયે છે, તેતો એક સમયે બંધ છે, તેહયી પેહેલાં અજવન્યરસ બંધ છે, તે અભવ્યને અનાદિ દ્રુવ છે, મ્યને ઘોલના પરિણામે સાદિ છે, અને અગ્રંથ થયે અદ્રુવ છે, તયા ગોત્રકર્મમત્ત્યે ઉચ્ચગોત્રનો અનુત્કૃષ્ટરસ સાદિ, અનાદિ, દ્રુવ, અદ્રુવ, પૂર્વનીપેરે જાણવો, નીચગોત્ર અજવન્યરસે સાદિ, અનાદિ, દ્રુવ, અદ્રુવ, એ ચ્યાર ૪ મેદે છે, ઘાતીનીપેરે ભાવના કરવી. તયા ઇહાં પયડીને આશયે અર્થ લિખીયે છીયે-જે વેદનીય નામકર્મ એ મૂલકર્મની અપેક્ષાયે અનુત્કૃષ્ટ રસ ચ્યાર ૪, પ્રકારે કહેવો. પણ-ઉત્તર પ્રકૃતિમાં વર્ણાદિ ૪, તૈજસ ચ્યાર ૪, એ આઠનો અનુત્કૃષ્ટરસ સાદિ, અનાદિ, દ્રુવ, અદ્રુવ, કહેવો, દ્રુવ-ગ્રંથી છે તે માટે પણ જશનામ સાતાવેદનીયના કોઈમાંગે ચ્યાર ૪, પ્રકાર ન કહેવા અદ્રુવ ગ્રંથી છે તે માટે. વે સાદિ, અદ્રુવપણોજ પામીયે, ઇમ ગોત્રકર્મનો પિણ મૂલકર્મની અપેક્ષાયે ચ્યાર ૪, મેદ કહેવા પિણ ઉચ્ચગોત્ર, નીચગોત્ર, એ વે અદ્રુવ ગ્રંથી છે તે માટે સાદિ અદ્રુવ વે મેદે પામીયે ઇમ જાણવો, પૃથ્ઠે સાત મૂલકર્મમાં ચ્યાર મેદ કહ્યા ઇમ જાણવો. ॥૭૪॥

સેસમ્મિ દુહા (અનુભાગ વંધો સમત્તો) ઇગ દુગ,

પુગાઝાઅભવણંત ગુણિઆણૂ ।

લંધા ડરલોચિઅવગ્ગણાડ, તહ અગહણંતરિયા ॥૭૫

वंधक अविही बांधे. २५ नयनं-विरोध एतयो फेर हे जे वेन्
तथा अगंभी पर्याप्तो तेनो पाठ ते संस्पातगुणो कहेवो. ॥५०॥
तोजइ जिह्वा वंधो. संस्पातगुणो देसविरयहस्तिजरो ।
सम्नचउ सतिचउरो, ठिइबंधाऽणुकम संस्पातगुणा ५१

अर्थ—तेहयी मनत गुणटाने वर्तमान ते नृनिपणामे
उच्छ्रव वंधक हे संस्पात गुणी स्थितिबांधे २६ ॥ केटलाएक
सागर उनी एक बोझबोझीना वंधक हे, तेहयी देशविराति
जवन्मबंधकी संस्पातगुणी स्थिति एहि नो थोडी हे ते परं
स्थितिस्थानक वधापनी थोकीटीना वन्ना, माटे अगंस्पातगुणा
बधे हे ते माटे अगंस्पातगुणने टीवी हे २७ । तेहयी
देशविराति उच्छ्रव वंधक अगंस्पात गुणीबांधे २८ । तेहयी
समकिरीना पर थोट कहेवा, तिहां समकिरी पर्याप्तो जवन्म
बंधक संस्पातगुणी बांधे २९ । तेहयी समकिरी अपर्याप्त
जवन्मबंधक संस्पातगुणी बांधाए ३० । तेहयी समकिरी अपर-
प्राप्तो उच्छ्रव वंधक संस्पातगुणी बांधे ३१ । तेहयी समकिरी पर्याप्तो
अपर्याप्तो उच्छ्रवबंधक संस्पातगुणी ३२ । तेहयी समकिरी पर्याप्तो
उच्छ्रवबंधक अविही बांधे, तेहयी संज्ञी पर्याप्तो जवन्मबंधक
संस्पातगुणी बांधे ३३ । तेहयी संज्ञी अपर्याप्तो जवन्मबंधक
संस्पातगुणी बांधे ३४ । तेहयी संज्ञी अपर्याप्तो उच्छ्रवबंधक
संस्पातगुणी बांधे ३५ । तेहयी संज्ञी पर्याप्तो उच्छ्रवबंधक
संस्पातगुणी बांधे ३६ । एम स्थितिकं संस्पातगुणा हे. ॥५१॥
सवाणवि जिह्वाठिई, अनुहा जं साइ संकिलेसेणं ।
अरा विसोहिओ पुण, मुत्तुं नरअमर तिरिआउं ५२

૫, શ્વાસોશ્વાસવર્ગના ૬, મનોવર્ગના ૭, કાર્મણવર્ગના ૮, એ આઠવર્ગના ક્રમા-અનુક્રમે-સૂક્ષ્મ છે-એટલે ઔદારિકથી વૈક્રિય સૂક્ષ્મ, ભાષાથી ઉશ્વાસ સૂક્ષ્મ, ઉશ્વાસથી મન સૂક્ષ્મ, મનથી કાર્મણ સૂક્ષ્મ જાણવી, અવગાહના એક વર્ગનાની અંગુલને અસં-સ્થાતમે ભાગે છે, એકથી બીજી વર્ગનાની તેહથી ઝંખી અવગા-હના છે, એક એક પરમાણુ વધારતાં જે ઔદારિક જવન્ય ગ્રહણયોગ્ય વર્ગના તેહને અનંતમે ભાગે જેટલા પરમાણુઆ તેટલા પરમાણુઆ વધે, તિવારે ઔદારિક ઉત્કૃષ્ટ ગ્રહણયોગ્ય વર્ગના થાય, તે વર્ગનામત્ત્વે એક પરમાણુ વધે તે વર્ગના ઔદારિકને મોટા પડે, વૈક્રિયાદિકને ન્હાના પડે તે માટે અગ્રહણયોગ્ય જાણવી, હમ ઔદારિક ઉત્કૃષ્ટ ગ્રહણયોગ્ય વર્ગનાથી અનંતગુણા પરમાણુ વધે એહવો જે સ્વંય તે વૈક્રીયની જવન્ય ગ્રહણ યોગ્ય વર્ગના જાણવી. તે વૈક્રિય જવન્ય ગ્રહણયોગ્ય વર્ગના એક એક પરમાણુ વધતાં (વધારતાં) જિવારે વૈક્રિય જવન્ય વર્ગનાથી અનંતમા ભાગ જેટલા પરમાણુઆ વધે તે વૈક્રીયને ઉત્કૃષ્ટ ગ્રહણયોગ્ય વર્ગના થાયે. તેહથી ઉપરાંત તે અગ્રહણ-યોગ્ય જાણવી. તે વૈક્રીય ઉત્કૃષ્ટ ગ્રહણ વર્ગનાથી અનંતગુણ પરમાણુઆ વધે, તિવારે આહારકની જવન્ય ગ્રહણયોગ્ય વર્ગના થાયે. આહારક જવન્ય ગ્રહણયોગ્ય વર્ગનાથી અનંતમે ભાગે વધે તિવારે આહારકની ઉત્કૃષ્ટ ગ્રહણયોગ્ય વર્ગના થાયે, તે જિવારે અનંતગુણી વધતાં સીમ અગ્રાહ્ય પછી તૈજસની ગ્રહણ યોગ્ય થાયે, એ રીતે તે કાર્મણપર્યંત વર્ગના કેહેવી. એ મત્ત્વે ઔદારિક ૧, વૈક્રિય ૨, આહારક ૩, તૈજસ ૪, એ ચારે વર્ગના ચાર વીસગુણી છે, અને ભાષા, ઉશ્વાસ, મન, કાર્મણ, ૪ એ ચાર વર્ગના સૂક્ષ્મ, સોલગુણી છે, સ્પર્શ-ચક્ષુ, સ્મિગ્ધ, શીત, ઉષ્ન,

उच्छृष्ट योगवत् अमंस्त्वानयुगो. ९ स्वप्न पर्याप्त जवन् यो-
गीनी योगवत् असंस्त्वानयुगो. १० तेहदी वाद पर्याप्त ज-
वन् योगीनी योगवत् असंस्त्वानयुगो, ११ तेहदी मृदम
पर्याप्त उच्छृष्ट योगीनी योगवत् असंस्त्वानयुगो. १२ तेहदी
वाद पर्याप्त उच्छृष्ट योगीनी योगवत् असंस्त्वानयुगो. १३ ॥१३॥

असमत्ततमुक्तासो, पञ्चजहन्तिपर एव टिड्ढाणा ।
अपञ्जेयर संस्त्रगुणा, परमऽपञ्चोए असंस्त्रगुणा ॥१४॥

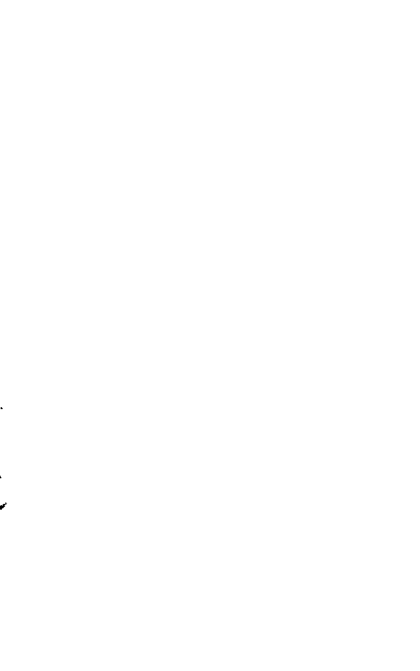
अर्थ—असमत्त-अपर्याप्त ५, नो उच्छृष्ट योगीनी योग-
वत् असंस्त्वानयुगो. ते पञ्जी व्रत ५, पर्याप्ता जवन् योगीनी
योगवत् असंस्त्वानयुगो, तेदी व्रतना ५, पर्याप्ता उच्छृष्टयोगीनी
योग छे ते वदे छे—चैदमे बोटे अपर्याप्त
वेन्द्रि उच्छृष्टयोगीनी योगवत् असंस्त्वानयुगो १५, तेहदी अ-
पर्याप्त वेन्द्रिनी उच्छृष्टयोग असंस्त्वानयुगो, १६, तेहदी अ-
पर्याप्त असंस्त्रिपंचेन्द्रिनी उच्छृष्ट योगवत् असंस्त्वानयुगो १७
तेहदी अपर्याप्त संस्त्रिपंचेन्द्रिनी उच्छृष्टयोग असंस्त्वानयुगो १८,
तेहदी पर्याप्त वेन्द्रिनी जवन्योग असंस्त्वानयुगो १९, ते-
हदी पर्याप्त वेन्द्रिनी जवन्योग असंस्त्वानयुगो २०, तेहदी
पर्याप्ता वेन्द्रिनी जवन्योग असंस्त्वानयुगो २१, तेहदी पर्याप्ता
असंस्त्रिपंचेन्द्रिनी जवन्योग असंस्त्वानयुगो २२, तेहदी पर्याप्ता
संस्त्रिपंचेन्द्रिनी जवन् योग असंस्त्वानयुगो, २३ तेहदी पर्याप्त
वेन्द्रिनी उच्छृष्टयोग असंस्त्वानयुगो, २४ तेहदी वेन्द्रिपर्याप्तो
तेनो उच्छृष्ट योग असंस्त्वानयुगो, २५ तेनो वेन्द्रि पर्याप्त-
नो उच्छृष्ट योग असंस्त्वानयुगो, २६ तेहदी असंस्त्रिपंचेन्द्रि
पर्याप्तानो उच्छृष्ट योग असंस्त्वानयुगो, २७ तेदी संस्त्रिपंचेन्द्रि

एगपएसागाढं, निअंसवपएसओ गहेइ जिओ ।
थोवो आउ तदंसो, नामे गोए समो अहिओ ॥७९॥

અર્થ—એક પ્રદેશ અવગાહ્યો જે કર્મદલ તેને આત્મા સર્વ પ્રદેશને બંધે કરીને ગ્રહણ કરે, ઇટલે એક પ્રદેશો છે તો અ-સંસ્ક્ર્યાતે લેવરાય, અને એક પ્રદેશનો કર્મ છે તો વીર્ય ચલનાનો કંપન સર્વ પ્રદેશનો થાય, તે માટે સર્વ પ્રદેશો ગ્રહે ઇમ કહ્યો છે. તે જે આકાશપ્રદેશો કર્મદલ તે પ્રદેશો જે આત્મપ્રદેશ હો (હોયે) તે આત્મપ્રદેશો ગ્રહે, મિત્ર પ્રદેશી દલ ન ગ્રહે, હવે તે જીવ એક સમયે આઠ કર્મ બાંધે, તે કર્મદલિકનો વેહેવળ કહે છે. જે સર્વથી થોડા દલ આડવાને ભાગે આવે, તેથી નામ કર્મ તથા ગોત્રકર્મને અધિકા દલ આવે પિણ વેને માંહો-માંહે સમાન આવે. ॥ ૭૯ ॥

विग्धावरणे मोहे, सवोवरिवेअणीइ जेणप्पे ।
तस्स फुडत्तं न हवइ, ठिई विसेसेण सेसाणं ॥८०॥

અર્થ—નામ ગોત્રથી વિગ્ધ—અંનરાય તથા જ્ઞાનાવરણ, દર્શ-નાવરણીને અધિક આવે, એ ત્રીનને પરસ્પર સમાન આવે, ઇહ્યી મોહનીકર્મને દલ અધિક આવે. સર્વ સાન કર્મથી ઉપરિ કહેતાં અધિકા દલ વેદનીય કર્મને આવે, જે કારણે તન્મ-તે વેદનીય કર્મનો ફુડ-પ્રગટ ઉદયપણો થોડે પુદ્ગલે થાય નહીં, જે ધાંજા કર્મથી વેદનીનો વિપાક-વ્યક્ત છે, શેષ જે સાન કર્મ તેહને જે દલનો ભાગ આવ્યો તે મ્યિતિને વિશેષે ઇટલે આડવાની સ્થિતિ થોડી તિણે સર્વથી થોડા દલ આવે. તેથી

સુંઘીનાં બંધસ્થાનમાં જેટલી પ્રકૃતિનું બંધસ્થાન વર્તે તેટલા ભાગ પડે, તેમાં બંધન સંઘાતનને શરીર નામકર્મમાંથી ભાગ મળે, તથા વર્ણાદિ મૂલ પ્રકૃતિના ભાગમાં આવેલાં દલિક તે પોતાની ઉત્તર પ્રકૃતિમાંજ વહેંચાય. કારણકે એક સમયે સર્વ વર્ણગંધાદિ બંધાય છે. તથા ગત્યાદિ પીંડ પ્રકૃતિઓના ભાગમાં આવેલું દલિક તે સર્વ એકેક પ્રકૃતિનુંજ હોય, કારણકે એક સમયમાં ગત્યાદિ પુનઃ પ્રકૃતિ બંધાય છે. તથા ગોત્ર વેદનીયને આ-યુષ્ય એ ત્રણ મૂલકર્મનો ભાગ બંધાતી એકેક પ્રકૃતિનેજ મળે. એ સર્વ વહેંચણ જે સમયે બાંધે તેજ સમયે કરે છે એટલે બંધ-સમયેજ વહેંચે છે તે સર્વ કાર્ય એક સમયે થાય છે.

સમ્મ દેસ (દર) સવવિરઈ, ઉઅણવિસંજોઅ દંસ
 સ્વવગેઅ ।

મોહ સમ સંત સ્વવગે, સ્વીણ સજોગીઅર ગુણસેઢી ૮૨

અર્થ—હવે ૧૧ શ્રેણિ કહે છે—તિહાં પ્રથમ સમ્મ-સમ-ક્લિનની શ્રેણિ ૧, બીજી દેશવિરતિની શ્રેણિ ૨, ત્રીજી સ્વવિરતિ-સર્વ વિરતિની શ્રેણિ ૩, ચોથી અણ-અનંતાનુવંધી સત્તામાંથી કાઢવા સ્વપાવવાની તે શ્રેણિ ૪, પાંચમી દંસ-દર્શનમોહની ૩ સ્વપાવવા રૂપ શ્રેણિ ૫, તથા છઠ્ઠી તે મોહનાની ૨૧ પ્રકૃતિ શમાવવા રૂપ આટમાગુણટાણાથી દસમાના અંતરંગે મોહશમરૂપ શ્રેણિ ૬, સાતમી સર્વ મોહ ઉપશમી રહ્યો પૃથ્વી ૧૧ ગુણ-ટાણા રૂપ શ્રેણિ ૭, આઠમી સ્વચગ-મોહનાની ૨૧ પ્રકૃતિ તપાવવારૂપ આટમાથી દશમાપર્યંત શ્રેણિ ૮, નવમી સર્વમોહ રપ્યો તે રૂપ ક્ષીણમોહ ગુણટાણારૂપ શ્રેણિ ૯, દશમી સપો-

नितंता वांवे. शुभविहापोगाति १. पुरुषवेद १, शुभगत्रिक ३,
उदगोव १, तनयैतम १. ॥ ६० ॥

अनुहखगइ जाइ आगिइ, संघयणाहारनिरयुजोयदुगां
धिरसुभजसथावरदत्त. नहुइत्थीदुजुअलमसायं ॥ ६१ ॥

अर्थ—अशुभविहापोगाति १, एकेन्द्रि. विकलविक. ए जाति
४ अशुभ संस्दान पांच. अशुभ संवपग पांच. जाहारकद्विक,
नगकद्विक. २ उद्योत, आतय. २, स्थिग्नाम १, शुभनाम १,
जस्तनाम १, यावरदनक १०, ननुंसकवेद १, र्खावेद १, दृजुयल-
हास्य. रति, २. अगति. शोक. २. पृ ४ अस्तानावेदनाय १. ॥ ६१ ॥

तमयादंतमुहुत्तं, मणुदुगजिणवइरउरलुवंगेसु,
चीसयग परनी, अंतमुहलहु वि आउ जिणं ॥ ६२ ॥

अर्थ—ए सुडना न (द्यानां ४१ लकी छे) प्रकृति
जवन्य एक तनय वांवे. उच्छ्र अंतमुहूर्तमान काल वांवे,
मनुष्य हुग-मनुष्य गति, मनुष्यादुर्वा २, जिननाम १, वज्र-
कयभनागय संवपग १. आदार्तिक उपांग १, ए पांच प्रकृति
तेवांम सागोपम सीम निर्गन वांवे, मनकिनी सर्वायमिद्व विमाने
रहो निर्गन वांवे ते अनेहाए उच्छ्र काल जागवो, जवन्य
बंधकाल. आउना ४, जिननाम १, ए पांच प्रकृति, जवन्य पय
एक अंतमुहूर्त कालमान जागवो. गेय प्रकृति ६८ नो जवन्य
बंधकाल एक समय जागवो. ॥ ६२ ॥

ए स्थितिवंय अधिकार पूगे थपो. हवे रसवंय अधिकार
हे छे. इति सततवंयः द्वा० १८.

ત્વં ને મિશ્રપુંજ અવદય સત્તામાં હોય, તે વસ્ત્રે પુંજને મિથ્યાત્વે પ્રથમ સમર્થા ઉત્તેજા માંડે તે યાવત્ પલ્યોપમના અંતરૂપાતમે ભાગે ઉત્તેજી રહે, ને જ્યાંસુધી એ વે પુંજ સત્તામાં હોય ત્યાં સુધી પુનઃ ઉપશમ પામે નહિ, ને સાસ્વાદને પણ ન આવી શકે, તે માટે જવન્ય અંતર પણ પલ્યોપમનો અંતરૂપાતમો ભાગ પડે, તથા દ્વિપરગુણ-ધ્વીજાં જે ગુણટાણાં-મિથ્યાત્વ ૧, મિશ્રાદિક ઉપશાન્તમોહ પર્યંત નવ ૧૦ ગુણટાણે જવન્ય અંતર અંતર્મુહૂર્તનો પડે, જે કારણે એ ગુણટાણે ચટતો તથા પડતો પિણ આવે તે માટે તથા ગુરુ-ઉત્કૃષ્ટો અંતર મિથ્યાત્વ ગુણટાણાનો વે છસટ્ઠી-૧૩૨ એકસોત્રીસ સાગરોપમનો ઉત્કૃષ્ટો અંતર પડે, જે કારણે છાસઠ સાગર ક્ષયોપશમ સમકિતપણે રહે, પછી અંતર્મુહૂર્ત મિશ્રપણે રહી વર્તી છાસઠ સાગરોપમ ક્ષયોપશમ સમકિતપણે રહે તિવારે મનુષ્યભવ સાધિક ૧૩૨ સાગર કાલ પર્યંત મિથ્યાત્વ સ્પર્શો નહીં, તે મિથ્યાત્વનો અંતર દ્વિપર-સાસ્વાદનાદિક દશ ગુણટાણાનો ઉત્કૃષ્ટ અંતર અર્ધ પુદ્ગલ પરાવર્તકાલ દેશ ઝંજો જે પુટલો કાલ સમકીતથી પડ્યો મિથ્યાત્વમાં રહી પછી પાછો સમકિત પામી મોક્ષે જાય તે માટે અંતર કહ્યો. ॥ ૮૪ ॥

ઉદ્ધાર અદ્ધ ચિત્તં, પલિય તિહા સમયવાસસયસમય
કેસ વહારો દીવો, દહિ આઉતસાઈ પરિમાણં ॥ ૮૫ ॥

અર્થ—હવે પુદ્ગલ પરાવર્તનનો માન કહેવા માટે પલ્યોપમનો સ્વરૂપ કહે છે. પલ્યોપમના ૩ ત્રણ ભેદ છે. ઉદ્ધાર-પલ્યોપમ ૧, અદ્ધાપલ્યોપમ ૨, ક્ષેત્રપલ્યોપમ ૩ એ પલ્યોપમના ૩ ત્રણ ભેદ છે, તિહાં ઉદ્ધાર પલ્યોપમનો માન સમયે

दोष-बन्नी ग्ही ले १०६ प्रकृति. तेहनी दुगमाइ-दे टागीपो,
मिदानीपो, कोटानीपो, ए इ जादिनी रम बांवे. ॥ ६४ ॥

निबुइचुरतो सहजो, दु तिचउ भाग कडिइक भा-
गंतो ।
इगटाणाई अनुहो. अनुहाण सुहो सुहाणं तु ॥६५॥

अर्थ—अहम प्रकृतिनी रम लीखडाना रमनन जागरी.
नपा शुभ प्रकृतिनी रम इशु सेलडीना रमनन जागरी, निहां
सुद्व दगरी रम वे इकटाणीपो जागरी, ते मझे वे भाग
कट्टीय-उकट्टीपो एउठे अदं उकट्टीपो, अदं एही वे बेड-
परी रम जागरी. नपा मिदानीपो रम वे तीन भाग
कटी उकट्टीपो ने १ भाग एही वे मिदानीपो रम, अने
बडभाग-जे मझे एउठ ४ भाग उकट्टीपो अने एक भाग
एही वे कोटानीपो रम जागरी, ए अहम कर्मनी लेन
रम वेवे लेम अहम पाप, शुभ कर्मनी रम शुभ पाप, ए
सब अहम कपाने अहम रम बांवे, शुभ कपाने शुभ रम
बांवे. ॥ ६५ ॥

तिरमिग धावरायव, सुरनिच्छा विगल सुहुम निरय-
तिरि नपुआउ तिरि नरा, तिरि दुग छेवट्ट सुरनि-
रया ॥ ६६ ॥

अर्थ—हवे जहद सक्थे स्वामी कहे छे-नीव जहदो
स एकेनी जति १, भाव नाम १, जति नाम, ए तीन
१५९

उरलाइ सत्तगेणं, एग जिओ मुअइ फुसिय सवअणु
जित्तिअ कालि स थूलो । दवे सुहुमो सगअन्नयरा ॥८७॥

अर्थ—हवे द्रव्य पुद्गल परावर्तननो मान कहे छे. उरलाइ—
औदारिकादिक सात वर्गणा, आहारक विना, ते एक विना ते
एक जीव सर्व पुद्गल ए ७ सात वर्गणाए फुसीय-स्पर्शीने
मुइय-मूक्या जे सर्व परमाणु पिण अनुक्रमे नही जिवों जे
फरमे ते तिवारे गणीये तेहनो जे काल लागे ते द्रव्ये बादर
पुद्गल परावर्तन थाये. तथा सर्व परमाणु सगअन्नयरा-सात वर्ग-
णापणे अन्यतर एक एक वर्गणापणे फरसे ते विचें बीजी वर्ग-
णापणे फरसे ते स्पर्शना गणवी नही, इम अनुक्रमे एक
एक वर्गणापणे सर्व पुद्गल फरसी मुके तिवारे द्रव्यपी सूक्ष्म
पुद्गल परावर्तन थाये. ॥ ८७ ॥

लोगपएसोसप्पिणि, समयाअणुभागबंधट्ठाणाय ।
जह तह कममरणेणं, पुट्ठाखित्ताइधूलियरा ॥८८॥

अर्थ—लोकप्रदेश सर्व स्पर्शे क्षेत्रपुद्गलपरावर्त, उत्तपिणी
अवसप्पिणीना समय स्पर्शे ते काल पुद्गल परावर्त, अनुमाग
बंधनां स्थानक स्पर्शे भावपुद्गलपरावर्त, ते जहमह-जेन
तेम स्पर्शे तो ए ३ तीने धूल-बादर पुद्गलपरावर्त, अने
अनुक्रमे स्पर्शे तो सूक्ष्म थाये ते देखाइ छे. जे लोकना प्रदेशनां
लोकना अंतप्रदेशे मरण पामे, इम जेम तेम आगत पाठन
करिने बयो लोक मरणे करी स्पर्शे तिवारे क्षेत्रपी धूल-बादर
पुद्गलपरावर्तन थाये, तेहन जे लोकने अन्यप्रदेशे मरण करी
बडी ते प्रदेशपी लगते प्रदेशे मरण करे ते मय गनयो, इम

किन्ती मुरा-देवना उच्यते स बांधे, तथा अमराड-देवना
आजलो उच्यते अमरत गुणटाने बांधे, शेप ६४ मृत्तिनि
उच्यते स च्या ४ गतिना मिष्यान्वी तीनकपानी बांधे. ए
उच्यते रत्ना रानी कला. ॥ ६८ ॥

धौणतिगं अण मिच्छं, मंदरसं संजमुन्मुहो मिच्छो ।
वियतियकसाय अविरय, देसपमत्तो अरइ सोए ॥ ६९ ॥

अर्थ—हरे जयन्य रत्ना रानी कहे छे—यिणदी तीन
निद्रानिद्रा १, मचला मचला २, यिणदी ३, ए तीन, अनं-
तवंधी ४, मिष्यान्वमोहनी १, ए आठ मृत्तिनि मंदरमे
पमने सन्मुख मिष्यान्वी बांधे, एह मृत्तिना बंधकने वि-
शुद्ध परिणामी एहिज जीव छे, वियकपाय-बीजो कपाय
अविरय-अविरति समर्कनी बांधे, शंजो कपाय जयन्य रसे
देशविरति बांधे, आति, शोक, ए वे मृत्तिनि ममत्त गुणटाने
हनि जयन्यासे बांधे. ॥ ६९ ॥

अपमाइ हारगदुगं, दुनिद अनुवन्न हास रइ कुच्छा ।
भयमुवघायनपुवो, अनियट्टी पुरिससंजलणे ॥ ७० ॥

अर्थ—अमरत गुणटाना आदि समये आहारकदुग ज-
न्यरसे बांधे, वे निद्रा, निद्रा १, तथा मचला २, अनुभव-
णादि ४, हास्य, रति, दुगंछा, भय, उपधान, ए इग्या ११
मृत्तिनो अपूर्वकरण गुणटाने जयन्यरस बांधे, पुरुषवेद, संज-
लणा ४, ए पांच मृत्तिनि अनिरतिवासर गुणटाने जयन्यासे
बांधे. ॥ ७० ॥

पर्याप्तो कुण्ड-करे, प्रदेशबंध उत्कृष्टपणे बांधे, एटले थोडी प्रकृति बांधे तेहने भाग थोडा. उत्कृष्ट योगबलवंत प्रदेश लेवे, घणा ते माटे, उत्कृष्टयोग वाला जे जीव ते अने अतिशवे अल्प प्रकृति बंध करे, जहन्नय-तेहर्था विपर्यासे जवन्य प्रदेश बांधे, जे प्रकृति घणा बांधतो हुवे, योग मंद हुवे, असंशि पर्याप्तो हुवे ते प्रदेशबंध जवन्य बांधे इम भाववो. ॥८९॥
मिच्छ अजय चउ आऊ, वि त्ति गुणविणु मोहि सत्त मिच्छाइ ।

छणहं सतरस सुहुमो, अजया देसा वि त्ति कसाए ॥९०॥

अर्थ—हवे प्रदेशबंध उत्कृष्टना स्वामी कहे छे—मिथ्यात्व गुणठाणे अजयचउ—चोथा गुणठाणायी मांडी ४ च्यार गुणठाणा एटले मिथ्यात्व १, अविरति १, देशविरति १, प्रमत्त १, अप्रमत्त १, ए पांच गुणठाणे आउखा कर्मनो उत्कृष्ट प्रदेश बांधे, बीजा बीजा गुणठाणाविना मिथ्यात्व १, अविरति १, देशविरति १, प्रमत्त १, अप्रमत्त १, अपूर्व १, अनिशति १, ए ७ सात गुणठाणे मोहनीकर्मना उत्कृष्ट प्रदेश बांधे. मूल कर्म छनो, तथा उत्तर प्रकृति ज्ञानावरणी पांच, दर्शनावरणी ४ च्यार, अंतराय पांच, सातावेदनी १, उद्यगोत्र १, यशनाम १, ए १७ सत्तर प्रकृतिनो उत्कृष्ट प्रदेशबंध सूक्ष्म संपराय गुणठाणे बांधे, तथा अविरति गुणठाणे बीजी चोकडीनो उत्कृष्ट प्रदेश बांधे, देशविरतिबीजी चोकडीनो उत्कृष्ट प्रदेश बांधे. ॥ ९० ॥

पणअनिअही सुखगइ, नराउ सुर सुभगतिग विउविदुगं
समचउरंस मसायं, वइरं मिच्छो व सम्मो वा ॥९१॥

तत्त वन्न तेअ चउ मणु, खगइ दुग पणिंदि तात्त परधु
संघयणा गिइ नपु थी, सुभगिअर ति मिच्छचउ
गइआ ॥७३॥

अर्थ—वत्त, वादर, मत्थेक, पृ ४, तथा वगांदि ४, तैजस, कर्म्म, अशुल्लसु, निर्माण, ४ मणुअदुग—मदुप्यद्विक २, खगईदुग—शुभ, तदा अशुभविहायोगति, पंचेन्द्राणीजानि. ध्यानोच्चात्, परावान, उच्चैर्गोत्र, संघयग ई, संस्थान ई, नपु-सकवेद १, खीवेद १, सुभगात्रिक ई, इअर—तुर्भगात्रिक ई, एवं ४० चायम प्रकृति मिच्छ—निष्पात्वा च्या गतिना जयन्त्य स्ते बांवे इहां भावना कहीये छीये—शुभ प्रकृति जिहां प्रय-मया बंधाय तिहां उच्छ्रितस्ते बांवे, अने अशुभप्रकृति प्रयम बंधाय तिहां उच्छ्रितस्ते बांवे. अने जिहां स्ते तिहां जय-न्यस्ते बांवे, पृ स्ते विचारवो. ॥ ७३ ॥

चउ तेय वन्न वेअणि, अनानपुक्कोस सेस धुवबंधी ।
घाईणं अजहन्नो, गोए दुविहो इमो चउहा ॥७४॥

अर्थ—हवे उच्छ्रित स्तबंधना भांगा कइ छे—चउतंय तैजस च्या ४ तैजस, कर्म्म, अशुल्लसु, निर्माण, पृ ४, तथा वगांदि ४, च्या ४, वेदनाय शब्दे साना वेदनाय, नाम कहेतां उत्तनाम अनुक्कोस—अच्छ्रित बांवेनो चउहा—च्यारनेदे—तादि १, अनादि २, धुव ई, अनुव ४, पृ च्या-नेदे बांवे. तिहां पृ प्रकृतिनो उच्छ्रितस्ते बांवे, ते अन-जीव बांवे, तथा कीडा जीव सर्वअच्छ्रितस्ते बांवे, ते अन-अने अनादि धुव छे. भयने धोत्तना परिधाने सदि छे.

પ્રકૃતિનો જવન્ય પ્રદેશવંચ સુક્ષ્મ નિગોદિયો અપર્યાપ્તો બાંધે
 એહને વંચ સ્વામીત્વે પણ ૧૦૯ નો વંચજ, શેષનો વંચ નથી,
 જવન્યયોગી માટે જવન્ય પ્રદેશ બાંધે. ॥ ૯૩ ॥

દંસણછગભયકુચ્છા, વિ તિ તુરિઅ કસાય વિગ્ધ-
 નાણાણં.

મૂલછગે ણુકોસો, ચઝહ દુહા સેસિ સઘ્થ ॥૯૪॥

અર્થ—દર્શનાવરણી ૬—ચશ્તુ દર્શનાવરણી ૧, અચશ્તુ દર્શ-
 નાવરણી ૨, અવધિ દર્શનાવરણી ૩, કેવલ દર્શનાવરણી ૪,
 નિદ્રા ૫, પ્રચલા ૬, એ છ ભય ૧, હુગંછા ૨, વીર્જી ચો-
 કડી ૪, શ્રીજી ચોકડી ૪, ચોચી ચોકડી ૪, પાંચ અંતાપ
 ૫, પાંચ જ્ઞાનાવરણી ૫, એ ઉત્તર ૩૦ શ્રીસ મૂલ ૬ છ
 કર્મનો અનુકૃષ્ટ પ્રદેશવંચ ચઝહા-સાદિ ૧, અનાદિ ૨, ઘ્રુવ
 ૩, અઘ્રુવ ૪, એ ૪ ઘ્યાર મેદે જાળવો. એહીજ ૩૦ શ્રીસ
 પ્રકૃતિનો જવન્યવંચ, અજવન્યવંચ, ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશવંચ, સાદિ,
 અઘ્રુવ, એ ઘે મેદે જાળવો, તથા શેષ ૯૦ નેપુને પ્રકૃ-
 તિનો, જવન્ય, અજવન્ય, ઉત્કૃષ્ટ, અનુત્કૃષ્ટ, એ ૪ ઘ્યા
 પ્રકારનો પ્રદેશવંચ સાદિ, અઘ્રુવ, મેદે પામીયે, તિહાં ૭૩
 તો અઘ્રુવવંચી છે તે માટે ઘે ઘે પામીયે, અને નિષ્પન્ન
 ૧, અનંતાનુવંચી ૪, યાજ્ઞહી ૩, નામની ઘ્રુવવંચી નવ ૯ એ
 ૧૭ પ્રકૃતિ ઘ્રુવવંચી છે પણ પ્રદેશવંચ ઉત્કૃષ્ટાદિક કોઈ ઘ્રુવ
 નથી. ૩૦ શ્રીસ પ્રકૃતિનો અનુત્કૃષ્ટ પ્રદેશવંચ, ગુણગ્રાને ઘટ્ટા
 વિના જીવને ઘ્રુવવંચ છે તે માટે. ॥ ૯૪ ॥

अर्थ—मेनम्मि-नीजगादि १०, मरुतिनो उरुष्ट, लव-
रु, ए नीन रे, भांगे रग बांधे, ते दुहा सादि, अरुव, ए वे
मेदे बांधे, जे एरुनो बंधवाट अन्य हे ते माटे, तथा घानी
६८ नो उरुष्ट, अनुष्टुप्, जयन्पम, सादि, अरुव वे मेदे
बांधाये. तथा उमगोननो, उरुष्ट, अनुष्टुप्, जयन्प, अजयन्प-
रु सादि अन्य वे प्रकारे बांधाये हे, तथा नीचगोवनो उरुष्ट
अनुष्टुप्, जयन्प ए नीन भांगे रग बांधे ते सादि अरुव बांधे.
तथा शेष प्रकृति ७२ नो जयन्प, अजयन्प, उरुष्ट, अनु-
ष्टुप् ए प्रकारे ४, मरुगनोत्त ते सादि, अरुवमेदे बांधे,
इहां पपडीने आगरे जेपमरुति ७४ इहे हे, गोवनी प्रकृति
निग अरुव बांधी हे ते माटे. तथा उपधान १, ध्रुवबांधी हे,
ए ए मरुतिबांधे ध्रुवबांधी हे ते माटे ए अनुभाग रत्नबांधी
अधिकार कनो.

हरे प्रदेशबांध अधिकार कहे हे—निहां प्रथम वर्गणांतुं
स्वरुप कहे हे—१-एकपमाय दुग—वे पमायुआनो स्तंभ, इम
एक, इम संख्यानायक, असंख्यानायक, अनंतापरमायु मिडे
ते अभिप्रायी अनंतगुणा मिडे जे खंय नीपजे निवार उरलोचिअ-
जादरिक्ते जचिन कहेनां इहेवा योग्य वर्गणा जयन्प थाप,
तह—निनडीज अंतरि—एयी पाछली ते सर्व अग्रहण जाणवी.
ए औदारिक वर्गणा याद वीसगुणां हे. ॥ ७५ ॥
एमेव विडवा हार, तेय भासा गुपाण मण कम्मे ।
सुहुमा कसावगाहो, उणूणंगुल असंखंसो ॥ ७६ ॥
अर्थ—एमेव—इमही विडवा—वैक्य वर्गणा, वीजी २,
ने वीजी आहारक वर्गणा रे, तैजम वर्गणा ४, माधावर्गणा

અર્થ—હવે શ્રેણિનો સ્વરૂપ કહે છે—ઘોડરાજ . પ્રમાણ લોક છે, બુદ્ધિયે કરીયે તિયારે સાતરાજ પ્રમાણ ઘન થાય. તેહની દીર્ઘ લાંબી એકપ્રદેશની શ્રેણિને સેઢી કહીયે, તે સેઢીનો વર્ગ એટલે તદ્દગુણો-ગુણાકાર કરીયે તે પ્રતર થાય, તેહને વર્ગ કરે ઘન થાય. ॥ ૧૭ ॥

અણદંસ નપુંસિ ત્થી, વેઅ છકં ચ પુરિસવેઅં ચ ।
દો દો એગંતરિણ, સરિસે સરિસં ઉવસમેહ ॥૧૮॥

અર્થ—હવે ઉપશમ શ્રેણિ કહે છે—હાં ઉપશમ શ્રેણિ ઉપશમ સમક્તિ લીયો છે, તે કહે છે—પ્રથમથી ઘોડાદી માંડી સાતમા ગુણટાળા સીમ અનંતાતુલ્યંકી ૪ ઉપશમાવે, પછે દર્શન મોહની ૩ ત્રીન ઉપશમાવે, પછી આટમે ગુણટાળે આવી સ્થિતિ ઘાનાદિક પાંચ ૫ કરણ કરીને નવમે ગુણટાળે આવી નાં-સકલેદ ઉપશમાવે, ૧ પછી સ્ત્રીવેદ ઉપશમાવે ૧, પછી હાસપટક ૬ ઉપશમાવે, પછી પુરુષવેદ ઉપશમાવે, પછે ઘે ઘે કયાપ ઉપશમાવે, પછે પૃક ઉપશમાવે (?) આંતરે અપ્રત્યાલ્પ્યાની પ્રત્યાલ્પ્યાની કોથ ૨, ઉપશમાવે, પછે સંજલ્પણો ક્રોધ, ૧ ઉપશમાવે પછે અપ્રત્યાલ્પ્યાની પ્રત્યાલ્પ્યાની માન ઉપશમાવ્યા પછી સંજલ્પમાન ઉપશમાવે પછી અવત્યાલ્પ્યાની, પ્રત્યાલ્પ્યાની માન ઉપશમાવે, પછી સંજલ્પમાન માયા ઉપશમાવે, પછી પ્રત્યાલ્પ્યાની અપ્રત્યાલ્પ્યાની લોભ ઉપશમાવે, સંજલ્પના લોભની દિટ્ટી કરે, તેહનો અનંતનો ભાગ સંજલ્પના લોભનો તે દમને પુનઃટાળે ઉપશમાવે ૫ રીતે મળ્યું મળ્યું ઉપશમાવે પછી ઉપશમાવે મોડી થાય. હવે ક્ષત્રશ્રેણિનો ક્રમ કહે છે. ॥ ૧૮ ॥

ए ४ छे शेष ४ नयी. तैजसवर्गमा किहांएक सुक्ष्म कह
छे. ॥ ७६ ॥

इक्षिक्कहियासिद्धा—णंतंतो अंतरेसु अगहणा ।
सबत्थ जहदुचिया, नियणंतंताहिआ जिट्ठा ॥ ७७ ॥

अर्थ—ले वर्गमा मोटी थापे ते पिग सिद्धने अनंतमे
भागे लेट्टा परमायुजा थापे एक वर्गाना, एम अनंती-
वर्गमा ले एक समयमा अनंत प्रमाण दलिक थाप एह अ-
नंता दलिक एक समय मध्ये जीव ग्रहण करे, ग्रहणने
जांतरे विवाडे ते अग्रहण जागवी, कामेण उत्कृष्ट थाप
निग अविद्या ते अग्रहण जागवा. सर्व जद्वय वर्गणाया
निय-पोताने अनंतने अंसी अधिक ते उत्कृष्ट वर्गणा जा-
पवी. ॥ ७७ ॥

अंतिम चउफासदुगंध, पंचवन्नरस कम्मखंधदलं ।
सबजियणंतगुणरत्त, अणुजुत्त मणंतयपएसं ॥ ७८ ॥

अर्थ—हवे कर्मपने ले परमायुजा लेवाये तेहनो स्वरूप
कहे छे—अंतिम छेहेला ले घ्पार स्पर्श—ग्रहो, उन्हो, लक्ष्मी,
चांदगो. हिमहीन वे गंध तदा पांच वर्ग तथा पांच रस
संयुक्त गोल गुणी खंय तेहनो समूह ते कर्मपने लेवा योग्य
दल जागवो. ते दलना ले परमायुजा तेमाहे ले रस कषाय
प्रत्यनी ते सर्वे धावणी अनंतगुणो रस एक एक परमायुजा हुवे.
ते अणुजुत्त—परमायुजायुक्त. अनंत प्रदेशी कहेतां अनंता
परमायुजानो खंय ते कर्मपने लेवाने योग्य जागवो. ॥ ७८ ॥

खपावे, पछी बारमाने अंते अंतराय पांच, ५, ज्ञानावरणी, ५; दर्शनावरणी च्यार, ४, ए १४ चौदने खपे आत्मा नाणी-केवलज्ञानी थाये-लोकालोक प्रत्यक्ष देखे, ए देवेन्द्रसुरि आचार्य महाराजे लिख्यो शतक नामे कर्मग्रंथ पिण आय-पोताने सरणट्टा-संभारवाने अर्थे. इति पंचमकर्मग्रंथट्वार्थः समाप्तः १००

अथ ट्वाकार प्रशस्तिकार काव्यम्.

श्रीमत् पाठक राजसारकृतिनां शिष्या जिनाज्ञापराः ।

श्रीमत् पाठक ज्ञानधर्मप्रवरां श्रीदीपचन्द्राह्वयाः ।

अहंन् मार्गसुपाठका गुणलया तद्वाक्यसेवानुगः ।

सन्नार्थं गणिदेवचन्द्रमतिमान् संदर्शयन् शोभते ॥१॥ इति ॥५॥

संवत् १८६८ श्रावण शुक्लाष्टम्यां (श्रावण सुदि ८) खि-
वासरे लिपिकृते सकल पंडित सिरोमणि भट्टारक तपागच्छा-
धिराज पुरंदरप्रभु भट्टारक श्रीश्रीश्री १०८ श्रीश्रीश्रीश्रीश्रीश्री
कीर्तिरत्नसूरीश्वरान् चिरंजीवी तत्शिष्य पं० बुद्धिरत्नेन लिपिकृते
तत् शिष्य मुनि कान्तिरत्न पठनार्थं पठितः श्रीमूर्खपुरवरे श्री
शान्तिनाथचरणप्रसादात् श्रीकल्याणमस्तु. (ए जे उपर्यो
मेसकॉपी थइ ते प्रति लिख्यानी शाल विगेरे तेमांयी लीवेल छे.)

इति श्रीपंचम शतकाख्य कर्मग्रंथस्यट्वार्थः समाप्तः ॥

नाम गोत्रनां स्थिति धनी ते माटे घना दल आहे, इहां कोई पृष्ठरूपे ले आज्ञावापी नामनी स्थिति संस्मानगुणी छे तो ते संस्मानगुणी भाग कां न कळो ? इहां उत्तर ले ए दलिक भोगरनां काल दधनो लागे, आज्ञावाना दलिक भोगरनां काल पोहो लागे ते माटे, तथा संक्रम्पा दल ७ मध्ये घणा छे, धनी स्थिति सीम परोपे परं दलिक अधिक सेवे परं संस्मानगुणा न हेवे एम सर्व भावज्यो ए अर्थ. ॥ ८० ॥

निजजाइलछदलिआ-णंतसो होइ सबघाईणं ।
यज्ज्ञंतोण विभज्जइ, सेसं सेसाण पइत्तमयं ॥ ८१ ॥

अर्थ—हरे उत्तरमृत्तिनो बहेंचवो करे छे. तिहां निय-पोतानी ले जाति ज्ञानावरणी आदिक तेहने भाग प्रमाण लाया ले दल तेहनो अननमो भाग ते सर्वचार्याने आवे, शेष रहे ते यावती प्रवृत्तिने आवे, तिहां ले ज्ञानावरणीने भागे आव्या ले दल तेहनो अननमो भाग अति स्तवन ते केवलज्ञानावरणीपणे परिणने, शेष रूपा ले दल ते च्या ४ भागे मतिज्ञानावरणी प्रमुखने आवे, तथा दर्शनावरणीने ६ भागे आवे, शेष रूपा ते चक्षुदर्शनावरणी प्रमुखने ३ भागे आवे. मोहर्तने ले भाग आव्यो तेहना वे भाग घाय, ते-मांयी एक भागनो तेने मळे तथा मोहर्तातुं अर्थ दल मिय्या-त्तने मळे छे, ए प्रमाणे तेमांहे ले स्थानके जेटला वंचाता हुवे तेटछे भागे आवे, शेष रही ले ते जेटली देशवाती वं-घाती हुवे तेटला भाग पडे, अंतरापणे सर्ववाती नयी, तिने एहना ५ भाग पडे. नामकर्मनो भाग ले काडे २३ यी ३१

ગીર્કેવચી તેરમાગુણટાણા રૂપ શ્રેણિ ૧૦, દ્વિગ્યાત્મી અયોર્ગીકે-
વચીયે ચૌદમા ગુણટાણારૂપ શ્રેણિ ૧૧ એ દ્વિગ્યારે શ્રેણિ જા-
ળવી. ॥ ૮૨ ॥

ગુણસેદી દલરચના, ગુણસમયમુદયા દસંસ્વગુણના. ॥
એઅગુણા પુણ કમસો, અસંસ્વગુણ નિજરા જીવા ॥ ૮૩ ॥

અર્થ—ગુણસેદી—ગુણશ્રેણિ તે દલરચના કહીયે, દલનો
વહેંચરો પડેલે દલસંબંધપણે હતો તે ચલ કરી જુદા જાવા
યોગ્ય કરવા તે દલરચના કહીજે, તથા શ્રેણિમત્તે જે દલ
ઉદય આવે તે પ્રથમ સમયથી વીજી સમયે અસંસ્વગુણના દલ
ઉદય કરે અને શ્રેણિ વર્તે જીવને જ્ઞાનાદિકને અસંસ્વગુણ
ગુણ વચારે નિરાવરણ થાયે. વચી શ્રેણિ ચઢ્યો જીવ પ્રતિસમયે
અસંસ્વગુણ નિર્જરા કરે, એમ શ્રેણિ પેહેલીથી વીજીએ અસં-
સ્વગુણ નિર્જરા થાય, એમ સર્વશ્રેણિમાં જાણવ્યો. હવે ગુણ-
ટાણાનો અંતર કહે છે—૧૪ ચૌદ ગુણટાણામે ચારમો, તેરમો,
ચૌદમો ગુણટાણો જીવ એકવાર પામે, વીજીવાર કોઈ જીવને
સ્પર્શથી ન પડે, તિજે તેહને અંતર ન કહેવાયે, અને ૧૧
ગુણટાણા એક જીવ અનેકવાર પામે તે માટે તે દ્વિગ્યાર
ગુણટાણાનો અંતર કહુંછું. ॥ ૮૩ ॥

પલિયાસંસ્વસમુહ, સાસણદ્વિઅરગુણઅંતરંહસ્સં.
ગુરુનિચ્છિ વે દસદ્વિટી, દ્વિઅરગુણે પુગ્ગલદ્વિંતો ॥ ૮૪ ॥

અર્થ—પન્દિયામંત્રમ—પલ્યોપમનો અસંસ્વગુણનો ભાગ
સાસણિ—સાસ્વાદન ગુણટાણાનો અંતર હરમં—જલન્ય આંતરો
છે જે કારણે સાસ્વાદનથી નિષ્પાત્તે આવેલા જીવને સમ્પક-

उ०—ज्यां मिथ्यात्वानी पुष्टि न थाय, मार्ग सिद्ध न
प्रकाशे, आत्मस्वरूप उपादेयरूपे प्ररूपे, तदा शुभ
क्रियाने अत्यादम्भाने प्ररूपे, शुभ क्रियाना पळती
वांज न करणे, पादनी आमेरना टाळे, निम्न
स्वांगे इत्यादि आगमोत्तरांते शुद्ध प्ररूपता ते
देशना करीये.

६ प्र०-उत्प क्रिया अद्यावदने सेररी, पण तेना कडली वाळा न बग्गी तेनु रहस्य मं ?

उ०—जो पुण्यविधा शुभ व्यापार शुभयोगे न जायते ते
मागे विरुद्ध जाय, परमात्मा एव यीशुमाया योगे न
जो जाय. अहो जो पुण्यता कळती वजा की ते
निदान (निपात) ह्या मिथ्या परिच्छेदे, जे
महामायादे शुभ विधा वर तो कथेंतो वर मिळी
हीच मरिचक दावे; ए महामाया हे.

७ प्र०-हेन. भंय, जलेंव एतें न ?

[illegible]

॥ श्री-गणेशाय नमः ॥

દયે) વેદીને ચેરવે; પણ દષ્ટિમાન્ જ્ઞાની તો, તે કર્મોને સમભાવે ભોગવતાં થકાં ઉદયને નિષ્ફળ કરે છે; આલોડ, નિંદી, પશ્ચાત્તાપ કરે, તેવારે અલ્પબંધ થાય, વહુ નિર્જરા કરે; તે માટે બંધ નિવારવાને અર્થે ઉદય નિષ્ફળ કરે, છુટ્તે કર્મનો વિપાક સમભાવે ભોગવે; અને શુદ્ધોપયોગે સ્વરૂપ વિચારે ત્યારે બંધ અલ્પ કરે.

૧૧ પ્ર૦-ધર્મ કથા કેટલા પ્રકારની ?

૩૦-ચાર પ્રકારની:-૧ આક્ષેપિણી, ૨ વિક્ષેપિણી, ૩ નિર્વેદિની ૪ સંવેદિની; ત્યાં સત્ય માર્ગને વિષે જીવને જોડાવે તે આક્ષેપિણી, અને મિથ્યાત્વ માર્ગથી નિવર્તાવે તે વિક્ષેપિણી, તથા નિર્વેદિની તે વૈરાગ્ય ઉપજાવે છુટ્તે સંસાર જે વિષયકપાપની મહીનપરિણતિ તે થકી જીવને ઉદ્વિગ્ન રચાવે, અને સંવેદિની તે મોશામિલાષ ઉત્પન્ન કરાવે.

૧૨ પ્ર૦-માવયકી નવ નિધાન કયાં ?

૩૦-કેવલીઆશ્રિને નવ ક્ષાયિક લલ્ધિ ઉપજે તે નવ નિધાન જાણવાં; અને મુનિઆશ્રિ પાંચ ઇન્દ્રિયના વિષયના વિકારયકી, તથા ક્રોધાદિક ચાર કપાયકી જે નિવર્ત્યા તે મહાભાગને ભાવ થકી અસ્થિત નવ નિધાન પ્રગટ્યાં જાણવાં.

૧૩ પ્ર૦-પાંચ ઇન્દ્રિયોના વિકાર મટે ત્યારે કયા ગુણ નિર્મલ થાય ?

૩૦-ચક્ષુ ઇન્દ્રિયનો વિકાર મટે ત્યારે હૃદયને વિષે નિર્મલ

ળતિ વવે, ચતુર્ગતિ પ્રમળ વિસ્તાર પામે એવી સાવધ
 દેશના તે ગતિ દેશના, જે ઉપદેશયત્રી જીવને
 નાના પ્રકારનાં કર્મોનો બંધ પડે એવી પ્રવૃત્તિ કર-
 થાનું મન થાય તે બંધ દેશના, જે સાંભળવાથી જીવ
 વૈરાગ્ય પરમરસ પામી, યથાર્થ યોગ લઈ પોતાનું
 શુદ્ધ આત્મસ્વરૂપ જે સકલ કર્મથી રહિત મોક્ષરૂપ
 છે, તે નિપજાવવાની તીવ્ર રુચિ મગટે તે મોક્ષ
 દેશના કહિયું.

૧૭ પ્ર૦—અનર્થ દંડના ચાર પ્રકાર કયા ?

૩૦—૧ અપધ્યાન પુટલે આર્ત અને રોદ્ધ ધ્યાન, ૨ પ્રમા-
 દાચરણ, ૩ હિંસકશસ્ત્રપ્રદાન, અનર્થ દંડ પુટલે જીવ
 હિંસાનાં સાધનો શસ્ત્રાદિ પૂરાં પાડવાં તે, ૪ પાપનો
 ઉપદેશ દેવો.

૧૮ પ્ર૦—આઠ પ્રકારના વચન પરિસહ કયા ?

૩૦—૧, હીલ્ચા પરિસહ તે યુનિની પૂર્વ ગૃહસ્થાશ્રમ
 અવસ્થા હીન જાત્યાદિ દૂષણો કાઢી કઠોર મર્મ
 વચને સાધુને હીલે નિંદે તે; ૨ ચિંતણ પરિસહ
 તે સાધુના પૂર્વ કૃત કર્મ (જનિત) અવગુણ ઉઘાડા
 પાઢી નિંદે, ૩ નિંદણ પરિસહ તે સાધુપુરુષનો
 નિરાદર કરે ડુગંછાદિ દર્શાવે, ૪ ગર્હણ પરિસહ
 તે સાધુઓના સમક્ષ છતા અછતા અવગુણો બોલે,
 ૫ તાઢણ પરિસહ તે સાધુને મારે, કુટે, ૬ તર્જના
 પરિસહ તે સાધુ પ્રત્યે અતિશય આક્રોશ કરી અત્યંત
 કઠોર વચન કહે, અપંકરતા, દર્શાવે, ૭ પરાભવ

अणमिच्छ मीतसत्तमं. तिआउ इग विगल धीण
तिगुजोअं ।

तिरिनिरय थावर दुगं, साहारायव अउ नपुं त्यी ॥११॥

अर्थ—जे बोइ जीव तावे स्वर्ग रमे संसारोद्धिन्न जा-
लाहोनी परो बोये तथा पांचने, छठे. साने गुणदाने क्षयो-
पमान, अनंतकालेची ४ स्वरावे, पळी निष्पावमोहिनी स्वरावे,
पळी निष्पावमोहिनी स्वरावे, पळी नमस्तेननोहनी स्वरावे, पळी
देवता १, नार्गी १, विपय १, नां आउतां स्वरावे, स्वरावीने
नवने गुणदाने छठे पळी नवमाने बीजे भागे इग—पूजेन्नी-
जाति, विगल ६, बीजदी ६. उद्योत १, निरपयदिक २, नाव-
दिक २, दान, शुभदिक २. साधारण १. अन्तर १, प
१० सोड मरुति नवमाने बीजे भागे स्वरे, अउ—आठ कथाय
स्वरावे, बीजे भागे, तेची पळी बोये भागे ननुसकवेद स्वरावे,
पांचने भागे म्हावेद स्वरावे. ॥ ९९ ॥

छग पुं संजलणा दो, निदाविग्धावरण खए नाणी ।
देविंदसूरिलिहिअं, सयगनिणं आय सरणट्टा ॥१००॥

इति शतकनाना पंचमकर्मग्रंथः समाप्तः ॥ ५ ॥

अर्थ—पळे छठे भागे हात्य ६ छ स्वरावे, पळी पुरुष-
वेद स्वरावे, पळी आठने भागे संजलन श्रेय स्वरावे, नवने
भागे संजलन मान स्वरावे, नवमा गुणदाने अंते संजल-
ननी नाया स्वरावी दसने दसमसंगसगुणदाने आवी संजल-
ननो टोम स्वरावी बारने गुणदाने आवे तिहां वे निदा

श्रीमद् देवचंद्रजी कृत विचार रत्नसार.

प्रणम्य श्रीमहावीरं, शंकरं परमेश्वरं ।
विचाररत्नसारस्य, क्रियते बालबोधकं ॥ १ ॥

श्री जीनवाणीमहिमा वर्णन.

श्रीवीतरागनी वागी भक्तेष्टकृपाणी, संतारसमुद्र तारिणी,
महामोहान्धकार दिनकरालुकारिणी, कोपदावानलोपशमिनी,
मुक्तिमार्गप्रकाशिनी, कलिमूलप्रलयिनी, मिथ्यात्वछेदिनी, विभु-
वनपालिनी, पापविशोधिनी, मन्मथसंमिनी, अमृतस आस्वादिनी,
इदय आल्हादिनी, आगनोद्धारिणी, चतुर्विध संघमनोहारिणी,
भयजनकराभृन्ध्राविणी, सकल कुमतिनिवारिणी, सर्वसंशय
निवारिणी, योजनप्रमाण विस्तारिणी, एहवी श्रीवीतरागनी वाणी
महा प्रभाविक अतिशयवंत जाणवी.

ते वाणी भव्य प्राणीजोष्ट अवश्य सदगुरु पाते सांभळवी,
केमके १ जीव, २ अजीव, ३ पुण्य, ४ पाप, ५ आस्रव,
६ संशय, ७ निर्जग, ८ दंड, ९ मोक्ष, १० धर्म, ११ अ-
धर्म, १२ हेतु, १३ ज्ञेय, १४ उपादेय, १५ निश्चय, १६
व्यवहार, १७ उत्तर्ग, १८ अपवाद, १९ आस्रव, २० परि-
स्रव, २१ अतिचार, २२ अनाचार, २३ अतिक्रम, २४ व्य-
तिक्रम, इत्यादि सांभळ्या विना शास्त्रना मेद न जणाय.

૩ પ્ર૦-જીવને પુણ્ય, પાપ, અને વૈર કેવી રીતે બંધાય છે, અને તે કેવા ફલરૂપે પરિણમે છે ?

૭૦-જીવને દયાવટે પુણ્ય ઉત્તરે છે, અને હિંસાવટે પાપ નિપજે છે; દુઃશાપના જીવને દુઃશાપના પરિણામ પાપ, ત્યાં પાપ નિપજે, તે દુઃશાપના જીવને ત્રિવિધ યોગે હન્યાં, વૈર અને પાપ વે નિપજે; ત્યાં પાપના ઉદયે અમાતા, આકુલતા, ઉદ્વેગના, અસ્થિરતા ઉત્તરે; તથા વૈરા યોગે તે જીવ આવી દયાપોમે પીટે.

૪ પ્ર૦-ધર્મ, પુણ્ય, અને પાપ કર્મ શાપી ઉત્તરે ?

૭૦-વ્રજ પ્રકારે:-૧ દર્શનમોહનાંય કર્મના ક્ષયોપશામની ધર્મ ઉત્તરે, ૨ ચારિત્રમોહનાંયના ઉદયની પુણ્ય પાપ ઉત્તરે; તેનાં અવિરતિનો ઉદય મંદ પાપ તથા ક્ષયોપશામ થાય ત્યારે વિગતિનો ઉદય થાય, તે વૈરે પદ્મશાપના જીવ ઉત્તરે દયા પરિણામ ઉત્તરે; તેવી પુણ્ય ઉત્તરે, ૩ અવિરતિના તીવ્ર ઉદયે પાપ નિપજે.

હવે તે પુણ્ય પાપ છે, તે ચારિત્રમોહનાંયના ઉદયના મંદવ્રજાણ વૈરવ્રજાણ હોય; અને ધર્મ, દર્શનમોહનાંય કર્મના ક્ષયોપશામ કે ક્ષયની હોય; તથા પુણ્ય પાપના ફલ મોહવાટે, તે વેદનાંય કર્મ તેના ઉદય વેદાંય (ફલ દેશાટે) તથા પુણ્ય પાપનો ધંધ પડે તે મોહનાંય કર્મની સંસ્કરણે; પુણ્ય પાપ પરિણમે તે અંતરાય કર્મને ક્ષયોપશામે.

જ્યાં રાજા ન્યાની અને સામ્યતાઈ હોય, અને આચાર્ય નિષ્કૃષ્ટી હોય, ત્યાં જૈન ધર્મ વિશેષ પ્રકારે પ્રવર્તે છે.

૫ પ્ર૦-વેદના વોને કહિયે ?

રતા, દટતા છે; એમ એ બે નયો આત્મદ્રવ્યને સમા-
સ્વામાં સમકાલે ગૌણતા મુખ્યતાએ ગુણકારી છે;
માટે એમાંથી એકપણ નયને ઉત્થાપે કે એકાંતે
નિષેધે તો જીવ એકાંતવાદી મિથ્યાત્વી જાણતો,
એમ શ્રી જિનેશ્વર ભગવંતની વાણી છે, તે યથાર્થ
સદહર્વા.

૪૫ પ્ર૦-નિશ્ચય અને વ્યવહારનું સમ્યક્ સ્વરૂપ સ્પષ્ટ સમજાવો ?

૩૦-શ્રી જિનવાણી પ્રતીતે ગ્રહિને પદ દ્રવ્યના યથાર્થ-
પણે ગુણપર્યાય ધારે, અનુભવ પ્રત્યક્ષે સ્વરૂપને વેદે,
તથા ગુણપર્યાયનું બિલેખન કરે, તથા પુદ્ગલાદિક
કર્મ પર્યાયમાં તદાકાર ન પરિણમે, પાંચ ઇન્દ્રિયના
ભોગ વિષયો ઇષ્ટાનિષ્ટરૂપ ન વેદે, પોતાના સ્વરૂપને
મેદ રત્નત્રયીરૂપે આરાધે, તેને વ્યવહાર સમ્યક્ત્વી
કહિયે; તથા પોતાના ગુણ ગુણી પર્યાય અમેક્ષરૂપે
રત્નત્રયરૂપે, નિર્વિકલ્પ સમાધિ પરિણમે તેને નિ-
શ્ચયસમ્યક્ત્વી કહીએ; ત્યાં વ્યવહાર સમ્યક્ત્વ તે
નિશ્ચય સમ્યક્ત્વનું કારણ છે; અને નિશ્ચય સમ્યક્ત્વ
તે કેવલજ્ઞાનનું કારણ છે.

૪૬ પ્ર૦-પૂર્વોક્ત ઉભય સમ્યક્ત્વીને વ્યવહાર પ્રતિષ્ઠા શું
લાભ થાય ?

૩૦-નવતત્ત્વ, પંદ્રવ્યાદિકનું આગ્નિક્રમાયે દૃઢ શ્રદ્ધા,
દેવ ગુરુ ધર્મનું યથાર્થ શ્રદ્ધા, તત્ત્વ વર્ણના વિશેષ
મહાશે ક્ષત્રી તત્ત્વાનુસરે નવતત્ત્વના સંનિર્વાણ
માર્ગ વિશેષ રીતે અવલંબન થતા પાપનાશક વૈરાગ્ય

૩૦-કાઝસંગ્ગ દ્રવ્ય અને ભાવ વે પ્રકારે વહ્યો છે. જવ-
વાઈ સૂત્રમાં દ્રવ્ય કાઝસંગ્ગ ચાર પ્રકારના છે:—
શરીર કાઝસંગ્ગ, ૨ ઉપધિ કાઝસંગ્ગ, ૩ ભતપાળ
કાઝસંગ્ગ, અને ક્રોવાદિ ચાર કપાયના ત્યાગ રૂપ
કાઝસંગ્ગ. (કપાયકાપોત્સર્ગ.)

ભાવ કાઝસંગ્ગ વળ પ્રકારે છે:—૧ કપાય કાઝ-
સંગ્ગ, ૨ સંસાર કાઝસંગ્ગ, ૩ કર્મ કાઝસંગ્ગ, તે
મત્તે કપાય કાઝસંગ્ગ ક્રોવાદિ ચાર પ્રકારના છે,
સંસાર કાઝસંગ્ગને (દેવ, મનુષ્ય, તિર્યચ, અને નરક
પુ ગતિનાં દ્વચ્છા રહિતપણા રૂપ) ચાર પ્રકારનો
જાણવો, કર્મ કાઝસંગ્ગ આઠ પ્રકારનો; તે જ્ઞાના-
વર્ગીયાદિ આઠ કર્મના ભેદે આઠ પ્રકારનો જાણવો.

૧ પ્ર૦-વિધિ અને અવિધિ કરેલી ક્રિયા યદાક્રમે કેવા
પઠ્ઠ રૂપે પરિણમે ?

૩૦-શુભ ક્રિયા લે વિધિની છે તે સ્વભાવરૂપે પરિણમે,
ત્યાં નિર્જરા નિપજે, તથા શુભ ક્રિયા લે અવિધિની
છે તે વંચરૂપે પરિણમે: તે ટાંક્તિક યદા સૌભાગ્યાદિ
પઠ્ઠરૂપ પરિણમે; તથા પુણ્યરૂપ પરિણમે તે વંચરૂપ
ધાપ, અને તેવી સંસાર ભ્રમણ વિશેષ નિપજે.

૧૦ પ્ર૦-જીવને રોદ ઉપન્યો કેમ ટુઠે ?

૩૦-જીવને રોદ નિવારવાને અર્થે પૂર્વજન કર્મ સંભારીપૂ.
લેવાં જીવે પૂર્વે કર્મ ચાંધ્યાં છે, તેવાં ઉદયે આવે
છે; તે મત્તે કેટલાંક કર્મ મદેશ્યાં વેદીને સ્તેરવે
છે; કેટલાંક નિવિઢ કર્મ ચાંધ્યાં તે વિચારે (સો-

૪૮ પ્ર૦—અલ્પ પાપબંધ અને અલ્પ કર્મબંધ શી રીતે થાય ?
તે તેની ચૌભંગી સહિત કહો.

૩૦—પાંચ ઇન્દ્રિય અને ત્રણ યોગના અશુભ વ્યાપારમાં તદાકારપણે ન પરિણમે, સંસ્કાર પ્રવર્તે તો અલ્પ પાપબંધ થાય; તે આલોચણે નિંદાગર્હા કરતાં છૂટે; તથા શુદ્ધોપયોગે જે કર્મ બંધ નીપજે તે ભોગવે છૂટે; પાપ પ્રવૃત્તિ કરતાં તીવ્ર મલીન પરિણામે તન્મય થતાં તીવ્રરસે ઘણાં નિવિઙ્ગ કર્મ બાંધે; અને ઘણી અશુભ યોગની હલચલે પાપ પુદ્ગલ ઘણાં મેલે, પણ તદાકારપણે તીવ્ર કષાય અનુબંધ ન હોય તો શિથિલ બંધ કરે; એમ કોઈ જીવને પાપ ઘણું અને કર્મબંધ અલ્પ, કોઈને કર્મબંધ બહુ અને પાપ અલ્પ, કોઈને પાપ ઘણું અને કર્મબંધ પણ ઘણો, અને કોઈને પાપબંધ કર્મબંધ એકે નહિ; એમ કર્મબંધ અને પાપબંધ આશ્રિ ચૌભંગી જાણવી.

૪૯ પ્ર૦—ધર્મ, કર્મ અને ભર્મ શાચી નીપજે ?

૩૦—શુદ્ધોપયોગે ધર્મ અને ક્રિયાણુ કર્મ અને મિથ્યાત્વે ભર્મ નિપજે.

૫૦ પ્ર૦—પાપ, પુણ્ય અને ધર્મ એ એક વસ્તુ છે કે જુદી ?

૩૦—ધર્મ, પુણ્ય અને પાપ એ ત્રણે વસ્તુમિત્ર, ગતિમિત્ર, ઉપયોગે મિત્ર અને ફલપણે મિત્ર મિત્ર છે; ધર્મ ક્ષમાદિ દશવિધ યતિ ધર્મરૂપ છે; શુદ્ધોપયોગ પરિણતિ એ સંવરરૂપ છે, અને તેનું ફલ મોક્ષ છે; પુણ્ય નવ પ્રકારે બંધાય છે શુભ પરિણામે કરી, તે

જ્ઞાનરૂપ મગ્ધારૂપ ગુણ નિપજે; ઓષ્ઠેન્દ્રિયનો વિકાર મગ્ધનાં લિન વચન શ્રવણ પ્રીતિસદિત મતીતિ પૂર્વક થાય. જીવિયા ઇન્દ્રિય વિકાર મગ્ધનાં આત્મિક અતુભવ સ્પર્શવાદ મગ્ધ: ઘ્રાણેન્દ્રિય વિકાર મગ્ધનાં જાત્મિક ગુણ મુલાગના મગ્ધે, સ્પર્શેન્દ્રિય વિકાર ગયે જાત્મિક ગુણ સ્વભાવ પરિણતિ સ્પર્શન ગુણ મગ્ધે.

૧૪ પ્ર૦-ક્રોધ, માન, માયા, લોભ ગયે કયા ગુણ મગ્ધે ?
૩૦-ક્રોધ ગયે સમતા ગુણ મગ્ધે, માન ગયે માર્દવ ગુણ મગ્ધે, માયા ગયે જાજંઘ ગુણ મગ્ધે, લોભ ગયે સંતોષ ગુણ નીપજે.

૧૫ પ્ર૦-ધાર પ્રકારે નિધ્યાન્વ છે તે કેવી રીતે ?
૩૦-૧ પ્રદેશ નિધ્યાન્વ, ૨ પરિણામ નિધ્યાન્વ, ૩ પ્રકરણ નિધ્યાન્વ, ૪ પ્રવર્તન નિધ્યાન્વ, તે મલ્લે જાંઘ વ્યવહાર સમકિત પામે ત્યારે પ્રકરણ તથા પ્રવર્તન નિધ્યાન્વ ટકે, અને યંધિમેદ થઈ ઉપશમ, ક્ષયોપશમ, સમકિત પામે ત્યારે પરિણામનિધ્યાન્વ ટકે, અને ક્ષાયિક સમકિત પામે ત્યારે પ્રદેશ નિધ્યાન્વ ટકે.

૧૬ પ્ર૦-દેશના કેટલા પ્રકારની છે ?
૩૦-૧ ધર્મ દેશના, ૨ ગતિ દેશના, ૩ બંધ દેશના, ૪ મોક્ષ દેશના, તે મલ્લે ધર્મ પૃષ્ઠે જીવની શુદ્ધાત્મપરિણતિ તેની સન્મુખ જીવ જૈયી થાય, તત્ત્વામિલપ જૈયી મગ્ધે, એવો ઉપદેશ તે ધર્મ દેશના, તે થકી જીવને વિષય કપાયની મર્જીન પરિ-

૪૮ પ્ર૦—અલ્પ પાપબંધ અને અલ્પ કર્મબંધ શી રીતે થાય ?
તે તેની ચૌભંગી સદિત કહો.

૩૦—પાંચ ઇન્દ્રિય અને ધ્રુણ યોગના અશુભ વ્યાપારમાં તદાકારણે ન પરિણમે, સહેદ પ્રવર્તે તો અલ્પ પાપબંધ થાય; તે આલોચણે નિંદાગર્હા કરતાં છટે; તથા શુદ્ધોપયોગે જે કર્મ બંધ નીપજે તે ભોગો છટે; પાપ પ્રવૃત્તિ કરતાં ત્રીય મલીન પરિણામે તન્મય થતાં તીવ્રરસે ઘણાં નિવિડાં કર્મ ચાંવે; અને ઘણી અશુભ યોગની હલચલે પાપ પુટલ ઘણાં મેલ્લે, પણ તદાકારણે તીવ્ર કયાપ અનુબંધ ન હોય તો શિથિલ બંધ કરે; એમ કોઈ જીવને પાપ ઘણું અને કર્મબંધ અલ્પ, કોઈને કર્મબંધ ઘટુ અને પાપ અલ્પ, કોઈને પાપ ઘણું અને કર્મબંધ પણ ઘણો, અને કોઈને પાપબંધ કર્મબંધ પૂરે નહિ; એમ બંધ બંધ અને પાપબંધ આશ્રિ ચૌભંગી જાણવી.

૪૯ પ્ર૦—ધર્મ, કર્મ અને મર્મ શાથી નીપજે ?

૩૦—શુદ્ધોપયોગે ધર્મ અને ક્રિયાણ કર્મ અને નિષ્પત્તે મર્મ નિપજે.

૫૦ પ્ર૦—પાપ, ગુણ અને ધર્મ ૫ ૫૪ વસ્તુ છે કે સ્ત્રી ?

૩૦—ધર્મ, ગુણ અને પાપ ૫ ૫૪ વસ્તુમિત્ર, ગતિમિત્ર, ઉપયોગે મિત્ર અને પટ્ટણને મિત્ર મિત્ર છે; ધર્મ ક્ષમાદિ દર્શનિય પતિ ધર્મરૂપ છે, શુદ્ધોપયોગ પરિણામે ૫ સંગમ્ય છે, અને તેણે પટ્ટ મોટ છે; ગુણ નર પ્રકારે વ્યાપ છે શુભ પરિણામે વરી, તે

[illegible]

४०-१

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ १ ॥
 श्रीकृष्णाय नमः ॥ २ ॥
 श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ ३ ॥
 श्रीगणेशाय नमः ॥ ४ ॥
 श्रीविष्णवे नमः ॥ ५ ॥
 श्रीशिवाय नमः ॥ ६ ॥
 श्रीब्रह्माय नमः ॥ ७ ॥
 श्रीमहेश्वराय नमः ॥ ८ ॥
 श्रीनारायणाय नमः ॥ ९ ॥
 श्रीहरिभ्यो नमः ॥ १० ॥
 श्रीरामाय नमः ॥ ११ ॥
 श्रीलक्ष्मणाय नमः ॥ १२ ॥
 श्रीसुग्रीवाय नमः ॥ १३ ॥
 श्रीहनुमताय नमः ॥ १४ ॥
 श्रीकल्याणाय नमः ॥ १५ ॥
 श्रीसुखाय नमः ॥ १६ ॥
 श्रीसौख्ये नमः ॥ १७ ॥
 श्रीसन्तोषाय नमः ॥ १८ ॥
 श्रीसन्तुष्ट्याय नमः ॥ १९ ॥
 श्रीसन्तुष्टिभ्यो नमः ॥ २० ॥
 श्रीसन्तुष्टिभ्यो नमः ॥ २१ ॥
 श्रीसन्तुष्टिभ्यो नमः ॥ २२ ॥
 श्रीसन्तुष्टिभ्यो नमः ॥ २३ ॥
 श्रीसन्तुष्टिभ्यो नमः ॥ २४ ॥
 श्रीसन्तुष्टिभ्यो नमः ॥ २५ ॥
 श्रीसन्तुष्टिभ्यो नमः ॥ २६ ॥
 श्रीसन्तुष्टिभ्यो नमः ॥ २७ ॥
 श्रीसन्तुष्टिभ्यो नमः ॥ २८ ॥
 श्रीसन्तुष्टिभ्यो नमः ॥ २९ ॥
 श्रीसन्तुष्टिभ्यो नमः ॥ ३० ॥

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

[illegible]

ए सामान्यपणे रत्नत्रयीतुं वस्तुगते लक्षण जाणवું,
 विशेष प्रकारे तो, वस्तु अनंत धर्मात्मक सामान्य
 अने विशेष स्वभावतः समकाळे छे, तेमां जे विशेष-
 षात्मक धर्म एटले वस्तुने जाति क्रियादि अनेक
 विशेषणोयुक्त यथार्थ जाणवी ते ज्ञानगुण; अने
 वस्तुगते सामान्यावबोध ते दर्शन गुण; तथा स्वपर
 ब्रह्मचण भेदज्ञानरूप जे विवेक, सदाचरण, अपि तु,
 स्वरूपाचरण ज ज्ञानना फलरूप विरति परिणति
 गुण छे ते चारित्र्य लक्षण जाणवुं.

५३ प्र०—धर्म सांभळवो, जाणवो, अने आदरवो ते केवी रीते ?

उ०—वीतरागनी वाणी स्याद्वादरूपे छे तेने आत्मस्वरूप
 प्ररूपणानी मुख्यताए, जे धर्मनो सदगुरु महाराज
 उपदेश करे छे, ते धर्मने अत्यादर सहित सांभळवो,
 स्वसमय एटले स्वशास्त्रानुसार अने परसमय एटले
 परशास्त्रावबोध एम स्वपरज्ञान परीक्षापूर्वक जेम शुद्ध-
 शुद्ध धर्मनो प्रकाश भासन थाय, तेम ते शुद्ध
 रत्नत्रयी आराधनरूप धर्मने विवेक बुद्धिए जाणवो,
 तथा जेने पोताना द्रव्यगुण पर्याय पोतानाज शु-
 द्धात्म द्रव्य गुण पर्यायपरिणतिरूपे परिणम्या छे,
 तेनो प्ररूपेलो धर्म आदरवो इतिभाव.

५४ प्र०—चेतना एटले शुं ?

उ०—ज्ञान दर्शन स्वभावरूप आत्मलक्षण एटले सुखदुःखतुं
 जे मान थवुं, चेतवुं एटले मुखे दुःखे जे चेते तेने
 चेतना कहिये ते जीवतुं लक्षण छे. हवे ते चेतनाना

यह प्रकृतिक प्रवृत्ति, नवीनय सेवम करी कोई
फला लक्ष्य नहीं, एन जे उत्तम प्राणी यथा
मज्जा रीति जानीने फले ते सुखभोगी यह बहेली
सिद्धि बरे; पूर्वाज रीति जे प्राणी विधाविधि आदरे,
ध्यानार्थक उपयोग शुद्ध रखे, ते प्राणीना सर्व
मोक्षोक्तिन फल यथा ताने शीघ्र फलान्तरूपने
फले.

२२ प्र०-कर्म प्रकृत्या कर्मते स्वल्प सनदावो ?

उ०-द्रव्य कर्म ते ज्ञानावगोपादि आठ कर्मोनी पुद्गल-

शक्ति, इन्द्रिया, २ नोकर्म ते औदारिकादि पांच
मत्तो. २ भावकर्म ते ज्ञानानी अनादि कालनी
प्रदेशे लागेटी रागद्वेषनी अद्रव्य परिणति: ते मत्ते
द्रव्यकर्म तथा नोकर्म पुद्गलजाति है, भावकर्म
ज्ञानाभिनि है; पहिलां के कर्म विनाशो है केनजे
अनादि अनन अमर्याधि अने भव्याधि अनादि
तथा तदि तांन भागे ज्ञाननशक्तिन होवानी है,
तथा हर्षोदाम ते भावकर्म जाति है. जाहि
दृष्टान्तधरी आ कात्र विशेष स्पष्ट भजे तेयी कर्हाण
हीणु.—के जेन एक चोला नामना धारणी कोठी
है, तेनां द्रव्य जे है ते द्रव्य कर्म, अने कोठी
ते नोकर्म, अने चोलाते लागेटी जे निनी ते
तानन भावकर्म चाक्षुषरूप ज्ञानानी अद्रव्य परि-
णति जाननी.

२३ प्र०-अतिहंतादि नव पदो भावाय तथा ते प्रत्येकते

ટલે જ્ઞાનાવરણીયાદિ અષ્ટ કર્મપુદ્ગલોનું આત્મપ્રદેશે અવસ્થાન છે તે જાણવો, ૪ ઉપચરિત અસદ્મૂત વ્યવહાર તે લૌકિક માન્યતારૂપ દેશાચાર રુઢિરૂપ, જ્ઞાતિ, પંચ વિગેરેના કલ્પિત કાયદા, નિયમરૂપ, તથા અજ્ઞાદિકાઝીવી જીવને લાગેલી પરવસ્તુનેવિષે મારાપણાની બુદ્ધિરૂપ સ્ત્રી, પુત્ર, બંધુ, માતા, પિતા, સ્વજનપરિવાર, મિત્ર, શત્રુ, ઘર, હાટ, વસ્ત્રાદિ સર્વ પરિગ્રહ મમતાની મિથ્યા કલ્પનારૂપ ઉપચરિત અસદ્મૂતવ્યવહાર જાણવો.

૫૭ પ્ર૦—ત્રિવિધ કર્મનું સ્વરૂપ સમજાવો ?

૩૦—? દ્રવ્યકર્મ તે જ્ઞાનાવરણીયાદિ આઠ કર્મપુદ્ગલો જે આત્મપ્રદેશે લાગેલાં છે તે, ૨ ભાવકર્મ તે રાગદ્વેષાદિ આત્માની અશુદ્ધવિભાવિક પરિણતિ, ૩ નોકર્મ તે ઔદારિકાદિ પાંચ શરીરરૂપ જાણવાં.

૫૮ પ્ર૦—ચતુર્વિધ દયાનું સ્વરૂપ કહો ?

૩૦—? દ્રવ્યદયા તે મિથ્યાદૃષ્ટિ અજ્ઞાની જીવને હોય તે પરપૌદ્ગલિકભાવરૂપ પરહસ્તે વેચાણી, રાગદ્વેષે દ્વેષાદિ તે નયી જાણતો ઈવી જે અનુપયોગરૂપ નામ માત્ર દયાસ્વરૂપ તે દ્રવ્યદયા એક રીતે પરદયામાં પણ અંતર્ભવે છે, ૨ પરદયા તે સ્વસ્ત્રકાય જીવરક્ષારૂપ વિરતિવંત જીવને હોય તે સમ્યક્દૃષ્ટિ અને મિથ્યાદૃષ્ટિ બંનેને સંભવે છે, ૩ ભાવદયા તે શુદ્ધાત્મોપયોગરૂપ સમ્યક્દૃષ્ટિને જ હોય, કેમ જે પોતાનો આત્મા દયારૂપજ છે એમ જાણીને તે પ્રવર્તે છે, ૪ સ્વદયા તે સમ્યક્દૃષ્ટિ મુનિ, ક્ષપકત્રેણિ આસ્ત્રને હોય છે.

જાગરણે જીવ પરિચય નિવરતે. ૭ જ્ઞાનરૂઢ અગવતાં
 રોગરુદિ ધાવ. સ્વચ્છાનન પ્રકાશ ચિમ્તર, ૮ ધર્મ-
 ચરણ અગવતા નિવરિત્તરવરે પંચ મહાચરણી શુદ્ધ
 પ્રતિભાજા રૂઢે સમચરણી ધાવ માર્ગચરિત્ર પરિ-
 પાતિ ધાવ. મુચ્ચ મુચ્ચતા શુદ્ધ માર્ગ. ૯ સ્વચ્છ
 અગવતાં શુદ્ધ નિવેધ ધાવ. મુચ્ચ પંચલિક
 રૂઢે, શુદ્ધ રૂઢે ઉચ્ચરણે. અને મુચ્ચમાય
 માર્ગ માર્ગે જાવ રૂઢે માર્ગ.

૨૪ પ્ર૦-ચર્ચનો ઉચ્ચ નવા માર્ગે જાવે પેલી રૂઢે ધાવે !
 તે માર્ગે સમજાવે.

૩૦-ચર્ચા કરે ઉચ્ચ જાવે રૂઢે; જેવે રૂઢે ચર્ચાં રૂઢે, તેવે
 રૂઢે તપચિત્ર રૂઢે રૂઢે માર્ગે માર્ગે પાતિને,
 પ્રેરે તપ ચિત્રે મોગરે; તે મોગરના જેવા નવાં
 રૂઢે પપ સમમારે વેદનો નિર્જગ ધાવ, અને વિવન
 મારે જુદે માર્ગેપરિ માર્ગમારે વેદે તો નવાં
 રૂઢે નવા વિવનમારે મોગરને પડી પડાતાર
 કરે તો વર્ચવેવનો સમજાવે વર્ચે ચર્ચાસ માર્ગે,
 તે ઉચ્ચરૂઢે શુદ્ધમારે રૂઢે જાવ, અને જો વર્ચ
 વિવનમારે મોગરે, શુદ્ધાન કરે તો, ઉચ્ચરૂઢે
 અર્ચન દોહિલાં મોગરને રૂઢે; વર્ચે વેદતાં માર્ગે
 નવાં વર્ચનો માર્ગે વર્ચ કરે.

૨૫ પ્ર૦-ચોવ અને સમચિત્રે સ્વરૂપ સમજાવે.

૩૦-સમ્પદ જાવ, રૂઢે, ચર્ચ, સ્વચ્છતા શુદ્ધ પ્રતિ
 તે ચોવ; અને અહિ તેન માર્ગમારે વિવે નિર્જગ-

સના આવી જવારુપ પુદ્ગલાનંદ હોય પણ ભવામિ-
નંદિપણું ટઢ્યું છે. માટે સમ્યગ્દષ્ટિ જીવને પુદ્ગલ-
નંદિ કહિયે, ૩ આત્માનંદિ જીવ તે જેને કેવલ
આત્મિક આનંદ, શુદ્ધ રત્નત્રય ધર્મે, તત્ત્વપણે, સ્વરૂપ
હીનતાપુ, સમસ્ત વ્યાકુલતા રહિત, સહજસ્વભાવ વિલા-
સિપણારૂપ મુનિ મહાત્માઓને-યોગીશ્વરોને હોય છે.

૬૨ પ્ર૦-સદ્ગતિ અને દુર્ગતિ તે શાયી થાય છે ? તે વિસ્તા-
રથી સ્પષ્ટ સમજાવો.

૩૦-શુભોપયોગે સદ્ગતિ, અને અશુભોપયોગે દુર્ગતિ,
અશુભોપયોગે સંસાર લાભ અને શુદ્ધોપયોગે ઇચ્છે
સ્વભાવ પરિણતિપુ તત્ત્વપણે પરિમણતાં મુક્તિ થાય,
કારણ કે શુભ પ્રકૃતિને ઉદયે જીવના યોગ શુભ
વર્તે, તેથી ધર્મ હેતુ શુભ ક્રિયા સાધના કરે, તેથી
પુણ્ય બાંધે અને તેથી સદ્ગતિ થાય છે; તથા અ-
શુભોપયોગે અશુભ કર્મનો ઉદય થતાં યોગ અશુભ
વર્તે, તેથી અશુભ ક્રિયા વિષયાદિ સેવે તેથી પાપ
બંધાય છે, અને તેથી દુર્ગતિ થાય છે; તે માટે પુણ્ય
પાપ શુભાશુભયોગને આપત છે, અને ધર્માધર્મ તે
શુદ્ધાશુદ્ધ ઉપયોગને આપત છે, અર્થાત્ રાગ, દ્વેષ,
મોહજનિત અશુદ્ધોપયોગે અધર્મ છે, તેજ મિથ્યાત્વ
છે; અને અશુદ્ધોપયોગ તે રત્નત્રયરૂપ શુદ્ધાત્મ
પરિણતિ, વીતરાગભાવ તેજ ધર્મ છે, અને તેજ
સમ્યક્ત્વ છે.

૩ પ્ર૦-રોગાતંક તે શું ? અથવા રોગ અને આતંક ઇચ્છે શું ?

પ્રથમની મિથ્યાત્વમોહનીયની ત્રણ પ્રકૃતિ છે, તે નિર્મલ સમ્પૂર્ણ ગુણની ઘાતક છે, અને ઘીઝી ચારિત્રમોહનીય કર્મની પર્વાસ પ્રકૃતિયો છે, તે મધ્યે ક્રોધ માન ઇ વે ચાર ચોકડીની હેતાં આઠ ઘાપ, અને નવ નોકાયામંદી અરતિ, શોક, મય અને હુગંહા ઇ ચાર ગણતાં સર્વે મઝી ઇ ચાર પ્રકૃતિ દ્વેષના ઘરની વા અથવા રાગદ્વેષ જનિત છે, અને શેષ માયા લોભાદિ આઠ કષાય અને હાસ્ય, રતિ, અને ત્રણ વેદ ઇ પાંચ મઝીને તેર પ્રકૃતિઓ રાગના ઘરની છે.

૩૮ પ્ર૦—શરીરગતિ, પરિણામગતિ, શ્રદ્ધાગતિ, લે રીતે પરિણમે છે તે રીતે કહો ?

૩૦—૧ શરીરગતિ ઔદયિકભાવે વેદનીય મલ્લે છે, ૨ પરિણામગતિ, વિષય કષાયની પ્રવૃત્તિ મલ્લે દૃષ્ટાનિ-દ્રુપે છે, શ્રદ્ધાની ગતિ, તત્ત્વ અતત્ત્વ વિવેચન કાર્ણરૂપે છે.

૩૯ પ્ર૦—જીવના દ્રવ્ય, ગુણ, અને પર્વાપ શાયી સમરે છુટ્કે સુચરે ?

૩૦—દર્શન, જ્ઞાન, અને ચારિત્ર ગુણે કરી અનુક્રમે સમરે.

૪૦ પ્ર૦—તે શી રીતે છે, તે વિસ્તારથી સ્પષ્ટ સમજાવો ?

૩૦—આત્મા દ્રવ્ય અસંલ્પ્યાન પ્રદેશી છે, તેનો જિન વચન પ્રતીતે તથા અનુમાને કરી અનુભવ કરે તે દર્શન; તથા પરોક્ષ અને મત્યશ્ચે લે પ્રતીતાત્મક ધર્મ ભાસન થયો, લે આત્મદ્રવ્ય દર્શન દ્વારા

કર્મરૂપ જડ અજીવજ કહેવાય; તે જ્યારે સમ્પરુત્વ પામે ત્યારે પોતાપણું ઓછાં, પરથી પોતાને ન્યાતે લાંબે અને તેથી તે પરંપરાયે અકર્મરૂપ થાય છે, માટે તેને પુદ્ગલકર્મ પુદ્ગલ પ્રત્યક્ષ્યાં ઉદયઆશ્રિ રહ્યાં પણ આત્મપ્રવનશ્યાં ગયાં એ ભાવ જાણવો.

૬૭ પ્ર૦—ધાર પ્રકારે નવ તત્ત્વનું સ્વરૂપ વિસ્તારથી કહો ?

૩૦-૧ નામથી એટલે જીવ અજીવ પુણ્ય પાપાદિ નવ તત્ત્વનાં નામ સૂચવી ગાથાનુસાર જાણે, ૨ ગુણથી એટલે જીવાર્જીવાદિ નવ તત્ત્વના ગુણ મેદાદિક અર્થથી જાણે; લક્ષણ, સ્વરૂપ લક્ષણથી એટલે જીવનું લક્ષણ ચેતના, અર્જીવનું લક્ષણ અચેતનપણું શૂન્યાદિ લક્ષણ સ્વરૂપે નવ તત્ત્વ ઓછાં; ૪ પરિણામથી એટલે જીવ જીવરૂપે પરિણમે, અજીવ અજીવરૂપે પરિણમે શૂન્યાદિ નવે તત્ત્વ આપ આપરૂપે પરિણમે તે પરિણામથી થોથો મેદ જાણવો.

૬૮ પ્ર૦—નવે તત્ત્વોનું હેંક લક્ષણ સ્વરૂપ કહો.

૩૦-૧ જીવ અસંખ્યાન પ્રદેશી, અનંત ગુણમય તે શુદ્ધ ચેતનાગુણ તે જીવનું લક્ષણ જાણવું, ૨ વર્ગોદિ પાંચ અજીવના ગુણ તે જેમ ઘર્માસ્તિશાપનો ગુણ અવચલણ સહાયકતા, આશાશાસ્તિશાપનો ગુણ અવગાહન દાન સમર્થતા, કાઠનો ગુણ સમપાત્તના લક્ષણ બને પુદ્ગલશ્લેષકાપનો સદ્ગુણ, પદ્મ, નારા, મિલળ, વિગ્ધરણાદિ વર્ગ ગંધ રસાદિદ્રવ જાણવો, ૬ તથા ઉત્ત્વગતિ, દૃષ્ટિપ્રમુલ્લ, જ્ઞાના આદિ તે શૂન્યનો

૪૧ પ્ર०—યોગમન્યવિક્ત સત્તાગત, મિષ્ટાન્વમન્યવિક્ત, અને અવિ-
રતિમન્યવિક્ત ક્ષયસ્તવમોં કી રીતે ટટે ?

૩૦—અભ યોગે ધાંવેલાં કર્મ તર સંગમાદિ શુભ વિપા
વ્યાપારયટે, સત્તાગત કર્મોં છુટોપયોગે, સ્વદ્રવ્ય પર્યાય
પરિણામ યટે, સ્વભાસાધ્યના છુટ ધ્યાનાતંત્રનયટે
નિર્જરે; સમ્યક્દર્શનયટે મિષ્ટાન્વ મન્યદ્વ્યાં ટટે, અને
અવિરતિ મન્યદ્વ્યાં, વિગતિ પરિણામે ટટે, તે વિપે
વધુ છે જો:—

દુહા.

આગમે અધ્યાનમતળા, કર્મ પળા મધંધ;
દ્રવ્યગુણયોગે પરિણમે, તો સોતું અને શુભંય.

૪૨ પ્ર०—કષાય, પ્રમાદ, ઇન્દ્રિયરિપયરાગ, અને યોગ મન્યદ્વ્યાં
ધાંવેલાં કર્મ ટાઢવાના ઉપાય કયા ?

૩૦—કષાય મન્યદ્વ્યાં, ઉપદામાદિ સમનાભાવે ટટે; પ્રમાદે
ધાંવેલાં અપ્રમાદ દગાવટે ટટે; રિપય રાગ મસ્યદ્વ્યાં
તપસ્યાવટે ટટે; અને યોગ મન્યદ્વ્યાં અયોગી દશાણ
શોષેશીકરણે મવર્તનાં ટટે.

૪૪ પ્ર०—નિશ્ચયનય અને વ્યવહારનય જીવને શું શુભકારી છે ?

૩૦—સમ્યક્દૃષ્ટિ જીવ ધી જિણમગીન રયાદ્વાદના જાણ,
જનમૅડિના ઉપયોગી શોધશન મન્યનાગીઓને નિ-
શ્ચયનય દટના, આસ્તિકતા યરણયેતુ છે; અને
વ્યવહારનય તે જીવના પર્યાય શુભાશુભ કર્મહ્યે લે
મર્ચા છે, તેને સંભાલવાના યેતુરૂપ છે; વ્યવહારનય
કેહે ઉચમ છે, અને નિશ્ચયનય કેહે ચિત્તની રિપ-

માટે શ્રી જૈન દર્શન, ઉપયોગે તથા અક્રિયભાવે છે. જૈન દર્શન શ્રદ્ધાન શુદ્ધોપયોગે છે, અને શુદ્ધોપયોગ આત્મભાવે છે, અક્રિયભાવે છે, અને વીજા યોગે ક્રિયા ધર્મ છે, એમ સ્યાદ્વાદ શૈલી પૂર્ણતારૂપ સર્વોત્કૃષ્ટ સર્વોત્તમ રીતે મહા કલ્યાણદાયક શ્રી જિન-શાસન જયવંતું વર્તે છે, તેને હે ચેતન !!! તું અત્યંત આદરપૂર્વક સ્વિકાર !

- ૭૧ પ્ર૦-સંવરતત્ત્વનું સ્વરૂપ દ્રવ્યયી અને ભાવયી કહો ?
 ૩૦-યોગ પ્રત્યયિક કર્મને મુનિ તપ સંજમાદિકે કરી નિર્જરાવે છે, અને વીજાં આવતાં કર્મનો રોષ કરે છે; તથા અશુદ્ધોપયોગ પ્રત્યયિક કર્મને રત્નત્રયીરૂપ આત્મિકધર્મને વિપે પ્રણમાવી શુદ્ધોપયોગે કરી આત્મસત્તાને શુદ્ધ કરી કર્મ મળ્યી મુક્ત થાય છે. એમ યોગસંવર આરાધક મુનિ, ઉદય આવતાં કર્મને નિષ્ફળ કરે, રોકે તે દ્રવ્યસંવર; અને ઉપયોગ સંવરે કરી મુનિ આત્મસત્તા શોષે પૃથ્લે પ્રદેશયી કર્મ ક્ષય કરે તે ભાવસંવર, અર્થાત્ યોગ સંવર તે દ્રવ્ય અને ઉપયોગ સંવર તે ભાવ.

- ૭૨ પ્ર૦-છદ્મસ્થ સમ્યક્દૃષ્ટિ, પ્રત્યક્ષ સ્વરૂપ કેમ દેખે ?
 ૩૦-પરોક્ષ પ્રત્યક્ષ અનુભવગોચર અનુમાન પ્રમાણ પ્રતીતે પ્રત્યક્ષ વસ્તુ સ્વરૂપ દેખે પૃથ્લે માને, તે આવી રીતે:-પોતાના પરિણામ જે શુભાશુભ કર્મ જનિત છે તે રાગદ્વેષદ્વારે, સમ્યક્ બુદ્ધિમાર્ગે તે પરિણામને પોતે યયાર્થ લેખે; તે પ્રત્યક્ષ દેખવું કહિયે તે પરિણામ આત્મદ્રવ્યયી શાયી ઉઠે છે ? તો કે

વસ્તુ વ્યવહારાત્મ્યસ્ત્વ જો પૂર્વે કપું છે, તે રૂપને મેલવી જાતે.

૪૭ ૨૦-ધર્મ, કર્મ, કુલ્ય અને પાપ કેવો રહે થાય છે, અને તેના મિત્ર મિત્ર ફલ શા શા છે ? તે વાત કહો.

૩૦-જોઈ જુઓયપોને વર્તતાં ફલો પોતાના દ્રવ્યગુણ પર્ણપર્ણી તત્ત્વપરને પરિપ્તે ભાં તે ધર્મ કરે, અને સાદ્દેશનપ જુઓયપોને વર્તતાં કર્મ થાંવે, એમ જુઓયપોને ધર્મ અને જુઓયપોને કર્મ નિપજે છે. તથા જુઓયપોને શુભપોને કુલ્ય થાંવે, અપાંત્ર મન વચન કાપના પોગ પ્રદક્ષિનાવે તથાતિવ શુભાનુગમે પૂજા, સાનાપક, પ્રતિક્રમન, પોસહ, સિદ્ધાંતિ શ્રવન, અન્યાસ, મનન, ધ્યાનાદિ શુભ પોગે પ્રવર્તતાં જોઈ જુઓયપોને કુલ્યનો સ્થ કહે તેમજ વર્ણ જુઓય મન વચન કાપના પોગે વિષપદિ પ્રદક્ષિ, અન્યાસનાવે, તદાકાર અભિરૂપે પરિવર્તતાં જોઈ નિવિદ પાત્રવંચ કરે, હવે તેનાં ફલ કહિયે ઈષ્ટ-કુલ્યની શુભ ગતિ, શુભ સામગ્રી, કાના, જુઓયપોને શુભ સંપોગ જોઈ પાત્ર, તથા જુઓ-પોની ધર્મવદે કર્મની નિર્દોષ કર્મ કૃત્તિવદ પાત્ર; તથા જુઓયપોને વર્તતાં પાપ થાંવે, તેથી જોઈ સંત્રાપનાં ધર્મ કૃત્તિ રહે, ધર્મ મત્ર કરે, જુઓયપોને વર્તતાં પાપવંચ કર્મને જોઈ કર્મ ત્યાં ધર્મ જુઓય પાત્ર; માર્ગશ જે પાત્ર જુઓય, કુલ્ય કાના, કર્મ સંત્રાપ અને ધર્મ મોક્ષ થાય છે.

बैतसीस मेरे अन्तरङ्गमे अन्तरङ्गमे भोग-
 रूप है, एकर विहाय उर कतु सोनाली बेही
 मर विनाली मरत हेतुम होवली मुनिने निध-
 यनय स्वयं है ताव एतुम परिणमे जडा म-
 करे बैसाप है, बागली मकरे बरिहकपने अ-
 शाना फलरूपे उन्तरङ्गमे सोनाली बेही समान
 भोगरूप है, ते नो मर्या मकरे ऐप है. एम
 धर्म समार जलिन आग्निक है: अने एम पार
 कर्म जलिन ऐटगटिक है: धर्म उगारेप है सर्वपा
 प्रकारे, एम धर्म एकराते: अरुदरे उगारेप है,
 निधय स्वयं है ऐप है: अने अगुम कर्म तो स-
 र्या प्रकारे धर्म नरे ऐप एउठ स्वागवा योग्य है.

५१ प्र०—धर्म जेवने शर्ती निरवे ?

उ०—ज्या सुखी एकरा परिणाम संकल्प विकल्पनां वने
 है, त्यां सुखी शुभाशुभ कर्मरूप निरवे, अने ज्यारे
 निर्विकल्प दशानां परिणमे, मरने तपारे शुद्ध धर्म
 बगडे: एम विकल्पे कर्म लाभ अने निर्विकल्पे धर्म-
 लाभ जागरी.

२ प्र०—स्वानाविक स्मरणो गुणतुं एतय स्वरूप कहो ?

उ०—बोधनकास अने विद्वदाय विद्वत्तन्नाए शानतुं
 स्वानाविक एतय जागवुं: हट आग्निकता, प्रवी-
 तानक प्रकान्तुम ते स्वानाविक दर्शन एतय
 जागवुं तथा पित्तनी स्थिना, जतुहुळ्या, स्वरूप
 स्मरता ते स्वानाविक चारित्र्य एतय जागवुं: एम

ચેતાચીંતા મેદે અનુકુલ્યપણે શાતાફલરૂપે ભોગ-
વાય છે, પુણ્ય પૌદ્ગલિક જડ વસ્તુ સોનાની વેઢી
રૂપ વિનાશી સંભાર હેતુરૂપ હોવાથી મુનિને નિશ્ચ-
યનય ત્યાજ્ય છે; પાપ અશુભ પરિણામે અજાર પ્ર-
કારે કંથાય છે, વીંચાસી પ્રકારે મતિકુલ્યપણે અ-
શાના ફલરૂપે હુઃત્વદાપિપ્પણે લોચની વેઢી સમાન
ભોગવાય છે, તે તો સર્વથા પ્રકારે હેય છે. એમ
ધર્મ સ્વભાવ જનિત આત્મિક છે; અને પુણ્ય પાપ
કર્મ જનિત પૌદ્ગલિક છે; ધર્મ ઉપાદેય છે સર્વથા
પ્રકારે, શુભ કર્મ વ્યવહારે; અપવાદે ઉપાદેય છે,
નિશ્ચય સ્વરૂપે હેય છે; અને અશુભ કર્મ તો સ-
ર્વથા પ્રકારે રૂંદે નવે હેય છૂટ્ટે ત્યાગવા યોગ્ય છે.

૫૧ પ્રશ્ન-ધર્મ જીવિને શાથી નિપજે ?

૩૦-જ્યાં સુધી જંદના પરિણામ સંકલ્પ વિકલ્પમાં વર્તે
છે, ત્યાં સુધી શુભાશુભ કર્મચંદ્ર નિપજે, અને જ્યારે
નિર્વિકલ્પ દશામાં પરિણમે, મર્વેતે ત્યારે શુદ્ધ ધર્મ
પ્રગટે; એમ વિકલ્પે કર્મ લાભ અને નિર્વિકલ્પે ધર્મ-
લાભ જાણવો.

૫૨ પ્રશ્ન-સ્વાભાવિક સ્તનવર્ધી ગુણતું લક્ષણ સ્વરૂપ કહો ?

૩૦-બોદધકાશ અને વિલક્ષણ ત્રિવિધગુણતાએ જ્ઞાનતું
સ્વાભાવિક લક્ષણ જાણવું; દૃઢ આસિત્તકતા, પ્રતી-
તાત્મિક શ્રદ્ધાનગુણ તે સ્વાભાવિક દર્શન લક્ષણ
જાણવું; તથા ચિત્તની સ્થિરતા, અનુકુલ્યતા, સ્વરૂપ
સ્મરણતા તે સ્વાભાવિક ચારિત્ર લક્ષણ જાણવું; એમ

શુભ ક્રિયા હોય પણ શુભોપયોગ નહિ; કેમજે શુભોપયોગ તો શુદ્ધના ધરનો છે, તે તો સમ્યગ્દર્શિને અણદ્વંદ્વકરૂપે નિર્વંદ્વકભાવે હોય છે, અને મિથ્યાત્વને શુભોપયોગ શુભ ક્રિયારૂપ, શુભાચારરૂપ હોય પણ નિયાણારૂપ ઇટલે પૌદ્ગલિક સુખ વાંછારૂપ હોય, તે માટે અશુભ જાણવો. (પ્રત્યન્તરમાં પ્ર. ૬૯)

૭૮ પ્ર૦-સમ્યગ્દર્શનનું સ્વરૂપ અનુમાને તથા લક્ષણે સિદ્ધ કરો.

૩૦-શ્રી વીતરાગ દેવના વચનની દૃઢ પ્રતીતિ ઇટલે શ્રી જિને મારૂયું તેજ સત્ય. તે કદાપિ કાલે અન્યથા ન હોય, મહે મારી બુદ્ધિમાં નથી આવતું તોપણ વીતરાગ દેવને મિથ્યા કથન કરવાનું કંડ પણ પ્રયોજન દિસતું નથી, જેવું પોતે કેવલજ્ઞાને દીઠું છે, તેવુંજ યોગ્ય પ્રાણિયોને કેવલ હિત બુદ્ધિએ પરમ-કરૂણાભાવે પ્રકાશ્યું છે, માટે સુઝની અળી જેટલા પ્રદેશમાં અનંતા જીવો પણ તેજ વચન પ્રતીતિરૂપ આગમ અને અનુમાન પ્રમાણે સમ્યક્ત્વી માને છે, તેવીજ રીતે આત્મા પણ સાક્ષાત્ દીટો માને છે, વઝી જીવ ચેતના લક્ષણવંત છે, ચેતના તે સુખ દુઃખનું ભાન, અને સુખ દુઃખનો અનુભવ વેદનીય કર્મ દ્વારે પ્રત્યક્ષ છે, તેથી તે લક્ષણે સુખ દુઃખનો જાણનાર આત્મા છે, એમ પ્રતીતિ કરે છે. એમ અંશ પ્રત્યક્ષે સર્વ પ્રત્યક્ષ થયો; જેમ એક મોટા ટોપમાં એક રાંડી ભાત રંધાયેલ તૈયાર થયો છે, તે કાચો

ફળ કે મેદ છે ? જ્ઞાનચેતના, ૨ અજ્ઞાન-
ચેતના, તે મળે અજ્ઞાનચેતના બે પ્રકારે છે તે
? કર્મચેતના, ૨ કર્મફળ ચેતના, તેમાં કર્મચેતના
તે ગર્ભદેહાદિને વિષે જીવનું પરિણમન જાગૃતું, અને
શુભાશુભ કર્મફળનું વેદનું તે કર્મફળ ચેતના જા-
ગૃતી; જ્ઞાનચેતનાનો કોઈ મેદ છે નહિ, તે આ-
ત્માના શુદ્ધોપયોગરૂપ શુદ્ધ પરિણતિ સ્પર્શન જ્ઞાનરૂપ
છે, તે સમ્યગદૃષ્ટિ આત્માને હોય છે, અને અજ્ઞાન-
ચેતના અશુદ્ધોપયોગના ધર્મી વિભારિકપરિણતિરૂપ
મોહિતનિષ્પ્રાપ્તિ જીવન હોય છે, જ્ઞાનચેતના જીવને
મગટે ત્યારે તે કર્મચેતના તથા કર્મફળ ચેતનારૂપ
અજ્ઞાનચેતના ટહે.

૫૫ પ્ર૦-પ્રત્યે કાંઈ જીવ જે પાપકર્મનો ચંચ કરે છે તેના
નિવાળ્ય હેતુ કયા ?

૮૦-ગયા કાઢના પાપકર્મ તે પ્રતિકર્મને મટે; અને વર્ન-
માનકાઢના પાપકર્મ તે આલોપને મટે; અને અના-
ગતકાઢના પાપકર્મ પશ્ચાત્ત્વાને ટહે.

૫૬ પ્ર૦-ધાર.પ્રકારે વ્યવહાર છે તે કયા ?

૮૦-૧ અતુષ્ટચરિત સદ્મૂતવ્યવહાર તે અનંત જ્ઞાન,
અનંત દર્શન, અનંત શુભ, અનંત ધીર્ય આદે દેહને
આત્માની અનંત ગુણાત્મક શુદ્ધનારૂપ જાણવો, ૨
ઉપચરિત સદ્મૂત વ્યવહાર તે ક્ષયોપશમિકજ્ઞાન-
દર્શન, ચારિત્રાદિરૂપ જાણવો, ૩ અતુષ્ટચરિત અ-
સદ્મૂત વ્યવહાર તે જીવના અનાદિ કર્મસંબંધ પ-

૩૦-છદ્મસ્થને પ્રથમ દેશ્વર્યું ઇન્દ્રિયે દર્શન ઉપયોગ અને પછી જાણવું ઇન્દ્રિયે જ્ઞાનોપયોગ હોય; છદ્મસ્થાણં દંતણપુલ્કનાણં ॥ દર્શન તે સામાન્યવચોવ, અને જ્ઞાન તે વિશેષાવચોવ જાણવો; દર્શન તે સામાન્યાવચોવ છે. જ્ઞાત્કારરૂપ પ્રતિભાસ થાય થોડો કાલ રહિ પછે જ્ઞાન માંહે મહે. જ્ઞાન વિશેષાવચોવ છે ઘણો કાલ રહે તે માટે. આત્મદર્શન જેણે કર્યું “તેણે મુંઝો ભવભય કૂપરે” એમ શ્રીયશોવિજયજીએ પણ કર્યું છે. તથા “પ્રવચન અંજન જો સદ્ગુરુ કરે તો દેશે પરમનિવાન જિનેશ. પ્યું શ્રી હામાનંદનીએ પણ કર્યું છે. છદ્મસ્થ સમ્પર્ગદૃષ્ટિ આત્મસ્વરૂપને દેશે, પણ સાક્ષાન્ કરામલકવન્ ઇન્દ્રિયે હાથની હથેલીમાં રહેલા પાણીમાંજે હથેલીની રેલાઓ સ્પર્શ દેસાય તેમ સાક્ષાન્ અસંસ્વાત પ્રદેશી, અરૂપા આત્માને કેવલદર્શની જ દેશે, પણ છદ્મસ્થ તો પ્રતીતે, અનુમાને અનુભવે, સ્વરૂપે દેશે ઇન્દ્રિયે જિનવચનપ્રતીતે આત્મદ્રવ્ય સ્વરૂપ દિટ્ટું, અનુમાને ચેતનાલક્ષણગુણે પ્રત્યક્ષ દિટ્ટો, અનુભવે તે પરિણમનપર્યાયરૂપે અને સ્વરૂપે તે અમેર-સ્તનાવયામકનિજપદકેન્દ્ર દિટ્ટો. એ રીતે આત્મસ્વરૂપનું દર્શન છદ્મસ્થ સમ્પર્ગદૃષ્ટિને સંભવે છે.

૮૨ મ૦-મુનિને વ્રણયોગ સ્તનવદન્તે કેવી રીતે પરિણમે છે ?

૩૦-મનયોગે દર્શન શ્રદ્ધાનરૂપે છે, જે શમ્ભુના નિર્વાર્ણી ચક્રે નહિ; વચનયોગે જ્ઞાન મળવું, વ્યાપ્તિ ઉદ્દેશ કરે છે, સત્ય પ્રત્યક્ષા જ્ઞાનરૂપ પરિણમન હોય;

૫૯ પ્ર૦-નિવિધ મોક્ષમેદ સમજાવો ?

૩૦-૧ ભાવનોદ સમ્પન્નત્વિને હોય, ૨ દ્રવ્ય મોક્ષ સા-
ધુને હોય, ૩ ગુણનોદ તે તેરમા વેદમા ગુણસ્થાનિ
વેવર્તી ભગવંતને હોય.

૬૦ પ્ર૦-વિવિધ વેતના વેવી રીતે વોને હોય ? તે કહો.

૩૦-૧ કર્મવેતના પ્રસર્જવિને, ૨ કર્મરુદ્ધ વેતના પૂર્વ-
દ્રિષ્ટાદિક્વને, ૩ જ્ઞાન વેતના સમ્પન્નત્વિને હોય.

૬૧ પ્ર૦-નિવિધ સંગારી જીવેનું સ્વરૂપ સમજાવો ?

૩૦-૧ ભવાનિનંદી જીવ તે લેને સંમાર્ગે વિને દેહ, મેહ,
સ્ત્રી, પુત્ર, ધનાદિ પરિગ્રહ ઉપર નમ્મય રાગ આનંદ
વર્તવારૂપ સંત્રાગનિમુગ્ધવનું મગ્નરૂપે હોય, વિષય
કાપાપાદિમર્ડીનપરિણતિમાં અસ્થના થઈ, અને ધર્મ-
ધ્યાનાદિ સાધનમાં મેદભાવ રહે છું ભવાનિનંદી-
પણ નિષ્પાટાદિ મોહમુદ જીવોને હોય છે, તેનાં
નામ:-લોમિ, કૃપણ, દયામયો, કપટી, મસરી છૂટે
અદેરતો, વિક્રમ છૂટે તદા ભવચાન, અજ્ઞાનિ લેનાં
સવચ્છાં આરંભ વાનો નિષ્ફળ થાય છે છૂટે તે
કટોર જાગવો, ૨ પુટલાનંદિ જીવ તે સમ્પન્નત્વિને
કહીયે, કેમ જે તેને શુભાશુભ કર્મોદયો પુટલનેવિષે
રતિ વેદાયે છૂટે ઉપર્યા સાણ લાગે, પણ અંતરમાં
સુસ્વરૂપ વેદચાવનું ન હોય, મેદ થાય, કેમ જે
સંસારમાં તેને કાંઈપણ સ્વરેચ્છા આનંદરૂપ નથી, છૂમ
છૂને નિનવચનાદસાર અંતરંગ પ્રતીતિપૂર્વક જાગ્યું
છે માટે તેને સંસાર પ્રવૃત્તિ કરતાં અનાદિ ભવવા-

प्रत्यक्ष फल देखीए छीए; इत्यादि जाणवुं, ए मानतां आत्माने भववैराग्यता गुणनी पुष्टि थाय, विषय कषायथकी निवर्ते. एणी रीते धार प्रमाणे आत्माने गुण नीपजे.

८५ प्र०-विविध कर्मरोग कयो ?

उ०-? द्रव्यकर्म ते आठ कर्मनी वर्गणा, २ भावकर्म ते अशुद्धोपयोग एउठे आत्मानी रागद्वेषादि अशुद्ध परिणति; ३ नोकर्म ते औदारिकादि पांच शरीर, द्रव्यकर्मनी समीपे कारण कार्यभावे रद्धां माटे तेने नोकर्म कहिये; ते षण कर्मरोगना वैद्य श्री परमात्मा तथा गणधरादि महात्माओ छे; तेओ षण विविध औषधरूप षण प्रकारनी देशना आपे छे-
? यथार्यवाद, २ विधिवाद, ३ चरितानुवाद; तेनो अर्थः—? यथार्यवाद देशनामव्ये जीवाजीवादिक स्वरूप धार्या, परिणम्यां तेयी वस्तु तत्त्वनो प्रकाश थाय, तेणे करी, भावकर्म रोग मटे, रागद्वेषादि विपर्यासपणुं टळे, अज्ञाननो उच्छेद थाय, २ विधिवाद देशना मव्ये देशविरतिपणुं, सर्वविरतिपणुं इत्यादि क्रियानो आदर, शुभोपयोगे आचरतो, प्राणीनो द्रव्यकर्म रोग नाबुद थाय, अनादि कर्मकाट उतरे, आत्मप्रदेश निर्मळता निपजे, तेयी जीवने घणी शांति प्रवर्ते, ३ तथा चरितानुवाद देशना मव्ये शरीर संवंधी काम भोग विषयकषायादि मलिनताहुं निवर्तन थाय, जेम जंबुस्वामी, सुदर्शन

૩૦-ધણો કાઢી રહે તે રોગ કહીએ, અને તત્કાલ
જવાબ કરે તે આતંક.

૬૪ પ્ર૦-વચ્ચ, વીંધે, અને પરાક્રમનાં શું ફેર ?

૩૦-શારીરિક શક્તિ તે વચ્ચ, અને આત્મિક શક્તિ
વીંધે અને શુભાશુભ કર્મોદયાણુત્તર પરાક્રમ જાણ.

૬૫ પ્ર૦-સમ્પરત્વી અને નિષ્પાત્વીને મોહાદિકર્મવંચ સ્થિ-
તિમાં શો ફેર છે ?

૩૦-સમ્પરત્વ તે જીવની સત્તારૂપ સ્વદ્રવ્ય તત્ત્વમૂળ છે,
તે જ્યારે પોતાનો સમય પામીને પડે તોપણ તેને
નિષ્પત્તિ પર્ણ, દ્રવ્યગુણરૂપે ન પરિણમે તેથી તેને
મોહાદિકર્મની જઘ્ન સ્થિતિ બંધાતી નથી, માટે
તેને નિષ્પાત્તિ પર્ણ પરિણમતાં ત્રિવિક્રયાપોદયે
પણ સમ્પરત્વ પ્રાપ્તિને દુઃક કોડાકોડ સાગરોપમ માટેરો
સ્થિતિવંચ થાય છે, એ સમજાણ છે, પછીનો
જ્ઞાનવંત વદ્યુત કહે તે સત્, અને અનાદિ ગાઢ
નિષ્પાદાદિને તો ત્રિવિક્રયાપોદયે જઘ્ન સિત્તેર કોડા-
કોડી સાગરોપમનો મોહનપર્ણ પડે છે.

૬૬ પ્ર૦-હવે પુટલ તે કર્મ છે, અને જીવ તે પણ કર્મ છે,
તે શી રીતે ?

૩૦-પુટલ પરમાણુ વિભાગરૂપે પરિણમે ત્યારે દ્રવ્યચક્રાદિ
સ્વંયકર્મ નિપજે; અને જીવપણ પોતાનો સ્વભાવ
મૂર્છાને વિભાવરૂપે પરિણમે ત્યારે તે પણ કર્મરૂપ
ચદ પુટલ કર્મવર્ગમાં શરૂ, તેથી જીવ પણ પરમાણુ

રાગદ્વેષ પરિણામે જે મંદબુદ્ધિથી છકાય જીવોને હશે તે તરતમ અવ્યવસાયે મહાકર્મબંધ કરે તેના અગુભ વિપાક ઉદયે આવે તે અનુબંધ હિંસા જાણવી. અનુપયોગે દ્રવ્યહિંસા અને તીવ્ર પરિણામે ભાવ હિંસા થાય. સ્વરૂપ હિંસામાંહે ચાલ્ય હિંસા તથા યોગ હિંસા મળે છે. તથા એક જીવમે હિંસા અલ્પ પણ ઉદયકાળે દુઃખ વિશેષ પામશે તે શેષે ? દુષ્ટ અવ્યવસાયના અભાવે ઉદય આત્મ્યાં કર્મ નિષ્ફલ કરે છે. દ્રઢ પ્રહારીની પેઠે. ક્રિયાદિ ચોભંગીઓ અહિંસા અટકાવે અન્યમત્તે વિસ્તારે છે. યથા એકરસ્યાલ્પાહિંસા દસાતી કાળે તથા ફલમનલ્પં અન્યસ્યમહાહિંસા સ્વન્યકલ્પ-ભવતિપરિપાકે ક્રિયાદિ ॥

૩૦-૧ સ્વરૂપ અહિંસા, તે જીવવચ્ચ ન કરવો, તેનું પાત્ર નામ ચાલ્ય અહિંસા કે યોગ અહિંસા પણ છે, ૨ દેતુ અહિંસા તે જયણાણ પ્રવર્તન, છકાય જીવની રક્ષા પ્રવૃત્તિ, ૩ અનુબંધ અહિંસા તે રાગદ્વેષાદિ મલિન અવ્યવસાય, તીવ્ર પ્રિય કયાયના પરિણામે હિંમાનો ત્યાગ લેવી પણ વિપાકરૂપે આક્રમે કર્મ-બંધ ન પડે તે, ૪ દ્રવ્યઅહિંસા છૂટે અનુપયોગ હિંસાનો ત્યાગ, ૫ પરિણામ અહિંસા કે ભાવ અહિંસા તે ઉપયોગ પૂર્વક પરિણમીને ક્રિયાદિ જે હિંસા કરવી તેનો ત્યાગ ક્રિયાદિ અનેક મંદ જાણના, હવે ક્રિયા પણ મેદરૂપ ચોભંગી દેસાહે છે ? હિંમા અન્ય, પણ વિપાક અન્ય, ૨ હિંમા અન્ય. પણ વિપાક તીવ્ર, ૩ હિંમા તીવ્ર, પણ વિપાક અન્ય.

ગુણ, ૪ અયોગતિ. સંકેશરૂપ અજ્ઞાતાદિ
 આપે તે પાપનો ગુણ, ૫ શુભાશુભ કર્મનું આવ
 આશ્રવનો ગુણ, ૬ શુદ્ધોપયોગે શુભાશુભ કર્મ
 શ્રવનો નિરોધ તે સંવરનો ગુણ, ૭ નર્વા કર્મ
 કર્મની સાથે નર્વાને વંચાપ તે વંચનો ગુણ, ૮
 માશુભકર્મ, આત્મપ્રદેશથી સાદન થાય, દેશયક્તિ
 નિર્જરે તે નિર્જાતનો ગુણ, ૯ આત્મપ્રદેશથી સર્વાદિ
 કર્મ પુટલોનો ક્ષય તે મોક્ષનો ગુણ જાણવો.

૫૦-કેવા શ્રાવકને સ્વત્તમપ પરત્તમપના જાગ કહિયે ?

૭૦-જીવાર્જાવાદિક નવતત્ત્વને પચાર્ય જાને પૃથ્લે
 જીવ નિર્જગ, સંવર અને મોક્ષને ઉપાદેયરૂપે જાગી
 આદરે, અને અજીવ પુન્ય, પાપ, આશ્રવ, અને
 વંચને હેયરૂપે જાગી તેનો ત્યાગ કરે તથા નવ
 તત્ત્વને ચત્ત્ર પ્રમાણે, સાતે નવે, ચાર નિશ્લેષ, દ્રવ્ય-
 ભાવ નેદે. મ્યાદ્વાદદર્શણિષ્ઠ પદ દ્રવ્યાદિ તેના ગુણ
 પર્યાયના યથાર્થ સ્વરૂપ માત્રન પૂર્વક જેને મહે
 પ્રકારે જાણ્યા છે તેને જાની શ્રાવક કહિયે.

૭૦-૫૦-કર્તાપુ કર્મ અને ક્રિયાપુ વંચ તે શી રીતે ?

૭૦-જેવો કર્તા હોય તેવું કર્મ નિપજે, તથા જ્યાં જેવો
 દેવ ત્યાં તેવી ક્રિયા થાય; અને તે શુભાશુભ ક્રિયાપુ
 શુભાશુભ કર્મ વંચ નીપજે; કયું છે કે:-

દુદો.

કર્તા પરિણામી દ્રવ્ય, કર્મરૂપ પરિણામ;
 ક્રિયા પરિણામી પરે, વસ્તુ એક પ્રય નામ.

૮૯ પ્ર૦—દ્રવ્ય, ગુણ, પર્યાય, શાયી બગડ્યા છે ?

૩૦—દ્રવ્ય, જ્ઞાનાવરણીદિ કર્મના આવરણે, તથા ગુણ, રાગદ્વેષ વિભાવપરિણતિએ, અને પર્યાય, મનોયોગ કલ્પનાએ વિકારભાવને પામ્યા છે.

૯૦ પ્ર૦— મતિ તથા શ્રુતજ્ઞાની અને અજ્ઞાની જે જિનવાણી સાંભળે તેને શી રીતે પરિણમે ?

૩૦—મતિ અજ્ઞાનીને વિકલ્પરૂપે તથા હામાડોઢપણે પરિણમે, તથા મતિજ્ઞાનીને નિર્વિકલ્પપણે તથા નિર્ધારતારૂપે પરિણમે, શ્રુત જ્ઞાનીને વૈરાગ્યરૂપે તથા અસ્તિકપણે પરિણમે, શ્રુત અજ્ઞાનીને વિષયરૂપ તથા નાસ્તિકરૂપે પરિણમે, ઇટલે (માટે) સમ્યગ્દષ્ટિર્જીવો જિનવાણી સાંભળવાના અધિકારી જાણવા.

૯૧ પ્ર૦—જીવ કર્મ સાથે કેવી રીતે મળેલ છે ? તે દૃષ્ટાંત સહિત સમજાવો.

૩૦—દ્રવ્યાર્થિકનયે જીવ, તુંબીમૃત્તિકા ન્યાયે કર્મ સંગાથે મળેલ છે, ઇટલે જેમ તુંબડી ઉપર માટીનો થર લાગ્યો હોય પણ તુંબડીની અંદર કંઈ બગાડ ન હોય તેમ આત્માને કર્મનો સંગ્રંથ જાણવો, તથા પર્યાયાર્થિકનયે આત્મા, કર્મ સંગાથે સ્ત્રીસ્ત્રીરપરે, એકરૂપે લોલિમૂત થયો થકો ચતુર્ગતિ ભ્રમણ કરે છે.

૯૨ પ્ર૦—સોઢ સંજ્ઞા તે કહ્ અને તેમાંથી કયા જીવને કેટલી હોય તે કહો ?

૩૦—૧ આહાર, ૨ ભય, ૩ મૈયુન, ૪ પરિગ્રહ, ૫ ક્રોધ, ૬ માન, ૭ માયા, ૮ લોભ, ૯ ઓઘ, ૧૦ લોક,

૧૬ પ્ર૦-દ્રવ્યેન્દ્રિય તથા ભાવેન્દ્રિયનો ભેદ સમજાવો તથા તે શાયી ભરેલ છે ? તે કહો.

૩૦-દ્રવ્યેન્દ્રિય તે આકાર વિશેષ જાણવી તે મઠ, મૂત્ર, રુધિર, માંસાદિ અશુભ પુદ્ગલ્લયાં ભરી છે; ભાવેન્દ્રિય તે ઇન્દ્રિયદ્વારાણુ ઉપલબ્ધ વિકારી જ્ઞાન તે રાગદ્વેષાદિ વિકારોયી ભર્યું છે.

૧૭ પ્ર૦-આહારાદિ ચાર સંજ્ઞાનું સ્વરૂપ સવિસ્તર કહો.

૩૦-૧ આહારસંજ્ઞાથકી જીવ અનાદિકાલનો પુદ્ગલ રાના-પાનાદિ વાસનાયી નિરંતર ભરેલો અતૃપ્ત વર્તે છે, ૨ ભયસંજ્ઞાણુ ચારે ગતિમાં સદા કંપતો રહે છે, ૩ મૈથુનસંજ્ઞાણુ ઇન્દ્રિય વિષયમિલાષિણે ભ્રમતો ફરે છે, ૪ પરિગ્રહસંજ્ઞાણુ ધન, સ્ત્રી, પુત્રાદિની નિરંતર મમતાણુ મેઢવું મેઢવું કરી રહ્યો છે, તેણે કરીનેજ સદા કષાયતાપે તપેલો, સંસારમાં ઢોકઢાંની પેઢે સીજાય છે, ઢતાં સુખ માની રહ્યો છે, ૫ ચાર સંજ્ઞામધ્યેયી પહેલી આહારસંજ્ઞા તે વેદનીય કર્મ-જનિત છે, શેષ ઘણ મોહનીયજનિત છે, ઘઢી આ-હારસંજ્ઞાણુ શરીરપરત્વે હિંસાદિ અનેક પાપકર્મ હેતુ પ્રવર્તે છે, હિંસાયી કર્મો ઘણાં થાય છે, ંયી પાપઘંઘ ઘઢે છે, અને તેયીજ અશાંતા વેદનાય પ્રઘઢ પામે છે; તથા ભયસંજ્ઞાણુ કલ્પના કર્મયોગે ઘ્યક્તાઘ્યક્તકર્મ ઘંઘાય છે; તથા મૈથુનસંજ્ઞાણુ વિપ-યના અને પરિગ્રહસંજ્ઞાણુ કષાય ઘઢિના ઘણા તીવ્ર કર્મ ઘંઘાય છે; ંમ ચારને જોરે જીવ અયોગતિણુ

જીવ પરિણામે દ્રવ્ય છે, તેને સંગે જીવને બુદ્ધિ
પૂર્વક નિજ પરિણામ દેખાયા:—વાદકે ટાંકેલો મૂર્ચ
મેય ઘટાણુ આચ્છાદિત છે, તોપણ સૂર્યપ્રભા પ્રગટ
અનુમાને કરી જાણી લોસો દિવસ અને રાત્રિનો
વિભાગ સમજી શકે છે, તેવી મૂર્ચ દીટો જેમ કહિયુ.
તેમ આત્મા પણ જિન વચ્ચન પ્રતીતરૂપ અનુમાન
પરિણામદ્વારાણુ નિર્મલ બુદ્ધિગમ્ય દીટો કહિયુ: વર્ણ
જેમ ઘૂમ દિટે અગ્નિ દિટો કહીયુ તેમ પરોક્ષ પ્રત્યક્ષ
આત્મા, સમ્યગ્દષ્ટિ, વીતરાગ વચનની પ્રતીતે યથાર્થ
અનુભવરૂપે દેશે છે, તેની શુદ્ધિ, પ્રતીતિ, શ્રદ્ધાન
છે; ઈર્વાજ રીતે આત્માણુ જે યથાર્થ માસન જાણ-
પણ થાય તેને સમ્યગ્જ્ઞાન કહિયે; અને જેવો
નિજ સ્વરૂપે ઇકાંતે વસ્તુગતે જીવ દ્રવ્ય નિષ્કલંક
જાણ્યો, તેવોજ રાગદ્વેષ વિકલ્પ રહિત પરિણમે તેવારે
સ્વરૂપાચરણ ચારિત્ર પ્રગટે;

પૂજાદ્મુ વયસદિયં પૂજ્યં જિજ્ઞેહિ નિદિદ્ધં,
મોહંકોહવિહીણો, પરિણામો અપ્પગોધમ્મો ॥ ૧ ॥

પુ સ્વરૂપ ચોયા ગુણટાણેયી માંહીને આગલ વિશુદ્ધ,
વિશુદ્ધતર, વિશુદ્ધનમ યયાયોગ્ય પામીયે. પાઠાન્તરે
(૬૩ પ્રશ્ન)

૭૩ પ્ર૦—નિર્જરાણુ સ્વરૂપ, દ્રવ્યયી તથા ભાવયી સમ્યગ્દષ્ટિ
અને નિષ્પાદષ્ટિને જેમ હોય તેમ કહો.

૭૦—નિર્જરા ઇચ્છે કર્મણુ સાદન કરણુ, સ્વપાવણુ; તે મલ્લે
નિષ્પાદષ્ટિને નિર્જરા, આસ્રવવંધપૂર્વક હોય; સમ્યગ્.

મૂલ જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર એ મુખ્ય ગુણ છે; તેમાં દર્શન તો સામાન્ય અવગોધરૂપ હોવાથી તે વિશેષ અવગોધરૂપ જ્ઞાનગુણમાં સમાય છે, તેથી જ્ઞાન અને ચારિત્ર વે રહ્યાં, તેમાં તે નિમિત્ત કારણ, અને ચારિત્ર તે ઉપાદાન કારણરૂપ છે; તે ઉપાદાન કારણ સેવનરૂપે ચાર સંજ્ઞાની મંદતાએ જીવ ઉંચો ચઢે છે.

૧૮ પ્ર૦—સિદ્ધના જીવને અનંતા ગુણ છે, તે સમપણે છે કે વિષમપણે છે ?

૩૦—નિરાવરણઆશ્રયી સમગુણે છે, પણ આપ આપના ગુણના પર્યાય ધર્માશ્રયીવિષમપણે છે.

૧૯ પ્ર૦—પ્રાણેકરી જે જીવે તેને જીવ કહિએ તો સિદ્ધને જીવ કેમ કહેવામાં આવે છે ?

૩૦—સિદ્ધને દ્રવ્યપ્રાણ નથી, પણ ભાવપ્રાણ ચાર છે, તેનાં નામ:-૧ અનંતજ્ઞાન, ૨ અનંતદર્શન, ૩ અનંતસુખ, અને ૪ અનંત વીર્ય; એ ચાર ભાવપ્રાણે સિદ્ધ જીવે છે, તેથી સિદ્ધને જીવ કહીએ, એ ભાવપ્રાણ આવરણે દ્રવ્યપ્રાણ સાંપડે છે, તે કર્મજનિત છે. કેમ જે સ્વાભાવિક અનંતદર્શનરૂપ ભાવપ્રાણને આવરણે ઇન્દ્રિયપ્રાણ થયા, તેમજ સ્વજ્ઞાનરૂપ ભાવપ્રાણને આવરણે શ્વાસોશ્વાસ પ્રાણ ઉપજ્યો, સ્વાભાવિકસુખરૂપ ભાવપ્રાણને આવરણે આયુષપ્રાણ ઉપજ્યો; સ્વાભાવિક અનંતવ્રલ્લ. વીર્યપ્રાણને આવરણે મનોવ્રલ્લ, વચનવ્રલ્લ, કાયવ્રલ્લ, એ વિભાવિક પ્રાણ ઉપજ્યા. એ અધિકાર અવ્યાત્મસાર ગ્રન્થ મળ્યે કહ્યો છે,

૩૦-આત્મદ્રવ્યમાં દ્રવ્યની શક્તિ તે સમ્યગ્દર્શન, ગુણનો પ્રકાશ તે સમ્યગ્જ્ઞાન, અને પર્યાપ્તું ટરગપતું અર્થાન્ વિધિના તે સમ્યક્ચારિત્ર જાણવું, એમજ દર્શન ગુણે દ્રવ્ય શક્તિ પ્રગટે, જ્ઞાનગુણે ગુણો પ્રકાશે અને ચારિત્રગુણે વિધિના ગુણ છૂટે સ્વરૂપ સમગતા પ્રગટે, એવે.

૩૬ પ્ર૦-ઉપયોગ છૂટે શું ? તે કેટલા છે, કોરે ફાલ મેદ સ્વરૂપ સ્પષ્ટ કહો.

૩૦-પેનનાતું શુદ્ધાશુદ્ધ પરિણમન, જેને ઉપયોગ કહિયે. તે બે પ્રકારે છે, ઇક શુદ્ધ અને ધીજો અશુદ્ધ; . શુદ્ધોપયોગે સિદ્ધિગતિ છૂટે મોક્ષ થાય; અને અશુદ્ધોપયોગના બે મેદ છે, ઇક શુભ અને ધીજો અશુભ; ત્યાં દાન પૂજાદિ પરિણામ તે શુભોપયોગ કહિયે. તેને કરી પુણ્યબંધ થાય, અને તેથી સદ્ગતિ પામે, અને હિંસાદિ પાપપરિણામ તે અશુભોપયોગ કહિયે, તેથી પાપબંધ થાય, અને તેથી જીવ હર્ગતિ પામે. (મ. ૬૮)

૩૭ પ્ર૦-પૂર્વોક્ત શુદ્ધાશુદ્ધોપયોગ સમ્યગ્દૃષ્ટિ તથા મિથ્યાદૃષ્ટિ આગ્રિ કેવી રીતે હોય ? તે સમજાવો.

૩૦-શુદ્ધોપયોગ સમ્યક્ત્વ પામ્યા પછી હોય છે, માટે તે સમ્યક્દૃષ્ટિને જાણશે, તે ધોયા ગુણટાણાથી ચારમા મુર્ચા શુભોપયોગ મિશ્રિત હોય છે, પછી તેમને પૂર્ણ પદ થાય છે; અશુદ્ધોપયોગ સર્વે સંસારી મિથ્યાદૃષ્ટિ જીવોને હોય છે, તે મત્તે મિથ્યાદૃષ્ટિને

गाथा-सत्तरिसपमुक्कोसं, जहन्नयं वीस विहरमाण जिणा;
 समपखिते दस वा, जम्मपइ वीसदसगं वा ॥ ए प्रवचन
 सारोच्चार ग्रन्थनी गाथा जाणवी. तथा दोहरायी गाथानो
 भाव जाणवो.

विहरमान जिन चैत्यवंदन.

- विवरो ए गाथातणो, कवि लेज्यो संभाल;
 सित्तरिसो जिनवर हुवे, कहे के अइ काल. १
- चंदते काळ उत्सर्पिणी, वारे अष्टम जिन;
 एकसो सित्तर जिनवर हुवे, पूर्णीपरे सुणो सज्जन. २
- पांच विदेहे मेळवी; साठसो विजय उप्पन;
 भत्तैरवत दस मीळे, सित्तरसो होय जिन. ३
- पडते काळे अवसर्पिणी, सोलम जिन लगे हुंत;
 भत्तैरवते जिन हुवे, साठसो विदेह रहंत. ४
- केवळी कइ याळ परण्या, वपगे प्हज सोय;
 आठमा जिनयी सोलम लगे, विह विदेह न होय. ५
- सोलमा जिन साये सट्ट, मुक्ते जाय जिन भाग;
 विहसमे सट्ट क्षेपमां, अन्नर प्ह पिछाग. ६
- सत्तरमा जिन होय भरह, पंच औरवत मरी दश;
 समपक्षेय दश कहा, छेहवा प्ह अवदप. ७
- सत्तर अन्नरह जिन वचे, जन्मे वीस विदेह;
 वीस पक्कीसमा वचे, संपन केवळ देह. ८
- भत्तैरवत दश मटे, मय्यन सांपन वीस;
 शोर्वाशमा जिन शिव गये, विदेह मिरो वीस. ९
- अनागत शोर्वाशी सातमा, आठमा वचे निरांग;
 विह पडे सट्ट क्षेपमां, जन्मे न होय जिनमा. १०

છે કે ઘડી ગયો છે, તે જાણવા માટે તે ટોપમાંથી
 એક ચોરો તપાસી જોતાં સર્વની સ્વાસ્થી થાય છે,
 તેમ હસ્તનેલક્ષિન સમ્યગ્દર્શનનું સ્વરૂપ જાણવું.

૫૯ (પા. પ્ર. ૭૦) પ્ર૦—સમ્યગ્દૃષ્ટિ દેશવિરતિ તથા સર્વવિરતિ
 મહાત્માજો સમ્યગ્દર્શનવડે આત્માનો અનુભવ કેવી
 રીતે કરે ?

૩૦—જેમ વસ્તુ વિચારનાં, ધ્યાન ધરતાં મન વિશ્રામ પામે
 છે, તેમ સ્વાદ મુખ ઉપજે છે, પરિણામ ટરે છે, તે
 અનુભવ મન્યજ્ઞ જાણવું, જેમ માકરના એક ગાંગ-
 ડાને ઘાસી જોતાં હજાર મગ સાકરનો અનુભવ
 થાય છે, તેમ સમ્યગ્દૃષ્ટિ જાંચ અંતે આત્માને વધી
 કેવળી સદૃશ મન્યજ્ઞ અનુભવે. તેથીજ કણું છે જે:-

અંતે હોય રૂઢાં અવિનાશી પુટ્ટ તમાસીરે;
 વિદાનંદ ધન મુજગ વિલાસી, કેમ હોય જગનો આસીરે.
 એ શુણ વીરતણો ન વિસારું, સંભારું દિન રાતરે;
 પણ ટાઢી શુરરૂપ કરે જે, સમક્ષિતને અવદાતરે. ?

૮૦ (પા. પ્ર. ૭૦) પ્ર૦—મુનિને સમ્યગ્દર્શનના વડે આત્મા સ્વરૂપ
 મત્યજ્ઞ અનુભવગોચર કેવી રીતે હોય ?

૩૦—જ્યાં દ્રવ્ય શુણ પર્યાય પૂર્કીમન અમેદ સ્તનયરૂપે
 મુનિ મળમે, ત્યાં સ્વરૂપ નિજપદ કંદ મન્યજ્ઞ દેસે,
 સ્વરૂપ રમગ મુરવાસ્વાદન અનુભવે.

૮૧ પ્ર૦—દર્શન અને જ્ઞાનમાં મૂઢ શું ફેર છે ? તથા હદ્મ-
 સ્ય સમ્યગ્દર્શની અને કેવલદર્શની એ બેના દેશવાનાં
 શો ફેર ?

રત્ન તે રાજકુળે ઉપજે, ગજરત્ન અને અશ્વરત્ન ઇ
થે વૈતાલ્ય પર્વત ઉપર ઉપજે.

૧૦૩ પ્ર૦—નવ નિધાન તે કયા અને તે ક્યાં પ્રગટે ?

૩૦—ગંગાનર્દીને તટે નવનિધાનની નવ પેટી પ્રગટે છે,
તે પ્રત્યેક પેટી ૧૨ યોજન લાંબી, નવ યોજન
પહોળી, અર્ધ યોજન ઊંચી, તે યોજન આન્માંગુલ
પ્રમાણ જાણવા, અને નવનિધિ મંત્રુસને આકારે છે,
વૈદુર્યમણિરત્નમય કમાડ છે, તેના તથા તેમાંની
વસ્તુનાં નામ કહે છે:—૧ નૈસર્ગિક, તેમાં નગર
નિવેસ ગ્રામાદિ ઉત્પાદક વિધિ છે; ૨ પાંડુક, તેમાં
ધાન્ય વીજાદિકની સર્વ સંપત્તિ છે; ૩ પિંગલ, તેમાં
નર નારી હય ગયનાં વિવિધ આભરણો છે; ૪
મહાપદ્મ, તેમાં ચંદ્રે જાતિનાં રત્નો છે; ૫ મહિ,
તેમાં વિવિધ પ્રકારની સુગંધિ પુષ્પાદિ વિગેરે વસ્તુઓ
છે; ૬ કાલ, તેમાં વિકાલ જ્ઞાનનાં પુસ્તકો છે;
૭ મહાકાલ, તેમાં સોનું, રુપું, શ્વેરાત, લોહ વિ-
ગેરે સર્વ દ્રવ્ય અલૂટ છે; ૮ માણક નામે તેમાં
રાજનીતિ, યુદ્ધનીતિ અને સર્વ હયાયાર યુદ્ધની નીતિ
છે; ૯ સુલ્લનિધિ, તેમાં ચતુર્વિધ નાટકાદિ સંગીત
શાસ્ત્રાદિના ગ્રંથો છે; તે પ્રત્યેક નિધાને એક હજાર
વ્યંતર દેવો અધિષ્ઠાયક છે, તેનું આયુ એક પલ્લો-
પમનું છે.

૧૦૪ પ્ર૦—પ્રમુ જ્યાં પારણું કરે ત્યાં ધનવૃષ્ટિ દેવતાઓ કેટલી
કરેછે ?

नया काययोगे पदस्वरूपी दयाकरे जपयापूर्वः
प्रवर्तनं हे. जपयरेजपंचिह्ने, इत्यादि.
८३ प्र०—हुनि. स्तनपना शुद्धागवनी जन्म जग अने मर-
णा मर शी रीते दृष्टे ?

उ०—सम्पददर्शनया धना जन्म मटे, सम्पदज्ञानया जग
दुःख ले वेदना ले मटे, तथा सम्पदचारित्र गुणे
मर मर दृष्टे, एम वग गुणे जन्म जग मरगता
मर मटे.

८४ (७१) प्र०—आगमनमान, अनुमानममाग, उपमानमाग, अने
प्रत्यक्षममाने, आत्माती लिखि दाखवो. अने ते
प्रत्येक प्रमाण माननां ले फळ थाय ले कहो.

उ०—? आगमनमान, पदस्वरूप, पदस्वरूपरूपे ले वीत-
रगे भाव्या हे ते वचनोने नहति करी मानवां,
एग मंदिर के दुक्तादुक्तमणुं न करुं; ते मानतां
आत्माने प्रतीतिरूप सम्पददर्शन धर्मनी पुष्टि थाय;
२ अनुमानममाने लक्ष्य लक्षणे निवार थाय, जेम
मुख दुःख वेदनां आत्मादुं चेतना लक्षण जगाय
हे. तथा जेम वृत्र दिष्टे अभि होपानी प्रतीति
थाय हे, जहि आत्माने वस्तुगत अनुभवीने वस्तु-
ना गुणनो अंगे प्रत्यक्ष अनुभव थाय, ३ उपमा
करेवीं हे, जेम “आजने काळे सम्पदत्व पाम्यो
ते जाने केवलज्ञान पाम्यो” एम; ए मानतां
आत्माने विनयगुणनी पुष्टि थाय, ४ प्रत्यक्ष प्रमाणे
लेवां परमात्माए कहां हे, तेवांज अवे पुष्ट पामनां

૧૦૭ પ્ર૦-જીવને મિશ્રગુણઠાણું ચઢતાં કે પડતાં કોને કેવી રીતે આવે તે કહો.

૩૦-અનાદિ મિથ્યાત્વી હોય તેને ચઢતાં ન આવે. કેમજે તે પ્રથમ ઉપશમ સમ્યક્ત્વ પામે, ગ્રંથિમેદ કરી ચોંચે આવે, માટે અનાદિ મિથ્યાત્વી પહેલેથી ચોંચે આવે, માટે તેને ત્રીજું મિશ્ર ચઢતાં ન આવે, અને સાદિ મિથ્યાત્વી જીવ સમ્યક્ત્વ પામીને પડ્યો હોય તે પાછો ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વ પામે, તેને ત્રીજું ચઢતાં પડતાં આવે.

૧૦૮ પ્ર૦-સમોહિયા, અસમોહિયા, મરણ તે કોને કહીયું ?

૩૦-સમોહિયા મરણ તે જીવ અર્હિયી નીકળે ત્યારે સમ-કાળે સર્વ પ્રદેશે નીકળી પરભવે જાય, જેમ સીધો દડો ફેંકતાં દડાના પ્રદેશ એક વચ્ચે દડા સાથેજ જાય છે તેમ જાણવું; અને અસમોહિયામરણ તે જીવના પ્રદેશ શ્રેણિવદ્ આગળથી જાય, એટલે અર્હિ તથા પરભવે આત્મ પ્રદેશની મરણાવસરે શ્રેણિ મંડાય તે જેમ પતંગની દોરી હાથને અને પતંગને લાગેલી છે તેમી પેઠે જીવ પ્રદેશ નીકળે તે.

૧૦૯ પ્ર૦-જીવનો શુદ્ધોપયોગ ગુણ જે સમ્યક્ત્વ, તથા ઠરણ ગુણ તે ચારિત્ર તેને આવરવાને કોણ બઢવતર છે ?

૩૦-આત્મોપયોગ ગુણ, આત્મવસ્તુ જીવન ગુણ જે સમ્યક્ત્વ છે, તેને આવરવાને મિથ્યાત્વ સમર્થ છે; અને એવું પરિણમનમુખ એટલે સ્થિરતા ગુણ આવરવાને અવિરતિ સમર્થ છે; માટે મિથ્યાત્વોદયે સમક્ષિત ન

शेड, मेतापंजी आदि महात्माओंना चारित्र सांभळे
यके परम वैराग्य शान्त रस प्रगटे, तेयी नोकर्मनो
लेग टुळे.

८६ प्र०—दर्शनादि अनन्य चतुर्क प्राप्तिना कारण तथा ध्यान
कहो.

उ०—१ धर्म रूचिर्दा सांभळ्यो, तया ज्ञानाम्पासमां उद्यम
रूचि होय तेड्यायी सम्पद्दर्शन गुण प्रगटे; २
तत्त्वातत्त्वगवेपक बुद्धि होय तेयी सम्पद् ज्ञानगुण
प्रगटे, ३ पांच इंद्रिय विषय विकार, क्रोधादि कषाय,
पांच भ्रमाद इत्यादिनी ले त्याग बुद्धि होय तेयी
चारित्रगुण निपजे, ४ वस्तुगते, स्वरूपानुभव लग्नना.
तट्टीनना होय तेयी वीर्यगुण प्रगटे; हवे ते चारेनां
स्थान कहे छे:—दर्शनगुणतुं स्थान धनु, ज्ञानगुणतुं
स्थान हृदय, चारित्रगुणतुं स्थान चरण, जने उत्साह
इच्छादिरूप वीर्यगुणतुं स्थान बाहु छे.

७ प्र०—अहिंसातुं स्वरूप तथा तेना विविचनेदो दृष्टांत सहित
समजावो. उ० मूढ जूनी हस्तालिखित प्रतिमां हिंसाना
मेदो संवंची भन्न छे. स्वरूप हिंसा, अतुल्य हिंसा,
द्रव्य हिंसा, भाव हिंसा, बाह्य हिंसा, परिणाम हिंसा,
योग हिंसा, इत्यादि हिंसाना घणा नेद छे. साधुजी नदी
उतरे छे पण मोक्षवर्ति (मुख्यताए) हिंसाना परिणाम
नयी तेयी ते स्वरूप हिंसा जाणवी. तथा सम्पद्गदक्षिणे
देव पूजा, गुरुवंदना, साधुने आहारादान इत्यादि कार्ये
हिंसा अल्पवंचरूप छे ते माटे ते स्वरूप हिंसा कहेवी.

પૂર્વે તેના નવ ક્રોડ પદ છે, ૧૪ લોક વિંદુસાર તેમાં
સાડાતેર ક્રોડ પદ છે, ત્યાં એક પદમાં ૫૧૮૮૮૪૦
અક્ષર છે.

૧૧૨ પ્ર૦-વીજે ગુણઠાણેજિનનામકર્મસત્તાવંત જાવ કેમ ન
આવે ?

૩૦-ક્ષયોપશમ સમક્તિતી, જિનનામ બાંધી પડતાં પહેલે
આવેછે, તેને સત્તા ૧૪૮ પ્રકૃતિ હોય છે, કર્મ-
ગ્રંથની અવચૂર્ણિમત્તે કહ્યું છે. સંતેઅડપાલસપં જાઉ-
વસમત્રિજિણ વ્રિયતઇય.-અસ્યાર્થ. સત્તા ૯ કર્મની
પ્રકૃતિ. ૧૪૮ મિધ્યાત્વ ગુણઠાણામાંડી યાવન ? ?
અમિયારમા સુધી હોય, પણ વીજે ત્રીજે ગુણઠાણે
જિન નામકર્મ વિના ૧૪૭ પ્રકૃતિ સત્તા ૯ હોય તે
કેમ ? તેનો અંમિપ્રાય કહે છે. ચોથે ગુણઠાણે
ક્ષયોપશમ સમક્તિત છે તે જિન નામકર્મ બાંધે તે
બાંધીને પાછો પડે. સમક્તિતથી પડેતો તે મિધ્યાત્વે
આવે પણ વીજે ત્રીજે ગુણઠાણે નાવે. તેમાટે મિ-
ધ્યાત્વ ગુણઠાણે ૧૪૮ પ્રકૃતિ હોય અને સાસાદન
ગુણઠાણું તે ઉપશમ ભાવ આશ્રયી છે, અને ઉપશમ
સમક્તિત છતાં જિન નામકર્મ ન બાંધે. ચોથે ગુણ-
ઠાણે જ્યાં સુધી ઉપશમ સમક્તિત હોય ત્યાં સુધી
જિન નામકર્મ ન બાંધે. સ્તોતકાલ માટે, ક્ષયોપશમ
તથા ક્ષાયિકસમક્તિત છતે જિનનામ બાંધે તે
પાછો વમે તે ક્ષયોપશમ સમક્તિતથી પડતો જિન
નામકર્મવાલો પ્રથમ ગુણસ્થાનકે આવે પણ વીજે
ત્રીજે નાવે, તિહાં ૧૪૮ પ્રકૃતિ સત્તા ૯ હોય તેથી

૪ હિસા તીવ્ર, અને ફઝ વિપાક તીવ્ર, એ મેદ
જીવના અધ્યવમાય મેદ વિપેશે, વિપાક ફઝનો પણ
મેદ જાણવો, અહિં જમાલી, દ્રવ્યહારી, ચિલાતી પુત્ર
કુર્નાદુર્જા રૂપાદિ દેશાંતો ચપાસંભવે ભાવવાં.

૨૦ પ્ર૦-રૂચાદિક વળ યોગનું સ્વરૂપ સમજાવો.

૩૦-૧ રૂચાયોગ તે શુભ કરણી વ્રતાદિ આદરવાની

ઉન્મદ રૂચા, દશ પ્રકારે યતિધર્મ આદરવાની રૂચા
૨ શાસ્ત્રયોગ તે હેય, જ્ઞેય અને ઉપાદેય મધ્યેથી
ઉપાદેય તે અંગીકાર કરવું તે પ્રમાણે શાસ્ત્રાનુમાર
વિધિપૂર્વક વ્રતાદિ પાઠવું તે, ૩ સામર્થ્યયોગ તે
કોઈ આત્મા, જ્ઞાન અને બૈરાગ્યની પ્રચલ શક્તિયે
અનંત કાઢ ભોગવવા યોગ્ય જે કર્મ તેને થોડા
કચટનાં ભોગવી ક્ષય કરે; પોગદશિસમુચ્ચય ગ્રન્થે
વળ યોગની વ્યાખ્યા કરી છે. શ્રી ગજસુકુમાલજીની
પેટે, કયું છે લે:—

દુદા.

વિચારયોગ અન્ધાસ છે, પાઠ છે જ્ઞાન અરંધ;

શેતુંકું જ્ઞાની મજે, પુરુષતિ મનિઅંધ.

રૂચા શાસ્ત્ર સમર્થના, શિવિધ યોગ છે સાદ;

રૂચા નિજ શક્તિ કરી, વિકલ યોગ વ્યવહાર. ૧

શાસ્ત્રયોગ ગુણટાણકો, વળ વિધિ આચાર;

પદ અર્નાવ અવુભવ કહો, યોગ નૃતીય વિચાર ૨

રહે યદાચટ યોગે, ઘડી સચટ નર સાદ;

ભાવસંનતા તો દરે, ધરે ન નિષ્પાસ. ૩

મિથ્યાત્વમોહનીની છે. તે મત્વે છ પહેલી તે વાચન લેઈ છે, એક સમ્યક્તમોહની તે કુતરી સરીખી છે. તેહને વિવરો. એ સાત પ્રકૃતિ જિહાં ઉપશમે તિહાં ઉપશમ સમક્ત કહિએ. એ સાતે પ્રકૃતિ સત્તામાર્હિયી ક્ષય કરે તિહાં ક્ષાયિક સમક્ત. એ સાતમાર્હિયી કાંઈક સ્વપે કાંઈ ઉપશમે તિહાં ક્ષયોપશમ સમક્ત કહિએ. જ્યાં એ સાતમાની ચાર સ્વપે, એ ઉપશમે, અને એક વેદે તે પહેલો ભેદ; તથા એ સાતમાની પાંચ સ્વપે, એક ઉપશમે અને એક વેદે તે વીજો ભેદ; એમ બે પ્રકારે ક્ષયોપશમ વેદક છે; તથા દ્વેષ પ્રકારે ક્ષયોપશમ સમક્ત છે, તે કહે છે તે આવી રીતે:-૧. ચાર સ્વપે એક ઉપશમે, ૨ પાંચ સ્વપે બે ઉપશમે, ૩ છ સ્વપે એક ઉપશમે; એમ એ ત્રિવિધ ક્ષયોપશમસમક્ત અને પૂર્ણત્ત દ્વિવિધ વેદક ભાવનો મહી ક્ષયોપશમ પંચવિધ સ્વરૂપ કર્યું; દ્વેષ ક્ષાયિકવેદકનો એક ભેદ તે કિમ ? છ સ્વપાવે, એક વેદે તે ક્ષાયિકવેદક કહિયે. તથા છ ઉપશમાવે અને એક ૧૬ ૩ ઉપશમાવે કહિયે; તથા સાતને ક્ષયે ક્ષાયિક અને સાતને ઉપશમે, ઉપશમિક એમ સમ્યક્ત્વ નવ પ્રકારે કર્યું.

૧૧૪ પ્ર૦-મોહનીપકર્મનું લક્ષણસ્વરૂપ કહો.

૩૦-૧ જે વિષમપણે આત્મસ્વરૂપને વિપરીત જાણે, જેમ દર્શનને રૂપ કહે તે મિથ્યાત્વ મોહની, ૨ નિષ્ક

૧૧ સુત્ર, ૧૨ હુત્ર, ૧૩ મોહ, ૧૪ વિતિનિષ્ઠા,
૧૫ શોક, ૧૬ ધર્મ, ૧૭ સોઝ સંજ્ઞાઓમાંથી પેહેલી
દસ સંજ્ઞા પુલ્કેન્દ્રિયને, તથા ઓચ સિવાય ચાકીની
પંદર વેન્દ્રિયાદિકને હોય અને પંચેન્દ્રિયને સોઝે
સંજ્ઞા હોય.

૧૬ પ્ર૦-ક્રોધાદિ દોષોની મુલ્યતા જાંવમેદ વિશેષતાએ કહો.

૩૦-ધાર્મિકતામાં, ક્રોધ, નરકમાં, માન મનુષ્યમાં, માયા
તિર્પચમાં અને લોભ દેવગતિમાં મુલ્ય હોય છે; હવે
મનુષ્ય જાતિમાં ક્રોધ રજસુતને, માન ક્ષયિયાદિ
કુલ્લવાનને, માયા ગણિકા તથા વનિકને, લોભ
શાક્યને, રાગ સ્નેહો મિત્રાદિને, શ્વેદ તથા દ્રેષ તે
કાપર દ્વેષી, અદેશ, તથા દીનહુઃસ્વીઆ સોમીને
હોય, શોક જુગારીને, ચિન્તા ચોરની માતાને, મય
તે કાપરને તથા કૃપણાદિને વિશેષ હોય.

૧૭ પ્ર૦-ધર્મ અને કર્મ વિષે યથાપોગ્ય સુદાસો કરો.

૩૦-ધર્મ તે આત્મભાવે શુદ્ધોપયોગે હોય, અને કર્મ તે
અશુદ્ધોપયોગે કર્મની ક્રિયાએ નથા શુભાશુભભાવે
મવિનિવ્યતાએ થાય; કર્મ તે ક્રિયાએ અને ધર્મ તે
અક્રિયારૂપે હોય. જેવી શુદ્ધોપયોગની તીવ્રતા તેવી
ધર્મનો શક્તિ જાગૃતી.

૧૮ પ્ર૦-જિનના ચાર નિરોપાતા સ્થાન શરીરમાં કયાં છે ?

૩૦-નામ જિનતું સ્થાન જીમમાં છે; સ્થાવના જિનતું હૃદયમાં;
દ્રવ્યજિનતું મનોયોગમાં, કેમ જે ઘડા મતમલ્લે છે
તેવી; અને આવજિનતું સ્થાનક હૃદયમાં છે.

પૂર્વ તેના નવ ક્રોડ પદ છે, ૧૪ લોક વિંદુસાર તેનાં સાડાતેર ક્રોડ પદ છે, ત્યાં છુક પદમાં ૫૧૮૮૮૪૦ અક્ષર છે.

૧૧૨ પ્ર૦-વીજે ગુણટાળેજિનનામકર્મસત્તાવંત જાવ કેમ ન આવે ?

૩૦-ક્ષયોપશમ સમક્તિની, જિનનામ યાંધી પડતાં પડે છે આવેછે, તેને સત્તા ૧૪૮ પ્રકૃતિ હોય છે, કર્મ-ગ્રંથની અવચૂર્ણિમત્ત્યે કયું છે. સંતેઅડયાલસયં જાડ-વસમવિજિણ વિયનહય.-અસ્યાર્ય. સત્તા ૫ કર્મની પ્રકૃતિ. ૧૪૮ મિધ્યાત્વ ગુણટાળામાંડી યાવન ૧૧ અમિયારમા સુધી હોય, પણ વીજે વીજે ગુણટાળે જિન નામકર્મ વિના ૧૪૭ પ્રકૃતિ સત્તા ૫ હોય તે કેમ ? તેનો અંમિપ્રાય કહે છે. 'ચોયે' ગુણટાળે ક્ષયોપશમ સમક્તિ છે તે જિન નામકર્મ યાંધે તે યાંધીને પાછો પડે. સમક્તિયી પડેતો તે મિધ્યાત્વે આવે પણ વીજે વીજે ગુણટાળે નાવે. તેમાટે નિ-ધ્યાત્વ ગુણટાળે ૧૪૮ પ્રકૃતિ હોય અને સાસાદન ગુણટાળે તે ઉપશમ ભાવ આશ્રયી છે, અને ઉપશમ સમક્તિ છતાં જિન નામકર્મ ન યાંધે. 'ચોયે' ગુણ-ટાળે જ્યાં સુધી ઉપશમ સમક્તિ હોય ત્યાં સુધી જિન નામકર્મ ન યાંધે. સ્તોતકાલ માટે, ક્ષયોપશમ તથા ક્ષાયિકસમક્તિ છે તે જિનનામ યાંધે તે પાછો વને તે ક્ષયોપશમ સમક્તિયી પડતો જિન નામકર્મપાછો પ્રથમ ગુણટાળાને આવે પણ વીજે વીજે નાવે. તિહાં ૧૪૮ પ્રકૃતિ સત્તા ૫ હોય તેની

હાર છે, સંગ પરીક્ષણ અને ધાર છે; વર્ગ
 વર્ગો મેં વિદ્યાને નો આત્મસંજ્ઞા ગતિપુરિ
 મેં કરી દિગ્ધ માનિ, તેને કરી દુઃખ માનિ,
 તેની અર્થજ્ઞાનનો શક્તિ તેની દુર્ગતિનાં અર્થનોકાલ
 હાર મેં છે, માટે અને જીવને આહાર અને
 નિદ્રા અવસ્થા હોય છે. એમજ મયસંજ્ઞા કલ્પના-
 જાણ કરે છે. તેની મયસંજ્ઞા મહિનપરિણતિ વધે
 છે. તેની અવસ્થાનો નિવિદ્યેષ ધાર છે, મયસંજ્ઞા-
 જ્ઞાન દર્શક ધાર છે. તેનજ મયસંજ્ઞા રિષય
 મેં. તેની પોતના સ્વરૂપી ગુણને આધારે, તેની
 જીવ મેંમાત્ર મેં હોયમકલ, મદ, શિદ્ધી પત્રો
 મેં અને અજ્ઞાના સર્વ પત્રો; પૃથ્વી રીતે
 પરીક્ષણ સંજ્ઞા કલ્પકલ અને ધાર, તેની સંજ્ઞા
 દર્શક ધાર, એ આ સંજ્ઞા મદ હેતુરૂપ જીવને
 આ મદા શાસ્ત્રકારી અનાદિકાલની સમગ્રી મય-
 જ્ઞાનના શાસ્ત્રરૂપ ધાર સંજ્ઞાઓ છે, તેને જેમ મેં
 તેમ અને જીવે જ્ઞાન ને વૈરાગ્ય શક્તિને, પરમાત્મા-
 ના મેં જીવે વદા કરવાનો પ્રવળ કર્યો; એ
 જ્ઞાનમાંથી પદેઈ બે આહાર અને મયસંજ્ઞા સાધને
 મદા જ્ઞાનના ગુણગ્રામી નિવેંટે. મયસંજ્ઞા નવમે
 ગુણગ્રામ નિવેંટે છે; અને પરીક્ષણ, લોભ, મમતાદિ
 વદને ગુણગ્રામ નિવેંટે છે; માટે ગુણગ્રામની વિદ્યુદ
 પરિણતિ પાત્રા માટે એ ધાર સંજ્ઞાની મંદતા થવી
 જોઈએ; તેની તીવ્રતા જીવ નિગોદ મુર્ચ્છા ધાર છે;
 અને મંદતા ઉર્વગતિ પડે છે; કેમ જે જીવને

૧૨૦ પ્ર૦—ગુણગ્રાહી, ગુણગવેષી, સહજકારી (સહાયકારી) તે શું ?

૩૦-૧ ગુણગ્રાહી ઇટલે જે જીવ સદ્ગુરુ પાસે સૂત્ર સિદ્ધાન્ત સાંભળીને ઘણી પ્રશંસા કરે, કીર્તિ કરે, ગર્વાદિકના કોઈ કર્મ ઔદયિક અવગુણ देखીને તેને દ્વેષ ન ઉપજે, કેમકે જો સ્વેદ કે અરુચિ થાય તો ભક્તિ વિનયાદિ રુચિકર મન ભગ્ન થઈ જાણ, તેથી આગળ ગુણ થતો અટકે, અને હોય તે પણ કદાચ વમી નાંચે; ૨ ગુણગવેષી ઇટલે ગુર્વાદિમાંહે કોઈપણ ઉપકારાદિ ગુણ હોય તે સંભારીને આક્રોશાદિકને લીધે સ્વેદાદિ નહિ; કદાચ માંડું લાગે પણ પાછું તેમથી હિત બુદ્ધિ, પ્રાંતિ, વિશ્વાસ, કૃપાદિ અનેક નિસ્પૃહિપણે કરેલા ઉપકારને સંભારી મન નિર્મલ થાય, અવગુણ, દષ્ટિમાં ન આવે, તેથી વિનયાદિ ભક્તિ ચૂકે નહિ; ૩ સહાયકારી તે ગુર્વાદિકને અન્ન, પાણી, વસ્ત્ર; ઔષધાદિથી ઘણી સહાય કરે; પોતે ગાંઠથી, સ્વરૂપે, ગાંઠે ન હોય તો કોઈ યોગ્ય જીવ પાસેથી લાવીને ગુરુની સહાય કરે; તથા સેવા, ભક્તિ, વૈયાવચ્ચ, પોતે જાતે ત્રિકરણ શુદ્ધિ કરી મહા શાતા ઉપજાવે, પ્રસન્નતા કરાવે, જેને પરિણામે પોતાને અનંત પાપની નિર્જરા અને જ્ઞાનાદિકની પરમ શુદ્ધિ તથા શુદ્ધિ થાય; જેમ શિષ્યોમાં ગુર્વાદિ ઉપર અંતરંગ પ્રેમ, ભક્તિ, રુચિ, વિશેષ રસિકતા સહિત દીપ્તિમાન્ દિન પ્રતિદિન અધિકને અધિક થતાં જાય. તેમ ઉત્તમ

૧૦૦ પ્ર૦-હેડયા કયા કર્મયોગે છે ?

૩૦-હેડયા, યોગ પ્રત્યયિક નામકર્મજનિત છે, અને શુભ-
શુભ પરિણામરૂપ હેડયા ભાવકર્મજનિત છે.

૧૦૧ પ્ર૦-વીસ વિહરમાન તીર્થકરો સંવંધી જવન્ય, મધ્યમ,
અને ઉત્કૃષ્ટ, સમકાળે જન્મ દીક્ષા, જ્ઞાનાદિ હકી-
કત સવિસ્તર સમજાવો.

૩૦-મહાવિદેહલોકમાં શ્રી વિહરમાન તીર્થકરો કેવલીપગે
વિચરે છે, વચી કોડ ચાલકપગે, કોડ રાજ્યાવસ્થાપ,
કોડ ગર્ભમાં હોય, ત્યારે જવન્યકાળે અડીદ્વીપમાં
૧૬૦ વિજયમાં ૧૬૮૦ હોય, હવે હાલ વીસ પ્રમુ
છે, તે જોવારે જન્મયત્રી એક લાચ પૂર્વ આયુના
થાય ત્યારે વીસ પ્રમુ જન્મે, વચી ગર્ભમાં પગ
હોય, એમ ગર્ભના તીર્થકર પ્રમુ ન ગણાય, તેથી
ચોસસી લાચ પૂર્વાયુમાં તીર્થકરના જીવો ચાલ્યા-
વસ્થામાં, યુવાસ્થામાં, રાજ્યાવસ્થામાં તથા શ્રમણા-
વસ્થામાં તથા કેવલી જવસ્થામાં સર્વે મચી ૮૩
તીર્થકરો હોય, તે સંસ્થાને વીસગુણ કરીએ ત્યારે
૧૬૬૦ થાય, તે મચે વીસ વિચરતા મેચીએ ત્યારે
૧૬૮૦ થાય, અને જ્યારે ઉત્કૃષ્ટપગે જડી દ્વીપમાં
૧૭૦ પ્રમુ કેવલિપગે વિચરે છે, ત્યારે એકએકના
અવતારમાંહે ૮૩ તીર્થકર ઉપજે, તેને ૧૬૦ ગુણ
કરીએ ત્યારે ૧૩૨૮૦ થાય તેમાં ૧૭૦ વર્તતા
મેચીએ ત્યારે ૧૩૪૫૦ થાય. એટલું અંબગ્ગલ્લ
નાયકે કયું છે, તિમ-સાંમચ્ચું તિમ સ્તરું છે.
પછે તો જેમ કેવલજ્ઞાનીએ પ્રકાશ્યું તેમ સત્ય.

કરે તો ફરી તેવાંજ શાતા અશાતારૂપ વેદનીકર્મ
વાંધે, તે બંધ ઉપાદાન કારણ જાણવું, અને પૂર્વોક્ત
હર્ષ શોકાદિ પ્રવૃત્તિ તે નિમિત્ત થયું જાણવું, એમ
કારણ કાર્યે નિમિત્તથી ઉપાદાન અને ઉપાદાનથી
નિમિત્ત એમ જેવાં વૃક્ષ તેવાં ફલ તથા જેમ ધીજ-
માંથી વૃક્ષ અને વૃક્ષમાંથી ધીજ નીપજે છે તેમ
કર્મથી શાતા અશાતાદિ જીવ પામે છે, અને ફરી
અજ્ઞાનપણે સમભાવે ન રહેવાથી એવાંજ બાંધી સં-
સાર પરંપરામાં ભમે છે; શાતા અશાતા આત્માશ્રિત,
જીવવિપાકી પ્રકૃતિ છે, અને સુખ દુઃખ પુટલાશ્રિત
હોવાથી પુટલવિપાકી પ્રકૃતિ છે.

૧૨૨ પ્ર૦—વેદના કેટલા પ્રકારની; કહ, તેનું સ્વરૂપ દર્શાવળી
સમજાવો.

૭૦-૧ વેયણાદુવિહા, અમ્બોપગમિયા ઉવક્રમિયા; સ્વપ-
મમ્યુપગમ્યતે વેદ્યતે યયા સાધવઃ કેશલુચ્ચનાતાસ્ના-
દિમિઃ વેદયન્તીતિ અમ્યુપગમિકી વેદના, ઉપક્રામિકી
તુ સ્વયમુદીર્ણસ્યોદીરણાકરણેન ચ ઉદયં ઉપનીતસ્ય
વેદ્યસ્ય અનુભવ इत्यर्थः, જે વેદનીયકર્મ કાઢ પરિ-
પાકે સ્વયમેવ સહજ ઉદય આવે તે સમભાવે વેદીને
સ્વપાવે તે ઉપક્રામિકી, અને ૨ જેમ સામુદ્રાગત
કેશલોચ આતાપનાદિ પરિપટ્ટ વેદનાને પોતે ઉદીર-
ણાપ્ત ઉદીરિ સમભાવે વેદી કર્મની નિર્જરા કરે છે
તે વેદનાને અમ્યુપગમિકી કહિયે. તથા પાટાન્તરે
જૂની પ્રતિમા નીચે પ્રમાણે છે—પ્રક વેદનીકર્મકાળે
પાત્રસ્વભાવે ઉદય આવે તે સમભાવે વેદીને સ્વપાવે

હોય; તથા અભાવ તે અંતરાયના ઉદયે હોય ।
 સર્વે મુનિમહારાજા શુદ્ધાત્મોપયોગસ્વરૂપ વિચારી મર
 વૈરાગ્યભાવને ભાવતાં વકાં સમ્યક્ પ્રકારે સદે પ
 અસ્થિરતા કે સ્વેદાદિ કાંઈ ન કરે; ત્યાં પરિપ
 પૃષ્ઠે સમસ્ત પ્રકારે સમભાવે સહયું, જે કર્મોત્તરો
 આવે તે; અને ઉપસર્ગ તે સ્વકૃત યા પરકૃત પીઠ
 જે પ્રગટે તે સમભાવે સહેવી, અથવા મનાંતરે જ
 પૃષ્ઠે સર્મીપે અને સર્ગ પૃષ્ઠે આર્વાને ઉપજે જે તે
 ઉપસર્ગ સ્વાશ્રિત છે અને પરાશ્રિત પરિપ્રહ છે.

૧૨૫ પ્ર૦-ઘંચ, ઉદય, ઉદીરણા અને સત્તા પૃ ધારમાં કેટલી
 આત્મિક અને કેટલી પૌટલિક છે ?

૩૦-ઉદય અને સત્તા પૌટલિક; ઘંચ અને ઉદીરણા આ-
 ત્માશ્રિત છે.

૧૨૬ પ્ર૦-અષ્ટ પુટલ વર્ગણાનું અલ્પ વહત્વ વહો.

૩૦-આઠ વર્ગણામાંદે ઔદારિકના થોડા; તેથી અનન-
 ગુણા વૈક્રિય, તેથી ઘણા આહારક, તેથી ઘણા ને-
 જસ, તેથી ઘણા માપાના, તેથી ઘણા મામોષી-
 સના, તેથી ઘણા મનના અને તેથી ઘણા કામંતરો
 વર્ગણાના પુટલો જાણવા.

૧૨૭ પ્ર૦-ચાવીશ પરિપ્રહ પૈની કયા કયા પરિપ્રહો કયા કયા
 કર્મથી ઉપજે છે ?

૩૦-જ્ઞાનાવગ્નીથી ૨, મોહનીના ૮, વેદનીના ૧૧, અંત-
 ગમનો ૧, પૃ કર્મથી ઉપજે. અર ગાથા
 ના. 'સ્તિદંતમ પરિમહોદનાગ્નનામં પદમંત્રિ ।

દેવગમ, અથવા અમ પરિમહમનેર શ્વેતમનોદનિ ॥ ૧ ॥

उ०-अयन्मयी साडीवार टाख अने उच्छृङ्खली साडीवार
कोड सोनैपा बरसावे.

अद्वैतेस कोडी, उज्जोसा तन्त्र होई वसुधात ।
अद्वैतेस सक्ता, जहन्निपा होई वसुधात ॥ १ ॥

प्र०-चउद मोडी विद्यानां नाम कहो ?

उ०-१ नभोगानिनी, एट्ठे आकाशमां गमन करवानी
विद्या, २ परदारार प्रवेशिनी, ३ रूप परावर्तिनी, ४
स्नानिनी, ५ मोहिनी ६ सुवर्ण सिद्धि, एट्ठे सोनुं
बनाववानी विद्या, ७ रजत सिद्धि, एट्ठे रुपुं बनाव-
वानी विद्या, ८ रससिद्धि, एट्ठे रसकूपिकादि रस
करवानी विद्या, ९ बंध मोक्षिनी, एट्ठे गमे तेवा
बंधननांयां मुक्त करवानी विद्या, १० शत्रु पराभ-
विनी, ११ वरप करनी, १२ भूनादि दनिनी, एट्ठे
सर्व अग्निना उपद्रवने समाववानी विद्या, १३ सर्व
संपत्करी, १४ दिवपद प्राप्तिनी.

१०६ प्र०-आचार्य महाराज अन्मस्वरूप पंच प्रस्थानने व्याप्ते
एट्ठे शुं ?

उ०-ध्याननी पांच अवस्था साधवामां सावधान आचार्य
भगवंत, पंचपद आरावे छे, तेनां नाम. १ अभय,
ते अतिहंतनुं ध्यान, २ अकरग, ते सिद्धनुं ध्यान,
३ अहमिद, ते आचार्यनुं ध्यान, ४ तुल्य एट्ठे
उपात्पापनुं ध्यान. ५ कल्प एट्ठे साधुनुं ध्यान,
ते समान अवस्थाए पंच प्रस्थाननच आचार्यनी छे.

તે જિનની કીધી હમ 'કારણે કાર્યોપધારા' ।
 જિનની સ્થાપનાથી આજ પ્રત્યક્ષ પ્રમાણે પ્રીત
 મળ્યા કહીએ 'અત્ર સંદેહોનાસ્તિ' । શ્રી ૫૫
 તથા છાપેલી પ્રતિમાં નીચે પ્રમાણે પાઠ છે.

અવિરોધ, અસ્વલિત, અસિંચાદિ, નિર્મલ
 એકાંત, દયામય, સંપૂર્ણ સત્ય, મહુર, મિષ, મંત્રી,
 અમર્મ પ્રકાશક, સર્વજ્ઞ અને સર્વદર્શિપ્રભાના રહ
 ણોણ પૂર્ણ, તથા મુદ્રાકારે શાંત સુધારણમય રાજ
 યાદિ ચિન્હ રહિત દ્વ્યાદિ અનેકશબ્દાત્મ
 ગોચર વીરપરમાત્મા આગમપણે સિદ્ધ કરી. ૧
 અનુમાન પ્રમાણે જેમ ધૂમ દિટે અગ્નિનો પ્રિય
 થાય તેમ પૂર્વાપર મહાત્માઓના ઐર્નિદ્વામિત્ત મંત્ર
 તેના વિધવિધ ઝલ્કટ સદાચાર પ્રમંથક દર્શન
 પ્રમાણોણ જ્યારે પેંમી નેપું થાનો અનુભવી મા
 મિદ્ધ થાય તો તેની રોષ દય થાનો વગ માર
 માની લેવાય છે, અને હોય છે વગ મેમજ પુર
 રીને શ્રી વીર પરમાત્માના અનેક વચનો રાજ
 યાના અન્ય દર્શનના વચનો થાનાં મય, પ્રીતિ,
 અને પ્રમાણનન મય છે, તો કોટક મુદ્ધ, માર,
 અગોચર થાન ઉદ્ભવ્ય મદર્શનના દર્શના ન પ્રી
 શરે, નોતન યાત્રી થાન થાન થા છે મય પ્રી
 માને તે વગ સત્યજ દોશ પ્રીત્તુ વગ રીત્તુ
 વચનો વગ મુક્તિ તથા મય મિદ્ધ મય દર્શનો
 રીત્તુથાના અનુભવને વગ મિદ્ધ મય ૨

૩૦-વસનાડી બહાર એકેદ્રિયયાવરકાયજીવ વિદિશીય
ઉપજનારને પાંચ સમય લાગે છે.

૧૩૨ પ્ર૦-અમિસંધિવીર્ય અને અનમિસંધિવીર્ય તે શું ?

૩૦-અમિસંધિ વીર્ય તે ઉપયોગ પૂર્વક આત્મવીર્ય; અને
અનુપયોગ આત્મવીર્ય તે અનમિસંધિવીર્ય.

૧૩૩ પ્ર૦-સમકિતી શ્રાવકને ગૃહસ્થપણે છઠું ગુણઠાણું સ્પર્શે
કે નહીં ?

૩૦-સમ્યગ્દષ્ટિયે દેશવિરતિ ગૃહસ્થાવાસ છતાં કોઈ જા-
ળસ્યે જે તે ચોથા પાંચમાં ગુણઠાણાવાલાને નિર્મલ
અવ્યવસાણુ ધ્યાનદશાણુ શુભયોગે શુભ ધર્મત્યાને
છઠ્ઠા સાતમા ગુણઠાણાના પરિણામ આવે પછે તે
કાલાન્તરે અંતર્મુહૂર્તમાત્ર રહીને પછે મટી જાય.
પોતાના ગુણઠાણા માફક પરિણામ રહે એવું કહે તે
અસત્ય સ્વમતિ કલ્પના પણ કોઈ ગ્રન્થોક્ત નહીં.
તત્ત્વોત્તરં ચોથા પાંચમાથી ભાવચારિત્ર ગુણ આવે
ચઢતે ૧૩ મા ૧૪ સુધી ચઢીને મરુદેવ્યાદિનીપરે
પુણ્યાઢ્યરાજાનીપરે સિદ્ધિવરે પાછો તે ગુણઠાણા ફરસીને
પડે નહિ. ગૃહસ્થવાસી ગમે તેવો ઉત્કૃષ્ટ શ્રાવક હોય,
તોપણ તેને ગુણઠાણું પાંચમુંજ હોય છે; પણ છઠું
સાતમું ન કહેવાય; કેમજે ગુણઠાણાની પ્રાપ્તિ કષાયના
ક્ષયોપશમને આધીન છે, અને અવ્યવસાયની નિર્મ-
લતા તે નિજ પરિણતિને આધીન છે, તે પરિણતિ
પોતાના અવ્યવસાયની નિર્મલતાણુ કષાયનો ક્ષયો-
પશમ કરીને અધિક ડુંચા ગુણઠાણાની પરિણતિરૂપ

તે તેમજ શાપિકસમર્કિર્તને તથા ક્ષયોપશમસમ-
કિર્તને વીંધું શીંધું ન હોય પણ ઉપશમસમર્કિર્તી
પડતાં વીંધે શીંધે આવે તેને જિનનામનો વંચ નર્પી;
વીંધે શીંધે સત્તાપુ ૧૪૭ પ્રકૃતિ હોય, ઉપશમ સમ-
કિર્ત જાત્વા ભવનાં પાંચ વસ્ત્ર આવે છે, તેમાં
ચારવાર બ્રેનિગત અને પાંચર્નાવાર પડતાં જાટને ગુણ-
દાને અર્કી ક્ષપકબ્રેનિ માંડીને કેવલજ્ઞાન પાને.

૧૧૩ પ્ર૦-ક્ષયોપશમ, ઉપશમ અને શાપિક સમ્પ્રકૃત્યું સ્વરૂપ
તેના મેદ સહિત હંકનાં વદો.

૩૦-ત્રોયવાદિ ચાર અનંતાવુર્વર્વી ચારિત્રમોહની પ્રકૃતિ અને
નિષ્પાત્વમોહર્નાની ત્રણ પ્રકૃતિ, એ સાનને ઉપસમાવે
ત્યારે ઉપશમસમર્કિત અને સાહેનો ક્ષય કરે ત્યારે
શાપિક અને સાત પ્રકૃતિના ઉદયનો ક્ષય કરે અને
ઉદયમાં ન આવેલાં ઉપશમાવે તેને ક્ષયોપશમ સમ્પ-
રૂત્વ કહે છે. હવે તે વિષે લે કાંઈ વિશેષ જાણવા
યોગ્ય છે તે કહે છે:—

દુષ્ટો.

ચાર રત્ને ત્રણ ઉપગને, પંચ ક્ષય ઉપશમ ત્રોય;
૪૬ ઉપશમ એક. એમ, ક્ષયોપશમ વિક. હોય.

અપવા

ક્ષયોપશમ વરતે કિવિય, વેદક ચાર પ્રકાર;
શાપિક ઉપશમ મુગટ મુન, નવયા સમર્કિત ધાર.

દુહાનો સુલ્યામો:—

સાત મૂર્તિ મલ્લે ચાર ચારિત્રમોહનીની છે. ત્રણ પ્રકૃતિ

૧૨૬ પ્ર૦—દીવા પ્રમુખ જ્યોતિમય પદાર્થોના પ્રકાશ પડે છે.
તે દીવામત્ત્વે રહેલા અગ્નિકાય જીવના પર્યાય છે ?

૩૦—દીવા મત્ત્વે જે અગ્નિના જીવ છે, તે માંહેજ પરિ-
ણમી રહ્યા છે, પણ દાહકરૂપ પર્યાય છે તે બાહેર
નીકળે નહિ, તથા દીવાના પ્રકાશરૂપ પુદ્ગલ જે બાહેર
દીસે છે, તેતો વિસ્ત્રસા પુદ્ગલની પર્યાય છાયા છે. તથા
દીવાની બાહેર જે પ્રકાશરૂપ પુદ્ગલ દીસે છે તે, તથા
પ્રકાશરૂપ પુદ્ગલના નિમિત્તે, અપર વિસ્ત્રસા પુદ્ગલ
શ્રેણિવદ્ધ જમાવ થાય છે તે અચિત્ત દીસે છે. પણ તે
અગ્નિકાય જીવના પર્યાય નહિ, તેના (અગ્નિના) ગુણ
પર્યાય તો દાહક રૂપે છે, તે જ્યાં વ્યાપે ત્યાં બાહી ભસ્મ
કરે; માટે બાહિર પડતો પ્રકાશ વિસ્ત્રસા પુદ્ગલ પર્યાય
(અચિત્ત) જાણવા; જેમ આરસીમાં મુખ જોતાં આપણા
શરીર સમાન સર્વ પ્રતિબિંબિત પુદ્ગલ દીસે છે, તે કાંડ
આપણા શરીરના પર્યાય, આરસીમાં જતાં નથી, પણ
તે આરસીનું નિમિત્ત પામીને ત્યાં શરીર મુખાદિ
જેવા વિસ્ત્રસા પુદ્ગલ, તત્કાલ શ્રેણિવદ્ધ તદ્દરૂપ પરિ-
ણમિને જમાવ થાય છે, પણ તે જીવના પર્યાય ન
જાણવા; પૂર્વીજ રીતે શરીરની છાયા વિગેરે વિસ્ત્રસા
પુદ્ગલજમાવ જાણ્યો, તેમ દીવા પ્રમુખના પ્રકાશ-
દિમાં પણ જાણું. *

* શ્રીમદ્ દેવચન્દ્રનીંદ્ર દીવાના પ્રકાશને વિસ્ત્રમા પુદ્ગલ માની
અચિત્ત કહ્યો છે. આ વાચતમાં બે મત છે. કેટલાક મુનિયો શ્રીમદ્
દેવચન્દ્રનીની પેઠે દીપકના પ્રકાશને વિસ્ત્રમા પુદ્ગલ માની અચિત્ત ગણે છે

ते तेभ्यः क्षाधिकमधिकानि तथा क्षपोपमानस्य
 क्तिर्नने धीतुं धीतुं न होय एव उपमानस्य क्तिर्न
 पदतां धीते धीते आवे तेने जिनानानो बंध नर्त्त;
 धीते धीते नानप १४७ प्रकृति होय, उपमान सम-
 स्मिन् जगत् भवतां पांच वस्तु आवे छे, तेनां
 धारता क्षेपित अने पांचर्त्तावर पदतां आठने पुन-
 टाने अर्द्ध क्षाधिकेनी मांडीने केवळमान पाने.

११३ ५०-क्षपोपमान, उपमान अने क्षाधिक सम्पत्त्वतुं स्वरूप
 तेना मेद सहित हुंकरां कही.

उ०-श्रीधरदि धार अनन्तावधेयी धारिवनोहनी प्रकृति अने
 निष्पत्त्यनोहनीनी वन प्रकृति, ए तानने उपमानवे
 त्पारे उपमानस्य क्तिन् अने तातेनी क्षप करे त्पारे
 क्षाधिक अने तान प्रकृतिना उपपत्ती क्षप करे अने
 उपपत्तां न अवैलां उपमानवे तेने क्षपोपमान सम्प-
 त्त्व करे छे. हवे ते विने जे कांड विशेष जानवा
 योग्य छे ते करे छे:—

इहो.

धार खो वप उपमाने, पांच क्षप उपमान दोष:
 धर उपमान एक एव, क्षपोपमान विक. होय.

अपरा

क्षपोपमान वगैरे विविध, वेदक धार मन्
 क्षाधिक उपमान सुगुप्त सुत, नवधा समर्थ

इहानो खुलामो:— नमित्तयां कही.

सत्त प्रकृति मत्ते धार धारिवनोहनीनी हलचलधारा

ઢવા ઉપર રુચિવંત, ૫ ચપઢતા રહિત ઇકાગ્ર ચિત્તે
સાંમઢીને ધારે, ૬ લેવા સાંમઢ્યા તેવા પ્રગટ અક્ષર
કહી દેલાઢે તેવો સ્મરણ શક્તિવંત, ૭ પ્રશ્નનો જાણ, ૮
વિસ્તારિત શાસ્ત્રાર્થ રહસ્ય સમજે, ૯ ધર્મ કાર્યે આઢસુ
ન હોય, ૧૦ ધર્મ સાંમઢતાં નિદ્રારહિત હોય, ૧૧
તાત્ત્વિક સુદ્ધિવંત હોય, ૧૨ દાતાર હોય, ૧૩ ધર્મ
સાંમઢનારા ઉપર પ્રેમ હોય તથા તેની પઢવાઢે તેના
ગુણ પ્રશંસે, ૧૪ નિદ્રા, વિકથા, વાદ, વિવાદ,
કતાગ્રહ, મમતાદિ રહિત વિનયી સુશીલ હોય.

૧૩૮ પ્ર૦-પુરાણો કેટલાં છે તે જણાવો.

૩૦-પુરાણ અઢાર છે તેના નામ. ૧ ઋઢ્ઢપુરાણ, ૨ પદ્મ-
પુરાણ, ૩ વિષ્ણુપુરાણ, ૪ શિવપુરાણ, ૫ ભાગવત-
પુરાણ, ૬ નારદપુરાણ, ૭ માર્કંડપુરાણ, ૮ આંમ્નિપુરાણ
૯ ભારતપુરાણ, ૧૦ ઋઢ્ઢાવર્ત્તપુરાણ, ૧૧ લિઢ્ઢપુરાણ,
૧૨ વરાહપુરાણ, ૧૩ સ્કંધપુરાણ, ૧૪ વામનપુરાણ
૧૫ કર્મપુરાણ, ૧૬ મત્સ્યપુરાણ, ૧૭ ગરુડપુરાણ,
૧૮ ઋઢ્ઢાંડપુરાણ. ૯ પુરાણના નામ જાણવા.

૧૩૯ પ્ર૦-પુદ્ગલ પરમાણુમાં વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ, શબ્દાદિ ગુણો
છે; તેમાં શબ્દગુણ તે કયાંયી આઢ્યો, શક્તિ હોય
તેની વ્યક્તિ સંભવે છે પણ અહિં શક્તિરૂપેજ પર-
માણુમાં શબ્દગુણ દેલાતો નથી, છતાં શબ્દવઢેજ
કાને સાંમઢીપૂ છીયે તે જીવનો ગુણ છે કે
પુદ્ગલનો ?

૩૦-પરમાણુમાં બે સ્પર્શ છે, કર્મવર્ગણામાં ચાર સ્પર્શ છે

મોહનું દરિદ્રપણું જાય, ઘરગ ટરગ ગુગ પ્રગટે. તપા
કર્મનું દેધું ઇચ્છે કરજ ટકે. તે આવી રીતે કે-
દર્શનગુણે જન્મ કર્યા રૂપ ભવપરંપરા મટે, જ્ઞા-
નગુણે જ્ઞાતી વેદના મટે, ધારિયગુણે મરગ ભય
મટે, તેવી અમરપદ પામી સિદ્ધિવરે, ઇમ દર્શનગુણે
જ્ઞાન ધારિય ઘેડ અનુક્રમે પ્રગટે અને ઇ રત્નપ્ર-
પના લાને જન્મજગમરણાદિ ભય ટકે, લેમ કોડ
નિર્ધનને લક્ષ્મી ધની મટે, ત્યારે તેનું દેધું અને
દરિદ્રપણું ધને ટકે છે, રત્નયય પ્રાપ્તિની આત્મધર્મ-
રૂપ ધન પ્રગટે, રાગદ્વેષ મોહરૂપ દરિદ્રપણું જાય,
અને જન્મ જરા મરગરૂપ કરજના ભય ટકે.

૧૧૮ પ્ર૦—મોહરાજાનો મૂઝ મંચ કયો ! અને તેવી જીવ છ
પ્રકારે ઘના કર્મો ઘાંધે છે તે કેવી રીતે ?

૩૦—રાગદ્વેષ તે જીવના પરિણામનાં વેત્તે છે, તેવી કર્મ
ઘાંધે, તે ઉદય આવે ત્યારે આર્ષ અને રોદ્ર ઘ્યાન
દાપ; તેવી વિષય કપાય સેવે, તેવી તેને ઘના કર્મ
ઘંવાય, તેવી ભવ પરંપરા જીવને ટકે નહિ; ઇ મો-
હનો મૂઝમંચવીજ જાગવો.

૧૧૯ પ્ર૦—સમ્યગ્દષ્ટિનો શબ્દાર્ય તથા લક્ષણ કહો.

૩૦—સમ્યક્ કહેનાં યપાર્થ, દષ્ટિ કહેનાં અધ્ધાન, સમ્યક્
જ્ઞાન તે યપાર્થ જાગવું, સમ્યક્ ધારિય તે યપાર્થ
આગવું, તથા ઉદયકાઢે સમ્યક્ પ્રકારે સહન કરે
અને સ્વરૂપે જોવું ઇ લક્ષણ. સમ્યગ્દષ્ટિ આવક
સાધના જાગવાં.

माण, ३ काल्ययी अनादिअनंत, ४ भावयी अरूपी (अवर्णादि),
५ गुण चलणसहायक.

२. अधर्मास्तिकायः—१ द्रव्ययी एक, २ क्षेत्रयी लो-
माण, ३ कालयी अनादिअनंत, ४ भावयी अरूपी (अवर्णादि),
५ गुण स्थिरतासहायक.

३. आकाशास्तिकायः—१ द्रव्ययी एक, २ क्षेत्रयी लो-
कालोकप्रमाण, ३ कालयी अनादिअनंत, ४ भावयी अरूपी
(अवर्णादि), ५ गुण अवकाशदानसमर्थ.

४. कालः—१ द्रव्ययी अनेक एट्ठे अनंताअनंत, २
क्षेत्रयी मनुष्य लोक मव्ये, ३ कालयी अनादिअनंत, ४
भावयी अरूपी (अवर्णादि), ५ गुण नवा, पुगणा, वरंता
लक्षण.

५. पुट्टलास्तिकायः—१ द्रव्ययी अनेक एट्ठे अनंता, २
क्षेत्रयी लोक मव्ये, ३ कालयी अनादिअनंत, ४ भावयी
रूपी एट्ठे वर्णादियुक्त, ५ गुण पुण, गलण, मिलण, वि-
रण, सडण, पडण, विव्वंसन, धर्मलक्षण.

६. जीवास्तिकायः—१ द्रव्ययी अनेक एट्ठे अनंत. २
क्षेत्रयी लोक मव्ये, ३ कालयी अनादिअनंत, ४ भावयी
अरूपी (अवर्णादि), ५ गुण चेतनाउपयोगवंत.

एवी रीते पदद्रव्यना द्रव्यादि अपेक्षाए, वीश भेद
दर्शाव्या प्रकारांतरे, प्रकारांतरे निश्चयव्यवहाराव्ये द्रव्य क्षेत्र
काल भावे कयंचिन् सवदेशी, कयंचिन् अवदेशी, एम भज-
नाए विव विव अपेक्षाए अनेक भेद स्वरूप विवविन द्रव्या-
तय्या गुरुगम्य प्राणी छेवुं. जूनी प्रत्यन्तरे नीचे मुसव छे.

परमात्मी, शुभमति, पृक्तांत निरपृही, निर्ममन्वी, नि-
रमिमानी, संपूर्ण रीते सरल, प्रौढरत्ने गंभीर, परम-
समान, दृष्टिमंत, दयालु, कृपालु, पोताना आधितोने
विषे पूर्ण विश्वासी, सर्वमिष्याप्रम रहित थपा थका
सदानंदपणे प्रयत्नमान होय पण हा ! इति खेदे
आ विषम काळना प्रभावे उपर कड़ा तेवा मुशि-
प्पो तथा मुगुरुजो मळवा दुर्लभ छे, अने ज्यां
होय त्यां तेजो निधय कल्पारक्ष समान जाणरा.

१२१ म०-शाता, अशाता, मुख, दुःख विषे निमित्त तथा
उपादान कारण समजाओ.

उ०-शाताऽशानामुखदुःखयोश्चायं विशेषः शाताऽशानाऽ-
नुक्रमेण उदयमातानां वेदनीयकर्मपुट्टलानां अनुभव-
रूपं तथा मुखदुःखेन परोदीर्यमाणवेदनीय अनुभव-
रूपं. शातादि पूर्वोक्त चारे अनुक्रमे उदयमात शातादि
वेदनीय कर्मना पुट्टलो नो शाता, अशाता, मुख,
दुःखरूप अनुभव छे; तथा मुख दुःखने उदयमां
लावनारा उदीरणारूप जे मूल हेतु ते वेदनीयकर्म
अनुभवरूप शातादि उपादान कारण छे; अने शाता
अशाना उदय आच्यां जे कर्मपुट्टलो तेतुं वेदवुं,
भोगववुं ते अशुद्ध उपादानरूप छे, अने मुख,
दुःख तेहना फल छे, ते फल पाक्यां पृष्ठे उ-
दय आच्यां ते वेदनीयकर्मतुं भोगववुं ते भोगवतो
निमित्तरूप थपो, अर्थान् मुख दुःखने भोगवतां
थकां जो हर्ष शोक करे, मदोन्मत्तता के झूणां

જીવદ્રવ્ય શુદ્ધ જાણવા; તથા કર્માવરણે સહિત મ-
 લિન આત્મપ્રદેશી, રાગદ્વેષાદિ ભાવ મલિન પરિણ-
 તિવંત ચતુર્ગતિ ભ્રમણ લક્ષણરૂપ અશુદ્ધ જીવદ્રવ્ય
 જાણવા; હવે તેના ગુણ અને પર્યાય વિષે લેખીએ
 છીએ:—જીવના ગુણ પણ બે પ્રકારે છે. ૧ શુદ્ધ,
 ૨ અશુદ્ધ, ત્યાં શુદ્ધગુણ તે કેવલજ્ઞાનાદિ અ-
 નંતગુણલક્ષ્મીરૂપ પરમશુદ્ધક્ષાયિક ભાવના ગુણ
 તે તથા મતિજ્ઞાનાદિ દશ ભેદ શુદ્ધાશુદ્ધ ક્ષાયો-
 પશમિક ભાવના ગુણ તે અશુદ્ધ જાણવા. હવે
 જીવના પર્યાય પણ બે ભેદે છે, એક વ્યંજનપર્યાય
 અને વીજા અર્થ પર્યાય, વળી વ્યંજન પર્યાય પણ
 બે ભેદે છે, એક શુદ્ધ અને વીજા અશુદ્ધ; ત્યાં
 શુદ્ધ વ્યંજન પર્યાય તે ચરમ શરીર પ્રમાણ કિંચિત્
 ઊંચી અવગાહનાવંત, સિદ્ધાવસ્થાવંત તે શુદ્ધ વ્યંજન
 પર્યાયવંત જીવ જાણવા; તથા નસ્તારકાદિ ચતુ-
 ર્ગતિરૂપ અશુદ્ધ વ્યંજનપર્યાય જાણવા, અર્થ પર્યાય
 પણ બે ભેદે છે:—એક શુદ્ધ અને વીજા અશુદ્ધ
 ત્યાં આપણી ગુણશ્રેણિ મધ્યે ષડ્ગુણહાનિરૂપ-
 અગુરુલઘુપર્યાય તે શુદ્ધઅર્થપર્યાય, અને મતિ-
 જ્ઞાનાદિ અવલોકન અવસ્થિતિ એક અક્ષરને અનં-
 તમે ભાગે પર્યાયરૂપ લે જ્ઞાનાદિ ચેતન ઉપયોગ
 સ્થિતિ તે અશુદ્ધ પર્યાય જાણવો, તથા ઉત્પાદ
 વ્યયત્રવરૂપ જીવના શુદ્ધાશુદ્ધ દ્રવ્યગુણપર્યાય
 જાણવા, જેમ મતિજ્ઞાન ઉપયોગનો વ્યય, શ્રુતજ્ઞાનો-
 પયોગનો ઉત્પાદ અને જ્ઞાનગુણ ધ્રુવ તે શુદ્ધ ભેદ;

તે અમ્યુપગામિની વેદના અને એક ઉદીરણાઈ કરી
ઉદય સાર્વાને વેદ કર્મના પુટલ સમભાવે વેદી રત્નપાવે
તે ઉપક્રામિકી વેદના જાણવી એ ભાવ,
૧૨૩ પ્ર૦-દેશના શુદ્ધ સ્વાદ્વાદે જૈનધર્મની છે એમ ક્યારે
કહેવાય ?

૩૦-જિનવચનાનુસાર દેશના ચતુર્વિંધ છે:—૧ કારણ
કાર્યરૂપ, ૨ નિમિત્ત ઉપાદાન સહિત, ૩ દ્રવ્ય ભાવ
યુક્ત, ૪ નિશ્ચય વ્યવહારનયયુક્ત.

૧૨૪ પ્ર૦-ચારીસ પરિપહમાં શીત કેટલા અને ઉષ્ણ કેટલા ?
શીત અને ઉષ્ણ તે શું ? અનુકુલ અને પ્રતિકુલ
કેટલા, અષ્ટ કર્મના વિભાગે કયા કર્મના કયા કયા
પરિપહો છે ?

૩૦-સ્ત્રી અને સત્કાર એ બે શીત એટલે મનને શાતા-
કારી માટે અનુકુલપરિપહો છે, ચારીના ઉષ્ણ
એટલે મનને સંતાપકારી માટે પ્રતિકુલ છે; એમ
આચારાંગે તૃતીયાવ્યયનેધુરેટીકામલ્યે કહ્યું છે. તથા
ઉચ્ચરાધ્યયનમૂત્રમાં કહ્યું છે. હવે જ્ઞાનાવરણીયના
ક્ષયોપશમે પ્રજ્ઞા અને જ્ઞાનાવરણના ઉદયે અજ્ઞાન એ
બે છે; વેદનાંયના ઉદયે:—૧ શુધા, ૨ પિપાસા, ૩
શીત, ૪ ઉષ્ણ, ૫ ઠંડા, ૬ ચર્પા, ૭ મઝ, ૮ સજ્જા,
૯ વય, ૧૦ રોગ, ૧૧ તૃણ સ્પર્શ; મોહનીયના
ઉદયે:—૧ અચેલક, ૨ સ્ત્રી, ૩ અરાતિ; ૪ આ-
ક્રોશ, ૫ યાદના, ૬ નિસિદ્ધિયા, ૭ સત્કાર અને
૮ સમ્યક્ત્વ પરિપહ તે મિદ્યાત્વમોહના ઉદયે

અને પુત્રલ દ્રવ્ય તો શાશ્વત છે, પૃથ્લે જેમ સો-
 નાનો કંદોરો ભાંગીને સોનાના ઘાતુવંધ કરાવ્યા ત્યાં
 કંદોરાનો વ્યય, ઘાતુવંધનો ઉત્પાદ અને સોતું તે
 ધ્રુવ. હવે ધર્માસ્તિકાપના દ્રવ્ય ગુણ પર્યાય વિચારે
 છે. ધર્માસ્તિકાપ શુદ્ધદ્રવ્ય લોકપ્રમાણ, અસંખ્યાત
 પ્રદેશી, અખંડ, એક આકૃતિરૂપ અરૂપિ શુદ્ધવ્યંજન
 પર્યાયરૂપ ધર્માસ્તિકાપદ્રવ્ય જાણવું, તથા પો-
 તાની ગુણથ્રેણિ મલ્લે પદ્મગુણહાનિવૃદ્ધિરૂપ પરિણ-
 મન કરે ત્યાં શુદ્ધ અર્થપર્યાય ધર્માસ્તિકાપના
 કહિયે; ગુણ તે જીવ પુત્રલને ગતિસહાયકરૂપ,
 તથા ઉત્પાદવ્યયધ્રુવપણે પદ્મગુણહાનિવૃદ્ધિરૂપ પર્યાય
 જાણવા:—જેમ ચલણગતિનો ઉત્પાદ, સ્થિતિનો
 વ્યય અને દ્રવ્યસત્તા ધ્રુવ શાશ્વત જાણવી, એવીજ
 રીતે અધર્માદિ વીજા ત્રણ દ્રવ્યોતું પણ વિવિન્
 સ્વરૂપ લખીએ છીએ:—અધર્મનો ગુણ જે પુત્રલને
 સ્થિતિસહાયક, અસંખ્યાતપ્રદેશી, લોકપ્રમાણ,
 અખંડ, પદ્મગુણહાનિવૃદ્ધિરૂપ પરિણામ, તે શુદ્ધ પ-
 ર્યાય, ત્યાં અખંડઆકૃતિરૂપ શુદ્ધ વ્યંજનપર્યાય
 જાણવો અને જ્યાં પદ્મગુણહાનિવૃદ્ધિ કરે ત્યાં શુદ્ધ
 અર્થપર્યાય જાણવો, જેમ સ્થિતિનો ઉત્પાદ, ગતિનો
 વ્યય, અને દ્રવ્યસત્તા ધ્રુવ જાણવી, કાલ દ્રવ્યનો
 ગુણ વર્તના લક્ષણ, પંચદ્રવ્યનો વર્તના પર્યાય સર્વ
 દ્રવ્યનો પર્યાય, અસંખ્યાત લોકપ્રમાણ શુદ્ધ પર્યાય
 કહીએ. વર્તમાન સમયનો વ્યય, અનાગત સમયનો

અડોમેઅર્ધર્થ, નિસિદિમાધેવ જાપનાધેવ,
સદ્ગુણમ્મદાનો, હંમત્તમેપનિજ્ઞામિ ॥ ૨ ॥
પંચેનમહુરી, પરિપાસિજ્ઞાનરેવજાટેવ ।
વહોગતહરત્ત્મા, સેમેશુતપિચિયો ॥ ૩ ॥ શ્રી ભાવ.

૧૨૮ પ્ર૦-ઉત્તમને અને પરિપદનાં શો પેર છે ?

ઉ૦-ઉત્તમને તે અન્નકર્મજનિત છે, ઉત્તમનીરે સ્પષ્ટ
ઉત્તમને તે માટે, તપા પરિપદ તે પદ્મજનિત છે. પદ્મા
નિર્મિતથી કાળ તે મરેવું ' પરિપદનાનૂનદ્યતે શ્રી
પરિપદ : શ્રી ઉત્તમને પરિપદનો અર્થ વિદ્યાનો
શ્રી ભાવ.

૧૨૯ પ્ર૦-ધાર પ્રમાણે વરી વીર પદ્માના મદ્યપા કપારે મળાય ?
તે સિદ્ધ થશે.

ઉ૦-હા જી મરિનાં નીચે પ્રમાણે પાટ છે. " તથા અપ
પ્રમાણ કપાર અતુષોગનૂયે કાળ છે, અતુષાન પ્રમાણ
૧, ઉત્તમ પ્રમાણ ૨, આગન પ્રમાણ ૩, મધ્યમ
પ્રમાણ ૪; તે મળે આજ ધી વીર સ્વામી પ્રત્યક્ષ
પ્રમાણે કિન મટે ? તે ધ્યાનના નિરૂપણથી મટે તે
કિમ ? સમભાવ શાંત મુદ્રાવર્પકાસનનો ઉપાદે અને
સાગ્રેપનો ચિન્તા પૂરવી અનુભવી મકટ (ધ્યાન)
જિનમતિના તે દેશને ભાવથી ધીર્વાસ્વામી પ્રત્યક્ષ
પ્રમાણે નિરૂ. જિન મતિના તે જિન સરિસી તે
જિનમતિનાની ભક્તિ, જિનભાવે કીયાના પટ
આવરને મહાનિરૂપણને કયું છે. ' અપેક્ષમટે,
શ્રી વચનાનુ, સિદ્ધિવતે જિન મતિનાની મન્તિ, શ્રી

૧૪૩ પ્ર૦—વેદના સંઘેવી ચૌભંગી કહો.

૩૦—૧ અલ્પવેદના અલ્પનિર્જરા તે દેવતાઓને, ૨ મહાવેદના અલ્પનિર્જરા તે નારકીને, ૩ મહાવેદના મહાનિર્જરા તે અપ્રમત્ત સાધુને, ગજસુકુમાલનીપરે; ૪. અલ્પવેદના મહાનિર્જરા તે શૈલેશીકારકમહાત્મા ચૌદમા ગુણઠાળી પરમાત્મસ્વરૂપ સન્મુખી જાણવા.

૧૪૪ પ્ર૦—સમ્યક્ત્વ અને મિથ્યાત્વની ચૌભંગી મિત્ર મિત્ર જીવાશ્રિત કહો.

૩૦—અનાદિઅનંતમિથ્યાત્વ અભ્યપ્તે; ૨. અનાદિસાંત મિથ્યાત્વ ભ્યપ્તે; ૩. સાદિસાંતમિથ્યાત્વ પ્રત્યક્ત્વ સમ્યક્ત્વવમનારને; ૪. સાદિ અનંત ભાંગો શૂન્ય છે.

૧૪૫ પ્ર૦—વ્રતઅંગીકાર તથા પાલનમાં સિંહપણા તથા શિપાઝપણાની ચૌભંગી દૃષ્ટાંત સહિત કહો.

૩૦—૧. સિંહપરે વ્રત ગ્રહે અને સિંહની પરે પાઝે તે જંબુસ્વામી સ્થૂલભદ્રાદિની પરે; ૨. સિંહપરે ગ્રહે અને શિપાઝનીપરે પાઝે, તે મરિચાદિવનુ; ૩. શિપાઝપરે ગ્રહે અને સિંહની પરે પાઝે, તે મેતાર્પણદિવનુ; ૪. શિપાઝપરે ગ્રહે અને શિપાઝપરે પાઝે તે અંગારમર્દકાચાર્ય, કુલવાણ્ણદિવનુ જાણવા.

૧૪૬ પ્ર૦—ચાર અનુયોગ તે કયા.

૩૦—૧. દ્રવ્યાનુયોગ તે પરદ્રવ્ય વિષયક ગુણવર્ણન સ્વરૂપ કથનયુક્ત આત્મદ્રવ્ય વિવેચનમુખ્યાધિકાર; ૨ ધર્મકથાનુયોગ, તે સના, સની મહાત્માઓનાં પરિવ્રજન

પરિષદ ઉપત્તિ સહન કરવામાં નિર્ભય, સાહસિક, કેતરિ સિંહસનાન પરાક્રમી, વીરપરાત્મા ઉપમા પ્રમાણે પગ સિદ્ધ થયા જાણવા; ૪ મત્પદ પ્રમાણે જિનનાતિના જિન સરસી હોવાથી વીરપરાત્મા-સ્થાપના નિશ્ચેને સિદ્ધ થયા, કારણ તે સમમાત્ર, શાંત મુદ્ધા, વિશુદ્ધ પર્યકાત્મન રૂપાદિનો ઉત્પાદ્ય રાગદ્વેષનો દ્વય, અને મૂલસ્વરૂપે ધ્રુવ, સચ્ચિદાનંદ ધનનય પૂર્ણ અતલની નકલ શ્રી જિન પ્રતિનાર્જી છે તે દેલી ભાવથી શ્રી વીરપરાત્મા મત્પદ સિદ્ધ થયા જાણવા; સ્થાપનાર્જીની ભક્તિ તે સાક્ષાત્નાં વરાવરજ છે, કારણે કાર્ય ઉપચારે સ્વયં છે.

૧૩૦ પ્ર૦-જીવ અશ્કર્મવર્ગનાદલિક કેવી રીતે વહેંચી આઠે કર્મને આને છે ?

૩૦-સમય સમય જીવ કર્મવર્ગના મહે છે, તે આઠે કર્મને વહેંચી આને છે તે આવી રીતે:-સર્વથી ધોડાં આશુકર્મને, તેથી વિરોધાધિક નામ અને ગોચને, તે ઘેડનાં માંદોમાંદે સરસાં; તેથી ? જ્ઞાનાવર્ગીય, ૨ દર્શનાવર્ગીય, ૩ તથા અંતરાય ૫ મળને વિરોધાધિક પગ માંદોમાંદે સરસાં દલ્લ આપે, તેથી મોહ-નાપને સંન્યાનગુણાધિક, તેથી વેદનાંપને અધિક; એમ વેદનાંપકર્મને સર્વજી અધિક દલ્લ મહે છે, કેમ તે વેદનાંય વિપાક જીવને ધોડા દહે પ્રગટ્ટને અનાય નહિ તેથી. રૂપિ ભગવનાંદુષે કપું છે.

૫૦-જીવ વિપ્રદગતિ કરે તો તેનો જન્મ કયલ કેટલો ?

અનંતકાલ સંસારપરિભ્રમણ કરતાં થકાં પણ
સામગ્રીની જોગવાઈ પામવી મહાદુર્લભ થઈ પડે,
પછી ધર્મ પ્રાપ્તિની દુર્લભતાની વાતનું તો કહેવુંજ શું

૧૪૮ પ્ર૦—આઠ પ્રકારના આત્મા તે કયા ?

૩૦—૧. દ્રવ્યાત્મા એટલે અસંખ્યાતપ્રદેશી શુદ્ધજીવ
દ્રવ્ય સ્વગુણપર્યાયસહિત સત્તાણ છે તે શુદ્ધ દ્રવ્યા-
ત્મા, અને તેના જ્ઞાનદર્શનાદિ ઉપયોગે રહિત તે
અશુદ્ધદ્રવ્યાત્મા કહીયે; ૨ કષાયાત્મા, સોઠ કષાય
તથા નવ નોકષાય પ્રવર્તમાન જીવ તે કષાયાત્મા;
૩ મનવચનાદિ યોગપ્રવર્તમાન આત્મા તે યોગાત્મા;
૪ જ્ઞાન અજ્ઞાનાદિ ઉપયોગી આત્મા તે ઉપયોગાત્મા;
૫ જ્ઞાનાત્મા એટલે જીવાશ્રિત સચ્ચિદાનંદધન
જ્ઞાનસ્વરૂપે પ્રવર્તમાન આત્મા તે; ૬ દર્શનાત્મા
તે સમ્યગ્દષ્ટિજીવ તે; ૭ ચારિત્રાત્મા તે સત્તાગત
સ્વરૂપરમણરૂપસ્થિતગુણે પ્રવર્તમાન જે જીવ તે;
૮ વીર્યાત્મા, મન વચન કાયાદિના બહુ પરાક્રમ-
રૂપ અશુદ્ધ વીર્યાત્મા કહીયે, પણ આત્મસત્તાગત
રહેલ અનંતશક્તિની રફુરતિયે શુદ્ધાત્મોપયોગે પ્રવૃત્તિ
કરી અનાદિ અનંતકાલના કર્મ મળને નિકંદન કર-
ણરૂપશક્તિની વ્યક્તિ તે શુદ્ધવીર્યાત્મા કહીયે.

૧૪૯ પ્ર૦—પૂર્વોક્ત અષ્ટવિધ આત્માઓમાંથી કહ ગતિમાં કેટલા
હોય તે કહો.

૩૦—નાસ્ત્રી તથા દેવનાઓ મત્ત્યે ગાન આત્મા હોય, પણ
ચારિત્રાત્મા ન હોય; તથા એકંદ્રિય મત્ત્યે જ આત્મા

કરે તો અધિક ગુણટાળી કરેવાય, નહિતો ભાવની.
શુદ્ધાશુદ્ધ તાગ્નમ્યના કરેવાય.

૧૩૪ પ્ર૦-સમ્યક્ત્વ મોહનીયને કોણ વેદે, અને ય્યાં શુધી વેદે,
અને તેનું સ્વરૂપ શું ?

૩૦-ક્ષયોપશમ સમકિર્તીને સમકિત મોહનીનો ઉદય હોય
અને ઉપશમિક અને ક્ષાયિકને તે ન હોય; તેમજ
વેદકને એક સમયનોજ અતિમૂક્ત કાઢ્ય હોવાથી
ગણત્રીમાં લીધું નથી, સમ્યક્ત્વ મોહિની તે ક્ષયો-
પશમીને હોય તથા ઉપશમીને સત્તાપૂર્ણ હોય, તેથી
પ્રદેશ અને રસે અતુક્રમે, તે સંકારંત્રાદિ સહજ
વિમમતા વેદે, કોઈક જિનપ્રણીત મૂક્ત અર્થભાવ મળ્યે
મુક્તિય તે સમ્યક્ત્વમોહનીયનું સ્વરૂપ જાણવું.

૧૩૫ પ્ર૦-ઉત્સર્ગ અને અપવાદનું શું સ્વરૂપ છે ?

૩૦-ઉત્સર્ગ તે વ્યવહારમાર્ગ અપવાદ તે નિશ્ચયમાર્ગ ય્યા
સાથેને પૃથ્વ કાયાદિ પરકાયાની વિરાધના નિષેધી
છે. કદાચિત્ કારણે નદી ઉતરવી પડે તથા આદ્યા-
રાદિકને અર્થે શુરુદેવ વંદનાને અર્થે ચાલતા વિરા-
ધના થાય તે ઉત્સર્ગ. તે માટે અપવાદે પદ્યક્રવાણ
મહાવતના હોઈ અને કાંઈક અણ કારણ પડે
ઉત્સર્ગમાર્ગ હોય, તથા વાચાનાન્તરે કોઈક ગ્રન્થે
ઉત્સર્ગ તે સ્પષ્ટો નિશ્ચયમાર્ગ કહ્યો છે. અને
અપવાદ તે કોમલમાર્ગ માટે વ્યવહારમાર્ગ કહ્યો
છે, તેહનો સ્વરૂપ આગે લખ્યો છે એ ભાવ. ઉત્સર્ગ
માર્ગની ઘર્ષા ઘર્ષા છે, પણ હ્યાં તો અલ્પશુદ્ધિ
જેહવું જાણ્યું તેહવું લખ્યું છે. इति भाष.

૩૦-“ જીવેણકહવિફાસિયં, અંતમુદ્ધતંપિજેણસમતં । નિ
માઅવદ્ધપુગ્ગલ, પરિયટ્ટોચેવસંસારો ” ॥ ૧ ॥ પુ
લાનાંપરાવર્ત્તઃ પુદ્ગલપરાવર્ત્તઃ, અપકૃષ્ટઃ કિચ્ચિરૂપોઽ
દ્વંપુદ્ગલઃ પરાવર્ત્તઃ અદ્વંપુદ્ગલપરાવર્ત્તઃ અથ અન્તર્મુદ્ધર્ત્ત
પ્રમાણ. અન્તર્મુદ્ધર્ત્ત અષ્ટસમયોદ્ધવત્તિદ્વયં યાવદિત્યર્થઃ
તદ્દસમ્યક્ત્વોપશમિકં અત્રક્ષેપપુદ્ગલપરાવર્ત્તનાધિકારઃ
ન દ્રશ્યાદિ પુદ્ગલપરાવર્ત્તેત્યુપદેશકમ્ ।

एक घण्टी बगाडीए अथवा आंख मीचीने उवा-
डीए तेउला वखतमां असंख्यातासमय थाय तेवा
नव समययी मांडीने एक मुहूर्त जे एक सामानि-
कनो काल घेवडी प्रमाण छे, तेमां एक समय
ओछो, तेउला कालने अंतर्मुहूर्त कहीए, अर्थात्
जबन्ययी नवसमय, उत्कृष्ट ये घडीमां एक समय
ओछो, अने ए बेनी वचमां जेउला समयनी संख्या
ते सवै मध्यमअंतर्मुहूर्त जाणवा; एवी रीते अंत-
र्मुहूर्तना असंख्याता भेद थाय छे.

૧૫૪ પ્ર૦-જાતિસ્મરણ તે શું ? તેના કેટલ્ય ભેદ અને તેમાં
કેટલા ભવતું જ્ઞાન થાય ?

૩૦-અવગાયા “ પુશ્વમવાસોપિહર્ડ, ઇકદોનિત્રિજાવનર્ગસ
ઉવરિનસ્સઅવિમઓ, સમાવઓજાઈમન્નરણમ્ ॥ ૧ ॥

કોઈપણ વસ્તુ શબ્દરૂપાદિ જે પૂર્વે મગાંતમાં માર
પરિચિતઅગ્યાસ સહવામરૂપ અવગ્ન હોય એા ધા,
દાટ, વાદી, વગ્ગ, મૃણાદિ આકૃતિ કાર દેખતાં,
શબ્દ માત્ર સાંમચ્છતાં ધકાં. દર્શનમંત્રેણ જે

१३७ प्र०—बन्दा नया श्रोताना धौद धौद गुण क्या क्या
हो ते कहो.

उ०—बन्दा नया धौद गुणो :- १ आगमोक्त सोळबोत्तना
जाग, २ शास्त्रार्थ विस्तारवंत, ३ वागीमां मीठारा,
४ प्राग्जातिक अवसर ओळखे, ५ सत्य बोधे, ६
सांभळनारना संदेह छेदे, ७ बहु शास्त्रवंता गीतार्थ उज-
योगी होय, ८ अर्थ विस्तारी संवरी जाने, ९ व्याकरण
गहन कठिनभाषा के जनसुद्ध न बोधे, १० वा-
णीय समाने सीखावे. ११ वागी सांभळीने श्रोता
समसुद्ध पाने, १२ मन्त्रार्थवंत, १३ अहंकर गहिन,
१४ संतोषादियमवंत. श्रोताना धौद गुणो :-
१ भक्तिवंत, २ प्रियकारी, ३ निरभिमान, ४ सांभ-

अने राखे उपाश्रयनां दीसकना प्रकाशनां पुस्तको बांधे छे. शरीर
प्रकाश पडे छे ते असाहकबियना पुस्तक छे एम माने छे. अन्त
परमपुत्रोनां स्वंव बने छे तेनी अवश्य छाया होय छे. अस्मिकापनां
पुस्तकोनी, मणिनी छायानी पडे छाया पडे छे. दीवानां नारे तपक प्रकाश
मय विवना पुस्तको छे, तेन अग्निना छाया-प्रतिबिम्ब पुस्तको छे माटे
छाया प्रतिबिम्ब पुस्तको छे ते विवनात्प होउं अविन छे. अन्य मचित
मनुष्य वगैरे उपपन्ना प्रतिबिम्ब छाया पुस्तकोनी पडे-ए प्रकाश आगमो-
क्तपुस्तको अनेक जगावे छे. श्रीमद् देवचन्द्रनी बहुश्रुत गीतार्थ द्रव्या-
लयोगी हवा. तेनका शुरुआना परंपराजन ए मान्यतावादी होबी जोईए.
नारायणनां पन देवचक्र मुनिदोनी वेरी मान्यता तथा प्रभुति संभळाय
छे. बांका पतञ्जलीओ दीवाना पुस्तकोनी उनैही माने छे. तेओ अन्यता
पादनी माझी आये छे. (तत्त्वं केवलमिदम्).

वे शीत, उष्ण, मृग्य, अने सुखी, अने औदार्य-
कदिरतीरमां आठे स्पर्श हे नो धीजा चार स्पर्श
हलकी, भारी, सुग्राह्यी अने खलवयडी ए कपांकी
आत्मा ? तेनो उत्तर ले संबंध दे प्रकरना छे:-
? नमस्वापनसंबंध अने संपोषणसंबंध, त्यां समवाय
संबंध ते सहघाती वस्तु गुणस्पर्शापादि जेम् पद-
द्रव्यमां छे तेम् जागवो; अने संपोषणसंबंध ते
घना निज निज पुट्टो मळे पके प्रयोगे अपर
नवीन गुण के भाव मगटे वे, जेम् खताली साये
हृदयानो संपोषण पदे स्वादाद्युग नीपजे तेम् जागवुं;
पूर्वाज रीते आत्मा अने पुट्टने संपोषणे शब्दनामा
गुण मगट्यो नेम् वर्णादियुपपन्न कर्म परमायुमां
चार स्पर्श समवायसंबंधे पुट्टाभित्त हवाज, अने
पटी जीवदरतीरादि संपोषणसंबंधे आठ नीपज्या.

१४० प्र०-जीव परमव आहु केवा परिणामे बांधे ?

उ०-योग, कषाय, घृणन अने छेदना ए धारना शुभा-
शुभ यथायोग्य एकत्र संपोषणे, जीवने परमवायु
बंधाय छे.

१४१ प्र०-यद्व्यपना क्षेत्रकाष्टभावादि शीत मेद कषा, तथा
प्रकृतांतरे पण द्रव्यादिक चार मेदसुं स्वरूप कहो.

उ०-यद्व्यपना मांदेल्य मत्पेकना पांच पांच गुण छे वे
आ प्रमाणे—

१. धर्मास्तिकायः—१ द्रव्यी एक, २ क्षेत्री लोक्य-
७५

પીસણ સ્થાન, એ પાંચ છકાય હિસાનાં સ્થાન, ત્યાં
ઉત્તમજીવો નિઃશૂક્રપણે ન ઘર્તતાં અતિયતનાણે વે
છે, તેથી આકરો કર્મબંધ પડતો નથી.

૧૬૩ પ્ર૦—આત્મસ્વરૂપ સૂચક કેટલાંક અન્વય અને વ્યતિ-
રેકભાવે વિશેષણો કહ્યો.

૩૦—અસંરૂપાત્પ્રદેશી, અનંતજ્ઞાનમયી, અનંતદર્શનમયી,
અનંતચારિત્રમયી, અનંતદાનમયી, અનંતવીર્યમયી,
અનંતલાભમયી, અનંતભોગમયી, અનંતઉપભોગમયી,
અરૂપી, અલંકાર, અગુરુલલુપમયી, અક્ષય, અજ્ઞ, અમર,
અશરીરી, અવ્યેન્દ્રી, અણાહારી, અભેશી, અનુસાધિર,
અરાગી, અદ્રેષિ, અક્રોધી, અમાની, અમાયી, અનોર્મી
મિધ્યાત્વરહિત, અવિરતિરહિત, કપાયરહિત, યોગરહિત,
અયોગી, સિદ્ધસ્વરૂપી, સંમાર્ગરહિત, સ્વાન્મમત્તાવંત, પરમના
રહિત, પરમાત્મ અવર્તા, સ્વમાત્મ વર્તા, પરમાત્મ અમોના,
સ્વમાત્મ ભોક્તા, ક્ષાયિક યેતા, સ્વશ્રેયાવગદિ, પાંચેય
અનાવગાદિ, લોકપ્રમાણ અવગાહનવંત, ઘર્માગ્નિરાપક
મિત્ર, અધર્માગ્નિકાયથી મિત્ર, આકાશાગ્નિરાપક
મિત્ર, પુદ્ગલથી મિત્ર, પચ્ચાલથી મિત્ર, સ્વદ્રવ્યવંત,
સ્વક્ષેત્રવંત, સ્વકાલ્યવંત, સ્વમાત્રવંત, અગ્નિપાત્રવંત
સ્વગુણથી અમિત્ર, કાર્યમેદે મિત્ર, અગ્નિપ્રત્યક્ષ-
વંત, પરિણમનમત્તાવંત, દ્રવ્યાગ્નિકરણે નિષ્પ,
પદ્માગ્નિકરણે નિષ્પાનિષ્પ, દ્રવ્યરૂપે દુઃ, મુન
પદ્માગ્નિકરણે અનૈક, અનંતદ્રવ્યાગ્નિચર્મવંત, અનંત
પદ્માગ્નિકચર્મવંત દ્રવ્યાદિ ચર્મવંતમયી, ધેનવ

પુનરપિ દ્રવ્યયી ક્ષેત્રયી કાલયી ભાવયી સ્યું ? તે કહે છે
 ૧ દ્રવ્યયી અમદેશી, ધીજું ક્ષેત્રયી અમદેશી ૨, ધીજે કાલયી
 અમદેશી ૩, ચોદે ભાવયી અમદેશી ૪, હવે ક્ષેત્રયી તે નિયમા
 અમદેશી તે દ્રવ્યયી સ્યાન્ સમદેશી અમદેશી ૪. હવે કાલયી
 સ્યાન્ સમદેશી અમદેશી. કાલયી પળ મજના, ક્ષેત્રયી સ્યાન્
 સમદેશી સ્યાન્ અમદેશી, હવે ભાવયી સ્યાન્ સમદેશી સ્યાન્
 અમદેશી ણી રીતે લેજો એ ભાવ, હવે જે દ્રવ્યયી સમદેશી
 તે ક્ષેત્રયી સમદેશી છે, જે કાલયી સમદેશી છે તે ભાવયી
 સમદેશી છે ૪. હવે સમદેશી તે ક્ષેત્રયી સ્યાન્ સમદેશી, અમ-
 દેશી તે દ્રવ્યયી સમદેશી નિયમા તે દ્રવ્યયી સ્યાન્ સમદેશી
 સ્યાન્ અમદેશી તે દ્રવ્યયી સમદેશી હોઈને અમદેશી પળ છે.
 હવે અમદેશી કાલયી સ્યાન્ સમદેશી, સમદેશી સ્યાન્ અમ-
 દેશી, કાલયી સ્યાન્ સમદેશી સ્યાન્ અમદેશી, તે ક્ષેત્રયી
 સ્યાન્ સમદેશી સ્યાન્ અમદેશી, હવે ભાવયી સ્યાન્ સમદેશી
 સ્યાન્ અમદેશી ભાવયી મજના ભાવયી સ્યાન્ સમદેશી
 સ્યાન્ અમદેશી ને કાલયી પળ સ્યાન્ સમદેશી સ્યાન્ અમ-
 દેશી હિતિ ભાવ.

૧૪૨ પ્ર૦—પદ્મવ્યના ગુણવર્ણનું શુદ્ધાશુદ્ધ સ્વરૂપ ધર્માર્થ
 વિસ્તારે સમજાવો.

૩૦—પદ્મવ્યમયે પ્રથમ જીવદ્રવ્ય લક્ષ્ણ, એ જીવ ધે
 મકારે છે, એક શુદ્ધ અને ધીજો અશુદ્ધ; દ્રવ્યકર્મ,
 ભાવકર્મ અને નોકર્માદિ સર્વ કર્મકલંકે રહિત શુદ્ધ
 નિષ્પન્ન; સ્વરૂપી સિદ્ધાલયે અનાદિ તથા સાદિ
 અનંત ભાંગે, લોકાદ્યે વિરાજના સિદ્ધનરમાત્માઓના

२ आकास्तिकायना-अरूपी, अचेतन, अक्रिय, अने अवकाशदानवंत.

४ पुद्गलास्तिकायना-रूपी, अचेतन, सक्रिय, अने पूरणगलण.

५ कालना-अरूपी, अचेतन, अक्रिय, अने वर्तना.

६ जीवना-अरूपी, चेतन, सक्रिय, चेतनालक्षणवंत.

१६८ प्र०-पर्यायास्तिकनयना छ भेद कहो, तथा तेनुं किंचित् विशेषकथन गुणपर्यायस्वरूप कहो.

उ०-१ पर्यायत्वं, २ भव्यत्वं, ३ सिद्धत्वं, ४ अभव्यत्वं, ५ कारणत्वं, ६ कार्यत्वं.

वर्गी प्रकारांतरे गुणपर्याय स्वरूप कहे छैः—

द्रव्यव्यंजनपर्याय असंख्यप्रदेशत्वं, गुणपर्याय गुणांतरभेद क्षांत्यादिभेद, गुणव्यंजनपर्याय, एक गुणना अनंतपर्याय, स्वभाव पर्याय, ते पदगुणहानि वृद्धिरूप, अने विभावपर्याय ते नर नरकादिपर्यायास्तिक सामान्य पारिणामिक, अखंड, अट्ट, असहायी, सक्रियना अनंतगुणपर्याय समुदायनो वादर द्रव्यभेद कहीए.

१६९ प्र०-द्रव्य अमेदी ते छुं ?

उ०-द्रव्यना ये भाग न धाय माट.

१७० प्र०-भेद द्रव्य ते केम ?

उ०-गुण गुणना करनार जुनुवा भगी भेदग्वरूपी कहीए.
जेम के:-ज्ञान गुण, दर्शन गुण, धाम्नि गुण. गुण

તથા મનુષ્યગતિનો વ્યય, દેવગતિનો ઉત્પાદ અને
 જીવદ્રવ્ય તો માત્રનુ દુરુક્તે છે, તે અનુદ્રવ્યને
 જાણતો. હવે પુરુષદ્રવ્યના ગુણવર્ણન વિચારીએ,
 ત્યાં તે પુરુષદ્રવ્ય પાન થે મેરે છે, એક શુદ્ધ
 અને ધીલો અનુદ્ર, આકાશનદેરો રેરેટ શુદ્ધ
 અવિભાગી અનુદ્ર અનેરુપ પમારુઓ તે શુદ્ધ
 પુરુષદ્રવ્ય. અને દ્રવ્યક. દ્રવ્યકાદિ પમારુઓના
 ઘેરો જે સ્વંશે તે અનુદ્ર પુરુષદ્રવ્ય. હવે પૌદ્ધ-
 ણિક શુભ પાન થે મેરે છે, એક શુદ્ધ અને ધીલો
 અનુદ્ર. ત્યાં શુદ્ધ તે નિર્વિભાગી વીમગુણુક્ત
 પુરુષદ્રવ્યશુભ જાણતો. વીમગુણાદિ સહિત અનંત
 ગુણનિશ્ચિત દ્રવ્યકાદિ સ્વંથરુપ મુલ્ય મનન
 રુપાન્તર મુલ્યની ગૌરવતા અને સત્તાગુણની મુલ્યતા
 તેને અનુદ્રમુલ્ય શુભ વર્ણીએ, વર્ણી પુરુષવર્ણન
 પાન શુદ્ધ અને અનુદ્ર પાન થે મેરે છે, તે પાન
 વ્યંજન અને અર્થના મેરે દ્વિવિધ છે, ત્યાં શુદ્ધ
 આકાશનદેરો અવિભાગી ષડગુણહાનિરુદ્ધિકરુપ શુદ્ધ
 પમારુ વર્ણન તે અને અનુદ્રવ્યંજનવર્ણન તે
 મુદ્ધ મુલ્યન પરિણાનરુપ દ્રવ્યકાદિ સ્વંથ વર્ણન
 તે; વર્ણી શુદ્ધવર્ણવર્ણન તે પોતાની ગુણશ્રેણી મલ્લે
 ષડગુણહાનિરુદ્ધિકરુપ પરિણમન વર્ણન તે, તથા
 અનુદ્રવર્ણવર્ણન તે દ્રવ્યકાદિ સ્વંથરુપ ગુણ-
 વિગતિ, ત્રીજ મન્દ તતતત્ત્વમેદ પરિણમન વર્ણન
 તે; જેન પૂર્વ સ્વંથનો વ્યય, વર્તમાનનો ઉત્પાદ

૨ આકાસ્તિકાયના-અરૂપી, અચેતન, અક્રિય, અને
અવકાશદાનવંત.

૪ પુદ્ગલાસ્તિકાયના-રૂપી, અચેતન, સક્રિય, અને
પૂરણગણ.

૫ કાલના-અરૂપી, અચેતન, અક્રિય, અને વર્તના.

૬ જીવના-અરૂપી, ચેતન, સક્રિય, ચેતનાલક્ષણવંત.

૧૬૮ પ્ર૦-પર્યાયાસ્તિકનયના છ ભેદ કહો, તથા તેનું કિંચિત્
વિશેષકથન ગુણપર્યાયસ્વરૂપ કહો.

૩૦-૧ પર્યાયત્વં, ૨ ભવ્યત્વં, ૩ સિદ્ધત્વં, ૪ અભવ્યત્વં,
૫ કારણત્વં, ૬ કાર્યત્વં.

ઘડી પ્રકારાંતરે ગુણપર્યાય સ્વરૂપ કહે છે:-

દ્રવ્યવ્યંજનપર્યાય અસંખ્યપ્રદેશત્વં, ગુણપર્યાય
ગુણાંતરભેદ ક્ષાંત્યાદિભેદ, ગુણવ્યંજનપર્યાય, એક
ગુણના અનંતપર્યાય, સ્વભાવ પર્યાય, તે ષડ્ગુણહાનિ
વૃક્તિરૂપ, અને વિભાવપર્યાય તે નર નરકાદિપર્યા-
યાસ્તિક સામાન્ય પારિણામિક, અસ્વંડ, અસ્ત, અ-
સહાયી, સક્રિયના અનંતગુણપર્યાય સમુદાયનો
બાદર દ્રવ્યભેદ કહીએ.

૧૬૯ પ્ર૦-દ્રવ્ય અભેદી તે શું ?

૩૦-દ્રવ્યના ઘે ભાગ ન થાય માટે.

૧૭૦ પ્ર૦-ભેદ દ્રવ્ય તે કેમ ?

૩૦-ગુણ ગુણના કરનાર જુજુવા મળી ભેદસ્વરૂપી કહીએ.
જેમ કે:-જ્ઞાન ગુણ, દર્શન ગુણ, ચારિત્ર ગુણ, મુક્ત

ઉપાદ, દ્રવ્ય સત્તા ધ્રુવ, ઉપચારે એક કાલદ્રવ્ય
આકૃતિ તે શુદ્ધ વ્યંજનપર્યાય, હવે આકાશદ્રવ્યનો
ગુણ અવકાશદાનલક્ષણ, લોકાલોકપ્રમાણ, અ-
નંતપ્રદેશી, ઘટાકાશનો ઉપાદ, પ્રવૃંચકાકાશનો
વ્યય અને દ્રવ્ય સત્તા ધ્રુવ જાણવી તથા લોકાલોક
પ્રમાણ અલંકારઆકૃતિરૂપ શુદ્ધવ્યંજનપર્યાય ક-
હીયે, એમ ષડ્દ્રવ્યનું પર્યાયાદિ કિંચિન્ સ્વરૂપ ક-
હિને તેમાં જે કાંઈ વિશેષ જાણવા યોગ્ય છે તે
વહે છે.—

ગાથા—પરિણામી જીવમુક્તા, સપ્તપુતા પૃગ્લિત્તકિરિયાય.

નિષ્કંકારણકતા, સત્ત્વગાય દ્વયર અપ્પવેસે (૧)

૧ જીવ અને પુટલ પરિણામી, શેષ ધાર
અપરિણામી, ૨ જીવદ્રવ્ય તે જીવ ચેતનરૂપ અને
શેષ પાંચ અજીવ અચેતન જડરૂપ છે, ૩ પુટલ
રૂપી મૂર્તિમંત છે, શેષ પાંચ અરૂપી છે, ૪ કાલ,
અપ્રદેશી છે, શેષ પાંચ સપ્રદેશી છે, ધર્મ,
અધર્મ અને આકાશ ૫ ષણ ઇક અને શેષ ષણ
અનેક, ૬ આકાશ ક્ષેત્ર છે, અને શેષ પાંચ ક્ષેત્રી
છે, ૭ જીવ અને પુટલ બે સક્રિય છે, શેષ ધાર
અક્રિય છે, ૮ જીવ અને પુટલ બે વ્યવહારથી અનિત્ય
શેષ ધાર નિત્ય છે, ૯ જીવ અકારણરૂપ અને શેષ
પાંચ કારણરૂપ છે, ૧૦ જીવ કર્તા અને શેષ પાંચ
અકર્તા છે, ૧૧ આકાશ સર્વગન છે, અને શેષ
પાંચ અસર્વગન છે.

૩૦-૧ સમ એટલે ઉપશમ કહેતાં પારમાર્થિક અકષાય-
પણ એટલે અપરાધિશત્રુનું પળ ચિત્તમાં અંતરંગ
પરિણામે કર્દી માતું ચિંતવે નહિ, ૨ સંવેગ તે
एकांत शुद्धपरमात्मस्वरूपसुखनीज અમિલાષ,
૩ નિર્વેદ તે સંસાર થકી ઉદાસીનતા તીવ્રઉદ્વિ-
ગ્નતા, ૪ અનુકંપા, તે પ્રાણીમાત્રને આત્મવત્
લેખી કોઈ ઉપર પણ મારાતારાપણાનો મિત્રભાવ
ન ગણે, છુટા વ્યવહારે વેળે, અંતરંગથી સદા ન્યારો
લયે છતાં સર્વઉપર આપ સમાન દયા ભાવ દૃષ્ટિ,
૫ આસ્તિકતા તે શુદ્ધ જિનવચન ઉપર ઇકાંત
દૃઢ ચિત્ત પ્રતિબંધરૂપ શ્રદ્ધા, ગાઢ સન્ય માન્યના.

૧૭૬ પ્ર૦-આત્મા બંધક છે, અબંધક છે, ભોક્તા છે, અભોક્તા
છે, કર્તા છે, અકર્તા છે તે શું ?

૩૦-નિશ્ચયનયે અબંધક, વ્યવહારનયે બંધક, એમજ
ભોક્તા કર્તાદિ વ્યવહારે આત્મા જાણવો, અને
નિશ્ચયે એટલે મૂલસ્વરૂપે અપરિણામિકપણે એટલે
સ્વરૂપપરિણામે અભોક્તા, અકર્તા, સ્વરૂપભોક્તા
સ્વરૂપ કર્તાજ કહિયે.

૧૭૭ પ્ર૦-ત્રણઆત્માનું મૂલસ્વરૂપ કહો.

૩૦-૧ બહિરાત્મા તે દેહાદિકને આત્મબુદ્ધિ અહંભાવે
एकांते बाह्यदृष्टि પોતારૂપ સમજે, જેવું દેહે તે-
વુંજ માને, પણ અંતરંગદૃષ્ટિ કંઈ વિચારે નહિ કે
સમજે નહિ તે ઇકાંતમિથ્યાદૃષ્ટિ પહેલેગુણદ્રાણે
જાણવા, ૨ અંતરાત્મા તે આત્મા અને દેહાદિક

४. शान्तकामाहोणे ते मित्रमुपाय परिचरि वन
पदराज निषण्णि निधि कण्ठगम्य.

१४७ म०-१३३ हृत्पुष्पविनोद संज्ञा काले पत्ते ।
 ७०-१३३ हृत्पुष्पविनोद संज्ञा काले पत्ते ।

[illegible]

१ अर्जुनः, २ तथा तेनो भवत्येते जे धर्म
तथा तेनो भवितव्यो तथा तेनो वचनम् जे
सिद्धान् इत्यदि अर्जुन संवर्षा अवर्णवाद निरा,
इत्यदि कव्यम् अर्जुनपदि कव्य धर्म; ३ जिन
अजाकरी, जिनमग्नमग्नमग्नम् अर्जुनपदम्
वर्णो अवर्णवाद कव्य धर्म; ४ अर्जुनसिद्धान्-
तना पद्माली अर्जुनपदने पद्म, अनेकसिद्धान्
तना पद्माली इति सिद्ध, अर्जुनसिद्धान् अर्जुन-
तना अर्जुन अर्जुनपदो भवितव्यो अवर्णवाद
कव्य धर्म; ५ जने वर्णने एकां मोक्षमार्गात्
तावत् अर्जुन मुनिमहात्मनो अवर्णवाद कव्य
धर्म; ६ जिन अजाकरी मुनिम् अर्जुनपदिकने
पद्म पद्मिक एव अर्जुनपदम् तेनो अवर्ण-
वाद कव्य धर्म, अर्जुन इत्येवम् अर्जुन पद्मे अर्जुन

મિત્ર છું. કિવારે કુલામ પામે તિવારે જાણે જે એ વસ્તુથી સંબંધ ટક્યો છે. વેદનાદિક દૃષ્ટિ આવે સમ-ભાવે રાखें. પરમવ પુદ્ગલાદિક આત્માથી મિત્ર જાણવો. છંડવાનાં સ્વપકરી પરમાત્માની વાંછા કરે. ધ્યાન સજ્જાય વિશેષ કરે. ભાવના સ્ત્રીણસ્ત્રીણ ભાવે. સંવર આદરે. નિજ સ્વભાવે જે જ્ઞાન તેહને વિશેષે દમ મન રહે તે અંતરાત્મા ધ્યાન કરવા. પરમાત્માને જોગ્ય ચોથા ગુણઠાણાથી ચારમા ગુણઠાણા સુધિ અંતરાત્મા જાણવો, એહવો જે અંતરાત્મા ઓલ્લે તિવારે પરમાત્મા પામે, પરમાત્માનો સ્વરૂપ લખિયુ છીએ. સાક્ષાત્ પોતાનો સ્વરૂપ દેશે કર્મની ઉપાધિ રહિત તે પરમાત્મા તેરમે તથા ચૌદમે ગુણઠાણે હોય. તથા સિદ્ધ જાણવા એ પરમાત્મા ધ્યાન યોગ્ય, અંતરાત્મા ધ્યાનવા યોગ્ય તાં ધ્યેય તે પરમાત્મા ધ્યાન તે એકાગ્રતા એમ ત્રણઆત્માના સ્વરૂપ જાણવા હિનિ ભાવ.

૧૭૮ પ્ર૦-સદ્ગુણ, ફરસણા અને પ્રરૂપણા, સંબંધી અદ્ભુત દૃષ્ટાંત સહિત કહો.

૩૦-સદ્ગુણ, ફરસણા અને પ્રરૂપણા, એટલે જાણે આદરે અને પાછે, તે ભાંગે શ્રી ગૌતમાદિ મહાત્મા જાણવા, ૨ સદ્ગુણ, ફરસણા, પણ પ્રરૂપણાએ અસમર્થ તે જે સામાન્ય સાચુ ઉપદેશ દેવાને અસમર્થ છે, પણ પોતે પાછે છે તેને જાણવો; ૩ સદ્ગુણ પણ ફરસણા, પ્રરૂપણા નહિ, તે અનુત્તર વિમાનવાસી દેવને, જાણે ન આદરે પણ પાછે તે ભાંગે જાણવું; ૪ સદ્ગુણ

संभवे एण ज्ञानात्मा अने चारित्रात्मा नहि; तप
तिर्यचपंचेन्द्रिय अने मनुष्यगतिमव्ये आठे आत्मा
होय; तथा पंचमगतिमव्ये एट्ठे श्रीसिद्धपरमात्माने
अनंतगुणभाजनरूप शुद्ध जीवद्रव्य ते श्रीसिद्ध भगवं-
ततुं छे, तेने विषे चतुर्विधआत्मा छे, ते ज्ञानात्मा,
दर्शनात्मा, उपयोगात्मा तथा शुद्ध द्रव्यात्मा.

१५० प्र०—अश्विच व्रसर्जावो छे ते कया ? ते दृष्टांत सहित कहो.

उ०—१ अंडजा ते पक्षीआदि; २ पोतजा ते गजादि;
जरादि ते गवादि; ४ रसजा ते कीटकादि; ५
स्वेदजा ते दूकादि; ६ संमूर्च्छिम ते पतंगादिक; ७
उद्भिज ते गिंगोडादि; ८ उत्पादिका ते देव नरकादि.

१५१ प्र०—जीवना दस प्रकारना परिणाम ते कया ?

उ०—१ गति, २ इंद्रिय, ३ कषाय, ४ छेदया, ५ योग,
६ उपयोग, ७ ज्ञान, ८ अज्ञान, ९ दर्शन, १०
चारित्र्य. इति पद्मवर्णा सूत्रना १३ मां पद मव्ये छे ।

१५२ प्र०—जीवपरिणमन केटला प्रकारे छे ?

उ०—“ कंथण ? गर्ह २ संशया ३ भेष ४ वन्न ५ गंध
६ रस ७ फास ८ अगुरुलघु १० परिणामा ए
दसहंतिअजीवा ॥ १ ॥

१ कंथन, २ गति, ३ संस्थान एट्ठे आकृति, ४
जाति, ५ वर्ण, ६ गंध, ७ रस, ८ स्पर्श, ९ अगुरु
लघु, १० इत्ये; ए दस रीते परिणमे छे.

५३ प्र०—अंतर्मुहूर्त कोने कहीए ?

માવ લે લે સમપમાં પ્રમુ થયા હોય તે તે સમય
તપા તે તે દેશના જાગરા; સંસ્કારી દાનના સોનેવા
સોંઈ હંદોના આદેશે પૈશ્વર્ય દેવના આટસમયમાં
નિપજારી પ્રમુના યજ્ઞભંડારમાં મરે, હવે તે દાનના
ઉ અભિગમ કરે છે:-૧ તીર્થસ્થના હાથને વિષે
સીધમેંદ્ર પૂર્વા સ્થિતિ કરે કે જેવી પ્રમુ દાન દેનાં
થાકે નહિ, જોકે પ્રમનો અનંત શક્તિના ધર્મી છે,
તોષણ આ ઉત્સાહ અગરે પૂ પ્રમમંદ્રનો અધિ-
કાર સહાયો લેશામ્ય છે, તે અનાદિની પૂર્વા મર્યાદા
જાળવી; હશાનેંદ્ર સુચર્ણમય સ્વનજડિત ઊડી, દંડ
સહ ઉભો રહે અને ઘોસટ્કંદ્ર સિરાય ધીજા સા-
માનિક પ્રમુલ્ય દેવોને દાન લેનાં નિવારે, અને
યાચકના ભાગ્યાનુસાર હશાનેંદ્ર તેના મુલે બોલાવે
અને ૨ ચમંદ્ર તથા ઘર્ષીન્દ્ર પ્રમુની મુઠામાં ઘવારે
હોય તો પાઢી નાંચે, અને ઓછું હોય તો પૂરું
કરી આપે, સામાની પ્રાપ્તિને અનુસારે મઠે, ૩ ભુવ-
નપતિદેવતા ભરતશ્લેષના મનુષ્યને તેહી આવે, ૪
અને ઘાણધ્યંતર દેવો તેમને પાછા મૂકી આવે, ૫
જ્યોતિષી દેવો વિદ્યાધરોને પ્રમુના દાનની સ્વર
આપે, ૬ તથા પ્રમુના પિતા ત્રણ મોટી દાનશાલ્યા
કરાવે, એકમાં ભરતશ્લેષના મનુષ્યને અન્નપાનાદિ સ્વાદ્ય
ઘરતુ આપે, ધીર્જાણ ઘરતુ આપે, અને શ્રીજીણ આ-
ભરણ આપે.

૦ પ્રમુ-હવે સાચુ સજ્ઞાપ કરે છે. શુભયોગે વ્રતાદિકની

જાનક સર્વ સાંભરી આવે, અને તેવી પોતે પૂર્વ
કોણ હતો તથા ક્યાં પૂર્વીરીતે યગેરે સમસ્ત
નિજપગાનું માન થઈ આવે તેને જાતિસ્મરણ કહે
છે; તે બે પ્રકારે છે, એક શુદ્ધસ્યોપશમાનુસાર
તે પ્રવંભવના સમ્પદાદિ ગાઢ ધર્માભ્યાસી મહાત્મા-
ઓને ધાય તે, જેમ શ્રીવજ્રસ્વામી પ્રમુખને, અને
પીતું અશુદ્ધસ્યોપશમાનુસાર તે પ્રવંભવના મોહાદિ
વિષય કયાપાદિ વેદાદિ સ્મરણ ગગદ્વેપજનિત નિર-
યંક જાણ્યું, જાતિસ્મરણમાં જનન્યયી એક બે યજ્ઞ
ભવ હેરે, મત્સ્યમ ધાર પાંચ છ જાદિ અને ઝકૂટ
નવ ભવ સુધી દેરે (હનિ પાતવણાદિ વચનાત્). *

૧૫૫ મ૦—પુણ્ય અને ધર્મનાં શું ફેર ?

૩૦—પુણ્ય તે શુભકર્મગુણ પ્રકૃતિ છે, તે જીવના શુભ
પરિણામે પુરેને સુપાત્રને અગ્નિપાનાદિ ભક્તિ નમ-
સ્કારાદિ કર્યે કરીને નવ પ્રકારે કંવાય છે, તેના
નામ અન્નપુણ્યે ૧ પાણપુણ્યે ૨ છેદ્દણપુણ્યે ૩
સયણપુણ્યે ૪ વ્યયપુણ્યે ૫ મનપુણ્યે ૬ વયણપુણ્યે ૭
કામપુણ્યે ૮ નમોક્કારપુણ્યે ૯ ૫ નવ મેદ પુણ્યના
કહ્યા અને ચૈતારીસ પ્રકારે શાતાદિરૂપે ભોગવાય છે;

* જૂનો પ્રતિમાં ચરદ રત્નનો પ્રશ્ન છે તેના ઉત્તરમાં

ગાયા—“ ચક્રમિત્તદંડા, આમુહમાલાઈદંતિચત્તારિ ।
ચન્મગિત્તગંગાનિહિ, નિરિંગેવર્ષાગોદંતિ ॥ ૧ ॥
સેગાવર્ષાગાહાવર્ષ, પુરોહિયવર્ષાનીયવન્મરે ।
ધીરયગરાયરુત્તે, વેમ્મદ્વેગ્યવતુરયા ॥ ૨ ॥

નાન્તરે નિર્લેપ થાશે, પણ યનસ્પતિશાયનિગોદ્ગમે-
લકના જીવ નિર્લેપ “ નત્થિતત્થઅત્થિઅગંતા જીવા
જેહિનપત્તોનસાઈ પરિણામો । ઉપનિષયયંનિપુણો-
તત્થેવત્થેવ ॥ ૧ ॥ એને ન્યાયે યનસ્પતિશાયના
જીવ નિર્લેપ ન થાય છ ભાવ.

૧૮૩ પ્ર०—ચાદરઅપ્પકાય ઉપરદેવલોકમાં કયાં સુધી છે ? તથા
તેઉકાય કેટલે સુધી છે ?

ઉ०—ચાદરઅપ્પકાય ચામ્માદેવલોક સુધી અને યાદગોદ્ગાય
તીઠાં મનુષ્યલોકરૂપઅટ્ટીદીપમાંદે, ઉંચી મેઘપર્વતની
શુલ્કિયા સુધી.

૧૮૪ પ્ર०—માનવી તથા હટ્ટી નગરમાં, કુંમિમાં ઉપતાર્ણ ધાર
છે કે આલિયામાં થાય છે.

ઉ०—માનવી તથા હટ્ટી નાકે આવીયા છે. જેમ સ્ત્રીની
મેઘવટે ધાંત હોય છે છટ્ટે મુઠાં છે તે ઉત્તર દીપ
વિધાય નિચાર પડે એમ સાંમટ્યું છે છ ભાવ.

૮૫ પ્ર०—સાધુના ૧૪ ઉત્તગમ્મો તે કયા કયા.

ઉ०—વધ્ધનારંધો, પાપટાગંધસાપકેમ્મરિયા ।

વટટાદંપનામ, મોઝ્ઝાઓનાપનિજોમો ॥ ૧ ॥

સિંઝાવલ્લઝામ, મ્પહમ્મંધેસહોદ્ધમુદ્ધાની ।

વ્પમોહસટ્ઠમ્મરિહો, ઉદ્ધત્તિજિજ્ઞાસિપ્પાત્તમ્મુ ॥ ૨ ॥

વ્પ્પેરેરુદ્ધવલ્લમ, મલ્લમ્મદ્ધેમ્મદ્ધેરુદ્ધોટ્ઠ ।

વ્પ્પેરેરુદ્ધવલ્લમ, ઉદ્ધત્તિજિજ્ઞાસિપ્પાત્તમ્મુ ॥ ૩ ॥

તેમ કહેતા વધુ, ૨ વત્તારંધ તે. હોમ્મં, ૩
વત્તારંધ તે. કાદ્ધામ્મં કદ્ધો, ૪ વત્તારંધ તે

અર્થ—સર્વાયસિદ્ધિવિમાનવાસિ દેવતાઓ નિશ્ચય
 એક ભવમાં સિદ્ધિ પામે છે. અને વિજયાદિ વિમ
 વાસિ દેવોની સ્થિતિ સંત્યાતાભવની હોય છે.

૧૬૦ પ્ર૦—શ્રાવક જવન્ય પદે કેટલા લામે ?

૩૦—દોષપલ્પોપમને અસંત્યાતમે ભાગે इति આવર્યક-
 નિર્યુક્તો જંબૂદ્રીપમલ્પે ‘કીટિકાવદ્ય અપવા નરા-
 વહવઃ તનોત્તર યદાસંમૂર્છિમાણાં વિરહઃ તદાકીટિકા-
 સ્તોકાનરાવહવઃ

૧૬૧ પ્ર૦—ચાર સામાયિક તે કયા. અને તે પ્રત્યેકમાં કયું સમ-
 ક્તિન તથા ગુણટાણું હોય તે કહો.

૩૦—૧ શ્રુતસામાયિકમાં દીપકસમક્તિન અને પહેલું
 ગુણટાણું હોય, તે અભ્યને પગ હોય; કારણ જે
 જિનવચનાનુસાર પ્રરૂપણ કરે તેવી પરને માર્ગ
 દીપાવે, ધર્મ યમાદે પગ પોનાને અંચારું હોય, અ-
 પિતુ શ્રદ્ધા, પાપ, પ્રામાદિ ન હોય તેવી, ૨ દર્શન
 સામાયિક ગમ્યદર્શિ સ્ત્રોતગુણટાણીને હોય, ૩
 દેશવિરતિસામાયિક પાંચમે ગુણટાણે શ્રાવકને હોય,
 ૪ સર્વવિરતિસામાયિક તે હૃદયસાતમેગુણટાણે વર્વતા
 મુનિમહારાજને હોય, ૫ સર્વ ગુણટાણાની પરિણતિરૂપ
 કયાયના ક્ષયોપશમને લીધે હોય છે.

૧૬૨ પ્ર૦—ઠકાય જીવોની મહાવિશાલનારૂપ પાંચ સ્થાન કયા
 કયા છે ?

૩૦—૧ ઘંટી સ્થાન, ૨ ચૂલા સ્થાન તે રત્નોદે, ૩ પાની-
 જારું, ૪ વાસિદુ, ૫ ઊત્તમ મૂમચ્છાદિ સ્ત્રાંડળ

हवे-आत्मानंभावयतीतिभावना, आत्मानंअधिकृत्यकरोतीति
 अव्यात्मं, मन्यतेजगतः तत्त्वं, स मुनिःप्रकीर्तितः
 सम्यक्त्वमेवतन्मौनं, सम्यक्त्वतत्त्वमेव ॥ १ ॥
 इतियोगविन्दुग्रन्थे हरिभद्रसरिणा अव्यात्मभावनाव-
 बुर्वाकथिता यथा ॥

परहितचिंतामैत्री, परदुःखविनाशिनीतथाकरुणा ।
 परसुखतुष्टिर्मुदिता, परदोषोपेक्षणमुपेक्षा ॥ १ ॥ ए भाव,
 हवे छद्मस्थजीवानांध्यानंकथितं, अंतमुदुत्तमित्तं, चिंता-
 वत्थाणमेगवत्थुमि, च्छुछउमत्थाणंज्झाणं, योगनिरो-
 जिणाणंतु इतिव्यानम् ।

आत्माप्रत्ये भावतुं अने आत्मचित्त्वन कातुं
 भावना, आत्माने अधिकारीपणे कार्य करना ।
 अध्यात्मपंचास्तिकायरूपजगत्तत्त्वने जे यथार्थ माने
 तेने मुनि कहीए, परहित चिंता ते मैत्री भावना;
 परदुःख विनाशनी इच्छा ते कारुण्य भावना,
 परसुखदिठे संतोष तथा प्रमोद आणे ते प्रमोद
 भावना, पर दोषनी उपेक्षा ते मध्यस्थ भावना.

८८ प्र०-वर्तमानचोवीसजिनना मातपितानी गति कहो.

उ०-उसभपियानागेसु, सेसाणंसत्तहुंतिईसाणे ।

अट्टय सणंकुमारे, माहिंदे अट्टवोवच्चा ॥ १ ॥

अट्टणं जणणीओ, तित्थयराणं हुंति सिद्धिओ ।

अट्टय सणंकुमारे, माहिंदेअट्टवोवच्चा ॥ २ ॥

प्रथमतीर्थकरना पिता श्री नामिराजा ते नागकुमार
 मत्थे, वीजायी आट्टमासुर्घांना प्रमुना पिताओ वीजा

લક્ષણે લક્ષિત, સ્વસંપદાણુ પૂર્ણ. પરસંગે પરિણમ્યો
ધકો સંસાર ઉભો કર્યો, સ્વજ્ઞાનાદિગુણે પરિણમ્યો
ધકો સિદ્ધતા કરે, એવા આત્મદ્રવ્યવી ઓઠસ્વાણ
અનંતનરે, અનંતનિશ્ચે ધાય. એ રીતે લે આત્મદ્ર-
તીતિ કરે તેને જૈનમાર્ગો જૈનમાર્ગમાં ગણે છે, એવો
આત્મા અનેકાંતરને જૈનમાર્ગો છે; પૂર્ણ લે પ્રતીતિ
તે સમ્યગ્દર્શન, પૂર્ણ લે જ્ઞાન તે સમ્યગ્જ્ઞાન, એમાં
લે સમ્યં તે સમ્યચારિત્ર વહીવ.

૧૬૪ પ્ર૦-દ્રવ્યાસ્તિક્વલપના છ સામાન્ય સ્વભાવ કહો.

૩૦-૧ અસ્તિત્વં, ૨ વસ્તુત્વં, ૩ દ્રવ્યત્વં. ૪ પ્રમેયત્વં,
૫ પ્રદેશત્વં, ૬ અગુરુલ્લઘુત્વં.

૧૬૫ પ્ર૦-વસ્તુના અગ્યાર વિશેષ સ્વભાવ કહો.

૩૦-૧ નિન્ય, ૨ અનિન્ય, ૩ એક, ૪ અનેક, ૫ સત્ય,
૬ અસત્ય, ૭ વક્તવ્ય, ૮ અવક્તવ્ય, ૯ મેદ, ૧૦
અમેદ, ૧૧ પામ સ્વભાવ.

૧૬૬ પ્ર૦-ત્રકારાંતરે વીજા નવ આત્મવસ્તુસ્વભાવ કહો.

૩૦-૧ સ્વપ્રદેશ, ૨ અપ્રદેશ, ૩ ચેતન, ૪ અચેતન,
૫ મૂર્તિમંત, ૬ અમૂર્તિમંત, ૭ કર્તૃત્વ, ૮ મોકૃત્વ,
૯ પરિણાનિક.

૧૬૭ પ્ર૦-ચદ્રવ્યમત્ત્વે પ્રત્યેકના ચાર ચાર ગુણ છે તે કહો.

૩૦-૧ ધર્માસ્તિકાયના-અરૂપી, અચેતન, અક્રિય અને
ગતિસહાયક.

૨ અધર્માસ્તિકાયના-અરૂપી, અચેતન, અક્રિય, અને
સ્થિરસહાયક.

પશમે ક્યાંય પણ ન દિયું હોય, ન સાંભળ્યું હોય છતાં સહજ સ્વભાવે પોતાની બુદ્ધિને જોરે સમ-
યસૂચકકાર્ય કરી શકે, તે અભયકુમાર તથા રોહાની
પરે, ૨ વૈનયિકી તે ગુર્વાદિકનો વિનય બહુમાન
કરતાં મતિજ્ઞાનાવરણીયકર્મનો ક્ષયોપશમ થઈને બુદ્ધિ
ઉપજે તે નાગાર્જુનાદિકની પરે, ૩ કાર્મણિકી તે
વિજ્ઞાન, કળા, વ્યાપારાદિનો અભ્યાસ કરતાં કરતાં
જે બુદ્ધિ પ્રગટે તે, ૪ પારિણામિકી તે વૃદ્ધ અનુ-
ભવી પુરુષોની સંગતે રહેવાયી તથા વયના પરિપાકે
જે બુદ્ધિ ઉત્પન્ન થાય તે.

૧૯૨ પ્ર૦-જાતિસ્મરણજ્ઞાન અને વિભંગજ્ઞાન તે શામાં સમાય છે?

ઉ૦-જાતિસ્મરણજ્ઞાનનો મતિજ્ઞાનમાં સમાવેશ થાય છે,
અને વિભંગજ્ઞાનનો અવધિદર્શનમાં સમાવેશ થાય છે.

૧૯૩ પ્ર૦-રાશિગતસૂર્ય પ્રશ્ન:

ઉ૦-મેષરાશિનો સૂર્ય હોય ત્યારે કન્યારાશિના સૂર્યની તથા
ચન્દ્રની ચાલ ઉત્તરભળી થાય, તથા તૂલારાશિ પછી
માંડી મીનરાશિ મુખિના ચન્દ્રની ચાલ દક્ષિણદિશા
તરફ થાય છે.

૧૯૪ પ્ર૦-મિથ્યાત્વઅવિરાતિના હેતુનો પ્રશ્ન:

ઉ૦-જેહવો આત્માનો શુદ્ધોપયોગ વસ્તુ આવરવાને જેમ
મિથ્યાત્વવલવત્તર છે, તેમ આત્માના પરિણમન મુક્ત
નિવારવાને અવિરાતિ વલવત્તર છે, અવિરાતિનો ઉદય
ટઝવાથી આત્માનું વિરાતિપરિણમન થાય છે ને તેથી
મુક્તમય આત્મા સ્વસ્વરૂપે પરિણમે છે.

गुण, दान गुण, लाभ गुण, भोग गुण, वीर्य गुण,
हृष्यादि अनेनगुणभेदे भेदव्यवस्थी वर्गीय.

१७१ प्र०-सम्यग्गन्तव्यां पर्यायनामो बहो.

उ०-आत्मा, श्रम, प्रतीति, निर्वाह, मृषि, अभिलाष,
बहुमान, अपिर्वाहः नगरहृत्, गृण आरम्भना, गृण
गुणी आधारेता, नद्विभूतासम्भवा, दानु देव, नगरादे
माहृणा, हृष्यादि.

१७२ प्र०-सम्यग्ज्ञाननां पर्यायनामो बहो

उ०-अदोषन, भासन, पतिर्लेदन, विरेचन, अमृति-
चेनकर, मंत्रेता, अनविशतिर, निगमनार्थ, ज्ञाप-
यता, स्वल्पभोजनार्थ, स्वल्पानुभव हृष्यादि.

१७३ प्र०-सम्यक्कारिणनां पर्याय नामो बहो.

उ०-रिपयता, नगररुण, निक्षयनात्मनि, परमज्ञता, प-
रमार्थ, परमज्ञार्थ, परमनिर्लोभता, अक्षयता,
अनागमता, शुभ, स्वरूपविज्ञात, तरुणता, संतोष,
समता, स्वरूपसदाता, स्वरूपानंद, सहजता, स्वा-
धीनता, हृष्यादि.

१७४ प्र०-सम्यक्स्वनी दशरुचि बहो.

उ०-१ निर्माण रुचि, २ उपदेश रुचि, ३ ज्ञान रुचि,
४ गृह रुचि, ५ धीज रुचि, ६ अमिगम रुचि,
७ विस्तार रुचि, ८ क्रिया रुचि, ९ संक्षेप रुचि,
१० धर्म रुचि.

१७५ प्र०-सम्यक्स्वनां पांच लक्षण बहो.

तोपण आयुवर्जित सातकर्मनो स्थितिचंद्र नवसंगरे
 उणा एककोडाकोडीसागरोपमनो उत्कृष्ट बंध करे
 तथा उपशमश्रेणिया पडीने मिथ्यात्वे जाय तेपण
 आयुवर्जित सातकर्मनी उत्कृष्ट स्थिति बांधे तो ना
 हजारसागरोपममें अंणी एककोडाकोडीसागरनो उत्कृष्ट
 बंध करे इति भुवनभानुचरित्रे कथं छे.

१९७ प्र०-जीव मार्गाभिमुखथइ समकित क्यारे पामे ?

उ०-भविन्यनाने योगे अकामनिर्जराए कर्मस्वपावनां बै
 पुद्गलपरावर्तकाल संसार रहे, त्यारे जीव आस्तिकपणे
 जिनमार्गसन्मुखी थाय, पछी त्यांयी संसारपरिभ्रमण
 करतो जीव उंचो आवे त्यारे ते मार्गपतिन दोह-
 पुद्गलपरावर्तसंसार रहे त्यारे जिनोक्त मार्गें रुचिंत
 थाय; वळी कर्मयोगे त्यांयी पडी संसारभ्रमण कर्तो
 ज्यारे एकपुद्गलपरावर्तकालसंसार रहे, त्यारे जीव
 मार्गानुसारीपणं पामे, त्यां मित्रादिकट्टि श्रमटे,
 न्यायसंपन्नविभवादि पांणीशणुणसुक्त थाय, त्यां जि-
 नोक्त मार्गें चाळी मिथ्यान्व मंद कर्तो कर्तो नही
 गोळपायाण न्याये धंचना घोळपरिणामे (एट्ठे जेव
 नदी कांटेयी छटो पड्यो एक फयार, ते जेम पानीनी
 छोळमां अथटानो कुटानो पोनानी मेळे गोळ पड जाय
 एम) ज्यारे जीव अर्थपुद्गलपरावर्तसाय मांहे ओं
 त्यारे आर्षदेश, संशीपंचेन्द्रियमनुष्य उनम जैनपुत्र
 संवत्थइ सद्गुरु उपदेशे के सहजसमाये कोट
 निमित्तपामीने यथाप्रशन्निकरुण लही उग्रउ अन्न

પૌંદ્રલિક ભાવને મિત્રમિત્ર લસે સ્વરૂપ ગવેસે પ-
ર્સી ઉદ્ગર્જનના ચિત્રે રૂપાદિમેદજ્ઞાની ધોયેયી
ધારમા ગુણટાગા સુધી જાણવા, ૨ પરમાત્મા તે
અતિનિર્મલ, શુદ્ધસ્વરૂપાતુર્ભવી, નિષ્કલંકી નિરા-
વર્ણી સદ્વિદ્યાનંદવત્સ્વરૂપમય, અંતરાત્માને ધ્યેય
ધ્યાનરૂપ જાણવા. જૂનિ પ્રતિનાં ધણ આત્માનું સ્વ-
રૂપ નીચે પ્રમાણે છે.

હવે આત્માનો સ્વરૂપ લસે છે. આત્મા ધણ પ્ર-
કારે તે આત્માનો સ્વરૂપ સમ્યગ્દૃષ્ટિયુ ધારવો જેમ
નિદ્રાના થાય તે લસે છે તે ધણ પ્રકારને કયા ?
૧. એક બહિર્ગત્મા ૧, એક અંતર્ગત્મા ૨, એક પરમાત્મા
૩. હવે બહિર્ગત્મા કહે છે. શરીર, કુટુંબ, માલ,
ઘન, ઘર, પરિવાર, નગર, દેશ, રાગદ્વેષ, નિધ્યાત્વ,
મેં માર્યો, મેં જીવાડ્યો, મેં મુશ્કી કર્યો, મેં હુશ્કી
કર્યો, સંસેવિમોહપ્રમુલ્ક એ સર્વ નિજસ્વભાવ જાણે
તેને બહિર્ગત્મા કહિયુ. તેહને બહિર્દૃષ્ટિ હોઈ તે
પ્રથમ નિધ્યાત્વગુણટાગે હોવે ૧. અથ અંતરાત્મા-
નુ કહે છે. પ્રથમ કર્મકાંડ્યાનો કારણ
લસે ૨. નિધ્યાત્વ ૫. અવિરતિ ૧૨ કથાય

૩. સત્તાવન હેતુ ૫. જીવ કર્મકાંડે તે
મોગવના મોહનાં કર્મના જોરે હુશ્ક
જાણે તે મારો સ્વભાવ નહિ. ફિર્સી
મરણ આવે તિહારે રૂપ જાણિને
કાંઈ જાનો નથી. તે સર્વ ગત્યર્થ

પ્રાપ્ત થઈ પુત્રપ્રાપ્તિ ફલ લહે, તેમ નિકટભવી સદ્ગુરુ ઉપદેશ યોગપામી શુદ્ધ શ્રદ્ધા લહી, શુદ્ધ ચારિત્ર પાઠી તત્કાલ સિદ્ધિ વરે; વીજા મધ્યમભવી તે કોઈ સ્ત્રીને પતિ સમાગમે વે ચાર વર્ષે ગર્ભ રહી પુત્રપ્રાપ્તિ થાય તેમ મધ્યમભવી થોડા સંસ્ક્રાતા ભવમાં સિદ્ધિ વરે, અને વીજા દુર્ભવિ તે જેમ કોઈ સ્ત્રીને ઘણે કષ્ટે ઘણે કાળે પતિપોગે ગર્ભ રહી પુત્ર પ્રાપ્તિ થાય તેમ ધર્મવિરાધક, પડવાઈ બહુલકર્મી ભારેકર્મીપણને લીધે ઘણે કાળે, ઘણે કષ્ટે, ઘણે ઉપદેશે કર્મસ્વપાવી સિદ્ધિ વરે.

૨. અભવ્યસ્વરૂપ વાંઝાળી સ્ત્રી સમાન જાણવું, છુટે જેમ વંચ્યાદોષવંત સ્ત્રીને પતિનો સમાગમ છતાં પુત્ર પ્રાપ્તિ થાયજ નહિ, તેમ અભવ્યને મુક્તિગમન યોગ્યતાસ્વભાવ ન હોવાથી ગમે તેટલી ધર્મ સામગ્રીની જોગવાઈ મળે, તોપણ શુદ્ધ શ્રદ્ધારૂપ સ્વસ્વરૂપ સંસાર થકી ઉદ્વિગ્નપણું, સ્વપરઓલસવાળપણું મેદ જ્ઞાન ન થાય પણ પૌદ્ગલિકઆશીભાવે ચારિત્રાદિક પાઠે, નવમા ગ્રંથેયક સુધી જાય છે, પણ તેનું સર્વથા ફોલ નિષ્ફળ જાય છે, કેમ જે તેના જ્ઞાનક્રિયાદિ મોક્ષને અર્થે યથાર્થ ન હોય તેથી.

૩. તથા ભવ્યાભવ્ય જીવને સત્તાણુ ભવ્ય સમાન યોગ્યતા ધરાવે છે, તોપણ કોઈ ભવિતવ્યતાજ જ્ઞાનીણુ એવી દિઠેલી કે તેનો સ્વભાવ વ્યવહારાક્ષિમાં આવવારૂપ ન થાય. અત્ર ગાથા—

પૌષ્ટિક ભાવને મિત્રમિત્ર તરે સ્વરૂપ મરેરે પ-
ર્યા ઉદામીનના ચિત્રે દુન્યાદિમેદજાની ધોદેવી
ધારમા શુણટાળા સુધી જાણરા, ૨ પમાન્મા તે
અતિનિર્મલ, શુદ્ધસ્વરૂપાભવી, નિષ્કલંકી નિરા-
ચરની સંધિદાનંદવનસ્પતિમય, અંતરાત્માને શ્વેપ
સ્થાનરૂપ જાણરા. જનિ મતિમાં ઘણ આત્માનું સ્વ-
રૂપ નીચે પ્રમાણે છે.

હવે આત્માનો સ્વરૂપ તરે છે. આત્મા ઘણ પ્ર-
કારે તે આત્માનો સ્વરૂપ સમ્પદ્દાષ્ટિષ્ ધાર્યો જેમ
મિથ્યાના થાપ ને તરે છે ને ઘણ પ્રકાર ને કયા ?
૧. એક હિરાત્મા ૧, એક અંતરાત્મા ૨, એક પમાન્મા
૩. હવે હિરાત્મા કહે છે. શરીર, કુટુંબ, માલ,
ધન, ઘર, પરિવાર, નગર, દેશ, સગદ્રેષ, મિધ્યાત્વ,
મેં માર્યો, મેં જીવાદ્યો, મેં સુસ્વી કાર્યો, મેં દુઃસ્વી
કાર્યો, સંસેવિમોહમમુલ્લ પૂર્ણ નિજસ્વભાવ જાણે
તેહને હિરાત્મા કહિયુ. તેહને હિરદ્દિષ્ટિ હોઈ તે
પ્રથમ મિધ્યાત્વગુણટાળે હોયે ૧. અપ અંતરાત્મા-
નો સ્વરૂપ કહે છે. પ્રથમ કર્મવાંચ્યાનો કારણ
જાણે તે લેલ છે મિધ્યાત્વ ૫ અવિરતિ ૧૨ કપાય
૨૫ યોગ ૧૫ પૂર્ણ સત્તાવન દેહ પૂર્ણ કર્મવાંચે તે
વલતાં ભોગવે તે ભોગવતા મોહનીકર્મના જોરે દુઃસ્વ
પામે તિહારે દમ જાણે જે મારો સ્વભાવ નહિ. કિસી
વસ્તુ જાઈ તથા મરણ આવે તિહારે દમ જાણિજે
માહરા પ્રદેગથી કાંઈ જાતો નથી. હું સર્વ વસ્તુથી

વસ્તુના અભાવે મોહમયવિષયકધાયયુક્તમલિન પરિ-
ણતિવંત થયો થકો મોહિતદુઃખના ભારને લીધે
સંસારયી ઉદ્વિગ્ન રહે, પણ તે સાચો દુઃખગર્ભિત વૈરાગ્ય
ભાંગે પણ ન ગણાય.

૨૦૨ પ્ર૦-ચતુર્વિધ સંસારીપ્રાણીનું સ્વરૂપ દૃશ્યંતયી સમજાવો.
૩૦-૧ સવનરાત્રિ સમાન, પૃથ્લે ઘન કહેતાં જે મેઘની
ઘમવોર ઘટાણુ આચ્છાદિત થણી અમાસની રાત્રિમાં
કાંડપણ મૂઝા ન પડે તેમ જીવને ગાઢમિથ્યાત્વના
ઉદયે તીવ્રમોહની પ્રચલતાણુ કંડપણ હિતાહિત
સત્યાસત્ય કે કૃત્યાકૃત્યની મૂઝા ન પડે. તેવા પ્રથમ
ગુણટાળી ભવાસિનંદી મિથ્યાત્વદૃષ્ટિ જીવ જાણવા;
૨. અવનરાત્રિ સમાન તે જેમ મેઘનાં વાદળાં રહિત
રાત્રિમાં ઘટપટાદિક સૂણે, તેમ જીવ કાંડક મિ-
થ્યાત્વની મંદતાણુ મોહાદિકના કિંચિત્ક્ષયોપશને
ધર્મમાર્ગસન્મુખી માર્ગાનુસારીજીવ અવનરાત્રિ સમાન
જાણવા; ૩ સવનદિન સમાન તે જેમ વાદળાંણુ
આચ્છાદિતસૂર્યવાળા દિવસમાં નિર્મલ રાત્રિ કરતાં
વિશેષ સ્પષ્ટ ઘટપટાદિ પદાર્થો સૂણે છે, તેમ
મિથ્યાત્વનય ક્ષયોપસમાદિ ગુણેકરી સમ્યગ્દૃષ્ટિ
ચોથા ગુણટાળાથી વારમા ગુણટાળા સુધીના પરમા-
ત્માના માર્ગપ્રાપ્ત જ્ઞાનિમહાત્માઓ જાણવા; ૪ અને
અવનદિન સમાન પૃથ્લે મેઘરહિત નિર્મલમુખ્યંત
દિવસની પરે પૂર્ણજ્ઞાન પ્રકાશવંત કેવલજ્ઞાની ભગવંતો
જાણવા.

૨૦૩ પ્ર૦-સંસારીજીવને આટ દૃષ્ટિ કહિ છે તેના નામ કહો.

तथा प्ररूपणा पण फरसणा नहि ते संवेगपाक्षि-
कने. जाने, आदरे पण पाळवा असमर्थ ते भांगे
जाणवुं. ५ फरसणा पण सदहणा ने प्ररूपणा नहि,
ते बाळ तपस्वी प्रमुखने=न जाने पण आदरे अने
पाळे ते भांगे जाणवुं; ६ प्ररूपणा होय पण सद-
हणा अने फरसणा नहि, ते आदरे पण न जाने
अने न पाळे ए भांगो असंजयति संन्यासी आदिने;
७ फरसणा तथा प्ररूपणा होय पण सदहणा नहि,
ते न जाने पण आदरे पाळे ते भांगो पास्त्या-
दिकने तथा अभ्यर्च्यदीपकसमक्तिनी पण होय;
८ असदहणा, अप्ररूपणा ते अनादिनिध्यान्विने;
न जाने न आदरे न पाळे ए भांगो जाणवो. ते
निगोदिया प्रमुख एकेन्द्रियादिकने होय.

१७९ प्र०-श्रीवर्धकर प्रमुना दानाधिकार संबंधी छ अतिशयो
वर्णवो.

उ०-प्रतिदिन एकत्रोड अने आठराख सोनैपा
आरे, ते सोनैपो आठरति के मनांतरे अंतरति-
नो पण वढो छे; छ घडी दहाडो चटनां आपवा
मांडे ते पोणायेपहोर सुखी जमवाती वेळा पर्यंत
मनवांछित दान साने भाग्यप्रप्ताने प्रभु आरे,
सोनैपामां प्रभुतुं तथा प्रभुता मातृनिनाना नाम
होय, ते एक दिवसना दानना सोनैपा नवहजार
मग घाय, घालीस मगलुं एक गाडें भतां कुट
२२५ गाडां भराय, ते गाडां तथा मग वगेरे सर्व

કપાય ઉપને પૂર્વકોઢિનું પાલ્યુંચારિત્ર ક્ષેપ કરે તે ઉપર ગાયા. આચારંગની દીપિકા મળ્યે છે યતઃ
 “ સામણમણ્ચરંતસ્સ, કસાયજસ્સઝકઢાહંતિ, મન્નામિ-
 ર્હલ્લુપ્પવ, નિપ્પલંતસ્સસામણમ્ ॥ ૧ ॥ જંઅજિયંચરિતં,
 દેસૂણણવિપૂવ્વકોઢીણુ તંપિકસાયમિત્તોહારેઈનરોમુહુ-
 ત્તેણ ॥ ૨ ॥ ”

૨૦૬ પ્ર૦—આંબિલ ઇટલે શું ?

૩૦—આવશ્યકની ટીકા મળ્યે કહ્યું છે કે આય કહેતાં ઓસામણ કાઢ્યું હોય તે મળ્યેયી જેમ અત્ર કાઢીણુ તે રીતે કાઢીને આહાર કરવો, અને જે આમ્લ જે સ્વાટોરસ ષડ્વિગય ઇ વે વર્જિને તે આંબિલ કહીણુ.

૨૦૭ પ્ર૦—નિયાણાનો પ્રશ્ન.

૩૦—નિયાણાનવ પ્રકારે દશાશ્રુતસ્કંધ મળ્યે કહ્યા છે, તથા જે નિયાણું સમકિતનું છે, અને વીજું અવ્રતનું છે ઇ વે મળ્યે જે સમકિતનો ઘાત કરી નિયાણું બાંધે તે સમકિત પામવો દુર્લભ કરે, તથા અવિર- તનું ભોગપ્રતિયુંનિયાણું બાંધે તે ભોગ પૂરા થયે વ્રત ઉદયે આવે જેમ દ્રૌપદીના જીવે ભોગપ્રતિયું નિયાણું બાંધ્યું તે પાંચ ભર્તારી થઈ. ભોગ પૂરા થયા પછી વ્રત ઉદયે આવ્યું તે માટે અવિરતિઆસરીનિયાણું કહીયે. પણ તે સમકિતનો નથી. इत्यर्थः

૨૦૮ પ્ર૦—ચાર પ્રકારના સામાયિક કયા ?

૩૦—૧ શ્રુતસામાયિક, ૨ સમકિતસામાયિક, ૩ દેશવિરતિ- સામાયિક, ૪ સર્વવિરતિસામાયિક. તે મળ્યે શ્રુતસામાયિકનો

‘अन्यथाभावेनानेविहर्षं । इमं अन्तर्मूलं करे छे
ते मयं कर्म खनवाने अये ते मिहा कर्म ख-
पडे, खनवानां तो बन कर्म छे, उदपकर्म अने
बंदकर्म ने मत्ताकर्म, उदीपनाकर्म तो उदपना पेदा
मत्ते गेग्वीए, तथा कर्म ते मत्ते उदप सेने खनारे
छे, तथा मत्ताकर्म सेने डोबे छे, इति बंधकर्म
मिमं मते ।

उ०—शुभयोगे पांच महान्न सवत्सराक्रियाए नवा बंध
पडे ते कर्मनिवारे ते मते बंधकर्म निवारे ते वना-
दिक शुभक्रियाए तथा पांच प्रकृता सज्जाप
छने उदपकर्म खनारे छे, ते निष्कट करे छे, तथा
शुभयोगे अन्तर्मूलने सत्ताए जे कर्म छे ते सोधे
खनारे, इन सुति अन्तर्मूलने निर्मट करे सिद्धि करे
ए भाव.

१८१ प्र०—शून्यते आत्मा ते संवत्सरे वैवी रीते परिणते छे.

उ०—शून्यते शुभयोगे अन्तर्मूलने अत्तवना करन
ते संवत्सरे भाव छे आकाशं सूत्रना बोधा
अभ्यसे छिदीपेदेके सनक्तिनना अभ्यपन मत्ते
“आत्मा ते परिणता” एवी गद्या छे.

१८२ प्र०—हवे श्रीशिवलिङ्गमद्वय मत्ते निष्ठेनन्दे श्रीगौतमे पुत्रसुं
के स्वनिद् ! पांच व्यावृत्ता जीव हनना वर्तमान
नाना लेटछा छे ते निष्ठेन नन्दे मत्ते मत्तरे जाहे !

उ०—एक वनस्तद्विवापविना पांचकापना जीव निष्ठेन
मत्ते, पृथ्वीजन्तुदेवजन्तुकापना जीव स्वस्थ-

૨૧૧ પ્ર૦—નવઅનંતાણે જે જે પદાર્થો છે તે કહો.

૩૦—પ્રથમના ઘણાં અનંતે કોઈ પદાર્થ ન હોયો શૂન્ય છે, અને ચોથે અનંતે અભ્યગ્નીગણિ છે, પાંચમે અનંતે મધ્યમ માંગે સમ્યક્ત્વ પડવાડ છે, ષષ્ઠે તેહજ પાંચમે અનંતે શુદ્ધ સિદ્ધતા રાગો છે, સાતે પ્રવૃત્ત પડવાડોયી અનંતગુણા જાણતા, પછી છઠ્ઠો અનંતો ગન્ય, સાતમું ગન્ય પછી આઠમે અનંતે સૌં નિગોડીયાગીઓ, નવા તેયી અનંતા અનંતગુણા પુદ્ગલપ્રમાણ, તેયી કાચ, તેયી સૌં આકાશ પ્રદેશ, તેયી વેચ્છજ્ઞાન તથા વેચ્છદર્શનના પર્ણાં, છ સૌં છઠ્ઠ પદાર્થો અનંતગુણા પણ આઠમે અનંતે છે, નવમે અનંતે કોઈ યત્નુ વિશેષ નથી, ષષ્ઠે ગન્ય જાણવો.

૨૧૨ પ્ર૦—ગર્ભ સમક્ષિતમાં પહેલું કયું સમક્ષિત ઉપજી ધાય છે ?

૩૦—મિદાન્ત આગમમાંદિ પ્રથમ શયોગમમ મધ્યકાળ સ્તે, ઉગમનો નેત્ર નદિ તે શ્રી ત્રિનમદગણિ શૂન્ય અવગતી કીચેડી સમક્ષિત પદાર્થો મળે કયું છે, જે પદાર્થો શયોગમમ મધ્યકાળ પામે ઉગમનો નેત્ર નદિ તથા કર્મચન્દ્રમળે પદાર્થો ઉગમમ સ્વદિ પામે વ્યાપકી શયોગમમક્ષિત પામે, ઉગમનો નેત્ર નદિ પદાર્થો આપદનો મળ છે, આ પદાર્થો કાટમિદગી કચ્છમળે કર્મચન્દ્રમળે કયું તથા ૧૧૧ છે તથા કચ્છમળે આપદ છ અર્ધકાળ પણ કચ્છમળે મળે છે.

ઘસડો, ૫ પડલાઈ તે ગોચરીપૂ જાના પાત્રા ઉપર
કપડું રાણે તે, ૬ રમતાળું તે પાત્રવીટવાનું સ્કગડું,
૭ ગુઠજો તે કંચનમયસ્વંડ પાત્રાઉપર વાટેછે તે,
૮ સાત પાત્રાના ઉપગરણો જાગવા, નયા ૮, ૯,
૧૦ વે મુનરાઉ કપડાં, અને એક ઉત્તરું મણી વગ
કપડાં રાણે. ૧૧ ઓઘો. ૧૨ મુદ્દપત્તિ. ૧૩ જા
જિન કલ્પિને હોય, નયા ૧૩ માનરીઉં. ૧૪ થો-
લપટો. એવં ઘડસપવિરક્ત્ત્વને જાગવા.

૧૮૬ પ્ર૦—શ્રી યુગપ્રધાનઆચાર્યના વિદ્યાર્થી શોભા વક્ષાગ કહો.

૩૦—કાવ્યં. દેષાંદિવશ્ચ ન ગચ્છતિ યઃ

ન ગદ્યમહો ન ચ દશસ્તિનઃ ।

મદા પ્રણદર્શનપદોદકેન

યુગપ્રધાના (મુનિવન્દ્યવજ્ઞ) ॥ ૧ ॥

ઉત્તમ શારીરિકમૌદર્યવલ્લયુક્ત આચાર્યના ઉત્તમ
ગુણે સહિતઃ તથા યથા વિચર ત્યા અંકાયોજન પ્રમાણ
મરતીપ્રમુખનો ઉદગ્રહ ન થાય ઉત્કૃષ્ટનો દશવિધ
યતિવર્મ પાછળના પછાવના. નિજકાળને વિષે મર્વણી
શ્રેષ્ઠરુષ એકાવતારી મહાન્મા યુગ પ્રધાન આચાર્ય-
ભગવન જાગવા.

૧૮૭ પ્ર૦—ત્રીચે જણાવેલા શત્રોનો અર્થ કહો

ભાવના. અવ્યાન્મ. મુનિ. મંત્રા. કારુણ્ય, મત્ત્યસ્પ,
અને પ્રમોદ ભાવનાઓ

૩૦—મુનિ પ્રતિમા નાંચ પ્રમાણે લેયેલ છે.

દુર્ગતૌપ્રપન્નસ્તન્નવાગ્મયનીનિવર્મઃ,

સંપન્નાદિદશવિધસર્વશોક્તોભવતિ ॥ ૧ ॥

૨૧૫ પ્ર०-દર્શનની ક્ષણિક શ્રેણિ કયા ગુણગણાવી માંડે અને
ચારિત્રની ક્ષણિક શ્રેણિ કયા ગુણગણાવી માંડે ?

૩૦-દર્શનની ક્ષણિક શ્રેણિ તે ચોપા ગુણગણાવી માંડે,
ચારિત્રની ક્ષણિક શ્રેણિ આટમાંવી માંડે.

૨૧૬ પ્ર०-જ્ઞાનાપરગીય કર્મનો જવન્ય અને અકૃષ્ટ્ય કેટલો ?

૩૦-કર્મનોચંચ જવન્યથી છૂટ સમપનો, જવન્ય પિપી
તે અનંતમૂર્તનોઈ મોગમે, અકૃષ્ટ જ્ઞાનાપરગીય કર્મની
વાસ કોડાકોડી હમ પ રીને છે.

૨૧૭ પ્ર०-સર્વ જીવોની મૂલ મુમિદા કદ ?

૩૦-મય્ય, અમય્ય, સર્વ જીવ મુદ્ધમ નિમોદ્યી નીરવા
છે. મૂલ મુમિદા તે જાણવી.

૨૧૮ પ્ર०-જવન્ય અને અકૃષ્ટ યોગનો કાલ કેટલો છે ?

૩૦-મનોયોગનો જવન્યપાલ છૂટ સમપનો, અકૃષ્ટે અંત
મૂર્તનો કાલ છૂમ વચનયોગનો વાલ કાલ પૂરી
છે છૂમ વાપું છે.

૨૧૯ પ્ર०-વસ્તુને વિષે વડમુલ જ્ઞાનિ વર્ણિતું રાખ્યું ફેરવ્યું
કહો

૩૦-મુલ વસ્તુને વર્ણિત જે વસ્તુ તેને ક્યારે કહ્યું, જે
જ્ઞાન, વ્યવ અને વ્યવસ્થા થતા અવસ્થા સર્વ
છે, વર્ણિતાર્થી છે, તે વર્ણિતમન જ્ઞાન રાખ્યું
વસ્તુવસ્તુને વર્ણિતમન. જવન્ય, મય્ય, અને અકૃષ્ટ
વસ્તુ છે, તેને અકૃષ્ટ વસ્તુનાં વસ્તુનાં જ્ઞાનિ
અવસ્થા અકૃષ્ટ વસ્તુને તે અંત વસ્તુ મય્યને વિ-
વ્ય કહે છે, તે નિર્ણય છે, તે જ્ઞાનિ ની --

દેશાન દેવલોકે, અને નવચી સોઠ મુઘીના પ્રમુખા
મિત્રા ઝાંઝા સનત્કુમારદેવલોકે, અને સત્તરચી ચો-
વીસ મુઘીના પિના ચોપા મહેદ્દેવલોકે પ્રાપ્ત થયા
છે. પ્રથમના આઠજિનની માતાઓ મોક્ષે, નવચી
સોઠમુઘીના જિનની માતાઓ ઝાંઝા સનત્કુમાર
દેવલોકે, અને શેષ સત્તરચી ચોવીસ મુઘીના આઠ
જિનની માતાઓ ચોપા મહેદ્દેવલોકને પ્રાપ્ત થયેલ છે.

૧૮૯ પ્ર૦—શ્રીજિનવાગ્નીબ્રવણ, ચારચાર્તીકર્મના ક્ષયોપશમે કેવી
રીતે થાય ?

૩૦—૧ અંતરાયકર્મ તથા દર્શનાવર્ગીયકર્મના ક્ષયોપ-
શમે જિનવાગ્ની સાંભળવાની રુચિ થાય, ૨ દર્શના-
વર્ગીય તથા જ્ઞાનાવર્ગીયકર્મના ક્ષયોપશમે વાળી
કાને સાંભળે તથા સમજે, અને ૩ મિષ્ટાત્વમોહ-
નોપના ક્ષયોપશમે જિનવચન આત્મસ્વરૂપ જ્ઞાનરૂપ
યથાર્થમદ્દહણામાં આવે.

૧૯૦ પ્ર૦—શ્રી જિનવાગ્નીનું ધ્યાનરૂપ પૃક્તાગ્રપ્રણમન મહાફલ
દાયક ક્યારે થાય ?

૩૦—ધર્માન્તરાયના ક્ષયોપશમે સંયમફલપામીને પૃક્તાગ્રતા-
રૂપધ્યાનમાંદિ સિદ્ધિ થયે, તથા ચારકર્મ ક્ષાયિક :
ભાવે થયે થકે કેવલજ્ઞાન અને કેવલદર્શનાદિ
અનંતલક્ષ્મી પ્રગટ કરી મહાનંદપદ પામે.

૧૯૧ પ્ર૦—ચારમકારની સુદ્ધિનું સ્વરૂપ હંકમાં દૃષ્ટાંત સહિત
સમજાવો.

૩૦—૧ આરંભાતિકી બુદ્ધિ તે મતિજ્ઞાનાવર્ગીયકર્મના ક્ષયો-

૩૦—કેવળી ભગવંતને કાંઈ શુભ સંકલ્પરૂપ વ્યવહાર નથી, તેમને એક શુદ્ધ હેડયાનો ઉદય છે, તે યોગદ્વારે પરિણમે છે, અને યોગનું પરિણમન તે ઔદયિક ભાવે જડ પરિણમે, કેમ જે પુદ્ગલને પુદ્ગલનો વિશ્રામ છે, તેથી તે હેડયાણુ યોગ પ્રત્યક્ષ એક સાતા પ્રકૃતિનો એક સમયનો બંધ છે, તે વીજે સમયે સંક્રમે, અને ત્રીજે સમયે ચેરવે અર્થાત્ ઉત્તમ પુદ્ગલ ગ્રહે, ત્રીજે સમયે તેને વેદે અને ત્રીજે સમયે ચેરવે પુટલે સ્વપાત્રે.

૨૨૩ પ્ર૦—સમ્યગ્દષ્ટિને અને મિથ્યાદષ્ટિને શુભાચાર અને શુભ ઉપયોગ કેવી રીતે હોય છે ?

૩૦—મિથ્યાદષ્ટિજીવને શુભાચાર હોય પણ શુભોપયોગ ન હોય, અને સમ્યગ્દષ્ટિ જીવને શુદ્ધોપયોગ હોય તેહને શુભોપયોગ આચરણરૂપે હોય પણ આદર ન હોય અને મિથ્યાદષ્ટિ જીવને શુભાચારરૂપ હોય પણ અશુદ્ધોપયોગના ઘરનો અશુભોપયોગ હોય પણ અશુભોપયોગ ઉપચારે કહિણુ ઇતિ ભાવ, હવે ઘોષે ગુણઠાણે સમ્યગ્દર્શન પામે અનંતાનુબંધિયા સાગ્રેષ્ઠ તથા મિથ્યાત્વમોહનોક્ષય તથા ક્ષયોપશમ થાય.

૨૨૪ પ્ર૦—ભામંડલ કરવાની શી જરૂર છે ?

૩૦—આણંદ શ્રાવકની સંધિ સ્વરતરગચ્છે મુનિશ્રીસારની કીધી ગાથા ગ્રણસેને એકાસીમી છે તે મત્ત્વે અષ્ટ-પ્રતિહાર્ય અધિકારે દેવતા ભામંડલ ક્રિમ કરે છે ? તત્ર ગાથા—તેજ અરિહંત અતિચળો ઇ, સ્વર્મી ન શકે નરનારી । તે તેજ લડ મુલ્લ કરે ઇ, પુટે ભામંડલસાર ॥ ? ॥ પરમઉદારિક શરીરના તેજ

વીરોલ્લાસ થકી અર્જુનને રાગદ્વેષની ઘંચિ મેરી
નિષ્પાત્તમોહનીપતી સાતનકૃતિને ઉપસામાવતો અંત-
કરણમાં ઘડ અનિર્વૃત્તિકરણે આવી સમ્પન્નદૃષ્ટિ થાય,
ત્યારે જીવને માર્ગમાત્ર કહીએ, વસ્તુ સત્તા ધર્મે અંશે
મગ્ન કર્યો ત્યાં તેની કેવી દૃષ્ટિ વર્તે તો કયું છે કે:-

કાવ્ય.

અંશે હોય રૂપ અવિનાશી, પુટ્ટ જાણ નમાશી,
વિદ્યનંદન સ્વરૂપ વિલાસી, કેમ હોય જગનો આસી;
પુ મુગ વીસત્તમો ન વીસત્તમું સંમારું દિન રાતરે,
પણ ઘટ્ટાં મુરુપ કરે જે, મમસ્તિત્તને અવદાતરે. ?

૧૯૮ પ્ર૦-સાધુને લે વ્રણયોગ છે તે સ્ત્રવ્યયુગે પ્રણમ્યા છે
તે કેવી રીતે ?

૩૦-મનોયોગ તે સમ્પન્નદર્શનયુગે દૃઢાસત્તિકરૂપે પરિણમે
છે, તથા વચનયોગ તે જિનવાનીમાંહે જ્ઞાનયુગે પ્ર-
ણમ્યો છે, તથા કામયોગ તે ચારિત્રયયુગે “જપંચરે
જપંચિદ્રે જપંમાત્રે જપંતપે” રૂપાદિકરૂપ મગ્નથ્યો
છે તેમાં ચાવર્ત્તવ્યુષિ સાવચયોગનો નિવર્ત્તન મુનિ
સંપ્રમયોગે પરિણમે છે. રૂપિમાવ

૧૯૯ પ્ર૦-સંતારનાં જીવ મધ્યજમધ્યાદિ પ્રગમવાસ્તા છે તે
કયા ? તેનું સ્વરૂપ દૃઢાંતરુદિન સ્પષ્ટ સમજાવો.

૩૦-૧ મધ્ય, ૨ અમધ્ય, ૩ મધ્યામધ્ય અપવા જાતિમધ્ય;
ત્યાં મધ્ય પ્રગમકારે છે:-નિકટમર્ત્તી, મધ્યમમર્ત્તી,
અંતે દુર્મર્ત્તી; નિકટમર્ત્તી સોહાગમ રૂપી સમાન, તે
જેન સોહાગમી રૂપી પતિસમાનને છ માત્રનાં મર્ત્ત

માનથી અન્ન પાનાદિનું દાન દેતાં થકાં જીવ મહા
પુણ્યાતુંવંધી પુણ્ય ઉપાર્જીને દેવ મનુષ્યાદિ ઉત્તમ ભવ
કરતાં થકાં શીઘ્ર સિદ્ધિ વરે.

૨૩૩ પ્ર૦—હકાયનાં ગોવનાં નામ કયાં ?

૩૦—૧ રુદિથાવરકાય, ૨ ચમીથાવરકાય, ૩ સિપિથાવર-
કાય, ૪ સમુદ્ધાવરકાય, અસસ્થિથાવરકાય, જંગમ
થાવરકાય, ઇન્દ્રિયથાવરકાયનું પૃથ્વીકાય ગોવ, પી-
તવર્ણ પુટ્ટવીનામ જીવ, ઇન્દ્ર દેવતા, ચમી થાવરનો
અપકાયગોવ, શ્વેતવર્ણ બ્રહ્મ દેવતા અપકાય જીવ,
સિર્પીથાવરકાયનો તે જસગોવ રક્તવર્ણ શિલ્પ દેવતા
તેહકાય જીવ, સમુદ્ધાવરકાયનો ગોવ, વાયુકાય,
હરિતવર્ણ સમુદ્રદેવતા વાયુકાય જીવ, આવશાદિથાવર-
કાયના વનસ્પતિગોવ, નાનાવર્ણ પાનાલદેવતા, વનસ્પતિ
જીવ, સાત નરકનાં ગોવની પેટે ૫૫ પળ જાણવા.

૨૩૪ પ્ર૦—દશ પ્રકારનાં સત્ય તે કયાં ?

૩૦—૧ જનપદ સત્ય, ૨ સમય સત્ય, ૩ સ્થાપના સત્ય,
૪ નામ સત્ય, ૫ રૂપ સત્ય. ૬ પ્રત્યેય સત્ય, ૭
વ્યવહાર સત્ય, ૮ ભાવ સત્ય, ૯ યોગ સત્ય, ૧૦
ઉપમા સત્ય. ગાથા—

જપાવયળ સમયવળા, નામેરૂપેપદ્મ સઘે ય ।

વવહારભાવ યોગે, દસમે ઉચ્ચસઘે ય ॥

૨૩૫ પ્ર૦—પાંચ ઇન્દ્રિયોની આકૃતિ તેમનો વિષય ક્ષેત્ર, તથા
વિષય વિકાર, કેટલા અને કયા કયા છે તે કહો.

૩૦—૧ સ્પર્શેન્દ્રિયનો આકાર અને પ્રકાર છે, નવ યોગન

“ सनमी जगदाओ बहलसो जगवेसलो ।

भवविशेषः जे सिद्धिहुंनसवेति ॥ १ ॥ ”

जगन् ते जगद्दालसिपीज जेव हो परो
ललितललितकल बलविषया खली फे ललित
ललितललित जगद्दाल कली रहे जेन बलविषया
खली ललितललित जेव कदी पय नपल्लो योग
न पय तेमो पूव जालि न संवे पय जानवुं.

२०० प्र०—जगद्दालसिपीज बलविषया जेव कहा छे ते
कदा ?

उ०—जगद्दालसिपीज जे सिद्धिहुंनसवेति ? जेव ललितललित जे
जेव पयन ललितललित ललितललित २ जगद्दाल
जगद्दाल ते ललित २ जगद्दाल.

२०१ प्र०—जगद्दाल बलविषया जेव कहा.

उ०—जगद्दालसिपीज बलविषया जेव जेव संसारना नलाविष
ललित ललित पयन विषयविषया विषयविषया
बली थु जगद्दाल पय पय ललितललित न
होवना पय पय ललितललित ललितललित बलविषया न
पयनो समर छे; जेव ललितललितललित कहावुं
पय ते जे जे ललितललित पय पय ललितललित
ललितललित ललितललित पय ते पय तेमो ललितललित
ललितललित ललितललित ललितललित ललितललित
ललितललित ललितललित ललितललित ललितललित
ललितललित ललितललित ललितललित ललितललित
ललितललित ललितललित ललितललित ललितललित
ललितललित ललितललित ललितललित ललितललित

સમ્યક્ત્વ પામે, ત્યારે વીતરાગ ધર્મની રુચિપૂર્વક પ્રતીતાત્મક ધર્મરૂપ શુદ્ધ તત્ત્વાર્થ શ્રદ્ધાને આત્મ-સ્વરૂપનું દર્શનજ્ઞાન, સ્વરૂપાચરણરૂપે જીવને થાય.

૨૩૮ પ્ર૦—આત્માંગુલ ઉચ્છેદાંગુલ પ્રમાણાંગુલનાં માન કયાં કેવાં છે ?

૩૦—આવશ્યક નિર્ણયક્રિયામાં તેનું માન નીચે પ્રમાણે કરું છે.

ગાથા—ઉસ્મેહંગુલમેગં, હવડ પમાણાંગુલં સહસ્રગુણં ।

તંચેવ દુગળીયંસ્કલુ, વીર સાયંગુલં ભણિયં ॥૧॥

આયંગુલનવચ્ચું, સરીર મુસ્મેહંગુલેણ તહા ।

નગ પુઢવી વિમાણાદ્, મિણસુયમાણંગુલેણંતુ ॥૨॥

૧૩૯ પ્ર૦—મતિજ્ઞાનના કેટલા ભેદ છે ?

૩૦—મતિજ્ઞાનના શ્રુતનિશ્ચિત અને અશ્રુતનિશ્ચિત તે મને

શ્રુતનિશ્ચિતના ૪ ભેદ અવગ્રહ, ૧ ર્હા, ૨ અપાય, ૩

ધારણા ૪ અવગ્રહના વે ભેદ ૧ વ્યંજનાવગ્રહ, ૨ અર્થાવગ્રહ

વ્યંજનાવગ્રહના ૪ ભેદ ૧ સ્પર્શેન્દ્રિય, ૨ રસેન્દ્રિય,

૩ ઘર્ણેન્દ્રિય, ૪ શ્રોત્રેન્દ્રિય, અર્થાવગ્રહના ૬ ભેદ

પાંચ ર્દ્રિય છઠું મનુષ્ય છ ચોક ચોવીસ અને ૪

વ્યંજનાવગ્રહના ર્મ ર્હા અપાય ધારણા કરના ણં

૨૮ ણુ એકેકના ૧૨ ભેદ થાય ૧ વહુ, ૨ અ-

વહુ, ૩ વહુવિવ, અવહુવિવ્રાદિક ચાર ભેદ તિહાં

અનેક જીવ વાજિવના શબ્દ સાંભળે છે તે મને

ક્ષયોપશમિક વિચિત્રતાળ કરી કોરક જીવ ઘળા

શબ્દગ્રહે તે વહુ ૧, કોરક જીવ થોડાગ્રહે તે અવહુ

૨, કોરક... માંદે ર્ન્યાદિક ઘળા

૩૦—૧ એ જાણે

થોડા વિશેષ

૩૦-૧ નિત્રા, ૨ તારા, ૩ વ્રલા, ૪ દીપ્તા, ૫ સ્પિતા,
૬ કાંતા, ૭ પ્રભા, ૮ પરા, ૯ આઠ દૃષ્ટિ કહિ
તેનો વિસ્તાર યોગદૃષ્ટિસમુદ્ધયપદ્ધતિ જાણવો.

૨૦૪ પ્ર૦-સર્વપદાર્થમાનમાં ચારકારણ છે તે દૃશ્યંદી કહો.

૩૦-૧ ઉપાદાનકારણ તે જેમ ઘટમાં મૃત્તિકા; ૨ નિ-
મિત્તકારણ તે જેમ ઘટની ઉપત્તિમાં ચક્ર, દંડ, વી-
વગદિ છે તેમ જાગવું; ૩ અસાધારણકારણ તે જેમ
ઘટ નિષ્પન્ન કરવામાં કુંભાર હેતુભૂત છે તેમ જાગવું;
૪ અપેક્ષા કારણ તે વસ્તુ જેમ છે તેમની તેમ રહે.
પણ તેના આલેખને, મહાવનાણ આશ્રયે આપણું કાર્ય
કરીણ, જેમ ઘટ નીપળ્યો તેમનો તેમ રહે પણ
તેહની સાહાયે જલભરણપાનરૂપ કામ નીપજે, તથા
જેમ મૃદે દીપે છે, તેની સાહાયે આપણા કામ
કરીણ છીણ તેમ જાગવું; વર્ણ વીજાં પણ ધણ
વારગ વટાં છે:-સમવાયિકારણ તે સહચારી સંવેધ
કારણ જેમ ઘટનું ઉપાદાન મૃત્તિકા છે તેમ; ૨ અસ-
મવાયિકારણ તે અસહચારી મિત્રનિમિત્ત, જેમ
ઘટની ઉપત્તિમાં કુંભાર છે તેમ; ૩ નિમિત્તકારણ
તે ધ્વજદંડવીણગદિરૂપ જાગવું.

૨૦૫ પ્ર૦-સર્વગ્નુ, દ્રવ્યાર્થિકનય અને પર્યયાર્થિકનય વહે
પ્રકૃપાય છે. તે માંહેવી જ્ઞાનનય તે કયા ?

૩૦-૧ નૈગમ, ૨ સંદેહ, ૩ વ્યવહાર, ૪ પ્રજ્ઞાનુવ્ર, ૫
શબ્દ, ૬ સમમિશ્રદ, ૭ પૂર્વજૂત. ૮ સાત નય તે-
દના ઉપનય ૯ વિગ્નાનયચક્રવર્તી જાણવો, તથા

૩૦-અનંતા સૂક્ષ્મ પરમાણુ એક વ્યવહાર પરમાણુ; આઠ ત્રસરેણુ એક ઉર્ધ્વરેણુ; આઠ ઉર્ધ્વરેણુ એક રથ રેણુ; આઠ રથ રેણુ ઉત્તર કુરુ યુગલીયાના તુરત જન્મેલા બાઠકનો એક વાઢાગ્ર; એવા આઠ વાઢાગ્રે એક મહા હિમવન્ત ક્ષેત્ર યુગલીક વાઢ વાઢાગ્ર; એવા આઠ વાઢાગ્રે; એક મહાવિદેહ ક્ષેત્ર મનુષ્ય વાઢાગ્ર; એવા આઠ વાઢાગ્રે એક ભરતક્ષેત્ર મનુષ્ય વાઢાગ્ર, એવા આઠ વાઢાગ્રે એક લીંચ, આઠ લીંચે એક જી, આઠ જી એક જવ; આઠ જવ એક આંગલ; ૨૪ આંગલનો એક હાથ, ચાર હાથનો એક ધનુષ, અને એ હજાર ધનુષે એક કોશ, એવા ચાર કોશનો એક યોજન જાણવો.

૧૪૨ પ્ર૦-પદ્ધતિ પલ્યોપમનું સ્વરૂપ કહો.

૩૦-ઉદ્ધાર, અદ્વા, ક્ષેત્ર પલ્યોપમ, સૂક્ષ્મ અને બાદ ભેદ કરીને છ પ્રકારે છે તે આવી રીતે:-૧ પૂર્વોક્ત યોજન ચાર પ્રમાણે ટાંચો પહોલો, અને ડંડો કુવો કલ્પિય તેને પલ્ય કહિય, તેની છે ઉપમા તે જેને તેને પલ્યોપમ કહિય તે પલ્યને દેવકુરુ ઉત્તરકુરુ ક્ષેત્રના યુગલિક તુર્ત જન્મેલા બાઢકના વાઢાગ્ર એકના આઠ આઠ સ્વંડ સાતવાર કરીય, તે વાઢાગ્ર સ્વંડે કરી ટાંચી ટાંચીને ભગ્વો, એવો કે તે ઉપરથી ચક્રવર્તિની સેના ચાલી જાય, તથા ગંગા નદીનો પ્રવાહ પૂર જોરથી તે ઉપરથી વહન કરે, તોપણ એક પળ વાઢાગ્ર તેમાંથી સ્વંડે નહિ, એવો ટાંચીને ભરીય, પછી તે વાઢાગ્રને સમય સમય એક એક

લાભ તે અવ્યયિવ્યાપ્તિને હોય અભવને પણ દ્રવ્યથી શૂન્યનો લાભ થાય, તથા સમક્તિસામાયિક તે સમ્યગ્દષ્ટિને હોય પાંચને ગુણટાને દેગવિરતિસામાયિકનો લાભ હોય, સર્વવિરતિસામાયિક તે હજી ગુણટાગાથી મુનિને હોય.

૨૦૯ પ્ર०—વ્યવહાર અને નિશ્ચય સમક્તિનીં હંક સ્વરૂપ કહો.

ઉ०—જિતવાની પ્રતીતેદ્રહીને પ્રત્યક્ષસ્વરૂપને વેદે, ગુણ પર્યાયનો વિલંબન કરે, નેદરૂપ સ્તનવચન આરાધે, તેને વ્યવહારસમક્તિની કહીએ, તથા જેને જિતવાની ગુણ પર્યાયનેદરૂપસ્તનવચન દ્રવ્ય દ્રવ્યરૂપે નિર્વિકલ્પ સમાધિરને પરિણમે તેને નિશ્ચયસમક્તિની કહીએ, તે આગટ્ઠ જનાં વ્યવહાર પ્રવર્તનાં વસ્તુધર્મસ્થ શુદ્ધાત્મનિશ્ચયરરિણનિરૂપ સમક્તિને મેલ્લવે.

૨૧૦ પ્ર०—કયા જ્ઞાતની અને કહાક્રિયાથી મોક્ષ થાય ?

ઉ०—કયા ચેપ્રવગ્નો છે?—૧ યોગક્રિયા તે શુભાશુભ વંચરૂપ છે, અને ઉપયોગક્રિયા તે પોતાને સ્વરૂપે પરિણમે, ત્યાં કર્મ નિર્જરા થાય. યોગક્રિયા જાતે આસ્રવરૂપ હોઈ કર્મવંચ નિપજાવે, અને ઉપયોગ ક્રિયા તે સ્વરૂપ પ્રવર્તવે. છૂટે યોગક્રિયા કર્મ દ્રહણ ત્યાગરૂપ મુલ્ત પુલ્ત છે, પાંતુ સર્વથા મોક્ષાર્થે નથી, કેન જે સર્વથા મોક્ષરૂપ ધર્મ તે શુદ્ધોપયોગે છે, માટે ઉપયોગરૂપક્રિયા આસ્રવરૂપ મોક્ષની છૂટે આત્મસ્વરૂપની રક્તગ્ની છૂટે આચ્છાદન કરનારી છે. (નાશ કરનારી છે.)

અનાદિકાલના અજ્ઞાન, મોહ, મિથ્યાત્વ, પ્રમાદાદિ
 રૂપભવવાસનાના જોરે આવી ઉત્તમ યોગવાદવાળા
 મનુષ્યભવતું લેશમાત્ર પણ ચઢુમાન નથી આવતું,
 હા ! इति खेदे केवी अफसोसनी वात છે, માટે
 હે ચેતન ! આ પરમાત્માના વચને કરીને હવે ચેત !
 અને જે કુલમાં ઉત્તમ કુલના પ્રભાવે કરીને હિં-
 સાનો આચારજ નથી તેવા અહિંસક કુલની પ્રાપ્તિ
 છતાં શ્રીજિનેશ્વરભગવંતનો ધર્મ પાલવામાં પ્રમા-
 દને છોડ, અને તારું સ્વરૂં કર્તવ્ય આ મનુષ્ય ભવ-
 માં શું છે, તેનો વિચાર કરી વિષયકાપાપની પ્ર-
 વૃત્તિનો જેમ ચને તેમ સંકોચ કર, અને તત્ત્વમાર્ગને
 આદર, સુદેવ, સુગુરુ, અને સુધર્મને ઓછા; અને
 તે ઓછાવાળા પૂર્વક શુદ્ધક્રિયાનું સેવન કર; અને
 સરલતા, ક્રોમલતા, વિનયોદિ ગુણ ધારણ કરનાં
 શીશ્વ જેવી પરંપરાયે તારા આત્માનું ચિંત્તાલ ક-
 લ્યાણ થશે, તથાસ્તુ શુભંભવતુ, શાંતિઃ શાંતિઃ
 શાંતિઃ । પૂર્વોક્ત સૂક્ષ્મઅદ્વા કાઠે કરી આપુષ્પ-
 માન, કર્મસ્થિતિ, કાપસ્થિતિ, તથા અન્ય કાલ-
 માનાદિનું પ્રમાણ થાય છે; ૨ પૂર્વોક્ત વાઙ્માદ્યસં-
 સ્પર્શો જે આકાશ પ્રદેશ તેને પ્રત્યેકને સમય સમય
 કાલનાં જેવારે પલ્લવાલ્લ્યાદ્યથી સ્વાલી થાય તેટલા
 કાલને ચાદગ્રેયપલ્લોપમ કહિયું, અને વાલ્લ્યાદ્યને
 સ્પર્શો સર્વ આકાશ પ્રદેશ પલ્લવના સમય સમય
 સ્વાલી કરનાં જેવારે પલ્લવ નિર્લેપ થાય તેટલા કા-
 લને સૂક્ષ્મગ્રેયપલ્લોપમ કહિયું, તેને કર્મ શક્તિ

તમાને વિષે પ્રવર્તે, યતઃ જોખવેઈ મોહસ્વલ્લ, સોવિસય
 વિરત્તો મળો ણિરૂંમિત્તા। સમવદ્વિદોસાભાવે, સો અપ્પાણં
 હવર્ઈ જ્ઞાપ્યા ॥ ૧ ॥ इति उक्तं प्रवचनसारे, आत्म-
 भावनानी गाथा—व्रण लखीए छीए. एगोहंहोमिपरे
 सिं, ण मे परे णत्थि मज्झमिहकिंवि। इय आय भावणाए,
 रागदोसाविलय जंति ॥ ૧ ॥ नाणस्सविमुद्धिए, अ-
 प्पा एगतंतु ण संसुद्धो। जम्मानाणंअप्पा, अप्पाणंच अ-
 णंवा ॥ ૨ ॥ આયાસામાઈએ, આયાસામાઈયસ્સઅટોત્તી।
 તેણેવ ઇમંસુત્તં, માસઈ આયપરિણામં ॥ ૩ ॥ ए मूत्रे
 पण चारित्र्ये आत्मपरिणामरूपज कहीए छीए. पण
 बाह्यक्रियारूप नयी कथुं. तत्र कान्यं—येषांनचेनो
 ललनामुल्लसं, मग्नं न साहित्यसुवासमुद्रे। ज्ञास्यंति
 ते किंममहाप्रयासा—नन्धो यथा वारवच्चविलासात्
 ॥ इत्यर्थः ॥ ત્યારે શુદ્ધાત્મોપયોગઅવસ્થાનરૂપ
 નિર્મલ ધ્યાનદશાની પરમ શીતલ શાંત મુગંધિની
 અનુભવલેહેરીઓતું આત્મા આસ્વાદન કરે, તે મુલ
 આપણે પૌદ્ગલિક મુલના મીઠવારીઓ શું જાણીએ;
 કશું છે જે:—

સચ્છં પરવશ તે દુઃખ લક્ષણ, નિજવશ તે મુલ લહિય;
 ૧ દ્રષ્ટે આતમગુણ પ્રગટે, કહો મુલ તે કોણ કહીપરે.
 ભવિકા વીરવચન ચિત્ત ધરીએ.
 નાગર મુલ પામર નવી જાણે, વલ્લભ મુલ ન કુમારી;
 અનુભવ વિણ તેમ ધ્યાનતથું મુલ, કોણ જાણે નરનારીરે. મ. ૨
 ભોગ ક્ષય શાંત વાહિતા, સિવ મારગ દ્રુવ નામ;
 ૨ અસંગ ક્રિયા રૂપ યોગી, વિમલ મુલસ પરિણામરે. મ. ૩

હોય. સ્થવિરકલ્પમાં પણ આ કાલમાં સાપેક્ષ અ-
પવાદની મુખ્યતાએ ચારિત્ર છે.

૨૪૫ પ્ર૦-પાંચ નોધમ્મીયા પ્રાણી કહ્યા છે તે કયા ?

૩૦-ભદ્રોદેવાયદ્ધો, વિસયાસત્તો અજ્ઞિયાપુત્તો । ગુરુ દેવા-
યણદુદ્ધો, નોધમ્મા પંચપત્તતા ॥ ૧ ॥ અસ્યાર્થ:-
૧ મષ્ટ જ્ઞાત કુલ્લયી વંટેલા જીવ; ૨ દેવાદિક ધર્મ-
સ્વાતાના નિઃશૂક્ર મને હરામ દાનતે પગાર સ્વાનારા
પૂજારાદિક તથા દેવ ગુર્વાદિક દ્રવ્યના સ્વાનારા;
૩ વિપયાશક્ત લોહુપી લંપટી; ૪ વ્યભિચારવડે
સાઘ્વીને પેટે અવતરેલ પુત્ર, ૫ દેવ, ગુરુ; ધર્માદિ-
કનો નિંદક, ઘાતક ઉત્થાપક એ પાંચ અધર્મી એટલે
નોધમ્મિયા જાણવા, તે વીતરાગ ભાષિત ધર્મથી
પરાહ્મુખ રહે.

૨૪૬ પ્ર૦-સમૂર્છિમમનુષ્ય મરી કેટલા દંડકમાં જાય છે ?

૩૦-દશદંડકમાં જાય છે. ૫ પાંચ ધાવરામાં ૩
વિકલેન્દ્રિયમાં ૯ પંચેન્દ્રિયમનુષ્યમાં ૧૦ પંચેન્દ્રિય
તિર્યચમાં જાય પણ યુગલિયો ન થાય. તથા એ
દશદંડકમાં તેડકાય. વાયુકાય એ વે દંડક વર્જિને
વીજા આઠ દંડકના આવ્યા સમૂર્છિમમનુષ્ય થાય.

૨૪૭ પ્ર૦-જીવને પરમવ્રતઆયુ શી રીતે બંધાય છે; અને તે
કેટલા પ્રકારનું છે ?

૩૦-જીવને આયુર્કર્મ પરમવ્રતસંબંધિતું આ ભવ ભોગવતાં
થકાં એકજવાર નિકાચિતપણે વ્રણ આકર્ષે કરી સો-

હતાં તે આત્મપ્રદેશોદયે ભોગવી, આયુર્કર્મ બાંધ્યું
 હતું તેટલું પૂરું ભોગવી લીધું, તથા કાઠ આસી
 અકાલે મુઓ પુટલે જે આયુ સુલે સમાધે જીવ
 વિપાકોદયે ભોગવીને મરત, તે થોડા કાઠમાં તે
 આયુના દલને પ્રદેશોદયે વેદીને રાખાવીને મુઓ
 તેથી તેને અકાલમરણ કહે છે. અર્થાત્ જેટલું
 આયુષ બાંધ્યું હતું તેટલું પ્રદેશોદયે ભોગવીને પૂરું
 કરીધું તેથી સંપૂર્ણ આયુષે મુઓ તેમ કહેવાય અને
 ઘણા કાલે વિપાકોદયે ભોગવવાતું આયુ કર્મ થોડા
 કાઠમાં ભોગવીને રાખાવ્યું માટે અકાલ મરણ કહિયે.

૨૫૨ પ્ર૦—કોને સંચની ચહાર કાઢવો તથા કોને દીક્ષા ન
 આપવી જોઈએ ?

૩૦—અથ પ્રાર્તાવિક ગાથા—

જો મળઈનત્થિધમ્મો, ન સામાદ્યં ન ચેવ વપાઈ ।
 સો સમણસંચવજ્ઞો, કાયધ્વો સમણસંચેણ ॥ ૧ ॥
 અટ્ટારસપુરિસેસુ, વીસટ્થ્યાસુ દસનપુંસેસુ ।
 જિણપટ્ટીકુતિન્ધિયાઓ, પચ્ચાવેડં ન કપ્પંતિ ॥ ૨ ॥
 ચાલેશુદ્ધનપુંસયેય, કિચેજહેયવાદિપ્પ ।
 તેણેરાયાવગારિય, ઉમત્તે ય અદંસને ॥ ૩ ॥
 નાસેહુદ્ધેઅમ્મથેય, અણંતેલુગપ્પ ઇય ।
 અચ્ચંચપ્પ યમિપ્પ, સેહેનિપ્પોટ્ટીયાદ્ધય ॥ ૪ ॥
 પુટલાને દીક્ષાદેવી ન કલ્પે,

૨૫૩ પ્ર૦—સોલ સંજાઓ કહ ?

પ્રમાણ એના દોષોથી અગત્ય પડતોનો અહીં પ્રકારે
મર્મો છે તેના વિકારો ૧૬ છે. ૨ શ્રોત્રિયની આ-
કૃતિ મુખથી નળા કમળના વચ મર્મગી છે, નવ
પોલન એનાં રહેતા કુદરતોનો સ્વાદ વાસુધી સ્વે-
દ્ય અને ધરે દ્યવ, તેના હ મનસ્વ હ વિ-
પવના ૭૨ વિકારો છે, ૩ દ્રાગેન્દ્રિયની આકૃતિ
નળના કલ મર્મગી છે, તેનો વિષય શ્રમ્ભય નવ
પોલનનો છેના વિષય ૨ અને વિકાર ૧૨ છે. ૪
ચક્ષુરંદ્રિય, તેની આકૃતિ મુખથી કાલ મનના. એક
લાલ પોલન વિષય શ્રમ્ભય, તેના વિષય પાંચ અને
તેના વિકાર ૬૦. જનનો કાલ પોલન આત્માશુદ્ધ
પ્રમાણે વચ મર્મગી પોલન જાણો. નળા મુખનો
વિષયો આત્માશુદ્ધ પ્રમાણે વળા લાલ પોલન થાય.
તે માટે ચક્ષુનો પૃથ્વી વિષય નળાનો મુખનો વિષ-
ય, દેશાય છે. તથોના મુખનો વિમાન દેશકા
એક પોલનના એકમરૂપા અડતડીમ ભાગનો છે.
તેના આકૃતિ માટે ૧૩૦૦ ને આકૃતિ મોટો વિમાન
છે. તે સંદર્ભ આંચે દેશનો મર્મ. પણ તેના વિ-
માનના તરૂપના તેલનો આભામનાન ફલક કાંચિ
દિમે છે. પણ મર્મ વિમાન આંચે ન દેશાય તે
માટે આત્માશુદ્ધ પ્રમાણનો લાલ પોલન વિષય
કરો. શ્રોત્રિયની આકૃતિ અગધીઆ વૃક્ષના કુલ
તનાન, તેનો ૧૨ પોલન વિષય શ્રેય, તેના વિષય
૩ અને વિકાર ૧૨ એન એકંદર પાંચ દંદિય વિ-
ષય ૨૬ અને વિકાર ૨૫૨ તે વિકારો રહેન માત્ર

અંતરદ્વીપના, હવે અગ્રવીજ, મૂલવીજ, પર્વવીજ, સ્કંધવીજ, એ ચાર વનસ્પતિના મેદ. પૃથ્વીકાય, અપ્કાય, તેડકાય, ઘાડકાય, એવં ચાર તથા દેવતા અને નારકી એવં અઢાર ૧૮ ભાવદિશા. આચારાંગ સૂત્રમધ્યે શસ્ત્રપરિજ્ઞાઅવ્યયનમાંહે ભાવદિશા વચ્ચાણી છે. તથા અઢાર દ્રવ્યદિશા. ચારદિશિ, ચારવિંદિશિ, આઠદિશિ, વિદિશિનાં આંતરાં. ઝર્વદિશા, અઘોદિશા એ ૧૮ દ્રવ્યદિશા જાણવી.

૨૫૬ પ્ર૦—નીલીગલીએ રંગેલા વચ્ચમાં કેટલા વચ્ચતમાં જીવ પહે છે ?

૩૦—નીલીગલીએ રંગેલા વચ્ચયી મનુષ્યસંસંગે તત્કાલ કુંથુમસુલ ત્રસજીવ ઘણા ઉપજે છે. એમ સ્તનસંચય ગ્રન્થમાં કહ્યું છે.

૨૫૭ પ્ર૦—લઘ્વિપર્યાસાતું તથા કરણપર્યાસાતું કેતું સ્વરૂપ છે ?

૩૦—પર્યાસિદ્ધિધા લઘ્વિઃ કરણશ્ચ તત્ર યે સ્વયોગપર્યાસિ સર્વાઅપિ સમર્થા મિયન્તે ન અર્વાન્ તે લઘ્વિપર્યાસા યે પુનઃકરણાનિ શરીરેન્દ્રિયાદીનિ નિવર્તન્તઃ તે કરણપર્યાસા ઇતિ, નતુચાસ્યશરીરપર્યાસી ચ શરીરંભવિષ્યતિ કિં પ્રાગ્ અભિહિતેન શરીરનામ્ના ? નૈતદસ્તિ સાધ્યમેદાત્ તથા જયસોમકૃત બાલાવચોવમાં એમ લખ્યું છે.

૨૫૮ પ્ર૦—હ પર્યાસિતું સ્વરૂપ કહો.

૩૦—જે 'કર્મના ઉદયયી આરંભી પર્યાસિ પૂરી કર્યા વિના ન મરે તે પર્યાસિનામકર્મ, તેણે એકેન્દ્રિયને ચાર

जाने ते अमृति ४, कोटि तृणग्रहे ते क्षिप्र
 ५. कोटि शेषां ते वीर कर्षणे ६. कोटि धू-
 मदिक विने वरी अमृतादिक जाने ते सन्निग
 ७ तथा जे विग विना जाने ते अमिग ८, एक
 मंदेहायो जाने ते मंदिग्य कर्षण ९. मंदेह रहित
 जाने ते अमंदिग्य १०. कोटिकेला कर्षुं ते धीजी-
 वेत्ताए अमकटे ते जान ते द्रव कर्षण ११, को-
 टिक धांगार जगावे जान ते अमृ १२, एम
 अवग्रहादिक २८ मेद ते द्रव गुणा कम्मा ३३६
 मेद थाप एट्टा भुवनिधितना मेद तथा अमृ-
 निधितना ४ मेद ते १ आत्मानिकीबुद्धि, २
 मनसिकीबुद्धि, ३ कर्माया ते कर्मनिकीबुद्धि, ४
 परमाणिया ते परिणानिकीबुद्धि, एवं ते अमृ-
 निधित मंदे मया मनिजानना ३४० मेद कर्म-
 धनी शीका मन्दे कटा छे.

४० प्र०—ज्योतिष द्रवनामां कया जीवो न उरजे ?

उ०—पतवगा मूचना लह्या वज्रनिपद मये कर्षुं छे के
 ज्योतिषि देवतानांहे मंदूच्छिममहृष्यअमंशियो तथा
 निषव अमंशियो सन्नुच्छिम असंख्यात आयुष्य-
 वाट्टा सुगटिया पंती तथा अंतर्द्वीप सुगटिया
 महृष्य एट्टा मांहेयी आत्थ्यो ज्योतिषि देवतापणे
 न उरजे.

प्र०—एक सोजनहुं प्रमाण पम्माद्वी मांहीने जी रीते
 धाय छे ? ते कहो.

ए गाथानो गुरुगमयी अर्थ धारज्यो. सम्यग्दृष्टिने उदयस्थिति प्रतियोबंध होय. पण आत्मप्रतियोबंध न होय.

२६१ प्र०—छद्मस्थ कोने कहे छे ?

उ०—छाद्यते केवलज्ञानदर्शने आत्मनः अनेनेतिछद्म-ज्ञानावरणं दर्शनावरणं मोहनीयान्तरायकर्मोदयेसति तस्य केवलज्ञानदर्शनस्यानुत्पादात् तदपगमानन्तरं चोत्पादात् ज्ञानावरणादिछद्मानि तिष्ठतीतिछद्मस्थः ॥ केवलज्ञान विना बाकीनां चार ज्ञान प्रगटतां पण छद्मस्थ गणाय छे.

२६२ प्र०—मुनिने अप्रमत्तदशाए समय समय अनंनगुणविशुद्धि कही छे ते शी रीते ?

उ०—आत्मोपयोग एकाग्रध्यान भणी मुनिने आत्मप्रदेशो रहेल अनंतीकर्मवर्गणानी निर्जरा थनां आत्मानां अनंती विशुद्धि समय समय थाय छे.

२६३ प्र०—आहारकआहारक मिश्र जीव किम करे ?

उ०—जेवारे पूर्वघरे संदेह पुछवा निमित्ते आहारवर्शरी मोक्खुं होय निहा ज्ञानवंत नहीं निवारे निहायी बली बीखुं आहारक करे ते करती बेलाए पूर्वअ-हारक संवाते मिश्र होय ते माटे. इति भावार्थ ।

२६४ प्र०—सिद्धने अफुसमाण के फुसमाण गति शी त्ति समजवी ?

उ०—एक समयमां समधेनिना सर्वआकाशप्रदेश, १-

काटनां लेटला ममयमा ने पन्थ खर्च धाप वेव्या
 कालने एकवाडगुडागन्धोपम कहिण ने ममयमा
 कहिए. केमके वाज्यादगुडागन्धोपम धाप माय पणी
 ते वाज्यादगुडागन्धोपम एक एकना अमयानागुडा क-
 लिए. अने ने कल्यनागुडा ममय ममय काटना
 लेटला काळमा खर्च धाप लेटला ममयने एक
 सुभजगुडागन्धोपम कहिण. तवा तवा कोडाकोडा-
 गुडागन्धोपम एक अमयानागुडागन्धोपम प्रमाणे
 तिष्ठालोके दोंय अने ममय अमय से २ पडा
 पर्वोक्त वाज्यादगुडा एक एकने मो मो वग्ने काटना
 ज्याने खर्च धाप लेटला ममयने एक वाज्यादगुडाग-
 न्धोपम कहिए. अने ने वाज्यादगुडागन्धोपम अमयानागुडा
 कल्पिने प्रत्येक खड मो मो वग्ने काटनां लेटला
 ममयमा पन्थ खर्च धाप लेटला वगवने एक सु-
 भजगुडागन्धोपम कहिए. नेवा दमकोडाकोडागन्धोपम
 एक मागणेपम. नेवा दमकोडाकोडागन्धोपम
 एक अवमर्पिणा ने उमर्पिणी काळ: हे हे ममयने
 वासकोडाकोडागन्धोपम प्रमाण एक काळमा
 एवा अनंताकाळचेक एक सुभजगुडागन्धोपम
 माग. आ जीव संसार मये निगुडागन्धोपम
 जन्म मरण करतो कर्तो अकर्म निगुडागन्धोपम
 पीयतो, कोइ महागुडागन्धोपम
 नदी गोळपापागला अमयानागुडागन्धोपम
 अमयानागुडागन्धोपम एवा अमय अमय ममयानागुडागन्धोपम
 निगोणी देहसुद्धि अमयानागुडागन्धोपम अमय अमय

अथ प्रास्ताविक गाथा—

कालेसुपत्तदाणं, समत्तविमुद्धिवोहिलाभं च ।
 अंते समाहिमरणं, अभव्वजीवा न पावंति ॥ १ ॥
 अखंडियचउत्थो, वयगहणाउ जोय गीपत्थो ।
 तस्स सगासे दंसण, वयगहणंसोहिगहणं च ॥ २ ॥
 कत्थय जीवो बलीओ, कत्थय कम्माइं हुंति बलीआइं ।
 जीवस्सय कम्मस्सय ॥ ३ ॥
 कालसहावोनिपइ, पुच्चकयंपुरसकार ए गंता ।
 मिच्छं तंतं चेवओ, समासओ होतिसमत्तं ॥ ४ ॥
 नव हि जीववहकरणं, करायण अणुमोदिय जोगेहि ।
 कालतिण्हिगुणीए, पाणीवहुस्सतेयाल ॥ ५ ॥ अरुपर्यः

साधुने पहेलावतना नवकोटी पच्चक्खाण छे पण
 तेहना भांगा २४३ थाय इम २७ करवाना २७
 कराववाना २७ अनुमोदवाने विपे निपेवे इम ८१
 थाय ते काले वणेगुणेगुणा विगुणाकरता २४३
 भेदे साधुने पच्चक्खाण होय जावजीवल्लो इत्यर्थः ।

२६७ प्र०—छ प्रकारना पुट्टलनुं स्वरूप कहो.

उ०—१ वादर ते खडी माटी पापण प्रमुख जान्ता,
 केमजे ते पदार्थोने छेदा थकां तेना खंडो पक्रमेक
 न रहे, पण भिन्नभिन्न नजरे देखाय छे, माटे वादर
 वादर ते पहेलो भेद, २ वादर ते घी, दूध, पाणी,
 तेल, मद्य, गोळ, खांड इत्यादिकना पुट्टलने वादर
 कहिये, केमजे तेमने छेदां थकां भिन्न न पाप
 पक्रमेक मटेलांज रहे छे. ३ वादरमूश्म ते नदी-

વાદમાં એકેદ્રિય કે પ્રમાદિ જીવ સમ્પાનમાન કમળ છે.
 એ અસંપાનજન્મરૂપિણી પ્રમાને હમ શ્રામ મૂઝ-
 પનો શાસ્ત્રને વિષે ઉપયોગી હોઈ નિત વાદ વદ્યા
 તે મૂઝનો સુગવાવચોચાર્ય હા પ્રાય ઘણો અદ્વા-
 પન્યોપનનો પ્રયોજન છે. હમ કોડાકોડા માગનેપમ
 એકકાલચક્ર તેને અને તે કાચચક્ર પુટલપગવર્ત
 હોઈ તે આટ પ્રકાશ છે તે ત્યાં જો જો. અમ્ય
 ગાપા-ઉદ્ધાર અદ્વિતિનં, પલિપતિહા મમય વા સમય
 સમય કિમવદાનેદીવોદહી. આડમમાડ પરિમાણ
 ॥ ૧ ॥ ॥ પાંચમે કમ્ ઇન્દ્રે ઉત્ત.

૨૪૩ પ્ર૦-આત્મમમઅવધાનઉપયોગમ્ ધ્યનરૂપ કેવી રીતે
 પમાય ?

૩૦-મોહવરો જીવ પમ્ભાવઅનુપાદિ પ્રવૃત્તિ કરે છે. મિથ્યા
 સુગ્ધની તૃણાણ મુખ્યો ધકો મમાર મમગ કરે છે,
 જ્યારે મોહન્ધિનિ ચટ ત્યારે પમ્પ્રવૃત્તિ છુટ, અને
 જ્યારે પમ્પ્રવૃત્તિ રૂટે ત્યાર વિષયધર્મી વિગ્ત
 બુદ્ધિ થાય. અન તેન કરી મનોગેવ થાય, કેમજે
 કાગ્ન વિના કાર્ય વનનું નયો. મનને મમવાનુ કોડ
 કાગ્ન કે ટામ ન હોવાથી મે મકલ્પ વિકલ્પ રમાના
 કરે ? જેમ તૃણ વિનાની મૂમિમાં છુટે ઉત્તર
 મૂમિના પહેજે અગ્નિ જેને વાટે, અર્થાન્ પોતાની
 મેટે ઉગમી જાય છે. તેમ વિષય વાંઝા ટટવાદ
 મન પોતાના મેટેજ રંધાપ અને મન રંધાપાવ
 મનની ચચઝા મટ, તેવારે મન એકાગ્ર થઈને અ

નામકર્મનો ઉદય ગુણઠાણા ૧૪ સુધી, ગોત્રકર્મનો ઉદય ગુણઠાણા ૧૪ મા સુધી, અંતરાયકર્મનો ઉદય ગુણઠાણા ૧૨ મા સુધી, જ્ઞાનાવરણીયકર્મની ઉદીરણા ૧૨ મા ગુણઠાણા સુધી, દર્શનાવરણીયકર્મની ઉદીરણા ૧૨ મા સુધી, વેદનીયકર્મની ઉદીરણા ૬ સુધી, મોહનીયની ૧૦ મા સુધી, આયુકર્મની ૬ સુધી, નામકર્મની ૧૩ મા સુધી, ગોત્રકર્મની ૧૩ મા સુધી, અંતરાયની ૧૨ સુધી, હવે જ્ઞાનાવરણીય કર્મની સત્તા ગુણઠાણા ૧૨ મા સુધી, દર્શનાવરણીય કર્મની સત્તા ૧૨ મા સુધી, વેદનીયકર્મની સત્તા ૧૪ મા સુધી, મોહનીયકર્મની સત્તા ૧૧ મા સુધી, આયુ-કર્મની સત્તા ૧૪ મા સુધી, નામકર્મની સત્તા ૧૪ મા સુધી, ગોત્રકર્મની સત્તા ૧૪ મા સુધી, અંતરાયકર્મની સત્તા ૧૨ મા સુધી હોય, एवं एवं ઉદય ઉદીરણાસત્તાનું સ્વરૂપ કશું છે. ए सर्व भाव केवलज्ञानी एकजीव स्वरूपे द्रव्य गुणपर्याये છે તેહવા અનંતાર્જીવ દેહે, એકેક જીવને અનંતાકર્મ જે રીતે છે તે દેહે, એકેક જીવને અનંતાભવ દેશે છે. એકેક જીવના અનંતાભવ દેશે છે, ભાવને પરિણામ હમ કેવલી સર્વભાવ આસ્તિનાસ્તિરૂપે જીમ છે તે તોમ જાણે તે દેહે इति भाव ।

૨૬૯ પ્ર०—અવિત્તમહાસ્કંધ તે શું ? અને તેનો સમુદ્વિગ્ન તથા કેવલીસમુદ્વિગ્ન કેવી રીતે થાય છે તેનું સ્વરૂપ કહો.

૨૪૪ પ્ર૦—ઉત્તર્ગ અને અપવાદ માર્ગ પરમાર્થે એકજ આત્માર્થિ-
પગારૂપ મોક્ષ સાધક દશાજ છે, તે શી રીતે ?

૩૦—ઉત્તર્ગમાર્ગ ઘણો વઝીળ, ધોરતપસ્યા શુદ્ધમજ્જ-
ધર્માદિ પાઠે, લિનકલ્પિયને પ્રવૃત્તે તે જાગવો, અને
અપવાદમાર્ગ તે પૂર્વોક્ત ઉત્તર્ગની અપેક્ષાએ એટલે
જ્યારે તે ઉત્તર્ગદશામાં ન ટકી શકાય, ત્યારે તેમાં
પાઠા સ્થિર થવાને માટે, જે કાંઈક કોમલ
માર્ગનું અવલંબન સાધનાદિ કરવું એટલે મુનિ પંચ-
મહાવ્રત શુદ્ધ પાઠે, ઉગ્રવિહાર તપસ્યાદિ કરી શ-
રીર માઠે, જેવી વિષય કરાયાદિ મોહવાસના માઠે,
શિષ્ય, ગચ્છ, શાસ્ત્રાદિની ધારણા કરે, તે પ્રત્યે પર-
સ્પર સ્વાધ્યાય કરે કરાવે, ભવ્યપ્રાગીઓને ધર્મો-
પદેશ આપી સ્વપર મહાનિર્મલતા કરે કરાવે, પોતે
ઉત્તમ માર્ગે ચાલે ધીજાને ચલાવે, અને ચાલતા હોય
તેને અનુમોદનરૂપ ઉપદેશ એટલે સહાપતાદિ દડ
સ્થિર કરે, દર્યાદિ અપવાદમાર્ગનું સેવન કરી,
મુનિ પાઠા ઉત્તર્ગમાર્ગમાં લીન રહે છે, એમ પરમાર્થે
ઉત્તર્ગ અને અપવાદમાર્ગો આત્માર્થોજ છે, ઉભય
માર્ગ શાસ્ત્રાનુસાર છે, પણ જે નિષ્કારણ દૂષિત
માર્ગનું સેવન કરે, અને કહે જે અમે ઉત્તર્ગને માટે
અપવાદ સેવીએ છીએ, તે ચારિત્રધાર્તાની મિથ્યા વાત
છે, કેમજે મુનિને કોઈ અતિચારરૂપ દૂષણ પ્રાસં-
ગિક લાગીજવારૂપ સંભવ છે, પણ મન ધક્કી અ-
તિચાર સેવનકારરૂપ પ્રમાદાદિ કદાપિ વાઠે ન

અને એક વરસમાં ૪ કોડ, ૭ લાખ, ૪૮ હજાર, અને ૮૦૦ ગણતાં તેને વિષે નિગોદીઓ જીવે ૭૦ કોડી ૭૭ લાખ ૮૮ હજાર અને ૮૦૦ વાર જન્મમરણરૂપ ભવ કરે, એવા ભવ પૂર્વે આ જીવે અસંખ્યાતેકાલે અસંખ્યાતા અધિક ભવ કીધા, એમ અનંતાકાલે અનંતા ભવ કીધા, અનંતા અતીતકાલમાં અનંતાઅનંત ભવ કર્યા, તે શ્રી વીતરાગ પરમાત્માનું વચન સદહિને, હે ચેતન ! તું મનમાં કાંઈક પાપનો ઘાસ આળ અને આ તારા પોતાના જીવની દયા ચિંતવીને તેને આવા ભયંકર જન્મમરણના ફેરામાંથી મુક્ત કરવાનો શ્રીજિન પ્રણીત માર્ગ છે, તેને અપ્રમત્તપણે યથાર્થ આદર. ઇતિભાવ. જૂની પ્રતિમા નીચે પ્રમાણે પાઠ છે. તથા એક ગોલામાંહે અસંખ્યાતિ નિગોદ છે. નિગોદશરીર એકશરીરે અનંતા જીવ છે, એટલે અનંતે જીવે મળીને એક શરીર બાંધ્યું છે, આપ આપણા તેજસકાર્મણ જૂદા છે. ઔદારિક એક છે. સાથે આહારનિહાર સાથે મરણ ૨૫૬ આવલીનો આયુ ભોગવી પર્યાપ્તિ પૂરી કરીને મરે તેહની નિશ્ચાએ વીજા કોઈ અપર્યાપ્તિ હોય નહીં તે અનંત કેટલા છે ? જેટલા કંદમૂલ મળ્યે અનંતા છે તે કંદમૂલ ચૌદરાજ પ્રમાણે ઢગ કરીએ તેમાંહે પણ સૂક્ષ્મનિગોદના એકશરીરના અનંતા નિકલ્યા તેમાંહે ન સમાય એહના અનંતાઅનંત ભવ ઘણા છે. તિહાંના નિકલ્યા તેમાંહેજ સમાય, તથા કંદમૂલના તે ચાદરનિગોદિયા છે વ્યવહારાશિ-

પ્રક્રમિ તથા નિરુપક્રમિભેદે જવન્યથી અંતર્મુદ્ધૂત
 અને અનુક્રમ રેરે સાગરોપમ મુર્ધનું અધ્યવસાપની
 તારતમ્યનાણ મિત્ર મિત્ર જીવને નાનાવિધ ચંચાલ છે;
 ત્યાં દેવતા નારક્ષીને આ ભવ આયુ હમાસ ધા-
 વતાં ધાર્કી રહેતાં પરમવાયુ ચંચાલ, તથા યુગલિક
 મનુષ્યો તથા તિર્થંચ તેમજ તીર્થંચાદિ ત્રિષષ્ટિ શ-
 લાકાણુરુપ અને ચરમશરીરી પુટલાનું આયુ નિરુ-
 પક્રમિ ચંચાલ, રોપને સોપક્રમી આયુચંચ હોય, ત્યાં
 ઉપક્રમ પુટલે ઉપવાનાદિ કારણ વિશેષે આયુ ચૂટે,
 પૂર્વો મંદ મંદનગદિ પરિણામવિશેષે જીવે આયુચંચ
 કર્ષો હોય, તેવો ઉપક્રમ પગ આયુના ચંચની સાથેજ
 ચંચાલ છે, પૃથ્વી જેમ તેલે કરીને ઘાટ સહિત સંપૂર્ણ
 રીતે દીવાનું કોઈકું ભરેલું હોય, તે દીવાને કોઈ-
 પણ પવનાદિ ઉપવાન ન લાગે તો તો તે ઠેઠ મુર્ધા
 મારી રીતે રહે છે, નહિ તો પવનના એક સસ્ત્ર સ-
 પાટાઃ હલે તેલે અને ઘાટે ટરી પણ જાય, એમ
 મોપક્રમ આયુના ચંચ પણ પૂર્વાંજ ઢીલાં જાણવાં, તે
 વ્યવહારે વિષ, શસ્ત્ર, અકસ્માતાદિ સાત કારણે ચૂટે
 છે, પણ નિશ્ચયે તો જીવે તેવીજ રીતનું તેટલાજ
 સમયવાચ્છનું ચાંચેલું જ્ઞાનીની દૃષ્ટિ દીઠેલું ભોગવે
 છે, એક સમયમાત્ર પણ આવું પાછું કરવાને કોઈ
 પણ સમર્થ નથી; દેવ નારક્ષીઆદિ શિવાયના સોપ-
 ક્રમી આયુચંચ પ્રાગીજો ઘનું કરીને પોતાના ભવ
 આયુના અંતમાં અંતર્મુદ્ધૂત ધાવનાં પરમવ આયુ ચાંચે
 છે, તે ચાંચનાં જીવને અંતર્મુદ્ધૂત લાગે છે, તે ચંચ

નિગોદમાંથી નીકળી વ્યવહારાશીમાં આવે તથા વ્યવહારાશીયા જીવ પાછા નિગોદગોલકમાં જાય તો તે એકાદિથી માંડી ઉત્કૃષ્ટ અનંતા સુધી જાય, એમ વ્યવહારાશીયા નીકળે તો ઉત્કૃષ્ટ અનંતા નીકળે, પણ અવ્યવહારાશીયા તો ઉત્કૃષ્ટ ૧૦૮ નીકળે, તેમાં ભવ્ય અને અભવ્ય વેડ હોય તે સૂક્ષ્મ નિગોદના અનંતા નીકળ્યાનાદ નિગોદ-માંહે સમાય, બીજામાંહે નહિ, તથા એકસૂક્ષ્મ નિગોદ-માંહે અનંતા જીવ કેટલા છે? તોકે ત્રણ કાલના લે-ટલા સમય અનંતા છે, તેથી અનંતા જીવ એક નિગોદ-માંહી છે, તેથી જ્યારે કેવળી ભગવંતને સિદ્ધના જીવની સંખ્યા પુછીએ, ત્યારે કહે છે કે એક નિગોદને અનંતમે ભાગે સિદ્ધમાં જીવો છે, એમ જ્યારે પુછીએ ત્યારે જવાબ મળે, કેમ જે પૂર્વોક્ત નિગોદઅનંતાનું સ્વરૂપ વિ-ચારતાં એ વાત યથાર્થ વિવેકીને સમજમાં આવે, માટે ઉત્તમજીવે શ્રીવીતરાગ પરમાત્માનું વચન સદા સર્વદા સદ્દહવા યોગ્ય છે, આપણી બુદ્ધિની મંદતાને ઊંધે નિરોગી, નિર્મમ વીતરાગ પ્રમુખા વચનમાં સંદેહ લાવવો નહિ, કેમ જે એમણે તો પોતાના જ્ઞાનમાં દિહું તેજ કહ્યું છે અને તેજ સત્ય છે. ચૂની પ્રતિમા નીચે પ્રમાણે પાઠ છે. વ્યવહારાશીયા શાદરનિગોદમાંહે જે અનંતા છે તે કરી કર્મની બદ્ધ લતાએ સૂક્ષ્મનિગોદ ગોલકમાંહે જાયે તે સિતેર કોડાકોડી સાગરોપમ સુધી તિહાં રહે વળી પાછા કંદાદિક સાધારણમાંહે આવે હમ સંબંધે સૂક્ષ્મના

३, आरंभिकी ४, मायाप्रत्ययिकी ५, ए पांच क्रियावर्ती जीवोतुं अल्पबहुत्व कहो.

उ०—निष्पान्दप्रत्ययिकीक्रियावाळा सर्वयी थोडा; १ ते थकी अपचस्त्रवागीक्रियावंतजीव असंख्यातगुणा अधिक केमले तेमां अविरति भज्या; २ ते थकी परिग्रहिकीक्रियावंतजीवो असंख्यातगुणाधिक ले भगी तेमां देशविरति भज्या माटे; ३ ते थकी आरंभिकीक्रियावंत असंख्यातगुणाधिक ले भगी सर्वविरति छद्वा गुणटाणाना मुनि तेमां भजे तेथी; ४ मायाप्रत्ययिकीक्रियावंत तेथी मंद्यातगुणाधिक ले भगी तेमां नवमा गुणटाणावर्ति मुनि बध्या तेथी. ए भाव पत्रवगानृषमत्ये छे. इति ।

२५० प्र०—देवगतिने विषे छ छेद्या आसरी अल्पबहुत्व कहो.

उ०—१ शुद्धछेद्यावंतदेवताओ सर्वयी थोडा, २ ते थकी पद्मछेद्यावंत अमंख्यातगुणाधिक, ३ तेथी कृष्णछेद्यावंत अमंख्यातगुणाधिक, ४ ते थकी नीलछेद्यावंत असंख्यातगुणाधिक, ५ ते थकी कापोतछेद्यावंत असंख्यातगुणाधिक, ६ ते थकी तेजो-छेद्यावंत ज्योतिर्पीदेवो अमंख्यातगुणाधिक जाणवा.

२५१ प्र०—सोपक्रमिआयुषवंतजीव आयु पुरुं भोगवर्ता थकां पण अकाळे घेवर्जाविषाओववरोविषा—॥ मरण पाम्यो एम कहे छे तेतुं शुं समजवुं ?

उ०—जेम राजाण कोइएक चोरने पकडीने गळीये के फांसीए दीथो, त्यां ते जीवे सर्व आयु कर्मनां दळ

તો અનંતા સુધી એકસમયે નિકળે પણ અગ્ય-
 હારિયા તે એકસમયે ઉત્કૃષ્ટે ૧૦૮ નિકળે તેમાં
 ભવ્ય અભવ્ય બે હોય. તે સૂક્ષ્મનિગોદના અનંતા
 નિકળ્યા બાદરમાંહિ સમાય વીજામાં નહીં, તથા એક
 સૂક્ષ્મનિગોદમાંહે અનંતાર્જીવ કેટલા છે તે ત્રણ
 કાલના સમય અનંતા છે તેહથી અનંતાર્જીવ એક
 નિગોદમાંહે છે, તેનેકરી જેવારેજેવારે પુછીએ તેવારે
 જિનેશ્વર કહે છે જે “એકસ્સનિગોઅસ્સ અણંત તમો
 ભાગો ય સિદ્ધિગાઓ” એટલે સૂક્ષ્મનિગોદથી વાદ-
 નિગોદમાંહે નિરંતર આવે છે તે તે આવે તો એક-
 સમયે ૧૦૮ સુધી ઉત્કૃષ્ટે આવે તથાચોક્ત-
 સિજ્ઞંતિ ય તિપાખલ્લ, ઇહય વવહારસાસિમજ્ઞાઓ ।
 ઇનિઅણાઈવણસ્સઈમજ્ઞાઓ, તિત્તિયાચેવ ॥ ૧ ॥
 ઇતિશ્રીભુવનભાનુકેવલી ચરિત્રમવ્યે ઉક્તં. એમ નિગોદનો
 વિચાર લખ્યો છે.

૨૭૨ પ્ર૦—સિદ્ધશિલાનું કિંચિત્ સ્વરૂપ વરણો.

૩૦—જેમ સાબુનો ગોળો ઉપર જાડપણે સમો અને નીચે
 ટેકારારૂપે વિસ્તરનો તેમ અથવા ડાંબી. ડાંબી રાખેલ
 અર્ધચંદ્રઆકારે, શ્વેત, સુવર્ણમય, સ્પટિકરત્નમય
 સરસી નિર્મલ મવ્યે આટજોજન જાડી પરિવિ-
 વિસ્તારમાં ૪૫ લાખ જોજન પ્રમાણે અર્ધદ્વીપરૂપ
 મનુષ્યક્ષેત્રની ઉપરે ઢાંકણ સમાન, છેટે જાતાં
 માણીની પાંચ સમાન પાતળી, લોકના અગ્રભાગે
 રહેલી અતિનિર્મલ સિદ્ધશિલા શોભી રહી છે, જેની
 ઉપર ૧ ગાઉએ એટલે એક ગાઉને છટે ભાગે અનંતા

७०-गाथा—

आहारमपरिग्राह, नेहन्तह कोहनान्नापाए ।
 लोहोहलोगत्तया, दत्तलाहुंविस्तयेति ॥ १ ॥
 सहस्रहोहत्ता, विविनेच्छादज्ज तमुनेयया ।
 लोने तहवन्मत्ता, सोलम ए हुंति मयएस्सु ॥ २ ॥

२५४ प्र०-इहा संज्ञा कया कया जीवोनां छे.

७०-गाथा—

स्वस्वान्नजडाहणे, संकोपनीयानएण संकुपइ ।
 नीपतंतुएण वेइइ, वलीकखेण परिग्राहेप ॥ ३ ॥
 इत्थीपरिग्गेण, कुम्बकनमनोरुलंणी नेहने ।
 तहकोकनदस्मकंदो, हुकरोमुपइ कोइए ॥ ४ ॥
 मानेण इइइत्तंणी, च्छापई वड्डी फटईमापाए ।
 लोहोवाडपत्ता, खिवंउमडे धनाउवति ॥ ५ ॥
 रणोए संकोओ, कनडानं होइलोगत्ताह ।
 ओहो च्छंसु मनां, वडंति त्खेसु वड्डीओ ॥ ६ ॥
 इति १० संज्ञाना उदाहरण ।

२५५ प्र०-जडार भावदग्गा तथा जडार इन्द्रदत्तात् स्वरूप
 कहो.

७०-उक्ता गाथा—

तिरियामज्जकाया, नह अग्गनांपाय चउणे ।
 देवाप नेइया-जडारमभावत्तीओ ॥ १ ॥
 वेरेन्द्रिय, तेरेन्द्रिय, बोरेन्द्रिय, पंचेन्द्रिय, ए द्वा
 तथा तमृच्छिननदुप्य कर्ममृनिजा अकर्ममृनिजा

કરે છે, એ મધના એકટીપાની તૃષ્ણામાં પોતાની આસપાસ અનંતગણું વ્યાપી રહેલું દુઃખ હિસાબમાં ગણતો નથી, તેમ સ્ત્રીસેવનમાં જાણે સાક્ષાત્ અમૃતસાર મહાસ્વાદિષ્ટભોજન પ્રાપ્ત ન થયું હોય, તેવો લોહુપી થયો થકો મુંડ સુકરની પેઠે નિજ સ્વરૂપને તદ્દન વિસારીને અથવા ઉવેચીને સ્વર્ગ સ્વર્ણવાના સ્વાદના પરે અથવા મથુલિપ્ત સ્વદગધારાને ચાટવાની પરે પ્રથમ સેવન કરતાં સુખ વેદે, અને પાછળથી તત્કાલ એકક્ષણવારમાં શરીર વીર્ય ક્ષય થતાં વામરા જેવો થડપડી નિર્માલ્ય નૃપ-સકરૂપ અનુભવે છે, અને ત્યારેજ તે પોતાની મુંડસુકરપણાની નિર્લેજ્જ બાલચેષ્ટાને અંતરદષ્ટિએ ધિક્કારે છે, તેમ આ સંસારને વિષે ચક્રવર્તિ આદિનાં વિષયનાં ઉત્કૃષ્ટ પૌદ્ગલિક સુખ નર્કાદિકને વિષે તેના વિપાકકાલ આગલ તુચ્છ અલ્પકાલિક ક્ષણિક છે; છતાં હા ! इति खेदे आ भवनी अनादि कालनी विषय वासना जाणताने પણ બાલરૂપ કરનાર એવી મહામોહમય પ્રવલ્લતાર્થી ચેતનને સાવધાન રહેવાનું છે, જુઓ વારમા બ્રહ્મદત્ત ચક્રવર્તિનું આયુષ્ય માત્ર ૭૦૦ વર્સનું હતું તે ભોગવીને નરકે ગયો, તિહા ૩૩ સાગરનું આણુ ભોગવે છે. તેટલો કાલ વિષયસુખ ભોગવ્યા તે ઉપર કેટલું દુઃખ તેહની વિગત વર્ષ ૧૦૦ દિવસ ૩૬૦૦૦ થાય તેવારે ૭૦૦ વર્ષના દિવસ ૨૫૨૦૦૦ થાય

ત્રિગુણેન્દ્રિય તથા અર્મણીપંચેન્દ્રિયને ભાષા હોય. સંજ્ઞીપંચેન્દ્રિયને મન હોય. ઉત્પત્તિ પ્રથમ સમયથી આરંભી પર્યાપ્તિ પરી કર્યા વિના ન મરે. પરી કરીને મરે તે લઘિઅપર્યાપ્તો જાણવો. શરીર હિન્દ્રિય પર્યાપ્તિ પરી ન થાય ત્યાં સુધી તેને અકરુણપર્યાપ્તો કહેવો. અથવા જે જે પર્યાપ્તિ પૂર્ણ નથી થઈ તેની અપેક્ષાએ અકરુણપર્યાપ્તો જાણવો. જે જે પર્યાપ્તિ પરી કરી તે અપેક્ષાએ કરુણપર્યાપ્તો જાણવો. જે કર્મના ઉદયે આરંભેલી પર્યાપ્તિ પૂર્ણ કર્યા વિના મરે તે લઘિઅપર્યાપ્તિ નામકર્મ પુદ્ગલના ઉપચયથી થયો પુદ્ગલ પરિણમન તેનું શક્તિ વિશેષ ને પર્યાપ્તિ વિષય મેદે છે.

૨૫૯ પ્ર૦-પર્યાપ્તિ ને પ્રાણમાં શો ફેર છે ?

ઉ૦-પર્યાપ્તિ તે ઉપજતીવેલાં હોય અને પ્રાણ તે જાવજીવ લગે હોય.

૨૬૦ પ્ર૦-સમ્યગ્દર્શિની કેવી દગા હોય ?

ઉ૦-ગાથા

ચંચોઅવિરહ્હેતુ. જાણતો મગદોમવચ્ચ ।

વિરહ્સુહ દુચ્છતો. વિરહ કાઠ ચ અગમ્યો ॥ ૧ ॥

એસ અમત્રયમ્મો નિદત્તોપાવકમ્મકરુણચ ।

અદિગયજાવાજાવાં. અચલિયદિદ્દાપલિયમોહો ॥ ૨ ॥

સમ્મદસામમદિઓ, મિણ્હંતોવિરહ્મપ્પસાતિપ્પ ।

એગવહ્પચરમો, અણ્ણમહ્મિત્તિત્તિદેસજ્જં ॥ ૩ ॥

ઢાળાની થ્રેણિયુ ઘડે અને સ્વરૂપાચરણ ચારિત્રરૂપ શુદ્ધાત્મો-
પયોગ તીવ્ર વર્તે.

૨૭૧ પ્ર૦—મિથ્યાદૃષ્ટિ અને સમ્યગ્દૃષ્ટિના આચાર તથા ઉપયોગને
સરસાવો.

૩૦—મિથ્યાદૃષ્ટિજીવને શુભાચાર હોય પણ શુભોપયોગ
ન હોય, અને સમ્યગ્દૃષ્ટિજીવને શુદ્ધોપયોગ હોય
તેને શુભોપયોગ આચરણરૂપે હોય પણ આદરણ ન
હોય, અને મિથ્યાદૃષ્ટિજીવને શુભઆચારરૂપ હોય,
પણ તે અશુદ્ધોપયોગના ઘરનો અશુભોપયોગ હોય
છતાં તેને શુભોપયોગ ઉપચારે કહિયે.

૨૭૬ પ્ર૦—યુગપ્રધાનના ગુણો કહો.

૩૦—યુગપ્રધાનના ગુણો ૧૪ છે. તથા ગાથા—

પઢિસ્ત્રોતેયસિ, યુગપ્રધાનગમોમહુવક્ષો ।

ગંભીરોર્થામનો, ઉચ્ચસરગેયઆચરિઓ ॥ ૧ ॥

અપરિસ્સવિસામો, સંગદૃષ્ટિઓ અમિગદૃષ્ટિ ॥

અવિકલ્પનોઅચરનો, પશંતદિપઓગુરુહોઈ ॥૨॥

એવં ચતુર્દશગુણા ભવન્તિ ।

૨૭૭ પ્ર૦—કયા ટેકાને પ્રગયોયો કરી.

૩૦—મદ્રચાટુર્નાર્તકૃત ઓચનિર્મિત્તનાં ૭૨ મી ગદ્યનાં

પ્રગયોયો કરી કરી છે. યથા—

અરમ્મનંતુમાઓ, જિગેરદ્રંગુલ્લપમેનં ।

વિદિપ્તુર્વિદિપ્તેહા, વાચમવિદિપ્તમોનય ॥ ૧ ॥

૨૭૮ પ્ર૦—નવગ્રાન અને અનગ્રાનનું શું જન્મ છે ?

सतो जीव सिद्धि गतिषु जाय. एषा वचसा विषम
श्रेणिना आकाशप्रदेश न परमे माट ते अपेक्षाए
सिद्धिनी अप्रमत्तागति कहीए. तथा समश्रेणि
आकाशप्रदेश परमनो परमनो जाय. ते अपेक्षाए
क्षेत्राधिकसमागति कहीए. अने एक समपथी
दीजा समपथ . . . न परमे ते माट आधि
अप्रमत्तागति कहे छे.

२६५ प्र०-प्रणवकाणा पहिलो दृष्टान्त समजावो.

उ०-विश्रमा ते स्वभावे को निसिन्न गर्मी तदाका
षाप. चेम इन्द्रियमात्र . . . प्रयोगमा ते
जीव व्यापार. उद्यम कर्मान च निगने. चेम भवन.
धरपट्टादि. ३ मिश्रण न काइव . . . स्वभाव अन
काइव प्रयोगे चेम ते मागम जुनो पटो बांन्यो
अथवा जन्म . . . इन्द्रियमा पहिलोन
जन्म . . . स्वभाव कहाउ. अन बचनकर्म ते
मनस्यता प्रयो. . . एम स्वभाव अन
प्रयोगे मर्त्य बन्तुन मिश्रण दृष्ट कहे छे.

२६६ प्र०-श्रीनीयकना जन्मदिवसक्याक बगवत माते नरके
केटहु अजवाय गय न कटो.

उ०-पहेली नरके सूर्यसमान उद्योत, २ बीजीए बादके
टांकिला सूर्यसमान, ३ बीजीए पूनमना चंद्रसमान,
४ चौर्याए बादके टांकिला चंद्रमासमान, ५ पांच-
मीए ग्रहोना उद्योत समान, ६ छठीए नक्षत्रना
उद्योत समान, ७ सातमीए ताराना उद्योत समान.

स्त्री छाया छायां छायाडो दूमाडा शगेरेना पट्टो
नजरे देखाय छे. पग हाथमां ग्रहवाय नदि.
माटे बाढमूश्म. ४ मूश्मवादा ते गंध. ११.
स्पर्श शब्दादिकना पुटलो आंखे देखाना नपी, पंतु
स्पर्शादिके लक्षणे जगाय छे, माटे तेने सूक्ष्मवादा
कहिण. ५ सूक्ष्म ते अष्टकर्मवर्गगाना पुटलो वा
स्पर्शवाडा छे ते नजर देखाना नपी माटे: ६ सू-
क्ष्ममूश्म ते छोटो सुदृश्यमापुटल ते ते गंध-
वाडा अप्यंतमूश्म छे माटे ७ रीते ३ प्रकृतिना
पुटल संमागमले व्यापन रहा छे तेम ३ कालना
जीव व्यापन रहा छे तेम जगज

६८ प्र०—ज्ञानावर्गीयादिकर्मनो बंध. उदय. उदाग्ग. मना
केटला गुणटाया सुधी होय.

उ०—ज्ञानावर्गीयनो बंध गुणटाया १० मा सुधी दर्शनावर्गी-
यनो बंध १० मा सुधी. वेदनायनो बंध गुणटाया
१२ मा सुधी. मोहनायनो बंध गुणटाया नवमा
सुधी, आशुर्कर्मनो बंध गुणटाया सावना सुधी. नाम-
कर्मनो बंध गुणटाया १० सुधी. गोत्रकर्मनो बंध
गुणटाया दशना सुधी. जनपदकर्मनो बंध गुणटाया
दशना सुधी. हवे ज्ञानावर्गीयकर्मनो उदय गुणटाया
१२ मा सुधी. दर्शनावर्गीयकर्मनो उदय गुणटाया
१२ मा सुधी. वेदनायकर्मनो उदय गुणटाया १४
मा सुधी, मोहनायकर्मनो उदय गुणटाया १० मा
सुधी, आशुर्कर्मनो उदय गुणटाया १४ मा सुधी,

ળોઠી), ૩ ગુંજાનો એક વાલ, સોઝવાલનો એક
ગદીઆળો, દશગદીઆળે એક પલ, દોઢસોપલે
એકમળ, દશમળની એકધડી, દશ ધડીનો એક
ભાર જાણવો.

૨૮૯ પ્ર૦—અઢારભારવનસ્પતિ કહેવાય છે ત્યાં ભારતું પ્રમાણ
કેટલું, તથા તે વનસ્પતિ અઢારભાર કહ્યું કહ્યું છે
તે કહો.

૩૦—૩ ક્રોડ, ૮૧ લાખ ૧૨ હજાર નવસેં સીતોતે
મળે એકવનસ્પતિભાર થાય છે, તથા પ્રત્યેક
જાતની વનસ્પતિનું એક એક પાન લઈને એકઠો
ઢગલો કરીએ, એ પ્રમાણમાં ચારભાર વનસ્પતિ
કેવળ ફુલમય છે, તથા આઠભાર વનસ્પતિ ફલ
ફુલપાનમય છે. તથા છભાર વનસ્પતિ વેલની છે,
એમ એકંદર ૧૮ ભાર વનસ્પતિ જાણવી.

૨૯૦ પ્ર૦—મુનિરાજ કયા ચોવિસપરિગ્રહના ત્યાગી હોય.

૩૦—ક્ષેત્રવાસ્તુધનધાન્યદ્વિપદચતુષ્પદંયાનંશઙ્ગાસપનં માગ્દં
કુષ્પંચેતિ ચહિર્દશ, મિથ્યાન્વયેદદ્વાસ્યાદિપદક્રયાપ
ચતુષ્પદંરાગદ્વેષાવામ્પનરાઃચતુર્દશ ॥

૨૯૧ પ્ર૦—મહારોગ કેટલા તથા તેનો સંતાનપરિચાર કેટલો
કથો છે ?

૩૦—ચાર મોટા રોગ કહ્યા છે:—૧ જ્વાર, ૨ મગંદર, ૩
કોઢ, ૪ ધાતુજ્વર. તેની ચાર સ્ત્રીઓનાં નામ:—
તાવની સ્ત્રી નગ્મ. મગંદરની સ્ત્રી દેડકી, કોઢની સ્ત્રી
ધૂલ, ધાતુજ્વરની સ્ત્રી નિદ્રા. તથા તે પ્રત્યેક રોગનાં

७०-त्रिमदेशी परमाणुओना स्कंधधी मांडीने अमन्यपान
 मदेशीपास्कंधपर्यंत एकवटलस्कंध थाय. तेने
 वर्ग लोक पृगय नहि. वळी अनंतापरमाणुओम-
 छीने ले स्कंध बने तेथी पण लोक मयळो पृगय
 नहि. पण अनंतवाग्मपरमाणुओ एकस्कंध तेवा
 अनंतास्कंधमळे न्यारे ते अचित्तमहास्कंधरूप
 धाय. तेणेकरां चांदगजलोक पृगय ते आर्वी गीते-
 ते स्कंध विभ्रनापरिणामे परिणामीने केवळीसमु-
 द्घानती परे इंदूरूप वर्गने दिशि नया विदिशिमां
 विस्तीरि स्वदुआ पूर्ण चांदगज मूर्गा मूर्गीने पाळो
 केवळीसमुद्घानती पर मूर्गने स्कंधरूप धाय. ते
 स्कंध असंख्यानआकाशप्रदेशअवगाहीने गे. ते
 अचित्तमहास्कंधत्रेआमगी अर्डीद्रोपमाही करे. पण
 ते धर्की बाहेर न करे. जेम केवळी केवळी-
 समुद्घान अर्डीद्रोपमाहे कर. पण वहाय नहि.
 तेम ए पण जागवु नया केवळी पण केवळी
 समुद्घान करे तेवार पोताना जे आठ रुचक
 प्रदेश छे ते मेरुना मध्य जे रुचक प्रदेश छे, त्या
 जाय, रयापे, पछी न्यायी विस्तीरने मपूर्ण चांदगज-
 लोक पोताना आत्मप्रदेश पर. त्या प्रथम चांदगज-
 प्रमाण सिद्धो उचो इंदूरूप आत्मप्रदेश विस्तीरने पछी
 रव्याना चार मयान भागता पर कपाट आकारपने
 विस्तार, पछी मांडीना आनरा पुरे, ए सर्व समु-
 द्घानकिया केवळी भगवान् जेमहुं आपुण्व अल्प
 होय अने कर्म घणा रद्दा होय तेज केवळीभग-

હજારરૂપ વિકુવે, તેની આઠઅગ્રમહિપીઓ પ્રત્યેક
 ૧૬ હજારરૂપ વિકુવે, ત્યારે તે દિસાથે હંદનું
 આયુષ્ય જે ઘેસાગરોપમનું છે તેમાં ૨૨ થોડા-
 કોડી ૮૫ લાખ ૭૧ હજાર ચારસો અઢાલી-
 સ કોડી ૫૭ લાખ ૧૪ હજાર ઘસો છીપામી
 ઉપર આઠ ગુણી પૃથ્વી દેવાંગનાઓ પૃથ્વીના
 આયુષ્યમાંદિ થવે.

૨૧૩ પ્ર૦-પાંચ સ્થાવર, વિગલેન્દ્રિ, તથા પંચેન્દ્રિય કયાં કયાં હોય.

૩૦-પુરોન્દ્રિયપંચેન્દ્રિયા, ઉદ્દેહજેયતિરિયલોપ્ય ।
 વિગલેન્દ્રિયર્જીવાપુણ, તિરિયલોપ્સુ મુગેયનં ॥ ૧ ॥
 પુદ્ગલીઆવગણસ, ધારસકળેસુ સતપુદ્ગલીસુ ।
 પુદ્ગલીજા સિદ્ધસિદ્ધા, તેનગરિતિતિરિયલોપ ॥ ૨ ॥
 મુરલોપ વાવીમજ્જે, મજ્જનન્યીજાલયગર્જીવા ।
 મેધિજ્જેનઝવાધિ, યાધિઅભાવેજાલન્યી ॥ ૩ ॥

૨૧૪ પ્ર૦-નવાનિપાયાનું સ્વરૂપ તથા તે નિપાયાના કારણે
 કેવા હીનકચ્છની પ્રાપ્તિ થાય છે તે કહો.

૩૦-૧. ગજાદિક ચરાની દુચ્છા, ૨. અમન્ય ધરાની
 દુચ્છા, ૩. સ્ત્રી ધરાની દુચ્છા, ૪. દેવભોગની દુચ્છા,
 ૫. દેવીભોગની દુચ્છા, ૬. ભોગ ન પામવાનું નિર્ગત,
 ૭. શ્વાક ધરાની દુચ્છા, ૮. રક્તિ ધરાની દુચ્છા,
 ૯. વનમંદિર ધરાની દુચ્છાઅનિર્ગત; પ્રપન્ન
 ૩ નિપાયાના ધર્મી હુરંમરોવી થાય, પ્રાપ્ત થઈ
 સરદે નદિ. મનનનિપાયાના ધર્મને દેવદિગ્ધિ

સાંત તે પુ મધ્યને ૨, સાદિ અને સાંત તે સમક્ષિતી
પઢી પછે ચડે તેહને હોય ૨, સાદિ અને સાંત છે
તેહને જવન્યયાં અંતમુંદૂતું, ઉત્કૃષ્ઠો તો અર્દ્રપુ
પરાવર્ત જાણવો ૪. હવે વિભંગજ્ઞાનનો કાલ લક્ષણ
છીએ. જવન્ય તો પુક્તસમય, ઉત્કૃષ્ઠ સાગર ૨૨ જ્ઞાણો,
મનુષ્યનો આયુ પૂર્વકોડીનો પાછી સાતમી નરકે ઉ
ત્કૃષ્ઠે આડલે જાય પટલે પુક પૂર્વકોડને તેમજ
સાગર થાય, હવે પુ આટે જ્ઞાનનું આંતરુ થયે છે.
મતિજ્ઞાનનું આંતરુ જવન્યયાં અંતમુંદૂતનું હોય, ઉ
ત્કૃષ્ઠે અર્દ્રપુટલપરાવર્ત માટેનું હોય પુન પુને પ્રમાણે
શ્રુતજ્ઞાન અવધિમનઃપર્યયજ્ઞાનનું પણ આંતરુ જ
ણનું કેવલજ્ઞાનનું આંતરુ નથી, હવે મનિશ્રુતજ્ઞાનનું
આંતરું જવન્ય તો અંતમુંદૂતું ઉત્કૃષ્ઠ ૬૬ સાગરોન
જ્ઞાણેનું હોય, હવે વિભંગજ્ઞાનનું આંતરું જવન્ય
અંતમુંદૂતું ઉત્કૃષ્ઠ તો વનસ્પતિનો કાલ હિતિ માત્ર.

૨૧૭ પ્ર૦-સત્તરમકારના મરણનું સ્વરૂપ કહો.

૩૦-૧. સમયસમય આયુકર્મદળ રાવરાહ્ય મરણ, ૨.
સંસારીયુ મોગરાહ્ય મરણ, ૩. નાશદિ મરણ
ચમ્મ મરણ, પટલે ફરી તે મરણ મરણ ન થય
તે; ૪. પ્રતીતિ મરણ, ૫. પર્વતીઆનાં પેટે દિવિ
વિપયામક્ત મરણ, ૬. રાજ્ય મરણ રાજાનું
મરણ, ૭. ચમ્મશરીમી મરણ, ૮. અશિષ્ટિનિવ્યસ
દિના થાલ મરણ, ૯. મનશિર્વપર્વતના મરણ, ૧૦
ઉદ્ભવચરિયામના મરણ, ૧૧. દેશશાસિમા

बादगनिगोदमांहे आर वरी बाग्ना मूःममाहे जाय
 एम देस्यानके आवागमन कर्ना जीव उक्कशे
 रहे नो अर्डीपुट्टनपगवननपरदन रहे पडी पृथ्वी-
 आदिक स्थानके परमनो उचो आरीने मनस्य
 थाय, तीहां व्यवहाराशिपो भयजीव मामयी मजे
 बोधिबीज पानी सिद्धिवर. तथा वरी कोइ वा-
 दनाए इम कपु छे जे कंदमूलमायागमांदिपी
 जीव मूःमगोटकमांहे जाय नो उक्कशे कान रहे
 नो असंख्यानी उन्मर्षिनी अवमर्षिणी कान सुधी
 मूःमनिगोदना गोलकमांहे रहे. निहाय नंकळ्यो
 बादगनिगोदमांहे उक्कशे ७० कोडाकोट मागर
 सुधी रहे, एम सर्वे वे निगोः मर्त्त आवागमन
 कर्ना उक्कशे अर्डीपुट्टनपगवन सुधी व्यवहार
 गशिपो जीव निगोदमांहे रहे एकनिगोदनो गोलो
 अमंख्यानाआकाशप्रदेश अवगाहि ग्यो छे. तथा अ-
 व्यवहाराशिपो जे निगोदमांहे छे ते भवम्पिनिनी
 परिपक्वता सुधी उचा आवे ते एकममये केटला
 नांकळे * जेटला अर्डीपमांदिपी मकलकर्म
 खरावी एकममये जेटला सिद्धिवर तेटला मूःम
 निगोदमांदिपी निकळी व्यवहाराशिमां आवे एक
 समये एक, वे. धण उक्कशे एकसमये अर्डीपमांहे
 १०८ सिद्धिवर तेटला मूःमनिगोदमांदिपी निकळे
 व्यवहाराशिपो पाने तथा व्यवहाराशिपो निगो-
 दना गोलनांहे जाय तो एकसमये एक, वे, धण
 एम अनंता सुधी जाय ते व्यवहाराशिपो निकळे

गुण ८, आचार्यना ३६, "पंचिन्द्रियसंवरणो" इत्यादि
गाथा बेथी जागज्यो, उपाध्यायना २५ इग्यार अंग
भणे भणावे एम १२ उपांग भणे भणावे तथा घरण-
सित्तरि करणसित्तरि आरापे एवं २५. हवे सावुना
२७ गुण ते छवत पाले छकापरखवाले १२ पंचेन्द्रिपनो
नियह १७ लोभनियहसंचार १८ क्रोधनियहसमागुण
एवं १९ भावविशुद्ध २० पडिलेहणाविशुद्ध २१
संग्रहयोगयुक्त २२ मनवचनकायतुं कुशलपणं २५
शितादिक पीडानो सहवो २६ मरणांत उपसर्गनो
सहवो २७ ए सर्व मली १०८ गुण पंचपरमेष्ठिना
तेहनी नोकारवाली कहिए इत्यर्थः इति ।

प्र० ३०१-सावु सोएवसा पंचमहाव्रत पाले आने श्रावक सवा
वसाए पंचअण्व्रत पाले ते केवी रीते.

उ०-पहेलुं प्राणातिपात श्रावकने अण्व्रत तिहा दसा
श्रावकने वसा १। नी होय पांचस्यावर ते मुख ने
चादर एवं १० ते पर्याप्ताने अपर्याप्ता एवं २० एम एनि
रिते सावु सोवसाए पंचमहाव्रतपाले, श्रावकने पांचअ-
व्रतमलीने सवाच्छवसा इत्यर्थः; तथा वरी पांच
अण्व्रत श्रावकने होय तेहनो विवरो टगीए छीए
रपूलेवेदियादिक वसतीव निगमराव उनेनकणी न
हणे ए प्राणातिपात अण्व्रतनी दसा दसा १। नी
होय तं एवं टग्यु छे तेहया जो जो, तथा पीडा
अण्व्रत मल्ये आपने काजे स्वसावुने समस्तजीव रछा
वसा २० मुख ने चादर यमा १० कट्टमाने पने

सिद्धिमान्नाओ विगजे छे. नेमनं मागे विक्रम
शुद्धि नमस्कार हो.

२७६ प्र०-अइनहासिद्धिना नाम अर्थनर्तन कहो.

उ०-प्रपमलविना ते अर्थनर्तन हलवानुं धाय जननुप

उत्तर नपा कंटकउर नुनि चाटे पन छिटानना न
पाने १. पीजी वनिनासिद्धि नेहथो निह. मर्प.

देवनदुजादिक वरप धाय २. वंजं मयसिद्धि
परमधरपनं पाने परवनि इजादिक धजा अधिजी

अश्विविद्वे ३. बोयं कामसिद्धि नेहो अपन
बलननदहोय. धर्षपवनदिक उगइ अर्थनर्तन ४.

कनी होय ५. पचन महिमसिद्धि नेहो मोट
लावजोसह शरीर कर ६. उह अर्थनर्तन ७.

नाहनुं कुपुआ लेवट मय कनन मनमाय नपा
परवनायो निकटे अने नेने विनन नप ८. मा-

ननी पनकामवमसिद्धि नया लिहा उपयोग
दे लिहा ज्ञान निमं धनजन अवविज्ञानने नेने

७. आठनी प्रानसिद्धि नया मकर मोटवन्तु
मयजनने नेने ननिवन्तु नेने अवविज्ञाननर्तन

पन नेने ८. ९. अर्थनर्तन १०. अर्थनर्तन होय
तेहना अर्थनर्तन

प्र०-अनमाय सुख ज्ञान वृत्तक इत्ये व हो रीते ?

उ०-आ जेव आ मनमाय अन्तरह इत्ये विषया
भोगदिवने विने लुब्ध परो धरो मनुविदुआना
होते अनमाय सुख ज्ञान वृत्तक इत्ये भोगमा

पांच मोटकाजूटा ते सूक्ष्म ने बादर एवं १० ते
 उपयोगे ने अनुपयोगे एवं २० वसानुं मृषावाद सावु
 न बोले पण ध्रावकने १। वसानुं मृषावाद ध्रावकणी
 पले इति भाव । अथ अदत्तादानअणुव्रत ३ समस्त
 अदत्तविरमणसावुने २० वसा सूक्ष्म बादर मेद यइने
 वसा १० सराजनिग्रह ने निराजनिग्रहथी ५ आत्म-
 निमित्त परनिमित्तयी २॥ याव्युं तथा अणयाव्युं १।
 वसा तत्र गाथा—

सुदृढमयुलमदिन्नदाणं, निवरायदंडकारियं ।
 रायनिगहकारियंपुण, दुविहंकहियं गुरुजणेहिं ॥ १ ॥
 नविराहनिगहकरं, अप्पाणंमेयगं दुविहं ।
 दिन्नमदिन्नंच परं, भासियवं निउणबुद्धिहिं ॥ २ ॥

अदत्त पांच स्थूलजीव अदत्त १ जिन २ गुरु ३
 स्वामी ४ सागारिअदत्त ५ ते सूक्ष्म ने बादर एवं
 १० उपयोगे तथा अनुपयोगे एवं २० वीसगुणी
 ए इति । हवे मैथुनअणुव्रततुर्य ४ सावुने समस्त
 मैथुनविरमण २० मनवचनकाया ३ एवं १०
 स्वदारा परस्त्री करतां एवं पांच वेदया तथा परस्त्री
 २॥ कुमारी तथा अपरस्त्री १ । तत्र गाथा—

मणवयकायमेवुण, मविनिययअविर्इ ।
 ईत्थीओवेसापस्थीओ, कुमारीपरईत्थीनियमो य ॥१॥
 स्वदारा १ परस्त्री २ वेदया ३ दासी ४ कुमारी ५
 एवं ते मनवचन तथा कायाए करी एवं १० ते
 सुपने तथा जागृतपणे एवं वीस २० वसानो शी-

અણદિધું લેવા નિયમ સમસ્તઅદસાદાનપદ્મસ્ત્રાણ
 ૨૦ સુક્ષ્મવાદરમેદે ૧૦ સરાજનિગ્રહ નિરાજનિગ્રહ
 ૫ આત્મકાજનિગ્રહ પરકાજનિગ્રહ ૨॥ પિયારી દીધી
 પિયારીઅણદીધી ૧। એવં રાજનિગ્રહ પડે તેહનો
 પદ્મસ્ત્રાણ તે સરાજનિગ્રહમાંહિ લે મેદ એક આત્મ-
 રાજનિગ્રહ પરરાજનિગ્રહ કહિયુ, હવે તે આત્મરાજ-
 નિગ્રહ તે મોકલ્યો, પરરાજનિગ્રહનું પદ્મસ્ત્રાણ, હવે
 પરરાજનિગ્રહના લે મેદ તે કિયા ? એક પિયારી
 દીધી, પીયારીઅણદીધી પરકીયવસ્તુ આળી આપે
 તે કોડની દાષ્ટિ લેંચી ન લીયે છુટે સવાવસો શંજા
 વ્રતનો જાણવો, અથ ચતુર્થ સ્વદારાસંતોષ પરદારા
 વિવર્જનારૂપ એ માંહે સર્વ ફલામળી છે, સમસ્ત
 મૈથુનવિરમણ મનવચનકાયા ૧૦ સ્વદારા પરસ્ત્રી ૫
 વેદયા અપરસ્ત્રીમાંહે લે મેદ તે કિયા ? વેદયાને
 અપરસ્ત્રી તે મલ્યે વેદયાનો નહીં પહે, અપરસ્ત્રીનો
 પલસે એવં ૨॥ અપરસ્ત્રીમાંહિ લે મેદ છે તે કિયા ?
 કુમારી અને પરળી અપરસ્ત્રી તે કુમારી નહીં પહે
 પરળીસ્ત્રીનો પલસે કુમારીદયા માટે મોકલ્યો ? જે
 વિવાહ મલ્યો છે પરળ્યા નર્યા ને તે ઉપરે સ્ત્રીનો
 અમિલાપ ધરે તે માટે છુટે સવાવસો રહ્યો. “ આર્ણદ
 શ્રાવકસ્ય સપાદો વિશેષાધિકઃ ” અથ પાંચને
 આપળોપરિગ્રહ સ્ત્રીયાદિકનો કરી આપળે વાંચે
 આપળો હોય એ પરિગ્રહઅણવ્રત તિહાં સમસ્તપરિ-
 ગ્રહવિરમણ ૨૦ અમ્યન્તર ને વાઙ્ગ પરિગ્રહ વિદ્યા
 ૧૦ પરઆત્મ એવં ૫ સ્ત્રીપિહર આત્મા એવં ૨॥

उ०-तवसंयमेण सुखो, दाणेणहुंतिउत्तमाभोगा ।

देवंचणेणरज्जं, अणसगमरणेणइदत्तं ॥ १ ॥

२७९ प्र०-अभ्यर्ज्यावो शुं नर्पा पामता.

उ०-इदत्तं चक्रीत्तं, पंचोत्तरविमाणवासित्तं ।

लोमंतादेवत्तं, अभ्यर्ज्यावा नपावंति ॥ १ ॥

२८० प्र०-कया अभ्यर्ज्यावो थपा.

उ०-संगमकालयमूरि, कविलाअंगारपालयादोवि ।

एणसत्तअभ्यवा, उदाइनिवमारओधेव ॥ १ ॥

२८१ प्र०-तुच्छं स्वरूप कहो.

उ० तुच्छंभत्तंपाणुं, तुच्छानिंदाय तुच्छमारभो ।

तुच्छा जहा कताया, नाहं तुतुच्छसंसारे ॥ १ ॥

२८२ प्र०-कया जीव अहीवी मराने महाविदेहमां नवमे वें

केवरी थाय छे ?

उ०-इहभरहेकेइजाया, मिच्छादिईमदयाभवा ।

तेमराउणनवमे, घरमे होहंतिकेवरीणो ॥ १ ॥

२८३ प्र०-चमरेन्द्रनो केवो परिवार छे ?

उ०-चमरेन्द्रने पांचअग्रमहिपी छे. आहजाहसहस्र दे-

वीनो परिवार एम ४० सहस्र देवीओयी भोग

भोगवतो विचरे छे.

२८४ प्र०-परदर्शनना नाम कहो.

उ०-१ शब्द, २ नैयायिक, ३ सांख्य, ४ जैन, ५ वै-

शेषिक, तथा ६ चार्वाकदर्शन ए छ दर्शनना नाम.

उ०—गाथा—

चतारियवाराओ, चउदसपुर्वी करेइ आहारं ।

संसारंमिवसंतो, एकभवे दुनिवाराओ ॥ १ ॥

३०४ प्र०—आहारकशरीरनुं जवन्य अने उत्कृष्ट आंतरं केटुं ?
समयोजहन्नमंतरं, उक्कोसेणंजावछमासा ॥

उ०—आहारसरीराणं, उक्कोसेणं तु नवसहसा ॥ २ ॥

३०५ प्र०—पांच प्रकारना समकित जिनेश्वरे कया प्ररुप्या छे ?

उ०—खईउ खओवसमीयं, वेयगमुवसामीयं च सासाणा ।

पंचविहं समत्तं, परुवियंजिणवरंदेहिं ॥ १ ॥

३०६ प्र०—क्षेत्र अने कालमांयी सूक्ष्म कोण छे.

उ०—सुहुमोयहोइकालो, ततोसुहुमतरहंवइखित्ते ।

अंगुसेठीमित्ते, उसप्पिणीओअसंखिज्जा ॥ १ ॥

३०७ प्र०—अभव्य, दुर्भव्य, अने निकटभव्य, ए त्रणने ग्रंथि-
भेदयी पाछा पाडवामां मुख्य हेतु कोण छे ?

उ०—अनादिमिथ्यात्वनी वासनाए पतितपणुं ते अभव्यने
होय तथा विषय लालसाए पतितपणुं दुर्भव्यने होय,
कर्मवर्गणामांयी कोइककर्मोदये पतितपणुं निकट
भवीने यथाप्रवृत्तिकरणग्रंथिदेश थकी कोइ कर्मना
उदये पतित थाय, पण विषयवासनाए के लाल-
साए नहि, आमां अभव्यने मंदता यथाप्रवृत्तिकरणे
करी तीव्रभाव एटले उत्साहने पामे, निकटमवीनी
मंदता क्षयोपशमभावने पामे.

३०८ प्र०—यथाप्रवृत्तिकरणनो शब्दार्थ कहो.

જીવન સમરે શુદ્ધોપયોગ સમરે, અને તેવી જ
શ્રદ્ધાનુસાર સમર્થિત પામે, તેવી યોગ સમરે, તે
વનવનગરગાદિ રુઢી રીતે ઉપ આને તેવી જ
ગામ સાગ થાય, તેવી અવસરના જીવને મા
અને તેવી જીવના અપ્રમાણ સમરે, અને જ
ધ્યાન પ્રમદે, અને તેને યોગે શાસ્ત્રભિજ્ઞાને
કર્મશય કરી કેવળજ્ઞાન પામી મુક્તિપદ પામે, ।
પરિપાટિ મુવાગ અને વગાડની ઉત્તર પદ્ધતિ જાણ

૨૧૦ પ્ર० વપાંતિ અને વાળપાં શું કેર ?

૩૦-મોમનિજાદે અંતર્મર્દનમાં જીવ જે વરે તે વરે
વળી અંતર્મર્દનમાં મદ્યકારી રહે તે વાળ વરે
અર્થાત્ મરમા પ્રતે ઉત્તરજ્ઞાન ગાયતે વર્ણવે
મદ્યકારી મોમનિજાદી મર્દન તે વાળ જાણ.

૨૧૧ પ્ર०-વગાડ અને વરેશમાં શું વિશેષ ?

૩૦-વગાડવિદ્ય તે વગાડ, અને રિખરિદ્ય તે વરેશ
વગાડ વર્ણવે વગાડવે છે, વર્ણવે વરેશ વરે
છેતે વરે તેને વગાડ વર્ણવે.

૨૧૨ પ્ર०-શ્રીગુરુદેવ મગાડ મિહરજાદી વરેશમાં
જાણ તેની મેઠ મેઠન મેઠે ?

૩૦-૩૧. કોઈકોઈકો વરે જાણ તે '૪૪' જાણ વરે
જાણ, વરે વરેશમાં વર્ણવે.

૨૧૩ પ્ર०-વગાડ અને વરેશમાં શું વિશેષ ?

૩૦-વગાડવિદ્ય મેઠ વરે વરે છે, વરે વરે
વગાડવિદ્ય કોઈકોઈકો વરે જાણ

તે છોડીને સમાગમે પવિત્ર પવિત્ર છોકરાં રૂપ
નાનાવિધ રોગોની ઉત્પત્તિ છે, પૂર્વોક્ત પ્રત્યેક રોગને
૨૫ ગુણા કરતાં ૧૦૦ રોગ થાય, તે મત્તે આઠ
વીજા રોગ મેઝીપૂ તેવારે વૈદકશાસ્ત્રમાં વર્ણવેલ
૧૦૮ રોગનાં સંખ્યા થાય છે. તેની ચિકિત્સા
નિપુણ નાઝીપરીક્ષાના અનુભવી વૈદ્ય ચર્ચાર્થ કરી
શકે, પણ તે સર્વદ્રવ્યરોગ, અને તેના મટાડ-
નાર પણ દ્રવ્યવૈદ્ય જાણવા, પણ જે થકી તે
દ્રવ્યરોગો ઉત્પન્ન થાય છે તે ભાવરોગ જીવની
વિષયકરૂપાપરૂપ અનાદિકાઝની મલિન વિકારી
પરિણતિ છે, તેના વૈદ્ય નો સનકુમાર સરલા પરિ-
ણતિવંત મહાત્માઓ ગજવર નીર્યકરાદિ જાણવા, જે
સર્વઔષધના જાણ, તથા સર્વરોગના મટાડનારા
છે, માટે હે ધેનન ! તું મિથ્યા શારીરાદિકની
મમતાને છોડીને તેઓને શરણે જા, તેમના વચનને
આદરથી સ્વીકાર અને તેમને માર્ગે ચાલતો અનાદિ
અનંતઅપાચાય મુશ્કેલી અચલપણે અનુભવીશ.

૨૧૨ પ્ર૦-પ્રકાશવર્ધનના આઠવામાં કેટલી દંડાનીઓ થયે ?

૩૦-કોડાકોડી હવિસ, પંચાસાટસ્વાદૃતિકોડીઓ ।

દ્યુત્તરીમહાકોડી, ચતારિસપાપનહકોડી ॥ ૧ ॥

અષ્ટાવીસકોડી, સત્તાવતંદવંતિલક્ષ્યાઈ ।

સહસ્તાચડસમયા, ષડાસીદંદેગજમિથિ ॥ ૨ ॥

દ્યુત્તરીમહાકોડી, ચતારિસપાપનહકોડી ॥ ૩ ॥

દંડ વિષયમુશ્કેલી મોગવનાં દુઃખાત્મક અઘોર

શંકર ઉપત્તિ છે, તેથીજ જે જીવ રાગદ્વેષી છે તેઓ વર્ણશંકરરૂપ દેશાવ સંસારમાં કરે છે, અને તેઓને બાઝીલાવંતભવનાટ્યને વિષે મમ્મ જોડે રહ્યા છે.

૩૧૬ પ્ર૦—શ્રી યુગપ્રધાન આચાર્યજી મહાત્માના ચાર મુખ્ય અતિશય કયા ?

૩૦—૧ જેમના વસ્ત્રમાં જૂ ન પડે, ૨ જ્યાં વિચરે તેદેશનો ભંગ ન થાય, ૩ તથા તે દેશમાં ધિંતા ન ઉપજે, ૪ તેમના પગ ધોડેને પીણ તેના સર્વ રોગ નાશ પામે.

૩૧૭ પ્ર૦—ઉત્સેવાંગુલ, આત્માંગુલ, અને પ્રમાણાંગુલ નો અર્થ કહો, તથા તેને કરી કદ કદ વસ્તુઓ મપાય છે તે પણ કહો.

૩૦—૧ ઉત્સેવાંગુલ પૃથ્લે સ્વદેશે, સ્વશ્રેણે, સ્વકાળે પોતાનું જેવદું શરીર હોય તેના પ્રમાણનો પૃષ્ઠાંગુલ જાણવો તેને કરી શરીરાદિક મપાય છે. ૨ આત્માંગુલ તે ઉત્સેવાંગુલથી ચમળો જાણવો, અને તેને કરી ઘર, હાટ વગેરે મપાય છે, ૩ આત્માંગુલથી હજારગુણો પ્રમાણાંગુલ જાણવો, તેને કરી પૃથ્વી, પર્વત, વિમાનાદિ મપાય છે.

૩૧૮ પ્ર૦—ભાવના, અત્યાત્મ મૌનયગું, મુનિ અને સમ્પન્ન તેનો ટુંક તાત્ત્વિકઅર્થ કહો.

૩૦—૧ આત્માને જ્ઞાનાદિકેકરી મારીપ તે ભાવના, ૨ આત્માને અવિહારી કરીને જે કરીપ તે અત્યાત્મ ૩ સ્વયં મપાય જિનવચનાનુમાર થોડયું, તે મારું મૌન પૃથ્લે મુનિયગું જાણયું. તથા ૪ જગત્તપ્તને

उदय न आवे, आठमाना धणीने सर्वविरति उदय
न आवे, नवमाना धणीने मुक्ति न थाय.

२९५ प्र०-पुरुषवेद, र्खीवेद, नपुंसकवेद, पंचेन्द्रियपण्यं, अने
ब्रह्मपण्यं, कायस्थितिष्ट लागलगाट तेने तेज पर्याये
रहे तो उत्कृष्ट केटलो काल रहे ?

- उ० १. पुरुषवेद, उत्कृष्ट ६०० सागरोपम झाझेरा;
२, र्खीवेद, ११० पल्योपम ६ क्रोडपूर्व सुघी;
३, नपुंसकवेद, अनंती उत्सर्पिणी अवसर्पिणी सुघी;
४, पंचेन्द्रियपण्यं, १००० सागरोपम झाझेरा;
५, ब्रह्मपण्यं, २००० सागरोपम झाझेरा;

प्र० २९६-पांचज्ञान प्रणअज्ञान कालयक्ती जघन्य तथा उ-
त्कृष्टे केटलो काल रहे.

उ०-मतिज्ञान अने श्रुतज्ञाननोबाल जघन्यथी एकसमय
उत्कृष्ट ६६ सागरोपझाझेरो, अवधिज्ञान एकसमय ते
केम ? विभंगज्ञान मनकित पडवजे तेशरे विभंग
फीटी अवधिज्ञान थाय तार एकसमय रहि
वली पडे, विभंगज्ञाननो विभंगज्ञानज आवे एम
अवधिज्ञान जघन्यथी एवगम्य होत, मनःपर्यज्ञान-
जघन्यथी एवगम्य होत. एवगम्य होत. एवगम्य होत. एवगम्य होत.
समय ते किम ? एवगम्य होत. एवगम्य होत. एवगम्य होत. एवगम्य होत.
मनःपर्यज्ञान उपजाने जाय, विभंगज्ञान उपजाने जाय, एवगम्य होत.
केवलज्ञान. विभंगज्ञान. मतिज्ञान. श्रुतज्ञान. एवगम्य होत. एवगम्य होत.
मतिज्ञान. प्रणअज्ञान. एवगम्य होत. एवगम्य होत. एवगम्य होत. एवगम्य होत.
जाणवा, एकअनादि ने अनंतए अभवने ? अनादि

૩૨૧ પ્ર૦-સામ, દામ, મેદ અને દંડ પુચાર નીતિનો હેતુ શબ્દાર્થ કહો.

૩૦-૧. સામ તે પ્રેમવાળું મધુર વચન, ૨ દામ તે દંડ આપીને ફાવડો મટાડવો સંતોષવો તે; ૩ મેદ તે શત્રુવર્ગમાં કોઈ છલમેદકરી લાંચ રુશવતાદિકે પુરુષોને ફોહી શત્રુની અંદરને અંદર ફાટફુટ પડાવવી તે, અથવા એકપક્ષની સામે બીજાપક્ષની તરફેણ કરીને મેદ પડાવવો તે; ૪ દંડ પૂર્વોક્ત ત્રણની ન માને તો છેવટે યુદ્ધાદિ કરી શિક્ષા આપવી તે.

૩૨૨-આજકાલ કોઈને પણ સમ્યક્ત્વગુણ પ્રગટ્યો છે, તેની કોઈ પણ શીઘ્ર જણાય એવી કોઈ પરીક્ષા રીતિ છે. તેની સ્વાધી શી રીતે કરી શકાય ?

૩૦-વીતરાગપરમાત્મા શ્રીઅરિહંત જિનેશ્વરદેવેનું નામ સાંભળતાં જે જીવને રોમાંચ સ્વડા થાય, તીવ્ર શોકાવસ્થામાં પણ જેમનું ગુણ સ્વરૂપ સાંભળતાં, મુદ્રા નીહાળતાં તમામ શોક દુઃખ પીડાદિ મૂલી જઈને અંતરાંગ અને બહાર અત્યંત હર્ષોલ્લાસ પ્રગટે, એ પરમાત્મા ઉપર પરિણતિનું શીઘ્ર પરસ્વાય એવું સ્વાસ લક્ષણ વિદ્ય છે.

इति श्रीविचाररत्नसारग्रन्थसिद्धान्तना प्रश्नः ।

પં. શ્રી દેવચન્દ્રજીકૃત પ્રશ્ન સમાપ્તમ્ ॥

શ્રેયં મૂયાત્ સંવત્ ૧૮૭૫ ના વર્ષે માહસુદિ ૨ દિને બુધવારે લિ. પં. શ્રીરૂપચન્દ્રજીગણિ તચ્છિષ્ય રત્નચન્દ્રેણ શ્રીમત્ત્વરતરાગચ્છે મહારક્ષેમશાસ્ત્રાયાં શ્રીઅહમદાબાદે ઘાંચીનીપોલ મધ્યે શ્રીસંભવનાથપ્રસાદાત્ લિપીચક્રે અધિકહીનનામિધ્યાહુકૃતમ્ ॥ ગ્રન્થાંકં ૨૫૨૭ ॥

મરણ, ૧૨. કેવલી મરણ, ૧૩. પાંતી શસ્ત્ર, વિ-
પાદિક ધર્મી મરણ, ૧૪. પર્ણીપણુઓ પાસે શરીર
વસ્ત્રાવશારૂપ મરણ, ૧૫ અગત્યની આરાધક મરણ,
૧૬ વૈષ્ણવશ્ચ ત્યાગપૂર્વક અગત્યની મરણ, ૧૭ પાદો-
પગમ મરણ તે નિશ્ચલ છુટ્ટી પટેલ ક્ષાહની ઢાળી
સમાન કાપાને વોતરાવશારૂપ મરણ.

૨૯૮ પ્ર૦-મૂર્મી ક્યાં સુધી અવિત્ત હોય ?

૩૦-૧ રાજમાર્ગની મૂનિકા પાંચઆંગલ સુધીની ઉપત્તી
મવિત્ત પછી સ્વોદેલી અવિત્ત. ૨ શેરીની મૂર્મી
માનઆંગલ સુધી, ૩ ઘરની મૂર્મી ૪૨, ૪ મઝ-
મૂઝ મૂનિકા પંદર આંગલ, ૫ ગાય ભેંસ ચકરી
ચોરે ધાંધવાના સ્થાનની મૂર્મી ૨૧ આંગલ સુધીની
અવિત્ત, ૬ ખુલા દેટલની મૂર્મી ૩૨ આંગલ સુ-
ધીની અવિત્ત, ૭ કુંભારના નિભાડાની મૂર્મી ૭૨
આંગલ અવિત્ત, ૮ હંટવા અંધ:મૂનિ ૧૦૨ આંગલ
અવિત્ત. હનિ સુપડાંગત્તિમધ્યે કયું છે.

પ્ર૦ ૨૯૯-આવત્તની છાલમાં કેટલા જીવ હોય.

૩૦-આવત્તની છાલમાં અસંત્યતાજીવ કહ્યા છે, તે પ્ત-
વ્ણાજીના પહેલાપદમાં કયું છે.

પ્ર૦ ૩૦૦-નોકારવાલિના ૧૦૮ ગુણ તે કયા ?

૩૦-વારુણ અરિહંતનાતે અષ્ટમાહાપ્રાતિહાર્ષ જ્ઞાનાતિ-
શય ૧ વધનાતિશય ૨ પૂજાતિશય ૩ અપાપાપ-
માનિશય ૪ એવં ૧૨, આટકર્મના ક્ષયપી સિદ્ધના

તો સૂત્રમત્ત્વે દીસતો નથી. તથા ટાણાંગસૂત્રમે દશમેટાણાંગે
કયું છે. “દસાહિં ટાણેહિં જીવા આગમેસિભદ્ત્તાએકમ્મં પર્ગેતિ તં.
અનિદાણપાણ, ડિઠીસંપન્નપાણ, યોગવાહીપપાણ, સ્વંતીસ્વમળપાણ,
જીહંદિયાણ, અમાહ્લયાણ, અપાસત્યયાણ, સુસામત્રયાણ, પવયણ-
વછલ્લયાણ, પવયણઉજ્જાવણયાણ તથા ઉત્તરાધ્યયને પણ કયું છે.

નીયાવત્તીઅચવલે, અમાહ્ અકુતૂહલે ।

વિણીય વિણદંતે, જોગવં ઉવહાણવં ॥ ૧ ॥

ઇત્યાદિ વચન અનેક છે. વર્ત્તાસયોગસંગ્રહમત્ત્વે પિણ-
સૂત્ર મળવાનો મનોરથ કહ્યો નથી. તથા સર્વ સૂત્રે શ્રાવક
લઢ્ઢા કહ્યા છે, પણ આચારાંગાદિકસૂત્રના પારગામી કિહાંદે
કહ્યા નથી. તથા ઉત્તરાધ્યયને ૧૩ મા અધ્યયનમાંહે ગાથા
છે. જે ॥

મહત્થરૂવા વયણપ્પભૂઆ, ગાહાણુગીયાનરસંઘમજે ।
જં મિસ્કુણો સીલગુણોવવેયા, ઇહજયંતેસમણોમિજાઓ

એ ગાથામે કહ્યો. એહવી ગુણવંત ગાથા તે મિશ્ત્રુ મળે તે
માટે હું પિણ શ્રમણ થયો ઇહાં પણ સૂત્ર મળવાના અધિકારી
મુનિ દીસે છે, તથા સુગુડાંગે ૧૪ મા અધ્યયને કહ્યો છે.

ગંથં વિહાય ઇહસિખમાણા, ઉઠાયસુવંભચેરે વસિજા ।
ઉવયકારાવિણુયંસિરકે, જે છેએવિ પમાયંનકુજ્જા ॥૧॥

એ ગાથાંદે પણ ગ્રંથ છે. તે મુનિ યોગ્ય છે ઇંમ છે. ઇંમ
અનેક સૂત્રે પાઠ છે. તથા સમવાયાંગ સૂત્રે” સેણંઅંગદ્વાયાણપદમે

अना अतृप्तश्चैव ५ सत्तावने निगमवे करी
वना २॥ अतृप्तवे हुने एव निगमवे नही २॥
मनेहुने दया निगमेवे वनी १। री नपा अत्र गाथा,
तमद्वयान् अत्रा. मंरूपाम्मजोमवे द्विष्टा ।

मद्वयनिगमद्वे. तावकता येव निगमत्ता ॥ १ ॥

जैव वे प्रकरे मन्त्र ने बाहर ले मन्त्रे मन्त्रना १०
नेत्र नपा १० बाहस्ता, मन्त्रना १० ते पांच स्य-
वा परांता ने अरपांता. एवं १० नी दया आवकने
न होय, एवं १० बाहर ते रिहा * देखेति १
नेत्र २ देखेति ३ पदेति ४ ए परांता ने अरपांता
एवं नेत्र ८ पदेतिमन्त्रांती ९ ने अमन्त्रांती १०
एवं नेत्र बाहस्ता यथा, ते मन्त्रे आवकने संकल्पी
न बाह्वे जग्ने उदया एवं ५ नेत्र रक्षा, ते मन्त्रे
अतृप्तवे हुने निगमवे नही पृष्ठे २॥ वना रक्षा,
ते मन्त्रे मारेत अने निगमेत निर्दयने न हुने एवं
१। वसती दया आवकने वसतीवती रक्षा इति
प्राप्तावन्ती जीवदया १ । वसती इति । मृदावा-
ज्ज्वल २ नमनमृदावाजनिपन मायने २० वसता
मन्त्र ने बाहर वना वना १० उपयोगे अनुपयोगे
“ अतृप्तश्चैव ” अतृप्त एवं ५ स्वप्न फलन

॥१॥ प्रकृतां एवं २॥ वने अत्र अयने पराये १। तत्र
५ तं गाथा—

सुहृन्मन्त्रावन्ती, अन्त्रावन्त्रनेमगे भवे द्विष्टा ।

तन्त्रे परां च तद्वा, धम्मर्ष वेदवन्त्रावन्त्रं ॥ १ ॥

તત્ત્વને સીધાને આપનારા વિના વિગતવિશિષ્ટ તે આજ
મીઠ છે. તે માટે સૌમ આપનાંતને સુખ મળ્યા કયા છે.
તપા કોટ્ટર વહેંચે એ વર્ણિતે યોગરણ વિના સુખ થયે
છે તે કિમ થાયે છે ? તેહનો ઉપા એ યોગરણ વિના
એ સુખ થાયે તેહને અર્થિહન આપનાં વિગતના છે. જો પોતને
દેશે જા તેને જીવન વહે ? પણ જો પોતને તથા બોતને
મામના અર્થ હોય તે નો આજ્ઞા પ્રમાણે થવે. શ્રીમદ્વયોગદ્વાર
સીધાએ અભિનિર્ગમી સુખ થાયે તે પોતે જ્ઞાનાવસ્થાપકમં ચીકળો
કર છે. અને એ માંભયે છે તે દર્શનાવસ્થાપકમં ચીકળો કરે
છે. તથા સાદિશો પ્રણયે જલો.

उत्सुक्तभासगाणं, घोलीनामोअणंनसंसारो ।

पाणन्यएयि धीरा, उत्सुक्तं तं न भासंति ॥ ૧ ॥

હમજાગી ઉચ્ચ ન ધોલો તથા જીવનવ્યવહારેમર્જનયોગ-
વરીનેજ સિદ્ધાંત મળ્યા પાળી દુંડી તથા હીરમ્મતપા વિધિ-
પ્રપામ્મુલ અનેકમયે અધિકાર છે. इहां कोइकथतोअणगार
वेरसामीप्रमुखनो दृष्टांत देइने क्षुपुक्ति करे ते पोताना आ-
त्माने अहित करे छे. धतोअणगारप्रमुखआगम व्यवहार छे
तेहने जीवनों निर्धार नहीं, पण हयणां तो जीतनो व्यवहार
छे ते माटे योगवरी सिद्धांत बांधे तेपिण नयप्रमाणसप्तभंगी
निक्षेपातपाद्रव्यभावनया निमित्तउपादान उत्सर्ग अपवादनाज्ञा
हुये ते प्रभङ्ग्याकरणमे घोल कला. तेहનો જાણ હવે ૫ સિ-
દ્ધાંતનો ઉપદેશ કરે ૫ માર્ગ છે. મુલ્યપણે અર્પના કથક
આચાર્ય, સુવના નાયક ઉપાધ્યાય ગુણવંતને આજ્ઞા છે. વીજા

ગાળંદેવાળં અંતીયેણ્યમટંસોઘા નિસમ્મહદ્વતુઠેજાવ સણિઆઝ અ-
મ્મુઠેઙ્ અમ્મુઠિયત્તા ઉવવાયસમાણુ પુરિચ્છિમિલ્લેણ દારેણં નિ-
ગ્ગલ્લેઙ્ જેણેવદારે તેણેવઝવાગચ્છતિ હરયંઅણુપ્પદાહિણીકરેમાણે
પુરિલ્લિમિલ્લેણં તોરણેણં અણુપ્પવિસતિ" इत्यादि पाठे नववैक्रिय
कर्मा विना सर्व पाठ छे ते माटे शय्यामध्ये कोइ देवतानो
शरीर न रहे तो शय्या खाली रहे छे, ए पाठ जीवामिगम
मव्ये विजयदेवाधिकारे छे. तथा भगवतीमूत्रे चमरोत्पातंअधिकारं
सौधम्मंद्रे वज्र मुक्या पछी श्रीवीरनिआसातना जाणी तेवारे
वज्रने लेवा माटे उत्तरवैक्रिय अणकरे पडतो मुक्यो इहां पण
उत्तरवैक्रियनो पाठ नयी तेमाटे देवलोकमध्ये मूलगोरूपेज प्रवर्त
पण उत्पात शय्यामध्ये मूलगोरूप रहे ए पाठ कीहांइं नयी.

तथा बीजे प्रश्नेसंगमाने देवलोकया मूलगेशरीरे काढियो छे
जेसंगमानी देवांगनाए इंद्र आगल विनती करी जे अम्हने
सी आज्ञा छे तेवारे इंद्रे कथुं जे तुंम्हे मेरु जावो अने वली
पाछा इहां सुखे आवज्यो पिण संगमाने देवलोकमध्ये आण-
स्योमा इण्णेकरी जाणीये छे जे ते मूलगो शरीर तिहां र्हो
हवे तो देवांगनाने स्याने जावो पडे तेमाटे मूलगा शरीरे
काढ्यो छे. ए कल्पकिरणावलिमध्ये अधिकारछे.

तथा केवलीसमुद्घात जे केवलीने छ मासनो शेष आउखो
हवे ए अवसरे केवलज्ञान उपजे ते नियमा समुद्घात नियमा
करे तेहथी अधिक आउखा वाला केवलीने समुद्घातनी भजना
छे. करे अथवा न करे ए अधिकारपन्नव्रणा टीका तथा गुण-
स्थानकमारोह टीका मध्ये छे. ॥ ३ ॥

तथा पुष्प परोवानो पाठ पंचासकमध्ये तथा हीरप्रश्न मन्त्रे

સ્ત્રીજાના એવં સ્ત્રીઅન્મદન આત્મ ૧। અન્મદન
પરિગ્રહ ક્રોધમાનસિકનો નહીં પડે અને વાણ પ-
રિગ્રહ ૧૦ પ્રવાગ્નો તે તે પદમે એવં ૧૦ વાણ
પરિગ્રહનાંદિ કે મેદ તે ક્રિયા ? એક આત્મપરિગ્રહ
અને પરપરિગ્રહ તે મ્ભ્યે આત્મપરિગ્રહનો નહીં પડે,
પરપરિગ્રહનો પદમે એવં ૫ વર્ગ પરિગ્રહમા કે મેદ
તે ક્રિયા ? આત્મનિયોગ અને સ્ત્રીપિહરઆત્મનિયોગ
અને સ્ત્રીપિહરઆત્મનિયોગ તે શુ કર્ણ ? તે
વાણોત્તરિકનો તે ગર્વ તે આત્મનિયોગ પદમે અને
સ્ત્રીના પિહરનો તે પરિગ્રહ તે આત્મનિયોગનો નહીં
પડે એવં ૨। સ્ત્રીના પિહરનો પરિગ્રહ નેહના કે
મેદ તે ક્રિયા ? એક સ્ત્રીદન અને અસ્ત્રીદન એવં
૧। સ્ત્રીવક્તો થયો હનિ પંચાગ્નનાનિ એમ આવ-
કને ૫ અગ્નિવે ૧। સ્ત્રીવક્તો હોય તે વિવરન
કયં. હનિ સંકર્ષ ।

૩૦૨ પ્ર૦-સંતારનાં સાર શું ?

૩૦-સંતાર પોતેતો નિઃસાર છે, એટલે મમાર જે વિષય
કષાપનાં પરિણતિ તેમાં આત્માને કાંઈયે મારમૂન
નથી, અને અર્ધર્મ માર્ગમા મ્ભ્યગ્નદર્શનરૂપ ધર્મ સાર
છે, તેમાં પગ સમ્પગ્નજ્ઞાન માર છે. વળી તેમાં
પગ સમ્પગ્નચારિત્ર સામૂન છે. તેમાં નિર્વાણપદ
જે મોક્ષ તે સારમૂન છે.

૩૦૩ પ્ર૦-ઘૌરધર્મો આહારવશાંત કેટલીવાર કરે ?

૧૭૨

પ્રદેશી નિકલે છે. આમ અધિકાર છે એ અધિકાર ચરિતાનુવાદ મધ્યે છે અને કર્મગ્રંથના આશયથી પણ આમ જણાય છે.

તથા મહીયપુરુષ એ પાઠનો અર્થ નંદીટીકામાં નથી તે નંદીટીકા તો અમ્હ પાસે નથી પણ અનુયોગદ્વારા આવશ્યક વૃત્તિમય્યે એ પાઠના અર્થ કહ્યા છે તેહથી જાણ્યા છે. નંદી ટીકા મધ્યે વીજો કોઈ અર્થ લીર્યો નથી મુગમ માટે સ્વંર્ણરે એ રીતે ધારજ્યો.

તથા અશ્વપદના ચિત્તનો તથા ચિત્ર ભરાધ્યાનો અધિકાર આવશ્યકનિર્ણયક્રિયામય્યે તથા ચાવીસહજારીમય્યે છે તથા ભગવત્તી ટીકામધ્યે વિરપરચીયો સિગોયમા એ આલાવામાં અધિકાર છે.

તથા ચક્રવર્તિને કોઈકને મિથ્યાત્વગુણટાણો છે અને ભરતાદિક જીવોને ચોયો છે વલી પરિણામ વધે તો મુનિપણો સાતમો તથા છટો ગુણટાણો થાય પણ પાંચમો ફરસે નહીં એ અધિકાર પદવીના લાભના અધિકાર પદવળાટીકાપ્રમુખે તે વલી અવસરે સંભારવુંજી.

પલાલ્યાવાનમય્યે અનંતાજીવ ઉપજે તે એ પ્રત્યેક છે તેમ મધ્યે સાધારણ કિમ ઉપજે તથા” સર્વોક્તિસહયસ્વરુ ઉગવમાણોઞ્ઞંતર મળીઓ” આમાં પહિલા અનંતકાલ છે તે મધ્યે પછી પ્રત્યેક ઉપજે આમ પણ છે તેહનો ઉત્તર જે મનુષ્યનીના શરીરે યોનિ મધ્યે અસંખ્યાતાસમૃદ્ધિમનીયોનિચન્દ્ર છે પણ અવસરે ગર્ભજીવ પણ ઉપજે છે તે માટે અન્યની યોનિપણો થાય છે. મુગડાંગમૂત્રે પૃથ્વીપ્રમુખ સ્થાવરમધ્યે અપ્રમુખસ્થાવર તથા સમૃદ્ધિમની યોનિ કહી છેજી.

३०-यथा एतले जेवा कर्म उदय आवे तेवा प्रवृत्ति एतले वेदीने खेले, करण एतले शुभ परिणामे करी, अर्थात् यथाप्रवृत्तिकरणमां जीव अकाम निर्जराए तथा कषापनी मंदताए पूर्वना औद्ययिककर्मने खपावे, पण नवा रागद्वेषप्रत्ययिक बंध न करे एम यथाप्रवृत्तिकरणमां जीव अकाम निर्जराए तथा कषापनी मंदताए पूर्वना औद्ययिककर्मने खपावे, पण नवा रागद्वेष प्रत्ययिक बंध न करे एम यथाप्रवृत्तिकरणे तो अभवीजीव पण असंख्यातीवार गंडीदेश मुर्छा आवे, पण ते गंडीने भेदवाना अपूर्वकरणरूपी परिणाम न थाय तेयी पाछो पडे: इहां गंडी ते अनादिरागद्वेषनी निविडगांठ, जेम कोइ वृक्षना काष्ठप्रमुखनी निविडगांठ भेदी न जाय, तेम आत्मानो पुत्रः उपर तन्मय एकीभावरूप ममना ते ग्रंथि जाणवी. ते अपूर्वकरणपरिणामविशेषे भेद प्रारंभे तेहने अवे भेदांने अनिवृत्तिकरण पामे ए सर्व क्रियाअंतर्मुहूर्तनी त्यापटी निष्पात्वनो जाणवो. उपशम समवित्तुं थवुं ते अंतरकरण एकसमयनो इति ४ वरणनो भावार्थः ।

३०९ प्र०-सम्परत्वनी प्राणिणुं शुं पामे शुं समरे.

३०-समकित्त पामे थके जीवनो शुद्धोपयोग समर्यो, ते उपयोग समरे, जीव समर्यो, जीव समरे योग समर्यो, योग समरे परिणाम समर्यो, परिणाम समरे जन्मवसाय समर्यो, वर्यं रीती रीते वडीए तो

નાલે છે, અને પ્રભુ વિહાર પંછી પણ વિલેરી નાલે છે. તથા ફૂલ સંમોસરણમાહે સચિત્તની મુખ્યતા છે. ઇંમ જાણજોજી. તથા તીજે પ્રશ્ન પૂછ્યો જે પ્રભુની માતાપુ સરોવર દીઠો તે કિદાં છે. તે કલ્પની ટીકામલ્યે તથા જંબૂદ્વીપવ્રત્તિની અપેક્ષાયે તો ચુલહેમવંત ઉપર પદ્મદ્રહતે જણાય છેજી. જેમ કમલપ્રમાણ પુ રીતનો સર્વ વર્ણવ્યો છેજી. તથા પાંચમે પ્રશ્ને જે વ્યવહાર રાસી મલ્યે જેટલા જીવ મોક્ષ જાય તેટલા અવ્યવહારીનિગોદમાંથી નીકલે પુ પાઠ છે તેહના ઉત્તર માટે લિલ્લેયે છે જે અવ્યવહારીનિગોદમલ્યે પિણ ભવ્ય તથા અભવ્ય વે જીવ છે. વ્યવહારરાશિમલ્યે પિણ ભવ્ય અભવ્ય વે જાતિના જીવ છે. તે મલ્યે ભુવનભાનુકેવલી ચરિત્રે ભવભાવનીટીકા તથા ઉપમિતિભવ પ્રપંચામલ્યે અનાદિનિગોદથી અભવ્ય નીકલી વ્યવહારાશિમલ્યે આવે છે પુ પ્રગટ અક્ષર છે. તે માટે રૂદ્ધાં પૂછસ્યે જે ભવ્યજીવ તો વ્યવહારાશિમાંથી અવસરે મોક્ષ જાય છે. તિણે વધે નહીં પિણ અભવ્ય જે વ્યવહારીયા થયા તે તો વ્યવહારાશિમલ્યે છતાં પાંચમીયે તેહનો ઉત્તર જે જાણો કાલ તો ભવ્ય નીકલે છે અને કોડક વેલા ૧૦ જીવ મોક્ષ જાય તેવારે અવ્યવહારીનિગોદથી ૧૦ જીવ નીકલે ૯ ભવ્ય ૧ અભવ્ય ઇંમ પણ નીકલે છે. કેડક કહમ્યે જે પુ રીતે કરતાં વ્યવહારાશિ વધતી જણાય છે. તેહનો ઉત્તર જે મુદ્દ તો ઇંમ વધે નહીં કદાપિ કોડ કલા ઉપજે તો પિણ અન્ય માટે મિળ્યા નથી. તથા ॥

સિજ્જંતિજિત્તીયાકિર, ગુણયોગેણંવિવહારરાસીઆં ।
 પ્હિતિતિત્તિયાકિર, અણાદિનિગોયરાસીઆં ॥ ૧ ॥

स्तत्तिरेकपोजनसहस्रनामचतुश्रितिकं, वैकिपिंदिया
भववागर्त्तापं उत्तरवैकिपं च यदेकंभूत्वा अनेकंभवति
अनेकंभूत्वा एकंभवति शेषदत्तात्तेक्षया बृहत्पनागं
वैकिपं ॥ उत्तं ॥

कज्जनि समुप्पत्ते, तपकेवलिगाविशुद्धलदिपु ।

अंशुत्यआहारिज्ज, भणिपंआहारकं तंनु ॥१॥ अथनैवत्तं
सत्त्वस्तत्तिद्वराहं, आहारनाकजगंगं ॥

तेपगलज्जिनिमित्तं, तेपगं होइ नापत्वं ॥ १ ॥

भुक्ताहारनरिदनमकरणं ३। अत्पंनशुभैवकिपवात्
इत्पाहारकं ४। कर्मगाजानंकरणं कर्मपरिणामं च जा-
न्मनदेशमहज्जोर्गोक्त्वा, कर्मगो विक्रमः कर्मगो शुनिवा,
पहुत्तं पतः ॥

कम्मविगागेकम्मना, मट्टविहचित्त कम्मनिप्पत्तं ।

सज्जोत्तिं सर्गगं, कागगमूत्तंमुनेपत्वं ॥ १ ॥

३१४ प्र०-निष्पत्त्य अने चरित्रनोहनी नात्तिक अर्थ कहो.

उ०-शुद्धजन्मादि नवनन्दने विषे ते विपर्यतशुद्धि तेज
निष्पत्त्य; निर्विकारी ज्ञानज्ञानयस्य विवर्तितप्रवर्तन,
जर्दान् धीनगागदाखितने विषे मुक्षवग, विकल्पता ते
चरित्र नोह.

३१५ प्र०-गण्डेष ते कर्मजनिन छे के जीवजनिन छे.

उ०-एकदेगे शुद्धनिष्पन्नदे ते कर्मजनिन छे, अने ज-
शुद्धनिष्पन्नपे जीवजनिन छे, पण वास्तविक रीते
शुद्ध पण अर्थ ग्रहतां वस्तुगते, गण्डेष ए नया
शुद्धलो स्वभाव. के नया जीवनी स्वभाव दृष्टरूपे,
पण ते कौनो संपोतिकभावधर्य एक नवीन कर्म-

અર્જાવની વર્તનાલરકણ કાંઈક પર્યાય વર્તના તે કાલ જાણવો. એ સૂત્ર વચન છે. તથા ઉત્તરાધ્યયને ૨૮ અધ્યયને "અનંતાણિય દ્વાણિકાલો પુગ્ગલજંતવો" એ પાઠ છે એ પાઠે કાલદ્રવ્ય અનંતા કથા તે જીવઅર્જાવદ્રવ્ય અનંતાની જુદી જુદી વર્તના તેહને કાલદ્રવ્ય માનીને અનંતદ્રવ્ય કથા છે તે માટે કાલદ્રવ્ય છટો વસ્તુગતે જૂદો નથી. અને પર્યાય તે વસ્તુનો આરોપ કરીયે તો એહને દ્રવ્યપણે કહીયે. જિમ ઘટદ્રવ્ય તે ઘટ છે. તે પુદ્ગલનો બંધ છે. તે વિભાગ પર્યાય છે તે પિણ ઉપચારે દ્રવ્ય કહીડ છે. તિમ એ પિણ જાણવો. તથા કોડ પૂછે જે કાલ એ છતો છે કે અછતો છે ? ઉત્તર-જે કાલવર્તનારૂપ પર્યાય પંચાસ્તિકાયમત્તે છતો છે, પણ પંચાસ્તિકાયથી મિત્ર નથી. તે માટે ઇમ કહેવો. અને જે ભગવતીસૂત્રે છટો કાલદ્રવ્ય છે તે અઢીઢીપ્રમાણ જ્યોતિશ્ચક્રને વારે જે વ્યવહારકાલ તેહને કાલપણે માનીને એ વચન કથો છે. તે માટે વ્યવહારનયે છ કહીજે, નિશ્ચયનયે તો પંચાસ્તિકાય છે. તથા તત્ત્વાર્થટાંકા મત્તે કહ્યું છે જે દ્રવ્યાસ્તિકાયનયન ગવેપીયે તો પર્યાયાસ્તિકાયને દ્રવ્ય માનીયે તેવારે કાલદ્રવ્ય કહીયે, તેમાટે એ શ્રદ્ધા રાખવી. તથા સિદ્ધાંતના આલાવા તથા દ્રવ્યાનુયોગનીપરિણતિ સર્વ ઇમ ઠરે છે. તથા ધર્મસંગ્રહણીમત્તે બે મત કહ્યા છે. તત્ત્વાર્થકારે પિણ "સોડનંતસમય" એ સૂત્રસદ્દહવો તે કાલ છ દ્રવ્ય અનંતસમય રૂપ છે ઇમ કહ્યો તથા શ્રી હેમાચાર્યે પિણ કાલના રેણુક કહ્યા તે પાઠ જો જો ॥

लोकाग्रप्रदेशस्याभिन्नाः कालाणवस्तुयेभावानां ।
परिवर्त्तापिमुख्यः कालसउच्यते ॥ १ ॥ (?)

पंचास्तिकायने यथार्थ माने तेने मुनि कहीए, अने
जे मुनिपणुं छे तेज खरुं सम्यक्त्व कहिये.

३१९ प्र०-दीक्षाने अयोग्य केवा प्राणीओ कहा छे.

उ०-१८ प्रकारना पुरुष, २० प्रकारनी स्त्रीओ, तथा

१० प्रकारना नपुंसक जातिना प्राणीओने दीक्षा

आपवाने जिनगजे वर्जन कर्खु छे. तेमां प्रथम १८

प्रकारना पुरुष कया ते कहे छे:-१ शब्द, २ वृद्ध,

३ ह्रीव ते नपुंसक, ४ जड ते मृग, ५ रोषिष्ट,

६ घोर, ७ राजानो अपगर्वी, ८ उन्मत्त, ९ अंध,

१० दाम एउले कोइनो गोरो प्रमुख. ११ दुष्ट

कपायवं एउले अन्यनकोर्वा मानी वगैरे, १२

मृद ते मोहमयी. १३ कज्जदार, १४ हीनजाति-

वं, १५ विद्यादिक कोइपण गृहस्वार्थरागवं,

१६ मिथुक मार्गाखाना निर्लज्ज प्रमुख, १७ चो-

रीने के भग्मावीने के अन्य कोइपण अयोग्य

प्रकार भेटवैला शिष्यने. १८ हीनमस्त्ववं ते

वीक्षण प्रमुख. ए रीने ए अक्षरदोषवं पुरुष

तथा १९ गर्भवती स्त्री तथा २० स्ननपान करनार

शब्दकवन स्त्री ते धावप्रमुखस्त्री एम ए वे युक्त

वीशदोषवन स्त्री जतिना प्राणीओ दीक्षाने अयोग्य

कहा छे. २० प्रकारना नपुंसक

पण यथावत् जनि कया

प्र०-कोइ जे अल्पममाग छे ते कया दक्षणीय जानीये.

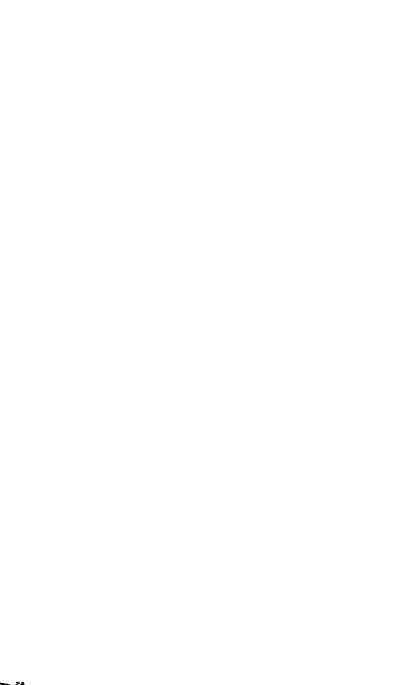
उ०-अल्पआहार, अल्पनिद्रा, अल्पआरंभ, तथा अल्प-

कपाय होय ते निपमा अल्पसंतारी जानीये.

१७९

જે જીવામિગમ તથા મહાભાષ્યથી વધતી સાચી કોની માગે છે ? વળી પૂછાયે જે પૃથ્લે ઠેકાણે ૬ દ્રવ્ય કહ્યા છે તો પાંચ કિ. મનાય ? તેહને કહીયે જે જીવામિગમ તથા ભાષ્ય-કારે તે ૫ અક્ષર સર્વ જાણ્યા હતા તેહથી અજાણ્યા નહી. અનુયોગદ્વારે અનાદિસિદ્ધ કહ્યા તે પળ ૫ ઉપયોગેજ કહ્યા છે, તથા વાચ્યવાચકભાવે કાલનો નિયમ જૂદો કહ્યો છે તેમાટે દ્રવ્ય જૂદો વાચ્યમાં સંભવો ઘટે છે, તેહને ઉત્તર સંવરતત્ત્વ-વાચક નામ જૂદો કહ્યો છે, તેહનો વાચ્યજ્ઞાન ચારિત્રાદિક પળ છે તેમાટે સંવરપદાર્થ કહ્યો પળ સંવર તે જીવની પરિણતિ છે પળ પિંડપણે જીવથી સંવર જૂદો નહી. તથા વળી કહેસે જે સંવરને દ્રવ્ય કહ્યો નથી પળ દ્રવ્યથી પ્રાણાતિપાતાદિક કહ્યા. તથા પ્રાણાતિપાતાદિવિરમણ પળ દ્રવ્યમાત્ર આગમ મલ્લે કહ્યા, તેમાટે ૫ સર્વથી કાંઈ દ્રવ્ય જૂદો થાય નહી તથા કોઈક પૂછાયે જે ૫ ૫ સમાન છટો દ્રવ્ય કહ્યો, તિહાં ઉત્તર જે પંચમહાત્રન મેલો છટો રાત્રીભોજનવ્રત કહ્યો, પણ અપેક્ષા ૫ કહ્યો, તેમાટે રાત્રીભોજન કાંઈ મૂલગુણ મહાત્રતરૂપ ન થાય. સર્વ ગુણ, સર્વ પર્યાય, સર્વ પરિણામ, સર્વવાચ્યવાચકભાવ, સંપુક્ત છે. તેમાટે મિત્રપિંડી દ્રવ્યપણો ન પામે અને પર્યાયને દ્રવ્ય કહીયે પૂહવે નયે પણ જૈન શ્રેણે, ૫ દીક્ષા લેવા માટે રહ-લ્લે છટો દ્રવ્ય કહ્યો તે રીતે કહીયે, યાવતમાત્ર અમિલાપ્યમાત્ર હોવે તે વાચ્યવાચકભાવસંપુક્તજ હોવે, તેમાટે દ્રવ્યપણો ન પામે, જિમ ધર્માસ્તિકાય અવર્માસ્તિકાયનો દેશપણો તથા પ્ર-લાસ્તિકાયનો દેશપણો કદાપિ સ્વંચથી જૂદો નથી, અને અર્જી-વના મેદ કરતાં જૂદો કહ્યો, તેમાટે તે રીતે ૫પણ માનજ્યો. પ્રવચનસાગેદ્વારમલ્લે તથા પંચકાણમલ્લે જે વસંતોદિ

તો તે સમયનો ક્ષેત્ર કિહાં માનીયે, જિહાં માનીયે તિહાં પ્રદેશ મધ્યે રહ્યો જોડ્યે. તેવારે સર્વલોક અલોક ઉત્પાદવ્યયની વર્તના કિમ થાયે ? તેમાટે પંચાસ્તિ વર્તના તે કાલજ માન્યો પૂરવે કહી નવજીરણતા કાલનોલક્ષણ સ્થૂલ છે. નવજીરણધર્મ સ્વંવનો છે કાલની વર્તના સર્વદ્રવ્ય મધ્યે છે તે પુદ્ગલપરમાણુ નવજીરણ થતો નથી તેવારે એ વ્યવહારકાલની અપેક્ષા જાણવો, તથા નવજીરણતા પુદ્ગલપરમાણુનોપર્યાય છે એમ લિખ્યું છે તે એ પરમાણુ તો એકલાનો પર્યાય છે નહીં, સ્વંવનો ઉપર પર્યાય છે, જિમ શબ્દપણો છે તિમ છે, અત્ર તેહને એમ છે તેમાટે વર્તમાન સમય એક છે તે સર્વ જીવ પુદ્ગલાદિકર્મે કલે છે, તે માટે કાલદ્રવ્ય અનંતો કહેવાય છે, જો અણુકાદિક કોઈ કાલ માનીયે તો “જીવાપુગ્ગલસમવા” એ ગાથા દ્રવ્યાનુયોગના અલ્પ-બહુત્વની ભગવત્તી ટીકામધ્યે છે. તથા પત્રવળાસૂત્રે “એસિણંભંતે-તીણંપુગ્ગલાણં” ઇત્યાદિ પ્રશ્નસૂત્રે ઉત્તર કહ્યો છે “સઘયોવાર્જીવા પુગ્ગલાઅણંતગુણા અદ્વાસમયા અણંતગુણા સઘ્વદ્વાવિસેસાહીયા” એ પાઠ છે, તેહ જીવ અનંતા, તેહથી પુદ્ગલ અનંતગુણા, તેહથી કાલસમયઅનંતગુણા, તે સર્વથી કાલ અનંતગુણો, દ્રવ્યવર્તના ગવેચીયે તોજ પૂરવે (પાલવે) જો કાલ મિત્રદ્રવ્ય માનીયે તો પૂરવે જે કારણે જે એક આકાશપ્રદેશે અનંતાકાલ દ્રવ્ય માનીયે તો પૂરવે જે કારણે જે એક આકાશપ્રદેશે અનંતાકાલ દ્રવ્ય માનીયે તો અસ્તિકાયપણો વડે (ટઢી) જાયે, અને એક આ-કાશપ્રદેશે એકએક કાલ દ્રવ્ય માનીયે તો અસંખ્યાતો દ્રવ્ય થાય, પણ અનંતો ન થાય તેવારે સૂત્રનો અલ્પબહુત્વ કિમ મિટે ? તેમાટે જીવ તથા પુદ્ગલ ધર્મ અવર્મ આકાશનીવર્તના માન્યાંત્ર

વીજા પણ ઉપચારી મેદ ઘણા છે, સિદ્ધાંતનો માધ્યકા
 આશય એકજ છે, અને વ્યાખ્યામેદ છે. તથા કોઈ કહે
 જે કોઈક ગીતાર્થ પોતાનો આશય પોપે, તે તો જે પોષ્યા
 આશય પોપે તે ગીતાર્થ નથી. ગીતાર્થને તો સિદ્ધાંતના
 આલાવા અવાધક રહે તે અર્થને મુખ્ય કહે. વીજા કોઈ
 ગ્રંથે અર્થ કહ્યા હુવે તો તે કહે પણ તેપણે કહે એ રીત છે
 ઇહાં પંચાસ્તિકાય મત્તે, સ્વકાલ તેહજ કાલ છે, પણ જૂદો
 નથી, ઉત્પાદ વ્યય તે સર્વ દ્રવ્યમાં સમયે સમયે થાય છે. તે
 સમય જૂદો મારીયે તેવારે સિદ્ધનો તથા ધર્માસ્તિકાય અધર્મા-
 સ્તિકાયમાં આકાશમાં કાલ મિત્ર દ્રવ્યથી ઉત્પાદવ્યય માનતો
 પડે. તેવારે સિદ્ધાદિકનો ઉત્પાદવ્યય પરઅપેક્ષાયે (થાય) તે
 પરઅપેક્ષાયે ઉત્પાદવ્યય માનતાં ઉત્પાદવ્યય ધ્રુવતા તે દ્રવ્યનો
 લક્ષણ (પરાપેક્ષાએ થાય) જે લક્ષણ હોવે તે સ્વરૂપેજ હોવે
 પરઅપેક્ષાયે થાય નહીં (સ્વસ્વરૂપેજલક્ષણનપરસ્વરૂપેજલક્ષણ)
 તથા તુલ્લે સૂત્રની સાક્ષી માગી તે જીવાભિગમમત્તે “કિમિદંભં-
 તેઅદ્વાસમણ્તિબુદ્ધેઃ. ગોઃ જીવાચેવ અજીવાચેવ.” એ પદમત્તે
 એ આવ્યુ છે. તથા જિહાં છ દ્રવ્ય કહ્યાં તિહાં ઇગનોજ
 પૃથ્વો જે “કતિણંભંતે અત્યિકાયાપત્તતા! પ્રોઃ પંચઅત્યિકાયા
 પત્તતા” એ પદમત્તે અસ્તિ તે છતાનો નામ છે, તેટલા છા
 પિંડાણે કેટલા છે? તો કશું જે પાંચ છે. પૃથ્વેં એવી
 વધતો અક્ષર સ્યો માગો છો? તથા ઉપચાર હસ્યે તો કિવારે
 કેલોક યદ્ જસ્યે, સિદ્ધમે સંસારીપણો ત્યાસ્યે તે પૃથ્વી કત્ત-
 ના સ્યાને કરીયે? જે ઘર્ગીયે તથા પૂર્વાચાર્યે જે ઉચ્ચ
 કર્યો તે કરીયે. પણ નવા ન કલ્પીયે, અને કોઈક ઉપચાર
 કરીયે તે પણ કોઈક કાર્ય માટે કરીયે. મૂદ્ધનિર્ગોદીયાને સ્ત્રિ

સાચું નિળ ઉપદેશ દેવાની પ્રવાહરીતિ નથી, તો ગૃહસ્થાલિને ઉપદેશ કરે તે કિમ પાલરે ? ઘણું સું લચીદું ? આગમગંભીરમુખે મિલ્યા અનેકઅર્થ શ્રદેશાયે હંમ મોહન્યો.

તથા કહુકમતી કહે છે જે પોત્તીમમુલપમુલ્લાને જો પહોરથી વચનો કાલ થાય તો દોષ છે તેહનો ઉત્તર જે પમુલ્લાની શુદ્ધિ ૬ વરી તિહાં તીરીપસમદાપકાલે પૂ પાટ આવદમકુનિષુક્તિ-પ્રવચનસારોદ્ધાર પરમુલ્લાભાષ્યને વિદે છે. વરી ભગવતી ટીકા-મલ્લેસંદાધિકારે તીરુનિષેષે મવદ્યો સ્તોકકાલાવસ્થાનાનૂપ પાટ છે.

તથા કેહકાગળના ચતમટ અટમ નપને અધિકારે આગલ પાલલ થે પુકાસગાં કર તેવાર ચતુષ્પાદિક તપ થાય તે માટે અનેક છુલ્લિકા કરે છે તેહનો ઉત્તર શ્રીભગવતી ટીકામલ્લે સંદાધિકારે ચતુષ્પંચઅવ્યેષે વિચતુષ્પંચમત્તંપાવદ્રત્તંપજ્યતે મન-તુર્યમિયંચોપવાસસ્યસંજાણું પશાદિકમુપવાસદ્રવાદેરિતિ

તથા કેહક સંડાસાં પૂજવો માનના નથી તિહાં શ્રીભગવ-તીસૂત્ર ટીકામલ્લે પૂનિર્સાદ્યવંતિ નિષિનત્યં ઉપવેદ્યં સંદસકમ-મિપ્રમાર્જનાદિન્યાયેનેત્યર્થ.

તથા શ્રીનવાનગરના સંધે મહં. અમરચંદશેઠ જાદવજી સા મહં. મહં. રાયચંદ મં. ડોસા મહં. મીમ મહં. માહવીજે પ્રમુખે નવાનગરથી પૂછાવ્યા તેહનો આગમશાસ્ત્રે ઉત્તર લીસીદું છે. પ્રશ્ન પૂછું જે દેવના શપ્થામે ઉપજે તે દેવતાનો મૂલગો શરીર શપ્થામે રહે કે નરહે ? તેહનો ઉત્તર જે દેવના શપ્થામે ઉપન્યા પછી રહે નહીં. દેવના દેવલોક મધ્યે જે કાર્ય કરે તે મૂલગે રૂપે કરે છે. તિહાં શ્રીરાયપ્રેમિમૂલે કયું છે." તથાણંસેસુરીયાનેદેવે તેસિં સરિસાવવ-

પર્યવને દેશપ્રત્યક્ષ માન્યો. વલી લોકવ્યવહારે ઉપચાર કરીને ઘોઢાં ઇન્દ્રિયસત્ત્વિકર્ષયી જે જ્ઞાન થયો તેહને પણ વ્યવહારે પ્રત્યક્ષ માન્યો. એ બે રીત નંદીમુખાદિક મળ્યે છે. તેણ કારણ છે. તિમ કાલની બે વ્યાખ્યા કારણ છે. પણ મૂલ વ્યાખ્યાને નિજરાત્નને સર્વ વ્યાખ્યા કરીયે. એ રીતે કલ્યાણ છે. તપા વિશેષાવરણકે “નતુપરપતિશ્ચેત્ર કાલાવસૌ તપોસ્મૃત્ત્વાદવધિશ્ચ-મૃત્તવિષયત્વાત્, વર્તનારૂપંતુકાલંપરેત્તદ્દ્રવ્યપર્યાયત્વાત્, તસ્યેતિ” ઇહાં પુદ્ગલનીવર્તનાની અપેક્ષાયેકાલને રૂપીગવેશ્યો છે. તપા બાવીસદ્ગજારીમળ્યે તથા “કાલસ્યવર્તનાદિરૂપત્વાત્, દ્રવ્યપર્યાય-ત્વાત્, દ્રવ્યોપક્રમણોપચારાત્, ” શ્રીમગવતીમૂત્રે ૧૩ મે શ્લોકે ઉદ્દેસે ૪ થે કાલસ્પર્શનાધિકારે નત્થિઙ્કેણચિ એ અધિકારે ટીકામળ્યે પુદ્ગલાદિકની વર્તના તેહિજ કાલ ગવેશ્યો છે. રાગન-પુરથી પં. વીરચંદ ગણાણ પૂછ્યું તેહનો પહત્તરજે વૈક્રિયશરીર કરે તેવારે, અથવા આહારકશરીર કરે તેવારે સર્વપ્રદેશ આહાર-કશરીર મળ્યે છે. પણ ઔદારિક મળ્યે નથી. તેહનો ઉત્ત જે આહારકવૈક્રિયલઘ્વિકાળે ટાળાંગવૃત્તે યથા શરીર છે. તપા કર્મગ્રંથ કમ્મપયડીમળ્યે પણ ઉત્તરવૈક્રિય તપા આહારક કર્મનાં ઉદયસ્થાનક નામકર્મનાં વહ્યાં છે. “આહારક સંપનાનાં ઉ-દયસ્થાનાનિ ભવંતિ તથ્યાપંચવિંશતિઃ સપ્તવિંશતિઃ અષ્ટવિંશતિ-પ્રકોનવિંશત્ ” “તત્ર આહારકમાહારકોપાંગસમચતુરમ્સંસ્થાન-ઉપચાતંપ્રત્યેકંઙ્ગિ પંચપ્રવૃત્તયઃ પ્રાગુક્તાયાંમનુષ્યગનિશાયોગ્યાપા-મેકાવિંશતૌ પ્રક્ષિપ્યંતે મનુષ્યાનુપૂર્વાચાપનીયને તનોજ્ઞાપંચ-વિંશતિ ” રિત્પાદિપાઠે, આહારકવાળને ઔદારિકોદય દીક્ષો નથી. વલી જો પૂઠને ઔદારિકઉદય હોવે નો સંયયગનો પણ ઉદય જોડ્યે. તેમાટે તે આહારકશરીરકાળે ઔદારિક ઉદય

પ્રગટ છે તેવગ તુમે જોડ્યો નવા વિચરના તીર્થસ્થને પૂજે
પૂજે પૂજે શંકા આને તેહની સુદ્ધિનો દોષ છે, ઉચ્ચાદ્યને
અનેગંધાદ્યપાવનીયા પૂ વચન છે તે પૂ પડના ઈંકા પડનાપુષ્પ-
માલાદિના પૂ અર્થ કહ્યો છે, અમરદેવસુરિવ્રત ઈંકામધે પાટ
દીમે છે.

તીર્થસ્થપિત્તને અડકે નહીં હંન કહે તેવગ સમક્ષના
નદી, કેવરીના પગદો તીનનાં ઘણાં કુકડાનાં ઘણાં પારેવાનાં
ઘણાં મરે તોનગ સંસારકીકરિયા ન લાગે પૂ પાટ મુગ્ધવીરુચ-
મધે પ્રગટ છે તે જોડો તો ભક્તો કૃત ઘણાં તેમજ સ્પો
દોષ છે ! !

તથા સુષે પાણી પાંના અગ્ધો પાળો કલસીપાને રહે પૂ
મળે સમુદિન ઉચ્ચવાનો નન દામનો નદી. પત્રવગા ઈંકાને
આસપદેન અગાપ છે નિગ પૂ ચાલકગ્યો નદીજાં.

તથા રાત્રે નો અસ્થાયીજીવની નમનકાપની શુદ્ધિ ધાપ
છે તે અગાને ધાપ પૂનો નિગ્યા દીમે છે અને તે શુદ્ધિ મેં
ચીંટા જીવ નો જાગ્યા નદી અને કિહાંદક ધ્રેં અપજાતિ
મળે ઉચ્ચના પગ કહ્યો છે. પોગશાસ્ત્ર ઈંકાને પૂ ચાચા ટિસી
છે, તે માટે ઉચ્ચના નિગ અગાપ છે, શીતસ્પર્શને યોગે
સ્નાંપા ઉચ્ચવાની હા દીમેનો છે નિગ ધનેકાલ ગને યોનિપટ્ટે
ઉચ્ચે પરમાત્મે સ્વિકિરણ ઉચ્ચે તે હણાય છે પૂ જાગવો નિગ
આગમરોતે તમસ્કાદિયા ટરે છે.

તથા આહાવકર્તાન કરે પ્રદેશવીઠેભાગે જે દિશે કેવ-
ર્તાન નિર્વાર તે દિશે નોકરે છે, દમમાદાનો કાંદ પ્રયોજન
નદી કિહાંદ પાટ પગ નદી અને મુન્યપને હૃદય પ્રમુખ આગલા

૫ તેજોપ્રદેશોદયરૂપ ગણવો. પણ વિપાતી નથી. તથા વૈક્રિય
 શરીરને પણ હંમહીજ જાણવો. હંહાં કોઈ પડાયે જે, પદ્મા
 ભોમકાકે ૬૪ હજારરૂપ કરે છે તિહાં સ્વાસ્થ્ય સાથે ભોમ
 મૂલગેરૂપ કરે છે તે મૂલગો ઔદારિક શરીર છે ? તિહાં હંમ
 છે જે ચક્રવર્તિ ૬૪ હજારરૂપ કરે છે તે ચક્રવર્તિની વિગતી
 પેરે ઔદારિક શરીરનાજ છે પણ વૈક્રિય નથી તથા શ્રીભગ-
 વનીમુખે “પડાઓપડસહસ્રાં ઘડાઓવડસહસ્રાં” ૫ પાટે ઘડા ઘડ-
 માંથી હજારેવંથ ઘડા કાઢે ૫ પણ વૈક્રિય નથી અતઃશીપા
 મેરે ઘડામાંથી ઘડા કાઢે છે તિમ ઔદારિક શરીરમાંથી ઔદ-
 ારિક શરીર કાઢે છે ૫ અક્ષર પણ યંયાંતરે દીકરા છે પણ તે
 યંય પામે નથી. આહારક કષાંપક્ષાં પરંશરીરમત્તે અત્મવદેશ
 છે તે તેજસકામંશરીરી છે પણ ઔદારિક શરીર નથી અને
 આહારક કરે તેપણ હંહાં ૨ ચર્માનો કરે છે. તથા અદ્ધ-
 મકારીરી કર્માં ઔદારિકમિશ્ર માન્યો છે તે પુરંદરીત ઔ-
 દારિક પુરંદ જે છે, અને નવા દુઝા જે આહારક દુઝા તે
 મેટા ઘણા માટે મિશ્ર છે પરં આહારકથી ઔદારિક દુઝા નથી.
 આહારક મૂકતાંકાકે પણ પ્રપમથી ઔદારિકપુરંદ તે કાર્ત-
 નથી છેકગદ છે હંમ જગાય છે, પટે નો જાગમ અનંત છે.
 તથા તુમ્હે વિગતમાર આશી ટિમ્મું તે વૈક્રિયશરીર કાર્ત
 ઔદારિક શરીર તે પણ વૈક્રિય માંદેજ મમળો છે અને તે ઔ-
 દારિક પુરંદ તે વૈક્રિયને ઉદયવંતે વૈક્રિયને પરિવર્તે, પુરંદને
 પરિવર્તનનંથ છે તેમાટે જે વૈક્રિયમદુરુપન કાર્ત મોર
 જાને મનના પુરંદ તેટ પરિવર્તી વૈક્રિયને પરિવર્તી છે તે.
 અને જે વૈક્રિયશરીર ઘણા કર છે તેદને ઔદારિક માટે જે
 વદેશ છે તેહની જે પરિવર્તી છે તે મૂલગ કરી પણ વૈક્રિય

तथा साधुर्जने छोड़े कर्मबंध मल्ले भगवनी २५ मे शनके
लेदया छ दीने छे ते माटे तेजससमुद्भावे पाने बालवाने तेजो
लेदया मूके ते काळे कृष्णलेदया पण हवे बीजी पिण हवे
जां सीम शासनकामे करे तां सीम प्रशस्त लेदया हवे पछी
परिणाम पलटे अप्रशम्भरने परिणामे तो अप्रशस्त लेदया पिण
हवे इम धारवोजी. ए मधनी शाखनो पुस्तक्या जोइ छेजो.

नवानगन्ता श्रावक. भगनाली डोसाण मक्ष पण्था
तेना उत्तर लख्या छे:—समवसरणमल्ले फूलनी वृष्टि धाय
छे ते उपर साधुजी किम धावे छे तेहनो उत्तर तंदुलप्याली
पपलाना टीका मल्ले लिख्या छे. ते कोइक आचार्य कहे छे
जेविचे माग रहे छे. जिम शडी मल्ले लेम क्यारी करे छे
तिम माग रहे छे. पिण ए उत्तर पंधागीने छेले गृहस्तो
नयी ते बडी एहज टीका मल्ले कह्यो छे. जे फूलनो सर्वप्र
वर्षाने वृष्टि करी छे ते उपर साधु बाडे छे तिहां ते टीका
मल्ले पृष्ठु छे. जे फूलन किलामना उपजे के न उपजे ?
तिहां इम उत्तर छे, जे कोइक समवसरणे देवना त्रिकुट्या फूल
करे से तो अवित छे अने समवापांगने पाटे सचित्त फूल छे
पण देवनाने सामर्थे वेदना थार्ती नयी तथा कदापि थाय तो
पण साधुर्जने प्राणातिपानकी क्रिया न लागे तथा जिन-
भक्ते हिसानो बंध न धाय इम जाणवो, गुरु साहमा सूत्र
मुण्याना फल उत्तराध्ययनमल्ले कह्यो छे. ते श्रीअरिहंत
विचारना ते गुरुत्वमल्ले छे उपदेशक माटे. तथा बडी पृष्ठयो
जे समवसरण उपाडे तेवारे फूलनो किम धाय छे ? तेहनो
उत्तर जे फूल सचित्त छे तेतो कमलाय पटले देवना विखेरी

इहं गन्धानो निपन क्तो हे पन भय अभय निपन
नपी ते माटे पंचांगनी गीने इम जगाप हे पटी नो श्री
वेचनांनां जाणवने हरे ते प्रमाण ठेजी. तथा समवमन मने
कृन्नी इहे धाप हे ते मचिनहली हे श्री यगोविजय
उताव्यापली प्रतिनाशनकमने पन पृ धनो धन्यो ठेजी इम
सहवो जे कान्ने प्रशाननार्ग जे करे ते मने आ लव नपी
पृ मृन्नी परिपटी ठेजी बोदक प्रगटाशनार्ग नो उताव्यपन
मूत्रे इगी पुताव्यपने क्तो हे.

अपस्तथेहिदारहि. सवओपिहीयास्तवो ।

अजप्पज्झाणजोगेहि. पमत्थदमसामणो ॥ १ ॥

इत्यादिक अनेकआशार्गिसूत्रे पना पाट हे ते जोइ
ठेजो. निषा पं. आनवम्यनो प्रश्न जे सूत्रे इत्य छ कटा हे.
तथा विहीनदयक मने पाथज इत्य कटा हे. नेहनी स्वरूप
लिखेले हे. जे वम्यने विधाना हावनी वम्यनो पिडरूप
इत्यपने नपी. ने माटे अमिकापनो नपी. अमिकापनो
बहुमदेग मित्रे बहुममाट मित्रे धारे ने कालने नपी. को-
इक कालना रतु अमन्याना माने हे. लोकाकाशप्रदेशप्रमाण
माने हे निग पृ वान प्रमाण नपी. जे रेणुआमान्यां अ-
मिकापनो धाप कदापि रतुआन मित्रइत्य मनीये तो का-
लइत्य अमन्याना धारे. अने सूत्रे कालइत्य अनेनो मान्यो
हे ने माटे रेणुआनो मान्यो तो संभवे नही. तथा सूत्र
पनाट्ये श्रीजीवमिगमसूत्रे पन इम दिले हे. " जे किन-
यभनेकलोनिवृद्ध गोपना जीवाचेव अजीवाचेव एउठे जीव

હમ પાટ છે પણ મૂલદ્રવ્યાલયોગમત્તે નજર દેનાં તથા
 જીવામિગમ અનુપોગદ્વારમૂલ તથા પત્રવળા ભગવતીના અલ્પ
 વદન વિચારનાં કાલદ્રવ્ય જૂદો નવી પંચાસ્તિકાપની વર્તના છે,
 તિહાં કોઈ પૂછસે જે લેવારે પંચાસ્તિકાપનીવર્તનાને કાલ મા-
 નીપે તેવારે કાલને પૂકલો અરૂપીપગોટદ્ધરે નહિ જે પુટલાસ્તિ-
 કાપની વર્તના રૂપી જોડીયે, તેહનો ઉત્તર લે પુટલની વર્તના
 મુરુપને રૂપી સંભવે વિગ વર્તના તે પિંડ નહી વર્ણાદિક
 તથા અગુરુલુનો પલટાગ ઉત્પાદક્યરૂપ છે તે વ્યક્તજવસ્થા
 થાપે નહી તેમાટે અરૂપીજ વદુ યતિયે નિષ્ણો તથા કોઈક પૂછસે
 લે કાલ લેવારે જીવની વર્તના ગમેપીયે તેવારે કાલને ચેતનપણો
 આવસે તેને કહે છે જે લેવારે પર્યાસ્તિકનપની મેટ વ્યાલ્યા
 કરે તેવારે ચારિત્રાદિક ગુણમત્તે જ્ઞાનગુણની નામ્નિ કહીંડે જે
 સર્વગુણસ્વરૂપે અમ્નિ છે પરરૂપે નાસ્તિ છે નો વર્તનાપર્યા-
 પને ચેતનપગો કિમ કહેવાયે ? તેમાટે કાલદ્રવ્યને વિગ અચે-
 તનજ કાજો, હમ કાલને ઉપચારે નિશ્ચેપા દ્રવ્યાદિક વ્યાર ગુણ
 પર્યાપ સર્વ કહેવા, વિગ મૂલદ્રવ્યાલ્યાયે કાલ તે પંચાસ્તિકાપની
 વર્તના છે. મૂલ તથા નિર્ણુક્તિ તથા માધ્યકાર સર્વ ગીતાર્ય
 તથા ગગવર મર્વની પૂહિજ વ્યાલ્યા છેજી, તથા પુછે લે દ્રવ્ય
 છ છે કે પાંચ છે ? તે જીવામિગમમૂલે તો દ્રવ્ય પાંચ કહ્યા
 છે અને ભગવતીપ્રમુલમત્તે દ્રવ્ય ૬ કહ્યાં છે, વિગ મૂલના
 વચન વિરોધી હવેજ નહી તેહનો પરમાર્ય ધારવો પણ જિહાં
 ઉત્તરાવ્યપન ભગવતી તળ ટીકાપ્રમુલ સર્વજ જિહાં ૬ દ્રવ્ય
 પૂહવો પાટ તિહાં નિયમાપંચાસ્તિકાપની વર્તના તેહને ઉપચારે
 નિત્ર વ્યાલ્યાયે નિત્ર દ્રવ્ય કહ્યો તે સર્વજ ઉપચાર જાણજ્યો
 તથા કોઈક કહેસે જે પૂહની સાલ કિહાં છે તેહને કહીયે.

ળામેજ કાલો થયો. શ્વેતપળાનો વ્યય કાલાપળાનો ઉત્પાદ, ઇત્યાદિક ધારવો, તથા તુમ્હે પૂછ્યો જે એ પરમાણુમે પૂરણગલન તે કિમ છે ? તેહનો ઉત્તર. એકપરમાણુમે જે વર્ણાદિક ગુણ હવે તે એકગુણો હવે. તે સમયમાં તે સંસ્વગુણ થાય. અથવા અસંસ્વગુણ થાય, અથવા અનંતગુણ થાય, અથવા અનંતગુણો હવે, તે અસંસ્વગુણ સંસ્વગુણા એકગુણ થઈ જાયે. કોઈક સમયે વર્ણ હંમ થયા, કોઈક સમયે વર્ણ તે પ્રમાણેજ રહે તો ગંધાદિક વધે ઘટે, કદાકાલે વર્ણાદિક ચાર તેહ પ્રમાણે તેહનો તેજ રહે. પણ અગુરુલુગુણતો એકસમયથી બીજે સમયે ઘટુગુણહાનિ અથવા વૃદ્ધિપણે નિયમાપરિણમે તે પૂરણગલનતાનિયમા છે પણ અગુરુલુગુણી પૂરણગલનતાગવેલી નથી. વર્ણાદિકની જે ગવેલી છે તથા પરમાણુમન્યે એક પરમાણુ અન્યથી મિલવારૂપ સ્નિગ્ધતા છે તેપણ ઘટેવે છે “દ્વામ્યાંદ્વામ્યાં અધિકામ્યાં સંબંધઃ” એ તત્ત્વાર્થનો વચન છે. તે રસ શબ્દે તીરા કહુઆ માંહિલી નથી, તથા ફરસ માંહિલો નથી. જે રસ મન્યે સ્વાદ ધર્મે છે, પણ મિલવાનો ધર્મ નથી. તથા ફરસ માંહિલો સ્નિગ્ધતા હેવે નો “રુચરસરુચેણ દુયાદિણ” પૃથ્લે છુરવો પરમાણુઓ બીજા છુરવા પરમાણુથી દ્વિગુણ અધિકને મિલે એ પાડ ન ઠરે કિમ તેમાટે મિલવો કારણરૂપજ સ્નિગ્ધતા તે પૂરણગલનગુણની છે તે પણ ઘટેવે છે, જે પુરાણે તે પૂગ, ઘટે તે ગલન થયો, તથા એક પરમાણુ એક હામે અસ્તિકાય કહેવાય છે તે સ્પષ્ટમાટે જે અન્ય પરમાણુથી મિલાય તેહનો કારણ પૂરણગલનની આટતા તે પરમાણુમન્યે છે. તેમાટે અસ્તિકાપના છે. જે અગુરુલુગુણી હાનિશ્ચિત્તો સર્વ દ્રવ્યમાં છે તેમાટે તેહની પૂરણગલનના ગણતરી નથી જે વર્ણાદિક ૪ ની તથા

દિરવાડવાને અર્થે એ કથન કર્યો છે. / રાધનપુરી શ્રાવિકા આણંદચાંડકૃત પ્રશ્નોત્તરાણિપુલાકચારિત્રીયાને શ્રુત જવન્ય નવમા પૂર્વના ત્રીનવસ્તુ ઉત્કૃષ્ટે નવપૂર્વ પુરાં શ્રીભગવતી ૨૫ મે શતકે કહ્યો છે, તે પુલાકચારિત્રીયાને દ્રવ્યલિંગ ત્રીન કહ્યા છે, ગૃહલિંગ, અન્યલિંગ, સ્વલિંગ. તે ગૃહલિંગી અન્યલિંગી પૂર્વકિમભણે ? તેહનો ઉત્તર જે શ્રીભગવતીમૂલેકહ્યા છે જે “ભાવલિંગ પડુચ્ચનિયમાસલિંગેહુજ્ઞા” એ પાટના આશયર્થી જે જે દ્રવ્યર્થી ત્રીનલિંગ કહ્યા તે વૈક્રિયલઘ્વિકરતાં કારણે સાચુ ગૃહસ્થલિંગ અન્યલિંગ કરેપરે તે સાચુ છે. પણ ગૃહસ્થ નથી. તથા ઘીજે પ્રશ્ને ભગવતીમૂલે બંધનો ઉદયનો નીમ છે. પરં સત્તાનો નામ નથી. તે ભગવતીમૂલે સર્વઅધિકાર સમ-કાલ કહે તે નિયામક નથી. પરં પત્રવૃણા તથા સમવાયાંગે સત્તાનો પાઠ છે. તથા ઘીજે પ્રશ્ને ધર્મલાભનો પાઠ કિહાં છે? તેહનો ઉત્તર જે ભવભાવના ટીકા તથા ઉપમિતિભવપ્રપંચાદિક ગ્રન્થે પાઠ છે. ચોથે પ્રશ્ને આલોચનનો તુમ્હે કહ્યો તે કિહાં કહ્યો છે ? તેહનો ઉત્તર જે પરંપરા જીત દીસે છે. તથા નાંદિ માંડે તેહાં અસ્વીયાણાં મુકવાનો અધિકાર વિધિપ્રપામુખવિધિ શ્રં-યમે છે. તથા સ્ત્રીની અસજ્ઞાઈ ચોવીસપહોરનો માન, આત્-મનિર્યુક્તિ તથા પ્રવચનસારોદ્ધારટીકા મધ્યે છે. તથા તિ-ર્યચનીની અસજ્ઞાઈનો જીન દીઠો નથી. નવા સિદ્ધાંતગસામત્યે કહ્યો છે. તિર્યચનીની અસજ્ઞાઈકાલેદુહલી ધાતુ ફરે છે. પણ રુધિર ફરતો નથી. તે માટે ધાતુ ફરે, અસિજ્ઞાઈ નથી તથા મનુષ્યને ધાતુ ફરવા કાલે પાળીયેસુચિ કરે તે સમર્પિતમની પાજ ટાલવાને પરં અસિજ્ઞાઈ નથી. તિર્યચના ધાતુપ્રનુવ-ર્ત્થી સમર્પિતમ ઉપજે નહીં. અને જે ક્યુન્તિ કરી જે જીન

પરે ઇ મૂલનો પણ પૂજ્ય આશય છે, તિહાં “ઉદયપત્તના
 દ્યુતિક મૂલ પણ દ્યુતિહાસકાલને ઉપચાર માની છે કયા ઇ
 આગપત્તિન છે, તેમાટે ઇદિ આશય સિદ્ધાંતકારનો છે.
 સિદ્ધાંતવાદી પણ દમજ કરે છે હાં જુઓ પોતાની મતિના
 રોને સમજાવ વિના સિદ્ધાંતવાદીપણો જુઓ માને તેહને સંતાર
 વધે, અને સિદ્ધાંતઅનુયાયી નિદાંતવાદી ધ્વજિનમદ્વગાનિ ક્ષ-
 માઅનનર્થા વધનો ધીલો કોઈ નથી, નિદાંતની સ્તરી આજ્ઞા
 પ્રમાણર્જીવ છે. તેહથી વધનો દીનો ચિત્તમાં વિરુદ્ધ કરે
 તેહને સંતાર વધે દમ ધારણ્યો, છૂટે આવલિકાદિ દ્યુતિહાસ-
 કાલ તે સર્વ લૌકિક છે. પરમાર્થે પંચાસ્તિકાપર્નાવર્તનને કાલ
 કરીપે છે. પણ હો નથી. અને કાલદ્રવ્ય કયો ને ઉપચાર
 છે, તિહાં વડી પડે લે ઉપચાર વસ્તુની છતી ગર્ભને કાલો
 છે કે વસ્તુ પાંચજ છે ? તેહનો ઉત્તર લે વસ્તુપણે છૂટમૂલને
 પ્રમાણ પાંચજ વસ્તુ છે. હોય વસ્તુપણે નથી, અને પંચાસ્તિ-
 કાપમત્તે સ્વકાલરૂપ એક સ્વભાવપર્યાય છે, તેહને કાલ માન્યો
 છે. તે સ્વકાલરૂપ પર્યાય તે પંચાસ્તિકાપમત્તે છતો છે. તેમાટે
 છત્તનો ઉપચાર છે. હાં કોઈ પૂછ્યે લે છતો તેહને ઉપ-
 ચાર છે કિમ કરીપે ? તેહનો ઉત્તર લે, કિમ છે તેહથી
 વધવી અવસ્થા કહેવી ને ઉપચાર, લે વર્તના તે પર્યાય સ્વભાવ
 હનો તેહને દ્રવ્યપણો કહેવો ને ઉપચાર છે છૂટે દ્રવ્યપણો
 અછતો છે, દમ ધારવો, તથા અર્જીવના ૧૪ મેદમધ્યે તથા
 ૫૬૦ મેદમધ્યે અછતો હોવે તો કિમ ગણ્યો ? તેહનો ઉત્તર
 લે ધર્નાસ્તિકાપદેશ ? અધર્નાસ્તિકાપદેશ ૨ ઇ નેદ અછતા છે,
 પણ ઇ નેદ મત્તે ગણ્યા છે તેમાટે ઇ નેદ મૂલ વસ્તુગતિ તથા
 ઉપચાર ઇ લે મેદર્જીવ પ્રરુપ્યા છે, પાંચસેસાઠ મેદમધ્યે

અધિકાર છે. તથા રૂપાનાળે સોનહીપે ગૌતમપદની પૂજાનો અધિકાર છે. તથા જ્ઞાનપંચમીની કપ્રામચ્ચે તથા પૂજાપટલ, શ્રી તત્ત્વાર્થકારકૃત છે, તેમચ્ચે વાસપૂજા, નાણાનીપૂજા, મોતીની, વીટણાની, દીવાની, ઘૂપની, ઇટલી પૂજા લિખી છે. તથા જીત-વલ્લપચૂર્ણિમચ્ચે જિહાં આચાર્યાદિક પુસ્તક વાંચે તિહાં વાસપૂજા વીટણા નિમિત્ત વલ્લપૂજા રૂપા સોનાના ફૂલ તથા નાળો તથા શ્રીફલ તથા દીપ તથા ઘૂપની પૂજા જ્ઞાનની કરવી પળ ગુરુ આચાર્ય તે સચિત્તને અડકતા નથી જે પુસ્તકથી ગુરુને અડકવો પડે તેહ પુસ્તકને તો વાસની તથા સોનારૂપાના ફૂલની તથા નાણાની રત્નની તથા લગડાની ઇટલી પૂજા કરવી ઇ જીત છે. ઘૂપપૂજા શ્રાવક પોતે ગુરુને અડકવા વિના કરે તથા ગુરુપૂજા ગુરુને નવ અંગે રત્નેકરી નાળેકરી સોનારૂપાને ફૂલે કરી કરવી ઇ અધિકાર હીરપ્રશ્નમચ્ચે સાલ્લસહિત છે. તથા ગુરુને તથા પુસ્તકને વધાવવાને ચોલે તથા મોતી ઇ તથા સોના રૂપાને ફૂલે વધાવવા ઇટલાનો જીત છે વધનો જીત નથી તથા મૂહલીનો અધિકાર શ્રીવિશેષાવલ્લકમચ્ચે ગળલસપાપન અધિકારે ઇંદ્રાળી ઇ કરી છે. ઇ સર્વ પંચાંગીને રીતે લિખી છેજી. “યત જેણેવ વસાપસમાણેવ ઉવાગચ્ચાનિ લોમહત્થગપગનુ-સતિ પોત્થપરયણં લોમહત્થપણં પમજ્ઞાનિદિવપ્દગવાગઅગેદિવ-રેહિ ગંધેહિ યમઢેહિ અચેનિ” ઇ પાટયા પાળીના ધાગ ફૂલની પૂજાનો અક્ષર મૂરીયામ્ને અધિકાર છે. ; ગ્રાહ લાચાર્જના પૂછ્યા પ્રશ્નનો ઉત્તર તુમ્હે ગળયું જે વાયુકાપને વલ્લિપક્ષી છે તે લલ્લિપ્રત્પયી છે ભવપ્રત્પયી નથી જે પત્રવળાનો વલ્લ છે નિરિગનિ મનુષ્યને લલ્લિપ્રત્પયી વલ્લિપક્ષ હુવે તેમાટ વલ્લ-કાપ તે નિરિપંચના ૪૮ મેદમચ્ચે છે. તથા જે પંચમેમો જે

કહ્યા તે ઉપચારે. હેન અનેક ઉપચાર છે. ને કેટલા લિખીયે,
 અસંખ્યાપનાદિક યુ સર્વ ઉપચાર છે, પણ કાર્ય માટે છે.
 તથા કોઈક ચાંત્રી ચોટાપ તે મધ્યે કોઈ જીવને લાભ નહીંજી.
 તેમાટે પુટલો ચોલવાનો નન કરીયે, પણ સ્વીચાતણ મલ્યે
 ન પેલીયે. તથા શ્રીભગવત્ત્રીનૂતનમધ્યે ધર્માસ્તિકાપના નાનપર્ણપ
 કહ્યા છે, તિહાં ધર્માસ્તિકાપ કરીયે પ્રાણાતિપાનતંત્ર કરીયે.
 હેન અઢારતંત્ર તે ધર્માસ્તિકાપનાં નામ કહ્યા. તથા અઢાર
 તપસ્થાનને અધર્માસ્તિકાપનાં નામ કહ્યાં. તે પણ સર્વ
 ઉપચારે કહ્યો છે. તેમાટે પુહવા ઉપચાર મૂલ્યે અનેક છે
 માટે પંચાસ્તિકાપનાં કર્તના તેહજને કાલ કહ્યો છે. અવ
 શ્રીર્ષીર્ષકરદેવે પણ છ ક્રમ કહ્યા, તેપણ આશપ મલ્યે પુહજ
 ઉપયોગે કહ્યા છે. યાજ્ઞો કોઈયે નવે યુ આશપ ન કહ્યો.
 “અનાગપદ્માલીપદ્મા જીદાર્જીવદ્” હ્યપાદિક જોખ્યો. તથા
 શ્રીજિનાશપશ્રી મિત્ર કહ્યો નર્મ. ધીરસુતરવી સુધર્માસ્વામીપુ
 અર્ચ હનર્જીત ઘાણે દત્તે. તે પંચપાયે જીવદર્શવર્ધારી મદ્વાહ
 સ્વામી નિર્મુક્તિ. મધ્યે પણ પુહજ. લિનમદ્ગણિસનાભનગ
 તેપણ દશપૂર્વશ છે. યુ વાત ગણવરમાર્ધમતક. ગમ્વદોડત
 શ્વિતિ તથા કલ્પદાર્મિ મધ્યે સુગી છે. વ્યારપાત છે. તેહ મુલ્યે
 કરીયે. પણ આશપમુટનો શાસ્ત્રાં કરીયે. હન ધારવો તેમાટે
 યુ વ્યારપા યુ રીતેજ કરજ્યો. જે કલ્પવિહારને પાંચ છે, અને
 પાંચના શ્વશાલપર્ણપને કાલક્રમ કરી ચોટાખ્યો છે, તે આગે-
 પેજ છે. યુ આગે તે લિન નિશ્વજર્ણવમદ્દ પુક. તનપનો
 છે અને દ્યદ્દહારે અર્ધાવમદ્દ અસંખ્યાત તનરી લોકને લો-
 ઘરા માટે માખ્યો, ઊન માનખ્યો. તથા કરી જે મનાચ્ચમપ્ત
 મધ્યે વસ્તુગતે કેવલમાન તે સર્વ માખ્યત માખ્યો. અરવિનન:

દીક્ષિતો નથી. તથા કોઈ પદ્મસ્યેજે ઔદારિકદારીર છતો વે-
 શનાદેતો દીક્ષિત છે તે પુહનો આશય છે, જે આહારકનો અંત
 સંહૃત નાનહો જણાય છે તે લોકને સ્વચ્છ પડે નહા. તથા
 જો યુ શરીર મલ્લે આત્મપ્રદેશ છે તેપણ તૈજસકાર્મણશરીરી
 છે, પણ ઔદારિકાવગાહી નથી અને જો યુ શરીરે આત્મપ્રદેશ
 સર્વથા ન માનીયુ તો આહારકદારીરનો સંકેલો સંભવે નહી.
 તથા તિહાં ઉત્તર સાંભળનાંજ આહારક સ્ત્રી જાય છે અને
 આત્મપ્રદેશો ઔદારિકદારીરમલ્લે સમાય છે તથા કોઈક પૃથ્વ્યે
 લે મૂલ્યે શરીરથી જાગ્યે. આહારક જાડ તાં સીમ આત્મપ્રદેશની
 શ્રેણિ છે તે તૈજસકાર્મણવંન છે, જે સર્મી અવગાહનાપત્રવળા
 સૂચે પાંચરાજની કહી છે કાર્મણની અવગાહના ૧૪ રાજની
 કહી છે ઉત્કૃષ્ટી જવન્ય અંગુલને અમંત્યાતને ભાગે કહી છે,
 અને આહારક કર્મનાં શરીરાદિ પર્યાપ્તિ નવી કરવી પડે છે તે કર્મ-
 ધ્રંયટીકામલ્લે કયું છે. "શરીરપર્યાપ્તિપર્યાપ્તિસ્યસત્તવિશતિઃ" इत्यादि
 તથા લે આહારકની અવગાહનાસુંડ હસ્તે છે તેમાટે મધ્યપ્રદેશે
 તૈજસકાર્મણ છે હંમ જાગવું. તથા ઔદારિકદારીરવંત પ્રય-
 મથી આહારકુદ્ગલ્યહે તેપણ ઔદારિકદારીરથી છેતો નથી,
 જે ઔદારિકઆહારકવંન નથી તેપણ આત્મપ્રદેશગત આહારક-
 નામકર્મની પ્રકૃતિ તેપણ કાર્મણવર્ગનારૂપ જે ઉદય થઈ તેહને
 ઉદયે આહારકસમુદયાત કરે, તેજે પ્રદેશ વાહ્ય નીકળે. તે પ્રદેશ
 તૈજસકાર્મણશરીર છે. તે શરીરથી નવા આહારકવર્ગનાના પુદ્ગલ
 આહારે તે સર્વપ્રદેશે આહાર ને પછે સર્વ પ્રદેશે આહારકશરીર છે.
 એકઅપ્રદેશ તે અચલ છે તથા શ્રેણિગત પ્રદેશ સર્વે તૈજસકાર્મણ
 શરીર છે તે પછે આહારકદારીર ઉદય છે હંમ જાગાય છે, હ્યાં
 કેહાં ઔદારિક ઉદય માન્યો. હવે તેજો પ્રગત્તજાચાર્ય વચન

વૈક્રિય થયો છે, અને લોક ઔદારિક. જેહવો દેશે તેતો શક્તિ વિશેષ છે, જિમ હંદ કાલિકાચારંપાસે નિગોદસ્વરૂપ પૂછવા આવ્યા વદ્વિજરૂપ કરીને તે શરીર વૈક્રિય હતો પણ લોકે ઔદારિકપને દીટો, આચાર્યે પણ પછે ઉપયોગ દીધે જાન્યો જિમ મનુષ્ય વૈક્રિય કરે તે મૂલ શરીર પણ વૈક્રિય છે, અને પીલા શરીર તેપણ વૈક્રિય છે. એ વૈક્રિયસમુદ્વાતનાં ઉત્કૃષ્ટ અવગાહના લાલ્લ પોજનની છે તેમાટે અને જે લાલ્લ પોજનની ઉત્તરોન છે તે તો મૂલ શરીરે તથા અંતરાલ્લવર્તી પ્ર-દેશ સર્વનલ્લે તૈજસકર્મગદારીર છે, સમુદ્વાતગત કેવડી શરીરપરે પણ ઔદારિકશરીર નથી. જે ઉત્તરવૈક્રિયકાંડે ઔદારિકના ઉદપનો ના કહી છે કર્મદ્રવ્યને વિષે તેમાટે હુદાં કોઈ કહે જે ફકલને ર શરીર કહ્યા છે પણ રૂપનેદે વૈક્રિયાદિક હવે. તેહેને ઉત્તર. જે કર્મ ઉદય ન હવે તે સર્વ પ્રદેશેજ હવે પણ કોઈ પ્રદેશ હવે કોઈ પ્રદેશે ન હવે હંમ હવે નહીં. યદ્યપિ શુભ-નામકર્મ અશુભનામકર્મ તેના “મુવરિસ્તિરાદ્મહં” એ પાટે નામિ-સામ નામિયી હેટહે અશુભ હંમ ઉદય કહ્યો છે પરં તિહાં તત્ત્વાર્થ ચીકાકરે કહ્યો છે જે નામિપર્પન શુભનો વિચારકોઉદય અને નામિયી હેટર શુભનામકર્મનો પ્રદેસોદય છે અશુભનો ઉદય છે હંમ જાગવો. પણ કર્મ ઉદય હવે તેદલ થોડાવળા ચીકળા લક્ષ્ણો ફેર હવે પણ કોઈ પ્રદેશે ન હવે હંમ ન હવે, તેમાટે હંમ જાગવુંજી. તથા તુંદે પૃથ્થુ જે મનુષ્યગતિમાર્ગના તથા વિપ્લવગતિમાર્ગના મલ્લે ઔદારિકદ્વિક નરકદ્વિક વદ્વક્રમના-રાત્રમંચપણ એ પાંચ ૫ પ્રકૃતિ મૂલજોવે વેચનથી તો ઔદારિકનિબ્રમ્યપોગતી માર્ગમાયુ થોયે શુભગતિને ૭૫ પ્રકૃતિનો વંચ તેમલ્લે એ ૫ પ્રકૃતિ ગતેથી તે સ્વં! તેહનો ઉત્તર પરંસાદ્ હંમ

વરણ છે. સિદ્ધસમાન છે. કેવલજ્ઞાનાદિક અનંતગુણ નિરા-
 વરણ છે, તિહાં વચ્ચી પૂછયો લે આઠપ્રદેશ નિરાવરણ, કેવલ-
 જ્ઞાનમયી છે તો લોકાલોક કાં જાણતા નથી ? તિહાં ઉત્તર
 લે પંચાસ્તિકાય મલ્લે જડ ચપાર અસ્તિકાય છે. તે અકર્તા
 છે, લે સર્વપ્રદેશે કાર્ય મિત્રમિત્રપણે કરે છે, અને જીવદ્રવ્ય
 કર્તા છે. તે એક જીવના અસંખ્યાતા પ્રદેશ વધા મિલીને
 જાણવારૂપ કાર્યને કરે છે, તે સર્વ પ્રદેશ મિલ્યા જાણપણો
 કરી શકે તેમાટે આઠ પ્રદેશ નિયવરણા છે પણ કેવલજ્ઞાન-
 મયી છે પણ સર્વ પદાર્થ જાણી ન શકે લે આઠ નિર્મલા પણ
 અસંખ્યાતા સાવરણ છે તેહ પ્રદેશે તો કેવલજ્ઞાનાદિગુણ અ-
 જાણી છે. તે પ્રવૃત્તિ કરી શક્તા નથી. આઠ પ્રદેશે સર્વ ભાવ
 જાણી શકે નહીં. ઘણી કોઈ પૂછ્યે લે એ આઠ પ્રદેશ નિ-
 રાવરણ કેમ રહ્યા ? તેહનો ઉત્તર લે ભગવતી સૂત્રે લે “એઅ
 વેઅઈ ઘર્ડઈ ફંડઈ સે વંચઈ” તે લે પ્રદેશઘટપણે વર્તે તે વંચાયે
 તેમાટે એ આઠ પ્રદેશ નિશ્ચલ છે. તત્ત્વાર્થવૃત્તૌ “ક્રિયાવત્ત્વં પર્યા-
 યોપયોગિતા પ્રદેશાશ્ચક્રનિશ્ચલતા એવંપ્રકારાઃ સંતિ મૂયાંસઃ” તથા
 ભૂગવતી સૂત્રે અનાદિઅનંત સંવંચ વહ્યો છે, તિણે એ આઠ
 પ્રદેશ અચલ છે, પીંજા સર્વ પ્રદેશ કટાહગત તેલ ઉકાલતાં
 જિમ તેલ ઉપરનો નીચે ધારે છે, નીચાવી ઉપર આવે છે તિમ
 સર્વ પ્રદેશ ચલી રહ્યા છે. પ્રદેશને ચલવે વીર્યની ચલતા છે.
 લેકેઈ એકલા વીર્યની ચલતા માને તે ન ઘટે, લે દ્રવ્યનોક્ષેષ
 લે પ્રદેશ તે મુકીને ગુણને અન્યક્ષેષે જવો ઘટે નહીં, એ
 તત્ત્વાર્થકારનો આશય છે. તિહાં કસ્મપપટીમલ્લે વીર્યવિભાગને
 અધિકારે આત્મપ્રદેશે વીર્યનો તત્ત્વમપણો વહ્યો છે. તે ક્ષયો-
 પશમજ એ રીતે છે. પરંકોઈ પ્રદેશનો વીર્યકોઈ મલ્લે આપ્યો

ન હવે તો સર્વ પ્રદેશને ઇન્દ્રિયજ્ઞાન વેત્તાપણો કિમ થાયે ?
 તેમાટે હમ મારહવોનિર્ધાર છે. ઇહાં ઇન્દ્રિયસપોષગમના માનનો
 અધિશાર છે, તેહ મલ્લે પુક્તિ અનેક ઉપજે. પગ નવ મેદે
 ધારવા તે સર્વ આગમ રીતે સાપેક્ષ છેજી. અથવા “યપયિ
 અમિલાપ્યાનાં ભાવાનામનંભાગં પુવૃથતનિવદ્વસ્તપાપિપ્રસંગતઃ
 સર્વેડપ્પમિલાપ્યાઃ શ્રુતવિષયં જાનંતિ હિનિ ઉચ્યતે” ઇ પાઠ મગ-
 વર્તી ટીકા મલ્લે આટમે શનકે ઉદેશે ૨ છે. (સા. દરશચંદ દલ્લા
 પ્રશ્ન પૂછ્યો મલ્લમુદાવાદ્યો લે પુદ્ગલપરમાણુને વિષે વર્ણાદિક
 પરિણમે છે ? તેહનો ઉત્તર “કાર્ણમેવનદંત્યમુઃસ્મનિત્યશ્ચભ-
 વતિ પર્માણુઃ એકસર્વગંગાદિસ્પર્ગઃ કાર્યલિંગીચ” ઇ તત્ત્વાર્પ-
 ણિતિનો વચન છે, લે સર્વસ્થનો અન્ય કહેતાં છેહલો કારણ
 છે પુદ્ગલ દ્રવ્યકાદિ સર્વસ્થ પરમાણુથી નીપજે પણ પરમાણુનો
 કોઈ કારણ નથી ઇ અનાદિઅનંત શાસ્ત્રત સિદ્ધદ્રવ્ય છે તે
 મૂઢ્ઢ છે તેહનો પર્માણુ લે એક જીવનો એક પ્રદેશ, તથા
 આકાશનો એક પ્રદેશ તથા પરમાણુ એક સર્વની અવગાહના
 તુલ્ય છે. પગ એક આકાશપ્રદેશમલ્લે એક જીવના અસંખ્યાતા
 અને અનંતાજીવના અનંતાપ્રદેશ માવે, એક પ્રદેશે કર્મવર્ગણાપણે
 પરિણમ્યા અનંતા પરમાણુ સમાઈ રહે. તે માટે આકાશપ્રદેશથી
 આત્મપ્રદેશ સમાપવે મૂઢ્ઢ છે, અને આત્મપ્રદેશથી પરમાણુ સમાપ
 વે મૂઢ્ઢ છે, તેમાટે સર્વથી પરમાણુ મૂઢ્ઢ છે, તથા તે પરમાણુ
 દ્રવ્યપણે નિત્ય છે. તે એક પરમાણુમે એકવર્ણ, એક રસ, બે ફરસ
 હવે, તે મલ્લે ફરસ છરતો તથા ચીકણો, ઉન્હો તથા તાડો, ઇ
 વ્યાર માંહેલા બે હવે. છરતો ઉન્હો ઇ બે અથવા છરતો તાડો
 ઇ બે અથવા ચીકણો ઉન્હો ઇ બે, અથવા ચીકણો ટાડો ઇ
 ઇ રીતે હવે. તેજે પરમાણુ શ્વેત વર્ણ હવે તે વિશ્વસાપરિ-

पूरणगहननी जे हानिबुद्धि ते पूरणगहनपणे लेवी ए रीते
 ते बडी पुष्टलक्ष्य छे, तेपग नित्यादिक अननस्वभावी छे,
 अनंतगुणस्वाधी छे, सदाकाल छे. कृदुकमूर्तीगच्छे सा लाट्ठा
 कृत प्रश्नने वास्त्वामीनी जीव सातमीनरकयकी सिंहपणे
 उरम्यो ते किम ? वेहनो उत्तर “समन्याः उद्भूतः तिर्यग्येव उत्प-
 द्यते” प्रायोमनपेण नया श्रीविशेषाक्षयकमये “सत्तममहिनेर-
 ईपा ते उववाउ अंगनरुवटा नपपावेइमअंसं” इतिवचनान् तिरिजं-
 चमयेउमजेमन्मनोरांडनियानकनही. तथा सिंहयो नरके गये
 पग सर्वसिंह नरके जाये ए नियम नया. उक्तंच “वालादा-
 टीनरुवटवति नग्गागपाउ अट्ठगजंति पुणोनिरप्पुववहृद्वेणं न
 उग नियमो ” ते माटे नियम नयी मनुष्य मरी चक्रवर्ति यथा
 ते किम घटे ? तथाच कल्पटीकापांमनुपमुंदगेपाव्यायैः “सुस्नेहपु-
 हिविपहवंतिहरि अरिहंचाक्रिबलदेवाइत्युक्तत्वात्कृपमनुष्योमृत्वा-
 चक्रवर्तिजानः” तत्रोत्तरं “यथास्मिन्क्षेत्रेद्रशाक्षपाणिजातानि तथा
 तस्मिन्क्षेत्रेइदमाक्षर्पमव्येगलिनमस्ति पुनम्वयनागकुमारनरतीर्थ-
 क्तोजानोन्निहं विम्वारापिनादेवभुद्रहृतंतीरचरिबंद्रहृयं ” तथा
 खीपंचाहुनगविमानआर्षी पृष्ठं वेहनो उत्तर. जे “श्रीनेमिनापस्य
 सनमेभवे स्वयंवग यशोमयी भार्या, तथा द्वावपि अपराजिते-
 महाविमानदेवत्वेनोत्पत्ता” इति भवभावनाटीकायां. तथा खीने
 वज्रक्षयमनागयसंहननंअस्ति “तथासुराणिपंचसंग्रह कम्मपयटीसंगे
 नामकर्णेदपभंगाधिकारमनुष्यर्षाष्टपदसंहननं तस्यभंगकाहृता, दिगं-
 वगाम्नापेति गोमट्टकारे एवमेववाक्यं च मट्टस्तीसु छमंयमगा
 इतिवाक्यान्, तथादिगुपटीपविभंगपांपोनिनवीखीनयव श्रेणिम्वरुपं
 तदवयमनंनुंगवेदमनाक्षयः पञ्चानुरूपवेदमताक्षयः उदितवेद-
 रयमावेतनिरितितीर्तातिः” वंडकने अधिकारे संक्षेप विस्तर व्याख्या

ઉપાને તેહને જીતનો શ્રદ્ધા નયો પગ આગમનો આજ્ઞાપે ઇમ છે જે ગીનાર્યનો કર્યો જીત માનવો નિહાં સાલ છે.

અસદાઇન્નવણજ્ઞ, ગીઅત્થઅવારીયંતિમજ્ઞત્યા ।

આચરણાવિહુઆણંતિ, વચણઓસુવહુમન્નંતિ ॥૧॥

ए वचनयो उत्तम आचार्यो जे जौन कर्यो ते प्रमाण छे. तथा चर्चिकार श्रुतकारना कर्या जे बीजा श्रुत ते मन्थे जे वचन ते पग पंचांगिनेपरं प्रमाण कर्यो इति. तथा द्वा-
दशांशे सा शेकर प्रसूते पृथ्वी द्रव्य तेहनो उत्तर जे तुम्हे पृथ्वी जे पुस्तकनी आगमनी पूजा किम छे ? केटला प्रकारनी छे तेहनो उत्तर जे जन्मो नो पूजा पुस्तकनी नथी अने परंपरागत ज्ञानपूजानी गाथा छे ते गाथा ।

नमंतस्तामंतमहीवनाहं, देवेहिंपुष्पसुविहीयपुवं ।

भक्तिहिमुत्तित्तमणिदामएहिं, मंदारपुष्पपस्तवेहि-

नाणं ॥ १ ॥

तहेवसद्वामणिमुत्तिएहिं, सुगंधपुष्पेहिंवसुएहिं ।

पूयंति वंदंति नमंति नाणं, नाणंसलाभायभवस्व-

याय ॥ २ ॥

आશપયા મનિ કહેનાં મ્નજાતિ, પુષ્પ કહેનાં વૃક્ષજાતિ
અમુકવસ્તુજાનિ મોર્ત્વીનાજાનિના પૂજાના અશ્વર છે. તથા
શ્રીરામદરિત્રે તથા નરસિંહપ્રકાશ શ્રીરત્નપ્રભશ્રીવૃક્ષમલ્લેસિદ્ધ
ચક્રની પૂજામલ્લે જ્ઞાનપદની પૂજા અદ્વૈતકર્મ કરી છે. તથા
શયંજયમહાત્મનલ્લે ધનેશ્વરશ્રીજાણ સોનાને કમડે જ્ઞાનપૂજાનો

ધર્મિયહુન ચાંત્યો હુને પૂઠ્યો પંચેદી નિરિયંચ મન્ય મર્ગને
 ચાદરણકેન્દ્રિયર્થામામે ઉપન્યા છે. આદારિકાગર્મને ઉદયે
 ભોગવતા પોઠે લલ્લિયુપ ઉદય થાહ. તથા ગર્વ વિજયમત્યે ૩૨
 દજાર દેશ છે આર્થ ૨૫ જણાય છે પગ અક્ષર દીટા નર્પી.
 તથા મહાનિશીયે સુમનિમ્મ પથા ને પર્માર્થર્મિ થયા તે અનેક
 પુટલપગવર્ત સંસારમ્મયો તે લે સમકીર્તિનો અર્થપુટલપગવર્ત
 સંસારમ્મે અધિકોભમે નહી તે ક્રિમ મિલ્યો ? પૂઠનો પટુત્તર
 લે પટવાહને અર્થપુટલપગવર્ત કર્યો તે કાલપુટલપગવર્ત ત્રીયો
 છે અને જિહાં અનેક પુટલપગવર્ત કર્યા છે તે કાલપુટલપ-
 ગવર્તમત્યે દ્રવ્યપુટલપગવર્ત અનેક થાહ. તથા અભયર્જીવ
 આર્થી ધર્માભુવનભાત્યેવર્તીચરિયમત્યે અપ્યવહારાશિમત્યેવી
 નિવલ્યા પૂ પાટ દીટો તે અપ્યવહારમત્યે અભય છે હમ ટહરયા
 છેજી. તથા માસઆર્થી લિલ્યો તે આચારાંગશકામત્યે તથા
 આચારાંગચૂર્ણિમત્યે તથા નિશીપચૂર્ણિમત્યે પૂઠજ અર્થ કર્યો
 તે ધીજે કોપે નવો કલ્પાયેજી. તથા જે સાથુ અધ્યાપકપગે
 જે અગુજ્જતાઆહારાદિક કરે તેહને વંચ નહી આન્માનો
 કર્તાપણો સ્વરૂપાનુયાયી હવે તેયારે જે હિંસાદિક તે પ્રદાસ્ત
 છે અને પ્રદાસ્તઆસ્રવર્તો આલોચન નર્પી વંદિત્તુમત્યે "આપરિ-
 યમપ્પસન્થે" इत्यादि पाठ जोज्यो. पृ चर्चा मुहडा मुहटे कहेवराइ.